ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТД КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
Председник **Вучко С. Богдановић**

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 1. НЕДЕЉА 6 ЈАНУАРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године

1907 година у привредном животу Србије врло је значајна и врло поучна. Значајна је што је несумњиво показала, у каквој великој узајамности стоје две најважније гране привреде: трговина и производња и како оне једна на другу утичу. Поучна је, што нам је показала којим правцем мора ићи измена или усавршавање наше производње и да производња у Србији није у оноликој зависности од тржишта суседне монархије — Аустро-Угарске — као што се могло мислити. И значајна је и поучна у исто доба, што је најбоље показала прво, да је производња у Србији способна за мене и друго, што је многима отворила очи, колико је то корисно и спасоносно по једну земљу не везивати се у својој спољашњој трговини цигло за један правац и за једно тржиште.

1907 година показала је Србији и ако је протекла под потпуном забраном извоза па и провоза стоке и сточних производа, у и кроз суседну Аустро-Угарску, да је Србија и у том погледу способна, да се ослободи потчињености од суседне монархије. Сточарство у тој години не показује никакво знатно опадање и ако је 1907 година као ни једна дотле била посве неподесна како за запатништво стоке, тако и за сточарску производњу. С пролећа кише и поплаве, потом незапамћене суше и оскудица нарочито у сточној храни а особито у храни са зимовник сточни. Нема сумње, да ће се рђаве последице тако опаке године у сточарству наше земље сагледати тек по њеном свршетку и с наступањем 1908 године.

1907 година значајна је још у једном погледу: по привредни живот Србије на прелому. Одазивајући се жељи и наредби г. Министра Народне Привреде, сва стручна одељења његовог Министарства, скоро по свима гранама земаљске производње и народне привреде, подносе и штампају: *Извештај о досадашњем раду на унапређењу домаће привреде и мерама за даљи рад у томе правцу*. То је један епохалан рад од велике вредности којим се обележава у привреди земаљској једно раздобље на прелому, представља право стање свију грана производње и привреде у земљи и предлажу мере за унапређење њихово с обзиром на измењене трговинско-уговорне прилике наше земље. На жалост наша јавност не изгледа да је довољно схватила важност и озбиљност овога посла, нити му је посветила потребну пажњу, као што је то у пуној мери заслуживао. Тај рад је обележје једног новог доба, посвећивања озбиљне бриге и старања земаљској привреди, истинској снази и основици државне моћи наше.

Друга је појава ширег европског привредног значаја која се 1907 године јавља у нашој непосредној близини. У Бечу је одржан VIII међународни пољопривредни конгрес, на коме су први стручњаци скупљени из целога света, решавали један низ привредних питања од општег значаја. Било је ту питања и расправа које су се посредно и нас дотицале а најзначајније и најсавременије то је питање *о значају житарства за средње-европску пољопривреду*.

Данас смо у стању да пропратимо резултате извозне трговине Србије за 11 месеца 1907 године који су повољни по садашњицу, а по будућност такви, да могу куражити и најнесмелије досада.

Од 1894 до 1905 године, дакле за 12 година које су протекле под владавином старих уговорних прилика, просечна годишња вредност нашега извоза износила је 59 милиуна динара. 1907 за 11 месеци — од 1 јануара до краја новембра — вредност извоза изнела је 73,555.773 динара. 1902 година у старом уговорном периоду била је најјача и те године извоз је износио 72,123.654 динара. — За 11 месеца 1907 године наш извоз био је јачи за 1,432.119 динара од 1902 као најјаче дотле извозне године. Не треба заборављати, да се то појачање извоза догађа при оскудној години с погледом на жетвени принос, а опакој с погледом на сточарство, при потпуној забрани извоза стоке и сточних производа за Аустро-Угарску т.ј. оног извоза који је дотле чинио готово половину укупнога извоза наше земље.

Но да расмотримо садржину нашег извоза за ових 11 месеца 1907 у подробности. На првом месту да расмотримо наше **житарство** које по вредности у укупном нашем извозу чини данас 27·24%. За 11 месеца 1907 године извезено је жита 195·6 милиуна килограма у вредности 27 милијуна динара. У претходном уговорном периоду највећи извоз

жита био је 1901 године. Тада је извезено 191 милиуна килограма, у вредности 19,999.000 динара, а од те количине 167 милиуна кгр. или 87% падало је на Аустро-Угарску.

До 1 марта 1906 године важила је у пограничном саобраћају Аустро-Угарске са Србијом — царинска тарифа

за 100 кгр.	место уговорне;	с другим државама:
	к р у н а	
пшенице	1·79	3·57
ражи	1·79	3·57
јечма	0·60	1·79
овса	1·43	1·79
кукуруза	0·60	1·19

Данас, са ступањем у важност минималне тарифе на жита, без икаквог повлашћеног пограничног саобраћаја, Аустро-Угарска наплаћује царине:

за 100 кгр.	по општој тарифи	по уговору	Србији више по прош. уговора[1])
	к р у н а		
пшенице	7·50	6·30	4·51
ражи	7·—	5·80	4·11
јечма	4·—	2·80	2·20
овса	6·—	4·80	3·37
кукуруза	4·—	2·80	2·20

И поред високих минималних ставова аустро-угарске аутономне (опште) царинске тарифе који би се примењивали на наше жито при извозу у Аустро-Угарску с којом још новог уговора немамо и ако нисмо уживали благодети ни уговорног, а то ли пограничног саобраћаја — видимо, **да је житарство прокрчило себи пут.** *Оно је сасвим нашустило Аустро-Угарска тржишта и ушутило се на тргове других земаља, иоглавито за Немачку и Белгију* и ако и Немачка има високе минималне ставове на жито, пошто је она прва и почела с повишавањем царина на пољопривредне производе.

У извозу наших жита најважнију улогу игра **пшеница.** Њен извоз по количини за 12 година прошлог уговорног периода (од 1894—1905 год.) најмање се колеба. Највећи је 1896 кад достиже 103,012.000 кгр. у вредности 13,158.000, потом 1900 год. — 98,894.000 кгр. у вредности 11,404.000 па 1905 год. — 93,146.686 у вредности 11,659.089 динара, а најмањи 1897 год. — 30,847.000 кгр. у вредности 6,649.000, потом 1902 године — 50,505.000 у вредности 5,646.000 и узастопце 1903 год. — 50,090.000 у вредности 5,766.000 динара.

Међу осталим житом извоз **кукуруза** долази просечно годишње одмах после пшенице и по количини и по вредности. Али извоз кукуруза је и најколебљивији.

Највећи је:

за годину	1900	62,517.000 кгр.	за	5,771.000 дин.
„ „	1901	45,384.000 „	„	4,259.000 „
„ „	1902	27,716.000 „	„	2,609.000 „
„ „	1899	25,716.000 „	„	2,016.000 „
„ „	1894	21,701.000 „	„	1,911.000 „
„ „	1905	20,476.000 „	„	1,933.000 „

Најмањи је:

за годину	1898	2,065.000	за	237.000 динара
„ „	1904	3,306.000	„	294.000 „
„ „	1895	3,805.000	„	376.020 „
„ „	1903	4,348.000	„	388.000 „
„ „	1896	12,998.000	„	917.000 „
„ „	1897	13,367.000	„	954.000 „

[1]) Више спрам *уговорне тарифе.*

Извоз **ражи** колеба се од 1,950.000 кгр. у вредности 184.000 динара, до 4,363.020 кгр. у вредности 448.218 дин. 1905 год. (да не рачунамо извоз 1894 — 5,464.000 кгр. у вредности 542.000 динара, који се за те уговорне периоде кроз 12 година није више поновио).

Извоз *овса* и *јечма* већ има више звачаја, но извоз ражи.

Извоз **овса** био је:

Највећи:

за год.	1901	18,508.000 кгр.	у вред.	2,036.000 дин.
„ „	1897	17,625.000 „	„ „	1,734.000 „
„ „	1898	17,509.000 „	„ „	2,037.000 „
„ „	1896	16,779.000 „	„ „	1.626.000 „

Најмањи:

за год.	1905	5,129.000 кгр.	у вред.	607.234 динара
„ „	1903	6,548.000 „	„ „	577.000 „
„ „	1900	6,735.000 „	„ „	599.000 „
„ „	1904	7,584.479 „	„ „	621.000 „
„ „	1902	8,518.000 „	„ „	898.000 „

Значи, *да је извоз овса при крају уговорне периоде спрам њеног почетка у сталном опадању*, ма да 1901 кроз свих 12 година пада највећи извоз овса, све остале године од 1900 подбацују године 1894—1900.

Извоз **јечма** био је:

Највећи:

за год.	1900	19,012.000 кгр.	у вред.	1,795.000 дин.
„ „	1905	17,588.000 „	„ „	1,846.757 „
„ „	1899	17,510.000 „	„ „	1,771.000 „
„ „	1901	12,156.000 „	„ „	1,337.000 „
„ „	1903	12,125.000 „	„ „	1,007.000 „

Најмањи:

за год.	1897	3,547.000 кгр.	у вред.	307.000 динара
„ „	1895	4,194.000 „	„ „	334.000 „
„ „	1902	5,536.000 „	„ „	532.000 „
. . . . .				
„ „	1904	9,038,000 „	„ „	900.602 „

За 1907 годину немамо још саопштен извоз жита по врстама истог, да можемо и у том погледу чинити поређења. Онда би имало смисла упоредити поједине извозне године жита са извозом стоке, нарочито свиња (с погледом на кукуруз као главну храну) и однос извоза спрам производње или жетвеног приноса за те године.

Но и ако нисмо извели на чисто тај рачун, видимо као несумњиво, *да смо у погледу житарства, обезбедили извоз свога сувишка у тој грани производње: проналажењем нових тргова за њене производе.*

Имали би, с погледом на прогнозу (нагађање) будућности ове гране производње, да расправимо за тај циљ важно питање *о цени појединих врста жита*, а нарочито главног од њих — пшенице; да проценимо *утицај повишених царина у Европи на кретање цена*, па с тиме и *на сталност житне производње*, под окриљем садашњих прилика; а нарочито с погледом на нашу умешност у *добивању за сад још врло незнатних количина жетвеног приноса на досадашњој површини* која се посвећује житарству — сејању жита.

За решење тог по житарство — производњу жита — најважнијег питања није потребно да узимамо у помоћ светску статистику производње жита, потребе у житу и производима од њега, те да оценимо у колико према данашњем степену савршенства саме обраде жита, производња истог (жита) иде у корак с прираштајем становништва у свету и

са разрастањем потреба становништва у животним намирницама, управо у насушном хлебу. Решавање тог крупног основног питања нема за нас као пољопривредну земљу на почелу свога развића, за земљу која ће за дуго још бити у стању да преко потребе свога становништва, производи један сувишак у насушном хлебу, нема тако велики практички значај, да би се у расправу његову овде сада упуштати требали.

Од засејаног и засађеног земљишта у Србији (а то је 1,513,583 хектара) на стрна жита и кукуруз пада 62·80% или на 1000 хектара укупне површине Србије 196·5 хектара. И то од засејаног жита уопште (100%) под кукурузом је 47·16%, под пшеницом 30·26%, под јечмом 7·88%, под ражи 3·91%, под ељдом 0·20% и под просом 0·06%.

Просечно се од 1 хектара добија (1897 г.) кукуруза 19·33, пшенице 13·33, ражи 10·58, јечма и овса 11·84 нових товара.

Србија производи просечно *пшенице* 2,921.986 нов. тов. од тога троши за семе и исхрану 2,146.869 а остаје јој вишак за извоз 775.114 нов. товара.

Кукуруза 6,775.232 нов.хтовара од чега троши за семе и исхрану људства и стоке 6,681.735 а остаје јој за извоз вишак од 96.002 нов. товара.

Осталог жита 2,141.076 нов. тов. од чега троши у земљи 1,898.324 нов. товара, а остаје јој за извоз вишак од 248.544 нов. товара.

Ако те вишке производње жита претворимо у новац и то 1 товар пшенице по просечној цени од 15·85, 1 товар кукуруза по 9·95 и 1 товар осталог жита (ражи, овса, јечма, крупника) просечно по 8·50 динара, онда добијамо ове вредности за извоз:

775.114	товара пшенице	· · 12,283.558	динара
96.002	„ кукуруза	· · 955.199	„
248.544	„ осталог жита	1,112.624	„
		Свега 14,351.381	динар

Из тога излази да ми имамо незнатан вишак од житарства за извоз и што је он већи, то бива на рачун исхране становништва и стоке.

За нас је дакле с погледом на наш у самој ствари незнатан вишак житне производње довољно да знамо, да је на VIII међународном пољопривредном конгресу у Бечу прошле године утврђено, да у нашем непосредном суседству имамо две моћне потрошачке државе, Немачку, па и Аустро-Угарску у којима земаљска производња жита ни из далека још не достиже да покрива домаћу потребу, да подмири земаљску потрошњу. Ма да већина становништва — сиротиња — кромпир (као у нас кукуруз) увлачи у потрошњу брашна и ако и по себи високо усавршену (нарочито у Немачачкој) обраду земље, с које добијају огромне жетвене приносе, гледају свима научним и техничким средствима још и више да усаврше и да још и веће жетве постигну. Аустро-Угарска је у погледу свога насушнога хлеба, у погледу издржања свога становништва мање зависна од иностранства, благодарећи томе што је већа половина царевине (Мађарска) — као једна од најбогатијих житница Европе — нормалних година, кад жито добро роди, у стању готово потпуно да подмири своју рођену домаћу потребу. Докле Аустро-Угарска — и ако у погледу савршенства обраде земље и постизавања великих жетава далеко још заостаје — у редовним приликама нема сувишка у житу за извоз, али ни мањка за подмиривање увозом из других земаља, дотле Немачка мора тражити и гледати свој спас у тежњи повећања свога житарства и просторно и по количини жетви и у ограничавању утакмице са стране, подизањем високих заштитних царина на увоз. На случај своје осамљености и ратне опасности, мора она тежити већој независности својој у издржавању свога становништва. Докле је Аустро-Угарска закључивањем поравнања са својом пољопривреднички јаком половином — Мађарском — и отклањањем прохтева њених за царинском самосталношћу, за период од неколико година, обезбедила себе снабдевањем насушним хлебом у границама своје државине; докле она по данашњем стању своје умешности у обради земље, има још широко поље за усавршавање своје производње и повишавање жетава својих житарица; докле код ње може ићи у корак свакогодишњи прираштај становништва и разрастање његових потреба са развијањем житне производње — дотле од ње напреднија и далеко више индустријска Немачка која је према садашњој висини савремене науке и развићу технике (обраде) земље, достигла скоро врхунац у повишавању жетвених приноса са земље, није више у стању постићи подмиривање својих потреба у насушном хлебу на пространству своје државине. Потрошња далеко надмашује производњу; прираштај становништва и разрастање његових потреба у Немачкој изискује помоћ иностранства у издржавању многобројних и јако плодних поданика цара немачког.

С друге стране, културно развиће и прираштај становништва у оним великим државама које данас светско тржиште увелико снабдевају житом и које су и маленој Србији такмичарке, као што су Русија и Север. Америчке Уједињене Државе, натурају већ досада мисао на неминовну последицу, да ће извоз жита тих држава из године у годину опадати и онда природно да ће на крају крајева морати и сасвим престати. По себи се разуме, да ће услед тога наступити знатна тражња жита, а у исто доба и знатно повишавање цена житу.

Све то јемчи нама у Србији, да нашем житарству и смештању његових сувишака, не прети, за недогледна времена, никаква опасност, да се наше житарство нема чега бојати, другим речима да неће наступити потреба, било за ограничавање његове производње, било да се замењује другим гранама производње. Тим пре, што се у систему привреде на земљи житарство и сточарство узајамно не искључују, него су многоструко једно с другим тесно спојени, једно друго управо потпомажу и допуњују. Једино би могло бити у питању житарство онда, ако би са колебања или опадања цена житу, дошла у питање приходност те гране производње, — ако би привредни рачун постао меродаван за ограничавање или за замену слабо приходног житарства увођењем појачаног засерања тако званих трговинских усева који изискују више умешности и интензивнијег (једријег и скупоценијег) рада.

Познато нам је, да је с наступањем новог уговорног стања у Европи, ова у погледу жетве готово узастопце имала две крајности: једну врло родну (1906) и једну ако не потпуно оскудну, а оно годину испод средње приходности а то је прошла година (1907). И докле су главне потрошачке области на копну Европе: Немачка и Аустро-Угарска од 1 маја 1906 у тежњи да од своје границе сузбију довозом страног жита снижавање цена свога жита у својој земљи, увођењем високе заштитне царине на жито, дотле су оне баш тиме одржале на висини и усталиле цене житу. Том повишавању цена житу прискочила је у помоћ и оманула жетва рђаве 1907 године. Али оно, што мора пасти у очи овде то је, да већ у 1906 години, години сјајне жетве, у време непосредно по жетви (август, септембар), појава новог жита у маси на тргу, није много утицала на снижавање цена житу, а то исто раздобље

1907 године — шта више — показује продужно повишавање цена.

За оба жита која дају насушни хлеб, за пшеницу и за раж, кроз 1906 годину, видимо, од јануара 1906 и код цене потиској пшеници од круна 9·60, постепено опадање до децембра на круна 8·40; раж пештанска у исто доба пала је од круна 7·50 на 7·— У месецима јануару и фебруару 1907 остају цене обе врсте жита још прилично сталне, али рђави изгледи за жетву и повишица царине отпочињу већ од то доба свој утицај. Тако пшеница у марту 1907 од круна 8·40 пење се на 8·70, раж на 7·20 и од тада из месеца у месец стално и нагло расте, као што показују ове просечне месечне цене бечког тржишта:

	пшеница	раж
	круна за 50 килограма	
март	8·70	7·20
април	9·20	7·40
мај	10·93	8·53
јуни	11·—	8·53
јули	12·50	9·18
август	12·62	9·67
септембар	12·43	10·15
октобар	12·93	11·25
новембар	13·25	12·10

Као што знамо, 1907 године и са наших домаћих тржишта цене житу су се поправиле и спрам ранијих година знатно отскочиле. Судећи по томе, што је са ступањем у важност нових уговора настала већа устаљеност и што после једне мање родне године, идућа година — нека је и најроднија — служи за попуњавање исцрпљених готовина и складишта жита за резерву, може се с поуздањем тврдити, да ће се и 1908 године одржавати цене житу на садашњој висини, или да неће бар наступити нагло и трајно опадање.

Да се и наша државна привредна политика постарала за стварање повољнијих кредитних прилика за земљораднике у земљи и да је засновала благотворне установе задружних житница, та устаљеност повољнијих цена житу пренела би се и код нас и за будуће године. Онда би наши пољопривредници имали изгледа на већи принос од свога рода; не би продавали свој производ у бесцење — у зелен, нити би одмах по жетви сви из реда поврвели на тржишта и прекомерном понудом великих количина наједном, ишли на руку шпекулацији и обарању цена које се по том и при наступању веће тражње много споро подижу, као што знамо из искуства.

Ваља знати, да су и аустријски одбор у Бечу и немачки у Берлину, одбори међународног савеза за одржавање и стварање житних цена и пре 1 маја 1906 године — ступања у важност нове немачке царинске тарифе — предвидели данашњу појаву повишавања цена житу и њихове устаљености за у будуће, одмах чим наступи прва неродница година и да је то последица, за њихово домаће тржиште, баш заведених високих минималних царина, а за светско тржиште и прираштај становништва у Европи преко повећавања производне моћи и могућности проширавања произвођачких области, као и разрастање самих потреба тога становништва. Први европски стручњаци који су чланови тога удружења и тих одбора гледају у свима тим појавама постепено привредно учвршћавање пољске привреде и поправку њеног положаја.

Другим речима, у сваком злу има помало и добра. Повишица царина на жито у новом уговорном периоду која је била једно зло за нашу већ укорењену извозну трговину, може бити још и једна врста добра за нашу земаљску производњу, јер ће утицати на одржавање добрих цена житу и ако код нас у бризи и старању за добро произвођача, нисмо учинили потребне кораке у напред, примењивањем зато савремених и у напреднијем свету већ опробаних мера (ограничавање сувишног посредништва, организовање пољопривред. кредита, подизање задружних житница и т. д.).

И ако немамо подробнијих података о кретању извозне трговине наше у појединостима по количинама и вредности извозних предмета у поједине државе наше увознице, до горњих закључака можемо ипак доћи, посматрањем учешћа појединих држава наших увозница у нашем извозу под новим, измењеним уговорним приликама.

Кроз цело време раније уговорне периоде, Аустро-Угарска је учествовала у извозу наших производа са 86·5%. Све остале државе увознице с осталих 13·5% а на име: Немачка са 5·6%, Турска са 3%, Румунија са 1·4%, Бугарска са 1·3%. а остале државе са испод 1%.

С наступањем нове уговорне периоде, то учешће у предпрошлој и прошлој години знатно је измењено.

За 11 месеца 1907 год. учествовале су у нашем извозу:

Немачка са	29,560.000	динара
Аустро-Угаска са	15,315.000	„
Турска са	9,961.000	„
Румунија са	4,682.000	„
Белгија са	4,450.000	„
Бугарска са	3,865.000	„
Италија са	3,622.000	„
Француска са	2,503.000	„

Докле је учешће Аустро-Угарске спало за 66·5%, од 86·5% на 20%, дотле је учешће Немачке порасло за 35%, од 5 на 40%. И остале државе увознице узеле су веће учешће: Турска са 7%, Белгија са 5·5%, Румунија са 5%, Бугарска и Италија са 4% и Француска са 2·5%.

Учешће Белгије и Немачке у самој ствари је веће, пошто су знатне количине баш жита увезене у те државе преко Брапле (Румуније), Варне (Бугарске) и Солуна (Турске), јер баш Немачка и Белгија постале су највеће увознице нашега жита. Белгија нема царина на жито. Али та околност, што Немачка и поред повишених царина на жито, постаје наша највећа увозница жита, доказ је, *да повишење царина на жито не може штетно утицати ни на ту грану наше извозне трговине, ни на ту грану наше земаљске производње.* Повишену цену житу и повећане трошкове трговине око његовог преноса нарочито слабије родних година, несумњиво је да ће плаћати потрошачи Немачке, па и Аустро-Угарске, чија пољопривреда није у стању да произведе довољно насушног хлеба за своје становништво.

То су поуке што нам их пружа кретање наше извозне трговине у погледу житарства.

(Наставиће се)

ШТА НАМ ЈЕ НАЈПРЕЧЕ ЗА НАПРЕДАК ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ

Никакав велики напредак не можемо у пољској привреди постићи док се не будемо бојали власти т. ј. закона.

Један сељак.

Попео се човек у сред села, у ко бела дана, на туђу крушку и бере. Пролази други човек путем и спази онога на крушки, па видећи туђина у воћњаку, чијега сопственика познаје, застане, посматра туђинца за тренутак, па му довикне:

— А што береш ти те крушке?

Онај погледа доле и без одговора продужава свој посао.

— Ама како смеш ти да береш туђе воће?... виче опет онај с пута с помишљу да се и у његовом воћњаку или винограду може тако штогод догодити. Знаш ли да има права да те убије онај, чији је воћњак?...

Онај с крушке одмери два три пут од главе до пете онога на путу, успне се још за једну грану на више и вели:

— Батали. Какво убијање?! Не сме он мене да убије. Него ћу ја њега на месту да смождим — ако само дође и заподене кавгу....

— Јеси ли ти полудео?... вели онај оздо.... Како то говориш? —

— Тако! Ако он мене убије.... оде на робију. А кад ја њега убијем — ником ништа. Погинуо у свом имању па — мирна крајина!

*

Након дугих дневних заморних пешачења по брдима кроз винограде и воћњаке ради утврђивања правог стања ствари ревизијом штете нанете градом у југозападном крају Србије, враћах се као обично једног вечера натраг у село. Успут указа се у сусрет већа гомила људи. Што се гомила више приближаваше, све се боље отуда чујаше као нека свађа, претња, уопште жагор.

Кад се већ сусретосмо, један од њих отпоче готово кроз плач, гледајући у мене:

— Ево, господине... погледај, па кажи тамо у Министарству како народ овамо по селима привређује. — Ево.... види ове калемове — — — ту зареди од једног до другог сељака, који у полукругу стајаху и узимаше им из руку снопље лозних калемова и бацаше преда ме на гомилу, која постајаше све већа.... Ево, господине, па ево, па ево.... Није то један и два или стотина и две, него хиљаде су то. Па зар да не писне срце и у камену?!...

На моје питање шта је у ствари, дознао сам ово:

У целоме крушевачком као и у оближњим окрузима, где је у последње време виноградарство почело јако да напредује — напредује упоредо с њиме и узима из године у годину све више маха један порок код тамошњег пољопривредног света, а на име: крађа зрелих, ожиљених, лозних калемова.

Да се зрело грожђе краде ноћу или дању по виноградима — није никакво чудо или необична реткост свуда, где и винограда има. Али, да се раскопавају матичњаци и односе зрели, ожиљени калемови и што је још најгоре, да се и већ расађени калемови чупају и краду — то је у овим крајевима једно опако зло, које и количином и начином на који се чини, баца у последње време у велику бригу и очајање свакога одушевљеног виноградара и уопште привредника.

За подизање винограда зар између свих других садова потребно је највише рада, новаца па и времена. Треба само помислити колико су та три економска фактора уложена само у површину од 1 хектара винограда, па да човек разуме шта тек стаје виноград од 3, 4, и више хектара — јер тако велики виногради нису реткост у овим крајевима.

*

Пољопривредник у овим крајевима био је од давнина више мање виноградар. Земља је за винову лозу већином погодна, а тако исто и сам терен, таласасто брдовит, и изложен сунцу.

Колико ли је требало времена, година, да прође док су се разбиле све оне предрасуде да „нова лоза“ неће грожђем уродити!

Колике ли се муке видело, док се — након пропасти тамошњих винограда од филоксере — почео опет да буди дух за подизање винограда на америчанској подлози!

Колико ли је требало уверавања речју, огледом, примером.... да се разагна бојазан од закопавања готових новаца у мртву земљу, да америчанска лоза, тада позната у нашем народу као „дивља“ — калемљењем заиста доноси рода, да њоме може заиста да се подигне родни, грозни виноград!

И у овом крају привредник је — након пустоши од филоксере — био дигао руке од свог затвореног винограда. И ако се и Држава и Српско Пољопривредно Друштво упињаху свим силама да обнове старе пропале винограде — у овим крајевима је то зар најтеже, најспорије ишло.

Слушао је и овдашњи упропашћени виноградар да се овде и онде подижу нови виногради на место старих, да се на место старе лозе, подложне филоксери, сади нова издржљива америчанска подлога, да постоји дакле нова лоза, коју ваља окалемити.... Слушао је да постоје лозни расадници, које је баш ради обнављања пропалих винограда Држава установила и који су у томе правцу највише допринели. Али, привредник у овим крајевима, виноградар, сломљен својим поразом, није више могао да дигне главу, није се никако мирио с мишљу, није хтео да мисли: да његов „изедени“ виноград може опет да оживи, опет род и приход да му доноси! — Не. Он није веровао. Он није могао, или зар није ни хтео да верује у то, јер је то све било ново за њега. А за све што је ново, он, наш пољопривредник, има своје кад јаче кад слабије предрасуде. У овим крајевима, он се чак подсмевао и ругао онима, који са зебњом у срцу, али већином уверивши се рођеним очима, путујући итп., почеше прво у малим а доцније и у већим размерама новим начином да обнављају затвене винограде — да саде „нову“ лозу. И овамо је привредник већином свој „мртви“ виноград или запуштао да се по њему сили и ћика коров и травуљина, коју ни стока није хтела да пасе, или га је разоравао и засевао — кукурузом!

*

Данас — слика виноградства у овим крајевиима приказује се сасвим другачије.

Кад човек путује овим делом Србије у доба вегетације, а нарочито када дубље зађе и у сама села, видеће у равном плодном Поморављу изнад коњаника надвикали кукуруз с дебелим клиповима, а по странама брда и брегова читаво модро море од винограда.

Наравно да је то све већином млад виноград. Треће, четврте, пете и само изузетно шесте, седме и осме, а врло ретко десете и дванаесте године на роду.

Последње године су дакле јек обнављања упропашћених винограда у овим крајевима, — последњих, наших дана, грозничаво је запео и овај пољопривредник на подизању нових винограда сађењем америчанске подлоге.

Треба само видети шта је и колико урађено досада и онда — мора се признати да добар пример у пољској привреди, у најширем смислу те речи, и ако за остварење своје по кадшто изискује и *капитал* и *рад* и *време*, може да разбије све предрасуде, да разагна сву бојазан, да загреје и оживи учмали дух и разбуди утрнулу свест — и код нашег сељака!

Он, наш сељак, наш пољопривредник, чуо је, видео је, уверио се и онда, наравно — запео је свак појединачно да ради, да створи, да има.

* * *

Али.... мајстор гради — вила разграђује!

У општој журби за подизањем пропалих винограда, у општем буђењу духа за напредак и добро у том привцу — јавља се у овом крају потајна мора, која, ако јој се још за

времена не стане ногом за врат, може по виноградарство уопште у Србији да постане исто онако опасна, као што је била опасна и смртоносна и сама филоксера.

Одушевљење, успех и напредак коче — краће!

Краде се опако.

Највише се и најрадије у последње време краду зрели калемови.

Само у једној општини у овоме крају износи штета од крађа калемова у средњу руку 20.000 динара годишње. Дакле — краде се редовно, из године у годину.

Шта то значи за један округ... а шта то тек значи за један цео виноградарски крај — лако је разумети!

Кад би се крађом калемова подизали нови виногради у истоме срезу, округу или крају — могао би се зар човек тешити још невољном помишљу, да се и ако на непоштен начин подижу бар нови садови; другим речима: да ће крађе саме себе затрти, сасвим престати, кад сва виноградарска површина буде засађена лозом. Једна би и то утеха била, али би зар ипак била утеха!

Али, у ствари није тако.

Та крађа је средство за трговину, која се у последње време све јаче развија. Покрадени калемови продају се као и свака друга пољопривредна роба на тргу, али — не на оближњем, најближем тргу, већ далеко, не само често пута у другом срезу, већ и у другом округу и то шиљу се од руке до руке, преко „повереника", дакле — трговачки, систематски. Наравно ово последње све из врло разумљивих разлога.

Стога је тешко, управо немогућно хватати крадљивца.

Крадљивца?!

Не. *Крадљивце.*

На једном већем скупу сељака у једној општини у овом крају тврдили су преда мном и примерима доказивали ту кобну истину више отреситих сељака. А остали присутни — ћутали су.... прећутно дакле признавали.

— Ми крадемо; један од другога крадемо; сатиремо сами себе. Ето, — па да ли се онда може у нас да напредује у пољској привреди!

— Па зашто не хватате крадљивце; зашто их не хватате на самом делу? Зато бар има пута и начина. Чувати једну, две.... више ноћи виноград и — онда — — — —

Као одговор — испричали су ми уводну причу у овај чланак, а сем ње и читаву ниску других с трагичним свршецима.

*

Бранити своју пољопривредну имаовину од насртаја и отимања, дању је на селу под извесним околностима још и могућно; ноћу.... чак је опасно *по сопственика* и то из два проста разлога. Прво, што крадљивца, или крадљивце, на пољу није лако ухватити, јер је обично у таквим случајевима на имању *један* чувар, јер је дакле немогућно из једне куће, иа ко има више мушких глава, да неколицина редовно ноћу стражаре. Томе једном чувару не остаје онда ништа друго, до употребе јединога средства, за које му и кривични законик у таквом случају даје права, а то је средство пушка. Бранилац имања *мора* дакле да пуца на крадљивца или на крадљивце; *сам* не сме да им се приближи, а и кад не би био сам, хватање би било опасна ствар сама по себи, јер није искључена могућност, да ће се и крадљивац бранити или одупрти оружјем. Али — у томе још не лежи права и једина опасност. Она је за пољопривредника много већа баш у суштини употребе права које му закон даје т. ј. да употреби оружје у одбрани своје имаовине; јер, убије ли он крадљивца, који му је у имање ускочио и којега и сам кривични закон квалификује као *опасног злочинца*, онда... настаје обично дуготрајна и често пута судбоносна процедура по тога веселника. Полициска власт обично извиђа дуго сам догађај т. ј. да ли убијени није од сопственика имања намамљен у имање и т. п. Често пута извиђање и расветљавање догађаја траје дуго; најзад полиција предаје ствар суду а суд — догађало се врло често — на основи прибављених доказа или у недостатку истих, осуди сопственика као и сваког другог — убицу. На основи таквих искустава, сопственик имања обично мора добро да отвара очи да крадљивца „на мртво" не убије; он се мора да задовољи само да га пуцањем заплаши. Али, знајући то незвани гости, знајући дакле да онај из поменутог узрока тако рећи не сме да употреби своје право т. ј. „на мртво" да убије — прилазе често пута њему сасвим одважно, командују му „доле пушку!" и — онда или следује пребијање на мртво или и на мртвице!

*

У разним општинама наплазио сам отресне, вредне и ваљане сељаке, којима сам излазио на имања, у лепо уређене винограде и савремено подигнуте воћњаке. Једном речи — морао сам се дивити успеху и напретку, који су постигли. Дајући им савете и бодрећи их на интензивну пољску привреду, а нарочито дајући им предлоге за савршенији рад у воћарству и виноградарству и даље, када су већ поставили добру, темељну основицу.... добивао сам готово вазда тужан одговор, пун срдачнога бола, одговор, који ме је увек силно потресао, јер сам осећао да је истинит и да из дна душе долази. Тај одговор је гласио разно; али, — вазда је једно исто садржавао.

Сви они сељаци, сви они пољопривредници, а нарочито воћари и виноградари у овом крају, који би хтели и умели боље, савременије да раде, рационалније да привређују, који теже напретку, који не зазиру од корисних новина, који... поред јаке, добре воље за рад имају већа и велика имања, веле од прилике ово:

Све је остало добро; има ко да нас учи и да нас научи (државни економи) т. ј. оне и онога, ко хоће да учи, да научи и да се по томе управља. Јесте. Говорите нам, показујете нам, књиге нам пишете, али... оно, што је најглавније — то још немамо!

Овако више у нашој пољској привреди не може да остане. Држава мора нама пољопривредницима пре или после, брже или постепено да створи другачије прилике за наш рад. Закони, нарочити привредни закони — морају се што пре написати, али... паметни закони, који ће све наше мане, незгоде и препреке напретку излечити. Законе, који ће у првом реду нагнати оне, који су позвани да им се покоравају и да их извршују — да то савесно чине. Али, не само да их на то нагнају, већ прописати и нарочите одредбе ради међусобног контролисања у извршивању тих закона. Ти пољопривредни закони треба да буду исцрпни, да обухвате све што спада у област пољске привреде; да буду строги; да се чешће, ако не и сваке године ревидирају и реновирају на основи искустава из пољопривредне праксе и живота. Једном речи: Српској Пољопривреди потребни су Пољопривредни Закони, који ће својом моћи и благодети удахнути у њу нов, чио, крепак живот и дати јој снаге за полет и савремено усавршавање [1]).

Андра Глигоријевић

---

[1]) Сем таквих закона потребно је да и школа — просвета — утиче на облагорођавање душе и уништожавање срца у омладине и да престану сви други утицаји који су служили и служе или изигравању закона, или примењивању истих... по атару. Уред.

О ОРЕЗИВАЊУ ЗРЕЛИХ ЛАСТАРА НА КАЛЕМЉЕНИМ ЛОЗАМА

Једно предавање, које је држао виноградарима по државним ловним расадницима

Велимир Н. Стојковић

1. Шта је циљ орезивању лозе?

Један најважнији и најтежи посао, у већ подигнутом винограду на америчкој подлози, јесте без сумње орезивање лозе. Зар се не може лоза без штете пустити да неорезана расте? Није ли орезивање лозе излишан посао, кад знамо да нам разне воћке и ако их не орезујемо лепо напредују и доносе рода? Ето то су питања, која нам се одмах намећу чим се поведе реч о орезивању лозе. Дугогодишњим радом и искуством је утврђено да је орезивање лозе један врло користан, па не само користан него и потребан посао, ако се хоће да се од уложеног рада и капитала за оснивање и одржавање једног винограда има пристојна рента.

Па зашто се онда винова лоза орезује, шта је циљ орезивању лозе и шта се тим радом постиже?

Циљ је орезивању лозе многострук и значајан и због тога орезивање и јесте један од најважнијих послова у модерном, данашњем виноградарству. Орезивањем се осигурава и регулише плодност чокота, и добија крупнији и бољи род, који уз то још и пре сазри. Применом тога рада на лози даје се гицама одређен облик и уклања са њих извесна количина дрвета у облику ластара те се свакој гици на тај начин умерава пораст.

Да објаснимо на који се начин и зашто се орезивањем постиже оно што мало час поменусмо.

Кад се лоза пусти да неорезана расте, она се онда развија и рађа као и друге воћке, које се неорезују. Она развија снажно своје пузеће стабло као и споредне огранке и ластаре и онда може много више да израсте и у дужини и у ширини него ли лоза, која се орезује. Што се тиче пак родности, неорезане лозе као и неорезане воћке рађају наизменично тј. по једну годину рађају и то прероде с претпоставком да у току те године не буде било никаквих непогода: града, јаких киша, ветрова, којима се велика количина рода може да омлати, а по једну годину се, будући изнурене, одмарају. Кад лоза понесе и сувише рода, онда га она не може исхранити у довољној мери, јер нема сразмерно толико жила са којима довлачи сирову храну из земље нити опет толико лишћа, које прима један део сирове хране из ваздуха и затим је са храном из земље прерађује тј. доводи у такав облик да лоза може њоме да се користи. Па не само да лоза не може, кад прероди да исхрани свој род, него још не може довољно да исхрани ни окца у којима се у току године образују гроздови за идућу годину, нити пак да остави довољно резервних материја у гици, жилама и ластарима за бољи пораст вових ластара у идућој години. Род ће у том случају, разуме се бити ситан, неугледан, па ће још и тешко сазрети. Услед сувишног рода, лоза ће се јако изнурити, те ће у идућој години врло мало или нимало родити. Њој ће требати одмора да се мало поврати, те да у трећој години поново обилно прероди. Ако се пак лоза орезује. онда се тиме смањује број пупољака, који доносе рода и онда ће се мања количина грожђа добити. Али ће то грожђе, због јачег притицаја прерађене хране бити и крупније и угледније па ће и пре и боље сазрети. И воћке које се гаје на ниским облицима, које се, дакле орезују, дају као што и сви знате много лепше и много крупније плодове ног ли воћке високог облика, које се не орезују. Лоза онда неће прородити па се неће тиме ни изнурити да би јој у идућој години требало одмора. Један део прерађене хране отићи ће у довољној количини у пупољке, те ће се у њима припремити гроздови за идућу бербу, а у крљи, жилама и ластарима нагомилаће се довољно резервних материја, те ће онда гица у идућој години, кад се ластари орежу, имати и добре ластаре и донети приближно исту количину рода као и у прошлој години. Тако се дакле орезивањем добија стално и редовно сваке године истина мање рода, али је тај род у накнаду за то крупнији, угледнији и бољи.

У колико се боље обрађује виноград у толико ће он боље експлоатисати разне састојке из земље и из атмосфере и на њихов рачун стварати оно ради чега га и гајимо, дакле у толико ће боље и рађати. Да би се пак лоза могла као што треба обрађивати и што бољег грожђа доносити треба јој дати одређен облик, треба јој подићи оне ластаре да не пузе по земљи, треба јој осигурати приступ светлости и ваздуха. И то се све постиже орезивањем. А уз припомоћ притака и жица често пута и без овога. Ако се лозе гаје уз жице, онда се орезивање удешава тако да се добијени нови ластари могу разложити по жицама утицају сунца и ваздуха и да се земља између гица може без икаквих тешкоћа обрађивати. Ако ли се пак лоза гаји уз притке онда се орезивање подешава тако да се од крље створи једна крупа, чији се ластари прикупљају при врху уз притке и онда поред лакшег обрађивања земље у винограду, могу лашке продирати у унутрашњост гица и ваздух и светлост, који су лозама тако потребни.

Кад пак која гица застане у порасту орезивањем се може постићи да јој се поврати снага, или како се то друкчије каже да се подмлади. У том случају као што и сами знате, орезујемо ластаре на гици врло кратко, те тако остављамо мали број пупољака, из којих ће у идућој години разуме се поникћи и мали број нових ластара. Ти ће ластари бити знатно бујнији, јер ће бити и боље храњени, него ли кад их на једној крљи има у великом броју.

Истина је додајмо одмах и то да се орезивањем скраћује век лози, јер она трпи и слаби од многих рана, које јој тим радом причињавамо. Али се тога не треба плашити. јер лоза и кад се орезује, наравно само правилно, може врло дуго да траје као што је то праксом већ и утврђено.

Мало час наведосмо какве се користи постижу орезивањем, али том приликом нисмо казали да се те користи постижу само разумним, рационалним орезивањем, претпостављајући да се то само од себе разуме.

Орезивање лозе не зависи од ћуди самога виноградара. Има ту извесних начела, сагласних са законима биљне физиологије, која је неопходно потребно познавати, ако се жели орезивање лозе што правилније извести. Има ту неких чињеница, о којима се при орезивању мора водити рачуна, јер оне утичу, управо налажу виноградару да на својим лозама примени један а не други начин орезивања.

И доиста, ако се орезивање не изврши као што треба, не само да ћемо добити много лозе са мало грожђа, као што се то и дешава многима од наших невештих виноградара, него још можемо довести у питање и опстанак целога једног винограда, па макар он био и најрационалније посађен.

И ето проучавање тих начела, тих чињеница, од којих зависи начин орезивања лозе то ће бити најпре предмет нашег разговора.

ГЛАСНИК

Прославља двадесетпетогодишњицу. — 1. јануара 1908. године, поред радости, коју сваки Србин има дочекујући и празнујући ново лето, један скромни државни службеник има још једну радост. јер дочекује и прославља двадесетпетогодишњицу свога непрекидног и беспрекорног рада. — Тај је службеник Милоје Благојевић, шталмајстор државне ергеле, познат још и као „Батка Милоје".

Батка Милоје ступио је у државну службу први пут 1. јануара године 1883, најпре као дресер ондашње државне ергеле, затим као шталмајстор у Добричеву, а потом као старешина пастувског станишта у Шапцу, где и данас служи.

Није прилика, а ни сам простор овде не допушта да се у појединостима изнесе ма и у главном живот и рад овог скромног службеника, који се својим искреним, часним и преданим радом свагда истицао међу службеницима у заводима, у којима је служио. За то као најбољи доказ служе кондуите и признања његових претпостављених. Он је за својих 25 година службе доживео измену 12 управитеља и не само да није ни од кога био опомењут, већ је од сваког добијао и усмена и писмена признања о искреној и беспрекорној служби.

И данас тај исти Батка Милоје у својим шездесетим годинама, и ако слаб и изнемогао, отправља своје поверене му послове са успехом и на опште задовољство својих претпостављених.

Али и поред заслуга које Батка Милоје има као радник у својим стручним пословима, њега истичу још и његово поштење и његов карактер. Он је увек био и остаће скроман; вршио је и вршиће савесно и предано поверене му послове; није, нити ће икада пањкати и омаловажавати своје претпостављене. А то је, поред наведене, друга добра особина Батка Милојева.

Честитајући двадесетпетогодишњицу Батка Милоју, ми му искрено желимо, да још дуго година поживи и надаље остане као и досада врсан радник, на чему му, не сумњамо, неће изостати ни признање од стране меродавних.

Воћни трг. — Виртемберг увози највеће количине воћа за справљање јабуковаче и крушковаче и стога највећег значаја имају за нас тамошње воћне трговинске прилике, а у првом реду тргови у Штутгарту (северна железничка станица и Виљемов трг), Рајтлингену, Еслингену, Гетингену, Ниртингену. О каквоћи приспелих воћних пошиљки саопштавају листе извештаја горњих тргова, да је јужно-талијанска роба врло много црвљива и трула, тако да цене могу једва подвозне трошкове да покрију. Напротив, јабуке из Горње Италије врло су лепе и здраве. У прошлој години најбоље јабуке за јабуковачу испоручиле су Мађарска и Србија, али је испорука мална, јер се не рентира довоз због скупог и великог подвоза.

Ово ваља имати на уму па ове године подешавати да превоз железницом буде што јевтинији.

Свиларство у Хрватској и Славонији. — Земаљска влада предала је искључиво право на дељење семена свилених буба и на откуп меурака, по уговору закљученом на 25 година, двема земаљским пољопривредним организацијама: Хрватској Пољоделској Банци и Савезу Српских Земљорадничких Задруга — свакој на засебној територији. Оба удружења споразумно су поделила између себе целу земљу. Савез Српских Земљорадничких Задруга добија у свој делокруг жупаније: модрушкоријечку, загребачку, личко-крбавску, бјеловарско-крижевачку (сем котара Копривнице и Ђурђевца) затим, од жупаније сремске, котаре: Земун, Стару Пазову, Ириг, Руму и Митровицу. Хрватска Пољоделска Банка добија за свој рад жупаније: вировитичку, пожешку, котаре Копривницу и Ђурђевац од жупаније бјеловарско-крижевачке, од жупаније сремске котоpe: Илок, Шид, Вуковар, Винковце и Жупанију. Загребачка коконијера припада Савезу, а Осјечка Банци и то бесплатно, само закупци морају предузети о свом трошку њихову поправку. Коконијере винковачка и митровачка које припадају дотичним општинама, предаће им се по свој прилици такође. Влада се спрам закупаца обвезала, да свакоме од њих подигне предионицу (филатуру) чим постигну производњу меурака на 150 хиљада кгр. Влада ће народу раздавати дудове младице бесплатно.

Пацови у Данској толико су се накотили, да је за њихово тамањење морало бити основано друштво које ће држава кроз три године потпомоћи са 40 хиљада динара. За тај циљ градови и села морају на сваких сто становника платити прireза 4·40 динара.

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СР. МЛАВСКОГ У ПЕТРОВЦУ, ПРОИЗВЕО је у овој години и има на продају преко 70 килограма семена црног лука.

Цена је једном килограму: до 5 килограма 1 кгр. 4 динара преко 5 кгр. 3 динара.

РАСАДНИК СРЕЗА КОСАНИЧКОГ ОКРУГА ТОПЛИЧКОГ у Куршумлији, има на продају воћних младица: џанариковних 20.000 ком. јабукових 10.000 комада и орахових 5.000 ком. и продаје их по 10 динара хиљаду комада.

Милан Т. Марковић
Управник расадника

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од иступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круне аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 1. броја „Тежака": — Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године. — Шта нам је најпре за напредак пољопривреде — О орезивању зрелих ластара на калемљеним лозама — *Гласник.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 2 | НЕДЕЉА 13 ЈАНУАРА 1908 ГОДИНЕ | ГОДИНА XXXIX

Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године

(Наставак)

II.

У претходном чланку претресли смо како стојимо са житарством, као производњом и са житном трговином. Видели смо, да смо прокрчили пут и обезбедили извоз и према томе, што су изгледи, да ће иста тражња и исте прилике за житну трговину остати кроз цео садашњи уговорни период у сили и важности, црпемо ту поуку за себе, да житарство нема потребу ни за какву измену своје производње; ни за ограничавање пространства за засевање, ни за велике измене у погледу сразмере сејања појединих врста жита.

Главна тежња наша има бити управљена на што рационалнију (разумнију) обраду житарица, како ћемо са истог простора добијати што веће жетвене приносе. Затим на то, да се што више шири употреба пшенице и ражи, односно њиховога брашна за исхрану људску и по селима, истискујући употребу кукурузног брашна — проје — за тај циљ. Да се и даље шири употреба за огледе набављеног бољег семена од потијске пшенице. Да се наши пољопривредници навикавају, на случај неродице, измржавања посејане озимице, на сетву пшенице јарице и да се за тај циљ раздаје и од ње семе од бољих сората. Да се сеје у већој мери јечам за пиварску потребу, како би и за пиварство имали што бољи производ у самој земљи. Да се на рачун гајења кукуруза прошири гајење овса који је изврсна храна — зоб — и за коње и за сву стоку која се гаји и која расте и што је главно који се и много тражи и боље плаћа но остало жито (сем пшенице); па и од овса бирати оне најкрупније и најпроизводније сорте итд.

Али ми имамо у извозу још једну позицију која пада посредно на тас теразија у прилог житарству. За 11 месеца 1907 године Србија је извезла *брашна и мекиња* 10,439.000 кгр. у вредности 1,495.000 динара. Овај извоз упућен је на југ, у Турску и преко Турске И Турска, а још више Грчка и Египат имају велику потребу у брашну и ту сусрећемо у утакмици: Русију, Румунију, Бугарску. Па чак Француска и Енглеска извозе и своје брашно на ту страну. Грчка и Египат готово се никако и не баве житарством и с тога су упућене на знатан увоз жита и брашна.

Индустрија брашна у земљи, то је један врло важан регулатор домаће производње жита, односно његових цена. Она заслужује нарочиту бригу и старање од стране државне привредне и од стране жељезничке тарифне политике, како би се што више учврстила и добила полета. Паметан свет одавна је увидео, да онде где се дижу млинови и цвета млинарство, да ту цвета и народно благостање и стога у тежњи, да производи житарства добију савршенији облик прерадом њихном у брашно и мекиње, помажу свима средствима и олакшицама индустрију брашна: спуштеним подвозним ставовима и за довоз жита до млинова и за одвоз брашна из млинова, премијама за извоз, од којих је најважнија повлашћени увоз жита без царине која се млиновима враћа за онолику количину жита колику количину и вредност брашна извезу на страну.

Млинарство у Србији почиње напредовати. 1904 бележи се у Србији 222 млина и то: парних 147, воденица 75, са 557 каменова. У млинове је уложено капитала 9,746.741 динар и у њима налази посла 863 раденика. Они самељу 82,156.761 кгр, брашна у вредности 2,216.556 динара, а на ту производњу утроше 1,882.763 динара.

Извоз брашна и мекиња такође почиње стално расти. 1905 г. извезено је брашна 1,938,590 кгр. по просечној цени 18,21 у вредности 313.588 динара, а мекиња (немамо податке за себе, но с осталим отпацима: дрождином, винском киселином итд.) 2,963.114 по просечној цени од 6,56, у вредности 222.860 динара.

1906 извоз брашна свих врста износи 7,724.459, у вредности 1,406.203 динара. а мекиња (с осталим отпацима) 6,952.776 кгр. у вредности 456.674 динара.

Вредност извезеног брашна и мекиња заједно с осталим отпадцима износила је:

1905 год. дин. 315,588 + 222.860 = 536.448 дин.
1906 „ „ 1,407.204 + 456.684 = 1,863.888 „
1907 „ „ немамо подв. но укупно = 1,495.000 „
(за 11 месеца)

У ову групу земаљске производње — ратарску или земљорадну — спада и **извоз кудеље**: полупрерађевине од конопље која код нас добива све већи полет. С подизањем две знатно велике фабрике за кудељне израде, повлашћене у Врањској Бањи и акционарске у Лесковцу, ударен је темељ тој грани производње — сејању конопље. Конопља се одвајкада сејала, па је цветала и проста *кућевна израда кудеље* у пространим равницама реке Ветернице око Лесковца. Потом у већој размери и преко домаће потребе сејана је конопља и око реке Расине, у неколико околних села око Крушевца У моравском округу почели су се од 2—3 године на овамо одавати сејању конопље, благодарећи настојању и увиђавности окружнога одбора који сваке године набавља и у циљу подстицања гајења конопље, раздаје земљорадницима округа моравског семе од конопље. Како је отворена радионица кудељних израда у Врањској Бањи, биће да је гајење конопље још и више раширено у Врањском округу.

Судећи по попису земљишта под усевима, у Србији се *врло мало* гаји трговинских биљака: на 15 до 16.000 хектара и то конопље (1904) на 13.450 хектара, а још мање се добија жетвеног приноса (влакна), свега 57.219 товара или 4·44 товара влакна на један хектар. Вредност тог жетвеног приноса је укупно 3,964.972, са 1 хектара 307, од 1 товара кудеље (влакна) 69·29 динара.

Међу индустријским радњама у Србији, бележи се 1902 године једна једина и то с ручном снагом радионица за прераду кудеље која ради са 30 радника, а израдила је свега робе у вредности 3.781 динара(?!) 1903 године опет с 52 радника израдила је робе тек у вредности 15.000 динара.(?!) И 1904 г. постоји та једна једина радионица, а за ту годину нема за њу никаквих података. Ти званично прикупљени подаци, као што се из овог види, толико су невероватни, да су до смешнога непоуздани. 1905 почела се градити и друга радионица за прераду кудеље, у Лесковцу и за њу немамо никаквих још података. Попис по казивању сопственика таквих радњи, нарочито ако оне не воде никакве, а то ли протоколисане књиге, а из оног саопштења видимо, да не одговара ни приближно правоме стању и да даје са свим непоуздане податке. Била би на свом месту и умесна анкета (истрага) правог стања ствари, на основу стручног комисијског прегледа.

Но да огледамо представити како стојимо са извозом кудеље, ако нисмо у стању одредити домаћу потрошњу и потребу.

Статистика извозне трговине Србије, за последње године бележи: *извоз лана и конопље, сирове, мочене и трљане (кудеље) уједно и то:*

1905	год.	1,353.290	кгр. у вред.	923.508	дин.	просеч. 100 кгр	68·26
1906	„	2,899.816	„ „	1,971.864	„	„ „	68·22
1907	„	1,980.000	„ „	1,623.001	„	(за 11 месеца)	

За 1907 годину имамо податке за кудељу подвојено и само за 11 месеца. Не можемо знати колика се количина и вредност извози у сировом, а колика у „моченом и трљаном“ стању тј. колико као сировина, а колико као полупрерађевина (кудеља).

Да би могли ценити, да се нагло подизање извоза кудеље датира од најранијег доба (1905 г. на овамо) износимо овде:

Извоз конопље и лана (влакна):

за период	1881 — 1890	кгр.	124.159	у вред. дин.	95.845	цена од тов.	77.20
„ „	1891 — 1895	„	351.832		189.292	„	53.80
„ „	1896 — 1900	„	229.443		147.167	„	64,20
„ „	1900 — 1904	„	384.483		204.881	„	53.30

У првом периоду највише је извезено влакна 1884 године 216.887 кгр.
„ другом „ „ „ „ 1898 „ 701.926 „
„ трећем „ „ „ „ 1900 „ 549.956 „
„ четвртом „ „ „ „ 1904 „ 643.581 „

Сем тога извожено је и *семе од конопље:*

за период	1896 — 1900	кгр.	48.089	за динара	8.138	по товару	17·— динара
„ „	1901 — 1904	„	103.143	„	17.975	„	17.40 „

Међу тим, да би се могла видети и представити права вредност земаљске производње конопље, морали би имати још податке о спољној и о унутрашњој трговини с прерађевинама од конопље, као што би морали одредити и домаћу — кућевну — потрошњу. Кад би те податке могли имати, ми би тачно могли проверити колико су нам за конопљу поуздани подаци пописа пространства засејаног конопљом и опредељавање количине и вредности жетвенога приноса конопље добивеног са тога пространства.

И ако немамо још за 1907 годину саопштене податке о количини и вредности извоза прерађевина од конопље, имамо их за периоде од године 1881 до 1904 и то просечно годишње:

1881—1890	год.	816.239	кгр.	1,113.647	дин.	736·40	дин. — просеч. цена тов.
1891—1895	„	819.275	„	848.448	„	103·60	„ „ „ „
1896—1900	„	848.781	„	865.649	„	102·00	„ „ „ „
1900—1904	„	991.162	„	948.936	„	95·70	„ „ „ „

Из чега видимо опадање ужарије по вредности с погледом на просечне цене у разне периоде.

*

Воћарство је почело да игра с промењеним приликама за кретање и правац извозне трговине, далеко значајнију улогу, но дотле. *Сирово воће, пекмез и суве тљиве* три најглавније позиције ове гране производње и трговине достижу у 1907 и по количини и по вредности дотле невиђене бројеве у извозу. *Воћарство постаје тиме друга главна група наше извозне трговине.* Од укупне вредности нашега извоза за 11 месеца 1907 године т. ј. од 73,555.773 динара, пада на:

	милијуна килограма		милијуна динара
Пекмез кога је извежено	10,891	у вред.	3,485
Суве шљиве	38,245	„	14,150
Сирово воће	29,783	„	2,623
Свега	78,919	у вред.	20,258

У прошлој уговорној периоди, по вредности био је *извоз воћа у опште*

Највећи:

1897	године износио је	16,717	милиуна	динара
1902	„ „	15,420	„	„
1899	„ „	14,273	„	„
1905	„ „	14,272	„	„
1900	„ „	12,020	„	„
1901	„ „	11,012	„	„

Најмањи:

1894	године износио је	3,427	милиуна	динара
1903	„ „	8,186	„	„
1896	„ „	8,349	„	„
1898	„ „	10,321	„	„
1904	„ „	10,922	„	„

Могло би се рећи, да овако нагло скакање извоза воћа и прерада од воћа, *по вредности*, у 1907 години (за 11 месеца), само је *фиктивно* (привидно), стога, што је ове године цена и сувим и сировим шљивама била висока, што воће није добро родило ни у Босни, ни у Француској, као главним државама, такмичаркама Србији у шљиварству — пошто знамо, да је шљива засад најглавнији наш воћарски предмет. Али на првом месту што ваља напоменути, то је, да у бележењу укупне вредности извоза воћа од 1894—1905 године које смо горе изнели, улазе и позиције: *свеже грожђе*,

ораси и лешњици и остало осушено воће, а њих у 1907 години немамо обележене. Међу тим та вредност није тако мала, да не би утицала на резултат упореда, јер она износи 70—100.000 динара.

Но да би могли ценити колико утиче на повећање вредности извоза појединих позиција у 1907, спрам претходних година, повишица цене воћним производима за ту годину морамо изнети посебна упоређења за сваку поједину од оне три главне позиције по количини и по вредности.

Тако извоз **сувих шљива** био је:

Највећи:

по количини

1899	године	износио је:	40,527	милиуна кграма
1904	„	„	40,503	„ „
1898	„	„	40,126	„ „
1907	„	„	38,245	„ „
1905	„	„	37,616	„ „
1897	„	„	37,457	„ „

по вредности

1907	године	износио је:	14,150	милиуна динара
1897	„	„	12,570	„ „
1899	„	„	11,198	„ „
1902	„	„	8,952	„ „
1905	„	„	8,556	„ „
1900	„	„	8,002	„ „

Најмањи:

по количини

1903	године	износио је:	15,663	милиуна кграма
1896	„	„	17,371	„ „
1894	„	„	22,482	„ „
1901	„	„	22,953	„ „
1900	„	„	27,155	„ „
1895	„	„	28,799	„ „
1902	„	„	35,462	„ „

по вредности

1894	године	износио је:	2,725	милиуна динара
1903	„	„	5,014	„ „
1896	„	„	5,927	„ „
1904	„	„	6,275	„ „
1895	„	„	6,566	„ „
1901	„	„	6,991	„ „
1898	„	„	7,824	„ „

Истина видимо да је у извозу сувих шљива најјача по вредности 1907 год. а да су по количини од ње јаче 1899; али од ње по количини слабија — 1897 година — (47,457 мил. кгр.) по вред. јој је најприближнија (12,570 мил. дин).

Извоз **пекмеза** био је:

Највећи:

по количини

1905	годино	износио је:	16,460	милиуна кграма
1904	„	„	15,180	„ „
1902	„	„	14,508	„ „
1907	„	„	10,891	„ „
1897	„	„	9,635	„ „
1900	„	„	8,616	„ „

по вредности

1902	године	износио је:	3,626	милиуна динара
1905	„	„	3,526	„ „
1907	„	„	3,485	„ „
1897	„	„	3,226	„ „
1904	„	„	3,070	„ „
1900	„	„	2,716	„ „

Најмањи:

по количини

1894	године	износио је:	1,946	милиуна кграма
1896	„	„	5,398	„ „
1895	„	„	6,734	„ „
1903	„	„	6,914	„ „
1898	„	„	7,041	„ „
1901	„	„	7,199	„ „
1899	„	„	7,290	„ „

по вредности

1894	године	износио је:	0,388	милиуна динара
1898	„	„	1,503	„ „
1896	„	„	1,724	„ „
1903	„	„	1,980	„ „
1895	„	„	2,022	„ „
1899	„	„	2,288	„ „
1901	„	„	2,441	„ „

У извозу шљива видимо да су од 1907 по количини јаче године 1905, 1904 и 1902, а по вредности 1902 и 1905 и да је сразмерно количини вредност пекмезу готово приближно иста остала, с погледом на то, да је 1907 године шљиве мање родило у такмичарским земљама.

Извоз **сировог воћа** био је:

Највећи:

по количини

1905	године	износио је:	43,705	милиуна кграма
1907	„	„	29,783	„ „
1902	„	„	29,140	„ „
1904	„	„	28,797	„ „
1899	„	„	18,106	„ „
1901	„	„	13,295	„ „

по вредности

1907	године	износио је:	2,623	милиуна динара
1902	„	„	2,560	„ „
1905	„	„	1,989	„ „
1901	„	„	1,484	„ „
1904	„	„	1,479	„ „
1899	„	„	1,127	„ „

Најмањи:

по количини

1894	године	износно је:	4,006	милиуна кграма
1895	„	„	7,899	„ „
1903	„	„	10,322	„ „
1896	„	„	11,079	„ „
1897	„	„	12,006	„ „
1900	„	„	12,122	„ „
1898	„	„	13,553	„ „

по вредности

1894	године	износио је:	0,279	милиуна динара
1895	„	„	0,451	„ „
1896	„	„	0,637	„ „
1897	„	„	0,845	„ „
1898	„	„	0,885	„ „
1903	„	„	1,066	„ „
1900	„	„	1,096	„ „

Спрам 1902 године као најприближније и по количини и по вредности извоза сировога воћа, видимо из тих прегледа, да 1907 година много не отскаче, с погледом на родност воћа у тој години у Европи уопште.

Видимо да је од првобитног извоза (1894) 4,006 милиуна кгр. у вредности 0,279 мил. динара, овај извоз 1907

године по количини седам пута а по вредности преко 10 пута већи. Српско сирово воће почиње да се цени на страни и за њега се чује и зна и ван граница суседне Аустро-Угарске. И ако у извозу сировог воћа највећи, лавовски део припада шљиварству и ако се од осталог воћа извози оно најлошије врсте (сем ораха и лешњика), а поглавито јабуке за справљање јабуковаче, ипак на најчувенијем тргу, за ту врсту воћа, у Виртембергу, 1907 године признато је јабукама из Србије да су боље каквоће, но и јабуке из Италије.

Ма да се и у погледу Воћарства, и што се тиче производње и што се тиче трговине има још врло много да ради, мора се признати, да је у том правцу примерна државна брига и старање. Заснивањем толиких воћних државних и среских расадника по земљи, који су матичњаци за размножавање бољих сората воћа; подстицањем бољега начина сушења шљива: подизањем савршенијих сушница и раздавањем истих; као и свакогодишњим строгим прегледом довоза и извоза нарочито сувих шљива итд. — државна управа знатно је утицала на развијање ове важне народно-привредне гране.

И ако сем рационалније производње уопште, боље припреме за извоз и усавршавања и кућевне прераде, у погледу шљиварства, неће имати тако много што-шта још да се поради, у осталим гранама воћарства има се још много урадити у сваком погледу. Почиње се овде-онде осећати утицај стручне школе у Букову и угледа са практичних школа, какви су воћни расадници у земљи, и на осталим гранама воћарства: нарочито у подизању јабучара. Ови нови воћњаци правилно подигнути, на чије подизање утиче и подстрек С. П. Друштва расписивањем стечаја, дају наде за бољу будућност те важне гране Привреде.

(Наставиће се)

НАЈНОВИЈИ НЕМАЧКИ ЗАКОН О ВИНУ

Филоксерна зараза поништила нам је старе винограде. Но, она нам је отворила врата увозу страних вина и грожђа, а с тиме и разним начинима — кварења вина. Пре тога је ретко било наћи у нас кваренога вина, изузимајући оне мале количине које су нам долазиле у погранична места из Угарске, а данас је дошло већ до тога да је ретко наћи исправних вина. Не би било добро ни кад би се таква радња ограничила на неколико винарских подрума, али кад је она узела маха и у оној средини где јој нема места, и код самих произвођача, то је онда несумњива потреба тражити начина да се томе стане на пут.

И у штампи и на зборовима уочена је неопходна потреба да се донесе један *закон о вину*, о његовом промету. Неупутности које су констатоване у производњи и продаји вина прете да сузбију правилно напредовање виноградарства и производње вина у нас. Тражња лаких и јевтиних вина не само да повлачи последицу да се и произвођачи лате кварења вина, него и да одврате озбиљне купце добрих вина из покрајинâ које су по природи, свим природним и привредним приликама упућене на виноградарство и производњу вина у превласти.

Те чињенице могле су и раније да побуде меродавне кругове да помишљају на доношење закона о вину, којега има у свима државама где је виноградарство од јаче привредне вредности. А данас кад неисправна радња прети да ухвати корена у најширим слојевима, свакојако је крајње време тој намери приступити одлучније.

По мишљењу једне стручне конференције да се приступи пројектовању закона о вину, у Министарству Народне Привреде одређена је била још пре четири године комисија, која је спремила и израдила пројект *„закона о промету вина,“* и дала јаке разлоге за доношење таквог закона и у нас. И што тај пројекат није ни до данас успео да продре до законодавног тела вероватно је узрок једно мишљење: да он треба да буде саставни део једног потпуног *закона о контролисању животних намирница*. Можда има разлога и за то мишљење. Али како за доношење таквог закона треба споразума између Министарства Народне Привреде и Министарства Унутрашњих Дела, и како до тог споразума треба доста времена да прође, то би свакојако упутније било, да се закон о вину *одвоји* од намераваног општег закона о намирницима, јер ће се и извршење његово извесно морати организовати више мање на засебној основи. Тако је, у осталом, рађено и у другим просвећеним земљама, па свакојако неће бити погрешка да се и у нас уради. Да би смо о томе дали један доказ, навешћемо овде у преводу један најновији предлог за *закон о вину*, који је спремљен да замени старији закон, у Немачкој. Референт о овом пројекту (Weinlaube од 8 децембра ов. год. бр. 49), додуше не полаже много наде на њега, кад ставља овако питање и даје одговора: „Да ли нам тај законски предлог даје доиста један *потпун посао?* Нажалост мора се одговорити: извесно не“!.. А за то криви опортунитетске обзире, без којих, нажалост, не може ништа да се изведе, па ни у Немачкој!...

Тај законски предлог гласи овако:

„*§ 1.* Вино је алкохолским врењем од грожђаног сока справљено пиће.

§ 2. Крајеви немачког царства који имају учешћа у виноградарству поделиће се на виноградарске области. Поделу и називе области извршиће *Савезно Веће* (немачки: Bundes-rat).

§ 3. Кад грожђе није довољно сазрело може се шири или вину додати толико шећера или шећерне воде, колико је потребно да се добије вино које по садржини алкохола и киселине одговара вину исте врсте и истог порекла у годинама када грожђе сазре и без икаквог додавања.

Ни у ком случају не сме додатак бити више од једне петине шире или вина с којима ће се мешати.

При справљању црног вина може да буде додатак до потпуне комине грожђаног кљука.

Додавање шећера допушта се само у дотичној виноградарској области где је грожђе, и само у времену од почетка бербе па до свршетка календарске године. Рок овај може се са одобрењем више управне власти продужити до 31 јануара идуће године, ако то изискују особене прилике једне године.

Изузетно од ових одредаба може се допустити употреба шећера само кад се жели да изазове врење код вина болесних и с манама. Одредбе 4 става немају примене; изван тамо одређеног времена може се врење с додатком шећера изазивати само у случајевима кад је потребно, и то свагда по одобрењу надлежне власти.

У свима случајевима сме се за вино употребити само безбојан, технички чист, тршчани, репни, инвертни или скробни шећер.

§ 4. Друге материје које нису наведене у § 3- не смеју се додавати вину ни пре ни после. Но овде не спада:

1, употреба материја које су потребне за неговање вина у подруму, па макар од њих што и преостало у вину;

2, израђивање пенушавих вина и осталих пића која садрже вино;

3, справљање лековитих пића и лекова код којих се употребљава вино;

4, огледи који се чине ради унапређења и усавршавања подрумарске радње по одобрењу надлежне власти;

5, употреба вина за кућевну потрошњу.

Савезно Веће је овлашћено, да одреди, које се материје могу употребити у подрумарској радњи и да изда прописе о

употреби ових. Под подрумарском радњом разуме се она радња која је упућена на справљање, одржавање и подешавање за промет вина или шире.

Овим прописима подлежи шира и онда, ако је одређена за потрошњу у непревредом стању.

Савезно Веће овлашћено, да употребу одређених материја при справљању пенушавих вина или пића која садрже вино ограничи или забрани.

§ 5. У трговини с вином могу се употребити географски називи само кад се хоће да означи порекло робе. Прописи § 16 става 2 Закона о заштити робних знакова од 12 маја 1894 и § 1 става 3 Закона о сузбијању потајне утакмице од 27 маја 1896 не односе се на називе вина.

Вино које се добива од производа разног порекла (мешањем — купирањем) не сме се продавати под знаком који би изазвао мишљење да није добивено мешањем. Доливање буради сличним вином из исте виноградарске области у циљу да се допуни на природан начин изветрело вино не сматра се као мешање.

Кад се изврши мешање производа разних виноградарских области, допуштено је да се узме назив врсте пића по уделу који каквоћу вина одређује, али се мора казати да је мешавина.

§ 6. Мешавина од белог и црног вина, ако хоће да се пусти у промет као црно вино, може де се продаје само под једним називом којим је обележена мешавина. Ближе прописе издаће Савезно Веће.

§ 7. Забрањено је ширу или вино, које је добивено с додацима по § 3, продавати под називом који може да изазове мишљење да је вино произведено без додатка или да је од неке особите вредности.

Продавац је дужан купцу на захтев показати, да ли шира или вино које му се нуди има такав додатак; у саобраћају са сталним прекупцима мора се то увек казати. Који тргује са широм или вином дужан је прибавити потребне доказе о томе при куповини кључа, шире или вина, да би могао дати потребног обавештења.

§ 8. Забрањено је свако имитирање (подражавање) шире или вина.

§ 9. Прописи §§ 3 и 4, става 1, § 8. не односе се на справљање кућевног пића.

Справљање овога има се пријавити надлежној полицискоj власти и означити: количина и материје које ће се употребити.

Подрумарска радња оваког пића подлеже одредбама § 4, става 3.

§ 10. Под забрану § 8 не спада справљање шире или вину сличних пића од воћних или биљних сокова.

Савезно Веће је овлашћено, да употребу одређених материја за справљање таквих пића ограничи или забрани.

§ 11. Пића који се справљају или рукују супротно овим прописима, не смеју се пуштати у промет или преправљена за људску употребу.

На страно десеритно вино (Јужно, слатко вино), које је справљено или неговано по прописима земље из које је, има се применити ова одредба само онда, ако му је додата каква материја, чија је употреба у преради вина по § 4 ставу 5 забрањена.

Пића која се справљају за кућевну употребу могу се потрошити само у сопственој привреди или дати људима своје радње такође само за сопствену потрошњу.

Пића справљена од воћних или биљних сокова, слична вину, могу се пустити у промет као вино само у таквим везама речи, да се из њих могу разумети сокови од којих су произведени.

§ 12. Увоз пића, која су по § 11 искључена из промета, даље грожђани кључ. који садржи додатак који није дозвољен по одредбама §§ 3 и 4, забрањен је; исто тако и увоз кључа шире или вина, која су справљена или добивена супротно прописима која важе у месту производње.

Савезно Веће је овлашћено да изда прописе, по којима ће се забрана тачно вршити.

§ 13. Прописи у § 5 ставу првом имају се примењивати на пенушава вина и на пића која садрже вина.

Пенушаво вино које се продаје по сталним радњама мора да носи назив по коме се може знати земља где је у боце разливено. Пића слична пенушавом вину морају да носе назив, по коме се може познати каква су вину слична пића употребљена. за њихово справљање. Ближе прописе издаће Савезно Веће.

Називи које пропише Савезно Веће имају се усвојити и за ценовнике и јеловнике, као и у свима осталим понудама које су уобичајене у сталним радњама.

§ 14. Ракија у којој нема само алкохала од вина не сме се у трговачким радњама продавати као коњак.

Ракија која се под именом ракија продаје, мора у исто време да носи назив, по коме се може знати где је спремљена за потрошњу. Ближе прописе долазе у надлежност Савезног Већа.

Називе које пропише Савезно Веће имају се усвојити и за ценовнике и јеловнике, као и у свима осталим понудама које су уобичајене у сталним радњама.

§ 15. Који справља вино или тргује са кључком, широм или вином дужан је водити књиге, из којих се може видети:

1, колике је количине ових добио из свог сопственог винограда или од других набавио, и колико је другима издао;

2. колике је количине набавио одређених материја за подрумарску радњу, рачунајући у то и шећер.

Имена набављача и купаца као и време с њима закључене погодбе заводи се такође у књиге.

Књиге се имају заједно с хартијама које се односе на радњу чувати за 5 година после последњег завођења.

Савезно Веће је овлашћено да пропише ближе одредбе о облику и вођењу књига.

§ 16. Ако се у истом простору који служи за справљање вина, или у коме вино лежи за продају, у судовима као што су они, који се употребљавају за справљање и неговање вина, чувају друга пића осем вина или шире, на тима се судовима мора јасно означити садржина. Обележавање мора да буде трајашно и да лако пада у очи.

Где су смештене боце (флаше), довољно је обележавање на слагалишту.

§ 17. Надзор над извршењем прописа овог закона ставља се у дужност надлештвима којима је поверено руковање полицијом животних намирница.

Савезно Веће овлашћује се, да пропише правила за вршење надзора, нарочито за постављање подесних повереника и обезбеђење њихове самосталности. Оно може одредити да се за поједина места или крајеве поставе повереници с главним позивом за овај циљ.

Земаљским централним властима задржава се право, да пропишу прописе провођења надзора, особито да пропишу пријаве годишњег приноса грожђане бербе као и пријаве ако који има намеру да кључку, шири или вину додаје шећера; као и да издаје ближе наредбе о року, садржини и облику ових пријава и о пријави за справљање кућевног пића, која је прописана § 9 став 2.

§ 18. Полициски чиновници и повереници позвани су, да осим ноћног времена, а ако постоје факта да се и ноћу хоће да ради, онда и за ноћњег времена, врше прегледе где год се справља, продаје или пакује шира, пенушаво вино, вино, пића која садрже вино или су слична вину, а где се с пићем трговина води уђи и у локале где вино лежи и које припадају радњи и ту загледати у натписе, товарне листе и књиге, па и да по своме избору траже пробе за испитивање или их сами узимају. О свакој проби коју узимају дужни су дати потврђење о пријему. Један део пробе има се оставити сопственику, пошто се службено затвори и запечати. На захтев може се за изузете пробе платити умереном ценом.

Ноћно време је од 1 априла до 30 септембра од 9 час. увече до 4 часа ујутру, а од 1 октобра до 31 марта од 9 часова увече до 6 часова ујутру.

§ 19. Сопственици просторија споменутих у § 18, као и њихови управници и настојници дужни су надлежним чиновницима и повереницима на захтевање дати обавештења о поступцима при справљању производа, о обиму, величини радње, о употреби материја, нарочито о количини ових и одакле су набављани, као и да покажу натписе радње, товарне листе и књиге. Давање обавештења може се и ускратити ако би онај од кога се траже, сам или по § 51 № 1—3 П. Ур. означени сродник, примио на себе одговорност кривичног поступања.

§ 20. Повереници су дужни стање и уређење које сазнају прегледом задржати у тајности, и уздржавати се од саопштења

или подражавања свих оних уређења и начина рада које сопственици сматрају као тајну и док се они држе као тајне радње. Они се на то и заклињу.

§ 21. Затвором и новчаном казном казниће се:

1, који поступи супротно прописима §§ 3, 4, 8, 11, 12, или на основи § 4, става 3, 5, § 9 става 3, § 10 става 2, § 12 става 2 издатих прописа од стране Савезног Већа;

2, који свесно чини нетачна завођења у књиге по § 15 или намерно даје неистинита обавештења која се захтевају по § 19.

Покушај је кажњив.

У лакшим случајевима може се само новчана казна изрећи, ако кривац још није био кажњен за дела наведена под бр. 1—2.

§ 22. Затвором до једне године и новчаном казном до.... марака, или једном од тих казна казниће се који материје чија је употреба при справљању, руковању или преради вина, пенушавог вина, пића која садрже вино или су вину слична, забрањена, у том циљу их оглашава, продаје или на себе узима.

§ 23. Новчаном казном до 1500 марака или затвором до 3 месеца казниће се, који супротно прописима § 20 не чува тајне. или се не уздржава од саопштења или подражавања тајна радње.

§ 24. Новчаном казном до 600 марака или затвором до 6 недеља казниће се:

1, који поступи супротно прописима који су обележени у § 21 бр. 1.;

2, који поступи супротно прописима § 5 став 2, 3, § 6, § 11 став 4.;

3, који пенушаво вино или коњак у радњи продаје, а није одговорио прописима § 13 став 2, 3, § 14 став 2, 3.;

4, који по § 9 став 2 прописану пријаву није учинио или је радио супротно издатим прописима од стране земаљских централних власти а на основи § 17 става 3;

5, који пропусти да стави на судовима и слагалиштима боца обележја прописана § 16;

6, који, изузев случаја § 21 бр. 2 ради супротно прописима о вођењу књига по § 15;

7, који супротно § 18, 19 забрани приступ или прегледање просторија, предају и разгледање књига радње или хартија, давање и одузимање проба, а исто тако и који не даје тачна обавештења која се од њега траже.

§ 25. У случајевима § 21 бр. 1 поред казне има се изрећи и повлачење или уклањање пића које је супротно тамо обележеним прописима справљено, унесено или у промет пуштено, без разлике је ли оно осуђенога или није; исто тако може се изрећи и поништење. У случајевима § 24, број 1—3 може се изрећи пресуда о повлачењу или поништењу.

У случајевима § 22 има се изрећи поред казне и повлачење и поништење материја које су спремљене да се изврши кажњива радња.

Прописи става 1, 2 примениће се и онда, ако се пресуда донесе сходно § 73 кривичног закона на основи другог опредељења казне.

Ако се истрага или пресуда над неким лицем не може извршити, то ће се изрећи пресуда само за повлачење пића.

§ 26. Прописи закона од 14 маја 1879 који се односе на промет са животним намирницама, пићима и предметима за потрошњу, остају и даље у важности. Прописи §§ 16, 17 овог закона примениће се и на поступке који се учине супротно прописима садашњег закона.

§ 27. Овај закон ступа на снагу 1 септембра 1908. Од тада престаје важити закон који се односи на промет с вином и пићем које садржи вино или је слично вину, од 24 маја 1901 године.....“ — — Ђ.

БЕЛЕШКЕ

Промрзњавање стрних жита — наступа увек кад после јаког мраза наступе велика колебања температуре (на смену југовина и ладноћа). Крављење је за усеве много опасније него ли мраз без претходног крављења. Пошто је умерено дебео, дуготрајан снежни покров добро природно заштитно средство против велике ладноће, у Холштајну су огледали, да се са заштитним оградама (лесама) помогну против ветра тј. разношења снега. Свака зима не буде довољно снежна и онда је саветно потражити заштиту усева на други који начин. Неравна површина орнице у томе нам може корисно послужити. Она се постиже ваљањем узоране њиве прстенастим ваљцима. Кад снег падне, онда га са неравне њиве не може тако лако ветар одувати, као на утапканој и глаткој површини. Сем тога кад снег спадне, неравнине земљишта служе малим биљчицама још као заштита против ледених сурових ветрова.

Коњима зими — у најмању руку отежава кретање, а може да буде и од врло опасних последица кад им се у копите набије снег. Да се то спречи, поступа се овако: глатко-влатаста, неубуђала ржана слама мало се овлажи водом. Па се узме као прст дебело пласме, на дебљим крајевима влатова повеже концем, а потом подели у три једнака дела и од пласма оплете тороедна плетеница. Кад плетеница буде готова, увије се тако, да широке површине леже једна преко друге; одмах при увијању плетенице треба обе струке иглом и концем чврсто прошити, да веза буде чвршћа. Потом плетеницу треба дотле увијати у котур, докле свитац не достигне величину, да се може натискати између потковичних кракова. Тако скотурани свитци, натискани између табана и потковице, држе се обично чврсто и ретко да се који изгуби. Кад престане њихова употреба, ваде се каквом тупом куком која се угура између потковице и котура (гужве) од сламе.

За сечење калем-гранчица — најподесније су доба зимњи месеци јануар и фебруар. Чување насечених гранчица бива најбоље у приладном подруму, где се сложе у сандуке чије је дно за 20—25 см. покривено овлаженим песком. Ако би имали велике количине калем-гранчица да чувамо, онда их треба у подруму положити у леје од песка; калем-гранчице могу се чувати и на пољу у лејама, само на местима заклоњеним од сунца. У колико дуже морамо држати тј. у колико ћемо их доцније за калемљење употребити, у толико више морамо око њиховог чувања уложити смотрености. Нарочито ово важи за крушкове, трешњеве и вишњеве калем-гранчице које лако истерују. Стога се калем-гранчице трешања и вишања и морају најраније сећи, јер калем-гранчица ако истера пре времена, неупотребљива је за калемљење.

ГЛАСНИК

Преглед свиња пријављених за изложбу свиња која се није могла у овој години држати. — Комисија одређена за преглед свиња пријављених за изложбу свиња, вратила се из места дуж железничке пруге и пошто је извршила преглед свиња и пријављених из околине Београда, поднела је свој извештај друштвеној управи.

Прегледане су свиње 10 такмичара.

У Вел. Плану комисија није ни свраћала, пошто је г. В. Шумахер писмом од 11 пр. мес. известио, да је свиње поклао.

Свиње Милорада Јовановића среског економа из Обреновца и Живана А. Нинковића тежака из Матијевца комисија није прегледала, већ је наређено државним економима да их прегледају и поднесу свој извештај.

Свиње су махом мелези јоркширских и домаћих свиња. Двојица такмичара: један из Зајечара и један из Топчидера имази су чистокрвне јоркширце.

Комисија је одлучила, да одговарају прописаним условима и да су најбоље међу пријављенима свиње Милана Јованића из Бањице и да их треба наградити премијом од 250 динара.

Даље, да заслужују да се награде III наградом свиње: Јованче Ђорђевића трговца из Баточине, Михајла Милићевића теж. из Белошевца, Мике Тривунца трг. из Алексинца и Милорада Јовановића држ. економа из Обреновца III награда износи динара.

Свиње осталих такмичара не заслужују награду, али за уложени труд комисија је мишљења да треба наградити са по 30 динара: Даринку и Ратка Жујића из Рутевца уједно, Чедомира Узунца трг. из Зајечара, Душана Крсмановића из Топчидера, Миодрага Тривунца и Трифуна Јовановића оба из Алексинца и Живана Нинковића из Матијевца.

Осталим такмичарима, пошто им свиње не одговарају условима, да не треба дати никакву награду.

Конференција свију секција друштвених — ради кандидовања нових чланова који ће се предложити овогодишњем збору на потврђење, ради саветовања о расписивању стечаја за нове награде за напредније начине рада итд. биће позвата за дан 27 јануара ов. год.

Главни годишњи збор друштвени — на коме ће се поред осталих послова предвиђених правилима извршити и избор целе друштвене управе којој истиче мандат, решено је да се држи 24 фебруара ове године.

Положио докторски испит. — Г. Коста Поповић агроном из Ниша положио је ово дана на универзитету у Хали испит за доктора филозофије — односно пољопривреде и враћа се у домовину.

Мило нам је што можемо чистати младоме доктору.

Одликовани чланови Српског Пољопривредног Друштва, и то: Орденом Двоглавог Белог Орла петог реда. — Указом Његовог Величанства Краља Србије Петра I од 31-ог пр. месеца, одликован је г. Dr. Марко Т. Леко, председник Одбора за Балканску изложбу у Лондону, редован члан друштвени.

Орденом Светога Саве четвртог реда. — Указом од 31-ог децембра пр. године, одликовани су: г. г. Dr. Миливоје Васић и Dr. Милан З. Влајинац, чланови изложбеног Одбора за Балканску изложбу у Београду, редовни чланови Друштва.

Златном медаљом за грађанске заслуге. — Указом Његовог Величанства Краља од 1-ог ов. мес. одликован је г. Милорад Тројановић, државни економ округа тимочког.

Напред поменутој господи честитамо одликовање са најлепшим жељама.

Тражња српског дувана за Француску. — У прошлој години извезена је извесна количина неизрађеног дувана у листу за Мисир, где је прерађена па извезена у Француску за продају под именом афричке робе.

Француским пушачима, увезени дуван из Мисира јако се допао, јер је у њему било све оно, што се од доброг дувана тражи да има, а знајући, да се у Мисиру — Египту, не гаји ни струк дувана стога, што је тамо производња дувана забрањена у смеру увећања царинских прихода, потрудили се и сазнали, да је увезени дуван у Француску српски производ, а у Египту само прерађен у цигарете па извезен за продају, те су заинтересовали своје трговце, који се непосредно обратили Управи Државних Монопола са захтевом, да им прода сав вишак свога дувана у листу.

Ово је врло лепа појава и желети је, да се што пре одобри производња неприрађеног дувана за извоз у смислу чл. 95. закона о монополу дувана, како би се ова радња час пре пренела на приватну иницијативу, пошто је она за ове послове куд и камо згоднија, живља и окретнија но државна због великих формалности. П. М. Р.

Извоз дувана за Африку. — Г. Жан Курбанијан, трговац из Каира, купио је од Управе Државних Монопола око 160.000 килограма српског непрерађеног дувана у листу, ради извоза у Мисир—Египат. У одвојеној количини дувана има: II класе око 6000., III класе око 40.000. и IV класе око 114.000. килограма. Дуван је продат по цени коштања са 15% зараде. Сав одвојени дуван произведен је из турског семена а одгајен у: Бајиној Башти, Врању и Лесковцу. Пада у очи, да је одвојено II класе мало а I-ве ни мало, док међутим, IV је класе одвојено највише. Ово је свакојако због тота, што се IV класа најбоље исплаћује. П. М. Р.

Берба дувана у 1907. години. — Према прибраним извештајима, берба дувана за прошлу годину у Краљевини Србији била је средња. Од целокупне бербе очекује се од прилике 1.100.000 килограма. По квалитету, дуван је куд и камо бољи од прошло-годишњег, а ово је дошло отуда, што је обрат по лепом времену.

Дуван у Турској, дао је повољну бербу. Берба се рачуна око 2,000.000 килограма. Дуван се по квалитету не може похвалити, јер су га за време бербе захватиле силне кише, које су тамо падале крајем прошлога лета. П. М. Р.

Откуп дувана. — Ради откупа дувана од произвођача бербе за 1907. годину, Управа Државних Монопола, сходно чл. 61, 62. и 63. закона о монополу дувана, образовала је пет комисија, које ће откупити сав произведен дуван у прошлој години;

Комисије откупне биће у овим местима: Бајиној Башти, Житковцу, Нишу, Врању и Ђунису. Комисија нишка, откупиће и дуван произведен у округу топличком.

Највише ће бити дувана у: Врању, Ђунису и Житковцу, а најмање у Нишу.

Комисије у: Врању, Нишу и Бајиној Башти откупљиваће дуване произведене из турског семена, а у Ђунису и Житковцу дуване произведене од домаћег семена.

Комисија ће отпочети свој посао још у првој половини овога месеца. П. М. Р.

Подрумарски курс. — На вишој стручној школи за винодеље и воћарство у Клостернајбургу код Беча држе сваке зиме двонедељни практични курс за виноградаре, винарске трговце, подрумаре, крчмаре итд. За ову годину такав ће се курс држати од 3—14 фебруара (21 јануара до 1 фебруара) за који се до 18 ов. мес. упућују пријаве управи школској. Курсисте плаћају таксе круна 24.

Друштво за проучавање амбалаже — паковања. — Познато је, да од начина паковања у многоме зависи како добро држање великог броја производа при преносу, тако и њихов леп и примамљив изглед, па стиме и пробља тих производа. Стога је питање о паковању једно важно питање и за производњу и за трговину. На првом месту паковање мора бити практично, дакле да се лако рукује с њиме, не сме бити тешко, мора бити јако и постојано, кад се намерава да се више пута употреби и друго — оно се мора прилагођавати жељама и саобраћајним обичајима или прописима места опредељења. Ма да паковање баш код пољопривредних производа игра велику улогу, било је за заинтересоване много теже, користити се разним искуствима, но код појединих индустријских грана, где је већ у овом погледу постигнуто готово савршенство. У Француској одавна су увидели велику важност ове ствари. Годинама већ тамо се приређују утакмице и изложбе паковања, тамо су се и жељезничка друштва посветила тој ствари. Да се напори и трудови на овој области удруже, и задобици и проналасци на њој рашире, ту недавно у Паризу је образовано „друштво за проучавање амбалаже и њене примене у трговини". Циљ је овога друштва да проучава све оно што се односи; 1) на фабрикацију 2) на распростириње најбољих типова и 3) на рационалну употребу амбалаже. Тиме ће се на првом месту олакшавати и подстицати трговина и извоз пољопривредних производа.

Ту је обухваћено познавање транспортних тарифа, царинских ставова, дотичних закона и наредаба држава увозница, саобраћајних обичаја и навика итд. Резултати рада овога друштва износиће се на јавност изложбама, конгресима, штампом. Надају се, да ће заинтересована надлештва и министарства земљорадње и трговине — жељезничка друштва, пољо-

привредна друштва свију струка с једне стране ово ново друштво помагати, а с друге стране користовањем његовим радовима и проучавањем и сама допринети примени онога што је најбоље и најпрактичније на овој области. Исто тако полаже се највећа важност и на сарадњу индустрије амбалаже и кућевне индустрије Пошто је и иностранству слободан приступ к овоме друштву — могу бити чланови и друштва и појединци — не би било рђаво, да се и ми том приликом користимо, пошто и наша нарочито воћарско-виноградарска производња и извозна трговина имају велику потребу, да се користе искуством француским који су најбољи мајстори у овом послу: да своју робу пакују и практично и како ће је што лепше представити и изложити потрошњи на углед.

Међународна изложба амбалаже за пољопривредне производе држаће се ове године у мају месецу у Риму престоници Краљевине Италије, уз земаљску изложбу уља од маслинке и међународну изложбу машина за цеђене и прераду уља.

Српско Пољопривредно Друштво добило је позив да узме учешћа на овим изложбама и земаљско друштво за културу уља у Риму, послало му је на француском језику програм и правилник ових изложаба

Пошто нас може интересовати у првом реду међународна изложба амбалаже (паковања) за пољопривредне производе, то саопштавамо овде само програм за исту:

Класа I Материјал и прибор за амбалажу;

Класа II Амбалажа за маслинке: а) свеже и б) конзервисане;

Класа III Амбалажа за транспорт уља: а) дрвена б) стаклена в) лимана г) од других метала.

Класа IV Амбалажа за транспорт воћа и плодова: а) свежег б) сушеног и в) конзервираног.

Класа V Амбалажа за транспорт јаја, рашћа, дувана и других пољопривредних производа.

Класа VI Амбалажа за транспорт садница и младица од маслинке и свију других воћака и рашћа.

Сва обавештења даје: Société Nationale des Oliviculteurs — Via della Panetteria 27 — Rome — или Српско Пољопривредно Друштво Београд.

КЊИЖЕВНОСТ

Изишао је из штампе нов лист: **Привреда** илустрован лист за живинарство и пчеларство, власник и одговорни уредник Алекса — Аца — Живановић бр. 1. Год. I.

Лист излази једанпут месечно сваког 15 у месецу, на 2 штампана табака и стаје годишње за Србију 6 динара, за стране земље 8 франака.

Садржина 1 броја: Реч власништва и уредништва „Привреде.“ — Главна огледна станица и практична школа за живинарство и пчеларство: предлог инспектора и решење Министра Народне Привреде. — *Живинарство:* Рани насади и рано извођење пилића, као основ разумног кокошарства. — Значај гајења гусака за нашу привреду. — Белешке. — Новости. — *Пчеларство:* Користи од пчеларства по народну привреду. — На пчеларнику у јануару и фебруару. — Чување саћа. — Белешке. — Новости. — Књижевни преглед.

Овај садржином обилат лист препоручујемо свима који се баве овим двема гранама.

Нове Књиге

Статистички преглед саобраћајних ресултата српских државних железница у 1906 години — Српске државне железнице — Београд 1907 4° страна 56.

Привредни Календар Живинар са поукама о Живинарству, за 1908 год. Издање живинарског парка „Јеленац“ Петра М Тривунца Алексинац. Година IV. Београд 1907. Цена 0·30 динара. Са сликама 16° стр. 72.

Голуб Календар за преступну 1908 год. XIX год. Издање „Цариградског Гласника“. Цариград 1908. Са сликама. Вел. 8° стр. 315. Цена 1 динар. Сем календарске садржине и месечних радова. налази се у Календару лепа збирка песама, приповедака, путописа, поука. а из пољске привреде: Шта треба земљорадник да ради зими од Серафима Царића, Дубоко орање с јесени од М. Алексића и у корисним поукама већином пољопривредне белешке. — Овај календар особито препоручујемо читаоцима.

Њива Календар за 1908. Дар предплатницима .будимпештанског пољопривредног листа под истим именом, са више лепих слика. Будимпешта 1907 8° стр. 72 Сем друге пољопривредне садржине нарочито се истиче читава поука са лепим сликама о: *Гајењу свиња крупне јоркширске пасмине.*

ОГЛАСИ

ПОСЛОВОЂА МЛЕКАРСКИХ. ЗАДРУГА СА ВИШЕ ГОдишњим службовањем, вешт у свим гранама млекарства. те и уједно у економији, тражи место у којој српској млекарни или економији.

Заступити може одмах или најзад до конца фебруара ове год. 1908.

Умољава се упитати код управе овог листа.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круне аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 2. броја „Тежака“: — Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године (наставак). — Најновији немачки закон о вину. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Књижевност:* „Привреда“ — Нове Књиге. — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ
НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 3 | НЕДЕЉА 20 ЈАНУАРА 1908 ГОДИНЕ | ГОДИНА XXXIX

Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године

(Наставак)

Још више, што у тој баш грани Воћарства видимо и ту утешну појаву, да се почиње обраћати пажња поред усавршавања производње и првим почецима прераде тих врста воћа и ван уског круга домаће или право кућевне потребе. Не мислим овде на оно мало справљања пића од воћа — јабуковаче, убичајено у једном крају подринског округа, нити на справљање ракија и ликера од вишања итд. нити на справљање рецеља, сушука, шљива цепача и колача сушених на сунцу или укуваног воћа у шећерном раствору, што се практикује у већини градова и по негде по селима, у циљу остављања за зимницу. Већ помишљам на појаву сушеног воћа и осталих врста — сем шљива — као извозног предмета и на подизање у Становима код Крагујевца једне озбиљне фабрике за конзерве и од воћа (уз конзерве од поврћа и од меса).

Од 1894 године видимо тежњу у том правцу, да се и остало воће осушено извози. И та врста робе показује овако кретање у извозу:

1894	год.	21.000	кграма	у вред.	4.000	динара
1895	„	—	„	„	—	„
1896	„	—	„	„	—	„
1897	„	10.000	„	„	3.000	„
1898	„	4.000	„	„	2.000	„
1899	„	—	„	„	—	„
1900	„	9.000	„	„	1.000	„
1901	„	29.000	„	„	4.000	„
1902	„	50.000	„	„	9.000	„
1903	„	234.000	„	„	47.000	„
1904	„	40.615	„	„	5.855	„
1905	„	127.370	„	„	19.960	„

Са отварањем фабрике нема сумње, да ће конзерве осталога воћа почети да крче пута и у домаћој потрошњи и у извозу.

Али благотворни утицај воћних расадника по срезовима, од којих су већина достигли врхунац свога развића, утицај на развиће и осталих грана Воћарства сем шљиварства, надамо се, да ће ускоро почети да се осећа: *отварањем врата употреби и извозу тако званог стоног воћа*, а нарочито — јабука, крушака и гуља. Досада и што се извозило сировога воћа сем шљива, а нарочито јабука, то су сорте ситније, лошије, за справљање јабуковаче, измешане по каквоћи и сортама, извожене просуте по вагону које су продавате по врло јевтину цену... што је опет боље, но да су као донде кад прероде трулиле без употребе или остављане свињама за храну. Кад почну стизати на род воћњаци, а нарочито јабучари од бољих стоних сората, подигнути правилније, од једне, две или три свега за дотични крај понајбоље сорте, онда ће и та грана добити свој прави полет и значај и још сада треба помишљати на систематско подстицање и те гране производње која је у стању да знатно подигне данашњу позицију приноса од Воћарства. И данас се већ осећа тај утицај воћних расадника распоређених готово по целој земљи. То мора признати сваки онај ко је за ово десетак-дванаест година, од како Српско Пољопривредно Друштво уза своју славу редовно приређује изложбе воћа, пратно развиће и напредовање тих изложаба и у погледу количине и у погледу каквоће воћа. То мора признати и онај ко посматра од ово неколико година на овамо, стање нашег домаћег тржишта за воће, нарочито у Београду. Данас се већ може и на тржишту и код пијара приметити приличан напредак у томе: има све више за продају лепога воћа и бољих сората — јабука, крушака, гуља, мушмула, кајсија, бресака, вишања и трешања. Пре неколико година доносили су Ужичани на коњима товаре колачарака на београдски трг. Данас има сем колачарки и стрекњи и будимки, ренетки итд. Само још у погледу правилног брања, сортирања, чувања и паковања, има врло много да се учимо, да добијемо и да очувамо, здраво, неизубијано, неизгњечено, но добро одржано и лепо воће за продају. У овом погледу требају да предњаче углед и поука, па и подстицај путем награда. Време је, да се и овој грани Воћарства дâ практични правац за стварање проходње у ширим размерама и за задобијање и гласа и цена.

На првом месту ваља да сазнамо, шта где има: колико воћака — дрвета — и од којих бољих сората воћа, како би ти подаци могли послужити састављању прегледâ: трго-

винским циљевима. Нека се стави у дужност државним среским економима, да уз припомоћ општинских судова што тачније изврше овај попис, да можемо у сваком селу знати такорећи сваког воћара, колико и каквих воћака, по старости и сорти има.

Затим у расписивању стечаја за награде подигнутих јабучара, нека се пође један корак даље. Нека се у сваком срезу где већ десетак година постоји воћни расадник, распишу такве награде, под условом, да ће стечај вредити, ако се пријави одређени број такмичара.

Нека се приређују курсеви за сортирање и паковање воћа.

Нека се потпомаже приређивање окружних и среских изложаба воћа.

Нека се пречишћавају рђаво обележене, неприлагођене воћне сорте по расадницима.

И нека се стави у задатак воћним расадницима, да се обзиру и на ширење гајења ораха, лешњика, малина, огрозда, рибизли. То је воће које може попунити крајеве и углове многих градина и воћњака и које може доносити леп, споредан принос, тако рећи без икакве, (бар тако велике) неге.

И сад већ *извоз ораха и лешњика* чини један леп споредан воћарски извозни предмет, јер је извезено ораха и лешњика:

1894	год.	100.000	кгр.	у вредн.	31.000	динара
1895	„	307.000	„	„	60.000	„
1896	„	267.000	„	„	52.000	„
1897	„	189.000	„	„	50.000	„
1898	„	502.000	„	„	104.000	„
1899	„	561.000	„	„	128.000	„
1900	„	442.000	„	„	174.000	„
1901	„	297.000	„	„	74.000	„
1902	„	882.000	„	„	228.900	„
1903	„	72.000	„	„	23.000	„
1904	„	311.876	„	„	53.197	„
1905	„	471.851	„	„	130.770	„

И то још нису нарочито сађени лешњици и ораси. Колико поље још рада и у том правцу лежи пред нама! Колика пуста и за другу сврху неупотребљива места и положаји! Место коровљака и трњака, пустих утрина и урвина!

Све што је речено о Воћарству, мање више може се применити и на **Виноградарство.** Само што се оно има да бори и с великом утакмицом: с једне стране јевтиним грожђем и кључком, с друге стране и са боље негованим вином. Виноградарство има још много да поради, докле не поврати и не овлада домаће тржиште. *Али стоне сорте грожђа могле би убрзо постати предмет извоза увелико.*

III.

Сточарство је највише било изненађено наступањем посве измењених трговинских прилика и оно је претрпело и највећи удар. Оно се истински налази на једном врло сна-

жном прекрету и оно изискује сву нашу обазривост и сву нашу потпору, као до скора најважнија грана земаљске производње, *најважнија како за домаћу потрошњу, тако и за извозну трговину.* Из *„Извештаја поднесених Министру Народне Привреде о досадашњем раду на унапређењу домаће привреде и о мерама за даљи рад у том правцу“*, у одељку који говори о стању сточарства у земљи видимо и ако је пописом нађено сразмерно становништву и пространству прилично велико бројно стање свих врста стоке, да је једно *велико питање, да ли Србија уопште и има сувишак у сточној производњи који би извозити могла, или Србија све што извезе у својој стоци, одваја од својих уста, извози на штету своје исхране?* Сасвим је други рачун кад се он води по броју глава или грла стоке, по количини, а сасвим други кад се он води по каквоћи, по производности њеној, или по тежини. Каквоћа нарочито наше главне стоке за извоз: *говеда и свиња*, са особинама важним за њено брже уновчавање као што је *раностас*, знамо и видимо, да је у многоме подређене врсте; да је стока наша ситна испод средње крупноће, да сразмерно мало меса даје и да је посве споростаса: тек у другој, трећој па до пете године потпуно израсте и стане на снагу.

У том одељку горње књиге доказује се једним прилично тачним рачуном на основу просечних мера тежине стоке за целу земљу, да је *домаћа потрошња у месу од све стоке у Србији* (оваца, коза, свиња и говеда) око 61,119.195 кгр. у вредности 35,808.922 динара или да на сваког становника она износи 24 кгр. 510 грам у вредности 14·37 динара за годину дана; докле *целокупно стање сточарства* које служи за производњу меса износи на 1 становника у Србији 73·540 кгр. т. ј. кад би се становништво у Србији боље хранило, кад би јело с главе на главу месечно 6·128 кгр. или дневне 204 грама меса (клана мера), да би појело за годину дана цело своје сточно запатно и употребно стабло! Према просечном сточном годишњем извозу од 1896—1903 године, претвореном на клану меру, *извози се у живој и кланој стоци* 29,734.660 кгр. меса, од чега на сваког становника пада 11·927 килограма или готово половину домаће потрошње Другим речима домаћа потрошња са 24·510 кгр. на становника и сточни извоз са 11·927 = свега 36.437 кгр. чини мал не половину годишњег просечног запатног и употребног сточног стабла, значи: *Србија мора сваке године произвести од толиког стабла, једну половину, да може исхранити своје становништво као досада и извозити колико досада.* А то није ни мала, ни тако лака ствар.

Но да оставимо то на страну, па да приступимо ближем расматрању, *колико су нове извозне прилике од 1906 године утицале на извоз стоке и сточних производа.*

Просечан извоз стоке живе и клане од 1896—1903 износио је:

волова и бикова	54.600	по	133·6	кгр.	= 7,294.560	кгр. у вредности	динара 10,792.125
крава	5.800	„	100	„	580.000	„ „ „	797.250
јунади	2	„	60	„	420	„ „ „	115
телади	27	„	40	„	1.080	„ „ „	864
угојених свиња	109.200	„	130	жив. 82% клане мере	11,684.400	„ „ „	11,219.875
мршавих свиња	6.300	„	84·8	кгр.	5,342.400	„ „ „	12.000
прасади	100	„	10	„	1.000	„ „ „	1.100
оваца и овнова	51.000	„	16	„	816.000	„ „ „	438.750
коза и јарчева	12.900	„	21	„	270.000	„ „ „	121.750
јагњаца и јаради	6.400	„	7·5	„	480.000	„ „ „	25.125
меса, сала, сланине					3,263.900	„ „ „	3,162.125
Свега					29,734.660	кгр. у вредности	динара 26,571.079

1907 године (за 11 месеца) видимо, да је извезено:

стоке и живине 258.266 грла у вредн. 5,986.000 дин.
меса, масти, сланине шунки и
саламе 5,086.000 кграма у вредн, 5,330,000 дин.

Свега 11,316.000 дин.

Значи извоз стоке и сточних производа (меса итд.) за 11 месеца изнео је 11,316.000 динара, подбацио је за 15,255.079 динара, јер у горњим подацима нисмо рачунали извоз јаја, ни извоз кожа:

1907 године извоз те две позиције износио је:

Јаја 2,121.000 кгр, у вредн. 1,631.000 дин.
Коже 0,995.000 „ „ 2,507.000 „

Извоз јаја је знатно отскочио спрам свију претходних година и ако је опао извоз живе и клане живине. У горњој суми од 5,986.000 динара, видимо да је и оно мало извоза живе и клане живине у 1907 години урачунато.

Но да подробније расмотримо ово *подбацивање — мањак — у извозу живе и клане стоке у 1907 години.*

Извезено је свиња у живом стању 20.736 брава, у прерађеном 51.000 што чини свега 71.736. Може се рачунати, да ће с месецом децембром тај број заокруглити се на 80 хиљада брава. Значи, да је се успело, у неуговорном стању с Аустро-Угарском, да се од просечног броја извоза живих дебелих свиња у 109.200, обезбеди извоз 80.000 брава а то ће рећи 72·72%, т. ј. мањак износи још 27·28%. Али како на рачун свињарства долази и она позиција од 3 милијона и 263.900 кгр. извезена у месу, салу и сланини, то јест како је у уговорном периоду извожено које у живом које у прерађеном стању, пресечно годишње 150.000 свиња, то ће се у овој години извести за 70.000 свиња мање но досада. То значи у свињама обезбеђен је извоз досада за 53·33% и има још 46·67% да се обезбеди... уговором с Аустро-Угарском: увозом и провозом.

Али *говедарство* је са измењених трговинско-извозних прилика и неуговорног стања *највише претрпило* и оно показује највећи мањак. 1907 године извезено је око 10.000 волова, а просечно се извозило 50 хиљада грла, па је после 1903 године извоз догонио и до 70.000 грла. Значи извоз говеда обезбеђен је досада, у неуговорним приликама и борећи се са ташкоћама извоза на другу страну, за $^1/_5$ пређашњега просечног извоза.

За обезбеђење свињарске трговине и свињарског извоза, учињено је највише. Подизањем, поред главне београдске акционарске кланице и поред кланица у Вел. Плани и Јагодини и кланице у Младеновцу и одобравањем повластица за подизање истих и у осталим местима. Завођењем прераде меса у саламу и остале прерађевине, постављена је свињарска трговина, на нову, поуздану и по земљу кориснију и приходнију основицу тако, да ће питање о извозу свиња бити у брзо повољно и потпуно решено: оно ће се повратити на првобитну меру, па нема сумње и подиђи. Па ипак свињарство, производња свиња, то се већ осећа, мора бити постављена на другу основицу, мора бити измењена у том правцу, да се потпомаже гајење раностасих свиња, гајење свиња за месо, у место досадашњих свиња за маст које су се споро развијале и које су за потпун пораст, као и за гојење потребовале много већи размак времена.... Онда ће свињарство добити свој прави значај, свој највећи размак и полет и чешћим обртањем у њ уложене народне главнице, одбацивати и далеко већи принос и зараду.

То је моје најчвршће убеђење које чини ми се да поткрепљују и практична искуства и огледи у нашој земљи, коме иде у прилог и резултат прегледа оно мало пријављених брава за несуђену изложбу свиња. Готово сви брави пријављени за тај циљ у нашој земљи, то су *мелези беле енглеске јоркшајирске расе,* па су ободравајући и мерни резултати, као што би били и резултати клања: рандман је и рентабилитет ту. *Раностаси и брзо се гојећи мелези с крупном белом енглеском расом свиња позвати су, да у будућем преображају нашег свињарства играју велику улогу.* Ако се не би напустила мисао о приређивању земаљске изложбе свиња, за ову 1908 годину, ја држим да би нас она (само објављена још сад у почетку године) потпуно убедила у то, да је овакав и у оваквом смислу преокрет у свињарству потпуно потребан и зато и оправдан. Из једног од најпростијих разлога под небом, што само са оваким свињама у стању су одгајачи испунити постављене услове: *да свињче од 15 месеца достигне тежину 100—120 кгр. т. ј. да се храни да расте и да се гоји уједно... а то су у стању само раностасе свиње, обично и прописно храњене још од прве своје младости, чим се одбију од крмаче.*

Говедарство би, према добивеној поуци из кретања извоза под новим промењеним извозним приликама, без необезбеђених услова за правилно и редовно трговање у новом, јужном правцу..,. морало канда претрпети још већу измену... Ми немамо довољно крупних и тешких волова за извоз на западно тржиште. То смо убеђење морали стећи садашњим драгоценим и ако на изглед и нешто скупим искуством.

*

Али стање и развиће сточарства, у данашње доба и поред таквих на први поглед неповољних изгледа, у нашем трговинском билансу *захтевају озбиљније и дубље проучавање и у вези са светским меродавним приликама и у односу на узајамност сточарства ка осталим гранама привреде.* Брзо ћемо се уверити, да једно- или двогодишњи, па и петогодишњи неуспеси у смислу извозне тежње и извозних резултата које смо могли уочити и стећи, нису меродавни за решавање сточарског питања у Србији...

Морамо захватити мало издаље.

До пре 40—50 година, говорећи о Европи и њеној привреди уопште, главна је вредност у пољопривредном предузећу уопште полагана на то, да се с пољопривредних имања добију што већи приноси у житу, докле су сточарство и сточарење сматрани само као нужно зло, или као средство за постигнуће циља. Онда се главно тадашње руководно начело изражавало у оној чувеној пословици: *много хране, много ђубрета, много жита, много новаца.* На том начелу почивао је тропољни привредни систем.

Порећи се не може, да у оној пословици има и данас у многоме истине. И у садашње доба и у садашњим приликама неоспорно заслужују превагу она пољопривредна имања која уз обилно добијање пиће за стоку и јаку производњу ђубрета постижу добре жетве жита, над имањима која не гаје никакву или врло рђаву пићу за стоку, како се у нас данас воде скоро сва пољопривредна предузећа.

(Свршиће се)

О ОРЕЗИВАЊУ ЗРЕЛИХ ЛАСТАРА НА КАЛЕМЉЕНИМ ЛОЗАМА

Једно предавање, које је држао виноградарима по државним ловним расадницима

Велимир Н. Стојковић

Наставак

2. Пупољци на лози и њихов значај.

На надземном делу једне гиче разликујемо крљу или основни облик и ластаре. Основном облику удара се темељ још у почетку, пре него што се лоза отпочне пуштати на род. Но тај основни облик не може се за тако кратко време створити; он се изводи поступно па и онда кад већ лоза отпочне рађати. Најпре ћемо говорити о орезивању ластара, јер се помоћу ових и ствара основни облик, па кад се будемо са тим питањем из ближе упознали прећићемо на извођење самог основног облика.

Лоза носи род на једногодишњим ластарима, но који су се развили на двогодишњем дрвету. Ластари пак, који избијају из крље или из старијег дрвета махом су неродни премда то није увек случај код наших сората те на њих не треба ни рачунати. Пошто се зелени ластари на којима се налази грожђе развијају из окаца на орезаним ластарима, потребно је да мало боље проучимо та окца те да видимо да и она не утичу нешто на само орезивање.

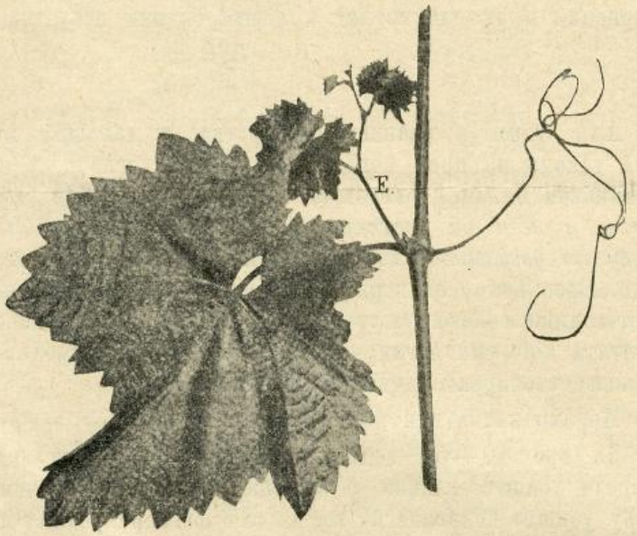

Сл. 1. E. — Заперак

На лози има извесних пупољака, који се у истој години и обрузују и развијају. Од тих пупољака који се по неки пут не развијају него увену, постају у пазуху лишћа тако звани заперци (сл. 1.) Ти заперци су кратки ластари и не доносе рода, премда има неких сората, код којих су и они родни. Но тај род доцкан долази. па не може ни сазрети као што треба, те на њега не треба ни рачунати. Пупољци из којих избијају заперци нису од великог интереса за нас па се нећемо на њима дуже ни задржавати.

Осим тих пупољака из којих се развијају заперци, има на старом дрвету, на крљи и то у кори и притајених пупољака који се развијају кад се ластари сувише кратко орежу или старом дрвету учини каква повреда, или кад се неки рукав од крље одсече, јер у тим случајевима допре до њих знатна количина хранљивих материја. Ластари који избијају из тих пупољака махом су неплодни, али код наших нарочито винских сората, прокупца итд. и ти ластари носе по каткад грожђе. Наравно да на то грожђе не треба рачунати, јер оно није онакве каквоће, као грожђе које доносе ластари, који се орезују на род. Ваља знати и за те пупољке, јер ће нам често пута бити потребно да на крљи изазовемо развијање једног ластара за стварање новог рукава а то можемо учинити ако на крљи учинимо какву повреду, убод, засек итд.

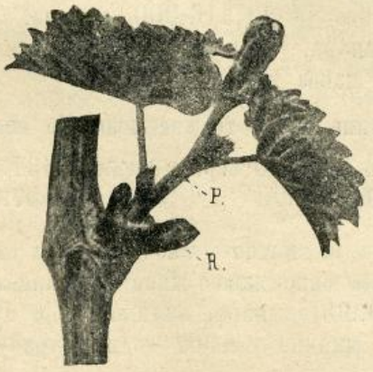

Сл. 2. P. — Главни пупољак развијен у ластар. R. — Побочни пупољак.

Најзад има и једна трећа врста пупољака на ластарима, који се образују у току године и који су готови кад и ластар буде сазрео. Али ти се пупољци развијају у ластаре тек у идућој години. Они нису тако прости као што на први поглед изгледа, они су сложени из више пупољака, и сви скупа образују тако звана окца. Сви пупољци у окцима на зрелим ластарима нису подједнаке величине нити су опет од истог значаја. Један је од њих највећи; то је *главни пупољак*, који се у пролеће развија у ластар и доноси род. Главни пупољак има у себи већ образоване гроздиће у ембрионарном стању, у зачетку, те се претходним испитивањем на микроскопу може да сазна у колико је он родан. Остали пупољци у окцу су ситнији и не развијају се осим једног, који је од њих најкрупнији и који се налази уз главни пупољак. Тај да га назовемо *побочни пупољак* може да замени главни пупољак тј. да произведе нов ластар у случају, када се ластар из главног пупољка саломи. Имали сте прилике да видите како се онај ластарић, који се развио из окца на калему за време стратификовања обично саломи из непажње при прпорењу или пак свене услед јаке сунчане топлоте кад се већ калемови поставе у земљу. Тај први ластарић који се појављује на калемовима развио се из главног пупољка на окцу. Али кад он свене, калем ипак није изгубљен, јер се на место њега ускоро појављује из земље други нов ластарић, који се развио из побочног пупољка у окцу. И тај побочни пупољак има гроздове у зачетку, али само у мањем броју него ли главни пупољак, те према томе је и ластар који се из њега развија родан. (сл. 2)

3. Окца на ластарима и њихов утицај на начин резидбе.

Има разлике у погледу плодности између окаца (а тако исто и између пупољака у окцима) према месту на коме се она налазе на ластару. При основи ластара, који се орезује, управо уза сам кондир има ситних закржљалих окаца, која се ретко кад и развијају. Мало изнад њих има друго једно крупније окце, које се састоји из 2—3 пупољка и које се такође ређе развија. Један од тих пупољака је добро склопљен и нема рода код неких нарочито винских сората. Окце, које долази после овога, на првом коленцу ластара састоји се из 3—4 пупољака. Најкрупнији од њих, главни пупољак, има најмање два грозда, побочни пупољак има често пута један грозд, а остали су пупољци неплодни. Окце на другом

коленцу састоји се из 4—5 пупољака, од којих главни пупољак има два до три грозда, а побочни пупољак обично по један грозд. Окце на трећем коленцу састоји се из 5—6 пупољака од којих главни пупољак има три до четири грозда а побочни до два грозда. Окца постају све сложенија и сложенија у колико се више удаљујемо од основе ластара. Тако на средини ластара она се састоји из 6, 7 па и 8 пупољака од којих су често пута два до три плодна. Ближе врху ластара окца постају простија, али тај део ластара обично и не сазре као што треба а и иначе се при орезивању одбацује.

Тако то бива код неких сората и то обично код винских и у опште родних сората као нпр. прокупца, скадарке. багрине итд. Међу тим има сората код којих прво и друго окце нису плодни, а има их код којих ни треће окце није плодно (смедеревка, дренкови итд.) Ово се може лепо уочити кад се испитају једногодишњи ластари из кондира на ком чокоту. Док су они ластари који излазе из окца при основи кондира код поменутих сората неродни, дотле други ластари, који излазе из горњих окаца носе један два и више гроздова.

Том особином да сва окца нису подједнако родна на ластарима ми се можемо обилно користити и при орезивању а и при калемљењу. Сорте код којих су доња окца неплодна треба мало дуже орезивати, ако се хоће имати пристојна берба, него ли сорте код којих су доња окца неплодна. Исто тако кад се калеме америчке лозе ваља са ластара питомих лоза којима ћемо дивље калемити, узимати средња окца, која су најроднија и у опште најбоља, а никако доња, при основи, која су код неких сората неродна, нити пак горња која се налазе у већини случајева на недовољно зрелом дрвету, те могу лако измрзнути.

Ево како би с обзиром на плодност окаца ваљало вршити орезивање појединих сората.

На 1—2 окца (не рачунајући ту она окца, која се налазе сасвим при дну ластара и која се ретко кад развијају): Прокупац, Зачинак, Скадарка, Багрина, Динка, Малага, Аликант, Буше, Гаме.

На 2—3 окца: Пловдина, Шасле (црвена бела, першун). Ружица, Мускат Линел. Мускат Астрахан. Мускат Хамбург. Мускат Аџеништат. Мускат цвет од поморанџе, Мускат александриски, Португизац. Црвени Мускат. Прекос Де Маленгр. Ризлинг црни, Пино, Семијон, Совињон.

На 3—4 окца: Смедеревка. Мадлен Анжевин, Мадлен Ројал. Бели Дренак. Ћилибарка. Каберле. Малбек Вердо. Мерло. Бели Пино.

На 4—5 окца: Краљев Дренак. Црвени Дренак, Црни Дренак. Адакалка. Вержи (Bermestria bianca).

Код једне исте сорте и ако је плодност окаца доста стална, ипак се мења према различним околностима. Кевеши, мађарски виноградар и стари ученик Пољопривредне Школе у Монпелију сопштио је Француској Академија Наука 15 априла 1900 год. о томе ово:

„Степен сазревања дрвета има врло велики утицај на производњу плода код лозе, воћака и у опште дрвенастих биљака. Зна се да једногодишњи ластар има известан број окаца који ће у идућој години произвести нове ластаре. У опште прво и последње од тих окаца т. ј. најближе и најудаљеније од основе ластара, на коме се налазе, нису плодна. Само известан број окаца између њих доносе плода; та окца имају у зачетку различан број гроздова.

„Утицај сазревања (здрвењавања) ластара осећа се двојако на лози: прво, мењањем броја и положаја плодних окаца и друго мењањем броја гроздова у окцу. Дејство је доброг сазревања: 1) да се приближи ка основи ластара прво плодно окце и 2) да се створи што већи број гроздова.

Тако један добро здрвењен ластар од једног датог чокота производи цветове нпр. још од трећег окца, док један недовољно сазрео ластар производи цветове тек од петог окца. Шта више плодна окца првога ластара доносиће по два или три грозда док окца на другоме ластару имаће само по један грозд.

„Према томе берба једне године зависи од степена сазревања ластара у претходној години. Из тога пак излази овај врло важан факт, који још нико није досада објавио, *да једна виноградарска берба зависи од утицаја метеоролошких погодаба двеју узастопних година:* претходне године, која одређује степен сазревања као и положај и број будућих гроздова и текуће године, према томе да ли је ова више или мање повољна за цветање, оплођавање, сазревање грожђа.

„Г. Анго [1]) је укратко изложио посматрања о берби вина и метеоролошким погодбама за велики низ година, који обухвата до шест векова. Подаци пишчеви потврђују најекслатантнијим начином оно што је горе речено. Из њих се види да за сушним годинама када ластари потпуније сазревају обично долазе врло обилне бербе, док за влажним годинама, када ластари не могу довољно да сазру долазе напротив слабе бербе. Изузеци произилазе од нарочитих случајева, који се десе за време саме бербе.

„После једне влажне године може доћи, разуме се, једна врло повољна година и за цветање и за развијање и сазревање грожђа, те се тако ипак може добити доста обилна берба. Супротно томе мраз у пролеће или град, лето повољно за развиће болести винове лозе допринеће, те ће се добити врло слаба берба чак и кад је претходна година била сува.

„Мало час изнети подаци подесни су за једну практичну примену: 1) они дају једну рационалну основицу за орезивање различних чокота у различним пределима и 2) они нас уче да извршимо то орезивање према климатским погодбама претходне године.

„1. Проучавањем једног одређеног чокота сазнаје се која су у опште на ластару из пређашње године плодна окца. Ако ту може бити извесних варијација у том погледу по различним местима, проучавањем метеоролошких погодаба, поглавито влажности сазнаће се за сваку стацију ранг ових окаца. Знаће се онда колики број интернодија (долази од речи entre-noeuds простор између два коленца) треба у средњу руку оставити кад се лоза орезује.

2. Различне године показују међу собом великих метеоролошких разлика и према томе сазревање ластара може бити врло различно од једне године до друге. Тако после једне богате године, која потпомаже то сазревање, плодна окца су ближе основи ластара и имају више гроздова. Тада треба орезивати ластаре тако да се на њима остави релативно ограничен број интернодија. На против једне влажне године ластар је мање здрвењен, плодна окца су удаљенија од основе ластара и имају мање гроздова. Тада треба, да би се имала иста берба као у првом случају, остављати на орезаним ластарима већи број окаца.

„У осталом као што сваке године многобројне околности осим температуре и степена влажности могу било потпомоћи, било задржати сазревање ластара, *треба проучити сам ластар*

[1]) A. Angot: Etudes sur rendanges en France (Annales ud Bureau Central meteorologique de France: année 1883 Memoires).

јер степен његове зрелости какви било да су га узроци произвели, треба да служи као правило за орезивање.

Из ових података се види дакле да положај плодних окаца на ластарима није баш сасвим сталан, те се према томе код неких сората, код којих су доња окца неплодна може и краћим орезивањем добити рода. Ви сте имали прилике да уочите да се код Смедеревке, Адакалке и других сората, које с обзиром на положај плодних окаца траже дугачку резидбу по који пут и кратком резидбом ипак добија грожђе. Али, додајмо то одмах, има ту још једна врло важна чињеница, која поред положаја плодних окаца ремети начин резидбе, но о томе ће мало доцније бити речи.

(Наставиће се)

БЕЛЕШКЕ

Перхидразно млеко. — У „Milchwirtschaftlichen Zentralblatt“ др. Бенцен реферише о Штерлингеровом раду о перхидразном млеку (по Муку и Ремеру). Справљање и разашиљање увелико млека трајног и од клица слободног у Сарвару описује овако:

Ако перхидразно млеко неће бити загревано до 52° морају краве бити здраве, не смеју бити туберкулозне (бововакцинација). При загревању на 52° у перхидразном млеку убијају се и туберкулне бакциле. При мужи морају краве стојати на глатком и опраном поду, виме мора бити опрано грејаном водом и осушено посве чистим фланелом, личност која музе мора претходно најбрижљивије опрати руке. Место музлице препоручује се нарочита стаклена бокаста боца од 5 литара садржине са широким грлом и са глачаним стакленим запушачем која стоји у подесној лиманој ведрици да се у њој напуњеној водом може загрејати на 52°. У боцу која је најбрижљивије помоћу струјеће паре стерилисана (испрана да се свака нечистоћа и све клице умртве), сипа се на сваки 1 литар млека 4 грама Мерковог перхидрата (30 процентног). При мужи на боцу се натакне опет један нарочити стерилан левак с филтром (цедилом). Левак је развраћен и плитак и има три ката цедила (сита). Између првог и другог ситанца је слој стерилне Брунсове вате. Левак с ватом још се нарочито у једној металној чаури стерилише са прегрејаном струјећом воденом паром. При мужи проспу се први млазеви млека из сиса. Напуњена боца затвори се својим запушачем и пошто прође $^1/_4$ сата опет се отвори на неколико секунада, те да се пусти да одиђе топлотом млека изазвани кисеоник. Млеко је тада готово за разашиљање и може се чувати свуда где нам је воља. Пре употребе додаје му се на сваки 1 литар 1 грам = 16—20 капљица „хепина“ — млечне каталазе коју су описали Мук и Ремер. Ово средство препоручује се нарочито због тога, што услед њега процес распадања перхидрата особито нагло наступа, што је неопходно потребно, да се постигне потпуно беспрекоран укус и што се сем тога при распадању перхидрата ферментативне (са којих се квари) особине угушују. Пошто хепин једно $^1/_4$ часа буде утицао, онда је млеко које сад добија име перхидразног млека добро за јело и представља потпуно исправно црвено млеко без икаквих клица квара. Перхидратно млеко држи се месецима, а перхидразно млеко још 8—12 дана, у непромењеном стању, предпостављајући да су сви прописи за добивање овога млека најобазривије и до ситница тачно испуњени. За 1 литар има се утрошка 30—35 пфенига. На крају писац саопштава предузете бактериолошке и хигијенске огледе и пробе извршене с његовим млеком на разним лабораторијама и клиникама и при отхрањивању сисанчади — одојчади.

ГЛАСНИК

Монашка пољопривредна школа у Раваници. — Мило нам је што можемо јавити, да су одржани испити у овој школи показали врло велики успех, јер су слушаоци из свију пољопривредних предмета одговарали врло добро и одлично, на чему се може честитати њиховом наставнику, као и Њ. Високопреосвештенству који је с толико воље и љубави прихватио пољопривредну наставу за младе монахе и искушенике који су позвани да рукују манастирским добрима царских и краљевских задужбина. — Мило нам је што нам овакав успех ове школе даје наде, да ће ускоро моћи почети да се остварује давнашња жеља „Тежакова“ да манастирска добра ускоро могу послужити за углед нашем пољопривредном реду њихове околине.

Педесет хиљада динара за набавку семена од конопље и од пићних биљака одобрио је г. Министар Народне Привреде у 1908 години, како би се потпомогло ширење културе ових, толико корисних усева. Семе ће се раздавати народу под извесним условима. Чим буде цела ствар готова накнадно ћемо саопштити појединости.

Изложба грожђа и воћа у Земуну. — У 35 броју „Тежака“ од 2 септембра пр. год. објавили смо, да ће се приликом састанка X скупштине онамошњег Савеза Српских Земљорадничких Задруга, од 2—5 септембра држати та изложба, а 5 истог месеца и смотра запатне стоке с раздавањем награда. Изложбу је приредила земунска пољопривредна подружина славонског господарског друштва, на своме „покушалишту“ као достојну прославу своје двајест-петогодишњице. Том приликом походило је изложбу више посетилаца из Србије, па и наш председник, уредник „Тежака“ и неки и од његових сарадника.

Земунска подружина којој стоји на челу садашњи градоначелник земунски др. Петар Марковић који и сам има свој узоран виноград, а чији је деловођа вредни учитељ Валентић, кроз 25 година свога рада, као што је показала ова лепа и примерна изложбица стекла је за околину Земуна великих заслуга за унапређење виноградарства и подрумарства, воћарства, па и сточарства. Њ но „покушалиште“ то је преко $1^1/_2$—2 хектара пространо, лепо уређен сортиментски виноград с матичњаком и прпориштем американских сората лозе које су за гајење у велико прилагодне за онај крај. Чистота и ред били су примерни. Виноград је на роду, па још са родом баш у оно доба, те и то је много доприносило лепом успеху подружинске изложбе. А тако исто и угледан подрум са 10 и више врста лепо однегованог црног и белог вина, од појединих каламљених домаћих сората лозе: испод зграде у којој су дворане подружине са изложбом. У приземљу исте зграде смештена је врионица са справама за прераду грожђа: муљачама, пресама, велики филтер (цедионица) од Сајца и покретни казан од Хофмана у Прагу, најновијега система, затим све потребне справице за испитивање шире и вина. Подружина сав тај прибор држи за потребу свога угледног подрума, али више још за давање под најам својим члановима виноградарима којима приликом бербе ставља на расположење и своје службенике — стручњаке.

На изложби видео се утицај таквог смишљеног рада. И ако земунска околина са својим земљиштем, песковитим лесом, није најпогоднија за виноградарство, виногради су у знатној мери обновљени и има већ доста винограда са врло лепим сортама, па и најскупоценијим страним: мускатима, хамбургом, и т. д. Подпредседник подружине месар Ф. Мозер изложио је највећу и најлепшу збирку грожђа која се такмичи с подружинском. Степан Освалд изложио је грозд тежак 2·400 килограма. А затим председник подружине др. П. Марковић, Павле Јовановић, Коста Савић и Емил Рајхелт суделовали су изла-

гањем оних сората грожђа и воћа које су за гајење у велико. Мозер на пр. извози већ своје лепо грожђе чак и у иностранство.

Исто тако успех је постигнут и у воћарству. Збирка јабука и крушака — модела — што је изложило средишно друштво у Осијеку, поучна је за оне који се баве проучавањем сората воћа. Било је доста и лепог воћа, нарочито крупних бресака и мушмула, ораха, крушака и јабука.

И пчеларски производи су добили место на овој изложби.

Нисмо били на смотри стоке 5 септембра, на којој је било 50 грла свега (по „Господару“) и на којој се опет истицао Мозер са својим грлима. Али смо у пространој и чисто држаној стаји подружнискоj видели 12 сименталских бикова особито лепих и угледних и у стаји општинскоj града Земуна бикове исте расе. И онда се може разумети што се у Земуну и Франиндолу вића данас онолико лепих и добрих говеда и крава музара.

Земунска подружина с маленим средствима показала је како са угледом, као практичном школом, може корисно послужити околини и њеном привредном прегнућу.

Школа за образовање чиновништва земљорадничких задруга. — Према решењу конгреса немачких земљорадничких задруга у 1904 у Дармштату, основана је прва и једина досада оваква школа којој је циљ. систематско, теоријско и практично образовање како млађег савезног и задружног чиновништва и кандидата за те службе, тако и старијих службеника који су већ у служби.

Држе се:

1. шестомесечни школски течај за младе кандидате за чиновничка места у задругама и за млађе чиновнике;

2. двонедељни и четворонедељни курсеви за старије савезне и задружне службенике и чиновнике.

Годишњи извештај немачког главног савеза доноси и извештај шестомесечног школског течаја од октобра 1906 до марта 1907. На течају било је 37 курзиста од којих је већина и завршни испит одржала. Састав ученика у погледу старости, претходне спреме, дотадашњег занимања био је врло разнолик. Махом су то свршени ђаци пољопривред. школа, рачуноиспитачи, књиговође, ђаци великих школа и т. д.

Наставни предмети били су из ових области:

Задружно књиговодство и деловодство, основи земљорад. задругарства, задружно право, новчарство и кредит, пољопривредно-трговински предмет, задружна коресподенција и неговање добротворне помоћи у земљи. Поред тога посебице се предавало:

Надзор и преглед, оснивање и рад штедионица, задружно уређење и руковођење млекарских задруга, као и млекарска питања, уређење организација и делокруг рада задруга за набавке и продају, сточарске задруге и задруге за продају јаја, као и предмет о познавању тарифа. Теоријска настава допуњавана је у појединостима практичним вежбањем.

На крају извештај се изражава повољно о постигнутом успеху с овом школом. Ученици су с вољом и маром приони учењу и обогатили своје знање и познање задружног посла у целом пространом обиму његовом. И главни основи постављени настави и предавању у овој школи, издржали су своју пробу, само се према потреби сада има унеколико допуњавати и изменити наставни план. На тај начин добија земљорадничко задругарство спремне и способне службенике и посленике, како за главни савез, тако и за окружне савезе и за веће задруге с посебним циљевима. И у извештају се на послетку вели, да би за ову школу требало у будуће врбовати посетиоце из особа које су већ коју годину служиле у каквом банкарском заводу или у трговини — житарској, са вештачким ђубретом или храном за стоку и т. д.

Корист од воћака засађених уз друмове. — Колики принос могу доносити воћке засађене поред друмова, најпоучнији пример даје нам за краљевину Саксонску годишњи извештај који је издао земаљски културни савет за 1906 годину.

Давањем под закуп воћа с воћака поред друмова, добивени су у Саксонској ови приходи:

окрузи и инспекције:	1905 године	1906
Анаберг	16 марака	23 марака
Бауцен	17.104 „	24.369 „
Шемниц	5.857 „	6.029 „
Дебељн	44,483 „	34.934 „
Дрезда I и II	12.862 „	17.852 „
Фрајберг	991 „	1.343 „
Грима	25.624 „	28.470 „
Лајпциг	47.106 „	56.344 „
Мајсен I и II	22.304 „	19.444 „
Пирна I и II	15.503 „	17.926 „
Плауен	2.486 „	2.723 „
Шварценберг	566 „	410 „
Цитау	15.066 „	26.427 „
Цвикау	8.134 „	8.409 „
Свега	218.152 марке	244.703 марке

1 марка = 1·25—1·30 динара.

Мере за расплод и за поправку овчије расе у Турској. — У Европи уопште, па и ми који смо ближе „Оријенту“ (Истоку) па нас остале народности и стога преко рамена погледају, научили смо се. да Турску у сваком погледу сматрамо, као земљу назадка и варварства. У привредном смислу врло су ретка проучавања турске царевине. Међу тим и у Турској се од стране државне управе предузимају и врше мере које служе унапређењу пољске привреде и радиности.

Тако сад по вести једног цариградског ласта сазнајемо, да је турско министарство унутрашњих послова, наредило дотичним властима у косовском вилајету, да испитају стање овчарства у тој покрајини, пронађу узроке опадању овчарства и да предложе какве мере треба предузети за расплод и поправку овчије расе у томе крају. Турска има чувених руњавки оваца, чувених и са њихове вуне и са крупноће и са млечности: Македонка, а нарочито Клементинска раса јужно, чувене Сјеничке овце северно од Косова и др.

Већ то што су уочили у турском министарству, између остале стоке, важност овчарства за земаљску народну привреду, показује довољно познавање прилика и разумевање народних потреба, у којима су користи од оваца ненадмашне.

Свиње за запат у Мађарској раздаваће се ове године из државних завода и то чистокрвне крупне беле енглеске, црне енглеске беркширске, монголица и туропољска раса, као и мелези туропољско беркширске и туропољске са средњом белом еиглеском расом. Продаја је на килограм и стаје 1·40 кр. за све енглеске свиње и мелезе а за туропољске и монголицу по 1·60 круна.

Првенство у набавци имају општине, земљишне заједнице, земљорадничке задруге и остала пољопривредна друштва у земљи и она су позвата од министарства да се до краја месеца фебруара (до нашег 15) пријаве колико им је и каквих запатних брава потребно.

Куповина ждребаца за мађарску државу вршиће се и ове године и то од оних одгајача коња који имају најмање четири ждрепца доброг рода, једногодишњака. Министарство их је позвало да се пријаве до 19 јануара ове год. и поднесу тачан опис и извод о пореклу, податке о висини, обиму, боји итд. После рока ничије се понуде не узимају у обзир.

Продаја туберкулина. — Као предохрана противу туберкулозе (јектике) код стоке најбоље је средство калемљење туберкулином. Да би се раширила употреба овог средства, мађарско пољопривредно министарство спустило је цену туберкулину који ће се продавати 1 грам 40 хелера место досад 1 круну, а 1 грам у води разблажен 30 хелера.

Школа за сеоске домаћице у Мађарској. — И у суседној држави отпочели су обраћати нарочиту пажњу на просвећивање сеоских девојака и жена. За оснивање и уређење такве школе, стављено је у буџет министарства пољоприв. 100.000 круна.

КЊИЖЕВНОСТ

Српско грожђе у Ампелографији. — Међународна ампелографска комисија на петом свом скупу, који је држан 6 и 7 септембра, 1877 год. у Фиоренцији, овластила је била секретара исте комисије Х. Гетеа, тадашњег директора Виноградско-Воћарске Школе у Марибору, да среди ампелографски материјал и изда га у једном новом делу. Тако је постала прва *Ампелографија*, у издању Гетеовом, 1878 год., која је 1887 године изашла у другом издању, од њеног аутора, и тада с потпором Пољопривредних Министарстава бечког и берлинског. У тој Ампелографији описане су и класификоване све врсте лозе које се култивишу и сви варијетети грожђа, са назначењем њиховах синонима; начинима културе и употребе. То је дело, које интересованима пружа сазнања и обавештења о сортама лозе и грожђа свих земаљи и покрајина, ца су у њему наведене и три чисто српске, домаће сорте: Каменичарка, Зачинак и Смедеревка. Али ове сорте нису ипак тако систематски описане, као сорте других земаља, вероватно стога, што и у нас још нису тада биле тако тачно, научно описане.

Чувени виноградски научник и писац П-Вијала професор Агрономског Института у Паризу и уредник стручног виноградарског часописа Revue de Viticulture, у договору са В-Верморелом, власником виноградарске станице у Вилфраншу, пре четири године покренуо је издавање велике Ампелографије, која ће поред описа донети и више колорисаних слика. То монументално дело изаћи ће у 6 волумена, од којих су 5 већ готови.

Главни аутор г. П. Вијала, у жељи да и српске сорте буду увршћене у његовој Ампелографији, кад су већ ушле румунске и бугарске, обратио се Винодељској-Воћарској Школи, да се прими сарадништва у опису српских сората. Школа се одазвала позиву и текст за опис, заједно са сликама у боји, већ је послат. Од домаћих сората узете су главније, као: *Скадарка, Зачинак, Прокупац, Смедеревка, Багрена* и *Пловдина*, и оне су систематски описане; а поред ових наведене су, у изводу, још: Ситна Белина, Крупна Белина, Бела Тамњаника, и, најзад, по имену су споменуте: Црвена Динка, Ружица, Адакалка, Бели, црвени и црни Дренак, Чауш, Краљев Дренак, Липолист и Сланкаменка, као добре сорте, Гак и Зеленика као лоше. Слике: Скадарка, Багрина и Пловдина израђене су у Школи, а радио их је отац Рафаило, живописац и сабрат манастира Букова; а слике: Прокупац, Зачинак и Смедеревка израђене су 1900 године за Париску Изложбу, а радио их је по поруци Министарства Народне Привреде пок. Кутлик, живописац и директор сликарске школе у Београду.

Дело стаје 600 франака, повезано у фасциклама, а 660 фр. — укоричено у тврдом повезу. Кад га добијемо у целини, приказаћемо га опширније у *Тежаку*. — — Ђ.

Weinlaube (Вајнлаубе) престаје. — У тренутку кад се у нас проноси глас, да ће се покренути специјалан лист за Виноградарство и Воћарство, један од најстаријих стручних листова за Виноградарство, веома познати под именом Weinlaube, обзнањује да престаје излазити. Оснивалац тога листа је чувени виноградарски научник барон *Бабо*, који је уједно до дубоке старости био директор знамените и у своје време јединствене виноградарске школе у Клостернајбургу (код Беча). Скоро је четрдесет година како овај лист излази, у истом облику и као својина породице Бабо-а. Основан је у добу кад се зачео полет виноградарства у Аустрији, када је и стручна настава нашла места у старој Клостернајбуршкој виноградарској школи. Па са развијањем школе уношен је и јачи рад на листу, тако да је и он много допринео да виноградарска струка добије вид специјалне науке. Поред Бабо-а, који је био неуморан у испитивањима, који је Виноградарстве засновао на широким научним основама, на листу су сарађивали сви професори, тако да је он у своје време био и најпоучнији и највише читани пољопривредни лист. Но, по смрти Бобо-а и вредност овог листа поче опадати; видело се да су га прихватиле слабачке руке, као год што се и на некада јединственој Клостернајбуршкој школи, ма да је добила име Виши Виноградарско-Воћарски Завод, после Бобо-а и Ратаја опазише јако знаци дегенерисања. Пређашњи носилац оригиналних радова јаке научне вредности, широки гласник најважнијих новина из области Виноградарства и његове техничке гране Винарства, постаје измењар туђих оригиналних радова, доносио је већином прештампане ствари из других листова. И по томе није никакво изненађење што овај некада од велике вредности лист престаје излазити. По изјави уредништва у 52 броју о. год. он се *сједињује* са другим виноградскам листом који излази у Бечу под именом Allgemeine Weinzeitung, а у издању Браће Хичмана, чувених издавача пољопривредних журнала и календара.

Тежак, који је многу корисну поуку пренео из Weinlaube-а, има дужност, да ову вест, и ако не најпријатнију, забележи. — — Ђ.

ОГЛАСИ

ПОСЛОВОЂА МЛЕКАРСКИХ. ЗАДРУГА СА ВИШЕ ГОдишњим службовањем, вешт у свим гранама млекарства. те и уједно у економији, тражи место у којој српској млекарни или економији.

Заступити може одмах или најзад до конца фебруара ове год. 1908.

Умољава се упитати код управе овог листа.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круне аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 3. броја „Тежака“: — Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године (наставак). — О орезивању зрелих ластара на каламљеним лозама (наставак). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Књижевност:* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ
НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАН СТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
ПРЕДСЕДНИК **Вучко С. Богдановић**

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 4 | НЕДЕЉА 27 ЈАНУАРА 1908 ГОДИНЕ | ГОДИНА XXXIX

Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године

(Наставак)

Али од оно доба силно су се измениле прилике како на пољу производње тако и саобраћаја тако, да се може слободно рећи, да данас у пољској привреди — говорећи уопште — важе сасвим друга народно-економна начела, но што су важила некада.

Још пре педесет година свака покрајина, свака област, била је већим делом упућена на саму себе. Саобраћај нарочито са производима земљорадње био је тежак, готово немогућ. Сваки сељак производио је сам себи свој хлеб, а на случај неродице, или иначе у другој каквој невољи, сваки је морао своју потребу у насушном хлебу покривати из своје најближе околине. Трговачки саобраћај био је ограничен на саобраћај водени, морем или рекама. Па и он је био увелико ограничен у зимње доба. С подизањем жељезница и с отварањем жељезничког саобраћаја, цела се слика дотадашњег саобраћаја нагло изменила. Преносни трошкови, у току времена брзо искусише нечувено појевтињавање, растојања се смањише, даљине се прекратише. Земље природом благословене за успевање житарства, у којима се производња жита због слабог саобраћаја није дотле рентирала, почеше одашиљати сувишак своје житне производње на туђе тргове. Да су у томе имале и свој рачун, доказ је, што се све више ширило житарство у тим земљама.

У том раздобљу појављују се као државе извознице жита и Србија и остале балканске (или како су нас звали „дунавске") државе. За њима ступа на позорницу као извозница жита — Мађарска. За њом дође Русија. Али убрзо за њиним примером пођоше са својом силном и крупном житном производњом северна и јужна Америка, нарочито Сједињене Северо-Америчке Државе и Аргентинска, са својим огромним пространствима. Та силна понуда главне животне намирнице, изазива јако колебање и падање цена житу. Оне државе и покрајине, у којима беху мање повољне прилике по житарство а које у обради земље беху напредније, донекле се напрегоше да бољом обрадом земље истерају веће жетвене приносе, али утакмици природом обдарених производних области, због скупоће земље, надница — рада — не могоше даље противстајати, јер их производња стајаше скупље. Да томе доскоче, веће европске државе, заведоше при увозу у своју земљу, на жито из иностранства више или мање високе царине. Пре свију то учини Немачка. За њом је наступала Аустро-Угарска. Прошле уговорне периоде Србија је с овом последњом уживала у повластици пограничног саобраћаја врло ниске ванутоворне царине на жито. Данас, као што видесмо у почетку овога чланка, те су царине и у Немачкој и у Аустро-Угарској толике, да је готово посве немогућ извоз жита у те државе и ако оне нису у стању да произведу за своју потребу у довољној количини себи насушнога хлеба.

Будућност ће показати уколико се високим царинама на жито може помоћи своме сопственом житарству и већој приходности житне производње, уколико се оно може обезбеидти и заштитити од јевтине и крупне производње држава извозница, а нарочито оних прекоморских које и саме теже да рентабилитету (приходности) крупне производње припомогну применом савршеније обраде. И данас су стручњаци у тим питањима једнодушни у томе, да се и у државама с високим царинама на жито, као што је Немачка, тешко може у житарству ићи даље но што се отишло: ни у битнијем проширењу житарства по пространству, ни у много већем усавршавању по каквоћи, ни у великој повишици жетвеног приноса са истог пространства. Бар не за ваката (владавине) данашњега стања пољопривредне науке. И онда, кад владају сразмерно високе цене жита, житарство у тим земљама није у стању да одбаци ни умерену једну лихву на главницу представљану у земљи, јер су трошкови око производње нагло и огромно нарасли. Последњих година тамо је цена земљи јако скочила, надница радника и послуге толико су се попеле, да разуман пољопривредник, као човек од рачуна, мора рад на своме имању, своје предузеће прилагођавати измењеним приликама у својој држави: мора стварати себи веће приносе.

Давно су они начисто с тиме, да за сада, житарство није у стању да доноси веће приходе. Стога би оно по нужди и

силом прилика морало искусити и извесно ограничење, а морало би се потражити, како да се на какав други начин створи вишак прихода у пољопривредном предузећу. И тај циљ почеше тражити, па и налазити у проширењу што већег сточарства и сточарења и у њиховом усавршавању. Некада „нужно зло," помоћно средство за добијање приноса у земљорадњи — сточарство — постаде сада главна ствар.

Основица рационалнога сточарства и сточарења пак лежи у проширеном рационалном гајењу пићних биљака.

Овде важи она нова, савремена пословица: *много пиће много стоке - много меса или много млека - много ђубрета - много жита - много новаца.*

Ако из нашег пољопривредног предузећа хоћемо да истерамо највеће могуће приносе, онда гајење пићних биљака мора остати најважнија грана пољопривредног обрта са земљом.

И доиста тешко да је друга грана земљорадње толико подобна повишавању приноса, као гајење пићних биљака или усева за исхрану стоке. Можемо бозна како добро обрађивати и ђубрити своју њиву, више од једне жетве у житу или у другом ком пољском усеву, не можемо са ње скинути; највише ако можемо постићи још један потоњи, мање више незнатан, или исто тако незнатан узгредни (у исто доба гајени) усев. Али при гајењу пићних усева, могуће је на истој орници или деоници земље, *а у истој години*, жети (косити) 2—3, 4, па и 5 откоса. Стога су дошли до убеђења, пољопривредници напреднијих држава, да тежња данашње пољопривреде пре свега мора бити на то управљена, да на ливадама и на њивама својим јептино произведу у што обилатијој количини добру храну за стоку — пићу — коју ће помоћу рационалнога сточарења претворити у добро плаћене сточне производе.

Само је тако у стању данашњи напредни и рационални пољопривредник, у општим европским приликама, да у пуној мери искористи промењене прилике и цене. Садашње околности и њино даље развијање, уколико се данас предвидети да̑, упућују несумњиво на то, да су гајење пиће и држање стоке, оне гране привређивања на земљи које ће и у будућности давати највише изгледа на чисте приносе. Јемство су за то добре цене запатној и производној стоци, како говазној тако и млечној, како месу, тако и млеку и млечним производима. И није вероватно, да ће се то ускоро т.ј. да ће бити потребно мењати и тражити други правац производње.

Оно што даље говори за проширење оваког система привреде — пићног или травног система — то је оскудица послуге, радне снаге, у пољопривредним предузећима. Очигледно је за свакога, да је на пољопривредним имањима где претеже гајење пиће и држање стоке, - нарочито с увођењем пашалука (да се стока храни на пашњацима), потребно далеко мање радних руку, но при житарству — гајењу жита и окопавина (усева што се окопавају). То у истој мери вреди и за теглећу снагу. А и једна и друга уштеда иде у прилог смањивању расхода или трошкова производње, дакле у прилог чистоме приносу пољопривредног предузећа.

Садашње стање пољопривредне науке такво је, да гајење пиће — сејање пићних усева на орницама — има не може бити боље претходне услове. Наша садашња знања обраде земље, наводњавања и исушивања, ђубрења итд. и многобројна помоћна средства за то, дају нам могућност, да и по количини и по каквоћи знатно увеличамо сејање или гајење пићних биљака.

Значај јачег гајења пиће бива још већи тиме, што с тиме руку под руку наступа и знатно повећање сточарства, јер смо у стању исхранити и боље и више стоке. Повећано сточарство опет носи собом непосредни ћар за снагу земље и одржање њене плодовитости, а да и не рачунамо и то, што нам тим начином већи део скупог вештачког ђубрета постаје излишан, а да се не морамо у исто доба лишавати и највећих жетвених приноса.

На тај начин лако је увидети, да је гајење пићних усева посредно средство и за подизање житарства (земљорадње) које се може и на ограниченом пространству обилним ђубрењем стајским ђубретом, учинити приносницим но досада.

Можда би изгледао уместан приговор, да ће се а пре, а после и овде, на области гајења пићних усева, сточарења уопште, а млекарења и посебице, временом развити осетна утакмица. Али то је увелико у питању. Потрошња меса и млека не може опадати, јер се повећава прираштај становништва, повећавају се и потребе, повећава се број становништва које се са боље зараде одаје занатлијству и индустрији, на рачун земљорада. Па баш да наступи и такав случај, да се осети приметна утакмица, њу је могуће савладати подешавањем што рационалнијег обрта у пољопривредном предузећу и производњом што могуће драгоценијих и беспрекорнијих производа. Пољопривредно предузеће коме је основица гајење пићних биљака ради повећања и побољшања сточарства и ради што рационалнијег сточарења, то је радња која је у стању да пољопривредника одржи подобним за такмичење.

*

Ја сам намерно у предњим врстама овога чланка изнео готово опште мишљење народних економа који пољопривреду и њене потребе врло добро познају: мишљење које у Немачкој влада и које је крајњи резултат мозгања и размишљања о измени привреднога система у савременом пољопривредном предузећу, како је прописују прилике и њихов развој. У јаком и напредном сточарству (запатништву), заснованом на рационалном сточарењу (привреди сточној), коме је основица јако и рационално гајење пићних биљака, гледају спас пољске привреде своје, рентабилитет земљорадње.

Намерно велим стога, што је Србија на једном важном и судбоносном прекрету услед измењених трговинских прилика с иностранством и услед потребе за стварањем нових извозних праваца, уз стварање и нових извора за попуњавање мањка или стварање вишка својих производа који су извозној трговини служили и наш међународни биланс с иностранством регулисали. И што је тај прекрет најосетније закачио најважнију досадашњу грану производње у Србији... сточарство.

А није ни мала, ни лака ствар при наступању таквих прекрета, извршити тако брзо и потребан преокрет: мењати производњу у једној земљи.

Ко загледа и најповршније у главне групе наших извозних производа, кроз дужи низ година, тај ће се уверити, да је Србија понајмање чисто земљорадничка земља.

Данас имамо саопштен резултат извоза за целу 1907 годину и из њега видимо, да је целокупни извоз Србије у 1907 години изнео:

80,059.089 динара

И то:

извезено је:

1). 197 милиуна кгр. жита у вред.		27,000.000	дин.
2,088.000	„ кудеље „	1,700.000	„
Из групе земљорад. производа		*28,700.000*	*дин.*

2).	4,200.000	кгр. пекмеза у вред.	3,300.000	дин.
	42,600.000	„ сув. шљива „	15,700.000	„
	30,300.000	„ свеж. воћа „	2,600.000	„
	Из групе воћарских производа		*21,600.000*	*дин.*
3) дебелих свиња	21.701	у вред.	2,580.000	дин.
волова и крава	11.860	„	2,100.000	„
остале стоке и живине	237.600	кгр. „	1,800.000	„
јаја	2,177.000	„ „	2,600.000	„
меса	4,580.000	„ „	4,750.000	„
сланине и масти	1,800.000	„ „	1,890.000	„
кожа	1,106.000	„ „	2,750.000	„
	Из групе сточарских производа		*18,470.000*	*дин.*

4). 1,470.000 кгр. бакра у вредности 2,350.000 динара.

Из тога је јасно да Србија није чисто земљорадничка т.ј. ратарска, дакле житарска земља, но да је у истој мери и воћарска и сточарска земља. И то данас кад је сточарство постигло скоро половину (50%) свога дотадашњег извоза, докле је оно пре 1906 догонило до половине укупног извоза Србије, по вредности.

ВАЖНОСТ ЂУБРЕТА И ПОТРЕБА ЂУБРЕЊА

Биљна храна. И усеви за свој пораст и своје успевање потребују хране, јер они су биљке а и биљке су као и животиње, као стока и човек, *органска* створења, која се састоје из ћелија и ткања, из органа. И усеви дакле живе: дишу, једу и расту. Бачено семе у земљу, кад нађе на потребне погодбе: мекоту и уситњеност земље, своје станиште, па на топлоту, влагу и светлост — *клија*, расте и развија се: ствара *подземне* органе — корен и жиле и *надземне* — стабло и лишће и даљим порастом и трошењем и нагомилавањем хране образује семе и плод.

Од чега живи усев? Одкуд' црпе усев своју храну? То су питања, којих се додирнути морамо те да боље појмимо велику важност ђубрета и велику потребу ђубрења.

Усев или свака биљка уопште црпе своју храну из два велика извора у природи: из неба — ваздуха — и из земље.

Ако ма који део биљни, било сламу, зрно, корен или жиле и лишће подвргнемо згоревању, онда ћемо добити на крају од њега *пепео*, који ћемо и видети голим оком, а за који учени људи пронађоше да се састоји из фосфорне киселине, калија или поташе, креча, магнезије, сумпорне киселине, хлора, гвожђаног оксида, шљунчане киселине и натрона; и што не ћемо видети, но као слабу испарину и што ћемо осетити по мирису или мирису може бити, то су вода, угљена киселина (угљени диоксид) и амонијак (азот), који ће као невидљиви и безбојни гасови (ваздушасти) испарати или излапити у ваздух.

Из ових дванајест ствари састоји се биљно тело или усев, значи они чине храну његову, њих усев мора добити, наћи положене на трпези у довољној мери.

Питање је које нам се одмах намеће, да ли је сваки од ових хранљивих ствари или појединих хранљива, биљних јестива, доиста и потребан за живот, опстанак и успевање усева, или може постојати правилно, па и бујно успевање усева, ако једног или другог од ових јестива и не буде на трпези?

Да се то испита узимали су људи, па су гајили усеве у води, у коју су метали у разној количини и смеси било сва ова несагорљива хранљива што их у биљном пепелу има, као и азот, све у лагодном растворено облику, било изостављајући једно или друго од тих хранљива, те да виде, какав ће утицај имати на пораст и развијање усева недостатак једног или другог од њих. И таквим радом и огледима дошло се и до важних и до занимљивих закључака.

Ако у течност у којој усев мора расти, изузев угљену киселину, коју животиње и човек издишу из себе и које има у довољним количинама у ваздуху, сипамо свију хранљива, које су учени људи испитивањем (хемијском анализом) пронашли да их има у усеву, у згодном виду и довољној количини, усев ће се развијати тако добро и тако правилно, као кад би растао на најплоднијој њиви. Али, ако се на пр. изостави гвожђани оксид, усев ће изгубити своју зелену боју, биће бледуњав и престаће да расте. Као што црвена боја крви не може постати без овог истог гвожђаног оксида, тако и производња зелене боје у ћелијама усева, зависи од хранљења његовог гвожђаним оксидом. Ако се даље суне у воду, у којој усев пушта жиле и која му за станиште служи, рецимо азот, клијавац ће дотле расти и развијати се правилно, докле не дотраје азот, азот који се троши на пуштање листића и жилица из семена или зрна. Кад се тај азот у зрну накупљен утроши, онда биљка даље гладује, пожути: а жилице се отегну и продуже тражећи азот. Органска јестива, која су из семена отишла у лишће, врате се, одуј ме назад у жиле. Прво доње лишће постаје из дана у дан тање, свене, потпунце се исцрпе и сасуши. Жиле расту и даље на рачун лишћа и њихног ткања и појединa влакна или жилице достигну често дужину од неколико метара, докле горњи или надземни део биљке све више опада и заостаје. Више месеца може по том таква биљка одржавати се у животу, докле најзад од азотне глади не угине. Тежина њене суве масе не износи тада више, но колико је било тешко семе из којег је никла.

Сличне појаве наступају, ако се трпеза и „јеловник“ буду постављали без поташе или без поташе и без фосфорне киселине. Биљка не расте то јест она не производи органску масу. Она само претвара у семену наодеће се хранљиве ствари у масу лишћа и жила. Она пушта, изашиље своје жиле да траже хранљиво што га нема и ако га не нађе она угине.

Али ови огледи су показали и то, да нису сва горе побројана хранљива по опстанак и успевање усева неопходно потребна. Тако на пр. у злаку травном, у сваком влатићу наоди се шљунчане (белуткове) киселине. Али трава врло добро успева, ако јој се у храни и не да ни мало шљунчане киселине. Исто је случај и са натроном. И натрон је таква једна ствар, које истина има у свакој биљци, и у приликама може бити корисна по живот биљке, али која бар по наше усеве није неопходно потребна, те да могу правилно расти и развијати се, па коју стога и не можемо рачунати у права јестива биљна. Само вода, угљена киселина, азот, фосфорна киселина, кали или поташа, креч, магнезија, гвожђани оксид, сумпорна киселина и хлор. сматрају се као права хранљива биљна. Они су по биљни живот и успевање усева неопходно потребни, јер ако једног јединог од њих нема, није могуће успевање, ни пораст, произвођење органске масе.

Па с којим стварима ваља ђубрити земљу? Од десет хранљивих ствари, које смо означили као неопходно потребне за успевање усева, две — воду и угљену киселину даје биљу ваздух што нас окружава или небо, што би рекли наши стари, а осталих осам, узима биљка из земље и у колико их у земљи не би било у довољној мери и у згодном облику, морају се створити, или ђубрењем попунити. И азот спада овамо, јер и ако га има у грдној количини у ваздуху (4/5) и ако има

и усева, тако званих збирача азота, који га из ваздуха непосредно црпети могу, опет ни тај извор није довољно издашан, да може подмирити потребу усева на њему. Дакле значи свих 8 горњих храњива мора се у довољној количини находити у земљи, односно земљи додати, ако их нема, ако мислимо велике жетвене приносе са ње да збирамо.

Али питање је сад, да ли свако од ових осам храњива има подједнаког значаја за циљеве ђубрења, јер ваља имати на уму, да докле усев од једног храњива потребује много, од другога мало и да и сама земља на једнима може бити богатија, на другима сиротнија. Неколики бројеви то ће нам најбоље разјаснити.

Примера ради узмимо сточну репу. Она да може одбацити велики принос, мора рачунајући на хектар узети: 500 кгр. калија и само 5 кгр. гвожђаног оксида; али осредња орница до дубине од $^1/_3$ метра, срачунато на хектар садржи од прилике: 10 хиљада кгр. калија и 150.000 кгр. гвожђаног оксида. По том рачуну готовина калија била би довољна само за 20 жетава репе, а готовина гвожђаног оксида напротив ни мање ни више но за 30 хиљада жетава, из чега и без даљег разлагања излази, да се за готовину гвожђаног оксида немамо бринути а да је у погледу потребе ђубрења земље, кали много важнији од гвожђаног оксида. Исто је такав случај са магнезијом, сумпорном киселином и кречом. Ма да има многих земаља, које мало креча садрже и које не би могле подмирити биљну потребу у кречу, опет потреба ђубрења кречом, као и сумпорном киселином и магнезијом није ни издалека тако општа, као што се показало за она три храњива, која се с правом сматрају у ђубрењу као најважнија, а то су: **азот, фосфорна киселика и кали.**

Ова три храњива наоде се обично у сразмерно малој количини у земљи и она су то, која се морају у првом реду ђубрењем унети у земљу....

Како биље узима храну у се? Дакле и биљка, као и човек и стока, потребује за свој пораст и своје успевање јестива и пића. Она своју храну узима делимично у облику ваздушном из ваздуха: надземним органима, нарочито лишћем, а делимично у раствору, у облику течном: подземним органима, жилама из земље. Жиле нису некакве шупље цеви, кроз које би храна могла струјати и сукљати, но напротив баш, жиле су одасвуд затворене и оно што биљка „једе“, што као храну прима и црпе, то све продире кроз кожицу од жила. Из тога се види, да ни најмање чврсто телашце не може продрети у жиле, но да све то мора бити претходно у земној влази, дакле у течном стању: биљка управо „не једе“, но пије и срче.

И ђубре је биљна храна или оно треба да послужи биљу као храна. Због тога и свако ђубре мора бити тако припремљено да се његови састојци могу растворити у земној влази. Да то бити може мора се оно нарочито справљати и прерађивати...

„Ђубриште земљорадниково сокровиште“ вели једна стара пољопривредна пословица, као и она друга која још невероватније звони: „Ђубре је благо, ђубре је злато“. И ако се не може из ђубрета ни са ђубришта ишчистити златник метлом, те да се пословица дословце потврди, опет је она истинита, јер нам златник околишним путем опет долази у кесу употребом ђубрета на њиви, долази: у жетви и у продаји рода од усева. О томе ће се брзо уверити сваки, ко буде принуђен, или почне из увиђавности сам, скупљати и чувати ђубре, с њиме људски поступати и ђубрити своја поља.

И ако је „ђубре“ реч једна која се с презирањем изговара и ако је ђубриште место, где се ђубре баца, опет је ђубриште стожер око кога се врти целокупна привреда, цело газдинство, сва производња пољопривредничка, јер се без ђубрета више не може као некада, кад беше доста ледина, крчевина и целине за разоравање, па се могле њиве мењати, новине уњивити, а старе њиве поливадити или на одмор оставити, бацити на велики или црни угар. И као што је двориште образ и огледало уредности и уљудности домаћинове, тако је ђубриште данас дика или погрда његова: што веће и што уредније ђубриште, тим веће и примерније и газдинство. Без ђубрета нема напредног земљорада. Данас, што је већа и боља гомила ђубрета на једном газдинству или имању, то ће оно давати боље приносе и показивати све већи успех.

Да, на жалост, ми не живимо више у старо златно доба кад смо с наших поља могли скидати жетву за жетвом, а да не морамо ни помишљати на накнаду материја узетих из земље у плодовима и усевима, кад смо могли природи самој оставити сву бригу око повраћања исцрпљене снаге земљине.

Истина Бог, природа би из себе саме ову накнаду створила али кад би јој се оставило за то времена; а њен је посао у овоме спор и не одговара нашим убрзаним и увећаним захтевима, не одговара току наших потреба. Да би могли овоме току задовољења дати, потребујемо доста ђубрета.

Али на много места, а код нас већином скоро још свуда, не поклања се ђубрету скоро никаква, а то ли онолика пажња, колику оно заслужује, а о куповном или вештачком ђубрету нико још нема ни појма, а то ли и да га помишља употребљавати, а ко за њ и зна не сме још ни да се усуди о њему писати и приповедати. А то је погрешно. Потребно је било скоро пола века писања и приповедања, да се усвоји и у општу употребу уђе у Србији плуг гвоздењак, па ни данас није успео ни у половину да истисне стари дрвењак и ралицу. И о напреднијем начину газдовања, или привређивања у пољопр. предузећу и о бољем плодореду и о куповном или вештачком ђубрету итд. мора се отпочети говор, ако желимо некада и њему и његовој употреби, у нашој земљи да прокрчимо пута... Срећа је што се и не мора за дуго још година имати оно непријатно осећање, што се ваљањем између прстију (бројање новца) преноси у мозак и тамо пораћа мисао: да је глупост још и за ђубре трошити и издавати новац, тим пре, што би и куповина и вештачкога ђубрета без фабрика за то у земљи, стајала много више, но што можда и вреди, срећом по нас, који имамо широко поље рада још пред нама, у прибирању што већих маса обичног сточног ђубрета, његовом бољем чувању и његовој јачој употреби.

Тим пре што и ми можемо повлађивати начелу, да земљорадник и кад може и где би потребовало да се служи набавком вештачког ђубрета, то би ваљало да чини само онде и онда, кад исцрпе сва могућа средства за производњу потребног му ђубрета у сопственом газдинству, или само још где би из нарочитих узрока било потребно њиви каквој, за цигло један одређени род, дати појачану количину ђубрета у вештачком ђубрету.

Чудновато је, како се најчешће најпростије ствари превиђају, предусретају равнодушно и с омаловажавањем, па ако би оне биле и од велике важности!

Управо реду ситних земљорадника, реду сељачком, својствена је упорност, извесна духовна тромост, на место гипкости појмања и схватања правих интереса својих! „Тако су ми и дед и бабо радили, оседнли у раду и закопитили се, па кад њима није рђаво било, не ће ни мени!“

Ово овако драгоцено и пуно поштовања цењење очинских и дедовских назора, на жалост, не одговара више данашњем добу. Погодбе тековине и зараде постале су теже, цене земаља и надница попеле су се, трошкови производње увећали се; живот ставља нама и деци нашој више и тежих и скупљих захтева. Данас ми морамо трипут и четирипут више истерати из земље своје од онога, чиме су претци наши могли бити задовољни, па ипак горе од њих стојимо из многих разлога, од којих је један од главних, што имамо и морамо рачунати с белосветском утакмицом, како су јако преносна средства ојевтинила подизањем жељезничких и водених саобраћајних средстава, њиховим усавршавањем и усавршавањем производње.

Америчанском пољопривреднику, који засејава пшеницом грдне просторије и туче целу Јевропу на њеним трговима јевтином производњом својом, не ће ни крајичак косе оседити зато, хоћу ли ја на свом имању производити 20 и 50 товара пшенице више или мање, али за мене није то свеједно, но морам добро отварати очи, да ми седе длаке не обеле главу.

Са осредњим жетвама не можемо се ни ми више задовољавати, јер тако нисмо у стању ни сопствене производне трошкове да покривамо: шта ми на пр. вреде у 10—15 година једном високе цене житу, при нашим незнатним или осредњим ценама (од 10—15 динара за товар пшенице), кад се деси рђава година, неродица, кад немамо ни мало или врло мало жита за продају?

Дакле, наш задатак мора бити, *да приност својих поља, сваког свог ара земље појачамо: бољим жетвама и јевтинијим трошковима производње.*

Но ни једно ни друго не можемо постићи поуздано и трајно, до ли разумном и циљусходном производњом стајског, сточног ђубрета.

(Свршиће се)

ОДБИЈАЊЕ ТЕЛАДИ

За одбијање телади најзгодније је доба — почев од месеца октобра па до конца априла. Телад која се одбијају лети, неразвијају се најбоље, јер им у то време највише досађују разни инсекти па и паразити.

Па и ону телад, коју смо одредили за запат, можемо после 4—6 недеља одбити, само ако их после одбијања савесно прихватимо. Разуме се, да је много теже одбити ону телад која су више недеља мајку сисала и која су већ свикла да им је млеко једина храна. Ова се телад могу лако да упусте, а нарочито, ако се одбијање не изведе пажљиво, с разумевањем и поступно.

У пракси, где се на продају млека поглавито рачуна, а поред тога желе и телад да очувају и однегују, било за продају касапима или и за сам приплод, усвојен је овај начин одбијања телади:

Телад која су тек отељена, треба засебно одвојити преградама у нарочитој стаји, но у непосредној близини главне стаје где су им мајке. Ову телад смемо одвојити од мајке *шетог* или *седмог* дана.

Стаја где су телад одвојена мора бити видна. Корита треба према њиховој висини удесити, а сем корита морају им се спремити и ниска јасла за сено, било од поплета или летава са срубљеним ивицама. У корита им се полаже јечмена прекрупа, која се прелије млеком, а у јасла полаже се младокосно, лиснато и најбоље сено.

Телад се затим у току првих 14 дана пуштају дневно 3—4 пута под мајку да сишу докле хоће. Ма да се телад мајчиним млеком потпуно засите, она ће нехотично прићи кориту и јаслама и покушати да пију размућену јарму у млеку и да грицкају по мало сено. Приметили се да телад у овоме времену нису још отпочела сама да пију млеко, онда их треба навадити да то чине. Најлакши је начин, кад им се подметне палац да га сишу, што она врло радо чине, па се на тај начин наваде и на млеко с јармом у корито.

Петнаестог дана помузу се крави две сисе и то се тако чини посведневно у току других 14 дана, те на тај начин теле добија само половину мајчиног млека, од које се количине не може потпуно да засити и онда је принуђено да више попије од замућене јарме с млеком, а у исто време чешће ће и више пута окушати сено, па се најзад свикне да се и њиме храни.

Напослетку се још за 14 дана измузају три сисе, а остави телету само једна да сише и тако се теле поступно уз мајчино млеко свикне на јарму размућену у млеку и на сено. Овако одбијена телад развијају се из дана у дан подједнако, и ма да с почетка неизгледају онако обла као кад стално мајку сишу, опет се она, на овај начин одбивена, боље и брже опораве него телад која се одједном од мајке одбију, па ма да су и 6 месеца сисала. Још је врло важна и та околност код овога начина одбијања, што се много ређе јавља пролив код ових телади, него код оних, која се одједном одбију. Шта више, обична је појава, да су тако одбивена телад после три месеца порасnија, него она која су дуго сисала.

За даљи правилан развитак телади, неопходно је потребно слободно кретање. Зато треба усвојити као правило, да се сва женска грла не везују до навршене друге године а мушка, која су намењена теглењу, до навршене четврте године.

Поред наведеног, ваља напоменути још и ово. Млада стока расте, па је зато потребно да се прве године нарочито добро храни и то снажном храном. Када телад у првој години закржљаве, не могу се доцније ни најбољом храном опоравити.

Она телад која су 4—6 недеља па и више мајку сисала одбијају се овако:

Када их одлучимо од мајке, морамо им за неколико дана давати свеже помуженог — топлог — млека, које се поступно меша јечменом прекрупом. После две недеље прекида се са додавањем млека, а прекрупа се размути у млакој води. Сем ове хране треба им давати доброг сена, на које ће се тако исто поступно свићи. Оваком се храном телад хране докле наврше 6 месеца.

Телад која су одбивена у оним месецима, да после 6, 7 и 8 месеца свога узраста, могу с раног јесени да се погоне на пашу, напредоваће боље него остала, јер слободно кретање на паши, нарочито добро утиче на правилан и снажан развитак костура и свих осталих важнијих органа — плућа, органа за варење итд. Само треба знати, да се телад не сме пуштати гладна на пашу, јер паша треба да им наknади чист ваздух и омогући довољно кретање, а не да им замени храну. Зато је потребно, пре него се пусте на пашу, а тако исто и увече кад се с паше врате, да им се положи добро сено и нâпој од јечмене или друге које јарме. Доцније се може (после 2—3 месеца) изоставити нâпој, па заменити самом јармом нпр. овсеном, помешаном са овсеном плевом, а

поред тога ваља им давати и добро сено. Поред оваке хране, када се још припази на чистоту стаје, корита и јасала, па и на чистоту тела младе стоке, природно је да ће напредовати онако, како се само пожелети може.

Да би се и храна што боље искористила, добро је да се полаже обдан чешће али у мањим количинама, јер стока не воле устојану храну и ону, која је подупарена дисањем и загађена слузом.

Сем реченог, треба им сваких 8 дана, кашику-две соли дати, но више никако, јер сувишна со неваља, рђаво утиче на желудац и црева.

Исто тако неваља у првој години пораста, давати младој стоци храну која надима, јер их таква храна задржава у порасту, а може бити узрок и разним болестима, пошто су у младе стоке црева још нежна.

За прву годину најбоља је храна, као што смо већ истакли: добро сено, овсена и јечмена јарма.

Јуне, старо годину дана, потребује дневно 2 килограма јарме и 5—6 кгр. сена, па да се потпуно засити. У место сена може се полагати и сечка но тако, да се исецка једна трећина сламе и измеша са две трећине сена.

Колики треба да је оброк теладима до навршене године, врло је тешко тачно определити, пошто јешност код телета из дана у дан расте. Зато им се полаже почешће и мање, а оставља им се на вољу да једу докле хоће.

А. М.

БЕЛЕШКЕ

Семе од бундева противу пантљичаре. — По прописима познатог свештеника Кнајпа који има и свој признат начин лечења, треба зрна очистити од љуске, истуцати, па са соком од боровнице замесити у густу кашу, од које ваља узети наштесрце изјутра, за други доручак и у подне, по једну пуну шољу. Болесник не треба до подне ништа да једе. Ако тог дана не буде дејства, ваља повторити узимање лека и сутрадан.

Да се дрво спреми да противстаје пожару. — По Шарлу Жирарду управнику париске општинско хемијске лабораторије, најбоље је средство импрегнирање дрвета у ову смесу: 100 кгр. амониум-фосфата, 10 кгр. борне киселине и 1000 литара воде. За справљање маза по дрвету, а за исти циљ, добра је ова смеса: „водено стакло“ (Wasserglas) 1000, креде 500, лепка 1000 делова. Овим се мазом премаже дрво неколико пута. Или ваља дрво премазати редом с овим растворима — мазовима: I амониум-сулфат 20·0 грама, воде 1 литар. — II натронско „водено стакло“ 50·0 грама, воде 1 литар. — III натриум-силикат (чврст) 350 грама, азбестовог прашка 350 грама, воде 1 литар. — IV азбестов прашак 35·0 грама, воде 100 куб. сантиметара, боракса 20·0 грама, гуминог лака 10·0 до 15·0 грама.

ГЛАСНИК

Члан утемељач. — Г-ђа Марија Д. Јовановића, да би очувала успомену на свога супруга пок. Драгољуба К. Јовановића бив. окружног начелника, редовног члана друштвеног и сарадника „Тежака“ изволела га је уписати приликом тромесечног помена за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва и положити улог *од 100 динара.*

Благодаримо г-ђи Марији на овом помену достојном успомене пок. Драгољуба који је с љубављу и преданошћу послужио домовини и пољској привреди својим умним радом за живота.

На награде по расписаном стечају за напредније радове у 1907 години, има да се изда сем раније саопштених награда још 1.600 динара. — И то:

1. *За свеже масло* под знаком I дин. 250
   „ III „ 250 свега 500 дин.
2. *За однеговани бели дуд*
   а) I награда 100 динара
   б) II „ 60 „
   в) III „ 40 „ свега 200 динара
3. *За подигнуте живинарнике*
   а) I награда 200 динара
   б) II „ 150 „
   в) III „ 100 „ свега 450 динара
4. *За подигнуте орахове саднице*
   а) I награда 200 динара
   б) II „ 150 „
   в) III „ 100 „ свега 450 динара

Награде под 1) већ су досуђене на основу комисијског прегледа и хемијске анализе, под 2) имају да се досуде на основу извештаја дотичних државних економа, под 4) врше преглед одређени друштвени изасланици, под 3) ускоро ће се кренути да изврше преглед за то одређени друштвени изасланици.

Као што видимо, из године у годину све је живљи и јачи одзив наших пољопривредника на ове стечајеве расписане од стране нашега Друштва и ми се можемо радовати таквоме одзиву.

Досадашње искуство показало је, да начелно треба утврдити неке важне измене у условима за такмичење: одредити најмањи број такмичара. па да се награде могу досуђивати, итд. и да је потребно предвидети и више подробности при расписивању стечаја, тежити већој јасноћи и прецизности... Али оно што највише потребује, то је изазивање јачега интересовања пољопривредника за ове радове, у чему су потребна већа и чешћа обавештења народа преко интелигентних привредника, друштвених и подружинских чланова који живе у народу, јер смер ових стечаја то потпуно заслужује.

Живинарска Задруга. — 17. децембра пр. год. привремени одбор издао је проглас и позив на упис у Живинарску Задругу, да се одазове решењу XII конгреса Српских Земљорадничких Задруга и позиву њихове главне управе. Упис почиње 2 јануара 1908 и трајаће до краја фебруара. Задруга се оснива на уделе од по 10 динара који се уплаћују: 2 динара при самом упису, а остатак у 8 месечних уплата по 1 динар.

Правила нису још готова, али привремени одбор ставља у задатак Живинарској Задрузи: да унапређује живинарство у земљи, понајпре раопростирањем добрих сојева привредних кокошака, а касније и осталих родова живине. Ради тога задруга узима на себе: а) да подигне у Београду главну живинарску станицу са свима потребама и прибором за савремено и рационално живинарство б) да проучава прилике у појединим крајевима, у којима ће који сој живине најбоље напредовати и да према томе и сојеве за поједине крајеве одређује в) да размножава одређене сојеве међу својим задругарима и у томе циљу раздаје пилиће а изузетно јаја г) да се стара да отвори задругарима проходњу њихових производа у живој живини и јајима д) да приређује повремена јавна практична предавања с огледима ђ) да поради на оснивању окружних, среских и месних станица за извесне сојеве е) да приређује изложбе ж) да ради у томе правцу да задругаре из једнога села ограничи на гајење само једнога соја кокошака и т. д. а који ће тај сој бити, одредиће се у споразуму са задругарима дотичнога краја з) да се стара да задругари подижу што боље живинарнике или кокошарнике и) да издаје повремени лист „Живинарник“ са чисто практичном садржином и поукама о свему, што спада у круг савременог — рационалног живинарства.

Управа Српског Пољопривредног Друштва добила је позив привременог одбора, да се прими уписа за ову Задругу и она се томе одазвала.

Овим се отвара упис у Живинарску Задругу и нека се за тај циљ пријављују друштвеноме секретару или благајнику у друштвеном стану Немањина улица бр. 11.

Изложба дебеле стоке и рибе у Бечу 1908. — Пољоприв. Друштво у Бечу приређује од 10—12 априла ове године на тржишту за клану стеку у Св. Марксу у Бечу изложбу аустријске дебеле стоке и рибе, у вези са посебним изложбама сточне хране, уређења стаја, као и прибора и справа за негу и држање стоке. Пољопривредно министарство у Бечу, које је дало подстрек и помоћ за приређење и ове изложбе, у интересу снабдевања бечкога тржишта, пошто није у изглед стављено и суделовање Мађарске на њој, хоће да да прилике одгајачима и трговцима стоке из круновина оностране половине царства, да изложе на овој смотри своја признато добра грла, да трговини отворе нове изворе потрошње и да побуди пољопривреднике на живљу и јачу делатност у погледу одгајања и гојења стоке за клање.

Изложба је подељена у ова одељења: А) дебела говеда подељена по називима уобичајеним на бечком тржишту и то немачке расе. остале расе и сојеви: 1) волови, 2) бикови, 3) краве и јунице. 4) телад. Награде ће се давати у три одељка и то: а) воловима гојеним у фабрикама и великим заводима за гојење б) волови са пољопривредних имања в) бикови, краве, јунице и телад тако да за поједину од тих група пријављена грла могу се између себе такмичити и у тој се групи с осталим грлима из исте поредити. Б). Дебеле свиње, подељене: а) у енглеске расе б) немачке расе в) њихова укрштања г) остале расе и њихни мелези: 1) свињче за месо и младе свиње — назимад — од 3 месеца до једне године 2) дебеле свиње у старости од 10 месеца до 2 године. При оцени свиња узима се у обзир нарочито сопствени запат. В). Дебеле овце разних раса: 1) овце 2) јагњад. Г). Рибе и мекушци: 1) рибе слатких вода и раци 2) морске рибе и мекушци. Д). Сточна храна: 1) природна 2) вештачка. Ђ). Уређење стаја, прибор и справе зе гајење и негу стоке.

Сва грла намењена овој изложби морају имати прописне сточне пасоше. Немање прописних сточних пасоша или иначе доказа и извода, као и нетачност ма каква у пријави искључује грла са изложбе. Не плаћа се ништа за место.

Рок пријаве 15 март.

Колики ће велики одзив за изложбу бити види се већ по томе што се досад пријавило за изложбу 470 грла говеда.

То се зове... поезија... — „Господарски лист“ проправља један напис у „Обзору“ који нама изгледа поезија. Писац у „Обзору“ расправља питање: *„Какве има изгледе извоз наших говеда на Балкан?“* и налази да Србија има и сама и сувише и јевтиније стоке за клање, а Бугарској да је за куповину ближа Србија. Но налази да би се могла извозити запатна и суватска говеда! И онда гради овакав рачун: за Босну и Херцеговину, Србију, Бугарску и Далмацију, рачуна да им треба да узму годишње по 1000 = 4000 бикова, то би чинило 3·86% до 4% обичног годишњег извоза (153.000 грла за 41½ мил. круна).

Једино овом рачуну што недостаје, то је што се гради без крчмара.. што је поезија! Ако је Бугарска 1905 и купила у Хрватској 68 бикова, нама није познато да је то и Србија чинила, нити има изгледа да ће то чинити. Она ће ићи на прави извор, где је постојбина чистокрвним и оригиналним грлима. а неће се појагмити за мелезима којих и сама има, те још како изврсних и одличних.

Цена овцама, свињама и овцама за 1907 у Аустро-Угарској — била је за говеда сталнија но 1907 године а за свиње и овце се већ више колебала.

За говеда биле су просечне годишње цене за године 1905, 1906 и 1907 на бечком тржишту.

	за метарску центу и у крунама:			
	волова шарених	волова мађарских	волова галицијских	бикова
1905 године	94·02	85·94	88·15	73·36
1906 „	96·—	85 30	94·20	80·15
1907 „	97·09	84·53	90·86	76·75

Шарени волови били су прошле године нешто скупљи но 1906, па и 1905. Мађарски волови и бикови нешто јевтиниji а из Галиције дебели волови и ако 1907 нису достигли цену 1906 опет су цене боље но 1905 године.

Цене свиња и овцама биле су:

	за метарску центу и у крунама:		
	дебеле свиње	младе свиње	овце
1905 године	120·60	112·—	61·73
1906 „	112·30	112·02	63·80
1907 „	120·60	105·30	65·—

Свињска куга у Босни и Херцеговини — раширила се у прошлој години још и више но ранијих година. Но не само да она охвата све веће пространство, него је и жешће природе. Од 100 оболелих брава липсало је 63 а 34 морало се убити. Свега оздравило једва 1·73%. И то се може читати из званичног „Извешћа о управи Босне и Херцеговине“.

Винарска Задруга у Земуну. — У децембру прошле године подстицајем тамошње пољопривредне Подружине био је састанак земунских виноградара који су се решили да оснију винарску задругу, на нашој најближој граници. Покретачи рачунају да ће у првом почетку бити задругара који располажу са 3000 хектолитара (300.000 литара) вина. Домаћи новчани заводи обећали су помоћ давањем зајма под повољним интересом, а и земаљска влада изгледа да ће је помоћи давањем позајмице без интереса. Подрума имају у њиховим лагумима довољно, а подрумара добиће у прво време бесплатно од стране своје владе,

Најбољи одјек од приређене лепе изложбе воћа и грожђа у септембру прошле године. Земун се може поносити својим виноградарством.

Општа пољопривредна изложба у Паризу 1908 г. — Министар пољопривреде под 31 децембром 1907 решио је, да се у машинској галерији у Паризу држи општа пољопривредна изложба за 1908, од 16 до 24 марта. Програм ћемо саопштити чим нам дође до руку, јер досада је објављен у француским новинама.

Изложба француско-енглеска у Лондону 1908. — У 1908 биће једна француско-енглеска изложба у Лондону, на којој ће виноградарска удружења бургонска да узму велико учешће, у нади да што боље прошире познавање производа својих. По споразуму тих удружења она ће на се узети већи део трошкова за приређивање те изложбе, како би олакшали произвођачима и трговцима, да учествују у што већем броју на овој изложби, да им на тај начин помогну да изиђу на тржиште лондонско са својим производима, што иначе због трошкова не би били у стању сваки посебице учинити.

Прва немачка фабрика кречнога азота. овога још пролећа прорадиће у Милталу код Бромберга. Годишња производња кречног азота у прво време биће око 2500 тона. Целим послом руковаће „Продавница кречног азота у Берлину, аскански трг 3“.

Низ корисних пољопривредних предавања у Минхену држали су прошле недеље неколико тамошњих професора, за старије пољопривреднике, а о питањима која су „горећа“ . .на дневном реду у пољској привреди На име:

1. Новији напретци у науци о храњењу стоке, проф. др. од Сокслет;

2. Значај и циљеви обраде земље према савременим назорима, проф. др. Крауз;

3. Сточарство (Одгајање и наслеђе) проф. др. Пот;

4. Уређена привреда водом као основица пољопривредне употребе земље, проф. др. Шпетле;

5. Добивање млека и снабдевање млеком, проф. др. Хенкел Вајенстефан;

6. Питања из ђубрења. Резултати новијих испитивања о примени азота, ђубрета калијевог и фосфоро-киселог, проф. др. Вајн, Вајенстефан.

Слушаоци су плаћали по 15 марака за предавања.

Ово је за Баварску једна новина ....достојна угледања!

И Србија би већ могла почети са приређивањем овако озбиљних предавања, пошто располаже с довољним бројем стручних снага с највишим пољопривредним образовањем.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Слава Винодељско-Воћарске Школе у Букову код Неготина. — Услед тога што у околини владају заразне болести ова школа не може ове године славити своју славу Св. Трифуна по дојакошњем начину. Из тога узрока неће се слати ни позивнице за славу, а и честитања примаће се само писмено и путем телеграфа.

КЊИЖЕВНОСТ

Преглед листова

Земљорадничка Задруга у своме 1 броју од ове године полемише са нишком „Слободом," што је неко написао у њој чланак где препоручује и предпоставља организацију Пољопривредних Подружина организацији Земљорадничких Задруга.

Земљорадничка Задруга има право, што тако будно прати сваку реч која се упућује било непосредно или посредно на рачун и на адресу Земљорадничких Задруга и што их узима онолико у заштиту колико ове установе вреде, сузбијајући свако настрано и погрешно мишљење о њима. Мило нам је што чујемо, да је она препоручивала својим задругарима да суделују у раду Пољопривредних Подружина, јер ни Српско Пољопривредно Друштво и његове Подружине, и њихови чланови, нису никада отказивали своје учешће и своју помоћ у раду Земљорадничких Задруга. Многи и многи чланови нашега Друштва вићају се редовно или у приликама у редовима задругарским, то као њихови радници, то као њихови помагачи. Има их који су били пре друштвени редовни чланови, но што су створене Земљорадничке Задруге, а после су се њима искључиво посветили, а има их који су стекли право признања и избора нашега Друштва, баш својим радом на задатку Земљорадничких Задруга.

Разуме се могу и морају постојати код појединаца разлике у мишљењу и могу међу њима постојати спорне тачке... али нити могу нити смеју постојати такве разлике, ни супротности у мишљењу и код две толико крупне и толико важне пољопривредне организације у нашој земљи. Оне могу постојати једна поред друге, оне треба да иду једна с другом, оне морају да имају додирних тачака, споразума, заједничкога рада по једноме плану и по једном систему: да допуњују једна другу, да помажу једна другу. Што то није било досада, није никакав узрок, да то не може бити одсада. Само треба хтети, схватити прави интерес нашег земљорадника а он је у горњим начелима.

„Тежак" прати озбиљно и предано, с љубављу и интересовањем развиће наших Земљорадничких Задруга и задовољан је што оне... напредују.

Окружне самоуправне новине у већини случајева, богате своје ступце радовима из пера чланова Српског Пољопривредног Друштва и то махом поукама потпуно савременим за своје прилике. Но ове новине су важан носиоц новости, начела и редовни објавник свију радова нашега Друштва, те и стога гледишта заслужују наше дубоко признање.

Окружне новине пожаревачке. доносе чланке М. Т. Г. и од нове године — Писац је обратио највећу пажњу питању о ђубрету и ђубрењу. *О стајском ђубрету* је исцрпан рад о том основном питању нашег земљорада. Даљи рад: *Заразне болести код пернате живине*, почео је такође излазити од нове године.

Окружна самоуправа ваљевска односно сарадник д-р Ур. Ст. увео је једну паметну и корисну новину за окружне новине, из пољске привреде: *питања и одговоре*. Доиста државни економ у свом службовању посведневно има да одговара на разноврсна питања из свију грана пољске привреде, да одговара усмено и писмено. То су савети и поуке изазване савременом потребом и стога одговори појединцима заслужују да се уопште, да се њима и други користити могу. „Надун" „на ком растојању треба садити шљиву", „вилина косица у луцерки" — све су то питања и поуке савременог практичног живота. Доиста има право г. д-р Ур. Ст. што вели, да се вилина косица појавила и из семена луцерке добављене преко нашег Друштва. Још у септембру и ми смо у ваљевском округу чули од 2—3 такву жалбу и то је и био један од узрока, што је Друштво прегло да све своје набавке постави на нову савремену основу и да са више јемства и поуздања сме набавити и давати свету потребне му предмете. — Затим прештампава из „Здравља:" Настојке, а из „Тежака:" Пољопривредне установе и њихов утицај на напредак пољске привреде.

ОГЛАСИ

ПОСЛОВОЂА МЛЕКАРСКИХ. ЗАДРУГА СА ВИШЕ ГОдишњим службовањем, вешт у свим гранама млекарства. те и уједно у економији, тражи место у којој српској млекарни или економији.

Заступити може одмах или најзад до конца фебруара ове год. 1908.

Умољава се упитати код управе овог листа.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 4. броја „Тежака": — Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године (наставак). — Важност ђубрета и потреба ђубрења. — Одбијање телади. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Гласови из народа.* — *Књижевност.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
ПРЕДСЕДНИК **ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ**

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 5 | НЕДЕЉА 3 ФЕБРУАРА 1908 ГОДИНЕ | ГОДИНА XXXIX

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XXXIX ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

У Недељу 24 фебруара ове год. у 9 часова пре подне

(Немањина улица број 11)

Дневни ред збора по чл. 43 друштвених правила:

1. Председник или његов заменик отвара Збор;

2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имовине;

3. Председник подноси на решење писмене предлоге друштвене Управе, подружина и појединих чланова који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора;

4. Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за идућу годину која почиње првог јануара ове године.

5. Бирају се чланови друштвене управе и то: председник, подпредседник и шест чланова управе.

6. Бирају се редовни, почасни и дописни чланови.

Позивају се друштвени чланови, Пољопривредне Подружине у саставу друштвеном и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде, да изволе доћи на овај Збор.

Број 415. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 28 јануара 1908. године.

Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године

(Свршетак)

Видели смо да се у Европи, у западним напреднијим државама, у привредном систему пољопривреднога предузећа, Сточарство почиње рачунати као главна стиар, као предузеће и ако не потпуно самостално и издвојено од земљорада, а оно бар као равноправно са земљорадом, са захтевом да за свој напредак и бољитак полаже право на то, да се један део орница има одвојити и употребити на производњу пиће или хране за стоку. Производња пиће на рационалан начин постала је основица напредном и великом Сточарству и рационалном Сточарењу (привреди сточној). Земљорад би имао ступити на други план. И то Житарство се не би смело даље ширити по пространству, али ни ограничавати се, већ у житној производњи има се тежити савршенијом обрадом земље и свима осталим помоћним средствима, да се са истог или досадашњег пространства истерају што већи жетвени приноси. Земљорад сем тога има тежити, да на место жита и на место угара, увођењем у плодоред гајења трговинских биљака, постигне бољи рентабилитет (принос, приходност) у свом предузећу.

И ми, у Србији, нисмо и не можемо у том погледу бити никакав изузетак. И наша Пољска Привреда, у своме развићу мора показивати исте тожње. И ми морамо потпомагата и подстицатя исте тежње, свима средствима и свима силама.

Према природним и привредним приликама појединих привредних области има се подешавати привредни систем који ће бити образац за пољопривредно предузеће те области. Према положају нпр. гајиће се једна или друга грана. На успртијим и таласастијим положајима, где су приноси од Житарства мали и непоуздани, Житарство ће уступати место Воћарству и Виноградарству, по низинама и речју Ливадарство ће се преображавати, то у орнице за гајење кукуруза и трговинског биља, то у вештачке ливаде, то у орнице за гајење пићних усева. Сточарење (привреда сточна) пратиће овај преображај, Сточарство (запатништво) које изискује јевтиније погодбе, пеће се из долина на више, удаљаваће се од тржишних средишта, упражњаваће се онамо где по природи положаја, земљишта, слабе насељености и саобраћаја, рентабилитет (принос) још може лежати у екстензивном (на великом пространству распрћеном и на што природнији начин вођеном) привредном систему.

Можда би се с народно-економног гледиштв могао учинити приговор: *а прерада, а прерађивање пољопривредних производа, а индустрија?*

Ја се не одушевљавам за њену улогу у привредном преображају Србије. Не одушевљавам се, јер она има сасвим супротне уславе и сасвим специјалне захтеве. Благостање народа не мора и обично и не цвета с цветањем индустрије. Она хоће велики капитал, хоће што савршенију, махом машинску радну снагу, хоће што више и што јевтиније сировине итд. Па било да тим капиталом располаже појединац (домородац или странац) или удружење, задруга итд. Интереси индустрије, нарочито крупне, они су сасвим супротни интересима Пољске Привреде, представљени у Србији са 375 хиљ. власника, ситних сопственика земље, не би се смели никада ни запоставити, ни жртвовати интересима ма какве на изглед крупне и на око лепе индустрије... У осталом то је укратко и узгред, јер то је много крупније питање, а да би га овде и овако на пречац даље и расправљати требало...

Писац трећег дела „Извештаја поднесених Министру Народне Привреде о досадашњем раду на унапређењу домаће привреде и мерама за даљи рад у томе правцу," писац дела о *Сточарству*, потрудио је се, да прибави доказе о томе, *да Србија с оволиким и оваким Сточарством својим не пати од супериродукције — сувишка производње — и да све што извози у својој стоци, одваја од својих уста, извози на штету своје исхране.* Ко се интересује за подробности упућујем га на ту доиста за наше прилике врло ретку и пажње вредну књигу.

Основно правило Економике (науке о руковођењу пољопривредним предузећем) у погледу Сточарства гласи:

Сточарство за производњу које није у стању својим приносима да исплати бар производне трошкове утрошене хране на стоку — заједно с осталим трошковима око њеног издржавања — то Сточарство није циљусходно, није више на свом месту.

Сточарство — запатништво — као и Сточарење — привреда са стоком — у главном су удешени на производњу меса и на производњу стоке за рад у земљораду. Дакле запатништво у правцу привредне подобности за гојазност. Млекарство и млекарење припадају махом још овчарству и козарству, још су примитивни.

За исхрану целокупног Сточарства у Србији, како за запатно стабло, тако и за замену истог, како за домаћу потрошњу, тако и за извоз, стоји нам на расположењу:

правог пространства за попашу стоке · ·	325.730 хек.
„ „ „ спрему зимнице за стоку (ливада и детелишта) · · ·	312.000 „
Свега · ·	637.730 хек.

Од све зиратне земље у Србији (1,201.605 хектара, по одбитку ливада), пространство које у главном служи производњи хране за стоку, износи преко 50%. Али попаши стоке мање-више служе и сва остала пространства.

Однос Сточарства — количине живе стоке — спрам земљишта које има да га исхрани овакав је:

а) од 4,830.000 хектара колико је целокупно земљиште Србије, сваки хектар има да исхрани 106·1 кграма стоке (живе мере).

б) од 2,302.373 хектара, колико износи пространство за пољопривреду потребу уопште, сваки хектар има да исхрани 222·3 кгр. стоке (живе мере).

в) рд 1,531.605 хектара зиратног земљишта у Србији (с виноградима и воћњацима заједно) сваки хектар има да исхрани 338·8 кгр. стоке (живе мере).

Како се рачуна степен или мера јачине Сточарства, у осталој Европи, ми у Србији држимо јако Сточарство преко средње мере, али у место 0·6—0·9 грла на 1 хектар, према немачком Сточарству, ми патимо и држимо у 338·8 килогр. живе мере $1^1/_2$ и 2 грла крупне стоке (т. ј. целокупно Сточарство сведено на меру 1 просечног говечета), а то је израз лоше каквоће једног на број јаког а у ствари закржљалог и слабо производног Сточарства. Према привредном систему у нашој земљорадњи, ми би смели држати далеко слабије Сточарство и по броју и по тежини, јер је у нас заступљен систем једностране привреде на зиратној земљи — са житарством, земљорад са слабим ливадарством, а у Сточарству и Сточарењу екстензиван начин привређивања. Да би се тако и толико Сточарство могло подржавати, морамо се у главноме ослањати на пашалук (пашњачко храњење) остављањем половине целокупног пространства наше домовине за злеуду испашу — исхрану и примитивно запатништво — одгајање —

стоке. И с погоршавањем тих пространстава за испашу постаје очигледна и депекорација — бројно опадање — стоке свију врста.

Цело ово разлагање, у погледу Сточарства. може нам послужити као непобитан доказ:

1. Да и ако имамо бројно доста јако Сточарство, оно је каквоћом и по производности стоке доста рђаво, те потребује и темељне и умешне поправке;

2. Да стање Сточарства не стоји у потребној разумној сразмерности спрам пространстава која служе за испашу и за производњу хране за стоку, јер она не даје ни потребну каквоћу, па ни количину хране довољну за рационалну сточну привреду (сточарење);

3. Да се поправка каквоће и производности стоке, нарочито крупноће и раностаса свију врста стоке које се гаје за продају и за извоз, дакле за гојење и за месо, не може ни замислити, докле се у исто доба не буде тежило и поправци пространства за производњу хране за стоку, нарочито увођењу у великој мери засевања орница са пићним биљкама за храњење стоке: зеленом пићом преко лета, а осушеном и остављеном у сено преко зиме; бољом негом и разумнијом привредом и на ливадама и на пасиштима.

4. Да се с погледом на измењене трговинско-уговорне прилике наше земље, мора најозбиљније узети у претрес и оцену и врло важно питање по народну привреду у данашњем тренутку, да ли се и у колико се и код којих се врста домаће стоке мора радити на измени правца у привреди сточарској и у ком смеру и смислу.

*

Не смемо изгубити из вида, да неродна 1907 година, нарочито са готово потпуне несташице сточне хране, у данашње доба прекрета, може бити судбоносна за Сточарство у нашој земљи, ако се с планом, разумевањем и великим напорима не буду предузеле и од стране државе и њених установа, све оне мере које су неопходно потребне, да се једно посрнуло и по себи већ назадно Сточарство прихвати и опорави.

Те мере су познате и оне су у сличним приликама и од осталих држава, много раније, проналажене и прихватане, науком утврђиване и препоручиване, а практиком опробане, само их треба према нашим привредним приликама и нашим материјалним средствима, проверити, по рангу и пречности средити, за спрему извршиоца се побринути, па њиховом остварењу што пре приступити.

Сточарство се налази не само на прекрету, но и у опасности: да се упусти и десеткује глађу и да се и оно добро што имамо у запатном стаблу за извоз покоље и упропасти запатнички труд од 10—20 година на овамо, ако се не предузму потребне мере за поправку тог злог стања а нарочито за одржање, у животу и у земљи доброг запатног стабла. Да несташица хране, скомрачење и гладовање стоке, неродица 1907 године, не буде узрок, да се, — ако се ипак „отвори граница“ ма и кланој стоци, — у овој години наш запатник не појагми за паром и не упусти свој запат.

Ја налазим, да је у сваком погледу стање нашег Сточарства у једној толико критичкој фази, да је потребно, да сви меродавни чиниоци прегну, да се најлагоднијим мерама зло што више ублажи, ако се отклонити не може.

Дужност та најозбиљније пада и на Секцију за Сточарство у Српском Пољопривредном Друштву и на дотично одељење у Министарству Народне Привреде и на све стручњаке за сточарство у нашој земљи: да саветима, расправама и обилатим материјалним средствима, данас помогну Сточарству на његовом судбоносном прекрету, јер ће тако помоћи својој домовини.

С. Г.

О ОРЕЗИВАЊУ ЗРЕЛИХ ЛАСТАРА НА КАЛЕМЉЕНИМ ЛОЗАМА

Једно предавање, које је држао виноградарима по државним лозним расадницима

Велимир Н. Стојковић

Наставак

4. Дебљина ластара и њен утицај на начин резидбе.

Вода, која се пење у пролеће, када на лози нема лишћа, из жила у ластаре, пење се под извесним притиском, који се може чак и мерити. Та вода, која у себи садржи, као што ћемо доцније видети и хранљивих материја за лозу, цури чим се с пролећа ластар ореже. Тада се каже да лоза *сузи, илаче.* Али кад се окца отпочну развијати, сужење престаје, јер онда сва вода одилази у окца, односно у младе ластаре, који из окца излазе.

Уколико је притицај воде у окца јачи, утолико ће ластари, који ће се развити из тих окаца бити бујнији. Ово има једну врло важну практичну примену у орезивању. Ако су нам ластари на једној гици танки, кржљави што нам наговештава да је и гица слаба, ми ћемо их кратко, на једно окце орезати, те да тако у идућој години добијемо јаче ластаре. Остављајући на орезаним ластарима по једно окце, притицај ће воде у то окце бити много јачи, него ли кад се оставе по два или више окаца и онда ће се добити, разуме се, много бујнији ластари. Истина је да у развићу младих ластара игра главну улогу вода, али ипак не треба сметати са ума, да то није чиста вода већ вода са раствореним хранљивим материјама, које је лоза преко лета нагомилала у виду резервних материја у својим ткањима. Дебели ластари наговештавају нам да је гица, на којој су поникли снажна, бујна. Ако такве ластаре кратко орежемо, онда ћемо добити у идућој години још дебље ластаре, јер ће онда и притицај воде у остављена окца бити и сувише јак.

Треба знати *да бујност и илодност не само код лозе него и код свих других воћака стоје у обрнутој сразмери.* Доиста, уколико је једна гица бујнија, уколико, дакле, развије дебље, бујније ластаре, утолико ће она мање рода на себи понети. То је један факт, о коме се могао сваки од вас уверити, ако је кадгод ластаре на каквој гици и род на њима мало изближе посматрао. Услед чега то бива да на слабијим ластарима има увек грожђа, док га на бујнијим ластарима има врло мало или нимало? Изгледа да се та појава и код лозе и биља у опште може донекле објаснити инстинктом за одржавање врсте. Кад гица има слабе ластаре, кад не изгледа да ће дуго трајати, она доноси рода, те да тако осигура, одржи своју врсту пре него што ће угинути. Тиме се може протумачити и оно што се по неки пут после каквог јаког града на по неким ластарима градобитних гица појављује цвет. Напротив, гице са сувише бујним ластарима, које су снажне и којима је опстанак осигуран не доносе рода, јер ће саме собом одржати своју врсту. Тек кад гица буде мало ослабела, кад се на њој појаве слабији ластари, тек онда ће отпочети рађати.

Уколико је притицај воде у окца орезаних ластара, рекосмо мало час јачи, утолико се добијају и јачи ластари; али додајмо сада, утолико ће ти ластари бити и неплоднији и обратно. Не треба, према томе, сувише кратким орезивањем учинити да гице постану сувише бујне т.ј. да произведу сувише бујне ластаре, јер ће оне тада сасвим мало или нимало рода понети, нити опет слабе гице дугим орезивањем сувише оптеретити родом, да се не би услед тога много изнуриле. Родност гица ваља орезивањем подесити тако да гица произведено грожђе може да исхрани без уштрба за себе саму. Она треба да је сразмерна бујности, снази, јачини гице, јер се само тако може постићи да свака гица доноси редовно сваке године приближно исту количину рода. А уредно ређање лозе је врло корисна ствар, јер није свеједно као што ћете сви признати, да једна гица донесе једне године 5 и 6 кгр. грожђа, а друге године ниједно кило. Орежу ли се ластари сувише високо, добија се истина више грожђа, али је то грожђе лошије каквоће јер у недостатку довољне количине хране не може као што треба ни да сазри. Уз то још гица и ослаби те идуће године слабије рађа или се сасвим одмара не доносећи нимало рода. Орежу ли се пак ластари сувише ниско, онда се не добија довољна количина грожђа, те се од уложеног капитала у виноград не може извлачити пристојна рента.

Ваља као што видите *да има неке везе, неке хармоније између бујности гица и орезивања ластара на род, дакле између бујности и плодности*, на начин како то народна пословица лепо каже, да и вуци буду сити и овце на броју, да, дакле, и гице остану потпуно здраве и да дају ипак доста рода.

Орезивању је као што видите циљ да воду која тече кроз зреле ластаре наврне на побочна окца, из којих виноградар очекује плод, но тако да тај притицај воде не буде ни сувише јак да се не би онда развио сувише бујан, па према томе и неплодан ластар, нити пак сувише слаб, те да се не би онда развио ластар сувише оптерећен родом. Пресек на ластару, који се учини ножем или маказама може се сматрати као каква устава направљена на једном потоку и вештина резача и јесте у томе да одреди тачно место где треба тај пресек да се изврши. Треба ли уставу наместити ближе или даље од извора потока и колики пут, колики простор треба оставити потоку па да његова количина воде буде довољна, те да свако од окаца, која се оставе орезивањем прими довољно течности за организацију нормалног и плодног ластара. То су све питања, која треба претрести пре него што ће се орезати један ластар. Треба, дакле, орезивањем оставити на ластару толики број пупољика, до одговара снази, бујности самих тих ластара.

Мало час смо казали да Смедеревку треба орезивати на 3—4 окца, а Дренкове на 4—5 окаца, ако желимо да од тих сората добијамо рода. Ако су нам гице тих чокота снажне и добро развијене и ластари јаки, онда можемо на њих применити тако дугачко орезивање и можемо се надати доброј берби. Али ако су нам гице тих чокота мало изнурене и ластари осредњи хоћемо ли онда орезивати то сорте на 3, 4 па и 5 окаца? Ламачно да нећемо, јер бисмо онда добили више младих ластара, који би били кржљави па и оно рода што би понели не би били у стању исхранити. Напротив ако такве ластаре према њиховој снази орежемо краће на 2—3 окца, добићемо мањи број младих ластара, који ће бити средње бујности, па још, ако су се прошлогодишњи ластари добро здрвенили и довољно рода донети. Донеће рода отуда што смо казали да, по теорији Кевешија, плодна окца код појединих сората у толико се ближе налазе основи ластара у колико је ластар, на коме се налазе боље сазрео. И ето услед чега Смедеревка, Адакалка и друге сорте, које с обзиром на положај окаца траже дугачку резидбу по који пут и с краћом резидбом доносе доста рода.

Исто тако, ако су ластари, који се орезују на род код неке сорте, која се треба с обзиром на положај окаца орезивати на два окца, сувише бујни, па ако те ластаре доиста и орежемо на два окца, онда ће притицај сокова бити сувише јак, те ће се онда развити сувише бујни ластари, на којима неће бити нимало рода. Напротив ако те бујне ластаре, на којима ће притицај сокова у младе ластаре бити мањи, па ће према томе, и они бити много роднији.

Истина је да, при орезивању ластара појединих сората лоза, треба имати на уму положај плодних окаца, онако како смо ми то напред изнели, али ваља још више при том раду водити рачуна и о јачини, дебљини ластара, који се орезују, јер она, *дебљина ластара при орезивању има или треба да има увек пресудну реч.*

(Наставиће се)

Снежни покривач у природи и његова улога у пољској привреди.

„Под снежним покривачем сав биљни свет спава спокојно и мирно, очекујући топле зраке новог пролећа, да се из сна буди и нови живот заснива.“ —

Као што човек руком својом, овде или онде, ову или ону усевну биљку, ово или оно шибље, сламом, ђубретом, или шушњем, пред зиму, покрива у намери, да их од зимске студени сачува, исто тако и природа, као мати свег живота на земљи, покрива својим снежним огртачем све биље и растиње преко зиме, да им живот до пролећа заштити. — И као што слама, ђубре, шушањ, или други какав вештачки направљен и намештен покров, не да спољној студени да до усева допире, нити, опет, допушта да топлота из земље лапи, исто тако, и снежни покривач, као по све рђав топлоноша, не да с једне стране да студен у земљу и до усева допире, с друге, опет, не да земљи да зрачењем топлоту из себе расипа.

Дакле, прва је корисна улога снежног покривача, што преко зиме не да студени да допире до усева и што спречава губитак топлоте из земље. — На овај начин, биљке имају под снежним покривачем миран и спокојан сан, јер се земља одржава у равномерној топлоти, а што је најглавније избегнуте су све опасности од т. зв. суво- или голомразице и измржњавања усева, од којих се пољопривредник са оправданим разлогом понајвише боји.

Али поред ове заштитне улоге, коју снег у виду покривача над биљем и растињем чини, врши он и друге не мање корисне улоге у погледу правилног развијања и плодоносног успевања биљака.

Тако, кад се снежни покривач, било преко зиме, услед наглог повећања топлоте, или с пролећа, кад и иначе настану топли дани, отпочне да отапа онда одузима (абсорбира) велику топлоту и не да земљи да се нагло загреје, већ је одржава у умерено хладном стању, на топлоти од 0—1° Ц., а при таквој топлоти биље и растиње не може нагло да крене, те на тај начин избегне и опасност да настрада од пролетњих мразева, који се, готово свуда и сваке

године, кад више, кад мање, појављују. Тиме пак, што се снег полако и постепено топи, сва се влага, односно вода, полако у земљу упија и понире у дубље слојеве њене, одакле се, као из каквог резервоара, пење на више, кад преко лета настану суше.

Дакле, друга је корисна улога снежног покривача, што постепеним крављењем и отапањем одржава земљу у равномерној хладноћи и што биљу и растињу не да да нагло крене услед чега би могло настрадати од пролетњих и позних мразева. Сем тога, овим постепеним отапањем, сва се вода слије у дубље слојеве, а тиме се повећа општа влажност земље, која је од судбоносног значаја и утицаја по живот биљака, кад преко лета настану припеке и суше. Из овога пак следује и то, да снежни покривач служи с пролећа као предохрана против пролетних мразева, а лети усисана вода, после његовог отапања, служи као резервна храна биљкама.

Даље, снежни покривач одржава и ваздух над земљом у равномерној хладноћи, одузимајући му топлоту при отапању, Корисност ове појаве, нарочито се огледа с пролећа, кад снежни покривач ишчезне и кад пролетњи зраци отпочну да пробијају кроз ваздух и падају на земљу. Тада, услед хладних и гушћих слојева ваздуха, и сами се пролетњи зраци охладе док до земље доспу, те ни на овај начин не могу да изазову нагле покрете сокова и бујни полет у развијању. Ово је велика добит, по будући живот и плодоносно успевање дотичних биљака, јер тада избегну најсигурније сваку опасност да доцније могу страдати од позних пролетњих мразева. Сем тога, у овом случају не могу пролетњи зраци својом јачином пролетње топлоте да нашкоде ни оним најнежнијим биљкама, који су тек поникле и једва на свет изашле; јер док сунчани зраци прођу кроз охлађене слојеве ваздуха и сами се расхладе, те им је топлотно дејство знатно слабије и нису у стању да најнежније делове тек поникли биљака спаре.

Дакле, трећа је корисна улога снежног покривача, што одржава поднебље у равномерној хладноћи, те с пролећа умањује топлоту пролетњих зракова, који би могли и сувише рано изазвати кретање сокова и бујне полете живота, у ком би случају, као што је у другој прилици напоменуто, биљке могле настрадати од пролетњих мразева. Тако исто, у овом случају нису у стању топли пролетњи зраци да нашкоде ни сувише младим и нежним биљкама.

Даље, снежни је покривач, односно снег, од свих ваздушних падежа један од најјачих и најбољих скупљача свих оних ситних, голим оком невидљивих делића, који свуда по ваздуху пливају, негде више, негде мање.

Ти ситни делићи из разних мешавина минералног, биљног и животињског порекла, као што су: прашина, разни гасови, честице од појединих делова биљака као: коре, лишћа, цветова и плодова, затим отпаци појединих делова тела разних инсеката и т. д., хватају се на снежним пахуљицама, које падају кроз ваздух, и са њима се таложе на земљу. Ту, на земљи, у дебелом слоју снежног покривача, ове се честице потпуно растварају и труну заједно са оним материјама, које су на земљи раније биле, па приликом отапања снега све те иструлеле материје пониру у земљу, дајући на тај начин биљкама јединствену храну, коју тешко да може тако правилно да смеша и тако добро да припреми рука људска.

Дакле, четврта је корисна улога снежног покривача, што доноси биљци најбољу храну за живот и плодоносно успевање. — Ето, овде треба тражити оправданост оне изреке наших пољопривредника: *да је после снега увек више и бољег плода и да снег боље ђубри него човек.*

Оправданост оваквих тврђења. најбоље нам показују и природно богатство наших планина, шума и брегова, који су редовно сваке године покривени дебелим слојем снежног покривача, кад их упоредимо са врлетима и голетима других земаља, где студени и снежног покривача преко зиме нема.

Најзад, поред свих наведених корисних задаћа, које природа обавља, пуштајући снег на земљу, не треба изгубити из вида још ни то, што снег купећи са свих страна по ваздуху својим пахуљицама све оно, што не треба у њему да буде и што је штетно по живот и здравље људи и животиња, врши и једну природну хигијенску улогу, јер пречишћава ваздух и чини га здравијим за људе и животиње.

*

Данас, када ове редке пишемо, судећи по висини снега на имању Ратарске школе у Шапцу, која износи преко 24 см., верујемо, да га у другим крајевима наше домовине има још и више. — Радујмо се томе, јер ће нам се брда и планине с пролећа утолико јаче и лепше зеленити; на пропланцима и суватима, пашњацима и ливадама букнуће обилна и слатка паша; а усевне биљке и све друго растиње, које човек ради својих потреба гаји, оспособиће се за бујан живот и пораст и својим плодоносним успевањем заједчити пољопривреднику доста и доброга рода; а поред свега тога, снежни је покривач донео пољопривреднику пречишћен и свеж ваздух и тиме му створио још једну повољну погодбу за живот и здравље. —

Зато данас у царству природе и њеном домазлуку нико није радоснији до пољопривредник.

Рад. А. Нешић

ВИСИНА КОЊА

У току последњих 50 година па и више, Енглези су свим силама настали, да висину својих коња појачају. Да ли су тиме успели, да одрже првобитан тип и чврстину грађе тих коња, то је још у питању. Али њихови тркачи постали су чувен сој. Стално облагороћавање ових коња, изазвало је поступно висину од 17 шака (173 см.) па и више, упоредо уз висину и правилан развој крупноће тела.

Изгледа, да се до ове висине још може правилно да развијају и остали делови тела, као на пр. довољна дубина грудног коша, и правилан став ногу.

По мишљењу адмирала Рауса енглески је пунокрвни коњ, у времену од 100 година на овамо, порастао за читаву шаку, а то је 10·16 см.

Ауторитети на пољу коњарства тврде, да омањи коњи или коњи средње висине, у много јачој сразмери преносе своје добре особине на потоње генерације, него велики коњи; а такво је тврђење одиста и вероватно.

Тако се на пр. зна за необичне тркачке способности некадашњих тркача, чија висина није премашила 15 шака (152½ см.). Анкастер Стерлин из 1745 године, који је у своје време важио као најбољи тркач, био је 158 см. висок; његa није за живота нико тукао на тркама, на којима је дужина стазе била 4 миље. Он беше отац неколицине одличних тркача, а мањкао је у 26 години.

Хајлендер, отприлике из истог доба, добијао је многе награде на истој дужини стазе (4 миље), а не беше већи од 145 см. Цимкрак је био само 143 см. висок, а добио је 25 трка и јављао се на тркама 7 година; и овај тркач беше отац многих чувених коња у Енглеској и у Америци. Еклипса

је веле била 156 см. висока, а исто тако и чувена кобила Пристес савременица прве, не беше већа од 142 см., која је у новцу добила 4.050 гвинеја,*) што за оно доба много значи. Затим је постала чувена запатна кобила и заведена је у I свеску генералне родословне књиге.

Из новијег доба има исто тако лепих примера. Тако на пр. Трамп, чија се крв данас необично цени, беше 157 см. висок.

Доктор Синтакс не беше већи од 152 см., а отац је чувене кобиле Безвин која је била мајка Њуминстера, а баба добре трећине данашњих одличних тркача. Око 1826 године јавља се Хамфре Клинкер, који је међу својим савременицима био највећи пунокрвни коњ; он је достигао висину од 173 см. а упоредо био и добро развијен. Од овога времена памте се виши коњи, који су махом пореклом од фамилије Хамфре Клинкер и они ту своју висину преносе до појаве пастува Мелборн па до данас. Извесан број одличних одгајача нису ценили ову фамилију и то због претеране висине Мелборна и његових предака.

Према свему изгледа, да је умерена висина Тачстон-а (157 см.) најподеснија била, па да се постигну овако извапредни резултати код тркача. Ранији су одгајачи замишљали, да само у већим коњима могу наћи јемства и подобности за усавршавање тркачких особина, а да мали коњи нису за то. Знаљци тврде, да енглески пунокрвни коњи, не би били ни приближно ово што су данас да није било међу њима и мањих коња, него да су данашњи пунокрвни коњи запаћени искључиво од већих коња из фамилије Хамфре-Клинкер-а.

Ова посматрања важе и за све остале сојеве коња по мишљењу њихових стручњака.

Тако тврде, да је њихов сој коња под именом Хунтер, изгубио одличан крој леђа и бокова, чим је претеко висину од 157 см. Исто су ово запазили и код запрежних коња а код соја Хакне и других.

Ова запажања, могу и нама послужити за поуку, у толико пре, што би и ми желели да наглим прелазом и што брже, запатимо што већи сој коња у нашем Сточарском Заводу, а у којем и иначе немамо много кобила, које би прелазиле висину од 157 см. на дрвеној мери.

А. М.

*) Једна гвинеја = 25 франака.

ГЛАСНИК

Конференција чланова свију секција друштвених 27 јануара у недељу била је врло слабо посећена. Од толиких чланова друштвених у Београду једва их је дошло на састанак 15. Како се председник друштвени тек опоравља од болести, а подпредседник је на путу, то је умољен стари председник друштвени г. Милутин Савић да руководи састанком. На дневном реду био је избор секретара секција, пошто по старом пословнику који још није замењен новим и прилагођен изменама и допунама друштвених Правила, и за њих важи двогодишњи рок, једна секција нема секретара, а другој је секретар премештен ван Београда итд. Пошто је објашњено, да је одређена комисија за израду пословника од које се присутни чланови надају живљем раду и у секцијама, а израда пословника по свој прилици донеће собом и нову измену друштвених Правила и пошто се развила и прилично дуга дебата која је расветлила донекле и узроке досадашњем слабом учешћу чланова у раду секцијском, приступило се избору секретара секција који ће бити предложени управи и збору на потврђење. Избрани су за секцију за земљорадњу 2 секретара и то за ратарство, виноградарство и повртарство г. Јоца Марковић, за виноградарство и воћарство г. Велимир Н. Стојковић, за секцију за сточарстве с гранама г. Александар Мијоковић, за секцију за шумарство и лов г. д-р Миливоје Васић, за секцију техничку г. Јован Вшетечка, за секцију за пољопривредне установе и законодавство г. Милутин М. Савић. Сем тога кандидовани су и нови чланови почасни и редовни који ће се Збору предложити на потврђење.

Похвално. — Окружна чачанска скупштина предплатила је за целу годину све своје основне школе у округу на „Тежак“ и послала за њих предплату и тиме показала колико цени значај ширења писмености и пољопривредног знања у народу, јер доиста школе могу у многоме послужити томе смеру.

Исто тако и срез пожаревачки решио је да „Тежак“ примају све општине у округу и о томе је уредништво већ извештено од стране среског економа.

Одликован. — Поводом учешћа Краљевине Србије на Балканској Изложби у Лондону, Указом Његовог Величанства Краља од 18 јануара ове године, одликован је *Орденом Св. Саве четвртог реда*, г. Нинко Јовановић, шеф одсека за производњу дувана у Управи Државних Монопола, редован члан, и члан управе Српског Пољопривредног Друштва.

Г. Јовановићу честитамо одликовање са најлепшим жељама.

Дуван из бербе 1907 године. — Главном Стоваришту неприрађених дувана у Београду стижу откупљени дувани у Ђунису и Житковцу, који су произведени из домаћег семена у 1907 години.

Откупљени дуван куд и камо је бољи од дувана одгајеног у 1906 па и ранијим годинама, јер се не памти да је скоро био овако леп и добар дуван. У потврду овога служи то, што је откупна комисија у Житковцу испослала један вагон с дуваном бербе прошле године у коме је било 330 бала, а међу овима 110 ванредне и прве класе, што значи, да у берби преовлађује читава једна трећина финијега дувана.

Крушевац такође даје врло леп дуван а било је више бала и ванредне класе.

Кад даје Крушевац и Морава овако лепе дуване, онда је вероватно, да ће: Бајина Башта, Ниш, Прокупље, Лесковац и Врања дати још и више финијих дувана с тога, што се у тим местима производи дуван из турског семена.

П. М. Р.

Земаљски сајам запатне стоке у Будимпешти који се држи сваке године, данас на реду 24 држаће се 7 и 8 марта ове године у стајама Татерсала. Сајам обухвата четири групе: рогату марву (бикове, краве), овце, козе и свиње. Уз сајам држаће се и смотра пољопривредних справа и машина.

Попис стоке у Мађарској. — Мађарско пољопривредно министарство уобичајило је да наређује сваке године попис стоке по општинама. Резултат пописа 1907 показује спрам 1906 прираштај. Број коња умножио се од 1,788.416 на 1,777.664 говеда од 5,624.555 на 5,952.929 и оваца од 6,891.089 на 7,549.336.

Против лакомислене продаје сељачког имања. — Среска власт у Теплу у Ческој доказала је да се против лакомислене продаје сељачког имања, могу примењивати и постојећи законски прописи, кад се хоће. Она је објавила у званичном листу, да се неће потврдити ни један уговор о продаји закључен у крчми и механи и да ће они који се огреше о ту наредбу искусити најстрожију меру казни. Крчмарима ће се одузети механско право.

Одређивање цене месу. — Општина града Цариграда, да би стала на пут својим престоничким касапима, да не дижу цену месу без надзора и потребе, отпочела је прописивати цене месу за турску престоницу. — Како је у нас у Београду забраном увоза меса са козара, сиротиња доведена у немогућност, да јевтиније месо набавља, не би ли и београдска општина могла према нашим законским прописима угледати се на турску престоницу, да и она одређује цене месу, кад касапи и на мери и на домерцима, престоничком грађанству поскупљују месо недопуштеним начином.

Један за Србију савремен пример за угледање — Ђубрењаци малих газда сикуљских. — У „Њиви“ читамо: У многим сикуљским жупанијама по општинама број стоке напредује. На жалост поред свега тамошње газде ипак оскудевају у ђубрету за њиве јер не знају како да употребе ђубре. Министар пољопривреде (мађарски) наредио је сикуљском одбору, да уреди 20 узор — ђубрењака код 20 вредних газда. За уређење сваког таквог ђубрењака одредиће Министар по 200 круна помоћи.

У нас је тај пример савремен за угледање. И Министарство и Подружине и Окружни Одбори требало би да се утркују ко ће више уређених ђубрењака подићи. Министарство је лане наредило најстрожије државним економијама и школама, да морају подићи угледне ђубрењаке, ако их дотле већ подигли нису. Требало би ту наредбу распростерти и на окр. и среске економије. Па увођењем давања државне помоћи подстицати подизање ђубрењака. Двориште је образ домаћинов, а ђубрењак уредности и смишљености у разумном руковођењу пољопривредног предузећа на имању.

КЊИЖЕВНОСТ

Календарска књижевност

„Тежак“ је већ саопштио од послатих му овогодишњих календара на приказ, неколике. Календарска књижевност на српском језику расте из године у годину, јер је то згодна књига за народ која остаје на читању преко целе године и стога треба обратити особиту бригу и старање, да у њима буде уз свакодневна потребна знања за практични живот и савремених поука, нарочито из неге здравља и из пољске привреде и кућинства. Нисмо ни против забаве, приповедака, песама, чланака из историје и упознавања са српским земљама, али све то треба да буде са смером и са обзиром на то, да је календар права народна читанка за годину дана.

Сад имамо да прикажемо два календара, један нов:

Календар народних новина за 1908 с 54 слике, уредио Живојин О. Дачић професор. 8° стр. 160 (110 страна садржине, остало списак предплатника). Цена 0·50 динара.

Садржај одабран а слике су лепе. Месечни радови подељени су између осталих написа, из хигијене, историје, привреде, познавања српских земаља ит.д. Да нам буде боље — Наше Здравље, Отежала му мотика, Чистота и здравље, Уставна права српских грађана, Земљорадничке Задруге. Потрице — затрице, Једна корисна биљка (гајење конопље), Како је Чича Милић сејао траву, Храна и здравље, Како ће бити време од проф. Др. Марјановића, Гајење свилобуба од М. Савића, На Угљарском Кршу, Пиће и Здравље, Србин Србину — свој своме, Како је нашој браћи под Турцима, Делија девојка од Змај-Јове, За оне који траже зајам код Управе Фондова од Дим. Протића, Земљорадничка Изложба у Темнићу, Велики пријатељ народног просвећивања, Наша друштва и установе (Коло Српских Сестара — Друштво за чување народног здравља, Друштво за школску хигијену и народно просвећивање). Торбица (краће поуке из кућне и пољске привреде).

Има и лепих слика, од којих је збирка слика са темнићске изложбе у 1906 години најинтересантнија, јер та изложба са подацима и сликама није била још приказана јавности.

Као и „Народне Новине“ Дачићеве и календар заслужује највећу препоруку, јер потпуно одговара условима добре народне књиге. да осталима може послужити за углед како ваља уређивати календар за народ.

И један стари:

Бошњак који излази већ 26 година у Сарајеву и служи као државни календар са шематизмом за Босну и Херцеговину. Са 18 таблица слика. 4° стр. 72 садржине и шематизам 138 стр. Сарајево Земаљска Штампарија 1907. Цена?

Иначе велики календар, али с мало садржине. Чувени гатар — цртица из живота на селу, против празноверице у гатању. У великој школи... Ехдем Мулабић — препоручује као лек од беговске досаде путовање по свету и пример, школу живота. — Ко је господин? слика из свагдашњег живота од Ивана Кларића — лепо и духовито упоређење да је већи господин просјак, но... господин писар сав дужан и бескућник. Привредне и друге корисне биљешке. Слике су предели, места и народ оних покрајина српских.

„Тежак“ се може радовати кад се поуке из њега и ако се не наводи извор, шире у народ и путем оваких календара, јер их има понеколико узетих из нашег листа.

Нове Књиге

Поуке из општег сточарства од А. Коблишке окр. марвеног лекара, Издање помоћу Окружне Скупштине округа пожаревачког. 8° стр. 185. Пожаревац Штампарија Ђорђа Наумовића 1907 године.

О овом делу „Тежак“ ће ускоро опширније проговорити.

Report of the Poultry Jndustry in Denmark & Sweden by Edward Brown F. L. S. Secretary of the National Poultry Organisation Society et. c. London 1908 8° стр. 112 са 8 таблица с обе стране лепих слика.

У низу издања Земаљског Савеза енглеских живинарских друштава његовог секретара и нама познатог г. Едварда Брауна који је и наше живинарство летимично описао, издања која се односе на проучавање живинарства разних земаља, почев с Америком, наше Друштво добило је од уваженог писца и опис живинарства — производње и трговине — у Данској и Шведској. Његови описи су исцрпна и поучна проучавања ове важне привредне гране.

Карактер по Самуилу Смајлсу, с енглеског превео Никола С. Јовановић „Американац“ — друго и поправљено издање — Издање књижаре Лазара С. Марковића. Београд 1908 8° стр. 334. Цена 3 динара.

Преглед листова

„Тежак“ налази да треба редовно да прати повремену књижевност — нарочито штампу у унутрашњости земље, јер особито окружни листови, ваља да корисно послуже као расадници корисне поуке за народ, пошто наша дневна штампа новијега доба, изузев 2—3 светла изузетка, потпуно напушта једну од најважнијих улога штампе у једној земљи. Стручних листова немамо да би они били у стању да попуне ту осетну празнину, а они су обично листови који излазе повремено и у дужим размацима времена... Стога би уредништво желило, да листове нарочито окружне које добија у замену, добија уредно и на време, а не 2—3 броја уједанпут.

Окружне новине, после окружних скупштина и штампања записника одборских и зборских прихватају опет штампање поука из народног здравља и из привреде. Неки само још немају друге садржине, ван свог званичног дела.

Пожаревачке окружне новине после чланка *О прављењу ђубришта*, у 5 броју довршују: О стајском ђубрету и понова доносе Стечај за награде Српског Пољопривредног Друштва за напреднији начин рада.

Ваљевска окружна Самоуправа наставља из привреде питања и одговоре (Надун), па има из „Здравља“ чланак: Школска зграда и народно здравље. Изреке и пословице о здрављу и из „Тежака“ три савремене белешке. Доноси и обзнану Подружине о набавкама пољопривредних потреба.

Чачанска окр. Самоуправа доноси чланак: „Зашто се у округу ужичком и у околним окрузима не гаји лан?“ у ком се износи како је некада Пожешка Подружина радила на ширењу лана; али како ужичка ткачка радионица нема још предионице, па за своја ткива уноси конац са стране — гајење лана није могло узети веће размере; затим: *Један опасан штеточина на нашим воћкама* чланак Рад. А. Нешића (у виду расписа послат излази у исто доба у новинама окр. подринског, топличког итд.). Радови у јануару. У броју 3. Како се где жање пшеница од Шишкина. О члану добротвору нашег Друштва г. Куранди. И кратке приказе практичних пољопривредних поука: *Подизање четинара и Ђубре и ђубрење.*

ОГЛАСИ

ПРВИ ПРИВАТНИ ЛОЗНИ РАСАДНИК ОСНОВАН 1902 године у близини Бањске Жељезничке Станице, а по одобрењу г. Министра Нар. Привреде, има на продају 80.000 окаламљених и ужиљених лоза разне домаће сорте, како винске тако и асталске и то на подлози: порталпсу, рупестрису и берландијери.

Ценовник шиље на захтев бесплатно.

С поштовањем
Атанасије Радојковнћ
1—4 Ниш.

ЗБОГ ИЗМЕШТАЊА ВОЋНОГ И ШУМСКОГ РАСАДНИКА и редуцирања бројног стања сората Управа Ратарске Школе у Шапцу издаваће воћне и четинарске саднице из свога расадника по знатно спуштеним ценама и то:

Јабуке 1 комад 0·15 дин. 100 комада у више сората 12 динара.

Крушке 1 ком. 0·20 дин. 100 комада у више сората 15 динара.

Шљиве 1 ком. 0·10 дин. 100 комада у више сората 8 динара.

Трешње и вишње 1 ком. 0·20 дин. 100 ком. у више сората 15 динара.

Кајсије 1 комад 0·20 дин. 100 комада у више сората 15 динара.

Брескве 1 ком. 0·20 дин. 100 комада у више сората 15 динара.

Дуње 1 комада 0·30 дин. 100 комада у више сората 25 динара.

Мушмуле 1 ком. 0·30 дин. 100 комада у више сората 25 динара.

Ораси 1 комада 0·20 дин. 100 комада у више сората 15 динара.

Јеле од 2 мет. висине 1 динар 100 комада 90 динара.
Смрче од 1 мет. висинн 0·60 дин. 100 ком. 50 динара.
Смрче од 2 мет. висине 1 динар 100 комада 90 динара.
Издавање садница почиње од 1 новембра ове године.

Поруџбине се примају и врше само уз доплату, а трошкови око паковања и експедиције падају на терет поручиоца.

Бр. 1351. Из канцеларије Управе Ратарске Школе 23 октобра 1907 год. у Шапцу.

ПОСЛОВОЂА МЛЕКАРСКИХ. ЗАДРУГА СА ВИШЕ ГОдишњим службовањем, вешт у свим гранама млекарства. те и уједно у економији, тражи место у којој српској млекарни или економији.

Заступити може одмах или најзад до конца фебруара ове год. 1908.

Умољава се упитати код управе овог листа.

РАСАДНИК СР. МЛАВСКОГ У ПЕТРОВЦУ, ПРОИЗВЕО је у овој години и има на продају преко 70 килограма семена црног лука.

Цена је једном килограму: до 5 килограма 1 кгр. 4 динара преко 5 кгр. 3 динара.

РАСАДНИК СРЕЗА КОСАНИЧКОГ ОКРУГА ТОПЛИЧКОГ у Куршумлији, има на продају воћних младица: џанариковних 20.000 ком. јабуковних 10.000 комада и орахових 5.000 ком. и продаје их по 10 динара хиљаду комада.

Милан Т. Марковић
Управник расадника

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 5. броја „Тежака“: — Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године (свршетак). — Орезивање зрелих ластара на каламљеним лозама (наставак). — Снежни покривач у природи и његова улога у пољској привреди. — Висина коња. — *Гласник.* — *Књижевност*: Преглед књига — Преглед листова. — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
ПРЕДСЕДНИК **Вучко С. Богдановић**

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 6 | **НЕДЕЉА 10 ФЕБРУАРА 1908 ГОДИНЕ** | ГОДИНА XXXIX

Утицај климата на успевање и жетвени принос усева

Климатом, климом или *поднебљем* називају се укупне прилике каквог места у погледу на густину ваздуха, топлоту, светлост, водене падеже (талог), правац и јачину ветрова и електрину.

У климатске чиниоце убрајају се: *топлота, светлост, вода и ваздух.*

Топлота. Има више извора топлоте, ну за топлоту ваздуха и земљине површине, сунце је једини извор. Она топлота која се развија приликом горења, распадања и трулења органских састојака, није тако значајна за ваздух и земљу, јер је она врло незнатна, т.ј. стање ваздуха и земље због ње се само мало измењује. И топлота, коју има земља у својој унутрашњости, тако звана *земљина топлота,* има у обичним приликама незнатна утицаја на пораст усева а с тим и на жетвени принос њихов. У извесним дубинама земље топлота је ова на 1 до 2 метра, а у нашим пак крајевима, не примећавају се никакве промене у топлоти и то дневне у дубини од 1·25 м. месечне у дубини од 2·5 м. и годишње у дубини 12 м. Отуда, усеви који се јаче укорењавају, више су у стању да се противе жези и цичи од усева који се слабије укорењавају.

Снижавање топлоте долази од хладноће ветрова и испаравања воде, нарочито кад је ведро и кад је ваздух сув.

Подесан степен топлоте у земљи узрок је трулењу и распадању, чиме се потпомаже стварање хранљивих састојака за биљке које на земљи расту.

Кад је с пролећа већа ваздушна топлота него земљина, онда се буди вегетација, а кад је с јесени већа земљина топлота од ваздушне, онда се вегетација свршава.

Свака биљка потребује за своје развијање извесну количину топлотних јединица и ако ове нису биљкама на расположењу, онда се или никако не могу развити, или се развијају непотпуно.

Наравно, да је и за само клијање потребан извесан степен топлоте, и догод тај степен не достигне, њено семе не може клијати. Тако, највећи број биљака које се гаје, клија у нашим приликама између 5 и 18°Ц а почињу бокорити се већ на 9°Ц. Вишегодишње биљке развијају се, чим земља достигне топлоту од 5 до 6°Ц.

Ну не само за клијање и бокорење, већ и за остало развијање биљака, топлота је од највећег значаја, јер потпомаже распадање и трошење земљиних састојака и повећава испарење (транспирацију) хране — сокова.

Поред средње годишње топлоте у каквом месту, врло је значајна *максимална* (највећа) и *минимална* (најмања) топлота и *средња летња* топлота, јер се по њима може закључити, да ли се овај или онај усев може с коришћу гајити или не. У хладном климату, биљке се спорије развијају, напротив, у топлој клими, расту много брже, па и саме су биљке много лепше и лепшег облика. Уколико је климат топлији, утолико вода из земље испарава брже и зато, да би била плоднија, треба да је утолико збивенија. Отуда, за колико је топлота мања, за толико је мања и плодност збивене земље. У топлом климату су према томе плодније теже земље, глинуше и иловаче, а у хладним пескуше, кречуше итп.

Средња годишња и летња топлота утолико је мања, уколико му је већа висина изнад морске површине.

Велики степен топлоте зове се *врућина*, а *хладноћа* је ниски степен топлоте. Ни врућина, ни хладноћа, нису подесни за пораст усева, јер у већем степену утичу на њих и сасвим убитачно. На ниској топлоти, не може семе да клија, нити усев да расте. Ако наступи таква хладноћа тек онда, кад су биљке довољно израсле, тада она није штетна за пораст усева. Ну, ако усев задеси хладноћа за време раста, т.ј. пре сазревања усева, онда је често знатан утицај хладноће. Таква хладноћа јавља се у нас у пролетњим или раним мразевима.

Пролетњи мразеви наилазе обично кад после влажног времена душе хладан источни ветар и кад наступе ведре ноћи. Они највише наносе штете у влажним, ниским и непромајним местима и где сунчани зраци падају непосредно на биљке које је попала слана, т.ј. где зраке у путу не спречавају магла и облаци. Од ових мразева понајвише страдају усеви, па и младари дрвенастих биљака, могу од њих

јако да се оштете. Они скоро увек слисте цвет и тако спрече развијање плода.

Јесењи мразеви јављају се ређе и причињавају мање штете, јер је вегетација до тога доба већ довршена.

И дуготрајне врућине утичу штетно на пораст усева, а нарочито, кад за време суше дува устока (кошава). Врућина причињава те биљке немају довољно влаге која им је потребна за храњење, те с тога и не могу да расту. Жиле биљака не могу да продру дубље у земљу, због чега кињају, а често и сасвим угину. Оваке су појаве чешће и много штетније, кад је усев наредичав, него кад је умерено густ, чешћи на сувим и збивеним земљама, него на влажним и трошним и чешћи на присојним и топлим земљама него на осојним и хладним.

У нас је климат умерено — топал. Средња температура ваздуха износи на 11·40°Ц. Температура ваздуха износи за

зиму	—	0·4°Ц
пролеће	+	12·0 „
лето	+	20·6 „
јесен	+	13·8 „

Ако бисмо узели, да се за зиму рачуна оно време, чија је средња дневна температура испод нуле (0); за пролеће и јесен, оно, чија топлота износи од 0—12° онда излази, да би се према томе могло одредити колико дана обухвата које годишње време у ком месту.

Тако траје:

	д зима	а пролеће	н лето	а јесен
У Лондону	0	130	106	129
„ Паризу	0	117	131	117
„ Берлину	40	119	114	92
„ Бечу	67	103	99	96
„ Краљеву (Србији)	42	75	191	57

2. **Светлост.** Као што биљке захтевају извесан степен топлоте, тако оне захтевају и извесан степен светлости, па, ако им се ова не стави на расположење, онда или угину, или се непотпуно развију. Од светлости увелико зависи ширење биљака по земљиној површини а нарочито има велика утицаја на цветање а с тим и на плодност биљака. Уопште може се рећи да је на присојним странама много већи број цветних биљака него на осојним.

Утицајем светлости ствара се биљно зеленило (хлорофил), без којег не би било могућно претварање неорганске хране у органску. Стрнине густо посејане полежу само зато, што немају довољно светлости, јер светлост не допире до доњих делова сламака, те је тако онемогућено стварање зеленила. Зато сејање стрнинâ у врсте треба где је то могућно претпоставити сејању омашком (на сачму).

3. **Вода.** У свакој живој биљци има воде понајвише. Ње у средњу руку има на три четвртине. За 100 дана свога живота биљке потребују висок слој кишнице од 20 до 50 см. Да се произведе један део жетвена приноса у сувом стању, потребно је воде код:

грашка	360 делова
овса	376 „
јаре пшенице	338 „
јаре ражи	353 „
сточјег боба	282 „
грашка	273 „
црвене детелине	310 „

Волни је утврдио огледима, да кад жито за време од 14 дана у доба кад класа не добије довољно воде, остаје толико уназађено, да му доцније киша не може накнадити штету. Он је даље утврдио, да ће, кад жито за време клијања и даљег развијања има потребну влагу, али му за време класања не падне киша или се не залије, остати неразвијено зрно (биће ситно или штуро), а ако је обрнут случај. тј. кад житу у почетку оскудева влага а за време класања падне киша или се залије водом, онда ће клас бити пун и једар. а влат уназађен и неразвијен. То свакако очито казује, од колике је користи ако усеви добију довољно воде и на време.

Биденкопф тврди, да је за жетвени принос јечма од 2500 кгр зрна и 3250 клр. сламе и плеве са 1 хектара, потребно 1,527.895 килограма воде. Да се може имати толика количина воде, потребно је, да за време вегетације јечма буде висок слој кишнице за 15·37 см. У средњу руку тај слој кишнице за време вегетације износи 16 см. али од тога усев употреби једва 40% а остала количина једним делом испари а другим и већим делом спусти се у нижа места. Како се од количине воде која се добива употребљава у ствари највише једна половина. то се онда друга половина мора прибавити из готовине, коју представља зимска влага. Зато је одржање зимске влаге, брижљивим обрађивањем земље: један од најважнијих задатака пољопривредникових.

Потребну количину воде добивају дакле биљке воденим падежима (талозиме) и то како онима за време раста усева, тако и онима за време зиме (зимска влага). Од незнатног је значаја она количина воде коју биљке добивају из ваздуха помоћу хидроскопне снаге земљине.

Пошто у сувом ваздуху испарава много више воде из биљака, то је онда природно да биљке у топлијим и сувим положајима захтевају и више воде, него у хладним и влажним местима. Из узрока, што биљке нису у стању, да узму из ваздуха потребну влагу и што вода испарава и из најсувљих земаља и кад је влажно време. и напослетку, што роса овлаш тј. незнатним делом влажи биљке и земљу, биљке у највише прилика могу напредовати, ако им се потребна влага приводи воденим падежима и наводњавањем (ако је у воденим падежима нема довољно). Отуда је преко потребо да се зна: како су у ком месту подељени водени падежи (талози) преко године, има ли их у довољној количини или не, колики је број кишних дана, као и у које доба киша понајвише пада.

Кишница је за земљу у толико више кориснија у колико је земља трошнија. Збивене земље упијају кишницу само овлаш те ова брзо нестане а нарочито у случају, ако је земља још и стрма.

Колико је воде потребно за правилно порашћивање усева то зависи од особине земље и од тога, колико воде троше биљке у разним периодама њихова развијања. У колико је земља хладнија и у колико је клима влажнија, у толико је и краће време за извођење културе. Влажна клима је згодна за развијање зрна, па је зато прва згодна за гајење пшеничних биљака, а друга за гајење жита, варива и др.

У нас (у Србији) је водени талог доста велики јер износи годишње 60 до 80 см. или 6 до 8 милиона литара на хектар.

Ризлер налази, да за време вегетације утроше литара воде:

лоза	800.000 до 1.300.000
кромпир	700.000 „ 1,400.000
пшеница	2,700.000 „ 2,800.000
обичне ливаде	3,100.000 „ 7,300.000
детелина	3,400.000 „ 7,000.000

Према томе, количина талога коју добивамо (у Србији), била би довољна за многе биљке, усеве, само ако би их било у доба кад их биљке потребују. Али стога, што су преко године поједини дани сувише обилни кишом, а поје-

дини жељни кише и сувише, излази, да се у доба, кад је биљкама вода најпотребнија, не налази у довољној количини, и зато се у тим приликама треба побринути где је то могућно за наводњавање.

Поређења ради наводимо, да водени талог у средњу руку износи у Русији 470 мм. (47 см.), Источној Инглеској 690 мм, Западној Инглеској 910 мм, Ирској 1500 мм, Шкотској до 2800 мм. Француској 770 мм. Немачкој 230 Италији 988. мм. Србији 685 мм. (у Краљеву — у Србији — 620 мм.).

4. **Ваздух** је за пораст биљака преко потребан. Из њега биљке добивају велики део хранљивих састојака а притиском својим утиче на испаравање воде из земље и биљака и на усисавање гасова из ваздуха.

Чим се у ком месту ваздух расхлади или загреје, наступа струјање: хладан ваздух потиска загрејан ваздух и заузима његово место. Тако струјање у отвореним местима зове се *ветар*.

Ветар је још од већега значаја за пораст биљке. Кад је умерене јачине, утиче повољно на биљке које велики део своје хране узимају из ваздуха а помаже да се и биљке боље оплоде. Напротив, јак и сув ветар, шкодљив је биљкама. Штетан им је утицај у томе, што исушују и слабе земљу, што растерују гасовиту биљну храну, што због јачине ветрова може воде толико да испари, да се биљке и осуше, и што их тако јаки ветрови могу да ишчупају из земље, да им отресу род и да их поломе. Највише штете ветрови причињавају биљкама у доба њихова цветања и жетве а нарочито кад су у пратњи с кишом.

Од две велике струје, екваторске и поларне, које струје и то у нижим степеним ширинама узајамно а у вишим променљиво, зависи и цела подела ветрова на земљи. Различност погода је отуда, што различни ветрови садрже различну количину воде и што им је неједнака топлота и густина. Зато је друкчији утицај ветра на пораст биљака кад је ветар топал и влажан, а друкчији, кад је сув и хладан.

У нас је најјачи ветар *устока* или *кошава* која долази са истока или северо-истока и доноси ведро и хладно суво време целој земљи сем тимочкој долини, којој често доноси кишу или снег. Кошава дува чешће и дуже од свих осталих ветрова, а нарочито зими, када траје и по шест недеља. После кошаве најјачи је *западни* или тако звани *бели ветар*. Овај је ветар умерено топал, лети доноси обично кишу а зими снег, но тимочкој долини доноси суво и лепо време. Знатно су по јачини слабији и мање дувају *горњак* или *мађарац* т.ј. северни ветар који је најхладнији, и *јужни ветар* или *југ* који је најтоплији.

*

Према успевању културних биљака, климат се дели на пет области (региона) и то на: *област винове лозе, област озиме пшенице, област озиме ражи, област јарих усева и област шашњака.*

У погледу температуре, влаге и ветрова, Србија није уопште узевши лошија од положаја Западне Јевроне, Енглеске, Француске, Немачке, Аустрије и Италије, те стога у приликама где су и остале погодбе једнаке, пољска привреда могла би бити много напреднија, интензивнија.

По својој земљописној ширини, Србија би требала да буде у средоземној јевропској клими, али пошто је својим земљиштем нагнута на север и тако с југа заклоњена утицају топле приморске климе, а са севера отворена хладним ветровима, то она има средње-јевропску климу. Високи предели југозападне Србије имају мању топлоту али су зими заклоњени од ветрова. Места у равном Поморављу и северни крајеви поред Саве и Дунава, имају лети већу топлоту а зими јачу хладноћу [1]).

Због умерене топлоте и довољне количине воденога талога, и биљни свет је у Србији напредан и разнолик. Расте све шумско дрвеће а у јужним крајевима има и четинара. Успевају сва жита, винова лоза, баштенски усеви, разне воћке, а особито шљива, дуван и конопља.

*

У разним климатима различан је и жетвени принос усева. Што је дужа вететација, и што су преко године боље распоређени водени падежи и температуре, и што је из године у годину мање одступање ових од средњег стања, то је климат за толико погоднији за гајење усева а с тим наравно и за добивање већег жетвенога приноса.

На сваки хектар земље требаће мање издатака у случају, што је блажа зима, јер тада зграде могу бити слабије грађе а с тим и јевтиније, што је дужи период за обрађивање земље, јер ће у том случају требати мање живог и мртвог инвентара, а и послови се могу извршити таман у своје време и имати већи ефекат. Што је блажи климат и жетвени су приноси из године у годину равномернији, због чега је потребан мањи основни капитал а реже ће наступити потреба и за кредит. И бруто доходак је већи, стога што је у том случају омогућен већи избор културних биљака и што је у блажем климату код земаља исте каквоће већи и жетвени принос. Напослетку, стога, што је мање издатака и сама баштина (имање) у блажем климату може бити и знатно удаљеније од дворишта, него у климату с противним особинама.

За оцену климата драгоцени су подаци о томе: 1) колико траје вегетација усева; 2) кад обично почињу пољски послови с пролећа и кад се довршују пре зиме; 3) који се усеви гаје са сигурношћу; 4) колика је температура по годишњим временима и месецима; 5) кад наступају рани, а кад позни мразеви; 6) која је количина воденог падежа по месецима и чиме се карактеришу; 7) који ветрови владају у којем годишњем времену и да ли и какве штете причињавају и 8) да ли често пада град и какве штете наноси.

Е. Д. Т.

ПРИПРЕМАЊЕ СЕМЕНА ЗА СЕТВУ

(САВРЕМЕНИ РАДОВИ НА ДОМУ И У ПОЉУ)

На Сретење (2 фебруара) срећу се зима и пролеће... вели се у народу. И ако још снег притискује поља као бели корав покров, преко дан се на пригревици снег отопи и копни, а пред вече, преко ноћ и у зору, на ведром небу, мраз стеже... опет осећа се дах пролећа као весник буђења новог живота. Дан је одужао, а сунце је ојачало и ако не дувају ни устока, ни северац, ни кошава, осећа се како жеже и присојне и јужне стране, сунцем обасјане, топе се и стрехе капљу. У старим „знањама“ и читанкама учили смо, да на Младенце 9 марта настаје пролеће, а од њих нас раставља само још пола месеца дана.

То је и опомена, да нам се ваља из зимњега сна и одморишта пренути и журити с пословима, да се радови не натрпају. Ваља нам полагати темеље години која је пред нама за течење и привређивање, за наше издржање и за плаћање подужица, што нам их је 1907 као неродна или слабо родна натоварила на рамена као тешко бреме.

[1]) Земљопис од Мих. М. Стевановића стр. 86.

На дому крајње је време да смо се постарали за *набавку семена за сетву*, те да сад приступимо *пребирању, треблењу и чишћењу семена*, ако смо га имали од чега себи оставити. Не смемо се полакомити, јер би то била врло рђава штедња. па помислити, за семе могу оставити и лошије зрно или усев, а оно што је боље да продам; или ако семе набављати, куповати или позајмљивати морам, помислити, па моћи ћу се проћи и са јевтинијим семеном, јер би то била погрешка која би нам се љуто осветила. „Какво семе онакав род“... „каква сетва, онаква и жетва“. Рђав је рачун таква наопака штедљивост: узети јевтиније и лошије семе за сетву... па добити и рђаву жетву, целе године се мучити и знојити око обраде таквог лошег семена које ће дати рђав и кржав, штур и коровљив усев, па и рђаво семе и род и које ће дати и лошији и на меру лакши род и количином мањи а по вредности жетвени принос јевтиније цене. И ако би сав рад око обраде усева и добијања жетве од њега, што се труда и трошкова тиче, био исто онолики за лошији и мање родан, као и за добар и родан усев. Разлика би само била и то огромна: што би родњији усев много боље плаћао уложен рад на њега: дао би и по количини и по вредности много већи чист принос, но усев лошији и од рђавог семена.

Запамти земљорадниче, да само потпуно развијено зрно и семе може израсти у снажан усев и одбацити свој пун род. Лако и лоше зрно, ако и никне, може произвести само слабуњав и кржав усев који се окрљати и отргнути не може преко целог трајања пораста, ни одликовати у заметању и одсецању рода.

Новије, изврсне и много хваљене врсте и сорте усева постале су махом само на тај начин, што су људи који се производњи семена одају, од познатих дотле сората одабирали најтеже и најкрупније класове и зрна па су та зрна — семе — на снажној, добро припремљеној и обрађеној земљи на прописном растојању у врстама усевали и за време целога пораста усев неговали, те да добре особине и одлике усева што боље усаврше и развију. У Енглеској и Немачкој, па и у Мађарској, ово последњих година, учињен је велики напредак у погледу одгајања семена и сорти усева. Постигли су да одгаје знатно приходније сорте, из којих су ове нове постале. По себи се разуме, да сорте које су врло родне и приходне постале, па ма којој врсти усева припадале, полажу и веће прохтеве, што се тиче земље, ђубрења и неге.

Ако можемо и ако хоћемо да задовољимо ове прохтеве, онда морамо мало по мало набављати себи ове боље сорте, с којима ћемо најпре засејати мање постате или деонице њиве, те да семе од ње умножимо, да можемо потом и веће површине засевати.

Али било да такво боље семо себи одгајујемо, било да обично семе себи остављамо, морамо га пре сетве најпре пребрати и отребити, очистити... Земљорадниче, не сеј нипошто коров, јер ће ти коров и нићи! И земља хоће да измеће коров, ако је добро не обрађујеш и на време и како треба не требиш, али и са семеном многи се коров посеје у њиву. За то немој се ослањати, у треблењу и чишћењу семена, само на рад вејалице и на вејање још на гувну, јер је то несавршено и површно чишћење: од плеве, земље, прашине итд. али не и од уродице, коровског семена, али... и пребирај га: нека отпадне и нека се избаци и све ситно, штуро, у вршају озлеђено зрно, неразвијено семе, упланак. Од њега неће бити никакве користи: ни влата, ни класа, ни у класу једра — добра зрна... и ако би понешто и никло. Све то неразвијено и кржаво семе, чист је губитак за тебе земљорадниче! Струњење у земљи, нићи неће! Ако би га пребрао, требећи право семе, могао би га утрошити нешто за своју, а нешто за храну стоке и живине.

Не сеј коров!

Да отребиш уродицу, коровско семе из семена од усева, постоје нарочита требила — тријери, — на којима кад семе преточиш, кад га кроз требило пропустиш, оно издвоји потпуно и избаци: овсик, кукољ, граорицу и све остало ситније коровско семе и зрневље, па шта више пребере и одвоји и осталу нечистоћу која је за вејалицом заостала у семену (прашину, плеву каменчиће итд.) и што је главно и сва лакша, штура и озлеђена зрна. Само ако се справа прописно удеси, према врсти семена наместе и решета и сита на тријеру, па и пужаста осовина кроз средину са њеним чистилицама како треба намести [1]).

Но требила има двојаких: *простих тријера* који врше онај посао што је у горњим врстама побројан. Прост тријер има за $^1/_3$—$^1/_4$ свога цилиндра (ваљка) с горње стране сито — ишупљикан део — за пребирање, избацивање ситнијег, штурог зрна и свега лакшег и ситнијег коровског семена; остали део цилиндра (ваљка) је металан омотач исцела, неишупљикан, али изнутра има изврћене кесице, удубљења, у која при окретању ваљка, из семена које се претаче, испада све крупније и округло коровско зрневље и на тај се начин избацује из семена, докле се семе окретањем ваљка претаче кроз коританце под осовином у средини, из кога точи кроз точило отребљено или очишћено семе. Али има тријера који су удешени и за *пребирање или сортирање* семена, тако званих *справа пребирачица или сортирачица*. У њих је ваљак сав ишупљикан т. ј. од округлих сита са разрезима разне крупноће тако, да се кроза њ проточено семе пребере или сортира у 3 или 4 сорте према крупноћи или каквоћи житног зрна. Најситније зрно прекрупљује се стоци за храну, две средње сорте употребљују се за млевење брашна, *а четврто најједрије и најразвијеније или најтеже зрно узима се само за сетву*. По себи се разуме, да су за треблење семена много боље ове пребирачице од простих требила или тријера... У нас се с муком тек отпочео крчити пут употреби требила — тријера — а за пребирачице ретко ко да зна и да их набавља и употребљава.

И стога земљорадници који хоће да се управљају по пословици народној: „какво семе такав род“ који су приступачни добром и корисном савету, прилажу за новине, теже напретку, они радије приступају мењању семена, поручивању и набавки добро одгајеног семена, него што ће се одавати сами производњи бољег семена и пребирању његовом. Чини им се оно јевтиније и мање заметно и да ће пре постићи успех, но ако се сами помуче око одабирања и одгајивања бољег семена и ако у задрузи и удружењу за набавку потребних им справа и машина за заједничку употребу, не гледају савремену потребу и спасавање своје од нужде.

Мењање семена т.ј. приступање набавци новог семена има увек само онда смисла и оправдања, неминовно је и неопходно потребно само онда, кад нам жетве истински попусте, стукну у назад и ако употребљујемо за сетву здраво и добро пребрано семе. Значи ако се семе изметнуло, изродило, што може бити, ако је измележено, ако није одабирано, ни пребирано; или узрок погоршавању семена може лежати и у спољашњим природним условима, ако земљиште и климатске прилике (поднебље) сметају потпуном развићу оне сорте семена које се у том крају сеје, ако им оно није прилагођено.

---

[1]) Види у „Тежаку“ од 1905. број 25. 26. на стр. 201. чланак: Упут за руковање тријером.

Онда га ваља изменити и заменити новом сортом за коју се може мислити, да ће у том крају боље успевати. По себи се разуме, да и онда морамо што пре приступити мењању семена, кад су природне прилике, време које влада у том крају, толико уназадиле доброту жетве, да се од употребљеног досада семена добија незнатан или рђав род као полог, пророслица, упланак, стрвоњ или испадак итд.

Ко има добру, издашну сорту, тај ће паметно учинити, ако добро родних годнна, за семе остави и приштеди потребну количину не само за догодишњу, идуће, но и за сетву и доидуће године, те да, ако би идућа година дала жетву лошије каквоће, имадне за семе довољну количину од преклањске добре и опробане сорте, да тим начином може себи одржати и очувати ваљано семе из родне године и од изврсне сорте која није попустила, ни попузнула, да би могла бити склона изметању, као семе из лоше, нородне године. Житно семе у другој години губи од своје клијавости врло мало, да та околност не сме бита никакав узрок, ни сметња да се не управљамо по овом разумном правилу. Дуже држање и чување семена није за препоруку.

За сетву нису семена која већ по боји и по мирису показују, да су мањчива. Упланак, штурак, смежурано зрно, прљаво обојено, мемљиво или на плесањ које воња, такво семе значи страдало је или већ за време пораста, или са рђава времена о жетви и вршају или због неупутног и рђавог чувања. И зрно вршено на машини — вршајици — није најбоље за семе, нарочито ако је машина одвећ поужена или притегнута, те су зрна прегњечена или искидана. Пречаге на млатилу или бубњу вршачном, горе су у том погледу но зубци. Пшенична, ржана и јечмена зрна изгледа да су отпорнија и мање осетљива, но овсена која покадшто због вршаја на машини у клијавости знатно изгубе. Због тога при вршају овса на машини, ваља вршаћу корпу што више попустити, размаћи од бубња или га бар за семе, оврћи.... коњима.

За препоруку је, да се набавка или поруџбина и осталог потребног семена које се купити мора, као што је семе детелинско, од луцерке, еспарзете, сточне репе, граорице, конопље, лана итд. још сад, благовремено површи. И то само из поузданих извора код Пољопривредних Подружина, Земљорадничких Задруга, Пољопривредног Друштва или Главног Савеза Земљ. Задруга,... и ни код кога више. То је у Србији најпоузданији и најбољи извор, јер нигде нема веће лагарије и чешћих подвала, но при испоруци семенарија и плавога камена... као и пољопривредних справа и машина. „Јевтино месо... чорба за плот!“ Чим ти неко нуди јевтиније који од ових предмета, но што их од удружења добијаш... буди подозрив и на опрезу. Подвале неке бити мора: или је семе измешано са старим те мање клијаво, или није чисто, ни добро зрело, или није од оне сорте која је најбоља, или је измешано с другим јевтиним семеном, или песком и земљом; у плавом камену има галице (зелене) и других јевтиних примеса које кваре и отежавају на мери, а уде дејству плавог камена; пољопривредне справе и машине, морају бити из рђавог материјала, рђавог построја (конструкције), или старе па преправљене и наново обојене итд. Знај и запамти, да наша пољопривредна удружења (Друштво и Подружине, Главни Савез и Земљорад. Задруге), зато и постоје, што су у главноме *заједнице за набавку свију пољопривредних потреба* које оне набављају и из најбољих извора, из најпризнатијих радњи, с потребном спремом и разумевањем да цене твоју потребу, као и доброту или каквоћу набављених предмета и која све што набављају узимају и под јемством за доброту, за највећу чистоту и степен клијавости, за најбољу садржину, грађиво и постројење, па што више та удружења семена и плави камен, као и справе и машине морају и опробати и испитати, пре но што ти исте препоруче и продаду... Где иначе можемо још наћи толиког јемства и поуздања?

О ОРЕЗИВАЊУ ЗРЕЛИХ ЛАСТАРА НА КАЛЕМЉЕНИМ ЛОЗАМА

Једно предавање, које је држао виноградарима по државним ловним расадницима

Велимир Н. Стојковић

Наставак

5. Кратко и дугачко орезивање.

Ластари на лози могу се орезивати кратко или дугачко. Ако се на ластару остави једно до три окца, наравно, не рачунајући ту она окца сасвим при основи ластара, онда се каже да је тај ластар *кратко орезан.* Ако се пак на ластару остави више од три окца, онда се каже да је тај ластар *дугачко орезан.*

Сорте код којих су најдоња окца плодна орезују се ниско (Прокупац, Зачинак. итд.), а сорте, код којих најдоња окца нису плодна, орезују се високо (Дренкови, Адакалка итд). Али напред смо видели да и бујност гица, односно ластара, поред положаја плодних окаца, утиче на то да ли ће се ластари краће или дуже орезивати и да управо дебљина ластара има пресудну реч у орезивању. Јаче ластаре, навели смо, треба дуже орезивати и ако би с обзиром на сорту и положај плодних окаца тражили краћу резидбу и обратно слабије ластаре краће орезивати и ако би с обзиром на сорту и положај плодних окаца тражили дужу резидбу.

На бујност гица, односно дебљину ластара утиче подлога питоме лозе, даљина растојања између гица, земља и клима.

Бујност једне исте сорте повећава се или смањује према подлогама, на којима је та сорта накалемљена, било услед тога што су америчке лозе саме бујније или слабије од питоме лозе, било што се ова боље или горе спаја, сроћава са разним америчким лозама. Тако Скадарка калемљена на Рупестрису је много бујнија него ли на Рипарији. Према томе једна иста домаћа сорта накалемљена на разним америчким лозама различно ће се и орезивати у погледу дужине. На подлогама на којима буде имала дебље ластаре свакако да ће се и дуже орезивати него ли на подлогама на којима буде имала тање ластаре.

Уколико се лозе саде на већем растојању једна од друге, утолико ће бити и бујније и обратно. Исто тако уколико је земља под гицама плоднија, уколико се она више ђубри, као и уколико је клима влажнија, утолико ће и лозе бујније расти. Једну калемљену лозу, која расте на плодној и довољно влажној земљи, а притом је још ређе посађена, треба свакако мало дуже орезивати, него ли лозу, која је чешће посађена, и која расте на посној и сувој земљи. Но ако у једном винограду, који је подигнут на плодној и јакој земљи има и слабих гица, а то се може из буди ког разлога десити, онда треба гицама жртвовати род, па ластаре на тим слабим гицама орезати сасвим ниско, да би се у идућој години добили јачи ластари, који ће онда моћи издржати дужу резидбу.

Овде нам се поставља једно питање са којим треба да се мало позабавимо, а на име да ли се и наши калемљени виногради могу сасвим ниско, или како се то друкчије каже *у главу* орезивати, па да ипак роде. Ви сви знате да су

наши стари виноградe подигнуте са домаћим лозама и некалемљене орезивали у главу, па су ипак рађали. То је истина. Наше винске сорте грожђа: Скадарка, Зачинак, Прокупац итд. врло су родне, јер код њих и она најнижа окца на ластару, који се орезују на род, имају грожђа. Дакле те се сорте задовољавају и најнижом резидбом. Међутим при подизању винограда наши стари нису земљу риљали као што то ми сада радимо нити су је ђубрили. Гиче према томе нису онда биле тако бујне нити су пак ластари на њима били тако дебели. Кратким орезивањем — у главу, притицај сокова у остављена окца није био онда јак, те се тако могло и добити рода. Данас пак за винограде риљамо па често пута и добро нађубримо земљу и онда је појамно да су нам сада и гиче бујније и ластари дебљи него некада. Кад на калемљеним лозама применимо орезивање у главу можемо очекивати само доста ластара и лишћа, а никако плода. Притицај сокова у том случмју у остављена окца бива сувише јак, те се добијају веома бујни ластари, а бујност и родност као што смо напред навели стоје у обрнутој сразмери. Чак и кад се домаће лозе ако бујно расту, орезују у главу неће се добити рода. Неки су од вас, можда, пролазили кроз винограде на живим песковима, на којима се питома лоза не боји филоксере, па су тада могли приметити да се ти виногради не орезују у главу него скоро као виногради на калемљеним лозама. На живим песковима лоза доста бујно расте бор док још није сувише стара и кад би се орезивала у главу свакако да ништа не би ни рађала.

На количину воде, која пролази кроз судове у ластарима може се применити један закон (Поасејев закон), по коме се одређује количина течности, која пролази кроз капиларне цеви. По том закону количина течности. која пролази кроз судове уског пречника, па дакле и кроз судове у лози, обрнуто је сразмерна дужини тих судова, а међутим стоји у управној сразмери са пречником (на четвртом степену) односно ширином отвора тих судова[1]) Дакле према томе у кратко орезаним ластарима лакше и више воде пролази него ли у дугачко орезаним ластарима. Последица је тога да уколико је дужи ластар односно основни облик или крак гиче утолико мање воде примају окца. Отуда у сушним местима лозе се утолико боље одупиру суши уколико је њихов основни облик мањи, нарочито уколико су ластари, орезани на род, краћи. У јужној Француској, у којој је клима сушна, јер има мало кишних дана основни облик лозе је низак, а ластари су кратко орезани.

Кад би ту орезивање било дуго, прође би сокова кроз ластаре била слаба и утолико још слабија што нема довољно ни влаге у земљи и онда би млади ластари, развијени из окаца остали у недостатку воде кржљави, па би и гиче од тога јако патиле, па чак и угинуле. На жарким косама, изложеним јакој суши и припеци, као у опште у сушним крајевима ваља вршити кратко орезивање и према томе гајити сорте грожђа код којих су најнижа окца плодна, која дакле могу поднети и кратко орезивање. На влажним местима и у равницама, где су плодне земље може се корисније применити дуг основни облик и дуже орезивање или ако не дуг основни облик оно бар дуже орезивање. Тако се и орезују лозе на Југо-западу Француске, где је клима услед многих кишних дана преко године врло влажна. За кратко орезивање ту би било и сувише влаге те би се тако добили и сувише бујни ластари на штету плодности. Разуме се да се ту гаје и лозе које траже дужу резидбу.

Види се дакле из овога да нас клима једног предела упућује какве сорте лозе да садимо и какав начин резидбе на њих да применимо.

И кратким и дугачким орезивањем може се удесити да се на једној гиди остави исти број окаца на род. У место једног дугачког ластара са шест окаца ми можемо на тој истој гиди оставити три краћа ластара са по два окца. Али тада ће се добити не само разлика у количини него још и разлика у каквоћи грожђа. Казали смо мало час да су окца на ластару утолико плодниja тј да садрже у себи у толико више гроздова уколико се више удаљавамо од основе ластара. Према томе један број окаца (6) на једном дугачко орезаном ластару даће већу количину грожђа, него ли тај исти број окаца на три кратко орезана ластара. Претпоставља се овде, разуме се, да је реч о једној родној сорти грожђа, то јест о сорти, код које су и најдоња окца на ластару плодна. Видимо. дакле, да се дугачким орезивањем под једнаким осталим погодбама добија и већа количина рода.

У колико се више једна гица оптерети родом, па се тај род и одржи на њој до бербе, свакако ће се у толико и лошије вино добити и обратно. Тиме нећемо да кажемо да орезивање треба да се тако подеси да се од једне гице добије сасвим мало грожђа у намери да се зато добије у толико боље вино. То не би било ни економски кад је већ и огледима потврђено да има једна граница, до које се гица може оптеретити родом, па да се ипак квалитет вина осетно не промени. Тако г. Раваз, професор Пољопривредне Школе у Монпелију проучавајући Арамон изнашао је да се, према односу између тежине грожђа једне или више гица (F) и тежине ластара једне или више гица (V) каквоћа вина, коју он преставља у степенима алкохола овако мења:

$\frac{F}{V}$	Степен алкохола добијеног вина	$\frac{F}{V}$	Степен алкохола добијеног вина
0.28	11.4°	6.5	8.5°
0.33	11.4°	7.5	8.6°
0.42	11.4°	8.2	8.5°
0.50	11.2°	9:4	8°
1.30	11°	10,5	8°
3.40	10.5°	11.5	7.7°
4.30	10.2°	12.5	7.6°
5.5	9.5°	17	6.5°

Из ове се таблице види, да уколико се добија већа тежина ластара према тежини рода да ће се утолико јаче и вино добити. Кад је однос $\frac{F}{V} = 0{\cdot}28$ онда значи да је количина рода представљена цифром 1·4 а тежина ластара цифром 5. Каквоћа вина дакле у том случају кад је тежина грожђа скоро за четири пута мања од тежине ластара представљена је цифром 11·4°; она је, дакле, онда врло добра, управо најбоља. Али та иста каквоћа вина — 11·40 као што се из таблице види, добија се и кад је однос $\frac{F}{V} = 0{\cdot}42$. т.j. кад је тежина рода представљена цифром 2·10, дакле један и по пута већом него мало час, а тежина ластара истом цифром 5, кад је тежина рода за нешто више од два пута мања од тежине дрвета. При орезивању треба тражити ту границу, докле се гица може оптеретити родом, тако да се од ње добије највећа количина грожђа, па да то ипак не иде нити на уштрб

[1]) Тај се закон може овако представити формулом:

$$Q = \frac{APD^4}{L}$$

Q = количина воде, која пролази кроз суд.
A = сталан кофицијент за једну исту течност и исте дуварове капиларних судова.
P = притисак, под којим се течност пење.
D = пречник или отвор суда.
L = дужина суда.

саме гиље, нити пак на штету саме каквоће вина. Али ако се намерно пусте ластари мало дуже него што би требало према снази гиље, онда ће се добити и већа количина грожђа и то често пута и на штету саме гиље и лошија вина. То се лепо и из таблице види. Кад је $\frac{F}{V} = 9{\cdot}4$ то ће рећи кад је тежина рода престављена цифром 47, а тежина ластара цифром 5 дакле кад је тежина рода девет и нешто више вута већа од тежине ластара каквоћа вина престављена је у степенима алкохола цифром 8°. То је у осталом и појамно кад се изближе размотри гиља и њени органи. Кад се гиља преоптерети родом према количини својих ластара, она неће имати довољно органа за црпљење хране из земље и атмосфере, нити ће пак моћи да преради, справи у довољној мери разних састојака, нарочито шећера, за тај толики род. Свакако да онда грожђе неће ни сазрети као што треба, нити ће имати у себи онолико шећера, као кад је род на гиљи проређен.

Отуда ваља избегавати дугачко орезивање, у циљу да се добије већа количина грожђа, кад се има у виду производња доброг вина, разуме се, ако нам то не налаже сама сорта или пак дебљина ластара на гиљи. Има пута и начина да се дође и до веће количине грожђа и доброг вина, а да се не морају продуживати ластари, који се остављају на род, а то је гушћим сађењем лозе. Но ми се у расправљање тога питања нећемо ни упуштати, јер би нам то одузело и сувише времена.

(Наставиће се)

Исправити: На стр. 20 при дну другог ступца у бр. 3. „Тежака“ стоји написано у другом стуцу шестог реда одоздо „Један од тих пупољака је добро склопљен и нема рода код неких нарочито винских сората. а треба да стоји: „Један од тих пупољака је добро склопљен и има рода нарочито код неких *наших* винских сората“.

ГЛАСНИК

Са II овогодишње конференције чланова свију друштвених секција. — У недељу 3. феб. 1908 одржан је и други састанак чланова свију друштвених секција. да доврши послове који нису могли бити свршени на првом састанку 27. пр. мес. На овом састанку имало је да се прегледају досада расписани стечаји за напредније начина рада и ако је потребно, да се предложе и нови који би по пешности потребе и важности њиховој заслуживали, да се уврсте у ред расписаних стечаја. Потом. да се и стечај за практичне пољопривредне поуке који је пре више година прописан, провери и расмотри.

По првој тачци дневнога реда развила се дуга и посве умесна стручна расправа у којој су узели учешћа скоро сви присутни чланови. Имајући на уму смер који се жели постићи овим стечајима за напредак појединих привредних грана у земљи, да се што више привредника покрене, да стално заведу овај или онај напреднији начин рада; имајући на уму нарочито такве стечаје расписане за целу земљу и новчане жртве које Друштво из својих скромних средстава чини, а да се на саме прегледе и оцену чине често знатни издаци, то чланови конференције, у интересу бољег постигнућа циља коме се тежи, налазе, да према природи и важности садржине стечаја, међу условима за исте. ваља увек прописивати колико се најмање такмичара пријавити мора, па да се стечај узме у поступак и приступа прегледу, оцени и издавању награда. Да се стечај расписује и кад буде прописним путем предложен и одобрен (од конференције чланова секција, управе ондосно збора) онда, кад за њега буду прописани сви предвиђени услови у начелу и кад се они могну ставити свакоме ко затражи, на расположење. И на послетку чланови су једногласно усвојили, да се предложе збору за расписивање стечаја:

По један за Живинарство и за Пчеларство, од оних који су раније расписивани и по којима су награде издате или имају да се на рачун 1907 г. закључно издаду.

1. Ко подигне *угледан живинарник* за *кокошке, ћурке, гуске и иловке* за најмање 200 грла, но тако да једна и две врсте од те живиие преовлађује према месним приликама, у којима се одгајач налази и према томе што се на најближем тргу највише тражи и боље плаћа. I. награда 300 II. 200 III. 150 динара. Рок, пријави до 15 октобра 1911 г. — Стечај ће се узимати у поступак ако се пријави најмање 10 такмичара. Такмичити се могу привредници из округа: *београдског, смедеревског, подринског, пожаревачког, моравског, крагујевачког и крушевачког...* У осталим условима ваља прописати хигијенска начела за добар, рационалан живинарник према нашим приликама, остављајући њино остварење и извођење појединцима који се такмичити желе.

2. Ко подигне *угледан пчеларник* са најмање 50 кошница и на истом с потребним поибором примерно пчелари. — I. награда 300. II. награда 200 и III награда 150 динара Рок пријаве 1 јули 1909. Стечај ће се узимати у поступак, ако се пријави најмање 10 такмичара. Такмичити се могу привредници из целе земље.

За тим на састанку је решено, да се предложе и два нова стечаја:

1. Која сеоска општина две године држи *запатне бикове*, добре и подесне за своје прилике, прописно их негује и храни и о пуштању бикова на краве сеоске води забелешку. Рок за пријаву је крај 1910 године. Такмичити се могу сеоске општине у округу врањском, пиротском, топличком и ужичком. За сваки округ расписује се по једна награда од 500 динара. Која општина из тих округа буде желила да јој Српско Пољопривредно Друштво помогне стручним саветом у избору бикова добрих и подесних за њене прилике или у осталоме по овом предмету, Друштво му стоји на расположењу.

2. Ко подигне *ђубриште*, било уза сточну стају, као њен саставни део, или засебно у дворишту, по прописима начела за рационално неговање ђубрета на ђубришту: на њему од своје стоке гајене у стаји ђубре прибира и прописно негује и одневано ђубре правилно и редовно за ђубрење својих орница употребљава. Ђубриште мора бити подешено за најмање 5 грла крупне стоке (говеда и коња, или за онолико грла ситне стоке колико одговара 1 грлу крупне стоке, као јединици). Рок пријави је 15. јуни 1909 године. Такмичити се могу појединци, привредници из целе земље. Стечај ће се узети у поступак ако се пријави најмање 25 такмичара. При прегледу сем оцене постројa ђубришта и осталих услова и прописа, испитиваће се и садржина одневаног ђубрета у главним састојцима за биљну храну. Награда ће бити осам: I. награда 500 II. награда 300. III, награда 250. IV награда 200. V. награда 150. VI награда 100. VII. награда 50 и VIII награда 50 динара.

За тим је конференција расмотрила расписани стечај практичних пољопривредних поука који је важио до 1 септембра 1907 године и нашао је. да тај стечај ваља заменити новим за 1908 годину и у будуће за сваку годину расписивати стечај само за онолико поука, колико се и издати може, и из тема које су тренутно српском пољопривреднику најпотребније и најпрешније. Награду по штампаном табаку повисити до 100 динара, а поједине поуке с погледом на слике, могу износити 5 штампаних табака.

За 1908 годину расписати стечај за *Поуку о гајењу шећерних биљака.* Пошто је прво издање распродато то позвати писца да приреди II. попуњено и поправљено издање. а ако се писац не би могао одазвати, онда да се распише нов стечај за исту поуку.

Помоћ гладнима. — Ванредна окружна скупштина окр. београдског на своме III састанку 26 јануара ове године донела је одлуку:

„Да се београдски округ у циљу помоћи оскудних у храни задужи првенствено код Државе или код Управе Фондова на основи окружног прireза у суми од 200.000 динара.

Да се за тај новац набави кукурузна храна било на берзи или јавној лицитацији и да се иста разда најоскуднијима у храни и то непосредно преко општинских судова, на обавезе општина да ће вредност примљене хране округу вратити у року трогодишњем без интереса.

Општине имају храну раздати на обавезу грађанима, који имају најнужнију потребу у храни и то по списковима, у којима ће бити назначено, колико има чељади у породици и колико ко порезе непосредне плаћа.

Раздавање хране извршити преко окружних и среских изасланика у присуству економа и полицијске власти.

Овлашћује се шири окружни Одбор да сразмарно траженим сумама хране и стварној потреби определи колико се којој општини има издати, с тим да се општинама изрично саопшти, да се ова помоћ мора вратити.

Ово решење достављено је г. Министру финансија ради одобрења.

Цена и потрошња пољопривредних производа у Енглеској. — Министарство Народне Привреде добило је од нашег Генералног Конзула у Манчестру доње податке о цени и потрошњи оних артикала које наши извозници највише продају.

1. *Масло.* Оно се највише доноси из Данске. 92 милиона кгр, увезено је у Енглеску 1907 год. $5^1/_2$ милиона кгр. увезено је више 1907 год. но у 1906 год. — Потрошња масла је у садање време много већа но што је икада била, чак шта више и масло лошијег квалитета по доброј цени је продавано, тако да трговци који се продајом тога артикла баве имали су великих тешкоћа, да задовоље тражњу нихове многобројне клијентеле (муштерије).

Маслу које се увози из Новога Селанда скочила је цена од 3 на $5^1/_2$ динара %. — Садања је вредност маслу 300 динара од 100 кгр. Данско масло стоји на првоме месту, јер се 100 кгр. продају по 325 динара. Једна знатна количина масла довози се из Ирландске, али најбоље ирландско масло не продаје се скупље од 260 динара 100 кгр.

Бројеви доле изложени показују количину и вредност масла, у ливрама штерлинга, увезеног у Енглеску у 1906 и 1907 години.

Масло увезено 1906 године

Русија	30,770.230 кгр.	2,918.124	лив. штер.
Шведска	9,273.900 „	1,036.638	„ „
Данска	85,011.355 „	9,636.862	„ „
Немачка	542.861 „	56.559	„ „
Холандија	9,926.917 „	993.396	„ „
Француска	16,203.212 „	1,775.601	„ „
Нов. Селандија	15,811.120 „	1,626.997	„ „
Сјед. Амер Државе	7,980.437 „	748.197	„ „
Аустрал. Викторија	14,569.147 „	1,568.057	„ „
Нова јужна Галија	9,164.631 „	957.702	„ „
Кесланд	3,596.026 „	404.980	„ „
Канада	9,687.809 „	976.008	„ „
Остале земље	7,147.755 „	761.075	„ „
	220,005.397 кгр.	23,460.196	лив. штер.

Масло увезено у 1907 године.

Русија	33,362.584 кгр.	3,086.821	лив. штер.
Шведска	11,502 520 „	1,269,820	„ „
Данска	92,268.282 „	10,192.587	„ „
Немачка	370.176 „	34.832	„ „
Холандија	8,547.802 „	826.288	„ „
Француска	14,270.653 „	1,651.137	„ „
Нов. Селандија	15,922.270 „	1,599.226	„ „
Сјед. Амер. Држава	53.925 „	5.450	„ „
Аустрал. Викторија	14,644.229 „	1,470.280	„ „
Нова јужна Галија	10,225.544 „	1,009,266	„ „
Кенсланд	4,953.560 „	473.104	„ „
Канада	1,763.019 „	175.537	„ „
Остале земље	6,014.229 „	628.112	„ „
	213,898.793 кгр.	22,452.460	лив. штер.

(Свршиће се)

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Подринска окружна Подружина држала је 27 пр. м. главни годишњи збор, на коме је изабрата нова управа. пошто је стара дала оставку. Изабрана нова управа на седници од 31 пр. м. у првој својој седници изабрала је међу собом ово часништво:

За председника г. Милана Илића свештеника и окружног посланика из Владимираца

За подпредседника г. Николу Белобрка окружног економа.

За благајника г. Софронија Радовановића учитеља

За деловође: гг. Рад. Нешића уптавитеља и Венцеслава Валенту професора Ратарске школе у Шапцу.

Управа је сазвала за 14 ов. м. ванредни збор на коме ће се изабрати повереници и поднети збору програм рада и буџет прихода и расхода за ову 1908 г.

Број 7. и 8. изићиће уједно. У њему је извештај о раду друштвеном у 1907. години.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 6. броја „Тежака“: — Утицај климата на успевање и жетвени принос усева. — Припремање семена за сетву (савремени радови на дому и у пољу). — Орезивање зрелих ластара на каламљеним лозама (наставак). — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
ПРЕДСЕДНИК **Вучко С. Богдановић**

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 7, 8, и 9. | **НЕДЕЉА 24 ФЕБРУАРА 1908 ГОДИНЕ** | ГОДИНА XXXIX

ИЗВЕШТАЈ
О раду Српског Пољопривредног Друштва у години 1907.

Управи Српског Пољопривредног Друштва част је поднети Главном Годишњем Зору следећи Извештај о раду друштвеном у 1907. години:

I

О друштвеном имању.

Одбор, коме је друштвена Управа поверила уређење III. Земаљске Изложбе Живине, свестан свога задатка, није се ограничио просто само на излагање живине, него је при приређивању ове изложбе имао шире погледе о једној доброј и свима потребама одговарајућој савременој таквој изложби, водећи рачуна и о томе, да посетиоцима изложбе, том најпогоднијом приликом, покаже: како треба живину чувати и неговати, а да од тога рада добију што обилатије користи. За успешнији рад у живинарењу, на првом су месту потребни добри и циљисходни живинарници, који ће и потребама и имовном стању дотичнога домаћина одговарати, — па је Друштво у том циљу подигло у друштвеном дворишту више угледних живинарника, и то како од најпростијег материјала, тако и зиданих, који ће посетиоцима овога Друштва у свако доба служити за углед: како и на који начин, а према потреби и могућности, треба подизати живинарнике као што ће ниже опис следовати. Са тима живинарницима, дакле, Друштво је своје непокретно имање у овој години повећало и улепшало терасирањем целога дворишта и засађивањем истога четинарима.

II.

О приређеним изложбама о Слави друштвеној.

О својој Слави 30 октобра, Друштво је, у истом циљу као и до сада, приредило и XI. по реду изложбу *свежег и прерађеног воћа*, са којом је била скопчана и изложба *свежег и прерађеног поврћа*, као и изложба у земљи произведене *пшенице* од семена, које је у земљи раздато ради огледног гајења, а које је набављено из Бачког Потисја, Старе Србије, Маћедоније и Бугарске. Осим тих изложаба, Друштво је приредило и *III. Изложбу живине* домаћих и страних расâ. На уређење изложаба могло је се уложити више труда и обратити већа пажња на систематско излагање изложених предмета и ако још једнако начин наковања, обележавање и упућивање предмета од стране појединих излагача, нису без замерака, нити се сви још држе издатих им прописа и упустава, да при потоњем распоређивању не стварају тешкоће, а после изложаба расправе. Изложбе наше уопште још су сразмерно млада установа, а да би и могле постићи онај значај који оне имају у осталим напреднијим државама, да послуже практичним трговинским циљевима, зближавању и упознавању произвођача и потрошача, јер је мали број година како се изложбе приређују, а Земаљска изложба живине тек је трећа на реду и стога се има још доста порадити на томе, да се оне популаришу у маси народа, па да се потом приреде и среде са свима за трговину потребним подацима и прегледима, као и да се предмети прикупе доиста из целе земље. Али утолико је засад већа њихова она друга врло важна улога, њина васпитна, поучна улога за произвођаче и за стручњаке који се баве систематским проучавањем наших привредних прилика и наших пољопривредних производа и предмета. Стога се може уочити при приређивању садашњих наших пољопривредних изложаба тенденција, да оне послуже тој улози и томе утицају што је могуће потпуније. Ове године Друштво је знатнијим материјалним жртвама, благодарећи и обилатој помоћи Министарства Народне Привреде и Београдске Задруге за међусобно помагање и штедњу, постигло:

1. Да приреди поучно и угледно одељење за III. Изложбу живине. У њему су биле заступљене све потребне справе и прибор за рационално вођење живинарства, почев од контролнога гњезда помоћу кога се врши одабирање грла још од јајета за насад и гњезда за несиво јаја, па до справа најсавршенијих система, за вештачко извођење и одгајање пилића, за кључање и гојење живине, са справама за припремање хране: млином за јарму и жрвњем за мливо костију и све те справе показиване су и објашњаване посетиоцима. Сем тога подигнуто је у изложбеном дворишту неколико

угледних практичних живинарника од разног материјала, па ипак од најпростијег построја. Један већи живинарник, по америчанском обрасцу зидан с цигљом, с одељењем за ноћивање, одељењем за насађивање и извођење живине, с прпориштем под кровом за зиму и с испустом на пољу за лепе дане. Две земунице брвнаре покривене с бусеном и укопане: једна по обрасцу белгијском прпориште и лежиште уједно, а друга комбинована — прпориште под засебним кровом. Један сељачки живинарник од олепљеног поплета и покривен рогозом, с одељењем за спавање и са два прпориштa под истим кровом: једно затворено, а друго отворено. Неколико летњих живинарника од дасака који се могу претворити, грађењем других дуварова, са набијеном струготином између њих и за зимовање живине. Као и живинарник од дасака с одељењима за пловке, гуске, а напред у испусту и с басеном за купање пловица. Пред свима овим угледним живинарницима, били су испусти засађени дрвима а ограђени поплетом од поцинковане жице. Сељачки живинарник имао је на испусту ограду од леса из врбовог поплета, какве може себи оплести сваки сељак. Поред задатка овог одељења да послужи поуци и угледу, угледни живинарници послужили су и за смештај: живине за углед, свију оних оригиналних грла страних врста и раса, како приватних, тако и држав. запатних станица а која су била најбоља и најчистокрвнија.

2. Г. Министар Народне Привреде потпомогао је Друштво у приређивању изложбе живине са 1000 динара, да се могу појачати и повећати одређене награде излагача, на који је циљ Друштво одредило 2190 динара. Ових 1000 дин. употребљено је на 20 премија од по 50 динара како за кокоши појединих истакнутијих раса, тако и за пловке, гуске и ћурке.

И Београдска Задруга, приликом прославе своје двајестпетогодишњице, сетила се Српског Пољопривред. Друштва и на награде одредила 1000 динара, од које суме издато је 500 динара на награде излагачима на овогодишњим друштвеним изложбама.

3. Даље је г. Министар одредио 1000 динара за трошкове око набавке из свих 80 срезова по 2—4 стабла кокошију које су представници домаће расе, како би се могла одржати смотра и извршити проучавања, каквим се одликама одликују домаће кокоши и коме типу припадају. Овом се приликом могло утврдити, да је домаћа кокош мелез разних раса и да се међу њима жерасте, пиргаве и црне одликују као добре носиље.

4. На послетку г. Министар је одредио 2000 динара, да се изврши и откуп одабраних чистокрвних грла од појединих врста и раса живине, за попуњавање запатног стабла већ постојећих и за заснивање нових запатних станица живине у земљи.

Како је на изложби живине уређено и продајно одељење, то и поред свега неповољног, кишног времена и из тог и из изложбеног одељења и појединци су куповали у знатном броју живину за запат.

Све те изложбе надмашиле су и по броју и по квалитету изложбених предмета, све досадашње изложбе и задовољиле у пуној мери и друштвену Управу и посетиоце.

На дан саме Славе, стизали су друштвеном дому од раног јутра силни гости како из места, тако и из унутрашњости и са стране, а тачно у $9^1/_2$ часова пре подне објавила је војна музика „поздравом“ долазак *Његовог Величанства Краља Петра I.*, Највишег Заштитника Српског Пољопривредног Друштва и Његовог краљевског Височанства *Престолонаследника Ђорђа,* које су чланови Управе с Председником и Подпредседником дочекали и уз бурне поздраве од стране присутних гостију у дворану допратили, где су на окупу већ били присутни: Његово Високопреосвештенство Митрополит госп. Димитрије, Краљевска влада са Председником Министарства госп. Николом Пашићем, Председник Народне Скупштине г. Љ. Јовановић и мноштво других великодостојника и позватих отмених гостију. Под укусно направљеним и тропским биљкама окићеним балдахином, изволело је Његово Величанство одстојати, све док се црквени обред водоосвећење и сечење славског колача није извршио. По свршеном овом светом обреду, друштвени председник г. *Вучко С. Богдановић* поздравио је Његово Величанство Краља и присутне госте овим говором:

Ваше Велачанство,

Као Председник и представник Српског Пољопривредног Друштва, молим Ваше Величанство и Ваше Височанство и све поштоване и драге госте, да примите у име Друштва најдубљу благодарност на високој пажњи коју му указујете и овом приликом као и свагда до сада, својом посетом о данашњој друштвеној прослави његова патрона Светог Краља Милутина.“

„Друштво је и овом приликом, уз прославу свога патрона, приредило изложбу воћа, поврћа и живине, па моли Ваше Величанство, да по свршеном славском обреду, благоволите отворити и разгледати ове изложбе.“

„Ако садашња — трећа — *земаљска изложба живине*, која и по броју и по интересовању и одзиву излагача, и по своме уређењу знатно превазилази раније такве изложбе, а тако исто и изложбе *воћа* и *поврћа*, задовоље Ваше Величанство и Ваше Височанство и остале госте и посетиоце, Друштво ће сматрати, да је тиме испунило једну од својих многобројних значајних задаћа.“

„Поздрављам Ваше Величанство и Ваше Височанство и све госте српском срдачном добродошлицом и изразом своје искрене жеље:

Да живи Његово Величанство Краљ!

Да живи Његово Височанство Престолонаследник!“

Пошто се Његово Величанство захвалило Председнику на поздраву и честитало Славу, настало је послуживање гостију, а Председник Друштва замолио је Његово Величанство Краља да благоволи отворити приређене изложбе *воћа, поврћа* и *живине*. Његово Величанство се томе позиву одмах најмилостивије и одазвало и у пратњи Његовог Височанства Престолонаследника Ђорђа, Његовог Високопреосвештенства Митрополита г. Димитрија, господе Министара и осталих позваних одличних гостију, разгледавши изложене предмете најпажљивије до најмањих ситница, тражећи при томе од дотичних директора о свему тачна обавештења. По свршеном прегледу, Његово Величанство изволело је изјавити друштвеној Управи своје највише допадање на овако лепо и богато приређеним изложбама, опростивши се најмилостивије са члановима друштвене Управе, који су Га при повратку у Двор испратили уз бурно клицање многобројних гостију. И Његово Височанство *иринц Павле* изволео је посетити изложбе 31. октобра.

Према продатим улазницама, било је 8418 посетилаца. Али је тај број био знатно већи, јер су биле уведене и бесплатне улазнице: за чланове друштвене управе и чланике, за излагаче, за новинаре и за све оне чиниоце који су приномогли својим радом, да уређење изложаба испадне што боље. Ово је први пут, да је Друштво увело улазницу, истина малену (0·20 динара), за посету и разгледање изложаба.

Да није сва три дана трајања изложаба падала киша, посета би била далеко већа. Што је оволики број посетилаца, нарочито из унутрашњости дошао, има се на првом месту захвалити господину Министру Грађевина, који је члановима друштвеним и излагачима изволео одобрити подвоз железницом у $^1/_4$ цене, а свима осталим посетиоцима у $^1/_2$ цене. Исто је тако Друштво захвално и Српском Бродарском Друштву, као и Дунавском Паробродском Друштву, који су посетиоцима одобрили подвоз на својим бродовима у $^1/_2$ цене.

Оцењивачки Судови за поједина Одељења били су овако састављени:

I. За оцену *живине:* г. г. Алекса Љ. Поповић, Аца Живановић и Светислав Терзић чланови управе; Сава Вукосављевић војни виши ветеринар, Милош Н. Лукићевић, управитељ државног Сточар. Завода у Добричеву, Радомир А. Нешић управитељ Ратарске Школе у Шапцу и друштвени администратор Светозар Гавриловић, уједно и директор ове изложбе.

II. За оцену *воћа:* г. г. Паја Тодоровић управитељ Винодољско-Воћарске школе у Букову, Благоје Тодоровић управитељ Ратарске школе у Краљеву и редовни члан госп. Вића Матић. За директора пак ове изложбе, одређен је члан Управе г. Вел. Стојковић.

III. За *повртња*: г. г. Др. Ђ. Радић друштвени секретар, уједно и директор ове изложбе; Антоније Мајеровић државни економ и Јосиф Сточес баштован топчидерске економије.

IV. За оцену *пшенице:* г. г. Александар Мијоковић и Мирко Миљковић чланови Управе, Јоца Марковић секретар Министарства Народне Привреде и Др. Алек. Зега хемичар.

Изложба *живине* била је заступљена са:

623 стабала *кокошака*
140 „ *пловака*
60 „ *гусака*
31 стаблом *ћурака*
3 стабла *морки* и
84 пари *голубова.*

За изложену *живину награђени* су следећи излагачи, према ниже стављеном реферату Оцењивачког Суда:

Српском Пољопривредном Друштву.

Према решењу Српског Пољопривредног Друштва, потписати чланови Оцењивачког Суда на овогодишњој Земаљској изложби живине, састали су се на дан 28. и 29. октобра о. г., и услед тога, што је изложба веома јако била заступљена са свима могућим расама и врстама живине, Оцењивачки Суд морао се поделити у две секције да би рад на време могао посвршавати.

Те су две секције биле:

I. *За кокоши*, у коју су ушли г. г. Алекса Живановић, Милош Н. Лукићевић и Светислав Терзић.

II. *За пловиће, ћурке и голубове*, у коју су ушли г.г. Сава Вукосављевић, Радомир А. Нешић и Андреја Врвић.

Заклану живину и јаја цениле су обе секције заједнички.

Неколико општих напомена за излагање живине у будуће, част је Оцењивачком Суду доставити Српском Пољопривредном Друштву:

1. Да би од сада требало да се на изложбу за утакмицу прима само *млада* живина (излежена у току те године).

2. Да се старија живина и већ једном награђена може излагати само за углед, а не и за награде.

3. Да би требало удесити да се живина раније шаље тако, да Оцењивачки Суд може без застоја и поремећаја радити бар два дана пред изложбу и свој рад окончати.

4. Да живина треба да буде, ради лакшег прегледа и правилније оцене, распоређена по расама без мешавине.

У прилогу под $^1/_1$ и $^1/_2$ приложени су извештаји I. и II. секције о награђеним лицима.

Чланови комисије:

Аца Живановић, М. Н Лукићевић, в. ветер. **С. Вукосављевић, Св. Терзић, Андра Врвић, Рад. А. Нешић.**

Српском Пољопривредном Друштву.

Секција Оцењивачког Суда за кокоши свршила је свој посао и част јој је поднети Друштву извештај о лицима, чија је живина награђена:

I. Вијандотке.

Премијом Министарства Народне Привреде:

1 Мару Вукосављевића из Београда (златне) . . Кат. Бр. 1

Трећом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Мијаила Станића, чувара желез. пруге (јаребичасте) . . . . . Кат. Бр. 17

II. Орпингтон.

Премијом Министарства Народне Привреде:

1. Јована Бијелића, служитеља из Београда (жуте) . . . . . Кат. Бр. 26
2. Мијаила Бркића, жандар. поднаредник, Топчидер (жуте) . . . . . Кат. Бр. 50

Наградом Београдске Задруге:

1. Влајка Трпковића, из Београда (жуте) . . Кат. Бр. 47
2. Младена Ђ. Брачинца, трг. Ражањ (крушевачки) . . . . . Кат. Бр. 71

Првом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Драгомира Ђурића, економа из Београда (жуте) . . . . . Кат. Бр. 32
2. Мијаила Станића, чув. жел. пруге, Београд (жуте) . . . . . „ „ 42
3. Мику Микића. земљ. из Суботинца, окр. нишки (жуте) . . . . . „ „ 84

Другом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Душана А. Ђурића, коњичког капетана из Београда (жуте) . . . . . „ „ 33
2. Милана М. Тодоровића, бакалина из Београда (жуте) . . . . . „ „ 46
3. Станију К. Митића из Топчидера (жуте) . . „ „ 57
4. Анку Николићку из Јагодине, (жуте) . . . „ „ 73
5. Лазара Савића, трг. Алексинац (жуте) . . „ „ 78

Трећом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Константцу С. Гавриловићку из Београда (жуте) . . . . . „ „ 29
2. Мицу Поповићку, из Београда (жуте) . . . „ „ 40
3. Мијаила Парезановића, наст. Екон. Топчидерске (жуте) . . . . . „ „ 61
4. Љубомира С. Илића, шефа Станице Јовановац (жуте) . . . . . „ „ 69
5. Арсу Дорословца, економа Мајур — Шабац (жуте) . . . . . „ „ 94

III. Минорке.

Премијом Министарства Народне Привреде:

1. Јулку Јов. П. Радивојевића, екон. Пирот . „ „ 122

Наградом Београдске Задруге:

1 Ђоку Марковића, трг. Алексинац . . . . „ „ 114

Првом ниградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Петра М. Трифунца, трг. и економа Алексинац . . . . . „ „ 117
2. Јоргаћа Тошића, трг. Пирот . . . . . „ „ 123

Другом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Косту Јанковића, трг. Алексинац . . . . „ „ 111

IV. Талијанке.

Првом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Радована Панића, чувара жел. пруге Раковица (жуте) . . . . . „ „ 128

Трећом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Срету Ђорђевића, служитеља из Алексинца (црне) . . . . . „ „ 132

Премијом Министарства Нар. Привреде:

1. Петра М. Тривунца, трг. и екон. из Алексинца (јаребичасте) . . . . . „ „ 190
2. Милана С. Миловановића, учитеља из Прћиловице (јаребичасте) . . . . . „ „ 194

Наградом Београдске Задруге:

1. Миливоја М. Стојковића, ђака, Београд (јаребичасте) . . . . . „ „ 156

Првом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Обрада Дачевића, служ. економије Топчидерске (јаребичасте) . . . . . „ „ 158

Другом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Спасоја Јаковљевића, арт. мајора Рипањ (јаребичасте) . . . . . „ „ 163
2. Милоја М. Васића, ђака из Крагујевца (јаребичасте) . . . . . „ „ 164
3. Милутина С. Стамбулића, гимназ. Александровац (јаребичасте) . . . . . „ 170

Трећом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Љубисава Кнежевића, трг. из Бруса (јаребичасте) . . . . . „ „ 174
2. Добросава Пешића из Бруса . . . . . „ „ 176
3. Недељка Марковића, земљодел. Бобовиште, (јаребичасте) . . . . . „ „ 191
4. Стевана Ратковића, наднич. Шабац (јаребичасте) . . . . . „ „ 201

Премијом Министарства Нар. Привреде:

1. Петра М. Тривунца, трг. и економа, Алексинац (беле) . . . . . „ „ 224

Другом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Марију Големовићку, наставн. у пензији, Београд (беле) . . . . . „ „ 216

V. Ердељанке.

Трећом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Ђорђа С. Петровића, бив. ср. практикант Сврљиг . . . . . „ „ 247

VI. Плимес-рок.

Премијом Министарства Нар. Привреде:

1. Николу С. Милошевића, полиц. писара, Београд . . . . . „ „ 266

Наградом Београдске Задруге:

1. Катинку В. У. Јовановића, Дед. Брдо . . „ „ 272
2. Катицу Комесаревић, земљ. Скела округ ваљевски . . . . . „ „ 298

Првом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Павла Милошевића, свешт. из В. Села окр. београдски . . . . . „ „ 289
2. Даринку М. Ђурђевића, из Шапца . . . . „ „ 322

Другом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Јелену Милетићеву, из Београда . . . . „ „ 264
2. Љубомира Станковића, служ. из Београда . „ „ 269

Трећом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Крсту Ђорђевића, служ. из Београда . . „ „ 257
2. Душана А. Ђурића, коњич. капетана, из Београда . . . . . „ „ 259
3. Радована Пешића, чувар жел. пруге Раковица . . . . . „ „ 294

VII. Лангшани.

Премијом Министарства Нар. Привреде:

1. Макс Пинкас Штајн, индустријалац из Београда (црне) . . . . . Кат. Бр. 354

Наградом Београдске Задруге:

1. Радомира Николића, служитеља из Београда (црне) . . . . . „ „ 350
2. Милоша Мандића, земљ. Црљенац округ пожаревачки (црне) . . . . . „ „ 401

Првом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Милисава Ж. Стојковића, земљ. Табановац, окр. пожаревачки (црне) . . . . . „ „ 404

Другом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Милана Гогића, служ. Београд . . . . „ „ 343
2. Катарину Голубовић, учитељицу Рамаћа окр. крагујевачки (црне) . . . . . „ „ 363

Трећом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Лепосаву Д. Крсмановићку, из Топчидера (црне) . . . . . „ „ 358
2. Лазара Милетића, практ. Сврљиг (црне) . „ „ 381
3. Живојина Васовића, учитеља из Адрана . „ „ 409

VIII. Мехелнке.

Премијом Министарства Нар. Привреде:

1. Милисава Ђорђевића, из Ражња . . . . „ „ 421

Наградом Београдске Задруге:

1. Петра М. Тривунца, тргов. и економа из Алексинца . . . . . „ „ 431

Првом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Наталију Љ. Трифунац, из Алексинца . . „ „ 429
2. Радисава Микића, земљ. Суботинца, окр. нишког . . . . . „ „ 439

Другом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Стевана Врећића, земљ. из Рутевца, окр. нишког . . . . . „ „ 438
2. Видоја Радојковића, земљ. из Краљева, окр. нишког . . . . . „ „ 436

Трећом наградом Српског Пољопривредног Друштва:

1. Јелисавету М. Миљковића, Топчидер . . . „ „ 414
2. Чедомира М. Аћимовића, званич. прв. суда Крушевац . . . . . „ „ 420

IX. Браме.

Другом наградом Срп. Пољопр. Друштва:

1. Светозара Стојића, архивара Гл. Контр. Кат. бр. 459

X. Домаће кокоши.

Премијом Мин. Нар. Привреде:

1. Мицу Поповићку из Београда . . . . . Кат. бр. 525
2. Љубицу Ђорђевић из Сврљига . . . . „ „ 590
3. Вукашина Николића из Б. Паланке . . „ „ 606

Наградом Београдске Задруге:

1. Игњата Радонића Зврцана — Каменице — окр. нишки . . . . . „ „ 585
2. Тома Радовановић из Сврљига . . . . „ „ 593

Првом наградом Срп. Пољопр. Друштва:

1. Миленка Живојиновића, економа из Петке окр. београдски . . . . . „ „ 530
2. Десанку Петровић из Трњака, ср. тамнав., окр. ваљевски . . . . . „ „ 540
3. Драгутина Јовичића из Бошњана, ср. лепенички, окр. крагујевачки . . . . . „ „ 558
4. Тодора Поповића из Црнајке, ср. пореч. округа крајинског . . . . . „ „ 560
5. Николу Тасића из Црпајке, ср. поречког округа крајинског . . . . . „ „ 569
6. Стојана Јанковића из Кормана ср. моравски окр. нишки . . . . . „ „ 578
7. Тому Радовановића из Сврљига . . . „ „ 596
8. Светозара Хаџића, учитеља из Сврљига „ „ 600

Другом наградом Срп. Пољоир. Друштва:

1. Персиду Јовановић из Београда . . . Кат. Бр. 523
2. Љубомира Станковић. служ. из Београда „ „ 526
3. Стевана Ћираковића из Мурлоша, срез тамнавски, окр. ваљевски . . . . . „ „ 539
4. Василија Маринковића, столара из Крагујевца . . . . . „ „ 554
5. Драгољуба Димитријевића, учит. из Вишевца окр. крагујевачки . . . . . „ „ 559
6. Јована Луковића, екон. из Александровца „ „ 570
7. Веселина Смиљковића из Д. Степоша, окр. крушевачког . . . . . „ „ 575
8. Саву Крстића из Прћиловице окр. нишког „ „ 576
9. Јеленка Кораћа из Грбовче окр. нишког „ „ 581
10. Атанасија Шарковић, из Душника окр. нишког . . . . . „ „ 584
11. Лазара Крстића из Нишевца окр. нишк. „ „ 589
12. Ђорђа Ј. Петровића из Сврљига . . . „ „ 591
13. Милена Ракића из Црнољевице округа нишког . . . . . „ „ 601
14. Коцу Петровића из Бар-Чивлика окр. пиротског . . . . . „ „ 610
15. Денчу Филиповића из Рудиња округа пиротског . . . . . „ „ 619
16. Спасенију Јовића из Вукошића округа подринског . . . . . „ „ 625
17. Живка Ј. Глишића из Црљенца округа пожаревачког . . . . . „ „ 634
18. Косту Терзића из Јарчујака округа чачанског . . . . . „ „ 659

Трећом наградом Срп. Пољоир. Друштва:

1. Јелену Д. Васићку из Београда . . . „ „ 519
2. Андрију Јеремића из Врагочанице окр. ваљевског . . . . . „ „ 533
3. Пају Вуковића из Звечке окр. ваљевског „ „ 537
4. Радојицу Лазовића из Лесковца округа крагујевачког . . . . . „ „ 548
5. Божидара Ивезића из М. Грабовице окр. крушевачког . . . . . „ „ 574
6. Филипа Качаревића из Кумана округа нишког . . . . . „ „ 579
7. Милоша Мандића из Црљенца округа пожаревачког . . . . . „ „ 636

XI. Мелези.

Премијом Министарства Нар. Привреде:

1. Петра М. Трифунца из Алексинца 726, 727, 728, 729 730 и 731

Наградом Београдске Задруге:

1. Љубицу Жакића из Мајура окр. подрин. „ „ 754

Првом Наградом Срп. Пољоир. Друштва:

1. Петра Трифуновића из Обреновца окр. ваљевског . . . . . „ „ 699
2. Светозара Живановића, из Трњака, среза тамнавског окр. ваљевског . . . . . „ „ 701
3. Саву Милетића из Бобовишта окр. нишког „ „ 732
4. Димитрија Ђорђевића, начелника среског из В. Градишта . . . . . „ „ 773
5. Милана М. Тодоровића, бакалина из Београда . . . . . „ „ 678

Другом наградом Срп. Пољоир. Друштва:

1. Ивана Голубовића из Београда . . . . „ „ 663
2. Драгомира Ђурића, ек. из Београда . . „ „ 667
3. Светолика Савића, штампара из Београда „ „ 671
4. Обрада Дачевића, служ. из Топчидера . „ „ 680
5. Радмилу М. Ђурђевића из Шапца . . . „ „ 753
6. Радована Пешића, чув. жел. пруге из Раковице . . . . . „ „ 690
7. Милана Милекића из Раниловића . . . Кат. Бр. 694
8. Милана Станковића из Вл. Хана . . . „ „ 702
9. Ђорђа Наумовића из Крагујевца . . . „ „ 708
10. Василија Михаиловића, учитеља из Крушевца . . . . . „ „ 715
11. Васу Петковића из Јагодине . . . . „ „ 718
12. Милеву М. Трифунца из Алексинца . . „ „ 722
13. Тому Рајковића из Сврљига . . . . „ „ 734
14. Лазара Ђуричковића из Соко-Бање . . „ „ 735
15. Михаила Милића, учитеља из Модре Стене окр. пиротски . . . . . „ „ 740
16. Јордана Тошића, трг. из Пирота . . . „ „ 742
17. Љубицу П. Обрадовићку. учитељицу из Нереснице окр. пожаревачког . . . . . „ „ 758

Трећом наградом Срп. Пољоир. Друштва:

1. Љубомира Станковића, служ. из Београда „ „ 672
2. Илију Павловића, гимн. из Крагујевца . „ „ 710
3. Љубомира М. Тривунца из Алексинца . „ „ 719
4. Мику Тривунца из Алексинца . . . . „ „ 721

Осим овога Оцењивачки Суд је решио да се награде:

Похвалницом:

1. Јовицу М. Ристића из Београда (за златне Вијандотке) . . . . . „ „ 2
2. Мијаила Парезановића, наст. Ек. Топчидерске (за златне Вијандотке) . . . . . „ „ 4
3. Перку Урошевић из Београда (за златне Вијандотке) . . . . . „ „ 5
4. Јелисавету М. Миљковића из Топчидера (јаребичасте Вијандонке) . . . . . „ „ 20
5. Петра Тривунца из Алексинца (Беле Вијандотке) . . . . . „ „ 8
6. Јелену Милетића из Београда (за жуте орпингтоне) . . . . . „ „ 38
7. Ружу Бојановску из Раковице (за жуте орпингтоне) . . . . . „ „ 64
8. Радована Пешића из Раковице (за жуте орпингтоне) . . . . . „ „ 65
9. Државни Сточарски Завод — Добричево (за сву живину) . . . . . „ „
10. Настаса Живковића из Ражња (за минорке) „ „ 110
11. Стевана Д. Лукића из Алексинца (за минорке) . . . . . „ „ 113
12. Срески Расадник Ниш — (за минорке) „ „ 120
13. Ратарску Школу Краљево — (за минорке и осталу живину) . . . . . „ „
14. Расадник среза нишавског — Пирот . „ „ 124
15. Душана А. Ђурића, коњичког капетана (за жуте талијанке) . . . . . „ „ 128
16. Мицу Поповићку из Београда (за жуте талијанке) . . . . . „ „ 130
17. Топчидерску Економију (за изложену живину) . . . . . „ „
18. Петра Златановића, порезн. из Ражња (за јаребичасте талијанке) . . . . . „ „ 179
19. Добросава Кочића, бакалина из Алексинца (за јаребичасте талијанке) . . . . . „ „ 186
20. Крсту Ђорђевића из Београда (за црне лангшане) . . . . . „ „ 347
21. Емилију Тривунац из Алексинца (за браме) . . . . . „ „ 461
22, Љубомира Зарића и Београда (за Американке) . . . . . „ „ 482
23. Спасоја Јаковљевића, арт. мајора из Рипња (за Американке) . . . . . „ „ 483
24. Мијаила Ђ. Јовановића, учитеља из Хума окр. нишког (за домаће) . . . . . „ „ 586
25. Миленка Лакичевића, вој. чин. из Београда (за мелезе) . . . . . „ „ 668

26. Антонија Милутиновића, раденика из Београда (за мелезе) . . . . . Кат. Бр. 669
27. Милана М. Трифунца из Алексинца (за мелезе) . . . . . „ „ 724
28. Наталију Љ. Трифунца, из Алексинца (за мелезе) . . . . . „ „ 725

1. новембра 1907. год.
Београд.

Чланови Оцењивачког Суда
(I. секција кокоши)
Аца Живановић
М. Н. Лукићевић
Св. Терзић.

Српском Пољопривредном Друштву.

Секција Оцењивачког Суда за оцену пловица, голубова и ћурака, част је поднети Друштву извештај о награђеним излагачима у следећем:

I. Пловке.

а) Пекиншке:

Премијом Мин. Нар. Привреде:

1. Живка Ђорђевића, земљод. из Вишњице Кат. бр. 812

Наградом Београдске Задруге:

1. Марицу Миљковић, праљу из Топчидера „ „ 808
2. Млекарски Завод Милана Николића и другова у Мечковцу . . . . . „ „ 822

I. Наградом Срп. Пољоир. Друштва, и то;

1. Драгомира А. Ђурића, екон. из Београда „ „ 786

II. Наградом:

1. Милоја Живановића, служ. из Београда „ „ 785
2. Милана Д. Пајевића, писара Држ. Савета из Београда . . . . . „ „ 793
3. Мијајла Петрића, чин. Срп. Пољ. Друштва из Београда . . . . . „ „ 794
4. Лепосаву Крсмановићку, из Топчидера „ „ 806
5. Младена Брачинца из Ражња . . . . . „ „ 828
6. Светозара Хаџића, учитеља из Сврљига „ „ 852
7. Михаила Ђурђевића, трг. из Шапца, . . „ „ 856
8. Мацу Жикићеву из Шапца . . . . . „ „ 859

III. Наградом:

1. Добривоја Н. Јовановића, из Београда „ „ 788
2. Видосаву Максића из Београда . . . . „ „ 790
3. Павла Милошевића из Вел. Села . . . „ „ 811
4. Милицу Јанковићку из Бобовишта . . . „ „ 841
5. Видоја Радојевића из Краљева ср. алек. „ „ 844
6. Мику Микића из Суботинца . . . . . „ „ 848
7. Тихомира Трифунца из Каоне . . . . . „ „ 868

Похвалницом:

1. Милана М. Тодоровића из Београда . . „ „ 799
2. Управу Сточ. Завода из Добричева . . . „ „ 833

б) Руанке:

Премијом Министарства Нар. Привреде:

1. Светозара А. Хаџића, учит. из Сврљига „ „ 899

Наградом Београдске Задруге:

1. Петра Тривунца из Алексинца . . . . „ „ 894

I. Наградом Срп. Пољоир. Друштва:

1. Радисава Микића из Суботинца . . . . „ „ 996
2. Синишу Протића из Вукотића . . . . . „ „ 901

II. Наградом:

1. Недељка Марковића из Бобовишта . . „ „ 895

III. Наградом:

1. Ивана Голубовића из Београда . . . . „ „ 877
2. Јовицу М. Ристића из Београда . . . . „ „ 880
3. Радојка Богојевића из Топчидера . . . „ „ 883

Похвалницом:

1. Јелисавету Миљковић из Топчидера . . Кат. Бр. 885
2. Михаила Парезановића из Топчидера . „ „ 887
3. Топчидерску Економију . . . . . „ „ 888
4. Спасоја Јаковљевића из Рипња . . . . „ „ 889
5. Управу Сточарског Завода . . . . . „ „ 890

в) Индијске:

I. Наградом Срп. Пољоир. Друштва:

Даницу Митровићеву, из Алексинца . . . „ „ 904

Похвалницом:

Петра Тривунца из Алексинца . . . . . „ „ 904

г) Ајлсбуршке:

Похвалницом: Дар. М. Ђурђевић из Шапца „ „ 906

д) Орпингтонке:

Похвалницом: Катинку В. У. Јовановића из Топчидера . . . . . „ „ 909

ђ) Морске пловке:

Похвалницом: Венцла Јокла из Топчидера „ „ 911

е) Пловке разних раса:

I. Наградом Срп. Пољоир. Друштва:

Петра Живковића из Рутевца . . . . . „ „ 921

ж) Пловке домаће:

II. Наградам Срп. Пољоир. Друштва, и то:

1. Михаила Д. Јовановића из Хума округа Нишког . . . . . „ „ 929
2. Милоша Тодоровића из Пирота . . . . „ „ 931

з) Пловке мелези:

Похвалницом: Светозара Маринковића, зем. из Станова, окр. крагујев. . . . . „ „ 948

Свега на име награде за пловке 372‘— дин.

II. Гуске.

а) Емденке:

Премијом Мин. Народне Привреде:

1. Драгомира А. Ђурића из Београда . . . „ „ 956
2. Тодора К. Терзића из Београда . . . . „ „ 958

Наградом Београдске Задруге:

1. Милана Николића из Мечковца . . . . „ „ 967
2. Петра М. Тривунца из Алексинца . . . „ „ 976

I. Наградом Сриског Пољоир. Друштва:

1. Радивоја Јовановића из Ратаја окр. круш. „ „ 971
2. Петра М. Тривунца из Алексинца . . . „ „ 977

II. Наградом:

1. Проку Милошевића, учитеља из Бовна, срез алексиначки . . . . . „ „ 978
2. Мику Микића из Суботинца . . . . . „ „ 980
3. Арсу Дорословца из Шапца . . . . . „ „ 984
4. Мату Ходлинга из Велике Плане . . . . „ „ 986
5. Босиљку Д. Јанковића из Паланке . . . „ „ 987

III. Наградом:

1. Љубомира Станковића из Београда . . „ „ 959
2. Спасоја Јаковљевића из Рипња . . . . „ „ 963
3. Босиљку Јанковића из Палапке . . . . „ „ 988
4. Круну М. Марковића из Паланке . . . „ „ 989

Похвалницом:

1. Винодељско-Воћарску Школу . . . . . „ „ 970
2. Управу Државног Сточарског Завода . . „ „ 973

б) Талијанке:

I. Наградом Срп. Пољоир. Друштва:

1. Саву Димитријевића из Липовца, срез алексиначки . . . . . „ „ 997
2. Светозара А. Хаџића из Дервена . . . „ „ 998

II. Наградом:

1. Михаила М. Милића из Модре Стене ср. лужнички . . . . . „ „ 999

III. Наградом:

1. Видоја Радојевића из Краљева · · · · Кат. Бр. 996
2. Настаса Милетића из Краљева · · · · „ „ 100

Похвалницом:

1. Ратарску Школу из Шапца · · · · · · „ „
2. Топчидерску Економију · · · · · · · „ „ 991

в) Поморанџе:

Наградом Бсоградске Задруге:

1. Љубицу Петрић из Београда · · · · · „ „ 1002

I. Наградом Срп. Пољопр. Друштва:

1. Лепосаву Крсмановић, из Топчидера · · „ „ 1004

г) Гуске домаће

III. Наградом Срп. Пољопр. Друштва:

1. Милутина Јевтића из Луптена · · · · „ „ 1012

д) Гуске тршаве:

III. Наградом Срп. Пољопр. Друштва:

Лепосаву Крсмановић из Топчидера · · · „ „ 1921

ђ) Мелези:

Наградом Срп. Пољопр. Друштва, и то:

1. Јелену Љујић, из Прњиловице · · · · · Кат. Бр. 1028
2. Мацу Жикићеву из Шапца · · · · · · „ „ 1030

Свега издато на име награда за гуске · · · 510·— дин.

III. Ћурке.

а) Домаће:

Премијом Мин. Нар. Привреде:

1. Манастир Јошаницу у срезу беличком · ·
2. Катарину Комесаровић, из Скеле среза посавског окр. ваљевског.

Наградом Београдске Задруге:

1. Петар Тривунац из Алексинца · · · · · Кат. Бр. 1075

I. Наградом Срп. Пољ. Друштва, и то:

1. Милан Трифунац, из Суботинца, · · · · Кат. Бр. 1080

II. Наградом:

1. Горча Андрејевић, из Београда · · · · „ „ 1033
2. Рајко С. Богојевић, из Топчидера · · · „ „ 1036
3. Десанка Петровићка, из Трњаца · · · · „ „ 1045
4. Спасоје Димитријевић, из Градца · · · „ „ 1058
5. Ђорђе Благојевић, из Будина · · · · · „ „ 1053
6. Михаило Стакић, из Шапца · · · · · · „ „ 1061
7. Радојица Радовић из Краљева · · · · „ „ 1069
8. Обрад Дачевић, из Топчидера · · · · „ „ 1072
9. Миливоје Влајић, из Паланке · · · · · „ „ 1068
10. Драга Тодоровић, из Пирота · · · · · „ „ 1059

Свега издато на име награде за ћурке · · · 300·— дин.

IV. Голубови.

а) Писмоноше.

Премијом Мин. Привреде:

1. Миодраг Н. Врвић, из Јагодине · · · · Кат. Бр. 1112

Похвалницом: Светолик С. Димитријевић, 1110, 1111

б) Кокошани:

Наградом Срп. Пољоприв. Друштва, и то:

I. Наградом:

1. Горча Андрејевић, из Београда · · · · Кат. Бр. 1013

II. Наградом:

1. Исидор С. Костић, из Београда · · · · · „ „ 1103
2. Драгољуб Дерок из Крагујевца · · · · „ „ 1107

Похвалницом: Боривоје Вучковић из Београда „ „ 1905

в) Огрличари:

Наградом Срп. Пољопр. Друштва, и то:

I. Наградом:

1. Мих. Д. Станковић, артиљер. поднар. из Београда · · · · · · · · · · · · · · · · · Кат. Бр. 1119

Похвалницом:

1. Ђорђе Дреновац, гим. из Београда · · · Кат. Бр. 1114
2. Исидор Костић, гим. из Београда · · · „ „ 1123

г) Капуцинери:

Похвалницом: Илија Николић, из Београда „ „ 1132

д) Лепезани:

Наградом Срп. Пољопр. Друштва и то:

I. Наградом:

1. Велисав О. Живковић, ђак из Београда · „ „ 1133

II. Наградом:

1. Драгољуб Дерок, гим. из Крагујевца · · „ „ 1141

ђ) Превртачи:

Наградом Срп. Пољопр. Друштва и то:

I. Наградом:

1. Добривоје М. Алексић, из Београда · · Кат. Бр. 1145
2. Драгиша А. Поповић, из Београда · · · „ „ 1176

II. Наградом:

1. Мих. Д. Станковић, из Београда · · · · „ „ 1179
2. Лазар Тасић, из Београда · · · · · · „ „ 1186
3. Петар Цветковић, из Београда · · · · „ „ 1137
4. „ „ „ „ · · · · · · „ „ 1188

е) Домаћи питоми:

Наградом Срп. Пољопр. Друштва и то:

I. Наградом:

1. Велислав О. Живковић, ђак из Београда Кат. Бр. 1202
2. Душан Рош, ђак из Београда · · · · · „ „ 1208

II. Наградом:

1. Драгиша Поповић, ђак из Београда · · „ „ 1201
2. Петар Драгић, радник из Београда · · „ „ 1202
3. Павле Савић, „ „ · · · „ „ 1209
4. Петар Цветковић, правник из Београда · „ „ 1213

Свега издато на име награде за голубове · · 155·— дин.

30. октобра 1907 год.
у Београду.

Чланови Оцењивачког Суда
друге секције
С. П. Вукосављевић
Рад. А. Нешић
Андра Врвић

Српском Пољопривредном Друштву.

Оцењивачки Суд је прегледао изложену заклану живину и јаја и једногласно је решио: да се сва изложена заклана живина и јаја награде само *Похвалницом*, пошто је било потребно да се одређене новчане награде за ове производе употребе за награђивање живе живине, које је било толико изложено, да се један мали део могао новчано наградити.

31. октобра 1907 год.
Београд.

Чланови комисије:
С. П. Вукосављевић, Аца Живановић, М. Н. Лукићевић, А. Врвић, Рад. А. Нешић, Св. Терзић.

На награде је издато за изложену живину у готовом новцу *3428* динара.

*

Изложба *свежег и прерађеног воћа* била је заступљена са 1661 предметом, а она *конзервисаног воћа* са 301 предметом и то:

Јабука 872, Крушака 260, Дуња 70, Мушмула 60, Оскоруша 9, Лешњика 9, Кестења 9, Ораха 118, Сувих шљива 121, Сувих јабука 20, Сувих крушака 9, Сувих трешања 9, Сувог грожђа 1, Воћа у шећеру 9, Компота 60, Пекмеза 23 и Сока од малина 2.

За изложено свеже, прерађено и конзервисано воће, награђени су следећи излагачи:

СПИСАК

Досуђених награда излагачима воћа, прерађеног и сировог, на изложби Српског Пољопривредног Друштва, приређеној 30. октобра 1907. год., у Београду.

ТЕК. БРОЈ	Име и презиме излагача	Одакле је:			БРОЈ КАТАЛОГА	Име награђеног предмета	Награђен		
		место	срез	округ			наград.	у суми	
								дин.	пр.
	I. Свеже јабуке.								
	Награде Мин. Нар. Прив. и Друштва:								
1	Стеван Марковић	Дедојевац	жички	чачански	—	више сората	I	15	
2	Михаило Радовановић	Д. Košељ	азбуков,	подрински	254	Колачаре	I	15	
3	Марко Ивовић	Ботуње	копаонички	крушевач.	156	Ђуле	I	15	
4	Божидар Павловић	Вел. Грабов.	„	„	145	„	I	15	
5	Милорад Лазовић	Крчагово	ужички	ужички	—	Колачаре	I	15	
6	Стеван М. Обрадовић	Бачевци	рачански	„	—	„	I	15	
7	Перко Крцић	Радобуђа	ужички	„	—	Ђуле	I	15	
8	Јован Новаковић	Читлук	азбуков.	подрински	236	Колачаре	I	15	
9	Љубомир Милићевић	Д. Црнић	таковски	руднички	301	Стрекње	I	15	
10	Павле Петровић	Клатичево	„	„	333	Кадумане	I	15	
11	Љуба Милићевић	Д. Црнић	„	„	287	Зеленике	I	15	
	Наградама Београдске Задруге:								
12	Петар Максимовић	Славковица	колубарски	ваљевски	95	Стрекње	II	5	
13	Радован Милојевић	Грошница	гружански	крагујев.	222	Колачаре	II	10	
14	Љубомир Ристић	Вртиглави	колубарски	ваљевски	99	Стрекње	II	5	
15	Никит Милосављевић	Горјани	ужички	ужички	—	Колачаре	II	5	
16	Јефта Антић	Милутовац	трстен.	крушевач.	645	„	II	5	
17	Сима Тадић	Д. Košељ	азбуков.	подрински	256	„	II	5	
	Наградама Минист. Нар. Привреде и Сри. Пољоир. Друштва:								
18	Јеремија Гајић	Буковац	жички	чачански	220	Ђуле	II	8	
19	Љубомир Чоловић	Дедојевац	„	„	177	„	II	8	
20	Аидрија Милићевић	Самаиле	„	„	207	„	II	8	
21	Коста Терзић	Јарчујак	„	„	—	Колачаре	II	8	
22	Давид Поповић	Сопот	нишавски	пиротски	612	Зим. Малинка	II	8	
23	Тодор Николић	Паковраће	трнавски	чачански	585	Кадумана	II	8	
24	Нилола Јеличић	Кобиље	копаонич.	крушевач.	142	Колачаре	II	8	
25	Станоје Павловић	Сибница	левачки	моравски	246	Колачаре	II	8	
26	Раде М. Тадић	Дрљача	азбуков.	подрински	244	„	II	8	
27	Драгутин Здрзвчић	Кобиље	копаонич.	крушевач.	159	Ђуле	II	8	
28	Јела М. Богојевића	Медвеђа	трстен.	„	688	„	II	8	
29	Јован Милошевић	„	„	„	640	„	II	8	
30	Сретен Плазинчић	Муросаљци	драгачев.	чачански	630	„	II	8	
31	Зорка Поповић	Д. Košељ	азбуков.	подрински	276	Сенабије	II	8	
32	Живко Павићевић	„ „	„	„	239	„	II	8	
33	Милутин Танасић	Д. Љубовиђа	„	„	243	„	II	8	
34	Миленко Дамњановић	Гостиница	ужички	ужички	—	Шаренике	II	8	
35	Лазар Јовановић	Рогачина	рачански	„	—	Зеленике	II	8	
36	Ђурђе Јефтовић	Радобуђа	ариљски	„	—	Зукве	II	8	
37	Добривоје Максимовић	Гостиница	ужички	ужички	—	Колачаре	II	8	
38	Ранко Радојичић	„	„	„	—	Шаренике	II	8	
39	Светозар Маринковић	Брус	копаонич.	крушевач.	215	Ђуле	II	8	
40	Бранислав Обрадовић	Миоковци	љубић.	руднички	357	разне сорте	II	8	
41	Драгољуб Јанковић	Бело Поље	таков.	„	324	Кадумане	II	8	
42	Божидар Жуњић	Соколић	љубић.	„	289	Ђуле	II	8	
43	Радивоје Плочић	Теочин	таков.	„	283	Стрекње	II	8	
44	Гаврило К. Вучићевић	Остра	„	„	346	„	II	8	
45	Рајко Нешковић	Бресница	љубићски	„	358	„	II	8	
46	Мика Даниловић	Заграђе	качерски	„	321	Ђуле	II	8	
47	Божидар Жуњић	Соколић	љубићски	„	350	Зеленике	II	8	
48	Тихомир Борђевић	Радобуђа	ариљски	ужички	—	Ђуле	II	8	
49	Влад. Николић	Губин До	љубићски	руднички	—	Зеленике	II	8	
50	Раденко Луковић	Летвица	таковски	„	—	Сеиабије	II	8	
51	Цветко Марковић	Косјерић	црногор.	ужички	—	Стрекње	II	8	
52	Милутин Стефановић	Звиздар	тамнав.	ваљевски	416	Кадумане	II	8	
53	Љубомир Миљковић	Самаиле	жички	чачански	138	Ђуле	III	5	
54	Авакум Поповић	Субјел	црногор.	ужички	—	Стрекње	III	5	
55	Ковина Бисенић	Опланић	жички	чачански	519	Сенабије	III	5	
56	Живојин Стефановић	Станови	груж.	крагујевач.	—	Стрекње	III	5	
57	Илија Лукић	Радуша	тамнав.	ваљевски	390	„	III	5	

Тек. број	Име и презиме излагача	Одакле је.			Број каталога	Име награђеног предмета	Награђен		
		место	срез	округ			наград.	у суми	
								дин.	пр.
58	Драгомир Р. Симовић	Прњавор	гружан.	крагујевач.	606	Стрекње	III	5	
59	Обрен Петровић	Паштрић	колубар.	ваљевски	78	„	III	5	
60	Тихомир Николић	Паковраће	трнав.	чачански	120	„	III	5	
61	Недељко Крстић	Лозница	морав.	нишки	191	Расинке	III	5	
62	Милован Јовановић	Неваде	таков.	руднички	300	Стрекње	III	5	
63	Љуба Поповић	Ратковић	левачки	моравски	689	Колачаре	III	5	
64	Јован Јовић	Богатић	мачвански	подрински	376	„	III	5	
65	Тома Јовановић	Неваде	таковски	руднички	187	„	III	5	
66	Будимир Палавестрић	Паштрић	колубар.	ваљевски	104	„	III	5	
67	Јеротије Тадић	Д. Кошељ	азбуков.	подриски	263	„	III	5	
68	Коста Ивковић	Бујачић	ваљевски	ваљевски	440	„	III	5	
69	Тихомир Симовић	Лозница	трнав.	чачански	465	Ђуле	III	5	
70	Ђорђе Костић	Преображење	пчињски	врањски	116	„	III	5	
71	Јања Тасић	Д. Витош	„	„	380	„	III	5	
72	Владимир Бабовић	Коцељево	пос. тамн.	подрински	30	„	III	5	
73	Панта Николић	Д. Буков.	азбуков.	„	238	Кадумане	III	5	
74	Љубомир Ристић	Вртиглав	колубар.	ваљевски	100	Зеленике	III	5	
75	Павле Саватић	Каона	пос-тамн.	подрински	27	„	III	5	
76	Обрен Петровић	Паштрић	колубар.	ваљевски	76	„	III	5	
77	Тихомир Николић	Паковраће	трнавски	чачански	116	Подринке	III	5	
78	Радосав Радосављевић	Грошница	гружан.	крагујев.	226	Зеленике	III	5	
79	Радован Симовић	Лозница	трнав.	чачански	597	Колубарке	III	5	
80	Лазар Протић	Совљак	тамнав.	ваљевски	121	Зеленике	III	5	
81	Радивоје Домановић	Соколић	таковски	руднички	345	Стрекње	III	5	
82	Чеда Баковић	Бресница	„	„	404	„	III	5	
83	Веселин Грујић	Врнчани	„	„	305	„	III	5	
84	Живојин Мирковић	Неваде	„	„	299	„	III	5	
85	Чедомир Поповић	Катичево	„	„	294	„	III	5	
86	Милош Јефтовић	Брусница	„	„	326	„	III	5	
87	Ђурађ Лукић	Д. Врбова	таковски	руднички	232	Стрекње	III	5	
88	Аксентије Маринковић	Враћевшница	„	„	341	„	III	5	
89	Тихомир Николић	Паковраће	трнавски	чачански	114	Кабларке	III	5	
90	Радован Ђокић	Рибошевине	ужички	ужички	—	Кадумане	III	5	
91	Драгутин Тошић	Речица	пожешки	„	—	„	III	5	
92	Чеда С. Ђуровић	Г. Горјевница	љубић.	руднички	—	Кабларке	III	5	
93	Давид Поповић	Сопот	нишав.	пиротски	613	Стрекње	III	5	
	II. Крушке:								
1	Милан Милановић	Краљ. Село	тимочки.	крајински	15	Колубарке	I	15	
2	Кристина Димитријевић	Ражањ	ражањ.	крушевач.	32	Каменичарке	II	8	
3	Цана Ал. Антић	Вел. Лукања	нишав.	пиротски	18	Воденъаче	II	8	
4	Ђура Ђурић	Толић	колубар.	ваљевски	25	Озимаче	II	8	
5	Живан Ненадовић	Царина	азбуков.	подрински	96	Зимоваче	III	5	
	III. Дуње:								
1	Милорад Прокић	Варварин	темнић.	моравски	4	Врањске	I	15	
2	Милоје Тадић	Г. Кошељ	азбуков.	подрински	28	„	I	15	
3	Василије Мијаиловић	Крушевац	—	—	67	Крушевачке	I	15	
4	Трајко Вучковић	Власотинци	власотин.	врањски	2	Врањске	II	8	
5	Ђорђе Костић	Преображење	пчињски	врањски	44	Лесковачке	III	5	
6	Јеленко Дуњић	Пепељевац	расин.	крушевач.	53	„	III	5	
	IV. Мушмуле:								
1	Јован Несторовић	Миријево	врачар.	београдски	39	мушм. крупне	I	15	
2	Спасоје Живановић	Сенаја	грочан.	„	—	„ „	II	8	
	V. Ораси:								
1	Велимир Спасић	Јошаница	бањски	нишки	10	Домаћи	I	15	
	Наградом Београдске Задруге:								
2	Петар Пласкић	Власотинци	власотин.	врањски	2	Домаћи	II	5	
	Наградама Минист. Нар. Привреде и Срп. Пољопр. Друштва:								
3	Радомир Илић	Прасковача	ражањски	крушевач.	24	Домаћи	II	8	
4	Светолик Гајић	Пауни	колубар.	ваљевеки	20	„	II	8	
5	Љубомир Јојић	Суково	нишавски	пцротски	93	„	III	5	
6	Радован Нешић	Д. Кошељ	азбуков.	подрински	48	Домаћи	III	5	

Тек. број	Име и презиме излагача	Одакле је: Место	Срез	Округ	Број каталога	Име награђеног предмета	Награђен: Награда	У суми: дин.	пр.
7	Драгољуб Марковић	Ражањ	ражањски	крушевач.	—	Домаћи	III	5	
8	Цветко Јеличић	Вукошић	пос. тамн.	подрински.	13	„	III	5	
9	Исидор Кузмановић	Драксин	рачански	ужички	70	„	III	5	
	VI. Лешњици:								
1	Урош Краничанић	Власотинци	власотин.	врањски	1	Домаћи	I	15	
	VII. Суве шљиве:								
1	Милош Јефтовић	Бресница	—	руднички	67	Домаће	I	15	
	Наградама Београдске Задруге:								
2	Јанко Стојановић	Крушевац	—	—	—	Домаће	II	5	
3	Милоје Видојевић	Шилопој	качерски	руднички	47	„	II	5	
	Наградама Министар. Нар. Привреде и Срп. Пољопр. Друштва:								
4	Драгомир Новаковић	Костојевић	рачански	ужички	95	Домаће	II	8	
5	Радојко Мартиновић	Брусница	таковски	руднички	63	„	II	8	
6	Милош Н. Миловановић	Пласковац	јасенички	крагујевач.	—	„	II	8	
7	Радојко Миловановић	Рибашевина	ужички	ужички	—	„	II	8	
8	Митар Матић	Богатић	ваљевски	ваљевски	83	„	II	8	
9	Димитрије Пешић	Брђани	љубићски	руднички	59	„	II	8	
10	Маринко Драјић	Каменица	подгорски	ваљевски	85	„	III	5	
11	Витомир Урошевић	Д. Трепча	љубићски	руднички	119	„	III	5	
12	Драгољуб Јанковић	„ „	„	„	57	„	III	5	
13	Љубисав Ломовић	Брезна	таковски	„	71	„	III	5	
	VIII. Суве јабуке и крушке:								
1	Михаило С. Недић	Радуша	тамнавски	ваљевски	78	Дом. јабуке	I	15	
2	Здравко Јелић	Рибашевина	жички	ужички	87	„ крушке	I	15	
3	Живојин Миловановић	Осладић	подгорски	ваљевскн	6	„ јакуке	III	5	
4	Обрадин Обрадиновић	Царина	азбуковач.	подрински	11	„ „	III	5	
5	Цветко Марковић	Косјерић	црногор.	ужички	—	„ „	III	5	
6	Ненад Марјановић	Пауни	колубар.	ваљевски	—	„ крушке	III	5	

Награђени су похвалницама:

1. Арса Дорословац привредник из Шапца, за разне сорте воћа.
2. Никола Ристић из Краљева, за јабуке Ђуле и крушке Калуђерке.
3. Милош Павловић из Каоне, срез драгачевски за јабуке Восковаче.
4. Петар Лазаревић из Кованлука, срез жички, за разне сорте јабука.
5. Младен Стојановић из Краљева, за разне сор. крушака.
6. Саватије Божић, свешт. из Краљева за крушке Калуђерке.
7. Милан Калуђеровић из Краљева, за јабуке „Јесење Ренете".
8. Божа Вукићевић из Рођевића, срез жички, за крушке Калуђерке.
9. Милоје Јовановић из Алексинца, за јабуке Шуматовке и Дуге (Шиљци).
10. Младен Симоновић из Врање, за јабуке Шербетке и Ђуле.
11. Тадија Павловић, економ из Робаја срез колубарски, окр. ваљевски, за разне сорте јабука и крушака.
12. Милан Јовановић из Краљева, за јабуке Колачаре.
13. Аница Симићка из Бруса, за јабуке „Жуте Ренетс."
14. Милан Стојановић из Власотинаца, за јабуке Злат. Парменка.
15. Јован Стојановић из Бруса, за јабуке Колачаре.
16. Игњат Вилдровић, индустријалац из Гроцке, за јабуке Колачаре и мушмуле Холандске.
17. Стојан Стошић из Врање, за јабуке Ђуле.
18. Тома Јовановић из Врање, за јабуке Ђуле.
19. Цветко Јанковић из Врање, за јабуке Ђуле.
20. Наче К. Мијаиловић из Врање, за јабуке Ђуле.
21. Радојица Јеремић из Ивањице, за јабуке Ђуле.
22. Сима Поповић, учитељ из Карана, окр. ужичког, за јабуке Колачаре и Ђуле.
23. Воја В. Петровић из Алексинца за јаб. Шуматовке.
24. Иконија Марковића из Алексинца за јабуке Шуматовке.
25. Катарина Т. Јовићка из Прокупља за јабуке Златне Ренете.
26. Драг. Остојић из Ужица, за јаб. Стрекње и Ресавке.
27. Влад. Јовановић, из Риб. Бање за јабуке Дуге.
28. Милутин Радојковић, економ из Ниша за разне сорте јабука и крушака.
29. Авакум Поповић, из Субјела, окр. ужичког, за јабуке Сенабије.
30. Радимир В. Миловановић економ из Радобуђе, окр. ужичког, за разне сорте јабука.
31. Г-ђа Јелена Михаиловић из Београда за крушке Зимкуље.
32. Стева Илић аз Алексинца, за крушке Калуђерке.
33. Сима Т. Јовић из Прокупља, за крушке Вијелке (Тријумф од Беча).
34. Наста Т. Стојановића из Алексинца, за крушке Калуђерке.
35. Михаило Минић, свешт. из Мајдева, за разне сорте крушака и јабука.
36. Јордан Тошић из Пирота за крушке „Легилова Воденача".
37. Таса Барјактаровић, нар. посланик за разне крушке и јабуке,
38. Јован Ристић, учитељ из Прибоја, окр. врањског, за крушке „Качичке."

39. Михаило Л. Ђурић, трг. из Београда за Холандске Мушмуле.
40. Тодор Р. Николић, руковаоц лозн. расад. из Смедерева за крупне мушмуле.
41. Димитрије С. Стевановић из Крагујевца, за крупне мушмуле.
42. Светислав Гавриловић, економ из Румске, окр. подр за крупне мушмуле.
43. Милан Несторовић из Крагујевца за разне воћне конзерве.
44. Мара Ј. Пупић из Шапца за разне воћне конзерве.
45. Сретен М. Сретеновић из Г. Миланов. за суве шљиве.
46. Радован Бошковић из Каменице, окр. ваљевског за суве јабуке и крушке.
47. Михаило Фотић из Крушевца, за дуње крушевачке.
48. Павле Милошевић из Краљева Села за дуње домаће.
49. Милан Младеновић из Врање за дуње Врањске.
50. Михаило Протић из Крушевца за дуње домаће.
51. Светозар П. Томић, порезн. из Власотинаца за домаће орахе.
52. Димитрије Живановић, трг. из Ражња за дом. орахе.
53. Димитрије Дрндаревић из Ужица за домаће орахе.
54. Танасије Раденковић из Бара-Чивлика окр. пиротског за домаће орахе.
55. Цаја Радомировић из Краљева за домаће орахе.
56. Благоје Стевановић из Крагујевца за домаће лешњике.
57. Окружне Пољопривредне Подружине: Жичка, Ужичка, Рудничка, Крушевачка и Пиротска, за разно воће.
58. Расадници срезова: прокупачког, пиротског, копаоничког, јадранскег, колубарског, орашког, сврљишког, расинског, темнићског и крагујевачког, за више сората изложеногa разнога воћа.

Изложено свеже и прерађено воће и поврће: Винодељско-Воћарске Школе у Букову, Ратарске Школе у Краљеву и Топчидерске Економије, оцењивачки суд, само је осмотрио, а није ценио, пошто је оно до сада више пута цењено и признато.

Исто тако с пажњом је осмотрио конзервисано воће које су изложили г. г. Лицикас и Стефановић, из Станова код Крагујевца као фабричке продукте и г. Милан Јованић, економ, као продукте домаће индустрије, оценивши га као посве одлично.

Значајно је напоменути да су ове године добили засебна одељења Подружине: Жичка, Рудничка и Ужичка, пославши за то одабрано воће из своје околине.

На завршетку свога рада, оцењивачки је суд констатовао:

1. Да је ове године на изложбу друштвену послато и дошло много више свежег и прерађеног воћа у разним облицима, но што је то било минулих година, што је доказ да су се наши пољопривредници више заинтересовали овим тако животним нашим извором благостања и живље траже и налазе поуке и обавештења за унапређење ове тако важне наше привредне гране.

2. Да је ове године и ако је владала позната велика суша, воће ипак крупно, потпуно здраво, једро, укусно и по боји врло лепо.

3. Имајући у виду да народу препоручи размножавање воћа, које има своје трговинске вредности, истицао је наградама и похвалницама сорте за то најпогодније. Овом приликом поново је утврђено: да има у нашој земљи одличних сората јабука, за трговину, а да се у крушкама напротив осећа оскудица у бољим сортама.

4. Пада у очи да се на изложби појављују сорте јабука и крушака, које су среским расадницима препоручене, а и срески расадници јављају се са одличним примерцима одабранога разнога воћа.

5. Мушмула и питомога кестења ове је године, према ранијим годинама изложено понајвише и у добрим сортама по крупноћи.

2. новембра 1907. год.
у Београду.

Чланови Оцењивачког Суда:

П. Т. Тодоровић, Благ. Д. Тодоровић, Вића Матић.

СПИСАК

Накнадно досуђених награда, излагачима воћа, прерађеног и сировог, на изложби Пољопривредног Друштва, приређеној 30. октобра 1907. године, у Београду.

Тек. број	Име и презиме излагача	Одакле је:			Број каталога	Име награђеног предмета	Награђен	
		место	срез	округ			наград.	у суми дин.	пр.
1	Средоје Обрадовић	Мијоковци	љубићски	чачански	787	Јабуке Ђуле	I	15	
2	Петар Стојадиновић	Медвеђа	расински	крушевач.	777	Ан. Баум-Блен	I	15	
3	Живан Петрић	Стубла	ваљевски	ваљевски	727	Стрекње	I	15	
4	Милош Бојић	Свилајнац	ресавски	моравски	259	Круш. Анжев	I	15	
5	Илија Николић	Алексинац	алексинач.	нишки	244	„ калуђер.	I	15	
6	Коста Милисављевић	Књажевац	књажевач.	тимочки	—	„ Дилова	I	15	
7	Вељ. Димитријевић	Наталинци	лепенички	крагујевач.	260		I	15	
8	Димитрије Ристић	Мосна	поречки	крајински	115	Ораси	I	15	
9	Мита Петровић	Врање	врањски	врањски	31	Кестени	I	15	
10	Радомир Вујовић	Трнава	трнавски	чачански	70	Мушмуле	I	15	
11	Драгољуб Панајотовић	Алексинац	алексинач.	нишки	78	Дуње	I	15	
12	Зафир Јовановић	Врање	врањски	врањски	84	„	I	15	
13	Милорад Мијаиловић	Грабовац	ваљевски	ваљевски	138	Суве Шљиве	I	15	
14	Милан Виторовић	Златари	ваљевски	ваљевски	—	„ Јабуке	I	15	
15	Јован Авејић	Шума	моравски	чачански	826	Јаб. Будимке	II	8	
16	Милосав Радосављевић	Каменица	гружански	крагујевач.	798	„ Ђуле	II	8	
17	Душан Качић	Ивањица			836	„ „	II	8	
18	Живота Стојадиновић	Драгобраћа	гружански	крогујевач.	744	„ Колачар.	II	8	
19	Зафир Јовановић	Преображење	пчињски	врањски	123	Ораси	II	8	
20	Савка Вуксановић	Врање		„	27	Кестени	II	8	
21	Димитр. Срезојевић	Трнава	трнавски	чачански	71	Мушмуле	II	8	
22	Светислав Димитријевић	Алексинац	алексинач.		83	Дуње	II	8	
23	Љубомир Тривунац	„	„		81	„	II	8	
24	Глиша Поповић	Шума	моравички	чачански	129	Суве Шљиве	II	8	
25	Миљко Савић	Свештица	„	„	823	Јаб. Ђуле	III	5	
26	Цветко Илић	Шума	„	„	829	„ „	III	5	
27	Радован Тодоровић	Коларић	ваљевски	ваљевски	872	Стрекње	III	5	
28	Петар Илић	Метлић	поцерски	подрински	712	Колачарке	III	5	

Тек. број	Име и презиме излагача	Одакле је:			Број каталога	Име награђеног предмета	Награђен	
		место	срез	округ			наград.	у суми дин.	пр.
29	Арсен Деспотовић	Читлук	рађевски	подрински	703	Јабуке колач.	III	5	
30	Сретен Ђорђевић	Алексинац	алексинач.		737	Ђуле	III	5	
31	Аврам Николић	Александров.	копаонички		719	„	III	5	
32	Никола Михаиловић	Преображење	пчињски	врањски	123	Ораси	III	5	
33	Параскева Арсић	Врања	врањски	„	28	Кестени	III	5	
34	Душан Томић	„	„	„	29	„	III	5	
35	Никола Арсовић	„	„	„	30	„	III	5	
36	Драга Пешићева	„	„	„	26	„	III	5	
37	Цветко Коканоћић	Борина	рађевски	подрински	65	Мушмуле	III	5	
38	Добросав Николић	Плахин	„	„	72	„	III	5	
39	Надежда Мутавџићева	Крупањ	„		128	Суве Шљиве	III	5	
	Похвалницама:								
40	Радивој Тодоровић	Колајић	рађевски	подрински	130	„ Крушке			
41	Пера Стојадиновић	Медвеђа	расински	крушевач.	—	Колекц. воћа			
42	Петар М. Тривунац	Алексинац	алексинач.		725	Јаб. Расинке			
43	Вића Поповић	Лежевица	трнавски	чачански	250	Кр. Зим. Кар			
44	Новица Брашић	Жупањевац	левачки	моравски	68	Мушмуле			

2. новембра 1907. год.
у Београду.

Чланови Оцењивачког Суда
П. Т. Тодоровић
Благ. Д. Тодоровић

На награде је издато за изложено воће *1422* динара.

*

Изложба *свежег поврћа* била је заступљена са 365 предмета од приватних излагача, и то: Пасуља 186, Кромпира 14, Купуса 18, Црног лука 10, Белог лука 4, Мркве 13, Першуна 10, Паштрнака 10, Кеља 12, Келерабе 11, Карфиола 8, Роткве 8, Лубенице 7, Тикава 5, Аљме 6, Целера 7, Цвекле 6, Паприке 7, Паприке туцане 1, Празилука 14, Грашка 3, Наута 1, Соје 3, Боба 1. Осим ових изложиле су повећу колекцију свежег поврћа Винодељско-Воћарска школа у Букову и Ратарска школа у Краљеву.— *Конзервисаног и осушеног поврћа изложили су:* фабрика Илије Лицикаса и Ком. из Крагујевца и пољско имање „Јованићево“ на Бањици, Винодељско-Воћарска школа у Букову и Ратарска школа у Краљеву.

За *свеже* и *конзервисано поврће* награђени су следећи излагачи:

Српском Пољопривредном Друштву.

Долепотписати одређени смо од Српско Пољопривредног Друштва за чланове Оцењивачког Судм за оцену изложеног свежег и прерађеног *поврћа*, изложеног на изложби приређеној о слави друштвеној 30 октобра и према томе, ми смо оцену изложеног поврћа данас извршили, о чему част имамо поднети Друштву следећи извештај:

Излагача је било свега 122.

Осим приватних излагача, *свежега поврћа*, изложиле су лепе колекције сваковрсног поврћа још и Винодељско-Воћарска школа у Букову и Ратарска школа у Краљеву.

Од *прерађеног, или иначе конзервисаног поврћа* изложили су:

Краљевско-српска повлашћена фабрика за конзервисање поврћа. воћа и меса Илије Лицикаса и Ком. из Крагујевца.

Винодељско-Воћарска школа у Букову.

Ратарска Школа у Краљеву и

Пољско имање „Јованићево“.

Осим тога, изложили су лепог *белог пасуља* и расадници среза: беличког, бољевачког, звиждског, крагујевачког, топличког и трнавског.

Од излагача су награђени:

а) За **свеже поврће:**

Наградом Београдске Задруге по 25 динара:

1. Сава Јовановић, баштован из Ћуприје, за изложену колекцију разног поврћа.

2. Коста Димитријевић, баштован из Алексинца, за изложену колекцију разног поврћа.

I. Наградом Срп. Пољоприв. Друштва по 20 динара.

3. Драгутин Јовановић, баштован из Ћуприје, за изложену колекцију разног поврћа.

4. Глигорије Стевановић из Параћина, за купус.

5. Предраг Петровић из Бољевца, срез бољевачки, окр. црноречки за разно поврће.

6. Милутин Ђокић из Бивоља, срез расински окр. крушевачки, за поврће.

II. Наградом Срп. Пољопр. Друштва по 10 динара.

7. Ката Димитријевић, из Алексинца, за кромпир и роткве.

8. Тихом. Тривунац, учитељ из Каоне, срез посаво-тамнавски, окр. подрински за колекцију паприка.

9. Гаврило К. Вучићевић из Остре, ср. љубићски, окр. руднички, за колекцију пасуља.

10. Милош Капетановић из Грабовице, ср. таковски, окр. руднички, за беле пасуље.

11. Пера М. Дамјановић из Смедерева, за колекцију пасуља.

12. Станиша Богавац из Грдице, ср. жички, окр. чачански, за пасуљ.

13. Сретан Плазинчић из Миросаљаца, ср. драгачевски, окр. чачански, за ситнију пасуљицу белу.

14. Благоје Стевановић из Крагујевца, за пасуљ „Јоаким“.

15. Радомир Карапанџић из Јарчујака, ср. жички, окр. чачански за пасуљ и кромпире.

16. Милева Бошковићка, учитељица из Моклишта, ср. бело-паланачки, за пасуљ.

17. Цвејка Милошевић из Вртиглаве, ср. колубарски, окр. ваљевски, за пасуљ.

18. Милан Недељковић из Царине, ср. азбуковачки окр. подрински, за ситну пасуљицу.

19. Живојин Васовић из Адрана, ср. жички, окр. чачански, за кромпир.

20. Саватије Божовић, свештеник из Краљева. за пасуљ.

21. Д-р Јосиф Маржик из Краљева за грашак.

22. Пера Мишовић из Кулинова, ср. трнавски, окр. чачански, за купус.

23. Исак Варола из Пирота, за купус.

24. Прота Вићентије Поповић из Јежевице, ср. трнавски, окр. чачански, за разно поврће.

25. Трајко Јовановић из Петровца. за разно поврће.

26. Милутин Живковић из Вел. Градишта, за пасуљ.

III. Наградом Срп. Пољопр. Друштва по 5 динара:

27. Ружа Лазић из Стапара, ср. подгорски, окр. ваљев. за бели кромпир.

28. Тадија Павловић из Робаје, ср. колубарски, округ ваљевски, са бели кромпир.

29. Милан Т. Ристић из Врање, за румени кромпир.

30. Петко Петковић из Бранчића, ср. качерски, округ руднички, за бели пасуљ.

31. Радисав Љубичић из Мрчајевача, ср. љубићски, окр. руднички, за бели пасуљ.

32. Марко Симић из Калањевца, ср. качерски, окр. руднички, за белу пасуљицу.

33. Прока Јањић из Лесковца, за поврће и пасуљ.

34. Милисав Милошевић из Грдице, ср. жички, округ чачански, за пасуљ.

35. Живота Стојадиновић из Драгобраће, ср. гружански окр. крагујевачки, за пасуљ.

36. Стојан Вујиновић из Беле Паланке, за пасуљ.

37. Цветко Марковић из Косјерића, ср. црногорски, окр. ужички, за пасуљ.

38. Манојло Ђорђевић из Вел. Јовановића, ср. нишавски окр. пиротски, за пасуљ.

39. Лазар Лазић из Царине, ср. азбуковачки, окр. подрински, за пасуљ.

40. Будимир Нешовић из Лознице, ср. трнавски, округ чачански, за пасуљ.

41. Сара Ис. Варона из Пирота, за пасуљ.

42. Новка Николићка из Прћиловице, ср. моравски, окр. нишки, за пасуљ.

43. Видоје Богдановић из Миријева, ср. вачарски, окр. београдски, за пасуљ.

44. Спаса Јанковић из Владичиног Хана, за пасуљ.

45. Михаило Андрић из Виништа, ср. гружански, окр. крагујевачки, за пасуљ.

46. Кузман Повреновић из Калиманића, ср. таковски, окр. руднички, за пасуљ.

47. Петар Лазаревић из Ковандука, ср. жички, окр. чачански, за пасуљ.

48. Стеван Тодоровић из Ужице, за пасуљ.

49. Радојица Ристовић из Паштрића, ср. колубарски, окр. ваљевски, за жути пасуљ.

50. Вујица Глушчевић из Рупељева, ср. пожешки, окр. ужички, за пасуљ.

51. Срећко Симић из Гуњака, ср. азбуковачки, окр. подрински, за пасуљ.

52. Александар Поповић из Јарчујака, ср. жички, окр. чачански, за пасуљ „блејик".

53. Љубомир Петровић из Адрана, ср. жички, окр. чачански, за пасуљ.

54. Радомир Терзић из Опланића, ср. гружански, окр. крагујевачки, за пасуљ.

55. Милутин Станисављевић из Петровца, за црни лук.

56. Аврам Николић, из Александровца, ср. жупски, окр. крушевачки, за црни лук.

57. Иван Поповић из Александровца, за црни лук.

58. Станојло Милојковић из Петровца, за купус.

59. Павле Јанковић из Миријева, ср. врачарског, окр. београдског, за купус.

60. Живан Милошевић из Каменова, ср. млавски, окр. пожаревачки, за пасуљ.

61. Михајло Николић из Каменова. за пасуљ.

62. Љубисав Васић из Крушевца, за туцану паприку.

63. Милутин Милосављевић из Петровца, за пасуљ.

64. Сава Павловић из Бистрице, ср. млавски, окр. пожаревачки, за пасуљ.

65. Јосип Кнежевић из Толисаваца, ср. рађевски, окр. подрински, за пасуљ.

66. Спасоје Димитријевић из Граца, ср. лепенички, окр. крагујевачки, за пасуљицу.

67. Живојин Михајловић из Кнежице, ср. млавски, окр. пожаревачки, за пасуљ.

68. Димитрије Тоцић из Вел. Лаола, ср. млавски, окр. пожаревачки, за пасуљ.

69. Станојло Милојковић из Трновче, ср. млавски, окр. пожаревачки, за пасуљ.

70. Љубомир Петровић из Адрана, ср. жички, окр. чачански, за пасуљ „мацарац".

Похвалницом.

Краљевско-српска повлашћена фабрика за конзервисање меса и поврћа и прераду воћа *Илије Лицикаса и Ком.* из Крагујевца, за разно конзервисано поврће.

Пољско имање *„Јованићево"* на Бањици, за конзервисано поврће.

Манастир Раковица, за колекцију разнога поврћа.

Манастир Јошаница. ср. белички, окр. моравски, за колекцију разнога поврћа.

Аксентије Марковић из Врачевшнице, ср. таковски окр. руднички, за пасуљ.

Подносећи Српском Пољопривредном Друштву овај свој извештај, част нам је известити га, да је овогодишња изложба поврћа надмашила досадашње изложбе ове врсте, како бројно, тако и по разноврсности свежег, прерађеног и конзервисаног изложеног поврћа.

Благодарећи Друштву на указаном поверењу, стојимо му увек на услузи и изјављујемо своје вазда одлично поштовање.

31. октобра 1907 год.
Београд.

Чланови Оцењивачког Суда
за свеже и прерађено поврће

Д-р Ђ. Радић
А. Мајеровић
Јосиф Сточес

На награде је издато за изложено поврће *550* динара.

*

4. новембра у 4 часа по подне, Министар Нар. Привреде госп. Коста Стојановић изволео је у изложбеном павиљону у присуству друштвене Управе и многобројних посетилаца затворити изложбе, којом га је приликом поздравио председник Друштва госп. Вучко С. Богдановић, следећим говором, подносећи му у исто време и извештај о приређеним овогодишњим изложбама:

Господине Министре,

Допустите да Вас претходно известим у главном о резултату изложаба, које је Српско Пољопривредно Друштво приредило ове године приликом своје славе.

Да прикажем најпре резултате о *изложби воћа,* која је ове године и по квалитету и по огромном учешћу не само

превазишла све досадашње, него је уједно први пут показала, да је просторија изложбеног павиљона недовољна била да прими све предмете. Због тога се морала накнадно, пошто је изложба већ отворена, размештати повећа количина тих предмета, тискајући их овде онде, где се још могло понешто сместити, па и по самом поду по павиљону.

Од воћа изложено је по оволико:

Јабука 872, крушака 260, ораха 118, дуња 79, мушмула 69, сувих шљива 121, сувих јабука 20, сувих крушака 9, сувог грожђа 1, сувих трешања 9, питомих кестена 9, воћа у шећеру 9, компота 60, пекмеза 23 и сока од малина 2, свега 1681 предмета. Сем тога изложене су разне конзерве воћа из фабрике Ил. Лицикаса и комп. из Крагујевца 238 и са имања г. Милана Јованића из Београда 63, свега 301 предмет, те тако изложба воћа је заступљена са укупно 1982 предмета.

Оцењивачки суд наградио је укупно 174 изложених воћних предмета са укупном сумом од 1422 динара, међу којима само јабука разних 106 са 789 динара.

Вредно је да саопштим и мишљење Оцењивачког Суда о следећем:

„Изложено свеже и прерађено воће и поврће: Виноделско-Воћарске школе у Букову, Ратарске школе у Краљеву и Топчидерске Економије, оцењивачки суд, само је осмотрио, а није ценио, пошто је оно досада више пута цењено и признато.

Исто тако с пажном је осмотрио конзервисано воће које су изложили г. г. Лицикас и Стефановић из Станова код Крагујевца као фабричке продукте и госп. Милан Јовановић, економ као продукте домаће индустрије, оценивши га као посве одлично.

Значајно је напоменути да су ове године добили засебна оделења Подружине Жичка, Рудничка и Ужичка, пославши за то одабрано воће из своје околине.

На завршетку свога рада, оцењивачки је суд констатовао:

1. Да је ове године на изложбу друштвену послато и дошло много више свежег и прерађеног воћа у разним облицима, но што је то било минулих година, што је доказ да су се наши пољопривредници више заинтересовали овим тако животним нашим извором благостања и живље траже и налазе поуке и обавештења за унапређење ове тако важне наше привредне гране.

2. Да је ове године и ако је владала позната велика суша, воће ипак крупно, потпуно здраво, једро, и по боји врло лепо.

3. Имајући у виду да народу препоручи размножавање воћа, које има своје трговинске вредности, истицао је наградама и похвалницама, сорте за то најпогодније. Овом приликом поново је утврђено: да има у нашој земљи одличних сората јабука за трговину, а да се у крушкама напротив осећа оскудица у бољим сортама.

4. Пада у очи да се на изложби појављују сорте јабука и крушака, које су среским расадницима препоручене, а и срески расадници јављају се са одличним примерцима одабраног разног воћа.

5. Мушмула и питомог кестена ове је године, према ранијим годинама изложено понајвише и у добрим сортама по крупноћи“.

Изложба *поврћа* заступљена је са свега 365 предмета, од којих је Оцењивачки Суд наградио појединих предмета 76 и у 6 колекција 68 свега 144 предмета са укупном сумом од 550 динара.

Излагача било је свега 122, а посебице изложено ових и оволико предмета поврћа: пасуља 186, кромпира 14, купуса 18, црног лука 10, белог 4, мркве 13, першуна 10, паштрнака 10, кеља 12, келерабе 11, карфиола 8, роткава 8, лубеница 7, тикава 5, аљме 6, целера 7, цвекле 6, паприке 7, а туцане 1, празилука 14, грашка 3, соје 3, боба 1 и наута 1.

То су све приватни излагачи. Сем њих изложиле су школе Ратарска из Краљева и Винод.-Воћар. из Букова лепе колекције сваковрсног поврћа. А расадници срезова: беличког, звишког, крагујевачког и трнавског изложили су лепог белог пасуља.

Од прерађеног или иначе конзервисаног поврћа изложили су: фабрика Лицикаса и Комп. из Крагујевца, пољско имање Милана Јованића из Београда, Виноделско-Воћарска Школа у Букову, Ратарска Школа у Краљеву.

И изложба поврћа је, и ако засада још у маломе, ипак надмашила досадашње изложбе ове врсте, како по броју тако и по разноврсности свежег, прерађеног и конзервисанога изложеног поврћа.

Уз ове изложбе у овом оделењу приказана је једна мала *збирка пшеница*, одгајених у нашој земљи ове године. Ово је само почетак за остварење намере, да се прибирањем домаћих пшеница изврши смотра и оцена појединих сората пшенице, које се код нас сеју и гаје, како у којим крајевима земље успевају. Ова је година и иначе била не поуздана за пшеницу, те и није прибрано више мустара за смотру. Тај посао има да се продужи и идућих година.

Но и ово колико је прибрано и осмотрено, по извештају нарочите комисије, утврђује, да банатска — потијска — пшеница, која се од пре 2—3 године набавља и раздаје народу за семе, успева и напредује код нас врло добро и да је у пуној мери оправдано, што Министарство набавља и раздаје семе те пшенице.

Изложба *живине* подељена је на три оделења: изложбено, поучно и продајно. За сва та оделења било је пријављено свега 1279 предмета за Изложбу, а у самом изложбеном оделењу пријављено је 1251.

У изложбеном оделењу, као главном, *заступљено је и изложено:*

Кокошију	страних раса	419
	домаће „	125
	мелеза „	79
	Свега	623 стабла

О страних раса кокошију бројно највећма су биле заступљене: талијанке са 100, орпингтонке 80, плимес-рок 70,

лангшан 57, мехелнке 26, вијандотке 22 и минорке са 18 стабала.

Пловака страних раса	109
„ домаћих „	11
Мелеза и свих осталих	20
Свега	140 стабала

Од страних раса нарочито се истичу пекиншке са 82 и руанке са 27 стабала.

Гусака страних раса	40
домаћих „	13
мелеза „	7
Свега	60

Ћурака	31
Морки	3
Голубова	84
Укупно живе живине	941 стабло

Поред тога изложено заклане живине и јаја	19
Разно друго	28

Од пријављених нису учествовали свега 291 предмет, поглавито због тога, што су у последњем часу морали одустати од излагања живине неколико срезова, због заразних болести живине у неколико места, у своме крају.

Од изложене живине Оцењивачки Суд наградио је оволико: Кокоши (стране 68 и домаће 76) свега 144 стабала са сумом од 2090 дин. Пловке 30, гуске 30, ћурке 14 и голубове 19, свега 93 стабла са сумом од 1338 динара. Укупно 238 стабала са дин. 3428.

Оцењивачки Суд вршећи поверени му посао у изложби живине учинио је неколико напомена за будуће приређивање оваквих изложаба, на име: да би од сада требало да се на изложбу за утакмицу прима само *млада* живина (излежена у току те године); да се старија живина и већ једном награђена може излагати само за углед, а не и за награде; да би требало удесити, да се живина раније шаље тако, да Оцењивачки Суд може без застоја и поремећаја радити бар два дана пред отварање изложбе и окончати свој рад, и да треба распоредити живину по расама без мешавине ради лакшег прегледа и правилније оцене.

Ако се садашња — трећа — земаљска изложба живине упореди са двема претходним, видеће се: да је по пријавама било на првој изложби преко 320, друге 690, а треће преко 1250 стабала живине и предмета за изложбу. Број изложених предмета редовно се удвостручава и већ је после две године од дана приређења прве изложбе живине порастао на 4 пута.

Број пријављених стабала кокошију напредује и расте од 179 на 401 на 777; међу којима стране расе од 83, на 251, на 515 стабала. Пловке од 45 на 88, на 168 стабала. Гуске су показале од 27 стабала прве изложбе прираштај на 78 стабала друге изложбе, колики се број јавља и на трећој.

Овако јаки прираштаји пријава живине за изложбу, доказ су како је велико интересовање и воља за учествовање на изложбама. Но тако исто и еклатантан доказ о извесном напретку живинарства, нарочито у кокошкама.

И ако почетак озбиљнога рада на унапређењу живинарства датира у главноме од пре 4 године, када је Министарство први пут озбиљном и већом набавком страних раса живине из иностранства стало утицати преко пољопривредних установа, — живинарство је већ стало на доста поуздану ногу. Само јачи и обезбеђен извоз јаја и живине, па ће оно брзо ићи напред.

Садашње изложбе, које је Друштво приредило, по живом учешћу и обилатости изложених предмета, не само да надмашују све досадашње, већ утврђују, да наши привредници правилно схватају и цене важност таквих изложаба. А интересовање и обилата посета изложаба, још више нас у то убеђују.

Кад се све проматра и беспристрасно цени не може се порећи, да оне у свему задовољају готово сва наша очекивања. Али оне казују и нешто више.

Наше воћарство и живинарство имају доста приметан ступањ напретка; који је напредак колико вредноћа и увиђавност привредника помогла, толико неоспорно има у томе заслуге и Министарства Нар. Привреде, и Пољопривредног Друштва и пољопривредних установа, и свију њихових трудбеника, нарочито државних економа.

Признајући свакоме своје и све поменуте моменте аз овакав успех ових изложаба, не смемо се заваравати, да се тиме постигло све и да се на томе може застати. Не, ове су гране привредне толико важне и корисне, да се мора и даље са већом вољом и већим трудом радити на њиховом унапређењу. Па не само то, него по примеру рада и приређивања ових изложаба, радити озбиљно и на побољшању и унапређењу и осталих пољопривредних грана и припремати и за њихове производе изложбе.

Са приређивањем оваквих посебних изложаба из ових грана привреде, Друштво би могло застати за неко време. Време је, да се озбиљније почне радити на припремама за једну општу земаљску привредну изложбу. Ту идеју додирнули сте и Ви сами г. Министре, прошле године, у ово доба, на овом месту и у оваквој прилици. Молим да будете поборник те идеје и даље и да потпомогнете код Краљевске Владе њено остварење; а Српско Пољопривредно Друштво и сви ми скромни радници прихватићемо је и носићемо је до остварења.

Напослетку част ми је изјавити Вам, да је Српско Пољопривредно Друштво, поред својих млогих и замашних трошкова на приређење и одржање ове изложбе, одредило да изда, по решењу оцењивачких судова, награде излагачима:

разне живине	3428
воћа	1422
поврћа	550
Свега	5400 динара

За награде излагачима изволели сте решити да се помогне Друштво из благајне Министарства Народне Привреде са 1000 динара.

Тако исто Београдска Задруга потпомогла га је са 500 динара.

Остало даје Друштво.

Захваљујући на високој посети ових изложаба Његовом Величаству Краљу и Његовом Височанству Престолонаследнику, принцу Павлу, Краљевској Влади, митрополиту Србије г. Димитрију и свима посетиоцима из Београда, из Србије и са стране; Београдском Живинарском Друштву које је одредило и изаслало два своја изасланика, да посете и прегледају наше изложбе; г. де Вилморену који је чак из своје домовине дошао по нова, да прегледа и осмотри типове наше домаће пшенице, у интересу науке и да прегледа и наше изложбе воћа, поврћа и живине а Вама г. Министре и на указаној материјалној потпори; захваљујући привредницима и излагачима и свима трудбеницима око прибирања предмета и уређења и одржавања изложаба, ја Вас, молим, данас да изволите затворити изложбу воћа и поврћа, пошто је изложба живине пре два дана затворена.

Одговор Г. Министра Народне Привреде, на реч Председника Срп. Пољопривредног Друштва којом га је позвао да затвори изложбе.

Саслушао сам бројне податке о резултату овогодишњих друштвених изложаба и стручна мишљења о каквоћи изложених производа и као Министар Народне Привреде и као члан Краљевске Владе, могу изразити своје задовољство и честитати члановима Српског Пољопривредног Друштва на постигнутоме успеху и уложеноме труду и раду. Рад Српског Пољопривредног Друштва креће се у правцу и обиму интенција владине економне политике државне.

Чланови Српског Пољопривредиог Друштва врло добро знају, да је у нашем економном животу, с периодом новог уговорног стања наступио прелом и у смислу правца и начина извозног трговања и са потребе у трансформацији производње извесних привредних грана и у производњи сировина и у усавршавању и преради производа тих грана.

Воћарство и производи воћарски, као што се види и на овогодишњој изложби, добијају и нов полет и велики значај. Извоз воћа ове године достиже суму од преко 20 милијуна дин. преко једне четвртине целокупне наше извозне трговине. Стога је Краљевска Влада давањем концесија за прераду воћа тежила да створи могућност за прераду производа од воћа и утешна је појава, што се у тако знатном броју и у тако лепим колекцијама на овогодишњој изложби појављују конзерве од воћа и од.... поврћа. Јер и повртарство је грана која има будућности и ако спада у интензивну производњу, грана која ће играти велику улогу у овој трансформацији производње уопште. Како с погледом на повећану потребу у земљи, на обустављање извоза са стране, тако с погледом и на могућност стварања једне нове, обилате и корисне гране извозне трговине. Србија и по географском положају, са близине светским трговима и по климатским приликама и по земљишту и подесним положајима за те обе гране народне производње, налази се у врло срећним приликама за напредовање и развиће и воћарства и повртарства, на чему ваља радити с више усрђа и мара и у који рад ваља унети систем и сталност, истрајност и преданост.

И изложба живине дала је доказа и по своме уређењу и по великом учешћу излагача и по квалитету изложених грла и предмета, да рад на живинарству урађа својим добрим плодом и да и на тој грани ваља још живље порадити, па да се постигне сталан и потпун успех. У том смислу је се кретао и цео рад повереног ми Министарства, у стварању прилика за непосредну набавку бољих грла са државних живинарских станица распоређених по целој земљи. Али и у погледу извоза, живинарство је на једном значајном прекрету. Докле је раније извожена жива и клана живина, и са извозом јаја износила непуних два милиуна, дотле данас у немогућности тога извоза и производња и трговина упућују се правим путем за ту грану. Извоз јаја, коме ће по времену следовати и извоз перја, добија све већег полета и већ даје наде, да ће достићи суму извозне вредности целе те гране. Јер сад после 2—3 године и незнатног извоза у вредности од непуних пола милиуна динара, пеће се ове године на $2^1/_2$ милијуна, што ће утицати на рационално експлоатисање ове гране привреде, чувајући народу капитал у живини. И влада је заснивањем премија за извоз јаја подстицала у том правцу извозну трговину.

Ми данас можемо бити задовољни с практичним резултатима и с поуком коју су нам дале овогодишње друштвене изложбе. Резултати дају нам поуздања да ваља истрајати у започетом правцу и тенденцији, поука коју црпемо са изложаба уопште, а с овогодишње посебице у томе је, да на нашим изложбама ваља највећу вредност полагати на њихову практичну страну, на сазнавање стања производње по њеном груписењу на поједине крајеве, по њеној количини и по њеној квалитативној вредности и поред њеног што већег савршенства и на њену једнообразност, да се ствара маса добрих производа једне исте марке, то важи и за воћарство и за повртарство, за живинарство пак, да живина буде и по производним подобностима што боља, те да и што више и што бољих производа даје, како ће рентабилитет бити што бољи.

Као што сам и лањске године напоменуо, Србија може и треба да приступа припремама за приређивање једне опште привредне изложбе земаљске и то приређивањем претходних обласних таквих изложаба, на којима ће се извршити потребна смотра и проучавање изложених производа и њихово одабирање. И ја као Министар Народне Привреде заложићу се и код Владе и код Народног Представништва, да се може приступити остварењу те мисли.

На крају вршим једну пријатну дужност изјављујући своју благодарност и Пољопривредном Друштву и његовим члановима који су изложбу приредили и уредили, излагачима који су се овако обилато и својски одазвали излагањем својих производа и гостима из Србије и са стране који су се толико изложбама интересовали, ја с овом својом завршном речи затварам овогодишње друштвене изложбе.

* * *

Осим напред поменутих изложаба, Друштво је, иницијативом господина Министра Народне Привреде покушавало да приреди ове године и једну изложбу *свиња*, поглавито од типова (моравске енглеске црне, шумадинке, мачванске, јоркширске и мелези од свију ових) предложених у конференцији представника наших важнијих сточарских установа, и то само оних, које би биле спремне за клање и прераду, а не би биле старије од 12—15 месеца, ни теже од 80—120 килограма. Ову и овакову изложбу свиња изазвале су измене трговинских прилика и нови трговински уговори између Србије и других држава, који мењају и досадашњи начин трговине и извоза свиња из Србије, што собом повлачи и потребу, да се и у самом начину производње, одгајања и гојења свиња у нашој земљи учине извесне измене и да се запатништво, начин производње, гајења и гојења свиња упуте правцем, којим би се поред подмиривања домаће потребе могли потпуно задовољити захтеви нове, будуће трговине свињама, односно свињским производима.

У том циљу, господин Министар Народне Привреде изволео је ставити Друштву 10.000 динара на расположење, а Друштво је преко надлежних органа позвало све одгајаче свиња у земљи, да на овој изложби са својим најбољим производима што више учествују и одредило за изложбу 16. 17. 18. децембар о. г. Но како се, поред свега заузимања, за ову изложбу није пријавио довољан број излагача, да би се изложба приредити могла, то се од приређивања ове изложбе морало одступити, али је решено, да се ипак награде за уложен труд они, који су према објављеном позиву спремали и пријавили своје свиње за заказану изложбу и са своје стране испунили све, да би на изложби могли учествовати и такмичити се за расписане награде. Према томе, Друштво је одредило комисију, која је обишла и прегледала све за изложбу пријављене свиње и поднела Друштву следећи извештај, који је Друштво у свему усвојило и по њему поступило. Извештај гласи:

Српском Пољопривредном Друштву

Према одлуци Управе Српског Пољопривредног Друштва од 21 Новембра тек. год. Бр. 6810 прегледали смо свиње које су пријављење за изложбу и то следећих такмичара:

1. Јованче Ђорђевића трг. из Баточине. Има три мушка ушгројена брава, мелези од енглеских и домаћих свиња, сопствен запат, стари 15 месеца, тешки 130 кгр. храњени само кукурузом.

2, Михајла Милићевића из Бегошевца. Има два мушка уштројена брава мелези од енглеских и домаћих свиња, сопствен запат, стари 7 месеци, тешки 70 кгр. храњени тиквама и кукурузом.

3. Ратка и Даринке Жуњић из Рутевца. Имају 1 мушког уштројеног и 3 женска брава, мелези од енглеских и домаћих свиња, купљени у Мозгову, мушки стар 15 а женски 10 месеци, мушки је тежак 80 кгр. једна крмача 90 кгр. друга крмача 70 кгр. и трећа крмача 50 кгр. храњени тиквама и јармом.

4, Миодрага Трифунца из Алексинца. Има 1 мушког брава и 1 крмачу. Мелези од јоркширских и домаћих свиња, купљени од Мике Трифунца трг. из Алексинца, стари 15 мци. тешки до 105 кгр. храњени кукурузом.

5, Тривуна Јовановића из Алексинца. Има 1. мушког брава и 1 крмачу, мелези од јоркширских и домаћих свиња, сопствен запат, стари 16 мци, тешки до 110 кгр. храњени кукурузом.

6, Мике Трифунца трг. из Алексинца. Има 1 мушк. брава и 1 крмачу, мелези од јоркширских и домаћих свиња, сопствен запат, стари 14 мци, тешки до 110 кгр. храњени кукурузом.

7, Чедомира Узунца из Зајечара. Има 3 мушка брава, јоркшира, сопствен запат, 1 брав стар 15 мци, тежак 200 кгр. 2 брава стара по 9 мци, тешки 50—60 кгр., храњени кукурузном јармом.

8, Јована Стојковића из Миријева. Има 1 крмачу суprасну, стара 2 године, мелез од јоркширских и домаћих свиња, храњени кукурузом.

9, Душана Крсмановића из Топчидера, има 1 брава, чист јоркшир сопствен запат, стар 1 год. тежак 100 кгр., храњен кукурузом и репом.

10, Милана Јованића из Бањице. Има 6 мушких уштројених и 1 крмачу, мелези од јоркширских и домаћих свиња, сопствен запат, један брав опрашен у мцу Априлу тек. год. мерио је у Септембру кад је метут на храну 35 кгр. сада мери 163 кгр. 1 брав опрашен у месецу Априлу тек. год. мерио је у Септембра 20 кгр. сада мери 98 кгр., остали су опрашени у Мају тек. год. и сада мере по 75 кгр. храњени су јечменом јармом и обраним млеком.

У Вел. Плану нисмо ишли пошто је г. В. Шумахер писмом од 11 тек. м.ца известио Друштво да је свиње поклао.

Свиње Милорада Јовановића ср. економа из Обреновца и свиње Живана А. Нинковића теж. из Матијевца нисмо прегледали, него је наређено државним економима да их прегледају и Друштво о нађеноме поднесу извештај.

Прегледавши све свиње пријављених такмичара нашли смо да одговарају свима прописаним условима и као најбоље нађене су свиње Милана Јованића из Бањице и мишљења смо да их треба наградити премијом од 250 дин.

Даље заслужује да се награде III наградом свиње: Јованче Ђорђевића из Баточине, Михајла Милићевића теж. из Белошевца, Мике Трифунца трг. из Алексинца и Милорада Јовановића држ. економа из Обреновца.

Свиње следећих такмичара не заслужују награде, али за уложени труд, мишљења смо да би их требало наградити са по 30 дин. и то: Даринку и Ратка Жуњића учитеља из Рутевца уједно, Чедомира Узунца трг. из Зајечара, Душана Крсмановића из Топчидера, Миодрага Трифунца и Тривуна Јовановића оба из Алексинца и Живана А. Нинковића из Матијевца.

Осталим такмичарима пошто им свиње не одговарају условима, мишљења смо да им не треба никакву награду дати.

Бр. 7395.
19. децембра 1907.

чланови комисије:
В. С. Богдановић с. р.
А. Мијоковић с. р.
С. Терзић с. р.

На послетку ваља поменути, да је Српско Пољопривредно Друштво потпомогло, са сумом од 1500 динара приређивање окружне пољопривредне изложбе округа ваљевског коју су 8 и 9 септембра 1907 год. приредили заједнички окружна пољопривредна подружина и коло јахача Кнез Михаило и о чему ће се подробности моћи видети из извештаја подружинских.

III.

О књижевном раду друштвеном.

Према постојећем утврђеном програму за ширење пољопривредних поука путем књиге, друштвени књижевни рад обухвата:

1,) Издавање друштвеног листа „*Тежака*“, који је намењен практичним поукама, а који је у овој години излазио недељно на једном табаку, а по потреби и са додатцима. „Тежак“ је у овој години штампан у 1500 примерака, дакле у 500 примерака више но у прошлој години и *све* се растура, што је јасан доказ, да је и у томе погледу постигнут велики успех, према неколико прошлих година, кад се једва непуних 600 примерака растурало, и ако је цена остала иста.

2.) Издавање повременог списа „*Пољопривредног Гласника*“ намењеног више научним расправама, од ког је у овој години штампана IV свеска у величини од 16. табака а у 700 примерака.

3.) Издавање „*Практичних Пољопривредних Поука,*“ за ширење тих поука у ширим, пространијим облицима, у којима се у „Тежаку“ не би изводити могле. У том погледу сачињавају ове поуке практичну пољопривредну библиотеку за српског пољопривредника. Од ових поука штампане су у овој години две свеске и то по реду:

XVI. *О подизању четинара* од Д-р Миливоја Васића, штампана у 1000 примерака, и

XVII. *О ђубрету и ђубрењу* од Д-р Ђ. Радића, штампана у 2000 примерака.

4.) Издавање „*Пољопривредног Календара,*“ у циљу, да се с њим, као свакој кући потребном књигом унесу у народ савремене пољопривредне поуке. У овој години штампан је календар у 6000 примерака, што је све и растурено.

Осим преднаведених својих књижевних издања, друштво по могућству откупљује и *готове књиге* од пољопривредних писаца, пошто се предходно о вредности њихове садржине увери преко стручних рецензената, а то чини у циљу, да и на тај начин утиче на ширење пољопривредног знања међу пољопривредницима у земљи, а да уједно у неколико припомогне приватне писце у издавању таковних књига. У овој години откупило је друштво ово дела:

„*Једно предавање из хигијене животних намирница,*“ од Др-а Ђ. Митровића.

„*Говедарство*“ од Освалда Репића.

„*Производња и прерада лана*“ од Јована Бадемлијића и „*Хипологија*“ од Саве Вукосављевића.

*

Од својих овогодишњих, као и ранијих издања, Друштво је растурило у овој години које продајом, које пак поклањањем у земљи и осталим српским крајевима (сем календара) 1052 примерака; од издања Министарства Народне Привреде, која се код друштва на распродаји налазе 246 примерака; од откупљених књига од појединих писаца 482 примерка, и према томе, у овој години Друштво је у народ растурило **1780** примерака; из чега се види, да је и у овом правцу учињен знатан напредак према ранијим годинама.

*

Библиотека друштвена повећана је у овој години са 27 дела и то куповином са 17, добивеним поклонима са 7 и својим издањима са 3 дела: према томе друштвена библиотека броји сада 1048 дела.

*

Стручних листова примало је Друштво у овој години куповином и заменом 26 листова и то: 4. српска, 4. хрватска, 3. ческа, 4. бугарска, 2. крањска, 6 немачких и 3. француска

IV.

О секцијама.

У току 1907. године нису сазиване поједине секције у нарочито седнице, него је 21. јануара сазвата конференција чланова свију секција, на којој су према 9. и 12. члану друштвених правила предложена извесна лица за почасне и редовне чланове, па се онда прешло на ревизију Стечаја за расписане награде „за увођење напреднијих начина рада“ по оним тачкама тога Стечаја, којима је рок за такмичење у 1906. години истекао, а по којима се није нико за такмичење пријавио па је према томе решено: да се Главном Збору на одобрење изнесе, да се следећим тачкама рок *продужи* и то:

1.) *За сталну израду једне нарочите врсте домаћег сира у већем размеру,* да се рок продужи до краја 1908. године.

2.) *За одгајање два рудна коња за војну потребу,* да се рок продужи до краја 1910. године.

3.) *За пошумљавање земљишта мешовитом шумом,* да се рок продужи до 1. августа 1910. године.

4.) *За рационалну производњу семена од луцерке детелине,* да се продужи рок до јесени 1909. године.

5.) *За подизање удобне стаје за говеда и овце,* да се продужи рок до 1. октобра 1910. године.

6.) *За правилно засејан простор од најмање* $^1/_2$ *хектара белим градиштанским пасуљем,* да се продужи рок до 1. августа 1908. године и

7.) *За извођење најранијег поврћа у већем размеру,* да се продужи рок до 1. јуна 1910. године:

Поред ових *обновљених* тачака из Стечаја са продуженим роковима, решено је, да се распишу и следеће *нове* награде:

1.) *За подизање винограда на живом песку на простору од 1. хектара,* са роком за пријаву до краја 1911. године, а са наградама од 200, 150 и 100 динара.

2.) *За обнављање винограда на америчкој подлози у округу врањском,* са роком за пријаву до јесени 1912. године, а са наградама од 200, 150 и 100 динара.

3.) *За подизање шљивара од српских пожегача калемљених на џенерици на простору 1 хектара* са роком за пријаву до јесени 1912. године, а са наградама од 300, 200 и 100 динара и

4.) *За сејање еспарзете на простору од 1. хектара,* са роком за пријаву до 1. јула 1909. године, а са наградама од 100, 80 и 50 динара.

V.

О награђивању такмичара по расписаном Стечају за увођење напреднијих начина рада.

Са роком за 1907. годину, биле су стечајем расписане следеће награде:

1. Ко на простору од 10 ара рационално засеје и одгаји **сочиво** и **грашак**. — I. награда **80** динара. II. награда **60** динара, а III. награда **40** динара. — Такмичити се могу земљорадници из **целе земље**. — Рок пријави 1. јули 1907. год.

2. За рационално одгајен **хмељ** на простору од најмање 20 ара. — I. награда **300**. II. награда **200** динара. Могу се

такмичити привредници **из целе земље**. — Рок пријави 1. септембар 1907. године.

3. За производњу **биљака за сточну храну**, а нарочито **луцерке детелине** и **сточне репе** на простору од најмање пола хектара. — I. награда **100**, II. награда **80**, а III. награда **50** динара. Такмичити се могу пољопривредници **из целе земље**. Рок пријави 1. септембара 1907. године.

4. За стално производњење доброг **пресног масла** (бутера) у већем размеру и по модерном начину, који би био трајнији и за пренос подеснији. — Награда је **500** динара. — Такмичити се могу Млекарске Задруге и појединци **из целе земље**. — Рок за пријаву 1. септембар 1907. године.

5. Ко подигне угледан **живинарник** за **кокошке**, **ћурке**, **гуске** и **пловке** за најмање 200 комада, но тако, да једна и две врсте од те живине превлађује према месним приликама у којима се одгајач налази и према томе, шта се на најближем тргу највише тражи и боље плаћа. — I. награда **200**, II. награда **150**, а III. награда **100** динара. — Могу се такмичити привредници из округа: **београдског**, **смедеревског**, **пожаревачког**, **моравског**, **крагујевачког и крушевачког**. — Рок пријави до краја 1907. године.

6. Ко од привредника или школа, општина, цркава и манастира одгаји у времену од три године (1905.—1907.) највише и најлепших **орахових садница**. — I. награда **200**, II. награда **150**, а III. награда **100** динара. — Право такмичења распростире се **на целу земљу**. — Рок за пријаву до краја 1907. године.

7. Ко од пољопривредника округа **пиротског**, **нишког**, **тимочког и крајинског** сејањем или сађењем **пошуми**, било **четинасте** или **храстове** врсте дрвета, најмање пола хектара земљишта, које се предвиђа чл. 78. закона о шумама. — I. награда **150**, II. награда **120**, а III. награда **100** динара. Рок за пријаву до краја 1907. године, но саднице које се буду оцењивале, морају бити пре оцене најмање две године на сталном месту.

8. Ко у својој окућници правилно засади и однегује најмање 80 дрвета од **белог дуда** са ниском круном. — I. награда **100**, II. награда **60**, а III. награда **40** динара. — Такмичити се могу привредници, школе, цркве, манастири и општине **из целе земље**. — Рок за пријаву до 1. јуна 1907. године.

9. За **виноград** правилно засађен америчком лозом, окалемљен са најбољим **винским сортама**, а на простору од најмање 40 ара, с тим, да свака сорта буде издвојена. — I. награда **200**, II. награда **150**, а III. награда **100** динара. Право такмичења имају привредници из округа **чачанског**. — Рок пријаве 1. септембар 1907. године.

По овом стечају пријавили су се:

По тач. 1. њих 5. такмичара од којих су награђени:

I. наградом од 80 динара *Љуб. С. Обрадовић*, земљоделац из Берање у ср. пожаревачком, за *крупно сочиво*.

II. наградом од 60 динара *Тривун М. Лолић* земљ. из Причиновића у ср. мачванском — за *крупно сочиво*; и

III. наградом од 40 динара *Петар Јанковић* земљ. из Боговине у срезу бољевачком — за *ситно сочиво*.

По тач. 2. није се нико пријавио.

По тач. 3. пријавили су се њих 8 такмичара, но оцена њихових пријављених детелишта одложена је за месец мај 1908. године.

По тач. 4. пријавили су се њих 4 такмичара и прописно послали своје производе, које је нарочита комисија од 4 стручна лица прегледала и оценила. Према мишљењу одређене комисије за преглед и оцену *масла*, и одобрењу друштвене управе, расписана награда од 500 динара подељена је на два такмичара, и према томе награђени су са по 250 динара: *Пољско имање „Јовановићево“* на Бањици и *Жагубичка Млекарска Задруга*.

По тач. 5. пријавила су се 2. такмичара, а преглед и оцена пријављених живинарника, одложена је за 1908. годину.

По тач. 6. пријавили су се њих 4. такмичара и по оцени изаслате комисије награђени су:

Наградом од 150 динара: — *Општина ужичка*.

Наградом од 100 динара: игуман манастира трнавског *г. Мелентије*.

Наградом од 50 динара: *Божидар Радивојевић* економ из Жировнице у ср. крагујевачком и

Похвалницом: *Општина Аринђеловачка*.

По тач. 7. није се пријавио ни један такмичар.

По тач. 8. пријавили су се 8 такмичара, од којих су награђени:

I. наградом од 100 динара *Општина ужичка*.

II. наградом од 60 динара *Милутин Јевтић* земљ. из Липљена у ср. моравском окр. нишког и

III. наградом од 40 динара *Божидар Нешић* земљ. из Вел. Села у ср. пожаревачком.

По тач. 9. пријавили су се њих 6. такмичара, а преглед и оцена њихових пријављених винограда одложена је за 1 септембар 1908. године.

Осим тога, Друштво је у овој 1907. години извршило комисијски преглед и оцену подигнутих *јабучара* према расписаном Стечају за 1906. годину. Са подигнутим јабучарима пријавило се је 28 такмичара од којих су према оцени изаслате комисије, награђени:

Друштвеним наградама:

I Награду у 250 дин. добија Димитрије Тодоровић сврш. ђак винод. воћар. школе из Крагујевца и комплет воћар. справа
II Награду у 150 динара добија Матеја Никић земљ, из Рудника и комплет воћар. справа,

Награде *Београдске Задруге* 100 дин, у новцу и комплет. воћарских справа: 1 калем. нож 1 воћ. маказе, 1 воћар. тестеру; 1 четку за стругање маховине, и 1 берило добијају,

1, Бранислав Обрадовић учитељ из Мијоковаца срез љубићски окр, руднички,

2, Тихомир Николић економ из Паковраће близу Чачка,

3, Миленко Ристић економ из Срезојеваца окр, руднички,

4, Светозар Хаџић учитељ из Сврљига,

5, Миливоје Никитовић учитељ из Брђана окр. руднички,

Награде у пољопривред, справама чија вредност не сме прећи 100 динара и комплект воћарских справа добијају:

1, Сечку Јестратије Јањовић земљ, из Добраче срез гружански окр, крагујевачки,

2, Саков плуг № 2 Рајко Стефановић земљод, из Липовца ср, таковски окр, руднички,

3, Велимир Тороман земљод, из Гор, Гаревнице срез љубићски окр, руднички,

4, Крушач Велимир Станојчић земљод, из Гор. Гаревнице округ руднички,

5, Саков обртач № 2 Борислав Борисављевић економ из Мајдана срез качерски окр, руднички,

6, Сечку Живко Козаковић из Драче срез гружански окр, крагујевачки.

7, Сечку или тијер Младен Живановић земљ. из Горњих Јарушица срез лепенички округ крагујевачки.

8. Саков плуг Љубомир Максимовић земљ. из Лужница срез и окр. крагујевачки.

9. Саков плуг Дамњан Марковић из Божурња срез јасенички окр. крагујевачки.

10. Мућачу за грожђе Аранђел Симоновић земљ. из Сопотнице срез и округ нишки.

11. Живан Маринковић земљ. из Гор. Црнуће срез таковски окр. руднички.

Похвалнице и комплет воћарских сирава добијају:

1. Светоз. Трифунац начелник окружни у пенсији.

2. Димитрије Марковић трговац из Алексинца.

3. Владимир Живадиновић трг. из Соко-Бање.

4. Алекса Протић трг, из Гуче, ср, драгачев, окр, чачански,

5, Даринка Језд, Маринковића удова из Љубића срез љубићски окр, руднички.

6, Светозар Коњушанин трг. из Гор. Милановца.

7, Драгутин Настић трг. из Лознице.

Према напред изложеном јасно је, да интересовање за такмичење по појединим гранама расписаних Стечаја сваке године све веће бива, што врло много утицаће, на напредак наше домаће привреде по свима њеним гранама, и Друштво може са успесима по овој тачци свога рада бити потпуно задовољно, јер од како је почело расписивати награде за увођење напреднијих начина рада, па до краја 1907. године награђено је **71**. лице, од којих су 47. пољопривредници, 1 занатлија, 7. учитељи, 1 свештеници, 2. манастири, 3. чиновници, 2. општине, 5. трговци и 1. задруга.

VI

О друштвеним члановима

Број чланова у 1907. години прирастао је са:

3. Добротвора са улогом по 500 дин.

12. Утемељача са улогом по 100 „

16 помажућих „ „ по 6 „

7 почасних и

23 редовна члана.

За чланове *Добротворе* уписали су се:

1.) *Крушевачка изложба од 1891. године.*

2.) *Срез расински* и

3.) *Емил Куранда* крал. срп. почасни генерални-конзул на Ријеци.

За чланове *Утемељаче* уписати су:

1.) † *Милош Гођевац* индустријалац из Београда.

2.) *Монополско Надзорништво округа чачанског.*

3.) *Ђорђе Маринковић* трговац из Крушевца

4.) † *Коста Ф. Јовановић* трговац из Крушевца

5.) *Прва крушевачка Задруга за помагање и штедњу.*

6.) *Франц Винтер* столар из Крушевца

7.) *Анђелко Тајтацак* трговац из Крушевца

8.) *Велимир Витровић* пенсионар из Крушевца

9.) † *Драгослав Кедровић* апотекар из Крушевца

10,) † *Коста Таушановић* бив. директор Извозне Банке, уписан од крушевачке Занатлијске Банке,

11,) *Светозар Каракушевић* часовничар из Крушевца и

12,) *Живадин Живадиновић* председник суда у пенсији и адвокат из Београда,

За чланове *помагаче* уписати су:

г-ђа *Катарина Тућаковић* из Виништа у ср. гружанском,

г, *Ђорђе Коларовски* агроном из Београда,

г, *Свет. Д. Прендић* апотекар на Убу,

г, *Милисав Богдановић* економ из Петровца,

г, *Тихомир Николић* економ из Паковраће у ср. такавском

г, *Сотир Поповић* кафеџија из Ниша,

г, *Михаило Р. Костић* економ из Стубла у ср. жупском,

г, *Радоје Вукашиновић* економ из Александровца,

г. *Свет. Максимовић*, економ из Жагубице,

г, *Милорад Глигоријевић* економ из Лазнице у ср. хомољском.

Општина *Лазничка*

„ *Јасиковачка*

„ *Осаничка*

„ *Милатовачка*

„ *Вуковачка*

„ *Суводолска*

За *почасне* чланове изабрати су:

1) *Коста Стојановић* Министар Народне Привреде

2) *Василије Мацалик* професор пољопривредне школе у Прерави у Моравској.

3) *Јан Роскошни* председник Привредног Савета за Моравску.

4) *Д. М. Јаблански* председник Бугарског народног земљоделског Друштва у Софији.

5) *Сава Дацов* подпредседник Бугарског народног Земљоделског Друштва у Софији.

9) *Христо Калчев* председник Друштва бугарских агронома у Садову.

7) *Коста Илијев* управитељ Пољопривредне Школе у Борушу у Бугарској.

За *редовне* чланове изабрати су:

1) *Др. Михаило М. Поповић* министар у пенсији.

2) *Сава Кукић* начелник Министарства финансија

3) *Љубомир Срећковић* директор акц. кланице.

4) *Тихомир Николић* економ из Паковраће.

5) *Радивој Томић* економ из Совча (ваљев.)

6.) *Милан Митровић* војни марвени лекар из Београда.

7.) *Д-р Ђорђе Митровић* марвени лекар у Добричеву.

8.) *Љубомир Симоничић* учитељ из Врање.

9.) *Тимотије Владисављевић* агроном на Бањици.

10.) *Милош Ћирковић* државни шумар у Брзој Паланци.

11.) *Алекса Спирић* државни шумар на Рашци.

12.) *Владета Поповић* државни шумар у Пироту.

13.) *Миодраг Стаменковић* државни шумар у Ваљеву.

14.) *Петар* М. *Тривунац* живинар у Алексинцу.

15.) *Милан Тодоровић* професор у Јагодини.

16.) *Пера Петковић* начелник Министарства у пенсији у Јагодини.

17.) *Сретен Адић* управитељ Учитељске Школе у Јагодини,

18,) *Атанасије Радојковић* виноградар у Нишу,

19,) *Димитрије Миљковић* државни економ у Параћину,

20,) *Стеван Лукић* државни економ у Алексинцу,

21,) *Радојко Богојевић* рачуновођа топчидерске економије,

22,) *Милан Цветковић* руковаоц лозног расадника у Јагодини и

23,) *Сава Ратковић* државни економ у Петровцу,

*

Смрћу пак, изгубило је Друштво у 1907. години ове своје чланове:

Утемељаче *Ранка С. Пешића* шумара, *Игњата Гудурића* трг. из Обреровца,

Почасног: *Светозара Гвоздића* државног саветника у пенсији и

Редовне: *Алексу Ђурића* пенсионара из Београда, *Љубомира Каљевића* државног саветника и *Драгољуба К. Јовановића* пенсионара из Београда.

VII.

О распростирању савршенијих справа, алата и машина.

У циљу, да се нашим пољопривредницима даду у руке савршеније алатке, справе и машине по свима гранама пољске привреде, а у исто време да их добију још и јевтиније и поузданије, Друштво је на томе и у овој години продужило свој рад, стојећи у вези непосредно са најпризнатијим фабрикама и у земљи и у иностранству, заклањајући на тај начин наше привреднике од разних обмањивача, којима су и данас још много невешти поручиоци изложени; а да би поручиоци могли целисходно руковати и употребити поручене предмете, Друштво је преко својих стручних органа у свако доба давало о свему потребна упутства и на тај начин је осигуравало сваког, да од поручених предмета има у истини праве и стварне користи, да своје послове и у пољу, и у стаји — не само брже, него и лакше, и боље и савршеније посвршава.

Друштво са задовољством констатује, да је својим заузимањем и посредовањем и у томе правцу постигло знатне успехе, јер је у овој години растурило у народ:

а) Од справа потребних за *земљорадњу* (плугова, дрљача, сејалица идр.) 1234 комада.

б) Од алата и прибора потребног за *сточарство* 54 комада.

в) Од алата и прибора потребног за *пчеларство* 160 комада.

г) Од справа и прибора за *млекарство* 340 комада.

д) Од справа и прибора потребног за *воћарство* 1549

ђ) Од справа потребних за *виноделье* и *подрумарство* 1461 комад.

Осим тога набављено је и издато за прскање винограда и за натапање пшенице за сејање 67.474 килограма *плавог камена;* за потпрашивање винове лозе противу Оидијума набављено је и издато 1521 килограм *сумпорног цвета,* па онда за везивање винограда и калемленье винове лозе и воћака издата је у овој години и знатна количина *рафије* од 14.875 килограма.

VIII.

О распростирању бољих врста семена.

И ако је и у друштвеном листу „Тежаку“ и у другим листовима писато, па и у разним приликама говорено и саветовано да се наши пољопривредници више одају на културу тако званих пићних биљака, као најсигурнијем средству, највећој потпори за унапређење сточарства — опет се то не чини у тој мери, у којој та производња према нашим приликама и потребама заслужује, па се и семе тих биљака у врло незнатној количини у земљи производи, него се и оно већином добавља са стране. Незнатна је производња семена од луцерке детелине код нас (једва да достиже 1000 килограма), а још незнатнија од сточне репе, граорице и других пићних биљака, и ако Друштво, да би потстакло и наше пољопривреднике за ову корисну производњу тога семена, расписује и лепе награде, опет је зато, као што је напоменуто, та производња и данас још врло незнатна, те је Друштво и у том правцу и ове године морало посредовити и посредовало је, да наши пољопривродници до бољег семена од сваковрсних културних, а поглавито пићних биљака, дођу. И тражња семена од бољих ливадских трава за оснивање вештачких ливада, била је ове године већа но прошле године. Тако је у овој години у већим количинама набављено и у народ растурено семена од *луцерке детелине* и то искључиво праве француске луцерке 6457 килограма, а од осталих важнијих културних биљака набављено је и растурено и то: од *граорице* 5100 килограма, *сточне репе* у разним сортама 960 килограма, *мухари* 8867 килограма, *проса* (ситне проје) 1950 килограма, од које је већим делом набављена *француска бела, крупна* сорта, у циљу, да се ово изврсно семе и код нас одомаћи; даље је набављено: *еспарзете* 449 килограма, *црвене детелине* 450 килограма, *сље* 313 килограма (домаће), *олајне репице* 2788 килограма, но да није настала она велика суша баш у доба када је требало ову корисну биљку сејати, била би — према добивеним извештајима — тражња за овом биљком много већа. Од *репе угарњаче* растурено је 563 килограма, па и овде је била узрок суша, да није растурено више; од разних смеса *ливадних трава* за вештачке ливаде, набављено је 792 килограма. Даље је у већим количинама набављено семе *високе талијанске конопље* 2860 килограма и *руског лана* 3740 килограма.

Из напред изнесених бројева јасно се види, да је интересовање за добрим пићним и културним биљкама у опште и код наших пољопривредника постало све јаче и интензивније, па Друштво и у том правцу свога рада на постизавању својих циљева у напредовању домаће привреде, може бити потпуно задовољно.

IX.

О суделовању на конгресима.

Да би се одржавале добре везе са Српским Земљорадничким Задругама и тиме што боље постигли заједнички циљеви у корист српског пољопривредног напретка — Друштво је на XII Конгресу Српских Земљорадничких Задруга, одржаном у Београду 26. 27. и 28. августа о. г. било заступљено у лицу свога Председника г. Вучка С. Богдановића, — Друштво је било заступљено у лицу свога члана Управе госп. Александра Мијоковића и на VI Конгресу српских и хрватских пчелара, одржаном 9. августа о. г. у Славонском Броду. Исто су тако и на X. конгресу прекосавских Српских Земљо-

радничких Задруга, одржаном у Земуну 4. септембра о. г, у име Српског Пољопривредног Друштва присуствовали: Председник г, Вучко С. Богдановић, секретар Д-р Ђ, Радић и члан Управе г, Алекса Мијоковић, — Осим тога, Друштво је у лицу свога администратора г. Светоз, Гавриловића било заступљено и на V. Конгресу бугарских пчелара, одржаном у Софији 19, и 20, августа о. г.

X.

О друштвеним финансијама.

Буџетом за 1907. годину било је предвиђено примање 197.306·95, динара, а толико исто и издавање. Као што рачун показује стварно је примљено 262.911·89 динара а издато 262.801·25 динара, По томе готовина за пренос у дневник касе за 1908 годину износи 110·64 динара, Види годишњи рачун на страни 72 и 73.

Из рачуна види се колико је по којим буџетским партијама више или мање примљено но што је буџетом предвиђено,

Од редовних друштвених прихода партија прихода од претплате Тежака и продаје пољопривредних календара и књига тач. 7, 8, 9, дале су мање суме, него што се буџетом предвиђало. Организација растурања тих друштвених издања по плану који је Управа предузела у току 1907 године, није могла бити потпуно изведена, једно што су окружне пољопривредне подружине тада тек почеле развијати своју делатност и изводити своје организовање, а друго, што су други важан чинилац привредног напретка и ширења пољопривредног знања у народу окружни одбори, своје буџетске партије већ ангажовали за друге циљеве и нису Друштво могли потпомоћи у његовом плану.

Међу тим ваља имати на уму да је и Тежак у прошлој години излазио четири пута недељно, место три пута, а по исту претплатну цену од 6 динара годишње, и да и ако је број претплатника почео расти и у 1907 години, то су већином они претплатници који се користе повластицом добијања листа у половину цене /: чланови помагачи. чланови подружина, основне школе, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и т, д, :/ Како су у септомбру прошле године држане среске и окружне скупштине којима се Друштво обратило претставком за Тежак да се он више чита и да се у окрузима више распростире, то се нада да ће 1908 година показати и у том погледу већи успех.

По партијама: тач. 4, 5, 6. и 13. дале су мање суме него што су буџетом предвиђено зато, што није било више уписаних чланова, што је мање изнела камата од пољопривредних фондова, односно што није у свему извршена наплата дуга од дужника.

Већа издавања него што је буџетом предвиђено учињена су по следећим партијама:

1. Пољопривредном фонду — улози. добротвора и утемељача — — — — — — — — — 1.812·30 динара.

2. На приређивање пољопривредних изложаба и помагање тих изложаба и на давање награде излагачима — — — 11.408·80 „

3. На набавку семена, рафије и воћних садница — — — — — — — — — 57.715·05 „

4. На набавку плавог камена и сумпорног прашка — — — — — — — — 870·32 „

На непредвиђене потребе 1.005·29 дин. свега 72.811·76

По тачци 1-ој за пољопривредни фонд — улози добротвора и утемељача, у ствари и нема никаквог прекорачења, јер је за толико више примљено тога прихода, који је затим сав проведен само кроз дневник као издатак, па предат управи фондова на појачање партије пољопривредног фонда.

По тачци 2-ој. На приређивање пољопривредних изложаба и помагање тих изложаба и на давање награде излагачима. учињено је прекорачење на основу буџетског овлашћења. По овој партији добивено је од Министарства Народне Привреде на име помоћи за награђивање излагача и други потреба 2000. динара, и за плаћену жицу за живинарнике и живинарске справе на име накнаде 1.560·13. динара; од Београдске Задруге, на име награде излагачима живине, воћа и поврћа 500 динара; од продатих улазница на III-ој земаљској изложби живине 1.683·75 динара; од продатих каталога за изложбу живине 98·20 динара; и од продатога изложбеног воћа и поврћа 1.183·85 динара свега 7.025·93 динара, У толико се сума прекорачења по тој партији смањује и онда оно износи свега на чисто 4.382·87 динара.

Ово прекорачење у главном потекло је отуда, што се усљед више од дупло пријављених излагача на овој изложби од предходне 1906 године морале подизати још и ове зграде — један живинарник дашчан за гуске и пловке с базеном; један живинарник зидан амерички за углед; један живинарник земуница са припоришћем заједно; један живинарник земуница с припоришћем одвојеним; и један живинарник од поплета.

Због тако великог броја излагача изложбено је пространство морало бити проширено још за 30. метара дужине и 80 метара ширине, што је изазвало насипање земљом, шљунком и подсипање горњег дворишта због кишног времена као и парка пред друштвеним домом; а због тога и број кавеза морао је бити знатно повећан и умножен, да се добије места за смештај изложбене живине, што ће се све доцније корисно моћи употребити приликом приређивања живинарских изложаба.

По тачци 3-ој. На набавку и експедицију семена и другог, у ствари нема никаквог прекорачења, јер на основу буџетског овлашћења у колико је било знатно већег издавања усљед набавке за рачун Министарства Народне Привреде због оскудне године, у толико је било већег примања, према чему кад се упореди разлика између примања и издавања, показује се да је по овој партији више примљено у вредности 3002·78 динара.

По тачци 4-ој. На набавку плавог камена и сумпорног прашка такође нема у ствари никаквог прекорачења, јер на основу буџетског овлашћења. и код ове партије у колико је било већег издавања сразмерно је било и већег примања, пошто се по упоређењу разлике између примања и издавања утврђује, да је више примљено 1.992·38 динара.

По тачци 5-ој. На непредвиђене потребе. Кад се по овој партији од показане више издате суме у 1.005·29 динара одбију више примљени 262·22 динара, онда је у ствари више издато 743·07 динара. Овај вишак долази отуда, што су из ове партије морале бити исплаћене неке суме за раније године, за које није било друге буџетске партије, тако плаћено је поштанско-царинском одељењу на име једне мање наплаћене таксе у 1905 години 69·59. динара; плаћено је стругари прометне банке за грађу отворене шупе подигнуту у 1905 години 307·65 динара, која је у своје време била осповена предузимачу; а остатак исплаћен је на име награде адвокатима по разним споровима друштвеним противу његових дужника из ранијих година.

Дакле сва ова прекорачења по буџету издавања правдају се изнесеним овде разлозима. Друштвена Управа их је у своје време примила и одобрила, па се нада да ће и главни збор одобрити.

По партији на одржавање друштвене зграде није ништа утрошено, ма да су се и ту вршиле извесне оправке, које су чињене заједно са припремама за изложбу, те због тога и оне пале на терет партије о изложбама.

Пољопривредни фонд

У почетку 1907 год. овај фонд износио је:

У злату	33.942·95	дин.
У сребру	3.663·87	„
У хартијама	5.052·15	„
Свега . .	42.658·97	дин.

У току 1907 године увећан је улозима добротвора и утемељача у суми од 2800 динара, и сумом од 12·30 динара колико фонду припада од чистог друштвеног прихода у 1907 години, и 105·75 динара од процента за продате књиге Министарства Народне Привреде.

Према томе укупна готовина овога фонда на крају 1907 године износи 45.577·02 динара. и налази се на приплоду код управе фондова.

У злату	36.742·95	дин.
У сребру	3.781·92	„
У хартијама	5.052·15	„
Свега . . .	45.577·02	„

Поред овог фонда постоји још:

Фонд за набавку плавог камена,

који је на крају 1906. године износио у злату	21.264·20	дин.
порастао каматом у 1907 године .	176·75	„
а на концу 1907 год. износи . .	21.440·65	„

Фонд за набавку семена у оскудне године

На крају 1906 године износио је	3.214·75	дин.
прирастао каматом у 1907 год. .	162·05	„
а на концу 1907 године износи . .	3.376·80	„

Фонд округа крагујевачког као помоћ Друштву

На крају 1906 године износио је .	2.466·75	дин.
порастао каматом у 1907 години .	107·05	„
тако да на концу 1907 године износи	2.573·80	„

Фонд пок. Фрање Вшетечког

На крају 1906 год. износио је у злату	10.349·65	дин.
порастао каматом у 1907 години .	522·40	„
а на крају 1907 године износи . .	10.872·05	„

Обрт Друштвене Благајне

По дневнику касе било је свега и то:

Примања:	262.911·89	дин.
Издавања:	262.801·25	„

По депозитнику било је и то:

Примања у новцу	24.745·60	„
„ у хартијама	23.600·—	„
Издавања у новцу	22.931·84	„
„ у хартијама	19.600·—	„
Укупан обрт у 1907 год. износи	616.590·58	дин.

Кад се овај обрт у 1907 години упореди са учињеним обртом у 1906 години у суми од 570.726·28 динара, онда излази да је ове године учињен већи обрт за 45.864·30 динара.

Благајник,

Пав. П. Стојановић

Годишњи

Прихода и Расхода Српског Пољопривредног

Редни број	ПРИМАЊЕ	Буџетом предвиђено		Примљено		Више примљено		Мање примљено	
		динара	п.	динара	п.	динара	п.	динара	п.
1	Остатак по дневнику касе од 1.906. год.	51	53	51	53	—	—	—	—
2	Државна помоћ за 1.907. годину	25000	—	25000	—	—	—	—	—
3	Улог добротвора и утемељача	1000	—	2800	—	1800	—	—	—
4	Улози чланова помагача	150	—	96	—	—	—	54	—
5	Од подружина 1/4. улога подружинских чланова	1000	—	315	—	—	—	685	—
6	Камата од капитала пољопривредног фонда	2200	—	2109	88	—	—	90	12
7	Од претплате Тежака	5000	—	2506	43	—	—	2493	57
8	Од продаје пољопривредних календара	3000	—	2032	35	—	—	967	65
9	Од продаје пољопривредних књига	1500	—	887	54	—	—	612	46
10	Од продаје семена, садница и рафије	30000	—	90717	83	60717	83	—	—
11	Од продаје пољопривредних справа	55000	—	53115	06	—	—	1884	94
12	Од продаје плавог камена и сумпорног прашка	65000	—	67862	70	2862	70	—	—
13	Од наплате дуга из ранијих година	2600	—	2574	—	—	—	26	—
14	Од депоноване суме ранијих година за приређивање изложбе воћа	966	71	966	71	—	—	—	—
15	Од депоноване суме ранијих година за отварање пољопривредног музеја	1000	—	1000	—	—	—	—	—
16	Од депоновине суме ранијих година од камата пољопривредног фонда	3208	65	2458	65	—	—	750	—
17	Ванредан приход	630	06	892	28	262	22	—	—
18	Од продаје изложбеног воћа, улазница и помоћ Министар. Привреде и Београдске Задруге	—	—	7025	93	7025	93	—	—
19	Од Београдске Задруге помоћ на награде подигнутих јабучара по стечају	—	—	500	—	500	—	—	—
	Свега примања	197306	95	262911	89	73168	68	7563	74
	По одбитку издавања у			262801	25	—	—	—	—
	Остаје за пренос у дневник касе за 1908. г.			110	64	—	—	—	—

И словом: једна стотина десет динара и шесет четири паре

Готовина:

20	Остатак по закљученим рачунима за 1907. г.	110	64
21	Пољопривредни фонд Српског Пољопривредног Друштва у злату	36742	95
22	Пољопривредни фонд Српског Пољопривредног Друштва у сребру	3781	92
23	Пољопривредни фонд Српског Пољопривредног Друштва у хартијама	5052	15
24	Фонд Српског Пољопривредног Друштва за набавку плавог камена у злату	21440	95
25	Фонд Српског Пољопривредног Друштва за набавку семена у оскудним годинама	3376	80
26	Фонд Српског Пољопривредног Друштва од Округа Крагујевачког	2573	80
27	Фонд пок. Фрање Вштетечког у злату	10872	05
28	Депозити приватних лица у хартијама 5.920·00. у новцу 5723·80. динара	11643	80
	Свега готовине	95595	06

И словом: деведесет пет хиљада пет стотина деведесет пет динара и шест пара.

Бр. 460

25. јануара 1908. год.

Београд

Благајник

Пав. П. Стојановић

Рачун

Друштва за 1907. годину

Редни број	ИЗДАВАЊЕ	Буџетом предвиђено		Издато		Више издато		Мање издато	
		динара	п.	динара	п.	динара	п.	динара	п.
1	Пољопривредном фонду-улози добротвора, утемељача и друго	1000	—	2812	30	1812	30	—	—
2	На награде за напредније радове по стечају	3000	—	3000	—	—	—	—	—
3	На прирећивање пољопривредних изложаба и помагање тих изложаба и на давање награда излагачима	15000	—	26408	80	11408	80	—	—
4	На помоћ подружинама и све трошкове у раду са подружинама и око оснивања нових	10000	—	9997	58	—	—	2	42
5	На трошкове о друштвеној Слави	800	—	789	80	—	—	10	20
6	На помагање пољске привреде и на проучавање домаће привреде и привредних прилика	2000	—	2000	—	—	—	—	—
7	На набавку: семена рафије и воћних садница	25000	—	82715	05	57715	05	—	—
8	На набавку: пољопривредних справа	50000	—	45437	93	—	—	4562	07
9	На набавку: плавог камена и сумпорног прашка	58000	—	58870	32	870	32	—	—
10	На набавку: књига, новина и клишеа, повез календара и осталих књига	2000	—	1733	88	—	—	266	12
11	На штампање пољопривредних календара, Пољопривредног Гласника, практичних поука Тежака (у колико је недовољан кредит Државне Штампарије) и других ствари	6000	—	5985	85	—	—	14	15
12	На награде за штампане радове у Тежаку, пољопривредном календару, Гласнику и практичним поукама	5000	—	4198	82	—	—	801	18
13	На канцеларијске потребе, огрев, и осигурање, осветлење и телефон	2500	—	2491	92	—	—	8	08
14	На одржавање друштвене зграде	600	—	—	—	—	—	600	—
15	На плату друштвеног секретара	3000	—	3000	—	—	—	—	—
16	На плату администратора и референта подружинских послова	3000	—	2250	—	—	—	750	—
17	На плату друштвеног благајника	1800	—	1757	50	—	—	42	50
18	На плату друштвеног писара	2000	—	1963	09	—	—	36	91
19	На плату друштвеног економа	2500	—	2321	47	—	—	178	53
20	На хонорар уреднику Тежака	840	—	840	—	—	—	—	—
21	На плату друштвених послужитеља	2400	—	2357	50	—	—	42	50
22	На експедицију календара, Тежака и других књига	500	—	497	20	—	—	2	80
23	На непредвиђене потребе	366	95	1372	24	1005	29	—	—
	Свега издавања	197306	95	262801	25	72811	76	7317	46

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
Вучко С. Богдановић

XI.

О подружинама.

У циљу друштвене организације у целој земљи, а сходно чл. 34. друштвених правила, постојале су при крају 1907. године следеће *Окружне Пољопривредне Подружине:*

У Крушевцу	за округ	крушевачки	са	187	чланова
„ *Неготину*	„ „	крајински	„	20	„
„ *Нишу*	„ „	нишки	„	46	„
„ *Пироту*	„ „	пиротски	„	128	„
„ *Зајечару*	„ „	тимочки	„	53	члана
„ *Ужицу*	„ „	ужички	„	59	чланова
„ *Шапцу*	„ „	подрински	„	64	„
„ *Лесковцу*	„ „	врањски	„	162	члана
„ *Прокупљу*	„ „	топлички	„	53	„
„ *Крагујевцу*	за округ	крагујевачки	са	36	чланова
„ *Јагодини*	„ „	моравски	„	7	„
„ *Г. Милановцу*	„	руднички	„	32	„
„ *Ваљеву*	„ „	ваљевски	„	?	„

Рад ових Подружина изложен је у следећим њиховим годишњим извештајима, из којих се види: у ком су правцу оне у својој области највише утицале и дејствовале и с каквим успехом.

У *Смедереву* и *Пожаревцу* још се до сада нису могле образовати Подружине за те округе, и ако је Друштво више пута преко надлежних органа покушавало да то учине; а по питању за образовање Подружине за *округ чачански*, није се могло доћи до споразума односно места у коме би било седиште те окружне Подружине, али се Друштво нада да ће се заузимањем друштвених пријатеља и пријатеља нашег привредног напретка у току идуће године установити и Подружине за округе смедеревски и пожаревачки, а исто тако и постићи споразум односно места за седиште Подружине чачанске.

За *среске* и *месне* Подружине пак, израдиће се нарочита правила, којима ће се имати сообразити све те Подружине и кад на то пристану и учине шта се од њих буде тражило, онда ће се сообразно тима правилима, примити у састав надлежних окружних подружина, са којима ће искључиво стајати у непосредној вези и на тај ће се начин одржавати једнообразан рад на унапређењу домаће привреде у целом организму друштвеном.

Извештај Крушевачке окружне подружине за 1907. г.

I.

Навршујући прву годину ново — организоване окружне подружине, и 25-ту годину уједињене крушевачке пољопривредне подружине, част је Управи подружинској, сагласно чл. 31. подружинских правила поднети Друштву следећи

Извештај

о раду и стању крушевачке окружне пољопривредне подружине за 1907. годину.

Према утврђеном програму радова за ову годину, Управа подружинска успела је да изврши, у корист напретка пољске привреде своје околине и округа следеће радове:

I. Од практичних радова извршила је:

1.) *Прскање винограда* лозе и воћака, вршено је у вар. Крушевцу и околини помоћу два путујућа прскача подружинска и на тај начин испрскано је 10000 чокота лозе и шпалира и 60 мотика винограда по 2 а негде и то 3 пута преко лета. И на то је утрошено 58·60 динара; а са оним из ранијих година ова је Подружина до сада на прскање винограда утрошила 2110·55 динара. и испрскала и од пероноспоре одбранила преко 3200 мотика.

Прскање је већ јако одомаћено међу овд. виноградарима а томе је најбољи доказ то, што је ова подружина, преко својих подружина и чланове успела протурити у овој околини и округу 7430 килограма плавог камена, у вредности 7093·90 динара, према лањском 2000 динара.

Виногради су били особито понели, но и ако их је киша у цвету доста омела, ипак је дуготрајна суша и особито топла јесен допринела, да је цео род особито дозрео, како одавна није, и шире су ове године мериле од 18—20 па и 22% шећера, а цене су 15—22 па и 24 динара 100 килограма, и да није са стране из Турске доношено грожђе била би му цена и боља.

2.) *Испитивање земљишта* за винограде извршено је на 12 мустара, и већином су била глиновита, ређе кречна, и виногради упућивани у расадник за одговарајућу лозу и подлогу.

3.) *Плетарски курс* Уз материјалну и моралну помоћ Господина Министра Народне Привреде и Српског Пољоприв. Друштва Подружина је ова одржала један плетарски курс за курсисте из свију срезова окр. крушевачког, у расаднику среза расинског, где је имало и довољно материјала — плетарског — врбовог прућа, алата и локала за рад, а и вештог плетара за руковођење курса.

Због неких непредвиђених сметња курс се није могао одржати с пролећа већ је одложен и одржан у јесен после бербе од 7—21 октобра за 20 курзиста.

На курсу је дошло 19 курзиста и то:

Из среза расинског	8	5 свега	13 курзиста
Из среза ражањског			2 курзиста
Из среза трстеничког			4 курзиста
		Свега	19 курзиста

Срез жупски и конаонички нису послали курзисте и ако су позвани благовремено, те стога је накнадно узето више из среза расинског.

Курзисете су пробавиле у плетењу економских корпи од целог небељеног прућа од 7—20 октобра и израдили су на 108 корпи разни, и то корпе за брање грожђа, воћа, хране и паковање грожђа.

21-ог октобра оджат је *испит и изложба корпи* у вароши. Испитивање и оцењивање вршио је II. председник подружине Г. А. Мајеровић окр. економ, у присуству учитеља-плетара и чланова одбора, и курс је свршило,

Са одличним успехом	5
Са врло добрим успехом	12
Са добрим успехом	2
Свега	19 курзиста

По свршеном испиту сви су курзисти добили: *уверење* о свршеном курсу; по 2 пољопривредна календара за 1896 и 1900 год. у којима су поуке о плетарству; по 1 књигу о гусеницама, по једне воћарске маказе и по 0·50 дин. дневнице

за време бављења на курсу. На овај је курс утрошено 341·25 динара од дате помоћи Господина Министра Народне Привреде. И сваки је курзист од својих израђених корпи узео по једну и однео кући а друге су остале подружини да их распрода и по могућству накнади плаћених 40 динара расаднику за употребљено пруће плетарско.

Курзисти су распуштени 21 октобра у подне кућама и тим курс закључен.

4. *Набавка пољопривредних справа.* У овој години набављено је и протурено у овој околини разних справа и алата 47. ком. у вредности 1168·40 динара, већином прскалица, млекарских справа, ветрењача и плугова.

Поред овога преостало је у магацину подружинском, као комисијон српског пољопривр. друштва 9. ком. прскалица и делова у вредности 318·60 динара.

Подружинска збирка је приновљена млекарским справама, прскалицама. ветрењачом, плетарским и другим прибором у вредности 688·75 динара' а из збирке продати су једна сечка и плуг Саков.

5. *Подизање угледних сушара* Главинићевог система, није остварено у овој години; што подружина није добила тражено земљиште и празне дућане општине крушевачке.

6. *Оснивање Млекарске Задруге* није се могло привести у дело, али подружина је подпомогла члана свога и одличног млекара Г. Вељка Стижанина економа из Врњаца набавком једне збирке млекарских справа од Палигорића из Ниша у вредности 350 динара и ове је по уговору дала на услугу и отплаћивање реченом свом члану да их у року од 5 година отплаћује и 6% камате на вредност плаћа.

Овдашњи млекар быв. питомца ове подружине Ранка Сретеновића престао је да ради због оскудице потребног капитала за то, и немања своје музне стоке. Подружина га је морално потпомагала, да би то могао добити зајам из класне лутрије на своје имање.

7. *Учешће на изложби*, коју је Српско Пољопривредно Друштво и ове године приредило о својој слави 30. октобра у Београду, учествовала је и ова подружина, са разним прикупљеним воћем, зелени, и 16 кафеза живине разне из ове околине и среза, и на њој је *одликовано седам излагача* сви новчаним наградама, и ако Друштво због малог простора, није могао изложити све послате предмете нарочито од воћа и поврћа.

Као изасланици од стране подружине на друштвену изложбу били су:

Потпредседник подружине г. Антоније Мајеровић, и чланови одбора г. г. Васа Терзић и Стеван Сретеновић. који су поднели изцрпан извештај са изложбе.

На учешће у изложби утрошено је 163·65 динара из касе подружинске. Поред горњих званичних изасланика изложбу су посетили још преко 170 већином помажућих чланова ове подружине из округа, којима су дата уверења за путовање на изложбу у 1/4 цене железницом.

II. Администрација и посредништво.

1.) *Администрација.* Подружина имала је преко 460 бројева, и ове године у главноме прилагођавала се новој организацији окружне пољоприв. подружине за округ крушевачки, која је основана 28 децембра претпрошле године, и којој се придружила дотле постојећа 24 годишња крушевачка пољопривредна подружина, са својим целим инвентаром и капиталом, осим пољопривредног фонда. који је уједињен са фондом Српског Пољопривред. Друштва, предавши му за своја дотадања 2. члана добротвора и 9 утемељача 1900 динара у друштвени пољоприв. фонд, чиме су дотле постојећи чланови подружински постали чланови, добротвори и утемељачи Друштва пошто су исти улоге дали.

2.) *Организација окр. подружине* отпочета је потврдом нових правила код Српског Пољоприв. Друштва. избором нове управе, и радом на одржавању постојећих подружина у округу. и оснивањем среских подружина.

Потврђена нова правила окр. подружине одштампана су у 500 екземплара и разаслата свима среским економима као повереницима и члановима одбора у свих 5 срезова овога округа са молбом да приступе оснивању среских и месних подружина и прикупљању чланова и повереника из појединих места и општина.

Као последица овога основана је 29 јуна нова среска *подружина* у Брусу *за срез копаонички* која је уписала 80 чланова, изабрала управу, израдила програм радова, и прилагођена правила новој организацији послала преко ове окруж. подружине Српском Пољопривредном Друштву на потврду, но која до данас нити су потврђена нити пак са примедбом враћена и ако је то 2—3 пута тражено, те тако ова подружина није могла одпочети рад у овој години.[1])

Даље окружна подружина стајала је у преписци са раније основаним подружинама подпомажући их посредовањем, кредитирањем и снабдевањем из окр. магацина.

Медвеђска подружина у Медвеђи *среза трстеничког*, основана 4. фебруара 1896 год. има 40 чланова и капитала 585 динара. Главни јој је рад подизање виноградарства и воћарства и снабдевање чланова виноградским потребама.

Жупска подружина у Александровцу, за срез жупски. основана 8 Априла 1896 год. са 28 чланова, и капиталом 3729 динара. Главни јој је рад подизање винодеља и воћарства и снабдевање чланова са плавим каменом, прскалицама и другим потребама.

Обе ове подружине окр. подружина снабдевала је свима потребама из свога магацина, и кредитирала са почеком 2—3 месеца и оне су све своје поруке тачно исплаћивале.

3.) *Посреднички радови и магацин.*

Према новој организацији, поред осталих радова, код сваке окруж. пољоприв подружине, па и ове, основано је сложиште — *магацин пољопривредних потреба*, ради лакшег и бржег снабдевања околних подружина и пољопривредника, и према томе, магацинска књига ове подружине показује за 1907 год. следећи промет:

1.)	протурено садница разних 7 ком. у вредн.	36·40	д.
2.)	протурено лозе калем. 260 ком. у вредн.	52·20	д.
3.)	протурено семена разних 83 кил. г. у вр.	145·45	д.
4.)	протурено справа и ал. 47. ком. у вредн.	1168·45	д.
5.)	протурено књига и листова 41 к. у вр.	31·00	д.
6.)	протурено плавог камена 7430 к. у вр.	7093·90	д.
7.)	протурено рафије 674 кгр. у вредн.	529·45	д.
8.)	протурено сумп. прашка и друго 284 к.	530.45	д.
	Свега испорука 61 у вредности	9587·50	д.

[1]) Подружина није могла бити примљена у састав С. П. Друштва јер јој правила нису одговарала прописима и смеру среских подружина стога се морају прописати и за њих најпре угледна правила, што ће бити одмах по главном годишњем збору.

Поред тога преостало је у магацину подружинском, плави камен, рафије, сумпора и друго 1400 кгр. у вредности . . 1345·20

А са оним што је ранијих година протурила крушевачка подружина, извршено је свега набавака 1429 у вредности . . 83.753·53

а то са оним сумама раније издатим на потпомагање пољопривреде у овој околини износи укупно . . . . . 215.102·60

Ови бројеви најбоље говоре о повољном утицају подружинског постојаног рада на бољитку пољопривреде ове околине. А сада прелазимо на:

III. Стање Подружине у 1908 год.

У овој години Подружина је имала:

1. *Чланова добротвора* 1, са улогом 50 дин.
2. *Чланова утемељача* 8, са улогом 30 дин.

у пољопривредни фонд и то:

1. Милан Лепенац трговац овдашњи
2. Г. Шукић и Јовановић трг. овдашњи
3. Фирма Милош С. Прекић трг. овдашњи
4. Милисав Ђорђевић трговац овдашњи
5. Илија Ђурковић трговац овдашњи
6. Петар М. Јанковић
7. Милан М. Милосављевић
8. Василије Михаиловић учитељ овдашњи

3. *Редовних чланова* са по 6 дин. годишњег улога који су улоге плаћали 8 чланова, и 9 који су редовни чланови и Српског Пољоприв. Друштва свега, 17 чланова.

4. *Помажући чланова* са улогом по 2 динара, било је 170 чланова који су скоро сви посетили изложбу Срп. Пољопривредног Друштва и добили уверења за подвоз у ¼ цене, као чланови подружине.

Укупно свега чланова било је 196.

5. *Повереника било је*:

За срез	Расински	4
За срез	Трстенички	3
За срез	Жупски	2
За срез	Ражањски	8
За срез	Копаонички	2
	Свега	14 повереника

6. *Благајна имала је*:

1. У примању	16.569·83	динара
2. У давању	13.461·20	„
3. У обрту	30.031·03	„
4. У готовини	8.108·63	„

Ова се готовина находи код овд. новчани завода, код земљорадничке задруге и код општине крушевачке.

Од исте припада:

1. Пољопривредним фонду	180·—	динара
2. Каси подружинској	2928·65	„

7. *У крепости има*:

1. У намештају по отпису 10%	100	дин
2. У књижници	250	„
3. У збирци справа	1.614·95	„
Свега	1.964·95	„

Укупна имовина износи 5.073·50 дин.

Још кад споменемо да је управни одбор у току година држао 10 седница, онда смо у главном изнели целокупан рад Подружине у 1907. години.

II.

Према чл. 40. подруж. правила, част је Управи ове подружине поднети Друштву следећи:

Извештај

О стању пољске привреде у округу крушевачком за 1907 год.

Усљед дуготрајних суша, ретких киша и нешто туче изгледи су били на посве слабу жетву и готово гладну годину, да су бацили у озбиљну бригу све пољопривреднике, а нарочито сточаре.

Но, падањем ретких киша, и ако у крајње критичним моментима и времену, ипак је спашен овогодишњи главни берићет за људску и сточну храну, и жетва је испала средње — добра, а на местима и врло добра; слаба по висинама а добра и врло добра по низинама и Поморављу.

Појединн берићети дали су:

Стрнине слабу жетву због ретких и неподесних киша за време цватње. *Кукурузи добру и врло добру берву*, особито раније посејани. Но, и позњији кукурузи, усљед једне лепе кише отргоше се. а лепа и дуготрајна сува јесен учини, те и они дозреше и дадоше као ретко кад ванредно зрео клип и шашу (трску), која је знатно накнадила слабу жетву у сену са ливада, јер због велике суше није било ни отаве ни јесење паше.

Дуван, који се у овом округу доста гаји. дао је особитог квалитета берву и фини лист, где није градом био оштећен. Изгледа да ће и при откупу добити врло добру цену, јер му је усљед суше остао финији лист отвореније боје, и ако је берба мањи кантар имала.

Конопља дала је такође добру берву и изврсног квалитета влакно — кудељу, јер је по лепом времену измочена и осушена. Цене су врло добре. Прилично су кудеље немочене откупиле фабрике лесковачка и врањска.

Воће, особите јабуке и *грожђе* дали су врло добру берву — одличнога квалитета, са потпуно зрелим грожђем и слатком широм, и ванредним вином, каково одавна није било, и ако је на по неким местима било оштећено градом.

Стока била је доста напредна и поред слабе паше усљед суше летошње, али промет је био врло слаб, услед чега су и цене биле врло ниске. Местимично било је и слабости код стоке.

Свиларство је било одлично. И на овдашњој свиларској станици за откуп мехурака свилених, Друштво свиларско откупило је мехурака за преко 90.000 динара.

Пчеларство је дало доста изврснога меда. али врло мало ројева.

Живинарство је било доста напредно, поред местимичне слабости: али због веома слабог извоза, цене су биле веома ниске — живини, док је цена јајима била врло добра, и извежено је врло много јаја.

На крају неколико лепих киша јесењи и постојано лепо време омогућиле су и ако доста позну јесењу орбу и сетву озимих стрнина и угари, чиме је довољно осигурана и лепа жетва за наступајућу економну годину.

У опште ова година, каква је страшна изгледала у почетку пролећа па и лета, *испала је знатно боља него што је се очекивала* у овој околини.

Председник Подружине
В. Виторовић

Извештај Нишке окружне подружине за 1907.

I.

По наређењу члана 39 правила Управи је част поднети Срп. Пољопр. Друштву извештај о свом раду у прошлој години и о стању пољске привреде у окр. Нишком.

О раду у прошлој годин извештај се шаље онакови, какви је спреман за главни годишњи збор са два рачунска прилога.

Извештај

Управе Нишке Окр. Пољопр. Подружине
о раду у 1907 години

Подстицајем од стране Срп. Пољопр, Друштва основана је овде у Нишу 18 децембра 1906 год. Окр. Пољ. Подружина за окр. Нишки. Збор земљорадника из округа и пријатеља њиховог напредка из округа и места, који је тада био одлично посећен изабрао је Управу, којој је поверио, да ради на остварењу циља основане окр. Пољопр. Подружине.

Управа Подружине у почетку свога рада у прошлој години није располагала ни најмањим материјалним средствима, она је имала и располагала само преданошћу овој установи и добром вољом за рад.

Прва брига Управе Подружине била је да заинтересује што већи број привредника и интелегенције из округа да ступе у окр. Пољ. Подружину уписујући се за чланове ма које врсте. Ради тога Управа је одредила среске зборове, на којима је по један члан Управе држао говор о важности и користи нашег удружења апелујући на присутне да се уписују за чланове Подружине. Таквих зборова држато је у Алексинцу, Прћиловици и Соко-Бањи. У срезу нишком одређена су била три збора, али је држат само један у Душнику.

Поред тога да на зборовима среским живом речи ради на придобијању чланова, Управа Подружине је упутила била свима свештеницима и свима учитељима у округу писма у којима је апеловала на њихов позив и положај у народу, да својом сарадњом припомогну, да сељак окр. нишког буде напреднији но што је данас. Обратила се је даље писмима на све општинске судове. — Управа је нарочито у својим писмима наглашавала, да је сељак у окр. нишком у свом послу назадан и назадњи но и у једном другом крају и да у његовом напредку треба да следају напредак свој и трговци и занатлије и свештеници и цела земља.

Резултат тога обавештавања на зборовима и апеловања на осећај и патриотизам интелигенције народне путем писама био је тај: да је Пољопр. Подружина у току прошле године добила чланова добротвора 6 од којих су трговаца 4, општина 1, штедионица 1; утемељача 3, од којих су трговаца 1, сељака 2; редовних са по 6 дин. 46, од којих су сељака 20, трговаца 10. чиновника 8, пензионера 2, свештеника 2, занатлија 3, општина 1.; помажућих са по 2 дин. 298..... Овако знатан број чланова помажућих са по 2 дин. био је услед повластице за вожњу железницом о слави и изложби Срп. Попопр. Друштва те се тај број чланова може сматрати као пролазан. Но и ако на први поглед и у почетку свог рада изгледа да је у прошлој години Подружина добила приличан број чланова ипак Управа не може бити с тим бројем задовољна, тим мање што у редовима чланова од прошле године не види ни једно лице из народне интелегенције, којима се Управа обраћала нарочитим писмима. Нека се не замери што је Управа на овом месту принуђена изказати своје жаљење што се њеном позиву нису одазвали нарочито свештеници и и учитељи. Не мање је за жаљење и то што се и остала интелегенција, на коју се нарочитим писмима апеловало, показала немарна према нашој установи, а стим и безбрижна за напредак нашег сељака, који још оре препотопском дрвеном ралицом, да би могла зарадити, да школује и издржава своју интелегенцију. —

Поред рада на придобијању чланова Управа је у прошлој години преко својих чланова приредила неколико предавања из области пољске привреде, која су одржана на држатим среским зборовима. Управа је у том правцу била прописала опширан програм предавања по временима и радовима у том времену. али жали што до краја није могла извести цео тај програм предавања, јер су јој у почетку рада оскудевала средства као и путујуће умне снаге, а слаб одзив сељака, кад се пољопривредни зборови позивљу, само је још више Управу принудио, да у прошлој години одустане од даљег држања предавања по свом прописаном програму рада.

Управа подружине у свом раду у прошлој години нарочиту је бригу посветила томе да се растури у народ окр. нишког што више савремених плугова и осталих справа и алата. Али за постигнуће тог задатка, оскудевала су јој материјална средства. Улози чланова нису могли дати средстава, да би управа могла набављати плугове и остале потребе, јер су незнатни. С тога је Управа умолила Срп. Пољопр, Друштво те је Подружини дало помоћи 800 дин., коју суму неће тражити да му се врати. То је дало могућности те је Управа могла приредити и једну забаву са лутријом, јер је за дату помоћ у 800 дин., у место новаца узела плугова, справа и алата и поучних књига, што је као згодитке распоредила на срећке. И ако се Управа не може похвалити са посетом и исходом забаве, ипак је утешно то, што нам је продаја срећака по одбитку згодитака донела прихода 580·95 дин.

Помоћ Срп. Пољопр. Друштва, приход од лутрије као и кредит, који нам је Срп. Пољопр. Друштво отворило на отворени рачун до 800 дин, дала је могућности Управи, да набавља савршеније плугове, окопаче и све земљорадничке савремене алате и друге потребе и да их даје својим члановима по цени коштања и на почек са роком до једне године.

У току прошле године Управа је набавила и раздала привредницима: плугова 10 ком. окопача 3, планинских обртача плугова 4, ветрењача 1, дрљача 1, сечки 1, прскалица 8, запрашивача 4, ситних алатки 84, плавог камена 679½ кгр., рафије 210 кгр., поучних књига 55 ком, пољопривредних календара 51. И ако на први поглед наведене цифре не показују Бог-зна какви успех, ипак према средствима којима је Управа располагала прве године, тај успех може бити задовољавајући. О кретању благајне и магацина подружинског изнеће се подаци у засебном извештају као прилогу овог извештаја.

Да би појачала снагу у моралном и материјалном погледу управа подружинска успела је те је стара месна Нишка

Пољопр. Подружина. која је постојала у Нишу од ранијих година прешла са својом имовином, која се тада затекла и са члановима, добротворима и умемељачима у састав Нишке окр. пољопр. Подружине. Тиме је појачала своју имовину са 384·60 дин. и број чланова са 16.

Како Подружина у овој години стоји у повољнијим материјалним околностима но у почетку свога рада; како има ангажовани не мали број чланова као својих сарадника и како је њен повољан рад на растурању плугова и других справа већ добио повољног гласа код пољопривредника у округу, то се Управа са поуздањем нада да ће њен рад бити у овој години далеко обилнији и корисији на напредак пољопривреде у окр. Само би желели да у том њеном трудном и корисном раду нађе на подпору и предусретљивост свију интелегентних грађана из Ниша и округа; јер рад наше Пољ. Подружине је рад на напредку привреде у округу, а с тим и рад на општем добру наше Отаџбине.

У прошлој години из Управе иступили су г. г. Др. Лаза Бугарчић услед селидбе, чија се места имају попунити на овом збору. Но по наређењу чл. 15 подружинских правила престали су бити чланови подружине г. г. Ђорђе Поповић, Игњат Радоњић, Јован Радојковић, Драгољуб Рајковић и Петар Милетић те се на њихова места имају изабрати други из дотичног места и срезова. По чл. 17 прав. ове године иступили су коцком чланови управе г. г. Атанасије Радојковић, Милоје Петровић, Петар Јовић и Тодор Ф. Николић.

Према томе имају се данас изабрати из Ниша 5 члана из среза нишког 2, среза. сврљишког 2, среза алексиначког 1. и моравског 1. Свега дакле новим избором имају се попунити једанајест места.

20. Јануара 1908. год.

Ниш

Председник
Нишке. окр. пољ. подруж.
А. Радојковић

Потпредседник
Дим. Д. Коцић

Чланови
А. Радојковић
М. Петровић
Т. М. Станковић
В. Т. Радовановић
Д. Цветановић
Ц. Ђ. ...адиновић

Годишњи Рачун

Прихода и расхода Нишке окр. пољопривредне подружине за 1907. год.

Редни број	ПРИМАЊЕ	Свега дин.	п.
1	Од улога чланова добротвора, утемељача и редов.	1218	—
2	Приход од прећене забаве на Ђурђев-дан	144	10
3	Од продаје лутријских срећака	1316	—
4	Од продаји справа, алата и материјала	1517	—
5	Камата од уложеног новца на приплод и ажије	18	77
6	Примљено од старе месне Пољ. Подружине	157	85
	Примања свега	4361	72
	По одбитку издавања у	3968	50
	Остаје готовине за пренос у дневник касе подружинске за 1908. г.	393	22
	И словом: триста деведесет и три дин. и 92/00		

Редни број	ИЗДАВАЊЕ	Свега дин.	п.
1	На набавку справа и алата, материјала и њихових подвозних и других трошкова	3577	70
2	На набавку пољопр. поучних књига	82	35
3	На набавку канцелар. материјала	23	80
4	Штампање срећака позивница и др.	74	—
5	Плаћена музика за забаву	80	60
6	Плаћена сала за забаву	30	—
7	Трошкови подружинских изасланика	20	—
8	Срп. Пољопр. Друш. послато 1/4 улога за 46 редовних чланова	69	—
9	Ванредни издаци	11	05
	Издавање свега	3968	50
	И словима: три хиљаде девет стотина шесет осам дин. и 50%		

Бр. 16.
јануара 1908. год. у Нишу

Благајник
Нишке окр. Пољопр. Подружине
Цвет. Ђ. Гроздановић

Председник
Нишке окр. пољопр. Подружине
А. Радојковић

ПРЕГЛЕД

о набављеним справама, алатима, и материјала у 1907 год.; о издавању истих и о томе, колико је преостало у магацину за 1908 г. Извод из магацинске књиге Нишке окр. пол. подружине

Редни број	Наименовање предмета	Набављено у 1907.	Издато у 1907 год.	Остало за 1908 год.	Примедба
		коада	или	килогр.	
1	Разних плугова	29	19	10	
2	Окопача	14	3	11	
3	Ралица брцких	5	4	1	
4	Сечке за сечење сточне хране	1	1	—	
5	Ветрењача	2	1	1	
6	Вага децимална	1	—	1	
7	Дрљача разних	2	1	1	
8	Прскалица	10	8	2	
9	Запрашивача	9	4	5	
10	Ситних алата (калем. ножева, маказа: виноградских, за скидање гусеница, шишање оваца, лампица за спаљивање гусенич. гњезда и воћарских тестерица	194	84	110	
11	Разних пољопривр. поучних књига	103	55	48	
12	Пољопр. календара за 1907.	79	51	28	
13	Плавог камена	750	679½	70½	
14	Рафије	2407	210·7	30	

Целокупна вредност набављених предмета по магацинској књизи за 1907. год. износи дин. 4841·55

Вредност издатих предмета у току 1907. год. по магацинској књизи износи дин. 3150·50

Према томе вредност справа, и алата и материјала који се налази у подружинском магацину износи динара 1691·05

Према томе целокупан обрт у магацину био је динара 7992·05

Стање подружинске имовине на дан 11 јануара текуће године био је:

а.) Готовине по годишњем рачуну 393·07 дин.

б.) Вредност справа у магацину 1691·05 дин.

в.) На дугу код 14 лица за издате им плугове на почек 669·50 дин.

Свега 2753·62 дин.

И словима: Две хиљаде седам стотина педесет три и $^{62}/_{100}$ динара.

Бр. 17

11 јануара 1908 год.

Ниш

Председник
Нишке окр. пол. подружине
А. Радојковић

Руковаоц подруж. магацина
члан управе
В. Т. Радовановић

II.

Као допуну томе извештају управа на овом месту има да изнесе стање пољске привреде у округу и мере које се предузимају и које би требало предузети за унапређење њено у округу Нишком.

Стање пољске привреде у окр. Нишком назадно је у свима њеним гранама. Назадак је у сваком погледу такав, да би томе назадку могао бити раван само какови планински округ, кога је сама природа осудила донекле на назадак у појединим привредним гранама. А округ Нишки по свом теренском, климатском и економско-трговачком положају спада у крајеве подесне за сваки привредни и културни напредак.

Зашто је Нишки округ при тако повољним природним и саобраћајним условима ипак назадан, може се протумачити отуда, што Нишком округу није поклањана скоро никаква пажња од стране Државне Управе у правцу унапређења Пољопривреде код сеоског становништва. Јер да је на привредно и културно напредовање сеоског становништва у овом округу обраћана већа пажња и брига, не би дочекали да данас после 30 год. од ослобођења овог округа од Турака морамо исписати тај жалостан факт, да пољопривредник још оре онаком истом дрвеном ралицом, како је орао још кад је био роб турски. Овај је факт тим жалоснији што је Нишу давно придавата важност као другој престоници и што је Ниш пуњен интелигенцијом грађанском и војном и у Нишу држате толике Народне скупштине, а око Ниша у равницама Нишаве и Мораве сељак оре и данас дрвеном ралицом. —

Нишки је округ дакле у привреди назадан не због природних и саобраћајних недуга, но само зато што се мала брига водила о томе, да се у сеоски народ унесе што више науке и знања, да се просвети, да увиди да му рад са ралицом и у свему другом онако „како му је од татка останало", не може донети оне приносе са имања, којима би могао подмирити данашње потребе према држави и према својој породици, које су данас много веће и развијеније, но што су биле у времену, кад су његов татко и татко његовог татка били и привреду водили. —

Као што је напред поменуто пољопривредни је напредак у округу Нишком по свима гранама привреде назадан.

Земљорад са дрвеном ралицом, стока кржава неразвијена рђаво храњена и рђаво његована не може давати повољне приходе сопственицима. Незнатан изузетак чине овце у три села среза сврљишког. Ако се који пар добрих волова или крава и нађе, то је купљено у унутрашњости из околине Јагодине или Свилајинца, Паланке или ког другог места где има добрих и крупних говеди. Воћарство је такође запуштено и назадно. Воћњака од шљива мало, на неподесним положајима и неправилно подигнути и скоро без икаке неге. Воћњака под јабукама и крушкама нема. Старијих дрвета тих воћака има мало, а нових воћака од истих тек се у новије време може видети. Истина у околини Ниша у нишком срезу има прилично добрих трешања, вишања, кајсија и летњих јабука и крушака, али то је од мање вредности јер то су ситнице које такође подмирују ситнице, али од овог воћа не унесе се ни једна пара са стране у земљу.

Док су стари виногради били у животу, округ Нишки имао је доста и добрих винограда, који су доносили велике користи земљорадницима те су се тада можда мало запуштили у свакој другој привредној грани. Али од кад су стари виногради сасвим пропали, од оног времена примећује се осетно сиромаштво сељака, а неумешност да својој недаћи стане

ногом за врат, гони их да равнодушно подносе своје искључено и сиромашно стање и да и даље гледају у хрђаву своју будућност.

Нови виногради подижу се истина али то тако споро и са таквом зебњом, да се још не примећује по виноградским положајима и да има ма каквих нових винограда.

Кад се већ не може боља оцена дати за окр. Нишки, но да је у свима гранама пољске привреде назадан; онда је брига свију нас позваних и непозваних да се старамо, да се пољопривредници покрену и оспособе за свој сопствени напредак, а с тим напредак целог округа.

1. У првом реду ваља створити могућност да се пољопривредницима пруже под повољнијим условима савршенији плугови: у равницама Сакови № 7 и № 8, у брдским крајевима ралице американске и превртачи лаки плугови. За плугом уносити у народ дрљаче; по том прашаче и окопаче.

Управа је прошле године нарочиту бригу посветила задовољењу те потребе.

Но да би се омогућило брже и лакше распростирање савршенијих Сакових плугова треба радити на томе, да буду што јефтинији. *Нарочито треба урадити, да се скине наша државна царина,* која поскупљава плугове са 15—18 дин. од комада. Управа се нада да ће Срп. Пољопр. Друштво узети на себе ту дужност, да за плугове, ливадске дрљаче, сечке и тријере изради да се царине ослободе.

Кад се буде унело у народ савршенијих плугова и других справа за бољу обраду земље, онда ваља поучити земљораднике ђубрењу, избору врста усева, избору и спремању семена, неги усева, жетви када је најкорисније и т. д.

2. У поправки сточарства трѐба радити млого и треба у томе да раде све установе окружне и државне па и сама држава.

За поправку говеди учињен је прошле године један корак у напред тиме што је у четири среза Држава поклонила по два бика за оплођавање крава.

Но да би производи од добрих бикова могли одговарати очекиваној нади, ваља радити на томе да се што више уведе сејање детелине, сточне репе и грахорице за бољу исхрану. Поред тога радити на томе и поучити сточаре, да своју стоку преко зиме негују и хране у топлим шталама и кошарама. —

На поправки соја свиња ваља радити набављајући добро развијена грла наше шумадинке. Поучити одгајиваче доброј нези и храни ради бржег развића.

Код оваца ваља ради на поправки вуне и млечности.

3. На подизању воћарства раде и радиће срески воћни расадници раздавањем воћних садница по врло малој цени или бесплатно, као што је одпочело прошле године у Врљигу и Алексинцу.

4. На подизању винограда на америчанској подлози ваља радити поуком, демонстративним приказима, олакшицама за набавку лозе и калемова и очигледним доказима у добром приносу од нових винограда.

У свима наведеним правцима и Управа Пољопр. Подружине делаће у овој години, колико јој умне и материјалне снаге буде стојало на расположењу.

Извештај Рудничке окружне подружине за 1907. год.

I

Према чл. 39. подружинских правила Управи Подружине част је поднети Друштву извештај о раду Подружине у 1907 год. у овоме што иде.

Управа је одмах у почетку свога рада, саставила програм рада, а то стога, да би подружински рад што боље одговорио Правилима Подружине.

A.

Програм подружинског рада био је овај:

1. Приредити калемарски курс за калемљење воћака и лозе.

2. Приредити плетарски курс. Оба курса одржаће се у расаднику среза таковског, а позвати на курс извесан број млађих курзиста.

3. Основати празник дрвосађења по општинама.

4. Приредити предавање о дрљању ливада и жетви стрмних усева.

5. Извршити смотру плугова у округу рудничком а поредити их у раду с плуговима добивеним са стране.

6. Приредити изложбу ратарских и баштенских производа, трговинског воћа, меда и белог смока.

7. Приредити изложбу говеди и оваца из целог округа.

8. Откупити из расадника среза таковског 2000 воћних садница и раздати их излагачима и сиромашним а вредним привредницима.

9. Приредити калемарски курс за војнике.

10. Дати награду ко од привредника подигне што бољу и подеснију стају за преноћиште пернате живине.

Од утврђног програма Управа је доспела да уради ово:

Одржала је калемарски курс за војнике. Курс је почео 5. а свршио се 10. априла. На курсу је било 15. војника из овдаш. месног гарнизона. Војници су обучени добро у калемљењу воћака.

Приређен је плетарски курс, који је требао да траје 15 дана. На овај курс било је позвато из сваког среза по два младића, али је дошло свега 3. два су одмах напустили курс а један младић Филип Дробњак из Пријевца задржао се 11 дана и он је одлично научио да плете котарице за брање и паковање воћа.

Плетарски курс није дакле изведен на задовољство Управе, а то је зато, што је плетарство у округу рудничком још непознато, па овај важан посао у очима многих привредника изгледа смешан. А, с друге стране још и то: што је с пролећа зимно и снежно време дуго држало, па у пролеће чим су наступили лепи дани за пољске радове, онда земљорадници нису хтели ни могли дозволити да њихови млађи осуствују ни на ком другом послу.

Приређена је 14 октобра Изложба ратарских усева, трговинског воћа и меда. На овој изложби учествовали су привредници из целог округа.

Било је 95 излагача, а изложених предмета 283 и то:

а. Свежег воћа

Јабуке 107, крушака 29; дуња 12, мушмула 8, и ораха 3.

б. Прерађено воће

Сувих шљива 35, пекмеза 2. и сувих јабука 1.

в. Ратарски усеви

Кукуруза 35, пасуља 31, пшенице 12, јечма 2 и овса 1.

г. Меда 5.

У име награде издато је у готову новцу 158·50 динара

У воћарским справама и то:

Кундових ножева	19 комада
Кундових маказа	6 комада
Берила са кесом	10 комада
Берила са штипаљком	4 комада
Воћарске тестерице	2 комада
Кресаћи нож	1 комад
Четака за скидање маховине . . .	2 комада
Јабукових садница	192 комада
Похвалница	13 комада

Све награде издате су, сем воћних садница које ће расадник среза таковског издати кад буде време дозволило издавање и сађење а новац је послат расаднику за саднице са назначењем колико и коме да се изда.

За приређивање ове изложбе, Подружину су помогли: овдашњи школски одбор, са својом великом салом у школској згради у „Дому“. Општинска управа општине Гор. Милановца чији је председник био члан управе г. Влајко Рајичић и Драгутин М. Илић у свему је помагао зашта му се Подружина обратила, јер је био са радњом и кућом први комшија до изложбе.

На приређивању изложбе радили су неуморно сви чланови управе.

Све предмете на изложби оценио је нарочито изабрани оцењивачки суд у коме су били: Милоје М. Ђорђевић, државни економ и деловођа подружине, Живојин К. Ђорђевић, помоћник среског економа и Аксентије Стризовић, економ из Брђана.

На овој изложби било је врло лепих сората јабука трговинског воћа. Било је и лепих крушака. Пшеница се одликовала својом чистотом, крупноћом и једрином.

Која су лица, из ког места и са чим учествовала на овој изложбу види се из овог под ·/. приложеног списка. у ком је назначено, и ко је, зашта и са чим награђен.

Да овако буде лепо заступљена и добро посећена изложба има се захвалити повереницима и члановима управе са села и земљорадничким задругама, је су и задругари узели видног учешћа на овој изложби.

Да овако обилате награде Управа одреди и изда руководило ју је то, што је ово била прва изложба у округу рудничком, па је тежила да што јаче подстакне земљораднике да се прикупе око Подружине, како би она постајала све јача и чвршћа.

Сви предмети са ове изложбе послати су на изложбу Српског Пољопривредног Друштва у Београд, која је била 30. октобра. Послати предмети на друштвеној изложби у Београду били су смештени на засебном месту под називом „Рудничка Окружна Пољопривредна Подружина.“ И било је милина погледати, јер је била заступљена великом количином и добрим квалитетом. Нарочиту пажњу многобројних посетилаца, предмети рудничког округа сврћали су на себе.

Послати предмети у Београд на друштвену изложбу добили су новчане награде 157, динара, коју је награду Друштво послало излагачима и сваки је до сада примио. Имало је излагача који су и поред добре награде подружинске добили и у Београду по 30. динара.

Б.

Подружина је посредовала у набавци пољопривредних справа, алата, и др. потреба. Све ово Подружина је набављала од Српског Пољопривредног Друштва и Главног Савеза српских земљорадничких задруга и давала земљорадницима по цени коштања.

Набавила је и то:

Плугова	2 комада
Прскалица	1 комад
Сечки	1 комад
Воћарских маказа . .	2 комада
Ножева за калемљење. .	1 комад
Плава камена . . .	370 килограма
Рафије.	60 килограма
Луцерке	50 килограма
Багренова семена . .	2 килограма
Сточне репе	1 килограм

В.

Подружина је у овој години из својих средстава помогла свога члана Управе г. Гаврила К. Вучићевића дајући му 4. ђерзонове кошнице које су израђене са дуплим дуваровима у Краљеву, на почек. пошто је Гаврило веома вредан школовани привредник а почетник у пчеларству.

Г.

Управа Подружине је с времена на време чинила разне предлоге Српском Пољопривредном Друштву и Управа може известити збор да је Друштво стално сваки предлог одмах прихваћало и помогло тако:

Управа је у месецу марту молила Друштво за дејство код господина Министра Народне Привреде да се Подружини пошаље по неколико товара конопљаног и кукурузног семена. Оба предлога Друштво је прихватило и помогло, те је Подружина добила 300 кгр. конопљаног семена и 500 кгр. семена жутог кукуруза. Семе је Подружина раздала земљорадницима на зајам. Доцније господин Министар Народне Привреде ослободио је враћања конопљеног семена.

Сви који су узели семе били су задовољни, јер сваки је добио добре и одрасле конопље, а кукуруз одликовао се својим брзим дозревањем, тежином и крупноћом. Имало је конопља које су ређе посејане од 1·50 до 4 метра.

Друштво је помогло и предлог Подружине да се произвођачима сувих шљива издаду пећи за Главинићеве сушнице.

Помогло је предлог и порадило код господина Министра Народне Привреде, те је Министарство поклонило Подружини *шест* сечкалица за сламу, шашу и сено, а које је Подружина одмах по пријему растурила у најоскудније крајеве овога округа.

Прихватило је предлог Подружине и помогло те се Подружини послало пет певчева и девет кокошију од бољих раса. Добивену живину Подружина је растурила земљорадницима по једно стабло сваком за њих четворицу.

Сем ове довде помоћи Друштво је свагда, кад је год Подружина тражила шиљало Подружини све тражене предмете на отворен рачун са почеком од 3 месеца.

Д.

У 1907. години Подружина је имала 33 члана. Новчану помоћ од Српског Пољопривредног Друштва имала је у (500) пет стотина динара.

Ђ.

На предлог председника ове Подружине г. Уроша Ломовића, окружна скупштина округа рудничког у својој редовној седници на дан 20. септембра 1907. године једногласно је одобрила помоћ Подружини за 1908. годину од (1000) једну хиљаду динара, на чему је Управа благодарна скупштини и своме председнику г. Урошу Ломовићу.

Примања и издавања која су у току године била види се из овога под [illegible]. приложеног извода.

II.

На основу чл. 39. правила Рудничке Окружне Пољопривредне Подружине, Подружина има част поднети Друштву извештај о стању пољске привреде у округу рудничком за прошлу 1907, — у следећем:

Прошла година у опште била је доста неподесна за гајење разноврсних усева који се у округу рудничком гаје. У почетку културне године, а у месецу новембру, пао је велики снег који се стално држао до половине месеца марта. Због великог снега и јаких мразева земљорадници за сва 4 месеца нису могли ништа у пољу радити сем извлачења ђубрета.

Пошто се снег у марту отопио наступиле су јаке свакодневне кише које су држале до половине априла. И кише су сметале орању и сејању пролетњих усева. Одмах за кишом наступили су топли пролећни дани који су учинили те се земља стврдла и опет у последње време са свим обуставила сејање јарих усева. Дакле, дуго зимско време, киша и суша учинили су те су земљорадници једва посејали пролетње усеве. И овако време учинило је те су озими и јари усеви дали слабију жетву. И за то, што је владала суша у априлу, траве на ливадама остале су слабе.

Но пошто је преко лета чешће бивало кише, то су кукурузи, пасуљ и дулеци опоравили се и дали добар принос.

Градинарски усеви били су веома слаби. Има места где по цели засеоци од 15 до 20 кућа нису имали ни један струк лука.

Конопља и лан били су средњи.

Виногради уколико их је имало дали су доста рода; род је потпуно дозрео.

Воћке су све неописано родиле и воће било напредно. Цена свежем и прерађеном воћу била ја добра. А кад се зна да округ руднички има велики простор под воћњацима то су и најсиромашнији земљорадници добили толико приноса да је све друго потпуно накнадио, у колико су усеви и траве подбациле.

Сточарство је у округу рудничком доста развијено, како крупне тако и ситне стоке. Говеда су домаћег соја највише зелене длаке, већином ситна и у младости се споро развијају.

Округ руднички има 6 окружних бикова, које је округ добио од Министарства Нар. Привреде. Бикови се пуштају бесплатно, те је ове године оплођено преко 600 крава. Овим биковима учиниће се доста на поправци говедарства.

Коњарство је слабо заступљено, коњи су ситни али доста издржљиви. Употреба коња врши се само за јахање, ношење товара у воденице и за вршидбу. За пољске радове слабо, готово се никако не употребљавају. Но ипак се коњарство поправља употребом државних пастува, јер у прошлој години опашено је кобила под државним пастувима преко 140

Овчарство је највише развијено, свака кућа има и држи ма и најмањи број оваца. Овце су ситне и кржаве.

За поправку овчарства, округ руднички преко своје самоуправне власти у овој години купио је 21. комад кривовирских овнова које је раздао по стадима земљорадницима а на месту која су најподеснија за гајење оваца.

Свињарство је доста развијено. Свиње се у већини гаје око планина и утрина, а ових има доста у округу рудничком. Свиње су укрштене. Шумадински сој изгубљен је. Било би веома потребно помоћи да се сој свиња у округу рудничком што пре поправи. Јер ово је важна привредна грана у округу рудничком, пошто има још добрих испуста, селских, општинских, државних и приватних, где се свиње са мало труда и трошка преко целе године могу са успехом гајити.

Живинарство: Живина у округу рудничком је домаће расе. Гаји се још примитивно. Вића се на више места од страних раса само бела талијанска, која се размножава по округу из расадника среза таковског. За гајење живине још се земљорадници слабо интересују.

Пчеларство је најслабије заступљено. Мало има земљорадника који узгред држе по коју вршкару. У последње време ђаци ратарске школе предузимају пчеларење.

Свиларство је са свим непознато, узрок је овоме што нема дудовог лишћа и што земљорадници не знају још користи које се могу добити од свиларства.

И ако се ова година сматра као неродна, ипак земљорадници округа рудничког неће осетити велику оскудицу ни за себе ни за своју стоку, јер кукуруз је обично родио а воће и виногради одлично, коме је опет цена била добра, И у сточној храни неће бити велике оскудице јер поред сена има шашине и сламе а сви који су добили мање сена насекли су доста лисника. Изузетак чини један крај качерског среза, где је воће омануло а усеви били по све слаби.

Цене производима биле су:

Кукурузу	12 до 15	динара	од	100	килограма
Пшеници	15 до 22	„	„	„	„
Овсу	13 до 16	„	„	„	„
Пасуљу	15 до 20	„	„	„	„
Белом луку	80 до100	„	„	„	„
Црном луку	20 до 30	„	„	„	„
Сену	6 до 9	„	„	„	„

Стока се слабо продаје на горњо-милановачкој пијаци. Извози се на чачанску и крагујевачку, које су много боље за стоку од милановачке.

Председник
Рудничке окр. пољопр. подружине
Урош Ломовић

Подпредседник,
Дим. Ф. Ћосић

Благајник
Срет. М. Сретеновић

Деловођа
Милоје М. Ђорђевић

Чланови:
Мил. В. Лазић
Недељко М. Милићевић
Живојин М. Илић

Извештај Моравске окружне подружине за 1907. г.

Према члану 39. друштвених правила, част је овој Подружини поднети свој годишњи извештај о раду, као и извештај о стању пољске привреде у своме округу у следећем:

1. У току прошле 1907 године, Подружина је била упућена према својим малим средствима, да искључиво ради на растурању пољопривредних справа, семења, рафије, и плава камена. Остале тачке подружинског програма, нису се могле привести у дело из разлога: што је Подружина не само оскудевала у материјалним средствима, већ и због малог броја подружинских чланова, чија је сарадња била и сувише незнатна, јер се губила у обиму њених послова, који су се морали свести силом околности на једну тачку, а то је на растурање пољопривредног материјала. На овоме је Подружина истински радила и тиме постигла релативно велики успех, када се узму у обзир тешкоће са којима се ова млада установа имала борити у своме почетку.

Тако је у току 1907. године растурено и то:

а) једна ветрењача;
б) једна крупљача;
в) четири комада прашача;
д) осам комада прскалица — система „Крајина";
ђ) један комад Кундове тестерице;
е) три комада воћарских маказа и четири комада калемарских ножева.
ж) дванаест комада гумових вентила за прскалицу;
з) шест комада гумових плоча за прскалицу;
и) три метра црева од гуме;
к) 17 кгр. семена репе угарњаче;
л) 700. кгр. плава камена;
љ) 408. кгр. рафије. Сав овај пољопривредни материјал продат је за 1544·10 динара.

2. Стање пољских усева:

У целоме округу принос стрмних усева подбацио је са 20—30% мање но у редовним годинама. Ово подбацивање долази у неколико од поплаве, која је била у срезу беличком темнићском и параћинском од излива реке Мораве; а већином лежи узрок у прошло-годишњој суши, услед чега су стрмна жита почела пре времена да зру, те је зрно остало штуро и ситно. И, најзад, као узрок овој неродности и овај је: што је прошле године у овоме округу била „пламењача."

2. Кукурузи су већим делом дали добар принос, нарочито код оних којих је сејидба извршена рано:

3. Градинарски усеви такође су подбацили у приносу због јаке суше;

4. Виногради, како у погледу квантитета, тако и квалитета били су одлични, јер су донели такав род, какав се скоро не памти.

5. Гајење свилобуба било је задовољавајуће, а то се опажа и интересовањем пољопривредника за ову грану због добре цене и правилног откупа свилених мехурака.

6. За живинарство такође се живо интересују, чему имамо благодарити једино кланици која постоји у вароши Јагодини. Што се пак тиче чистоте самих грла имамо рећи да су већином мелези са признатим страним расама као од: јаребичасте Талијанке, Орпинктона, Плимес-рока и Ланкшанке.

7. О сточарству немамо шта боље рећи пошто се сваким даном сусрећемо са општим шаренилом, али за то ипак има добрих екземплара — мелеза, који се могу употребити за запат, а у циљи за гојење.

У исто време учтиво се шаље под ·/. извод о стању подружинске имовине на дан 3. децембра 1907. године с молбом на увиђај.

Председник,
Пет. Петковић

Секретар,
Д. Ђ. Катић

И З В О Д

о стању имовине моравске окружне пољопривредне подружине на дан 31. децембра 1907. године

ПРИМАЊЕ

Редни број	НАИМЕНОВАЊЕ	дин.	п.
1	По акту срп. пољ. друштва број 1746 разног алата, плавог кам. и рафије	500	80
2	По акту срп. пољ. друш. бр. 2118 р. ал.	189	20
3	По акту српског пољ друштва број 3003 рафије и алата	281	90
4	По акту срп. пољ. дру. бр. 3087 р. ал.	25	50
5	По акту српског пољ. друштва број 3225 плавог камена и рафије .	294	80
6	По акту српског пољ. друштва број 4163 плавог камена и рафије .	108	90
7	По акту српског пољ. друштва број 4187 ветрењача	121	10
8	По акту српског пољ. друштва број 4295 семена репе угарњаче . .	27	30
9	По акту српског пољ. друштва број 4363 плавог камена	93	10
10	По акту српског пољ. пруштва број 4389 прскалица · · · · · · · ·	32	—
11	По акту српског пољ. друштва број 4452 семена репе угарњаче · · ·	26	40
12	Помоћ од српског пољ. друштва ·	500	—
13	Од чланских улога · · · · · · · ·	42	—
	Свега	2243	—

И словом две хиљаде две стотине читрдесет три дин.

ИЗДАВАЊЕ

Редни број	НАИМЕНОВАЊЕ	дин.	п.
1	Продао алата, семења, рафије, плавог камена и др. · · · · · · ·	1544	10
2	За паковање и експедицију ствари, које је наплатило срп. пољопривредно друштво · · · · · · · ·	20	80
3	За возарину по товарним листовима и за пренос ствари од станице до дућана и друге ситнице · · · ·	45	35
4	За дућанску кирију (по признаницама)	98	—
5	За канцеларијски материјал (по признаници) · · · · · · · · · · ·	2	70
6	Пренос ствари и алата на данашње њихово место · · · · · · · · ·	2	50
7	Вредност ствари и алата, који се налазе на стоваришту · · · · ·	156	90
8	Према члану 36. друштвених правила послано Друштву 1/4 улога · ·	10	50
9	У готовом новцу има · · · · · ·	362	15
	Свега	2243	—

И словом две хиљаде две стотина четрдесет три дин.

К. бр. 60, 31. дец. 1907 год. Јагодина

Подпредседник
Срет. М. Аџић

Председник
Пет. Петковић

Заступник благајника, члан,
Аџија Ранић

Секретар и благајник
Д. Ђ. Катић

Члан

Извештај Пиротске окружне подружине за 1907. год.

На основу чл. 39. правила ове Подружине, Управи подружинској част је поднети Српском Пољопривредном Друштву годишњи извештај свога рада о стању пољске привреде као и њеној имовини за минулу 1907. годину.

I.

Управа подружинска и њен рад.

Ово-окружна пољопривредна подружина установљена је и у свему усвојила правила подружинска прописата од стране Српског Пољопривредног Друштва — 30 децембра 1906. год. Управу подружинску сачињавају председник, подпредседник, секретар, благајник и чланови управног одбора укупно — 25. Тадања изабрата Управа остала је иста и за год. 1906.

У Подружину уписало се до сада 12 чланова са улогом од 6 дин. и 116 чланова са улогом од 2 дин., према томе броји укупно до сада 128 члана, који су за прош. 1907. г. улог платили. Поред ових Подружина има и 1 члана добротвора (округ) са улогом од 50 дин. и 1 утемељача са улогом од 30 дин. (манастир Темска).

Повереника за упис чланова и прикупљање чланских улога има Подружина у округу — 128, који су већином виђени привредници, свештеници, учитељи или општински часници.

У м-цу јулу прош. год. ушла је у састав ове Подружине и среска пољопривредна подружина среза нишавског која је сву своју имовину: готовину, књиге, справе и алате предала овој Подружини пред изаслаником — председником Српског Пољопривредног Друштва.

Упис чланова није ишао понајлакше, јер Подружина као млада установа није имала код привредника популарности, нити су у прво време они увиђали да им треба. Када би и у будуће Друштво извршавало поруџбине само преко Подружине и за чланове подружинске и Подружина могла да развије што јаче свој посао у погледу унапређења пољске привреде, привредници би се сви драге воље уписивали у ову по њих корисну установу.

Према новчаним средствима и радној снази која јој је у прошлој години била на расположењу, Подружина је радила и урадила следеће послове:

1, Посредовала је члановима за набавку пољопривредних справа, алата, семена и др. У своме магацину имала је преко целог лета плавог камена, рафије и сумпорног цвета, што је све давато члановима подружинским по цени коштања; — нечлановима није од овог материјала продавато. Обавештавала је чланове о цени пољопривредних справа и семена. А што су тако мало поруџбине извршене узрок је тај што су цене справама због високе царине биле доста велике У погледу снабдевања пољопривредника справама Подружина је раније још јавила Друштву своје мишљење, а и на овом месту понавља да ће се растурању истих у народ припомоћи када у магацинима својим Подружина буде имала справе и на сигурну залогу из даје привредницима на почек и отплату;

2, Подружина је у току прош. г. испуњавајући свој програм рада предузела калемљење воћака бесплатно по целом округу и члановима и нечлановима. За ту циљ добила је и помоћ од господина Министра Народне Привреде у 300 дин. Које пролетњим калемљењем а које калемљењем очењем на будни пупољак, окалемљено је преко 2000 ком. воћака и од тога примљено и одржало се 1501 ком., о чему је Подружина послала и свој извештај са списком да јој се даде обећана премија од 0.10 дин. на сваку примљену воћку. Исти посао предузеће Подружина и у идућој години, за што је учинила све припреме и умолила Друштво за помоћ у овоме послу;

3. Предузимала је прскање лозе — османдука — бордовском чорбом грађанима у вароши Пироту — бесплатно;

4. Од примљених 644 дин. од среске нишавске пољопривредне подружине, набавила је 3 ком. тријера № I-а са вејалицом и исте раздала општинама у округу на услугу и решила да се за тријерисање жита нечлановима наплаћује 2% а члановима даје бесплатно;

5, Председник подружински са још 2 члана упр. одбора држао је почетком септембра предавање о корисности гајења сточне пиће у селу Срећковцу, а које је било приређено за општину: суковску, чиноглавску и обреновачку, — на коме су присуствовали многи привредници из тих општина и села;

6. Подружина је приредила мца новембра у селу Смрдану десето-дневни плетарски курс, који су посетили 6 ђака из околних општина;

7, Прикупљани су предмети из овог округа за III земаљску изложбу живине, воћа, поврћа и жита, приређену о слави друштвеној, и са многим предметима учествовала је на изложби. Поред тога са своје стране послала је и своје изасланике који су присуствовали свечаном отварању изложбе и о томе поднели извештај;

8, Давањем повластица за подвоз својим члановима била им је на руку за посећивање друштвене славе и изложбе;

9, Радила је на распростирању пољопривредног листа Тежака и осталих поучних пољопривредних списа као и пољопривредних календара;

10, Вршила је упис чланова, држала је један главни годишњи збор у почетку м-ца маја и сазивала одборске седнице када год је било потребно за решавање свију текућих послова и питања која су потицала од стране Српског Пољопривредног Друштва.

Програм рада за идућу — ову — годину, Подружина ће још у току овог м-це при првом састанку седнице утврдити и послати Друштву на одобрење.

II.

Стање пољске привреде у год. 1907. по појединим њеним гранама

1, *Ратарство.* — Прошла година за рад и напредовање ратарских усева није била добра, може се рећи, рђава је била. Узрок је био тај што је зима била јака и дуготрајна те је мало времена остало за бокорење стрмине, на многим је местима и са свим пропала. У брзо је затим наступила суша, која је такоћа дуго трајала и кукурузи и остали јари усеви нису могли да буду на време и како треба посејани те су још у почетку заостали у порасту. Усеви посејани на дубоко изораним њивама и јесењим угарима као и раније посејани, мање су страдали од суше, што се и овом приликом потврдило да без савршенијих справа и плуга — који се у овој околини тек последњих год. почео растурати и заузимати место препотопске ралице — нема ни успеха у привредном раду. Стрмине су за $^1/_3$ и више подбациле у приносу од ранијих

година, а кукурузи за ¼. Стога су и цене храни биле знатно високе скоро целе године.

Озими усеви посејани су доцкан — јер је дотле било суво и неподесно за орање — чак новембра м-ца, стога је исте зима затекла тек само проклијале. Земља је била све до сада покривена снегом, те су и они одржани у добром стању.

2, *Воћарство.* — Округ пиротски не обилује у воћњацима. Воћке су засађене и окалемљене ретко где и то местимично по окућницама и баштама, без реда и правилности. За воћарство минула год. била је *врло — повољна*, јер дуга зима није дозволила да воћке рано крену те су све без разлике правилно и добро процветале. Страдале су доста нарочито јабуке, шљиве и крушке од гусеница, за чије је множење и сувише услова било и од којих се још виде сијасет гусеничних гњезда по воћкама, услед чега је саветовано привредницима да до пролећа безусловно изврше чишћење, скидање и спаљивање гусеничних гњезда. Подружина ће се по могућству старати да набави у овој или идућој години за сваку општину у округу бар по двоје маказе за скидање гусеничних гњезда.

3. *Винодеље.* — За виногради прошла год. биле је доста добра, услед суше грожђе је остало мало ситније а нарочито код старих винограда, сазрело је добро, принос је био осредњи. Виногради на америчкој подлози сада су у подизању, но знање из ове гране у народу је слабо раширено, у чему ће по могућству и Подружина ове год. узети учешћа да бар једно велико предавање приреди или одржи курс из ове за овај округ важне привредне гране.

4. *Сточарство.* — Како је овај округ брдовит са многим испустима и утринама, то је сточарство, нарочито са ситном стоком доста напредно. Прошла година за стоку није била баш најбоља, с тога што је била сушна и у сточној храни оскудна. Зиму ће стока још теже одржати, јер је хране мало а стока остала непродата због ниске цене. За одржање — храну оваца и коза учинило је Министарство Привреде олакшице што је бесплатно одобрило сечење лисника из држ. шума.

5. *Живинарство.* — није у овом округу напредно, нити су раширене стране расе кокошију, пловака, гусака и ћурака. Осећа се потреба за мележење наше домаће расе са страним расама које су боље носиље и крупније. У погледу унапређења живинарства, Подружина није ништа могла да предузима, сем што је се постарала да изложби о Друштвеној слави изложи тип оних кокошију, пловака, гусака и ћурака, којих овде највише има.

У року за 2, 3, год. потребно ће бити да Подружина уз припомоћ Друштва приреди једну обласну изложбу живине са наградама које би се састојале у давању страних и опробаних раса живине.

6. *Пчеларство.* — Прошла год. била је за пчеларење осредња. За ројење кошница било је лепо времо. Од ђерзонских кошница које се нису ројиле рачуна се по 10—15 кгр. изцеђ. меда у приносу — по комаду,

7, *Свиларство.* — Овде није напредно. Узрок је што нема дудова довољно и привредницима изгледа да им је за откуп мехурова ниска цена. Прошле године била је за свиларење рђава због хладноће која је наступила у времену њиховог гајења те су многе свил. бубе баш пред завијање полипсале.

8, *Градинарство.* — Прошла година за градинарство била је осредња.

III.

Имовина подружинска и биланс прихода и расхода:

Види се из под ·/2 приложених прегледа, који се шаљу Друштву на увиђај и употребу.

Председник
Окружне пиротске пољопривредне подружине
Поп Драгом. С. Божовић

Секретар
Михаило П. Видановић
помоћн. окр. екон.

БИЛАНС

Пиротске окружне пољопривредне подружине за годину 1907.

Тек. број	Бр. д. касе	ПРИМАЊЕ	Посебно дин.	п.	Укупно дин.	п.
1	1и4	Од чланских улога	369	00		
2	2	На име помоћи за калемљење воћа по округу	300	00		
3	3	На име помоћи од Српског Пољопривредног Друштва за извр. програма подружинског	500	00		
4	5	Приликом спајања пиротске пољопр. подружине са овом подружином — у готовини примљено	644	95		
5	6	По реферату, за продата 4 ножа са 2 сечива	13	90		
6	7	За продати 1250 кгр. плав. камена и 110 кгр. рафије	1338	50		
		Свега			3166	35
		Кад се одбије издавање у			2646	80
		Остаје за 1908 год. у готову			519	55

Тек. број	Бр. д. касе	ИЗДАВАЊЕ	Посебно дин.	п.	Укупно дин.	п.
1	1. 5 и 6	За бесплатно калемљење воћака народу у округу по признаницама	325	85		
2	2,3, 4и7	За канцеларијски материјал и штамп. позива и објава	37	75		
3	8	За бесплатно прскање винограда и справљање бордовске чорбе	33	65		
4	9	Једну четвртину улога Срп. Пољопр. Друштву по чл. 8 тач. 1 став II прав.	18	00		
5	10	За плетарски курс издржавње ђака и набавку материјала	90	00		
6	11	За изашиљање изасланика на изложбу и славу Српског Пољопр. Друштва	120	00		
7	12	За непредвиђ. издатке, плаћени календари, кирија зграде и спрем. предмета за изложбу	81	30		
8	13	За набавку тријера 3 ком. пренос подвоз и експедицију	601	75		
9	14	За набавку 1250 кгр по. кам. и 110 кгр. рафије, пренос, експедицију возарина и растур	1338	50	2646	80
		Свега			2646	80

КБр. 10
19 Јануара 1908. год
Пирот

Благајник,
Свет. Т Ивановић

И словима: Две хиљаде шест стотина четрдесет и шест д. и осамдесет пара.

Председник подружине
Поп Драгом. С. Божовић

Извод

Из инвентара ствари и справа окружне пољопривредне подружине у 1907. години, и то:

Тек. број и број инвентара	Комада	ШТА ЈЕ	ВРЕДНОСТ посебно дин.	п.	укупно дин.	п.
1	1	Астал.	16	—		
2	1	Клупа за седење	3	—		
3	1	Кашика за захват. плавог к.	1	—		
4	1	Округао штамбиљ	7	—		
5	1	Штамбиљ са кутијом и фар.	7	—		
6	1	Печат за восак	14	50		
7	1	Прскалица „Аустрија“ стара	32	50		
8	1	Орман са стакл. вратима .	45	—		
9	1	Чивилук за вешање хаљина	3	—		
10	1	Сушило-упијач	3	50		
11	7	Сискова са пужићима по 1.10	7	70		
12	17	Пужића по 0.55	9	35		
13	8	Малих шрафова по . . 0.20	1	60		
14	9	Великих шрафова по . 0.20	1	80		
15	6	Прстенчића кожних по 0,05	—	30		
16	6	Тестерица воћарских по 1.60	9	60		
17	2	Комада маказа по . . 4.20	8	40		
18	3	Ножа кресаћих по . . 3.80	11	40		
19	11	Ножева за зелено кал. по 0.60	6	60		
20	1	Плуг праш. и обртач по 30.—	30	—		
21	1	Плуг обртач ковани по 30.—	30	—		
	4	Ножа са два сечива				
22		№ 3123 по . . . 3.80	15	20		
23	4	Ножа са коском по . 2.30	9	20	273	65

Ове су све ствари примљене од бив. Нишавске пољопривредне Подружине, приликом њеног спајања са ово окружном подружином на дан 16 Јула 1907 год.

Окружна Подружина засада, нема никаквих пољопр. справа и алата.

К'Бр.106
20 јануара 1908. г. Пирот

Пред. Подружине
Драгом. С. Божовић

Благајник
Свет. Т. Иванковић

Извештај Тимочне окружне подружине за 1907.

Саобразно чк. 39 правила ове Подружине, Подружини овој част је поднети Друштву свој годишњи извештај о свом раду у 1907 години, у следећем:

По утврђеном програму рада, Подружина је ставила у задатак себи да уради:

А *Уређење и обрађивања имања подружинског и то:*

1. Правилно обрађивање матичњака америчких лоза;

2. Редовно обрађивање и чување од перснеспоре калемљеног винограда,

3. Сађење калемљене лозе на површини, која је прошле јесени изриљана;

4. Продужити риљање у истоме правцу и на томе месту подићи, сортименски виноград од лоза, које су од дом. окалемљене.

5. Празно место обрадиће се и засејати шећерним биљкама ради производње семена;

6. Равница до куће да се јесенас припреми за подизање вештачке ливаде;

7. Коса страна више равнице до куће, да се јесенас засади са воћним садницама од зимског трговачког воћа;

8. Посејати гледичије и идуће године оградити њима сво земљиште до куће подружинске.

У току године извршене су тач. 1. 2. 3 и 4, а 5. тач програма, није се могла у овој години извршити зато, што је тај део земљишта раније био издат под закуп, те га је до сада закупац обрађивао. 6-та тач. програма остала је да се у 1908. г. изврши. 7-ма тач. програма, неће се ни извршити, зато што се у току ове године, Управа уверила да је корисније на томе месту засадити виноград, него воћњак и 8-ма тач. извршиће се у 1908. години.

Б. *Стални послови.*

1. Обзнанити у окружном листу организовање ове Подружине и позвати пољопривреднике из целог округа да се за набавку справа, машина и семења, обраћају Подружини;

2. Порадити код Српског Пољопривредног Друштва да се отвори стовариште справа, семена и разног материјала код ове Подружине;

3. Приредити један курс за зелено калемљење лозе у расаднику;

4. Ступити у везу са сталним окр. одбором и бити овоме на услузи у извођењу његовога задатка на подизању привреде у округу;

5. На годишње скупове Српског Пољопривредног Друштва, шиљати изасланике ради одржања јачих веза са Друштом и споразумевања о будућем раду.

6. Помагати Српском Пољопривредном Друштву у извођењу свију мера, које оно предузимље за привредни напредак целе земље.

Од предвиђених сталних послова, извршене су у свему тач: 1, 2, 4, 5, и 6, а само је остала да се изврши тач. 3, у 1908. години.

В. *Држање предавања*

По програму требало је приредити јавна предавање и то:

У Књажевцу о резидби лозе;

2. У селу Грлишту о благовременој жетви стрмнина;

3. У Зајечару о берби грожђа. чишћењу судова и справљању вина;

4. У Бољевцу о подизању воћњака;

5. У Краљ-селу о подизању нових винограда;

6. У Слатини о зимском храњењу стоке.

Од ових предвиђених предавања, приређено је: у Књажевцу о резидби лозе, где је било 60. слушаоца, у Краљевом-селу о подизању винограда, било је 40. присутних, а није

држато предавање у Грлишту зато, што је окруж. жетелица баш у време заказаног предавања, била се изломила. Тако исто у Бољевцу, није се могло одржати предавање у одређено време зато, што су тада у том месту и околини владале заразне болести. Остало је само предавање о зимском храњењу стоке, но и оно ће се приредити на годишњој скупштини у јануару 1908. године.

У току 1907. г. Подружина је набавила и растурила у народ:

600. кгр. плавог камена
259. „ рафије
2. плуга „доминуса"
3. се ке за сено, сламу и шашу
1, тријер,
45. кгр. глатке жице
12. калемарских ножева
51. кгр. семена луцерке
2. мет. црева за прскалице
2. кгр. семена сточне репе

Сем овога Подружина има у свом магацину непродатог материјала и то:

16. кгр. рафије
55. мет. црева за прскалице
ком. пискова за прскалице
2. троакара

Преглед буџетом одобреног кредита и утрошених сума у току 1907 године.

Тек. број	ПОЗИЦИЈЕ	Буџетом за 1907. дин.	п.	Утрошено свега дин.	п.
1	На уређење и обрађивање подружинског имања	600	00	430	75
2	На плату сталног радн. — чувара имања	360	00	348	00
3	На канцеларијске трошкове	30	00	26	10
4	На трошкове на држање предавања у округу	120	00	44	80
5	На кирију магацина	12	00	00	00
	Свега	1182	00	849	65

У овој години Подружина ова, добила је на име помоћи од Српског Пољопривредног Друштва суму од 800 динара, а поред овога и одобрен кредит за набавку справа, семена и т. д. у суми од 800 динара.

Управни одбор држао је у току године 9 седница, у којима су решени ови послови:

1. Конституисање нове управе;
2. Састављен програм рада за 1907 г.;
3. По извршеном прегледу, примљени рачуни од бив. управе;
4. Предата књижница благајнику;
5. Примљен извештај о предаји дужности старе управе новој;
6. Одобрено расходовање алата, који је дугом (употребом) службом, постао неупотребљив;
7. Изјављено одобрење од окр. одбора, да се седнице могу држати у локалу окр. одбора;
8. Донето решење да се подружинско имање ограничи;
9. Одређена два члана за потписивање записника,
10. Изјављена благодарност Срп. Пољопривредном Друштву на послатој помоћи;
11. Усвојена измена чл. 17 правила подружинских;
12. Одређена лица, која ће држати поједина одређена предавања;
13. Решено које ће се справе и алати држати у стоваришту;
14. Одређена цена лози са подружинског имања;
15. Одређена продаја траве са подружинског имања;
16. Решено да се преко окр. листа ангажује што више такмичара за награде, које је расписало Српско Пољопривредно Друштво;
17. Одредно пуномоћника да код суда заступа Подружину по тужби Цанка Петковића.;
18. Решавано о кредитирању чланова;
19. Решено да се грожђе из Подружинског винограда, прода лицитацијом;
20. Одређен изасланик за изложбу, коју приређује Српско Пољопривредно Друштво у Београду.

Подружина сада има пуноважних чланова и то:

Добротвора са по 100 динара улога	— —	2
„ „ „ 50 „ „	— —	19
Утемељача „ „ „ „	— —	3
Почасних — — — — — — — —		1
Редовних — — — — — — — —		25
Помажућих — — — — — — — —		3
Свега:		53

Председник,
М. Тројановић

Деловођа,
Ст. М. Петровић

Извештај Крајинске окружне подружине за 1907

Учтиво Вам шаљемо следећи извештај о раду ове Подружине за прошлу 1907 г.

1. Подружина се у току целе прошле 1907 т. бавила набавком потребног материјала за одржавање винограда у овом крају, као и потребних справа и алата, које су поједини пољопривредници тражили преко ове Подружине.

Све ово Подружина је набављала преко Српског Пољопривредног Друштва.

2. У почетку године још у фебруару м-цу Подружина је растурила по свима општинама у округу 500 плаката с поуком о чишћењу воћака и уништавању гусеничних гнезда.

3. Приредила је један 5, дневни подружински курс у Винодељско-воћарској школи од 2—6 априла закључно за виноградаре овог краја на ком је подрумар школски упознао слушаоце и практички и теоријски са чувањем и неговањем вина, као и одржавању буради и подрума у здравом стању.

Овај је курс одржат о трошку Подружине.

4. Приредила је и 2 практична предавања и то 21. маја у селу Рајцу за пољопривреднике село Рајца и околине. О подизању и одржавињу винограда на кречном земљишту и о

нези и болестима вина; а 22 Јула у селу Салашу за пољопривреднике Салаша и околине о подизању воћака и подизању винограда.

5. Подружина је била ставила у програм свог рада у почетку пр. године да приреди још један јесењи курс о берби винограда, али овај није могла приредити.

За деловођу
Благајник.
П Димитријевић
учитељ.

Председник
Пољоприв. Подружине
Округа Крајинског
Јов. Станојевић

Извештај Жичке окружне подружине за 1907. год.

Подружина је обновљена 27. маја пр. године, дакле скоро у половини године, те је према томе њена управа уврстила у програм свога рада оне послове који су везани за време од јуна до краја године, претпостављајући, да ће као и у реровним приликама, имати при руци за то и потребна средства.

Пословање је њено у овоме: 1. Актом својим од 28. маја Бр. 1. известила је Српско Пољопривредно Друштво о обнављању Подружине и према одлуци збора од 27. истог месеца, тражила да седиште окружној Подружини, за округ чачански, буде у Краљеву. Друштво је актом својим од 14. јула Бр. 3734. примило знању обновљење Подружине, а по питању о месту седишта окружне Подружине за округ чачански. упутило је Подружину да чека, да се то питање реши већ започетим редовним путем.

2. Да би могла извршити програм рада и да би потоњих година могла успешније радити, обратила се ради помоћи Српском Пољопривредном Друштву, скупштини среза жичког и скупштини округа чачанског. Од Друштва је добила одговор, да му је немогућно дати јој ма какву помоћ, што је на тај циљ буџетом одређену суму већ раније распоредило и раздало окружним пољопривредним Подружинама. Скупштина среза жичког унела је у свој буџет за 1908. год. 742 динара у име помоћи за ову (1908) годину, а скупштина округа чачанског одговорила је, да Подружини није могла одредити никакву помоћ, због буџетске преоптерећености.

3. Изабрала је према чл. 19. својих правила поверенике поглавито у циљу, да би преко њих добила што већи број чланова, али је у томе имала незнатан успех. Највећи број повереника није се ни одазвао свакако с тога, што се Подружина не може да уврсти у рад окружних подружина. Због тога, што се од Друштва није могла добити помоћ и што незнатна подружинска средства нису могла бити појачана чланским улозима Подружина није могла приредити смотру живине, ни изложбу свежег и прерађеног воћа из среза жичког, коју је била иставила у свој програм рада за ову годину

4. Раздала је сто (100) кутија семена свилених буба одгајивачима из среза жичког, и околине. Одгајивачи су добили за мехурке на 2000 динара. Како само у срезу жичком има преко 6000 дудова, то би се могло раздати на 800 кутија и добити за мехурке на 15 до 20 хиљада динара. И да би у овом погледу што боље заинтересовала привреднике из среза жичког и околине Подружина је истакла пет награда за оне одгајиваче свилених буба, који донесу на откуп највећу количину мехурака рачунато од једне кутије. Награђени су:

Првом наградом од 15 динара Станка Косарчевић из Врбе, која је добила 58·31 динар за 22 кгр. мехурака прве класе и 11·050 кгр. мехурака друге класе; *другом наградом* од 12, динара, Стеван Стевановић из Лађеваца, који је добио 57.18 динара за 23 кгр. мехурака прве класе и 7·740 кгр. мехурака друге класе; *трећом наградом* од 10 динара г-ђа Стајка Новаковић из Краљева, која је добила 54·59 динара за 23 кгр. мехурака прве класе и 5 кгр. мехурака друге класе; *четвртом наградом* од 8 динара, Живојин Ђоковић из Вишњице, који је добио 42·40 динара за 19·200 кгц. мехурака прве класе и 1 кгр. мехурака друге класе; и, *петом наградоо* од 5 динара Миладин Станковић из Опланића који је добио 30·98 динара за 12·400 кгр. мехурака прве класе и 5·500 кгр. мехурака друге класе. Издатак је учињен из Подружинске касе

5. Приредила је о своме трошку једномесечни плетарски курс од половине августа, до половине септембра, Пријавило се седам курзиста. Један је од њих напустио посао одмах а тројица, због болести у породици, после неколико дана. Цело време пробавили су: Стеван Кошанин из Матаруга, Живко Тодоровић из Самаила и Радош Николић из Буковице. Кошанин је толико заволео овај посао, да је и после курса провео више од месец дана у плетарници овд. Ратарске школе о своме трошку, само да би се што боље усавршио, а посао је и у истини схватио како ваља, те је нада, да ће том привредном граном, а нарочито што је у непосредној близини Матарушке Бање, моћи што боље користити. Плетарски предмети које су израдили ови курзисти, били су изложени неко време у просторијама Ратарске школе и сваки се о њима похвално изражавао,

6. Учињено је све шта треба, да се 17, 18 и 19 августа приреди калемарски курс за каламљење очењем.

На тај курс дошло је свега два младуња: Љубомир Деспотовић из Врдила и Божидар Радовић из Врбе. Остале општине нису упутиле младиће, а тражени су из сваке општине по један, нити одговориле за што то нису учиниле.

7. Дк би привредници из брдских крајева могли лакше изводити вршај стрнина, Подружина је набавила једну вршалицу за ручну и сточну снагу и добила једну у комисион, али како су оне добивене доста касно, то су се могле мало употребити. А да би се због оскудице у сточној храни, могла шаша корисније употребљавати, Подружина је из својих средстава набавила две сецкалице за шашу и сено и давала их на послугу својим члановима.

8. Посредовала је у набавци плава камена и других потреба са своје чланове.

9, Утицала је да привредници среза жичког и ове године узму што више учешћа на изложби поврћа, воћа и живине, коју је приредило Српско Пољопривредно Друштво о својој слави 30 октобра пр. год. Излагача је, као што се и очекивало, и овом приликом било у довољном броју, више но и једне године, да се с тога могло добити у павиљону и засебно одељење за поврће и воће. Одељење је било врло лепо уређено и било је на врло угледном месту. За изложене предмете награђенч су новчаним наградама и то: а) *за изложено поврће:* Станиша Богавац из Грдице, Радомир Карапанџић из Јарчујака, Живојин Васовић из Адрана, Др. Јосиф Маржик из Краљева, Милисав Милошевић из Грдице, Петар Лазаревић из Кованлука, Александар Поповић из Јарчујака

и Љубомир Петровић из Адрана (последњи је добио две награде); б) *За изложено воће* Стеван Марковић из Дереваца, Јеремија Гајић из Буковице, Љубомир Чоловић из Дереваца, Андра Милићевић из Самаила, Коста Терзић из Јарчујака, Љубомир Миљковић из Самаила и Јован Бисенић из Опланића; в) *За изложене кукре:* Раде Радовић трговац из Краљева (две награде); г) *За кокоши:* Коста Терзић из Јарчујака и Живојин Васовић учитељ из Адрана. Још је већи број награђен похвалницама, које ће се, чим се буду добиле предати сопственицима; и

10. Приредила је забаву с предавањем на Сретење, у корист своје касе.

Председник,
Благ. Д. Тодоровић

Секретар,
А. Анђушић

Извештај Ваљевске окружне подружине за 1907

Навршила је се већ тачно година дана, од како је Подружина ступила у живот. За то време, и ако је кратко, морала је и наша Подружина проћи кроз све оне фазе, кроз које пролази свака нова и млада установа. Морала је се и она борити са разним препрекама и недаћама које су произашле било из тога што није имала довољно средстава, било из тога, што нису се унапред могли предвидети и отклонити извесни узроци, који коче и спречавају развитак Подружине у јавном и практичном животу. Са радошћу можемо јавити збору, да је наша Подружина ипак све те сметње срећно пребродила, и да се сада после годину дана налази у једном веома повољном развоју. који обећава успешан и плодан рад.

После конституисања Управе, цео рад Подружине састојао је се у овим трима тачкама:

1. Радило се је у колико је било средстава и добре воље, на организацији Подружине. Свакако да је у том правцу Подружина могла да покаже обилнији рад, но кад се узму у обзир неке изненадне препреке, као премештај оснивача Подружине г. Белобрка, па онда осуствовања секретара и његова помоћника г. Радосављевића и г. Мишковића, у ком је случају садашњи секретар остао без икакве помоћи, а уз то претрпан на неколико страна званичним послом, па онда веома слаб одзив г. г. чланова из ширег одбора на седницама, — онда се морамо задовољити и са овим што је до сад у том правцу урађено. Према оваком стању ствари, у прошлој години одржано је свега *шест* седница ширег управног одбора.

2. Поред горњег радило је се, да Подружина добије своју зграду — за канцеларију и за магацине, која је у осталом била и главни узрок, што Подружина није могла у оној мери да развије свој рад, колико је могла и колико је било воље за то. На добијању зграде почело је се радити још на првој седници Подружине, прошле године, када је Управа била бирана, па ипак успело је се тек почетком ове године да ову потребну зграду добије. За овај свој успех Управа неможе да пропусти прилику, а да и на овом месту не изјави своју топлу захвалност Окружном Одбору, за уступљену зграду, и своју хвалу на увиђавности и предусретљивости његовој, са којом је изашао на сусрет Управи. Зграда која је Подружини уступљена, састоји се из пет оделења; два оделења са лица улице, у којима ће бити смештен дућан и канцеларија, а она три оделења служиће за магацине. У току ових дана приступиће се нужној репаратури ове зграде, за коју је циљ Управи стављено 200 дин. на расположење.

3. Трећи и главни рад Подружине био је у прошлој године приређивање Сточарско-Воћарске изложбе, која је и одржана на дан 8—9 септембра, прошле године у друштву са овд. „колом јахача“ које је приредило изложбу коња.

И ако је изложба била заказана још почетком прошле године, и ако је Управа била предузела кораке око приређивања благовремено, ипак приређивање изложбе било је дефинитивно решено тек на двадесет дана пред изложбу. За ову околност може се кривити једино Министарство Привреде које по нашим актима и писмима није хтело или није могло радити ништа, те је се на дефинитиван одговор његов морало чекати месец и по дана и тек на наша неколика телеграфска ургирања одговорено је. Но, и поред кратког времена које је Управа имала да спреми изложбу, и поред разних незгода, које су току приређивања искрсле, ипак је ова изложба примљена у округу преко сваког очекивања, и толико је успех ове изложбе одушевио појединце а нарочито Окружни Одбор, да је у овој години предвидео у буџету на држање овакве изложбе 4200 динара, дакле предвидео је 1200 дин. више но у прошлој години.

На овој изложби награђено је било 180 излагача, а издато награде које у новцу, које у справама 6109 динара. Кад се овоме дода сума коју је издало Министарство Привреде на куповину приплодних грла, онда излази да су наши пољопривредници — излагачи примили преко 10000 динара, које на име награде, које на име продатих грла.

Изложбу коју ће мо у овој години да приредимо надамо се да ће много боља бити како у погледу броја излагача, тако и у погледу квалитета изложене стоке и осталих пољопривредних производа, јер ће се приређивању приступити благовремено и са више искуства, но што је у прошлој години био случај.

Председник Подружине,
Ристо Топаловић

Секретар,
Д-р Ур. Стајић

XII.

Закључак.

Подносећи овај свој извештај Главноме Збору, Управа моли да га Збор изволи примити и одобрити, кличући са свима члановима овога Друштва:

Да живи Највиши Заштитник Српског Пољопривредног Друштва Његово Величанство Краљ Србије *Петар I.* и Његов Пресветли Дом.

Бр. 569. Из седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 28. јануара 1908. године у Београду.

Колика је оскудица хране у народу

У последње време учестали су у нашој повременој штампи гласови, да је последица прошлогодишње, по привреду рђаве, најпре поплавне и кишне, а потом дуготрајно сушне године, велика оскудица у народу, па да је и глад на помолу у неколико срезова неких наших плодороднијих округа. Ти гласови су учестали, па су нашли одјека и у посланичким предлозима, да се народу који гладује из државних средстава, из т. зване државне готовине притекне у помоћ. Шта више сазнајемо, да је сем осталих ранијих мера, да том злу на помолу благовремено доскочи и сама Краљевска Влада, нашла се побуђена, да код Управе Фондова посредује да стави на расположење 1,000.000 дин., како би могла одговорити потраживању појединих окружних самоуправних тела, ако би потражила позајмицу за исхрану свога становништва које трпи истински оскудицу, што му је остава хране као претек од жетве, омалила или понестала.

„Тежак“ као орган једне наше пољопривредне организације, у чију дужност спада, заштита пољопривредничких интереса, није о томе проговорио још ни једну реч. „Тежак“ који је лањске године, у неколико прилика говорио о изгледима за једну лошу жетву и предлагао мере, како ће се наш пољопривреднички ред у земљи, својом сопственом снагом, самопомоћу, помоћи и спасти од глади, данас, кад се с пуно забринутости представља с извесне стране, питање о исхрани становништва као опако; кад се у многим селима и општинама оних срезова, у којима је 1907 жетва жита подбацила испод средње мере, за 20 и више процената, тврди да постоји глад која коси и људске животе, данас се не сме ни „Тежак“ оглушити, а да на основу званичних извештаја и података, на основу искуствених података и стручних рачуна вероватноће, не приномогне са своје стране колико може, да се што приближније дође до представе правог стања и праве потребе, те да се може ладније и присебније судити о оскудици и ценити, да ли и где и колико глад може владати. „Тежак“ може то утолико пре чинити, што је он на висини непристрасног стручно —научног гледишта, подкрепљеног практичним искуствима приватних извештаја у стању проверити како званичне тако и приватне овлашне податке и све пренагљене или намерно непоуздане закључке. Да најпре расмотримо званичне извештаје о оскудици у народу

Још при крају лањске године Министарство народне привреде настало је да прикупи званичним путем податке о томе, који срезови и који округи у земљи стоје рђаво с готовином хране за исхрану становништва, има ли оскудице у храни и колика је потреба у храни коју би им требало пружити, да се народ сачува од глади. Министарство је помишљало и поред рђавог искуства од 1904 године, да буде на чисто с правим стањем и ако потреба иште, да држава притекне и у помоћ.

И до 3 децембра пр. године на основу пристиглих званичних извештаја, изјављено је, да је у 12 округа та потреба свега 5,918.410 кгр. хране у зрну, а да је за округе: *крушевачки, тимочки, топлички, нишки и ужички* стигла изјава, да они немају никакве потребе за помоћ ради исхране свога становништа.

Потреба у храни у зрну, по том извештају објављена, у говору г. Министра народне привреде у Народној Скупштини, у седници од децембра 1907 била би за:

1	округ	београдски	3,052.090	кг.
2	„	подрински	1,128.720	„
3	„	пожаревачки	728.500	„
4	„	ваљевски	491.300	„
5	„	руднички	213.300	„
6	„	смедеревски	125.000	„
7	„	врањски	50.000	„
8	„	чачански	47.000	„
9	„	пиротски	30.000	„
10	„	крагујевачки	26.800	„
11	„	крајински	20.300	„
12	„	моравски	5.500	„
		Свега	5,918.410	кг.

Али као што видимо, округи: врањски, чачански, пиротски, крагујевачки, крајински и моравски, потребују свега укупно 179.600 кг. дакле толико незнатне количине хране, да их сами могу подмирити без ичије помоћи и то махом из кошевске хране. Према томе извештају озбиљнију потребу у храни имали би овим редом и ови округи: *београдски, подрински, пожаревачки, ваљевски, руднички и смедеревски.*

Па и горње цифре могле би се редуцирати, јер у прибирању таквих података званичним припитивањем, можемо поуздано рачунати да су они у најмању руку за 30% увеличани и онда би добили овакав преглед за те округе, исправљен још уз то по потоњим подацима:

1. округ београдски	3,052.090	по одбитку 30% =	2,130.000 кгр.
2. округ подрински	860.000	по одбитку 30% =	602.000 кгр.
3. округ пожаревачки	728.000	по одбитку 30% =	510.000 кгр.
4. округ ваљевски	603.500	по одбитку 30% =	422.485 кгр.
5. округ руднички	213.300	по одбитку 30% =	149.310 кгр.
6. округ смедеревски	125.000	по одбитку 30% =	87.500 кгр.
			3,901.295 кгр.

Но и у овим окрузима у погледу оскудице у храни поједина места и поједини срезови знатно се разликују. На основу тих извештаја:

1. У *београдском* округу трпе већу оскудицу срезови космајски (1,476.530), колубарски (501.500), посавски (450.000), грочански (324.060), и врачарски (300.000);

2. У *подринском* округу трпи већу оскудицу срез јадрански (362.600), подрински (1,295.000), посаво-тамнавски (90.800), рађевски (71.900), а мању мачвански (40.000), никакву азбуковачки;

3. У *пожаревачком* округу највећу оскудицу трпе срезови моравски (200.000), рамски (144.000), млавски (70.000), звишки (62.050), пожаревачки у 33 општине 386, у јануару биће око 965 а по ускрсу 2440 породица; мање голубачки (око 5000) и хомољски (само за семе);

4. У *ваљевском* округу трпе већу оскудицу срезови ваљевски (244.700); тамнавски (173.500); посавски (105.000) подгорски (80.350); и за колубарски за 4 општине пострадале

од поплаве (марковачка, боговађска, цветановачка и бабајићска).

5. У *рудничком* округу трпи највећу оскудицу срез качерски (196.180 кр.), мању срезови: таковски (10000) и љубићски (7.200)

6. У *смедеревском* округу трпи оскудицу само 7 општина среза подунавског.

У осталим окрузима (7—12) трпе оскудицу у по једном или другом срезу само по нека општина или понеко село.

По садашњој цени кукуруза тих 3,901.295 кг. стали би по 15 динара товар. свега 585.194·25 динара и то београдски округ с потребом својом од 2,130.000 кгр. требао би 319.500 динара, а свих 5 осталих округа укупно још 161.644 д. и 25 пр.

Окружна скупштина округа београдског сазвата у ванредан сазив оценила је ту потребу за набавку хране оскуднима у своме округу на 200000 динара и толику позајмицу решила је и да учини код управе фондова пошто је Министарство Народне Привреде на основу оваких званичних података који оскудицу хране у народу не представљају у тако црној боји као поједини посладици из тих крајева који чине законске предлоге и траже за народ свога округа од државе три пут па до 15 и 20 пута већу помоћ да спасавају оскудне од глади, но што ови званични извештаји прибрани у Министарству народне привреде глазе.

Овако огромне разлике у оцени једних истих чињеница од званичних и од приватних кругова, овако велико размимоилажење њихово, у једном тако важном питању, као што је питање о исхрани становништва читавих 6 односно 12 округа, налажу нам потребу, да се око питања за сазнавање праве потребе народне, истинске оскудице његове, позабавимо и да исто питање са свију страна расветлимо, да за правилну оцену правог стања ствари узмемо у оцену све податке који нам непосредно или посредно за ту оцену послужити могу.

На жалост за такве послове, ми у Србији не располажемо никаквим иоле поузданим подацима, као што је то доста очевидно доказано у расправи *Производња жита у Србији* (III свеска Пољопривредног Гласника). Наша Статистика врло мало је пољопривредна, мало је поуздана, нити то може бити до увођења катастра, толико важне и неопходно потребне државно-правне и државно-привредне мере. Шта више и оно података и што се прикупи то се тако споро сређује а још спорије јавности предаје, да губе увелико своју важност и да се увек морамо служити застарелим подацима, ако хоћемо, у даном тренутку да ценимо засејану површину или количину и вредност жетвеног приноса. Данас и за овако крупну и важну потребу, нисмо могли добити из државне Статистике податке за 1906, зато што се налазе у штампи, јер ваљда нема другог примерка рукописа, ни израђених сумарних прегледа по окрузима; за 1907 зато што још нису сви ни добивени и ако су и телеграфским путем ко зна који пут већ тражени.

Да би могли ценити ко има право, или боље рећи: да ли приватни кругови претерују у оцени оскудице у храни која влада у народу, или их званични кругови потцењују, ми би морали имати сређене целокупне статистичке податке за 1906 и 1907 годину, не само о жетвеном приносу производње жита већ и осталих пољопривредних грана народне привреде: воћарства, ратарства, виноградарства и о стању сточарства и сточарења, о укупној заради наших пољопривредника у прошлој години, па да можемо ценити сву тежину и озбиљност кризе кроз коју по тврђењу њих толиких они данас пролазе, да местимична елементарна непогода једне године, пространством шире зле последице друге сушне године, доводе у питање опстанак хиљаде породица српских и ако је њихова привреда већ разностручнија и није ограничена само на производе земљорада, или житарства. Морали би за све те главне гране привреде народне „изнаћи, по најпростијим методама за то чист принос, те да смемо, с мало већим правом но досада говорити о „народној голотињи,“ или о „народном благостању“... изразима које имају, као мерило за народну привреду једни исти људи и јавни радници, према томе, да ли су у опозицији, или су на влади“!

Стога ћемо се и данас морати донекле послужити старијим подацима, па их проверити другим новијим, савременијим и поузданијим подацима.

* * *

На првом месту сви ми који смо с пажњом пратили званичне извештаје који су у току 1906 и 1907 године слати Министарству народне привреде од полицијских власти, односно државних економа из свију срезова и у званичним новинама објављивани, могли смо стећи себи овакав суд: да се претпрошла 1906 година може назвати родном годином, а прошла 1907, кад се цени исход жетве у целој земљи, да се може сматрати као нешто рђавија од приноса средњих година. Кад се изузму окрузи београдски и ваљевски, један већи део округа подринског и један мањи део округа смедеревског, онда се за остале крајеве може слободно рећи, да су у житарству имали средњу жетву, докле је у горњим окрузима принос био мањи за неких 20 и 30, па местимично до и преко 50% од приноса средњих година. Мањак је немогућно и иоле приближно оцењивати без икаквих поузданих података и с методом по којој се исти прикупљају. Али посредно и овако на памет, нису нам потребни какви докази за то, до чињенице, да би се последице таквог мањка у жетвеном приносу, да је он био толико велики како се тврди, да он достиже врхунац у глади читавих 6, односно у мањој мери 12 округа у земљи, морале осећати у једној крупној привредној кризи целе земље која би је потресала из темеља и која би пореметила све односе у њој. И то још — ваља имати на уму — у годинама поремећених односа између досадашње производње и правилнога тока њених производа у домаћем и у заграничном саобраћају, јер кроз већи део 1906 и кроз целу 1907 годину, Србија се налазила пред нуждом мењања свога извознога правца и преображајем своје привреде и производње. што је већ не мали привредни потрес по себи и без гладне године.

Из чланка: *„Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине у 1907 години“* видели смо, да је Србија за ово последњих година (од 1894 године) баш у лањској, 1907 години, имала највећи извоз по вредности. *Тај је извоз износио 82 милијуна динара.* У старом уговорном периоду 1902 годину била је по вредности извоза најача година и те године износио је извоз 72,123.654. Значи извоз 1907 године за скоро 10 милијона дин. био је јачи од свију претходних год.

Да би могли ценити у погледу *житарства*, како се односи 1907, спрам осталих претходних година, изнећемо овде податке за извоз од 1894 до 1907 године. Извезено је у метарс. товарима и у вредности динарској:

	Пшенице		Кукуруза		Овса		Јечма		Ражи	
	мет. тов.	динара	мет. тов.	динара	мет. тов.	динара	мет. тов.	динара	мет. тов.	динара
1894	527390	5,498.000	217010	1,911.000	106990	1,042,000	95130	815.000	54640	542.000
1895	623260	6,556.000	38050	376.000	119740	1,153.000	41940	334.000	19500	184.000
1896	1030120	13,158.000	129980	917.000	167700	1,626,000	87760	598.000	27500	269.000
1897	308470	6,649.000	133670	954.000	176250	1,734.000	35470	307.000	29390	359.000
1898	617280	9,772.000	20650	237.000	175090	2,037.000	83670	787.000	33980	366.000
1899	775420	11,100.000	257160	2,016.000	103820	1,012.000	175100	1,771.000	48400	560.000
1900	988940	11,404,000	625170	5,771.000	67350	599.000	190120	1,795.000	45280	430.000
1901	595181	7,700.000	453840	4,259.000	185080	2,036.000	121560	1,337.000	38190	397.000
1902	505050	5,646.000	277160	2,609.000	85180	898.000	55360	532.000	35850	326.000
1903	500900	5,766.000	43480	388.000	65480	557.000	121250	1,007.000	41340	354.000
1904	831854	12,772.147	33064	294.000	75845	621.716	90386	900.602	23590	215.419
1905	931467	11,659.089	204763	1,933.595	51297	607.234	175886	1,846.757	43630	448.218
1906	915978	11,353.501	445904	4,254.572	145076	1,645.430	381237	3,848.125	98018	1,066.178
1907	542273	10,303.231	1027831	11,820.296	85348	1,112.007	310262	4,040.938	31915	497.682

Из овога прегледа видимо да 1907 година стоји у погледу извоза:

Пшенице по количини иза година: 1896, 1900, 1905, 1906, 1899
по вредности иза година: 1896, 1904, 1905. 1900, 1899

Кукуруза по количини је *најача*; за 402.661 мет. тов. јача од 1900 дотле најаче године; по вредности такође *најача;* скоро трипут јача од дотадашње најаче године, па јача и од вредности извоза пшенице.

Овса по количини је боља само од година 1900, 1902, 1903, 1904, и 1905; по вредности стоји иза године 1906, 1901 1899 — 1895

Јечма по количини стоји само иза 1906, али по *вредности превазилази* остале, па и 1906 годину.

Ражи по количини заостаје $3^1/_2$ пута иза најаче 1906 године, а по вредности само иза најаче 1906 г.

Кад се ограничимо на житарство и на житарски извоз, онда *извоз жита* по периодама од 1843 до 1905 просечно годишње и за 1906-1907 износи:

	килограма	динара
од 1843 до 1850	1,412.815	105.893
1851 до 1860	826.940	78,358
1861 до 1870	16,576.969	1,943.835
1871 до 1880	20,681.231	3,103.570
1881 до 1890	53,585.310	6,648.565
1891 до 1895	129,708.496	14,410.706
1896 до 1900	125,355.830	14,845.600
1901 до 1905	111.733.640	13,022.334
1906	198,621.352	22,167.806
1907	199,763.160	27,774.154

Може ли бити питање о глади и о таквој огромној оскудици и невољи у једној земљи **која две године узастопце:** *једне родне (1906) и једне „оскудне" године, 1907, преко своје домаће потребе* (а она се састоји из оставе хране за исхрану становишта и за догодишње семе) *извезе подједнаке, а знатно веће количине жита, но и у једном периоду од 1843-1905 године,* **а по вредности** $1^1/_2$ *(1906) до* **скоро 2 пут већу суму новаца** *унесе у своју земљу за извезене житарске производе но најачих година по вредности извоза у ранијим периодама?* И то онда кад је те „гладне" 1907. године укупни извоз Србије за скоро 10 милиуна динара јачи но најбоље године по вредности извоза (у 1902) у прошлој уговорној периоди. Онда кад је она имала за 11 месеца 1907 године и извоз брашна и мекиња у 1,495.000 динара; кад је и од воћарства имала и за суве шљиве (14,150.000) и за сирово воће (2,623.000), те исте (1907) године по вредности најачи извоз, а и вредност извоза пекмеза (3,485.000 динара) није подбацила дотадашње најбоље године.

И ако је 1907 године извоз из групе стоке и сточних производа који износи вредност од 18,470.000 динара, подбацио за 8,101.079 просечан извоз живе и клане стоке од 1896—1903 године (26,571.079 динара), опет је са округло 80 хиљада брава свиња постигнуто обезбеђење извоза за 53·33%, а извоз говеда за $^1/_5$ дотадашњег извоза.

* * *

Нисмо могли добити податке, прикупљене у целој земљи о стању жетвеног приноса у 1907 години за поједине главније земљорадничке производе. Међу тим и „Тежак" је целе 1907 године, почев још од Благовести и поводње, пратио стање обраде земље, засејавања и пораста усева.

Још се памти ваљда. колико су неповољни и ужасни гласови кружили о народној невољи и пропасти у нашој лако запаљивој јавности, да је и Министарство народне привреде по дужности и приватно милосрђе по родољубљу, пред Ђурђев-дан 1907 устрашено тим гласовима звонило на узбуну. Друштво „Црвени Крст" издало је проглас и отпочело прикупљање добровољних прилога.

„Међу тим Министарство народне привреде, по што је издејствовало решење министарског савета, да се одобри 60.000 динара за помоћ пострадалима од поплаве и то у најпотребнијем—у семену за љуцку и за сточну храну, семену које брзо стасава и од глади чува, наредило је одмах, те су државни економи обишли сва поплављена места, да виде, у чему им је, каква и колика помоћ потребна. И утешна појава! Народ који је пре две године за време суше и глади, сам тражио помоћ, данас је не тражи нити се препао и ако сумње нема да они, чије су куће и стаје, покућанство и мал страдали, помоћ требају. Једино села Шалинци и Кулич на самој Морави, близу ушћа њеног у Дунав које је овај поводањ сасвим упропастио, тражила су помоћ у храни и Министарство им је исту указало, набавило и раздало 30000 кгр. кукуруза. И Азбуковица која је са неповољног времена у лањској (1906)

„берби, упустила кукурузно семе, тражила је помоћ у семену. „Иначе нико за сад није хтео апелавати на... милостињу што „је лепа, и похвална карактерна црта нашега народа[1])

Доцније је[2]) писао:

„По нашем сазнању у сточној храни ове године велика „је оскудица у свима северним крајевима Србије, нарочито „у Посављу и Подунављу: ваљевском, београдском, смедерев„ском и пожаревачком који спадају у наше понајсточније кра„јеве крупне стоке: говеда и коња. Има крајева у тој области „као и у подринском округу, у којима су ливаде донеле $^1/_3$ „или тек $^1/_5$ досадашњег приноса у сену; али има их, као „што су Стиг, Космај, Посавина, где није родило ни сено, „нити ће бити и сламе за исхрану стоке. И сва ће се нада „полагати на род кукурузовине (шаше).

„У Поморављу изгледа да меститично боље стојимо с при„носом сена, као и по брдским крајевима Подриња, ужичког, „рудничког, чачанског, крушевачког и топличког округа, па „можда и по позним суватским сенокошама округа нишког и „пиротског и по врлетнијим планинским местима, у земљи....

Пошто смо овде подсетили на све те околности, држимо да ћемо моћи да се упустимо у срачунавање жетвеног приноса за 1907 годину, на основу доњега прегледа:

Окрузи	Имали су 1900 метар. товара жита у опште		имају 1907 године товара:		
Београдски	620.551	одбити 30%	434.386	или одбити 50%	310.220
Ваљевски	313.470	„ „	219.429	„ „	156.735
Подрински	742.779	„ 20%	594.223	„ 30%	519.945
Смедеревски	845.590	„ „	676.522	„ „	591.963
Подрински	1,245.537	„ „	996.429	— —	—
Руднички	313.819	„ „	251.055	— —	—

Одређивање потрошње жита по количини, укупно и на 1 становника врши се одбивањем од производње жита за дотичну годину извоза преко увоза за ту годину и потребе у семену. Остатак је домаћа потреба за потрошњу. Потреба у семену то је постотак од производње за стрна жита 20, а за кукуруз 4 од сто.

На тај начин за 1900 (коју примењујемо на 1907) овака је потрошња у земљи:

	Производња	Остава семена	Износ преко увоза[1])	Укупни одбитак	потрошња у земљи
	метарских			товара	
Кукуруза	4,692.063	187.682	1,027.831	1,210.513	3,481.550
Пшенице	2,214.069	442.813	542.273	985.086	1,228.983
Осталог жита	1,078.266	215.653	427.526	643.179	435.087
Свега	7,984.398	846.148	1,497.630	2,838.778	5,145.620

СТАТИСТИКА ЗЕМЉОРАДЊЕ У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ ЗА 1906 ГОДИНУ

Жетвени принос

ГОДИНА	Жетвени принос у товарима (= 100 килограма)												
	кукуруза	пшенице	ражи	јечма	овса	крупника	проса и ељде	пасуља	сочива и грашка	купуса	кромпира	белог и црног лука	шљива
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1906	7,057.909	3,595.733	396.671	1,055.469	673.748	29.545	10.373	667.225	5.953	444.704	489.570	205.273	3,443.802
1905	5,443.616	3,064.913	280.202	799.099	515.133	22.805	6.195	261.830	6.635	276.699	335.264	126.683	5,337.515
1904	2,412.533	3,177.734	261.834	688 549	459.749	17.731	4.775	131.485	2.397	187.180	195.339	80.886	4,652.057
1903	4,947.841	2,962.501	277.143	745.537	638.328	32.948	6.432	305.098	4.273	347.234	415.627	145.976	2,248.540
1902	4,672.848	3,104 922	275.285	761.001	586.983	27.664	8.542	248.926	5.283	359.511	381.543	128.510	4,683.898
1901	4,787.784	2.205.087	224.285	514.846	485.809	20.788	10.989	246.437	2.983	386.452	336.625	109.698	2,647.412
1900	4,692.063	2,214.070	172.249	491.332	388.980	14.541	10.664	221.061	2.187	297.154	284.894	102.293	3,693.486
Просечно од 1900—1905 године.	**4,492.781**	**2,788.205**	**248.500**	**666.811**	**512.497**	**22.746**	**7.933**	**238.806**	**3.960**	**309.038**	**324.882**	**115.674**	**3,876.318**

Из тога прегледа видимо, да је просечан принос од 1900 до 1905 године, товара (= 100 кг.):

кукуруза	4,492.781	а 1906 год.	7,057.909
пшенице	2,788.205	„	3.595.733
ражи	248.500	„	396,671
јечма	666.811	„	1,055.469
овса	512.497	„	673.748

Према томе 1906 година може се сматрати као врло родна година. Она је само код шљива мало подбацила петогодишњи просечни принос.

Петогодишњи просечни принос, сложен из дебљих цифара на крају горњега прегледа, може се сматрати, као принос средње родне године. За 1907 годину можемо потпуно пристати на оцену званичних извештаја за жетвени принос или родност те године, како смо то изнели горе још у почетку.

Петогодишњи просечни принос (1900—1905) већи је од приниса 1900 године, изузев за кукуруз. Како имамо ту годину груписану и по окрузима сређену и по величини приноса, то ћемо узети њу за основицу нашега рачуна.

Горе смо рекли у оцени стања жетве 1907 године, да је у целој земљи жетвени принос нешто испод приноса средњих година. Да се изузимају окрузи београдски и ваљевски, један већи део округа подринског и мањи део округа смедеревског, где је жетва подбацила 20—30%, а можда тек у неким местима и преко 50%.

1905 године било је становника у Србији 2,688.747. На 1 становника пада потрошње:

Кукуруза	128·34
Пшенице	45·66
Осталог	16·17
Свега	190·17 кг.

Кад се узме у обзир, да земља која се у Европи најбоље храни, а то је Енглеска, рачуна годишњу потребу на житу 140 кгр. с главе на главу свога становништва[2]), онда и из тога следује, да не може постојати у Србији глад у тако великим размерама, како то неки данас представљају,

Али да пођемо још и даље, па да за горњих 6 „гладних" округа извршимо анализу, на основу редуциране производње жита за 1907 годину, те да можемо оценити, да није овај велики извоз жита из Србије у 1907 години падао на остале округе, а да се у горњих 6 округа стварно осећа оскудица. Другим речима, да нису баш то они окрузи који у 1907 години место вишка производње, имају мањак, да спадају у оне округе који морају за исхрану свога становништва докупљивати храну, од суседних својих округа, односно продајом производа других привредних грана покривати дефицит — мањак — производње.

Међутим уопште и у редовним приликама само руднички округ докупљује храну од других округа.

[1]) „Тежак" 1907 од 29 априла

[2]) „Тежак" 1907 од 29 јула

[1]) Овде је рачунат извоз 1907 године.

[2]) Dade, Beiträge z. Handelspoltik Deutschland II Bd. S. 53.

Кукуруз.

Одређивање вишка или мањка производње преко домаће потребе:

	Становништво и то укупно (варошко и сеоско)	Производња редуцирана за 50, 30, одн. 20%	Домаћа потреба за семе	Домаћа потреба потрошња	Домаћа потреба Укупно	Вишак	Мањак
		Метарских товара					
Београдски	139.962	152.770	6.111	179.627	185.738	—	32.968
Ваљевски	143.710	74.445	2.978	184.437	187.415	—	112.960
Подрински	219.755	230.759	9.230	282.033	291.263	—	60.504
Смедеревски	134.574	367.883	14.715	172.712	187.427	180.465	—
Пожаревачки	243.705	658.883	26.147	313.771	339.918	313.740	—
Руднички	78.111	163.378	6.535	100.247	106.782	56.596	—

Пшеница.

Београдски	139.962	129.044	25.808	159.066	184.874	—	55.830
Ваљевски	143.710	67.337	13.467	65.618	79.085	—	11.748
Подрински	219.755	215.863	43.173	100.340	143.513	72.350	—
Смедеревски	134.574	208.273	41.655	61.446	103.101	105.172	—
Пожаревачки	243.705	239.758	47.951	111.276	159.227	80.531	—
Руднички	78.111	35.342	7.068	35.665	40.733	—	7.391

Остало жито.

(раж, овас, јечам)

Београдски	139.962	24.658	4.931	22.632	27.563	—	2.905
Ваљевски	143.710	14.904	2.981	23.238	26.119	—	11.315
Подрински	219.755	73.288	14.658	35.534	50.129	23.096	—
Смедеревски	134.574	15.655	2.131	21.760	23.891	—	8.236
Пожаревачки	243.705	102.259	20.452	39.407	59.859	42.400	—
Руднички	78.111	45.413	9.083	14.030	23.113	22.300	—

Сва жита укупно.

Београдски	139.962	306.472	35.850	361.325	398.175	—	91.703
Ваљевски	143.710	156.686	19.426	273.293	292.719	—	136.023
Подрински	219.755	519.910	67.061	417.907	484.968	95.446	60.504
Смедеревски	134.574	591.811	58.501	255.918	314.419	285.628	8.236
Пожаревачки	243.705	1,000.900	94.550	464.454	559.004	436.387	—
Руднички	78.111	244.133	22.686	149.942	78.896	78.896	7.321
					Свега	896.357	303.787

И ови нам прегледи доказују, као год и расматрање извоза по количини и по вредности, *да глади, нити има, нити може бити, у оваквој размери како нам то представљају поједини забринути пријатељи народни.* Они нам показују даље и то, да је *званична процена потребне хране, за исхрану становништва 6 округа* и овако, у Министарству, редуцирана са 30%, *претерана.* Стварни мањак свега жита у опште износи 303.787 **и то за целу годишњу потребу** — од жетве до жетве — а званична процена од Божића до жетве рачуна је на 390.129 товара. Сем тога ми смо производњу редуцирали са 50,30 или 20% испод средње жетве, а потребу на храни рачунали на *укупно становништво округа* (варошко и сеоско) и ако од 1905 до 1908 није могао изнети прираштај истога цифру овде урачунатог варошког становништва (за целу Србију 408.839 становника).

Ови прегледи показују нам да *фактички мањак у производњи* имају окрузи београдски: — кукуруза 32.968, пшенице 55.830, осталог жита 2095 = свега 91.708 метарских товара; ваљевски: кукуруза 112.960, пшенице 11.748 и осталог жита 11.315 = свега 136.023. Остали пак окрузи немају никаквог мањка у житу, јер и ако округ подрински показује мањак у кукурузу од 60.504, тај округ је имао у пшеници вишак — 72, 350, а у осталом житу 23.096 товара — могао је продајом тога вишка купити кукуруз, тим пре, што су и цене за пшеницу биле добре, много боље но кукурузу.

У прилог томе говоре и цене житу.

Цена житу била је:

	1897	1898	1899	1900	1906	1907
кукуруза	9.95	11·38	8·03	8·74	9·54	*11·52*
пшенице	15·85	17·63	13·98	11·22	12·40	*19·00*
овса	7·89	8·77	7·90	7·44	11·34	*13·03*
јечма	8·25	9·86	8·80	8·49	10·09	*13·02*
ражи	8·60	10·51	9·07	8·45	10·87	*15·56*

Дакле житни производи у 1907 имали су највећу куповну ведност, плаћали су обавезе с мањом количином и с мањом количином више куповали.

Али не смемо заборавити, да су *наши земљорадници баш из округа, у којима се тврди, да глад влада имали од осталих земљорадничких производа ако не веће, а оно добре приносе.* Воћарство, а нарочито шљиве, као и виногради врло су добро понели, род одржали и донели.

Па је и шећерна репа донела леп принос, јер је преко 5000 вагона изнела купљена репа за шећерну фабрику, а било је и доста отпадака за исхрану стоке.

Затим пасуљ је родио онако, како се давно не памти.

У осталим окрузима гајење дувана, а нарочито конопље, одбацило је леп принос и производ је особите каквоће. Србија је у 1907 години извезла кудеље 2,088.000 кг. за 1,700.000 динара. При мочењу и трлењу је отпадак конопље 25%, значи, да су произвођачи за 2,610.000 кг. конопље, по просечној цени 5·20 динара за товар примили 1,357.000 динара

* * *

Но ми још нисмо ни једном речи поменули ону благословену меру коју је наш законодавац предвидео у бризи и старању, да наш земљорадник, на случај неродних година не може бити изложен опасностима од глади. Мислимо на *кошев-*

ску храну — закон о општинским кошевима који је од вајкада постојао у Србији, а пре 19 година обновљен, проширен и допуњен.

На жалост и то је један леп и корисан привредни закон који је остао „мртво слово на артији", јер није имао ко да га врши онако, како је то законодавац предвидео и желео. Отуда се и нису могле осетити све благодети овога закона. Тек од пре 2—3 године датира пооштрење наређења Министарства народне привреде, да се овај закон почне примењивати и вршити. Данас би ми с више поуздања гледали опасности у очи — ако и постоји — да је имао ко вршити и слушати прописе овога закона.

Истина немамо податке за 1907 годину, јер су власти које закон извршују доста немоћне, да тако брзо податке прикупе и среде, али стављен нам је на расположење преглед кошевске хране и фонда на крају 1906 који може послужити за потврду наше оцене. У току 1907 одобрења за изузимање кошевске хране била су врло скромачно примењивана, да се може рачунати, да је бар $^2/_3$ кошевске хране и данас народу на расположењу, уколико има доиста гладних породица.

У кошевима општинским требало би да буде товара:

Кукуруза	416.107	а у кошевима се налази:			103.864
Овса · ·	12.199	„	„	„	255

	на позајмици у народа:	неприкупљено остало:
Кукуруза	181.131	166.895
Овса · ·	4.504	7.076

У новцу:

Код Управе Фондова	452.025·07 динара
Код новчаних завода	2.917·45 динара
У општинској каси	11.592·78 динара
На дугу · · · · ·	130.211·89 динара

136 (од 1419) општина немају ни кошева; има читавих срезова који их немају, као срезови ариљски и црногорски у окр. ужичком; има доста општинских кошева напуштених и најерених који су то само по имену. Све то има да се доведе у ред, прикупи, среди и.... и одржава.

Али овде је главно, да видимо у оних наших 6 округа има ли чега и колико у кошевима, што би могло у садашњој невољи послужити као помоћ народу, давањем одобрења за изузимање хране из тих кошева.

На крају 1906 године било је:

У округу:	место товара	у храни	у новцу динара	новца на дугу
Београдски	24.278	5.828	11.048·82	1550·89
Ваљевски	24.619	2.019	33.997·83	4425·05
Подрински	40.021	5.040	16.989·99	36.878·61
Смедеревски	24.406	6.652	10.575·44	147·37
Пожаревачки	39.127	23.564	35.241·74	25.846·30
Руднички	12.827	843	14.700·44	—

Како је у току 1907 године нешто издавано из општинских кошева, то видимо, да се само округ пожаревачки, међу осталим оскудним окрузима може помоћи, пошто по званичним подацима потребују: срез голубачки 50, срез млавски 700, срез моравски 2000, срез рамски 1440, срез звишки 620 товара хране и хомољски нешто за семе. 4810 товара, баш и да није званичан извештај претеран (као што смо видели) и баш да је у 1907 години из кошева утрошено половина т. ј. 12.590 товара — могу се лако подмирити позајмицом из општинских кошева.

Али што је много значајније то је, што су нас 1904 и 1907 година морале научити памети, да од сада сви ми из реда и званични и приватни кругови и министарство привреде и окружна и општинска самоуправна тела, сви ми који желимо добра нашим пољопривредницима морамо настати, *да саветовањем и обавештавањем народа и строгим примењивањем наређења закона о општинским кошевима*, допринесемо, да су нам *на случај сваке невоље, гладне године или рата, општински кошеви пуни и исправни и фонд кошевске хране попуњен и одржан.*

* * *

Међу тим морамо признати, да је Министарство Народне Привреде, чим су још с пролећа лањске године, наступили изгледи који су могли бацати све нас у бригу, одмах потражило и прибавило преко својих органа стручне обавештаје о правом стању усева и родности и да је одмах и благовремено предузело све оне мере које су могле бити предузимане, да се предупреди оскудица са једне, за Пољопривреду неповољне године. Колики је у томе успех показује довољно то, што је и код затворене границе у суседну Аустро-Угарску, извоз Србије у 1907 години, по вредности премашио све дотадашње и много повољније године, као и то, што су се многи могли још за времена постарати, да зло отклоне, нарочито у погледу оскудице хране за стоку.

Министарство народне привреде, односно Краљевска Влада, предузимала је ове мере:

1. Још пре прогласа Црвеног Крста у априлу месецу и апеловања на приватну помоћ, употребила све мере, полицију и војску за спашавање народа и његовог мала од поплаве, а с погледом на рђаве изгледе са опоздале године, приступило набавци семена од усева, како знатне количине боље пшенице банатске (на 200.000 кгр.), тако и семена од конопље и олајне репице. Семе пшенице давало је у замену, а остало у половину цене;

2. Одредило 60.000 динара и преко Српског Пољопривредног Друштва благовремено набавило и преко државних власти раздало народу за сејање семена раностасих пићних биљака и то: раног кукуруза, озиме граорице 8000, маљаве граорице 5500, озимог грашка 10.000 кгр. детелине руменике (инкарнатске) 4200, беле слачице 3.750, олајне репице (за смешу пићну) 6500 килограма.

Све ово семе, подобно да се сеје у неколико махова преко године, или да се сеје и после жетве других усева, како ће стићи за сточну пићу, давато је у половину цене, па је давато и на позајмицу;

3. Но поред упућивања народа на самопомоћ у невољи, да засејавањем усева, обезбеди себи зимницу за чељад и стоку, државна управа предузимала је све оне мере које су потребне, да се нашој роби на страни одржи добар глас и да она тамо приспе у исправном стању: преглед хране и шљива на трговима и по магацинима; позајмицом и набавком возног жељезничког парка, обезбедила што правилнији ток извозног саобраћаја; спуштеним подвозним тарифама помагала саобраћај и прођу важнијих земаљских производа, тако на пр. до фабрике куделье (Врањска Бања) спуштеним ценама, да вагон (5000 кгр. сирове конопље) стаје 81 динар — као од Сталаћа — од свију станица од Београда на ниже, јако је допринето великој прођи куделье и т. д.

4). Ове године већ је одредила нових 50.000 динара за набавку пићних биљака које се могу посејати одмах с пролећа и стасати за 3 до $3^1/_2$ месеца, те прихватити стоку у најгоре доба, пошто је оскудица хране за стоку понајосетнија. И ово ће се семе раздавити народу под што повољнијим условима. И наредбом државним економним заводима, да од свега најважнијег семена пићних биљака засеју потребна пространства за извод семена од истих, биће у будуће обезбеђено, да нисмо зависни од иностранства у оваким случајима, за набавку тога семена.

5). Министарство Народне Привреде, посредовало је код Управе Фондова да се резервише 1,000.000 динара, ради давања позајмице окрузима који јој се обрате, у циљу потребног им новца за набавку хране коју би давали оскуднима у свом округу на позајмицу. На те позајмице неће се плаћати никакав интерес. И као што видесмо из овог разлагања, *та је сума више но довољна.*

И пошто по чл. 2. закона о окружној самоуправи брига и старање о оскудним становницима из округа, припада окрузима, то су исти позвати, да се користе горњим решењем и да се на тај циљ задуже код Управе Фондовн, ако немају готовине.

Београдски округ томе се је позиву први одазвао и на ванредној окружној скупштини од 26 јануара ов. год. донео одлуку, да се округ у циљу помоћи оскуднима задужи на основи окружног прireза код Управе Фондова 200.000 динара.

Да се за тај новац набави храна и разда најоскуднијим непосредно преко општинских судова, а на обвезе општина да ће вредност примљене хране вратити у трогодишњем року без интереса.

На тај начин и окружна скупшина округа београдског утврдила је, да је претерано представљена потреба округа београдског са 32.000 метарских товара хране и да је довољно набавити и раздати 13—14 хиљада товара.

Окружни одбор београдски 8 децембра пр. год. изјавио је. да до тог дана нису му чињене ни с које стране представке о томе, да је се већ почела осећати оскудица у храни по домовима народа београ. округа: даље њему је познато да је 1907 год. нарочито у београдском округу била неродна и да је зато питање о томе: да ли и како би се имало помоћи оскуднима — ако би тај случај наступио — расправљано и на састанку одбора па и окружне скупштине у месецу септембру пр. године. У то доба није се појавила глад и оскудица и окружна скупштина била је мишљења, да се питање о помоћи и не покреће све дотле, док стварна потреба помоћи оскуднима не наступи. Разлози за такво мишљење окружне скупштине били су: што је наш народ уопште постао немаран и нерадан и што је већ научен, да му се при свакој и најмањој неродици и оскудици указује обилна помоћ од државе, па се с обзиром на то не стара сâм, да може спреман дочекати и по неку гладну годину. Нарочито је окр. одбору и скупштини пало у очи. да су после једне родне године, као што је била 1906, општински кошеви у округу београдском остали празни и што су у прибирању кошевске хране и вођењу рачуна о тој храни поготову сви општински судови били врло немарни, што се утврдило извршеним прегледима књига и хране од стране нарочитих изасланика окр. одбора. Поред свега тога окр. скупштина била је онда (у септембру) противна, да се тако олако пружа помоћ народу већ и зато, што је слично чињено у 1904 години, од стране државе којом су приликом храну примали и они којима је била потребна и они којима то није требало, па ни једни ни други нису сматрали за дужност да ту позајмицу држави врате, но ће поготову све те позајмице за државу бити изгубљене.

Ово дана заседавала је и ванредна скупштина округа ваљевског и подринског, да оцене потребу и донесу одлуку како да се помогне оскуднима у округу. И нема сумње, да ће то учинити и народни представници осталих округа који најбоље познају потребе свога становништва и који имају сада и материјалне могућности, да му у тој потреби помогну тако, како ће потпору истина у виду позајмице. али добити само онај ко доиста трпи оскудицу. Ваљевска окружна скупштина тражила је 320.000, а подринска 180.000 динара.

6). Напослетку не треба заборавити, да су пострадалим земљорадницима у 1907 години чињене све законом предвиђене олакшице. Многи којима је усеве град потукао имаће да приме оштету за потучене усеве. А ослобођење од порезе достигло је суму од 4,000.000 динара.

7). Још 16 децембра пр. године наредило је Министарство, да општине непосредно одобравају издавање хране из општинских кошева, на главу по 100 кг. онима који трпе оскудицу, па да *накнадно* траже одобрење, јер по закону га морају *претходно* тражити од Министарства Народне Привреде.

* * *

„Тежак“ као гласило пољопривредног реда и заштитник пољопривредних интереса у нашој земљи овим је се потрудио, да што приближније тачно определи има ли оскудице у храни и колика је та оскудица, што зацело с истом марљивошћу и савесношћу није учинио ни један од оних пријатеља народних који су узбунили и јавност и Народну Скуштину и Владу својим предлозима, у којима су представили и сувише црно и ужасно стање оскудице у народу, какво постојати не може и којима за један по један округ траже за данас баснословне суме помоћи и не помишљајући на сутра, како ће се и могу ли се те суме и вратити, (а оне се морају вратити), не помишљајући на то, да се тим начином земљорадник одучава да рад, штедњу и самопомоћ сматра за једина спасоносна средства свога опстанка, но да се узда у државну помоћ и да сматра милостињу, као спас, а неиспуњавање обвеза и невраћање дуга као врлину; представљајући зло толиким, да су немоћни и самопомоћ и помоћ округа, но да једино држава може и мора испомагати у свакој невољи, па и у данашњој и у колико она постоји, ако постоји.

„Тежак“ се потрудио да представи праву потребу и да утврди, да је за њу, ако не баш довољна самопомоћ, а оно помоћ округа и општинског коша, да доиста оскудне становнике потпомогне у њиховој невољи са оскудице. „Тежак“ је прегледима одређивања праве домаће потребе у храни показао, да се у већини округи, остава за семе могла утрошити за попуњење домаће потрошње, на издржање дома и да ту количину накнадити треба, а да у свима окрузима и који могу оскудицу трпети, не може бити ни једног јединог села ни засеока, а то ли целе општине која ће трпети оскудицу, већ да су и то појединци, поједине породице.

Како народ такву помоћ сматра и како своју дужност спрам таквих позајмица схвата, најбоље се очитује, у оном жалосном факту, да на име позајмице оскуднима у храни учињене 1904 године, мало је што досад одплаћено и ако су после тога узастопце биле две родне године — 1905 родна а 1906 врло родна.

И друге државе имале су прилике, да у случајима народних невоља, притичу истом у помоћ државном помоћи, али су оне високо штитиле васпитни морал при давању исте: оне су стварањем ванредних прилика за рад и зараду давале могућности народу, да својим радом заслужи средства за издржавање своје и своје породице — радом на подизању железница, друмова, мостова, грађевина и осталих општих, државних и народних културних тековина.

Питамо ми све те пријатеље народне: због чега је то, да се у нас ни данас не осећа сиротиња, да и данас наши већи градови пате од немања радника и послуге? Питамо ми све те пријатеље народне, да искрено по души кажу: би ли се јављао толики број оних код нас који у оскудици, траже одмах државну помоћ и државну службу, да се позову на онакве опште — корисне, тешке радове и да се њима услови издавање такве помоћи?

ВАЖНОСТ ЂУБРЕТА И ПОТРЕБА ЂУБРЕЊА

(СВРШЕТАК)

Дакле овамо, онамо, па увек долазимо на ђубре и ђубрење, јер је ђубре усевима храна.

Овде се може чинити упоређење са стоком. Ако стоци дајем умерено хране, могу од ње очекивати и умерен само принос; ако повишавам оброке хране, то ће и принос расти, али ако не дајем довољно хране, већ ми стока гладује, принос од ње ће изостати и моја ће стока опадати и кржљавити, изметати се. Тако је и у гајењу усева: ако добро ђубрим, добро ћу и жњети; ако рђаво ђубрим или никако и не ђубрим — како могу добро и доста жњети?

Крава се музе то јест даје свој принос кроз храну, па тако и усев даје *свој* принос кроз своју храну, кроз ђубре.

Сваки пољопривредник мора то знати и искусити и за то се мора постарати, да стоци прибави што више хране а усевима — што више ђубрета.

Но ни у једном ни у другом случају није учињено све само са прибављањем довољне количине, но и доброта хране или ђубрета има у томе своју реч. Као год што не могу код краве, хранећи је само оскудном сламном храном или кровином, очекивати скоро никакав принос, исто тако не могу ни код усева пођубреног рђавим ђубретом очекивати велику жетву.

И тако долазимо на рањаво, врло рањаво место многих земљорадничких газдинстава наших: на безбрижност, на често

управо грешну немарљивост при збирању и чувању тога толико им потребног ђубрета.

Немојмо мислити, да је ово само мана сељачких газдинстава — Боже сачувај! већ и код економија, које би хтеле важити као напредне, по схватању и причању својих госа, па и код неких државних имања, која би ваљало свакоме да послуже као пример за угледање, можете доживети. да видите у томе „девето чудо“!

Ђубре и ђубре разликује се као дан и ноћ, ма да су обе гомиле предмети једног истог рода!

Сопственик каквог пунокрвног ата, примио би вам за грдно зло и увреду, ако би ма и у шали, сравнили његово „благородно грло“, са обичним таљигашким кљусетом.... и ако су и једно и друго „коњ“: живинче истог рода.

Управ' тако је и са ђубретом. Усев не може да живи од голог појма, од нечега што се само назвало речју „ђубре“, већ од храњивих ствари, које видесмо да треба у њему да се налазе.

Трошкови који се повуку око производње ђубрета, на имању, било с нашом вољом или преко наше воље, нису тако незнатни и свакојако су далеко већи, но што већина земљорадника и сањати може. Ни стајско ђубре, па чували га ми или не чували, употребљавали га ми корисно или не, није баш тако јевтино, није ни оно џабе, као што многи мисли и тврдо је убеђен и ако је ђубре у неку руку само отпадак при држању стоке. Само у најређим случајевима покрива принос од стоке трошкове око стоке. Издржавање наше стоке: храњење, нега, подизање и одржавање стаја за њу и остали новчани издатци који се око стоке имају много скупље стају, но што се обично рачуна (т.ј. нико и не рачуна, јер да рачуна много би што шта друкчије радио) и све што нам стока није у стању за то да одплати својом накнадом (радом, у месу, млеку или вуни итд.) све то мора пасти на терет ђубрету, по то нас у самој ствари ђубре стаје. Што нас производња ђубрета јевтиније стане, тим нам је стока производнија, тим нам је држање стоке приходније, значи њено издржавање нас тим јевтиније стаје Колико се цене трошкови око издржавања стоке онде где се води тачан рачун у привреди, најбоље ћемо представити овим: ми морамо имати добру краву кузару и добру цену за млеко, ако мислимо да нам она накнади трошкове око издржавања њеног.

Газдинство или имање, има ђубре већ јевтино, ако га товар (100 кгр.) стаје 50—60 пара дин; махом, кад се тачан рачун о свему води, наћи ће се да нас производња ђубрета скупље стаје. Дакле гомила ђубрета на имању представља већ једну приличну готовину, јер појединн воз колски (1000 кг.) представља главницу од 7·5 —10—12 динара! И доиста је непојмљиво, управо неурачуњиво, на колико се лакомислен начин већина земљорадника спрам ђубрета односи, како мало бриге и старања нези ђубрета поклања.

Како се у нас, већином, с ђубретом поступа? Гомиле ђубрета леже врло често изложене сунчаној припеци и свима непогодама времена, без реда и рачуна, разбацане око стаја, по оборима и торовима, свуда по дворишту, на његовим најнижим местима тако да преко њега лију не само пљускови и потоци отопљеног снега већ читаве реке воде са дворишта, ако се још и кућни олук или настрешнице не збрину за потоп ђубрета или и јарци сеоски. Гуске и патке по ђубришту плове, пиладија на њему збориште држи и кад се већ начини бара од мрке, смрдљиве пиштевине, да јој се од смрада прићи не може, ни ногом у ту страну дворишта крочити, кад не помогну ни привремени „мостови“: брвна преко баре или небацане цигље за прелазак на суво, онда „вредни“ и „уредни“ домаћин можда ће се и сетити у зло доба и на своје грдно зло, да се побрине те да се прокопа какав олучић, да „црну бару“ оцеди, да је спроведе на улицу и у јарак сеоски или гдегод на другу страну! А не помишља несрећник, да је он то својеручно отворио славину на бачви, па пустио свој лепи новац, да у „динарском течају“ отиче у недођин, као и сваки распикућа, који своје благо не милице расипа, кад га пушта тако лакомислено на улицу и избацује из свога дворишта; не помишља да он краде своје њиве, подкрада и подкусује своје жетве и своју кесу.

О, кад му когод одиста отвори намерно или случајно чеп на бачви или на петачки ракије, па ова покуља у жедну земљу, да у њој гради блато и брљу... сваки домаћин из реда и без рачуна разуме, да је то грдна штета за њега! Кад му дете изгуби двајестпарац, сва се кућа дигне на ноге да тражи а кад му се динар откотрља на улицу и нестане га, већ ће позвати суседе, па можда и прву предпостављену власт, општинску, да му помогну динар тражити — али кад пусти да му у пиштевини испод гомиле ђубрета динар по динар отиче у оној црној или мркој чорби из ђубрета, нико се не буни што та чорба — исцедак, оно што је најјаче и најбоље као што је и права чоба од меса такав исцедак — отиче у пропаст, иде у штету; но ако се случајно јарак на дворишту заптије, наћи ће се усрдних руку не да то спрече, но да мотиком или штапом запушени ток прокрче, те да се што пре двориште оцеди и брљу по њему не прави! Желео бих видети оно лице и знати, шта би помислио, ако не би и гласног израза од себе дао, онај земљорадник, који би окисао и прозебао, плужећи цео дан и тежак рад радећи, радујући се још на њиви и целим путем: огњу, сувоти, чорбалуку топле чорбе, од жене био пресретнут речима: „а ја просула чорбу кроз прозор“! Дрвље и камење на онога, ко би му такву очигледну штету причинио, али кад он сам, често својом руком. себи грдно зло чини и баца чорбу — од свога ђубрета, на улицу, па кад би му неко узвикнуо, да је за то заслужио 25 батина.... он би се згрануо! И опет је тако. Оно што као чорба из ђубрета исцури, то је оно што је најјаче и најдрагоценије, што садржи у себи оне састојке ђубрета који су растворни и који би најбрже дејствовали, најбољу родност усеву дали, оно право благо земљорадниково. Тако је. Свака гомила ђубрета била на ђубришту, у дворишту, или на њиви, коју вода чешће плаче и излужава, губи половину и више од праве вредности своје, оно што је најбоље пропада, оде у растур место у ораницу, место у усев и жетву, а остане сува слама и кровина као ђубре... ако се о њему и води и ма какав рачун, као о једном највећем и неоцењеном средству за повраћање снаге земљине, снаге исцрпљене из ње ранијом жетвом, усевима, који не остају ни на имању, ни у земљи нашој, већ одлазе на тргове, у туђину и са собом односе и *снагу земљину*, коју су утрошили докле су расли на њиви и развијали се.

Тако бива и ако са губитцима и штетом онде, где се како му драго ђубре прибира, чува и на њиву гони и њиме земља ђубри. Али онде, где са на то још и не помишља, ту је црње и горе, вредност у ђубрету која лежи и која видесмо да није тако мала, она просто пропада, без икакве употребе, ту земљорадник очигледно ради с губитком... па мора пропасти или једва крај с крајем састављати.

БЕЛЕШКЕ

Смрзнута јаја да се поврате. — Често се дешава, да се јаја толико и тако смрзну, да се не могу употребити за намењени циљ, па да би се јаја повратила у првобитно стање и омогућила њихова употреба, треба их метути у хладну воду или снег те да постоје неко време, докле се мраз извуче из њих, а кад ово буде готово, онда се јаја одмах могу употребити за жељену сврху. Повраћена јаја не могу се чувати, већ се морају брзо трошити. Ако су јаја била дуже на јаком мразу, већином се не могу и никако употребити.

П. М. Р.

Како треба давати мекиње говедима. — Рогатој марви ваља давати увек ненаквашене мекиње, јарму и паспаљ зато, што их стока при једењу најбоље овлажи — упљује, а пљувачка јако помаже варењу, те је због тога и хранење много боље и правилније. Сем овога, ова се храна може давати рогатој марви и мешана с другом пићом, што је за препоруку, али, само са водом никако. Вода треба да се даје стоци, али увек засебно и то чиста.

П. М. Р.

Прекопавање земље под воћкином круном — сматра се као један од најважнијих воћарских радова, јер се тим прекопавањем:

1, утамањује и треби коров, који се око воћке сили и пружајући корен у дубину, отима јој један део хране;

2, пропушта се ваздух и светлост до у потребну дубину земљину, другим речима, земља се проветрава, освежава;

3, олакшава се распадање хранљивога градива, које се по површини находи, а тако исто и брже труљење ђубрета, ако смо га земљи под воћком додали.

4, потпомаже се загревање земље пропуштањем топлог ваздуха;

5, олакшава се продирање и упијање влаге и воде, и

6, великим делом уништавају се видљиве и невидљиве воћне штеточиње које или мртвим сном још у земљи почивају, или чекају згодну прилику да се размиле и да на воћку нападну.

Важноет креча за воћке. — Поред тога што креч побољшава земљу, подлогу воћкину, креч, као састојак хранљива, које воћка у раствореном стању црпе кореном из земље и шаље на више, потпомаже постанак лепога, крупнијег плода, а нарочито повећава у плоду садржину воћног шећера. Здружен с ђубретом, које садржи калијумова једињења, потпомаже креч стварање дрвеног ткива у стаблу и круни воћкиној. Строго узевши, креч, као један део воћкиног хранљива, дакле придодан подлози воћкиној као ђубре у том смислу — нема особиту и нарочиту важност, јер је реткост да је земља у свима слојевима у домашају воћног корена толико сиротна кречом, да би јој и он био потребан као хранљиво додавањем на вештачки начин. Али додавање креча воћкиној подлози ипак је од другог једног великог значаја, а он се састоји у томе, што креч поправља земљу у механичком и хемиском односу, А то се најлакше може разумети кад знамо да утицајем креча тешка, хладна земља постаје трошна, растресита; а онда је и ваздуху лакше у такву земљу продирати, па убрзати и помоћи распадање и растварање разних градива; сем тога, земља се загрева, добије живота, даха.

Пепео као ђубре — дејствује особито својим калијем и фосфорном киселином. Садржина тих биљних хранљива у пепелу није увек једна и иста. Тако на пр. пепео од буковине садржи 12,5 процената калија и 8,66 процента фосфорне киселине, пепео од растовине 8,43 процента калија и 3,46 процента фосфорне киселине. Уопште тих је састојака мање или више у пепелу од ове или од оне врсте дрвета. Пепео је уопште одлично средство за ђубрење свих врста детелина и за влажне ливаде, а у последњем случају у толико више, што се на тај начин добива не само већи принос, већ се побољшава и каквоћа ливадске сточне хране. Пепео треба што је могућно раније у пролеће растурити по ливадама и детелишту, али где нема опасности од поплава, боље је учинити под јесен.

Пепео се корисно може употребити још и за ђубрење воћака, а с песком промешан такође је од велике важности и у градинарству.

Доба у овце — може се тачно одредити по њезиним предњим зубима. Њих има осам на броју и појављују се у току прве године; ти зуби нису велики. Друге године испадну оба средња предњака, а на њихова места избију два нова, који се лако разликују од осталих јер су — већи. Треће године испадну још два, и то с обе стране по један и њих замене такође два већа зуба, тако, да се сада виде у средини два и са стране два већа, шиљата зуба. Четврте године има овца шест великих, дакле преостају још два мала зуба и то на сваком крају по један. Пете године су сви зуби велики, а шесте достигну потпуну величину.

Оскудна храна — код младих грла проузрокује брз пораст ногу на рачун дужине и природне крупноће трупа. То се најбоље може да види код младих говеда. Док ноге и глава добију потпуно природан нормалан облик, дотле прса остану тесна а ребра спљоштена. Та тесногрудност се после не да ничим више поправити. А то све наступа услед тога што сточна храна не садржи довољно беланчевинастих, кречних састојака. који су младом организму у сувишку потребни, да би се коштана грађа могла правилно развити.

Зрневље за прасад. — Мали оброк зрна било пшенице или јечма помаже пораст прасета. С давањем зрна треба почети од прилике треће недеље по прасењу. Прасад ваља хранити целим зрном и то почевши од 5 или 6 па све до 10 или 12 недеље. Јер док прасе свако зрнце зубма прежрвња, маторо свињче већином гута више мање цело зрно и онда желудац није у стању такво зрно да свари, већ се на тај начин многа храна с балегом избацује на поље, а с тиме је и штета нарочито при већем чопору свиња, осетна и велика. С тога одраслијим бравима ваља прекрупљен кукуруз полагати, а младој прасади цело зрно.

ГЛАСНИК

Извоз прерађевина Српског Кланичког Друштва у 1906 и 1907 години. — Кланично Друштво отпочело је прераду од августа месеца 1906 год. и до конца исте године извезло је на стране пијаце нето килограма:

553.733	кг.	масти
147.790	„	шунки усољених
136.540	„	плећки „
495.510	„	сланине леђне усољене
192.877	„	сланине потрбушне усољене

Укупно: 1,526.450 килограма.

У 1907 год. извезло је Кланично Друштво на стране пијаце нето килограма:

803.622	кг.	масти
467.212	„	шунки у усољеном стању
326.402	„	плећки „ „
1,004.499	„	сланине леђне у усољеном стању
368.582	„	„ потрбушне у усољеном стању
113.635	„	плот (врхови од сланине) у усољ. стању
92.521	„	сала усољеног
28.205	„	саламе и
4.544	„	конзерви
3,209.222		килограма укупно.

Маст највећи део извезен је жељезницом преко Аустро-Угарске за немачку царевину а мањи део отишао је, истим путем за Швајцарску, који су највећи потрошачи масти. И у једној и у другој држави наша је маст по укусу и квалитету заузела прво место.

Саламе половина је продата у Србији, а друга половина је продата у Румунији, Бугарској, Турској и Француској где је такође добила ванредног успеха.

Кад се узме у обзир да се ранијих година салама није производила код нас, ово је ванредан успех, а то је дало повода те је ове године израђена дупла количина од прошлогодишње.

Шунке, плећке и сланина у усољеном стању сва је извежена од кланице до Солуна жељезницом а од Солуна до француских обала — Марсељ или Бордо, пренета је највећим делом чрез друштва поморска „Фресине“ и „Месажерији“ а мали део отправљен је и „Северним Немачким Лојдом“

ж.

Леп пример за угледање. — Срез поречки у округу крајинском, у циљу поправке говедарства, већ две године држи и издржава 2 добра запатна бика, а ове године решио је да оснује и пастувску станицу о свом тошку, а у среском расаднику, где се и бикови држе. Ово ће бити прва пастувска станица у Србији коју народ сам издржава ради унапређења свога коњарства и у томе је један мален и доста оскудан срез предњачио примером целој Србији. Срез је послао 700 динара Министарству Народне Привреде, да му набави 1 пастува за тај циљ. Како се добар пастув може набавити за 1.000 динара, то је Министарство, да би ову похвалну одлуку среску прихватило. решило, да оно дода 300 динара те да се набави један добар пастув. Доиста леп пример за угледање.

Нова фабрика шећера. — Сазнали смо, да постоји једна озбиљна тражња једног удружења из Прага још при крају прошле 1907 године за концесију ради оснивања нове фабрике, у моравској долини, пошто су њени стручњаци утврдили, да шећерна репа произведена у моравској долини око Јагодине, Ћуприје и Параћина даје до 16% шећера. Ово удружење које представља директор најчувеније фабрике у Ческој за машине у шећерној фабрикацији г. Костелек, мисли у предузеће да уложи 3,000.000 динара. И пошто зна, да је потрошња шећера у Србији просечно годишње око 700 вагона, а садашња београдска фабрика већ је у стању да произведе 600 вагона,то нова фабрика више рачуна на извоз но на потрошњу у земљи. Фабрика би ова радо основала и издржавала једну практичну школу за поучавање у гајењу шећерне репе, фабрику за прераду преостатака за ђубрење, па и завод за гојење стоке увелико у циљу извоза. На тај начин не би, сад под повољним уговор. приликама за ову грану производње, били изложени опасности монополисања шећера, као кад би се допустило садашњој фабрици београдској, да она оснива другу па и трећу фабрику, какви се гласови пуштају у јавност. Само би ваљало обезбедити произвођачима право да задружним и акционар. путем могу заснивати и нове фабрике, ако дођу до толике увиђавности и ако се гајење шећерне репе развије у земљи. Утакмица би, у сваком погледу, послужила корисно интересима произвођача и при откупу и при целом осталом поступку фабрике шећера с њима, као и потрошачима, да добију шећер много јевтиније но сада.

Трговинско-индустријски Преглед. — службени лист одељења за трговину, радиност и саобраћај. Добили смо број 1 овога листа који ће излазити 2 пут месечно, а за време сезоне по потреби сваког радног дана. Предплата је на годину 10 динара. Издање Трговинско-Занатског Музеја. Одговорни уредник Др. К. Јовановић писар Минис. Привреде.

Унапређење земаљске индустрије. — Мађарска влада израдила је програм за унапређење земаљске индустрије. Према томе програму имало би се до 1918 уложити у подизање нових фабрика 720 милијуна круна и то из оних индустријских грана и за предмете који су досада или произвођени на страни или произвођени у земљи, али у недовољној количини за земаљску потрошњу. Основа је, да се земаљском индустријом покривају све потребе у самој земљи. Од горње суме, држава би имала у виду субвенције (државне помоћи) допринети 27% т. ј. 125 милијуна круна. Имало би се подићи 438 нових фабрика, где би нашло себи рада 144.175 радника.

У нас је пре 10—15 година пок. Љуба Николић инжињер и члан пореске управе био израдио један програм за оснивање привреднога фонда државним средствима, из кога би се прирезом кроз низ година покупљени новац употребио на подизање потребне нам земаљске индустрије, првенствено за прераду пољопривредних производа (сировине).... Али ми смо у Србији и ми привреду уопште не радо подижемо... на делу, с новчаним жртвама и по извесном систему и плану.

Цена и потрошња пољопривредних производа у Енглеској. (свршетак). — *Јаја.* Данска је увезла 460 милиона јаја како у 1906 г. тако и у 1907 год. Од 1903 год. извоз овога артикла доста се био смањио, али понова је био достигао велику цифру. У 1907 години цене су скочиле. При свем том што је Енглеска снабдевена овим артиклом, ипак јаја која се довозе из Ирландске продају се по истој цени као и она из Данске.

Доње цифре показују вредност и количину споменутог артикла у 1906 и 1907 години.

	1907 год. комада	фун. стерл.	1906 год. комада	фун. стерл.
Русија	861,472.920	2.392.044	855,951.360	2,344.256
Данска	456,043.920	1,774.318	458,873.040	1,701.291
Немачка	338,534.880	1,030.190	317,309.040	957.905
Белгија	256,033.440	891.460	293,369.520	992.103
Француска	147,852.840	541.088	176,946.280	632.104
Канада	13,904.640	53.084	27,806.280	106.393
Остале земље	154,304.280	542.348	132,631 560	373.070
	2.228,146.920	7,134.532	2.264,887.080	7,098.122

Сланине. Прошле године Данска је увезла преко 90 милиона кг. сланине, што ће рећи 12 милиона кг. више но ранијих година. Цене су биле мање прошле год. но 1906 г. али то за то: што је прошла година изузетна била. Највећа количина сланине, као и масла увезена је у Енглеску, где је потрошена, а само је 2 милиона кг. сланине из Данске у Немачку увезено — (статистиски податци) а то сигурно за то, што је Немачка ударила јаку царину на тај артикал.

Генерални Конзул Србије у Манчестру, додаје да би требало покушати да се овај артикал у Енглеску извози.

Целокупан увоз сланине у Енглеску 1907 био је овај:

	1907 год. кг.	фун. стерл.	1906 год. кг.	фун. стерл.
из Данске	91,665.761	5,385.275	74,262.632	4,324,055
„ Сјед. амер. држ.	115,697.070	6,142.579	140,836.370	6.859.061
„ Канаде	60.490.452	3,171.562	60,395.282	3,135.391
Осталих земаља	4,343.806	239.785	5,697.028	625.608
	272,197.089	14,839.901	281,191.312	14,944.115

Што се тиче живине и дивљачи, која је у Енглеску увезена, она представља ову вредност:

Живина жива или заклана укупан увоз износи:
1907 године . . . . . 903.847 фунте стерл.
1906 „ . . . . . 869.314 „ „
Укупан увоз дивљачи живе или заклане износи:
1907 године . . . . . 184.086 фунте стер л.
1906 „ . . . . . 116.343 „ „

Катастарско питање, — покренуло је пре неколико дана удружење српских земљомера и позвало једну конференцију, да се договоре о начину, на који би се ово важно питање упутило својим редовним током. Непосредни повод томе покрету био је глас о намери званич. кругова Пореске Управе, да се застарели и са многих измена више неупотребљиви попис земљишта од 1884, наново извршн и на тај начин утроши $1^1/_2$ до 2 милиуна динара,... да се добију опет пописне књиге које ће се. према начину оцене земљишта на нестручан и ни мало примерен начин преко комисија које о тим пословима појма немају, и тај нови попис, после мањег или већег броја година, огласити као и онај од 1884 за застарео и неупотребљив.

На конференцији српских земљомера и њихових пријатеља, као и људи заинтересованих катастарским питањем, био је присутан и ако приличан, ипак доста мален број за расправљање овако важних земаљских и државних питања. Начелно о Катастру и његовој важности као државно-правној и државно привредној мери, повео је реч г. Свет. Гавриловић економ и раније професор Комасације и Бонтирања на Земљомерској Школи, после чега је неколико говорника прихватило начелну расправу. И на послетку усвојена су оба предлога Гавриловићева: да се ускоро сазове шира конференција за расправу тог питања и да се изабере један ужи Одбор који ће обавестити јавност о потреби сазива таквога Збора, па припремити и реферат, потребан за то већање. Ужи Одбор састављају г. г. Милан Андоновић професор, Драг. Јоксимовић судија д-р Коста Јовановић, председник земљомерског удружења, Светозар Гавриловић економ, и још 4 лица.

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ ИМА ВЕЋИ број чистокрвних кокошака расе *„Мехелнске,“* од којих има по сведневно по више комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 У Ражњу.

1—20

ЗА ОСНИВАЊЕ ВОЋНИХ РАСТИЛА У РАСАДНИКУ среза Брзо-паланачког, потребно је до 7000 комада младица од шљиве „Ценарика.“ Моле се г.г. Државни економи, да који буде имао у своме расаднику ове младице на продају, да о томе изволи известити ову Управу.

ЕБр. 157. Из канцеларије Управ. расадника ср. брзопаланачког 9 фебруара 1908 године.

ПРВИ ПРИВАТНИ ЛОЗНИ РАСАДНИК ОСНОВАН 1902 године у близини Бањске Жељезничке Станице, а по одобрењу г. Министра Нар. Привреде, има на продају 80.000 окаламљених и ужиљених лоза разне домаће сорте, како винске тако и асталске и то на подлози: порталису, рупестрису и берландијери.

Ценовник шиље на захтев бесплатно.

С поштовањем
Атанасије Радојковнћ
Ниш.

2—4

„Тежак“ је штампан од стр. 65—93 у приватној штампарији, пошто је државна била заузета скупштинским пословима.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед броја 7, 8, и 9. „Тежака“: — Извештај о раду Српског Пољопривредног Друштва у год. 1907. *Чланци:* Колика је оскудица хране у народу. — Важност ђубрета и потреба ђубрења (свршетак). *Белешке.* — *Гласник.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 10. НЕДЕЉА 9 МАРТА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

Резултати седмогодишњег гајења сименталских говеда у Топчидерској Економији

од
Мир. Миљковића

Колико по дужоости, толико и због свију одгаивача говеда сименталске расе, који су добили приплодна грла из овога завода предајем јавности резултате седмогодишњег гајења сименталске расе говеда у заводу Топчидерске Економије. Ова моја опажања, поткрепљена су тачним подацима који ће одгаивачима много што шта објаснити о особинама сименталске расе говеда како ће према њима подешавати начин: неговања, хранења и држања ове стоке.

* * *

У заводу Топчидерске Економије, још првих година његовог постанка, поклањата је сточарству нарочита пажња. Може се слободно с справом тврдити: да су Српско Пољопривредно Друштво, Топчидерска Економија и Државна Ергела у Љубичеву за прве три деценије — биле једине привредне установе и једини расадници по свима привредним гранама за целу Србију.

Из података, који нам стоје на расположењу види се: да су у Топчидерској Економији чињени многобројни покушаји. неки за дуже неки пак за краће време, гајења свију врста стоке, нарочито говеда. Било је због извесних незгода а можда и због неуспеха по кад кад и прекида у сточарењу при овом заводу. Ови прекиди могли су наступити: или у честом мењању разних раса или из недостатка добрих ливада, пашњака и добрих стаја; или напослетку због неподесне радне-осуђеничке-снаге а можда и из каквих других, нама непознатих, разлога.

После ових прекида, у години 1899 отпочето је поново у заводу Топчидеру, гајење говеда у мањем размеру. Хтео се да учини један оглед са једном расом која је у већини културних земаља одомаћена, која се лало аклиматизира а која дотле у овом заводу није гајена.

Министарство Народне Привреде набавило је први пут у 1899 год. из сточарског завода Баболне у Мађарској: 2 јунца и 8 јуница Сименталске расе. Укупна вредност ових 10 грла изнела је 7649 динара. А други пут у 1902 год. за обнављање крви, купила је Топчидерска економија у Швајцарској: 4 краве и једног јунца исте расе за 4.150 дин. У години 1903 поново је купљен један јунац и 4 краве за 5.200 дин.

Набавком приплодних пунокрвних грла сименталске расе из Швајцерске тежило се: да се у заводу Топчидерске Економије заснује потпуно чисто запатно стабло слободно од свију примеса других раса, јер у оном првом запатном стаблу из мађар. завода Баболне било је мешавине од „Бернског“ соја; за то су се постепено ова грла из године у годину избацивала из запата.

Сименталска раса говеди досадањим гајењем у овом заводу, дала је у сваком погледу задовољавајуће резултате; добивен је леп подмладак који се веома лако навикава и прилагођава нашим климатским приликама. Укрштањем са нашим домаћим сојем говеди, постигнути су такође лепи успеси како у крупноћи и млечности тако и у гојазности.

Ја ћу овде по реду изложити сва она проматрања и запажања у току седмогодишњег гајења сименталске расе по свима особинама, којима се ова раса одликује.

Но пре тога, нужно је да се читалац упозна са оним спољним одликама, којима се сименталски сој говеди разликује од осталих њему сличних сојева.

* * *

Постојбина је сименталском соју говеди Швајцарска и то предео горња и доња долина реке Симе (Simmenthal) Интерлак (Interlak) даље: долина реке Сане (Saanenschlag) и завршује са реком Kardepota и његовим обема притоцицама.

Грла сименталског соја одликују се од осталих сојева бојом длаке. Она су сва: црвено-жуте боје са белим пољима (Fleck), најомиљенија је боја длаке бледо — falbe-црвено-жуто (Semelfarbe). Отворено жута боја која скоро прелази у бело тако: да се једва жута длака од беле може распознати, доста пута налази се код оригиналних сименталских грла но нерадо се трпи, и таква се грла шкартирају и не задржавају се за приплод. Исто тако не задржавају се за при-

ни плод она грла која су затворено-црвене боје. — Бела поља — флеке — јесу разне величине и облика но увек јасно омеђена (оцртана) — И док су жуто-црвена поља (флеке) преко леђа и по трбуху, дотле су на предњем и задњем трупу код свију оригиналних Сименталаца, — само жута поља (флеке) а глава и ноге белом длаком обрасли.

Ранијих година. и у самој Швајцарској преовлађивала је код Сименталаца боја длаке жуто-црвена, но сада тамошњи одгаивачи, ову длаку нерадо трпе у своме приплоду и тек местимично по које грло ређе се вића жуто-црвене боје.

Код сименталских говеда је и та одлика: што главу увек високо, гордо, поносно носе и таквим држањем веома пријатан утисак праве на гледаоца. Глава им је сразмерно њиховом телу, лака, увек права и у највише случајева бела са већим или мањим жутим флекама око очију. Код бикова је по некад глава овнујска, но одбирањем у парењу оваква се глава у приплоду избегава. Код крава је глава увек нешто дужа но код бикова. Рогови су жуто-бели; код крава су увек тањи, кратки, у страну разведени и при врху повијени навише; у корену су пљоснати, код бикова су дебљи и краћи но код крава. Око рогова и на челу, длака је нешто дужа а коврџава (локне). Уши су широке, лако покретљиве жуте или беле боје (пигмента). Ушна шкољка обрасла је дугачком длаком жуте боје у виду четкице. Ако су ове длаке мрке или црне боје, сматра се да дотично грло није чисте сименталске расе. Очи су велике, живе; трепавице отворене боје. Црне длачице око очију и у трепавицама, знак су мешавине „Фрајбуршког соја говеди“. Ноздрве су широке и увек боје свежег меса. Ако су око уста и ноздрва длаке црвено-жуте боје, онда је дотично грло такве длаке, или ће бар имати по целом телу поља (флеке) такве длаке.

Језик и непца такође су отворене боје свежег меса. Врат је у крава танак и средње дужине, код бикова је кратак и јако развијен (дебео) кожа набрана и на горњем делу врата обрасла коврџавом длаком. — Прелаз од врата гребену, добро је испуњен; нарочито је ова партија код бикова добро развијена. Леђа су јака и мускулозна: грудни кош лепог-овалног облика; прса дубока и широка. Код неких екземплара предња ребра скоро су права и нису бокасто извијена као ребра на задњем трупу. Леђа права, врло дугачка, снажна и широка. Бубрежна партија добро испуњена, крста широка и права; задњи труп и пак по кад кад нешто шиљастији. Реп високо усађен, широк и дебео.

Код крава музара ове расе, реп треба да је увек танак. Као добар знак да је нека крава добра музара уочено је: што су год пршљенови на репу један од другог удаљенији а то се пипањем под прстима опажа, у толико је крава млечнија и обратно: ако су репни пршљенови близу један другоме, мање је млечности. Врло се радо траже, добро цене и скупо плаћају и приплодни бикови са овом одликом. Горњи је део репа гб, ако ли је пак овај део обрастао длаком, сматра се да је то ружно и нерадо се такви бикови купују и задржавају у приплоду. Доњи крај репа (Schwanzquaste) обрастао је дугачком жуто црвеном, или беличастом, длаком.

За грла сименталске расе према узрасту и добро развијеном телу може се рећи да су фиких танких костију.

Предње су ноге кратке и врло снажне, са развијеним коленима. У опште може се рећи за грла симент. расе: *да снага и лепота облика тела, потпуно хармонирају.*

(Наставиће се)

Услови по којима се одређује потребна количина стајског и вештачког ђубрета

Професор Волф рекао је: „тежиште агрикултурне хемије не лежи у познавању науке о ђубрењу, већ у науци о познавању земље“. Ово је тврђење тачно, и као меродавно усвојено од свих школованих привредника и агрикултурних хемичара.

Позната је ствар, да су азот, фосфорна киселина, калије и креч најглавнија средства за биљну исхрану и да напредовање биљака, као и жетвени принос наших културних биљака на првом месту зависи од веће или мање количине ових храњива у земљи. Жетвом се ова, и још нека друга храњива редовно земљи одузимају, с тога је дужност сваког пољопривредника да ова хранећа средства земљи надокнађује ђубрењем, ако не жели да земља постане непроизводна и изнурена. Изнурене земље могу још неко време пружати извесан чист приход, но овај ни из далека не може одговарати утврђеној земљиштној ренти, с тога је дужност привредника да повраћајем хранећих средстава тежи што већем приходу од своје земље.

При биљној производњи треба имати у виду чињенице које утичу на величину приноса: *да ли земља има вишка хранећих материја у себи* или *да ли оскудева на овим средствима.*

У првом случају вишак ће представљати мртав капитал који привредник свим могућим средствима мора оживети и пустити у течај да би што веће користи обрадом земље постигао. Ова се корист може постићи само тако, ако се хранеће материје јачом биљном производњом потпуно искористе а да земља ипак остане у своме редовном производном стању.

У другом случају хранећа средства морања се редовним путем т.ј. ђубрењем земљи накнадити. Ова накнада не сме се ограничити само на она средства која су земљи жетвом одузета, већ се ова накнада мора извршити у извесној и утврђеној размери, пошто се претходно својства и снага земље потпуно и свестрано испитају. По спољашњим знацима биљака моћи ће се приближно али и доста несигурно оценити која хранећа средства оскудевају у земљи. Тако бледа и пожутела боја лишћа утврђује оскудицу земље на азоту; загасите мрље на лишћу и гомољу кромпира очитију оскудицу на калију; штура зрна житарица указују на оскудицу фосфорне киселине у земљи; назадност у напредовању сочивњаче јавља се у земљи која је оскудна на кречу итд.

Хемијска анализа неће нам моћи пружити податке које од ње очекујемо, јер њоме смо у стању утврдити општу присутност хранећих материја у земљи, али не и оних које биљке за своју исхрану неопходно требају. Ипак зато овај начин испитивања земље при оцени мора се првенствено употребити.

Како се хемијском анализом при оцењивању земље није могла утврдити полазна тачка, то су у Дармштату и Халу чињени огледи на зрну после жетве, да би се испитивањем хранећих материја у њему, испитала и количина хранећих биљних материја у земљи. Проф. Вагнер утврдио је количину хранећих материја извесних биљака по садржини на азоту, фосфорној киселини и калију одмах по жетви и дошао је до важних и сигурних података, но уједно напомиње да се при овоме испитивању мора веома пажљиво поступати да би се избегли рђави закључци.

Из до сада реченог јасно је да нам у овоме раду не пружа сигурне податке ни хемијска анализа, ни површно осматрање зрна и других биљних делова по изгледу да би се утврдила потребна количина ђубрета за извесно земљиште.

Према томе, нама практичарима не преостаје ништа друго но да се ослонимо на *огледе* и *опитна поља*.

Да би ово извели као што треба, морали би опитно поље поделити на 6 једнаких деоница, на којима би се извршио оглед по следећем упуству:

Прва деоница остаје неђубрена;

Друга деоница потпуно нађубрена азотом, фосфорном киселином, калијем и кречом;

Трећа деоница потпуно нађубрена но без азота;

Четврта деоница потпуно нађубрана но без фосфорне киселине;

Пета деоница потпуно нађубрена но без калија;

Шеста деоница потпуно нађубрена, но без креча.

Ако се утврди да земља не оскудева на кречу, онда ће за извођење огледа бити довољно само пет деоница.

Проф. Вагнер вршио је дуго времена такве огледе, и један од таковых види се изражен у следећој таблици.

	Ђубрено	Принос појединих деоница по ару		Средњи принос по ектару		Вишак приноса према неђубреним деоницама по ектару	
		сламе кгр.	зрна кгр.	сламе м. цен.	зрна м. цен.	сламе м. цен.	зрна м. цен.
1.	Неђубрено	32·7 30·1 26·1 26·3	26·8 22·4 19·9 20·7	97·6	45·0	—	—
2.	Фосфор. киселином калијем и азотом	47·7 47·9 46·8	38·3 39·6 32·7	95·0	73·0	37·4	28·8
3.	Калијем и азотом	44·0 43·6 43·5	33·0 31·4 28·5	87·4	62·0	29·8	17·0
4.	Фосф. киселином и азотом	47·1 43·8 41·7	31·9 33·2 31·3	88·4	64·2	30·8	19·2
5.	Фосфор. киселином и калијем	32·0 31·1 29·7	27·0 23·9 22·3	61·8	48·8	4·2	3·8

Из ових огледа јасно се утврђује мањак жетвеног приноса када једно од главних хранећих средстава нема у земљи, а уједно се утврђује јачина производности првенствено ђубрењем са азотом а по томе фосфорном киселином и калијем.

Ови примери довољни су да покажу важност испитивања хемијског састава земље. Сада треба прећи на испитивање њених физичких својстава. Овај посао није тако тежак као први, и може се извршити са мањим радом и мањом стручном спремом.

По садржини на финијим деловима разликују се минерална земљишта у:

1. Песковита са испод 3% финих делова.
2. Иловачасто-песковита са 3—12% финих делова:
3. Песковито-иловачаста са 12—20% финих делова;
4. Иловачаста са 20—50% финих делова.
5. Тешко иловачаста са преко 50% финих делова:

Прва три земљишта су топлија и растреситија па према томе лакше се обрађују, а друга два су тежа, непропустљивија и за обрађивање тежа. Да би се постигла растреситост тежих земаља потребно је дотеривати их ђубрењем са кречом и хумусом. Према томе, угљено-кисели креч и хумус веома су важна средства за поправку земље.

У погледу на садржину креча сматрају се земље:

на кречу сиромашне са 2% угљо-киселог креча
лапоровите са 2—10% „ „ „
лапорнате преко 10% „ „ „
кречне са преко 75% „ „ „

По садржају на хумусу деле се у:

Хумусом сиромашне испод 3% хумуса
Хумозне од 3—15% „
На хумусу богате од 15% „

Начин на који се утврђује множина појединих делова у земљи познат је под именом метода *испирања и цеђења*. Одређивање количине креча врши се разним *киселинама*, а присутност хумуса *основном анализом*.

Као спољашњи знаци у одређивању физичких својстава земље могу доста поуздано да послуже и поједине биљке које у дивљем стању најобичније расту на појединим земљама. Проф. Дангер опажањима утврдио је да расту:

На песковитим земљама:

Стаклица (Bromus sterilis);
Пешчара (Medicago media);
Метвица (Sparlium scoparium);

На иловачама:

Турчинак или булка (Papaver Rhoeas);
Љутић (Ranunculus arvensis);
Жућеница (Tharaxacum officinale);
Пасја трава (Bromus asper);
Мразовац (Colchycum automnale);

На глиненим земљама:

Раставић или коњореп (Equisetum arvense);
Подбел (Tussilago farfara);
Власуља (Festuca elatior);
Маслачак (Leonthodon taraxacum);
Дињица (Poterium sanguisorbe);

На кречним земљиштима:

Остружа (Rubus caesius);
Црни трн (Prunus spinosa);
Граор (Vicia sativa);
Жута грашица (Lathirus pratensis);
Дуњица (Medicago lupulina);

На хумушама:

Репух (Petasiles officinalis);
Буника (Hyosciamus niger);
Татула (Datura stramonium);
Кукута (Conium maculata);
Утринац (Lolium perenne);

Овим смо се у главном одредили у познавању физичких и хемијских својстава земље, на основу чега би се лакше управљали при употреби ђубрећих средстава у циљу снажења земље.

Ваљало би сада одредити количину ђубрећих средстава. Ова се потреба ђубрећих средстава поред осталих околности, управља поглавито по *биљној потреби*. Ова потреба код разних биљака разноврсна је. Неке црпе своју храну искључиво из оранице, некоје и из здравице, а многе од њих знатнију количину хране примају из ваздуха. Стога поред сазнања снаге земљине треба имати у виду још и ово:

а.) познавање биљака које хоће да се гаје с погледом на врсту хранећих средстава која су им потребна да би се постигао известан жетвени принос;

б.) познавање својстава дотичних биљака које се гаје у погледу примања и употребе хранећих средстава;

в.) утврђивање губитака на хранећим средствима која биљке корисно и за свој пораст не изупотребе.

Проф. *Лирке* практичним огледима и научним истраживањима утврдио је потребу хранећих средстава код главнијих наших културних биљака која се може из следеће таблице лако уочити:

Када се гаји:	Слабом жет.				Средњом жет.				Добром жет.			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
	килограма по ектару											
Озима пшеница	35	14	21	6	85	34	45	13	125	51	66	19
Озима раж	29	15	28	9	63	32	57	18	98	50	87	27
Јари јечам	31	14	28	10	59	27	49	18	88	40	71	25
Овас	35	14	45	11	68	27	77	19	100	40	108	27
Хељда	19	12	5	12	45	38	12	28	72	45	19	45
Репица олајна	54	28	53	76	114	58	96	132	179	89	139	191
Грашак	78	20	36	34	125	33	57	52	172	45	78	71
Боб	126	32	86	33	206	53	138	50	285	73	190	69
Кромпир	58	27	94	16	96	44	155	25	134	62	216	33
Шећерна репа	47	21	96	24	77	35	160	37	107	50	225	49
Сточна репа	54	21	121	16	129	51	295	37	210	83	478	61

Из ове таблице види се да је утрошак фосфорне киселине мање више подједнак код свију биљака, а потреба калија и креча веома је разнолика према врсти појединих културних биљака. Ово је дало повода *Маркеру* да донесе закључак по којему не треба водити разлику у количини фосфорних ђубрећих средстава при ђубрењу за поједине биљке.

При употреби калијевих ђубрећих средстава потребно је знати да ли је земља у стању прерадити и биљкама у виду хране дати сав калије који јој је дат у виду ђубрета. Ово се може утврдити опитима, да би се могла тачно срачунати количина калијева ђубрета. У овој прилици добро и згодно ће нам послужити предња таблица проф. Вагнера. Он је предпоставио да је количина калија потребна шећерној репи равна 100, па према томе под једнаким околностима разне културне биљке требају следећу количину калија:

Шећерна репа 100, Кромпир, 89, Грашак 71, Боб 67, Црв. детелина 67, Граорица 65, Луцерка 60, Раж 57, Лан 54, Пшеница 52, Јечам 43.

Одређивање потребне количине креча лак је посао и ваља настојати да се оскудица креча у земљи никада не појави. Проф Вернер тврди да је довољно када се земљи сваке године у виду ђубрета додаје по 600 кгр. угљенокиселог креча. За земље које и иначе нису оскудне на кречу ова је количина довољна да би се одржале у исправном стању. Лапор испод 10% угљено-киселог креча не би требало употребљавати као ђубрече средство и средство за поправку земље. Што је оранича дубља, у толико се мора јаче лапорити, а што је лапор кречнији у толико га треба мање.

Из овога се види да привредник мора настати да своју земљу држи у редовном производном стању како ђубрењем са стајским, тако и са вештачким ђубрењем. Ако се овако поступа, земља ће се својом редовном снагом лако одупрети неповољним природним околностима, а жетвени принос неће у јачој мери подбацивати.

Ј. М.

ГАЈЕЊЕ ЈОРКШИРСКИХ СВИЊА

Одкако су код нас подигнуте кланице ради прераде свињског меса, као и извоза закланих брава, отада се јавља и тежња, да се поред наше шумадинке и мачванке, одгаји и одомаћи још нека раса свиња која брже расте, и да већ од девет месеца, а највише од године дана представља трговински артикал, у који би наши извозници улагали велике капитале, па да тиме користе и себи и нашим одгајивачима. У овоме стручном листу, истицана је почешће корист, коју би наши одгајивачи имали, када би се са више воље и преданости подухватили, да запате и стално гаје такву расу свиња, па им је у том циљу препоручена јоркширска — бела енглеска.

Но, као год што домаћин слабијег стања, није у могућности, да гаји коње крвније расе, јер је за одржање и правилно гајење и неговање благороднијих коња, потребно више услова за њихов опстанак, а слабији домаћин не може да испуни све те услове, тако исто за гајење *чистокрвних јоркширских свиња*, потребно је повише услова па да се запат одржи. У томе погледу имамо већ и искуства, и оно нам казује да се чак и њини мелези теже држе него наше домаће свиње.

Да би се знали управљати, како нам ваља поступати са запатом чистокрвних јоркширских свиња, изнећемо у главноме, како их негују у страном свету.

*

Пре свега, прасад се остављају 2½—3 месеца под крмачом и чим се примети да у том времену траже и другу храну, даје им се што ситнија прекрупа било јечмена или кукурузна, но тако, да се ова помеша са мало прекрупе од грашка или боба па замеси водом у прилично чврсту кашу. Вода за пиће даје им се свежа и чиста бар једанпут дневно. Тек доцније, после месец — два, даје им се кабастија храна, а начини се кабастијом кад се кашу дода пшенична или овсена плева па добро измеша. У летње доба, замењује се плева сечком црвене детелине. Као приплодна грла купују их већ у добу од 2½—3 месеца, јер су тада јевтинија.

Ниуком случају не сме се вршити парење у сродству, а да би се избегло, ваља што чешће узимати мушка приплодна грла из страних, али само чистих запата, па у том случају, добро пазити да и та грла нису производ парења у сродству, јер се једино на тај начин може освежити крв у своме запату. Најсигурније јемство у томе погледу су државне установе које ову расу свиња гаје, јер приватни одгајачи, нису свакад довољно савесни.

За ову се расу свиња сме употребити само здрава и чиста храна. Буђава храна, или разни очинци су ни мање ни више него отров. Исто тако не сме им се давати буђава плева, ни плесњива, трула и проклијала репа или кромпир. И сама простирка мора да је сува и чиста. Осим наведене хране, даје се прасадима и назимадима оплављено млеко, но оно мора бити или слатко, а ако је кисело, не сме бити упола, већ сасвим кисело. Полу кисело млеко, трује свиње као и буђава храна. Када се крмаче рђавом храном хране, опрасиће прасад, која у себи већ носе клицу кржљавости, јер се услед рђаве хране уквари и млеко у крмаче, па се од њега млада прасад потрују. Са наведеног разлога, треба крмачама давати само добру и здраву храну, нпр. пшеничне мекиње; ржане су мекиње већ лошије, јер у њима се налазе разне шкодљиве примесе.

Супрасне крмаче, или које су се опрасиле, треба посведневно бар једанпут истеривати на чист ваздух и на чистом ваздуху потребно је да пробаве најмање један сат. Према томе, пред стајом (свињцем) мора бити испуст где се ове свиње гаје.

Стаја — или добро озидан свињац, мора се свакога дана ветрити. Боље је ладан, него загушљив свињац. Лети,

[1]) 1 значи азот,
2 „ фосфорна киселина,
3 „ калије.
4 „ креч.

када су јаке жеге, не треба затварати прозоре ни ноћу ни дању; а зими све да је и цйча зима, ваља свињац проветравати. На ладноћу могу се постепено и прасад свићи, али на рђав и загушљив ваздух никако. Против ладноће најбоље је средство доста и чисте а суве простирке.

Свињац не сме бити цементом патосан, јер је искуством доказано да је то најгори патос за приплодне крмаче, пошто је стално ладан. Много је бољи патос од асфалта, од камена пешчара или од цигаља, него од цемента. Најбоље је када се и зими температура може да одржи у свињцу на 12°Ц. Ради тога потребан је у сваком свињцу термометар. Свињац треба зими проветравати у подне. јер је у то доба дан најтоплији.

Одржавање чистоте врло је важна погодба да прасад ове расе добро напредују, па је зато потребно да су валови, па и свињац свакада чисти. Стога се валови или корита морају свакога дана темељно очистити и опрати, а преграде где су прасад и крмаче, чим се запрљају, остругати и прекречити. Ради десинфекције употребљавао се за премазивање преграда, последњих година, врло радо карболинеум, но запажено је, да је парочито прасадма задај карболинеума веома одвратан, и у тој мери шкодљив, да прасад, у свињцима премазаним карболинеумом, липсавају или се јако побољевају од јаког задаја, који удишу. Према томе, ово десинфекционо средство не треба употребљавати, већ остати при кречењу, које се вековима као поуздано средство за одржавање чистоте употребљава.

Као што се види, услови су прилично замашни за гајење ове расе свиња, нарочито када се све ово сравни са начином, како се у нас подижу и гаје свиње. Али, пошто се времена мењају, па и прилике под којима се привредно стање свакога народа развија, настаће ускоро и код нас потреба, да се свиње гаје на начин, како је овде изнесено. И ако неће сваки, као што је напред речено, бити у могућности да их по овим упуствима гаји, опет ће бити доста велики број домаћина који ће то моћи да чини, па је зато добро, да се унапред запитамо и сазнамо, како се ове облагороћене свиње у чистој крви одржавају и подижу. Ништа у привреди није горе, него кад наступе изненађења, а привредник није у стању да им се одмах прилагоди.

Напослетку, једно од најважнијих правила, за одржавања крупноће код ове расе јесте, да се за приплод не узимају сувише млади брави. Тако, крмачица не сме бити млађа од 11—12 месеца, јер ће млађа, која је букарена у 7 и 8 месецу, прасити ситну прасад и раније ће постати неспособна за приплод, него старија обукарена назимица. За нераста важи то исто правило јер ни њега не употребљавају раније за приплод пре него што наврши годину дана.

Да су ово правила, од којих се одступати не сме, уверио се сваки и код нас, који је покушао да ову расу на ма који други начин подиже и гаји, јер му се запат изметнуо и закржљавио.

А. М.

КАКО СЕ САДЕ ВОЋКЕ[1])

— Сађење воћака —

Пре но што приступим излагању упутства о правилном сађењу воћака, сматрам да је потребно да изнесем извесне, а врло важне напомене о пословима, који стоје у тесној вези са сађењем воћака у опште.

1. За све врсте воћака, било да се оне саде као ниске, осредње или високе круне, треба јаме ископати и то: на земљама дбрим и лаким за обрађивање најмање 1 метар *ширине* и $^1/_2$ метра *дубине*; а на земљама тежим и поснијим $1^1/_2$ мет. ширине и 0·75 мет. дубине. Праксом је утврђено, да је овај размер ширине и дубине јама довољан за успешно развиће воћака и њихову обилну родност, — разуме се — само по себи, кад се оне поред тога правилно посаде и разумно негују.

2. Јаме се копају у облику квадрата и округа. — Код нас је више у обичају копање округлих јама. Али боље је кад се јаме ископају у облику квадрата, јер се тада добија од прилике за $^1/_4$ више простора, него код округлих јама исте ширине; затим се жиле веће, боље распореде у квадрату, а и рад се на копању таквих јама брже и правилније изводи.

3. За копање јама, потребан је ашов и лопата. При копању, треба горњи слој родне земље, а то је за 20—25 см, издвојити на једну, а тако исто и доњи слој — неплодне земље на другу страну.

4. Приликом копања јама, ваља пазити да се кочићи, који обележавају места за воћке *не помештају са својих места*, већ да се уз копање побивају, — како ће остати у средини ископане јаме; у противном не би имали праве редове.

5. Копање јама треба првенствено предузети с јесени, затим преко зиме (ако време дозволи) и на послетку с пролећа. Свакад најмање на 15 дана пред сађење воћака.

6. Сађење воћака туеба извршити *у јесен*, — у доба кад са њих спадне лист и мирују сокови. Тада посађене воћке много се сигурније примају и боље напредују, — због довољно прикупљене влаге у јесењем копању приликом сађења, него ли кад се воћке у пролеће саде, кад ускоро настане кретање сокова и обично преко лета суша. Боље је и зими посадити воћке (ако време дозволи) због изнетих разлога, него ли с пролећа.

Избор воћних садница, вађење истих из растила и спремање за сађење:

7. За земљорадника је најбољег а потребан број воћних садница произведе сам. Ако то не може, онда нека их купи из најближег среског расадника.

Било да их произведе или купи, треба да обрати пажњу на то да оне буду здраве и добро развијене и да су од што бољих зимских домаћих сората, како би се добила што већа количина једноличног рода за трговину,а тиме и боља цена и што већа корист.

8. Ископавање воћака у растилу треба вршити врло пажљиво. Прво треба мотиком одгрнути горњу земљу около воћке, затим будаком иситнити и уклонити земљу око жила, па веће жиле одсећи на дужини од $^1/_2$ метра, по томе ашовом или будаком поткопати с једне стране воћку, накренути је на ту страну и пажљиво ишчупати.

9. Ако се ископане воћке не би могле одмах посадити, ваља их што боље утрапити у јаму 60 см. широку и толико исто дубоку, а у дужини колико је потребно за ископане воћке.

10. На 2—3 дана пред сађење или истог дана треба прву родну земљу, — што је из јаме ископана, добро уситнити, па је у јаму за $^2/_3$ (јамине висине) нагрнути.

11. Пред само сађење треба воћки орезати жиле и круну. Веће жиле треба воћарским ножем скратити само за

[1]) На овај рад — и ако је стручни рецензент исти примио без примедбе — уредништво има да учини две-три примедбе: *доказане су ствари*, да је боље воћке при сађењу *не кресати*: не сасецати ни жиле ни круну, сем онога што је нагњечено и озлеђено; исто тако воћку није корисно *цимати* да се земља слеже, кад се то лепо може постићи „обасипањем“ земљом.

Уред.

$^1/_{10}$ од целе — извађене дужине и то да засек буде кос и с доње стране. Мање жилице треба само мало с врха скратити. Код воћака није потребно да брандус (бурумак жила) буде с бусеном.

12. Орезивање круне предузима се по орезивању жила. Постоје разна мишљења о орезивању воћака у погледу времена и самог начина орезивања. Користећи се својим и других воћара искуством, знамо да воће треба орезати онда, кад се саде и то на 4—6 здравих пупољака, претпостављајући круну са 4—6 грана, — односно летораста, и то косо с противне стране окца, а у висини истог.

13. Сађење воћака треба да врше два радника. Један метне воћку поред кочића у јаму на брешчић земље и то *у дубину у којој је у растилу била.* Дубље се воћка може посадити још само за *два прста највише* и то стога, ако је у растилу плитка била, претпостављајући да ће се за толико око ње земља слећи. Други радник обасипа ситном земљом жиле воћкине, па пошто их покрије, онда *први* радник прихвати воћку по деблу па је у вис процима, да би се што боље земља око жила обасула и што боље се жиле разредиле, по томе чупа кочић, — поред кога је воћка и засипа његову рупу. Други радник од принетог ђубрета — говеђег згорелог или компоста (мешанца, струнутог буњишта, јер је ово ђубре за воћке врло добро) обасипе воћку за 3—4 лопате у износу 7—10 кила, па по томе дода још неколико лопата земље, коју први радник протаба око воћке — (у наоколо) притискајући при томе више петом него ли прстима. Затим други радник нагрне и остатак земље у виду крtичњака и од ове направи круг, уравни у виду широке чиније, а у страни у виду полу чиније, с доње стране, а са горње се нешто још и бедема закопа и заравни.

У привлажним а равним земљама саде се воћке на исти начин, само што се подижу жиле *на већ брешчиће земље у јами,* који су у више случајева равни са висином јаме; — тзв. сађење на хумиће. По сађењу треба заћи на *све воћке исправити и у ред довести.*

14. Поред посађених воћки, а кад су изложене јачем ветру, побада се по једна права и без коре притка, која се с воћком везује на 2 места врбовим прућем у виду положеног ∞. За воћке које су посађене поред путева и незаграђених просторија, потребно је побити три притке (коца) са три преко њих озго пречагице испод круне и затрнити их, да их не би стока оштетила.

Посађеним воћним садницама на њивама у заградама, чија ће се површина кроз неколико година обрађивати, а нису изложене јаком ветру не требају притке, јер такве воћке добро одрасту и без ових.

М. Ј. Глигоријевић.

О ОРЕЗИВАЊУ ЗРЕЛИХ ЛАСТАРА НА КАЛЕМЉЕНИМ ЛОЗАМА

Једно предавање, које је држао виноградарима по државним лозним расадницима

Велимир Н. Стојковић

Наставак

6. Кад треба орезивати ластаре?

Ластари се могу орезивати за све време, док се лоза одмара; дакле, од почетка јесени, кад им лишће почне да жути и опада, па до почетка пролећа, док се окца на њима не почну развијати. При свем том не треба гице орезивати за време јаких мразева, јер ластари онда лако пуцају и ране на њима, услед мраза, према коме су врло осетљиве, теже зарашћавају.

Неки виноградари у нас орезују лозу у јесен, други пак с пролећа. И једни и други имају, а често пута и немају својих разлога зашто предпостављају јесењу резидбу пролећној и обратно.

Младе винограде и слабије гице у старијим виноградима треба орезивати у јесен да би се добили бујнији ластари, а напротив старије винограде и јаке гице треба орезивати у пролеће да би се добило што ваше рода. Да видимо услед чега треба баш овако радити.

Зна се да лоза сузи, плаче, кад се у пролеће орезује, јер вода, која се из земље у ластаре пење, нема где да се утроши. При том сузењу може врло много воде из ње да исцури. Тако по неки пут из једне гице може за време док траје сузење преко 5 литара воде да се прикупи. У тој води има и ако у релативно малој количини разних минералних и органских материја, које лози служе за храну. Из доње таблице види се да у једном литру исцуреле воде има око 2 грама суве материје (сувог екстракта) и та сува материја је састављена из $^2/_3$ органских и $^1/_3$ неорганских материја Ако се лоза ореже у јесен нема, као што знате, сузења у пролеће јер дотле ране на орезаним ластарима зарасту и онда све корисне материје, које би сузењем биле изгубљене за лозу остају у гици.

Анализа сувог екстракта и пепела у води, која се добила сузењем лозе	Суви екстракт (минерална и органска материја)	Пепео
Арамон на Рипарији А.	1.816 гр.	0.645 гр.
Арамон на Рипарији В. 1-ви. крак.	1.716 „	0·569 гр.
„ „ „ 2-ги „	2.133 „	0.608 „
Жакез 1 део	1.918 „	0.376 „
„ 2 део	1.556 „	0.380 „
Берландијери у почетку	2.925 „	0.662 „
„ „ средини	1.872 „	0.662 „
„ на свршетку цурења	2.020 „	0.525 „

С друге опет стране кад лоза крене, зна се да вода заједно са резервним материјама иде ка вршним окцима лозе, те се и од њих потроши известан део узалуд (јер се горњи крајеви старих ластара орезивањем уклањају) на штету младих ластара, који се имају развити из доњих окаца. Дакле, кад се изврши резидба у јесен сав ће сок отићи из гице у окца (и то врло мали број), која су се орезивањем задржала и онда ће ластари и раније кренути, биће бујнији и мало ће дуже времена имати за развијање и сазревање.

Ако се у јесен ореже каква старија, но у погледу бујности, нормална гица, онда ће из њених окаца, из мало час наведених разлога, потерати мало бујнији ластари а та бујност донекле стоји у вези са нешто слабијом плодношћу.

Кад се орезивање врши с пролећа, онда ће као што знате, пре него што лоза потера, извесна количина воде из гице исцурити, па ће се са њом изгубити и један део хранљивих материја, које би могле корисно да послуже чокоту. Један део корисних материја, ће се још изгубити и тиме што ће отићи у вршна окца (ако су ова већ почела пупити) ластара, који се затим орезују. Услед тога ће млади ластари, који ће се развити из остављених окаца на орезаном ластару потерати слабије, али ће као што знате у толико бити родњији, јер бујност и плодност стоје у обрнутој размери. Ако је гица слабија, свакако ће бити штетно, кад се орезује у пролеће јер ће је иначе слабу грожђе, које је за гицу у ствари паразит, још јаче изнурити, па ће се тешко моћи опоравити. Ако ли је пак гица јача, орезивањем у пролеће окитиће се много боље родом, него ли орезивањем у јесен.

Нарочито је добро орезивати у пролеће сасвим бујне гиџе, које теже рађају и то што је могуће доцније, кад се већ буду горња окца на ластарима развила. Кад време отопли и земља се загреје, онда ће сокови и више резервних материја, однети у окца при врховима ластара, која ће се услед тога и развити, па ће се затим ластари орезивањем уклонити; а и сузење ће бити јаче, па ће се и тиме много резервних материја изгубити, те ће бујне гиџе мало ослабити и отуда и више рода донети, него кад би се рано с пролећа орезивале.

Време орезивању не одређује само старост и бујност гиџе него још и предео, односно место на коме се виноград гаји. Кад се орезивање врши с јесени, рекосмо, да ће и ластари раније потерати него, кад се орезивање врши с пролећа. Ако је место, на коме нам се налази виноград изложено пролећним мразевима, онда свакако треба избегавати орезивање у јесен, те да не би ластари сувише рано кренули и слана починила штете. Ако смо имали млад виноград или слабе гиџе, па смо ипак орезивање извршили у јесен не треба у том случају гиџе сувише рано одгрнути, јер у колико се раније одгрну, утолико ће ластари раније да крену и тако тек развијене пупољке слана може лако да уништи.

Ако гиџе у пролеће сувише сузе, а на ово утиче земљиште, подлога, сорта питоме лозе итд. онда се тим соком јако натапају окца на орезаним ластарима, те могу и да иструле, а и иначе тако натопљени могу пре да измрзну. Кад се онда орезивање врши у пролеће, може се велика штета нанети винограду јер свако окце скрива у себи по један или више гроздова који, разуме се пропадају ако окца иструну или измрзну. Ако ли се пак орезивање и у том случају врши, ипак у пролеће, ваља га бар извршити што раније по свежем и мало облачном дану, а не по топлом и ведром времену, те да би тако, бар у неколико, било мање сузења.

Време орезивања може се најбоље одредити за један виноград, ако се изврше упоредне пробе с јесењим и пролетњим орезивањем на одређеним парцелама исте површине, па се добијене количине грожђа са једним и другим орезивањем измере.

Кад се има повећи виноград, па се ластари у пролеће орезују, онда орезивање, у оскудици радне снаге, може подуже времена да потраје, те ће се окца на ластарима онда јако развити. За јаке гиџе то свакако да неће бити од штете, али ће се на слабијим гиџама то знатно осетити. Слабијој гиџи потребан је сав њен сок, који има у себи, као што смо напред навели и хранљивих материја, те да се може одржати у снази и произвести добро грожђе. Зато слабије гиџе ваља у том случају орезати чим су млади пупољци из горњих окаца старих ластара достигли 2—3 см. дужине. Док не пређу ту дужину, ти се млади пупољци односно ластарићи развијају на рачун резервних материја, које се налазе у коленцима на којима су они насађени. Од тих резервних материја гиџа нема велике користи, јер ако их ластарићи не потроше, оне ће се ипак са орезаним ластаром одбацити. Али, ако се пусти да ти ластарићи израсту мало дужи, они ће се развијати о трошку резервних материја и то ће бити свакако на штету целе гиџе. Гиџа ће онда изгубити један део свога сока и резервних материја и то ће се свакако осетити и на берби. Према томе да би могли виноград у пролеће на време орезати ми ћемо у јесен извршити једно *привремено орезивање*, а тада је у осталом и радна снага јевтинија. Тим привременим орезивањем у јесен ми ћемо са једне гиџе уклонити све непотребне ластаре који би се иначе при резању у пролеће избацили., а само скратити површно на 5—6 окаца оне ластаре, који се имају орезати у пролеће. Тако се гиџе могу врло лепо да очисте и да спреме те се у пролеће може право орезивање и много боље а и много брже извести. Тим привременим орезивањем у јесен учинићемо, те ће лоза у пролеће изгубити сузењем много мање сока, јер ће се и много мање ластара орезати и много мање рана створити, па ће се гиџе утолико мање изнурити.

7. Избор ластара за орезивање на род.

Сви ластари на једној гиџи нису подједнако развијени, не избијају из дрвета исте старости, нити су пак сви подједнако плодни. Неки су од њих дебљи, неки су тањи, неки су избили из прошлогодишњег дрвета, неки опет из крака крље или непосредно из крље, неки су најзад роднији неки опет јаловији. При орезивању на род мора се, према томе, одабрати међу ластаримма, они, на које можемо сигурно рачунати да ће нам дати добру берву.

Напред смо већ казали да лоза носи род на једногодишњим ластарима, који су се развили на двогодишњем дрвету (ластару од две године). На слици *3* приказан је крак једне гиџе са својим ластарима, без лишћа, онако како изгледа у јесен или у пролеће пред резидбу. Ластари Б, и В, су родни, јер се налазе на двогодишњем ластару М. Ако од ова два ластара уклонимо ластар В, а орежемо на род ластар Б, добићемо из окаца на њему ластаре, који ће имати на себи рода. Орезани ластар В, на род, зове се *кондир*. За ластаре Б и В, који су нам већ донели рода, орезани ластар М, био је кондир. Казали смо да су ластари који избијају непосредно из крље обично јалови. Такав је на слици 3 нпр. ластар D. И ако код наших нарочито винских сората Прокупца Багрине. итд. и ти ластари по каткад носе грожђе, ипак их не треба орезивати на род, него просто уклонити или употребити за резнике. Ластар А је произашао из окца једног ластара, који је непосредно избио из крље. Он је био орезан кратко на једно окце, дакле, од њега се најпре добио *резник* R, па је онда произвео нови ластар А, који је родан, који се може према томе, ако се хоће и ако је потреба, орезати на род, на кондир. *Дакле, родни су на једној гиџи по правилу сви они ластари који су избили из кондира или из резника, па према томе само њих и треба остављати увек на род.*

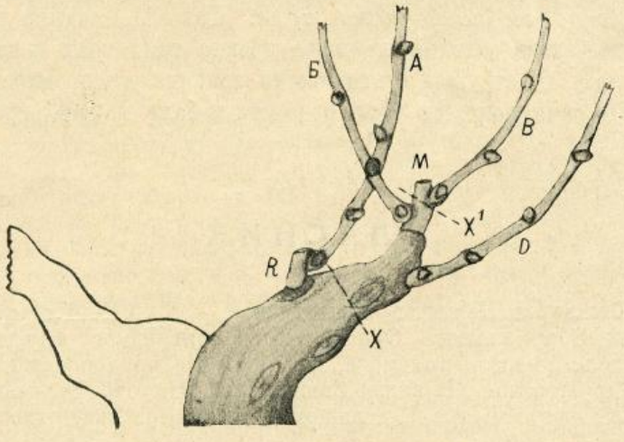

Слика 3. Крак једне гиџе са својим ластарима, М, кондир R резник

То је већ давно утврђена ствар, али се није могло досада дати никакво објашњење откуда баш да су нормално само ти ластари родни.

Један ластар, коме је опало лишће има у себи доста нагомиланих материја, које имају да послуже окцима за развијање младих ластара. Ластари, који су највише нагo-

милали тих резервних материја ваља разуме се међу родним ластарима, бирати првенствено за орезивање на род. То су обично добро сазрели ластари, нормалне боје и са приближеним коленцима. Такви су се ластари, нарочито још кад им коленца стоје близу једно другом, споро, постепено развијали, па је и праксом утврђено да су они увек родњији него ли ластари са раздаљеним коленцима, који су се нагло бујно развијали. У висини коленаца на једном ластару, биљни се судови сужавају, те се ту услед теже циркулације вода више задржава. Зато коленца остају зелена и онда, кад су делови између њих (интернодије) већ полу зрели. Што више коленаца има на ластару, што су, дакле коленца ближе једно другом, утолико ће и вода кроз такве ластаре теже циркулисати, а то само може бити у корист плодности тих ластара. *И због тога је увек корисније да се орежу на род ластари са збијеним него ли са размакнутијим коленцима.*

Још при избору ластара на род треба нарочиту пажњу обратити на дебљину ластара, који ће се орезати на род *Ластар, који се има орезати на род не треба да је ни сувише дебео ни сувише танак.* Сувише дебео и бујан ластар није добар за орезивање на род, јер такав ластар производи обично опет сувише бујне, али неродне ластаре. Сувише танак и слаб ластар нема опет у себи довољно резервних материја или није као што треба сазрео, те према томе производи, ако се сасвим ниско не ореже, сувише слабе ластаре. Многобројним огледима утврђено је да су *ластари средње дебљине понајбољи за орезивање на род.*

Ако се деси да на једном кондиру има два или више ластара (као на сл. 3) па се један од њих има оставити на род, онда треба првенствено задржати нижи ластар Б, разуме се ако не буде био сувише танак и слаб, а уклонити ластар В. Ластар Б, је ближи крњи, те се боље и рани. Али то није баш главни разлог што њега треба оставити пре него ли Ластар В ластар Б може нам у недостатку других ластара послужити као кондир. Нови ластари из тог кондира а и грожђе на њима биће много ближе земљи него ли кад би ластар В послужио за кондир. Уколико је пак грожђе ближе земљи утолико оно боље сазри, па утолико се и јаче и боље вино добије. Зато треба на једном кондиру увек, по могућству, *најнижи ластар остављати за орезивање на род.*

Најзад ако је облик гиџе такав да сви ластари иду више мање усправно, а такви су понајчешће облици наших гиџа, онда треба бирати и орезивати на род оне ластаре, *који се налазе по ивицама крље.* Тако ће средина крље, па и целе гиџе бити више мање празна те ће моћи и ваздух кроз лозу да струји и сунце својим зрацима да продире, што све иде само у прилог боље родности и боље каквоће грожђа.

(Наставиће се)

ГЛАСНИК

Отпоздрав Највишег Заштитника. — XXXIX Главни Годишњи Збор чланова Српског Пољопривредног Друштва и пријатеља пољске привреде, поздравио је пред почетак свог рада друштвеног Највишег Заштитника, Његово Величанство Краља Србије Петра I. депешом и добило је овај отпоздрав:

Вучку С. Богдановићу
Председнику Српског Пољопривредног Друштва
БЕОГРАД

Вредном Српском Пољопривредном Друштву од срца захваљујем на поздраву са Главног Збора и желим му и у будуће сваку срећу у раду на развијању пољске привреде.

Петар.

Нова Управа Српског Пољопривредног Друштва. — На Главном Годишњем Збору 24 фебр. о. г. изабрати су за чланове друштвене Управе сљедећа г. г.

За Председника, са свима гласовима присутних чланова, досадашњи Председник г. Вучко С. Богдановић, начелник Пољопривредног Одељења;

Са огромном већином:

За потпредседника г. Аца Живановић, инспектор, досадашњи члан Управе:

За чланове Управе: (за попуну половине која отступа сваке године):

Г.Г. Јован Ф. Вштетечка индустријалац, Борко Тодоровић, директор Трговачке Академије, Нинко Јовановић, шеф одсека за производњу дувана, Мирко Миљковић, управник Топчидерске Економије, Јоца Марковић, секретар Мин. Народне Привреде, Душан Крсмановић, управник лозног расадника, Велимир Н. Стојковић, писар Министарства Нар. Привреде.

А остају у Управи: још за годину дана: г.г. Алекса Поповић, АлександарМијоковић, Милосав Ж. Петровић, Д-р Миливоје Васић и Светислав Терзић.

Учешће на Збору — друштвеном 24 фебруара ове године нарочито на састанку пре подне било је толико, да је дворана у дому друштвеном где се зборови држе била малена, да поред друштвених чланова, изасланика Подружина, прими и све госте — пријатеље Друштва и пољске привреде.

Редовних чланова било је записано у списку 59, подружинских изасланика 18 и велики број гостију међу којима смо са задовољством умотрили сем редовних чланова г. г. Алексе Нешића и Трифуна Томића, још и ове народне посланике Косту Јевтића, Милију Батинића, Стојана Лукића и Маринка Марковића. Од старијих виђенијих друштвених односно подружинских чланова приметили смо г.г. Лазу Р. Јовановића, Јована Бадемлијића, Косту Д. Главинића, архимандр. Рувима, Вића Т. Радовановића, Љубу Р. Јовановића, Бориславa Тодоровића, Милутина Јовановића, Милоша Тодоровића, Рад. Нешића, В. Валенту, Ник. Белобрка, Милисава Јагодинца, Уроша Ломовића, Милана А. Тодоровића, Сретена Јевтића, Уроша Палеташевића, д-р Добр. Кнез-Милојковић, и 14 државних економа.

Нови редовни и почасни чланови. По кандидацији друштвених секција и предлогу Управе, изабрани су за друштвене *почасне чланове:* г.г. Ђура пл. Илић, уредник „Gospodara“ у Осеку, и Д-р Ј. Заводни у Прагу.

За редовне чланове: г.г. Борисав Станисављевић, суплент у Букову, Михајло Петровић, суплент у Букову, Влад. Тадић, председник Подружине у Ваљеву, Д-р Коста Поповић, агроном у Нишу, Милисав Јагодинац, књижар у Зајечару, Божа А. Поповић, економ Срп. Пољопр. Друштва, Коста Тодоровић, хемичар из Београда, Светозар Гођевац, индустријалац у Београду, Стојан Ђ. Симић, председник првостеп. суда у пензији, Сава Вукосављевић, виши војни ветеринар у Београду, Марко Љ. Ђедовић, економ из Стубла ср. ваљевски, Миливоје Т. Пауновић, учитељ у Мионици, Драгутин Радосављевић, држ. економ, Милан Атанасијевић, државни економ, Здравко Петровић, држ. економ, Светозар Максимовић, државни економ, Милован М. Миљковић, држ. економ, Павле С. Петковић, воћар Топчидерске Економије, Брана Обрадовић, учитељ у Миоковцима срез. љубићски, Јакша Бл. Божић, економ у Бадњевцу, Светозар Хаџић, учитељ у Сврљигу, Цветко Павловић, економ у В. Селу, ср. пожаревачки, Васа Живановић, економ у Станиној Реци ср. подгорски,

Управа Крушевачке Окр. Подружине. — Управни одбор Крушевачке Окр. Подружине конституисао се 3. фебруара ове год. и изабрао за:

Председника г. Витомира Витровића пензионара.
подпредседника Ант. Мајеровића окр. економа.
благајника Светоз. Бабовића трг.
деловођу Митар. Рајковић срески економ

За чланове управе: г.г. Стеван Сретеновић економ, Коста Врбић окр. марвени лекар, Милан Лепенац тр. Коста Г. Јанковић индустријалац, Ђока Б. Цериновић штампар, Васа Михаиловић учитељ, Васа Перчић учитељ, Арса Јовановић трг. и Мика Станковић адвокат,

Управа Жичке Пољопривредне Подружине. — На Годишњем Збору Жичке Пољопривредне Подружине, држаном 3. фебруара т. г. изабрана је управа у коју су ушли као:

Председник Благоје Тодоровић, управник Ратарске Школе
подпредседник Саватије Божић трговац.
благајник Јеврем Златић трговац
секретар Максим П. Богавац економ.

За чланове управе: г.г. Божа Новаковић економ. Душан Кнежевић економ, Младен Стојановић воскар, Милан Дунић суплент Ратар. Школе, Светозар Ристић трг. Радојко Вуковић трг. Милан Дамјановић економ и рачуновођа, Ратар. Школе, Сретен Петровић учитељ, Лека Јањић, Драгомир Чурлић екон. Милан Коларовић економ, и Велисав Милошевић екон.

Управа Рудничке окружне Пољопривредне Подружине. — Управа ове Подружине конституисала се изабрав себи за:

Председника Уроша Ломовића, адвоката
подпредседника Димитр. Ф. Косића, учитеља
благајника Срету М. Сретеновића трговац.
деловођу Милоја М. Ђорђевића држав. економа.

А за чланове Управе: Милинка Тодовића, механацију, Жику М. Илића ср. економа, Рајка Ј. Стефановића, економа, Милојка М. Лазића Чеду Б. Симовића економа, Чеду С. Ђуровића економа, БрануМ. Обрадовића учитеља, Гаврила К. Вуличевића економа, Матију Којића, Влајка Рајичића трг. и Недељка Миличевића.

Управа Тимочке окр. Подружине у Зајечару. — Управни одбор ове Подружине, у својој седници од 17 фебруара т. г. конституисао се, изабравши за:

Председника Милорада Тројановића, окруж. економа,
подпредседника Стевана Николића окр. деловођу,
благајника Љубу Ивановића, трговца,
деловођу Стојана Петровића среског економа.

За Чланове Управног Одбора: Николу Јовановића, окр. благајника у пензији. Божу Милановића, подблагајника, Станимира Нешића окр. марв. лекара. Светозара Маринковића трговца, Милана Убеновића, трговца Живојина Недељковића, трговца, Лазара Симоновића председника окружног одбора. Милију Богојевића, члана окружног одбора.

Нови трговински уговор с Аустро-Угарском. — Извозна тарифа за Србију. —

А.-Угарс. тар. бр			круна	
23	100	килограма	6·30	пшеница, наполица.
24	„	„	5·80	раж
25	„	„	2·80	јечам
26	„	„	4·80	зоб
27	„	„	2·80	кукуруз
31	„	„	2·40	боб, грашак, сочиво
ex 35	„	„	*слоб.*	грожђе свеже за јело у поштанским колетима
36 а)	100	кгр.	3·60	ораси зрели
36 б)	„	„	2·50	лешњици зрели

37 воће које није нарочито именовано, свеже:

1) кајсије	*слободно*	
2) брескве	2·40	круна
3) трешње	1·20	„
4) вишње	1·20	„
5) јагоде	10·—	„

6) јабуке, крушке и дуње:
а) непаковане — *слободно*
б) расуте у џаковима:

α) од најмање 50 кгр. бруто од 1 септембра до 30 новембра 100 кгр. *слободно*; од 1 децембра до 31 августа 100 кгр. 2 круне.

β) мање од 50 кгр. бруто кгр. 2 круне.

в) у другом паковању

α) у простом	3·70	круне
β) у вишестручном	5·—	„

7) шљиве:
а) домаће од 1 септембра до 30 новембра *слободно*, од 1 децембра до 31 августа 2·40 круна.
б) остале 2·40.
8) остало воће које није нарочито именовано *слободно*.
9) свеже воће у поштанским пакетима до закључно 5 кгр. тежине *слободно*.

Напомена. Јабуке, крушке и дуње свеже царинице се као и неспаковане односно као голе у џаковима ако долазе у колима, расуте у голом стању или у џаковима од најмање 50 килограма бруто тежине. Кола не смеју имати више од 8 одељака. На исти начин као непаковане односно голе у џаковима царинице се: јабуке, крушке и дуње свеже, ако оне само расуте или спаковане у џакове од најмање 50 кгр. бруто тежине у лађама долазе које имају одељења, ако такви одељци износе бар 6 кубних метара. Кола и одељци у лађама могу бити обложени хартијом или сламом и њима покривени, а могу имати и сламне подлоге.

38. Шљиве печене или сушене.

а) у бурадима или врећама које имају преко 50 кгр. бруто тежине, у сандуцима који имају најмање 10 кгр. бруто тежине или неспаковане 8. круна.

б) остале 10. круна.

39. пекмез од шљива без шећера	5·50	круна
63. волови од комада	60·—	„
Или по избору увозника од 100 килограма живе мере	9·40	„
64. Бикови од комада	30·—	„
65. Краве „ „	30·—	„
67. Теоци „ „	5·—	„
68. Овце и козе (па и шкопци, овнови и јарци)	2·50	„
69. јањци и јарићи	1·50	„

ex 70. Свиње под нарочитим надзором ветеринарно-полицискиx погодаба:

1) у тежини преко 10 кграма до закључно 110 кгр. од комада 11·— круна.

2) у тежини преко 110 кгр. од 100 кгр. 10 кр. живе мере

Напомена. Увознику стоји до воље за свиње у живој мери од преко 120 кр. захтевати царин. став од 22 круне од комада.

73. Живина сваке врсте (са изузетком пернате дивљачи):

а) живо:

1) гуске	*слободно*	
2) остала од 100 кгр.	4·—	круна
б) клано, черупано или очишћено	16·—	„

79. Јаја од живине па и жуманце и беланце течно *слободно*.

117 месо:

а) свеже 100 кгр.	30·—	круна
б) припремљено, и то усољено, сушено, димљено, пушено и кувано	45·—	„
ex 135 лигнит и кам. угаљ	*слободно*	

142 камен, сиров или само грубо отесан или више него са три стране сечен: не резане и не стругане плоче *слободно*.

„Тежак“ ће с гледишта пољопривредничких интереса говорити опширније о овом трговинском уговору, чим га добије, ако му се то јест кад и осталим Уредништвима стави на расположење.

Кланица и фабрика саламе Паје Јовановића у Младеновцу. — На месту где је растао коров подигао је вредни и заузимљиви Паја Јовановић модерну фабрику саламе. Зидању фабрике приступило је се тек у јуну месецу прошле године, а 1 новембра била је већ утолико готова, да се могло отпочети клање свиња и израђивање саламе. Фабрични плац износи 55.000 квадратних метара. Зграда је двоспратна и подигнута у виду правоугаоника. Дужина њена износи 113, а ширина 14 метара. У првом спрату налази се привремени стан сопственика фабрике са канцеларијом. Даље. привремено одељење за клање свиња и топљење масти, одељење за расхлађивање меса (ладњаче) и одељење за прављење саламе. У другом спрату налазе се пушнице и магацин за саламу. Колосалан је подрум. Ширина и дужина његова једнака је ширини и дужини зграде. Он има 3 одељења. У првом одељењу пуне се бурад са машћу, у другом и трећем одељењу пак соле се и слажу сланина и шунке.

Фабрика ће се ове године још проширити. Подићи ће се стални станови за сопственика фабрике и главни персонал, као и стално, засебно одељење за клање стоке. Извршиће се

инсталација потребних машина за прављење леда, производњу електричног осветљења, за топљење масти итд.

Од 1 новембра 1907 год. до закључно 13 фебруара ове год. када ја престала радити, фабрика је купила и поклала 7812 дебелих свиња. Укупна, просечна нето тежина ових свиња износила је 1,000.000 килограма у вредности од 780.000 динара. Према томе фабрика је плаћала свиње просечно по 78 динара 100 килограма клане мере.

За израду саламе потрошено је 250.150 килограма меса и израђено 18 вагона саламе. Сланине је произведено 500.000 килограма, масти 200.000 килограма, шунки 50.000 килограма.

Извезено је од прерађевина од 1 новембра прошле год. до 13 фебруара ове године:

1. Свињске масти 175.812 килограма за Француску, Швајцарску и Италију.
2. Сланине 403.637 килограма за Француску и Италију.
3. Шунки 27.131 килограм за Француску и Италију.
4. Саламе 33.582 килограма за Италију и Француску.
5. Сољеног меса 4.552 килограма за Италију.

При прегледу меса нађено је: 1. Бобичавост у 169 случајева; 2. Свињска куга и свињска зараза у 44 случаја; 3. Jcterus у 8 случаја; 4. Туберкулоза у 4 случаја; 5. Botryomykosis у 1 случају; 6. Екинококус у плућима 96 пута; 7. Прелом костију 18 случајева и 8. Дегенерираних јетара 21 комад.

Одбачено је: Целих свиња 17, месо од 117 свиња, а промењених органа и делова 139 комада.

На раду у фабрици било је 196 момака и то: 136 Срба, 35 Талијана и 25 Мађара. Највећа надница била је 7 динара, а најмања 1·20 дин. Велики део радника имао је поред наднице у новцу још и стан и храну.

Награда примерног пчелара — Ценећи рад на пчеларству г. Драг Н. Спасовића, управитеља основне школе, учитеља у Д. Љубовићу, Министарство Народне Привреде наградило га је, у овој години ,са свима потребним справама за пчеларство.

Говедарство у Хрватској и Славонији — извоз. — Говедарство у Хрватској и Славонији мора бити знатно развијено, када преко знатне домаће потрошње извозе тако много говеда. По „Господарском листу“ видимо да је извезено у стране земље.

Године	Грла	У вредности круна
1896	53.723	6,733.000
1897	54.965	6,544.000
1898	73.986	9,708.000
1899	88.962	13,492.000
1900	87.847	14,761.000
1901	104.132	19,912.000
1902	117.912	26,207.000
1903	137.869	35,995.000
1904	141.897	36,092.000
1905	153.770	41,475.000

За десет година говедарство је морало постићи огромне резултате, јер су ове две покрајине 1905 за своја говеда добиле од продаје на страну 7 пута више но 1896, кад је њихов извоз био просечно колико је и наш за последњих 10 година под уговорним стањем. Још боље се види напредак, ако се не цени само количина, но и вредност: 1896 добијало се просечно за говече круна 130, а године 1905 скоро 270 круна, дакле преко још једанпут толико.

Они су то постигли једно тиме, што су свима силама тежили увођењу гајења пићних биљака, а потом... што се нису одавали сањаријама као ми, да онда, кад им тржиште тражи што више меса, они се свима силама труде обратно, да подигну млекарство и млечност, већ и данас постављају себи у говедарству врло памет задатак: *настојати, да се држи још једанпут оволико говеда и гледати, да говеда буду још боља, то ће рећи да брзо расту, да узрасту крупнија, па да им тако брже стасају за продају, а сем тога да се за њих добије више новаца но досада.*

Да то постигну, да стање говедарства удвоје, морају тежити, да производњу сточне хране утроје; да боље обрађују и ђубре земљу и да што више пиће добију, а и што више пићних биљака засеју...

Другога пута и начина нема ни код нас за подизање говедарства, но... управљати се по својим природним и привредним приликама, а не по причању како је то у држави Данској, то у држави Швајцарској.

Увоз неких пољопривредних производа у Белгију без царине. — Услед лањске рђаве године и скупоће неки производи сад су ослобођени царине при увозу у Белгију као: гра, сочиво, кромпир, пресне и куване конзерве од меса.

Колики је 1907 био довоз меса у Беч и какву велику важност има бечко тржиште меса за снабдевање, најбоље показују ови бројеви: укупан довоз говеђег меса 1907 износио је 15,024.143 кгр. (спрам 15,186.015 кгр. 1906), 1,531.237 кгр. телећине (спрам 1,215.244 кгр.) 543.455 кгр. овнетине (спрам 448.631 кгр.), 8,199.492 кгр. свињетине (спрам 6,470.989 кгр.) и још 143.466 телади (115.651), 8.441 оваца (8299), 40.540 свиња (25.668) и 6925 јагањаца (8114)

Због тога је и пожурила бечка општина да закључи с нашом београдском кланицом још при крају лањске године уговор, да јој коље и шиље 20.000 волова и 30.000 свиња.

Наши пољопривредни стручњаци имају право што подсећају меродавне на ону велику истину: лако ће бити извозити, али тешко ће бити подизати! Брините се двапут више за подизање, но за извоз стоке!

Државно потпомагање општинских пашњака у Мађарској.— Министарство Земљорадње има у овогодишњем буџету 200.000 круна за подизање и побољшање општинских пашњака и за стварање угледних таквих пашњака. И тај посао поверен је је нарочитом стручном особљу... Ово не треба никаквог даљег објашњења.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Град — Сталаћ 21 фебр. 1908.

Председник општине Град — Сталаћа наредио је својој општини на састанку прошле недеље да ће строго казнити сваког онога, који буде ове „беле недеље“ ма шта радио воловима и колима — због града.

Тако пропадају сада овој општини најлепши дани за сејање овса и друге хитне послове.

Ја сам јуче известио начелника окр. крушевачког о овој јединственој будалаштини овог председника — која му у осталом није прва — и сад сам љубопитљив да чујем: какву ће помоћ добити наш свет од стране више власти у данашњој његовој тешкој економској борби.

А. М.
редован члан Срп. Пољ. Друштва

Из Крајине, крајем фебруара — Док новине доносе да у северним, западним и средњим деловима земље лију кише и да су реке набујале, ми у Крајини уживамо лепо, благо и суво време. Децембар нам је био снежав и снег се држао доста дуго. Јануар пак и фебруар били су суви, ветровити са омањим кишама у првој половини фебруара. Накратко, имали смо зиму више суву но влажну, и уз то и ветровиту са сувомразицама. Од снега земља је мало натопљена, а после једне сушне године може се већ знати колико је помогла ова зима. Ми не можемо рачунати на већу влагу од 30 см.; и због тога, ако нам касније не дође више влаге, не можемо се надати никаквом добру. Ријање је за нове садове извршено мало, и то само на местима где је земљиште раније култивисано; на леденама пак, и ако је ијоле земља тежег сложаја, апсолутно је немогућно било ни један јарак ископати. Али зато су ријавине које су извршене раније, у јесен и преко лета, сада изврсне за сађење, јер су од мразева иситњене и измрвљене. Лозе, понајвише резнице, траже се много, поглавито за стратификовање. У Крајини, и школовани и нешколовани, служе се готово искључиво стратификовањем, за своју потребу, а већином за продају. Тако припремљена лоза продаје се и за Бугарску и Румунију, те је стога неразложно у овом крају сузбијати препродају лозе, јер је то постало један привредни извор за појединце. Могло би се пребацити, што се мало који хоће да потруди да подигне матичњаке. него се ослањају на

државни лозни расадник, или набављају свакојаку лозу, понајвише родне хибриде, па их каламе. Ради тога потребно је јаче контроле. коју могу да врши само срески економи са ширим овлашћењем.

Услед благог и топлог времена, нарочито дању, вегетација се помаља. Пупољци на воћкама које раније цветају набубрели, а и на лози, на присојнијим и топлијим земљама, на пресеченим деловима виђа се сок. Још нас нада држи у хладне ноћи и што покаткад дуне хладан источни и северни ветар, те ће се цветање воћа и пупљење лозе ипак задржавати; али ће топлота превагнути, и вегетација ће се ове године развити свакојако пре но других нормалних година, — разуме се, ако овај садањи ток не пресече једна хладноћа од снега и мразева.

Овако је сада стање времена у Крајини. На воћкама се показује много цвета, нарочито на коштичавом воћу. И виногради су добро изимили. Озимице су такође добре, само је мало посејано, много мање но других година, а у неготинској околини производи се доста пшенице. Вина има по пивницама рајачким, рогљевским, мокрањским и др. још доста непродатог. Рачуна се да има од прошлогодишње бербе половина непродато, а вино у плитким пивницама не може да дочека лето. Продаје се: бело вино 30—36 дин. хектолитар, а црно вино од 24—32 дин. хл. Кад се крене редован саобраћај Дунавом надати је се, да ће и продаја живља бити, и да ће се отпражњени подруми београдских, шабачких и пожаревачких винара попунити крајинским винима....

Крајинска окружна пољопривредна подружина имала је 30 јануара главни годишњи збор. Но, мада су позиви за збор разаслати по округу и у месту, раније, ипак је одзив био веома мали. Подружина ова не може се рећи да није активна, па опет тако мало интереса за њу од пољопривредника и пријатеља пољопривреде! Али у Крајини као да мало цене зборисања у *оваким* удружењима.... Поред редовних послова на збору је попуњена Управа подружинска новим члановима; упражњана су места свих државних среских економа који су прошле године ушли у Управни одбор, а то с тога што су, с малим изузетком, узимали врло мало учешћа у раду подружинском. што је, разуме се, за осуду.

На првом свом састанку Подружинска Управа унела је у програм рада за ову годину као главне тачке: 1. Да се држе три повремена збора са поучним предавањима, и то у селима: Речкој. Михаиловцу и Јабуковцу; 2. Да се држе два практична винарска курса у Школи за Винодеље и Воћарство, и то; један пролетњи, један јесењи, за време бербе грожђа; 3. Да се у августу приреди изложба раног грожђа са изложбом вина од *нових* — калемљених и на песковима — винограда; 4. Да се умоли команда XIII пешадијског пука „Хајдук Вељко“ да прихвати намеру Подружинску. да војницима за време регрутске школе може држати предавање из виноградарства, воћарства и осталих пољопривредних грана.

— — Ђ.

КЊИЖЕВНОСТ

Књиге и новине

Изишле су из штампе:

Воћарство др-а Ђорђа Радића свеске V, VI, VII и VIII од 65 до 128 стране са четири табле у боји: *Брескве* — српска принцеза Јелена и Проскавска. *Крушка:* Калуђерка. *Трешње:* Волово срце, Костељача и црни Хрскавац. *Рибизле:* Црвене холандске. Београд. Штампарија Доситије Обрадовић 1908. Цена 2·20 динара или круна.

Ово дивот — издање, потпомогнуто новчано од Министарства Народне Привреде, моћи ће сад ускоро угледати света. Препоручујемо ово дело.

Привреда илустровани лист за живинарство и пчеларство, изашао је 2-ги број, на 2 штампана табака 8° за месец фебруар; власник и одговорни уредник Алекса — Аца — М. Живановић. Годишње 6 динара (за иностранство 8 франака).

Садржина 2-ог броја: **Живинарство**: Извођење и одгајање пилића — Рентабилитет (принос) живинарства — Стендард за орпингтонке (прописи немачког орпингтонског клуба): — Спољашњи знаци или обележаји — Дифтерија и колера живине.— Белешке — Новости — Питања и одговори.

Пчелерство: Користи од пчеларства по пољску и народну привреду (свршетак) — Услови за напредно пчеларење. — На пчеланику у месецу марту — Белешке — Новости — Питања и одговори — Књижевни преглед — Ценовник — Огласи.

Препоручујемо овај стручни лист за живинарство и пчеларство нашим читаоцима.

Наука о ђубретима, уџбеник за самоуке, као и за потребу ученика и учитеља пољопривреде, од Отоа Лемермана приватног доцента на универзитету Јени, са 21 сликом и многобројним таблицама, превео Мита Николић суплент Винодељ.-Воћарске Школе. Београд Штампарија С. Хоровица Београд 1907 8° стр. 328.

Уредништво је добило ову књигу тек сад на приказ и докле је разгледа проговориће о њој.

Трговинско-индустријски Преглед, службени лист одељења за трговину, радиност и саобраћај Министарства Нар. Привреде број 2-ги од 1 марта. Излази двапут месечно. Годишње 10 динара.

И у овом броју има драгоцених саопштења за трговину.

ОБЗНАНА

За Подружине и појединце.

Српско Пољопривредно Друштво извршило је набавке за ову годину и оне почињу стизати, те ће се моћи у току идуће недеље почети да одашиљу поруке, како досада учињене, тако и нове које буду упућене.

За стовариште је набавило и имаће у довољној количини:

Плавог камена потпуно и гарантовано чистог по јевтинију цену но лане:

Рафије мадагарскарске добре и јаке, по лањску цену;

Луцерке прованске чисте од вилине косице — због лањске суше и велике тражње биће знатно скупља (до 2.50 динара 1 кгр.):

Граорице, Проса, Еспарзете, Багрена, Гледичије, Мухара итд.

На 100 збирки повртарског семена најодабранијих сората свију најпотребнијих врста семена за обичан повртњак, (першуна, целера, шаргарепе, бораније, пасуља пешака и трешње, грашка, спанаћа, купуса, кеља, пашканата, киселјака, цвекле), по 3 динара и финијих (патлиџана, краставаца, тиквица, паприка, уз горњу збирку) по 5 динара збирка. Пошто је набављен ограничен број ових збирки, то треба похитати са порукама.

Даље: *плугова, дрљача, ручних сејалица, свију пчеларских и воћарских справа, тријера, вејалица, сецкалица, крупача,* јер је ступило у преговоре са првим фабрикама пољопривредних справа и машина, да заснује велико стовариште истих, како ће у свако доба моћи одговорити сваком потраживању оних пољопривредних потреба које имају сталну и велику проходњу.

До новога решења окружне Подружине имају права на лањски кредит и под лањским условима.

Бр. 1175. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 5 марта 1908 г.

До одређенога рока нису биле све Подружине, по пропису Правила, послале своје годишње извештаје, те с тога и нису могли сви ући у *Годишњи извештај Српског Пољопривредног Друштва.* Накнадно су послале извештаје: Подринска и Ужичка Подружина. Никако нису послале извештаје: Крагујевачка, врањска и топличка Подружина.

Исте Подружине нису послале ни Програм рада за 1908 годину и с тога при распореду овогодишње друштвене помоћи, оне нису ни обухваћене распоредом. Осталим Подружинама одређена је помоћ под условом, да претходно јаве и добију одобрење, на које ће их тачке свога програма употребити.

За дан-два добиће Подружине и акт о томе.

Управе државних пољопривредних завода, школа, пољопривредних станица и среских расадника умољавају се да **одмах** јаве Срп. Пољопривредном Друштву, колико, каквог семена пољопривредног, повртарског, воћарског и шумарског и по коју цену имају на продају.

Овај број пуштамо на табаку и по да читаоцима накнадимо садржином место заузето званичним радом Друштва и његових Подружина.

Уредништво.

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ ИМА ВЕЋИ број чистокрвних кокошака расе *„Мехелнске,“* од којих има по свередневно по више комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 У Ражњу.

2—20

ПРВИ ПРИВАТНИ ЛОЗНИ РАСАДНИК ОСНОВАН 1902 године у близини Бањске Жељезничке Станице, а по одобрењу г. Министра Нар. Привреде, има на продају 80.000 окаламљених и ужиљених лоза разне домаће сорте, како винске тако и асталске и то на подлози: порталису, рупестрису и берландијери.

Ценовник шиље на захтев бесплатно.

С поштовањем

Атанасије Радојковић

Ниш.

3—4

ЗА ОСНИВАЊЕ ВОЋНИХ РАСТИЛА У РАСАДНИКУ среза Брзо-паланачког, потребно је до 7000 комада младица од шљиве „Ђенарика.“ Моле се г.г. Државни економи, да који буде имао у своме расаднику ове младице на продају, да о томе изволи известити ову Управу.

ЕБр. 157. Из канцеларије Управ. расадника ср. брзопаланачког 9 фебруара 1908 године.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед броја 10. „Тежака“: — *Чланци:* Резултати седмогодишњег гајења сименталских говеда у Топчидерској Економији (наставиће се). — Услови по којима се одређује потребна количина стајског и вештачког ђубрета. — Гајење јоркширских свиња. — Како се саде воћке (сађење воћака). — О орезивању зрелих ластара на калемљеним лозама (наставиће се). — *Гласник.* — *Гласови из народа.* — *Књижевност:* Нове књиге. — *Обзнана.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЗНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., ПО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
ПРЕДСЕДНИК **Вучко С. Богдановић**

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 11. НЕДЕЉА 16 МАРТА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

ПОЉОПРИВРЕДНИ ОДСЕК НА НАШЕМ УНИВЕРЗИТЕТУ

Нашим читаоцима и свима другим пољопривредницима саопштавамо на овом месту значајну и пријатну вест, да је питање о установљењу Пољопривредног Одсека на Универзитету сад коначно решено и да ће се Одсек можда још почетком идуће школске године отворити.

И ако у закону „О Универзитету“ постоји одредба, да ће се у филозофском факултету установити пољопривредни одсек, ипак протекле су већ две године, а на томе се још ништа није радило, нити се у државном буџету предвиђала потребна материјална средства за тај одсек. И даље би можда, не зна се докле, тако остало, да садашњи Министар Народне Привреде г. Коста Стојановић није прихватио и са своје стране одлучно потпомогао предлог и захтев, да се одсек пољопривредни што пре установи, и да није понудио и осигурао довољно новчаних средстава за припремање и установљење одсека.

Да се виде побуде и разлози г. Министра Народне Привреде са којих је он предложио Министарском Савету све што је потребно о установљењу тога одсека, а тако исто и само решење Савета, ми их саопштавамо овде у целини.

Министарском Савету,

Пољопривредно школовање у Србији било је вазда сувише ограничено и скучено. Од ослобођења Србије, дакле кроз читаво столеће и нешто више, па досада урађено је на пољопривредном школовању само ово и оволико.

Прва пољопривредна школа, названа *Земљоделска школа.* установљена је у Топчидеру 1853 године и трајала само 6 година, јер је већ 1859 год. укинута.

Тек на 11 година после тога установљена је 1870 године *Земљоделско-шумарска школа* у Пожаревцу, која је била среће да проживи два пута више од своје претходнице; али је и она престала 1882 године, дакле после 12 година.

Да се празнина појављена престанком и ове друге пољопривредне школе колико толико попуни, — још исте 1882. године донесен је *закон о нижим пољопривредним школама.*

На основу тога закона установљена је и отворена 1882 године *Ратарска школа* у Краљеву, као прва нижа школа. Затим 1891 године *Школа за винодвље и воћарство* у Букову код Неготина и тек 1906. године *друга Ратарска школа* у Шапцу. Те тако данас имамо свега *три ниже пољопривредне школе.*

Сем тих нижих пољоприв. школа, на основу закона о пољопривредним станицама од 1898 године, треба да се установе у свима окрузима на пољопривредним станицама *практичне пољпиривредне школе.* Али се у току ових десетину година, откада постоји тај закон, успело установити само две такве школе, и то: у Ћуприји 1899 и Лесковцу 1904 године; припрема се и надати се, да ће се ове године установити још у Зајечару и Крушевцу, те ће их онда бити свега четири.

Не обзирући се на бројно стање школованих у оним првим двема школама, у Топчидеру и Пожаревцу, које су онако кратко време биле и прошле, ево колико су ове школе што сад постоје. дале школованог подмлатка. На име:

Ратарску школу у Краљеву, свршило је до краја 1907 године 565 ученика;

Виноделско-воћарску школу у Букову, свршило је до краја 1907 326 ученика;

Ратарску школу у Шапцу није свршио још нико;

Практичну школу у Ћуприји свршило је до краја 1907 133 ученика:

Практичну школу у Лесковцу, свршило је до краја 1907 године 34 ученика;

Свега је свршило 1058 ученика.

Толико је укупно младића, који су се у Србији школовали у садашњим пољопривредним школама. Број о коме скоро и не вреди говорити, а камо ли чинити каква упоређења са сличним школовањем у другим државама, ни са школовањем по другим струкама у нашој држави.

То је све што за данас постоји за стручну пољопривредну наставу у Србији. Сувише жалостан факт за једну чисто пољопривредну државу, у којој су преко 80 процената пољопривредници. То није ни чудо кад међ самим земљорадницима влада погрешан појам; као да њима нису потребне никакве пољопривредне школе и кад шта више избегавају да се њима користе и онде, где су им у непосредној близини.

Али се не може правдати, што и држава не ради у довољној мери на интензивнијем посећавању и школовању пољопривредника у овим нижим и практичним школама, а још ништа на школовању пољопривредног подмладка ни у средњим ни у вишим пољопривредним школама. Већ више од 25 година ми немамо сем 2—3 ниже, никаквих већих и виших пољопривредних школа. Држава кроз тако дуги низ година

ништа није ново створила, сем што је у *закону о Универзитету* предвиђено, да ће се у филозевском факултету установити *пољопривредни одсек*.

Док се помагало и стварало толико средњих школа, па и школа за поједине вештине; док је за трговачки ред створена и Трговачка Академија и док се побринуло да се има потребних школа за довољну спрему државних чиновника и службенике за скоро све друге струке у држави, — дотле нема ни једне ни средње ни више пољопривредне школе, па ни сам пољопривредни одсек на Универзитету није установљен и ако су протекле већ две године одкако закон постоји; и због тога та струка, пољопривредна струка нити има својих теоријски и пректички спремних људи за савремено и рационално извођење пољопривреде на имању, нити довољно људи за државне чиновнике и службенике те струке.

Међутим не треба се више заваравати, као да се у пољској привреди може бити и радити успешно и рационално без нарочите науке и знања из те струке. И сам наш земљорадник мора бити на чисто с тим, да ни у земљорадњи није довољно само оно, што се од оца види и радећи научи; и да је прошло оно добро доба, кад се он могао бранити оном народном изреком: „овако је и мој бабо радио, па му је добро било“. Данашње његове потребе и обавезе према држави и друштву у коме живи, траже много већу привреду и зараду, него што се може постићи радећи само, како се негда радило. Није му више ни земља снажна, каква је негда била, ни онолико по простору. колико је некада имао, па му не може доносити ни онолико приноса, колико је негда доносила.

Ма колико да се полаже и тежи. да се практичним радом утиче на побољшање и унапређење пољорадње код нашега и иначе неуког и сувише мало школованог земљорадника, ипак несме се само на томе застати нити мислити, да је толико довољно и да пољоприв. образовање не треба даље да иде.

Пољопривреда није више само емпирија, него и наука коју треба учити и знати, као и све друге науке. Да се пољска привреда може успешно водити без знања и умешности, без икаквих школа практичких и вежбалишта, не би се ни остали свет грабио и бринуо да има из године у годину све више својих пољопривредних школа и све већега ступња, јер веће образовање и знање пољопривредно добија се у вишим пољопривредним школама.

Али не обзирући се на такву немарност и неувиђаност нашега земљорадника, који већином и несхвата прави значај и вредност пољопривреднога школовања, — држава је позвана, да ради и уради нешто па и много више, него што је досада радила на томе. То захтева сама неодложна потреба, да се и у нас пољска привреда постави на рационалнију и рентабилнију основу. А таква се она не може одомаћити у народу све донде, док се са научног гледишта не проуче и не оцене све прилике у нашој земљи, које су од битног утицаја на њу, и док не буде и самих последника у тој грани привреде са јачом и већом теоријском и практичном спремом.

Већ и сам тај разлог толико је важан и толико пресудан, да изазове озбиљну пажњу и Министра Нар. Привреде и целе Краљевске Владе и да их определи, да не оклевајући даље, учине одмах оно што се може и колико се може, да се створи бар један виши научни центар, за школовање и усавршавање у пољској привреди. Но сем тога постоји и други, не мање важан разлог за такав један виши пољопривредно-научни центар, на име у томе, што Србија нема данас не само својих домаћих признатих научара у пољопривредној струци у правом смислу те речи; већ нема ни са довољном спремом ни из далека у довољном броју људи за своје државне службенике. Држава је данас спала само на оно неколико заоставших у својој струци ђака бив. земљоделско-шумарске школе у Пожаревцу и незнатном броју младића школованих о државном или свом трошку у средњим и вишим пољоприв. школама на страни. Па ни сви ти службеници немају често пута сву ону спрему и ону подобност, каква је потребна и каква је довољно прилагодна нашим приликама.

Због тога ни ове 2—3 ниже пољопривредне школе нису увек снабдевене ни са по оно неколико наставника, колико су им потребни, ни са поузданошћу да су сви од реда баш довољно спремни и дорасли за та места. Због тога и само Министарство Нар. Привреде, као централна пољопривредна управа, оскудева у особљу са највишом и јаком пољопривредном теоријском и практичном спремом. Због тога се и ово мало других пољопривредних, и државних и окружних и среских установа, помоћу којих треба непосредно на народ утицати и помагати развиће и усавршавање пољске привреде у земљи, поверавају често пута људима са мањом спремом, но што и сам закон дозвољава. Због тога су данас скоро сви расадници поверени људима из нижих пољопривредних школа, који су се спремали и који по самом духу закона о тим школама, треба да су заузети само на практичној примени на своме имању.

Као Министар Народне Привреде, позван да се бринем поред осталога, и о домаћој пољској привреди, мени је част предочити Министарском Савету као еминентну потребу *стварање једне више пољопривредне школе*, у којој ће се вишом стручном спремом њених слушалаца и проучавањем и оценом наших домаћих прилика, створити пре свега повољнији услови за привредни напредак у нашој земљи; и која ће сем тога спремати потребне наставнике за средње и ниже пољоприв. школе и стручне пољопривредне службенике и за Министарство Народне Привреде — за пољопривредно и шумарско одељење — за државне, окружне и среске економе, државне шумаре и подшумаре и у опште за сво оне позиве и положаје, који се постојећим и будућим законима пољопривредне струке буду предвиђали за извршење тих закона.

Питање би могло бити, да ли треба таква виша пољопривредна школа да буде засебна као чисто стручна школа у рангу пољопривредних Академија, или да буде на Универзитету. Мишљења наших стручњака су о томе била, па и данас су подељена, са довољно јаких разлога и за једно и за друго. Но како је то питање већ у неколико решено тим самим, што је законом о Универзитету предвиђено, да ће се у филозофском факултету установити *пољопривредни одсек*, то би се за овај мах, из млого и јаких разлога имало при томе остати.

Истина и тада, кад се тај одсек установи и отвори, биће грдно велика неједнакост у пољопривредном школовању, јер ћемо имати најниже, чисто практичне пољопривредне школе и на Универзитету највишу, више теоријску школу. Но та празнина између најнижих и највише школе вероватно ће се временом лакше попунити, било стварањем нарочите средње пољопривредне школе, било поступним повишавањем садашњих нижих пољоприаредних школа на ступањ средње, пошто се на Универзитету спреми и стручно особље за такве школе. Тек свакојако оснивањем пољоприв. одсека на Универвитету учинио би се један знатан корак унапред у пољопривредном школовању.

Ако пољопривредни одсек на Универзитету, који у главном има да обрађује пољску привреду као науку и да спрема поуздане и јаке теоретичаре те струке, буде имао потребне лабораторије, опитне и огледне станице и ако теоријску спрему буде наслањао и на практичну примену, — онда ће се њиме извесно постићи све оно ради чега га треба установити. Да тај свој задатак постигне, пољоприв. одсек има у неколико припремљено поље за практичну примену, јер би ступио и стајао у вези са већ постојећим домаћим пољопривредним установама и што има баш у непосредној близини, у Топчидеру, државну домену, скоро у свему за то погодну.

Сви довде споменути разлози довољно утврђују јаку државну потребу и истичу категоричан захтев: да се пољопривредни одсек на Универзитсту, на основу закона о Универзитету, установи и без одлагања отвори.

Брига и старање о установљењу овога одсека, као и осталих факултета и одсека на Универзитету, припада г. Министру Просвете и црквених послова. Као Министру Нар. Привреде, мени је дужност била да изнесем Министарском Савету разлоге и укажем му на журну потребу оснивања пољоприв. одсека. А да би се поред тога, дала г. Министру Просвете и црквених послова могућност, да се још у току ове године учине све припреме за установљење тога одсека и по могућству почетком идуће школске године и отвори; а обзиром на то, да ни овогодишњим државним буџетом као ни ранијих година није ништа предвиђено на тај циљ, мени је част предложити, да се најнужнија сума новаца за то стави на расположење из прихода Класне Лутрије. То би се могло учинити

још у овој години до извесне само суме. А почињући од 1909 године могло би се одвајати годишње и до 100.000 динара, пошто се овом годином измирује из прихода Класне Лутрије сав ануитет 6% зајма за грађење кланичне пруге, за који је Лутрија плаћала сваке године по 134.215 динара.

У дубоком уверењу да и Министарски Савет дели ово моје мишлење и да заједно са мном жели, да се законска одредба у другом ставу чл. 38. закона о Универзитету, уколико се односи на установљење пољопрев. одсека час пре приведе у дело, — мени је част предложити Министарском Савеуу, да изволи решити:

1. Одобрава се Министру Народне Привреде, да може у 1908 .години изузети из чистог прихода државне Класне Лутрије суму од 30.000 (тридесет хиљада) динара, за подмирење материјалних и личних трошкова, који се буду чинили за припремање и установљење Пољопривредног одсека. А тако исто да може почињући од 1909 године на даље изузимати како на те трошкове тако и издржавање тога одсека по 100.000 (сто хиљада) динара, сваке године, све док потреба захтева; а најдаље кроз пет година, дакле до закључно 1913 године и те суме стављати сваке године у државни буџет.

2. Да те суме према потреби ставља Министру Просвете и црквених послова на расположење, који ће их по споразуму са Министром Нар. Приведе и Управом Универзитета употребљавати на горњи циљ.

3. Да припреме за установљење и отварање пољопривредног одсека на Универзитету изврше такође споразумно Министар Просвете и црквених послова, Министар Народне Привреде и Управа Универзитета.

Министар Нар. Привреде
К. Стојановић с. р.

Министарски Савет усваја и одобрава у свему овај предлог.

8. Марта 1908 год.
у Београду.

Председник,
Министарског Савета
Министар Иностраних Дела,
Ник. Пашић с. р.

Министар,
Просвете и Црквених послова
Анд. Николић с. р.

Министар Војни
ђенерал,
Р. Путник с. р.

Министар Финансија
Д-р Л. Пачу с. р.

Министар Нар. Привреде
К. Стојановић с. р.

Министар Грађевина
Јов. П. Јовановић с. р.

Министар Правде
М. Трифковић с. р.

Министар Унутрашњих Дела
Наст. Петровић с. р.

Захвални у првом реду г. Министру Нар. Привреде и целој Краљевској Влади на оваквом решењу, ми најтоплије поздрављамо установу Пољопривредног Одсека на Универзитету, с пуним уверењем, да ће се са оволико новчаних средстава одиста моћи извршити организација одсека онако, како треба и како ће одговарати нашим потребама.

Нека је срећно и у добри час!

ВЕЛИКА ОПАСНОСТ ПО ДЕТЕЛИШТА

(Нова врста вилине косице)

Пољопривредна станица за испитивање пољопривредних потреба у Лајтмерицу, издала је један проглас којим упозорава пољопривреднике, на једну нову опасност која прети засејаним површинама луцерком а који ћемо проглас укратко овде саопштити.

На првом месту имамо да напоменемо, да су цене семену од луцерке (детелине) у овој години знатно отскочиле, услед лањске неповољне (сушне) године за производњу и жетву семена од луцерке, у главним крајевима за производњу доброг луцеркиног семена, и у Провансу у Француској и у Италији. У тим државама родило је луцеркиног семена једва за 40 од сто обичних досадашњих жетава, због чега су тамо још у почетку ове године исцрпљене све количине и сем најпотребније домаће потребе, за продају сталним купцима на ситно, све остало је већ испоручено за светско тржиште и махом већ и распродато. На тај начин прва је опасност за оне који све своје потребе, па и семе од луцерке поручују и набављају тако рећи, у очи дана сетве, у томе, што могу да добију место правог, најбољег прованског семена (француског), мешавину, или и чисто луцеркино семе, другог лошијег, нарочито мађарског порекла.

Још више, ако луцеркино семе купују и набављају од обичних продаваца, а не од Друштва, његових Подружина, или ако га не набављају, ако су задругари од Земљорадничких Задруга, онда нарочито у овој години, могу од тих продаваца — бакала — добити семе од сасвим друге неке детелине, место семена од луцерке у опште, па ма било и лошије каквоће и мађарског порекла. У овој години сваком купцу треба нарочито да буде подозрива свака понуда, луцеркиног семена (погрешно код нас званог „детелинског“) *па ма с које стране долазила*, ако је испод 2,00 до 2,50 динара килограм. По ту цену, то ни пошто, не може бити семе од праве луцерке, јер ни један продавац „детелинског“ семена у Србији, није могао правити закључак, у право време за то, у октобру, новембру или децембру, па и онда право прованско луцеркино семе, не би могао продавати испод горње цене. Нама су шта више познати случајеви, где су наши и вићенији продавци семена, били жртва подвале, због погрешног назива „детелинско семе“ (место семе од луцерке), појагмивши се нижом ценом, да од страних агената купе и продају место семена од луцерке — семе од жуте, румене или и беле детелине које је и много јевтиније и које не служи ономе, чему луцерка, нити онолико траје засејани усев, нити онолико и онаквих откоса даје, нити ону и онакву храну стоци даје као сено од луцерке. А ове године је још највећа могућност за то, баш због скупе цене свега, а нарочито луцеркиног семена, да наши пољопривредници за скупе паре своје, од таквих непоузданих и неумешних продаваца добију не само свашта друго место семена од луцерке, *већ са семеном да унесу* у своје њиве и луцерништа *опаку вилину косицу* која је наметница на луцерки и која је у стању да за кратко време поништи целу нашу сетву.

Али највећа је опасност, при таквој куповини семена из непоузданих извора, што *поред обичне ситно-зрне вилине косице* (Cuscuta Trifolii Babyt.), *могу увући у своје њиве и усеве и друге неке врсте страних вилиних косица, опасних по сва детелишта и вештачке ливаде,* као што су тако звана **свињска вилина косица (Cuscuta racemosa Mart.)** са њеним подврстама *миришљавом* (Cuscuta suaveolens Sèr.) и *ситнолистом њивском вилином косицом* (Cuscuta arvensis

Beyrich.). Услед крупноће њиховог семена (зрна) ове стране врсте вилине косице, назвали су у трговини именом *крупне или грубе вилине косице* и оне су у последње време у Европу пренете из Америке, са детелинским семеном набављеним отуд — преко мора, као и многе друге опаке штеточине, што их је Европа добила услед грамзивости купаца, да у свему, па и у набавци семена, гледају на што већу јевтиноћу, без икаквих даљих обзира. Ове крупно-зрне врсте вилине косице у детелинском семену велика су опасност, велика мука и невоља за семенарску трговину и за пољску привреду. *Такво детелинско семе много је теже очистити*, но оно које у себи садржи само семе од обичне ситнозрне вилине косице, јер је *зрно ове вилине косице исте крупноће које је и зрно од луцерке*. Ништа друго не остаје, но се морају чистити на решетима крупно-шупљикавим и са врло јаким ветром, због чега је при чишћењу таквог семена врло велики отпадак и знатан губитак у детелинском семену, често до 50 и преко 50 процената и опет се нема довољно поуздања, да ће и на тај начин очишћено семе бити сасвим чисто од ове нове опаке вилине косице.

И пољопривредна станица за испитивање семена у Лајтмерицу опоминье пољопривреднике, да се баш у овој години, због прошлогодишње лоше жетве имају плашити подвала, јер се морало увући много прекоморског детелинског семена у трговину, а то скрива у себи опасност, да се крупно-зрна вилина косица увула наново и да се још и више но досада распростре, што би могло причинити грдне штете у већ засејаним детелиштима свуда у Европи.

Горња станица у току прошле године, у многим угледима (мустрама) детелинског семена, нарочито мађарскога порекла, послатим станици ради испитивања, нашла је масу крупно-зрне вилине косице. И како ово детелинско семе трговци мешају или под именом француске луцерке продају, то ваља, при куповини семена бити особито смотрен, *исто набављати само из поузданих извора*, како не би по скупу цену којом се данас детелинско семе плаћа, навукли себи и своме крају још једну велику беду на врат, уношењем и ширењем ове нове и опаке биљне наметнице.

Не могу се догледати опаке последице грдне штете која нам прети уношењем и распростирањем крупнозрне вилине косице, међу наша и онако с муком и великим жртвама подигнута детелишта (луцерништа). Због тога ваља бити у највећој мери смотрен и не посејати ни зрнце луцерке пре но што углед (мустра) од семена не буде испитан у огледној пољопривредној станици у Београду. И то како семе што смо га сами произвели. тако још и више оно семе које смо од другога купили. Није довољно ослањати се једино на добар глас радње која семе продаје, или на тако звану гаранцију (јемство) о чистоти семена од вилине косице. но не треба нипошто пропустити да се семе претходно не испита на огледној пољопривредној станици. *Још би најбоље били обезбеђени од предстојеће нам опасности, ако би Министарство Народне Привреде, порадило где треба, да се преко царинарница не сме доиста увести ни једно зрно луцерке или детелине, докле се не добије уверење о чистоти семена од вилине косице, са наше станице за испитивање семена.* Као што предвиђа Општа царин. тарифа бр. 31 тач. 4 (стручно испитивање детелин. семена) *па ма оно (детелинско семе) било увожено у џаковима иломбираним од стране државне контролне станице за испитивање семена, оне државе, из које се семе од луцерке увози.*

Но ни све то није довољно, ваља и сами пољопривредници, да настану, па да на својим детелиштима, одмах благовремено утамане сваку и најмању појаву вилине косице и то сви слошке и договорно, са много више усрђа и мара. но што су то досада чинили, јер је опасност на прагу да се гајење ове по Сточарство благословене пиљне биљке не проигра и на рђав глас не изнесе, уношењем и ових нових опаких наметница које прете, да нашој Пољској Привреди зададу врло осетан велики удар.

Пољопривредници у памет се!

Не набављајте своје семе од кога му драго!

Резултати седмогодишњег гајења сименталских говеда у Топчидерској Економији

од

Мир. Миљковића

(Наставак)

Код добрих сименталских музара виме је увек добро развијено и пре се може рећи да је велико. Чак је код неких музара виме врло велико, са свим бело, голо и без и каквих длака.

Млечно огледало и млечне жиле јако су развијени. Кожа је прилично танка, еластична, но не сме бити сувише фина — танка. — Код крава је увек тања кожа но код бикова.

Физиолошке особине. Сименталска говеда имају округле облике тела. Здрава су и снажне кошчане грађе. Врло су јешна (тако да се може већ рећи да су и прождрљива), раздражљива су; показују јак нагон при парењу. Врло су издржљива нарочито у запрези на дужим одстојањима. Краве су добре музаре о чему ћемо у нарочитом одељку говорити. Ова раса говеди важи као врло питома, јер се не вероватно брзо навикне на лепо опхођење одгајивачево. Бикови су мирни тако да се до четврте године могу и на паши држати. Старији бикови, кад се стално држе на стајском храњењу постану злоћуди. Носне прстенове младим биковима не треба ударати али старијим треба, јер бику не треба никад веровати ма како био миран. Швајцерска пословица вели: „Муни (бик) остаје Муни“.

Старији сточари полагали су много на величину и тежину, данашњи пак сточари највише полажу на особину млечности, финоћу, и округлину тела.

* * *

Три су битне добре одлике сименталских говеди:

а) *Млечност - масноћа млека*

б) *Гојазност, и*

в) *Издржљивост у теглењу*

У погледу садржине масти у млеку може се ставити овако поређење:

Процентуална садржина млека код сименталских крава износи у 100 делова,

Масти	4·050
Сувих делова	13·265
Сувих немасних делова	9·215

Од страних признатијих сојева, ни један не даје овако масно млеко. Само земаљски сој у Немачкој познат под именом „Glaner“ који је постао укрштањем у парењу домаћих крава са сименталским биковима, — даје млеко са 3·163 масти 13·567 сувих делова и 9·404 немасних сувих делова.

Сименталско је говече по целој Немачкој јако распрострањено. За поправку млечности скоро код свију сојева говеди који се у Немачкој гаје, узимају искључиво сименталске бикове. Видеће се мало ниже да су сви сојеви говеди у Немачкој млечнији од сименталског, па и пак се млечност поправља само укрштањем у парењу сименталских бикова са кравама др. сојева.

Професори на Пољопр. Академији у Бон-Попелсдорфу Рам и Хаузен који се годинама баве проучавањем сименталског соја говеди, нарочито испитивањем млека, тврде многобројним опитима: да је млеко сименталских крава масније од млека: Швицких, Остфризијских и још 4 немачка земаљска соја. Они тврде опитима још и ово да се најзнатнији немачки сојеви говеди брже развијају, боље реализују утрошену храну, веће су млечности итд. па ипак млечност свих ових сојева поправљају сименталским сојем само за то што *сименталске краве дају најмасније млеко.* Хоће квалитет а не квантитет — количину — млека; теже томе да им краве дају масно млеко. Само тако и на тој јединој основици раде Немци на поправци млечности код земаљских сојева говеди скоро у свима провинцијама.

Дневном мужом (за 24 часа) сименталске краве дају на 1000 кгр. телесне тежине 22·89 литара док остали признати сојеви који се одликују млечношћу Швицки, Бернски, Остфризијски, Мелталски дају најмање 25,09—32,77 литара млека на 1000 кгр. телесне тежине. Само сој „Glaner“ даје 21·59 лит. на 1000 кгр. телесне тежине. Као што се види сименталске краве по количини млека која се добија дневном мужом стоје тек на петом месту од горњих признатијих сојева.

Годишњи принос млека и телесни прираштај.

Професор Рам и Хаузен на Пољопривредној Академији у Попелсдорфу мерили су телесни прираштај крава од $2^1/_2$ године старости па на више и нашли су да је на трећем телењу просечна тежина појединих сојева са одгорарајућом количином млека, масти, сувих масних и сувих немасних делова на 1000 кгр. била ова:

	На 1000 кгр. телесне тежине		
телесна тежина у килограмима	количина млека у литрима	масти у кгр.	сувих масних делова у кгр.
Швицки · · · 567	5150·01	185·32	471·16
Сименталски · 659	5565·32	245·61	512·24
Остфризиј. · · 559	6451·75	199·3	561·7
Нидерхајнски 547	5879·97	191·8	516·9
Вестервелдски 323	2677·7	102·4	249·6
Гланерски · · 418	27·59	114·7	260·5

Тежина пак крава сименталских на трећем телењу у заводу Топчидерске Економије и то узета просечно од 27 грла, износила је 630 килограма; бикова четворогодаца 750—800 кгр. преко 5 год. па на више 960—1100 кгр. бикови бачени на гојење достижу живу тежину до 1200 кгр; двогодац бик тежи 400—560 кгр; јунице двогодке 300—520 кгр. мушка одбијена телад 180—360. женска одбијена телад 120—290 кграма (у 6 мцу). Тежина телета на 3. часа по телењу тежи 42—59—63 кг.

(Свршиће се)

О ОРЕЗИВАЊУ ЗРЕЛИХ ЛАСТАРА НА КАЛЕМЉЕНИМ ЛОЗАМА

Једно предавање, које је држао виноградарима по државним лозним расадницима

Велимир Н. Стојковић

...

Наставак

8. Како треба орезивати ластаре.

Да видимо сада, када смо већ проучили, у које се време врши орезивање и које ластаре треба остављати на род, како се ластари орезују.

Ластари се могу орезивати са воћарским маказама (сл. 4) или са разним врстама косира (сл. 5 и 6). Кад се орезивање врши са воћарским маказама, онда се ластари услед притиска и горњег а нарочито доњег реза прилично угњаве, те пресек није гладак и чист, услед чега и ране на ластарима, створене пресеком, теже зарашћују. Кад се ластари орезују са косиром, онда се они не пригњечују, већ је пресек са свим гладак, те ране много брже зарашћују. Орезивање се много спорије врши са косиром и ту је потребна извежбаниција рука, него ли са воћарским маказама. Због тога се и употребљују код нас, а и код других народа, скоро искључиво воћарске маказе за тај посао.

Буди како да је оруђе, којим ће се орезивати ластари, оно треба да је увек довољно оштро, те да ластаре добро одсеца. Иначе, ако је то оруђе тупо, ластари се јако пригњављују, пресеци нису чисти и ране теже зарашћују.

Пре него што ће се орезати ластари на једној гици, треба нарочито испитати, како је напредовала и како је родила та гица у тој, односно прошлој години. Ако је гица добро напредовала и релативно добро родила — а то се познаје по остацима од петељака од гроздова на ластарима — и ако је тај род није ослабио, на њој ће се оставити онолико исто кондира и онолики исти број окаца на тим кондирима као и у прошлој години. Ако ли је пак вегетација гице била нешто слабија, што се познаје по мало тањим ластарима, онда ће се на таквој гици кондири орезати мало краће него ли у прошлој години, па и ако сама сорта лозе тражи дуже орезивање; или ће се пак смањити број кондира, ако их је у прошлој години било више. Деси ли се пак да је гица постала знатно бујнија што се познаје по дебљини њених ластара, онда ју треба боље оптеретити грожђем т. ј. орезати јој кондире мало дуже или пак оставити, који кондир више него у прошлој години, или најзад применити на њу мешовито орезивање, остављајући јој поред кратких и један подужи кондир. који се савија на лук и привезује за крљу. Деси ли се пак да је гица јако ослабила, што се познаје по сасвим танким ластарима на њој, онда о орезивању на род не треба ни мислити. У том случају треба и крљу смањити, т.ј. воћарском тестерицом (сл. 7) одсећи један њен део и све ластаре на њој орезати врло кратко — у главу. Тако ће се гица подмладити и бујније потерати, те ће се доцније моћи корисно експлоатисати.

Кондири на гици, као и у опште ластари. који се орезују ради стварања основног облика, треба да су по могућству симетрички распоређени, како би се гица у свима правцима подједнако развијала и била свуда подједнако оптерећена плодом. Увек при орезивању понајпре треба орезати све ластаре у средини гице (разуме се, ако ова није издужена у виду кордунице) и старије, осушено дрво да би се онда могли згодније изабрати они ластари, који се имају орезати на род. Ластари у средини гице непотребни су, јер су пре свега услед велике бујности мање родни, а осим тога још

чине, те ваздух и сунчани зраци не могу да круже кроз гицу. Напред смо навели да се онда, кад ваздух и сунчани зраци не могу да круже кроз гицу и оплођавање теже врши и пероноспора и друге болести услед сувишне влаге више шире и грожђе теже сазрева и лакше трули. Те ластаре, у средини гице, треба до корена одсећи да, при њиховој основи, не би у току године избијали нови, млади ластари. Остале

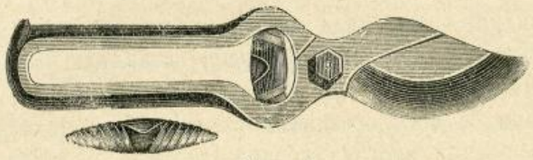

Слика 4.

Слика 5.

Слика 6.

Воћарске маказе и косири за орезивање ластара

пак непотребне, нарочито дебље ластаре, не треба орезивати сасвим до корена јер се онда праве велике ране, које теже зарашћују а и кад зарасту доста ометају правилно кружење сокова. Те ластаре треба орезивати нешто мало више од основе тако да од њих остане један мали патрљак, који ће се у идућој години уклонити. Истина је да ће при основи тог патрљка у току године избити млади ластари; но они се могу још док су зелени лако уклонити. те да се не хране на рачун грожђа.

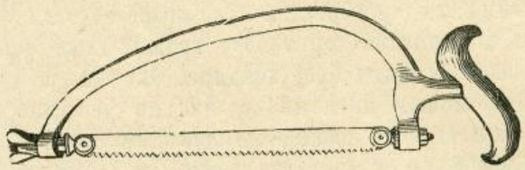

Слика 7. Воћарска тестерица.

Број кондира, који се остављају на једној гици, зависи од старости и развића саме гице. У почетку треба остављати по 1 или 2 кондира, а доцније кад се гице мало боље развију и постану бујније по 3 па и 4, а у изузетним случајевима и по 5 кондира. Разуме се овде је само реч о лози која се гаји на ниским основним облицима. Доста је тешко постављати правила о томе колико кондира треба оставити на једној гици; то само добар резач може, пошто добро промотри гицу, тачно да оцени.

Кад су се тако изабрали ластари за кондире, који ће донети род и резнике, који ће послужити за стварање нових кондира, они се онда орезују преко коленца, ако су ова близу једно другом или преко интернодија, ако су коленца раздалеко једно од другог. Код дэмаћих лоза на сваком коленцу има по једна препона (сл. 8), којом су раздвојене сржи двеју суседних интернодија. Ако се ластар ореже преко коленца, онда кишна вода неће моћи улазити због те препоне у ластар, те неће изазивати труљење. Кад пак коленца стоје раздалеко једно од другог, онда се ластари орезују по срединии нтернодије и косо или на неколико сантиметара изнад најгорњег остављеног окца да не би сувише стрчали над гицом. Истина је да онда нема препоне, која би спречавала улазак воде у орезани ластар, али кос пресек олакшава отицање кише низ ластар те се и орезивање ластара изнад коленца преко интернодије, није рђаво показало у пракси. При самом орезивању ластара, кад се тај посао врши воћарским маказама, добро је да се онај доњи издубљени рез на маказама постави одоздо, с доње стране, а горњи одозго, с горње стране. Онда се део ластара, који се баш доњим резом нешто пригњави горњим резом одсеца и одбацује

Слика 8. Уздужан пресек од једног ластара домаће лозе.

Најзад, добро је, кад су се већ орезали ластари, да се са гице ољушти она стара кора, која ничему не служи, те да се тако разни шкодљиви инсекти који су под њом нашли себи склоништа изложе утицају ладноће и тако униште.

Резач, дакле, мора да мотри при орезивању: а) да свакој гици очува нормално развиће. које она треба да има ради правилне експлоатације, б) да се, у колико је могуће више искористи бујност гице у корист плодности и в) да остављени кондири на гицама буду тако распоређени како ће се гица у свима правцима подједнако развијати и бити свуда подједнако оптерећена родом. Он треба за дуго да размишља, да се тако рећи разговара са сваком гицом, пре него што ће јој орезати ластаре. Зато орезивање сваке гице треба вршити лагано и са врло великом пажњом и опрезношћу. Ето зашто не треба хитати да се што већи број гица ореже за један дан, нити пак то тражити од резача, ако се хоће да виноград буде доиста рационално орезан.

(Наставиће се)

ГЛАСНИК

Производња шећерне репе у 1907 години. — У прошлој години било је код нас под културом шећерне репе свега 2240 ектара. Од ове површине 165 ектара поплавила је вода и култура репе напуштена је. Према томе фабрика шећера одкупила је у прошлој години репе са 2075 ектара из следећих округа и срезова:

Округ београдски:

Срез врачарски	55·93	ект.

Округ смедеревски:

Срез орашки	341·63	„
„ подунавски	483·45	„
„ јасенички	80·77	„

Округ ваљевски:

„ посавски	14·97	„

Округ подрински:

„ поцерски	26·96	„
„ мачвански	230·29	„

Округ пожаревачки:

„ моравски	12·39	„
„ пожаревачки	61·42	„
„ рамски	84·51	„
„ голубачки	3·44	„

Округ моравски:

Срез параћински	188·66	ект.
„ деспотовачки	0·53	„
„ белички	18·99	„
Округ крагујевачки:		
„ крагујевачки	254·60	„
„ лепенички	90·94	„
Округ крушевачки:		
„ расински	28·17	„
„ ражањски	10·60	„
Округ нишки:		
„ моравски	15·38	„
„ алексиначки	33·91	„
„ нишки	37·93	„
Укупно	2075.25	ектара.

Са ове површине одкупљено је произведене шећерне репе 32,800.391 кгр. и исплаћено произвођачима 591.888·10 динара.

Од одкупљене репе прерађено је свега 27,140.000 кгр. а 5,660.391 кгр. пропало је од трулежи на пријемним станицама услед јаке нагомилаености и оскудице у подвозним средствима.

Из овога рачуна види се да је фабрику шећера коштало 100 кгр. шећерне репе 3·47 динара.

Резанаца од шећерне репе продато је:

у Београду	2,274.212	кгр.
„ унутрашњости	80.000	„
Укупно	2,354.212	кгр.

Од целокупне суме резаваца продатих у Београду. продато је 722.782 кгр. по 0·20 дин. а остатак по 0·40 динара од 100 кгр.

Услед топлог и сувог лета репа је показала сразмерно велику поларизацију, али је сок био доста нечист.

У овој години ставиће се веће површине под културу шећерне репе, па ако буде време у порасту подесније, моћи ћемо читати и боље резултате.

Производња у среским воћним расадницима. — Од установљења среских воћних расадника до закључно 1907 године раздато је народу:

Окалемљених воћака разне врсте:	322.060	комада
дивљачица за подлоге и ограду	313.668	„
калемљене лозе	276.339	„
Резница америчке лозе	2,425.100	„
Разног дрвећа и шибља	391.218	„

Сем тога издата је велика количина калем - гранчица разног благородног воћа из сортиментских расадничких воћњака.

Ј. М.

Производња олајне репице у 1907 години. — И ако је Министарство Народне Привреде настојало да се гајење олајне репице што јаче у народу одомаћи ипак се са њеном производњом не можемо похвалити. Произведено је свега 56.000 кг. и то највише у окрузима Ваљевском, Смедеревском, Пожаревачком, Нишком и Моравском. Скоро сву произведену количину репице одкупила је фабрика теста и зејтина Косте Лазаревића у Београду и плаћала је за њу од 22 до 23 дин. од 100 килограма.

Ј. М.

Девети међународни марвено-лекарски конгрес у Хагу. — Изишла је претходна објава, да ће се тај конгрес држати у септембру 1909, под заштитом Њ. К. Височанства принца Хајнриха нидерланског, херцога мекленбуршког и образовани су одбори: почасни, приређивачки и извршни. Председник почасног одбора је министар за пољопривреду, занате и трговину. подпредседници министри спољних, унутрашњих послова, ратни и колонијални и изванредни посланици и пуномоћни министри Белгије, Кине, Немачке, Француске, Велике Британске, Италије, Јапана, Персије, Португалске, Румуније, Турске, Сједињених Сѣвера-Америчких држава; заступник свете столице, председник посланичког дома, генерални директор пољске привреде у Хагу и директор пољске привреде у Буитенцоргу (Јава). Приређивачки, као и извршни одбор састављају стручњаци теоретичари и практичари марвено-лекарске и сточарске струке у Холандској. Обавештаје дају Д-р Д. А. де Јонг, главни секретар извршног одбора у Лајдену; др. Х. Ремелте други пословођа истог одбора у Хагу и др. Х. Маркус у Утрехту.

Из примедбе једне видимо, да се још нису одазвали позиву да се приме почасног подпредседништва посланици Аустро-Угарске, Русије и Шпаније у Хагу.

Изложба и трка коња. — Министарство Иностраних Дела, на основу саопштења овд. Италијанског Посланства, известило је Министарство Народне Привреде, да ће се у Риму одржати од 29 априла до 5 маја ове године (по н. к) међународни „Concours hippique“ на тркалишту „Tor di quinto“, под покровитељством Њ. В. Краља Италије.

Право на такмичење имају и грађани и официри. Такмичари се могу користити попустом од 75% на италијанским железницама за вожњу и 50% за транспорт коња; а сем тога имаће и бесплатан стан у првим хотелима у Риму, за све време конкурса.

Ближа обавештења даје одељење за пољску привреду и ветеринарство Министарства Народне Привреде, у самоме Министарству.

Пољопривредни стручњаци при конзулатима. — Мађарска је већ у том погледу учинила приметан напредак за крчење пута својим трговинским и индустријским производима на Исток, али и на Запад, нарочито крчењем пута, раније извозу вина, а у потоње доба масла, и ту недавно и воћа и прерада од воћа.

У Аустрији подижу стручни кругови свој глас да се ради подизања трговинског саобраћаја са иностранством, у њихове конзулате на страни одашиљу ваљано спремни практичии пољопривредници, да неколико месеца проведу на путу по тој страној држави, бавећи се проучавањем свега онога што пољопривреднике интересовати може, да се обаве̂сте о тржишним приликама, сазнаду за напретке у извођењу пољопривредних мера и руковођењу пољопривредним предузећем на имањима, да се упознаду са новим гранама производње са пољопривредним справама и машинама у употреби, како би и домаћа пољска привреда, као и привреда уопште, дакле и трговина и индустрија могле из њихових описа и извештаја црпети сву поуку потребну им за подешавање својих предузећа и свога рада. Одашиљање тако озбиљно спремних пољопривредника у иностранство, то је мера коју свима силама од владе изискивати треба, јер је то врло важно практично, управо животно питање привредног напретка.

Шта имамо ми у том погледу више да додамо? У нас и у конзулатима на најважнијим местима за нашу извозну трговину, заступљене су све друге струке и гране, само пољопривредна није, нити ко и помишља, да су за таква проучавања на страни и пољопривредни стручњаци потребни и на своме месту.

Полет рибарства у Немачкој (Баварској, Пруској, Саксонској), достигао је последњих година огромне размере. За чудо је колико је основано нових рибњака на све стране и то уз припомоћ државних и приватних инжињера. И ако и сами пољопривредници узимају живога учешћа у подизању рибњака из својих сопствених средстава, ипак држава предњачи у томе оснивањем биолошких завода. од којих поједини имају и до 40.000 марака годишње државне помоћи. Приређивањем многобројних курсева из рибарства на зимским, средњим и вишим пољопривредним школама, шире знања из рибарства у пољопривредничким круговима. Потрошња рибе у Немачкој је невероватно велика и когод би отишао на главно берлинско тржиште, тај би се зачудио колико се рибе јавним надметањем на свих пет места за то, посведневно прода, како морских риба, тако и из слатких вода. Берлин и други немачки градови не плаћају никакву ни државну, ни општинску трошарину на рибу која би је поскупљивала, чак шта више жељезничка тарифа има врло ниске ставове за пренос рибе и она се најбржим начином преноси на место опредељења. Све то иде на руку већој продаји, на тиме и већој потрошњи рибе. Дакле цео ток послова око производње и продаје рибе, у интересу њене веће потрошње, подешен је на један смишљен и паметан начин и отуда има велике користи како становништво, потрошачи, тако и произвођачи.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Расадник среза бањског у 1907 години за унапређење појединих пољопривредних грана у своме срезу. — Неће бити на одмет да саопштимо „Тежаку“ у појединостима у цифрама годишњи рад овога расадника за поједине пољопривредне гране.

За воћарство

Издато је у народ садница од облагорођеног разног воћа и б. дуда.

а) бесплатно: јабука разних сората	2573
крушака	250
трешања	1055
б. дуда	1228
свега	5106

Овај број садница раздат је на 948 грађана све кућних домаћина, према броју домова узео је бесплатно саднице сваки четврти дом, а по броју пореских глава свака седма пореска глава. — По одлуци среске скупштине, са престанком јесењег издавања закључено је и бесплатно издавање и по томе, ко у овом времену није узео нема права доцније да узме. —

б) продато: јабука разних сората	1154
крушака	241
трешања	2
шљива пожегача	29
ораха	6
свега	1432

Шљива пожегача у расаднику мало је било за издавање и за пољопривреднике овога среза набављано је из алексиначког среског расадника око 550 садница. — Укупно свих издато 7088.

За виноградарство

Од лозе из расадника није ништа издато јер није имало с пролећа. Набављено је за пољопривреднике 4700 зрелих калемова и 10.000 резница из државних лозних расадника.

У расаднику произведено је лозе за продају која је остала за пролеће ове 1908 г. и то: зрелих калемова I кл. 5325, препорака 9800 и резница I кл. 38.000.

Од четинара, млеча и јавора продато је 851 садница.

За сточарство

1) Са биковима од којих су 2 мелези-симентал. — домаће — и 2 сименталца, — ови последњи примљени су бесплатно из запата Управе Државног Сточарског Завода у Добричеву почетком октобра а прва 2 купио је срез и служе за приплод од раније: оплођено је 220 крава по наплаћивању таксе 0·80 д. за 1 краву, за једну таксу пушта се крава више пута док не остане стеона.

2) Нерастови — било их је 2 шумадијског соја оплодили су бесплатно 87 крмача. — Од приплода из расадничког запата шумадијског соја свиња издато је у народ приплодних грла мушки и женски по старости од 4 месеца до 1 године:

а) бесплатно: нерастова	13
крмача	9
б) продато: нерастова	13
крмача	28
свега	63 грла

За ратарство

Семена од усева, конопље и пиљних биљака протурено је:

а) у замену: банатске пшенице у расаднику произведене	500
овса тријумфа у расаднику произведено	400
„ „ од Минист. Народ. Привреде	2000
б) бесплатно од Мин. Народ. Привреде кукуруза секлерца	500
мухара	500
ситне проје — проса	1300
в) у зајам од Мин. Нар. Привреде: конопље	2000
г) бесплатно од окр. одбора окр. нишког: сточне репе	10
луцерке	10
грахорице	20
д) за новац преко Срп. Пољ. Друштва: луцерке	40
сточне репе	10
хељде	30
скупа свега семена	7320

Пољопривредних спава и алата набављано је преко Срп. Пољопривредног Друштва и његове Нишке Окружне Пољопривредне Подружине: 1 тријер Мајеров фресован НІв, 1 ветрењача Идеал НП (ову од Савеза Земљорад. Задруга), 5 сакових плугова, 1 брдски плуг, 1 плуг за прашење и окопавање, 1 дрљачу са гвозденим зупцима, 1 прскалицу Србија, 20 калем. ножева, 10 воћарских маказа, 3 пчелар. капе и 2 ножа за чишћење.

Практични курсеви; држањем два практична петодневна курса обучено је у калемљену воћа и лозе 38 младића.

Пољопривредне књиге и новине: продато је 100 п. календара за 1907 г., претплаћено је 37 претплатника за „Тежак“.

Приход расадника био је	1110·94
Расход „ „ „	5082·20

Срески прирез за расадник био је три паре динарске и осам десетих од паре на 1 динар непосредне порезе.

О. п. л.

ИСПРАВКА

У чланку „*Утицај климата на усијевање и жетвени принос усева*“ штампан у 6 броју „Тежака“ од ове године, треба читати:

На стр. 41 у другом ступцу 9 реду оздо: „Таква хладноћа јавља се у нас у пролећним и раним (јесењим) мразевима“.

На стр. 42 у другом ступцу 16 реду оздо: Влажна клима згодна је за развијање лишћа и лиснатих делова а сува за развијање зрна итд.

У бр. 10 у „Гласнику“ у белешци: *Кланица и фабрика саламе Паје Јовановића у Младеновцу*, на стр. 110 у реду 25 треба читати: Одбачено је: целих свиња 17, *меса од 177 свиња.* и тако даље.

ОГЛАСИ

СВЕТОЗАР А. ХАЏИЋ УЧИТЕЉ ИЗ СВРЉИГА ИЗВЕштава привреднике и љубитеље живине, да има на продају јаја од ових кокоши: „орпингтона жути“, „плимпс-рока“, „минорки“ и „лангшана“, по цени 10 пара дин. од комада.

Од пловака: „пекиншких“ и „руанки“ по цени 10 пара динарских од комада.

За паковање не наплаћује ништа, већ само поштарину.

Ко жели нека се обрати њему биће одмах услужен.

Свет. А. Хаџић
учитељ.

1—5

Преглед 11. броја „Тежака“: — *Чланци:* Пољопривредни одсек на нашем Универзитету — Велика опасност по детелишта (нова врста вилине косице) — Резултати седмогодишњег гајења сименталских говеда у Топчидерској Економији (свршиће се). — О орезивању зрелих ластара на калемљеним лозама (наставиће се). — *Гласник.* — *Гласови из народа.* — *Огласи.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЉНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 12. НЕДЕЉА 23 МАРТА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

НОВА СТОЧНА ХРАНА ЗА СРБИЈУ

(Огледи храњења стоке меласом)

У оскудици сточне хране у нашој земљи, нарочито због прошлогодишње неродице баш у сточној храни, добро дошло је свако средство које нам стоји на расположењу, да га можемо употребити за исхрану стоке. Како у том случају, кад оно може послужити за замену сточне кабасте хране, сена или сламе, репе или бундева, тако још и више кад оно служи и као прави додатак основној храни, као замена снажне или јаке хране у оброку који се стоци полаже, да приштеди зрно: овас, јечам и кукуруз који се могу продавати и за добијени новац куповати друга храна. Таква храна је *меласа* која остаје при фабрикацији шећера од репе и која је, у новије време, нашла широке примене у храњењу стоке, било у течном стању као напој, било помешана са неком сувом снажном храном као на пр. с мекињама или јармом.

У нас је гајење шећерне репе узело приличан полет са заснивањем прве шећерне фабрике у Београду и оно ће у будуће узимати све веће размере, јер ће се и фабрикација шећера умножити, на ускоро приступити и подизању других фабрика. Лањске, за усеве уопште неповољне године, засејано је 2075 хектара шећерном репом, произведено 32,800.391 кг. а прерађено 27,140.000 кг. (оно остало потрулило, јер није могло бити пренето).

Резанаца од шећерне репе утрошено је 2,354.212 кг. И то Београд сам утрошио је 2,274.212 кг. а цела остала земља само 80.000 кг. Но резанци су кабаста сточна храна која остаје од шећерне репе при њеној фабрикацији и која се може употребити при исхрани стоке као замена сену итд. Али много је важнији онај други остатак од фабрикације шећера: меласа, то ће рећи преостатак сирупа који повторним укувавањем не даје више шећер у кристалном виду и који је због своје хранљиве садржине у стању, при храњењу стоке да замени снажну или зрнасту храну. Садржина шећера у шећерној репи колеба се између 12 и 18%, али од 100 кг. шећерне репе добије се од прилике сировог шећера 10·12—13·15%, а све остало су остатци или отпадци, 80% то су резанци од репе, у којима има врло много воде, а прилично мало хране за стоку и 2·55—3·13% меласе.

Значи од наше лањске производње шећерне репе стварно употребљене на фабрикацију шећера (27,140.000 кг.), треба да је добивено сировог шећера на округло 3·5 мил. кг. меласе 850 хиљада кг. и резанаца од репе 21,712.000 кг. Али како је, по чувењу, годишња фабрикација наше београдске шећерне фабрике, знатно већа, за који циљ она знатну количину сирупа и меласе увози и са стране, то ће бити и далеко већа количина отпадака при фабрикацији шећера: и ако не резанаца — као кабасте хране — а оно меласе као заменика зрнастој снажнијој храни којом би се наше сточарство могло корисно послужити за своју исхрану, а овако обе те врсте хране махом пропадају за нашу земљу. Фабрика шећера може сушити и пресовати резанце од репе, а меласу мешати с мекињама и у том стању извозити обе врсте хране на страну, место да оне остану у земљи и да буду употребљене за исхрану наше стоке.

Наш народно-економни рачун говори нам за то, да треба да настанемо да се ни резанци, ни меласа од шећерне репе, не употребљавају до ли за исхрану наше стоке, јер су оба та хранљива средства, резанци као заменици сену, а меласа као заменик зрнастој храни, *сразмерно много јевтинији*, но храна коју данас стоци полажемо. Да не говоримо о употреби резанаца који су продавати по 40 пара динарских 100 кг. и опет није ни десети део утрошен у земљи на исхрану стоке, али преко 1 милиун кг. меласе, у најмању руку, не употребљавати од сада за исхрану и гојење наше стоке, то је једна велика погрешка, пошто би на тај начин (кад би меласу употребили за исхрану стоке), могли за толико — 1.000.000 кг. више продати зрнасте хране: кукуруза, јечма, или овса који су у прошлој години имали знатно већу цену но меласа, а кад би ова била мешана с мекињама, онда би се на тај начин добила лањске године (ако је овај рачун и приближно тачан) дупло и трипло већа количина снажне хране за стоку и повећала би се и вредност мекињама. Са увећаном производњом шећерне репе и повећаном фабрикацијом шећера та би народно-економна добит од употребе меласе при храњењу стоке, била све већа и стога мислим да је савремено покренути и питање о употреби меласе у нашој земљи.

Употреба мелассе за храњење стоке у осталом свету, као и у суседној Мађарској, из године у годину све више расте: већи је пољопривредници махом употребљују у течном стању. Због *тога је мађарска сточно-физиолошка огледна станица у Будим-пешти* предузела низ огледа у храњењу стоке с мелассом, јер и ако у стручној светској књижевности постоје извештаји о маси таквих огледа, опет су остала многа питања нерешена. Огледима су руководила г.г. Стефан Вајзер и Артур Зајчек и саопштили су их у „Landwirtschaftliche Jahrbücher“ (Zeitschrift für wissenschaftliche Landwirtschaft, Heft 1, XXXVII Band 1908), па су нам добро-дошли, да са њима у најкраћим потезима упознамо и наше читаоце, пошто је питање о употреби мелассе као сточне хране, зато што производња шећерне репе и производња шећера у земљи постоји, постало не само пољопривредно већ и народно-економно питање.

Огледи на горњој, мађарској станици, поставили су себи за задатак да пронађу *до које се границе воловима и коњима сме повишавати количина мелассе, уз другу беланчевином јаку храну, а да се не уди њеном утицају уштеде у беланчевином јакој храни: уштеде зрнасте хране — зоби, кукуруза и јечма, у полаганим оброцима.* Огледи су вршени са два вола тиролске (инталске) расе који су гојени од 20 марта до 20 маја. Они су добијали преко мере гојазну храну (преко 3 кг. сварљивог протеина на 1000 кг. живе мере), докле Келнер прописује за гојење волова 1,8 до 2,2 кг. Као основну храну добијали су волови 4 кг. сена од луцерке, 2 кг. ливадског сена, 3 кг. пшеничне плеве и 5 кг. отпадака при чишћењу детелинскег семена. Мелассе је давато 4 кг. па је у разним размацима иста смањивана, па потом опет повећана. Не само да су научним путем одређивали садржину целога оброка — свију храњива — већ и њихово искоришћавање прираштајем тежине у волова. Мерени су и испитивани како поједине врсте хране, тако и балега и остале избаце, као и прираштај меса и сала у волова.

Не мислим се упуштати у подробније научно разлагање тока ових огледа, али овим је огледима утврђено, *да се при гојењу волова количина мелассе у оброцима сме повишавати с добрим успехом на 1000 кг. живе мере, до 8 и 8·5 кг.* докле Волф прописује 6, Даман 5, а Келнер 4 кг. мелассе као највећу меру.

Да би могли ценити храњиву вредност мелассе, спрам осталих храњивих средстава изнећу овде доње прегледе:

Састав хране горњега оброка у процентима.

	Садржина воде	Органских материја	Пепела	Сировог протеина (N × 6·25)	Сировог протеина	Сирове масти	Сировог влакна	Безазотних екстрактивних материја	Шећера	Пентозане	Енергије калорија
Сено од луцерке	12·47	91·40	8·60	16·81	12·94	2·59	26·22	45·78	—	13·34	444·03
Сено ливадско	13·76	91·53	8·47	8·14	6·89	3.18	26·15	54·02	—	20·20	441·03
Плева пшенична	12·36	90·46	9·54	11·98	10·90	4·11	16·37	58·00	—	15·67	434·03
Детелински очинци	11·99	93·13	6·87	35·79	32·08	9·01	11·57	36·76	—	8·17	492·32
Луцеркини очинци	10·26	94·39	5·61	35·96	31·07	11·76	10·36	36·31	—	6·90	509·7
Меласа	18·70	89·03	10·97	7·71	0·93	—	—	82·32	70·36	0·20	376·97

Балега при анализи показивала је: — воде — од 83·56 до 85·34, органске материје 80·24 до 85·50, пепела од 14·50 до 19·76 (иначе 15 и нешто јаче), сировог протеина (N × 6,25) 15,58 до 18·86, сировог протеина (16·80 односно 16·67), сирове масти, (4,56—3·96), сировог влакна (23·90—24·97), безазот. екстракт. метерија (33·63—36·82) и пентозане, само у два случаја I огледа (кад је давато уз основни оброк мелассе 4 кг. од $^{33}/_{3}$—$^{22}/_{4}$, па 2 кг. за даља 2 дана и 1 кг. мелассе за друга 2 дана).

За тај I оглед било је *искоришћавање хране* овако и то у грамовима:

Оброк:	Суве материје	Органске материје	Сировог протеина (N × 6·25)	Сировог протеина	Сирове масти	Сировог влакна	Безазотних екстрактивних материја	Енергије калорија
Сено луцерке	3.501·2	3.200·1	588·7	453·2	90·6	918·0	1.602·8	15.546
„ ливадско	1.724·8	1.578·7	141·4	118·0	54·2	451·0	932·1	7.613
Плева	2.629·2	2.378·4	314·9	286·6	108·0	435·5	1.525·0	11.411
Детелински очинак	4.400·5	4.098·2	1.575·2	1.412·0	396·5	508·8	1.617·7	21.644
Луцерски „	—	—	—	—	—	—	—	—
Меласа	3.252·0	2.895·2	250·0	28·6	—	—	2.645·2	12.260
Укупно	15.507·7	14.150·6	2.870·2	2.299·3	649·3	2.308·3	8.322·8	68.494
Остатак хране (огризине)	181·2	165·6	30·5	23·4	4·7	47·5	82·9	799
Стварно утрошено	15.326·5	13.985·0	2.839·7	2.275·9	644·6	2.260·8	8.239·9	67.695
У балези избачено	5.223·0	4.190·7	948·1	877·2	238·0	1.249·0	1.755·6	23.106
Ресорбирано	10.103·5	9.794·3	1.891·6	1.398·7	406·6	1.011·8	6.484·3	44.589
„ у процентима	65·9	70·0	66·6	61·5	44·8	44·8	78·6	65.9

(Свршиће се)

Резултати седмогодишњег гајења сименталских говеда у Топчидерској Економији

од
Мир. Миљковића

(Свршетак)

Сва одојчад — телад за 10 недеља прираштују дневно са 0·8—1·3 кграма.

Проценат стеоних крава износи 90—98% и то: до 55% женских и 43—50 мушких.

Годишњи прираштај крава које су у порасту, износио је на 1000 кгр. телесне тежине: најмање 105, а највише 219 кгр. Или по грлу, на просечну живу тежину од 630 кгр. најмање 66·150 а највише 137·970 кгр. Најмања је жива тежина крава сименталки 500 а највећа 870 кграма.

Овај прираштај највише је у месу које је изврсног квалитета и радије се тражи но месо од грла затворених боја.

Ако узмемо: да је телесна тежина краве која се тели 630 кграма, онда 7·3—9·2% пада код стеоних крава на *стеоност*. Но и ово није подједнако код старијих крава и првотелкиња — јуница. Тако на телесну тежину код јуница првотелкиња пада на стеоност 8—9·8%.

Из ових досадашњих података види се: да сименталске краве не теле тако крупну — тешку — телад као бернске пинцгавске, швицке и др. сојева. Ово долази по свој прилици можда и отуд: што сименталски сој говеда има сразмерно малу главу.

У свима пак случајевима увек су телад од првотелкиња јуница и крава до трећег телења тежа од телади старијих крава.

Годишња млечност од крава сименталки лошијих износила је 2640 а бољих пење се преко 3000 литара, рачунајући да се музу за 285 дана.

Према овоме 1000 кгр. телесне тежине дају годишње млека 4.760 литара млека.

Узима се, да је кравама музарама овога соја потребно 17 кгр. снажне хране за 24 часа, на 1000 кгр. телесне тежине, али су краве сименталке у заводу топчидерске економије храњене тако, да су поред друге, просечно за 24 часа добивале по 12 кгр. снажне хране (која је у разно доба године различна и састојала се из: сточне репе, резанаца шећерне репе, плеве, кукурузне јарме, мекиња и др.) Овако храњене краве: сваки 100 кграма снажне хране, дали су: 71·5 литара млека. — Нема сумње да би се дотерало: да сваки 100 кгр. снажне хране даде толико литара млека, да је се завод руководио намером: да шпекулативно искористи мужом млека што већу добит, већ је у истој мери обраћана пажња особинама: *гојазности* и *теглењу*. *Гојазност* је код сименталске расе говеди особина са којом треба увек рачунати. Ма да гојазност није толико везана за извесну расу говеди колико за снажну храну и начин храњења, ипак је утврђено: да особина гојазности зависи и од расе. Код неких сојева говеди другчије је наслагање масти. Код неких је месо финијих влакана код неких пак дебљих. — Неки сојеви имају месо затвореније боје, други пак отвореније. (Бикови увек имају месо затвореније боје но краве). Код неких сојева лоја има највише у трбушној шупљини, код других пак месо је скроз проткано лојем; неки су сојеви фине кошчате грађе (танких костију), други пак крупних костију и т. д. и т. д. На многим изложбама, па и на оној највећој у Берлину 1899 год. на којој су била заступљена гојазна грла свију признатих културних раса говеди, прву премију, добили су јунци сименталске расе од 2¾ год. стари. Један је тежио 855 а други 868 кграма.

Ова поучна изложба гојазне марве пружа нам још и ове податке: да је месо од говеди гојених — товљених — на паши: укусније, сочније, финијег (зрнастог) ткања но од говеди гојених у шталама, и да је у свему бољег квалитета, — па се ипак месо шталских говеди скупље продаје само за то, што се укус потрошача не може да навикне на боју меса, јер је лој од говеди ухрањених на паши жућкаст а не бео.

У којој се год мери тражи од извесних раса и сојева што већа млечност, у толикој се истој мери према данашњим захтевима пијачним, цени много способност за гојење, а том се особином нарочито одликују сименталска говода.

Из података о телесном прираштају видели смо: да сименталци брзо расту и доспу на снагу, а то је понајважније за гојазна грла, нарочито она, која се ни наштa друго не употребљују већ као млада (од године па на више) одмах гоје; њихово се месо радије тражи и скупље плаћа но месо од старих гојених грла.

И у заводу топчидерске економије вршени су опити зарад констатовања особине гојазности; само што ови опити нису вршени са младим грлима већ са биковима и кравама неспособним за приплод.

Храна за гојење горњих грла састојала се из: јечмене односно кукурузне јарме, сточне репе, резанаца од шећерне репе, сена, шаше, плеве и овсене сламе.

Однос у коме су поједини сурогати мешани са концентрисаном храном у разно доба гојења — периодама — разан је.

Тако при гојењу за првих 40 дана, храна на једно грло за 24 часа смешана је овако:

Јечмене јарме (кукурузне)	3	кгр.
репе сточне (резанци)	15	„
плеве	4	„
овсене сламе	3	„
соли	0·040	„
сена	3	„

Друга периода гојења траје такође 40 дана и храна је смешана и справљена овако:

јечмене (кукурузне) јарме	4	кгр.
репе (резанци) сточне	17	„
плеве	4	„
шаше	4	„
овсене сламе (сечене)	3	„
соли	0·040	„
сена	4	„

Трећа и последња периода такође траје 40 дана и храна се даје онаква као и у прве две, само се смањи у пола сточна репа а увелича се оброк јарме.

После тромесечног гојења грла сименталске расе тежила су просечно за 330 кгр. више од дана када су бачена на гојење. Када су уновчена ова грла по цени 65 дин. 100 кгр. без одбитка на живот, продати су сваки 100 кгр. укупно по 9·87 дин.

О особини издржљивости у теглењу завод нема искуства, ма да страни писци и практичари веома топло препоручују ова говеда за теглење.

Упоредно гојење сименталских и колубарских говеди. Укрштање. Производи укрштања.

У заводу Топчидеру, поред сименталских крава, гајене су и краве колубарке домаћег запата поради млека и укрштања у парењу са сименталским биковима.

Прилике заводске нису допуштале, да се колубарска говеда гаје у чистој крви, нити пак да се задрже у стаблу заводском за дужи низ година. Свега су четири године колубарке задржате у заводу и моја стечена опажања о овом домаћем соју, — нарочито кравама, састоје се у овоме:

Код колубарских је крава индивидуална млечност, сигурно због закржљалости — услед хрђаве хране и неге. — Било је и таквих музара које се млечношћу равњају са најбољим, најмлечнијим — сименталкама, количином а приближно и квалитетом млека. Највећу количину млека једна колубарка дала је на трећем телењу, 16 литара на 24 часа.

Мелези (колубар. крава симентал. бик) у првој генерацији ни мало не изостају у млечности иза осредње млечности симент. крава. Карактеристично је: да мелези у I. генерацији јако наслеђују: тип и боју длаке. У II-ој пак генерацији мелези се једва распознају по боји длаке од пунокрвних симент. грла, али се још доста распознају — разликују — по грубој кошчатој грађи и глави. Нарочито ону кривину леђа и стрмнину задње партије трупа, у свему још мелези наслеђују у II-ој генерацији од колубарских говеди, што код сименталаца не сме бити, јер се овакве партије тела сматрају за мане.

Телад од колубарских крава (мелези) мерена после два часа по телењу износила су просечно 30—40 кгр. тежине, што чини на просечну телесну тежину краве колубаке (314—420) од сто 9—10% колико пада на стеоност — бременост. — Интересантно је упоређење краве сименталке и колубарке у погледу: млечности, прираштаја телесне тежине и доброте млека. Тако је овим упоређењима утврђено: да најбоља крава сименталка превазилази — надмашује, у свима горњим особинама најгору сименталку за $1^1/_2$—2 пута; док међу тим најбоља колубарка надмашује најгору краву колубарку у млечности, прираштају гојазности и дртгим особинама за 4—5 пута.

Између појединих грла наше колубарске расе има тако велике разлике у свима правцима одгаивачким као да то нису грла једне расе, једног предела и једног начина одгаивања; док код грла сименталске расе ова је разлика у свима одгаивачким правцима веома незнатна, а највећи број грла скоро је истих особина.

Једино, не само међу најбољим и најгорим грлима једне исте расе, већ и између ових двеју раса, — не постоји знатна разлика у доброти млека. (Код сименталки има у млеку масних делова 4·050, код колубарки 3·5—3·8). Са овом особином наше колубарке стоје врло близо сименталкама).

Сем тога утврђено је: да је код сименталских говеди јака моћ наслеђа, а код колубарских индивидуална. Ово упоређење доказује: да колубарска говеда имају у себи подлоге и наклоности за поправку — да је дакле то материјал, који паметно употребљен у запату, може, истина споро, али сигурно да служи за основицу поправке колубарских говоди у свима правцима одгаивачким.

Напослетку наводим још и ове своје опаске:

Запазио сам, да су стеоне колубарке скоро правилно по неколико дана дуже под бременошћу но сименталке. Док су сименталке носиле по 250—280 дана, дотле колубарке скоро редовно по 270—285 дана. Краве и једне и друге расе телиле су мушку телад за 5—6 дана доцније но женску. Значајно је: да је размак времена телења између крава сименталака мањи но међу колубаркама.

Колубарска говеда навикнута су на природну храну. Стајско храњење са комбинованом храном не годи им тако добро као држање на пашњацима. Необично су здравих плућа и срца.

Нерадо се навикавају на новога газду и промену начина живота. У заводском запату била је једна крава колубарка из ваљевске Колубаре, која је четири пута бегала испред чувара стоке домаћину од кога је купљена; у заводу је била као дивља звер, нападала је сваког кô јој се приближи, а домаћин који ју је два пута враћао, сам се чудио њеној дивљини, јер вели, код њега долази у кућу и деца је хране.

* * *

Питање о поправци наших домаћих говеди после многих покушаја може се рећи да је решено у корист сименталске расе. У прилог правилног решења овог питања и да је оно упућено правилним путем навешћу како су и наши суседи Мађари дошли до истих закључака:

Они су упоредо гајили у државним сточарским заводима у главноме три страна соја говеди: *алгајски, сименталски, куландски*, и домаћи сиви дугороги сој говеди. — Први у Кишберу, други у Баболни, трећи у Фогарашу (доцније у Мезехеђешу) а домаћи у Мезехеђешу. По довољно стеченом искуству ево како данас стоји са говедарством страних сојева у тим заводима. Алгајски сој избачен је и замењен су чистим сименталским сојем; куландски бикови утамањени су а краве се паре са чистим сименталским биковима тако да је већ кроз више генерација преовладала сименталска крв. Ово је исто учињено и са бернским говедима која су држата у Баболни. — Сименталски сој непрестано се умножава и тежи да у свима Сточарским Заводима доминира. Од домаћих задржат је само сив дугороги сој који се одликује издржљивошћу у тегљењу.

Дакле не на памет, већ на основу стварних, поузданих података, Мађари налазе да је сименталски сој најбољи, то ће рећи најпродуктивнији баш и у сразмери са потребном храном. Од алгајског соја не само да је продуктивнији, већ је с друге стране кориснији и зато што говеда алгајског соја имају угаситу боју меса која се мање цени, те с тога им је увек и цена лошија него сименталских говеда.

Овако решење питања о поправци говеди код наших суседа и ови *„седмогодишњи резултати“* гајења сименталских говеда који нас могу потпуно задовољити, — утврђују нас у уверењу: да је у Србији поправка домаћег соја говеди на правом путу којим треба неодступно ићи, не посустати већ истрајати.

НОВ НАЧИН ОДБРАНЕ ОД ГРАДА

Пошто су скоро свуда напуштени топови и пуцање у облаке противу града и стечена жалосна искуства, да то није никаква одбрана од града, то ће сад свака новост на томе пољу бити предусретнута с неповерењем и обазривошћу. Па ће и мање скептични људи и у нас, доње редове предусрести са зебњом и неверовањем; али ови редови ипак заслужују најпуније интересовање.

У оно доба, кад је Маркони објавио свој проналазак безжичне телеграфије, краљ. талијански корветски капетан Рота био је наставник на морнарској академији у Ливорну, где је имао времена, да проучи Марконијеве апарате и да с њима огледе врши. При том је уочио, да при непогодама које су пропраћене падањем града, апарат добија из облака — назовимо их „Маркониграме“ — као што зовемо „телеграм“ депеше преко жице — који су се испољавали у варницама од 3 мм. дужине. То су биле варнице — светлаци —

које удружене у милијарде, производе муњу. Из те појаве извео је Рота закључак, да при стварању грâда, у мањој или већој мери утиче и електрицитет што већ показују оно пуцкарање и оно избацивање варница — светлаца — она ука и тутњава које прате сваку непогоду с градом. Даљи је закључак, као последица оном првом, био тај да би се стварање града могло у многоме омести, ако би се ближе примакао облацима какав електрични елеменат; оно истина не би се могло са свим спречити да не падају ситни ледени кристали, али би се могао разбити — укротити — покрет који оне ситне ледене кристаличе навејава и саставља и на тај начин производи опасне крупније ледене куглице — крупу или град.

И на тој основи Рота је отпочео своје огледе и полако полако развијао их је. Изолисао је од земље један Марконијев апарат — у томе и лежи главна разлика између Марконија и Роте — и одашиљао је усправне (вертикалне) таласе, а не положене (хоризонталне). Апарат је одбацивао варнице од 10—20 см. значи производио је непрекидно електрицитет, много јачи од оних варница од 3 мм. што их облаци стварају. Према томе смело се насигурно предпоставити, да ће ови много јачи светлаци, што их апарат у облаке баца, но што су они што их облаци на земљу управљају, бити у стању да спрече састављање ситних ледених кристалиња и стварање крупних зрна крупе-града. Значи град би у зони заштићеној апаратом, место у виду крупних зрна — куглица — падао на земљу у виду ситног нешкодљивог леда: место у виду крýпе или града, у виду циганчића.

Четири године чињени су у Италији огледи са Ротином одбраном од града и то у Пијемонту који највише страда од града, но и једна друга област у Италији. И сви ти огледи, веле, да су дали потпуно задовољавајуће резултате. *Град је бйо јако у суседним зонама,* **али никад** *у оним регионима који су били заштићени батеријама (апаратима).* Прва од тих станица била је на имовини адвоката каваљеро Витале близу Ронзеко. Доцније је за огледе био изабрат са својих винограда чувени крај Монферато (Момбело и околина). На сваких 2400 ха. подигли су шест станица. Тамо се годишње дешава 12—18 непогода а постигнути су у одбрани од града резултати који се не би никад очекивали. Сва околина заштићена Ротиним батеријама, била је поштеђена од јаких штета градом: само на земљишту обимом (периферијом) заштићених зона, тукао је град до 25%, докле у незаштићеним до 95% од исплаћених оштета потучених усева градом.

Разни искази и извештаји Пољопривредноga Друштва у казале Монферато, владиног изасланика каваљера Етора Торнијели у Казале итд. више-мање потпуно су једнодушни у признању Ротиног проналаска. Из тих извештаја по Ернесту Ангереру у Wiener landwirt. Zeitung бр. 20 од ове године и износимо значајнија места у изводу.

Прво се у извештају напомиње како је предео Момбело за вршење огледа с Ротиним проналаском одбране од града био баш за то изабран, што је тамо кроз двеаест година падао увек јак грâд. *Где су батерије стојале, досада није било никакве штете од града, кадгод је град около свуд иначе тукао.* Падало је овде-онде по које зрно крупе, али појединачно тако, да се може тврдити, *да је Ротина одбрана од града иосве успешна.* — При том утврђена је и та појава, да би се за време непогоде, одмах по пуштању апарата у рад, небо знатно разведрило над станицама где су апарати. Даље је утврђено и то, да је једном, кад се апарат за време непогоде покварио и није радио, пао јак град, *али који се одмах разбијао у све ситнију и ситнију крýшу,* чим је чувар станице успео да апарат поправи и да га пусти у рад.

Да би се с једне стране помогло Пољској Привреди која због града много штете подноси, да дође можда до једног успешног средства за одбрану од града, а с друге стране, да се Ротином проналаску пут прокрчи, потребно би било, да се за овај проналазак заинтересују држава и меродавни кругови а првенствено Пољопривредна Друштва, па да узму у своје руке остваривање Ротиних станица за одбрану од града. Како један Ротин апарат заштићава пространство од 400 хектара, а за извођење огледа ваљало би заузети најмање површину од 3600—4000 хектара, то би за такав један оглед било потребно девет таквих станица за заштиту усева противу града и то у оваком размештају:

0 0 0
0 0 0
0 0 0

Трошкови једне такве станице у првој години износили би од прилике:

Градња станичне стражаре (колибе) ·	дин.	300
Апарати и надзор · · · · · · · · ·	„	2750
Један надзорник за 5 месеца по 85 ·	„	425
Свега динара		3475

Трошкови за свих 9 станица изнели би дакле за прву годину округло око 31.000 динара, а потоњих година свели би се на половину.

И Ангерер предлаже да се у Аустрији ти огледи предузму, јер ако се они поаврде и повољно испадну, то јест ако се тако докаже да *у будуће уопште није потребно обезбеђење усева од града,* но место плаћања улога или таксе, да се отвори годишња предплата на Ротину одбрану од града, онда би то било од огромне добити по Пољску Привреду и њену заштиту противу обесне салауковине небесне. С предпоставком разуме се, да огледи испадну успешно и код нас — вели Ангерер — онда по нашем рачунању пољопривредник при увођењу Ротиног система не би морао плаћати *ни једну трећину онога, што сад плаћа* по закону о обезбеђењу усева од града и што је главно, био би истински и потпуно *обезбеђен од сваке штете градом,* не би му ни била потребна оштета, накнада као „пострадалом од града“.

Тежак доноси ову новину по дужности и место оволиког „луксуза“ за ову ствар, не усуђује се данас кад постоји и један нов пунонадеждни законски пројекат о обезбеђењу усева од града. да препоручи вршење овако скупог огледа.... но се задовољава скромнијом мером: — *требало би отићи, видети и уверити се...* па онда решавати даље. То је много јевтиније за малу пољопривредну Србију која не зна где ће и шта ће пре.

О ОРЕЗИВАЊУ ЗРЕЛИХ ЛАСТАРА НА КАЛЕМЉЕНИМ ЛОЗАМА

Једно предавање, које је држао виноградарима по државним ловним расадницима

Велимир Н. Стојковић

Наставак

9. Низак и висок основни облик код лоза.

На надземном делу једне гиче можемо, као што смо у почетку видели, разликовати ластаре и основни облик. Оно старо дрво, које остаје кад се на једној гиди кратко орежу

сви ластари, зове се *основни облик или крља*[1]). Крља код једне гице може бити врло различитог облика: округла, рачваста, издужена итд. Но без обзира на облик крље, лозе се могу гајити тако да им је крља ниска или висока. Ако то доведемо у везу са кратким и дугачким орезивањем ластара, онда се сви начини орезивања могу поделити на ове четири групе:

1. *Орезивање ластара за добијање ниских крља и кратких кондира.*

2. *Орезивање ластара за добијање ниских крља и дугачких кондира.*

3. *Орезивање ластара за добијање високих крља и кратких кондира.*

4. *Орезивање ластара за добијање високих крља и дугачких кондира.*

Остављајући да мало доцније опширније проговоримо о свима овим начинима орезивања, да се сада најпре позабавимо са питањем да ли је лозу боље гајити на ниским него ли високим крљама или обратно.

Да ли ће се лоза гајити на ниским или високим крљама, то зависи много од саме сорте домаће лозе, од подлоге на којој је ова накалемљена, даље од земље и положаја, на коме је подигнут виноград, од климе под којом се лоза гаји и најзад од циља ради кога се гаји лоза: да ли за прераду грожђа у вино или пак за продају грожђа у свежем стању.

Сорте, које су по себи мање родне т. ј. код којих су окца при основи ластара неплодна, боље рађају на високим него ли на ниским крљама. На пример, наши Дренци, Адакалке, па и Смедеревка релативно много боље рађају на високим крљама — на шпалирима — него ли на ниским крљама — уз притке. Сорте пак које су родне т. ј. код којих су и најдоња окца на ластарима плодна добро роде и на ниским као и на високим крљама, премда су много згодније за ниске крље.

Ако је једна сорта лозе накалемљена па сувише бујној подлози Рупестрис ди Лоту, Рупестрис Арамону № 1, итд. па се још гаји на ниским крљама добијаће се веома бујни ластари и релативно мало рода. Ако се та сорта гаји на високим крљама, много ће боље рађати, јер ће сувишак бујности бити боље искоришћен у том случају на корист плодности, него ли у случају, кад су крље ниске, па још уз то и кратко орезане.

Кад је земља, на којој је посађен виноград јака, плодна и гице ће на њој, разуме се, бити врло бујне. И тада се сувишна бујност гица може боље искористити у корист плодности, ако се лоза гаји на високим него ли на ниским крљама. На против у посним, мршавим земљама гице нису тако бујне, јер оскудевају у хранљивим материјама, те ће моћи лепо да напредују и рађају само, ако се гаје на ниским крљама.

Клима места на коме је подигнут виноград утиче јако на избор начина гајења лозе у поглоду висине крље. Говорећи о кратком и дугачком орезивању ластара, напоменули смо да је количина воде односно сока, који протиче, кроз судове једног ластара обрнуто сразмерна дужини тих судова. То што важи за ластар, важи и за саму крљу. Уколико је крља нижа, утолико ће сокови кроз њу лакше кружити. Према томе гајити лозу на високим крљама на сушним местима, била би велика грешка, јер онда окца, односно млади ластари развијени из окаца, остављених на кондирима или резницама, не би добијали довољну количину потребне воде. Па не само високе крље, него чак и ниске крље са дугачко орезаним ластарима нису погодне за таква места, јер би онда, због недовољне количине влаге у земљи и спорије протицања сокова кроз високе крље или дугачко орезане ластаре, гице оскудевале у води. Испаравање — на лишћу ластара — је на таквим местима, услед јаке сунчане топлоте врло велико, те онда гице не би могле количином примљене воде из земље, да накнаде количину воде, која се испари и која је у опште биљци потребна за њен опстанак. На сушним и оцедним местима, косама, изложеним сунчаној припеци, ниске крље и кратка резидба су најподеснији. Сокови кроз такве крље боље круже, број ластара на њима је мањи, испаравање на лишћу такође је мање и онда ће такве гице и са мањом количином воде у земљи и са дужом сушом преко лета моћи лепо да напредују и добро да рађају. Напоменули смо да се у Јужној Француској, у којој преко године влада дуготрајна суша, лозе кратко орезују. Додајмо сада, да се те лозе још и гаје на ниским крљама, јер тамо високе крље и дугачко орезивање па чак и ниске крље с дугачким кондирима чине. те гице због оскудице у води брзо закржљају после донетих двеју или трију берби. Напротив у Југо-Западној Француској, где је клима сувише влажна и где има увек довољно влаге у земљи, лоза се гаји на мало вишим крљама или кад је на ниским крљама примењује се на ластарима дугачко орезивање.

Код нас, где су пролећа и лета нарочито последњих година врло сушна, требало би на сушним и оцедним местима, на, сунцу добро изложеним косама и у опште на свима правим виноградским положајима примењивати првенствено ниске крље и кратко орезивање, да не би лоза у току своје вегетације трпела оскудицу у потребној влази. На низинама пак и у местима, у којима има довољно влаге чак и за време највећих врућина, може се лоза гајити на високим крљама и високо орезивати, јер ту неће бити никакве бојазни да ће ластари за време вегетације бивати жедни.

Али има нешто што не треба сметати са ума кадгод се поведе реч о томе да ли треба усвојити ниску или високу крљу а то је каквоћа вина, која се са једним или другим начином гајења лозе, добија.

Кад се лоза гаји на ниској крљи, грожђе се онда налази ближе земљи, те на тај начин прима и одбијену сунчану и испуштену земљину топлоту, дакле боље се загрева, па према томе боље и сазрева. И доиста, ми сви знамо да је на једној гици оно грожђе најслађе, које се налази најближе земљи. Дакле, у колико су гице ниже утолико ће грожђе на њима бити ближе земљи а према томе и слађе па ће онда, јамачно и вина бити боља. Кад се лоза гаји ради производње вина, онда је несумњиво најбоље, при свима другим повољним погодбама, гајити је на ниским крљама.

На високим крљама грожђе се налази далеко од земље, те не може да се користи одбијеном сунчаном и испуштеном земљином топлотом у толикој мери као на ниским крљама. Оно неће бити онако слатко као на ниским крљама, те ни вино од њега не може бити исте такве каквоће као вино, добијено са ниских крља. Али, будући даље од земље, грожђе на високим крљама неће бити искаљано блатом нити ће имати трулих зрна нарочито кад је кишна јесен, дакле биће чистије и здравије него ли на ниским крљама. Отуда су високе крље врло подесне за гајење асталског грожђа. На пијаци се грожђе за јело више цени с поља, какво је „на око“ и свакако се чисто и здраво грожђе много боље продаје, па макар и не било сасвим слатко него ли нечисто и нездраво, па макар било и најслађе.

[1]) И ако се речју крља назива код нас више мање округао основни облик, који с добија орезивањем ластара у главу ипак мислимо, да, у недостатку бољег израза, нећемо много погрешити, ако назовемо тим именом сваки основни облик код лозе, па био он округао, издужен или рачваст.

Лозе на високим крљама расту знатно буjније и дуже трају него ли на ниским крљама jер се и мање сакате, ако би се могли тако да изразимо т.j. мање се скраћују и мање им се рана причињава, које оне лако и брзо пребољевају. Па кад буjније расту, кад им је дрвена грађа знатно већа, на њима се оставља према њиховој снази и више кондира него ли на ниским крљама. Високе крље доносе, према томе, више рода него ли ниске крље, али је у накнаду за то вино са ниских крља много боље.

Док се грожђе на ниским крљама обилно загрева одбијеном сунчаном и испуштеном земљином топлотом на ниским пре него на високим крљама могу да страдају окца или млади ластарићи у пролеће од слане, расхлађивањем гица а и саме земље под њима. Слана постаје кад се земља и предмети на њој, услед испуштања њихове топлоте у небесне просторе, толико расхладе да им температура сиђе испод нуле. Тада се од водене паре из ваздуха направе мали ледени кристалићи, који се нахватају по земљи и разним предметима на њој (дрвећу, трави итд.). Утицај слане у пролеће на тек развијена окца и младе ластариће врло је штетан; ти делови лозе, који имају много воде потпуно премрзну и пропадају. Слане се чешће јављају на ниским него ли на узвишенијим местима, пре у долинама и равницама него ли по брдима и косама. Ладан ваздух као тежи силази са виших места у долине и ту се налази у дебелом слоју, те на косама остаје ваздух ређи и релативно топлији. Лађењем земље. у долинама, где је као што рекосмо и околни ваздух ладнији, него ли на косама, температура тог ваздуха још се више снижава и онда ће на тим местима свакако наступити и пре слана, него ли на косама и у опште узвишенијим местима. Влага опет, које има у низинама у изобиљу, згушњава се на тек развијеним окцима и младим ластарима и то утолико више, уколико је ваздух мирнији, те су, тако, на тим местиме не само слане чешће него још и врло опасне по лозу. На ниским местима према томе не треба ни подизати винограде, низине нису никад ни биле права виноградарска места.

Међутим ваља још знати да је температура једног слоја ваздуха утолико нижа, уколико се тај слој налази ближе земљи. Да би то и потврдио Glaisher је поставио над једном ливадом термометре на различним висинама и добио је овакве температуре.

На 2	метра	од	земље	температура	је	била	—	1,7°
„ 1·30	„	„	„	„	„	„	—	1,9°
„ 0·70	„	„	„	„	„	„	—	2,7°
„ 0·30	„	„	„	„	„	„	—	2,6°
„ 0·10	„	„	„	„	„	„	—	8,2°
У висини траве				„	„	„		– 11,7°

Из овог огледа види се да разлици у висини ваздушног слоја за 2 метра, одговара разлика у температури од 10° и да се за једну дату висину ваздушног слоја темпертура ваздуха смањује утолико брже уколико се иде ближе земљи. То долази, услед тога, што се земља и предмети на њој, у овом случају трава, расхлађују брже него ли ваздух,[1]) те се онда и онај слој ваздуха, који се налази у непосредном додиру са земљом или предметом на њој, јаче хлади и има нижу температуру него ли слој ваздуха, који се налази мало даље од земље.

Ако имамо, према томе, виноград, који бије слана, моћићемо га лакше сачувати, ако лозу на том месту гајимо на високим него ли на ниским крљама. На високим крљама ластири и окца биће подалеко од земље, тамо где температура неће бити тако ниска у време слана, да би било какве бојазни за њих. На ниским крљама окца би била сувише близу земље, те, ако су се, у време, кад слане бивају, отпочела развијати, услед јачег хлађења несигурно би могла настрадати, разуме се, ако се слана димљењем или буди којим другим средством на предухитри.

Ви видите из овога да има врло разних чињеница, које утичу на то да ли да се лоза гаји на ниским или високим крљама и кад је реч о рационалном орезивању лозе, мора се о тим чињеницама строго водити рачуна.

(Наставиће се)

[1]) Док је температура лозе по Худају на 0° дотле је температура околног ваздуа на + 2°.

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ

Санске козе.

Питање. Читао сам у једном листу, да у Топчидеру има Санских коза, које су, без сумње, боље од наших, обичних коза.

Наш крај је управо створен за козе и народ највише њих и држи, али су доста рђаве на млеку. Због тога вас молим, да ми изволите одговорити, да ли су те козе „*Санске*“, боље на млеку од наших коза. Веома бих вам био захвалан, кад би сте ми одговорили још и на следеће:

I. Чиме се одликују *Санске* козе и каква је разлика између ових и обичних коза? и

II. Продају ли се и кад и колико кошта 1. *коза санска?*

А. Адамовић.
Прибој — Босна

Одговор. Санске козе одликују се питомошћу, навикнуте су на држање у стаји и на стајску храну, млечне су јер има примерака који дају за време лактације (млечности) 4—5 литара млека дневно — колико мања обична кравица.

У Србији се држе у државном сточарском заводу у Добричеву код Ћуприје, али он вам не би могао због малог, броја засада уступити ни једну козу, докле јарца или двисца могао би уступити, ако би г. Министар Народне Привреде одобрио, у ком би случају једна комисија имала да одреди цену.

Завод за сада има ово стање запата: Јараца 3, Коза 4, Двизаца 4, Двизки 1, мушких јаради 3 и женских јаради 1.

ГЛАСНИК

Земаљска општа пољопривредна изложба. — Главни годишњи збор Српског Пољопривредног Друштва 24 фебруара о. г. донео је начелно решење, како је наступила потреба и крајње време, то да се приступи припремама за приређење једне земаљске опште пољопривредне изложбе и овластио друштвену управу да ступи у споразум с меродавним чиниоцима, да се ова намера може кроз 3—4 године и остварити.

Друштвена управа ставила је себи у овогодишњи програм као прву тачку, приређење земаљске опште пољопривредне изложбе: — да отпочне све претходне преговоре за тај циљ, да се побрине да се изради и утврди програм и план изложбе, определи обим њен, да се нађе и добије подесно место за тако велику изложбу, да се пронађу новчани извори и обезбеде новчана средства за тај циљ, да се по могућству одреди година држања и изда претходни проглас којим ће се позвати на суделовање како државни и окружни пољопривредни заводи, тако и појединци, па да се приступи прибирању и сређивању потребних статистичких и стручних података по свима струкама и гранама пољопривредне производње у земљи, како би се они могли благовремено представити графички и у слици, у снимцима, у опису и у речи, и у моделима.

А у седници од 11 ов. мес. Управа је бригу и старање око припремних послова за тај циљ поверила наново, лањске године изабраноме одбору који сачињавају г.г. Вучко С. Богдановић председник, Аца М. Живановић подпредседник, чланови управе гг. Алекса Љ. Поповић, Алаксандар Мијоковић, Јован Ф. Вшетечка, Мирко Миљковић, др. Милив. Васић, редовни чланови друштвени г. г. Милан Јованић и Велимир Н. Стојковић. г. Милан Капетановић проф. велике школе у пенсији и гг. др. Ђорђе Радић секретар и Светозар Гавриловић администратор Српског Пољопривредног Друштва.

Питање о оснивању Пољопривредног Музеја. — које је стављено правилима и пословником у задатак Српском Пољопривредном Друштву ступило је у нову фазу. Раније су прибављени сви подаци за уређење овог важног завода за проучавање и познавање стања и развића пољопривредне производње у земљи и за практични подстрек и зближење производње с трговином и потрошњом. Али како се стекло уверење, да би за тај циљ били недовољни средства и снага самога Друштва, то је сад на Главном Годишњем Збору дато овлашћење друштвеној управи, да у том циљу ступи у споразум с Министарством Народне Привреде, Главним Савезом Земљорадничких Задруга и осталим на том пољу заинтересованим удружењима, да пораде заједничком снагом и средствима на остварењу те, по нашу земљу врло корисне мисли.

Нижа пољопривредна школа за сточарство и планинску сточну привреду (газдовање). — Указом од 8 марта ов г. ратарска школа у Краљеву, после 25 година од свога постанка, претворена је у школу за сточарство и планинску сточну привреду. Надајмо се, да ће она у оном сточарском крају одговорити још далеко боље своме задатку но досада. Надајмо се, да ће одсада и сточарство свију грана с њом добити већега полета, кад се буду на ширем практичном основу предавали ђацима.

IV Конгрес чеških природњака и лекара у Прагу — држаће се од 6—10 јуна ов. год. Позив за конгрес добили су, као што смо сазнали, од српских стручњака г.г. Вучко С. Богдановић начелник мин. народне привреде и Светозар Гавриловић администратор Срп. Пољопр. Друштва. Учасници конгреса плаћају улог од 10 круна и позвати су да се пријаве одсеку у коме ће учествовати и предавање које намеравају држати. Одсека (секција) има 17 који обухватају све природне науке, медецину и хирургију, сточно лекарство, пољску привреду итд. У пољопривредном одсеку су председник проф. др. Јулиус Стокласа, потпредседник проф. М. U. Др. Алојз Велих, тајник инжињер Адолф Ернест; у сточно-лекарском: проф. М. U. Др. Теодор Кашпарек, сточни лекар: Лудвик Васата, тајници Фран. Сперат и М. U. Др .Зденек Бучек. Председник конгреса је проф. М. U. Др. Емерих Мајкснер.

ОГЛАСИ

СВЕТОЗАР А. ХАЏИЋ УЧИТЕЉ ИЗ СВРЉИГА ИЗВЕштава привреднике и љубитеље живине, да има на продају јаја од ових кокоши: „орпингтона жути“, „плимес-рока“, „минорки“ и „лангшана“, по цени 10 пара дин. од комада.

Од пловака: „пекиншких“ и „руанки“ по цени 10 пара динарских од комада.

За паковање не наплаћује ништа, већ само поштарину.

Ко жели нека се обрати њему биће одмах услужен.

Свет. А. Хаџић
учитељ.

2—5

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ ИМА ВЕЋИ број чистокрвних кокошака расе *„Мехелнске,“* од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу.

3—20

ПРВИ ПРИВАТНИ ЛОЗНИ РАСАДНИК ОСНОВАН 1902 године у близини Бањске Жељезничке Станице, а по одобрењу г. Министра Нар. Привреде, има на продају 80.000 окаламљених и ужиљених лоза разне домаће сорте, како винске тако и асталске и то на подлози: порталису, рупестрису и берландијери.

Ценовник шиље на захтев бесплатно.

С поштовањем
Атанасије Радојковић
Ниш.

4—4

ЗА ОСНИВАЊЕ ВОЋНИХ РАСТИЛА У РАСАДНИКУ среза Брзо-паланачког, потребно је до 7000 комада младица од шљиве „Ценарика.“ Моле се г.г. Државни економи, ако који буде имао у своме расаднику ове младице на продају, да о томе изволи известити ову Управу.

ЕБр. 157. Из канцеларије Управ. расадника ср. брзопаланачког 9 фебруара 1908 године.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 12. броја „Тежака“: — *Чланци:* Нова сточна храна за Србију, (огледи храњења стоке меласом). — Резултати седмогодишњег гајења сименталских говеда у Топчидерској Економији (свршетак). — Нов начин одбране од града.— О орезивању зрелих ластара на калемљеним лозама (наставиће се). — *Питања и одговори. — Гласник. — Огласи. — Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШИМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 13 | **НЕДЕЉА 30 МАРТА 1908 ГОДИНЕ** | ГОДИНА XXXIX

ШИРА У ЈЕСЕН 1907 ГОДИНЕ У ВИНОДЕЉСКО-ВОЋАРСКОЈ ШКОЛИ

У таблицама које су на страни 130 саопштавамо резултате испитивања шире од домаћих и неколико стра̀них сората грожђа,[1]) која су вршена у лабораторији Винодл.-Воћарске школе у јесен прошле — 1907 — године.

Прво испитивање (под I) вршено је непосредно *пред бербу*, јер је берба почета 16 септембра; а друго је испитивање вршено *после бербе*. Код овог другог, испитиване су само стра̀не сорте, којих има у сортименском и огледном винограду школском. У њему су заступљене у највећем броју оне француске сорте, које су одабране за аклиматизовање, а које су и у Француској најбоље винске сорте.

Упоређујући резултате ових испитивања долази се до ових закључака:

1. Да су у братујевачким виноградима односи садржине шећера и киселине нормалнији, и да су ту домаће сорте у времену првог испитивања постигле кулминацију у сазревању. По томе, моменат бербе пао је ту у *право време*. На то је имао утицаја колико погоднији положај винограда, који је на брегу, окренут јужној страни и заштићен, толико и највећа старост чокота.

2. Односи садржине шећера и киселине бољи су у сортименском и огледном винограду, но у вреоским виноградима, а у овима бољи но у новом винограду, али ни у једном од ових нису још нормални, те по томе и берба у њима имала је доцније отпочети.[2]) Узроци су томе: што је сортименски огледни виноград, и ако на северној страни, на лакој песковитој земљи и има доста заштите са севера, међутим вреоски виногради су у кругу самог расадника, у низини са малим нагибом према југоистоку, а уз то и под утицајем влаге неготинског блата (рита). Нови виноград има бољи положај и на већој је висини; али због тога, што је тек у трећој години и што је веома понео, грожђе му је заостало у зрењу. При свем том Багрина у њему дала је највећи проценат шећера, после оне у братујевачким виноградима.

3. Највећу садржину шећера у прошлој години постигла је Багрина, после ње Зачињак, а за овим Прокупац, Скадарка, и на последње место долази Смедеревка.

4. Од стра̀них сората за време бербе показале су највећу и нормалну садржину шећера и киселине: Семијон, Бели Шасла у сортименском винограду и Рајнски Ризлинг у братујевачким виноградима. У сортименском винограду постигле су доста добру зрелост и сорте: Француски Каберне (Фран), Марло, Црни Пино (Бургундац), Бели Пино (Шампањски) и Шардоне, Рајнски Ризлинг, Вердо, а највећи проценат шећера Бели Совињон, али све оне, нарочито последња, показивале су још знатну количину киселине. По томе, оне би требале да остану још на чокоту, те да се доцније беру, као што се то јасно види из другог испитивања (25 септембра, под II.) код Белог Пиноа и Шардоне-а, код којих је доцније проценат шећера повећан а садржина киселине смањена.

5. Међу страним сортама највећу су садржину шећера постигле у време бербе француске сорте: Семијон × Бели Совињон (од којих се производи чувено Сотерн-вино). После ових долази: Каберне, Црни Пино, Рајнски Ризлинг, Бели Пино и Шардоне, Мерло и Вердо. Португизац (црни), ма да има доста добар однос састојака, остао је испод 20%, а Арамон та чувена француска сорта на југу, од које се добива вино у маси, и у другом испитивању није дала више од 16·0% шећера, а киселине увек и сувише. Но, Семијон и Совињон не само да су у погледу на садржину шећера надмашиле све стране сорте, но оне у томе стоје и над домаћим сортама. И кад би и родност у њих била повољнија, оне би доиста биле најпрепоручљивије сорте за финија кабинетска вина и у нас. Зато за сада још морају доћи — после Рајнског Ризлинга, која је сорта заузела прво место за боље бело вино.

6. Друго испитивање (25 септембра под II.), после Белог Пиноа и Шардонеа истакло је на прво место Гаме, па за овим Дириф, Кариљан и Пикпул. Гаме је друг Црном Пино-у у Бургоњи, као у Крајини Зачињак Скадарки, зато је и у нас, где га има, прозван: Бургундац. Али све ове сорте показивале су још доста киселине, те према томе, ни у то доба нису биле за бербу.

[1]) У школским виноградима има за сада 104 сорте.

[2]) У Крајини се обично отпочиње берба *пре* времена. а то поглавито из узрока, што у то доба падају јаке јесење кише.

I. Испитивање шире пред бербу 14 септембра 1907.

Редни број	Сорта	Са ког положаја	Проценат шећера % По Клостернајбург. широмеру	По Мисти метру	Средње	Промиле киселине ‰
	а) Домаће сорте					
1	Скадарка	Сортименски виноград	18·50	20·90	19·7	11·24
2	Зачинак	„ „	18·50	20·50	19·0	8·24
3	Прокупац	„ „	20·50	22·10	21·3	8·99
4	Багрина	„ „	20·75	22·70	21·7	9·74
5	Смедеревка	„ „	17·50	18·40	17·9	9·74
6	Скадарка	Братујевац	20·75	21·90	21·3	6·74
7	Зачинак	„	20·50	23·20	21·8	6·74
8	Прокупац	„	21·00	23·70	22·3	5·99
9	Багрина	„	21·50	24·50	23·5	6·74
10	Смедеревка	„	18·50	19·70	19·0	5·99
11	Скадарка	Врело (стари виноград)	19·00	20·20	19·6	8·99
12	Зачинак	„ „ „	21·00	22 60	21·8	11·24
13	Прокупац	„ „ „	19·50	20·90	20·2	10·49
14	Багрина	„ „ „	19·00	20·40	19·7	11·24
15	Смедеревка	„ „ „	17·00	18·30	17·6	9·74
16	Скадарка	Нови виноград[1])	15·00	15·90	15·4	9·96
17	Прокупац	„ „	18·00	18·60	18·3	10·10
18	Багрина	„ „	21·00	23·10	22·5	10·49
	б) Стране сорте					
19	Рајнски Ризлинг	Сортимен. виноград[2])	21·00	23·20	22·1	8·59
20	Семијон	„ „	23·00	25·90	24·4	6·44
21	Бели Совињон	„ „	24·00	26·60	25·3	11·04
22	Бели Пино (Шампањ.)	„ „	20·75	23·90	22·3	9·74
23	Шардоне	„ „	20·75	24·00	22·3	10·49
24	Гауш	„ „	18·00	19·60	18·8	7·49
25	Црни Пино (Бургунд.)	„ „	22·75	22·30	22·5	10·49
26	Мерло	„ „	20·00	22·60	21·3	8·61
27	Каберне (Фран.)	„ „	20·75	24·00	23·3	9·74
28	Каберне Совињон	„ „	20·00	19·60	19.8	11·24
29	Вердо	„ „	20·00	22·60	21·3	10·86
30	Арамон	„ „	16·00	15·60	15·8	—
31	Потугизац	„ „	20 00	19·90	19·9	8·24
32	Шасла бели	„ „	21·00	23·70	22·3	7·86
33	Рајнски Ризлинг	Братујевац	20·50	22·70	21·6	6·33
34	„ „	Врело (стари виноград)	22·00	23·60	22·8	8·24
35	„ „	Нови виноград	19·00	19·60	19·3	8·99

II. Испитивање шире 25 септембра 1907.

1	Бели Пињо (шампањ.)	Сортименски виноград	—	—	24·5	8·99
2	Шардоне	„ „	—	—	25·5	8·99
3	Клерет	„ „	18	19·3	18·65	10·1
4	Пикпул	„ „	20	22·3	21·15	11·99
5	Сира	„ „	16·5	17·3	16·9	9·74
6	Аспирон	„ „	18	19·6	18·8	10·09
7	Дириф	„ „	—	—	22·7	11·99
8	Кариђан	„ „	21	22·5	21·75	9·74
9	Гаме	„ „	24	27	25·5	10·10
10	Арамон	„ „	—	—	16·0	14·63

Сви ови резултати свакојако су још релативног значаја. Они изискују потврђења још које године и на друкчијим положајима, друкчијим земљама а према овима и друкчијим подлогама. Задатак је Школи да на томе и даље ради. Зато се подижу нови виногради на бољим положајима, и на другим земљама, како би задовољили и потребу ширих искуства. Пракса пак не сме се затрчати, па да усваја резултате једне године. Она треба у првом реду да прима оно што је већ довољно опробано, — а то је *домаће*; страно може да се прими тек онда. кад се огласи и као боље и као корисније.

— — Ђ.

[1]) Трогодишњи.

[2]) Шестогодишњи.

ЗИМСКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ У ПРОВИНЦИЈИ САКСОНСКОЈ

Апел нашег старог пољопривредног ветерана г. М. Савића у 32. броју „Трговинског Гласника“ под насловом „Привредни извори и привредно васпитање народа у округу београдском“, побудио ме је, да — пре но што сам иначе мислио — пружим читаоцима нашег „Тежака“ своја опажања о зимским школама у једној од најнапреднијих покрајина Немачке. —

*

Ваљда ни један други преображај постојећег стања у неко боље, ново, није више везан за ширу масу народа, као преображај пољске привреде. Исто тако изгледа, да ни једна друга грана друштвене делатности, при планским променама својим. није са већим тешкоћама скопчана као поправка рада код конзервативног земљоделца — везаног за груду земљину. Отуда спорост у успесима поправке земљорада и отуда стална важност питања о мерама за поправку тог земљорада. Међу многим разноврсним средствима ове врсте, која су поједине државе уводиле полазну тачку представља пољопривредна настава као нека врста универзалног средства. И заиста онамо, где је питање о пољопривредној настави, нарочито основној, правилније решено, тамо је очевидно и напредак у пољској привреди много већи, но онамо, где то није случај

Несумњиво је, да зимске пољопривредне школе представљају један најпримитивнији начин уређене пољопривредне наставе. Па ипак су оне млађе по свом пореклу од других пољопр. школа. Оне представљају један најприступачнији облик пољопривредне наставе сеоском реду. — Њихов курс спада у доба кад ће инокосни малопоседник лакше привремено прежалити радну снагу кога млађег члана своје породице. Међутим у Србији потребују поуке и потпуно одрасли земљорадници, који за време лета тешко, да могу помишљати на шта друго сем свога пољског рада. —

*

Кад је милитаристичка Немачка са својом крутом дисциплином у свима слојевима свог јавног живота и више мање аристократским уређењем државним, направила један срећан изузетак од тог правила и то баш у питању унапређења пољопривреде, она је при том свакако првенствено имала у виду особине, које карактеришу земљораднички ред. — Установљавањем пољопривредних комора у виду корпорација, које ће у исто време бити званична пољопривредна тела са самоуправним карактером, она је очигледно избегла бирократизам (власништво) баш онде, где он најмање користи.

Огроман напредак, који су ове коморе у Немачкој, нарочито на пољу задругарства и основне пољопривредне наставе за кратко време учиниле, да се појмити само околношћу, што су оне — као пољопривредни центри дотичних крајева — стављене у могућност, да проуче особене потребе свог краја и што су својом приступачношћу у могућности, да утичу на оснивање све више и више корисних установа. Пољопривредна комора за провинцију Саксонску основана је законом од 30 јуна 1894, односно од 3 августа 1895 г. Први њен рад на основној пољопривредној настави специјално на зимским течајима, који нас овде највише интересују, ограничио се на узимање постојећих зимских пољопривредних школа из приватних и среских руку, у чему је до 1903 г. потпуно успела. Данас та комора има које тих „наслеђених“ које новооснованих зимских пољопривредних школа десет на броју. Уз то је основала једну ливадарску школу, четири „школе за домаћице“ и једну специјалну школу за књиговодство са тромесечним курсом.

Зимске пољопривредне школе у овој провинцији дворазредне су, међу тим многи држе једноразредне — као у другим крајевима Немачке — за боље. Школски течај почиње крајем октобра а свршава се после пет месеца, крајем марта. У њих се примају првенствено земљорадници синови, који су свршили основну школу и прешли петнајесту годину старости. Школарина износи 60 марака за један течај (зиму), сем што је ова сума за школу у Ворбису на 30 марака спуштена. Издржавање ових школа пада на терет провинцији, дотичном срезу, задругама и дотичној вароши, која обично даје зграду за школу бесплатно.

У овим школама наставу врши директор и један стручни учитељ, којима се постављају још као хонорарни, помоћни учитељи још 5—6 лица из реда марвених лекара, учитеља основних и грађанских школа. Школом управља непосредно директор, односно један нарочити школски савет, који састављају: чланови управног одбора среског пољопривредног удружења, један члан Управе вароши, општински одбор и директор школе. Даљи надзор над школом врши комора, а за тим држава.

Поред општих обавештења о овим школама, која сам добио у самој пољопривредној комори, подробније податке прикупио сам добротом директора зимње пољопривредне школе у Мерзебургу г. Д-ра Гвалига и тамошњег стручног учитеља г. Д-ра Орфала. Моје једнодневно бављење у њиховој школи створило ми је праву слику каква треба и може да буде једна школа ове врсте. — Један поглед на зидове учионица и ормане са збиркама казује, да је то школа оне земље која је дала Хербарта, Цилера, Вунта и друге чувене педагоге, психологе и методичаре. Зидови ове школе нису застрти по обичају географским картама — често врло непрегледним, већ су окићени графичким сликама, разним шемама и дијаграмима, које до очигледности доказују и најсложеније ствари из науке пољопривредне. Особиту пажњу заслужују бојне табле разних плодореда. Збирке су тако снабдевене, да чине наставу не само лаком, но и забавном. Ни најлепше причање о чувању сточне хране од страних предмета који би, дошав у стомак проузроковали разне повреде, запаљења и смрт, не би могле постићи оно дејство као једна уска табла, на којој су редом по величини својој — исприкивани разни предмети, као ексери, нож, куке, комади од дрвета итд. који су извађени из стомака грла што су угинула са такве непажње. Ни хемија није остала само на показивању дотичних елемената и једињења. Занимљива је ту збирка лоптица са дршкама, која има да очигледно докаже валенцију хемијских елемената итд.

Наставни план обухвата ове предмете:

	Часова недељно I. разред	II. разред.
Немачки језик	4	3
Писање	2	—
Рачун	4	2
Геометрија	2	—
Земљомерство и нивелација	—	2
Цртање	2	2
Географија	2	2
Физика	2	2
Неорганска хемија	4	—
Органска „	—	3
Наука о културном биљу	3	—
Специјална зоологија	2	—
Анатомија и физиологија домаћих животиња	2	—

	Часова недељно I. разред	II. разред
Минералогија, петрографија и педологија	3	—
Наука о ђубрењу	—	2
Специјална наука о културном биљу	—	3
Воћарство са баштованством	1	—
Одгајивање и храњење стоке	—	5
Наука о неговању здравља стоке и о поткивању	—	3
Народна економија и управа добара	—	4
Књиговодство	—	2
Пољопр. законодавство	1	1
Наука о машинама	1	—
Телесно вежбање	2	2
Пољопривредна израчунавања	1	—
Свега	38	— 38

Пада у очи, да је општих предмета много и да им је и часова доста дато. То је по мом мишљењу једна општа грешка у овд. школама — претрпаност. Иначе општи се предмети предају у вези са грађом из стручних предмета, стварајући основ за разумевање ове. Њихова грађа ослања се на ону из основне школе, проширујући је. И општи и стручни предмети предају се у таквој форми, да су знања отуда добивена већим делом директно применљива у практичном животу.

Какав је избор и обим наставне грађе из појединих предмета види се из ових неколико типских примера:

Минералогија са петрографијом (науком о стенама) и педологијом (науком о ораћој земљи) има овај план:

Постанак земље. Најважнији минерали и стене, њихов значај за постанак ораће земље. Орања земља, њене врсте и особине. Обрађивање земље, његов задатак и начин извођења. Одводњавање њива. Гајење културних биљака на тресетним земљама. Обрађивање ливада, њихово наводњавање и одводњавање.

Из науке о ђубрењу:

а) Атмосферски ваздух, вода њихов значај за биљни живот.

б) Стајско ђубре, његово рационално сабирање и чување, његова вредност. Компост и његово приправљање.

в) Зелено ђубрење са нарочитим обзиром на искуства Шулц-Лупица. Зелено ђубрење на тешким земљама.

г.) Ђубрење кречом.

д). Вештачка ђубрета: штасфуртске калијумове соли, азотна и фосфорна ђубрета.

Из науке о гајењу и храњењу стоке:

Општи појмови о гајењу домаће стоке. Физиологија храњења. Храњење у опште; потреба хране, израчунавање хране, састављање оброка. Одгајивање појединих врста стоке понаособ, са нарочитом пажњом на одгајивање младе стоке.

Највећа важност придаје се при овом гајењу говеди. При закључку износи се материјал о сточарским задругама свих врста.

Народна економија и Управа добара:

а). расветљење појмова о употребној вредности добара и њиховој вредности за размену, цени, новцу, капиталу, добру, имању итд.;

б). капитал у пољопривреди (основни и главни — обртни капитал).

в). рад и радници;

г). уређење једног имања и управљање овим:

д). разни пољопривредни системи газдовања.

ђ). наука о земљорадничким задругама и наука о осигурању. Оснивање једне Задруге.

Да би ученици активније прерађивали материјал добивени у школи, установљена је школска дружина, којој су чланови сви ученици дотичне школе. Сваког петка од 8—10 сати у вече састају се чланови ове дружине у једном локалу, који директор одреди, где се држе слободна предавања од стране појединих чланова а за тим отвара дебата. Поред предавања на овим се састанцима дају одговори на питања, која се буду нашла исписана на цедуљама у дружинском сандучету. На овим су седницама директор и наставници гости. Председник седнице је један ученик, који се нарочито бира за сваку седницу.

ПОДЛИСТАК

БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНЕ ГАЈЕНИХ БИЉАКА

— Приложак за познавање њихово —

И у току пр. год. упућиване су Пољопривредној Хемијској Станици пошиљке оболелих и оштећених делова гајених биљака на проучавање. Томе су се одазвали поглавито државни економи: по свом нахођењу или према распису Министарства Народне Привреде. Пошиљака прве врсте, по личном нахођењу државних економа, мало је у прошлој години. Да се не би од непозваних лица касно обавештавали о појавама болести и штеточина, и другим штетним утицајима на гајене биљке, што могу произвести пустош, какав је случај нпр. био прошле године у читавом једном крају, умољавају се све наше пољопривредне установе да о томе у будуће на време извештавају Станицу. Само тако можемо у сваком штетном утицају на гајену биљку за кратко време створити праву слику: о узроку његовом ако је непознат, о условима потребним за његово развиће, у добу у ком се код нас појављује, о биљкама којима прети опасност и о штети што је може произвести. А на основу таквих података могу се прописати мере за сузбијање свих штетних утицаја и за предохрану гајене биљке од њих.

Све проучено градиво, заједно с оним што сам га сам прикупио, послужило је за увећање збирке Станице, и у колико је за нас ново, описано је у овом прилошку. Наведене болести и штеточине распоређене су по хранитељкама на којима се појављују, пошто је такав распоред приступачнији за ширу употребу; а за гљивице што изазивају болести, тако исто и за штеточине, за које ми нису познати народни називи, употребљени су само научни.

На трешњи:

Буђа на илоду. — Monilia cinerea Bonord. — Зреле трешње буђају после јачих киша, нарочито ако су воћке због густог сађења у склопу. Побуђала трешња се спрчи и осуши, исто онако као и шљиве, јабуке и крушке побуђале од сличне гљивице (Monilia fructigena Pers). У буђавој навлаци на трешњи постају сићушне семенчице (конидије) гљивице, одакле се ветром разносе и на здравом плоду трешње, пошто проклијају, изазивају појаву буђи. Преко зиме гљивица се очува на зараженом плоду трешње. без обзира на то да ли осушен на воћци остаје до идућег пролећа или у своје време отпада

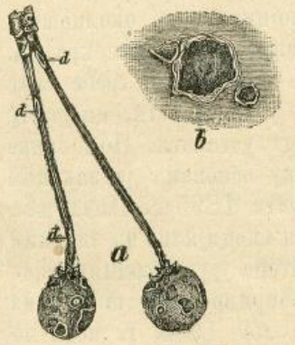

Слика 1. Пеге на плоду и петељкама трешње, постале од гљивице. Clasterosporium Amygdalearum. Десно под в. увеличана пега.

На случај јаче појаве буђи потребно је одмах после бербе стрести с воћке и покупити побуђале трешње, па их спалити. А идуће године. чим се трешње заметну, опрскати их бордовском чорбом јачине 0,5 до 0,75%.

Целокупна настава зимске пољопривредне школе има према овоме задатак, да младе пољопривреднике спреми за њихов позив и за јаван живот. Стога се сав материјал црпи директно из праксе и стварног живота. Ако би се то све у опште са неколико речи могло обележити, онда би та наставна лозинка имала да гласи: „из праксе за праксу“. — У колико се боље успе, да се ученицима за практички живот више пружи теоријских знања, која би се при том са праксом не само лако сносила но са њом потпуно слагала, у толико су ове школе ближе своме задатку.

Да зимске пољопривредне школе у саксонској провинцији оправдавају очекивања, која се на њих полажу, доказ је обилна посета ових школа и тежња пољопривредне коморе, за све даљим оснивањем оваквих школа. У поменутој школи у Мерзебургу видио сам и старијих људи као слушаоце, где су се уписали, да ма и мало позније накнаде оно, без чега би у данашњем друштву изгледали скучени и несавремени. Сличну појаву могао сам запазити и на највишој пољопривредној школи овог краја. — На пољопривредном институту овдашњег универзитета у зимњем су семестру слушаонице препуне, јер се поред редовних слушалаца уписује увек велики број земљорадника и синова земљорадничких из околине, који зиму корисно употребе слушајући разна предавања из савремене пољопривредне науке, те да с пролећа опет оду на своја добра и продуже свој редовни посао — разуме се само сада са друкчијим погледима.

*

Кад сам се решио, да у кратко изнесем најважније напомене о зимским пољопривредним школама био сам далеко од намере да вршим какву намерну врсту пропаганда са овом врстом школа и при свем том што је њихова практичност очигледна и примена скоро свуда могућа. Оно на шта би ови редови првенствено могли потсетити јесте дубље размишљање о обиму грађе у наставном плану и методици при извођењу, овога на нашим пољопривредним станицама, које су тек у свом повоју и које збиља потребују искуства ове врсте. Зимске пољопривредне школе могле би код нас само помоћи и олакшати рад пољопривредних станица. Разуме се, да би и овде пренагљеност више штетила но користила. Али кад је нпр. пољопривредна комора за провинцију Саксонску и поред свих толиких пољопривредних школа ипак принуђена, да позива земљораднике и земљорадничке синове на чешћа практична предавања и једнонедељне курсеве, онда изгледа, да ни оснивање зимске школе у којем мањем приступачном центру наше Посавине, Шумадије, не би била никаква излишна ствар.

*

Истицање теме о зимским пољопривредним школама у добу развијања установа за пољопривредну наставу код нас, у најмању руку пригодно је. А кад је свеколики преображај пољопривредни код нас везан у првом реду за питање о пољопривредној настави, онда је та тема и важна. — Питање о пољопривредној настави јесте наше културно питање.

24 фебруара 1908 год.
Хале (Пруска). М. Радосављевић.

Најподеснији положаји за подизање јабучара у воћарским крајевима код нас

На први поглед изгледа нам, да јабука може без разлике на сваком положају лепо успевати и добар плод доносити. Док у самој ствари требало би овоме веће пажње поклонити, нарочито сад у почетку подизања мање или више чистих јабучара, са једном или неколико наших домаћих сорти јабука, које су се показале као одлично извозно-трговачко воће, тим пре, што је и само Српско Пољопривредно Друштво учинило одличне кораке за напредак у овом правцу, расписивањем награда за подизање чистих јабучара у воћарским крајевима.

Као члан оцењивачког одбора за преглед јабучара имао сам прилике, да се упознам са нашим знатнијим воћарским крајевима и том приликом, обратио сам нарочиту пажњу на положаје, знајући, да исти у воћарству имају великог утицаја; — па с тога овде и излажем, који су најподеснији положаји за подизање јабучара.

Север — северо запад — северо исток; на овим положајима боја коре стабла, мање или више одступа од обичне

да се спречи појава заразе ако се семенчице буђи на њих пренесу.

Clasterosporium Amygdalearum (Pass) Sacc. Такође гљивица на плоду и листу трешње. На плоду трешње она се појави у црикастим округластим пегама. Пеге су с почетка равне, доцније се угињу почевши од средине и зато постају плитичаста облика. Сличне пеге појављују се и на петељкама трешње. Зачетак пега примећује се на заруделим трешњама. Упоредо са зрењем плода пеге се на њему развијају, последица чега је трулење трешње.

Појава болести на листу је у округластим мрким пегама, на којим се местима лист изрешета тиме што пеге испадају из листа.

Како на зараженом плоду, тако и на листу постају семенчице (конидије) гљивице. Оне се ваздухом преносе, и пошто проклијају, заразе својом клицом плод и лист трешње. Гљивица презими на зараженом плоду и лишћу.

Да се та болест сузбије и плод трешње сачува од трулења, ваља још у јесен покупити. отпало лишће и спалити га, а земљу у обиму круне воћке прекопати да сатруле заражени остаци од лишћа и плода. Идућег пролећа одмах после листања воћке, ако је зараза претходне године владала у већој мери, опрскати лишће и заметнуте плодове бордовском чорбом јачине 0,5—0,75%, па то на случај потребе поновити после 2—3 недеље.

Црв у плоду трешње — Spilographa Cerasi L. У црвљивим трешњама налази се обично само по једна жућкасто бела ларва, без главе, без ногу и зато налик на црва, под којим је именом у народу и позната. То је ларва једне врсте шарене мушице. чије је научно име горе наведено. Тело је у ње црно, по леђима је прошарана мрко жутом бојом и трима уздужним црним пругама, ноге су јој жуте, а затубаста крила премашују дужину тела, прозрачна су и украшена са 4 мрке попречне павтице. У женке је легалица којом улеже јаја.

Црвљање трешања у београдским градинама запажено је пр. године у половини месеца маја, и то на одликама (сортама) што од тог времена почињу да руде. До саме коштице, обично испод петељке, настани се сићушна ларвица (црвић), ту сише сок из меса плода и упоредо са зрењем плода расте. Црвљив плод омекша, изгуби укус и постаје блантав. Крајем маја и почетком јуна напуштају развијене ларве црвљиве плодове. спуштају се на земљу, где се при самој површини претварају у жућкасте луткице. дугуљаста облика. У том стању штеточина проведе до маја идуће године. Из луткице излеће тада мушица. Оплођене женке налећу на заруделе трешње и у близини петељке улежу обично по једно јаје, а убодено место на плоду брзо зарасте и не може се познати. Ларвица чим се излеже

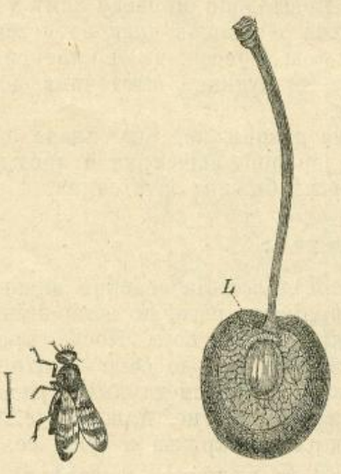

Слика 2 и 3. Увеличана мушица Silographa Cerasi (цртица испод ње представља њену природну дужину) и њена ларва у плоду трешње.

јасне боје, те према томе саму сорту тешко је по њој разликовати. Иста је обично затвореније боје — мрко обојена; нпр. колачарка, која на јужним положајима има црвенкасту кору, овде такође знатно одступа и добија мрку боју. Сам пораст у опште средњи је, а негде и бујан, што зависи доста и од самог земљишта и сорте. Лишће има своје природно зеленило и увек је свеже, што код јужних положаја није случај, него за време топлих дана — лети изгледа спарушено, услед чега асмилација — испарење врши се у већем обиму, те на тај начин у неколико ремети правилно сазревање плода, а утиче и на саму крупноћу и остаје ситнији. Ово испарење наступа у горе поменутим положајима у мањем обиму. Плод на овим положајима добија своју праву природну крупноћу, али боја истога није тако јако означена, као на јужним положајима сунцу окренутим. Ако простор засађен јабукама није заклоњен у непосредној близини, то ће плодови на јужно-источној страни круне бити много јасније обојени.

На северним положајима, ако је простор више заклоњен, плодови ће врло ретко показати праву карактеристичну помолошку боју, услед чега дотичну сорту можемо већином само по облику, петељци и др. особинама распознавати, док међутим по боји врло тешко, сем тога, наћићемо на многим плодовима мале пегице у виду „рђе“.

На означеним положајима само кретање сокова с пролећа позније је, услед чега воћка доцније креће и цвета;те на тај начин није толико изложено опасности од позних и честих пролетњих мразева. Сем тога ако су ови положаји још и заклоњени, са северне стране од ладних северних ветрова, у толико ће боље бити, а нарочито за само цветање и оплођавање јабука.

Код оваких положаја подесних за успевање јабука у воћарским крајевима[1]), погрешно би било излагати се несигурности, те садити воћке на јужним положајима; где је вагетација много ранија, услед чега и цветање пре наступи, и на тај начин, кад наиђу позни пролећни мразеви већином цветови промрзну или услед северног ветра, у незаклоњеним положајима, много сметну, те је принос незнатан.

Што се тиче пак склоности и издржљивости према болестима и штеточинама могу рећи, да су заклоњени положаји подложнији болестима и штеточинама, но отворени положаји, да на отвореним положајима бујност и пораст саме воћке много је бољи и претварање дрвених пупољака у родне обилно је и стално; што је од нарочите важности за већи и бољи принос.

Југ — југо исток — југо запад. На овим положајима воћке мање или више имају скоро једнаке особине успевања, сем што у неколико чини разлику земља или сорта.

Пораст јабуке доста је бујан, кора стабла као и грана, врло је јасно обојена. Плод на овим положајима означује врло јасну и карактеристичну помолошку боју, али облик може и да се мења, што зависи и од количине рода понетог, те отуд налазимо на једној истој круни више разних облика једне исте сорте.

На овим положајима болести и штеточине налазе највише свога уточишта и најрадије траже такве положаје, а нарочито ако су још и са северне стране заклоњени. Вегетација је врло рана с пролећа, те услед тога и цветање раније отпочне; на тај начин при појави честих-позних мразева цветови промрзну и род омане.

Из свију наведених примера, изводим закључак да би јабучаре у воћарским крајевима требало садити првенствено на „северо-западним положајима.“

П. С. Петковић.

[1]) Округ Подрински, Ужички, Рудничкни, Крагујевачки итд.

О ОРЕЗИВАЊУ ЗРЕЛИХ ЛАСТАРА НА КАЛЕМЉЕНИМ ЛОЗАМА

Једно предавање, које је држао виноградарима по државним лозним расадницима

Велимир Н. Стојковић

Наставак

10. Како се орезују ластари, те да се добију ниски основни облици и кратки кондири?

На ниским основним облицима или крњама грожђе не стоји далеко од земље, те, користећи се обилно земљином топлотом, сазрева под врло повољним погодбама. Отуда ниске

из јајета, проврти месо плода до саме коштице и ту остаје док не израсте.

Позне одлике трешања највише црвљају. Ранке, пак, слабо или никако, јер за бербу стижу до половине маја када штеточина улеже јаја. Из тог разлога препоручује се гајење раних трешања у крајевима где стално црвљају.

Да се и позне одлике сачувају од црвљања, потребно је уништити луткице штеточине, Пошто оне проведу зиму у дубини од 3—4 сантиметра, довољно је за ашов прекопати земљу под круном воћке. То урадити још у јесен. да се прекопана земља преко зиме истроши, те да луткице штеточине доспу дубље у земљу где ће угинути.

Пилеж пуштати у градине и воћњаке, ако иначе нема бојазни да ће нанети штету. јер она ишчепрка и прождере луткице не само те него и других биљних штеточина.

На вишњи:

Fusicladium Cerasi (*Rabenh.*) *Sacc.* На зеленим вишњама могу се појавити округласте црнкасте пеге, по површини са врло нежном навлаком зеленкасто-црне боје. После кратка времена пеге се на оболелом плоду угну до саме коштице и ту поцрне. Местимична појава пега не смета иначе развићу и зрењу плода, само што се на пегама угне. Али ако је више таквих пега на њему, заражен плод закржља и суши се.

Узрок тој болести је наведена гљивица, састављена као и многе друге гљивице од самих танких влакана. Својим влакнима, пружајући их у унутрашњост плода вишње, гљивица упија потребну јој храну, због чега плод на зараженим местима постаје пегав и почиње да се угиње. А на кратким влакнима, што са гљивице избију на површину пеге као мађава нежна навлака, стварају се њене семенчице (конидије). Оне се ваздухом разносе и на плоду вишње изазову заразу, ако проклијају. Преко зиме гљивица се одржи на зараженом плоду.

Важан услов за развиће те гљивице је изобилна. влага. То имати на уму, па ако се после дужих или чешћих пролетњих киша зараза појави, опрскати бордовском чорбом јачине 0,5—0,75%, само ако су вишње зелене. У вези с тим обратити пажњу при сађењу вишања да дођу на потребна одстојања, да им круне не буду у склопу кад се развију.

На шљиви:

Лисна ваш — Aphis Pruni Koch. Зеленкаста ваш, по целом телу посута беличастим воштаним пепељком. Код нас је свугде распростртa по наличју лишћа и младим леторастима шљиве.

Прошле год. појавила се у мањој мери но ранијих година, а почетак њене појаве примећен је у београдским градинама у првој половини маја. Против ње предузета су почетком јуна прскања, за коју су сврху одбране 4 шљиве мађарке с највише зараженим лишћем. Повољни резултати постигнути су *Неслеровим раствором* јачине 5% и *дуванским соком* у јачини 4% с додатком 1% соде. Ваши су убрзо угинуле, а опрскано лишће је повратило зелену боју и одржало се до јесени.

(Наставиће се)

крље, ако су, разуме се и сви остали услови испуњени, дају најбоља вина. Отуда су такве крље и кратки кондири примењени готово у свима виноградским крајевима, у којима се лоза гаји за производњу вина. Па и код нас је тај начин резидбе најраспрострањенији, те ћемо се на њему мало подуже и задржати.

Основни облик код оваког гајења лозе треба да је тако изведен да са ластарима представља у малом једну ниску воћкицу. Као год што се код једне ниске воћкице у почетку сав рад улаже, да се орезивањем упуте гране на њој да иду одређеним правцем, исто тако и овде треба још од почетка, вештим орезивањем, извести гранање гиче тако, да се од ове створи доиста као једна круна. На гиџи, која има своју круну, ластари ће бити свуда правилно распоређени, те се неће укрштати нити међусобно клати и кроз такву гицу моћи ће слободно да продиру и круже свуда између ластара и сунчани зраци и ваздух и ветар а чији је благотворни утицај на лозе несумњив.

Ево како се код нас тај начин орезивања обично изводи.

Ожиљени калемови, који имају обично по један ластар, орезују се при сађењу сасвим кратко, на једно окце. На крају прве године добијају се из тако орезаних калемова један или више ластара, што све зависи разуме се од бујности калема и плодности земљишта. Ако буде било на гиџи само два ластара, јачи се орезује на два, а слабији на једно окце. Буде ли их пак више сви се орезују на по једно окце. Ако ли пак гица нема више од једног ластара, онда се тај ластар орезује на два окца. На крају друге године добијају се на тако орезаним гицама четири па и више ластара. Ако су ти ластари добро развијени, ако је и гица у опште бујна, онда се сада међу тим ластарима бирају два за кондире — за орезивање на по два окца и два за резнике — за орезивање на по једно окце. Тако то и бива код гица, које су добијене зеленим калемљењем. Међутим ако су ластари слаби онда се сви поново орезују на по једно окце или пак један најјачи на два а остали на по једно окце. Најзад ако на гиџи нема више од три ластара онда се један најснажнији орезује на два окца а два друга на по једно окце. Онда ће се, у ова последња два случаја на крају треће године имати четири ластара, од којих ће се два моћи да орежу на кондире а два на резнике.

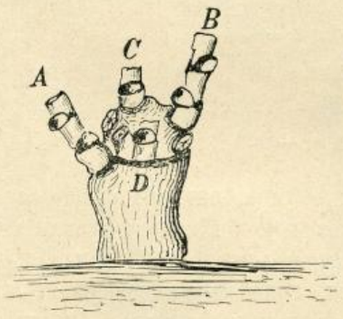

Слика 9.

На сл. 9 представљена је једна гица, на којој су орезивањем остављена два кондира A и B и два резника C и D. Кад та гица буде потерала у пролеће, добиће се из задржатих окаца ластари E G K S R M., а пород тога потераће из крље непосредно још и јалови ластари F N, а можда и који више сл. 10. При идућем орезивању кондири A и B потпуно се уклањају, заједно са својим ластарима EG и RM. Ластари Q и R, који су се развили из резника C и D орезују се на кондире. Јалови ластари F и N орезују се на по једно окце — на резнике. Идуће године стари се кондири поново уклањају, нови се стварају из ластара на резницима а резници се стварају орезивањем јалових ластара на по једно окце. Ако се гица мало јаче развије, тада се остављају три кондира, а по потреби и више и увек толико исто и резника. На сл. 11 представљена је једна орезана гица са три кондира MNP и три резника QRS. На њој се у току вегетације развија велики број ластара и из окаца на кондирима и резницима и непосредно из крље (сл. 12). При идућој резидби опет се сви стари кондири уклањају, за нове кондире

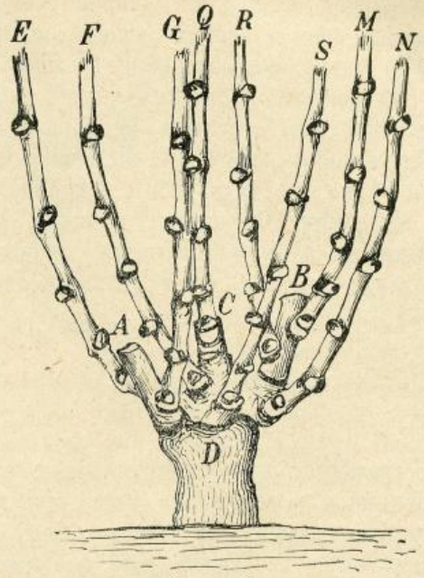

Слика 10.

узимају се ластари из резника, а за резнике ластари, који су непосредно избили из крље итд.

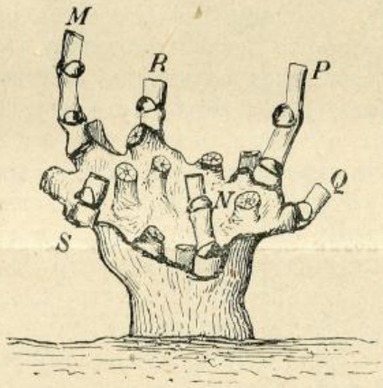

Слика 11.

Таквим се начином орезивања — *кондира на резник* — не могу никад створити на гицама круне, које су као што мало час наведосмо, исто тако потребне лози као год и свима другим воћкама. Тако се могу добити само округли и пљоштри основни облици, онакви као што су представљени на сликама 11 и 12. На гицама пак са округлим или пљоштим основним обликом ластари иду више мање усправно, укрштају се, кољу се, сметају један другом и тако су збивени да између њих нема шупљине.

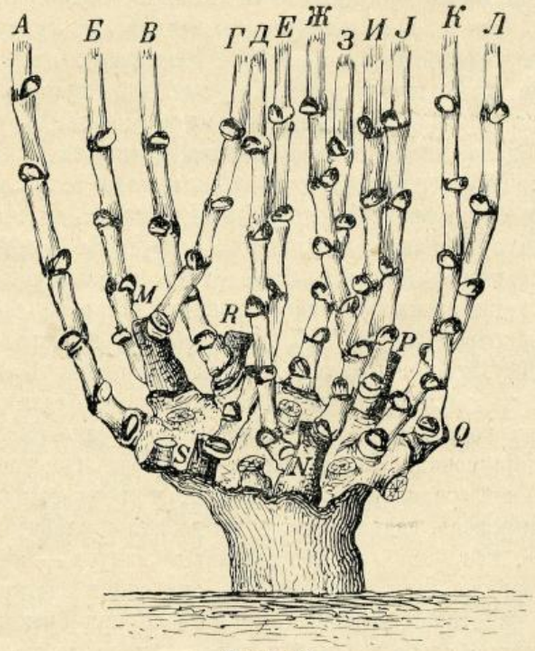

Слика 12.

лина, куда би сунчани зраци могли да продиру и ваздух да кружи.

Сунчани зраци на таквим гицама обасјавају само оно лишће и грожђе, које се налази с поља, на спољним ластарима унаоколо гице, док лишће и грожђе, које се налази унутра, на унутрашњим ластарима, остаје потпуно засењено, у хладовини. Међутим огледима је доказано да је грожђе утолико слађе, уколико га боље загревају сунчани зраци. Оно бива слађе, не што тада добија у шећеру, него због тога што губи у киселини. Француски научник Müntz, који је проучавао питање о непосредном утицају сунчаних зракова на грожђе у погледу састава шире добио је овакве резултате.

Добијена шира има	Грожђе сазрело на сунцу	Грожђе сазрело у ладовини
Грожђаног шећера (%)	17·96	17.96
Киселине (на литар)	4.96	5·66

То што грожђе губи од своје киселине, кад је изложено сунчаним зрацима, објашњава се тиме што грозд онда јаче дише, па при том дисању киселине у њему сагоревају и у облику угљениковог диоксида, који оно издише, одилазе у ваздух. То се дешава, па био грозд откинут или на ластару. Ми сви знамо да су и плодови на једној воћки много лепши, укуснији и слађи на оној страни, на којој на њих падају највише сунчаних зракова. Заклоњени плодови, нарочито плодови у унутрашњости круне, која није као што треба проређена, лошије су каквоће. Исто то бива и на грожђу.

Не само да сунчани зраци повољно утичу на сазревање плода и дрвета (ластара), него још и суше ону, влагу која се, било у облику росе или од киша, нагомилала на ластарима, лишћу и грожђу у унутрашњости гице. Кад је атмосфера једне гице влажна, у таквој средини лако, се шире разне болести винове лозе (пероноспора, оидијум итд.), а лако се хвата и трулеж на грожђу. Кад још између ластара једне гице поред сунчаних зракова може и ваздух да струји, онда се испаравање влаге из гице знатно убрзава, те су и погодбе за развијање разних болести у толико неповољније; онда се и цветање и оплођавање лозе врши под много повољнијим погодбама.

Кондири, који се остављају на род, по начину орезивања, који примењују наши виноградари, налазе се вертикално на ниској округлој или пљоштој крљи. Проја воде, односно сокова, кроз њих је врло велика, јер су судови, кроз које ова тече, почевши од основе крље кратки, а у исто време и више мање *прави*. Услед јаког притицаја воде, односно сока у окца, а доцније и ластаре на кондиру, може по каткад цела, иначе потпуно здрава и снажна гица да омане у роду. То се нарочито дешава онда, када се употребљују за подлогу бујне америчке лозе као Рупестрис ди Лот, Арамон × Рупесарис Ганзен итд. Отуда понајчешће и потичу жалбе, како на тим подлогама наша домаћа лоза врло тешко рађа. Ту се један знатан део сока троши на стварање врло великог броја непотребних ластара, који избијају непосредно из крље и који су, као што знамо, махом неплодни. Кад пак роди грожђе на тако орезаним гицама, оно је, будући близу извора, из кога долази вода гици, врло крупно. Услед великог притицаја сокова, један знатан део воде иде, кроз судове у дрвету, непосредно у плод. Па пошто то грожђе садржи велику количину воде, свакако да ће се добити и слабија вина. Тек доцније, када лоза ослаби и земља се изнури — а то не бива после сувише дугог времена, јер они силни ластари, који избијају из старог дрвета, па се после при орезивању одбацују знатно слабе и земљу и крље — када се на њеној крљи нагомила доста старог дрвета и тиме отежа протицај сокова, онда лоза отпочне доносити грожђе, чија зрна нису баш тако крупна. Тада се не уноси толико воде у кацу као у почетку, те се добијају, разуме се и боља вина.

Крље и кондири по нашим виноградима потсећају, дозволите ми да овде учиним једно мало упоређење, на једну регулисану реку, чији је ток исправљен и чија је брзина и протицај воде, према томе врло велики, тако да се у случају бујица сва вода из ње може што пре сручити у какву већу реку или море не наносећи никакве штете местима, кроз која пролази сл. 13 S При мало већој киши потече потоком, који кроз гицу и ластаре тече, знатна количина воде, од које и један велики део оде непосредно у плод. Та вода врши јак притисак на покожице зрна и ова услед тога лако пуцају. Чим пак које зрно на грозду напукне, одмах се јављају разне трулежи, које постепено обузимају цео грозд, па затим шире с једнога грозда на други. Од колико је пак штетног утицаја трулеж на грожђу на каквоћу вина, то је свакако сваки онај увидео и искусио, који је са натрулим грожђем правио вина.

Кад сокови не би ишли тако непосредно из крље у кондире и ластаре на овима, већ кад би имали да се позабаве на путу, да мало скрену у страну, нпр. у један крак

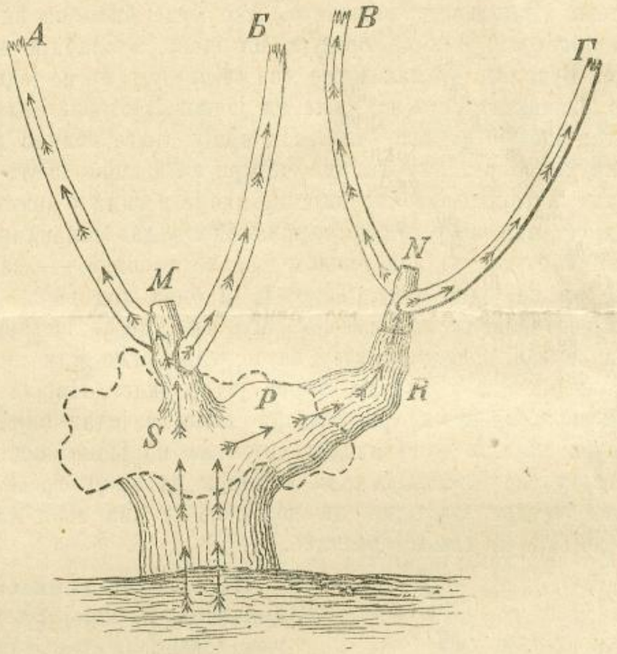

Слика 13. Правац кретања сокова у округлим S. и кракастим R ниским крљама.

рукав гице, па тек одатле у кондире, онда би ствар сасвим друкчије стајала. Судови, кроз које би сокови текли били би дужи, а уз то још и *искривудани*, те би онда и ток сокова, исто онако као и ток воде на каквој реци, која није регулисана, већ има ваздан кривина и окука, био знатно успорен сл. 13. R. Вода би притицала онда у мањој мери у кондире и ластаре на овима, те на тај начин не би било сметања у цвету, већ би се на против добило више рода. Грожђе тада не би имало релативно тако крупна зрна, те би се и мање воде уносило у кацу, па би се јамачно и јаче и боље вино добило.

Не треба, дакле, оном виноградарском потоку, који тече кроз крљу и даје нам драгоцену течност, коју вином називамо, исправљати ток, јер ће се он онда и сувише брзо стакати у ластаре, па нам само штете може нанети. На том потоку треба, напротив, вештачким путем створити окуке и кривине — а у томе се и састоји вештина резача — те да

се тако спорије стиче у ластаре, јер ће само онда доиста бити од стварне користи.

Ево како Французи орезују лозе за добијање ниског основног облика и кратких кондира.

У првој години ожиљени калем, који се сади на стално место орезује се сасвим кратко, на једно окце. Преко лета ће се развити из тако орезаног калема један или више ластара. Има ситних окаца при основи орезаног ластара на калему, те се нарочито, ако је калем бујан и земљиште плодно, развије још у првој години на посађеном калему по који пут и више од једног ластара. Ако се развио само један ластар, он се у другој години, односно при другом резању, орезује на два окца сл. 14. Ако ли пак има више ластара, онда се сви они орезују кратко на по једно окце. Тако ће се преко лета развити из остављених окаца два (слика 15) или више ластара. Ако на гици има само два ластара $л_1$ и $л_2$ (слика 15) онда се они орезују у трећој години, односно при трећем орезивању на по два окца сл. 16. Ако ли пак на гици има више ластара, онда се три ластара орезују на по два окца или пак два ластара на по два окца и један слабији на једно окце. Тако ће се развити у току лета четири или више ластара. Ако има само четири ластара као што је то на сл. 17 приказано узимају се три најбоља ластара, који су још уз то и правилно размештени и орезују у четвртој години односно при четвртом орезивању на 2—3 окца, на кондире. Ако ли је пак било више ластара као и што бива у случају кад је гица орезана на два ластара од по два окца и на један ластар са једним окцем, онда у том случају, орезују се на кондире оба доња ластара на прошлогодишњим орезаним ластарима и ластар на резнику. Дакле, у четвртој години на гици има три ластара — кондира, који су симетрички један према другом поређани. Та три ластара, управо кондира, полазна су тачка за стварање трокраке крље. При идућем орезивању од ластара на остављеним кондирима орезују се најнижи на кондире, а остали се уклањају. Исто тако орезују се у главу и сви други ластари, који избијају из крље. Идућих година врши се орезивање више мање но исти начин. На орезаној трокракој крљи остављају се три кратка кондира MH (сл. 18). Из тих кондира развијају се преко лета ластари А Г В Ж Е З, (сл. 19) а поред њих још и по који непосредно из крље као Б и D. У време орезивања уклањају се ластари Г Б Е, а ластари А Ж З се орезују на кондире. Јалови ластари Б и D или се уклањају или се по потреби орезују на резнике.

Слика 14.

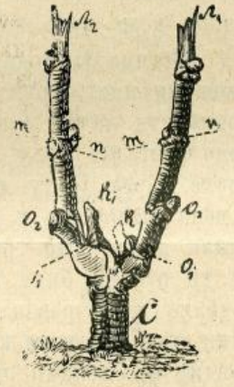

Слика 15.

Слика 16.

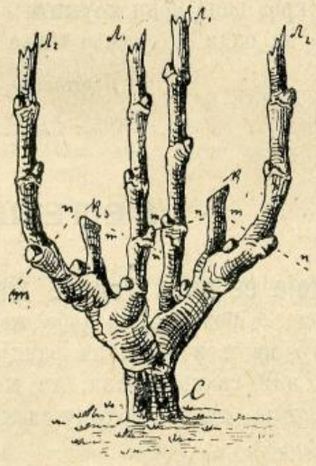

Слика 17.

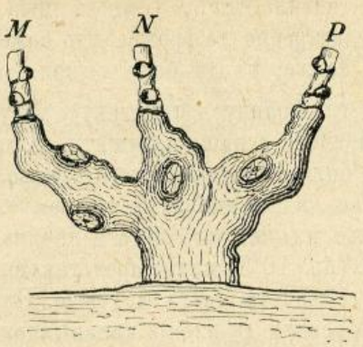

Слика 18.

Не треба се плашити да се таквим орезивањем — *кондира на кондир* — неће добити рода. Главно је при орезивању лозе уопште да се ластар, који се орезује на род, налази *на двогодишњем дрвету*, па било да је тај ластар поникао из кондира било из резника. Само се у том случају може очекивати род. Кондир, који је носио два или више ластара са грожђем, није се изнурио да на њему не треба остављати нове кондире. Биљна храна, која се справља у лишћу распоређује се свуда, по свима деловима гице више мање подједнако тако да ће и нови кондири на староме кондиру и нови кондир на резнику бити довољно храњени и имати рода. Још шта више услед већег притицаја сокова у кондир на резнику, који се наслања непосредно на пљошту или округлу крљу, грожђе на таквом кондиру чешће смеће него ли на кондиру који се налази на старом кондиру, где је притицај сокова знатно слабији. Дакле, орезивањем кондира на кондир може се само више рода добити, него ли орезивањем кондира на резник, а о томе су се и многи наши виноградари већ и уверили. Тако Французи орезивањем кондира на кондир изводе крљу у кракове, другим речима стварају круну код лозе или ниски облик звани гобле (gobelet).

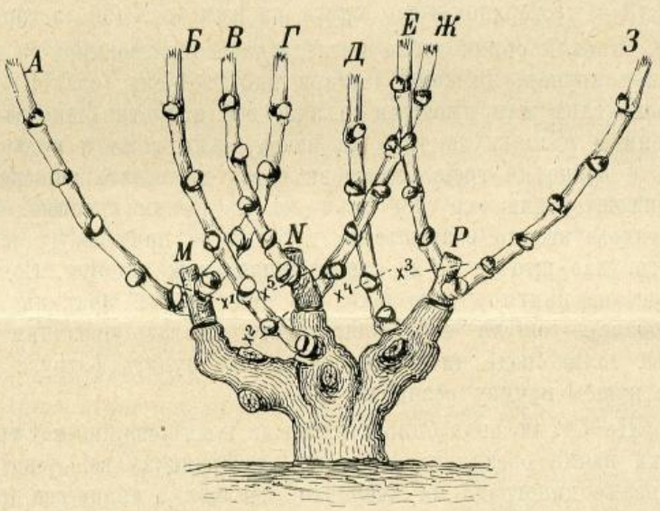

Слика 19.

Број кракова на крљи варира према бујности гице и плодности земљишта. На Југу Француске, где се лоза сади на 1·50 и 2 м. и где су гице врло бујне, крља се састоји најпре из три, па потом из четири па и пет и шест кракова. У Бургундији пак, која лежи више мање у центру Француске, где се лозе саде на растојању од 0.80—1 м. и где су гице много слабије, трокраки гобле је понајраспрострањенији.

Гранање гобле-а почиње на разним висинама од земље, негде од саме површине земљине, а негде од извесне висине. У јужним крајевима Француске где је клима врло топла и

где се лоза не огрће нити привезује за притке, висина је стабла на гобле-у је обично 25—30 см. У Бургундији и у севернијим крајевима Француске, висина стабла је много нижа, јер је ту услед хладније климе потребно да грожђе што боље искористи одбијену топлоту од земље, те да боље и узри.

Таквим орезивањем, како га Французи практикују могу се краци крље после извесног времена сувише издужити. Ако би се то допустило, грожђе би било сувише далеко од земље, те не би било исте каквоће као кад се налази близу земље. Међутим, кад се који крак крље издужи има пута и начина да се он лако скрати. На сл. 3. (бр. 10 Тежака) представљен је нпр. један крак крље, који се доиста доста издужио. На доњем делу тога крака може се десити да избије какав јалов ластар R или D. Развиће тих јалових ластара (ако не у истој оно бар у идућој години по орезивању) може се изазвати и вештачким путем, тиме што ће се крак крље на оном месту, где се хоће да поникне ластар, убости, у време резидбе, врхом воћарских маказа. Сви остали слабији јалови ластари, који се буду развили на том краку очењују се још док су млади, те да би ластар R или D био што јачи. Ластар R или D орезују се један или други по избору — према томе да ли се хоће крак крље више или мање скратити — у време орезивања на једно окце — на резник, а у исто време орезује се тестерицом и део крака на њим по X (за ластар R).

Основни облик гобле изгледа као каква воћкица са трокраком круном, на којој ластари нису збијени (сл. 19) као на округлим или пљоштим крљама, већ напротив лепо распоређени и размакнути тако да између њих може и ветар да веје и сунце да греје. Гроздови се ту не налазе непосредно на пљоштој или округлој крљи већ на њеним крацима. Они су такође згодно размештени, тако да не притешњују један другог као што се то на нашим гицама може видети. Сокови у њих не притичу тако јако, јер има ваздан кривина које успоравају ток, те тако зрна немају, на тако орезаним гицама, толико воде нити опет тако лако пуцају и труле као при нашем начину резидбе.

Не би ли онда било корисно да и ми усвојимо тај француски начин орезивања, кад смо од Француза већ усвојили подизање винограда на америчкој подлози и иначе све друге радове око гајења винове лозе? Многи ће се од вас томе успротивити, наводећи као главни разлог тај што би се гице орезивањем кондира на кондир јако издужиле, јако удаљиле од земље. Онда би се снага чокота односила по врховима рукава, који би били огољени и сувише стрчали над земљом, те би се гице теже огртале, а грожђе би било врло далеко од земље, те не би било онакве исте каквоће као кад се налази сасвим близу земље. Међутим ми можемо отпочети извођење крље у краке тако да стабло крље буде кратко, да круна отпочиње сасвим близу земље и да краци, уместо вертикално иду водоравно. Тада краци неће бити далеко од земље, те ће се и грожђе налазити под повољним погодбама за сазревање и цела се гица може лако земљом огрнути. Поред тога, мало час смо видели, да се орезивање може подесити тако да краци крље не буду сувише дугачки, те да се тако и гице могу лакше огртати.

Што се тиче огртања истина је да се крље разведене у краке теже покривају земљом, него ли округле крље. Али огртање лозе и није неопходно потребно, *ако је виноград подигнут на правом виноградском положају*. Огртањем се истина земља око чокота боље уради, проветри и иситни и то је врло корисно за развијање једне гице, али се тим слојем земље гица толико не заштићава од мраза. Није ли истина да нам окца измрзњавају и ако су покривена земљом у ниским местима, тамо где није виноградски положај, док напротив непокривена на вишим местима, на косама остају потпуно здрава. Ко је пролазио кроз жупске винограде, који су подигнути на лепим косама, правим виноградским положајима, није ли приметио да се тамо гице тако површно загрћу, да су кондири ретко где на којој од њих покривени земљом. Није ли баш у ниским положајима много боље да се кондири налазе на извесном одстојању од земље, те да би се тако сачували од пролећних мразева, пошто су ластари ближе земљи јаче су изложени мразу, него ли кад су даље од земље? И у том случају није ли боље, ако се неће усвојити високе крље или дугачки кондири уз жице, да се лозе орезују и у нижим местима а не само на косама у виду гобле-а, којима се мало издижу кондири од земље, него ли са округлом или пљоштом главом, са којим начином можемо окца на кондирима изложити озбиљној опасности.

Рекосмо да на крљи, кад је она разведена у краке, нема толико јалових ластара, као кад је крља округла или пљошта. Нема због тога што је услед великих кривина на рукавима успорено притицање сокова, те ови иду само у оне ластаре, које смо орезали на род; а јалови ластари, навели смо, развијају се онда, када је притицај сокова у крљу врло велики. Ти нам ластари нису ни потребни јер они одржавају у гици велику хладовину на штету сазревања грожђа и његовог одржавања у добром стању. Но ипак ће имати увек по који јалов ластар на тим рукавима тако, да нам у даним случајевима може врло корисно послужити.

Истина је, додајмо и то одмах, да се на већ развијеним пљоштим или округлим крљама од 5 и 6 година не може применити начин орезивања кондира на кондир, јер је ту врло незгодно крљу који има већ један облик разводити у краке. Крља је ту досте високо од земље, па кад би се још почела разводити у краке, нити би облик чокота био правилан и као што треба нити би грожђе било, услед тога што би ти рукави били врло високо од земље, у повољним погодбама за сазревање. Зато ластаре на већ створеним округлим или пљоштим крљама ваља орезивати наизменично час кондир на кондир час кондир на резник, старајући се при том да се крља бар нешто мало развуче у краке, те да не буде баш сасвим округла или пљошта. При том још ваља тежити да се кондири остављају по ивицама крље да би притицање сокова у њих било спорије, и они стога родњији. Тако ће кроз гице моћи кружити ваздух и продирати сунчани зраци те ће онда и грожђе мање трулити и боље сазревати.

(Наставиће се)

БЕЛЕШКЕ

У које се доба године жање на земљином шару. — Свакоме је познато, да доба жетве у долинским крајевима за 10, 15 па и више дана раније наступа него у брдским местима; али свако не зна, да жетва у целоме свету никако и не престаје, тако, да се у сваком месецу, т.ј. преко целе године жање.

Тако у јануару, докле је код нас још све под снегом и ледом, замљорадници у Аустралији и острвима новоселандским, у Аргентинији и Чили, жању своје стрнине, врше и уносе жита у амбаре. У фебруару отпочиње жетва у Индији и Гор. Египту; у марту приспева жетва у Доњем Египту а протеже се кроз цео април, а у том истом месецу настала је жетва на Куби, у Сирији, Персији, Малој Азији и Мек-

сики. У мају се жање у Алгиру, у Средњој Азији, Кини, Јапану, Мароку, у аравијском приморју и у северо америчким државама званим Флорида и Тексас. Јуни месец захвата највећу површину, јер тада наступа жетва на Балкану, Турској, Влашкој, Грчкој, Угарској, Луж. Русији, Италији, Шпанији и Португалији, Луж. Француској и северо америчким државама: Калифорнији, Луизиани, Арегону, Алабами, Мисисипи, Георгији, Тенесе-у, Виргинији, Северној и Јужној Каролини, Колораду и Мисури. Јула месеца жање се у Аустрији, Немачкој, Швајцарској, Северној Француској, Луж. Енглеској, Пољској, Запад. Русији. и у источним државама Северне Америке. Августа месеца долазе на ред — северне сједињене државе: Колумбија и Манитоба, а у исто време одјекују песме жетеоца и у Холандији, Белгији, Север. Енглеској, Данској и Сред. Русији. У септембру жање се на северу у Русији, Шведској и Норвешкој а тако исто почиње у ово доба и у Шкотској где се протеже и залази у последње дане октобра. У новембру је жетва у Перу и Луж. Африци — у Трансвалу, а најзад, у децембру, у задњој Индији и у Бирми.

А.

ГЛАСНИК

Овогодишње изложбе. — За 1908. годину пројектовано је више специјалних земаљских и окружних изложаба. У септембру месецу Српско Пољопривредно Друштво приређује *изложбе из пчеларства, рибарства и изложбу грожђа и пића*, са предавањем и расправама из тих грана, овде у Београду и на томе јо почело радити. На изложбе и потпомагање приређених изложаба, у буџету друштв. одређено је 10 хиљ. динара.

И подружине друштвене, уз његову новчану помоћ или уз помоћ округа мисле да приреде.

Подринска подружина: Окружну изложбу сточну и сточних производа, из ратарства и воћарства, с изложбом справа и алата домаћих мајстора и са стране. Награде ће се издавати $^2/_3$ у справама, $^1/_3$ у новцу. Добила је помоћ од округа 5000 и од Друштва 1000 динара.

Рудничка подружина: Окружну изложбу ратарску, сточарску и баштенских производа и белога смока. Добила је помоћ од друштва 1200 динара.

Моравска подружина (седиште у Јагодини): окружну изложбу воћа и грожђа. Добила је помоћ од друштва 500 динара.

Ваљевска подружина: окружну изложбу говеда и воћа. Лане је приредила једну такву изложбу, па је и ове године добила од округа помоћ од 4200 динара, али од Друштва није добила, јер ово налази да не треба сваке године приређивати исте изложбе. пошто је година дана мали рок за приметан напредак у једној пољопривр. грани.

Ужичка подружина: окружну изложбу стоке. Има помоћ од округа.

Помоћ подружинама. — Српско Пољопривредно Друштво одредило је ове године из својих скромних средстава, новчану помоћ својим окружним подружинама и то:

по 500 динара, подружинама подринској, рудничкој и моравској;

по 600 динара, подружинама крајинској и тимочкој;

по 800 динара, подружинама ваљевској, пиротској и ужичкој.

по 1000 динара, подружинама крушевачкој и нишкој.

Прва сточарско-запатничка задруга у Хрватској. — Котар крижевачки одавно је чувен са свога сточарства, благодарећи првенствено утицају тамошње средње, па потом више пољопривредне школе. Али село Св. Иван-Жабно у томе гласу целога котара има највише заслуге, јер су ту најбољи одгајачи стоке. Они су лањске године издали 50 хиљада круна и набавили уз припомоћ државе 80 стеоних јуница чисте сименталске расе из Баденске. Ове године претплатили су се опет сељаци за исто толики број стеоних јуница сименталске расе, а сем тога купили су и 25 бикова исте расе. Па су основали сточарско-запатничку (одгајачку) задругу у коју се може уписати сваки члан општине који гаји чистокрвну сименталску расу. Задруга ће водити запатну књигу о свој уписаној стоци и њеном пореклу и родословљу, водити контролу над мужењем, узајамно обезбеђење и давати јемства купцима: о несумњивој чистокрвности купљених грла, о здрављу грла (јер се калеме туберкулином), о пореклу од одабраних и ваљаних родитеља и о разумном одгајењу тих грла.... Због тога не само да ће ови ваљани одгајачи постићи одабирањем грла за запат све бољи успех у своме сточарству, него ће још више дићи глас своме сточарству, што ће имати својих практичних резултата: у повећаној продаји њихових запатних грла по добре цене.

Бик 1600 круна. — Сељак Тарас из Цирквене крај истог села (Св. Ивана-Жабног) чувеног са сточарства, продао је свога бика за круна 1600. То је први бик који је у Хрватској и Славонији ту цену постигао и како „Господ. Лист“ вели, није ни мало преплаћен, јер је бик изванредно добро израстао, па што но реч, не би био постидан ни у сред Симентала-постојбине расе.

Тенакс ново средство противу наметница на бињу. — Лањске године прибележио је „Тежак“ ову новину. Сад га већ производи хемијска фабрика др. Г. Хајнера и комп. у Бечу, по саставу др. и Х. Казерера. Ово средство је ситан прашак: смеса бакарног витриола (плавог камена) 330 гр. на килограм, сулфат глине и сода који у води растопљени дају течност за прскање. 1 кг. тенакса производи исто што и 1 кг. плава камена тако да се уштеди спрам употребе плавог камена 25%. Ово средство прошле године опробало је друштво за заштиту аустријског виноградарства. Оно се употребљава успешно противу пероноспоре, Fusicladium-a, јабучастог воћа, Plasmopora cubensis краставаца, коврџања лишћа у кајсије, фотофторе итд.

Прва жупска акционарска задруга. — Под овим именом основана је у срцу наше веома чувене Жупе — у Александровцу задруга, са задатком, да од произвођача, а на прво место од својих акционара, купује грожђе; па да га прерађује у вино и остала пића.

Према овако постављеном задатку, задруга ће се поглавито бавити овим пословима:

1. Откупљиваће грожђе ради прераде у вино и друга пића;

2. Прибављено грожђе одвајаће по каквоћи и врстама ради добијања што бољег вина;

3. Произвођено вино неговаће рационалним начином како би се постигла што већа потрошња и што боља цена;

4. Однегована вина продаваће се под именом задруге:

5. Ради рационалне употребе отпадака од грожђа и остатака винских производа основаће задруга потребна рационална уређена постројења за пециво ракије — коњака и друге корисне прерађевине.

6. За израду винских судова имаће задруга своју бачварску радионицу;

7. За своју радњу подићиће задруга потребне подруме и остале зграде; и

8. Задруга ће по могућству и кредитом помагати своје акционаре, дајући им позајмице на грожђе и лично јемство

Задруга се оснива на два кола акција, а свако коло има по 2000 акција од по 50 динара, што износи капитал од 100.000 динара.

Пошто је господин Министар Народне Привреде већ потврдио правила ове задруге то је према члану 5. истих правила упис акција отпочет.

Као што се из свега овога види, овом устиновом подмирују се не само насушне потребе жупског винодеља које је после тимочке крајине највеће и најважније, него се увелико помажу и привредни интереси наше земље, пошто се жупским винодељцима даје прилике да правилним путем дођу до веће зараде од рада којим се скоро искључиво баве — а нашој трговини ствара могућност да добро однегована вина по повољну цену износе на домаћа и страна тржишта.

С тога се писац ових редака одаје оправданом надању да ће сви пријатељи нашега винодеља, а нарочито привредна удружења настати најживље да се што брже прво коло акција упише.

Сва потребна обавештења добијају се од Управе Задругине у Александровцу. —

Ж. А. Ш.

КЊИЖЕВНОСТ

Књиге и новине

Гајење свиња, поука за одгајиваче, написао О. Репић окружни марвени лекар, Београд 1908. Нова штампарија Давидовић. Мала 8° стр. 64. Цена 0·50 динара.

Über den Einflus der Futtermittel auf die Beschaffenheit des Fleisches und Fettes bei Schweinen. (О утицају храњива на каквоћу меса и масти у свиња). Jnaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der hohen philosophischen Fakultät der vereinten Friedrichs — Universität Halle — Wittenberg, vorgelegt von Kosta Popowitsch aus Nisch (Serbien). Halle a/S. 1908. 8° стр. 72.

Нови доктор, као Србин, видимо где је за своју дисертацију која му је донела докторску титулу изабрао једно специјално питање које ће и нас у Србији особито интересовати. Његови огледи храњења свиња интересантни су са више тачака гледишта и стога ћемо о овој књижици нарочито још проговорити.

Bollettino tecnico della Coltivazione dei tabacchi, publicato per cura del r. istituto sperimentale in Scafati (Salerno) — Ministero delle Finanze, Direzione generale dele Privative. Scafati 1907. № 1—6.

Ово богато илустровано и дивот-издање завода за огледну културу и испитивање дувана; званично издање талијанског министарства финансија добили смо у замену за „Тежак“ и постараћемо се да по неке ствари прикажемо из тог часописа.

ОГЛАСИ

СВЕТОЗАР А. ХАЏИЋ УЧИТЕЉ ИЗ СВРЉИГА ИЗВЕштава привреднике и љубитеље живине, да има на продају јаја од ових кокоши: „орпингтона жути“, „плимес-рока“, „минорки“ и „лангшана“, по цени 10 пара дин. од комада.

Од пловака: „пекиншких“ и „руанки“ по цени 10 пара динарских од комада.

За паковање не наплаћује ништа, већ само поштарину.

Ко жели нека се обрати њему биће одмах услужен.

Свет. А. Хаџић
учитељ.

3—5

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ ИМА ВЕЋИ број чистокрвних кокошака расе *„Мехелнске,“* од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу. 4—20

ПРВИ ПРИВАТНИ ЛОЗНИ РАСАДНИК ОСНОВАН 1902 године у близини Бањске Жељезничке Станице, а по одобрењу г. Министра Нар. Привреде, има на продају 80.000 окаламљених и ужиљених лоза разне домаће сорте, како винске тако и аталске и то на подлози: порталису, рупестрису и берландијери.

Ценовник шиље на захтев бесплатно.

С поштовањем
Атанасије Радојковић
Ниш.

5—5

ЗА ОСНИВАЊЕ ВОЋНИХ РАСТИЛА У РАСАДНИКУ среза Брзо-паланачког, потребно је до 7000 комада младица од шљиве „Ценарика.“ Моле се г.г. Државни економи, ако који буде имао у своме расаднику ове младице на продају, да о томе изволи известити ову Управу.

ЕБр. 157. Из канцеларије Управ. расадника ср. брзопаланачког 9 фебруара 1908 године.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 13. броја „Тежака“: — *Чланци:* Шира у јесен 1907 год. у Винодељско-Воћарској школи. — Зимске пољопривредне школе у провинцији Саксонској. — Најподеснији положај за подизање јабучара у воћарским крајевима. — О орезивању зрелих ластара на калемљеним лозама (наставиће се). — *Подлистак:* — Болести и штеточине гајених биљака — приложак за познавање њихово. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Књижевност:* Нове књиге. *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
Председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 14. НЕДЕЉА 6 АПРИЛА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

НАСЕЉЕНОСТ И ПОЉСКА ПРИВРЕДА

Позната је ствар, да, кад је слаба насељеност, кад је мало становника у ком крају, да је слабо развијена и пољска привреда, али није баш тако знано, да пољска привреда може бити у застоју и онда, кад је у ком крају повољна или што се обичније вели јака насељеност.

У западној Јевропи рачуна се, да је јака или густа насељеност, кад на један квадратни километар долази по 60 становника.

У нас по попису од 1900 године на толику површину долази по 51 становник. Према томе, у нас је доста јака насељеност. У другим земљама долази на исту површину, и то: у Белгији 187 становника, у Холандији 126; у В. Британији и Ирској 115; у Италији 99; у Немачкој 83·7; у Аустро-Угарској 78; у Француској 71, у Швајцарској 69; у Данској 53·3; у Румунији 41; у Русији 18·5 у Шведској и Норвешкој 8 становника.

По овоме, нама је најближа Данска, јер је у ње више 2 становника по квадратном километру, а међутим између наше и данске пољске привреде толика је разлика, да се не може ни поређивати. А то је у исто време и најопипљивији доказ да и код једнаке насељености, развој пољске привреде може бити неједнак.

Утицај насељености подједнаке јачине биће друкчији, кад би нпр. по 60 становника на квадратном километру живели тако де су равномерно распоређени, а друкчији, кад би живели, а такав је и најчешћи случај, тако, да су у неким местима и сувише насељени а у неким, сувише разређени. У првом случају становници једва да излазе из „првобитнога стања“, а у другом случају ништа не смета да буду и високо културни.

Да ли ће бити већи или мањи утицај подједнаке насељености на развијање пољске привреде, зависи и од тога: у којој су мери развијене индустрија, рударство и трговина. Што су ове гране више развијеније, тим је лакше продати пољопривредне производе па и кабасте и то за толико скупље, што је свакако велики подстрек за бољи и савременији рад. Тада се утицај насељености изједначава или скоро изједначава утицају великих градова на развијање пољске привреде у њиховој ближој и даљој околини. Обратно, у колико се становника више занима пољском привредом, тим је теже продавати пољопривредне а нарочито кабасте производе; тада је у толико већа понуда радне снаге која је стога за толико и јевтинија. У том случају, потребе места подмирују се производима из тога места; за довоз производа из других, удаљенијих места, нема потребе, сувишак производа извози се, те отуда нема разлога за повећање цене производима који се излажу продаји. Утицање да се у оваким приликама прерађују пољопривредни производи (нпр. оснивање радионица за прераду репе, кромпира итд.) било би значајно за развијање пољске привреде. наравно у случају, ако би за то биле повољне и остале погодбе (климат, земља итд,)

По попису од 1900 године, у нас је било 2,492.882 становника, од којих се занимало пољском привредом 2,097.988 становника или 84%. У другим земљама тај је проценат и то: у Русији 87·8%, Енглеској 20%. Француској 51%, Аустро-Угарској 51%, Немачкој 48·6%, Саксонској 19·98% Сједињеним (савезним) америчким државама 70·9%. и т. д.

Повећање становништва, насељености, готово свакад има за последицу развијање индустрије, трговине и градова.

Вредност буди каквог предмета који се размењује, а с тим и пољопривредних производа а пре свега, каквоћа труда и рада, зависе од степена образованости становника, те отуда, код подједнако јаке насељености, степен образованости може бити узрок, да је развијање пољске привреде у једном крају јаче, а у другом слабије. Исто такав утицај на развијање пољске привреде имају и имућство становника и њихов морал у вези с приљежањем, окретношћу и предузимљивошћу тога становништва.

Што је становништво образованије, имућније и моралније, то оно има и више потреба у опште, те зато употребљава и више животних намирница, а већа потреба у намирницама. повећава тражњу ових па наравно и цену. Пољопривредник је тада у могућности, да у већој мери продаје своје производе и да има јевтино ђубре, које му је толико потребно за одржање плодности његових њива. А што је у ком крају више развијених разборитијих, моралнијих и вред-

њиних радника и других посленика њихов ће рад бити више производан како за њих саме, тако и за онога коме и за кога раде, те по томе таква насељеност имаће друкчији утицај на развијање пољске привреде од исто такве насељености с противним особинама.

Према свему овоме: различан је утицај насељености на развијање пољске привреде, некад је јачи, а некад слабији.

Б. Д. Т.

МЕКИЊЕ КАО ХРАНЕЋЕ СРЕДСТВО ЗА СТОКУ

Ма како стоку иначе добро хранили сеном и другим хранећим средствима, ипак је потребно да јој се дају и извесни сурогати у којима ће имати доста сконцентрисане хране, а да не заузимају велику запремину. Ти сурогати јесу: мекиње и јарма.

О јарми нећемо овом приликом говорити, већ само о мекињама, пошто оне најчешће трговином улазе у промет, па потребно је да наши пољопривредници знају о њима коју више, јер се често дешава да у место мекиња узимају под тим именом нешто сасвим друго од чега штете имају.

Мекиње се добијају млевењем хране у брашно, гриз и прекрупу. У ствари мекиње су самлевени спољни омотач зрна, у коме мање има хране а који даје брашну загаситу боју.

Да би се добило што боље брашно треба млевење пажљиво вршити, да се љуска савршено одвоји, јер су често брашњени делови за њу приљубљени. Ако се на то не буде пазило, утолико ће више брашна отићи у мекиње и ове ће утолико бити боље.

Љуска од зрна може се добро одвојити у модерним млиновима а не у обичним поточарама, и стога у брашну тих млинова и нема мекиња.

Мекиње саме по себи доста су тешке и несварљиве због целулозе која се у љусци налази, али зато имају више: беланчевине, масти, фосфорне киселине и других минералних делова него брашно.

У погледу сварљивости нема разлике између јарме и мекиња, али је јарма за храну радне и приплодне стоке много боља него мекиње.

Мекиње које имају хранљиве вредности јесу: пшеничне, ржане, јечмене, ељдине и кукурузне. А све остало што се често под видом мекиња продаје, јесте ситно самлевена љуска од разних плодова, очинци, ситно камење, земља и друго, већ и по здравље шкодљиво.

Мекиње које се дуго чувају по влажним местима, уплеснеће се, ужежу и угагричају, те не само што нису добре за храну стоке већ су и њеном здрављу шкодљиве. И стога при узимању мекиња ваља добро пазити да продавац не подвали.

Кад се здраве и добре мекиње умерено дају кравама музарама, добро утичу на сваривање хране а и на квалитет млека. Али, ако се на то не буде пазило, веће се буду давале у већој количини, од њих стомак ослаби, не може храну да вари; грло добије јак пролив који много заудара, а нису ретки случајеви и саме колике. А сем тога, од веће количине мекиња грло добије камен у цревима а и бешици; што бива нарочито кад у њима има доста земљиних делова.

Мекиње ваља давати кравама музарама; воловима стављеним на гојење, свињама и живини.

Кад се говедима дају не треба их квасити већ мешати са сечком од кромпира или сточне репе, пошто се претходно мало посоле.

Мекиње се често пута употребљавају за поправку које друге врсте хране, да би је стока радије јела. А то се овако ради: Узму се мекиње па се добро попаре врућом водом у коју се претходно метне нешто соли, и онда се тиме прелије сечка да што боље омекне, па се онда даје стоци на утрошк.

Кување и кисељење мекиња за говеда у циљу лакшег сваривања хране није потребно. Напротив, давање говедима мекиња у житком стању у већој количини може да буде штетно.

За свиње пак потребно је да се мекиње прокувају а нарочито ако се дају са којом другом врстом хране. А ако су ма и најмање кварне, треба их кувати, па ма се којој

ПОДЛИСТАК

БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНЕ ГАЈЕНИХ БИЉАКА

— Приложак за познавање њихово —

(НАСТАВАК)

Неслеров раствор показао је боље дејство. Биљне ваши брже угину од њега, уз то лакше пријања за опрскано лишће и по томе се воћка за краће време њиме опрска. За справљање Неслерова раствора узима се на 1 литар кишнице 25 грама патоке (фузла) и 1,5 грама чисте карболне киселине. Сапун се уситни и раствори у кључалој води, па се томе додаду остала два састојка. Од тако справљена. раствора, пред само прскање, разблаже се 5 делова са 100 делова воде.

Дувански сок справља се од дуванских отпадака и воде. Један део дуванских отпадака потопи се у 5 делова воде и остави да се раскваси. Затим се добро прокува. па се, пошто се охлади, процеди и томе дода 1,5% чисте карболне киселине да се може очувати за дуже време. За прскање против лисних ваши довољно је употребити 4 дела дуванска сока те густине на 100 делова воде, с додатком 1 дела соде да боље пријања.

Оба раствора могу се по малу цену добавити од Српског Пољопривредног Друштва.

На јабуци:

Јабучни Мољац — Hyponomeuta malinella Zell. Његове гусенице скупе се на врхове гранчица јабуке и обавију лишће танким влакнима. Тако постају гусенична гнезда у којима гусенице проводе заједнички живот, а обавијено лишће служи им за исхрану. Такво лишће, пошто му гусенице изеду све зелене делове, постаје прозрачно.

Гусеница је прљаво жуте боје, с округлим мрким пегама на леђима, распоређеним у 2 реда, глава јој црна, а на оба краја је сужена. У дужину израсте до 2 сантиметра. Развијене гусенице претварају се у самом гнезду у дугуљасте жућкасте чаурице. Из њих излеће јабучни мољац. У њега су предња бела крила попрскана црним тачкицама, задња су сива и позади оперважена трепљицама.

Прошле године појавила се гусеница мољца крајем априла, њихово претварање у чаурице примећено је у другој половини маја, а излетање мољца из њих започело је почетком јуна. У то време полаже оплођена женка јаја у гомилици на гранама јабуке, где презиме. Идућег пролећа излегу се из јаја гусенице, да се скупе на врхове гранчица где образују гусенична гнезда.

Штета од гусеница јабучног мољца може бити велика, ако се на воћци појави у великој мери као што је прошле године у понеким београдским градинама и аваљском расаднику. Да се она отклони довољно је поскидати гусенична гнезда чим се на воћци приметс, и спалити их.

врсти стоке давале. И у том случају треба их давати у мањим оброцима но обично.

Ред је да кажемо коју и о врстама мекиња, јер по својој вредности нису све међу собом једнаке.

По својој хранљивој вредности истичу се на првом месту пшеничне мекиње.

Пшеничне мекиње по начину млевења могу бити крупније и ситније, зависи од тога да ли је „ваљено“ фино, бело брашно или гриз а и једне и друге одличне су као храна за краве музаре. Само ситније мекиње имају више беланчевине и лакше се варе од крупнијих, те су у неколико и скупље. Али их продавци често мешају и онда продају под именом бољих мекиња.

Ну и ситне мекиње нису вазда добре нити имају колико ваља хране, јер несавесни продавци често међу семе разних корова, па га мешају са паспаљем и ситним мекињама, па то продају под видом добрих мекиња, чега се наравно ваља чувати.

Мекиње од крупника мало се разликују од пшеничних. Само ако су добивене од зрна које није добро зрело, немају у себи онолико хране колико оне.

Ражане мекиње ма да се лакше варе него пшеничне и ма да су од њих готово и хранљивије, ипак нису добре за краве музаре. За коње пак много су боље од пшеничних.

У ражаним мекињама има доста штирка, али оне ипак не могу да накнаде беланчевинасте материје у оној храни којој су оне сурогат, те зато се морају другим путем накнађавати. Нарочито то вреди ако се стока храни сламом или сточном репом у којима нема беланчевине, у ком случају уместо ражаних мекиња ваља давати који други сурогат.

Јечмене мекиње добијају се при изради „гриза“ и „крупе“ а лошије су од пшеничних и ражаних мекиња, јер имају доста целулозе која је несварљива.

Јечмена јарма врло је добра храна за краве музаре и стоку која се гоји.

Јечам, као и остале врсте хране при преради има својих отпадака, који би се могли корисно за храну стоке употребити, али несавесни продавци и њих кваре, додајући им ситно самлевено семе од корова, травуљина а нарочито љуску ситнога проса. И због тога узрока ваља при куповини обратити добру пажњу.

Често се пута могу при млиновима узети кукурузне мекиње и лошије брашно за храну стоке.

И ако кукурузне мекиње нису бог зна каква храна ипак се и оне употребљавају за храну стоке кад нема пшеничних или ражаних мекиња или кад су ове одвећ скупе.

Кукурузна јарма одлична је храна за хранење стоке, јер по својој хранећој вредности далеко стоји изнад својих мекиња. Само је незгода што је кукуруз некојих година доста скуп, те се стога не може јармити и као јарма стоци давати.

Кад, као оно што веле, натера орла зла година у жуњину дупљу, бива да у оскудици сточне хране међу просову љуску, тулузке па њима хране стоку, само што је таква храна и јадна и жалосна, јер она не храни, већ само пуни бураг, а стока гладује. И то баш овим мељавама несавесни продавци кваре остале врсте мекиња и износе на трг и продају као добре.

Мекиње од ечма доста су јаке, премда им је јачина променљива. Врло су добре за храну свиња кад се кувају и са кромпиром мешају. Само при давању ваља обратити пажњу и не давати много, јер по здравље могу да буду шкодљиве.

Завршујемо ове кратке напомене о мекињама. Налазимо да читаоцима „Тежака“ не могу бити од штете. Многи од њих можда је „крмећи“ своју стоку разним „мекињама“ у место користи имао штету. Није знао од чега му је крава занемогла и угинула, од чега кобила побацила итд. можда га је баш све то и нашло од рђаве хране коју је стоци давао.

Ми још немамо станица на којима би се испитивала средства за људску исхрану, те се и таквим хранимо која неминовно шкоде здрављу, а о станицама за испитивање сточне хране нема ни помена. И стога, налазимо, ако ништа друго, а оно бар да пољопривредницима преко „Тежака“ саопштавамо да се и она средства којима се стока храни, кваре и да у оним мекињама за које он држи да су чист производ зрна, може бити и таквога ђубрета о каквоме он ни појма нема.

И. К.

На крушци:

Septoria pericola Desm. Од те гљивице оболи лишће крушке. Прво се на лишћу појаве округласте сивкасте, прозрачне,

Сл. 4. 5. *Јабучни мољац* (под 1. и *b.* склопљених, а под *a.* раширених крила). Десно гусенично гнездо с гусеницама, лево под 2. с чаурицама. Гусеница под *c*, чаурица под *b*, а под *e.* увеличана лутка

пегице, па се на њима развију црне тачкице. Свака таква тачкица представља плод гљивице, одакле испадају сићушне семенчице (конидије) и ваздухом се разносе на све стране. Семенчица проклија на листу крушке, њезина клица продре

у унутрашњост листа те својим развићем изазове сивкасту пегицу, у којој је лист у ствари осушен.

ГРОЖЂЕ У АДАКАЛУ

Као што је познато, у варошици Адакалу, која је на острву у средини Дунава, спрам наше варошице Текије и мађарске варошице Оршава, живе још сами Турци. Мимопролазнике занима опала тврђава, коју држи у посади аустроугарска војска, а падају им у очи и високи скелети (чардаклије) који служе за наслон лози, скоро у сваком дворишту кућњем. Гајење лозе у градинама на тај начин привукло је пажњу и стручњацима, те су испитивањем сората нашли један леп избор поглавито сората из источних, азиских земаља. које су на овом острву одомаћене, и грожђе служи скоро искључиво за јело. То су, дакле, стбне сорте, које, мање више непознате западу, размножаване су у Аустро-Угаркој, а одатле и у другим виноградарским земљама, као интересантне оријенталске сорте. Од тих су неке прешле и у нас, непосредно или посредно, и познате су под именом: Адакалке (бела, црвена), Пармаци[1]) итд.

Екскурзија ђака Винодељско-Воћарске школе 1906 обухватила је и Адакале. Поред разгледања овог интересантног града, који је везан много и са нашом прошлошћу (где су погубили главе несрећне дахије), главни је циљ био, да се разгледа адакалско виноградарство. Екскурзија је наишла на леп пријем у Адакалу, тако да су ђаци могли потанко да се упознају са начином гајења лозе овде, па да забележе и готово све сорте којих ту има. Стављен им је на услугу један од најбољих познавалаца, који се уједно интересује и за нбвине у пољопривреди. Тај вођа, по имену Ђерђи-Алил владаше добро српским језиком, и могао је потанко да одговори на сва питања. која су му стављана.

Објашњавање је било у градини Амет Омера. Чардаклије (одрине) се налазе у градини, која је свуд около опкољена зградама и зидом. Окренуте су истоку. Скелети су високи 6 м., чији врх пада на основу од 2 м. Чокоће је у растојању 0'60 см. Овде је више скелета, који су раздвојени, сваки за себе, око 2 м. Граде се од дирека, мертека и летава. Млад шпалир зове се „дикље“, а старији „чардак“. У Адакалу има таквих чардака старих од преко 40 година. Интересантно је, да овде још не верују да има филоксерне заразе. Не бране своје лозе ни од болести, као: од Пероноспоре. Како им је вера основана на судбини (фаталности), то сматрају чак за непобожносст прскати лозу противу Пероноспоре, јер веле: „вољи се божијој не треба одупирати, па ако он рекне да пропадне нека и пропадне“.

Адакалске сорте овако се зову: Пармак, црвени и бели; Мискет Изим (тамњаника), у три сорте; Разакија (црна); Сули Изим (водено грожђе); Кујуруги (лисичина); Сија Изим (црни дренак); Цебедекм (црни мали дугачки); Ћилек (Изабела); Ерик Изими (шљиварка); Хрс се Чалмас („Лопов не краде“); Фес-ренђи (Црвено грожђе); Чауш; Бакрина или Брагина (Багрина).

Од ових сората нарочито се истиче Хрс се Чалмас, као једна од најбољих, али и зато што су јој зрна зелена те не привлаче мимопролазнике. отуда је и названа тим именом, што на српски значи: Лопов не краде.

Адакалске чардаклије, оне које су боље, већином су саме у градини. Има их и по двориштима, па и са воћкама и поврћем. Кад су саме заузимају место у четвороуглу, тако да у средини градине једва да може расти ретка трава. Лоза се зими не загрће. Сав рад око њих састоји се: у резидби, заламању и привезивању ластара.

У Адакалу има и један виноград од калемљене лозе. Подигнут је као ниско чокоће на једној поширој пољаници између бедема. Подигла га је војна команда, а обрађују га војници. Да ли су и у њему заступљене искључиво адакалске сорте или има и странпх, нисмо могли дознати. Види се да се брижљиво негује, јер је био попрскан бордовском чорбом.

— — Ђ.

[1]) У виноградима Винодељско-Воћарске школе налазе се као окалемљено чокоће, и донете сорте непосредно са острва.

На тај се начин болест шири од пролећа до јесени. Преко зиме гљивица се очува на зараженом лишћу, да се у пролеће опет пренесе на воћку.

Описана болест није опасна за опстанак крушке, али ремети лишће у његовој најважнијој радњи, у справљању хране за исхрану воћке. Томе се може стати на пут предохраном воћке од болести, и сузбијањем болести ако се појави. Прво се постизава скупљањем и спаљивањем отпала лишћа још у јесен, а друго прскањем лишћа, чим се у пролеће развије, бордовском чорбом јачине до 1%. По потреби прскање поновити у размаку 2—3 недеље.

Tingis piri Fb. То је мала стеница с два мехураста испупчења на предњем крају тела, од којих предње закриљује главу, и с две опнасте полукружне кришчице налик на уши на истом месту. Њена прозрачна крила само су по средини, на предњем окрајку и на врху црнкасто обојена; танки пипци и ноге су јој беличасти. У дужину израсте до 3 милиметра.

Стеница се начичка по наличју листа и на младим леторастима крушке, одакле сиса сокове. Заражен лист постепено бледи, док се не осуши, као да је сунцем ожегнут, и тада отпада. Такво лишће испрскано је по наличју црном измети штеточине. Сличан је случај и са зараженим леторастима: у развићу свом застану, па се осуше ако су још млади.

Штеточина се код нас појављује од маја до септембра, за које се време неколико пута множи. Ако се појави у већој мери, потребно је заражене леторасте и наличје заражена лишћа опрскати петролеумовом емулзијом јачине 1 %.

Петролеумова емулзија справља се од 300 грама петролеума и 75 грама сапуна на литар кишнице. Сапун се уситни и баца у воду, па се то загрева до кључања да се сапун растворн. Затим се у прокључалу сапуњавицу, пошто се скине с ватре, постепено сипа потребна количина петролеума, и меша све дотле док се петролеум не смеша са сапуњавицом. Кад се охлади, емулзија се згусне, ако је добро справљена, и може се чувати дуже време. Пред саму употребу за прскање треба је разблажити водом, да на 100 делова воде дође 1 део петролеума из емулзије.

На виновој лози:

Сушење грожђа због јаке жеге. За време суше грожђе се под утицајем јаке жеге местимично ожегне, на којим местима зрно изгледа као да је повређено, па се убрзо после тога осуши. То по правилу бива кад зрно наједра и почиње да мекша, или кад се грозд зрењем већ прошара, а од жеге највише страдају оголићени гроздови, изложени непосредном утицају сунчаних зракова. Међутим лишће и ластари у таквих чокота потпуно су изван утицаја и остају здрави.

Појава сушења гроздова из наведена узрока примећена је крајем јула у виноградима на Топчидерском Брду, у пиротским и горњо-милановачким, у Жупи почетком августа, а вероватно да је, тога било и у другим крајевима. У поменутим виноградима највише је оштећена адакалка, бели дренак и прокупац.

Од жеге се гроздови могу чувати ако се заклоне лишћем, нашта при радовима у винограду чим потера лист треба обратити пажњу.

(Наставиће се)

О ОРЕЗИВАЊУ ЗРЕЛИХ ЛАСТАРА НА КАЛЕМЉЕНИМ ЛОЗАМА

Једно предавање, које је држао виноградарима по државним ловним расадницима

Велимир Н. Стојковић

(Свршетак)

11. Како се орезују ластари па да се добију ниски основни облици и дугачки кондири?

Низак основни облик са дугачким кондирима подесан је за лозе, код којих доња окца на родним ластарима нису плодна; и за ниске и плодне земље, у којима лозе бујно расту и тешко рађају. На ниским местима слане су у пролеће врло честе, те се оваквим начином орезивања могу још и окца односно млади ластарићи донекле сачувати од мраза. Ми смо већ навели да је температура ваздуха утолико нижа уколико се ваздух налази ближе земљи и није ретко да слана поштеди младе ластаре, који се налазе на извесној висини од земље, док сасвим уништава оне младе ластаре, који се налазе у близини земље.

Од разних начина орезивања за добијање ниских крља и дугачких кондира ми ћемо се позабавити само са онима, који су најпознатији и који се и код нас могу применити.

Поменућемо на првом месту *Гијов начин орезивања*, који је по где где и у нашим виноградима примењен. Тај начин орезивања понајзгоднији је за одгајивање чокота на жицама, на шпалирима. Он се почиње изводити у трећој години, када су се на гици развила два довољно јака ластара. Један се од тих ластара и то онај, који се налази ближе земљи орезује кратко, на два окца, а други виши се оставља више или мање дугачак 40—60 см. према његовој снази и већој или мањој бујности гице и савија лагано и пажљиво хоризонтално па затим привезује за жицу или кочиће који се налазе 30—40 см. од земље, а и ниже ако нема бојазни од слане сл. 20 и 21 G^1. Дугачки кондир доноси плода, па се затим у идућој години орезује. Кратки кондир даје два ластара, који се привежу оба усправно за притку и да би се што боље развили овлаш закидају на време. Ластари на дугачком кондиру су бујнији при основи и при крају његовом, него ли на средини. Да би пак пораст ластара био свуда више мање подједнак и да би окца на кратком кондиру дала добре ластаре, ваља јаче закидати ластаре на дугом кондиру и то нарочито оне на крајевима сл. 22. Један нижи ластар, на кратком кондиру С. (сл. 21 G^2) опет се идуће године орезује на два окца, а други виши се оставља подужи и полаже уз жицу. Дужина овог последњег ластара зависи као што рекосмо од бујности гице. Ако је лоза посађена на већем остојању онда дужина може достићи временом и до 1 метра. Ако који пут не буде имало ластара за образовање другог кондира, чува се исти кондир дотле док се не буде добио згодан ластар за замену. На том старом кондиру ластари се обично орезују на два окца. Кад се орезивањем дуги кондир налази сувише високо од земље, онда ће се на гици сачувати један ластар на нижем згодном месту и орезати на 1 окце. Идуће године добивени ластар реже се на кратак

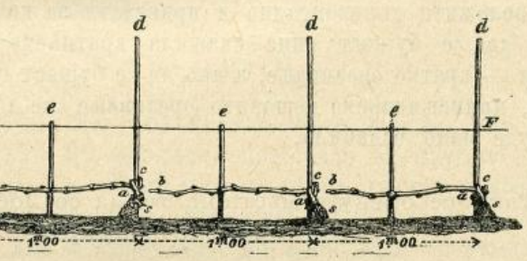

Слика 20 и 21 G^1.

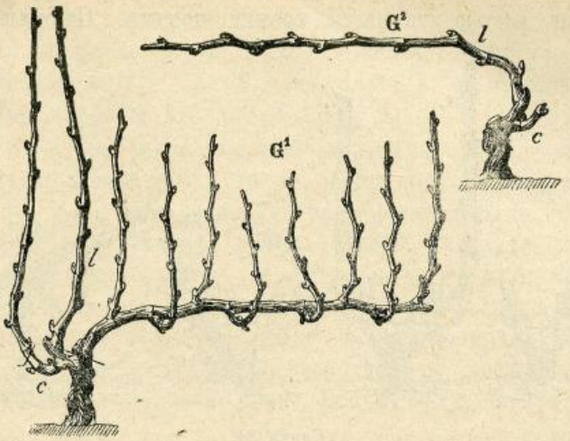

Слика 21 G^2.

кондир — на два окца. Треће године из два добијена ластара један се узима за дуги а други за кратак кондир, а стари се кондири уклањају те се тако крља знатно снижава.

Слика 22.

Кад су пак гице сувише бујне, тако да је мало остављати само по један дуг кондир, онда се, да би се искористила снага гице и добило више рода остављају по два кондира један десно а други лево и поред њих с обе стране по један кратак са по два окца. То је Гијов дупли начин орезивања. Ако не би било наслона од жица могу се дугачки кондири просто повити па повезати једно за друго или пак уз какав дрвени наслон као што је то на сл. 23 приказано. Напротив, ако су гице слабије, оне се само кратко орезују све, дотле док не ојачају.

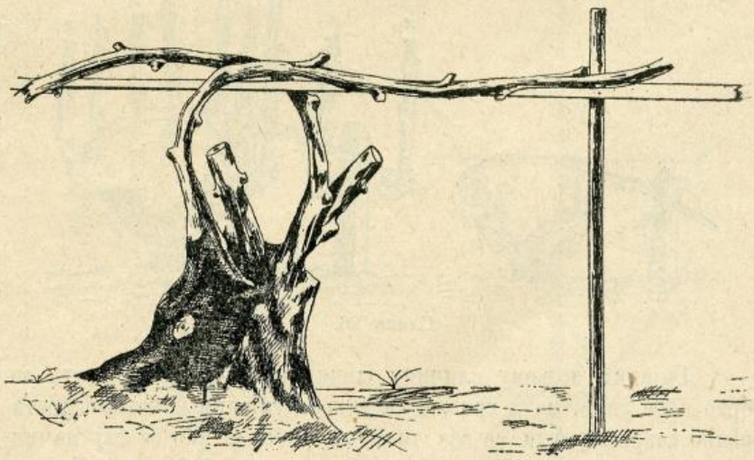

Слика 23.

Гијов начин, у неколико измењен, може се изводити и помоћу кочића без жица онако како је то приказано на сл. 24. Крља се ту разводи орезивањем у два крака, па

се на једном краку један ластар узима за дугачки кондир, који се савија на лук и привезује за кочић, а на другом краку се један ластар узима за кратки кондир. Савијањем кон-

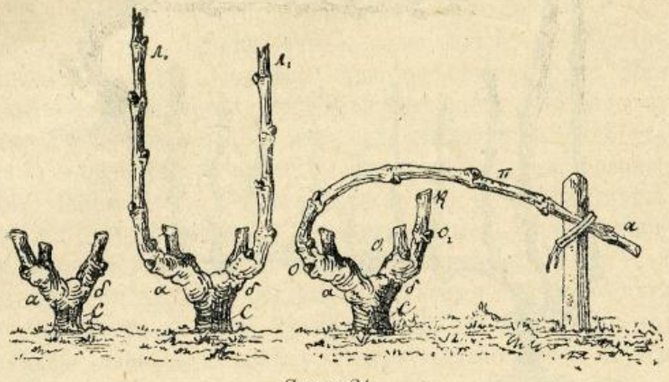

Слика 24.

дира на лук знатно се успорава кружење сокова, те се тако добија више рода. Кад се окца на кондирима развију, онда ће гиџе изгледати као на сл. 25. У току лета треба и овде јаче скрњивати ластаре, нарочито крајње на другом кондиру

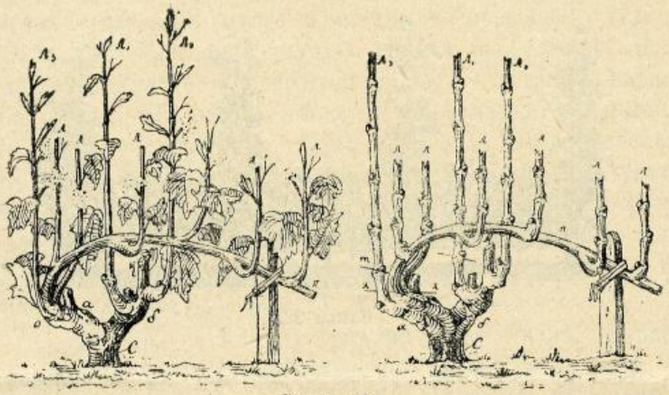

Слика 25.

а овлаш ластаре $л_1$ $л_2$ и $л_3$ који ће послужити за нови кратки кондир ($л_3$) и дуги ($л_2$) и за резник ($л_1$) ако је потребно скратити крак крње при идућој резидби. У идућој години орезане гиџе изгледаће као на сл. 26.

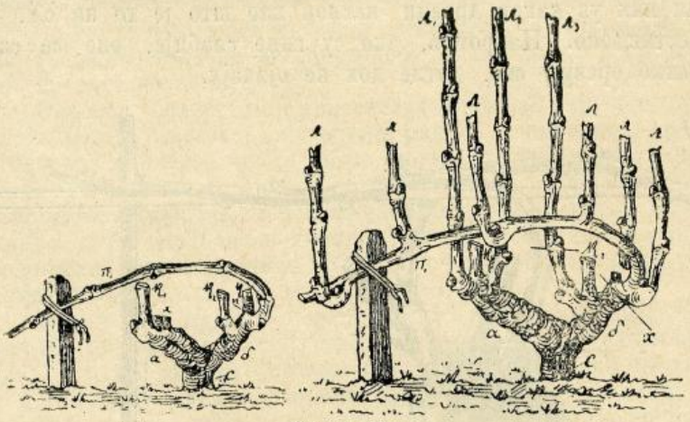

Слика 26.

Гијовим и њему сличним начинима орезивања доста се брзо нуре гиџе, па и грожђе на тако одгајеним чокотима доста рђаво сазрева. Али се све то може избећи, ако се тај начин орезивања примењује на природно плодним и обилно ђубреним земљама и на бујним гиџама и ако се дуги кондири остављају у дужини према бујности гиџе и плодности земље. Да би се пак постигло боље сазревање грожђа ваља дуге кондире положити тако да буду што ближе земљи, како би се грожђе на њима могло што боље користити земљином топлотом. Осим тога, може се вршити и прстенаст урез на другим кондирима, који се иначе орезивањем у другој години уклањају или их просто пристегнути при основи каквом везом, да би тако циркулација сокова била отежана, управо да не би сувише воде придолазило у ластаре на кондиру, што као што знате, слично дугим и честим кишама преко лета и сувише одужава вегетацију лозе на штету сазревања грожђа и ластара. Исти се циљ постиже, ако је виноград на каквом косом или стрмом земљишту или на терасама, па се дуги кондири управе на нижу страну, јер ће се и тако заустављати сокови, који увек иду вертикално. у врхове од ластара.

По каткад је корисно да се на ниским крњама, кад се појави какав сувише дебео родан ластар или у опште кад је која гиџа бујна, па тешко рађа, примени и кратко и дугачко орезивање. Тај дебели родни ластар орезује се дугачко и савија на лук, па привезује за доњи део крње или један њен крак (сл. 27) или поставља водоравно и привезује за кочић а остали се ластари орезују као и обично, кратко. Сувишна снага чокота расподељује се онда на ластаре, који ће избити из окаца на дугом кондиру, који ће услед тога још и обилно родити. Ако се са тим једним дугачким кондиром умерила бујност гиџе, онда ће се тај дугачки кондир у идућој години одсећи и гиџа орезивати као и раније само на кратке кондире. Ако се, напротив, с дугачким кондиром није умерио пораст гиџе, онда ће се у идућој години опет изабрати један нови бујни родни ластар — стари се дугачки кондир сасвим одсеца — но на другој страни крње, да би се ова на тај начин свуда подједнако развијала, дугачко орезати и савити у круг или положити хоризонтално и привезати за кочић. Ако видимо да се бујност гиџе смањила вратићемо се на стари начин — кратко орезивање, а ако ли се бујност гиџе није смањила, примењиваћемо мешовито орезивање све дотле док гиџа не буде мало ослабила.

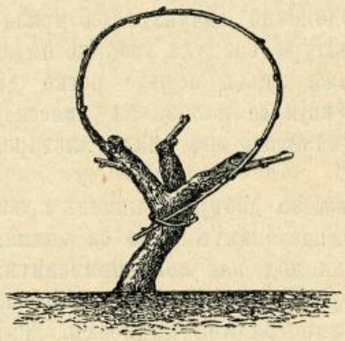

Слика 27.

12. Како се орезују ластари, те да се добију високи облици и кратки кондири?

Раније смо већ казали у којим се случајевима могу гајити лозе на високим крњама, па се на то питање нећемо понова враћати. Додајмо само, пошто је овде реч о кратким кондирима, да се за овакав начин гајења лозе поглавито узимају плодне сорте, које могу и кад се кратко орежу да рађају.

Да поменемо овде *Роја-ски* (taille de Royat) начин орезивања или орезивање лозе на хоризонталне кордунице.

Кордунице се код овог начина орезивања отпочињу образовати у трећој години по сађењу, разуме се ако гиџе нису

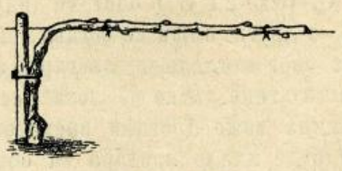

Слика 28.

и сувише слабе. За тај циљ се изабере један добро развијен ластар и у време резања ореже на 40—60 см. дужине (према његовој снази), али тако да на доњој страни његовој, а близу

пресека буде једно окце сл. 28. Тако орезан прут се притврди за једну кратку притку потом лагано савије и привеже за жицу на 40—50 см. од земље. Савој је веома благ да би сокови могли кружити без икакве сметње кроз тако савијен ластар.

У току се те исте године уклоне у зеленом стању сви ластари, који су се на луку и доњој страни кордунице развили; од оних, пак, који су се на горњој страни кордунице развили задрже се обично три, али тако да буду 15—20 см. раздалеко. Исто тако задржи се и ластар, који се на доњој страни, а при врху кордунице развио, јер ће се њим ова продужити сл. 29. Ако се који од остављених ластара сувише развије на штету других, пенсирање (закидање) је средство

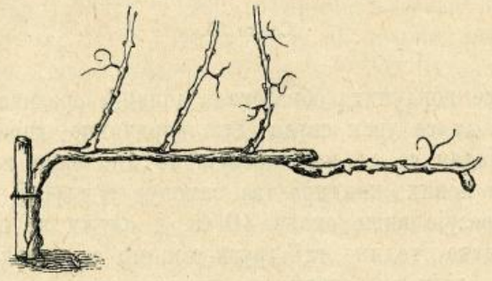

Слика 29.

којим се томе може лако на пут стати. Четврте године у пролеће водораван прут при врху кордунице се орезује на 30—40 см. дужине, пазећи при том да се с доње стране а близу засека остави једно окце, док сви остали ластари орезују се на по два окца сл. 30. Кордуница је тако продужена

Слика 30.

за 30—40 см. На продужном делу се задрже само два ластара, на 15—20 см. раздаљине један од другог, и вршни водоравни, а сви остали уклоне. Пете године у пролеће се сви прутови орежу на два окца, па и вршни (продужни) тако исто, ако се кордуница, не жели даље продужавати; у противном случају вршни се ластари орезују за толико, за колико се хоће кордуница продужити. Тако се образује на кордуници известан број рукава на којима се прутови у будуће увек на два до три окца орезују сл. 31.

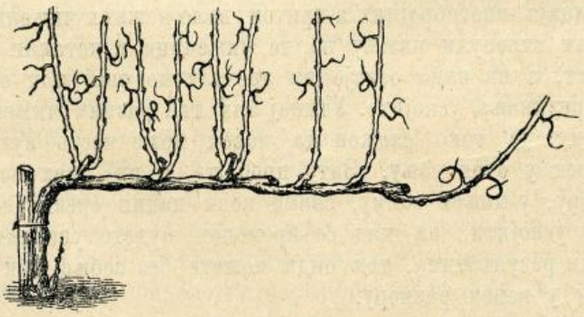

Слика 31.

Дужина кордунице варира према бујности пораста чокота и према плодности земљишта од 1—1·20 м. а може се пустити и дужа. У случају ако кордуница отпочне слабити она се скраћује или се известан број рукава на њој уклања. Напротив, ако кордуница отпочне бујно расти и дужина јој се повећава. За орезивање на хоризонталне кордунице, лозе се саде на растојању од 1·50—2 м. Кордунице се управљају од севера ка југу да би тако ластари и грожђе на њима примали највише сунчане топлоте преко дана.

За време јаких мразева кордунице могу измрзнути и сасвим пропасти — и то је једна незгода оваквог гајења лозе — само што се то, истина, ретко дешава. Исто тако, ако који од рукава из разних узрока пропадне, не може се ничим заменити. Отуда се оставља често пута при основи кордунице по један мали изданак који се преко зиме огрће те овај служи као резерва ако би кордуница пропала. Иначе овај је начин орезивања врло подесан за подизање шпалира по ивицама винограда или покрај стаза у башти.

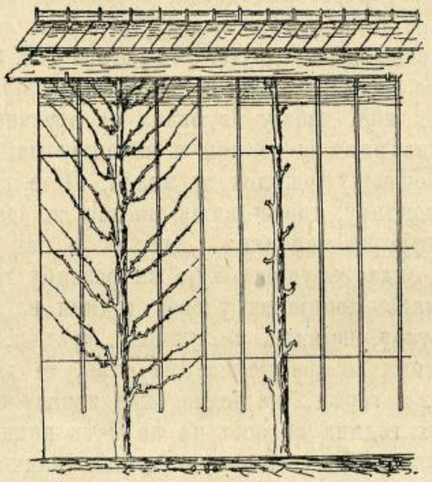

Слика 32.

Осим у облику хоризонталних кордуница, лозе се могу гајити и у облику вертикалних кордуница (taille de Tommery). Вертикалне кордунице веома су згодне за гајење лоза уза зидове који су сунцу окренути (сл. 32). Тако се нпр. (као и на хоризонталним кордуницама) у околини Париза у селу Томри (Tommery) гаји на нарочито направљеним зидовима Шасла из Фонтенебло-а у великим количинама за конзервисање преко зиме. Вертикалне кордунице овако се изводе.

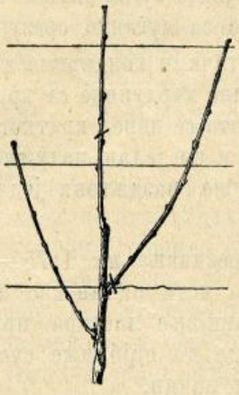

Слика 33.

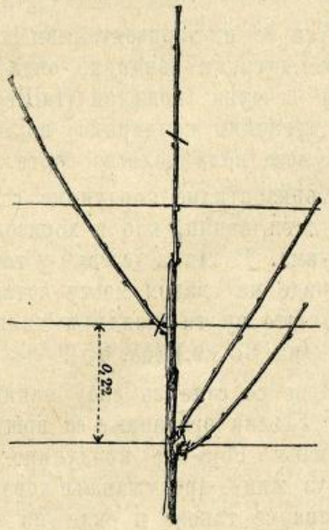

Слика 34.

Ожиљени калемови се посаде с јесени или у пролеће на одређеном одстојању које зависи од бујности подлоге и плодности земље — обично на 0·75—2 м. да би што боље

расле у висину. — Идуће године најбољи од свију ластара ореже се на два окца, а остали ластари уклоне. Из тих двају окаца развиће се два ластара, од којих се слабији, док је још зелен очењује, а јачи се у своје време залама тако да не пређе дужину од 1 м. Треће године — а то се може учинити и у другој години, ако је гица довољно јака — одневговани ластар из прошле године орезују се за једно окце изнад првог спрата жица, другим речима на 30—50 см. од површине земље. Од свију ластара, који ће избити из окаца на тако орезаном ластару задржавају се само три: најгорњи, који има да послужи за даље извођење вертикалне кордунице, средњи, који има да послужи за образовање кондира и најдонји, који има да изазове јаче развиће гице сл. 33. Остали ластари се очењују још док су сасвим млади. Ако је вегетација лозе бујна, онда се сва три ластара заламају тако да не пређу преко 1 м. дужине. У пролеће идуће године најнижи се ластар сасвим одсеца, средњи се орезује на два окца, те да се тако добије кондир, а горњи ластар орезује се на једно окце изнад другог реда жице (сл. 34). Оба ластара, који се буду развила из кондира чувају се и негују, а од ластара, који избију из окаца на орезаном вертикалном ластару задржавају се три и заламају на 1 м, дужине, а остали се очењују још док су млади. Пете године од два ластара на кондиру, горњи виши ластар се одсеца, а доњи нижи се орезује на два окца. Ако ли је пак доњи ластар сувише слаб, онда се употребљује за резидбу горњи ластар. Од три ластара добијених у овој години на вертикалном орезаном ластару, најнижи се уклања, средњи, који се налази према жици се орезује на два окца, те да се образује нови кондир, а горњи, на једно окце изнад трећег спрата жице. Идућих година се поступа на исти начин те се тако изводи кордуница до врха зида са наизменично поређаним кондирима десно и лево (сл. 32). Да би се ластари боље полагали уз жице треба да почетни кондири свију кордуница буду окренути на исту страну. Ако се први кондир налази на десној страни на једној кордуници, треба да су и сви први кондири осталих кордуница налазе на десној страни. Други кондири поставиће се онда на свима кордуницама на левој страни.

13. Како се орезују ластари, те да се добију високи основни облици и високи кондири?

Ако се на хоризонталним или вертикалним кордуницама примене дугачки кондири, онда се добијају високи основни облици и дуги кондири (taille Cazeunake). Пошто је овде реч о дугачким кондирима, појамно је да су за овакав начин гајења лозе врло подесне сорте, које се дугачко орезују.

Хоризонталне кордунице са дугачким кондирима изводе се на исти начин, као и хоризонталне кордунице са кратким кондирима. Разлика је само у томе што се поред кратког кондира овде на сваком месту оставља и по један подужи кондир, и што су ти кондири мало више раздаљени један од другог (на 35 см.) (сл. 35).

Лозе се саде за овај начин орезивања на 1·75—2 м. Првих година орезивање се врши на исти начин као и при образовању Роја-ске кордунице; савијање ластара приспањање уз жице, продужавање кордунице до најближе суседне, извршава се такође и овде на исти начин.

Да се образује један дугачки кондир оставља се прве године на жељеном месту један кратак кондир од два окца; идуће године један од двају ластара, који се буду развили из тих окаца орезује се на два окца, а други на 40 см. дужине. Овај дугачки кондир нагне се у косо и привеже за други спрат жица као што је то на слици представљено.

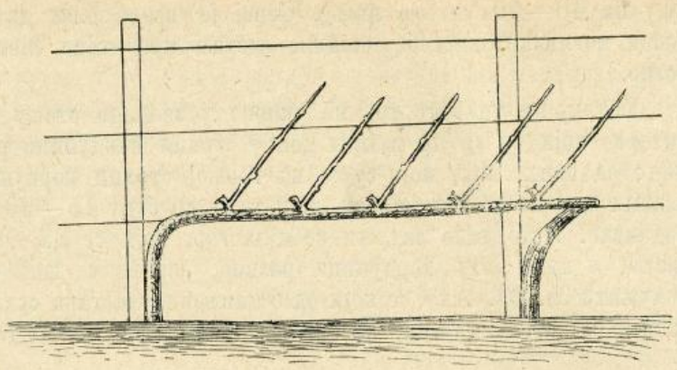

Слика 35.

Кад се кордуница образовала доцнија орезивања састоје се у томе да се увек свуда дуж кордунице спреме по два кондира. Један се од њих орезује на два окца и служи за образовање нових кондира (за замену) у идућој години, а други се орезује више окаца 40 см. и служи за производњу грожђа. Сваке године тај други кондир се заменује једним од ластара, који се развију на кратком кондиру.

У случају да поједине гице услед оваког начина резидбе ослабе, број се других кондира смањује. У место што се на сваком краку од кордунице остави по један дугачак кондир оставиће се на сваком другом краку.

Овај се начин орезивања може применити за гајење лоза на жицама, а и на нижим дрвеним наслонима пред кућом. У овом последњем случају треба кординицу издићи мало више него ли кад се она гаји на жицама.

Што се пак тиче вертикалних кордуница са дугим кондирима, оне се изводе на исти начин као што смо то раније описали. Сва је разлика у томе што на огранцима кордуница, десно и лево дођу по два кондира — један на два окца за замену а други, подужи (на 40—50 см.) за производњу грожђа. Ти огранци кордунице, на коме се налазе кондири треба да су, кад се примењују дуги кондири, раздалеко.

Вертикалне кордунице са наизменичним кондирима веома су подесне за гајење лозе на дуваровима или на високим дрвеним наслонима (чардаклије).

* * *

Ви видите из свега овога што сте досада чули да разни начини орезивања, који се могу применити на лози зависе од утицаја многобројних а притом врло важних чињеница. Ми смо вам скренули пажњу на те чињенице и истакли њихову важност, а на вама остаје да према томе овај или онај начин орезивања усвојите. Утицај пак тих разних чињеница по који пут је тако сложен да човек може често пута бити преварен у очекивању. Зато пробајте и ви увек на мањем простору, у мањем обиму, сваки нови начин орезивања, који хоћете усвојити, па кад се временом будете уверили о добијеним резултатима, тек онда можете без зебње приступити новини у већем размеру.

БЕЛЕШКЕ

Експресна товарна тарифа за пољопривредне производе. — У јужној Немачкој у пуном је полету саобраћај експресне робе — предаја жељезничких експресних пакета — који се тек почиње уводити у северној половини немачке царевине и осталим околним државама. Код баденских државних жељезница тај је саобраћај уведен још од 1 априла 1875. год. и пошто је овај начин пошиљака постојано растао, достигао је тамо 1906. године знатну количину од 54,298.575 кг. и принос жељезнички од 1,463.931·25 динара.

Баварска државна жељезница је прва своју експресну жељезничку службу за робу даље још развила, јер је увела смањену товарну таксу у 1900 години за извесне пољопривредне производе, кад се ови предају на отправљање као експресна роба. Овоме примеру следоваше 1902 баденске а 1903 виртембершке жељезнице. Сем тога томе су се придружиле и неке још приватне баварске жељезнице. У Баденској и Виртембергу потпадају под експресну товарну тарифу за пољопривредне производе: масло, сир, јаја, жива и клана живина, мед, свеже поврће свију врста, свеже јагоде и воће свију врста (с изузетком јужног воћа), свеже грожђе, саднице свију врста и пољско цвеће. У Баварској к томе још маст и месо од топрв заклане стоке, а напротив отпадају свеже поврће, свеже грожђе и саднице свију врста.

Прорачуњавање товара на основу најмање тежине од 20 кг. бива по ставовима опште класе на комад, ако би она била нижа од опште експресно-товарне подвознине, а тежина појединих товарних пошиљака не сме бити већа у Баварској од 50, а у Виртембергу од 25. кг. Највиша тежина од 50 кг. за поједине товарне пошиљке важи у Баденској само за унутрашњи земаљски саобраћај; у директном (непосредном) саобраћају, не смеју бити као и код осталих жељезница преко 25 кг. Отправљање робе бива на жељезничку пакетну адресу и на овој мора отправљач назначити да жели примену тарифе за пољопривредне производе, односно мора уписати садржину пошиљке. Пошто се на једну пакетну адресу могу упутити до 5 пошиљки пољопривредних производа, на једном, то највећа тежина која се једном лицу адресовати може износи 250 односно 125 кг. Отправљање бива са путничким возовима, у Баварској с тим само ограничењем — с оним путничким возовима који возе кола за брзовозну робу.

Главна корист ове тарифе састоји се у томе, што је за пољопривредне производе нежније природе и средње тежине, створена јевтина и удобна могућност отправљања које је махом брже но што је брзовоз у обичном смислу те речи. Даљи важан моменат је та околност, што отправљач ових пољопривредних производа, као код друге експресне и брзовозне робе, није везан за ограничене службене (канцеларијске) часове жељезничке за предају споровозне и брзовозне робе, но може своју робу предавати дотле, док се и један отправни чиновник на служби уопште налази. Предаја робе може се вршити како у часове рано изјутра, тако и доцкан у вече, што нарочито за малог посједника може бити од великога значаја који нема на расположењу ни залишне ни туђе радне снаге и који преко дан може бити заузет другим својим пословима на имању. Напротив пријем споровозне као и брзовозне робе за отправљање на железницама бива обично тек од 8 сати изјутра, а после 6 по подне престаје, као и недељних и празничних дана. На тај начин жељезнице онда не служе интересима трговине, нити су трговинско-економна, већ су бирократска установа.

Експресна пољопривредна товарна тарифа истина не повлачи увек за собом и смањивање подвознине, али у већини случајева с њиме стоји у вези; зависи од тога с којом се другом тарифом она изравна. Тако на пр. већи број припадајуће јој робе, као масло, разна свежа зелен, свеже јагоде, свеже воће итд. подведен је и под специјалне тарифе за одређену брзовозну робу. Због тога ова врста робе онда, кад се отправља као пољопривредни експресни товар, спрам отправљања као специјална брзовозна роба, не ужива никакву непосредну попустицу у подвознини, пошто је једнако прорачунавање подвознине за оба начина отправљања. Али с друге стране код остале робе која се тарифира по општој брзовозној класи, као што су сир, жива и клана живина, мед, извесне сорте поврћа итд. знатне су уштеде на подвознини при примени спуштене експресно-товарне тарифе. Највеће су, а делимично и врло знатне разлике, кад се упореде подвознине за пољопривредну експресну робу са подвознином за нормалну експресну робу, нарочито на веће даљине.

Подвознина би на даљину од 100 километара у Северној Немачкој износила:

За 100 кг.	нормалне експресне робе	5,00	марака
„ „ „	опште брзовозне „	2,50	„
„ „ „	пољоприв. експресне „	1,30	„

Наравна ствар, да је речена тарифа за жељезнице, као и све попустице у подвознини, извесно оптерећење које се може изједначити само очекиваним повећањем саобраћаја услед појевтињавања подвознине. Али пољској привреди указује се тиме велика услуга, даје јој се маха и подстрека, служи се унапређењу читавих пољопривредних грана, а посредно се чини не мала услуга и потрошачима пољопривредних производа, повећаним и уређеним снабдевањем, нарочито великих потрошачких градова са најважнијим животним намирницама, повлачећи и удаљеније крајеве земље у утакмицу са непосредном околином тако великих потрошачких средишта.

У нас је жељезничко тарифно питање уопште још врло слабо обрађено, мало рационално, а као једна велика и важна народно-економна мера заслужује и веће пажње и изискује свестраније обраде и од стране меродавних државних, као и стручних пољопривредних кругова, за то смо по једном напису В. Рамелта из Штутгарта у „Illustrirte Landwirtschaftliche Zeitung“ и донели горње редове. с. г.

Справа за вештачко оплођавање. — За вештачко оплођавање крупне стоке, конструисао је проф. Хофман справу, која је сграђена у фабрици за прецизне механичке апарате, фирме Јетер и Шефер у Тутлингену. Справа се састоји из акумулатора и електричне лампе за стидњачу. Акумулатор се састоји из 6 већих ћелија са капацитетом осмочасовног ампера и са реостатом. Лампа стоји помоћу дрвета у вези са акумулатором, и око ње је стакло које предмет предваја од лампе који треба осветлити. Уз ову справу иде још апарат за грејање семена, спекулум, кашика за привађање семена и штрцаљка.

Проналазача је руководила замисао да помоћу ове справе, сваки скок остане плодан. Чинећи многе опите, приметно је, да код многих кобила које су се распасле, уста материце не стоје централно, него су повијена у страну лево, десно и навише, ово је могао тачно посматрати, пошто је стидњача изнутра вештачки осветљена, Услед ове неправилности положаја уста материце, није у стању да се мушка уд приљуби уз уста и да семе зађе кроз уста материце у материцу, него склизи наниже и застане у стидњачи, те се због тога оплођавање не може да изврши, ма да је парење извршено нормално. Али, када се у овоме случају, још топло мушко семе у стидњачи прикупи и унесе у штрцаљку, па се нанесе над

уста материце и уштрца семе у материцу, извршиће се накнадно оплођавање и грло ће остати бремено.

Професор Хофман је после сваког оплођавања контролисао помоћу ове лампе, још док је кобила уђустечена (спўтана) положај уста материце, а кад год је приметно неправилан положај, он је помоћу претходно загрејане кашике, прикупио у стидњачи семе, одакле га је помоћу штрцаљке, коју је тако исто на топлоту животињског тела згрејао, ушмркао у штрцаљку, па је наднео над уста материце и у материцу уштрцао семе. Ако је семе сувише густо, да га штрцаљка не може да ушмрче, онда се оно разблажи са 1 до 2 с. см. млека које јо смлачено. Када се напред речено изврши, оплођавање је готово.

Млеко се за овај циљ употребљава стога, што је оно најјевтинији животињски серум, а и зато, што у њему могу сперматозоји (семе) да се одрже у животу.

И по извештајима Управа аустро-угарских ергела, овако оплођаване кобиле остају наизвесно ждребне.

Осим ових огледа, проф. Хофман, чинио је и друге, који су му исто тако испали за руком. Тако је он употребио и семе за оплођавање распасле кобиле на коју пастув није скакао а то је оно семе које је претекло приликом оног првог оплођавања. При овоме раду главно је, да се како семе тако и штрцаљка одрже на температури животињског тела, а то се постиже кад се пре употребе штрцаљка стави у топло млеко, а ради тога постоји уз инструменат и апарат за загревање семена.

Цео инструменат стаје 374 марака, а главни му је део акумулатор и електрична лампа. **А. М.**

ГЛАСНИК

Раздавање семена од усева и пиљних биљака, — у овој години узело је већега полета као ретко које године. У том раздавању поред државе, Српског Пољопр. Друштва, Главног Савеза Земљорадничких Задруга узели су учешћа и неки окрузи, па и поједина предузећа пољопривредне радиности.

Министарство Народне Привреде набавило је већу количину семена пиљних биљака, нарочито граорице и мухара и раздавало је исто у пола цене (по 10 динара 100 кг.) с исплатом најдаље до краја ове године.

Окружни одбор окр. ужичког наручио је код Срп. Пољопривредног Друштва на 600 кг. семена луцерке и 200 кг. еспаразете, као и извесну количину семена ливадских трава да га разда народу округа ужичког у половину цене, а за готов новац. Пример вредан угледања.

Фабрика куделе из Врањске Бање набавила је 20.000 кг. семена од конопље, да се по цени коштања разда произвођачима конопље, стим да новац за семе не полажу одмах но кад конопље буду предавали фабрици. Семе раздаје тргов. фирма Гаврило Гане-Јовановић-Смиљанић Ниш.

И држава, а и преко Српског Пољопривредног Друштва набавила је знатну количину овога семена.

Фабрика зејтина Урош Милошевић и синови из Зајечара набавила је преко Пољопр. Друштва 220 кг. семена од сунцокрета најбоље сорте, да га разда произвођачима за сејање.

По свој прилици да ће семе од шећерне репе раздавати фабрика шећера у Београду, а семе од репице раздавала је фабрика зејтина Косте Лазаревића овд. јесенас.

Управа Топличке Окружне Подружине. — одржала је свој редован годишњи збор на дан 16 Марта т. г. и изабрала:

За председника, г. Владу Д. Илића. окр. начелника.
„ попредседника г. Ђорђа Панајотовића. трговца.
„ деловођу г. Младена Милојковића пензионара.
„ благајника г. Владимира Китића трговца.

За чланове Управе:

ГГ. Косту Спасојевића деловођу окр. Одбора, Лазара Рочкомана тргов., Милоја Вучковића држав. економа, Луку Урошевића тргов., Јована Гачића окр. шумара, Милана Марковића среског економа и Вука Меденицу. За срез косанички: Мику Стојиљковића и Петка Момчиловића. За срез добрички; Милића Милојевића и Миру Ракића за срез прокупачки.

За контролоре изабрани су: г.г. Захарије Х. Арсић пензионар и Петко Букумировић тргов.

Положио професорски испит. — Пре неколико дана заседавала је стручна комисија за полагање професорских испита из пољопривредне струке, овде у Београду. Полагао је испит г. Алекса Јовановић суплент (сад већ професор) ниже школе за сточарство и планинско газдовање из Краљева. Писмени темат израдио је г. Јовановић из млекарства и на основу његовог пријема од комисије позват је на полагање усменог испита који је и положио с врло добрим успехом, на чему му честитамо.

Предавање на српском језику на IV конгресу ческих природњака и лекара. — Од стручњака које је Пољопривредна Секција конгреса позвала из Србије пријавио се г. Светозар Гавриловић за члана конгреса с предавањем из теме: *Типски и расински обележаји домаће стоке и њихова практична важност по запатништво, нарочито при одбирању запатних грла* које ће држати на српском језику и објашњавати фотографским снимцима и мерењем стоке са наших досадашњих сточних изложаба. Г. Гавриловић ће своје предавање у изводу дати члановима конгреске пољопривредне секције, штампано на француском језику, како би га чланови секције могли разумети и учествовати у дебати по питању које предавач предавањем покреће.

За члана француског живинарског друштва. — на предлог г. Х. Месније члана управе тога друштва, изабрано је наше Српско Пољопривредно Друштво.

Свечано отварање међународног пољопривредног института у Риму. — 23 маја по новом у овој години свечано ће се отворити у присуству талијанског краља, заштитника и покретача ове установе и страних изасланстава, међународни пољопривредни институт у Риму за који је скоро довршена нарочита вељелепна зграда. Стране државе биће заступљене нарочитим делегатима, а Србија бив. министром народне привреде, послаником Србије на талијанском двору г. др. Милованом Ђ. Миловановићем.

Презадуженост аустријских сељака. — У року од 25 година у Аустрији је продато — како тврди „Der praktische Landwirt“ — 220.000 пољопривредних имања, за дуг, јавном лицитацијом. На овим због презадужености продатим имањима било је терета за 1460 милиуна круна: а продајом се на лицитацији за њих добило само 854 милиуна круна, дакле је 606 милиуна круна морало бити отписано као пропало. Године 1895. у Аустрији је судским путем продато за дуг 14.089 сељачких имања; на њих је позајмљено по проценама круна 60,310.680, а оптерећена су била са круна 75,980.116, докле је од продаје добивено круна 45,001.234. Из чега се види да се сељачка имања продају на јавним лицитацијама далеко испод процењене вредности, јер се при тим продајама шпекуланти као гавранови на мршу скупе, договоре се и спрегну, па будзашто купују имања. Кад се за 25 година прода због презадужености судским путем 220.000 сељачких имања, онда је то озбиљна социјална недаћа, јер се поставља питање: колико остане на тај начин бескућника, доведених до просјачкога штапа, баш из онога реда који је најмногобројнији и на коме почива снага и моћ слободне и правно уређене државе? Узмимо, да се од 220.000 сеоских породица на 20.000 још и којекако спасе и искобеља, да из своје коначне пропасти очува колико-толико материјалне и моралне снаге, да се као крчмари, прекупци итд. како-тако оправе и подигну, остаје још једнако 200.000 породица које су лишене свега и свачега, да постају бескућници и туђи најамници и аргати. Да рачунамо даље просечно сваку породицу по 5 живих душа, то је 1 милиун глава који су ринути из имућства и самосталности у бескућништво. Кад се још томе дода рачунска и сувише жалосна истина, да се у Аустрији сваких четврт сата прода по једно презадужено сеоско имање, онда се пред нашим умним очима развија једна ужасна слика социјалне беде и невоље, о којој се мора размишљати

и која и сувише убедљиво говори о томе: како управљају државом аустријском њени управљачи којима Европа предаје на милост и немилост читаве покрајине српске, да у њима „заводе ред“, „шире културу“ и подижу „народно благостање“.... још стопут црње и горе но у својим покрајинама од старине. И онда је јасно зашто се из те земље народ листом сели у... Америку, тражећи своју нову срећу чак преко океана!

Забрана увоза сена и сламе у Енглеску. — Увоз сена и сламе у Енглеску од прошлог месеца до даље наредбе забрањен је. Изузети су сено и слама за паковање; фабрикати од сена и сламе који нису за сточну храну и простирку под стоку; сено и слама званично одобрени за другу употребу, а не за сточну храну и простирку. Ова забрана стоји у вези са појавом шапа и устобоље у Енглеској.

Угушивање сточне заразе: шапа и устобоље у Енглеској. — Колико се строго у Енглеској поступа при појави какве сточне заразе може се видети из овога: — услед увлачења горње заразе у једну стају у Елван-данку, не само да је ветеринарна полиција ради угушивања заразе, дала потући свих 111 крва у зараженој стаји, но и 88 говеда у суседству око ње. Месо поклане стоке под нарочитим строгим прописима могло је само бити утрошено и продато.

Против увоза меса из Србије, у Аустро-Угарску. — „Тежак“ бодро прати цео покрет заинтересованих аграрних (пољопривредних) кругова, који је у суседној монархији, у обе државне половине и код свију па и словенских народности наперен против увоза меса из суседне или и „братске“ Србије, почев још од појаве вести о поновљеним преговорима, кроз цело време преговарања до закључка уговора, па и сад после закључка истога. Час у Аустрији, час у Мађарској, али непрекидно тутње протести, закључци, резолуције свију пољопривредних тела и удружења... Читав један покрет противу увоза меса који „угрожава“ интересе аустро-угарског сточарства: прво услед могућности уношења заразе, потом услед крњења народно-економских интереса: појевтињавања цена месу са наше утакмице, па на послетку и из страховања, да аустро-угарске владе, начело допуста увоза стоке у одређеном броју и у закланом виду, не примене и при закључивању уговора са Румунијом и са Бугарском. Нарочито што при том наглашују и чиме највише плаше, то је бојазан да се преко Србије (односно преко Румуније и Бугарске), због недовољне ветеринарне контроле, не увуку криумчарењем из говеђом кугом заражених држава: Турске и Русије сточна зараза и затра. А затим да ако ступи у законску силу и важност уговор са Србијом, не буду тумбе окренути једва постигнути уређени ветеринарно-полицијски односи између Немачке и Аустрије, па да и овој не буде немачка граница затворена.

Сад је повело одсудну реч апеловања на посланике из аграрне групе, на пољопривредне скупштинске одборе, мађарско земаљско пољопривредно друштво. „Једину наду *пољопривредници* полажу, да *аустријски посланички дом* неће дати санкцију трговинском уговору са Србијом“.... Граф Роберт Зеленски узвикује, да кад се успело код много јаче Италије, да се привоље одрицању увоза вина, да ће се и са Србијом много лакше свршити... да се сасвим одрече ма каквог увоза стоке, па и у виду кланом!

Међу тим факт је, да чим се видело, да су залудне наде, да ћемо до ускрса имати свршен и узакоњен уговор с Аустријом и отворену њену границу за увоз клане стоке, цена свињетини од 80 и 90 пара, одмах је на београдском тргу спала на 70 и 60 пара килограм... а по унутрашњости то је још много горе... Само касапи сад уживају привелегију: гулења коже потрошачима, јер им се нико не меша у одређивање продајне цене месу!

25 земаљски сајам запатне стоке у Будимпешти био је квалитетом и бројем изложених грла обилато заступљен. У групи говеда било је изложено: 215 грла сименталске, 35 бернске, 103 мађарске шарене расе, 22 инталске, и 27 грла мађарске степске расе. У групи оваца: 39 брава од расе руњаве (вуна за абу), 284 од расе оваца с вуном за чоју, рамбује-меринка раностаса (прекос), 130 брава енглеских раса: хашмирданки, шропширки, сауседанки, оксфордширданки. У групи свиња: 403 брава расе Монголице, и 178 енглеске расе. Продаја је била задовољавајућа. Добивене аукцијом цене колебале су се од круна 300—12.000. Купце су нашли 115 грла сименталске, 17 бернске, 6 мађарске расе и 25 мелеза; даље 32 меринке, 139 рамбује-меринке и 54 енглеских гојазних празова, напослетку 138 крмача и 38 нерастова Монголице.

Забрана увоза стоке за клање из Италије у Тиролску. — У области падуанској у Италији влада шап и устобоља, са чега је на протест средишног одбора за заштиту аграрних интереса и његових средишних савезних удружења, аустријско министарство земљорадње издало наредбу намесништву тиролском у Инсбруку, да забрани увоз талијанске стоке за клање у Тиролску и да се издати допусти за увоз одмах тргну.

У Аустрији намеравају донети нов закон о заштити стоке од зараза. — Министарство пољопривреде израдило је предлог новог закона о заштити стоке од зараза и сад се налази на претресању код одређених заступника заинтересованих и меродавних министарстава. По завршетку ове расправе, даће се још прилике и позваним телима и удружењима, да се о њему изјасне пре његовог изношења пред Скупштину.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXVII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

која је држана 13 новембра 1907. год.

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић, и чланови Управе г.г. Аца Живановић, Александар Мијоковић, Мирко Миљковић, Нинко Јовановић, Милосав Ж. Петровић. Д-р Миливоје Васић и Вел. Стојковић. и Светисл. Терзић.

Бележио секретар Др. Ђ. Радић.

204. Читају се Записници. XXIV. XXV. и XXVI. седнице. — Примају се.

205. Подносе се предлози директора живинарске изложбе о продаји заостале живине и разног материјала — Решено: Ди се за живину претходно упитају дотични срески економи, да-ли излагачи пристају да им се живина прода и пошто, па онда да се одреди дан за продају и то преко новина објави. — Од заосталог материјала пак да се ништа не продаје, него да се направи списак од њега и да се по списку чува. а ако би потребно било да се од њега на друштвене цељи што употреби, онда да се за то тражи нарочито одобрење. — Дрвени живинарници пак да се по 5 динара уступе оним потраживаоцима, за које се зна, да ће их употребити за своју живину.

206. Износи се на решаваше молба Руске Панчића из Пирота, да јој Друштво накнади 12·80 динара на име подвоза за повратак од Београда до Пирота. — Одобрава се.

207. Износи се на решавање предлог члана Управе г, Аце Живановића, да и Друштво пошље од своје стране једног изасланика на међународну изложбу живине у Пешту. — Решено: да се пошље друштвени администратор г. Светозар Гавриловић и да му се на име тога изда из друштвене благајне 200 динара.

208. Саопштава се извештај комисије о прегледу јабучара, који су подигнути према расписаном Стечају за увођење напреднијих начина рада. — Поднесен извештај прима се к знању и одобрава с тим: да I. награда буде према расписаном Стечају 250, а II. 150 динара. Сумом од 500 динара пак, коју је Београдска Задруга на тај циљ одобрила, да се награде 5 јабучара са по 100 динара. Осим тога да се награде 11 јабучара са разним пољопривредним справама, чија вредност за поједине не сме прећи суму од 100 динара; а 7 јабучара да се награде похвалницама и комплетима воћарских справа. Оваким комплетима да се награде и сви остали награђени такмичари. Ове комплете воћарских справа да саставе Председник Друштва г. Вучко С. Богдановић и члан комисије за претлед јабучара г. Велимир Стојковић. У колико сума за награђивање предложених јабучара прелази суме. које су на тај циљ од Друштва и Београдске Задруге одређене, то да се за толико умоли госп. Министар Народне Привреде да он Друштво у томе потпомогне и потребну му још суму стави на расположење. Извештај овај да се у целости штампа у „Тежаку“.

209. Саопштава се извештај одређене комисије за преглед пријављених млекара, а с погледом на производњу и квалитет масла (бутера). према расписаном Стечају за утакмицу по томе предмету. — Извештај се прима к знању с тим, да се ниште свима прегледаним млекарима и да се позову да на дан 1. децембра о. г. направе у присуству дотичних државни економа (који ће се такође о томе известити) извесну количину масла, од ког ће 1 килограм одвојити, добро упаковати, својим печатом и печатом дотичног државног економа запечатити и првом поштом послати на адресу Српског Пољопривредног Друштва у Београд. Приспеле пакете отвориће лично Председник Друштва у присуству два друштвена службеника која он буде одредио, и поступити даље као што је комисија у своме извештају предложила. За преглед и оцену масла да се одреди нарочита

комисија, у коју, поред члана Управе г. Алек Мијоковића да уђу г. г. Душан Тодоровић и Карло Пероло овд. трговци и г. Жика Ковачић сопственик млекара овде у Београду. Оцене квалитета масла и одлука о издавању расписане награде, донеће се према извештају о уређењу и раду дотичних млекара, оцени поменуте комисије и хемијској анализи.

210. Подноси се извештај адвоката г. Живадина Живадиновића о спору противу масе бив. друштвеног благајника пок. Јефте Пандуровића. — Прима се к знању с тим да се од Промет. Банка преко кварта варошког тражи кауција пок. Јефте Пандуроинћа, која се код Банке налази, а г. Живадиновићу да се по поднесеном рачуну исплати на име хонорара 372. — динара из буџетске партије на непредвиђене потребе.

211. Износи се на решавање образложен предлог директора изложбе воћа и члана Управе г. Велимира Стојковића, да се излагачи јабука Колачара и Тетовка Ђ. Јовановић из Црвице ср. рачанског окр. ужичког и Коста Михајловић из Сурдулице накнадно награде I. наградом. — Одобрава се.

212. Председник предлаже за директор изложбе свиња. члана Управе г. Светислава Терзића. — Усваја се.

XXVIII. седнице која је држана 20 новембра 1907. г.

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић, Потпредседник г. Милан Јованић и чланови Управе г. г. Аца Живанвић Јов. Ф. Вштечка, Мирко Миљковић, Милосав Ж. Петровић, и Велимир Стојковић

Бележио секретар Д-р. Ђ. Радић.

213. Секретар подноси реферат о приспелим пријавама и броју пријављених брава за објављену изложбу свиња. — Како према пријављеном броју излагача и броју пријављених брава одзив на ову изложбу не одговара ни циљу, ни очекивању, то је по свестраном споразуму решено, да се изложба не приређује, али да се ипак нађе начин, како би се задовољили они одгајивачи, који су за ову изложбу спремили и гојили свиње, излажући се трошковима и испунили са своје стране све услове да могу на изложби учествовати и такмичити се за расписане награде. Управа се је стога сагласила, да би требало све, за изложбу правилно и у своје време пријављене свиње осмотрити, оценити и награде досудити онима, које би према објављеном Програму заслуживале да се награде. На који пак начин да се то учини: да-ли да се изврши преглед и оцена изашиљањем стручне комисије код сваког пријављеног одгајивача појединце. или да се све пријављене свиње прикупе на једно и на које место, те ту комисијски осмотре и оцене. — није донета дефинитивна одлука, док се претходно о томе не извести господин Министар Народне Привреде и умоли за мишљење и решење о једном или другом наведеном начину прегледа и оцене.

214. Гђа Милица Каракушевићка и Г-ђца Наталија Симићева жале се преко Крушевачке Окружне Подружине, да им је београдска железничка Станица при повратку из Београда за Сталаћ наплатила целу билету, док су оне, као чланице друштвене имале право на ¼ цене да се врате и траже, да им Друштво више наплаћених 14·40 динара накнади. — Жалитељке су се требале за то одмах пријавити Друштву, па би се то исправило, као што је многима и учињено, а сад су рачуни о изложби закључени и с тога им се по молби не може учинити.

215. Чита се молба Управитеља Моравске Пољопривредне Станице, да му Друштво одобри, да може књиге, које се у 320 комада разне садржине, као друштвена својина код њега налазе, својим питомцима раздати као награде. — Решено: да се Управитељ позове, да о тим књигама направи тачан списак и да пронађе акта, из којих ће видети на који су циљ те књиге тамо послате, па да о томе извести Друштво које ће онда по тој молби донети своје решење.

162. Чита се молба Драгомира Поповића практиканта млекарства у Моравској, да му друштво пошље новчану помоћ за повратак у Србију. — Преко ове молбе прелази се на дневни ред.

217. Чита се молба ћачке „Пољопривредне Читаонице“ у Букову, да јој Друштво шаље бесплатно „Тежак“. — То исто моли и „Друштво Срба агронома“ у Бечу. — Решено: да им се „Тежак“ шаље бесплатно.

218. Благајник подноси стање друштвене благајне за месец октобар о. г. — Прима се к знању и одобрава.

ОГЛАСИ

СВЕТОЗАР А. ХАЏИЋ УЧИТЕЉ ИЗ СВРЉИГА ИЗВЕштава привреднике и љубитеље живине, да има на продају јаја од ових кокоши: „орпингтона жути“, „плимес-рока“, „минорки“ и „лангшана“, по цени 10 пара дин. од комада.

Од пловака: „пекиншких“ и „руанки“ по цени 10 пара динарских од комада.

За паковање не наплаћује ништа, већ само поштарину.

Ко жели нека се обрати њему биће одмах услужен.

Свет. А. Хаџић
учитељ.

4—5

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ ИМА ВЕЋИ број чистокрвних кокошака расе „*Мехелнске,*“ од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу. 5—20

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 14. броја „Тежака“: — *Чланци:* Насељеност и пољска привреда. — Мекиње као хранеће средство за стоку. — Грожђе у Адакалу. — О орезивању зрелих ластара на калемљеним лозама (свршетак). — *Подлистак:* — Болести и штеточине гајених биљака —приложак за познавање њихово. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЗНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 15. НЕДЕЉА 13 АПРИЛА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

СТЕЧАЈ ЗА НАПРЕДНИЈЕ НАЧИНЕ РАДА

XXXIX

ГЛАВНИ ЗБОР

Српског Пољопривредног Друштва

у споразуму са Секцијама, а на предлог Управе решио је:

1.) Да се распише Стечај *за подизање угледног живинарника за кокошке, курке, гуске и иловке* за најмање 200 грла̂, но тако, да једна и две врсте од те живине преовлађује према месним приликама у којима се одгајач налази и према томе шта се на најближем тргу највише тражи и боље плаћа. I. награда да буде 300, II. 200 и III. 150 динара, а рок пријави до 15. октобра 1911. године. Пријаве да се узму у поступак, ако се пријави најмање 10 такмичара, а такмичити се могу привредници из целе земље.

2.) Да се распише Стечај *за подизање угледног пчеланика са најмање 25 кошница са покретним сатем и целим потребним прибором за примерно пчеларење.* I. награда да буде 300, II. награда 200, а III. 150 динара, а рок за пријаву 1. јули 1910. године. Пријаве да се узму у поступак, ако се пријави најмање 10 такмичара из целе земље.

3.) *Која сеоска општина две године држи најмање два зашатна бика,* добра и подесна за своје прилике, прописно их негује и храни и о пуштању истих на сеоске краве прибелешку води. Такмичити се могу по овом стечају сеоске општине округа врањског, пиротског, топличког и ужичког, а за сваки округ да се распишу награде од 300—200 динара; рок за пријаву пак да буде крај 1910. године.

4.) Ко подигне *ђубриште*, било уза сточну стају, као њен саставни део, било у дворишту, по прописима за рационално неговање ђубрета на ђубриште. Ђубриште мора бити подешено за најмање 5 грла крупне стоке (говеда и коња, или за онолико грла ситне стоке колико одговара 1 грлу крупне стоке, као јединици). Награда̂ да буде осам и то: I. од 500, II. 300, III. 250, IV. 200, V. 150, VI. 100, а VII и VIII од 50 динара, а рок за пријаву 15. јуни 1909. године. Такмичити се могу пољопривредници из целе земље, а пријаве по овоме Стечају узеће се у поступак, ако се пријави најмање 25 такмичара.

По свима овим Стечајима Друштво ће прописати ближе услове за такмичење и стајаће својим стручним саветом сваком такмичару на расположењу.

Бр. 940. Из канцеларије Српског Пољоприв. Друштва 15. марта 1908. године, у Београду.

МОРАМО ОБЕЗБЕД. ОСНОВИЦУ БОЉЕМ И ПРИХОДНИЈЕМ СТОЧАРСТВУ

С. Г. и А. Г.

Кад наступе ванредне, неочекиване прилике, кад се почну једна за другом низати оскудне пољопривредне године с дуготрајним поплавама и бескрајним сушама — најјаче се онда осећа свеколика непоузданост *нашег привредног система,* који се скроз заснива на житарству.... и ако нам је у самој ствари за већину крајева у земљи сточарство главно привредно занимање. Онда се тек најпотпуније осећа колико нам је за ваљано крупно и приходно сточарство непоуздана и рђава основица — *наше ливадарство,* појачано оним пашњачким простором, који се такође у нас сматра да за сточарство нешто вреди.

Цео такав, цео тај привредни систем заснован је у она времена из скоре прошлости, кад га је можда из овог или оног разлога вредело подржавати, када је он може бити према тадањим привредно-трговинским приликама нашим, могао још да буде оправдан, — јер се знало на чем је основан и ради чега постојава.

Ливадарство је и у нас некада било јаче заступљено; пасишта шумска и у нас су такође била јача, бујнија — јер су шуме и за ливадарство и испасишта биле природна заштитница, као што оне ту благотворну улогу играју у главном у целој пољској привреди... А кад су се прилике за сточарење и држање стоке неупутном и дивљачком привредом са шумама и са општинским имањима, у брзо толико уназадиле и погоршале, да је домаћа стока преко лета осуђена

на онако рђаву попашну храну какву јој у последње доба ливада и пашњак пружају, а преко зиме на онако скомрачну и недовољну зимницу, какву јој ми можемо да спремимо... ни тада — у времену посртаја привредно-сточарских погодаба, ни уколико и ни у чем није измењен правац у старом систему те наше животне гране привредне. — Све је остало по старом. Само се житарство захуктало ; оно се развијало и све јаче развија, — распртило се на рачун ливадарства и пашњака, на рачун разумнијег сточарења и сточарства! Прелози (угари) са оскудице у зиратној храни на многим местима истрајали су у својој улози; бацамо их немилосрдно под плуг, разоравамо их, из године у годину, из деценије у деценију... докле земљу, њезину плодност — не изнуримо до последњег ропца њезине снаге!

И ми то чинимо и подржавамо тај штетан и убитачан систем и дан дањи, кад се опстанак и напредак сточарства у савременим привредним приликама не може више ни замислити без равнотеже између сточарства и ратарства и... разумне поделе рада према природној подели пољопривредних области!

Према томе — и у нас је од одсудне важности повраћај те поремећене равнотеже. И у нас се мора сточарство и ратарство развијати *упоредо са нашим приватним и државним привредним потребама и захтевима;* не — унакрсно и ускосице!

Ратарство се мора сузбити на просторност по равницама и долинама; сточарство мора заузети место по обрежастим и планинским положајима — дакле онамо, где ратарство због непогодности погодаба и прилика већ куња, где већ хоће да изда и да омане, где је тешко земљу обрађивати, где је успех од рада непоуздан, а људска насељеност ређа и слабија, где су веће површине Богом створене за пасишта и закосе, за сено, за исхрану стоке и преко лета и на зимовнику. Ту треба да се распростре и развије сточарство у смислу савременог привредног запатништва — одгајања стоке — чије држање ваља дакле савременим начином и погодбама појевтинити и коме су за природно успевање неопходна пространа пасишта. Досадање пак сточарство по равницама и долинама замениће се сточарењем, као *узгредном, споредном* граном те привреде, другим речима: с мањим ограниченим бројем јединака, сопственом потрошњом приноса од стоке, држањем стоке за вучу, за обрађивање земље и најзад држањем ситније стоке за млеко и месо.

То је савремени систем природног развитка пољске привреде у ширем смислу, то би био прави и савремени развитак сточарске привреде у нас, јер би он једино одговарао нашим данашњим привредно-трговинским и економским приликама у земљи. Тај систем ваља без даљег оклевања свима државним и приватним средствима и мерама подстицати и потпомагати и то свестрано: *школом и праксом, угледом и примером, речју и делом, новчаном наградом и јавном похвалом!*

Једном речју — *поремећена равнотежа између нашег ратарства мора се повратити свима мерама и средствима.*

У равнијим положајима ратарству је унапред доделила сама природа све подобности за родност, за обилате жетве. И кад је то непобитна истина, онда: без обзира што су повремено неповољне па често пута и рђаве цене житу, треба све земље, које су својим положајем подесне за ратарство, а нарочито за обделавање жита — њему и доделити.

А сточарство... са својим јединим главним задатком да служи темељном, ваљаном сточарењу: држању стоке ради редовног уживања користи т. ј. производа, нарочито млека и белога смока... мора се ослањати на природно ливадарство, појачано у великим размерама *вештачким ливадарством*; појачано *засевањем њива травама и биљкама за исхрану стоке*, које ће у плодореду таквих сточарских крајева бити моћан извор за производњу сточне хране и иначе слабих година, и више користити него прелози и угари. — У сточарским крајевима мора се с једне стране помишљати и на основну измену досадањих мршавих пасишта, којих у осталом тако и тако све више по тим крајевима нестаје — *јер су замењена разором земље за потребе ратарства.* С друге стране мора се помишљати на замену једног великог дела природних ливада вештачким ливадарством т. ј. *обделавањем сточне хране.* Ово последње пак: или на основици сталног распореда у плодореду, који би се утврдио или је утврђен за тај предео и крај, или — засевањем вишегодишњих пиħних би-

ПОДЛИСТАК

БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНЕ ГАЈЕНИХ БИЉАКА

— Приложак за познавање њихово —

(НАСТАВАК)

На ораху:

Лисна ваш — Lachnus Juglandis Fr. Жута ваш с мрким пегама по целом телу и дугачким крилима. Виња се крајем маја на лицу орахова листа дуж главног ребарца. Осетне штете не наноси, јер лист задржи зелену боју, не отпада пре времена, само што се по средини превије и ободом издигне на више.

На грашку и сочиву:

Гагрица или *гриња* напушта зрно грашка и сочива у јесен и у току зиме ако се наведена варива држе у просторијама што се греју, или тек у пролеће ако се чувају на хладном месту. У првом случају гагрица се склони на згодно место да преспава зиму, у оба случаја одлеће у пролеће у градине и поље, а може се и гагричавим семеном пренети ако се посеје.

Гагричава или гињава зрна губе моћ клијавости, ако им је клица повређена или изедена. На 100 гагричавих зрна грашка нашао сам да само 24—30 очувају моћ клијања.

Да се омете излажење гагрице из семена и на тај начин сочиво и грашак од штеточине, потребно је још у јесен метати гагричаво вариво у топле пећи да гагрица у зрну угине. За сејање пак добавити потпуно здраво семе.

На грашку су запажене 2 врсте гагрице (Bruchus Pisi S. и Bruchus rufimanus Schönh), а на сочиву само једна (Bruchus Lentis Koyi). Назив *гриња* за све три врсте чује се у моравском округу.

На житима:

Болести жита. због њихова већа практична значаја, потребно је било боље проучити и сазнати у колико су код нас распрострте. Ради тога је Министарство Народне Привреде упутило крајем маја прошле године распис свима нашим пољопривредним установама и државним економима, да по њему пошаљу оболеле делове жита заједно с подацима о појавама болести и с називима под којима су у народу познате. Томе су се распису одазвали Топчидерска Економија и 52 државна економа, и тако се дошло до збирке болести жита из целе земље. У тој збирци заступљени су ове болести: *Главница или гламница.* Болест у зрну и класу жита. Главница у зрну уништи му скроб и остале састојке. претварајући их у црн прашак. Тако постаје мекано главничаво зрно. Главница пак, у класу разори цела зрна и плеве класа, и распе их у црн прашак.

Осим наведених општих народних назива, у народу су у употреби, по забелешкама државних економа или по мом сазнању. и ови називи за исту болест: *главњица*, (у срезу зајечарском. бањском, болопаланачком, нишавском, пчињском и масуричком). *главња*, (ср. власотиначки, пчињски, и нишавски),

њака које једном засејане одбацују принос више година, или — на основици и примени система двогубих жетвених причоса у овом случају у откосима, количини сена итд. после рода главног усева с једне исте земље.

Једном речи, то би био *у нашој пољској привреди у опште, а с погледом на нашу свеколику сточарску привреду посебице* — нов али поуздан систем, основни преокрет за остварење тако важних задатака, који су обухваћени изразом: *поправка стања нашега сточарства!*

Што се тиче система у пољској привреди, којему је основица и крајња тежња: добивање двогубих жетава, двогубог приноса са једне и исте пољске површине, — он се састоји у томе да се и у оскудици већих пољских просторија *повећа редован годишњи принос од пољских усева*, дакле: *да се добије двогуби принос*. А то да се уопште у пољској привреди постигне, мора се пре свега и свачега применити другачија обрада оранице земље, *темељнија, интензивнија обрада*. Па онда мора се подесити и утврдити распоред смењивања усева у плодореду. То пак значи: засејати или засејавати једну исту површину сваке године тако, да се у једној години зберу два приноса и то један увек у зрну, у роду за људску храну, а други у сточној храни, па било за храњење стоке на зелен, било за производњу сена од влатастих и листастих пићних биљака или трапљењем кртоластих сочних плодова (сточна репа и т. п.) за сточну зимницу. Па онда, у ратарским долинским положајима, који су гушће насељени, дакле скученији пространством, оскуднији средствима за исхрану стоке и лети и зими — мораће се стока почети постепено тако рећи из руке прихрањивати докле год преко године држи топлије време, да добива делимице храну и на јаслима, и ако не баш буквално у стаји и на досадањи начин стајског храњења искључиво преко зиме.

Али и на планинским височинама и на брдским положајима, напредно сточарство биће и остаће главна грана привредна; међутим, да то у ствари и постане мораће се предузети знатне поправке. Планинско сточарство мора пре свега да буде бројно јако, али у исто време јако и каквоћом. А ове две битне погодбе створиће оно само себи тек онда кад се одабирање, употреба приплода и одгајање стоке буде подешавало баш за поменуто *јачање* и *побољшавање*. Па онда мора се једном већ почети и с темељном поправком планинске сточарске привреде, која се састоји у млекарењу на мандрама, на становима и на бачијама; сем тога преради млека мораће се озбиљна пажња поклонити; сирарство и производња сличног белог смока мора се једном поставити на привредно-трговинску основицу. Другим речима: ти млекарски производи морају и код нас постати једном не само тржишна већ *права трговачка роба*, роба дуже трајашности, издржљива, способна за дуже држање, за даљи транспорт (пренос) и т. п.

У тим планинским крајевима, који су и ређе насељени и изобилују на многим местима већим пространствима необрађене, пусте земље, згодне за испасништа, мораће се ради мало пре наведеног циља предузети темељне поправке досадањег система сточарске привреде или бар постепено на основу утврђеног плана за будућност, тежити корисним изменама; постепено, али стално кретати на боље. И у тим планинским и од природе сточарским крајевима мораће се пре свега свим силама приступити поправци досадашњег *природног ливадарства и досадашњих испасишта* — бољом негом и штедњом овог блага и благослова на висовима и по планинама. Али сем тога и у тим планинским сточарским крајевима мораће се местимице предузети поправка природне основице за то сточарство, вештачком повећавању приноса од ливадарства и побољшањем планинских пасишта, увођењем тога ради њивског система за производњу сточне пиће, т. ј. за обделавање потребних дуговечних и једногодишњих пићних биљака. Ово све нарочито као средство против оскудице у сточној храни, када за време суше у тим крајевима под силном припеком сунчевом изумире или у току лета сасвим изумре ливадско и пашњачко биље на чукарама и височинама.

Задатак је привреде, а тако исто дакле и привреде у пољу да производи сировине за потребе земаљског становништва. Пољска привреда међутим, тај задатак не може никада потпуно испунити без сточарства или сточарења прилагођеног земљишним приликама.

У томе ставу изражено је начело свега нашег предњег излагања.

гламњица (ср. ражањски, моравски и нишки), *гламња* (ср. нишавски), *гар* (ср. орашки, хомољски, моравски), *црњевина, црна болест* (ср. зајечарски), *црњавина* (ср. пољанички) и *угарак* (ср. колубарски).

Главници на жилама код нас узрок су ових 6 врста гљивица:

1 *Tilletia laevis Kühn* у зрну пшенице. Појављује се у већој мери у свима окрузима.

2. *Tilletia Tritici* (*Bjerk.*) *Wint* такође у зрну пшенице. Ређа је од прве врсте. До сада је запажена само у срезовима ваљевском, колубарском, посавотамнавском, лепеничком, таковском, ужичком, пожешком и масуричком.

Главничава зрна пшенице, заражена обема врстама гљивице, кад се раздробе испуштају црн прашак састављен од веома сићушних семенчица (спора) гљивица. Семенчице прве врсте главнице по површини су равне и глатке, а у друге су због мрежасто испреплетаних испупчења по површини. изделане у ћошкаста окца. У томе се једино разликују, а по свему осталом слажу се те 2 врсте главнице.

За време жетве испада из класова један део главничавих зрна и остаје на њиви, други део се раздроби при вршидби те се просут прах главнице прилепи по зрнима, а остатак главничавих зрна остаје у пшеници ако се на вејалици добро не очисти. Главница се на њиви очува, а може се и семеном пренети на њиву ако на њему није уништена. Истовремено, кад клија посејано семе пшенице, проклијају и семенчице главнице, па клица њихова продре у унутрашњост младог тек зачетог стручка пшенице и зарази га. Избије ли стручак на површину земље и позелени, његова је покожица толико очврсла да га клица главнице не може заразити. Заражен стручак пшенице, и ако се у њему гљивица развија, не показује никаква знака оболевања за време свог растења све до влатања. Тада гљивица предази у зачетке зрна класа, па их у току развића изгланичи, претварајући им садржај у црн прашак.

Од главнице сачуваћемо пшеницу завођењем плодореда на њиви и потапањем семена пред сејидбу да семенчице главнице прилепљене за зрна изгубе моћ клијања. Од раствора за потапање семена најподеснији је за ширу употребу *раствор плавог камена у води*. На сваких 100 литара воде у каквом бурету растворити по 1 кгр. плава камена, па у њега бацити семе да постоји само четврт сата, а за то време га промешати да главничаво семе исплива на површину. Оно се одатле лако може удалити, ако раствор плава камена бар за шаку не огрезне изнад потопљена семена. После одређена времена оточити раствор плава камена, а пшеницу извадити и растурити по асурама или поњавама да се осуши. Оточени раствор плава камена може послужити још 2—3 пута за потапање семена. За 300—350 кгр. пшенице довољно је 100 литара раствора плава камена. Потапано и осушено семе може се сутрадан посејати, у сваком случају то треба што пре урадити.

Исти се успех постизава и са 0,5% плава камена, само што у таквом раствору семе мора да постоји бар 12 часова, за које време набубри те се знатно спориje суши.

(Наставиће се)

У целокупном систему привреде[1]) на земљи, као целини или на оделитом имању као привредној јединици, не само у чисто пољопривредним или привредно још неразвијеним државама као што је Србија, већ и у напредним привредно-индустријским државама од највећег је значаја дакле *обделавање* пићних биљака за исхрану стоке на зелен, за сено или за зимницу. Једном речи дакле, вештачка производња сточне хране: засевањем потребних биљака на њивама и поред сталног одржавања, али и потребног бољег неговања сталних ливада и пасишта.

Под свима и привредним и природним приликама тај и такав систем права је основица за издржавање и одржавање свеколиког домаћег сточарства (домаћег сточног стабла) и за успешно вазда, без прекида, приходно сточарење (појединачна, оделита привреда са стоком). Без те чврсте, темељне основице у данашње доба савремених привредних прилика и потреба — не може се више ни замислити опстанак, а још мање постићи напредак у целокупној области сточарства.

Значај сталне могућности за исхрану стоке.

Колико је људски дух у стању да за ближу или даљу будућност предвиђа, може се данас с поуздањем тврдити: *ако се жели да пољска привреда буде напредна и приходна онда се мора сточарству као главној грани пољопривреде обраћати велика брига и старање, та ће се брига и старање морати онда вазда стално водити.* Оно прво без овога другог не да се никако замислити, нарочито у пољопривредно-сточарској земљи. Због тога имаћемо и ми непрестано да водимо рачуна на првоме месту о *нашем ливадарству* т.ј. о свима оним погодбама до којих стоји стварна приходност и стварни принос, што нам их ливаде одбацују. А одмах затим у истоме смислу и о *пашњацима.* И најзад — и *о вештачкој производњи сточне хране,* у колико су се стварна приходност и стварни принос ливадарства и пашњака досада показивали као недовољни и непоуздани.

Само јако и јединкама и бројно, и по плану, смишљено и вођено сточарство — има и сваким даном стиче своју заслужену привредну вредност. Само тако вођено и подржавано сточарство, којему је подлога савремена каквоћа и количина привредних грла... моћи ће вазда стајати и остати на угледном месту међ осталим гранама земаљске привреде; стока и производи биће увек на цени, а принос вазда сталан, сразмерно повећаван и никада у опадању. Да се пак и у нас сточарство испне на тај степен савремене вредности — мора се поправка предузети од основице т. ј. пре свега вољним *обезбеђењем стоке од опасности привременог или сталног гладовања*; мора се почети радити на *припремању средстава* за храњење и на други начин, *сем сабирања или искоришћавања приноса са ливада и пашњака на досадањи начин.*

Сточарство утемељено на поузданој основици са сталном могућношћу за исхрану стоке, на којој оно код нас још не стоји, сточарство, које напредује у своме развићу, биће и остаће на свагда главна потпора пољопривредне радиности, а у даљој линији и привреде на земљи. Јер примера ради: цене које се добивају за сточне производе расту стално, а то је исто и са ценама саме стоке. И онда, ако се и у нас жели напредак кад су нам већ прилике за сточарство тако погодне, мораће се по нарочитом плану и систему уложити све силе за стварање *сталне могућности за исхрану* стоке, јер је то питање сада најважније и најпрече, јер смо у том правцу стекли већ довољно горких искустава у току последњих, сушних, за сточарство кобних година.

И Држава и друштва и појединци морају радити и утицати на постицање напретка у том правцу, а упоредо с тим и на побољшању сточарства с привредно-трговинског гледишта. И једно и друго треба подстицати свима оним мерама, које су у другим сточарским напреднијим државама опробане и с успехом примењиване. А те мере биле би: премије за побољшање ливада и пашњака сталном негом и по потреби вештачком припомоћи у обради итп.; затим премије за обделавање и производњу пићних биљака за исхрану стоке, по нарочитом распореду у општем пољопривредном плодореду на орницама. Па онда премије за област запатништва уопште а посебице за развијање веће производности у разним правцима према опредељењу, коме је стока намењена. Даље, стварање и подржавање запатничких друштава, увођење родословних књига и контролних спискова о сточним подобностима, с прегледом о шкартирању неподобних запатних грла. Даље, увођење олакшица за пренос и саобраћај стоке, сточних производа, сточне хране, а тако исто и законско ујемчење заштите и обезбеђење сточарства од затри и преношења зараза. Даље, регулисање сточне трговине са живом стоком и с њеним производима у земљи и за извоз на страну, једновремено са стварањем плана и система у погледу подржавања запатнога правца т. ј. поделом целе земље у области, по утицају раса на општу поправку сточарства свих врста и т. д. И најзад предузети све мере за разумно сабирање, чување и употребу сточнога ђубрета, које ни у колико још није изгубило од своје сталне вредности за пољску привреду т. ј. вредности као главно ђубре за одржавање земље у снази и родности. Ово последње пак у толико је важније, што не стоји осамљено и оделито, већ служи напретку ратарства, повећава приходност ратарства и *као средство,* из којега оно (ратарство) црпе своје моћи, снажи своју повремену изнуреност, али и *као извор* за уновчавање оних узгредних ратарских производа, који би без употребе за сточну храну и за простирку под стоком, бескорисно лежали на земљорадниковом имању, нити би имали садашњу привредну вредност, на име: слама, плева, попас, (попашно) препитавање) и т. п. Тај узгредни пољопривредни принос дакле, без везе са сточарством, управо без размене за сточно ђубре, био би бесцена тржишна роба, једном речи ратарски производ, роба, без вредности изражене у новцу.

После овога излагања разумљиво је и јасно сада: зашто се ради одржавања јаког и приходног сточарства и тамо где има и тамо где нема испуста, пасишта и ливада мора помишљати на увођење гајења пићних биљака на њивама. Другим речма: сада је довољно јасно за што се мора помишљати на увођење гајења оних пићних биљака, које не само одбацују велику количину сточне хране, већ по природи својој спадају већином или у биљке збирачице азота из ваздуха или у биљке штедиште тога најдрагоценијег биљног хранива у земљи. И једне и друге пак, сем тих привредно важних особина, служе ратарству припремањем земље за главне усеве, јер (нарочито збирачице азота) способне су да упијају и везују азот из ваздуха и да га у својем корену и жилама задрже у земљи, да је тиме богате за усеве, који ће их сменити по плодореду, после њихове жетве или дизања са земље.

(Свршиће се)

[1]) Погрешно „газдовање", а сем тога још и туђа, мађарска реч.

СИМЕНТАЛСКО ГОВЕЧЕ

Наше домаће говече не одликује се свима оним особинама која се од доброг говечета траже. Оно се споро развија, те на трговима нема тражње и оне цене коју крупна говеда имају. Па и млечност није му бозна каква: чипаво је, те и поред најбоље хране нема онолико млека колико би требало да има. Али и ако се не одликује крупноћом и млечношћу, има оно и својих добрих страна; а те су: што је кретно и доста добро за вучу, да у томе надмаша говеда многих крупних раса и сојева, што је јошно и са лошијом храном задовољно, но ма која страна раса говеди.

Ну како се данас од говеди тражи брзо телесно развиће, млечност и гојазност, које особине наше домаће говече нема, држава је набављала а и сада набавља бикове са стране и држи их у својим заводима, гди се пуштају на приватне домаће краве ради поправке говеди путем укрштања. А и многи трговци извозници стоке, набављали су на страни добра приплодна грла, гајили их у чистој крви а бикове пуштали на домаће краве, те није никаква реткост и у најудаљенијим крајевима наше земље видети крупнија и боља грла говеди која су производ тога укрштања.

Досада су набављани са стране бикови и краве ових раса: *алгајске, монтафонске, лавантalске, марijаховске, бернске, холандске* и у последње доба *сименталске.*

Међутим, баш ово сименталско говече за последњих 20—30 година својим добрим особинама привукло је на себе пажњу скоро свију напреднијих сточара у Европи а и ван ње, те га сада највише траже за поправку говеди укрштањем. Као такво, оно је што но веле као поручено за мала газдинства, јер се одликује млечношћу, брзим телесним развићем и гојазношћу, пошто се на имањима не могу држати говеда за сваку ову особину за себе.

Сименталском говечету постојбина је Симентал од кога је и име добило. Симентал припада кантону Берну у швајцарској. Одавде се оно распростро по суседним кантонима а има га и у Горњој Баварској. По својој крупноћи дели се на два соја: средњи и лакши. У лакши сој спада фрутишко говече.

Сименталско говече раније није било овако какво је данас. Кости су му биле грубе и теже а ноге више. Задњи део био му је виши од предњега и особито развијен. Разумним избором приплодних грла, оно је изгубило тешке и грубе а добило тање и финије кости. Овим путем постигло се је те му је и предњи део тела тако исто добро развијен као и задњи.

У сименталскога говечета прси су широке, труп бачваст и заокругљен, леђа дуга, равна и широка, бутови округли и месnати; рамена добро везана са мишицама и такође месната. Глава је сразмерна телу; облика правилног; лака је па је високо носи. Рогови су му доста кратки и од корена па до пред врх бело-жућкасти. а на врховима мрки или тамно-жућкасти. Рогови у крава, у основи су нешто мало спљоштени; лаки су; расту напред са врховима окренутим у вис. Нос је прав и дужи од чела. Очи су велике, живе, опкољене жућкастом кожицом, око које се налази круг жућкастих танких длака, који им даје леп изглед. Ушне су им школьке шире но дуже, а унутра обрасле су меком беличастом длаком.

Кожа на глави у ових говеда мека је тако, да се набере кад се руком повуче. Длака је танка, кратка и лежећа. Само је у бикова нешто оштрија и коврџава што им даје леп изглед.

Врат у крава сразмеран према дужини тела и са стране је нешто мало дебљи. У бикова пак врат је дебео, пун и округао, и као такав прелази у плећа. Вратна је марама широка, мека и не прелази међу предње ноге. Ноге су доста високе и снажне; рамена и плећке месnате и добро везане; гребен прав и широк и само у понеких грла виши од леђне линије. Кукови су такође месnати и округли а седњача у врху нешто ужа.

Некоја простија грла ове расе говеда имају високо усађен реп, тако, да стоји више и од самога гребена. У облагорођених грла реп је средње величине и тако усађен да ретко кад надмаша леђну линију.

У ових говеда кожа је у опште мека, тако, да кад се руком повуче лако се одваја. Код стајских пак говеди ова је мекша длака тања и сјајнија но код оних говеда која се држе у пољу. У јуница, пре телења, кожа је дебља него у крава али после једно два телења, и у њих омекша.

Основна је боја длаке у ових говеди бела, местимично ишарана неправилним црвеним и жутим шарама. Али обично им је доњи део прсију и трбуха бео, а тако и глава. Грла у којих је глава бела са отворено жутим шарама, држи се да су боља од оних у којих је глава црвено-шарена. Краве са отворено-жутим шарама по глави сматрају се као млечније, а могу боље и да се угоје од оних других. И у једних и других нос и уста су безбојна, а слузокоже црвене боје. Али, ако се код кога грла примети да су му нос и уста црни, знак је да води порекло од мрких говеда код којих су обично рогови и папоњци црни.

Код правих сименталских говеда, папоњци су бело-жућкасти а боја длаке у ушима је према основној боји: бела, црвена или жута.

Виме у крава средње је величине. Предњи му је део слабије развијен од задњега, и није онолико као у понеких крава других раса увучено у трбушну дупљу. У јуница виме је мало и неразвијено, и тек после једно-два телења развије се потпуно. Обрасло је танком, фином длаком, више но у долинских крава, али им је млечна жљезда мања но у ових.

Што је у које краве веће виме, знак је да у њега притиче већа количина крви за образовање млечних жљезда и у толико је она млечнија. Пред мужу виме у краве набрекне те изгледа четвороћошкасто са затупљеним ћошковима, и тада обично иде напред између ногу а и са страг се добро види. Сисе на вимену треба да су округле, дуге и танке. Кратке и месnате сисе нису добре као и оне кроз чије брадавице не може да пролази млеко.

Кад је виме пуно, тада сисе забрекну и мало се у напред повију. Оне пак мале, закржљале сисе што се у понеких крава виђају иза првих сиса. знак су добре млечности. Добро виме кад се измузе, набере се и омлитави, док дебела и месnата вимена остају таква и после муже.

У добрих млечних крава, вића се често по бутинама и задњем делу вимена, кратка, масна и мекана длака, која је обично отвореније боје и то се место назива *млечно огледало.* Оно код свију крава, није једне величине и облика.

Ну и ако се млечно огледало сматра као знак млечности у крава, ипак се при куповини не треба само на њега ослањати. Јер, има крава, код којих млечно огледало није развијено, па су ипак добро млечне. Па зато ваља добро пажњу обратити и на друге знаке. А ти су: облик тела и кожа.

Глава у добре млечне краве лака и фина; идући од рогова носу нешто ужа; нос и губице меке и лице женско изразито; очи јасне, мирне и пријатне. Рогови су јој горе нешто више од половине глатки и светли. Што су прстенови на роговима већи и приметнији, држи се да је крава у толико млечнија. У добро млечне краве уши су умерене величине, танке, тако рећи прозрачне и обрасле фином длаком. Крава биковског изгледа није добра и није млечна.

У крава је обично предњи део слабије развијен но задњи. међутим, ваља пазити и на тај део тела, јер су у њему смештена плућа и срце. Што су прси развијеније и дубље, у толико ће плућа и срце бити развијеније па и њихова радња правилнија. Краве у којих су прси тање а уске, пате од многих плућних болести, а нарочито од туберкулозе.

У добро млечних крава тело је дуго, право и заокругљено а ребра једно од другога удаљена, трбух правилан, но не висећи; леђа права, равна и нешто заокругљена; врат умерено дуг и широк; вратна марамица такође умерене величине, танка са доста набора. Крста и карлица треба такође да је добро развијена, како би се и плод што боље у утроби развијао и телење олакшало. У крава код којих је задњи део тела одвише висок или много спуштен, телење бива махом неправилно.

У здраве и добро одгајене краве ноге су правилне и и једна према другој стоје у правој линији. Крава код које су ноге суве са широким зглобовима, сматрају се за добре млекуље. Краве чукљавије са кривим ногама, нерадо се држе ма да и оне могу бити добро млечне. У добро млечних крава, реп је танак, дуг са лепом китом длака на врху које су махом затворено беле боје.

Пошто смо у неколико изнели опис овога говечета, учинићемо неколико напомена и о његовим привредним особинама.

Сименталско говече на далеко је чувено због своје велике тежине, добре гојазности и млечности. Угојени волови могу да теже1200—1300 килограма, а краве 900—1200 кгр.

Волови су врло добри за вучу; кретни су и на равном путу могу да вуку терета 3—4000 килограма. Због своје дужине и високих ногу, могу да пређу доста велики пут. За вучу их не треба дуго употребљавати. Најбоље је ако се после седам година угоје и продаду. То стога, што се тада могу добро да угоје и што им је у тој старости месо још укусно. Иначе, ако се дуго употребљавају на вучу, месо им постаје жилаво, те губе на цени.

Сименталско говече брже расте и развија се но говеда других раса. И зато оно пре стиже за сваку употребу, па га с тога сточари радије држе но ма коју другу расу говеди.

Краве не само што су добро млечне, већ готово редовно остају стеоне. И што је још најглавније, изванредно добро преносе своје особине на потомство. Због те њихове добре особине веома се радо траже и бикови ради поправке говеди простих раса путем укрштања.

Кад се краве још из младости добро хране и негују, могу да даду годишње и преко 3000 литара млека. Највише млека дају до самога телења,јер су тада у најбољој снази и здрављу. После тога отпочну давати све мање млека. Но понека крава здрава и добро развијена не омањи млеком ни до десете године.

Млеко је особито добре каквоће. Садржи 3—4% масти и 13% сувих делова. Од 25—28 литара млека може да се добије више од једнога килограма изврсна масла

У околини већих градова обично се држе краве разних раса, али се најрадије тражи млеко од сименталских крава, нарочито за одхрану мале деце. То је јамачно још и с тога, што се ова говеда одликују веома добрим здрављем, јер ретко кад болују од плућа.

На разне климате лако се навикавају, те их с тога са свију страна света траже и узимају. А могу се држати како у пољу тако и у стајама.

Има одгајивача који манишу овој раси говеда као да много хране троши. Па и ако то стоји, ипак такав приговор не може да има места. Ако она потребују више хране но обична говеда, она се боље и плаћају. Грла брже расту и развијају се, па пре и за употребу стасају. Јер, напослетку, која ваљда и од оних говеда која мање хране троше а споро се развијају, те скоро нису ни за какву употребу до 4—5 године. Напротив, ми налазимо, да је држање оваквих спорастасних говеда далеко скупље и да ће она утрошити много више хране од оних која се брзо развијају и за употребу раније стасавају. Свака штедња на храни стоке а нарочито радне и приплодне, доноси само штету а никако корист. Слабо храњена стока нарочито, у млађе доба застане у порасту и закржља, да се доцније ни најобилнијом храном не може да поправи. Зато и опет велимо да на храни стоке не треба штедити, јер они сточари имају право кад вели: „половина расе на уста улази“.

Сем тога, има још један такође неоправдан приговор који чине одгајивачи овој раси говеда. Замерају што краве доносе на свет тешку и крупну телад, те, не могући се растати, оне обично угину. Међутим, то не стоји у ствари. Ако и код ових крава има случајева тешкога телења, има га и код свију осталих. Оно не долази по раси говеда нити она може бити узрок тешком телењу. Сасвим су други узроци због којих наступа код крава тешко телење. Тешко телење може наступити ако се при избору бика не пази, већ се бик са великом главом пушти на слабију краву која својим развићем њему не одговара. А сем тога тешко телење наступа и онда, ако је теле још у материној утроби добило рђав и неправилан положај. Тако исто рђава храна и нега може да проузрокује побацивање и тешко телење. Ну све ово може се избећи ако се само обрати довољно пажње на избор приплодних грла, и на негу и храну ових. И према томе ни овоме приговору, који се чини овој раси говеда, нема места.

Сименталско говече. јесте говече садашњости. Да ли ће овако остати на гласу и у будућности, ми то не знамо. И у сточарству постоји мода, као и у многом другом. Оно је сад у моди и тражи се. А наш сточар, одгајивач треба да држи само оно што од њега трг тражи и добро плаћа. У томе треба да се састоји и сва његова вештина. Оно што од њега трг не тражи, не треба ни да држи. У интересу његовом и написасмо ово неколико напомена о сименталском говечету.

И. К.

ГЛАСНИК

Изложба коњских грла о Петров-дану ове године у Крајини. — Коло јахача за округ крајински приређује изложбу коњских грла 29 јуна ове године.

Сви одгајивачи из округа крајинског имају права на утакмицу у новчаним наградама у свих пет првих оделења: сем оних лица чија грла добијају фураж од државе.

Новчане награде биће добре.

У I одељење, примају се кобиле са ждребадима овогодишњим II одељење једногода ждребад III одељење двогода, у IV одељењу трогода, у V одељење. четворогода. Сва та ждребад треба по оцу да су од државног признатог пастува, а кобиле могу бити и од обичне расе.

За ждребад од 4 године, услови су ови: женска грла да су опасана од државног пастува први пут овог пролећа а мушка да су непочишћена, и по могућству да су овог пролећа пуштана на опасивање кобила, што ће за женска доказати билетом од пастувске станице, а за мушка да су опасла и колико кобила, уверењем општинске власти.

У VI одељење примају се грла разне старости као угледна.

У VII одељење примају се сва у опште грла која се излажу за продају.

Упис почиње од првог маја и завршава се тачно 20 јуна ове године.

При упису усменом и писменом, сваки одгајивач треба да тачно опише своје грло, име, боју длаке, старост, висину (у сантиметрима), роваше, и по оцу од ког су пастува, ако су купљена кад и од кога.

Чиновници, свештеници, трговци који излажу своја грла за утакмицу, у првих пет одељења мора да су чланови овог кола, и да су платили унапред улог чланси.

Упис вршиће Јефрем С. Рашић трговац у Неготину.

Сви одгајивачи треба своја уписата грла да доведу најдаље до 8 сати пре подне реченог дана, а оцењавачки суд почеће да ради у 9 пре подне и завршиће оцену, до 12 сати, после подне раздаваће се награде по списку оцењивачког суда између 3 и 4 сата, после издате награде изложба се затвара.

Мађарска Пољопривредна Изложба у Лондону. — Пољска привреда мађарска биће заступљена на изложби у Лондону која се отвара у мају месецу ове године.

Огледи мађаркке хемијске огледне станице с пшеничним брашном. — Млинарска индустрија у Мађарској је на највишем степену развића и она има врло велики извоз брашна у иностранство, пошто је познато у целом свету као ванредно добро и фино брашно, као што је на великом гласу и банатска, нарочито потијска пшеница чије гајење и ми у Србији уводимо од ово неколико година. Огледна станица у Будим-Пешти бави се темељним проучавањем садржине лепка у различитих сората пшенице и полаже особиту важност, на растегљивост теста које се од мађарских пшеница гради; па нарочитим препаратима мисли да представи како садржину пшенице тако и особине брашна, да и на тај очигледан начин утиче, на производњу и на млинарство у својој земљи.

Раздавање сушница за сушење биља и трава. — Мађарско пољопривредно министарство да би подстакло као нову врсту зараде, код планинског становништва карпатског прибирање и уповчавање планинског биља и трава које имају примене у лекарству и индустрији, почело је раздавати за тај циљ нарочите сушнице. На академији на Колошвару отворен је курс за учитеље и свештенике, да се упознаду са значајем и важношћу прибирања и паковања лековитих трава. Учесници курса добијају бесплатно цело издржање за време трајања предавања и попутнине по круна 64.

Награде за засађивање голети. — Као сваке године тако се и у овој од стране мађарског министарства пољопривреде раздају награде личностима које су стекле заслуге пошумљавањем голети и апсолутних шумских земљишта. Поједини поседници имања добијали су награде од круна 300—1000; па и шумарско особље које се у овом погледу показало ревносно добијало је у име новчане награде 60—250 круна.

Излет у Енглеску. — Мађарско Пољопривредно Друштво поводом приређивања мађарске пољопривредне изложбе у Лондону намерно је, да заједнички посети Њукастел у Енглеској где ће се у јулу месецу ове године држати наизменични збор Енглеског Пољопривредног Друштва. Број учасника ограничен је на 45—50, путни трошкови предвиђају се по круна 1200 за једнога.

Бензински мотор за обрађивање земље. — Инжињер Kösheghi у Бају конструисао је један бензински мотор који ће како мађарске новине препричавају, бити позван, да у знатној мери појевтини обрађивање земље и да један део запрежне стоке учини излишним... Само ако је истина, јер бензински мотори далеко су још од праве мере потребног савршенства. У осталом у Бају се већ склопило акционарско друштво за производњу новог моторног плуга.

Нова државна пољопривредна машинско-техничка огледна станица у Мађарској. — У мађарском пољопривредном министарству ради се на предлогу законском, према представци њиховог пољопривредног друштва, да се оснује машинско-техничка огледна станица за испитивање и пробање машина. Она ће се подићи на једном постојећем или купљеном државном имању од 4000—5000 хектара пространства, како се на њој могу подвргавати испитивању и практичном пробању све пољопривредне справе и машине које се израђују и протурају у Мађарској.

У нас може сваки трговати с машинама и распростирати их у народ без икаквог испитивања и пробања, да ли су солидне израде, материјала и конструкције и да ли су за наше природне и привредне прилике и услове, или нису. Сем тога развијено је толико посредништво у трговању с машинама које се на све могуће начине увлаче у народ, нарочито давањем скупљих парних вршалица и сељацима на кредит с прекомерним интересима, доводећи многе наше пољопривреднике до коначне пропасти. И у томе нико још не поставља никакве мере ни границе. Изједначавањем Српског Пољопривредног Друштва по новом закону о царинској тарифи са овим посредницима и трговцима, оно једва да је у стању да се бори с овом најездом страних и наших агената и посредника у продаји и растурању пољопривредних справа и машина, сузбијањем несолидних израда и несолидне продаје њихове, јер нема маха, поскупљивањем набавке машина, да најбољом каквоћом и најподеснијом конструкцијом сузбија рђаву каквоћу, несолидну израду и несавесно протурање тих справа и машина међу наше пољопривреднике.

Противу увоза меса и клане стоке из Србије. — подигла се у Аустро-угарској у пољопривредним круговима нова хајка. На 50 пољопривредних друштава у Горњој Аустрији, Салцбургу, Крањској, Тиролу, Чешкој, Мораској и Шлеској, подигли су протесте код царске владе, против допуштеног увоза клане стоке из Србије, у закљученом новом уговору с њоме. Сви предвиђају и даље опадање цене како гојазној, тако и запатној стоци, докле како Тирол тако и многе друге покрајине у Аустрији живе искључиво од свога сточарства које је тим попуштањем Србији најозбиљније угрожено.

Бр. 1. ЦЕНОВНИК СПРАВА

Које се могу добити преко Српског Пољопривредног Друштва

Цене су промењене, јер су фабрике повисиле цену због поскупљивања материјала, а и зато што и Српско Пољопривредно Друштво мора да плаћа царину и све узгредне таксе.

Овим се ценовником замењују сви досада објављени, како у листу тако и у Пољопривредном Календару за 1908 годину.

Плугови потпуно гвоздени:

Плуг	D8.M.N.	без предплужника, систем Саков	Дин. 75
„	D7.M.N.	„ „ „ „	„ 70
„	D6.M.N.R.	„ „ „ „	„ 64
„	U.W.7.	с колечкама, плуг брдски — обртач	„ 78
„	U.W.7.	„ и црталом „ „	„ 85
„	U.W.5.	са точкићем „ „	„ 65
„	U.W.4.	„ „ „	„ 57

Дрљаче потпуно гвоздене, Саков систем:

Марка	I	дводелна са 48 зубаца, тежа	„ 88
„	IVa	троделна „ 60 „ лака	„ 92
„	IVв	дводелна „	„ 64

Резервни делови плугова Сакових:

Раоник	D.8.M.	по дин. 3.50
„	D.7.M.	
„	D.6.M.	
Цртала	D.8.M.	по дин. 2.50
„	D.7.M.	
„	6.M.N.R.	
Гривне са завртkама		по дин. 2. —
„		
Плаз		дин. 2.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXIX СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

која је држана 4 децембра 1907. год.

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић, и чланови Управе г. г. Аца Живановић, Александар Мијоковић, Милосав Ж. Петровић, Нинко Јовановић, Вел. Стојковић, и Светислав Терзић.

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

219. Председник саопштава одговор Његовог Величанства Краља на честитку, коју му је Друштво о Крсном имену упутило Одговор гласи:

Г. ВУЧКУ БОГДАНОВИЋУ

Председнику Српског Пољопривредног Друштва

БЕОГРАД.

Неуморном Пољопривредном Друштву захваљујем на честитци.

Петар.

Прима се к новољном знању са усклицима: Живио Краљ!

220. Читају се записници XXVII, и XXVIII. седнице. — Примају се.

221. Чита се акт господина Министра Народне Привреде. којим одређује комисију за преглед и оцену на изложбу пријављених свиња. — Решено: да се одређена комисија што пре, а најдаље до 16 о. м. тога ради крене на пут. а Чедомиру Узунцу из Зајечара да се пише. да своје свиње на преглед и оцену дотера у Параћин, а Друштво ће му преносне трошкове до Параћина признати, исто тако и за повратак. ако их не би продао. — Члановима комисије одређује се дневница по 10 динара; а путни трошкови признаће им се по рачуну који буду поднели.

222. Благајник извештава управу. да се је г. Живадин Живадиновић Председник Суда у пензији и адвокат овд. уписао за члана утемељача и а је према друштвеним Правилима положио 100 динара. — Прима се са захвалношћу к знању.

223. Секретар подноси готову XVII· „Практичну Пољопривредну Поуку“: „О ђубрету и ђубрењу“ и моли Управу да се одреди писцу хонорар од штампаног табака. а књизи продајну цену. — Писцу се одређује хонорар од 80 динара од штампаног табака и да му се уступи 30 комада књига бесплатно, а књига да се продаје по 0·60 динара комад.

224. Секретар подноси реферат о приспелим податцима по предмету пријављених такмичара за гајење грашка и сочива, као и о подигнутим белим дудовима. — За преглед а оцену података по предмету гајења грашка и сочива, одређује се члан Управе г. Велимир Стојковић и секретар Др. Радић; а по предмету подигнутих дудова одређује се члан Управе г. Аца Живановић. О резултату њиховог рада они ће поднети Управи своје реферате и дати мишљење односно издавања одређених награда.

225. Чита се образложен предлог директора изложбе живине- да се извесни друштвени званичници и послужитељи награде за ванредан рад око припреме и срећивања овогодишњих изложаба. — Решено: да се писар г. Мијајло Петрић награди са 100 динара, економ г. Божа Поповић са 60 динара, послужитељ Спасоје Петровић са 20 динара и Тодор Пајковић са 10 динара.

226. г. Јосиф Сточес баштован топчидерске економије моли. да му Друштво одреди награду као члану Оцењивачког Суда за изложено воће, као и за декорисање изложбених просторија. — Решено да се за све то награди са 60 динара.

227. Члан управе г· Велимир Стојковић подноси писмен предлог, да се од нове године покрене један нов лист искључиво за воћарство, виноградарство и подрумарство· — Предлог се овај у началу једногласно усваја, а како и на који начин да се то оствари, ставља се у дужност нарочитом Одбору, који ће о томе донети своје мишљење и Управи га на оцену и одобрење поднети. У тај Одбор бирају се: Председник г. Вучко С, Богдановбћ, Чланови Управе г. г, Александар Мијоковић и Велимир Стојковић и секретар Др, Ђ. Радић.

228. Исти члан предлаже. ди се Друштво поново обрати смедеревској Општини и тамошњем Окружном Одбору, и позове их, да у своје буџете за идућу годину ставе извесне суме за прређивање изложбе грожђа и вина у Смедереву. — Да се изложба грожђа у идућој години приреди, у начелу се усваја, али да то не буде локална изложба у Смедереву, него земаљска у Београду. са којом да буде приређена и изложба вина, О томе да се предтходно промисли и посаветује, па онда, ако се реши да се таква изложба приреди, да се то у Програм друштвенога рада за идућу годину уврсти.

229. Исти члан подноси извештај о продатом воћу и поврћу, које је ове године изложено било. — Прима се к знању.

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ ИМА ВЕЋИ број чистокрвних кокошака расе „*Мехелнске,*“ од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу. 6—20

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 15. броја „Тежака“: — *Чланци:* Стечај за напредији начин рада. — Морамо обезбедити основицу бољем и приходнијем сточарству, (свршиће се). — Сименталско говече. — *Подлистак:* — Болести гајених биљака — приложак за познавање њихово. — *Гласник.* — Ценовник справа. — *Друштвени и подружински послови.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 16. НЕДЕЉА 20 АПРИЛА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

ПРОГРАМ РАДА
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
у 1908. години.

Према могућности и средствима предвиђеним и стављеним у буџету за 1908. годину; према потреби пољске привреде у земљи и према пешности потребних мера за унапређење домаће пољске привреде, које се мере као такове истичу на дневном реду, а које спадају у задатак и делокруг рада друштвеног, — Управа Српског Пољопривредног Друштва ставља себи у програм, да поред редовних послова које по својим Правилима врши, изведе у овој години и ове радове:

I.

1. Да према начелном решењу Главнога Збора од 24. фебруара о. г. приступи припремама за приређење једне *Земаљске опште пољопривредне изложбе*. За тај циљ, Збор је овластио друштвену Управу, да ступи у споразум с меродавним чиниоцима. да се ова намера може кроз 3—4 године и остварити. Управа ће по томе отпочети све потребне преговоре и побринути се, да се изради и утврди Програм, обим и план изложбе; да се нађе и добије подесно место за тако велику изложбу; да се обезбеде новчана средства и пронађу новчани извори за то предузеће; да се — по могућству — одреди година за држање изложбе; да се изда претходни проглас, којим ће се позвати све пољопривредне установе, и појединци у земљи, да на овој изложби са својим производима учествују; да се приступи прибирању и сређивању потребних стручних и статистичких података по свима струкама пољопривредне производње у земљи, како би се све то могло благовремено представити графички и у сликама, у опису и у моделима.

II.

Да на основу тач. 15. чл. 2. друштвених Правила и чл. 34. друштвеног Пословника ступи у споразум с Министарством Народне Привреде и Главним Савезом Земљорадничких Задруга ради оснивања Земаљског Пољопривредног Музеја.

III.

Да у овој години приреди специјалне изложбе из области *ичеларства* и *рибарства*, па онда и изложбу *грожђа*, а поред ове изложбе грожђа да буде и изложба вина и ракије са виноградарским и подрумарским справама.

За време ових изложаба да се приреде стручна предавања из *виноградарства*, *ичеларства* и *рибарства*, а о друштвеној Слави да се приреди по реду XII. изложба свежег воћа.

Место, доба и начин држања поменутих специјалних изложаба, одредиће се по по предлогу Ужег Одбора, који за то буде изабрат.

IV.

Да се о Слави друштвеној одржи *пољопривредни Конгрес* на коме ће се третирати питања из ратарства и сточарства, а теме за ова третирања утврдиће друштвена Управа споразумно са дотичним Секцијама на основу прикупљене грађе и података за привредни Програм за унапређење пољске привреде у земљи.

V.

Да настане, да се што боље развије рад Окружних Подружина које постоје, а да се у окрузима у којима још такове не постоје, исте оснују и да се подстакну на оснивање својих среских Подружина, где год за то буде услова и повољних прилика.

VI.

Поред редовног издавања друштвеног листа „Тежака“ и „Пољопривредног Календара“, да се у овој години изда и једна или две „Практичне Пољопривредне Поуке“, ако за то буде пријављених и примљених радова по већ расписаном Стечају.

VII.

Настаће, да се по Стечају за напредније начине рада постигне у овој години што већи одзив; да се у том циљу, сем објављивања тих Стечаја нарочитим плакатима, и преко Подружина, нарочито умоле окружни и срески економи, упра-

вници државних установа и друштени чланови у опште, који чешће долазе у додир с народом. да на томе пораде, да наше пољопривреднике сваком приликом о смеру и значају тих утакмица обавештавају и на такмичење их по појединим тачкама у Стечају подстичу; да о резултату њиховог рада по томе Друштво редовно извештавају. а ако би у томе постојале какве сметње за одзивање на такмичење, да пронађу стварне узроке тим сметњама, где би их било, па да их, по могућству, одмах још у почетку најенергичније сузбијају, како би се у будуће што више такмичара по појединим струкама пријављивало. Ови Стечаји да се објаве и преко органа Окружних Одбора.

Бр. 2521. Из канцеларије Српског Пољоприв. Друштва 4. априла 1908. год. у Београду.

Постарајте се за зелену храну и обезбедите зимницу за стоку[1])

Права је благодет данас, после једне оскудне године са сточном храном, за оне који имају већ посејану *луцерку или еспарзету*, биљке што се сеју за сточну храну, за косидбу и које једном посејане трају више година, што с од њих земљорадник има надати већ првом откосу који ће стока једва дочекати. Луцерка се коси 3 и 4 пута годишње а еспарзета 1 и 2 пута. Луцерка за блажије поднебље и теже земље, еспарзета за суровије поднебље и кречовито, каменито земљиште. При храњењу луцерком мора се бити смотрен; зелена а нарочито росна и хладна изазива надун у стоке, за испашу није ако нећемо да нам дуже траје. Еспарзета обратно, није опака за стоку а за попашу и говеда и коња и оваца, после првог откоса, врло је добра.

Црвена детелина (као и еспарзета) мање уведена у нас и ако заслужује да се уведе у редовни плодоред, јер траје 3 године, а као и луцерка и детелина уопште (као и све биљке лептирастог цвета) обогаћава земљу масом жила и корена и способношћу да упија азот непосредно из ваздуха и да га у земљи за идући усев за њом, причува. Црвена детелина траје 3 године, а коси се као и луцерка више пута. Први од ње пада откос с пролећа.

Али и луцерка и све остале детелине пате јако од опаке уродице *вилине косице* која је може очас прекрилити и угушити као наметница хранећи се слатким соком детелине.

Стога се семе сме куповати само од Пољопривредног Друштва и подружина и земљорадничких задруга која удружења обраћају највећу бригу и старање на потпуну чистоту семена — од којих ће се добити и право *семе*, а не да ти се *потури* у место скупе луцерке или црвене детелине, *семе од других детелина:* руменике, жуте, беле, мелезанке и т. д. које су више ливадске траве или кад се сеју, трају годину и две, чије је семе готово потпуно слично семену или луцерке или црвене детелине, а много је јевтиније. Семе и од луцерке и од црвене детелине може се сејати чим престане бојазан за појаву позних мразева у пролеће, па до половине маја т. ј. докле год се смемо надати добрим мајским кишама.

Сеју се омашке, најбоље у смеси с овсем или јечмом који ће прве године, на суши преко лета, штитити млада детелишта, да не сагору и не суше се, докле се не убокоре. На хектар треба семена од луцерке око 25, црвене детелине око 15, а еспарзета око 210 кгр.

Ове године Пољопривредно Друштво их продаје и *још их има*: Луцерке 1. кило 2·50 еспарзете 0·60 а црвене детелине 2·80 динара, зато што је лањске године због суше произведено мало семена, а тражња је семена била знатно већа, јер се многи пољопривредник напатио лане са оскудице сточне хране, па је ове године настао да посеје ма најмањи простор. Али има и других пићних усева и биљака за сточну исхрану чије се сејање препоручује, а чије се семе може добавити и поручити одмах са стоваришта Српског Пољопривредног Друштва, семе које служи у испомагању пољопривредниковом за бољу исхрану стоке, што је преко зиме гладовала, али тек изимила, само што се одржала у животу и ако се може подићи на ноге, овако десеткована глађу и исцрпљена од глади.

Јер предстоје два најопаснија доба за тако изгладнелу стоку кад је нарочито и што боље придржати треба, а то су: прво *пролеће*, докле не зазелене ливаде и пашњаци, докле се ливаде не морадну забранити, да као сенокоше могу дати сено, па можда и отаву за зимницу; и *крај пролећа или почетак лета*, када нема нигде травке за напасање, сем поред путова и око увратина, или ако се сети пољопривредник да изгладнелој стоци накоси које бреме зелене ражи, овса или јечма, или зелене кукурузне шаровине.

За то доба треба се збринути за зелену пићу стоци, нарочито онај ко нема детелишта и нарочито онде, где испаше

[1]) Српско Пољопривредно Друштво моли све окружне новине, да прештампају овај чланак, како би се са садржином његовом могли упознати што шири наши пољопривредни кругови.

ПОДЛИСТАК

БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНЕ ГАЈЕНИХ БИЉАКА

— Приложак за познавање њихово —

(НАСТАВАК)

Место плава камена може се с истим успехом употребити *0,1 % раствор, формалина, у води,* (на 100 литара воде 250 гр. формалина јачине 40%) где семе пшенице треба да постоји 4 сата. Тај начин потапања скупљи је од првог.

У последње време се семе ради предохране од главнице потапа у воду загрејану на 52—56° С, одакле се после 5 минута извади и прелије ладном водом. Начин врло јевтин, али треба бити извежбан за одржавање топлоте воде на 52—56° С кад се семе потопи, што се постизава доливањем вреле воде. Ако топлота воде спадне испод 52° семенчице главнице неће угинути, а ако се попне изнад 56° наступа бојазан да ће се семе пшенице попарити и изгубити моћ клијања.

3). *Ustilago Tritici (Pers.) Jens.* разори зрна и плеве класа пшенице, па их распе у црн прах. Појављује се у мањој мери него прве 2 врсте.

4). *Ustilago Hordei (Pers.) Kell. et Sw.* тако исто расипа зрна и плеве класа јечма у црн прашак. Појављује се у мањој мери.

5). *Ustilago Avenae (Pers.) Jens.* разорава зрна у класцима овса и распе их у црн прах. Појава такође у мањој мери.

6). *Ustilags Maydis (D. C.) Tul.* производи на свима деловима струка кукуруза гукаста сочна задебљања. Опна им прсне кад се осуше, и из њих се тада просипа црн прах. Појава местимична код нас.

И за последње 4 врсте највише су у употреби народни називи: *главница* и *сламница*. Али су за њих, због расипања класови и других заражених делова у црн прашак, много подеснији ови народни називи: *гар, угарак, ирђевина, ирђавина, ирна болест.*

Начин развића ових гљивица на пшеници, јечму и овсу сличан је развићу прве 2 врсте гланице на пшеници. Семенчице (споре) њихове, што из заражених класова као црн прашак испадају, проклијају кад и посејана жита, и могу им заразити младе стручкове пре но што позелене. Према томе и начин сузбијања је исти: потапање семена пред сејидбу у који од наведених раствора, да семенчице гари изгубе моћ клијања. Изузетак чини гар на кукурузу, јер се њиме струк кукуруза од свог зачетка па све до заметања зрна на клипу може заразити.

У последње време Brefeld је на основу својих проучавања, нарочито за прве 2 врсте гари на пшеници и јечму, дошао до закључка да се гари, што испада из заражених класова, заражују зачеци зрна у здравих класова док су још у цвету. Потврде за то нема још ни с које стране, али ако се то обистини онда против гари неће помоћи потапање семена ни у какав расвор, јер су зрна у својој унутрашњости већ заражена клицом гљивице.

нема (а то је махом већ свуда скоро, нарочито по равницама код нас) пошто се ливаде морају приштедити за зимницу, за справљање сена од траве, јер дуга љута зима иде опет као оштра сабља. Слама, плева и тулузина врло су слаба, готово никаква храна, ако се стока обилато још уз њих не крми и не зоби. А добро сено то је зоб за стоку. И за ово раздобље кад влада оскудица у попаши и у зеленој пићи има семена које посејати можеш, па да усев у зелен за стоку косиш. Има их које рано с пролећа треба да си посејао, па да већ у почетку маја можеш да косиш, има које треба да посејеш у јесен као озимац, па да их у априлу и мају косити можеш; а има их који се могу сејати у разним размацима времена преко целог пролећа и лета, па да удесиш да стиже храна храну за косидбу, на разним деоницама твоје њиве.

За то пожури, па што ниси учинио досада, а ти учини сада, да обезбедиш крајем пролећа и преко лета зелену храну за своју стоку. А сва та семена можеш набавити код Пољопривредног Друштва и оно их на стоваришту има.

Мухар. То је усев добар за сено нарочито за коње. Зеленог га стока нерадије једе; воли топло поднебље и иловачу; сеје се почев од краја априла, па једнако до јула месеца, само сачекати кишу да никне. Издржљив на суши. Сеје се за себе. После три месеца стигне за косидбу. На хектар иде 30—40 кг. семена. Цена 1 кг. 30 п. дин.

Просо исто тако, врло је добро за косидбу у зелен и подноси добро сушу. Може се сејати за себе. Сеје се почев од краја марта кроз цео април и најдаље и мај (као јарик); а у јулу — августу као озимац. Даје добар откос у јулу и августу.

Оба (просо и мухар) косе се кад заметну клас, пре но што рудити почну. И просо је врло добро за сено. Иде на хектар 18—28 кг. семена.

Цена му је 40 пара дин. килограм.

Пићна граорица врло је важна пићна биљка лептирастог цвета и она се сеје и као јарица и као озимица. Има их више врста, за разне земље по снази. Сеје се с пролећа, још од *почетка марта*, па се у размацима од 14 дана, може сејати на деоницама *све до у лето* — докле се могу очекивати добре кише, јер воле *доста влаге* за ницање а клијање дуго траје. Пошто се врежа, сеје се у смеси с овсем или јечмом, да се има узашта пужати. Стиже за косидбу за $2^1/_2$ до 3 месеца и даје издашан, снажан (хранљив) откос. Озимица се сеје рано у јесен најдаље до половине августа. Граорица, нарочито озима, врло је згодна за међусевицу т.ј. да се сеје између два усева: кад се дигне први рани усев, да се посеје, а да се покоси пре но што треба посејати други — озими усев (пшеницу или остала жита).

На хектар иде 200—300 кгр. семена. Цена му је 1 кг. 30 пара дин.

Исту улогу играју: *сирак* (нарочито шећерац), *густи кукуруз* и они се могу на размаке и непрекидно сејати за пићу.

Од оваких једногодишњих пићних биљака које се сеју за косидбу у зелен, на стоваришту Српског Пољопривредног Друштва налазе се данас још и ови: *бела слачица*, *серадела*, *лупина*, и *сточни грашак*, и могу се одмах добити.

Бела слачица као јара сеје се почев од априла, а као озимица од јула, па до августа. Косидба после 50—70 дана по сетви, а цвета у јулу. Сеје се за себе и у смеси (раж, ељда, граорица, серадела). Врло добар усев за стрњикумеђусевицу, између два усева.

И она се може *засејавати у размацима од 14 дана на деоницама*, да се за 2—3 месеца може непрекидно имати зелене пиће за стоку. Хоће земљу иловачу, али поприлично хумусну. За белу слачицу веле искусни пољопривредници европски:*да без семена од беле слачице не би могло бити никада ни једно боле веће пољско имање.* Прва зелена пића за стоку, што ће стићи за 6—8 недеља по сетви за косидбу и придржати стоку и домазлук; што стиже пре но и кукуруз или сирак посејан у густо (на сачму) пре но и први откос детелински (од црвене детелине.)

На хектар иде семена 20—30 кг., 1 килог. стаје 90 пара дин.

Сераделе има јаре и озиме, она је за *песковите (лакше) земље;* сеје се у априлу, па до половине и краја маја (зависи од кише); стиже за 120—130 дана, коси се пред цветање, даје *два откоса:* један у јулу или августу, други у септембру или октобру; за себе посејати, или у озиму раж измешану са слачицом, кад се раж пожање, остане смеса да се развија даље.

На хектар иде семена омашке 30—50 кг. Семе стаје 1·10 динара. И ово је *збирачица азота.*

Лупина жута је за песковите и камените земље; сеје се од почетка марта до краја априла, или од јула до краја августа (као озима), стиже за 140—170 дана а коси се кад заметне мауне; у смеси са ражи, репицом (за уље), слачицом и т. д. За пићу и за сено добра. Чиста само за овце. Хранити стоку помешано с другом кабастом храном (сеном, сламом, репом). Особито добра храна за овце и за посне песковите земље.

---

7). *Claviceps purpurea (Fr.) Tul.* је узрок што се поједина зрна у класу ражи издуже, с поља поцрне и отврдну кад се осуше. Појављује се код нас у крајевима где се гаји раж или се помешана са пшеницом сеје. Народни називи за ту гљивицу су: *главница, гламница, главња, гламња, килотина* (Топли Дол у ср, нишавском).

Против главнице на ражи потребно је и за раж заводити плодоред, јер главничава зрна испадају за време жетве, и предузети чишћење ражи од главничавих зрна да се са семеном не пренесу на њиву. Главничава зрна се због примене у лекарству могу понудити апотекарима на продају. Чишћење ражи од главнице треба предузети и из здравствених обзира. Само 3% главнице у лебу, ако за дуже време служи као храна, изазива болест (ерготизам) са смртоносним последицама.

Пламењача. Појављује се на лишћу, сламци и плевама стрних жита. Прво се појаве црвенкасте пеге, па доцније поцрне, или се одвојено једно од друго развију. Пламењача слаби струк жита одузимајући му храну, и на тај начин смета једрање зрна.

Осим назива пламењача, који је највише у употреби, у народу су за исту болест познати и ови до сада забележени називи: *бастра* [окр. пожаревачки, ср. посавски (окр. београдски), деспотовачки. — Бастраиво жито каже се ако је заражено пламењачом], *балсара* (ср. нишавски), *багра, подгара* (ср. посавски окр. београдски), *тоња* (ср. крагујевачки, таковски, црногорски, драгачевски), *роса* (ср. нишки, нишавски), *луга роса* (ср. моравски, црногорски, јабланички), *ватра* (ср. јадрански, посаво-тамнавски), *мана* (ср. моравски). Називи *ожеготина* (ср. моравски), *ошека* (ср. јасенички) и *подгоретина* (ср. крушевачки), што су их прибележили државни економи у наведеним срезовима, не могу се односити на пламењачу, него означују појаву сушења жита због сунчане припеке.

Пламењачу на нашим житима производе ових 5 врста гљивица:

1). *Puccinia graminis Pers.* најчешћа и свугде код нас јако распростртa пламењача на пшеници, ражи, јечму и овсу. Развија се у унутрашњости сламке и листа, често пута и у плевама. На зараженим местима, пошто прсне покожица, појаве се црвенкасте узане, по облику цртасте пеге, па доцније поцрне. Из црвенкастих пега испадају као прашак семенчице (уредоспоре) пламењаче и ваздухом се разносе на све стране. Оне служе ширењу пламењаче, јер на струку жита проклијају и изазову пламењачу. У црнкастим пак пегама развије се друга врста семенчица (телеутоспоре), али оне клијају тек на пролеће идуће године. Њихове клице не могу заразити жита и произвести пламењачу, него лишће шимширике на чијем се наличју појаве жућкасте плитице са семенчицама (ецидијоспоре). Одатле оне као прах испадају и ваздухом се преносе на жита, па пошто проклијају изазову пламењачу.

Шимширика се као украсни шиб гаји по парковима, градинама и виноградима. Као таква слабо је код нас заступљена, у многим крајевима је чак и нема, па ипак се пламењача, и ако се у пролеће на жита преноси само са шимширике, појављује свугде и у великој мери на свима стрнинама. То се може једино објаснити преношењем семенчица (ецидијоспора и уредоспора) пламењаче путем ваздуха на велика одстојања.

(свршиће се)

Збирачица азота.

На хектар иде семена 220—260 кг. Семе стаје 35 пара дин. 1 кг.

Сточни грашак озимац и јарик, за иловаче с нешто креча и лапора; сеје се што раније с пролећа, а озимац најдаље до половине септембра; у смеси са ражи, овсем, граорицом, стиже за косидбу за 120—150 дана. Особито добра зимска храна за стоку, може се косити а и семе хватати.

На хектар иде семена 120—300 кг., 1 кг., стаје 40 пара дин.

Сточне репе има Пољопривредно Друштво такође; стаје килограм 1·20 динара. На хектар треба: сејана у врсте 22—25 кгр. на оцаке 10—12 кгр. Сеје се докле и кукуруз. Набављене су три врсте: округла оберндорфска, дугачка мамут и пљоснато екендорфска.

Пожурите с набавком семена, да се усеје докле још добре пролетње кише очекивати можемо. Преко целе године исхранићеш своју стоку, од многих спремити и зимницу за стоку, а ливаде приштедити за справљање сена. Још је време и ово је реч у своје време.

МОРАМО ОБЕЗБЕД. ОСНОВИЦУ БОЉЕМ И ПРИХОДНИЈЕМ СТОЧАРСТВУ

С. Г. и А. Г.

Наставак

Улога орнице у побољшању сточарства

Главна основица сточарству јесте и остаће уређено, снажно ливадарство, које служи поглавито за производњу зимнице за стоку. Наше ливадарство до данас нити је било снажно, нити се ишта друго и за њега предузимало да му се повећа моћ приноса до једних лепих жеља и нада да киша роси и сунце не сажиже. Данас пак када су се привредно-сточарске и сточарско-трговинске прилике измениле тако да наше сточарство не стоји ни уколико с њима у равнотежи, не смемо се нипошто више заносити жељама и надама, него прегнути на посао онамо где ваља радити, где ваља поправљати. Ливадарство се мора с највећом бригом код нас неговати и подржавати. Како је међутим ливадарство код нас више својим квалитетом, но просторношћу недовољно, оно се мора појачавати, његов се принос мора повећавати вештачки: гајењем пићних биљака и на орницама. Овом допуном ливадарству постићи ћемо не само побољшање и повећање зимнице за стоку, која се до сада састојала у ли адском сену, него ћемо још имати и зелене хране у довољној количини за прихрањивање стоке у току целе пољопривредне године, дакле почев од раног пролећа па до позне јесени, када често пута услед суше нема попаше или је нема у довољној мери.

Многе орнице према своме природноме положају нису често пута подесне ни за шта друго, до да послуже за производњу сточне хране. Такве орнице треба без даљег оклевања и размишљања претворити у ливаде и пашњаке. Јер, док би таква орница доносила неки злехуди принос рецимо од стрних усева, тако да би њиме једва исплатила и утрошак рада око обделавања, претварањем у ливаде и пашњаке одбацивале би оне несравњиве користи. Добро сено никада није на одмет, већ је тржишна роба, која се редовно тражи и која увек нађе купца — само ако је добро сређено и очувано. И што се *као сувишак* за сопствену потребу не прода с јесени, преко зиме или до пролећа у непосредној близини, то се може упресовати, уденчити и продати на даља растојања или на тај начин лакше очувати до згодне прилике и потребе.

Говорећи посебице о развоју наших привредних прилика с упоредним погледом на сточарство, видели смо, да је пространство ливадско с једне стране сужавано разоравањем земљишта за потребе или боље рећи сувишне потребе ратарства на штету ливадарства. Дакле, видели смо да је — бездушним сатирањем горе и неразумним, незналачким руковањем с испустима, ливадама и пасиштима.... с друге стране, тај једини досадашњи извор сточне хране доведен готово до пресахнућа. Ливадарство наше било какво да је било, погоршавало се. Принос је опадао, захваљујући не само горњим злим удесима, већ и нерасудној нехатности и немару т.ј. рђавој и никаквој нези ливаде и остављањем њене судбе „на Богу душу“, а с тим једновремено стављајући безбрижно на коцку и судбу стоке, у ужем или и сточарства у ширем смислу те речи.

Сточна храна, коју су те такве и толике пићне простране нудиле и пружале у добром, или најбољем случају — да за часак и не мислим онај кобни јад и чемер кад преко лета небесни огањ сажеже и спали пићну биљку до сржи и корена — била је просечно и лоша и недовољна у сразмери са стварном потребом.

Ето за то се, упркос повећавању свакидашњих домаћих сточарских и сточарско-трговинских потреба није досада ни могло приступити савременом побољшању и привредном унапређењу нашег сточарства. За то се нису ни могле предузети никаква озбиљне измене у духу повећања његове привредне приходности. Морало се дакле, или кад је та ближа или даља прошлост пропуштена, *мора се сад* што пре почети али *од темеља*, одоздо, тамо, од куда сточарство црпе своје моћи, где му је и зачетак и трајање живота. Мора се почети *с недостатком* у сточној храни с данашњих природних ливада, пасишта, утрина и испуста... Тај недостатак мора се вештачки накнађивати, редовно, из године у годину, стално, увек. Мора се вештачким начином, плугом и мотиком као и за човечју душу и стоци спремати, производити још она недовољна али потребна количина хране, јаке, праве, богате хране.

Једино тим путем и начином обезбедићемо стоку, сточарство, од тренутних или сталних оскудица, од опасности тренутног или сталног назатка, другим речма створићемо поуздање и могућност за гајење боље стоке и моћићемо у исто време без бриге помишљати и код нас на сразмерно бројно повећавање.

Шта је нагнало сточара на производњу сточне хране

Потребе у сточним производима за исхрану и за одело становништва уопште, расле су све више упоредо са бројним порастом становништва. На привредне веће подобности сточне морали су се полагати све већи захтеви, нити се ради покривања пом. потреба могло радити само на повећању бројног стања стоке и преко природних могућности. Сточар је био дакле принуђен да од довољног и најмогућнијег броја стоке производи стално *што више* сточарске сировине и то у разним правцима и за разна опредељења. Али, да сточарство буде у стању и да одговори тим повећаним захтевима, требало је на неки нов начин повећати и моћ привредних подобности, веће сточне производње уопште. Тај преокрет пак у сточарству да се оствари требало је наћи пута и начина да се повећа количина сточне хране, којом је дотадање сточарство располагало — јер је за ову грану пољопривредну то моћна и најглавнија погодба за њезин живот. Тај преокрет из темеља стајао је дакле у зависности од производње хране за стоку. То је било јасно. И онда — увидело се је одмах да се више не може по старински, да се сточар не сме више да ослања само на тако *неуздано добивање*, већ да мора све силе да употреби за *уздано произвођење*

сточне хране. Једном речи, сточар је био нагнан да пре свега реши животно питање о сталној, поузданој, али и бољој исхрани стоке.

Према свему томе било је за сточара јасно да добивање сточне хране тако рећи као поклон од природе са досадашњих пићних пространстава у толико пре не би могло да послужи као чврст ослонац за повећање привредних сточних подобности, што се он често пута показивао — баш услед злих ћуди саме природе — или као недовољан, или је и сасвим подбацивао и изостајао. Дакле морало се приступити потребној *производњи* хране и за стоку на онај исти начин, на који се производила и производи и храна за људе. Сточно храњење требало је учинити што мање зависним од саме природе и потчинити руци човечјој.

(Свршиће се)

ГЛАСНИК

Дуванска берба „Бајиновца" за 1907 годину. — Комисија за откуп дувана произведеног прошле године у Бајиној Башти и околини, отпочела је свој посао 20-ог јануара ове године и рад довршила 10-ог марта текуће године. Комисија је откупила од произвођача 6440 бала у тежини око 90.000 килограма. Оволико је дувана произведено у истом крају и 1906 године, али је одгајени дуван прошле године по каквоћи бољи од произведеног дувана у претпрошлој години. Од произведене количине у 1907 години, Комисија је откупила читаву једну трећину као ванредну и прву класу, а остале две трећине отишле су у: II, III и IV класу и фурду. Дуван је плаћан и то: ванредна класа по 4 динара килограм, I од 2—3, — II од 1·20—1·80, III од 0·80—1·20 и IV класа од 0·40—0·70, а фурда по 0·10 динара, све од једног килограма.

Откупљени дуван произведен је из турског семена и одгајен на погодним местима тако, да по каквоћи не уступа ни уколико турским дуванима, па зато је желети, да се у већим размерама гаји. Ово тим пре, шта се „Бајиновац" радо тражи и за извоз у иностранство а нарочито за Мисир у Африци.

У округу ужичком има доста погодних места. где се може произвести дуван одличних особина и до четврт милијона килограма. Нарочито у овоме погледу добро стоје околине Бајине Баште и села Мокре Горе. У овом последњем месту отпочето је гајење дувана тек. пр. године, и показало задовољавајуће резултате. П. М. Р.

Откуп дувана произведеног 1907. године у округу крушевачком. — Комисија за откуп дувана за округ крушевачки откупила је сав произведен дуван прошле године у срезу ражањском и расинском, округа крушевачког. Откупљено је 9.500 бала у тежини 260.000 килограма. У истим местима 1906. године произведено је 280.000 килограма. Мања производња у прошлој години појавила се отуда, што је поменута година била сушна, што је и боље, јер у колико је изгубљено на квантитету у толико је добивено на квалитету, а то је баш оно за чим се и тежи, пошто се боља роба увек боље и плаћа.

Од произведене количине дувана, комисија је читаву $^1/_3$ откупила као ванредну и прву класу, а остале $^2/_3$ отишле су у: II, III и IV класу и фурду.

Цена је дувану била: ванредној класи по 4·—, I од 2 до 3·—, II од 1·20—1·80, III од 0·80—1·20 и IV класи од 0·40 до 0·70, а фурди 0·10 динара, све од килограма.

У округу, најбољи су дуван одгајили и откупној комисији предали произвођачи села Јошја. Дуван овога села плаћен је просечно по 1·50 динара килограм.

Услед тога, што су произвођачи били задовољни приходом од продаје дувана бербе 1007. године, пријавили су се за гајење дувана у овој години у много већем броју. И број струкова, произвођачи су појачали за ову годину, те се може очекивати, да ће овогодишња берба дувана бацити и до пола милиона килограма. П. М. Р.

Награде за унапређење и ширење воћарстве у округу ужичком. — Окружни одбор округа ужичког расписао је овај *стечај*:

У циљу да подпомогне унапређиње и ширење воћарства, најприноснијe гране пољске привреде у овоме округу окружни одбор расписује ове награде:

Свима општинама у округу одбор ће набавити и исплатити из својих средстава саднице племенитог воћа, а у првом реду јабука, ако би са њима засађивале своје утрине с тим да испуне ове услове:

1). Воће се има засадити под надзором и упуством среског економа;

2). Воћњак да се загради, или воћке тако осигурају, да крупна стока не може учинити штете садницама.

Осим помоћи у садницама одбор је предвидео и две награде у новцу: једну од 80, а једну од 30 динара оним општинама које се у овоме послу буду најбоље показале.

Пријаве слати до краја ове године.

Свакоме ономе који би на земљишту округа ужичког по њивама, ливадама, утринама и поред путева калемио дивљаке од јабука, крушака, трешања и другог воћа, одбор ће издати награду према броју окаламљених и примљених дивљака, плаћајући за сваку такву по 5—8 пара динар.

Калеми не смеју бити између себе ближег растојања од 5 метара.

Пријаве слати непосредно одбору од 1—30 јуна тек. год.

Немачки аграрци у аустријском посланичком дому против трговачког уговора са Србијом. — Немачка аграрна партија у посланичком дому у пуној својој седници пре 20 и неколико дана, донела је закључак, да гласа противу трговачкога уговора са Србијом.

Пашњачки курс у Лајпцигу. — На заузимање професора др. Фалка земаљски културни савет за краљевину Саксонску решио је пр. год. да оснује „Саветодавно место за оснивање и поступак са пашњацима", чији би задатак био, да там. пољопривредницима који смерају основати трајне пашњаке, даје упуства и савете како би их сачували од погрешака при прелазу новој, за њих дотле непознатој обртној грани и да приређивањем огледа и подстицањем и прибирањем научних радова на области пашњачке привреде допринесе решавању још неразбистрених питања. Ова установа у прошлом месецу приредила је на пољопривр. заводу лајпцишког универзитета један бесплатан курс о пашњацима, на коме је било 90 слушалаца. Држата су ова предавања: „Положај пашњачке привреде у систему немачке пољске привреде и њен значај за сточну производњу" (проф. др. Кирхнер), „Запатнички и хигијенски значај попаше", „Обољевање стоке на пашњаку (државни сточарски директор, медецински саветник проф. др. Пуш), „Оснивање и ђубрење трајних пашњака", „Упут и вежбање у састављању травних смеса", „Користовање и приноси пашњака", „Упут и вежбање у распознавању биљака и трава по пашњацима и оцена хранљиве вредности пашњака (професор др. Фалке). Затим је извршен преглед огледних пашњака на огледном имању у Оберхолцу. Једно вече употребљено је за дебату о успесима и искуствима са подизањем пашњака и одгајивањем стоке на њима, као и по многим другим прешним и савременим питањима у вези с пашњачком привредом, као о кржљању стоке, подизању наслона и заклона и т. д.

Воћарско и баштованско дрштво за немачку Елбину долину држало је недавно свој осми главни годишњи збор. Из извештаја се види, да то друштво броји 5.233 члана и да је најјаче пољопривредно специјално друштво у Аустрији. Народни посланик Липка покренуо је питање „о новим путевима за делатност друштвену", у коме се поглавито заузимао за већу рекламу за потрошњу и продају воћа, за држање курсева о преради, сортирању и паковању воћа, за изложбе, смотре сората и свакогодишње воћне тргове (сајмове) по градовима. На послетку је изјављена жеља, да се при будућем закључивању трговачких уговора поради на томе, да се воће извози слободно и у сандуцима паковано и да се поради и на још већем смањивању пореза — трошарине — на шећер.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Курсеви у расаднику среза јадранског. — У расаднику среза јадранског у току месеца фебруара, одржана су *два плетарска курса* и то: од 4 до закључно 8 фебруара и од 11 до закључно 15 фебруара.

На првом курсу било је 27 питомаца из 17 општина овога среза, а на другом курсу било је 13 питомаца из 10 општина овога среза.

На првом курсу свршило је: 3 са одличним; 7 са врло добрим; и 17 са добрим успехом.

На другом курсу свршило је: 1 са одличним; 3 са врло добрим и 8 са добрим успехом, — а један је ослобођен због слабости.

На овим курсевима младићи су обучени у плетењу корпи за брање шљива, воћа и кукуруза. Упознати су са сортама врба, орезивањем и неговањем исте за плетарство.

У току марта месеца, одржата су два *калемарска курса* за калемљење воћака и то: први од 10 до закључно 14 марта ове године, а други од 17 до закључно 21 марта ове године.

На првом курсу било је 19 питомаца из 10 општина овога среза, а на другом курсу било је 17 питомаца из 11 општина овога среза.

На првом курсу свршило је: 3 са одличним; 8 са врло добрим, и 8 са добрим успехом.

За показани успех награђени су и то: за одлично учење са по једним калемарским ножем Сретен Кузмановић из Брадића, Милорад Божић из Милине, Цвијо Катанић из Јошеве, Живојин Деспотовић из Г. Добрића, Милош Јанковић из Милине, Живко Мијатовић из Чокешине, Милинко Глигорић из Јошеве, Видосав Перуновић из Д. Добрића, Василије Бабић из Новог села, Миливоје Нинковић из Д. Бадање и Миладин Гајић из Д. Бадање, за врло добро учење са по једним Пољопривредним Календаром из 1908 године.

На другом курсу свршило је 17 питомаца и то: 5 са одличним; 8 са врло добрим и 4 са добрим успехом.

За показани успех награђени су: Станимир Илић из Ковиљаче, са једним воћарским маказама у вредности 4 динара; Милорад Спремић из Ступнице, Михаило Јокић из Јаребица, са по једним калемарским ножем од 9½ см., за одлично учење; и Драгутин Тадић из Дворске, Живојин Кузмановић из Недељица, Милисав Обрадовић из Слатине, Макевија Миловановић из Ступнице, Живојин Лазаревић из Коренте, Милојко Петровић из Лознице, Стојадин Лукић из Руњана и Гвозден Мићић из Борине са по једним Пољопривредним Календаром из 1908 године.

И одлични и врло добри питомци поред досуђених награда добили су по један календар Живинар од г. Петра Тривунца, које је послала Окружна Пољопривредна Подружина округа подринског.

Сви курзисти имају у расаднику стан и храну, јер је среска скупштина среза јадранског, у буџету одобрила на издржавање курсиста суму у 480 динара.

Од 24 марта у расаднику приређује се курс за зрело калемљење лозе у вези са стратификовањем, но о томе саопштићу у своје време по свршетку истог.

Лозница крајем марта 1908.

Јов. Т. Стојановић.
државни економ ср. јадранског.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК
XXXIX Главног годишњег Збора Српског Пољопривредног Друштва

Држаног 24 фебруара 1908 год. у Београду.

Збору је председавао друштнени Председник г. Вучко С. Богдановић, а бележно секретар д-р Ђ. Радић.

Од друштвених чланова присуствовали су на Збору г.г. Александар Мијоковић, Стев. Радивојевић, Милош Тодоровић, Младен Ђ. Протић, Милисав М. Ђорђевић, Јос. Пуцаревић, Душан С. Крсмановић, Љуб. Ј. Недић, Мил. Петревић, Милосав Ж. Петровић, Митар Рајковић, Милоје М. Ђорђовић, В. Валента, Никола С. Белобрк, М. Јовановић, Љуб. Р. Јовановић, Дим. Буринчић, Душан Ђ. Ћатић, Вел. Н. Стојковић, Цвет. Ђ. Гроздановић, Петар М. Матејић, Андра Глигоријевић, Ј. Марковић, Д-р Ур. Стајић, Аца Живановић, Рад. А. Нешић, Павле М. Радосављевић, Свет. Гавриловић, Сретен Јевтић, Јов. Бадемлић, Милан Митровић, Мих. Ступаревић, Павле П. Стојановић, Мих. Петрић, Вића Радовановић, Дим. М. Миљковић, Јов. П. Радивојевић, Урош Палеташевић, Лаз. Р. Јовановић, Вучко С. Богдановић, Д-р Ђ. Радић, Борисав Б. Тодоровић, Јов. Ф. Вштетечка, Мил. Ж. Вучковић, Мих. Миљковић, Коста Д. Главинић, Д-р Миливоје С. Васић, Андра Врвић, Живко Шокорац, Миодраг А. Стаменковић, Архимандрит Рувим, Алекса Нешић, Т. М. Томић, Милан А. Тодоровић, Јевђ. Маринковић, Стеван Бобић, Д-р Добр. Кнез Милојковић и Светислав Терзић.

Од изасланика Подружина: г.г. Танас. Раденковић (пиротске), Јеромонах Т. Тошић (пиротске), Милисав Н. Јагодинац (тимочке), Митар Рајковић (крушевачке), Гвозден Ћирић, (пиротске), Љуб. Р. Јовановић (крагујевачке), Вића Радовановић (нишке), Милоје Петровић (нишке), Милојко В. Лазић (рудничке), Урош Ломовић (рудничке), Урош Палеташевић (подринске), Стеван Јеличић (подринске), Д-р Урош Стајић (ваљевске), Андра Врвић (моравске).

I.

Председник г. Вучко С. Богдановић констатује, да по чл. 44. друштвених правила има на окупу довољан број чланова с правом гласања за пуноважно решавање и отвара Збор у 9·15 часова пре подне, желећи му сретан рад. Саопштава, да су са својим изасланицима заступљене и напред именоване Подружине, извештавајући Збор, да је Друштво у прошлој години смрћу изгубило ове своје чланове: Утемељаче *Ранка С. Пешића* шумара и *Игњата Гудурића*, трг. из Обреновца. почасног члана: *Сретозара Гвоздића*, саветника у пенсији и редовне чланове: *Љубомира Каљевића*, државног саветника, *Алексу Ђурића* и *Драгољ. К. Јовановића* пенсионаре, из Београда. На предлог Председников Збор једногласно одаје покојницима почаст устајањем и узвиком: „Бог да им душу прости!“

Пре но што се пређе на дневни ред. Председник предлаже, да се поздрави Највиши Заштитник Друштва, Његово Величанство Краљ. Збор једнодушно усваја овај предлог, а Председник позива секретара да прочита поздрав који Збор прими са узвицима: Да живи Краљ!

Поздрав гласи:

Његовом Величанству Краљу и Господару Србије

ПЕТРУ I.

БЕОГРАД.

Сакупљени данас на свом XXXIX Главном годишњем Збору чланови Српског Пољопривредног Друштва и пријатељи српске пољске привреде. сматрају за свету и прву своју дужност, да Вашем Величанству, свом Највишем Заштитнику. поднесу изјаву своје непоколебљиве верности и оданости, као и дубоке захвалности на неизмерној пажњи, које Ваше Величанство поклања Српском Пољопривредном Друштву и домаћој пољској привреди, једнодушно кличући: Да живи Највиши Заштитник Српског Пољопривредног Друштва, Његово Величанство Краљ и Господар Србије Петар I.! Да живи Његов пресветли Дом!

На овај поздрав Његово Величанство благоволело је најмилостивије одговорити следећом депешом:

Г. ВУЧКУ БОГДАНОВИЋУ

Председнику Српског Пољопривредног Друштва

БЕОГРАД.

Вредном Српском Пољопривредном Друштву од срца захваљујем на поздраву са Главног годишњег Збора и желим му и у будуће сваку срећу у раду на развијању пољске привреде.

Петар.

II.

На дневном је реду да се прочита извештај о раду друштвене Управе у прошлој 1907 години, према чл. 43. тач. 2. Но како је извештај у друштвеном листу „Тежаку“ штампан то су чланови имали прилике да га прочитају и проуче, и с тога Председник пита: да ли Збор жели да се извештај чита, или не? Пошто је решено да се не чита, то је Председник позвао присутне, ако би ко желео и имао шта да говори и примети на поједине тачке извештаја. Како се није нико пријавио да говори, то Председник објављује, да је извештај примљен.

У вези с овим извештајем, Председник моли Збор, да по рачуну прихода и расхода за прошлу 1907 годину, а по партији на непредвиђене потребе. одобри прекорачење у суми од 743·07 динара, објашњавајући, да је то прекорачење дошло отуда, што су из ове партије морале бити исплаћене неке суме по дуговању из ранијих година. После овог објашњења, Збор је одобрио и рачун примања и издавања друштвених за 1907 годину.

III.

Приступило се читању „Предлога за Пословник Српског Пољопривредног Друштва“. Пошто је члан по члан прочитан учињене су следеће измене:

Чланови 1. до 12. примљени су без измене.

Код члана 13. додаје се на крају другог става: „на основу последњег става чл. 13. друштвених Правила“.

Чланови 14. до 17. примају се без измене.

Чланови 18. до 23. да се споје у један члан са наредним бројевима за сваки став. Овај члан постаје 18.

Члан 24. прима се и бива 19.

Члан 25. прима се и бива 20.

Члан 26. прима се и бива 21.

Чланови 27. до 39. да се споје у један члан 22. са наредним бројевима по ставовима.

Чланови 40. до 44. да се споје у члан 23.

Члан 45 да се изостави, а

Члан 46. да се дода новом 23. члану као 6. тачка.

Чланови 47. до 52. спајају се под наредним бројевима и чине чл. 24.

Чланови 53. и 54. спајају се у члан 25. а члан 55. преноси се као 7. тачка чл. 18.

Члан 56. прима се без измене и постаје чл. 26.

Чланови 57. до 61. примају са без измене, а из чл. 62. преноси се став: „Нештампане радове, пошто о њима референте Управи, враћа писцима“ — у чл. 61.

Члан 63. прима се без измене.

Члан 64. у 2. ставу мења се овако: „Оцена ће се прочитати у седници Управе у присуству Уредника, који ће затим изјавити налази ли да оценитељима ваља на основу чл. 32. друштвених Правила одредити и колико награде, а Управа решава: хоће ли се дотичан рад примити за повремени лист или не, и хоће ли се и колико награде оценитељима дати или не“.

Члан 65. се прима.

Члан 66. мења се одмах у почетку овако: „Изузимајући Практичне Пољопривредне Поуке“ — остало се прима по предлогу.

Према томе, чланови 57. до 66. спајају се сад у члан 27.

Из 2. става чл. 67. изостављају се речи „сем повременог,“ а после: а редовни чланови у месту, додаје се „и унутрашњости“. Члан 66. постаје чл. 28.

Чл. 68. у 3. ставу, после речи Ванредни Зборови, додаје се: „и конгреси,“ — ово је сад чл. 29.

Чл. 69. мења се овако: „На главним и ванредним зборовима, као и на конгресима“ председава итд. Сада чл. 30.

Чл. 70. прима се и постаје чл. 31.

Чл. 71. прима се и постаје чл. 32.

Чл. 72. мења се овако: „Сваки Збор бира у почетку свога рада“ итд. и постаје чл. 33.

Чл. 73. Првом ставу овога члана додаје се на крају: „о чему ће претходно изискати од Одбора одлуку и одобрење“. Овај члан постаје чл. 34.

Чл. 74. остаје без измене и постаје чл. 35.

IV.

Председник позива Збор да саслуша предлоге, које му друштвена Управа по предмету увођења напредних начина рада, на одобрсње подноси и позива секретара да их прочита.

Секретир чита:

XXXIX. Главном годишњем Збору Српског Пољопривредног Друштва.

У споразуму са Секцијама, Управа част има предложити Збору на одобрење:

1. Да се распише Стечај *за подизање угледног живинарника за кокошке, ћурке, гуске и иловке* за најмање 200 грла, но тако, да једна и две врсте од те живине преовлађује према месним приликама у којима се одгајивач налази и према томе шта се на најближем тргу највише тражи и боље плаћа. I. награда да буде 300, II. 200 и III 150 динара, а рок пријави до 15. октобра 1910. године. Пријаве да се узму у поступак, ако се пријави најмање 10 такмичара, а такмичити се могу привредници из целе земље.

2). Да се распише Стечај *за подизање угледног пчеланика са најмање 25 кошница са покретним сатем и целим потребним прибором за примерно пчеларење.* Прва награда да буде 300, друга 200, а III. 150 динара, а рок за пријаву 1. јули 1910. године. Пријаве да се узму у поступак, ако се пријави најмање 10 такмичара из целе земље.

3). *Која сеоска општина две године држи најмање два запатна бика,* добра и подесна за своје прилике, прописно их негује и храни и о пуштању истих на сеоске краве прибележку води. Такмичити се могу по овом стечају сеоске општине округа врањског, пиротског, топличког и ужичког, а за сваки од ових округа да се распишу награде од 200—300 динара; рок за пријаву пак да буде крај 1910. године.

4). Ко подигне *ђубриште*, било уза сточну стају, као њен саставни део, било у дворишту, по прописима за рационално неговање ђубрета на ђубриште. Ђубриште мора бити подешено за најмање 5 грла крупне стоке (говеда и коња, или за оволико грла ситне стоке, колико одговара 1 грлу крупне стоке као јединици). Награда да буде осам и то: I. 500, II. 300, III. 250, IV. 200, V. 150, VI. 100, а VII. и VIII. по 50 динара, а рок за пријаву 15. јуни 1909. гадине. Такмичити се могу пољопривредници из целе земље, а пријаве по овом Стечају узеће се у поступак, ако се пријаве најмање 25 такмичара.

По свима овим Стечајима Друштво ће прописати ближе услове за такмичење и стајаће својим стручним саветом сваком такмичару на расположењу.

Збор овај предлог усваја.

V.

Председник позива секретара да прочита други предлог друштвене Управе о држању једне опште земаљске пољопривредне изложбе. Предлог гласи:

XXXIX. Главном Збору Срп. Пољопривредног Друштва.

У програму рада друштвеног за прошлу 1907. годину, предвиђено је и приређивање једне Обласне Изложбе и изабрат је нарочити Одбор, који се је имао старати о извршењу овога. Но тај Одбор поднео је Управи своје образложено мишљење: да се од приређивање Обласне Изложбе одустане, а да се у Београду приреди једна *Општа Земаљска Пољопривредна Изложба.*

Од постанка овога Друштва, приређене су само две Опште Земаљске Пољопривредне Изложбе и то 1870. године у Крагујевцу и одмах затим 1871. године у Топчидеру, но ове изложба могу се сматрати само као покушај у томе правцу, па ипак су много утицале на унапређење наше домаће пољске привреде. Овакове су изложбе од неизмерног значаја за познавање свега и свачега што се у земљи производи; оне су огледало народног напредка, а у исто су време и од врло великог утицаја на потстрекевање на унапређивању рада по свима граиаиа наше домаће пољске привреде, што се је у пуној мери посведочило резултатима до сада приређиваних изложаба из појединих грана домаће производње.

С тих разлога, Управни је Одбор усвојио напред поменуто мишлсње ужег Одбора и част има предложити Главноме

Збору на одобрење: да се може приредити једна Општа Земаљска Пољопривредна Изложба овде у Београду.

*

Пошто је већ превалило подне, то је Председник прекинуо седницу и замолио присутне, да за решавање још заосталих предмета изволе доћи после подне у 3 часа и рад продужити.

(Свршиће се)

ЗАПИСНИК

XXX. седнице која је држана 11 децембра 1907. г.

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић, Подпредседник г. Милан Јованић и чланови Управе г. г. Аца Живановић, Александар Мијоковић, Милосав Ж. Петровић, Мирко Миљковић и В. Стојковић.

Бележио секретар Д-р. Ђ. Радић.

230. Чита се записник XXIX седнице — Прима се.

231. Поведе се реч о набавкама потребних објеката, као плавог камена, рафије, семења, пољопривредних, пчеларских и осталих справа, за 1908 годину. — Решено: да се на тај циљ изабере нарочити Одбор од 3 лица, који ће о начину тих набавака промислити и своје мишљење Управи на расматрање поднети. У тај Одбор бирају се чланови Управе г. г. Аца Живановић и Мирко Миљковић и редовни члан г. Јоца Марковић.

231. Подносе се на одобрење Правила Пољопривредне Подружине за срез копаонички. Правила ова предају се члану Управе г, Аци Живановићу с молбом, да их он претходно прегледа и са својим их мишљењем Управи на даљи поступак поднесе.

233. Подноси се реферат одређених референата о издавању награда за пријављено *сочиво и грашак*, а према расписаном Стечају за увођење напреднијих начина рада за ову годину. — Реферат се прима к знању и одобрава, да се I награда од 80 динара изда Љубомиру С Обрадовићу из Берање у срезу пожаревачком — *за крупно сочиво;* а II наградом од 60 динара да се награди Тривун Лолић из Причиновића у срезу мачванском — за *крупно сочиво*. Осим тога Управа решава, да се и III наградом од 40 динара награди Петар Јанковић из Боговине у срезу Бољевачком — за *ситно сочиво*.

234. Саопштава се извештај крушевачке окружне Пољопривредне Подружине о одржаном плетарском курсу. — Прима се к знању,

235. Чит0 се молба Друштва „Српски Соко“ из Черевића (у Срему), које моли, да му се уступи „Тежак“ у пола цене. — Одобрава се,

236. Подноси се на решавање молба Миливоја Војиновића пољопр. практиканта у Моравској, који моли, да му Друштво пошље путнога трошка за повратак у Србију. Преко ове молбе прелази се на дневни ред.

237. Уредник „Тежака“ подноси предлог за хонорисање штамнаних радова у 38. до 48. броју. — Одобрава се по предлогу и утврђеној норми, а књигу хонорара да овере чланови Управе г. г. Алекс. Мијоковић и Мирко Миљковић.

238. Поведе се реч о набавци књига за друштвену библиотету и новина за 1908, г. — За набавку књига и новина одређује се Прудседник г, Вучко С. Богдановић, члан Управе г. Велим. Стојковић и секретар Др. Ђ. Радић, који ће направити списак потребних књкга и новина за 1908. годину и поднети га Управи на одобрење.

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ ИМА ВЕЋИ број чистокрвних кокошака расе *„Мехелнске,“* од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу. 7—20

СВЕТОЗАР А. ХАЏИЋ УЧИТЕЉ ИЗ СВРЉИГА ИЗВЕштава привреднике и љубитеље живине, да има на продају јаја од ових кокоши: „орпингтона жути“, „плимес-рока“, „минорки“ и „лангшана“, по цени 10 пара дин. од комада.

Од пловака: „пекиншких“ и „руанки“ по цени 10 пара динарских од комада.

За паковање не наплаћује ништа, већ само поштарину.

Ко жели нека се обрати њему биће одмах услужен.

Свет. А. Хаџић
учитељ.

5—5

ЗА ОСНИВАЊЕ ВОЋНИХ РАСТИЛА У РАСАДНИКУ среза Брзо-паланачког, потребно је до 7000 комада младица од шљиве „Ценарика.“ Моле се г.г. Државни економи, ако који буде имао у своме расаднику ове младице на продају, да о томе изволи извести ову Управу.

ЕБр. 157. Из канцеларије Управ. расадника ср. брзопаланачког 9. фебруара 1908. године.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 16. броја „Тежака“: Програм рада Српског Пољопривредног Друштва у 1908 години. — *Чланци:* Постарајте се за зелену храну и обезбедите зимницу за стоку. — Морамо обезбедити основицу бољем и приходнијем сточарству, (свршиће се). — *Подлистак:* — Болести гајених биљака — приложак за познавање њихово. — *Гласник.* — *Гласови из народа.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ
НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
ПРЕДСЕДНИК **Вучко С. Богдановић**

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 17. НЕДЕЉА 27 АПРИЛА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

Набављајте све своје пољопривредне потребе само код пољопривредних удружења

Набавка плавог камена, сумпора, рафије итд.[1])

Из године у годину расте број средстава за сузбијање и лечење болести, штеточина и наметница на воћу и на усевима. Свака година донесе по неко ново средство које трговина препоручује и увози. На таласи тога покрета у смишљању и примењивању таквих средстава, допиру и до нас и запљускују и границе наше немарности и назадка у пољопривредном погледу. Појави ли се таквих нових средстава, код старих и опробаних, већ уведених у практику и мање више поузданих средстава и лекова, доказ је да расту брига и старање земљорадничких кругова у свету, за примену тих средстава у борби с непријатељима, штеточинама и болестима на нашим усевима и воћкама, да се познавање и примењивање њихово уме да цени у све ширим круговима и да се успешно ради на распростирању знања и њиховом лековитом утицају и помоћи. Овај напредак у примени тих средстава, не може се приписивати једино полету и цветању фитопаталогије (науке о познавању и лечењу биљних болести) и корисном цењењу и примењивању научних искустава њених у практици, већ више долази отуда што сваки земљорадник због развијених потреба и дажбина, мора данас да рачуна са сваком аспром, почиње тешко да осећа свако и најмање закидање или мањак своје жетве или бербе и да свима силама настане, да их отклони и спречи. Због тога и наш новинама тешко приступачни и у примењивању у практици опробаних савршенијих савремених средстава још једнако скомрачни и уздржљиви земљорадник, почиње у своје редовне расходе око добијања приноса са земље, рачунати и новчане жртве које чини за набавку средстава која помажу од пламењаче (пероноспоре) црњевине (антракнозе), нарочито на грожђу, против главнице, рђе, жутице на стрном усеву и воћкама. И то је за похвалу и највећи део заслуге у ширењу знања и поуздања у примени тих средстава, у маси нашег народа, припада нашим државним економима и пољопривредним установама и то се може бележити у успехе ових наших стручних органа, што се знање и примена тих средстава противу биљних болести, наметница и штеточина, у нашем народу све више шири.

И као год што је свима нама који радимо на пољопривредном напретку и бољитку у нашој земљи, била и остаје дужност, да придобијамо све већи број привржених и последника овоме учењу и што јаче ширимо примену ових средстава у народу, исто тако нам је дужност и данас и увек, да сузбијамо на томе пољу сваку шпекулацију нечистих и себичних побуда, да стајемо на супрот подвали и криумчарењу скупих, неопробаних, или јевтиних а којекаквим штетним дометцима кварених средстава противу болести и штеточина на воћкама и усевима, која било страни агенти уносе, хвале и препоручују, било неки наши трговци и бакали протурају и продају. На тај начин они не само да се на недопуштен начин користе на рачун нашег земљорадника, већ са својим, било скупим, било обратно посве јевтиним средствима, лековима и смесама које махом и никакву или врло слабу помоћ усевима и воћкама указују, дискредитују и на рђав глас износе права, лековита и спасоносна средства која им пољопривредна наука препоручује и која истински у сузбијању болести и штеточина помажу.

Доиста наука је пронашла досада и предала практици, да се њима служи и користи, неколико таквих готово сасвим поузданих средстава која служе као лек и потпуно помажу у затирању и угушивању болести или наметница на усевима и воћкама или бар исте сузбијају на најмању меру. Средства за тај циљ морају одговарати овим условима: да су што поузданија у помагању; да су и по облику и по садржини својој безопасна по онога ко их употребљава (да нису отровна, де не нагризају, да не експлодирају — распрскавају се) и да усеву и воћу ниуколико не шкоде и не ометају правилан пораст и развиће, чиме би могла омалити њихов принос и учинити их ма по чему опасним по оне који те производе троше и на храну употребљавају; да су спасоносна за једну или другу болест или штеточину, или за групу штеточина на воћу и усевима, да их потпуно уништавају или у знатној бар мери сузбијају; да су у своме саставу постојана, чиста и исправна и да се лако примењују; на послетку и цена

[1]) У овом броју налази се више прописа и упута о томе.

тих средстава игра знатну улогу: она мора бити што нижа, како ће трошкови примене средстава износити незнатан разломак у тиме постигнутом вишку приноса од усева или воћака.

На жалост један велики део нових средстава и смеса, што се сваке године појављују и у то име трговином у праксу уводе, не одговарају једном или другом од горе изложених главних услова доброг и употребљивог средстава за сузбијање болести и штеточина. Пољопривредник често не може бити довољно обавештен и сачуван од најезде таквих нових средстава, а још мање од свију подвала којима се и стара, добра и опробана средства у том погледу, несавесном шпекулацијом кваре, само, да са јагме за што већом јевтиноћом набавке лаковерне заведу и преваре.

Не само да та и таква средства за које пољопривредници новац издају и троше, у нади да се помогну, често, ниуколико своме циљу не одговарају т.ј. не само да ниуколико или у потребној мери у лечењу и сузбијању болести и штеточина биљних не помажу већ много пута баш на против у великом степену штетно утичу на усеве и воћке које би требало да сачувају и спасу.

Нисмо ми против тога да се не проналазе, не уводе и не примењују и нова средства и смесе истих, и ако смо убеђени у доброту по где којих старих и опробаних средстава и лекова као што су: плави (сињи или кисели) камен, сумпор, галица, формалин итд. за поједине случајеве и циљеве. Али ни та стара и опробана средства нису ниуколико и универзална (за све лек), нити једино спасоносна, да не би требало тежити проналажењу и увођењу и нових средстава лекова и смеса. Оно што ми хоћемо и што тражимо то је, у првом реду, да заштитимо и сачувамо наше пољопривреднике од несавесне шпекулације и подвале; потом, да га усаветујемо, да он сам ништа ново не прихвата, не испитује, не купује и не проба, па ма то све новине и сви огласи и рекламе препоручивали, ма то ново било у свима другим државама на свету опробано и патентовано, докле то ново средство не испитају и као добро и практично не опробају за то позвани стручни заводи и друштва. Ми смо увек и једино за то, да наши пољопривредници добијају и примењују потпуно опробане и као добре нађене и оглашене ствари.

Нарочито код нас где тако мало има стручних тела која се искреним заступањем пољопривредних интереса баве.

Чак шта више, ми у сопственом њиховом интересу саветујемо наше пољопривреднике, у свакој, па и у данашњој прилици, да и стара, добра и опробана средства: плави камен, сумпор, галицу итд. поручују и набављају једино и искључиво код нашег Пољопривредног Друштва и његових Подружина, или ако су задругари код Главног Савеза и његових Земљорадничких Задруга, јер су само онда сигурни, да ће се сачувати од подвале и од штете, да ће набавити сва та средства чиста, потпуно исправна, како треба јака и с ничим непотребним непомешана... и што је најглавније и увек по најповољнију цену која је могућа.

Та друштва не само да су позвана да штите интересе земљорадника и да их чувају од штета и подвале, већ она су у стању и по најнижу цену робу да нуде, јер је набављају у великим количинама и у стању су и да најповољније попусте добију и да не раде с посредницима већ непосредно са крупним произвођачима. Сем тога нека од тих средстава, као плави камен, једино та друштва, и нико приватан више, добијају са стране без царине, пошто Министарство Народне Привреде које за то одобрења издаје, сасвим умесно и оправдано, само код тих наших пољопривредних удружења налази јемства, да ће набављени плави камен у највећем проценту чистоте и јачине по саставу, продавати нашим пољопривредницима непомешан и некварен.

Нама су познати случајеви, да су се страни агенти размилели по земљи, нудећи ова средства, смесе, лекове, старе опробане и нове још неопробане, правећи непосредно закључке и узимајући капаре.

Пољопривредници у памет се! Не бацајте свој новац!... Нико вам боље и повољније не може понудити све што вам треба за ваш посао од наших пољопривредних удружења!

На њима лежи дужност и обвеза, да све што се на том пољу појави ново и боље, набаве и опробају, пак онда да га препоруче и уводе у праксу. Њихова је дужност да те новине и проналаске прате и проучавају.

ПОДЛИСТАК

БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНЕ ГАЈЕНИХ БИЉАКА

— Приложак за познавање њихово —

(Свршетак)

Да се жита заштите од поменуте врсте пламењаче, потребно је свугде искрчити шимширику, заводити плодоред и не сејати их по удољинама где се влага дуже времена задржава, јер је она важан услов за развиће пламењаче. На таквим положајима, у случају да се морају употребити за стрнину, посејати жито ређе да има више промаје кад се развију струкови, само ако нема бојазни да ће се усев укоровити.

2). *Puccinia triticina Erikss.* Појављује се само на пшеници свугде и у великој мери као и прва врста пламењаче. Пеге су јој двојаке. На лицу листа су дугуљасте мрко обојене, а на наличју и по сламци ситне црне пеге покривене су покожицом. На који се начин та врста пламењаче преноси на пшеницу, није познато.

3). *Puccinia dispersa Erikss.* Само на ражи у велико мери. Врло се мало разликује од пређашње врсте по својим спољним обележјима, а на раж се у пролеће преноси са заражена лишћа пачјег гнезда (Anchusa officinalis, и њој сродне врсте A. Barreleri и A. Italica), зељасте биљке што расту по утринама, окрајцима њива, ливадама и по шумама.

4). *Puccinia simplex (Koern). Erikss. et Henn.* Свугде код нас јако заступљена само на јечму. Слична је са последње 2 врсте пламењаче, а како се у пролеће преноси на јечам непознато је.

5). *Puccinia Lolli Neils. (Puccinia cornifera Kleb).* Слична је по спољним знацима трима последњим врстама пламењаче. Појављује се само на овсу, на који се у пролеће преноси са заражена лишћа пасдрена (Rhamnus Cathartica).

Исте предохрањиве мере: завођење плодореда и сејање жита на оцедном, промајном земљишту важе и за заштиту жита од последње 4 врсте пламењаче.

Пепељница — Erysiphe graminis D. C. Појављује се као пепељава навлака обично на доњем лишћу јечма, ређе пшенице и ражи. По удољинама, где се влага дуже задржава, може да обухвати цео струк жита и да оштети једрање зрна. То имати на уму, па избегавати сејање жита на таквом земљишту.

Штоточине на житима:

Лисна ваш — Aphis Avenae Fb. Зелена, ситна ваш на листу овса. Лист се, кад се по њему начичка ваш, прво усуче па се затим осуши као да је сунцем ожегнут. Појавила се прошле године почетком јула, на позно посејаним овсовима у великој размери, и осушила их је пре но што су доспели до влатања. Случај такав био је, према извешћу државног економа Милоја Ђорђевића, у појединим општинама таковског среза, где са читавих њива засејаних овсом није било никаква приноса. У мањој размери оштећен је овас у њивама под Бановим Брдом у жарковачком атару. У истом атару ваш се местимично појавила и на листу јечма и пшенице и без осетних последица. Међутим и рано посејани овсови, на које је наишла ваш, одржали су се, али су због закржљалости струкова подбацили. Појаву ваши на овсу имамо, на основу по-

Стога је дужност свију стручњака и правих народних пријатеља, да у свакој прилици саветују наше пољопривреднике:

Набављајте све своје пољопривредничке потребе само код наших пољопривредних удружења.

ДРЖАВНИ ПОДРУМ У ПЛЕВНИ

Ширем кругу читалаца неће бити познато, да се на имању Винодељско-Воћарске школе у Букову подиже један велики подрум за вино. Подизање овога подрума изазвала је потреба школе, пошто она нема правилно сграђеног подрума, а уједно и намера да се Крајини, као најјачој виноградарској области у нас, да један „угледан подрум". Последња намера је последица тражње, која је и у јавности изношена, да се у земљи подигну, „угледни подруми", који би имали да послуже разноврсним циљевима, а у првом реду, као што им име казује, да буду практичне школе практичарима за боље неговање вина.

Подрум Винодељско-Воћарске Школе има, дакле, да послужи двојаким циљевима: самој школи за смештање и неговање њених вина, и околини за неговање приватних вина. Зато се он и подиже у толиким размерама, које не би биле потребне за школу; и зато је место за њега изабрато да би био приступачнији интересованим. Хоће ли он моћи да послужи доиста и околини онако као што се замишљало, зависиће од начина који се за то буде изабрао. Једно стоји, да он у *оваквим* размерама *не може* да прими онолику количину вина коју може околина да да, и да се, по томе, мора количина, која се од приватних прима, ограничити на извесну меру. Тога ради и подрум имао би задржати више задатак инструктивно — аналитични, а најмање комерцијални; последњем нити је место поред једне школе, нити је зато прилика.

По том дакле нас занима више конструктивни део овог подрума. Пројектант његов био је један приватан инжењер. Он је по подацима и нацртима који су му дати израдио план и предрачун, који је доцније у неколико преправљан. Но, или непознавање довољно задатка подрума, или једна одређена цифра трошкова преко које се није смело прећи, био је узрок, те су у пројекту испуштени извесни радови који чине важан недостатак подруму. Ми сад нећемо улазити у то, а из разлога што се по нешто може и накнадно урадити. Само морамо констатовати ту истину, да ми у грађевинској струци немамо људе, који су се нарочито бавили проучавањем конструкција пољопривредних грађевина, особито да оне одговарају свима привредним захтевима, па немамо ни такве који се бар више интересују за те грађевине. Зато нам се и подижу грађевине такве које не одговарају потребама, а понајвише тако скупоцене, да их је теже и подигнути онда се сва кривица изручује *на нас*, пољопривреднике.

Док је тако код нас, у других народа је друкчије. Држава има своје специјалне инжењере за пољопривредно грађевинство, приватни грађевински биро-и имају засебне одељке за конструкцију пољопривредних грађевинских послова. Није нам пријатно зато, што смо старија држава, али морамо признати да су нас у Бугарској у томе претекли. За своју културу, нарочито пољопривредно уређење и пољопривредно законодавство, Бугарска има да буде обавезна и нама; али има по где што, што би имали да примимо и ми од њих, без икаквог стида и зазора. Подизању пољопривредних грађевина, особито код пољопривредних завода, обраћа, се много већа пажња; да оне одговарају принципима пољопривредне науке и праксе, и да су оне савремене, како *с привредног тако и грађевинског гледишта*. Не мање види се свуда један споразум између техничара и пољопривредника, једна специјална студија. Свега тога у нас нема; па зато нам грађевине у пољопривредним заводима не носе ни обележја привредна ни модерна. Ми мислимо да тако не сме и даље да остане, и налазимо да Министарство Народне Привреде не сме да буде и даље равнодушно према томе.

Да се види с коликом је брижљивошћу израђен један подрум који има да послужи инструктивно-привредном циљу наводимо овде опис државног подрума „Винарско-воћарске школе" у Плевни.[1])

Подрум је сазидан на западној страни до самог града (Плевне). на један спрат, лицем окренут истоку.

Има три главна одељења, која се зову: 1, *оперативно одељење*, у ком се прерађује грожђе и у њему се налазе разне справе и машине; 2, *ферментационо одељење*, за време (ферментације); и 3, *прави подрум*, у коме се држе вина по врењу, до потпуног сазревања.

Последње одељење, подрум, налази се сав у земљи, и састоји се из четири (4) одељења на сводовима. Одељења ова стоје у вези посредством специално за тај циљ направљених дрвених врата. Споља, у подрум улази се само на једна врата.

Дубина подрума је 6 метара. т. ј. дубина у земљи; а ширина је сваког одељења по 6·40 м., дужина пак по 18 м. Под је цементиран. Зидови са унутрашње стране, да не би се хватала плесан, измазани су најпре малтером (од креча и песка), а преко тога су премазани једном смешом: од 100 делова креча, 10 делова калциум-хлорида ($Ca\ Cl_2$) и 15 делова плавог камена ($Cu\ SO_4$). Смеша се ова овако справљала: Најпре се свака од ових смеса одвојено растворила у води, после су помешане, и онда су употребљене за мазање. За растварање узимано је за сваку по 100 литара воде.

Пре но што се уђе у главни подрум има једно предње одељење, названо „предподрум" („прѣд-избие"), који је за

шиљака државних економа, за прошлу годину да забележимо и у овим срезовима: посавском, колубарском, подгорском, јасеничком, звишком, млавском, деспотовачком, трнавском пожешком и жупском.

Пред зрење жита ваш полаже јаја. На стрњици јаја презиме, па се на пролеће из њих излегу ваши. А ако за дуже време проведу у земљи, јаја због влаге угину, што ће се постићи заоравањем стрњике одмах после жетве, или бар до јесени. Такво земљиште, ради веће сигурности, не засејавати после тога стрнинама. Најпосле не губити из вида, да ваш мање штети рано посејане овсове, јер до појаве ваши толико одмакну и порасту да лако одољевају њеној навали.

Ваш на жилама кукуруза — *Aphis Zeae Rösler*. Ситна, плавкаста ваш на жилама кукуруза. Заражен струк закржља, лишће му пожути, па се најпосле заједно са струком осуши. Ваш се појавила прошле године почетком месеца јула у атару села Ступице. Јаребица и Кореките у ср. јадранском, и на већим површинама уништила кукурузе. Тако исто, према извешћу државног економа Дим. Буринчића у многим њивама ср. јасеничког, поглавито на позним кукурузима. Пропали кукурузи заоравани су, а земљиште засејавано другим усевима.

Као и против ваши на овсу, тако и против ове на жилама кукуруза заводити плодоред, да младе ваши, што се излегу из презимелих јаја у земљи, угину из оскудице у храни. Сем тога побринути се да се кукуруз на време посеје, како би на случај појаве ваши мање страдао.

Ник. Ранојевић.

[1]) Добротом г. Хр. Даскалова професора.

то, да заклони подрум од топлих и хладних ваздушних струјања, која имају рђаве последице у погледу на каквоћу вина. Осем тога тај предњи подрум је одређен и за то да служи зими, кад је студено, за прање и запушавање стакала (флаша), почем се у њему може да намести зими пећ за грејање.

Подрум нема никаквих прозора, но зато има 18 добрих вентилација (одушака), које врло добро пречишћавају подрумски ваздух.

Оперативно и ферментационо одељење састоје се свако из два одељења, т. ј. оперативно одељење има два одељења и ферментационо два. Та се одељења налазе управо изнад одељења доњег подрума, тако да представљају први спрат (етажу) подрума, и стоје у вези с доњим одељењима особено отвореним рупама (четвртастим), које се, кад за њих није потреба, затварају даскама. Кроз исте рупе се посредством цеви (црева) испушта у доњи подрум преврело вино.

Свако одељење с поља, од куда прилазе кола с грожђем, има своја особена врата, а сва пак одељења унутра су спојена једно с другим такође вратима. Да ова не би запремала много места и да им не би ништа сметало отварању и затварању, направљена су тако да се отварају и затварају упоредно са зидовима.

Ферментационо одељење има 8 вентилатора са по два прозорчета и снабдевено је добром руском пећи, која се ложи кад зато буде потреба.

Оперативно и ферментационо одељење, пошто су зидови у њих тањи, имају ширину 7·20 м., висину 4·20 м.. а дужина им је толика као у доњим одељењима. Под је и у овима цементиран, а зидови су изнутра и споља измазани малтером (креч и песак). Таван је исто тако измазан.

Судова има ових:

У *доњим одељењима*: 50 бачава, запремине од 1700 до 4000 литара; 10 бачава по 1000 литара; 14 бурета по 500 лит. и 16 буради по 100—300 литара;

У *ферментационом одељењу*: 6 каца по 10.000 лит. 2 каце по 2000 лит; 4 бачве по 2.500 лит. и 4 бурета по 500 литара.

На случај да у ферментацином одељењу не буде довољно судова, узимају се ови из доњих одељења.

Раније је смештано вина у подруму до 160.000 литара; али услед филоксерне заразе и других нових болести на виновој лози количина се умањавала, док није, као сад, дошла на 52.000 лит.

Уз подруме, осим две мале собе које служе за канцеларију управитеља (винара, подрумара) и његовог помоћника, и које су на горњем боју подрума, има још једна мала зграда, која се зове „ракицинница“, и у њој је стан ноћног чувара. У тој згради има 2 ламбика (казана) за печење ракије, система француског; први запремине 200 лит., а други 300 литара (Руов).

Подрум има чесменску воду, и ова је доведена кроз горња одељења.....

И ако кратак опис, ипак нам даје слику једног доста правилно конструисаног и уређеног подрума.

— — Ђ.

МОРАМО ОБЕЗБЕД. ОСНОВИЦУ БОЉЕМ И ПРИХОДНИЈЕМ СТОЧАРСТВУ

С. Г. и А. Г.

Наставак

Ту допуну ливадарства и пашњака пронашао је пољопривредник-сточар још доста рано. Она се поглавито састоји у опитомљавању добрих, приносних и храњивих дивљих трава и пићних биљака. које је на ливади и у сену уочио. Њих је он огледа ради засејао на орници, и уверивши се, да су оне на обрађеној подлози одбациле и знатно бољи и много већи принос, — засевао је према потребама свога сточарства тим пићним биљкама као и другим усевом веће пооране површине и.... тиме је решио важно питање, које раније истакосмо.

Тај значајан, драгоцен преокрет у државама напреднијим пољском привредом и сточарством, извршен је крајем осамнајестог и почетком деветнајестога века, У нас је тај преокрет делимично и недовољно, само по долинама, извршен у другој половини прошлога века. Тај благотворан систем у обезбеђењу стоке храном, лако је и могућно извести и по нашим обрежастијим крајевима тамо, где се по старој навици још непрестано оставља на прелог један део зиратне земље после, извесног броја година. као што се то у нас каже на одморак, да се угари, да се опоравља и снажи за нове жетве.

До преокрета у пољској привреди, који је као што смо видели изазвало сточарство, и само притешњено потребама и захтевима људства, владао је стари на зиратној земљи *тропољни систем*. Њему је основица била у овоме: једну трећину зиратне земље редовно је запремао прелог, прни угар; једна трећина орнице остављана је необрађена, остављана је за дуже времена да се угари, „одмори“, да се опорави од изнурености до које су је довеле вишегодишње жетве једна за другом.

Тај систем у пољској привреди имао је своју епоху, саме привредне прилике и доба тадање подржавали су га, омогућили су му опстанак и трајање. А и у пољској привреди мењају се и прилике и времена, а с њима упоредо и потребе, количина и каквоћа средстава, па и сам уобичајени начин за њихово добивање ради задовољавања општих потреба. — Насељеност људства згушњавала се, настајала је релативно (сразмерно) све већа тескоба за успешно вођење привреде на дотадањој зиратној површини. Расла је постепено али стално потреба у већим, довољним просторијама добре земље за обраду. Цене земљи скочише, па и сама дотада незнатна закупнина земље за обраду, поче се пети све више и више изнад утврђене норме (границе). Цена земљи и закупнина за њу скакала је нарочито онамо где је била већа распарчаност и издељеност имања. Настало је било доба да се и оне земље, које су дотада важиле као мање подесне за зирађење, баце под плуг, када се више нису могли ни смели трпети пространи испусти, стародревне утрине и уопште природна пасишта. Настало је силом прилика рушење тога целог, јевтиног, екстензивног система за исхрану стоке — ма да упоредо стим није ишло оснивање система *стајског храњења*, храњења на јаслима, не само за време дуге зиме, већ *и иреко лета*. Необазирање за ову потребу објашњиво је само тиме што се ни у тој општој жељи за добивање веће зиратне површине није ни помишљало и на гајење пићних биљака за исхрану стоке, нити се схватала права важност њихова у плодореду и новом систему привреде на имањима појединаца, па дакле ни укупно у целој земљи. Према томе, гајење пићних биљака за стоку није се ни тада још могло потпуно одомаћити. — Тај основни преокрет није уопште у свету било лако извршити, нити је лако било из-

вести тако огромну промену у мишљењу и на делу. И једно и друго неће наравно лако ићи ни у нас, јер и у нас постоје исте или сличне навике и застареле предрасуде.

Стока је сматрана као потребно зло, као фабрика за производњу ђубрета ради поправке земље: па чак ни то ђубре није свуда и свакад онако и у оноликој мери искоришћавано, какву важност и вредност у ствари има. Али док је бар то значајно питање о користи сточног ђубрета у културнијим земљама већ давно решено, те се с ђубретом привреднички и рачунски поступа — у нас је и то још једнако мртва тачка. У нас се још ни дан данји није доспело до сазнања о општој важности одржавања и појачавања снаге земљине, није се стекло опште уверење о важности сточног ђубрета као прибране и готове хране, коју само треба дати пољским усевима онда, када тако рећи већ и очима видимо да они гладују, да кржаве, да нам из године у годину жетва мршави. У нас већином влада још непрестано старо мишљење, да нам је стока у општој привреди само једно средство да се без даљег труда и рада користимо и оним земљама које или за плуг нису, или које не можемо стићи на време да обрадимо. Наши су привредници још и данас више уживаоци стоке него њезини предани, свесни запатници и разумни одгајачи. Та мишљења о стоци и сточарству код нас и данас још преовлађују....

И онда, — када су се појмови о привредној важности сточарства и о пресудној улози стоке у привреди почели свуда разбистравати, кад се свуда стиче уверење да досадашњи систем исхране стоке није савремен, а досадашњи начин производње хране за њу није ни савремен нити привреднички... да ли је још какво чудо, што се у привреди нашега народа не увиђа потреба да се и стоци посвети нарочита брига, да се и за њу мора трошити и рад и новац и време? Да ли је онда још какво чудо што не можемо да се отресемо старе учмалости и данас, кад је свуда у свету настало време општег и појединачног интересовања за стоку, припитивања, обавештавања, бирања и огледања начина за издашнију и обилнију производњу сточне хране? Да ли је онда чудо што и не помишљамо на засејавање орница сточном храном нити се старамо о познавању важнијих биљака, које су за ту сетву погодне? — Једном речи, не да се замислити толика равнодушност код једнога земљорадничко-сточарског народа, који поред досадашње привреде — гајење усева за исхрану људи и подмиравање других људских потреба у том смислу — неће ни данас још ништа да учини за своју стоку. И данас још сва брига његова за стоку састоји се само у тренутној бризи за попас, а сав утрошак времена, снаге и нешто новца — залаже се и данас само око косидбе и сређивања сена!

Преокрет у досадашњем нашем сточарењу.

Када орла зла година притера, када сточара присили на озбиљну бригу зла коб. т. ј. када му попашу и ливаду дуготрајна сунчева жега и летња суша спале и униште — мора и он да почне да мисли, мора да се довија како ће и своју стоку против глади и пропасти да обезбеди.

Мука и невоља је зар најбољи учитељ човеков — само ако хоће да се учи и да се научи. Сељак, пољопривредник, сточар, то мора да чини хтео не хтео, јер му другог излаза нема, јер му другачије ни опстанка нема. Сточар мора *да припрема. да производи* храну стоци; он не сме више на берићет и на кишовито лето да се ослања, нити да се узда у оне ливаде и оноликe и онакве пашњаке, о којима смо већ говорили. С овим је поодавно на чисто сточар напреднијих привредних земаља; само наш сточар као да се још премишља и кани, зар да не прекрши завет старога перчина, онога нашег смешног презања, да не радимо никако другојаче, него како нам је бабо, прадед и... чукундед работао!

Али те старе предрасуде срозаће се брзо саме од себе. И наш сточар почеће *да ради.* И он ће *за сточну храну* почети земљу орати. Нека се само почне појединачно у сваком срезу и у свакој селској општини у том правцу, па ће онда и наш сточар листом, нагнан муком и невољом, увидети, да му је једини спас и излаз за сточно благостање — плуг и сетва! Јер, кад семе једном купи, кад за сетву једном земљу обради, кад земљу једном засеје. — моћи ће после без велике бриге и труда годинама т. ј. добрих 8 до 10 година три до четири пута годишње са те земље да скида сочне и хранљиве откосе.

Примера ради: плава модра луцерка, или, како је наш народ краће назива детелина, и дан данји важи као најглавнија, па без великог претеривања може се рећи и као једина пиљна биљка, која је позната и веома цењена и онамо, где без ње напредан сточар већ давно не би могао опстати, али исто тако и онде, где је прекрет у застарелим навикама и мишљењима и у самом раду већ силом околности наступио.

(Свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

О лечењу и профилакси свињске куге и свињеке заразе. — Марвени лекар В. Шафнер у Јанцорову, Галиција, објавио је ланске године у Oesterreichische Monatsschrift für Tierheilkunde један сасвим нов и успешан начин лечења свињске куге и свињске заразе. Он је последње 4 године имао прилике проучавати ове болести у Угарској, у зараженом комитату Бач-Бодрог и огледати свој начин лечења.

Ово његово лечење састоји се у следећем: Прасцима старим 2 дана до 6 недеља даје Шафнер најпре $^1/_2$ литра крављег (неопавлаченог), 37°C топлог млека, разблаженог са 4 : 1 воде. Овој количини млека додаје 14 грама формалина (40 процената) сваког другог дана. Постепено, до 3 недеље повиси се доза млека на 2 литра, које се разблажи са $^1/_2$ литра воде.

Свињама старим од 2—6 месеци даје мекињаву воду са $^1/_2$ процентним раствором формалина, $^1/_4$ литра на свињче и то као лек један пут дневно, а као профилактикум два пута недељно. Оне болесне свиње које више неће да једу положе се на леђа и њима се улије кашиком $^1/_4$ литра поменуте смесе. Све свиње чија телесна температура није прелазила 41·5°C оздравиле су просечно за 8 дана, вели Шафнер.

У случајевима где преовлађују знаци куге скопчани са јаким проливима траје лечење код свиња млађих од 6 месеци 3—5 дана. Код свиња старијих од 6 месеци може се формалин и у 1% раствору давати.

У случајевима где су знаци свињске заразе претежнији траје лечење 5—8 дана.

Код мешовите инфекције излечена је куга за 3—5 дана; код свињске заразе успех међутим није тако повољан.

Овај начин лечења свињске куге и свињске заразе такав је, да га наши марвени лекари треба одмах да опробају.

Пламењача на лози, справљање раствора плавог камена и прскање. — Противу пламењаче (пероноспоре) на лози поуздано је средство раствор плавог камена, како

треба справљен и у довољној јачини, ако је плави камен чист без туђих примеса и ако садржи чистог бакарног сулфата 98—99 процената. Уз плави камен ваља растворити и смешати и креча.

Прскање овим раствором ваља извршити неколико пута преко године: најмање три пута и то *прво* прскање што раније, а најдаље пред цветање, чим се ластар развије до 20 см.; *друго* прскање чим лоза прецвета, или најдаље за месец дана после првога; *треће прскање* после месец или месец и по дана; врло је добро прскати и *четврти* пут, ако је потребно и пред бербу грожђа.

Ако је кишна година или су виногради на нижим положајима и близу воде, треба прскати чешће, сваких 20 или 30 дана.

Справљање раствора бива на овај начин:

На 100 литара воде узети 1 кг. (по потреби, а нарочито кишних година и до 2 кг.) плавог камена и толико исто живог негашеног креча. Одлити 5 литара воде у неки суд па креч растворити засебно, а плави камен у већем суду (буретy) засебно. Растворен креч (кречно млеко) треба да изгледа онако као кад се кречи. Грумење плавог камена у кесици завезати о штап и потопити у воду, да се раствори. Кречно млеко сипа се потом полагано кроз сито или ретко платно у раствор плавог камена и за то се време непрестано меша. Боље ће се мешање постићи, ако се узме трећи празан суд, па се у њега у исто доба и заједно сипа раствор плавог камена и раствор креча, а помагач непрестано меша и онда тако помешани и размућени раствори сруче у буре са главном количином раствора плавог камена. Много стоји до тога да се раствори што боље помешају и размуте. Зато и после постигнућа смешавања, треба састављени раствор и даље мешати.

Најпростији начин пробања. да ли је течност добро справљена, то је, ако пошто се чорба сталожи и озго избистри, захватимо чистом плитком чашом течност, па је принесемо уза бео зид или према табаку беле артије; ако је боја плавичаста или слабо зеленкаста, онда је чорба добра, није јака. Кад дунемо у чашу ако се озго по површини течности гради скрамица, знак је да је усуто више но што треба креча.

За *прво* и за *друго* прскање узети на 100 литара воде по 1 кг. плавог камена и креча; за *треће* доста је и по ½ килограма.

На хектар винограда треба за прскање течности од 200 до 500 литара.

Прскање се најбоље врши прскалицом која има фини, танак млаз, да се течност расипа као најсићушнија роса и да млаз има снагу да далеко шиба.

Ове године Српско Пољопривредно Друштво *продаје плави камен 1 кг. 75 пара динарских.*

Прскалица српске израде стаје 32·50 динара, а хвата око 16 литара раствора.

Прскалице са стране не могу се набавити због скупе царине. Она је толика, колико стаје на месту и сама справа.

ГЛАСНИК

Нов аустријски закон против сточних зараза. — Пошто се и нас тиче, због закљученог уговора са Аустро-Угарском, све што се односи на уређење и прописе сточног лекарства и сточно — лекарске полиције у суседној нам држави, то доносимо неколике појединости о законском предлогу чије изношење пред аустријски посланички дом ускоро предстоји. У новом законском предлогу вођено је рачуна о дугогодишњим жељама и захтевима пом. пољопривредних кругова, тако је читав један низ сточних зараза, као што су прострел, сакагија, шап и устобоља, прибројан оним болестима, за које је држава обавезна дати накнаду, на случај да стока од њих угине. И ако ће с прва краја државни буџет тиме бити јаче оптерећен, неће то ипак непрекидно остати оптерећење, јер искуства која су стечена примењивањем закона о накнади штете од стране државе за стоку која се мора побити услед плућне заразе или свињске куге, поучна су у томе смислу, да са ограничавањем и угушивањем заразе опада временом и случај примењивања накнаде штете. Сопственици од зараза оболеле стоке који су до доношења тога закона редовно прикривали појаву заразе и пропуштали пријављивање властима, јер им никаква накнада није могла бити досуђивана, после доношења закона морали су у свом сопственом интересу пријављивати сваки подозрив случај обољевања стоке, да би на случај липсавања могли полагати права на накнаду, а то је учинило, да се могло приступити прописним мерама за спречавање ширења заразе, контумацирању итд. и да се постизавало ограничавање и угушивање легла заразе.

Пашњачко удружење за Љутомисл (Лајтмериц) и околину, — држало је крајем прошлог месеца свој редовни главни скуп, с кога доносимо неколике интересантне подробности. Председник удружења, професор Ханс Машак поднео је исцрпан извештај о раду управе у првој пословној години; он је изјавио. да је предузеће сада и финансијски обезбеђено и да ће по довршетку водовода кроз 5—6 недеља бити у Велбини готов и први пашњак за младу стоку који ће послужити свима за углед. Скуп је донео закључке: 1. да се за пашалук не наплаћује по старости, но по тежини грла и то: за грло до 100 кг. живе мере крупа 20, до 200 кг. круна 30, до 300 кг. круна 40, преко 300 кг. круна 50. — 2. Одређивање вредности стоке бива у двема класама и то за 1 кг. живе мере у I класи по круну. — у класи II 80 хелера. 3. За обезбеђење наплаћивање се по 1%... Из тога се види колико много там. пољопривредници показују разумевања и интереса за корисност подизања заједничких пашњака и за важност и значај пашњачког одгајања стоке.

Извоз јечма у 1907 из Аустро-Угарске, — по званичним извештајима износио је 2,769.289 товара у вредности 52·6 милиуна круна спрам 3,455.614 товара у вредности од 61·1 мил. круна у 1906 године. Од извезене количине пада на Немачку 2·42 мил. товара, на Енглеску 100.600 товара, 100.900 товара у Хамбуршко пристаниште. Извоз слада износио је 1,955.537 товара у вредности круна 57 милиуна, спрам 1,817.109 товара у вредности 53 мил. круна у 1906 год. Слада извезено је у Немачку 920.000 товара, у Швајцарску 404.000 товара. — Као што видимо од производње пиварскога јечма како у самој сировини, тако и у прерађеном виду Аустро-Угарска има знатан извоз.

34 изложба гојазне стоке у Берлину на средишном сточном тржишту. — држи се ове недеље (од уторника 22 до петка 24 ов. месеца закључно), и то је једна од највећих и најбоље уређених изложаба те врсте стоке на светскоме копну. Не само да је значајна с тога, што је Берлин највеће потрошачко место меса и масти у немачкој царевини, већ то је и тржиште клане стоке за источну, западну, северну и јужну страну царевине, где се стичу како транспорти увозница држава, тако и из саме земље, већ је немачка изложба гојазне стоке која се сваке године приређује у престоници царевине, углед и образац за приређивање таквих изложаба, на којима се каквоћа и приходност гојазне стоке цени не само на живим грлима. већ и упоредним пробама клања изложене стоке. Награде су предвиђене обилате и за запатнике, произвођаче и за касапе и трговце који се баве гојењем стоке. За говеда ће се издати обе највеће награде запатничке: царева златна државна медаља и златна Натузиусова медаља.

Изложене разне немачке расе говеда показаће шта могу дати као угојена стока. Биће изложена источно-пруска холандска раса, северно-шлезвишки млади волови, пинцгавски волови. сименталци и северо-немачке долинске расе. Како по-

требу у месу немачке царевине нису у стању подмирити цигло говеда једино за клање одгајена, тим пре што потрошња меса у Немачкој стално расте, што се осећа и у Аустрији, па и у Северној Америци, досадашњим главним увозницама меса у Немачку, па чак до скора цигло од биљне хране живеће становништво Јапана, почиње с тражњом меса за своје потребе, то у Немачкој налазе да се најозбиљнија пажња мора обратити разумном и упутном гојењу и оних говеда која су дотле другим определењима служиле: за теглење, за давање млека и за занатне циљеве, дакле старијих волова, бикова и крава. И у том погледу берлинска изложба имаће да покаже занимљивих примерака.

И ако овчарство за месо далеко заостаје иза овчарства француског и енглеског, опет гајењем рунавих оваца за вуну и за месо у исто доба, тежи се у Немачкој свима силама, да се што већом производњом и у том погледу буде мање зависним од иностранства. И гојазне овце биће изложене.

Исто тако и свиње, не само матори угојени брави, но и млада раностаса назимад, па чак и прасад сисанчад у живом и у закланом стању која су омиљен залогај и за јужну и за северну Немачку. Колебање цене свињском месу велико је и постојано, али увоз масти из Америке у 1906 износио је 120 мил. кгр. а међу тим потрошња и тамо стално и нагло расте, докле се број свиња не увеличава, те услед тога у Немачкој је настало стално повишавање цена сланини и масти. Због тога су се нарочито упели аграрци да покажу на овој изложби, да и у свињарству Немачка није толико зависна од иностранства, како се то обично мисли. И с тога гледишта берлинска изложба гојазне стоке биће интересантна, па и за нас поучна, те ћемо донети опширнији приказ чим буде резултат изложбе објављен.

Мађарска трговина с грожђем. — Мађарска је 1907 год. *извезла* 116.337 q (1906 г. 84.926 q) товара стоног грожђа и 1034 q (1906 г. 171 q) винског грожђа, а *увезла* 2815 q (1906 г. 2306 q) стоног грожђа и 4178 q (1906 г. 4752 q) винског грожђа.

Мере против распарчавања пољопривредног имања. — Пошто је распарчавање имања и у Швајцарској узело већи мах, то је Пољопривредно Друштво за ст. галски кантон ступило у споразум с владом, да се предузму мере против овог зла. Основна начела за то предложена су ова: при деоби парчета земље, не сме се ићи испод 30 ара, изузетак су окућнице, градине, виногради и при уједињавању имања. Кад се једно имање купи као целина не сме се даље делити пре истека 5. година. Даље ограничавају се злоупотребе и подвале при лицитирању и забрањују се уговори за куповину и продају који иду на руку распарчавању земље.

ИСПРАВКА

У бр. 15. у чланку *Морамо обезбедити основицу бољем и приходнијем сточарству* поткрале су се на стр. 154 ове грешке: 1. „у зиратној храни“, а треба у зиратној *земљи*, (1 стубац, озго 10 ред, реченица: „Прелози (угари итд.); 2. „поремећена равнотежа између нашег ратарства“, а треба „поремећена равнотежа између ратарства *и сточарства*“ (II стубац, озго 14—15 ред, реченица: „Једном речју...“ итд.).

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

(свршетак)

После подне, 3·15 часова

На скупу је довољан број чланова за решавање и Председник позива секретара, да по дневном реду прочита писмене предлоге појединих чланова, упућене збору.

Секретар прочита предлог члана *г. Велимира Н. Стојковића* о искључењу извесних чланова из Друштва, због неких агитационих писама, која г. Стојковић предлаже, позивајући Председника да се пред збором изјасни: да-ли је он о тима писмима што знао и да-ли је са њиховом садржином солидаран?

Пошто Председник најсвечаније изјављује, да, пре свега, ту појаву сажаљева, да му та писма нису била позната, нити је он с њиховом садржином солидаран, објашњавајући уједно, да у друштвеним Правилима никакве одредбе нема, по којој би се по предлогу г. Стојковићеву могли чланови из Друштва искључивати, — пита Збор, да-ли жели, да се и та предложена писма прочитају, која госп. Стојковић оптужује?

Збор реши: да се писма не читају и да се преко тога предлога пређе на дневни ред, што је и учињено.

Секретар чита писмен предлог редовног члана *г. Павла Радосављевића*, да се добротворима, утемељачима и редовним члановима друштвеним, осим „Тежака“, „Пољопривредног Гласника“ и „Пољопривредног Календара“, као што то прописује чл. 14. друштвених Правила, уступају бесплатно још и остала друштвена књижевна издања. — Овај предлог упућује се Управном Одбору на оцену.

*

Госп. *Аца Живановић* износи потребу за тешњу стручну и пословну узајамну везу између две најмоћније пољопривредне установе у земљи: између Српског Пољопривредног Друштва и Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга, наводећи користи од њиховог договора за заједнички и смишљен рад на унапређењу домаће пољске привреде, који ће један другог допуњавати и подухватати, — па предлаже, да Збор препоручи друштвеној Управи, да у том смислу предузме потребне кораке код Главног Савеза Земљорадничких Задруга.

Збор једногласно прихваћа и усваја овај предлог и упућује га Управи на извршење.

*

Госп. *Живко Шокорац* покреће питање о оснивању Пољопривредног одсека на нашем Универзитету, напомиње рад и саветовање о томе на конференцијама и састанцима Српског Пољопривредног Друштва и како је без учешћа српских школованих пољопривредника решавано и решено питање о највишој пољопривредној настави, уношењем у Закон о Универзитету Пољопривредног Одсека као саставног дела филозофског факултета, па мисли, да не би смело да буде изведено и уређење тога одсека без учешћа Министарства Народне Привреде и Српског Пољопривредног Друштва, — и на основу свега тога предлаже, да се код Министра Народне Привреде и Министра Просвете у том смислу учине потребне представке.

Пошто је Председник објаснио, да се сад баш ради у Министарству Народне Привреде на што скоријем отварању тога одсека на Универзитету, Збор примајући то на знање усваја предлог и упућује га Управи на извршење.

*

Госп. *Андра Глигоријевић* предлаже, да Управа Српског Пољопривредног Друштва у колико може са своје стране допринесе, да се наши воћари обуче у сортирању и чувању воћа на дуже време, а тако исто и вештини паковања, нарочито у оним крајевима где су воћњаци подигнути стоним, зимским сортама ради трговине. — Предлагач се позива, да свој предлог формулише и друштвеној Управи на оцену упути.

Госп. *Архимандрит Рувим* предлаже, да Друштво увек шаље по једног изасланика на зборове Монашког Удружења. — Председник одговара, да ће Друштво увек послати свог изасланика, кад год Удружење то захте.

Што се пак одређивања награда за манастире тиче, Председник позва г. Рувима, да о томе напише формулисан предлог и да га поднесе друштвеној Управи на оцену.

VI.

Председник саопштава, да је на дневном реду *Предлог буџета прихода и расхода друштвеног за 1908. годину.* Пошто је секретар прочитао овај предлог у појединостима, по примању и издавању, Збор га је без икаквих примедаба усвојио.

VII.

На дневном је реду *избор Председника, Потпредседника и шест чланова Управе.*

Пре него се приступи избору поменутих друштвених чланова, Председник позива Збор, да изабере три члана, који

ће бележити гласове гласача при избору, а уједно оверити и потписати записник овога збора. Због овлашћује Председника да предложи 3 члана. Председник предлаже г. г. Сретена Јевтића, Андру Глигоријевића и Павла Радосављевића. Прима се.

Приступило се избору и по свршеном гласању констатовано је, да су гласали 47 чланова и да су изабрани;

За Председника г. *Вучко С. Богдановић* — једногласно.

За Подпредседника г. *Аца Живановић* са 40 гласова.

За чланове Управе већином гласова:

Г. *Јов. Ф. Вшетечки*
„ *Мирко Миљковић*
„ *Јоца Марковић*
„ *Нинко Јовановић*
„ *Вел. Н. Стојковић* и
„ *Борисав Б. Тодоровић.*

VIII.

На дневном је реду *избор почасних и редовних* чланова и Председник позива секретара да дотични предлог о томе прочита. По прочитаном предлогу друштвене Управе, а на основу 9. и 12. члана друштвених Правила, збор изабра:

а). За *почасне* чланове:

г. *Буру Пл. Илића* уредника „Gospodara“ у Осеку и
г. *Д-ра Ј. Заводњи-а* у Прагу.

б). За *редовне* чланове:

г. *Борисава Станисављевића* суплента винодељско-воћарске школе.

г. *Михаила Петровића* суплента винодељ.-воћар. школе.

г. *Владимира Тадића* Председника Окружне Пољопривредне Подружине у Ваљеву.

г. *Д-ра Косту Поповића* агронома у Нишу.

г. *Милосава П. Јагодинца* књижара у Зајечару.

г. *Божу А. Поповића* економа Српског Пољопривредног Друштва.

г. *Косту Тодоровића* хемичара у Београду.

г. *Светозара Гоњевца* индустријалца у Београду.

г. *Стојана Ђ. Симића* Председника Првостепеног Суда у пенсији.

г. *Саву Вукосављевића* вишег војног ветеринара у Београ.

г. *Марка Љ. Ђедовића* економа из Стубла у срезу ваљевском.

г. *Миливоја Ж. Пауновића* учитеља у Мионици.
г. *Драгутина Радосављевића* државног економа.
г. *Милана Анастасијевића* државног економа.
г. *Здравка Петровића* државног економа
г. *Светозара Максимовића* државног економа.
г. *Милована М. Миљковића* државног економа.

г. *Павла С. Петковића* воћара Топчидерске Економије.

г. *Брану Обрадовића* учитеља у Миоковцима у срезу љубићском.

г. *Јакшу Бл. Божића* економа у Бадњевцу.

г. *Светозара Хаџића* учитеља у Сврљигу.

г. *Цветка Павловића* економа у Вел. Селу у срезу пожаревачком.

г. *Васу Живановића* економа у Станиној Реци у срезу подгорском.

г. *Драгишу Ђурића* пенсионара и економа у Београду.

Збор прима.

IX.

Пошто су прочитане честитке које су Збору стигле од подружина и пријатеља српске пољске привреде из свију крајева наше Отаџбине, Председник објављује да је овим завршен рад Збора, захваљујући учесницима на искреној потпори зборског рада и оглашује, да је рад овогодишњег Главног Збора закључен. Уједно благодари Збору на поверењу којим је досадашња Управа била одликована и обећава, да ће и у будуће својски потпомагати Друштво на постигнућу његових узвишених и за домаћу пољску привреду корисних циљева.

Председник
Српског Пољопривредног
Друштва
В. С. Богдановић

Секретар
Српског Пољопривредног
Друштва
Др. Ђ. Радић

Овај записник оверавају повереници збора:

Срет. Јевтић, Андра Глигоријевић, Павле М. Радосављевић.

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ ИМА ВЕЋИ број чистокрвних кокошака расе *„Мехелнске,“* од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу. 8—20

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 17. броја „Тежака“: *Чланци:* Набављајте све своје пољопривредне потребе само код пољопривредних удружења. — Државни подрум у Плевни. — Морамо обезбедити основицу бољем и приходнијем сточарству, (свршиће се). — *Подлистак:* (свршетак). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Исправка.* — *Друштвени и подружински послови.* (свршетак). — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 18 | НЕДЕЉА 4 МАЈА 1908 ГОДИНЕ | ГОДИНА XXXIX

СРЕСКИ РАСАДНИЦИ КАО МАЛА УГЛЕДНА ДОБРА

Установом среских воћних расадника, по закону о унапређењу воћарства од 1898 године, намера је била законодавцу да припомогне што јачем подизању воћарства у нашој земљи. Према климатским и теренским погодбама наша отаџбина је врло погодна за воћарство, јер наше воћке, под утицајем благотворне климе, дају плодове зреле са довољно сласти и пријатним укусом, због тих особина се наше воће добро цени и тражи на пијацама западне Европе.

Но и ако је воћарство код нас једна врло корисна грана пољске привреде, ипак она не може бити претежнија од свију осталих грана пољске привреде. Истина је да сваки крај, округ, или област имају нарочитих теренских, економских, а донекле и климатских услова који диктују да једна или друга грана пољске привреде буде као главно занимање, а остале гране, по могућству као споредне. Према томе има крајева у којима је ратарство главна привредна грана, у вези са држањем извесног броја крупне и ситне стоке; други пак крајеви погодни су за сточарство и у њима оно треба да буде главна привредна грана, а ратарство уз њега као споредна грана. Остале гране привреде, као воћарство, виноградарство, пчеларство, свиларство идр. ситни привредни послови, долазе у други ред као споредне гране привреде, поред ратарстта и сточарства.

Према климатским, теренским и економским приликама наше земље највећи простори разних крајева наше Отаџбине погодни су да у њима буде главна грана привреде ратарство, уз које као допуна иде сточарство до извесног броја стоке. За овим долазе на друго место крајеви, у којима има планинских пашњака и утрина, где је главна привредна грана сточарство, а ратарство га допуњује као споредна грана, у колико климатске и теренске прилике то дозвољавају. То су по нашем мишљењу две главне гране привреде, које према приликама једна другу допуњују. Тек после ове две привредне гране долази воћарство и винодеље.

Истина има крајева, у којима се по сили околности истиче као главна привредна грана виноградарство, као што је Крајина, Жупа, Власотинце, Врања и пчински срез, Смедерево са својим таласастим брдима и још неки мањи местимични положаји појединих места; али уколико ми познајемо крајеве наше земље. не може се прецизно тврдити ни за један крај, да је погодан за воћарство, односно, да у њему треба да буде воћарство главна привредна грана, а све друге као споредна допуна ове главне гране. Јер и ако су ужички округ, Азбуковица и Рађевина, Левач, Пољаница, Подгорина, Косаница, Брус, Студеница и још неки мањи крајеви, врло погодни за воћарство, ипак се не може казати, да је у тим крајевима прва и главна привредна грана воћарство, а друге гране као споредне; пошто се у тим крајевима сточарство истиче као прва и главна привредна грана, а воћарство долази за њим као допуна привредна грана. Врло мало или и незнатних места у тим крајевима има, које би месне прилике нагнале, да буду претежно или искључиво воћарска места.

Да учинимо ове опште напомене о претежности једне привредне гране над другом потребно нам је било, да би испољили једнострано, да не рекнемо и погрешно, гледиште оних меродавних чиниоца, који су спремали садашњи закон о унапређењу воћарства. Јер како би се могло правдати, да један закон, који иде искључиво на подизање воћарства, буде тако једностран и непотпун, да ставља у дужност свима срезовима у земљи, да оснују среске расаднике, као искључиве и главне расаднике за воћарство, без обзира на климатске, теренске и економске прилике појединих срезова. Та једнострана радња, на унапређењу привреде, у појединим крајевима, осећала се још од првих година оснивања среских расадника, јер се она морала допуњавати негде са виноградарством, негде са живинарством, негде са сточарством. Ове местимичне и ситне допуне, увођењем других привредних грана у среским воћарским расадницима, наговештавале су, да срески воћни расадници не могу у свима крајевима остати искључиво воћарски, него се према приликама морају претворити *у мала угледна добра.*

Једностраност рада у среским расадницима и потребу да се срески расадници поступно претворе у мала угледна добра, увидело је и Министарство Народне Привреде, те је на предлог Одељења за пољску привреду и ветеринарство, г. Министар решио, да се у среским расадницима одвоји из-

вестан простор земље за *„одељење за пољске усеве и шикне биљке.“* У овоме смислу учињена је измена у правилнику за извршење закона о подизању воћарства, да би се у сресим расадницима омогућило завођење једног малог угледног добра.

Кад се зна да је досадашњи рад — газдовање — у сресим воћним расадницима био једностран. а кад се још има у виду та околност, да је код нас заступљено мало газдинство, јер по попису од 1893 године. од целокупног броја сопственика зиратне земље, којих је било 322.505 домаћина, долази 72·60% на домаћине, који немају преко 5 хектара земље. Немамо при руци података из пописа зиритне земље из доцнијих година, а верујемо да би нам они показали можда већи проценат малих сопственика, јер деобом и продајама све више расте број сопственика малих имања.

Кад је оваки однос малих сопственика према онима, који имају средња или велика имања; онда је брига и Министарства Народне Привреде и свију пријатеља напредка свог народа, да угледно поуче велики број сопственика малих имања, како ће на свом малом имањцу, не напредовати, но одржати се у борби за опстанак и пристојно живљење својих породица.

Поздрављајући овај нови савремени преокрет у газдовању у сресим расадницима, ми ћемо на овом месту истаћи: *како би требало уредити газдовање у сресим расадницима, па да могу послужити као мала угледна добра.*

Према напред напоменутим климатско-теренским и економско-трговинским приликама сви крајеви наше земље могу се у главном поделити на три главне привредне разлике: на крајеве ратарске; на крајеве сточарске и на крајеве сточарско-воћарске. Претежно виноградарских крајева врло мало и местимично има, те они не могу ући у поделу, када се крајеви наше Отаџбине деле на главне привредне гране, које треба да су у превази над осталим привредним гранама, које треба да дођу у други ред, као спомоћне или споредне гране.

Према овоме ми би предложили да се мало угледно газдовање у сресим расадницима уреди на следећи начин:

У прву групу дошли би сресни расадници, који су у близини већих вароши и поред жељезничких пруга. У тим расадницима треба увести *градинарство* — баштованство, *као главну грану*, а уз ово живинарство. Одступања могла би бити само где нема подесне воде за заливање, у ком случају треба увести ратарски плодоред са конопљом и шећерном репом као главним усевима.

У другу групу треба уврстити сресне расаднике, који су удаљенији од већих вароши и жељезничких пруга. У њима би требало увести такво газдовање, где би *било ратарство као главна*, а сточарство спомоћна привредна грана. На имању њиховом треба завести гајење трговинских биљака и биљака за храну стоке. Тамо би требало да се држе приплодни бикови и свиње за приплод.

У трећу би групу дошли сви други расадници у планинским и местима са тешком комуникацијом. У њима треба увести угледно *газдовање са гајењем сточних биљака за храну стоке*, са уношењем у плодоред као трећи или четврти усев сејање кукуруза скорозрелца „Пећанца.“ Према томе би се у тим расадницима морало држати приплодних бикова и по неколико свиња наше Шумадинке.

Воћарство, као привредна грана, било би у првој групи сресних расадника сведено на најнужнију меру, у ком би случају требало пробрати и гајити воћне саднице воћа, које се на ближим пијацама може добро уновчити као стоно воће.

У расадницима друге групе воћарство би могло заузети већи обим као споредна привредна грана.

У расадницима пак треће групе воћарству би требало поклањати исто онолику пажњу као и сточарству.

Према овоме требало би израдити за сваки сресни расадник план газдовања, према приликама у којима се исти налази, а у смислу горњих предлога.

На завршетку имамо да напоменемо, да наши школовани пољопривредници треба да се оставе заблуде, да се пољопривредни напредак може очекивати на великим имањима, јер Србија може бити материјално, морално и културно напредна и јака само дотле, докле постоје у њој средња и мала

ПОДЛИСТАК

УТИСЦИ СА СРЕДЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ ЧЕШКЕ У ХРУЂИМУ

Пре краћег времена дала нам се згодна прилика да расмотримо уређење средње пољопривредне школе чешке у Хруђиму, па неће бити без интереса, да те своје утиске саопштимо и нашим пољопривредним пријатељима, који су вољни да прате културни развитак братског нам народа чешког.

Знајући, да је уздигнуће и развитак земљорада једна од најчвршћих основица за народно благостање, Чеси су из све снаге прегли, да у томе погледу ни у колико не изостану иза других напредних народа. То постизавају ширењем науке и просвете; као и подизањем пољопривредних школа, које имају бити расадници напредних идеја за опште добро.

I

Хруђим је стара, окружна варош. То је управо једино неиндустриско, већ чисто школско место, јер поред многобројних основних и грађанских школа, он има целу гимназију, женску учитељску школу, занатлиску школу, средњу пољопривредну и др.

Циљ је средњој пољопривредној школи у Хруђиму, да снабдева питомце поред општега знања, још и теориским и практичним из струке земљорада, у колико је то неопходно за успешну делатност на већим привредним добрима и у служби на већем поседу.

У средњу пољопривредну школу хруђимску примају се ученици, који су напунили 15 година, или који ће толико имати најдаље до краја те школске године. Мимо то, морају поднети:

а) уверење о своме владању, ако не долазе у завод непосредно из средње школе;

б) сведоџбу да су с добрим успехом свршили нижу гимназију (четири разреда с течајним испитом), нижу реалку или пуну грађанску школу;

в) уверење да су у могућности издржавати се о своме трошку.

Школска година почиње 16. септ. а свршава се 15. јула.

Време учења је 3 године — 6 семестара.

Средња пољопривредна школа у Хруђиму нема интерната где би ученици добивали стан и храну. Дужност је, дакле родитеља или стараоца да се сами збрину за то, да ученик све то добије у приватној кући. Управа завода води списак појединих породица у Хруђиму, које примају ученике на стан и храну. Ако родитељи или њихови заступници нађу за ученике приватан стан, без припита школске управе, то ова има права да исти прегледа, па ако, ма с којих разлога, нађе, да исти није за препоруку, то може ученику забранити даље становање на томе месту.

О свакој промени ученикова стана мора се претходно известити дотични разредни старешина.

имања, па у том правцу и радити, да се напретци пољопривредне науке разумно примене и на имањима средњих и малих сопственика.

В. Т. Р.

ПРЕЛАЗ НА ЗЕЛЕНУ ХРАНУ И ПРЕДОХРАНА ОД НАДУНА СТОКЕ

Још мало, па ће свуда престати „мршави дани“ за стоку који су владали неколико месеца, дуже но ни једне године, како се памти и почев много пре садашње зиме која се једва очекивала да прође. Свуда већ престаје кубура и натезање с исхраном стоке, а на много места одавна је почело изгоњење стоке на пашњаке, чим се зазеленили. Једва се дочекало да гране пролеће и да трава крене, да се скине велика брига великој већини наших земљорадника с душе. Жалосно је било слушати невесело мукање и блејање гладне стоке а још жалосније гледати живе костуре како се једва вуку. Сви котари, отлукане, последња кровина, трула и побуђала слама и шаровина, све је то до последње сламчице почишћено и поједено!

И ко се онда неће радовати пролећу, топлијим данима, заливаним честим кишама, условима по добар пораст траве.

Лањска година, била је година најречитијег примера колико вреди на њивама гајена пићна храна сточна: колико сточном земљораднику вреди посејана луцерка — детелина, колико много помажу густо посејан кукуруз, просо, граорица за косидбу, за исхрану стоке крајем пролећа и преко лета, колико много вреди сејање издашне сточне репе за сточну зимницу... Невоља је најбољи учитељ! Ја држим да ће *овогодишња статистика* и *набавке и производње* семена *од пићних биљака*, показати најкрупније цифре, као ни једне године дотле.

Но и у још једном погледу лањска невоља са сточном храном била нам је најбољи учитељ: и *набавка сецкалица* за справљање сечке, за штедњу сточне хране, била је узела огромне размере.

Све то опет утицаће повољно угледом и примером на околину, да се почне придавати већа вредност и засевању пићних усева за стоку и употреби штедионице хране сточне — сецкалице и да се они почну јаче ширити у нашој земљи. Право је наш народ рекао, у сваком злу има и добра!

Али сад, кад је то страшно и дуго време „поста“ и „мршавих дана“ за стоку прошло и кад је сваки ко има детелиште и ко га нема, а има где и чиме стоку да напасе, дочекао да може својој стоци овако жудној и загладнелој понудити сочне, зелене хране, треба да помишља на *опасност и штетне последице* које могу наступити по стоку *при нагломе прелазу са суве и мршаве хране, на зелену, сочну и бујну*.

Имао је на то да помишља и онај који је стоку још од Младенаца почео изгонити на пашу, но још црним угарима и испустима, да загризе тек проклијали злак у траве, где стока напрежући се цео дан, једва да је напунила свој бураг попасом, а то ли да се и заситила; као што има још и више да помишља и онај, ко је дочекао и већ почео косити први откос са детелишта и полагати га стоци.

Млада, бујна, још густа и родна детелишта, не предпостављамо да ће ма ко данас употребљавати за пашу стоке, пошто би их тиме могао упропастити ако не за увек, а оно за ову годину: и гажењем бокора детелинског корена и чупањем и кидањем његовог изданачког венца. Али утолико је већа опасност, ако гладна и жудна стока, жељна зеленила и хране, са слабог надзора, западне, па још у росну и сочну детелину да се алапљиво напасе и нагума зелене хране. *Надун* је неизбежан, а то је и опака појава наглога прелаза на зелену храну.

Попас или и храњење свежом зеленом травом и детелином, то је и најприроднији, па зато и најздравији начин храњења стоке. Држање стоке на паши то је и природан начин њенога држања. Па кад и тај начин, после овако дуге и гладне периоде за стоку може бити опак, а да колико је опасније непромишљено и несмотрено полагање стоци детелинскога откоса свежег и росног, кад једноме грлу треба маса зелене хране, те да се од ње и засити. *Најопасније је* пак полагати, без потребне обазривости, *накошену зелену детелину која је на гомили престојала на сунцу те*

Школска управа хоће, дакле, да се одржава потпуна сагласност између школе с једне и родитељског дома или дома у коме ученик настава с друге стране, пошто обоје: школа и кућа имају вазда пред очима један циљ: учеников телесни, научни и морални напредак. И та је тежња школске управе за сваку похвалу, јер одговара у свему принципима модерне педагогије.

Трошкови за ученике средње пољопривредне школе у Хруђиму крећу се у овим границама:

а) школарина и такса за лабораторијум	90	круна
б) књиге и школске потребе	60	„
в) стан, храна, прање годишње	500	„
г) издаци на поучне изласке	50	„
д) разне ситнице	40	„
годишње свега	740	круна

Крајем сваког семестра добивају ученици семестралне сведоџбе, у које се заводе овакве оцене:

За владање: узорно, похвално, законито, мање законито и незаконито;

За учење: одлично, похвално, добро, прилично и слабо;

За вредноћу и марљивост: истрајна, довољна, прилична, непостојана и слаба.

Ако ученик добије слабу оцену из једног обавезног предмета, то, да би прешао у старији разред, може понављати испит из дотичног предмета почетком наступајуће године.

Када ученик добије оцену „слаб“ из неколико уџбених предмета, мора понављати разред, а понављање се опет допушта свега једном.

Да би се што прегледније видео цео наставни материјал, предвиђен за ученике све 3 године средње пољопривредне школе хруђимске, ми ћемо га укратко овде изнети.

1. Предмети општег образовања.

Моралне науке. I година: Разни закони. Савесност. Дела милосрђа и хришћанске љубави.

II година: Црквене заповеди. Црквена година. Добра дела и врлине. Грех. Хришћанско савршенство.

III година: Хришћанска љубав наспрам ближњег и како се она испољава. Лаж. Тајност. Убиство и војна. Милостиња. Крађа. Породица и домаћност. Држава и дужности наспрам ње. Црква. Морални однос према преминулима. Последња дела човекова.

Чешки језик: I година: Читање и објашњавање згодних чланака из читанке. Проза и њезини главни смерови; епско песништво. Најважнији појави из старе књижевности: читање и објашњавање одабраних чланака из старочешке литературе. Из писмености пољопривредне: општа припрема о дописивању; приватна писма. Најпотребније ствари за живот из уредбе поштанске, телеграфске и жељезничке.

II година: Читање и објашњавање згодних чланака из читанке. Песништво лирско и дидактично. Из књижевности средњег доба а из новијег све до Јунгмана. Читање и објашњавање чланака и написа из књижевности средњега века. Наука о говорништву и читање најодабранијих примера. Из пољопривредне писмености: трговачка писма, извештаји о раду друштвеном.

се успарила и превирати почела. Она ће у бурагу сточном наставити превирање које пропраћено развијањем гасова, ширењем и силним напоном њиховим на све стране разапиње желудац и црева, што изазива опаки надун код стоке, од кога и најздравије грло, остављено само себи, без помоћи или надзора, на пречац скапати може.

У пролеће је много теже извршити прелаз са зимње, суве хране, на сочну и зелену, но обратно у јесен: са зелене на суву храну. У јесен већ и зелена храна с престанком бујнога пораста, са мање сочности, мање је зелена и свежа, сем тога и траве у то доба почињу се сушити, а стабљике зељастих биљака и детелине постану грубље и дрвенастије. Дакле и природа у то доба године побринула се за постепен прелаз са зелене на суву храну.

Али у пролеће је сасвим друга ствар. У пролеће сва се природа буди, оживљава и креће, све је с пролећа сочно и свеже, све буја и све је пуно једрине и сока. Влага зимска још је сва у земљи, па и небесни даждови су савремена појава, докле сунчана топлота није још одвећ јака, да досадно пече и суши земљу и живот на њој и из ње, но тек загрева и благотворно све подстиче, да расте и да ђика... Из стаје и кошаре, са јасала напуњених сувом храном, кабастом и тврдом, да за њом остаје маса огризина, и сувише је нагао прелаз: на поље, на пашњак и на зелену и сочну траву, или бујну и свежу детелину. Ту ваља бити двапут обазривији и смотренији, а нарочито после овако гладне и мучне зиме, пошто су јадној стоци сто пут зазубице расле и како су прохтеви алапљивости природнији код дебелог детелинског откоса. У пролеће је дакле прелаз на другу храну сасвим нагао, ојednом, после дугог храњења сувом храном стока се нађе пред зеленом сточном храном и она жудно и алапљиво у стању је грдну гомилу да смлави, после тако дугог свога лишавања.

Опасност која лежи по сточни организам у свежој сочној зеленој храни, може почивати на овим двема главним могућностима: прво одвећ алапљиво, нагло гутање изазива многе штетне последице, а друго не мање штетно утиче нагла промена на целу направу за варење, још неприпремљену и ненавикнуту на такву храну.

Преживари који живе као дивљач — кошуте, срне — као и стока на паши држана, не могу да толико настрадају, као она домаћа стока која се одвикла од природног начина држања, која се у стаји држи, нити на пашњацима какав је састав трава на њима и какав је спор пораст на њима, може наступити при полагању оброка од накошене бујне зелене детелинске масе опасност од надуна. Дивљач и уопште стока, па и на најбујнијој (најгојнијој) паши с пролећа, уз зелену траву која се тек у калцу првом јавља, налази на паситу и попаса и доста сувог листа или сламе од лањских трава, дакле ту се већ на природан начин врши један постепен прелаз. А сем тога у дивље или пашњачке стоке и направа за варење је друкчије скројена, припремљена и навикнута, но у стајске стоке.

Али и стока са зимовника којој се поред паше, безопасне, или мање опасне, или и без паше, полажу и оброци детелинскога откоса, мора тек да свикне своје тело и своју направу за варење, при прелазу на зелену храну и на толику масу сочне хране и на сасвим противположан утицај исте хране.

Лако је разумљиво, да тај постепени *прелаз*, те *навикавање* на *зелену храну* ваља извршити *мешањем* по пола, па све мање суве хране са зеленом, докле се стока сасвим не навикне на зелену храну и ова јој више, с поле обазривости при храњењу, не може шкодити. *Најбољи начин* да се то и са здравствених и са економских обзира како треба и изведе имамо у *припремању оброка помоћу сецкалице:* у дугачкој сечки измешаног оброка суве и зелене хране. Најбоља сува храна за тај циљ то је здрава, глатка и дуга, влатаста овсена и ржана слама, а на пшенична слама, нити сено, јер се они као сечка за мешавину са зеленом храном не могу препоручити. Сувише су мекани, па ће да се увију у желудцу у лоптице које могају изазвати затвор.

Зелена храна се са сламом заједно на сецкалици исече у дугачку сечку. Ножеви треба да су оштри, а рад машином жустар, да се сечка не гњечи и да се ножеви не мељаве. Зелена храна у сечки са сламом помешана, не може се никад онако брзо на гомили успарити и у врење прећи, као несечена, јер је сечка од сламе разређује и олакшава

III година: Карактер драмског песништв на основу прочитане драме. Из литературе ново доба од Јунгмана. Читање и објашњавање примерака књижевности новога века. Вежбања говорничка. Из пољопривредне писмености: службени извештаји и захтеви у опште.

Немачки језик: I година: Читање одабраних чланака из првога дела пољопривредне читанке Маркалаусове и објашњавање прочитанога. Превођење и учење краћих састава напамет. Понављање граматичног учива, спојеног с правописом; конверзација.

II година: Преводи; вежбања у говору, нарочито из стручне пољопривреде.

III година: Службена и приватна кореспонденција. Превођење тешких састава.

Земљопис I година: Математични и физични: о деловима света; о земљописном распростирању биља и животиња; о државама на земљи.

Историја. II године: Сви делови опште историје до данас.

2. Предмети припремног образовања.

Математика и геометрија у практичном обиму.

Физика и метеорологија; Пољопривредна хемија; Минералогија и геологија; Ботаника; Анатомија и физиологија биља; Зоологија, Морфологија и Физиологија животиња; Народна економија; Општа статистика.

Програм за све те предмете израђен је с обзиром на будући позив младих питомаца.

3. Стручни предмети.

Општа и подробна наука о гајењу пољопривреднога растиња; Мелиорација: одводњавање земљишта, наводњавање, земаљски закон о водама и ливадарство. *Пољопривредне справе и алати; Општа и подробна наука о гајењу стоке; Наука о организацији и управи пољским добрима; Пољопривредно рачуноводство; Пољопривредна технологија; Шумарство; Гајење воћака и повртарство; Марвено лекарство и потковање коња; Пољопривредно грађевинарство; Практично мерење; Пољопривредно законодавство; Пољопривредна статистика и Наука о здрављу.*

4. Предмети практични, демонстровања и вежбања.

Краснопис; Цртање површина; Цртање машинско; Цртање грађевинско; Цртање геодетско; Аналитична хемија; Пракса из зоологије, морфологије и физиологије животиња; Пракса ботаничка и машинска; Пракса рачунска, технолошка, шумарска, марвенолекарска, повртарска; Пракса у гајењу воћака и гајењу стоке.

5. Необавезни су предмети.

Певање, свирање и гимнастика.

(Свршиће се)

струјање ваздуха кроз њу. Рђаво сечену и тупим ножевима изгњечену зелену храну стока не радо једе. Још боље је ако се као прва зелена храна накоси зелена трава или зелено жито и оно помеша са сечком од сламе, па потом тек отпочне употребљавати детелина.

Овај начин припремања оброка у виду сечке и с економског гледишта је корисан. Докле је зелена храна још млада, док су стабљике још сочне и меке, стока је радо једе и нарочито у виду сечке ни најмање је не пробира, али у току године, преко лета, кад се нпр. несечена детелина полаже стоци, почне ова да пробира оно што је најбоље, а остало погази се и у ђубре оде. Ђубре из непојеђене зелене детелине одвеч је скупо за земљорадника и стога му препоручујемо, да и оброке од детелине увек стоци полаже у виду сечке. Онда ће сваки листић и свако парченце отврдле стабљике бити поједено и што је још главније и сварено.

Исто тако и мешавина суве и зелене хране у несеченом стању. С почетка је стока једе и не пробира, али потом све више пробира и избацује, па и изгази што је грубље и тврђе.

У сваком случају сечка је економичнија и сецкалица штеди и боље за варење приправљa храну.

Што се *крме* тиче, погрешно је мислити, да би крмљење уз зелену храну било расипање, само треба умети стоку хранити. Зелена храна у младом сочном стању знатно убрзава промену материја у сточном телу, оне се брже варе, докле би се крма, беланчевинаста или јака храна, са спорије варења, непотпуно искоришћавала и често уз сварену зелену храну, несварена избацивала у балези. Крма би стога уз *несечену* зелену храну била прилично безкорисна у оброцима. Али сасвим је друкчије то уз сечку од зелене хране. Преживањем сечке, мешавине сламе и зелене хране, постиже се тешња веза и темељније жватање, па и искоришћавање хране и онда је додавање крме у омањим количинама врло корисно. Нарочито се код музара показао такав састав оброка као изврсан.

Затим не пропустити да се редовно даје и помало соли. Исто је и са појењем стоке. Обично се може чути погрешно тврђење, да се стока кад наступи доба храњења сочном храном не мора толико појити. Но о противноме се може сваки уверити ко на пашњаку има појила. Баш при храњењу зеленом, сочном храном, стока много жедни, јер се при варењу зелене хране, јавља превирање њено у желудцу, развијање топлоте дакле — загревање и стока жедни, потребује више воде да пије.

Због тога је на пашњаку прва потреба имати *појило*. Где реке или потока нема, или овај преко лета хоће да пресуши, ту се ваља помагати, да се укопа буре од гаса, на ударцу издани, да се вода накупља, или се морају набијати у земљу амерички шмркови. Ваља близу извора или шмрка, пренети корита и валове, заитати воду кофом, па из валова стоку појити.

Ако поред свих мера обазривости ипак понекоме и понекипут надун наступи, онда се што пре ваља помоћи једним од начина изложених у белешци о томе.

ПРАШЕЊЕ И ОГРТАЊЕ

Биљке које се сеју врстачно у већа одстојања, на кућице или оџаке, за време свога пораста захтевају више неге и нарочитог рада и обраде земљишта. У најглавније радове који условљавају пораст и ваљан напредак оваковних биљака спада *окопавање* ради чега се и зову окопавинама.

Окопавине се морају преко лета једном или два пута копати — *прашити* — а некоје још и *огрнути*.

Наш народ је до скора од окопавина гајио само кукуруз а до некле и кромпир, а у новије доба тек одпочело се у приличним размерама и са гајењем сточне и шећерне репе, сирка, чичоке и још некојих биљака које за време свога пораста условљавају чешћу обраду земљишта.

Раније се могло окопавање вршити искључиво ручном радном снагом кад су постојале задруге и када су мање површине земљишта стављане под културу. Данас, када фабрична предузећа напредују и када се земљорадник има борити са оскудицом ручне радне снаге, већим издатцима и такмичењем производа на страним тржиштима — мора се настати, да се производи што бољи а што јевтиниji на трг изнесу и приходи од земљишта увећају. Ово се може постићи само тако, ако се издатци на обрађивање земљишта сведу на што мању меру а при томе производи за време пораста што пажљивије и боље обрађују и негују.

Прва копња која се окопавинама указује зове се прашење. Не праше биљке из једипог разлога да би се коров уништио. Прашење има и са других разлога свој велики значај. У пракси је утврђено, да се бољи жетвени резултати постижу када се окопавине чешће праше, јер:

а) растварање биљне хране у земљи убрзава се омогућеним бржим и лакшим приступом ваздуха у дубље слојеве оранице;

б) влага се у земљи брже и правилније распоређује, а тиме се биљке сигурније снабдевају потребном влагом, и лакше се одупиру суши;

в) бржим и јачим пуштањем корена у земљу биљке боље и сигурније црпе храну за свој опстанак и јачи напредак и

г) утицај бактерија које прикупљају и претварају везани у прерађени азот убрзава се и појачава.

Овим је јасно доказано, да се прашењем односно копањем не жели постићи само једностраност у уништавању корова, већ да оно има поред овога и у другом погледу врло важан значај.

Када биљке порасту за судланицу, предузима се прво прашење, овај посао предузима се мотиком или *плугом прашачем*. Прашача има разних састава. Има их који окопавају један (сл. 1), а има их који окопавају више редова.

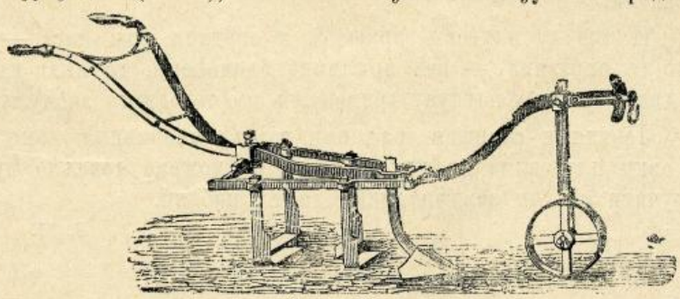

Слика 36.

За наше прилике, и за сада још — док се земље боље не разраде — ради лакшег руковања могли би се задржати на једноставним и једноредим прашачима који се састоје из три раончића. Ови раончићи углављени су у дрвени или гвоздени гредељ, и то један напред а два позади. Предњи је са обадве стране оштар. а стражњима су само унутрашње стране изоштрене. Прашач помоћу гредеља наслања се на

један точак, који сем за наслон служи још и за подешавање дубљине копања.

При прашењу треба настати да се што већа површина земљишта прашачем између редова окопа, а то ће се постићи само тако, ако се задњи раончићи размакну тако, да скоро редове додирују. Не треба се плашити да ће се прашачем оцаци посећи, јер кад би то местимично и било, опет би се штета надокнадила мањим издатцима на ручним радовима.

У прашач могу се презати и коњи и волови. Да би рад брже ишао добро је, ако се може, спрегу мењати. Два коња могу се мењати сваки сат. Ако су коњи слаби, онда треба презати два коња и то не упоредо као у колима, већ истим редом један за другим. Када се волови припрежу, треба јарам шири направити, тако, да волови не иду истим редом, већ по онима са стране. Иза прашача треба три до четири радника који ће извршити копњу око оцака.

Количина рада зависи од стоке, својства земље и од тога, да ли је земља коровљива. У средњу руку може се урадити са једним прашачем и 3 до 4 радника $1^1/_2$ до 2 ектара дневно. Ручним радом требало би за оволику површину 20 до 30 радника. Рачун је лако ухватити, па с тога објашњења и не треба.

Када биљке (кукуруз. кромпир и т. д.) порасту од прилике 0.40 до 0.50 метара онда их треба *огрнути*. За огртање употребљује се плуг огртач који има две дашчице (сл. 2) и један точкић напред на који се гредељ наслања. На точку се обично удешава дубљина, а дашчице се могу скупљати и растављати према ширини редова. И у загртач припрежу се

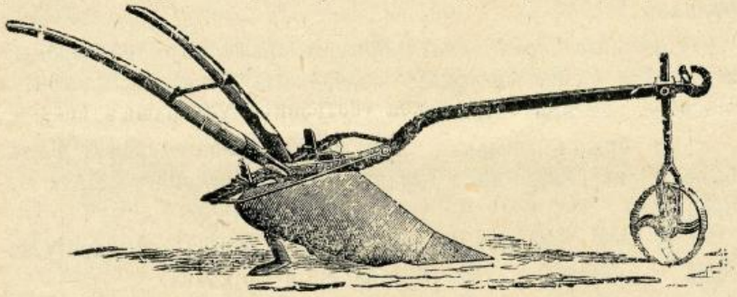

Слика 37.

коњи и волови као и код прашача. Дневно се може коњима загрнути 2 до 2.5 ектара кукуруза или кромпира. Поред радника који управља огртачем треба још један који иде за загрнутим редовима, струкове исправља, или плугом загрнуте из земље вади и намешта. Овај посао могу и деца радити но тада је потребно више деце да би рад за огртачем постигли.

И ако су плугови прашачи и огртачи код нас — у некојим окрузима — већ прилично одомаћени, то ипак нису до данас ушли у потпуну примену, и ако то одиста заслужују.

Јевтин и савршен рад при гајењу окопавина само се са овим плуговима постиже, с тога не можемо довољно препоручити сваком земљораднику да их набави.

J. M.

МОРАМО ОБЕЗБЕД. ОСНОВИЦУ БОЉЕМ И ПРИХОДНИЈЕМ СТОЧАРСТВУ

С. Г. и А. Г.

(свршетак)

Наравно — и луцерка, као и свака друга пићна и усевна биљка, не може баш свуда, на сваком земљишту и под свима околностима да успева. То је најзад тако природно и разумљиво и о томе мора сточар да води рачуна. Тако, њу не би сточар могао гајити у крајевима сувише сурове климе, затим на планинским височинама без заштитних шума, па онда и на оним земљиштима, где би њен опстанак био уопште непоуздан, где би могла лако да промрзне или из ког другог разлога брзо да изда. За све те, и сличне случајеве, помаже се данас сточар опет истим средством, јер има на расположењу других дугогодишњих пићних биљака, које и тамо успевају, где луцерка хоће да изневери. За те случајеве употребљава се луцерка у смеши (помешана с извесним пићним травама), па онда жута луцерка, па еспарзета...

Али, сем луцерке постоји још једна пићна биљка, такође од велике важности за сточарство, а то је сточна или кравља репа, која спада у ред једногодишњих биљака-окопавина, а даје у огромним количинама добру храну за сваку врсту стоке. И ако веома споро, сточна репа почела је већ добивати право домаћинства у пољопривреди Србије.

А друге, толике пићне биљке.... трогодишње, двогодишње, једногодишње — познате су код нас врло мало, тако, да су готово рећи већином чак и непознате.

Што гајење ових пићних биљака није до сада код нас могло бити јаче одомаћено, — сем поменуте наше немарљивости и чекања да ватра до ноката догори — узроци су још и у томе, што је семе свих тих биљака скупо и то не само од оних, које се код нас не гаје, већ чак и од оних, које се и код нас гаје, јер се и од њих семе не производи у земљи, већ се набавља са стране. За тим, узрок је још и у томе, што нам сточар оскудева и у приликама за углед, јер се на жалост многе, а врло често и ниједна од тих биљака не гаје *редовно* ни на самим нашим државним, угледним и школским добрима. Даље, узрок је и у томе, што пићне биљке и њихово гајење изискују плодне и добро обрађене орнице. Колико се још и данас непрестано у нас греши у правилној и темељној обради земље — на жалост познато нам је свима. А да ни употреба стајског ђубрета није свуда правилно уведена и да се смишљено не примењује, није потребно овде нарочито наглашавати. Код нас се још нико не брине за уредно збринуто ђубриште, за марљиво скупљање и разумно неговање стајског ђубрета све донде, док не дође време да се снесе на њиву и ливаду. Уопште, једном речи: код нас се још довољно не појми важност гајења пићних биљака, које у области сенокоша-ливада постадоше прво јака допуна, па потом и права, и чврста основица сточарства у целоме свету. Код нас се на против још ни њива за ратарске усеве не негује и не обрађује онако, како би то већ требало да буде па да потпуно одговори данашњим привредним потребама, данас, кад се и код нас осећа сва недовољност жетвеног приноса са обделане јединице. Њива нам даје још увек само хлебну храну, та се храна сматра још непрестано као једини и главни усев на њиви; да се пак принос и тога „јединог“ усева повећа — врло мало се ко год брине; а да се предузму рад и мере на увођењу и распрострањењу гајења пићних биљака, које су данас темељ сваком напредном сточарству, требало би прво рашчистити са свима тим и осталим сметњама, о којима смо горе говорили. Овде нам је једно велико, отворено поље за рад — само треба мало више добре воље и истрајности.

Основица, полазна тачка, и за овај рад биће пре свега брига за *добро обрађивање и појачавање плодности орница*. Јер добро обрађена и довољно нађубрена земља даје већ јемства и изгледа и за добар принос усева. Кад се та два главна посла како ваља отаљају — може се рачунати на прави, стварни принос и од хлебних и од пићних усева. Земљорадник се мора учити и навикавати да се у неста-

шици хране, нарочито и баш у току самога лета, испомаже засејавањем и *осталих пићних биљака*, а сем тога, мора се учити и навикавати и *на паметно управљење распореда* за сејање ових пићних биљака на појединим деоницама. Ово му је потребно за то, да може преко целога лета накосити редом са тих деоница увек довољно свеже хране за исхрану своје стоке. Па онда, мора се навикавати на *марљиво сабирање и брижљиво неговање ђубрета*, на *темељно ђубрење* орница. И најзад — уз боље запатништво, одгајање стоке — *и на разумно храњење стоке*, те да добије и више користи и каквоћом бољи принос, који ће му онда стока пружити.

Гајење пићних биљака, о којима је у овом чланку реч имају за нас нарочите важности још и са других тачака гледишта.

Ваља се само сетити оскудних и рђавих пољопривредних година, било кад поводањ у недоглед држи, када потопи поречја и долине, било кад завлада бескрајна суша; или кад луцериште — детелиште — и усеви због јаке зиме промрзну, нарочито од голомразица или од мразева кад се снег преко дана отопи а преко ноћ смрзава — онда се једним делом или целе такве године осећа највећа невоља у несташици хране за стоку. Стока таквих година једва изнесе главу из зиме, одржавши на једвице јаде душу и здравље. Па како се обично много стоке преко зиме оставља, а обично јој се мало, и још мање добре хране за зимовник спреми — онда није чудо што наша стока неколико зимњих месеца готово гладује и једва чека да се први злак траве јави, да први зелени калац жељно загризе.

Ето и тој нашој недаћи у сточарству да доскочимо, пружају нам моћно средство опет оне исте пићне биљке, које већ саме по себи играју данас пресудну улогу у исхрани стоке.

Најзад још једна велика корист и добит. Све ове пићне биљке, а нарочите оне лептирастог цвета — као што су детелина и мехунасто биље — одликују се особином, да извесним својим деловима збирају најважнији састојак усевске хране непосредно из ваздуха. Тај драгоцени хранљиви састојак јесте азот, који оне у свом корену, жилама и бокорима слажу и згомилавају и на тај начин остављају у подлози својој, снабдевају њиме земљу за наредне усеве. Сем тога, у групи ових пићних биљака има таквих, које немају поменуту особину за збирање азота, али оне, као и збирачице азота, производе грдну зелену масу, за чије су стварање утрошиле земни азот (амонијак претворен у азотну и шалитрену киселину) т. ј. примиле тај азот у се, у своје ткиво, стабло.... Према томе, већинч ових пићних биљака, сем свих осталих користи, о којима је раније било речи, служе још као моћно средство за тако звано *зелено ђубрење* у свима оним земљорадничким земљама, где се води разумна привреда са земљом. Те биљке се ради зеленог ђубрења засевају *као узродице или као међусевице*, дакле *као узгредан или као споредан усев између два узастопна главн а усева*, усева за људску храну и потребу.

Наравно, у овом случају те пићне биљке не засевају се ради тога, да се на зелено косе, да се дакле употребе као зелена пића за храну стоке. На против, оне за овај случај имају да послуже другом опредељењу, као што смо горе рекли да нађубре земљу, те се с тога, пошто достигну довољан пораст, заору, да у земљи струну, да земљу за наредне и потоње усеве поправе, опораве и ојачају.

БЕЛЕШКЕ

Надун — опасна болест нарочито код преживара — Са наступањем храњења домаћих преживара, на паши или из руке, зеленом храном, прилика је, да се појединo грло алапљиво преједе, нарочито свеже, росне и једре детелине и да се напне, надује и угине. Ово надимање долази отуд што једра зелена храна, нарочито росна и успарена, у бурагу марвинчета, почне превирати, развијати силне гасове, који бураг разапињу. Разапет бураг све више притискује и гуши и остале унутрашње органе у животињском телу, отежава дисање, па даљим надувањем дотера дотле, да и дисање пресече и грло се угуши.

Болест по себи није опака и ако је смртна, ако се благовремено усмотри и спречи, ако се грлу за времене помогне. Услед напона гасова и надимања, спречавање дисања изазива јаке болове и живинче може на пречац да угине после $^1/_2$—1 часа.

Кад се почне болест развијати, марвинче које је најпре престало јести, узнемири се, почне осећати болове, намешта се да мокри и да балега, а не може, док се најзад и трбух не надује и чмар се напоље не помоли.

Чим се примети треба трљати грло што снажније гужвама сена или сламе по левом боку трбуха. Издићи му главу, извући језик па по корену језика голицати га каквим прутићем, на подригивање и бљување. Или треба обло дрво, клип, завући грлу у уста, крајеве везати за рогове, па јурити га, да кроз отворена уста, услед снажног кретања и напрезања, и убрзаног дисања, гасови излазе напоље, те да се грло спасе.

Ако се болест одмах не примети, но тек доцније, онда горње неће помоћи. Онда треба употребити унутрашња средства која гасове упијају и везују. Креч, сапун, цеђ, таква су средства. Кад не помогне само трљање и клип, као и јурење, онда угасити 1 лажицу (кашику) креча у $^3/_4$ литра воде, па силом сручити говечету да попије. Једнако и даље гужвама трљати трбух и поливати га од времена на време водом. Много брже утиче други један лек: 10 грама раствора нишадора у шпиригусу и 10 грама терпентина у $^1/_4$ литра воде. Понављати лек, сваких $^1/_2$—$^3/_4$ часа докле трбух не спласне. Кад се течност сипа грлу у уста, треба да је гута у крупним гутљајима, јер ће само онда доспети у бураг.

Ако ни то не помогне, но се осећа напон и чврст бок кад се у њ притисне, онда помаже последње средство — *трокар*. То је нарочити нож округао или пљоснат, а само на врху оштар, у отвореној канџији од метала. Он се управи — наслони — у „гладну рупу“ испод кука, да врх буде окренут ка десном доњем колену говечета — дакле укосо — па се снажним ударцем по дршци ножа утера цео нож заједно с канијом у бураг. Нож се извади а само канија остане у рани. Одмах покуљају гасови, па и храна кроз канију, зато чешће чарати дрвцетом кроз канију да се не заптива. Трбух брзо спласне а канију држати забодену докле год и најмање гаса излази. Грло је онда спашено. Ко нема овај нож може обичним ножем, што тањим само, извршити овај убод, а у место каније увући какву цев.

Потом на спашено грло мотрити, не хранити га неколико недеља никако зеленом пићом, ни храном која надува, већ сувом снажном храном и по мало, а почешће полагати.

Стеоне краве оболеле од надуна хоће да се изјалове и да побаце.

Код оваца и коза и не употребљују се унутрашњи лекови, јер се болест махом примети у последњем тренутку кад ваља спасаватт... Коњи ређе пате од надуна.

Трокар и за говеда (коње) и за овце и за козе може се набавити увек код Пољопривредног Друштва и стаје први око 5, а други око 3 динара.

Плесан или пепелница (Оидиум). — Ова се болест у виноградима код нас јављадоцније, на срећу, али како она може бити врло опасна као год и пламењача, зато што спопада и лишће и ластар и грожђе, то се не сме допустити, да се осили и да постане редовна напаст по наше винограде, но је треба спречавати и сузбијати. Лист лозни, као и ластар, покрију се сиво-мрким прашком, а грожђе осем тога што се навуче сивим прашком, испуца, из зрна вири семе и грожђе нагло иструне.

Поуздан лек против ове болести пронађен је у чистом *сумпорном прашку* који се дуваљком и запрашивачима растура по чокоћу. Запрашивање треба вршити само по тихом и топлом времену. И то радити бар двапут: први пут док је лоза у цвету, а други пут пред шарак и то ће бити довољно да се болест спречи, али ако би се појавила и у том размаку времена, треба, чим се примети, било на листу, било на ластару или гроздовима одмах запрашити.

На хектар винограда треба сумпора 15 до 70 кг. За прво запрашивање и кад је болест слаба, довољна је и најмања количина.

Сумпорни прашак стаје 40 пр. дин. килограм, а *запрашивач* 9 динара. Пољопривредно Друштво има их увек на стоваришту.

Црњевина (антракноза) — коју зову у нас и *рак*, због великих рана, у средини изгрижених, што их ова болест направи по лози, а лист избуши ситним шупљикама које около имају црн круг. Има и тачкасте црњевине, која показује на листу и на ластару црне тачке и она се махом показује на америчким лозама: Солонису и Рипарији.

И против ове болести помаже запрашивање смесом сумпорног и кречног прашка.

За *прво запрашивање* смеса од 4 дела сумпора и 1 дела креча;

За *друго запрашивање* узети 3 дела сумпора а 2 дела креча;

За *треће запрашивање* 2 дела сумпора и 3 дела креча.

Где се болест почне редовно појављивати, треба с јесени или рано с пролећа мазати крље топлим раствором зелене галице и то на 100 литара воде: 56 кг. зелене галице и 1 литар сумпорне киселине, али треба бити обазрив при употреби ове последње.

Противу ових, као и осталих болести на биљу препоручујемо у издању друштвеном, као XV практичну пољопривредну поуку, ваљано делце нашег стручњака за то г. Николе Ранојевића *О болестима и штеточинама гајених биљака;* књижица стаје 60 пара динарских.

ГЛАСНИК

Извоз дувана за Француску. — Управа француских државних монопола, купила је од наше Државе 330 бала у тежини 10.507 килограма српског непрерађеног дувана у листу берbe 1906 године и извезла за своју потребу.

Извезени дуван, произведен је из српског семена и одгајен у околини Алексинца.

Сав извезени дуван, IV је (последње) класе и нарочито одабиран затворено мрке боје, који је и јачи, док међутим, за Африку се траже слабији дувани и отворенијих боја — бели.

Тражња махом IV класе дувана за извоз, објашњава се тиме, што се на овој класи има бољих прихода, а тежња Француза за јаче дуване, долази свакојако отуда, што они, при пушењу већином не увлаче дим у себе, док међутим, Африканци ово чине, па зато се тамо и извозе слабији дувани.

Дуван је продат по цени коштања од по 1·04 динара по једном килограму са 15% зараде.

П. М. Р.

Савршеније пољопривредне справе и гајење шећерне репе. — Гајење шећерне репе у тесној је вези са уношењем у народ савршенијих справа, пошто се само савршенијим справама може земља добро обрадити, а на добро приуготовљеној земљи и шећерна репа боље резултате даје.

Управа шећерне фабрике водила је рачуна о овоме, па је одмах по одобрењу гајења шећерне репе у округу пиротском, послала и својих 16 комада Сакових плугова и 4 гвоздене дрљаче, које су справе уступљене одгајивачима шећерне репе на дво-годишњу отплату.

Овим је постигнуто:

1. Што се увођењем гајења шећерне репе проширује плодоред;

1. Што се гајењем шећерне репе уносе у народ савршеније пољопривредне справе, чије ће се дејство запазита и на осталим ратарским усевима;

3. Што се гајењем шећерне репе добивају пољопривредне справе на почек — отплату, а ово много чини: и

4. Што се од гајења шећерне репе има боље користи него ма од кога другог ратарског усева.

Гајење шећерне репе у округу пиротском. — Ове је године први пут одобрено гајење шећерне репе у округу пиротском. И ако народ онога краја доста с неповерењем прима сваку новину, опет се може рећи, да је одзив био задовољавајући, јер се пријавило одгајивача за производњу шећерне репе на површини од око 120 хектара. Упису је много допринела и та околност, што су произвођачи поред саме жељезничке пруге, где ће бити откупне станице и то једна у Пироту а друга у Белој Паланци.

За гајење шећерне репе пријавили су се само одгајивачи из Пирота и из четири села око овога, а из Беле Паланке са произвођачима из пет оближњих места.

Пада у очи, што се нико није пријавио за гајење шећерне репе из главнијих места у долини нишавској, као што су: Крупац, Вел. и Мали Јовановац, Трњане и Суково, где има тако плодног земљишта за ову сврху, да се боље пожелети не може. Ово је свакојако дошло отуда, што није одобрен откуп и на суковској жељезничкој станици, већ би се репа морала носити чак у Пирот, што би подоста стало, јер су поменута места доста удаљена од откупне станице, а нарочито Суково, које је удаљено од Пирота јаче од 3 сата.

Леп пример. — Заузимањем г. Милоша М. Тодоровића, државног економа за округ пиротски, Стални Окружни Одбор округа пиротског, претплатио је на *Тежак* за 1908 годину све школе у округу, којих имаде на броју 52.

Збиља, овакав рад, заслужује у пуној мери пажњу и доиста служи за пример, јер и ако је цена *Тежаку* мала, опет је то за школе незгодно поред осталога још и зато, што оне немају готових новаца у почетку године, када им је овај потребан ради претплате, што оне добивају лист у пола цене, ако претплату плате у напред за целу годину, док међутим, на овај се начин постиже смер, а у материјалном погледу ништа се не губи нити добива, пошто се школе и иначе издржавају из окружног прireза.

Бележећи овај леп пример, желети је, да се и остали државни економи и Стални Окружни Одбори угледају на овај тако рећи најсиротнији округ у краљевини Србији.

Похвално. — Стални Окружни Одбор за округ пиротски, претплатио је на „*Тежак*“ за ову годину све општине у округу пиротском.

И ако је округ пиротски у ново-ослобођеним крајевима Краљевине Србије, један од најсиромашнијих, опет се види, колико се тамо цени важност *Тежака* за српског сељака. Овим начином даје се могућност пољопривредницима, да бар код својих општина сазнају оно, што се износи у органу Српског Пољопривредног Друштва, а што иде у корист српске пољске привреде па и лично у корист њихову.

Камо лепе среће, да и остали окрузи следују овоме примеру, те би се овим путем уносило више знања у народу.

Оцена каквоће свињетине пробањем. — Аустријско Пољопривредно Друштво приликом изложбе угојене стоке приредило је оцену каквоће свињетине пробањем стручне комисије из заинтересованих кругова са задатком да даду оцену о потрошној вредности разних свињских раса. Пробање меса закланих грла подједнаке старости раса: енглеске, мелеза енглеских, немачке расе (вестфалске), галицијског и ческог (укрштањем облагороћеног) свињчета, вршено је под овим условима: Од сваког свињчета узето је исто парче меса (каре); месо је зготовљено под надзором одређеног одбора на исти начин, а комисија није знала при јелу и оцени које је која свињетина. Оцена је вршена на основ поступка бележења (пунктирања) одлика које опредељују потрошну вредност и то: по боји (3 тачке или белешке), мирису (3) укусу (5), финоћи влакна (5) сочности (3) мекоти или кртости (5) и каквоћи масти (3) свега 27 бележака. Сваки члан комисије од близу 40 чланова добио је за свако јело (пробу) за уписивање бележака по једну листу; оцена појединих проба испала је прилично подједнака.

Резултат оцена био је: немачка раса (вестфалска) добила је 23·5, енглеска 22·6, енглески мелези 19·5, галицијско свињче 19·4, ческо свињче 16·5.

Разуме се да овај резултат не би могао бити меродаван по оцену и запатне вредности појединих раса, јер у томе имају реч и други неки меродавни чиниоци. Да се може чинити што приближније тачно упоређење било би потребно, да се под надзором одбора ставе грла једнаке старости на храну рад гојења, да се хране на исти начин и истом храном, па да се једновремено и покољу. Разуме се, да при том игра велику улогу и резултат клања: не само мера, већ и однос живе мере ка кланој, количина костију, домерак и губитак клањем, однос меса и масти итд.

Једна оштра оцена вестфалског свињчета — т. ј. оног свињчета које је при горњој оцени добило најбољу оцену пробањем, изашла је од једног стручњака у „Oest. Fleischselcher Zeitung“ која гласи: „треба сва средства употребити да се утре запат вестфалског свињчета из доње Аустрије, јер та раса даје производ који је за велику потрошњу потпуно неупотребљив. Свињче је високо на ногама, крупних костију и мршавих бутина, има јако порозну кожу и месо у кланом стању није марморирано, већ ружног изгледа, а печено тврдо и суво. Можда ће што вредити за кобасице, али никад као месо за потрошњу, јер и најсиротнији потрошач има права на добро, фино-влакнасто и сочно месо.“

Продајне цене на последњој аустријској изложби угојене стоке. — На изложби од 10—12 пр. месеца по нов. било је: волова 598, бикова 76 и крава 86, укупно 760 грла говеда, од тог броја на изложби је продато 552 грла а 206 већ раније је било погођено. Продати су: волови по 76—116, бикови по 70—104, краве по 65—108 од (100 кгр.) живе мере, а 160 за укупну цену од 2600 круна (160 тежак 1760 кгр.).

Проучавање аустријских сточних тргова. — Пруска земаљска скупштина одаслала је комисију у Беч, Будимпешту и Грац, да проучи уређење тамошњих сточних тргова и да испита, да ли ће бити корисније куповати стоку по живој место по кланој мери.

Сточне заразе у Италији. — Аустријски аграрци били су у своје време и противу увоза стоке из Италије, доказујући опасност од сточних зараза. Сад понова указују на велику опасност по сточарство услед зараженост талијанског сточарства. Од 9—15 марта ов. год. по нов. утврђено је тамо 11.937 случајева обољевања од устобоље и шапа.... И знате ли због чега је то? *„Томе се не треба да чудимо кад знамо да Италија стоји у слободном сточном промету са.... балканским државама.“*

Берба дувана у Мађарској 1907 године. — Прошле године било је у Мађарској одобрено да се засади дувана на 50.453 хектара Са ове површине на 35 откупних места откупљено је 628.756 q (товара) у вредност од 26,750.162 круне. Просечна цена износила је 42·54 круне од 100 кг. (1906 г. круна 38·15), дакле за 4·39 кг. већа но прошле године. Сушење, глачење и паковање било је врло брижљиво извршено тако. да је од укупне бербе само 8697 q (1906 г. 58.184 q) по знатно нижу цену откупљено као шкарт.

Ове податке вреди упоредити с подацима изнетим за откуп наше бербе дувана те да се види, да су у нас готово три пут веће просечне откупне цене.

Стање пастува у Аустрији 1907 године. — По званичним податцима њиховим видимо да је пр. год. било на запатним станицама у земљи на 451 државних и осталих повлашћених станица 2385 пастува.

Од тих било је енглеских пунокрвних 63, полукрвних 712, норфолшких 63, оријенталских (арапских) пунокрвних 56, полукрвних 419, липицанера 113, кладрупских 3, норманаца (нониуса) 5, ладнокрвних коња 893.

На поједине покрајине падало је пастува: Доњу Аустрију 80, Горњу Аустрију 66, Салцбург 42. Штајерску 220, Крањску 118, Краину 77, Примор. земље 23. Тирол и Форалберг 59, Ческу 535, Моравску 350, Шлеску 65, Галицију 599, Буковину 109, Далмацију 42.

Производња меса у Немачкој 1907 године. — Привредни саветник Хертер рачуни, да је за 1907 у Немачкој поклато:

	грла	меса на грло	укупно меса кг.
говеда	3,418.264	235	803,292.000
телади	4,369.351	40	174,774.000
оваца	2,897.010	20	57,940.200
свиња	20,999.356	80	1,679.948.480
			2,715.954.760

Значи потрошња меса на главу и на годину износи 44·523 кг. и то: 13·168 (29,52%) говеђине, 2·865 кг. (6·42%) телеће 0·95 кг. (2·16%) овчетине и 27·54 кг (61·9%) свињетине.

Српска извозна кланица у Нишу. — Као што читамо у „Wiener landwirt. Zeitung“ аустро-угарски конзулат у Нишу јавља о намери „Прве Балканске Банке“ из Београда, да оснује у Нишу велико сточно тржиште у вези с кланицом. Нишка општинска управа уступила је предузећу бесплатно земљиште у 12. ха. под условом, да све грађевине за чије ће се подизање утрошити најмање око 200.000 динара, по истеку 25 година или на случај и ранијег престанка предузећа, прећу без икакве накнаде у општинску својину. Нишко сточно тржиште смерају подићи по обрасцу штајнбрушкога, с том само разликом, што сем клања стоке за унутрашњу и спољну потрошњу оно ће служити спољној трговини како са живом, тако и са кланом стоком, у првом реду за Мисир и за Италију и ако потреба захте и за остале земље. Држава је предузеће ослободила кроз један низ година од пореза и дажбина, а транспортима намењеним извозу даће на железницама и спуштену подвозну тарифу.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Жировница, 2 маја 1908 године.

Напаст од гусеница. — Јест, да смо у овоме крају и прошле године имали много гусеница, по шљивацима и осталим воћњацима, али смо их чистили и таманили и чишћењем смо им спречили пута те нам не сметоше воћњаке. Што је нека гусеница остала ми смо зимус мехурке поскидали и спалили у ватри. Кад би у половини прошлога месеца, цветаше воћњаци да нам је милина гледати, сви смо се захвално радовали почетку нашим воћњацима, јербо имаше прилике да ће род одржати, пошто су воћњаци доцкан цветали. Али нам та радост и нада у брзо се претварише у тугу и жалост. Кад воћке прецветаше без икакве опасности, услед садање суше дуваху суви ветрови и то ноћу, тек по неко јутро видесмо мноштво ситних малих гусеница по шљивацима на шљивама

како се лепршају од ваздуха на некаквим влакнима која су изгледале на „паучину“ и то веома ситне и мале и како које јутро све више и више док напослетку видесмо шта би од наших шљивака идр. воћњака јер силна гусеница за два-три дана поједе хектарима шљиваке и то не само на појединим местима већ редом цео Срез Крагујевачки почевши од Брзана па на више до Сабанте и то што ми је очигледно познато, а и даље их има. Устали сељаци са својим чељадма па чисте и боре се али узалуд муке, јер да су веће и одраслије зар би се могло успети и одолети, али сасвим мале, те се не може ни видети кад се оборе на земљу. Али јадни сељани прионули те чисте, све им се вратови понадували од гусеница, само да би очували бар будућност ако не род (плод) ове године. Узалуд већ се очигледно види, да нам је садања гусеница уништила плод за пет па и више година. Па не само плод него и бујност воћака, јер ће јадне воћке бити готово целог лета без листа.

Да је имао раније ко да предскаже да ће ова напаст овако овладати, ја бих скупио кулук те бих и шуме чистио, јер сва ова гусеница доће из шума, помоћу ваздуха и ветра. Али ко је то могао знати кад је лањске године није било по шумама, а сада видимо да из оголићених шума преноси ваздух у воћњаке, и тамо видим тек сада где су им презимила јаја по дрвету и од куда је ова напаст изишла: нешто из шума а нешто из *кућних кровова* и осталих *зграда, тараба, зидина* итд. у сакривеним местима, где нисам ни замислити могао да ће она бити тамо скривена, јер имао сам прилике јуче да видим. Једну шталу понављају ми мајстори и кад почеше да скидају ћерамиду, и преврћу једну по једну суљајући их низ даску на земљу, у сваком коритастом делу од ћерамиде има 10—15 гомилица гусеничних јаја; кад преврне ћерамиду она се оздо само жути од излежених гусеничних јаја. И онда ко је могао знати да се она ту налази. Те од сада морамо све зграде с јесени препокривати и јаја од гусеница лепо чистити да ако их утремо, иначе не, јер кад буду приспеле за завијање оне се размиле свуда, и где приспу ту се и завијају. Ове садање гусенице морамо стрпети док одрасту, па онда са породицама трести дрвета и кад попадају на земљу онда их газити, те да им пре него што се почну завијати досадимо. Поред свега осталога имам да вам кажем да је овамо сувише зло, суша нас доведе у велику опасност, за стоку је несрећа нема шта ни по лепеничким ливадама да пасе а некамоли по брдњим, а за усеве нема ни говора „пропала ствар“, не буде ли најдаље до 9—10-ог овог месеца кише летовина је свршила. Још нам нада стоји у винограде који су рода понели, али ће у скоро и они позависети од суше.

Божа Радивојевић.
економ.

Бр. 2. ЦЕНОВНИК

Пчеларског прибора и справа, које се могу добити са стоваришта Српског Пољопривредног Друштва, а по ниже изложеној цени:

	динара
1. Кошница полошка мод. А. Ж., са 16 оквира дупли дувари	13·—
2. Кошница полошка мод. А. Ж. са 20 оквира, 2 лета и Ханемановом решетком, — дупли дувари	14·—
3. Пчеларска капа	2·—
4. Аутоматска Лајансова дувљака, за кађење 20 минута	11·50
5. Пчеларски мех обичан	5·—
6. Цедница за мед (сито и левак)	5·—
7. Цедница за восак најпростија	4·—
8. Кантица за заливање саћа, с топионицом, сацаком и стакленом лампицом за шпиритус	4·—
9. Лампица за саће (ручна)	2·70
10. Ројњача за заклапање и за мотку	5·70
11. Кеса за хватање роја (намешта се на кошницу)	3·70
12. Трутоловка	3·50
13. Дугачки чистач (за подњачу)	1·50
14. Кратки чистач (за дуварове)	1·50
15. Чистач са ножем и куком	1·50
16. Чистач са лопатастим ножем и куком	2·—
17. Нож за одклапање ћелија	1·—
18. Гребло за одклапање саћа	2·—
19. Дрљача за одклапања саћа	1·30
20. Четка од челичних жица за одклапање саћа	4·—
21. Кавез за затварање матица	0·30
22. Кавез за хватање матице	1·20
23. Изгон пчелији из медишта	0·85
24. Нож за подрезивање вршкара	1·50
25. Вештачка воштина (сатна основа) 1 кг.	6·80
26. Преса за ливење вештачког сата — без прибора, са ивицом поцинкованом	40·—
27. Преса за ливење вештачког сата без прибора с ивицом од алуминиума	50·—

Пресе се могу добити и са целокупним прибором (треба питати за цену), као огњиштем, судом за топљење воска, цедилом, кутлачом, четком за прање пресе, ножем за искрајање ливеног сата итд.

Бр. 3. ЦЕНОВНИК

Разних потреба и прибора за пољопривреднике са стоваришта Пољоприв. Друштва и његових Подружина.

	динара
Плави (кисели, сињи) *камен* испитан, чистоте 98—99%, против перонспоре и осталих болести, као и гари на житу, бурад од нето кл. 250, бруто 260 и на мање 1 кл. по	0·75
Рафија мадагаскарска, особито чиста, жилава и јака, у плетеницама и балама (највише до 100 кг. нето), 1 кг. по	0·75
Сумпор у прашку (*сублимат*) *најчистији* за запрашивање винове лозе од плесни (пепелнице) и црњевине 1 кг.	0·40
Прскалица „Крајина“ наново опробана комисијски и под гаранцијом 1 комад по	32·50
Сав прибор за прскалице (прева и плоче од гуме сисак с пужићем итд.) може се добити увек обашка.	
Запрашивач за запрашивање сумпором 1 ком. по	9·—
Бодљикаве жице за ограде, каљене и поцинковане, с 4 кратке безопасне бодље, у котурима од по 25 кг. (преко 200 м. дужине) 100 кг. по	52·—
Глатке жице за лозу — шпалире — нарочито двогубо каљене, да су витке и жилаве (око 3500 до 3800 м.) 100 кг.	55·—
Брдски плуг „Балканац“ — обртач с точком	39·—
Мухар за пињу и за сено и за сушно лето, као и за доцније сејање (на 1 ха треба семена 30—35 кг.) 100 кг.	30·—
Ручна сејалица америкаиска, за сетву омашке ситнијих и крупнијих семена, 1 комад	30·—

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
Топличке окружне подружине за 1907

I.

РЕЧ

г. Влад. Д. Илића окр. начелника на пољопривредном Збору у Прокупљу 16 марта ове године.

„Брза река поред нас тече,
„А ми на брегу наше несреће,
„Градимо брода; нема се часа
„Сутра смо жртва бурних таласа...

Пољска привреда је код нас, као једне чисте земљорадничке земље, прва и најважнија грана земаљске привреде у опште. Она је управ *темељ и снага државе*, па наравно, ако тај темељ није ко што треба, како ће цела држава зграда и општа нам кућа ваљати и напредовати? Ако пољска привреда није напредна, ако се земљорадња не врши паметно — рационално, одкуда ће онда бити напретка у опште?

Наш народ има све услове за напредак у сваком, а нарочито економном и културном погледу. Он је по природи својој бистар и даровит, под добрим је поднебијем, има лепе земље и у њима сваког природног блага и богатства у изобиљу, ваља само да га у своју корист уме црпети — експлоатисати.

„*Боље је умети него имати*“, вели лепо и сама наша народна изрека. А да се уме, треба знања, а за знање опет треба *писмености* и *читања*, а то је поглавито оно што нашем народу данас недостаје.

Нема лепшег здравијег и кориснијег занимања од земљоделског, само кад би наш сељак умео и знао да рационално ради, да познаје добро земљу и да се бори противу разних тешкоћа, незгода и неприлика, са којима се у свом раду срета. Да те незгоде, тешкоће и неприлике, савлада у борби за свој опстанак и напредак, потребно му је *знања и умења*. Међутим он у томе оскудева, те зато само и пати, зато је и сиромашан.

Наш сељак је доста консервативан, он нпр. неће, или се бар врло тешко прилагођава духу времена, тешко се навикава савршенијем — сувременом обрађивању земље, и паметном газдовању у опште. Често нпр. чујемо његово резоновање: „Овако је радио и мој отац и дед и чукун-дед, па ми је било добро“. Он не разбира и неће да зна, под којим су и у каквим приликама живели његов отац, дед и чукун-дед. Он не може да појми да су пређе прилике у животу сасвим друге биле, а да су данас сасвим другче и да се данас живећи под другим — измењеним — приликама, *друкче и радити мора, ако се хоће успеха и напретка, да се може новим приликама у животној борби одолети*. Време не стоји, оно јури, лети жељезничком брзином, други народи око нас гиганским кораком корачају и напредују. И ми ако не идемо за временом, ако у напретку и култури не стигнемо их, и с њима утакмицу не издржимо, ми ћемо од њих бити *прегажени* — побеђени. — А давно је речено *тешко побеђенима*.

Не прети нама данас толико опасност од топова и оружаних бајонета силних и моћних непријатеља, већ опасност за нас лежи у њиној развијеној, а нашој на жалост, слабој и у сваком погледу *неразвијеној култури*... Лепо је рекао један наш писац: „зло ће код нас бити, докле се год капитал облагороћава и унапређује *најгрубљим зеленашлуком*, док се земља обрађује још *ралицом*, док рудно благо лежи *неексилоатисано*, док се из земље извозе сировине у најгрубљем облику, док народ поред великих река плаћа попове да му држе *молебствија* за кишу и противу поплаве, док наш сељак живи у *чатрљама* горим од модерних штала и докле год буде патио од *незнања, заблуда и празноверица*“.

Ми још немамо никакве индустрије, немамо организоване производње, нити каквог система и плана у раду уопште. Живимо од данас до сутра или што но реч „дан и комад“, не помишљајући на будућност. С тога, куд год се обазремо, гди год погледамо, свуда скоро видимо чамотињу, немар, разривеност, јадање и тужакање, како су настала тешка времена и како се не може да излази на крај. А нећемо да увидимо и признамо да смо *сви* узрок томе — да је сво зло у нама самима. Сви нпр, непрестано вичемо и надмећемо се на партијским зборовима, ко је већи пријатељ народу, а у ствари и на делу гледамо махом само себе и свој сталеж и џеп, док народу — сељаку нећемо или на жалост, не умемо да и делом помогнемо.

Наша интелигенција силази у народ само онда кад јој он треба за изборе, за гласање, иначе ретко ће после који да и дође у народ, да се с њим зближи, да га упозна, да га поучи како да паметније ради и лепше живи, да му пружи корисну књигу итд. То је дужност све наше интелигенције, а нарочито оног дела, који је у чешћем и непосредном додиру са народом као што су: учитељи, свештеници, економи, лекари, полициски и судски чиновници. Сви ови треба да свуда, на сваком месту и у свакој прилици народ поучавају и упућују, да се уписује у *пољопривредна удружења и земљорадничке задруге* и да оснива *књижнице и читаонице* где би у слободним часовима долазио и читао или слушао читање разних корисних књига, које би му учитељ, попа или други који писменији грађанин читао.

Не свршава се дужност учитеља само у школи, нити свештеника само у цркви, нити чиновника уопште само у његовој канцеларији и у оном шаблонском: „препоручујем“, „наређујем“ „решено“ и „решавано“, већ је главније поље рада *у средини самог народа*.

Али нигде веће поље рада, нигде богатије жетве, а нигде на жалост мање радника — жетеоца —, но у овом топличком, граничном округу. Земљорадња још у примитивном стању. Већина сељака нарочито у срезу добричком раде на жалост и живи још и данас (на 30 год. по ослобођењу) у свему онако, као што су и под Турцима радили и живили. Живе нпр. у удерама и кошарама, хране се џебрачки, а закопавају новац у земљу!! Са сточарством стоји још црње и горе, јер је већином све јадно, кржљаво и мршаво. Виногради су од филоксере давно пропали, а нови се слабо подижу. Воће му је још главни производ, али и на томе има се благодарити више Арнаутима и Турцима што су га подигли, одгајили и почували.

Као што видите и као што рекох, нигде већег поља и веће потребе за рад на поучавању народа уопште, а нарочито у економном-привредном погледу, но у овом запуштеном, округу. С тога дужност нам је свима да прегнемо у том правцу да што више урадимо: да оснивамо *пољоприв. дружине, земљорад. задруге* и *књижнице с читионицама*. те да народ подижемо *материјално, умно, економно и морално*. Дужност нам је непрестано делати за народ и отаџбину, како би за живота одужили дуг, који отаџбини и народу своме дугујемо. — У то име на посао и нека вам је сретан рад!

II.

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ

о раду Топличке окр. пољопр. подружине за 1907. год.

Као што је познато, ова је подружина основана тек почетком пр. год. те се од ње нису ни могли за овако кратко време да очекују неки видни радови по напредак пољске привреде у округу.

Да се покажу видни успеси делања оваквог једног удружења, потребно је и дужег времена, и истрајног рада и новчаних средстава. Међутим ова подружина сада још располаже са једном веома скромном сумом новаца, а и само је удружење још у периоду конституисања, те и њени чланови нису још довољно упознати са својом дужношћу.

Подружина за пр. год. није ни имала утврђеног буџета, како правила прописују, те је и ово била једна од сметњи у раду подружинском. Стога је се рад подружински у минулој години у главноме кретао на уписивању што већег броја чланова, те да би се за сада на тај начин т. ј. од чланског улога дошло до повољније материјалније могућности. Осим овога, подружина је набављала и раздавала плави камен и рафију, који је материјал члановима подружине раздават по цени фактичког коштања где су урачунати и експедициони трошкови, а нечлановима са извесним малим провизионом. Даље набављена је за подружински рачун једна машина тако звана „Виндабона“ т. ј. машина за запрашивање виногрда сумпорним

прашком противу болести на лози зв. „оидијум.“ Ова се машина има исплатити подружини на тај начин, што ће се давањем на послугу виноградарима од њих наплаћивати по извесна сума дневне употребе али тако, да подруж. чланови плаћају нешто мање од нечланова. Ова је машина пр. године била предата на руковање подружинском деловођи г. Кости Милосављевићу учитељу овд. Машину су употребљавали пр. год. неколико имаоца винограда, а колико дана и колико је отуда добијено прихода, поднеће рачун друштвени деловођа г. Милосављевић.

Према утврђеном плану рада подружинског за пр. годину један од подружинских чланова држао је два практична предавања о орезивању винограда, подигнутих на америчкој подлози. Једно предавање држато је у овд. среском расаднику, а друго у Конџељу за општине: Прекадинску, Белољинску и Туларску.

Сада ова подружина броји 107 редовних чланова и то: 106 са улозима од по 2 дин. и један са 6 дин. годишње.

У овај број нису урачунати и они чланови који су премештајем ван овога округа престали бити чланови ове подружине. Оваквих је чланова било свега 17. Сви су чланови положили своје улоге за пр. год.

16. марта 1908. год.
Прокупље.

За деловођу
члан управе,
М. Ж. Вучковић

За председника
члан управе,
Лазар В. Рочкоман

Стање касе Топличке подружине Срп. Пољопр. Друштва за 1907. годину.

Приход

1. Од чланских улога	дин. 252·—	
2. Помоћ од Срп. Пољопр. Друштва	„ 500·—	
3. Провизијон од продаје камена и рафије	„ 37·37	
4. Интерес од новца	„ 3·15	792·52
Свега динара:		792·52

Расход

1. Купљена „Виндабона“	дин. 40·—	
2. Подвоз на плавом камену	„ 27·85	
3. За водоводску књижицу	„ 1·—	
4. За депешу Пољопр. Друштву	„ 1·—	
5. ¼ улога чланских Друштву	„ 63·—	132·85
Капитал динара:		659·67

Кад се расход одбије од прихода остаје Подружини капитала за 1908 годину дин. 659·67 и то у готов. новцу 469·27 у непродатом плавом камену, дин. 190·40. Свега дин. 659·67.

Новац се налази нешто код завода, а нешто код благајника, а машина и плави камен такође код благајника.

КБр. 1.
16. марта 1908. год.
Прокупље.

Благајник подружине
Владимир Т. Китић

БУЏЕТ

Пољопривредне Подружине за округ топлички за 1908. годину.

I. Приход.

1. Остатак готовине од пр. 1907. године	659·67
2. Од улога чланских у овој год.	100·—
3. Од забава	50·—
4. Од провизијона од издавања материјала	20·—
5. Од разних ванредних прихода	20·—
Свега дин.	849·67

II. Расход.

1. На трошкове око разних набавки	30·—
2. На канцеларијски материјал	30·—
3. На трошкове подружин. чланова кад врше подружинске послове ван места становања	60·—
4. На приређивање једне мале изложбе воћа и грожђа из округа и на награде добро оцењених изложених предмета	100·—
5. На непредвиђене трошкове	50·—
Свега дин.	270·—

КБр. 2.
25. марта 1908. год.
у Прокупљу.

Благајник,
Владимир Т. Китић

Председник
Пољопривредне Подружине,
Влад. Д. Илић

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 18. броја „Тежака“: *Чланци:* Срески расадници као мала угледна добра. — Прелаз па зелену храну и предохране од надуна стоке. — Прашење и огртање. — Морамо обезбедити основицу бољем и приходнијем сточарству, (свршетак). — *Подлистак:* Утисци са средње пољопривредне школе чешке у Хруњиму. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Гласови из народа.* — *Ценовник.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕТПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 19 и 20. **НЕДЕЉА 18 МАЈА 1908 ГОДИНЕ** ГОДИНА XXXIX

ЈЕДНА НАША НЕОДЛОЖНА ПОТРЕБА

Кроз све крајеве наше домовине, продрло је у народ сејање луцерке детелине. Данас ће се она наћи гдешто и у најзабаченијим и најбрдовитијим крајевима нашим. У плоднијим пределима — равницама и висоравнима, она је освојила све наше земљораднике. И најсиромашнији, као и најбогатији, траже семе од детелине луцерке и сеју га.

Статистички подаци, о простору земље под детелином, не пружају нам рачун, какав се о томе стварно, на лицу места налази. Под детелином имамо знатно веће површине, но што нам наша статистика казује.

Пре око десетину година, Српско Пољопривредно Друштво, шиљало је у народ семе од детелине у малим пакетима од: 5, 10, 15, 20, врло ретко 50 килограма. Данас га шаље товарима. У то доба ово семе није било продрло кроз трговинске радње, као народна потреба. Потоњих година, видимо га у бакалницама и другим трговинским радњама, а то значи да Српско Пољопривредно Друштво није могло да набави тако велику количину, која се у народу потражује, јер оно, разуме се, располаже са врло малим капиталом и кредитом, према великој тражњи, која се појавила и развила.

Чим је семе детелинско ушло у трговину, одмах се почела јављати и превара. У место семена од детелине луцерке, продавано је семе од дуњице и жуте детелине. Или, ако је у неким радњама било семена од луцерке, она је ретко кад била без вилине косице, која је, — као што је познато, — опасан непријатељ детелине и сатире је.

Па ипак све ове непријатности и штете, нису могле задржати нашег земљорадина да престане набављати семе од детелине. Било их је, који су се, разочарани овим случајевима, уздржавали од даље набавке, али их је више било, који су га тражили само са већом обазривошћу, да је оно чисто и од „праве“ детелине, коју они траже да им траје више година.

И Земљорадничке Задруге у скорије доба, притекле су у помоћ својим задругарима у набавци семена од детелине луцерке, те је и то знатно допринело да се она јаче у народу одомаћи. Ван спора је дакле, да се она данас и одомаћила у свима плоднијим крајевима наше домовине.

Њена тражња, — кад је тако, — мора од сад сваке године све више и више расти и то нагло.

Кад и нове жељезничке пруге, које се сада кроз нашу земљу у Западној и Источној Србији граде, буду довршене; кад писак жељезничких локомотива, и у овим нашим крајевима отера рабације да разору још неразоране ливаде; кад цена сену, у редовним приликама још више скочи; кад се утрине било ограничењем државних шума било поделом међу сељанима још више смање, — кад се оне разору и паше још већма нестане, — *онда ће се тражња детелинског семена утростручити.* То је неоспорно и ми то морамо унапред предвидети и знати. И кад то очито видимо, онда се морамо благовремено постарати да се снабдемо са довољно и доброга семена од детелине луцерке.

Поред већ одомаћеног сејања детелине луцерке, постепено со свуда више мање уводи сејање: грахорице, мухари, сточне репе и т. д.

Има крајева где су се и грахорица и мухар, као пиљне биљке одомаћиле. Околина Београда одавно сеје повеће количине мухари и продаје сено на тамошњој великој пијаци. Смедеревска Јасеница, одмакла је са сејањем грахорице, а прилично и мухари. Свуда у Моравској Долини, више мање обе ове биљке прошарале су, а јављају се и по свима нашим плоднијим покрајинама.

За коју годину унапред и ове пиљне биљке, као и остале, постепено ће се одомаћити у нашој земљи.

А ми ћемо као што нас је Бог дао, да волимо купити готово, издавати силне новце странцима, који ће нас са овим разним семењем, врло умешно услуживати, за наше добре паре.

Ну, крајње је време да тако више не радимо. Не смемо више кривити сељаке да раде без рачуна кад и ми сами, што смо више или мање школу учили, тако радимо!

Добри примери, најбољи су учитељи у свима гранама јавнога рада и живота. У пољској привреди они су особито најјачи и најпотребнији. Ми школовани пољопривредници, морамо узети перо у шаке па рачунати: колико смо новаца дали странцима за разно семење, нарочито за семе од детелине луцерке, које бисмо семење могли произвести у нашој земљи? Писац ових редака, раздао је овога пролећа у своме

срезу 570 килограма семена од детелине луцерке, за које је, сем наших пошиљних трошкова, издато на страну округло 1400 динара. А да је семе било добављено рано с пролећа, у чему се ове године опазио велики уштрб, сигурно би се продало хиљаду килограма, а то су округло 2500 динара, што би само овај један срез, средњег простора и богатства, према осталим срезовима, дао странцима за семе од луцерке!

Нећемо се упуштати у рачунање, колико је из наше земље за минулих 10 година издато на страну новаца за семење од пиљних биљака.

Наша централна Пољопривредна Управа — Министарство Народне Привреде — има при руци те податке и зна то. И кад оно то зна, ред би био, да и оно и ми сви о томе повише размислимо. На име да ли је сазрело то питање: да се у нашој земљи установи један државни завод, коме би искључиво био задатак: да производи разно семење, нарочито од пиљних биљака, у првом реду од детелине луцерке, за наш народ, да не бисмо издавали тако велике суме новаца на страну, за оно што бисмо ми у нашој земљи могли произвести.[1])

Ми држимо да је то питање одавно довољно сазрело, али кад до сад није приведено у дело, крајње је време да се то сад оствари, што пре, то боље. Идућа година не треба да нас затече без буџетске подлоге за такву једну установу.

Сточарски Завод у Добричеву има довољно земљишта, да би се један његов део могао одвојити и употребити на ову сврху. На другом месту, за овај посао, могао би се употребити један део Кошутњака. То би место било подесно и за универзитетске професоре и студенте, да поред студија и стварно производе веће количине семења за народ.

Можда ће когод помислити да би се и у окружним пољопривредним станицама и среским расадницима, могло производити семења од пиљних биљака. То би, по нашем нахођењу било неозбиљно, јер ове установе немају, нити могу имати довољно средстава, ни радне снаге, за тај, тако велики посао.

Државни завод за производњу семена, морао би бити установа искључиво за тај намењени задатак, и онда би, имајући на расположењу довољно средстава и радне снаге, могао одговорити своме позиву.

Довољно нам је и много, што издајемо новац на страну за плави камен и разне воћарске и друге алате и машине. То за сада не можемо у нашој земљи да имамо и да урадимо. Па кад за сад то немамо и не можемо, учинимо бар ово што је лакше и што можемо.

Установимо што пре један добар Државни Завод, за производњу разнога семења, које је народу најпотребније, а не може сам сваки за се да га произведе, да и за то не дајемо странцима тако огромне суме новаца.

Најбоље би било да тај Завод за сада има два одељка: један у Добричеву, а други у Кошутњаку, или Топчидерској Економији.

То нам је једна прешна и неодложна потреба. Крочимо напред.

Вића П. Матић

[1]) Наређено је државним заводима. да на извесном простору земљишта засеју важније пиљне биљке ради производње семена. Уред.

ПРЕД КОШЕЊЕ ЛИВАДА

Један од најважнијих послова наших земљорадника ближи се свом почетку. Велика значај тог рада — прибирања најважније сточне хране — захтева од јединог органа пољопривредника, да о том послу овом приликом проговори. „Тежак“-у је на жалост досуђена улога, да још за дуго времена побија само тешке грешке нашег земљорадника. И овом приликом он не може из тог оквира даље.

Но, далеко би морали отићи набрајајући све грешке нашег земљорадника у његову ливадарству, јер тих грешака има много. Довољно ће за овај мах бити ако нашег ливадара потсетимо на најтеже, најгрубље од тих грешака, које се већ више не могу опраштати.

Истина је, да принос од ливада зависи у првом реду, поред доброте земљишта. од поднебља — водених падежа,

ПОДЛИСТАК

УТИСЦИ СА СРЕДЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ ЧЕШКЕ У ХРУЂИМУ

(Свршетак)

Професорска колегија састоји се из шеснаест наставника, редовних и нередовних, а надзор над школом врше: *Д-р Ф. Б. Ламбл*, дворски саветник, редован професор технике у Прагу и *Д-р Францишек Ситенски*, инспектор земљоделских школа чешких.

Директор је завода *Фран. Бауер*, који је у исто време и ван школе веома активан. Тако, он је сарадник „Научног пољопривредног речника,“ члан одбора пољопривредног удружења и одборник полит. општине хруђимске. Осим тога сарадник је и многих других пољопривредних листова чешких.

Проф. *Ант. Докоушил* је сарадник „Научног пољопривредног речника“, главни сарадник Екертовог „Пољопривредног листа“ и сарадник на делу „Хруђимско и Насаврско“.

Проф. *Ј. Тројан* је хемичар при суду и окр. начелству хруђимском и члан здравственог савета града Хруђима. Сарадник је „Научног пољопривредног речника“, и Екертовог „Пољопривр. листа“.

Проф. *Густав Бургхаузер* управљао је у друштву с проф. пољоприв. академије, Франт. Болехом, мелиорачним курсом практичним, прерадио је у другом издању уџбеник „Геометрију за пољопривр. школе“ с додатком „Одводњавање и наводњавање земљишта“. Осим тога он је сарадник многих пољопривредних листова, као и пољопривр. речника научног.

Проф. *Франт Хеслер* сарадник је, поред „Научног пољопривр. речника“ још и листа за „Гајење стоке“ и „Пољопривредног листа“ издао је уџбеник „О гајењу стоке“, који заслужује сваку пажњу.

Проф. *Јан Стрителски*, дипломирани агроном, зналац је првога реда своје струке, уредник „Чешке домаћице“ и главни сарадник „Пољопривр. листа“ и „Научног пољоприв. речника“.

Дакле, наставничку колегију у средњој пољопривредној школи хруђимској састављају, тако да речемо, елита школованих пољопривредника чешких. А од каквог је то благотворног утицаја на сам наставни ток, излишно је нарочито наглашавати и истицати.

Средња пољопривредна школа хруђимска величанствена је троспратна грађевина, довршена претпрошле године, која се налази мало изван вароши. Учионице су удешене по најновијем систему и одговарају свима захтевима модерне хигијене и педагогије.

Благодарећи љубазности школског директора, прегледали смо све кабинете и књижницу школску.

Када је школа пресељена у ту нову зграду, поједине збирке распоређене су свака на по се, добивши свака засебно одељење. Ту се налазе: збирка вртарска, шумарска и грађевинарска, којим рукује Фран. Бауер; збирка технолошка, хемиска, ђачка лабораторија, млекарница и сирарница, којом

те се с тога обично увек и позива на добру или злу годину — према томе да ли је она више или мање кишовита. Али је та оцена већином претерана. Косидба би ипак друкчија била и на сушној години, кад би наш сељак учинио све оно што је могао. Очекујући т. зв. „беричетну“ годину он стоји скрштених руку и онда кад цена сену скаче од 2 и 3 на 10 динара и кад због сена продаје стоку у бесцење.

И ако ливаде у Србији бивају све мање и мање, ипак оне данас заузимају око једне петине пољопривредног земљишта. Немању сена нису дакле узрок мали простори под ливадама.

Најтежу грешку чини наш сељак *доцним „забрањивањем“* ливада. Обичај и нужда овоме су узрок. Вели се: „нек стока пасе до Пророка„ т. ј. до првог маја! Негде је тај рок мало краћи али опет дуг. Због немања сена, да би му стока луцки изимила наш сељак једва чека, да се зазелени ливада, те да на њој стоку поврати. Узевши само једну годину или посебни случај у вид, ова нужна мера би се могла и опростити; али докле?

Кад би нам простор листа допуштао, могли би бројевима доказати, да је рано пролеће код нас сразмерно кишовитије од лета. Управо његова већа влажност не односи се толико на количину влаге по себи, колико на већу вредност те влаге за усеве и ливаде због мање топлоте и услед тога и мањег испарења. Баш због велике топлоте и ведрине неба код нас је лето сушно, можда не увек због и сувише ретких киша. Једном речи рано пролеће (март, април и пола маја) дају све услове за бујан пораст ливадских трава као и свега биља, док лето много мање. Не искористити то згодно време, но тако рећи померити тај пораст ливадског биља изван тих погодних месеци у непогодне, грешка је очигледна.

Ну не само влага као таква, већ и само гажење ливада стоком по влажном времену и запасивање нежне траве у самом почетку раста утичу штетно на принос.

Овај зао обичај ваљда ће се полако искоренити. Нужду пак која нагони на запасивање ливада с пролећа треба такође отклонити — разуме се опет: производњом веће количине сена и сточне хране у опште, која би дотрајала до нове. — На тај начин била би са *потребом* створена и *могућност* за рáну забрану ливада а с тим и за много дебљи откос.

Једну даљу грешку у овом погледу чини наш сељак, што готово никакву бригу не води о неговању својих ливада сем што ваљда избаци камење и нанесено дрвеће пре но што би га трава обујмила.

У долинама и на иоле бољим земљиштима, од кише и других узрока створи се кора на површини земље или се развију разне маховине, које угуше све ниже траве, обично лиснатије, које су много сочније. Услед тога постају разна гола места а и оне траве што остану добију стога чвршћу, дрвенастију стабљику, која има слабе вредности за храну сточну. Обе ове незгоде отклања рано пролеће *дрљање ливаде* са дрљачом, која има гвоздене клинце.

Врло ће се ретко моћи видети домаћин, који би његову ливаду и *ђубрио*. Међутим сталним одношењем биљне масе са ливада односе се извесна хранећа градива, која ако се не би земљи враћала, могу приносе идуће косидбе ставити у питање. Нарочито ово вреди за минерална градива а у првом реду за калиум, за тим у другом реду за фосфорну киселину и најзад за креч. Најпре се земљиште осиромашено са калијем познаје по томе, што слатких трава нестаје а јављају се киселе. Стајско ђубре, а нарочито мешанац (компост), у коме ће бити и пепела, пружају најбољу храну ливадским травама, кад већ код нас не можемо још говорити о вештачким ђубретима као што су кајинит и Томасова згура.

Како пак дејство ђубрета највише зависи од влаге земљине, то се и отуда појављује потреба *наводњавања ливада*, где је год оно могуће.

*

У колико су ове опште напомене биле нужне да потсете на најгрубље грешке нашег земљоделца у ливадарству пре косидбе, у толико је важније не обићи ни грешке те врсте у последњем послу ливадарском — косидби. — Јест и ту он грубо греши а не види. Да би му његову грешку тачније представио поћићу издаље.

рукује проф. Јан Тројан; збирка мерничка, машинска и мелиорациона, којом рукује проф. Г. Бургхаузер; збирка зоолошка, којом рукује проф. Фр. Хеслер; збирка ботаничка, којом рукује проф. Ј. Стрителски; збирка минералошка и физикална, којом рукује проф. Ј. Рихетски; збирка марвено-лекарска којом рукује марвени лекар Фр. Шћепанек и књижница, којом рукује проф. Фр. Хеслер.

Како збирке, тако и књижница уређене су веома прегледно и систематски и остављају на гледаоца јак утисак како бројем и богатством предмета, тако и разумним распоредом својим, по коме се одмах може видети цео програм дотичнога предмета.

Око велељепне нове школске зграде распростиру се вртови и огледно поље, чиме се још јаче повећава утисак ове величанствене грађевине.

Огледно поље простире се на запад од школске зграде и велико је 11.200 м². Оно је подељено:

а). На привредно ботанички врт. Ту се гаје разне врсте привредног растиња у малим парцелама, те да се ученици са њима упознају;

б). Огледно поље подељено на парцеле од 50 м² које служи у извођењу разних огледа у мањим размерима;

в). Даљи део огледног поља, подељен на парцеле од 10 ари, служи за понављање огледа у већим размерима и то онога биља и растиња, за које је махом добивен повољан резултат.

По крајевима око ограде находе се све врсте ливадских трава, даље траве лекарске, отровне, ароматичне и за демонстрације и разне врсте корова.

На огледном пољу гајено је прошле године на 270 разних врста плодова, сваки на површини 1 м².

У осталим парцелама гајено је ради појединих огледа јечма 29 врста, овса 30, јаре пшенице 14, кукуруза 18, крумпира 58, сточне репе 23 врсте и 4 врсте шећерне репе.

Северно се простире врт за гајење поврћа и стаклени врт у величини од 3100 м². Ту се гаје разне врсте поврћа и зелени, с употребом топлих леја, као и јагоде, рибизле, малине, огрозд итд.

Југоисточно од школске зграде простире се воћарски расадник у величини од 2300 м². Ту се још гаје врбе у 40 разних врста, находи се још и шумски расадник и — један виноградски (220 м²). Даље је ботаничка башта, хмељник итд.

Од стоке завод има 2 теглећа вола и 4 краве музаре.

Упознавши на тај начин читаоце *Тежакове* са овом школом и радом у њој, ја бих своје мишљење о њој свео укратко у ових неколико реди.

Средња пољопривредна школа чешка у Хрушиму није чисто ни теориска, ни практична. Она је, управо, неко златно средиште између теорије и праксе с том узвишеном задаћом, да све оно, што је изналазачки дух људски изумео и испитао, уведе у практичан живот.

II.

Петомесечни курсеви за домаћице,

При чешкој средњој пољопривредној школи у Хрушиму приређује се, уз земаљску помоћ, сваке године по два петомесечна курса за домаћице, и то а) *курс зимњи*, б) *курс летњи*.

Трава разложена на своје саставне делове има у себи у главном три разна тела или градива[1]) — Најважније од тих зове се *беланчевина* и по својој вредности одговара најјачој људској храни као што су: месо, јаја. Друго градиво, ког најмање има јесте *маст*, а треће кога има највише јесте поред скроба, *лика и дрво*. Ово последње градиво наших ливадских трава и ако није баш онако одвојено од других делова као што је поздер и влакно код конопље, ипак је по вредности исто то што и поздер са влакном.

Док је трава млађа, зеленија, ова два прва важнија градива — беланчевина и маст — налазе се понајвише у стабљици и листу. У колико се трава ближи свом зрењу у толико се ова два важнија градива, са више или мање скроба, све више селе у цвет и затим у зрно, род, тако да са зрењем траве остаје у њеној стабљици и листу скоро само оно треће градиво-поздер и лика. Према томе је у толико хранљивија, беланчевином[2]) богатија храна, у колико је млађа, зеленија Но не само то, већ су сва градива из млађе траве или сена много пријатнија и *сварљивија* но код старије траве или сена.

По једном огледу у Немачкој нађена је у трави ова укупна количина беланчевина од сто делова сувог дела.

24 априла	25,06
13 маја	16,31
10 јуна	13,37

Сварљивост ове беланчевине била је оваква:

24 априла	19,83
13 маја	11,60
10 јуна	9,24

Како би се пак прераном косидбом добило укупно мање сена, то је поред других разлога и с тога потребно удесити *златну средину* и косидбу извршити у оном добу кад ће се моћи највише сена добити а кад се беланчевина налази још већином у стабљици и листу. То време не може се датумом и даном одредити, јер оно наступа неке године пре, а неке доцније. Отуда је погрешно, што наш сељак са почетком косидбе обично чека да прође Видов-дан а неки тако сачекају и Петровдан.

За одређивање тог правог времена, кад косидбу треба отпочети, ми данас имамо један врло поуздан знак, који вреди за све разне пределе. То је цветање трава. Дугим искуством дошло се до тога, да је *најбоље косити траву у цвету и то у почетку њеног пуног цвета*. Како пак ливадске траве не цветају у једно исто време, то се треба управљати по већини и косити кад је већина ових у цвету.

Ми не можемо довољно препоручити нашим пољопривредницима да се само на овај знак ослоне при одређивању почетка косидбе а да не чекају док „све тешке петке и уторници“ прођу, па да косе кад сочне стабљике прећу у дрвенасто стање и кад косу буде пратио звук звечка. Не буду ли ово послушали остаће им прегорели лист и испало семе на ливади а они ће донути камаре „дрмазине“ —

— То је поздрав „Тежака“ српским косачима.

М. Р.

[1]) Ова излагања о хем. саставу ливад. трава не слажу се потпуно са научним погледима.

[2]) Истина је и то, да се у млађој трави налазе многи амиди, градива слична беланчевини али која су мање вредности од ове.

ЖЕТВА ОЛАЈНЕ РЕПИЦЕ

Од скорога времена отпочето је код нас у појединим окрузима гајење олајне репице у већој мери. Њено обрађивање познато је добро земљорадницима који је гаје, али смо приметили да жетву врло позно свршавају те се услед тога велика количина семена изгуби, јер позно пожњевена репица млого прска и семе јој по стрњишту испада.

Зато ћемо у неколико реди казати кад је најбоље жњети олајну репицу и како са њом поступати треба при вршидби, јер ту је већ време да се ова радња обавља.

Олајну репицу најбоље је жњети онда када јој мехунице пожуте и семе у мехуницама добије црну боју која се провиди кроз жуту мехуницу. У то доба мехуница је још сирова и несвенута. Ако се причека да мехуница буде сува

Оба се курса допуњују, ма да и сваки за се сачињава једну целину.

Задатак је курса, да се сеоске девојке, које су прошле кроз основну школу, снабдеју теоријским и практичним знањем, које им је као потоњим домаћицама неопходно потребно. На те курсеве примају се девојке, које имају најмање 14 година, да су доброг владања, здраве душевно и телесно. Девојке земљорадничке имају вазда првенствено право пријема на курс.

Зимњи курс почиње 20 септембра а свршава се 20 фебруара; летњи почиње 21 фебруара, а свршава се 20 јула.

Девојке добивају у школи стан и храну, за шта плаћају по 30 круна месечно.

Предмети су *теориски и практични*.

Теориски: моралне поуке, чешки језик, географија и историја, наука о васпитању, наука о здрављу, домаће газдинство, природопис и гајење биља.

Практични: припрема и кување хране, конзервирање хране, вршење свеколиких послова у кући, кројење, шивење, и остали женски ручни радови, оправка рубља и прање, млекарска пракса, вртарска пракса, практично рачунање и поучни изласци.

Ученице су подељене на мање групе, које редом примају дежурство у дому, тако док се једна група бави у кујни, дотле се друга група бави другим домаћим пословима, трећа је у млекарнику итд.

Ученице се налазе у лепој новој згради, с пространим вртом, водоводом и купатилом; ученице су под сталним надзором двеју учитељица.

Да завршимо ове кратке прегледне редове речима неуморног будиоца чешке народне свести и осећаја, речима чувеног *Палацког*, које и нама могу послужити за пострек у у борби за опште добро:

„Када смо год побеђивали,“ вели Палацки своме народу „то се вазда дешавало више душевном надмоћношћу, но физичном снагом, када смо год губили — томе је вазда био узрок недостатак душевног и моралног витештва и прегнућа. И ако не ободримо дух свој и дух нашега народа за вишу и племенитију делатност, но што је код суседа, који нас је опколио са свију страна, не само да нећемо добити приступног места у реду осталих културних народа, већ нећемо моћи одбранити ни природно боравиште своје. — Доба Хусово јесте славно доба, када је чешки народ надмашао образовањем све остале народе јевропске“.

Годечевац.

па да се онда жање, онда семе још на струку испада, јер мехунице врло лако на сунчаној топлоти пуцају.

Жетву треба вршити помоћу косе са наслоном како би откоси били што правилнији и да би се што мање семе отресало кад се осуше и почну скупљати за вршај.

Најподесније је време за жетву репице рано изјутра или после подне пред залазак сунца; али ако смо из буди ког узрока са жетвом задоцнили те је репица презрела, онда је морамо косити само ноћу, за време росе, да би што мање семена из мехуница испало. Презрелу репицу никако не смемо за време сунца ни жњети ни купити.

Скупљање репице ради одношења на гувно не треба радити са дрвеним вилама већ само са нарочитим гвозденим вилама које имају дуже шипке но што их имају обичне гвоздене виле за ђубре. Овакве виле лако се увлаче без потреса кроз откос репични и са њима се ни мало или врло мало семе отреса; и скупљање треба вршити као и жетву рано у јутру, пред вече или још боље ноћу, јер онда семе најмање испада.

Пренос репице до гувна, ма оно било у самој њиви, треба вршити у колима која су застрта са поњавама или мушемом, јер најбоље и најједрије семе за време преноса отпада; при товарењу у кола не смемо нипошто велике навиљке правити, јер се онда семе отреса, већ скупљати и дизати вилом само онолико колико вила са откоса може да прихвати.

Гувно за репицу треба начинити на смоничавој земљи и млого га боље набити но што се гувно за жито набија, а пошто је добро набивено треба га лепо очистити да на њему нема ни мало земље.

Репицу можемо снети на гувно у млого већој висини но што сносимо жита, јер се она врло лако врше, пошто јој семе врло лако из мехуница испада.

Вршу је боље радити са коњима али по нужди могу се и волови употребити.

Кад је репица на гувну добро изгажена а то бива брзо док се једаред а највише два пута на гувну преврне, онда стабљике њене треба напоље избацити а плеву са семеном покупити и на вејалици која има за њу подесна густа сита овејати.

Овејану репицу не смемо никако остављати у џакове ма и да само преноћи, нити је где год сипати на гомили, но је одмах разастрти у каквој одаји у танком слоју највише од 10 сантиметра, те да се ту 5—6 дана добро просуши, и тек тада можемо је однети на трг ради продаје.

За семе најбоље је оставити она зрна која за време преноса на гувно сама испадну и у поњави остану, јер та су зрна најједрија и најбоља за семе.

И семе морамо оставити дуже време да се добро осуши па тек тада можемо га скупити на гомилу или у џакове и оставити за употребу.

М. Т.

ЖДРЕБЕЋА МОРА

од Д-р Ђ. Митровића ветеринара

Наши одгајивачи коња, који улажу много труда и новца око подизања својих љубимаца, често пута не могу да постигну жељени успех, једно с тога, што је гајење коња скопчано са много воље и разумевања, а друго што су млада ждребад нежна и подложна свакојаким штетним утицајима и болестима, као уопште сви младунци.

Ну од свих болести, које се код младих ждребади појављују најопаснија је једна болест, коју Немци зову Fohlenlähme, а ми је крстимо мора сисанчади или специјално код коња ждребећа мора. Она је у стању, да преполови, а често и сасвим уништи подмладак коњарства и да нам многе лепе наде и свише рано разори. Код одгајивача у маломе та се болест и не осећа тако страшно — било једно па га нема — као код одгајивача у већем размеру или у ергелама, приватним и државним. Тако је нпр. у државној ергели у Љубичеву 1904 г. угинуло од те болести 20% ждребади; у 1905 г. 18% а у 1906 год. 14%. То су проценти који нам озбиљну бригу задају, а у толико пре, што они ни код приватних одгајивача ни уколико нису мањи, већ су напротив много већи.

Ја сам у току свога двогодишњег рада у државној ергели, побуђен овим страшним процентима, сваки појединн случај детаљно са чисто научног гледишта посматрао и испитивао, па сам дошао до извесних резултата, помоћу којих смо у стању да ту опаку болест, ако не сасвим сузбијемо, а оно је бар на осетан минимум сведемо. Те своје резултате изложићу овде у „Тежаку“ као листу који је међу одгајивачима најраспрострањенији. Што пак ова моја излагања неће носити строго научан карактер узрок је, што желим да будем разумљив и приступачан свакоме одгајивачу.

У првом реду изнећу симптоме, знаке, под којима се та болест појављује, а коју је већ сваки одгајивач имао у својој коњушници, само није знао у чему је ствар. Али овде већ на првоме кораку ударамо на тешкоће, јер ждребећа мора није једнолика болест као нпр. ждребећњак или шарлах код деце, па да се да једном реченицом обележити и утврдити. Напротив то је болест која се у разним облицима испољава: један пут као запаљење плућа, други пут као запаљење трбушне марамице, па као запаљење црева, запаљење мозга, укоченост врата, узетост у ногама, водене кесице, оток зглобова итд. То су све разни облици болести, али је свима њима један заједнички узрок — све је то једна те иста болест.

Разни страни писци посвећивали су много времена овој болести, а и данас на томе раде и ја нећу пропустити, а да овде укратко не изложим и њихова мишљења о томе.

Тако нпр. Mieckley ветеринар и инспектор немачке ергеле у Бебербеку тврди, да ждребад добију зачетке ове болести још док су у мајчиној утроби. Тој болести узрок је, по његовом, нездрава материца у којој се младунче развија, те на свет дође већ болесно. Тога су мишљења још многи аутори као: Pfeiffer, Sohnle, Poeschel и други.

Ма да се на основу мојих посматрања и испитивања не могу сложити са напред поменутим ауторима, то ипак не могу њихову теорију ни сасвим одбацити, јер сам у својим посматрањима наилазио и на такве појаве, које иду у прилог њиховом мишљењу. Да ли је, и у колико је и нездрава материца узрок овој болести, оставио сам да то у току времена испитујем, јер за сад нисам имао довољно материјала, а научне истине не дају се из прстију исисати.

Ostertag, професор велике ветеринарске школе у Берлину мишљења је, да ждребећа мора нема ничега заједничког са заразним побацивањем код кобила, као што то многи тврде. То мишљење Остертагово могу и ја позитивно потврдити, јер за све време мога службовања у државној ергели није било ни једног случаја епидемичног побацивања, нити сам о томе нашао трага у ранијим годинама, а међутим је, као што сам напред поменуо, сваке године било великих жртава од ждребећа мора. Остертаг даље тврди, да ждребећа мора није нека нарочита болест већ искључиво један облик обичног сепсиса и пијемије. У овоме се не могу сложити са Остертагом а зашто, видеће се из мојих доцнијих излагања.

Руски писац Пољаков наводи, да су ливаде једне године кошене при ужасним врућинама, да је затим јесен и зима била сувише влажна и топла, па су ждребад у тој години много липсавала и он за то криви сено, које је за време тако непогодног времена сређено. Он је, вели, нашао и једног покретног микроба, који је узрок тој болести. — Истина је, да добро несређена храна може имати рђаве последице по здравље стоке, али то не може имати са ждребећом мором ничега заједничког, јер та болест не постоји само у Русији на једном месту и у једној години, где је тако незгодно храна скупљена, већ је има у свима земљама, у свима ергелама и годинама.

Што је он пак нашао покретне микробе, то њихово присуство може бити сасвим случајно, јер те микробе нико више није посматрао, нити сам их ја ма где наишао. У осталом и сама природа болести говори противу микроба.

D-r Bernhard тврди, да ову болест преноси пастув од кобиле на кобилу. Тако ако пастув скаче на кобилу која је побацила он ће се заразити, па ће заразити и другу кобилу на коју после скаче и она ће такође побацити, ако није ранијим боловањем постала у извесном степену имуна или ако инфекција није слабије природе. Ако је пак то случај, кобила неће побацити, али ће њено ждребе боловати од мо̑ре. Је ли инфекција још слабије природе, то неће ни ждребе боловати од мо̑ре. већ ће само патити од пролива за све време док сиса.

Теоријски се то заиста да лепо испредати једно из другога, али се као научна истина никако не може одржати, јер пре свега ова болест нема ничега заједничког са епидемичним побацивањем — пошто ње има и тамо, где побацивања никако и нема. Друго, од тако зараженог пастува биле би заражене и све следеће кобиле и оне би све побациле или би сва њихова ждребад боловала, а то никад није случај. Ово со не да̑ бранити тиме да инфекција постаје слабија, као што то D-r Bernhard хоће да изведе, па се сврша̑ва само проливом јер зна се, да инфекционе клице пролазећи кроз више организама постају вирулентније, јаче, а никако слабије.

Moussu и Zwiker сматрају ждребећу мо̑ру као конституцијелну болест, којој узроци леже у неговању и храњењу кобила за време ношења. Они су одлучно противни мишљењу, да је овој болести узрок инфекција пупка. Та њихова мишљења никако не могу потпомоћи, једно за то, што у њима не видим довољно разлога, а друго, што ме моја испитивања сасвим другоме уче.

Да бих читаоце увео у моја посматрања и довео их с разумевањем до мојих резултата, изнећу овде неке случајеве ждребеће море и трудићу се да будем што краћи и разумљивији, а без великог уштрба по саму ствар.

У 1906 год. боловало је десеторо ждребади од ждребеће море. Од њих је оздравило четворо а боловала су: једно је имало отечене ноге и запаљење очију, друго је имало водене кесице; треће и четврто запаљење трбушне марамице; угинуло је шесторо ждребади а та су боловала: једно од запаљења трбушне марамице, једно од запаљења мозга, троје од запаљења плућа и једно од запаљења црева. Дакле као што видимо у 10 случајева поболевања већ шест разних облика болести.

I.

Мушко ждребе Тополац од пунокрвног англонорманца Вицеадмирала и мајке Ловћанке ождребљено је 14 јануара, а разболело се 22 фебруара 1906 год. Болест је примећена на тај начин што ждребе није хтело да сиса, стојало је невесело са обореном главом, дисало тешко и убрзано и имало велику ватру. Детаљним прегледом утврдио сам да болује од запаљења трбушне марамице (Peritonitis) и одмах сам предузео и лечење у том смислу, али је све било узалуд, ждребе је угинуло још истог дана.

Да бих спречио продирање трулежних бактерија и нашао право стање и у оном облику када је смрт наступила, предузео сам секцију одмах после десет минута. Том приликом нашао сам следеће промене. На чмар се излила житка, жућкаста балега; пупак је сух и лепо зарастао. Кад сам отворио трбушну дупљу, обилазећи ножем око пупка, из ње се излило до преко једног литра неке мутне и смрдљиве течности. Унутрашњост трбушне дупље налазила се у типичном стању запаљења, а нарочито перитонеум, трбушна марамица, па се услед тога запаљења та течност накупила. Сад настаје питање шта је проузроковало то запаљење, и зашто је та течност онако мутна? Прегледом осталих органа у трбушној дупљи наишао сам на узрок овог запаљења. На горњем дебљем крају џигерице налази се један оток велики као мала дечија глава. Оток је нераван, беличаст, под притиском мек и на једном месту проваљен. Кад се оток расече из њега тече једна густа, мутна и смрдљива течност. Ови продукти распадања, који у себи носе патогене, штетне, клице, допрли су, дакле, у трбушну дупљу и тамо проузроковали оно запаљење и смрт. Појмљиво је, да се намеће питање, а одкуд онај оток у џигерици. Даљим прегледом, нашао сам у пупчаној вени и још неисчезлом првобитном мокраћном каналу (Urachur) на приличну количину чистог белог гноја. Ова пупчана вена стоји, за време док се младунче не роди, у вези са џигерицом; доцније, кад се пупак одсече престаје циркулација крви овим путем и та вена постепено исчезне. Гној, што се налази у вени продро је, дакле, кроз њу до у црну џигерицу и тамо произвео запаљење и онај оток. Кад сам пупак, који је иначе лепо зарастао, с поља уздуж расекао нашао сам у његовој структури крвљу подливена места и задебљање везивнога ткива. Сад нам је пут којим је болест дошла потпуно познат: *с поља* кроз пупчану вену, одатле у џигерицу и на послетку у трбушну дупљу.

У овом случају остаје још да се разумемо, шта је то, што је унутра продрло и болест произвело. То су врло, врло мајушна бића, тако звани микроорганизми, а у овом случају једна нарочита врста њихова т. зв. Diplococcus, који живи и множи се у свакој нечистоћи. Ја сам га нарочитим инструментом, микроскопом, нашао и издвојио. Више о овоме моме испитивању не могу на овоме месту говорити, јер бих и против своје најбоље воље, постао неразумљив за многе читаоце.

II.

Женско ждребе Трца од пунокрвног енглеза Кандида и мајке Приморке ождребљено је 22 априла а угинуло 26 јуна. Оно је по ождребљену на 15 дана прво добило јак пролив, који је трајао неколико дана, а потом сам по себи изчезао. Читавих двадесет и више дана доцније, појави се код овог ждребета запаљење плућа. Поред свега заузимања у лечењу ждребе је угинуло после тродневног грозног мучења.

Секција је одмах извршена чим је смрт наступила. Спољним прегледом нашао сам, да је пупак потпуно сух и лепо зарастао и да је на обе ноздрве пошла црвена, воденаста крв помешана с пеном. Кад сам отворио грудни кош, нашао сам да су плућа, оба крила, потпуно разорена већим и мањим гнојавим гутама. Даљим прегледом унутрашњих органа нашао сам на марамици танких црева једну повећу гуту пуну гноја. Од ње су се на све стране кроз марамицу протезали јако набрекли лимфани судови. На спољној страни танког црева, баш онде где марамица почиње, налази се један гнојав чир у величини ораха; до њега се ређају кроз марамицу као оно бројанице све мањи и мањи чирићи и воде право у ону велику гнојаву гуту. Кад сам маказама расекао црево, нашао сам да му је слузокожа на месту према спољњем чиру јако црвена и задебљана и да на њој седе два — три врло мала гнојева чира. Испитивањем гноја из плућа, из оне гуте у марамици као и из спољних и унутрашњих чирева танког црева, нашао сам, да се свуда налази у огромним масама један микроорганизам који је то гнојење и проузроковао, а то је био Diplococcus, дакле онај исти, кога смо и у првом, напред описаном случају, нашли. Болест је, дакле, дошла овим путем: Diplococcus је с храном дошао до у црева; ту се на једном месту угњездио и произвео запаљење слузокоже, па постепено продро и спољну страну црева. Тамо се услед повољних услова све више размножавао и разоравао ткиво, путујући све даље кроз лимфане судове. На једном месту марамице танких црева, задржао се мало дуже образујући ту једну велику гнојаву гуту, а одатле је отпутовао кроз лимфане судове чак у плућа, која је онако страховито разорио и смрт проузроковао.

Само ова два случаја, са осталим нећу читаоце морити, довољна су да покажу како напред поменуте теорије мало имају важности, јер се јасно види, да је овој болести узрок једна нарочита врста бактерија, Diplococcus, који се увуче кроз још незалечен пупак или кроз уста и продире даље кроз крвне и лимфане судове у плућа, џигерицу, мозак или други који орган, тамо производи запаљење и доноси смрт.

Кад после ових резултата осматрамо све прилике и околности у којима млада грла проведу своје прве дане живота, онда нам неће бити тако ни чудновато, да та нежна младунчад у толикој мери подлежу овој болести.

Као што је свакоме познато свуда се практикује, да се пупчана врвца подвеже и одсече и младунче остави поред мајке у оном нечистом лежишту пуном балеге, мокраће, прашине и плеве. Истина лежишта се, нарочито у ово доба, негда мање, негде више чисте и мењају, па се и пупак запира дезинфекционим течностима, али лежишта је немогућно апсолутно чиста орджати; дејство дезинфекционих течности врло је кратко,

пошто оне као свака течност одмах одтеку, па је у међувремену дато довољно времена, да се микроорганизми на пупку угњезде и кроз његове крвне судове даље продру.

После ождребљења наступи код кобила чишћење што траје од прилике пет дана. Излив из вагине упрља кобили задњи део тела, реп, кад-кад слије се између ногу чак до вимена те и њега упрља. Или ако излив не оде чак тамо, то кобила машући прљавим репом испрља и виме. У томе изливу и на њиме упрљаним деловима тела настане се микроорганизми. Приликом сисања и иначе њушењем и глоцкањем око мајке ждребад лако прима кроз уста ове бактерије које тако дођу у канал за варење и тамо на повољном земљишту лако развију своје страховито дејство.

Ова своја посматрања и испитивања вршио сам у 1906. год. и на основи њиховој саставио сам себи један поступак при гајењу ждребади, по коме би се смртност од ждребеће море, ако су моја испитивања доиста тачна, имала јако смањити, ако не и сасвим исчезнути.

Тај поступак састоји се у следећем:

1). Код ждребади. — Пупчану врвцу не треба подвезивати концем па онда одсећи, већ је на једно три прста почев од пупка чистим кљештама добро стегнути, па доњи крај дотле увијати док не отпадне. Истина, ја за овај посао имам нарочити инструменат (екрасер), али се у оскудици могу и чиста кљешта употребити се мало више рада. Кад се пупчана врвца на овај начин откине, онда треба целу околину трбуха, пупак и остатак пупчане врвце јачим раствором (3%) лизола, креолина или карбола, добро опрати па затим чистим убрусом или памуком, ватом, убрисати. Одмах за тим треба остатак пупчане врвце добро намазати једним мелемом, који се по овом рецепту прави:

Rp. Aïrol.
Glycerin.
Mucilag. Gumm. arab. aa 5,0
Boli 10,0
M. f. Pasta.

За сопственике са једним или мањим бројем грла ова је количина мелема много велика; они могу тражити, да им се од горњега дâ само једна петина или десетина. Ма да је састав овог мелема увек исти, дешава се, да из свих апотека не излази увек потпуно једнак. Он се кад-кад добије врло густ, управо тврд као иловача и не може да се размаже, а то долази од последњег састојка (Boli) који се вероватно не одмери тачно. У том случају треба мелему додати неколико капи глицерина и добро га промешати.

Овај је мелем асептичан т. ј. не могу на њему да успевају бактерије нити могу кроз њега проћи, међутим он се чврсто припије за пупчану врвцу и брзо је осуши, обично за 24 часа, те даље ништа није потребно радити. Овај сасушени остатак пупчане врвце постепено се одваја од пупка, док у року од седам дана сасвим не отпадне, а на то треба пазити, па кад врвца отпадне пупак добро опрати и осушити као што смо то горе казали и премазати га такође мелемом.

2). Код кобила. — По ождребљену кобилу треба прва три дана испирати благим (1%) млаким раствором лизола. Испирање да се врши помоћу иригатора са цревом од гуме, која на крају има праву и дугачку стаклену цев са већим отвором. (Ово се све може добити у свакој дрогерији). Прво се усмине лепо споља оперу, а затим се стаклена цев лагано и право унутра завуче, руку никако не завлачити. Не треба се бојати да ће се цев разбити унутра, треба само пажљиво радити и цев веома лабаво држати. Кад је кобила тако испрана, опрати јој реп, уплести га и везати напред једном пантљиком за гриву или колан; опрати поново усмине, бутине, део између ногу и све прљаве делове тела па је добро избрисати чистом и сувом крпом. Иригатор, црево од гуме и стаклену цев увек чисто држати.

Поред горњега неопходно је потребно, да се лежишта увек чисто држе, да има довољно и чисте сламе, а нарочито да се балега одмах склања, јер ждребад све оњуше па чак балегу хоће и да једу.

У 1907 год. приплођено је у ергели 40 ждребади и она су готово сва била од истих мајки и отаца, као и у прошлим годинама; ождребљена су и расла под истим околностима као и у осталим годинама, разлика је само у неговању и гајењу, јер сам у овој години употребио напред изложени поступак код ждребади и кобила. Резултат тога био је тај, да је од четрдесет ждребади угинуло свега једно од ждребеће море-инфекција је била наступила кроз црева исто онако као и код случаја II који смо напред описали. Истина у овој години угинуло је још једно ждребе, али не од ждребеће море, већ од обичног запаљења плућа (Pneumonia crouposa), које је задобило за време страховите поплаве завода 29. марта.

Дакле у 1907 год. угинуло је од њих 40 само једно ждребе од море или $2^1/_2$%, док је у прошлим годинама липсавало 20%, 18% и 14% од исте болести. Каква огромна разлика у смртности! Шта је узрок томе?

Сетимо се да смо код смртних случајева у 1906. г. нашли узрок болести, да смо тада припремили један специјалан поступак, да те узроке отклонимо, па по примени тога поступка ево сада повољних резултата, који још јасније утврђују, да смо на правом путу.

Како напред изложени поступак код ждребади и кобила није ни мало заметан, то га са добром вољом може сваки одгајивач тачно применити. И ја немам довољно речи, којима бих то нашим одгајивачима препоручио, ако желе да од свога посла имају користи. Само морам нарочито нагласити да то треба одмах предузети, дакле имати све у приправности пре ождребљења, а не чекати, да прођу многи часови, па и читави дани, јер после је сав труд у већини случајева узалудан.

МЕТИЉАВОСТ ОВАЦА

У области водоплава наших река сваке се године побољевају овце од метиља и липсавају. Последњих година био је губитак у овцама од ове болести огроман. У неким местима сатрвена су читава стада и запати оваца.

Природа и узроци ове болести многима су још непознати, па зато и не умеју да чувају своја стада, да се не заразе метиљем.

Шта је дакле метиљ и метиљавост?

Метиљавост је једна дуготрајна болест, услед које се овце слабо хране, омршаве и обично угину, ако се претходно не покољу. Она се обично појављује у виду заразе, а узрок су јој паразитне животињице, метиљи (Distomum hepaticum u laceolatum), који живе у жучним цевима јетре и у жучној бешици.

Метиљи су црвићи сисавци, листастог или копљастог облика, са једном малом пљоснатом брадавицом на трбуху, која им служи за усисавање хране, — сокова животињског тела. Ови паразити живе, као што је већ речено, у жучним цевима јетре. Овде снесу јаја, која допру са жучи у жучну бешику и одатле у црева, из којих се избаце са балегом. При повољним условима развију се у јајима за 3—4 недеље зачеци, ембриони, који, пошто провале опну јајета, почну да се крећу по води напредном брзином. Напослетку, завуку се у оне ситне пужеве, што се у безброју налазе на барним и влажним местима. Влага и топлота неопходно су потребни за развијање зачетака. У зимње доба престане његово развијање, али јаја ни јачи мразеви нису у стању да униште. Суши, међутим, она не могу да одоле.

У телу пужева почне зачедак да расте и да се развија. Већ за 14 дана по уласку, у летње доба, добије облик мехурчића. У овим мехурчићима образују се затим тако зване церкарије, репасте животињице, које су палик на мрмољце. Из једног јајета може да се излеже до 1000 церкарија. Ове церкарије или остану у пужевима и учауре се у њима, или излазе из њих и живе затим неко време у води, али се

ускоро ухвате за водене биљке, заогрну се неком лепљивом масом, т. ј. учауре се. У овим 2—3 мм. великим чаурама могу да остану више недеља способне за живот.

Овце се заразе метиљем на паши, где поменуте учаурене церкарије с травом или пужевима поједу, или с водом попију. Чим ови црвићи, церкарије, стигну у танко црево оваца, у њима се чаура раствори под утицајем цревног сока и они се затим упуте право у јетру, где се из њих за 4 недеље развију прави метиљи. Ови носе јаја, која се опет са балегом избаце из дотичне животиње и тако се заснује нов нараштај.

Развиће метиља, дакле, врло је интересантно и сложено, јер метиљи мењају више пута свој облик пре но што дођу до оног савршенства, као што их налазимо у јетри.

Од практичне је вредности та околност, што је развиће метиља могућно само на влажним местима. Погрешно је мишљење да су метиљавости узрок извесне биљке. Оне показују само она влажна места, на којима се налази легло метиља. С тога је сасвим појмљиво, да се овце заразе метиљем, кад на влажним ливадама пасу, кад се хране травом са таквих ливада и кад пију воду из каљуга и баруштина. У влажним годинама појави се ова болест и у оним местима, где никад није била позната. Довољно је 10—15 минута да овце на оваквим местима пасу, па да се заразе.

Овце се заразе метиљем поглавито лети и с јесени, јер усељавање ових сићушних, репастих црвића у тело животињско врши се већим делом у то доба, пошто је за преображај напред поменутих облика потребна поред влаге и извесна топлота. Како је предохрана од ове болести важнија него лечење, то је и ова поука сада на своме месту, те да би сељак знао, како треба да сачува своје овце од ове болести. Ну, церкарије су толико издржљиве, да могу поднети и веће мразеве и зато није искључена могућност заражавања оваца и у свако доба године.

Најлакше и најопасније разболу се од метиља јагњад и шиљежад, у опште слабији брави.

Метиљи проузрокују у жучним цевима јетре задржавање жучи у јетри, запаљење и сушење јетре, бледоћу и водену болест. Знаци метиљавости постепено се развију тако, да с почетка није могућно са сигурношћу казати, да ли је дотична овца заиста метиљава или не. Тек доцније појаве се очевиднији знаци болести, али и ови нису значајни. Метиљаве овце слабо се хране, једу до душе, али ипак мршаве све више и више, троме су, заостају иза стада и много пате од пролива. Кожа им је више жућкаста, слузокоже очију и уста бледе, руно губи свој природан сјај и лако се да ишчупати. Трбух је надуван; на њему се чује неко бућкање, што је знак водене болести. У току болести образују се често по телу, нарочито на доњој вилици, на прсима и на трбуху мекани отоци, који се под прстима угибљу. Сви ови знаци међутим нису значајни и само по њима не може се закључити, да ли овце болују од метиља, јер под истим знацима пролазе и разне друге болести. Тек кад овца угине или кад се закоље и кад нађемо метиље у јетри, у већем или мањем броју, знамо шта је прави узрок побољевању и скапавању оваца.

Овце се заражавају метиљем, као што је напоменуто, лети и у јесен, а почну да се разбољевају зими и с пролећа идуће године, у које доба пада и највећи проценат угинућа од ове болке. С пролећа наступа већ исељавање метиља из тела животињског. Ако дакле овце до овог времена не подлегну бољци, оне се већ могу сматрати као спашене. Ова околност врло је важна у погледу лечења метиљавих оваца.

Лечење метиљавих оваца састоји се у главноме у настојавању, да се већ заражене овце одрже у што бољој снази, те да могу дочекати оно време, кад се метиљи почну из њих исељавати. До данас нема лека који би могао спречити развијање церкарија или уништити метиље. Сва средства што су досад препоручивана остала су у том погледу безуспешна. Лечење метиљавих оваца, дакле, може имати само тај циљ, да последице метиљавости, као: бледоћа, водена болест и пролив не прелазе извесне границе, и да се овце одрже у довољној ухрањености и у снази. С тога је потребно, да се болесне овце хране добром и снажном храном, да им се даје овас, цео или у прекрупи, јечмене мекиње и т. д. Поред тога, препоручује се и давање горких средстава, која животињско тело снаже и варење потмомажу; или гвожђани препарати који опасне проливе обустављају, образовање крви потпомажу и у оваца снагу подижу. У овој цељи треба узети: зелене галице 5 грама и иђирота и вење по 15 грама. Све ово треба потом истуцати, помешати с брашном и водом и направити пекмез, којим ваља болесним бравима језик при дну намазати. Или још боље: узети 30 грама зелене галице, $^1/_2$ кила пелена, $^1/_2$ кила иђирота, све ово добро истуцати у ситан прашак, па тај помешан с мекињама давати овцама. Ова количина лека израчуната је за 50 брава.

Важније од свију лекова јесте предохрана. У том погледу треба обратити пажњу на то, да се овце истерују само на суве пашњаке и да им се полаже здрава, сува храна и сено са сувих ливада и да не пију воду из каљуга и баруштина. Влажне ливаде и пашњаке треба дренирати, чиме ће се отклонити услови за развијање метиља. Једно друго важно средство предохране је то, да се они ситни пужеви што се налазе на влажним ливадама и пашњацима покупе и поништавају. Да би се и јаја метиља поништила и тиме умањила прилика за заражавање оваца, ваља болесне овце што пре поклати и метиљаве јетре учинити безопасним или дубоким закопавањем, ватром или кувањем. Псима смеју се метиљаве јетре давати само у куваном стању. Поред дренаже препоручује се посипање влажних пашњака сољу или кречом.

О. Р.

О ГОВЕЂЕМ ОБАДУ

Готово сваком је пољопривреднику познато, како се за време великих летњих врућина дешава, да по неко говече изненада јурне из чопора на паши и необичном брзином и рикањем дојури до какве реке, потока, или баре, где се загњури у воду; или, ако воде нема, онда јури све дотле, док не нађе на какав шипраг, или какво друго згодно место, да се може склонити. Ова појава позната је код нашега народа под именом *„штрклање“*, а за говече, код кога се ови знаци примете, каже се да се *„уштрклало“*.

Овој непријатној, а по кад-кад и опасној појави узрок је једна ситна животињица, која спада у ред муха и зове се *обад*, у народу познат под именом *„штркља“*. Обада има три врсте: коњски, овчији и говеђи обад. Пошто се говеђи обад у ово време почео јављати и причињавати штету понајвише говедима, то ћемо овом приликом само о њему и говорити, остављајући за доцнију прилику да проговоримо и о коњском и овчијем обаду.

Женка говеђег обада *„штркља“* одпочиње да носи јаја почев од месеца априла, па може овај посао продужити чак и до месеца августа. Како она најрадије полаже јаја у кожи или длаци говечета, и то: на леђима, то говече чим при-

мети да му се овај непријатељ ближи, узнемири се и покушава на све могуће начине да му избегне („штркља се“), јер је свесно свих непријатности, које ће му се доцније појавити. Осетљивост према овом непријатељу и то у много већој мери испољавају говеда благороднијих раса, са мекшом и финијом кожом и длаком, а у мањој мери наша домаћа говеда.

Но редак је случај да умакне говече, кога овај непријатељ отпочне да гања; јер га штркља не оставља све дотле док не добије могућност да свој задатак изврши т.ј. да јаја положи.

Снесена су јаја ситна, једва 1 мм. велика и личе на умањену семенку од краставаца, а на задњем делу имају малу петостране квачку, помоћу које се причврсте на месту, где их женка положи.

Из јаја се измиле бледо-жути црвићи (ларве), чији су усни делови удешени за бушење и нагризање, помоћу којих проврте кожу и настане се у поткожном ткању, где се хране соковима из тела животињског. У почетку црвић је мали и отоци су неприметни. Доцније, кад се црви јаче развију и својим покретима изазову јаче запаљење коже, отоци постану већи, и могу да порасту у величини ораха. Сваки оток има на врху отвор и код нашега народа ови су отоци познати под именом *„угрци“*.

После четири недеље, одкако су угрци постали, црвић сазре и припреми се за исељавање (испадање из угрка.) Тога ради добије нарочиту мекоћу тела и постане опружљив (растегљив), те се гмижењем (покретањем) извуче из угрка и испадне напоље. Кад црв доспе на земљу, онда домили до каквог џбуна, лишћа, или какве шупљине, где се учаури.

Из чауре изађу после месец дана савршени инсекти и кад се мужак и женка нађу, они се спаре, а потом женка отпочне понова да носи јаја.

Овај је обад врло штетан по здравље говеда, јер излежени црви, нарочито, кад су у великом броју, а може их бити преко 50 па и 100 на једном грлу, проузрокују ужасан свраб, те се стока јако узнемири, презире храну и кућа. Поред тога, кожа која има много угрка, има врло малу вредност, кад се оболело грло закоље.

Истина, овај се инсекат појављује код нас у мањој мери, а и мање штете наноси нашим говедима него у страном свету, а особито га има код тамошњих говеда, која бораве по планинским и високим пашњацима и остају на њима преко целог лета све до позне јесени. Тамо сваке године падне по велики број грла као жртва навали овог инсекта; јер говеда, чим осете да им се овај непријатељ приближује нагло по јуре из чопора, те се стропоштају у бездан, или се јурећи тако повреде о стење, камење или дрвеће, да задобивене ране тешко преболе.

Но и ако је код нас мање штете од овог инсекта, ипак наш пољопривредник треба да зна средства и начин како да своју стеку заштити, нарочито у време, кад се она најбрже и најбоље опоравља, а то је за време летње паше. Као најбоље и најпоузданије средство против навале овог инсекта, које кошта само труда и ништа више, показало се *премазивање леђа грлима закишељеним одваром од искуваног орахового лишћа, а још боље одваром од искуваних зелених орашчића, или само зелене коре.* Ово премазивање треба вршити *сваки пут пред истеривање на пашу, а најмање два пута недељно.* Ако је женка јаја већ положила (снела), онда треба грла прати (купати) и добро тимарити сваког дана оштром четком и чешагијом, при чему чешагија треба да служи само за чишћење четке. Најзад, ако су црви и угрци већ ту, онда их треба прстима (палцима обе руке) истиснути и уништити. Ако су црви велики, да се кроз отвор не могу истиснути, онда се отвори расеку, па у ране кане неколико капи терпентина па они сами изађу.

На завршетку вредно је да напоменемо шта раде одгајивачи у страном свету, да своју стоку заштите од овог непријатеља. Тако, они за време лета дају писмену обавезу један другом да стоку неће истеривати на пашу пре 10 часова пре подне за све време док женка — штркља — овог инсекта носи јаја. То чине с тога, што је утврђено, да сазрели црви за учауравање испадају из коже само изјутра, те кад изађу, онда их стока погази и уништи, или се назад, у највећој мери са ђубретом изнесу напоље на ђубриште где пропадну. Сем ове, они дају један другом и такве обавезе, да ће сваки по могућству истискавати црве из угрка и уништавати.

Не би било рђаво, кад би се и наши одгајивачи угледали у овом погледу на оне у страном свету, тим пре, што је у нас јутарњу пашу лако накнадити с вечери, кад говеда најрадије пасу, а међутим имали би најпоузданије средство да се размножавање овог непријатеља наших говеда у корену сузбије.

30 марта 1908 год.
у Шапцу.

Рад. А. Нешић.

СА АУСТРИЈСКЕ ИЗЛОЖБЕ ГОЈНЕ СТОКЕ 1908.

Србија као земља која мора још за дуго живети од зараде коју има извозом своје стоке за клање и њеним производима, која мора још за један низ година рачунати и на аустријско тржиште, као најближе и најудобније за нас, мора водити рачуна о свим оним појавама која бацају светлост поуке на сточарско питање и на правац нашег запатништва стоке. Стога је важно, да и „Тежак“ ма у најкраћим потезима донесе извештај са изложбе гојне стоке која је од 10—12 прошлог месеца по новом приређена у Бечу и која је по мишљењу аустријских стручних кругова врло добро успела и ако ове године на тој изложби није била заступљена друга половина монархије, Мађарска, са својом стоком, као претходних година. Аустријанци се поносе успехом те изложбе, јер су и себе и свет убедили, да у том погледу могу бити без Мађарске, а изложба и по броју и по квалитету изложених грла, ако није превазишла све раније изложбе, а она им је била потпуно дорасла. Изложба та имала је да покаже моћност аустријске производње масла, али у исто даба и њену независност у том погледу и од Мађарске и од иностранства... ако је то и могла показати, пошто се на изложбу дотерује оно што је најбоље и што је нарочито за изложбу гојено и спремано, и што ни бројно, ни квалитативно стање изложене стоке, не може ниуколико изменити потребу једне земље у стоци за клање, а та потреба зависи од броја становништва које се месом храни и да ли су бројно стање и производна моћ стоке, у тој земљи, у стању да подмирују ту потребу, а да не морају повлачити у помоћ иностранство.

Овогодишња бечка изложба гојне стоке била је заступљена са 1020 говеда (1906 заједно с Мађарском било је изложено 635 грла), 1581 (1362) свиња, 25 (6) излагача оваца, 27 излагача риба и 602 нумери питомих зечева.

Аустријски аграрци желе тиме да докажу, да је Аустрија сама у стању да производи стоку најбољег квалитета, па и такву какву бечки трг тражи, само ако учини претходне припреме и напрезања, да и на даље поради на бројном повећавању и на квалитативном побољшању стоке... те неће трпети са оскудице меса, нити ће морати зависити од иностранства, но ће моћи енергично бранити своје границе од увоза стоке и меса из суседних држава.

Горњи бројеви изложене стоке показују живо интересовање излагача и доказују велико усрђе и труд приређивача... аустриј-

ског пољопривредног друштва које је умело подстаћи излагаче на тако живо учествовање.

И сами покретачи признају да је успеху изложбе врло много допринело и то, што су с изложбом стоке везали и рибарску изложбу, као и изложбу питомих зечева који су позвати, да производњу меса и потребу на месу повећају својим јевтиним, а приходним гојењем и наглим котењем. Поучну страну изложбе, врло су корисно попуњавали и многобројни изложени предмети односећи се на храњење стоке: разна храњива, интересантни предмети које су изложиле станице за испитивање и контролисање семена и пољопривредно-хемијско огледна станица у Бечу. И трг пољопривредних машина приређен у исто доба, привлачио је масу посматралаца изложених предмета, као и купаца. Највећа привлачност на изложби био је изложен во грдосија из Салцбурга пет година стар Сименталац који је тежио 1760 кг., као и необично дугачка и крупна 21 месеца стара енглеска крмача из Дроздендорфа у Доњој Аустрији која је мерила на живо 465 кг.

Говеда су била изложена у лепој, великој згради централног сточног трга у Ст. Марксу и она су тако распоређена, да су говеда гојена из фабрика и великих сточних трговаца била издвојена и изложена у засебној групи, а волови пољопривредних имања и предузећа за себе. И за бољи преглед опет ређање у групи изведено је по појединим покрајинама, тако да су из сваке покрајине изложена говеда сачињавала заједничку групу. Засебне групе чинили су и издвојени су били изложени бикови, краве, јунице и телад.

Сасвим је природно што су волови на изложби гојене стоке, заузимали прво и најважније место, јер су и најмногобројније били изложени. Требало је да се добије преглед, не само да се покаже изврсна каквоћа појединих грла, већ да се и маса, бројно стање и тежина истакну.

У првом одељењу истицала се на првом месту шећерна фабрика у Штајницу у Моравској, с њеним целепом од 50 грла волова *сиво-мрко иланинског типа*. Не само да је падао у очи знатан број грла, већ и изједначеност у каквоћи, изврсна гојазност. То се нарочито истицало код грла *ултнерске* (сивобледе) *расе* из истог Штајница и из Стражовица и грла *мурбоденских* из Јовановца. Не само да су сва та грла добро одабрана, већ она су показала, да се сиви алпијски сојеви не одликују само добрим теглењем (мурбоденци) или млечношћу, но се са паметним избором и гајењем могу бити врло подесни и за гојење. Оцењивачки суд је том целепу досудио победну награду изложбену и почасну награду бечког месарског удружења.

По броју и по каквоћи био је потпуно дорастао горњем целепу, други један целеп од 50 грла мурбоденске расе из Великог Селовица који су гојени свега 160 дана и три вола добили су повеље признања а цео целеп златну изложбену медаљу и почасну награду средишног друштва за индустрију шећерне репе. И овај целеп одликовао се изједначеношћу грла и у погледу крупноће и гојазности.

Опет мурбоденској раси припадају и друга два награђена целепа овога одељења: 20 волова из Хоснау у Доњој Аустрији и 23 вола из Зборовица. Сем тога били су овде изложени мурбоденци, овде-онде промешани са бледо-жућавим (плавим) грлима *норске расе*. из Ст. Пелтена (5 нумера); из Ческе (7 нумера). Ови су излагачи изложили и *сименталске* мелезе.

Остали излагачи овог одељења, чија су се грла одликовала добром гојазношћу, били су: 1 са целепом (23 грла) волова *сименталских мелеза* из Добрженица у Чешкој, 1 из Салзбурга са 7 *Сименгелаца* (међу њима и она грдосија од 1760 кг.) и са 4 одлична *Пинцгавца* који и по форми и по гојазности беху изврсни. На послетку била су врло добра и појединa грла *бернских* мелеза из Јармерижа у Моравској.

У другој групи: „волова из великих пољопривредних поседа“ прво место по гојазности припадало је типу плаве стоке, сојевима Корушке, Штирске и шумовитој области Доње Аустрије. Најбољи изложени целепи, припадали су дакле плавом типу (норској раси: маријахофско — лаванталској) и у њима било је доста грла која су задовољавала потпуно, како у погледу форме тако и раностаса, као и гојазности и која су све оно имала што бечки трг тражи.

Даље у овој групи 4 шајнфелдска вола из Кирхберга на Вади, гојена 6 месеца показивала су одличну гојазност и каквоћу, па су и продата по врло доброј цени (к. 116 за 100 кт.) и одликована златном медаљом и почасном наградом великог војводе Франца Фердинанда. Исто тако одличне каквоће био је и целеп од 14 норских плавих говеда са Хефла код Фризбаха у Корушкој који су показивали особито лепе гојазне форме, добро пуне бутине, широка леђа и леп задњи труп, код иначе сразмерног телесног склопа. Ова грла најочигледније су показивала колико је изврсан овај тип, који је и у нас јако заступљен нарочито у моравској долини, за циљеве гојења при добром одгајању и држању, а у исто доба догонила су и до довољне телесне тежине и изврсне каквоће меса, тако да им је оцењивачки суд морао признати и доделити највеће награде. Једино што се има обратити већа пажња строгом одабирању запатних грла с гојазним формама и крупноћом.

И целеп од 21 гојних волова исте — норске — расе што их је изложио један излагач из Силберега код Трајбаха у Корушкој, показивао је велику подобност ове расе за гојење, тим пре, што је цео целеп изједначен, једно грло као друго, сем тога цео запат је приземљаст, снизак на ногама и ако је труп масиван имао је танке фине кости, одликовао се раностасом. По наводу излагача ова су грла гојена свега 90 дана и као таква одлично су успела. Добила су златну изложбену медаљу и почасну награду бечких кланица.

Исто тако и остали волови овог плавог типа — норске расе — изложени од разних других излагача показиваху врло добро развиће и гојазност, нарочито 8 волова из Мајерхофна и Лаванталци из Волфсберга (ма да су ови имали мало грубље кости), па и мелези норске расе изложени од неколико излагача.

Сем плавог говеђег типа у овом одељењу биле су заступљене и друге неке расе. Нарочито су се истицали лепо одгајени и изврсно нагојени 9 волова сименталске расе из Топорупа у Буковини који су сви тежили преко 1000 товара и било врло лепих форма. Даље у заједничкој групи галицијског пољопривредног друштва изложени 18 волова опет сименталске расе из Ултровска, од којих су појединa грла и по формама и по гојазности била изврсна, докле друга крупних костију.

Затим пољско добро Велсберг код Ст. Мартина у Сулмталу у Штајерској изложило је целеп пинцгаваца волова који сви беху млади, лепо развијени и добро нагојени. Мекан, добар захват коже, показивао је изврсну склоност пинцгаваца за гојазност.

На послетку пољска рујав говеда, изложена од двојице излагача: гојни волови осредњи, и ако нису били потпуно нагојени, показивали су сасивм добре гојазне форме.

(Свршиће се)

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ

Набавка најподесније вршалице с витлом

Питање. Господин Божа Рељић, трговац и привредник из Бољковца молио је Подружину, да му набави једну вршалицу са геплом (витлом) коју покреће теглећа стока.

Пошто Подружина до сада није набављала ове вршалице те да зна, хоће ли поручилац бити задовољан са овом машином, и да ли су оне у опште препоручљиве, то је Подружини част молити Српско Пољопривредно Друштво за одговор, да ли би се могла вршалица препоручити, а ако би била за препоруку, онда по којој би се цени могла добити на крагујевачкој железничкој станици.

Рудничка Окр. Прљопривредна Подружина

Одговор. Код вршалица сва је ствар у количини и каквоћи израђеног посла. Ручне раде најмање рационално, јер привреда у Србији не сме ићи назад, замењивати сточну снагу у вршају људском. А људска снага није довољно ни јака, ни јевтина, међутим сам посао вршаја такав је да изискује *већу снагу*, но људску. За то Пољопривредно Друштво и подружине његове нити смеју нити треба да их ма коме препоручују, као несавремену и преживелу ствар.

С тога може бити речи само о вршалицама за *коњску и парну снагу*. Парне су истина *за сад* најсавршеније, јер њихова снага најбоље одговара како тешкоћи посла, тако и чистоти производа: *оне очисте овршено жито и спреме га потпуно за трг.* Али оне се могу применити онде, *где је подесан положај земљишта* — тешке су за пренос; где *има маса стрнине за вршај*, јер кад оне раде дневно од $^1/_2$—1 и више вагона жита, а жетва и вршај жита у нас се ограничава само на неколико недеља преко године, онда у тој тачци лежи главни услов рентабилитета примене парне вршалице; *оне су компликоване за обични ниво знања*, а руковођење парном машином (локомобилом) изискује и нарочиту стручну спрему која се не тече за неколило дана и неколико недеља; *она изискује*. — довољно горива и довољно и чисте воде која не садржи кречне састојке; *она стаје врло много за наше прилике и за своје имање и за своје жито* у нас их ретко ко може набављати и држати ит.д.

За све *остале* прилике рудничког округа остају као *најбоље вршалице оне за покретање коњском снагом помоћу витла.*

Али и овде, и ако мање но код ручних вршалица, има извесних граница до којих техничко решење питања о вршају, иде у сагласности са рентабилитетом посла т. ј. да њена снага за покретање одговара количини и каквоћи посла и да се рад рентира спрам цене, набавке и обдржавања.

Покретна снага овде су коњи или волови, који своју снагу преносе витлом и преносницом на радну машину — вршалицу.

Вршалица може бити удешена:

а) Или само да омлати зрно и да га заједно с плевом и сламом избаци на земљу; па се даље ручним радом издваја и пребира: слама се претреса вилама и отура у страну, а зрно, плева и оно ситније сламе пречишћава у вејалици;

б) да омлати зрно које пада у средини под машину, сламу да прихвати сламотресом (саставним делом својим) и да отура и избацује на крају машине, а и зрно проточи на протоку, па да оно чистије испада; сламе нема ни мало и само на вејалици има да се од плеве и од ситнијих делова земље и т. д. пречисти;

в) Да омлати зрно из класа, избаци сламу, проточи зрно и проведје на чисталици што се налази у самој машини тако, да се добије готово чисто зрно за трг.

Најмање вршалице, оне под а) (у ценовнику AZ, AG, и BG страна 57.) изискују и најмању снагу: витао на ком окрећу и рад производе 1 коњ или во или боље још: 1 запрега (2 коња или вола). *Оне су најевтиније и најлакше за окретање и за пренос. Нарочито су за брдске крајеве и за сиротније иностосније земљораднике.* Остале вршалице и оне под б) и оне под в) потребују јаче витлове, на коме окрећу и рад производе 3 и 4 грла, па и 6 до 8 грла. Око њих је велики замет и кубура. Оне много скупље (2, 3 па и 4 пут) стају, но оне обичне вршалице на витао под а.) лице на витао под а).

За прилике природне и привредне рудничког округа, Српско Пољопривредно Друштво може препоручити на првоме месту вршалице са сточном снагом под. а) оне ће стати од прилике она марке AZ до 686 динара са свима подвозним и царинским трошковима до Крагујевца.

Треба што пре поручити, како би благовремено стигла на место опредељења.

Преносница може бити за укопавање у земљу и за намештање вршалице под правим углом спрам витла, и може бити на козли, да се не укопава и да се намештају вршалица и витао у једном правцу.

С. Г.

Лисне ваши (?) на лози

Питање. Винова лоза на чардаклији у мојој градини пати од зелених вашију, по свој прилици. Прилажем писму зелен ластар и лист с јајима која изгледају овако прозрачна као сок из листа кад би се скристалисао. Вашчица се у маси појавила лањске године и грозд се развити није могао, но се смежура и опадне. а нападнути делови као да су превучени паучином.

Т. М. Београд.

Одговор. По вашем опису изгледа, да је се доиста појавила лисна ваш у маси на виновој лози, нарочито судећи и по томе, што је лоза у ладовини до куће и у близини где се пљуска и залива водом и преко потребе. Зрнца која сте скидали са лозе. кад се разгњече доиста показују изглед јаја. Пошто по опису вашем, то није ни плесан, — пепелница (оидиум) ни мољац, а ни ластар, ни лист у садашњем стању не показују никакве знаке какве болести или др. штеточине, то огледајте прскање са дуванским соком који гради фабрика дувана за тај циљ (на 1 кг. дуван. отпадака 5 литара воде; дода се потом ради бољег чувања 1·5% чисте карболне киселине). Пре употребе разблажити 2 литра дуванског сока у 100 литара воде и додати 1 кгр. соде да боље пријања.

Кроз неко време молићемо да нам наново поднесете на увиђај лист и ластар, ако би се други какав знак појавио. као што мислимо да ће морати да буде.

Мољац на грожђу у Београду

Питање. У Палилули лањске године много је сатирао лозу један црв који пупад на грозду пробуши и она отпадну, а грозд се још у грешу сасуши, Поводом објаве у „Самоуправи“ и „Тргов. Гласнику“ ово дана написа о прскању и запрашивању лозе, молим како да се помогнем и против овог црва.

К. Н. Београд.

Одговор. По опису то је *мољац* (Tortrix bortrana.) Његов опис, начин живота и средства за сузбијање као и слику. наћићете изложено на стр. 37 и 38 XV Практичне Пољопривредне Поуке: *О болестима и штеточинама гајених биљака* од Николе Ранојевића (1906 год. цена 0.60 динара код Друштва чије је и издање). Видећете да се ваш опис потпуно слаже с описом у књизи. Као лек и предохрана препоручује се, кад се гусенице мољчеве на листу појаве, купити их, или прскати гроздиће дуванским соком у јачини 1·5—2%. У пролеће пред цветање лозе, као и у јуну (двапут се леже) кад се појаве лептирићи а на тихим и мрачним ноћима, палити лампице и око њих ставити бео суд с водом, по којој плива слој петролеума.

Но много ће више помоћи: заражена зрна док су још гусенице у њима кидати и попарити врелом водом. У јесен кад лист отпадне. поскидати оштром четком напуклу кору, у којој су скривнне беле чаурице, па целу чардаклију премазати кречним млеком (3—5%). Као и све пукотине на наслону чардаклије, а ако је дрво с кором, од које је сграђена, најпре одлубити кору.

БЕЛЕШКЕ

Ливадарске заповеди. — 1. Раскрчи још преко зиме и с ранога пролећа камење и истреби непотребно жбуње; они сметају само порасту трава и легло су гада.

2. Побрини се за благовремено чишћење и оправку ливадских јарака. Многа би ливада место маховине, рогоза и шевара и т. д. рађала слатке траве, кад би се сувишна вода са ње одводила јарцима.

3. Поправи мостове и поточне обале, као и ограду још преко зиме; у пролеће и у лето имаћеш пуно другог пречног посла.

4. Ако ливада није одвећ мокра, онда је још у фебруару или марту пређи с ливадском дрљачом, да раскинеш и покидаш уљечену маховину. Тиме ћеш отворити земљу, да у њу могу продрети топлота и ваздух. Онда ће боље и пре утицати и ђубре које ливади треба дати.

5. Празна или ћелава места по ливади можеш крајем марта или у почетку априла подсејати. За то је потребно купити добро травно семе и од трава које ће бити за то земљиште и за тај предео подесно. Тако зване сеоско „трпље“ избегавај, јер могу садржати масу коровског семена и масу рђавих и неукусних трава.

6. Поравни и преваљај твоју ливаду благовремено а кртичњаке растури грабуљама или ливадским рендетом. Онда ћеш своју косу или машину косачицу сачувати, па и грабуљама посао олакшати.

7. Ђубри твоје ливаде редовно и добро. За њих је најбоље ђубре добар и на хранљивим састојцима богат мешанац (компост). Стајско ђубре за ливаде је прескупо. У осталом свету ђубре ливаде, у недостатку довољне количине мешанца са куповним или вештачким ђубретом, нарочито згуром Томасовом у прах стуцаном. У њој има фосфорне киселине и креча и она потпомаже пораст детелине и разних граорица на ливади, а то су пиљне биљке које у смеси с осталим травама изврсно и хранљиво сено.

8. И гомилице мешанца растури и раздроби после мраза, најбоље са дрљачом као брана преплетеном трњем, па камењем озго потежаном. За тај посао добро је употребити и ливадску дрљачу.

9. Као што нећеш обрађивати њиву или виноград док је у мокром стању, исто тако не смеш то чинити ни с мокром ливадом. Чим се при обради лепи земља за оруђе престај с радом! Више ћеш штетити но користити.

10. Одводњавање ливада врши се најбоље јарковима. Отворени јаркови спречавају често довоз и много се простора губи.

11. Не остављај траву да престари! Косидбу мораш почети чим већина трава у цвету стоји. Ко дуже чека добије знатно мање сена и стога и од стоке мањи принос.

12. Не заборављај никад да и ливаде, као год и њиве и виногради изискују редовно да се како треба обрађују, негују и ђубре. Између добро ђубрене и добро неговане ливаде и напуштене и занемарене огромна је разлика, да није потребно много речи губити то доказујући.

Скочибуба — (agrites lineatus) као штеточина на кукурузу и пасуљу.

По извештају држав. економа у срезу драгачевском појавили су се на више места у њивама, засејаним кукурузом, у великој мери црвићи, који у земљи живе и једу зрно кукуруза па и пасуља. Појавили су се у њивама где су лединe разоране, а ретко у њивама орницама. Црвићи пробуше кукурузно зрно и поједу изнутра, а около остане.

Да се спречи напад ових црвића на семе, пробано је најпре сумпорисање семена но без успеха; а затим натапање семена у раствору плавог камена, чиме се је, изгледа стало на пут тој штеточини; јер и ако их се је налазило у појединим оцацима кукуруза, зрна су остала неповређена и клијала су.

Према постојећем наређењу Минист. Нар. Привреде, економ је послао од ових црвића са зрном кукуруза и пасуља ради испитивања. Стручни референт за те ствари професор г. Н. Ранојевић испитивао је и изјавио ово своје мишљење!

„Штеточина што је оштетила посејани кукуруз и пасуљ јесте ларва скочибубе (Agriotes lineatus). Она најрадије полаже јаја по лединама обраслим травом, па је отуда и појава њене ларве увек у већој размери у таквом земљишту. То имати на уму при одабирању земљишта за усеве, с напоменом да ларве потребују 3—4 године за потпуно развиће до преображаја у лутку, и да није искључена могућност да ће ларве штетити и младе усеве подгризајући им жиле. Стрнине се у том случају чувају ако се ваљају, да се отежа кретање ларве у сабијеном земљишту, а за окопавине мора се предузети тамањење штеточине руком, приликом опрашивања, уколико се то може постићи на већим површинама.

Што је семе кукурузно, потапано у раствору плава камена, остало поштеђено а проклијало, могла је бити узрок киша у то време, јер се ларве у том случају завлаче дубље у земљу и одатле излазе на површину тек кад се земљиште просуши.

Рутава буба. — И ове године појавила се ова буба, која се последњих година редовно јавља као штеточина воћака у цвету и стрнина чим се зрно заметне, а није од ње поштеђена ни винова лоза у добу терања ластара.

Извештаја о њеној појави има са више страна. А руковалац држ. лозног расадника у Јагодини пише ово: да се ова буба појавила 18 ов. месеца у околини Јагодине, нападајући трешње и мареле, врло ретко вишње обичне некалемљене, исто тако и дуње, а ређе кајсије. По причању сопственика воћњака у тој се околини и лане и ранијих година јављала рутава буба у добу цватње, чинећи штете у толикој мери, да су поједини решили. да све сорте марела и дуња искрче и засаде другим родним воћкама. Међутим на ластарима винове лозе није се никако јављала, сем лањске године у добу цватње винограда, нападајући цвет али без икакве штете. Изгледа да сам мирис, који цвет лозе развија, не прија овим бубама и онесвести их, те попадају као полумртве на земљу, па после кратког времена одлетају.

Руковалац расадника је у својој околини чинио ове године пробе да ову бубу уклони или уништи, на име: прскањем у доба цватње, а и пре, смесом од плава камена, стипсе, етра и креча. Тим је учињено много, али ипак нису постигнути резултати. какви су очекивани. Обавијање појединих делова цвета тулом дало је одличне резултате, али је посао отежан и скуп.

Као интересантно руковалац наводи: да се буба јавља сваке године на истом месту и истим вотњацима. док је на другима нема; већим делом на местима заклоњеним од северних ветрова а за време ладних дана никако се и не виђа.

И Министарство Нар. Привреде наредило је и ове године, да се у смислу закона о уништавању штетних животиња предузму потребне мере противу рутаве бубе. На име: са воћака стресати је на какав застирач испод њих, са чокота и стрнина покупити је руком, а тако исто и са ливадских биљака, ако се у близини усева појави у већој размери. За уништавање неуподеснији је начин, бацати је у врелу воду.

Рутава буба тражи хране дању по топлом и тихом времену, па је тада ваља и потражити.

Лишај код говеди. — Лишај је прилепчива болест, коју проузрокује једна врло мала гљивица (Trichophyton tonsurans) што се насели на кожу. Лишај се преноси и на друге животиње и на човека и јавља се у виду округлих, малих или већих ћелавих места на врату, на глави, око ушију, и очију, каткад и по другим деловима тела, и најређе на доњим деловима ногу. Код телади што сишу појављује се лишај и

око уста. Дотична од лишаја оболела места цокривона су суво-белим љускама или корама. Кад се кора скине, налазимо да је кожа испод ње покривена слузавом или гнојавом течношћу. Кора отпадне постепено сама и остави ћелаво место, на коме длака опет, постепено, порасте, или кожа остане задебљана и увек ћелава. Нека грла показују јак свраб на месту лишаја и кад се не подвргну лечењу, онда траје болест врло дуго, месецима па и више од годину дана и постане често неизлечива.

Чистота је у погледу предохране од лишаја најважнија ствар. Код бесних грла ваља пазити да љуске од болесне коже не долазе у додир са здравом кожом, особито са кожом здравих животиња. Љуске и кору треба намазати зеленим сапуном који се добије у апотеци, омекшати их и одвојити. Очишћена ћелава места ваља затим утрљати петролеумом, који је за тај циљ добар домаћи лек. Има и других, још бољих лекова за лечење лишаја, н, пр, фенол-глицерин, перувијански балсам и т. д., али у потребу ових лекова ваља оставити марвеном лекару, коме треба, по могућству, увек поверити лечење лишаја.

Шта је узрок угрушавању млека при кувању. — Ова мана млека најчешће се појављује код старијих крава и то при крају млечности, пред телење, а узрок су јој извесне гњивице што доспевају у млеко. Клице тих гњивица налазе се у стаји, на свима судовима и стварима што долазе у додир с млеком, па и у сисама. Ако хоћемо овуману млека отклонити, морамо темељито дезинфиковати све просторије, у којима се оставља млеко, а тако исто и све млечне судове и справе. Просторије треба добро очистити и поново окречити, судове и справе пак у цеђу скувати. Полице ваља врућим цеђом опрати. И стаје ваља добро очистити као и све предмете што се у њима налазе, а рупе и олуке у стајама опрати 3% раствором креолина. Пред мужу треба виме опрати 2% раствором соде, а прва три или четири млаза млека из сваке сисе просути.

Важност млекарства — најочигледније показују статистички подаци што их публикује немачко пољопривредно друштво. Године 1900. добило се у Немачкој млека и млечних производа за 2.642 милијуна марака, дочим је износила вредност добивене ражи и пшенице 2.252, кромпира 875, шећера 418 и шпиритуса 94 милијуна марака. Чисти приходи свих државних и приватних железница у Немачкој у износу од 2.437 милијуна марака не достижу вредност млекарских производа.

Преглед млека. — Међународни млекарски конгрес у Хагу донео је следећу ресолуцију: 1. Свуда се мора завести марвено-лекарски, хемијски и бактериолошки преглед млека. 2. Стаје се имају подизати по хигијенским прописима. 3. Стаје и стоку (краве) морају прегледати свака 3 месеца нарочито за тај циљ постављени марвени лекари.

Пантљичаре код пернате живине. — Многи ће се зачудити кад прочитају, да се и у пернатој живини налазе пантљичаре, а изгледаће им невероватно, кад чују, да управ у пернатој живини борави највише пантљичара. Дан данас познато је 20 разних врста пантљичара код пернате живине. Највише има ових готована код гусака и пловака, а затим код кокошију и то: Taenia infundibili formis, T. lanceolata, T. cuneata, T. exilis, T. cantania, T. crassula, T- fasciata, T. setigera, T. trilineata, T. coronula, T. anatina, T. gracilis, T. sinuosa, T. megalops, T. conica, T. umbitiformis, T. tenuirostris, T. proglottina, T. tetragona и T. echinobotrida.

Пантљичаре производе код пернате живине катаре црева са јаким проливима и слузастом, чак крвавом риткањином. При томе живина јако омршави и закржља, ма да има стално добар апетит. Она је невесела, а перје јој се накостреши. У перју таквих грла налазе се разни паразити, особито кокошињи прегаљ и Menopon pallidum, један микроскопски мали паразит, сличан мољцу, што још више ослаби дотичну живину. Каткад показују оболела грла знакове епилепсије (падавице), чуче и изгледа као да спавају, али наједанпут се дигну и почну тражити храну. Постепено престану сасвим да једу, малакшу, падну на земљу и угину. Понекад је ова болест раширена као каква зараза, особито код младих кокошију, које у масама липсавају.

Против пантљичаре код пернате живине препоручује се као најбоље средство семе од ареке, 2—3 грама, које се у ситан прашак истуца, затим са путером помеша и направе пилуле; даље камала помешана с храном, линцура, онајз, ђумбир и салисабор. Сем тога препоручују неки марвени лекари и плави витријол и терпентиско уље, 1—3 кафене кашике, против пантљичаре код кокошију. Увек ваља тражити савета и помоћи код марвеног лекара.

Глисте у цревима коња. — Често можемо видети, нарочито лети, да са балегом одилазе и глисте беложућкасте, округле, сужавају се према крајевима, имају велику главу и три дебеле усне са назубљеним ивицама.

То је коњска глиста (Ascaris megalocephala) која борави (паразитише) у цревима коња и магараца.

Са балегом одилазе из црева не само глисте, већ и њихова зрела јаја. Из јаја излегу се у влажној, муљевитој земљи или у води ембриони, зачеци, које коњи попију с водом или поједу с храном. У телу коња подлежу зачеци разним метаморфозама, док се најзад из њих не образују нове глисте.

Не треба мислити да у глиставом коњу борави само један пар глиста, мужјак и женка. Каткад налази се у цревима до 1000 таквих глиста. Таква количина глиста, разуме се, врло је шкодљива, јер проузрокује запаљење црева. Сем тога могу ове глисте црева да пробуше и да произведу запаљење трбушне опне. Још опасније су глисте с тога, што се често улоптају и тиме спречавају одилажење балеге. То пак даје повода побољевању коња од колике и то од врло тешких и смртоносних колика. Ако коњ нема много ових непријатних гостију у својим цревима, онда показује само каткад знакове колике и то врло незнатне. Поједине глисте нису шкодљиве.

Како се лече коњи од глиста? Глисте се морају у цревима најпре умртвити и затим истерати. Са успехом лече се коњи од глиста на овај начин: 12 часова не да се глиставом коњу ни мало воде. Затим се узме 20 грама прашка за повраћање (Tartarus stibiatus) и раствори се у $^1/_2$ литра вруће воде. Овај раствор изручи се потом у чабар или шавољ, па се дода 4—5 литра чисте, ладне воде, и понуди се дотичноме коњу да пије. Пошто је коњ жедан, јер 12 часова није добио воде, то попије сву ову воду наједанпут. Ако пак неће да пије, то му се ова вода односно лек понуди поново после пола часа. Кад је коњ сву воду попио, онда не сме да му се даје храна најмање пола дана. После тог времена добије 30 грама алоа (салисабора). Салисабор помеша се са нешто пшеничног брашна па се с водом направи тесто, пилула, која се да коњу силом да је поједе. Прашак за повраћање убије глисте, а салисабор истера их из црева.

Разуме се, овај начин лечења је само онда на месту, када у коњској балеги заиста налазимо поменуте глисте, јер само тада смо потпуно уверени да је коњ глистав.

ГЛАСНИК

Конгрес хрватских и српских пчелара у краљевини Хрватској и Славонији. — Српско Пољопривредно Друштво добила је позив Одбора конгреса Хрватских и Српских пчелара, подписан у Вуковару од Председника Марка Шауле и тајника Фр. Стигелмајера, којим позива најучтивије свеколике напредне пчеларе и пријатеље пчеларства, да се изволе пријавити, који би вољни били преузети које поучно предавање из науке пчеларства на овогодишњему конгресу пчелара, који ће се обдржавати мјесеца августа у Руми. гдје ће по тамошњој „српској пчеларској задрузи“ истодобно приређена бити и друга земаљска пчеларска изложба.

Умољавамо, да се односне пријаве изволе припослати подписаному конгресному тајнику најдуље до конца маја т. г. а сама предавања у рукопису до 15. јула т. г.

Позив на конгрес и разправни програм разаслати ће се своједобно.

Коначно се најучтивије умољавају чланови конгреса, да заосталу као и овогодишњу чланарину изволе припослати конгресном благајнику г. **Еугену Каменару,** равнатељу реалне гимназије у Вуковару.

„Српска пчеларска задруга“ у Руми уз суделовање пчеларских друштава и пчелара у краљевинама Хрватској, Славонији и Угарској, а под заштитом Високопреосвећенога и преузвишенога господина Лукијана Богдановића, епископа будимскога, администратора митрополије карловачке и Његова ц. и кр. апостол. Величанства правога тајнога саветника приређује пчеларску изложбу у Руми од 10./23. до 15./28. августа 1908.,

Изложба ће бити подељена у VIII. група ито: I. мед, II. восак, III. продукти од меда (пиће и колачи). IV. продукти од воска, V. пчеларски прибор, VI. живе пчеле, VII. медовито биље. VIII. литература, учила и старине.

Награде ће бити: почасна диплома, диплома признаница и новчане награде.

За време изложбе одржаће се конгрес српских и хрватских пчелара на коме ће се расправљати питања из свих грана пчеларства.

Коначан програм и нужна упуства послаће се 1. јулија свима, који се дотле потписаној управи пријаве, да желе на изложби учествовати.

Међународни пољопривредни институт у Риму. — Постојана комисија овог института који је по споразуму једног низа држава 7 јуна 1905 основан ,позвата је за 10 (23) мај ове године, ради пројектирања пословнога програма који ће се изнети ширем скупу на претрес и усвојење. Главни скуп ће се сазвати крајем ове или у почетку идуће године. Палата института подигнута је у Риму. И цар аустријски пре неки дан ратификирао је закључену конвенцију о томе. Место тога читамо за Србију, да је она свој улог у 6000 динара за институт платила. У постојаној комисији свака влада има права да буде заступљена са по једним заступником. На скупу може свака држава или колонија која је институту приступила, одаслати толико изасланика колико сматра према интересовању своме за потребно. Италијанска влада ће у своје изасланство одредити и неколико заступника пољопривредних друштава и изјавила је жељу, да би се на њу и остале државе угледале.

Према досада на јавност изнетим саопштењима институт ће се поглавито бавити овим пословима: 1. Прикупљањем и што бржим објављивањем података о житној производњи и трговини, као и кретању цена на меродавним средиштима производње и трговине 2. Статистичком обрадом и објављивањем података о кретању земљорадничких радника (надничара), усељавању и исељавању, а по могућству и податке о надницама, 3. Објављивање о појави и ширењу биљних болести и штеточина, као и о средствима за њихово савлађивање 4. Посматрање и изношење на јавност стања и развића пољопривредног кредита, обезбеђења, удружења и друштава.

Делатности института неће се кретати даље ван граница прикупљања, сређивања и распростирања статистичке грађе, нарочито нема изгледа, да ће узети на се и развијање посредничке улоге.

Ми држимо, да ће заступници свију држава кад се сакупе, умети институту дати још опширнији пословни програм којим ће се обухватати производња и трговина воћарска, производња и трговина сточарска, законодавство о живот. намирницама и против њиховог кварења, ветеринарско-полицијске мере и т. д. и што је главно, институт би могао врло корисно у међународним односима вршити у свима спорним питањима, дужност пороте, кад би се заступници спорних држава поставили на положај парничара, а остали изасланици остали као судије,..

Главни скуп аустријског аграрног средишног удружења био је на Ђурђев-дан ов. г. на коме је председавао почасни председник и посланик Карл кнез Аусперг чије има највише заслуге што се аграрни покрет пре 10 година организовао, коју је организацију он најусрдније потпомагао као председник аустријског пољопривредног друштва. Тог дана прослављали су аграрци и десетогодишњицу постанка ове организације која у данашњим приликама игра тако важну и одсудну улогу у политичким одношајима аустро-угарске царевине. заступајући интересе пољопривредних кругова своје земље. Нарочито се истиче оштра делатност овог удружења „прибирањем и сређивањем грађе при припремама за трговинске уговоре,“ на чему већ годинама неуморно ради и што је и објавило.

И на томе скупу донесене су резолуције од великог значаја: *против трговинског уговора са Србијом*, против признања повлашћења Бугарској и Румунији, против закључивања тргов. уговора с Аргентинском, као и противу канала (за ово последње решење није гласало Пољопривредно друштво у Лембергу). На истом скупу решили су, да заслуге свога секретара и главног.., витеза без страха и зазора, Алф. Симића витеза од Хоенблума, овековече подизањем његове бисте (споменика још за живота).

Укидање тако звane аустријске вредности... у Аустрији, од 1 јануара 1900 у Аустро-Угарској ступила је у силу и важност новчана вредност „круна“, али се све досада у трговини, на све стране водио рачун и по старој аустријској вредности — „форинтама“, што је бивало повод неспоразумима, преварама и парницама. Сад је безусловно свуда и на сваком месту забрањено употребљавати стару аустријску вредност. поред крунске: при понудама, у рачунима, ценовницима. објавама, на излозима дућанским, на изложбама и трговима, јер се по министарском старом једном распису (при Богу као код нас понеко још неукинуто „височајше решење“) од 30 септембра 1857 год. сваки иступ против истога има казнити од 2—200 круна или 6 сати до 14 дана затвора!

Курс за поуку о гајењу и употреби пићних биљака у Митерндорфу. — С погледом на опште признату потребу стварног потпомагања и подстицања ширења поуке о вештачком гајењу пићних биљака, нарочито у планинским крајевима, као и с погледом на досада постигнуте успехе пре већ 20 година у Аустрији заведеног држања курсева за поуку и гајењу пићних биљака, 4 ов. мес почеће такав један курс у Митерндорфу. Програм је овај: у недељу 4 ов. мес. пре подне предавање о циљу курса, суштина вештачког гајења пићних биљака, семе и принос пиће; састављање и сејање травних смеса за ливаде долинске и планинске, као и за трајне ливаде, ливаде подигнуте трињама. После подне: нега и ђубрење ливада и пашњака и раздавање поклона: семена најважнијих детелина и трава за збирке, као и списа о гајењу пићних биљака и о контролисању семена. Понедељак 5. маја пре подне од 9 сати: разговор с оним учесницима курса који смерају да подигну вештачке ливаде као поља за показивање, па по могућству и и излазак на њиве које би за то хтеле бити употребљене, да се на лицу места практички савети даду. Предавања ће држати др. Вајнцирл који на том пољу располаже с богатим практичним искуством и који је пре 20 година и отпочео с тим курсевима и на том послу већ 20 година неуморно ради. Он је још пре 18 година на Сандлингским алпима код Ауфзеа подигао алпинску огледну градину на којој се чине огледи с гајењем најразноврснијих долинских пићних биљака и с њиховим прилагођавањем на планинске положаје.

Анонимну брошуру о српском трговачком уговору, као што јављају Wiener landw. Zcitung. од 13 маја по нов. разашиље аустријско министарство пољопривреде у маси међу пољопривредно становништво. Спис носи поднаслов „једна реч за

обавештење". Као издавач брошире фигуриште Хајнрих Милнер из Беча и ове аграрне новине мисле, да је то службеник министарства који је учествовао и у грађењу уговора и пошто је издаваčко право књижарско, да би против њега требало повести истрагу и забранити спис. Поводом тога одмах је аграрни средишни одбор упутио свима главнијим пољопривредним удружењима овакав распис: „Дознали смо, да је цес. кр. министарство пољопривреде обратило се главним пољопривредним удружењима и тражило од њих, да уза своје органе као прилог разашиљу броширу: *„Сриско трговачки уговор — победа аграрацаа"*. Пошто је овај спис писат од анонимнога писца, садржи потпуно нетачне податке и закључке који би по питању српског трговачког уговора могли у пољопривредним круговима изазвати пометњу и смер му је да једнодушност аустријских пољопривредника помути, то се умољава славно друштво да прилог ове брошире одбије и да врати натраг стављени му број брошира на расположење, пошиљаоцу — царско краљ. министарству пољопривреде".

Мађарски стручни извештач у Америци. — Мађарско пољопривредно министарство изаслало је министеријалног саветника др. Ладислава Гогера у Њу-Јорк, да се оријентише о привредним приликама Сједињених Северо-Америчких Држава.

Повишен број аустријских ветеринарских органа у Мађарској. — Из одговора аустријског министра земљорадње на једну интерпелацију у посланичком дому види се, да је одкако је ступио у силу и важност нови ветеринарски споразум између обе половине суседне монархије, да је број сталних ветеринарских аустријских органа у Мађарској повишен с још двојицом стручњака и да се воде преговори с министарством финансије да се за изасланичку службу могу одашиљати и државни марвени лекари вишега ранга.

Регулисање река у Мађарској. — Мађарско пољопривредно министарство поднело је посланичкоме дому законски предлог о инвестицијама на воденим токовима. У законском предлогу тражи се овлашћење, да министарство може извршити разна регулисања главних река — Дунава, Тисе, Драве, Саве, даље споредних река Марха, Ваба, Сиа, Темеша, Самоша, Бодрога, Саја, Кереша, Марош-Бега, Мура и Кулпе, као и на платенском језеру. За те послове тражи се да се одобри 192 милијуна круна, од којих ће се 5% моћи употребити и за остале у закону неименоване исправке речених и поточних корита које би се показале као неопходно потребне при извођењу главних послова. Од одобренога износа могу почев од 1908 године бити трошени сваке године по 7·5 милиуна круна.

Ми у Србији сем законских решења за поједина задужења и немамо других поменутих законодавних буџетских одобрења за извођење крупних и спасоносних привредних и културних радова и реформама, због чега и нема плана ни система у извођењу државних мера које служе јачању и подизању народне привредне снаге.

Царско-градинарска изложба у Бечу 1910 године. — За ту вељелепну по реду II Земаљску градинарску изложбу приређивачки одбор већ увелико ради и у седници почетком овогд месеца он је приступио и избору пододбора својих. Питање о месту држања већ је на најсрећнији начин решено, јер и велики војвода Фрања Фердинанд, као и Адолф Јосиф кнез Шварценберг ставили су на расположење своје градине за приређење изложбе. Лепо с особито дивним изгледом чувено Белведере за време изложбе биће спојено са Шварценберговом градином. Како су обе ове чувене градине уређене и садржавају се свака у своме нарочитом карактеру, то ће се за извођење изложбених постројења имати особита и разноврсна позадина.

Сајам запатне стоке у Бишофтајницу у Ческој, средишту западно-ческе запатничке области сименталске расе био је око половине прошлога месеца и на њему је било заступљено 156 бикова и 466 крава и јуница и то у далеко већем броју од сеоских запатничких задруга. Дакле скоро сва запатна стока стока ситних — средњих запатника била је изведена на смотру купцима. Немачка секција ческог земаљског културног савета од државне помоћи купила је 95 бикова и 214 женских грла за к. 145.809 (од тога 61.457 круна из средстава за потпомагање говедарства). И доњо-аустријски земаљски културни савет потегло је чак тамо и за своју област купио 2 бика и 6 јуница. Укупни број продатих грла износио је 370 за круна 155.000 Квалитет стоке био је добар до средњи, а изједначеност њихова очита. Куповина би била још већа, да су на смотру били дотерани више старијих бикова, који би се могли одмах употребити за скакање на краве, па би биле постигнуте и веће цене. Цене су биле средње; за бикове плаћано је преко к. 880.

Политичке власти за воћарство. — Магистрат града Пожуна издао је ову објаву: Најбоља су нам заштита противу оних гусеница и буба које су шкодљиве нашим воћњацима: слепи мишеви, кртице, јежеви. птице певачице, буљине, креје, ласте и детлићи, све ове животиње у грдним масама сатиру гусенице и бубе. Стога све те животиње препоручујемо заштити публике и позивамо је, да властима достављају сваки случај иступа нарочито противу птица певачица.

Савлађивање града торпедским балонима. — Пошто познато пуцање у градобитне облаке које је се 1890 године појавило, није одговорило очекивањима, то сем саопштених електричких батерија у Италији, у Белгији су прошле године чињени огледи с торпедским балоном. Ти огледи почивали су на начелу, да се у облацима горе произведе експлозија. Ради бољег упоређења најпре су гађали бомбиним ракетлама које су се распрскавале на разним висинама, али никад изнад 800 метара високо. Ма да се при том снажан потрес облака посматрао, ипак се увидело, да је силина једне ракетле била недовољна да облак одагна или га и сасвим растури. Морао би се одједном испалити извесан број ракетла. Затим предузеше огледе Дела-Хол и капетан Марга с њиховим патентованим торпедским балоном који се много више успињао и који је у тачно опредељеном времену сав свој товар потпаљивао да експлодира. Овај горе шиљат балон обухватао је само 3 кубна метра, имао је 2 кг. чистог успона и на 25 метара дугом ужету виси о њему пола кг. праскавог памука, чији је запаљач у вези са Бикфордовим фитиљом за палење. Дужина фитиља прорачуната је тако, да се прскави товар пали 4½ минута по пуштању балона, дакле на 1000 метара висине и експлодира у линеарном растојању од 1800 метара. Резултат био је тако повољан, да сад сопственици патента намеравају с њиме у јавност да ступе.

Средство против уједа отровних гуја. — Професори Калмет у Паризу и Рихард Палтауф у Бечу, препоручили су против уједа отровних гуја као средство локалну употребу хлорнога креча у виду субкутане инјекције (убризгавања под кожу). Хлорни креч поуздано разорава све врсте змијских отрова. Бечка апотека већ је ово средство у виду компримираних пастила пустила у саобраћај, заједно са убризгачем у кутијци коју сваки лако уза се носити може — злу не требало. По свој прилици и наше апотеке имаће ускоро овај лек.

Једна мера у корист виноградарства. — Мађарско пољопривредно министарство издало је наредбу да се у државним шумама изради наколико милиуна притки за винограде и да поруџбине на исте примају виноградарске школе, лозни расадници и виноградски иншпектори, сваки за своју област. Сем тога потражено је од свију приватних произвођача притки, да саопште министарству за продају спремљени број, па ће их ово бесплатно објављивати виноградарима, ако им притке буду устребале и ако им цене буду биле повољне.

Телеграфска извештајна служба о времену. — У години 1908 објављиваће се у Аустро-Угарској прогнозе времена, посведневно, изузев свечаника и празничких дана, све до краја новембра, шифрирано код свију државних телеграфских звања дешифрирано код свију телеграфских и телефонских станица на железницама.

Четврти међународни млекарски конгрес, као што је познато биће 1909 године у Будимпешти и ово дана изабран је организациони одбор од првих сточарских и сточно-лекарских стручњака мађарских да предузме све припреме за исти.

Буџетски кредити у Аустрији за постројења на води. — У Аустрији држава троши знатне суме за постројења на води. С једне стране она непосредно даје државну новчану помоћ појединим земљама, с друге стране она даје годишње приносе у мелиорационе фондове који одатле дају предузећима мелиорација потпоре у виду приноса (à fonds perdu), позајмица с

интересом и без интереса. Од приноса тих од државе додељених сума за (изванредна) постројења на води, падају:

	1908		1907	
На алпијске земље	3·73	мил. круна	3·26	мил.
На судетске земље	2·83	„ „	2·79	„
На карпатске земље	4·19	„ „	3·83	„
На карстне земље	0·60	„ „	0·40	„
Свега	10·83	мил. круна	9·94	мил.

Највеће дотације (новчани приноси) у години 1908 падају на Галицију са к. 3,860.709 и на Ческу к. 2.739.293. Сума државног приноса за мелиорационе фондове износила је у годинама 1885—1891 годишње круна 1,000.000; 1900 године к. 2,000.000, 1901 год. к. 2,500.000, 1902—908 године, годишње по к. 4,000.000. Према томе укупни принос државе мелиорационом фонду од његовог оснивања износи досад 51·7 мил. круна. Изванредна државна помоћ појединим земљама (покрајинама) за постројења на води износио је 1905 у алпијским земљама 2,216.824, у судетским земљама к. 7,177.139, у карпатским земљама 1,420 260 и у карстним (голим камењарима, чукарама приморским) к. 97.894. Сем ових износа издатих за регулисање река и потока, још је додељено к. 2,276.178 Ческој за постројења на води и к. 1,695.666 Доњој Аустрији за плаћање интереса и исплату зајма за регулисање Дунава. Ческа у том погледу одваја од свију осталих покрајина, не само тиме што је издала досад највеће суме — 3,430.467 круна за постројења регулације вода, већ што је она и једина установила и нарочити буџет за подизање постројења на води. Укупна сума утрошена на те циљеве у години 1905 износи: од државе к. 12,535.585 и од појединих покрајина к. 14,990.221.

Подвозне олакшице за пуштене војнике на одсуство због жетве. — Све аустријске, мађарске и босанско-херцеговачке жељезнице изјасниле су се, да ће војницима пуштеним на одсуство због жетве, дати све оне повластице које имају војници у униформи, кад по службеној дужности путују и за одлазак и за повратак у команду, само кад покажу објаву своје команде.

Ислужени подофицири и пољска привреда. — Одбор савеза мађарских пољопривредника недавно је већао о узроцима зашто ислужени подофицири напуштају пољску привреду и село и том приликом донет је закључак, да се она одредба којом се ислуженим подофицирима даје првенствено право примања у државне и остале службе, слично примени и на оне који би хтели остати верни или се одати пољској привреди. И о томе је учињена представка министрима пољопривреде и хонведском (војном).

Прекоморска потрошња кондензираног млека. — Према „Handelsberichten“ („Тргов. Извештајима“) највеће су потрошачке области за кондензирано млеко Straits Settlements енглески поседи на полуострву Малака, Задња Индија. Године 1906 достигао је укупни увоз ове робе у Сингапору 127.960 сандука у вредности к. 5,052.375, у Пенангу 65.133 сандука у вредности к. 2,644.425, у Малаки на 6411 сандука у вредности к. 262.175 од чега је већи део прешао преко Сингапоре. Главни испоручиоц је Италија; за њом долазе Белгија, Француска, Немачка, Шведска, са незнатним цифрама учествују у увозу и Енглеска, Уједињене Америчке Државе, Холандска и Данска. Аустро-Угарска само 351 сандук у вредности 12.565 к.

Можда би већ сад вредило промишљати у вези с питањем подстицања и завођења млекарства у Србији и о овој врсти њене будуће млекарске индустрије.

Ћар посредничке трговине на тржишту са стоком за клање. — „Немачка аграрна корешподенција“ саопштава да је шемницко акционарско друштво банка сточног тржишта 1907 са основном главницом од марака 332.100 имала обрт од марака 20,759.819 и чист добитак од округлих м. 75.000. те је могло поделити акционарима дивиденду од 22·5%. Данцишка банка сточног трга платила је 17%, магдебуршка 12%, берлинска 6·5%, на име дивиденде; при том код магдебуршке банке износио је чисти добитак 18%, код берлинске 10% од основне главнице.

ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА И КОМЕ ТРЕБА. ИМАМ НА продају *две жетелице половне* добро очуване *систем Mac-Cormic* за цену потписатом изволите се обратити.

Ниш — **Гаврило Јовановић**, трговац

1—3

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ ИМА ВЕЋИ број чистокрвних кокошака расе *„Мехелнске,“* од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу. 9—20

ЦЕНА ОГЛАСИМА

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 19 и 20. **броја „Тежака“:** *Чланци:* Једна наша неодложна потреба. — Пред кошења ливада. — Жетва олајне репице. — Ждребења мора. — Метиљавост оваца. — О говеђем обаду. — Са аустријске изложбе гојне стоке. — *Подлистак:* Утисци са средње пољопривредне школе чешке у Хруњиму (свршетак). — *Питања и одговори.* — *Белешке.* — *Гласник. Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ
Српском Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

на основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. Чланови помагачи, чланови свих друштвених подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на год. 8 фран. или 4 фор. Аустр. вр., но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. Аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво
Председник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 21. НЕДЕЉА 25 МАЈА 1908 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIX.

АГРОНОМСКИ ОДСЕК НАШЕГ УНИВЕРЗИТЕТА

Од П. Т. Тодоровића

Од познате одлуке Министарског Савета да се из чистог прихода Државне Класне Лутрије управи универзитета уступа дотација за реализовање законске одредбе о агрономском одсеку, коју је одлуку *Тежак* саопштио, кругови пољопривредника и јавност јаче се заинтересова за уређење тога одсека. У круговима пољопривредника поред тога вентилира се на јако питање о постављању наставних снага тога одсека, нарочито поводом пуштеног гласа, да ће се за прво време те снаге ангажовати са стране, па и од страних народности.

Како одлука Министарског Савета, тако и остала питања свакојако су за нас од јаког интереса, и *Тежак*, који је најпре отворио ступце члановима којима је изнесено мишљење и истакнути основани разлози за оснивање пољопривредног одсека на прећашњој нашој Великој Школи, мора и питањима провођења тога знаменитог дела у нашој историји образованости да поклони свуколику пажњу. Школовани пољопривредници дужни су да својим одређеним мишљењима не само потпомогну брже извршење дела, него и упутити га у оном правцу како ће оно најбоље одговорити оној замисли која је тражила тај одсек. Том циљу има да послуже ови редови, који ће се ниже навести.

Као што је напоменуто, на реду је — *оснивање и уређење агрономског одсека* на нашем универзитету. По томе, упуштати се у расправљање начелног питања о умесности или неумесности нема места после закона који је загарантовао у становљење тога одсека, после многих основаних разлога, изнесених наросито у *Тежаку* и *Трговинском Гласнику* пре доношења закона, после скоро једнодушних одлука које су поводом тог питања донеле конференције секција Срп.-Пољопривредног Друштва, после одличних говора који су се чули од највиђенијих професора прећашње Велике Школе и садашњег Универзитета и после корака који су раније предузимани у томе правцу службеним путем, па, најзад и после последње одлуке Министарског Савета, којом се тежи да се осигура што брже провођење законске одлуке о одсеку. А да за то нема места још нам је и тај јак разлог, што ми у питању највишег пољопривредног образовања следујемо културним земљама, које то образовање своде такође у овакав облик, — *Универзитетско образовање.*

О оснивању и уређењу одсека имамо да се споразумемо; а да се до тога споразума дође намера је свакојако била и ректору Универзитета г. С. Лозанићу, који је у име ректората Универзитета упутио писмо од 22 априла 1905. г. Бр. 1804 и мени, и истим је потражио и моје мишљење о тако важном питању. Садржину одговора на то писмо наводим овде, коју и данас потписујем у целини. —

А. Оснивање

Ако се узме као тачно мишљење, да је циљ оснивању агрономског одсека на нашем универзитету, да држави, респ. државној служби, даје службенике са највишом стручном спремом, као што је циљ и задатак осталим одсецима и факултетима универзитетским, изузев једног мањег дела из којег ће се даље развијати радници на науци и књижевности, онда агрономски одсек треба *што пре* основати.

Многи младићи наши школују се у разним вишим и средњим школама на страни, да се спреме готово искључиво за државну службу; знатан је део ових и о државном трошку. По томе, да се не би и даље издавале знатне суме новаца на страну и да се кандидати за државну службу не би школовали и даље у оним правцима који су првенствено *створени за стране прилике,* треба безусловно одмах приступити спреми за оснивање одсека.

Ради тога требало би одмах поставити једног

професора из реда квалификованих агронома, који би са Саветом филозофског факултета радио на тој спреми и коме би се поверила управа послова око оснивања одсека.

Б. Уређење

Као што сам напоменуо, оснивању агрономског одсека на нашем универзитету главни је циљ: снабдевање државе стручним службеницима. Ако пољопривредни одсеци у осталим државама служе и спремању кандидата за самостално руковање властитим имањем, па и за приватну службу, у нас како нема приватне велике сопствености, један врло незнатан проценат биће таквих који ће се одавати самосталном руковању властитим имањем. Јер стручне агрономске школе које се деле на ниже, средње и више, имају поглавито за основу — поделу сопствености на мала, средња и велика пољска имања, и позив за управљање тим имањима, те се настава теориско — практична равна према погодбама за примену знања на тим имањима. То је научно и највећим ауторитетима агрономским утврђено.

Па кад, дакле, у нас нема великих а врло мало је средњих пољских имања, агрономски одсек има да служи скоро искључивом циљу: спремању подобних кандидата за државну службу, онда и уређење његово треба да узме за основу: потребу службеника за државну агрономску службу.

Државна агрономска служба изискује *три* категорије службеника: *стручне пољопривреднике* (агрономе), *стручне шумаре и културне инжењере.*

Наш агрономски одсек треба, према томе, да има три секције: пољопривредну, шумарску и културно-техничку.

Пољопривредна секција спремала би кандидате за наставнике у средњим, нижим и специалним пољопривредним школама, службенике у Министарству Народне Привреде (Пољопривредно Одељење), Сточарском заводу, Топчидерској Економији, државне економе (среске и окружне) и њихове помоћнике и тд. *Шумарска секција* спремала би кандидате за наставнике шумарских школа, службенике у Министарству (Шумарско Одељење), државне шумаре, подшумаре, шумарске инжењере и т. д.

Културно-техничка секција спремала би инжињере за пољовривредне амелиорације и бонитације земље, нижињере за пољопривредне грађевине и постројања, кандидате за чиновнике Министарства (културно техничко одељење) и т. д.

Специјално о уређењу одсека имам ово мишљење. —

Уређењу нашег агрономског одсека имало би да служи за углед уређење пољопривредних одсека *на универзитетима у Немачкој.* Но и пољопривредне студије на немачким универзитетима нису свуда једнаке. Чувени пољопривредни научник и директор једног од најбољих пољопривредних одсека у Немачкој на универзитету у Халу на С., проф. Јул. Кин, износи ове облике универзитетских, респ. факултетских пољопривредних студија:

а) *Права универзитетска или факултетска студија,* где ова улази као потпуно саставни део универзитетског организма (део филосовског факултета); наставна средства су скупљена у једном „пољопривредном институту", по примеру осталих универзитетских института. Тако је на универзитетима: у Халу, Бреслави, Гетингену, Кенигсбергу, Килу, Минхену и Гисену.

б) *Пољопривредна студија као особени одсек техничних великих школа,* као што је на Техничким Великим Школама (Политехникама) у Минхену и Цириху.

в) *Самосталнн пољопривредни заводи у вези са Универзитетом;* студенти се матрикулирају на универзитету. Заводи имају огледно поље и тд., но без школског пољског имања, као што је пољопривредни завод универзитета у Јени; или су са школским имањем, као што је Пољопривредна Академија у Попелсдорфу.

г) *Пољопривредне Велике Школе* у већим градовима; студенти се не матрикулирају, на универзи-

ПОДЛИСТАК

БИЉКЕ И КАЛИЈЕВА ХРАНА ЊИХОВА.

Биљке су сложене из разних основица или елемената. Сва досадашња испитивања доказала су убедљиво, да калијум спада у најважније елементе за живот биљке. При многобројним испитивањима биљног пепела, никада није нађено да нема калијума; напротив, ова стихија већином се највише истиче, ма да је има у разним биљкама и биљним деловима у врло различитим количинама. Тако н пр. да бисмо навели крајне границе, у дрвету борова и других, сродних четинара има на 1000 делова сувога градива 0, 4 калијума; а с друге стране, лишће сточне репе показује у 1000 делова сувога градива 46,7 делова калијума. Даље садрже, у 1000 делова сувога градива, пиринач 1 део калијума, пшеница, јечам и раж по 5—6 делова, грашак 12, пасуљ 21, кромпир 20—28 делова калијума.

Огледи о подизању биљака без калијума нису никада дали развијену, здраву биљку; шта више и код најнижих биљака, које чине физиолошки понеке изузетке, калијум се не може заменити другим стихијама. Истина, Лев и Негели приметили су код неких гљивица да се калијум може кадшто допунити и заменити стихијом званом рубидијум, али се то још није довољно потврдило, јер н. пр. Молиш то није могао запазити на окрецима, који иначе блиско стоје гљивицама.

За више биљке је калијум, несумњиво, неопходно потребан као минерална храна, црпена из земље. То се види из ових података г. проф. С. Лозанића. По њему односе из земље, од ектара, у килограмима: пшеница 40, јечам 34, кукуруз 82, пасуљ 30, шећерна репа 168, кромпир 113, сено 96, детелина 152 кгр. калијума. Ови бројеви и чињенице све јаче убеђују практичне земљораднике, да им ваља у све већој мери употребити у земљорадњи ђубре, које садржи калијума. Такво вештачко ђубре представљају т. зв. штасфуртске соли (калијум сулфат, силвин, калинит ит.д.).

Кад се зна ова чињеница о важности калијума, онда се истиче питање: шта је управо задаћа калијума у биљноме хемизму? Овим се пак додирује проблем хемизма ћелица.

Анализе биљака и биљних делова у разним ступњевима растења дадоше ослонац за решење горњег питања. Увек су показивале биљке које расту и биљни органи у добу најживљег развијања нарочито богату садржину у калијевим солима. Из овога налажења може се извести закључак: да калија стоји у блиској вези са грађењем зрнаца, које се находе у плазми биљних ћелица.

Ну, како су наша знања о склону беланчевинастих

тету као што су Велике Школе у Берлину, Бечу, Паризу *(Institut nacional agronomique)*, Копенхагену.

д) *Изоловане Академије* са школским пољским добром, као у Вајенстефану, Хоенхајму, Жамблу-у (у Белгији) и т. д.

(свршиће се).

ПРЕД КОСИДБУ ЛИВАДА.

Каквоћа и вредност хране било за људе или стоку, зависи поглавито од количине хранљивих састојака, које у себи садрже и од њиховог лакшег и бољег сваривања. С тога и мора бити задатак сваког произвођача, да производи такву храну, која ће у себи имати што већу количину хранљивих и лако сварљивих честица; јер све оне честице, које се у тело унесу, а не могу да се сваре у органима за варење, нити их могу крвни судови да усишу, не служе као храна, већ се морају сматрати као нуждан терет, који је само неким врстама домаћих животиња (преживарима и тицама) од користи, пошто им олакшава варење, а другима је од штете.

За пољопривредника је, дакле, важно, да храна коју производи, садржи у себи што више хранљивих и лако сварљивих честица. Но да би пољопривредник могао произвести такву храну, потребно је да зна: *кад биљке садрже највише хранљивих градива?* — Науком је а и искуством утврђено, да све биљке нису подједнаке хранљиве вредности, или, другим речима, да немају у подједнакој мери хранљивих градива, ни по количини ни по каквоћи. Али је у исто време доказано и то, да хранљива вредност једних и истих биљака, зависи много од доба пораста и њиховог развића, кад се за храну употребљавају. Тако се нпр. зна, да код већине биљака, које служе за храну стоке, треба преду зимати сређивање (прикупљање) што раније, јер тада садрже највише хранљивих честица, а поред тога много се боље и лакше сварују Ово нарочито вреди за ливадске траве, те ако желимо да добијемо доста и доброг сена, а не сламу, онда са косидбом треба отпочети што раније, управо онда, *кад је више од половине трава у цвету, а то време у већини крајева наше домовине пада у другој половини маја или почетком месеца јуна*

Косидбом у ово време не добијамо само сено по каквоћи боље, већ и по количини више. С тога је са свим погрешно придржавати се старих навика, по којима је почетак косидбе утврђен каквим свецем или датумом; јер бујност пораста и доба цватње зависи, поред других околности, много од времених прилика, услед чега једне године биљке стасавају и цветају доцније а друге раније, те би се на тај начин у првом случају косиле прецветале и полуувеле биљке и добијало сено мање вредности; у другом случају, косидба би отпочела и суви ше рано, те би принос био много мањи.

Ранија косидба ливада, дакле пре појаве цватње већине трава, могла би се допустити у оним случајевима, кад се унапред може да оцени, да ће на дуго наступити кишно време. Тада ће се, истина, добити много мање сена, али ће ипак бити добро; а ако би косидбу одложили, онда би сено много изгубило од своје хранљиве вредности и такво сено не само што стока радо не једе, већ може да буде штетно и по њен живот.

При косидби треба се придржавати строго правила, да се не коси сувише високо, нити, опет, сувише ниско; јер се губи и у једном и у другом случају: у првом губитак је у количини (приносу); у другом, трава се теже бокори и накнадни је пораст слабији и спорији, те је од другог откоса или отаве слаба вајда.

Косити је најбоље из јутра и с вечера, јер тада биљке имају у себи више влаге, па се лакше косе и боље слажу, што много олакшава радове око превртања, сушења, прикупљања и т. д., а што је најглавније, лишће, које је и најхранљивије, врло мало отпада са стабљике.

* * *

Косидба је ливада на прагу. — Зато и нађосмо за сходно да пољопривреднике благовремено упозоримо на ово што горе наведосмо, како би се за времена постарали, да на време своје ливаде среде, јер ће само тако добити доста и доброг сена, које ће бити пуно хранљивих састојака и дати им изврсну храну за стоку.

Рад. Ж. Нешић

тела још непотпуна, што није чудно, што су односи калијума и беланчевина још неосветљени у довољној мери. Стога је било много плодније: да се пронађу везе између калија и безазотних градива у биљноме телу. На овоме пољу постигнуто је јасно сазнање: да без калија не може бити грађења угљених хидрата — скроба, шећера — нити њихова путовања са места производње на местима, где се они нагомилају или утрошавају. Према томе и налазимо највеће количине калија у оним биљним органима, који служе за поменуте сврхе, т. ј. у лишћу и у надземним органима. Стога се и истичу биљке, које производе велике количине безазотних градива, нарочито скроб, особито јаком потребом за ђубрење калијем. Такви су н пр. плодови за сецкање. Такве биљке означује пољопривредна наука као „калијевске биљке.“ Стога није чудо што се баш на овим биљкама јављају кад је у земљишту сувише мало калијума, извесне болесне појаве, које се могу сматрати као поуздани знаци т. зв. „калијевске глади“. Ове се појаве јављају у првоме реду на лишћу, дакле на органима за усвајање угљеника из ваздуха; ови органи потребују највише калија, ради производње угљених хидрата (скроба итд).

Наставиће се

Паковање и извоз воћа.

I. О паковању и извозу сировог воћа.

При извозу воћа треба имати свакада на уму: каквоћу воћа и његову употребу. Сирово воће које је за јело, названо стоно, треба што брижљивије паковати, јер оно треба да дође до места потрошње здраво, свеже и да не изгуби ништа од својих добрих особина које се препоручују као воће за јело.

Паковање јабука и крушака.

За паковање јабука и крушака најподеснији су *сандуци од шећера*, у које стаје обичио 18-20

кгр, а могу бити и већи до 50 кгр., које можемо преправити од *великих сандука* којих има у изобиљу код наших трговаца, а они их радо и јефтино продају.

Осим ових сандука могу се успешно употребити *бурад,* у којима је био гипс или цемент, само их треба добро очистити.

За увијање плодова потребна је свилена хартија и хартија од новина, а поред ове и пантљике од дрвета (дрвени резанци), које можемо наћи опет код трговаца и они их јевтино продају па дају и у замену за ма што. У оскудици ових пантљика може се употребити чист шевар или планинско сено.

Паковање се врши овако:

1. У сандуке од шећера. На дно сандука простре се један слој дрвених пантљика (шевара, сена). За тим се сваки плод очисти чистом вуненом крпом, увије се са једном осмином табака свилене бојадисане хартије, па онда у просту хартију од новина и др. Воће се слаже лепо у редове; кад се један слој попуни, простире се врло танак слој дрвених пантљика, па се слаже други ред, и опет се да један танак слој дрвених пантљика, за овим се ређа трећи слој па да такође танак слој пантљика, затим и четврти, одозго се мете мало дебљи слој пантљика, и за овим се сандук затвори, тако да капак мало притисне слој пантљика.

Овако треба паковати најфиније сорте јабука и крушака, а поглавито сорте са танком љуском. Ако је воће врло крупно стају само 2 реда, ако је обично крупно стају само 3 реда, а ако је средње крупноће 4 реда.

2. У сандуке од 50 кгр. ваља паковати оне сорте код којих род има тврду љуску, које имају ју чврсто месо и неугледчу боју.

Ту треба поступити као и код првог начина а на сваки трећи ред воћа треба дати дебљи слој дрвених пантљика; затим се сандук затвори као напред што је речено.

У брадима се паковање врши исто тако као и код сандука од 50 кгр. У брадима стаје воће од прилике 50—80 кгр.

Паковање дуња.

Ово је воће доста чврстог меса; љуска је танка и маљава.

Увијање и паковање треба вршити што боље, јер ако се љуска повреди и најмање, одмах добива тамну боју, те тако дуње много губе од своје вредности.

Дуња је воће врло крупно и тешко; ако хоћемо да нам остане неповређено, ваља дрвене пантљике полагати у дебљим слојевима, па било да пакујемо у сандуцима или у брадима.

Паковање мушмула.

Мушмуле морају бити обране још тврде, да на дрвету не омекну, — угњиле. Могу се извозити у већим сандуцима од 50—100 кгр.

Паковање се врши овако: прво се мете слој пантљика, а на овој се наслажу мушмуле у дебљини од 10 см.; на ове долази танак слој дрвених пантљика, и даље се поступа као код паковања јабука и крушака.

Извоз воћа просуто у вагонима.

Јабуке лошије и крушке које се извозе у циљу справљања јабуковаче и крушковаче, могу се извозити просуте у вагону („ринфуза"). Но и при томе треба обратити пажњу при преносу до жељезничке станице и при утоваривању у вагоне.

Ако се воће преноси колима до жељезничке станице, треба га пажљиво сложити у корпе од 50 кгр. Испод сваке корпе дати довољно сена, шевара или трске. Ако се воће пакује у џаковима, треба између сваког реда дати довољно сена, сламе или шевара. Нарочито при утоваривању у кола, из кола у вагон и на путу до станице обратити што већу пажњу да се воће не угрува.

Свакад ваља сопственик да присуствује товарењу воћа у вагон. Раденике најстроже опоменути при изручивању у вагон из корпе или џака, да полако изручују. Ако је корпа, треба је спустити на под вагона и лагано је преврнути на гомилу воћа; а ако је воће у џаку треба раденик да клекне на под вагона и да воће полако истреса из џака.

При извозу воћа треба имати на извесним станицама раденике сталне и извежбане, који би умели воће што пажљивије утоваривати и исте за то боље наградити. Државна контрола била би потребна и овде, као и при извозу сувих шљива.

II О паковању и извозу сувог воћа

Паковање сувих шљива.

Суве шљиве могу се паковати у џакове, али само оне које се извозе сувим — жељезницом. При преносу истих до жељезничке станице, при утоваривању у кола, при истоваривању из кола и утоваривању у вагон, не треба џакове бацати са рамена, јер се тиме шљиве у џаку збију, и, ако су се од влажног времена повратиле, оне се повреде и згњече. Услед тога се шљиве упале и пређу у трулеж или се уплесниве.

Суве шљиве које се имају превозити лађом и преко мора, ваља паковати у сандуке до 50 кгр. и то сандуке плитке, не дубоке. Дубина сандука не треба да је већа од 40 с. м. Сандуке треба изнутра обложити дебљом хартијом. Овако спаковане шљиве не могу се у сандуцима укварити тако лако, и могу се извозити на најудаљенија тржишта.

Паковање сувих јабука и крушака.

Суве јабуке и крушке могу се у великом извозити спаковане у џаковима; но ипак ће бити боље паковати их у сандуцима величине 5, 10-15 кгр.

Ако су јабуке сушене у спиралним пантљикама, њих ваља слагати лепо у редове и тако напунити сандук. Ако су кришке, онда се сандук напуни њима тако да остане за 10 см. непопуњен. Затим се притисну дашчицом величине унутрашњег простора. У остали простор сандука поређају се одабраније кришке по ширини у 3-4 реда. Кад се сандук напуни, и то тако да последњи ред буде

виши од ивице сандука, притисне се дашчицом, и затим се сандук затвори. Сандуке од 5—10 кгр. ваља наоколо украсити чипкама од хартије. Исто тако треба поступити и са крушкама, па и са одабранијим шљивама, ако се извозе у сандуцима као финија роба.

Паковање трешања, марела и вишања.

Ово суво воће ваља паковати у сандучиће, у величини 5 кгр.. Сандучиће наоколо и изнутра украсити чипкама од хартији. Воћем се напуни сандучић за једну трећину, дашчицом се мало притисне; затим се напуни друга трећина и опет се притисне, и онда се сандуче допуни тако, да остане простора за слагање воћа у два реда. Ова се два реда слажу руком од одабранијих плодова, затим се дашчицом притисну, чипке пресавију унутра и сандуче затвори.

Воj. Бурцјан

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Крупне а млечне овце

Питање. Рад сам да запатим бољи и крупнији сој оваца у погледу млечности и крупноће од страних раса. Зато молим подружину да ме у што краћем року извести од Српског Пољопривредног Друштва: шта кошта једна овца са јагњетом, а шта кошта један ован теслим Пирот, која је раса или сој најбољи за мој планински крај да се може за припатак употребити.

жне подружине). На питање те подружине бр. 82 од 26 п. м. Друштво је најпре прибавило податке о оним запатима страних раса оваца које се гаје у државним заводима у нас, те да чује од њих имају ли и колико запатних брава за продају и

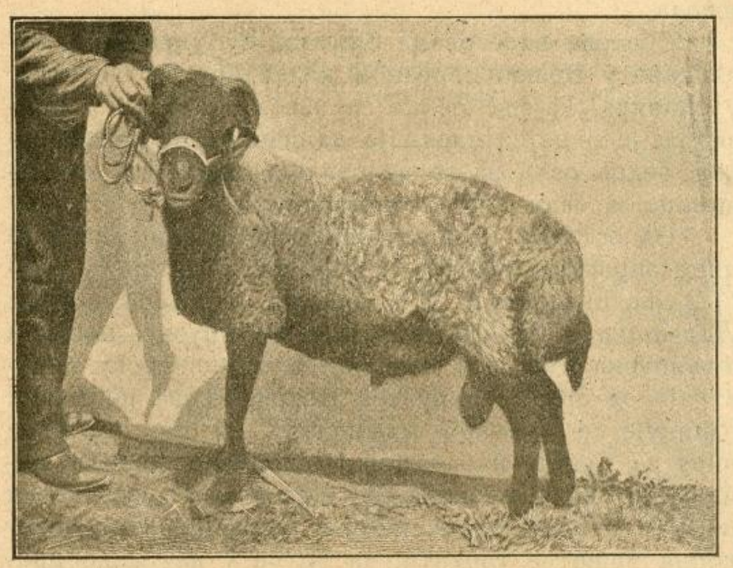

Каракулка (слика 38.)

тек кад је од њих одговор добио у стању је да обавести Подружину која је млечна раса оваца, с дугачким и широким репом, најбоља у погледу млечности, а у исто доба и прилагодна за там. планински крај.

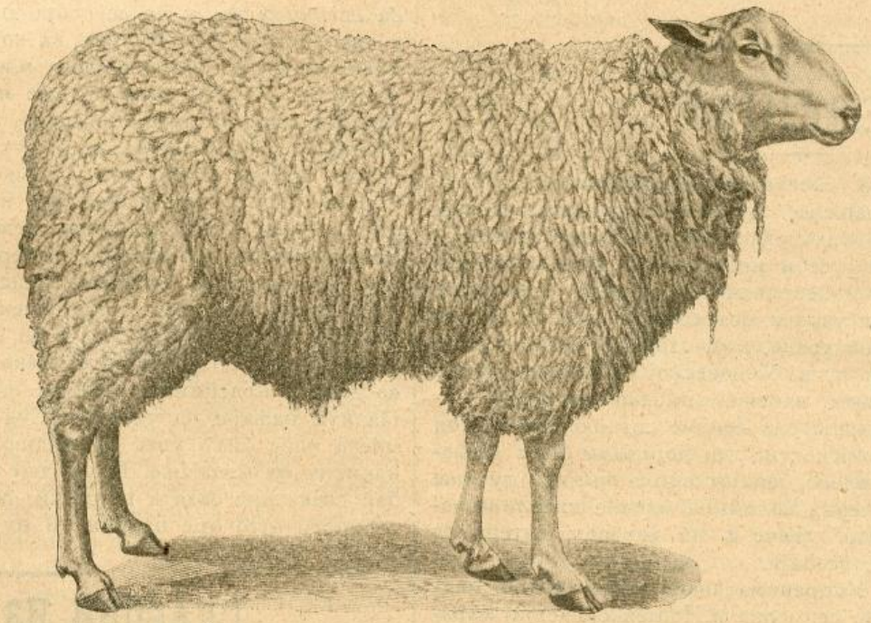

Фризијска овца (слика 39.)

У опште молим да се од Друштва сазна за цену и најбољу расу оваца па се и ја о томе известим како би набавку истих могао учинити.

Волим *да су са дугачким и широким репом*:

Славко С. Поповић члан Пољопривредне подружине из Стрсница.

Одговор (преко Пиротске пољопривредне окру-

Прво од *Српских* оваца, Друштво би могло препоручити *Липску или Јасеничку* (округ Смедеревски) овцу која је описана и насликана у „Тежаку“ 1905 год. стр. 210.

Од страних оваца, *чије је гајење у нас опробано*, вреде помена као млечне овце: *Каракулка* (гаји се у Добричеву) чији је запат још слаб, да

се могу одвајати брави за продају (слика 38.); *Фризијска овца* (гаји се у Шапцу код Ратаске школе, (слика 39.) од које би се могло одвајати за продају, ако би одобрио г. Минстар Народне Привреде, како да се прекобројни запатни брави продају, тако и да се они продају ван округа у коме је школа.

Обе ове расе оваца описане су укратко и насликане у Пољопривредном календару за 1907 год. у чланку: »Гајење оваца за извоз« (стр. 63.). Фризијска је овца најмлечнија од свих оваца напоменутих. Једна овца за запат стала би на месту око 20 динара, а ован око 40 динара.

Од осталих млечних оваца у Европи, али које нису опробане код нас и које би, у интересу унапређења овчарства било вредно опробати, то су: *Ларзашка и де Милери*, расе Француске, пошто и Француска има јако млекарство и мкекарску индустрију од оваца као музара. Нарочито ова последња одликује се великом млечношћу. И ако ове расе нису за Србију набављане и опробане, ипак по начину њиховога држања, по њиховој издржљивости и по томе што су навикнуте на климу европског копна може се тврдити, да би се у нас лако прилагодиле и да би дале повољне резултате. Фризијске овце више су овце приморске, навикнуте на влажније поднебље и оне нарочито страдају у сушном поднебљу, изискују нарочити начин смотреног држања по ладовинастим, шумовитим положајима, нису за наше удаљене сушне сувате и пашњаке.

За ове Француске овце, Друштво не зна шта би стале, набављење и пренета за Србију, пошто још нико није предузимао набавку истих.

С. *Т.*

БЕЛЕШКЕ

Да ли је опавлачено кисело млеко хранљиво и здраво за супрасне крмаче? Храњење супрасних крмача киселим опавлаченим млеком није тако рђаво, јер и такво млеко је врло хранљиво и садржи у себи исто толико хранљивих материја (беланчевине) као и неопавлачено, само му недостаје масти. Из овог последњег узрока потребно је давати поред опавлаченог млека и такве хране, која садржи много масти, н. пр. овса у прекрупи и т. д. У извесној количини потпомаже млечна киселина чак и варење, али ако има млечне киселине одвише много, онда је она разуме се, шкодљива. Код адраслих прасади нема опасности, али дојиљама боље је давати слатко опавлачено млеко, јер им више прија и лучење млека потпомаже. Прекомерна количина млечне киселине поремети убрзо варење, што утиче и на каквоћу материног млека, а то прасад одмах осећају. *Р.*

Пантљичаре оваца. У цревима оваца живе разне пантљичаре. Најчешће налазе се у оваца Moniezia (Taenia) expansa и Moniezia (T.) alba, ређе пак: Taenia ovilla, Moniezia Benedeni, Moniezia trigonophora, Stilesia centripunctata и Stilesia globipunctata. Најважнија је за нас Moniezia (Taenia) expausa, јер она цроизводи у летње доба код јагњади и шилежади, изузетно и код старијих оваца, тако многобројна побољевања и липсавања као каква опасна зараза. Зато је овој болести дато име: *пантљичарска зараза јагњади*. Обично се појављује ова болест на влажним и баровитим ливадама и попашама. Moniezia (T.) expausa одликује се тиме, што се врло нагло развија. Већ у 4 месеца старим јагњадима могу се наћи 10 метара дугачке пантљичаре. Ланске године било је случајева побољевања од ове пантљичаре и код оваца Државног Сточарског Завода, што се налазе на паши у Белој Реци.

Знаци ове болести нису нимало значајни. Болесни брави имају слаб апетит, омршаве с временом јако и заостану у развићу. При томе појављују се знаци бледоће: бледа кожа, бледе слузокоже устију и носа и бледа везњача очију. Руно се дâ лако ишчупати и суво је. Обично пате такве овце од затвора и лаког надимања. Оне постану немирне, час легну, час се опет дигну и намештају се на балегању, али не могу балегати. У даљем току болести, кад су јако омршавеле, добију пролив при чему нагло малакшу. У томе стању је болест неизлечива.

Сви ови знаци међутим нису довољни, да би се на основу њих могло са сигурношћу казати, да овде болују од пантљичаре. Тек кад налазимо у балеги делове (проглотиде) пантљичаре можемо бити потпуно уверени, да су пантљичаре узрок побољевању оваца. Уосталом лако можемо утврдити болест и секцијом прекланих или угинулих брава, ако у цревима њиховим нађемо цантљичаре.

Пантљичаре код оваца можемо истерати овим средствима: Терпетинским зејтином, зејтином јеленских рогова (Oleum cervi cervi). Ова се средства дају кашикама. Даље, екстрактом навале (Extractum filicis maris) 2-4. 0 грама, камалом 4-6 грама. Од новијих лекова препоручују се: Kalium piqronitvikum 0.5-1.25 гр. у пилулама и кусин (Kussen) 0.1 гр.. Болесне браве ваља претходно припремити ка лечењу од пантљичаре на тај начин, да се хране неколико дана искључиво само зеленом храном и да им се даје много соли. Дан пре давања ових лекова пак не смеју се никако хранити. 2—3 часа после давања средстава против пантљичара (антитеника) имају се дати средства за чишћење: прашак за бљување (Tartarus stibiatus) 0·2—0·5 гр., или рицинус по неколико кашика итд. Кад се пантљичара истерује камалом, онда средства за чишћење не треба давати, јер камала није само одлично средство против пантљичара, већ дејствује и драстично. Пошто је у тешким случајевима немогућно на једанцут истерати све пантљичаре, то треба дотичне браве после 1—2 недеље поново подврћи лечењу. *Р.*

Како ваља хранити младу прасад, која немају матере, да да остану жива и да се добро развијају? Осиротелу прасад, а тако исто и прекобројну, за коју крмача нема сиса, можемо хранити и одгајити крављим млеком. Али при томе ваља имати на уму, да може кравље млеко и шкодити прасцима. Кравље млеко садржи просечно, 3. 5 % беланчевине. 3. 5 % масти, 4. 5 % шећера, и о. 75 % минералних материа. Дакле, кравље млеко има у себи много шећера, а мало соли. Млечни шећер ври у желудцу и у цревима прасади те проузрокује надимање и пролив услед чега прасад угину, а она мала количина минералних материја није довољна за развијање костију. При напајању прасади крављим млеком треба дакле пазити на то, да има млеко исту тампературу као и у моменту кад се измузло и да се разблажи једном четвртином млаке воде. Кравље млеко треба дакле скувати и млако давати прасцима са малим додатком коштаног брашна. Пазити ваља и на чистоту. Суд у којим се даје прасцима млеко мора бити увек бражљиво очишћен. Прасад се брзо навикну на напајање. Први дан ваља их свакога сахата, или бар свека два сахата напајати, доцније пак ређе, и по могућности што пре навикнути их на другу одговарајућу храну. *Р.*

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Курсеви у расаднику среза Јадранског, Поред већ објављених курсева у Бр. 15 »Тежака« од 20 априла ов. г. у расаднику среза Јадранског у Лозници одржала су се у току марта и априла месеца четири курса за зрело калемљење лозе путем стратификовања у вези са сађењем и орезивањем лозе.

Први курс одржан је од 24. до 29. марта ов. год. Било је 8 питомаца, из 5 општина овога среза. Свршило је: 3 са одличним, 1. са врло добрим и 4 са добрим успехом.

За показани успех награђени су: Милорад Спремић из Ступнице, Живојин Лазаревић из Ко ените и Станимир Илић из Ковиљаче, за одлично учење са по једним калемарским ножем;— и Милисав Обрадовић из Слатине за врло добро учење са књигом »о гајењу стрмних жита.«

Други курс одржан је од 31 марта до 5 априла ов. г. Било је 13 питомаца из 7 општина овога среса. Свршило је: 2 са одличним, 3 са врло добрим и 8 са добрим успехом.

За показани успех награђени су: Лазар Ољачић из В. Љешнице и Живојин Деспотовић из Горњег Добриња за одлично учење са по једним Кундеовим маказама за орезивање лозе и воћа, — и Видосав Перуновић из Доњег Добриња, Чедомир Николић из Чикота и Цветан Катанић из Јошеве за врло добро учење са по једним Калемарским ножем.

Трећи курс одржан је од 7 до 12 априла ов. г, Било је 10 питомаца из 6 општина овога среза. Свршило је: 1. са одличним, 7 са врло добрим и 2 са добрим успехом.

За показани успех награђени су: Милоје Нинковић из Доње Бадање за одлично учење са једним калемарским ножем, — и Живан Р. Владић из Брасине, Миладин Гајић из Доње Бадање, Живојин Тадић из Дворске. Милорае Божић из Милине, Милош Јанковић из Милине, Чедомир Николић из Цикота и Љубоје Алимпић из Бњоца за врло добро учење са по књигом „О гајењу стрмних жита“ и са по књигом „погодбе за савршенију прераду млека у нас“.

Четврти курс одржан је од 16 до 22 априла ов. г Било је 9 питомаца из 6 општина овога среза. Свршило је 1. са одличним, 1· са врло добрим, 6 са добрим и 1 са слабим успехом.

За показани успех награђени су: Милутин Васић из Горње Бадање за одлично учење са маказама за орезивање лозе и воћа, — Цвијо Димитријевић из Козјака за врло добро учење еа књигом „Наука о нази вина“ од г. Милутина Савића.

Сви курсисти за време трајања курса становали су у расаднику, где су и храну имали, јер је среска скупштина, као што сам и пређе напоменуо, у буџету одобрила на издржавање курсиста суму у 480 динара.

Концем маја и почетком јуна одржаће се курс за зелено калемљење лозе, но о томе саопштићу у своје време по свршетку истог.

10 маја 1908 г.
Лозница

Јован Т. Стојановић
државни економ ср. Јадранског

ГЛАСНИК

Протест Пољопривредног Друштва у Кракови противу трговачког уговора са Србијом — штампан је у целини у »Wiener landw. Zeitung“ од 23 маја по н. Они се буне у име пољске привреде у Галицији која је упућена у главноме на сточарство, што се за љубав аустријске индустрије, да она добије приступа у Србију, жртвују интереси пољске привреде, а нарочито сточарства, одобравањем Србији извоза од 35.000 кланих волова и 70.000 закланих свиња годишње. Признају да са толике количине меса која ће се из Србије увозити, цена меса у продаји на ситно неће бити у корист потрошача измењена, но ће само великопродаја и посредништво ћарити, али на рачун земаљског сточарства. Интересантно је, да они тврде, да је Аустрија, као год и Мађарска, у стању, да својим сточарством подмирује потребу домаћег тржишта и потрошње, а то веле на основу чињенице, што је довоз стоке на тржишта увек знатно већи од продаје посвенедељно дотериване стоке. Важно је при том из тог саопштења сазнање да Пољопривредна Друштва у Кракови, као и у Лембергу имају нарочити одсек на тржишту који врши посредништво између сточара и купаца; сточари јављају Друштву број и тежину грла које поједини чланови иначе произвођачи имају за продају и Друштво онда води рачуна о реду довоза и количини довоза како неби претрпавали тржиште и како не би обарали цене. И из тих пријава Друштво зна, да је увек већа понуда од тражње. Друштво даље рачуна да трошкови производње једва покривају и садашње цене за стоку које су једнако у опадању тако да се све чешће подижу гласови који доказују да се гајење стоке за клање све мање рентира. Трошкови производње по рачуну тога Друштва износе 56 хелера по килограму живе тежине, док на бечком тржишту пиварски галицијски волови продају се за 48 хелера килограм живе тешине. И сад још допуштати Србији да с толиком количином јевтиногa меса сваки час дође и преплави тржиште на штету домаћега довоза и домаћега сточарства. Стога се и то Друштво придружује протестима осталих пољопривредних удружења и позива посланике пољскога клуба да се боре и гласају противу трговачких уговора са Србијом!

Реформа државног железничког савета. — Да би се, могло видети и ценити како се у Аустрији води рачуна о интересима и жељама најмногобројнијег реда у земљи и како се поштују мишљење и реч стручњака, који припадају пољопривредној струци, навешћемо коме се и колико учешће даје у саставу железничког савета — саветодавнога тела железничке дирекције при министарству грађевина. Докле у демократској Србији српски пољопривредници са званичним представницима нису никако заступљени, у управном одбору класне лутрије, у статистичком одбору, у железничком тарифском одбору, па чак ни у каквом одбору који има да решава од ослобођавања од царине поруџбина појединих завода државних са стране за потребу својих економија, докле у свима одборима који решавају о тако битним и стручним пољопривредним интересима своје земље, дотле обратно у бирократској Аусто-Угарској благодарећи тесној и присној вези разних пољопривредних друштава и удружења с њиховим многобројним саставом густих редова чланова, пољопривредна друштва и удружења и пољопривредници, као и шумари, учествују гласом и саветом код свију државних установа које са пољском привредом, њеним потребама и интересима посла имају. Сад се на захтев министарства грађевина ради на реформи државног железничког савета и ужи одбор који ради на измени правилника и пословника, дао је мишљење о саставу железничког савета, да у исти уђе од чланова, који у савет долазе по праву избора појединих удружења. из трговачко-занатлијских комора из Егера, Граца, Агмица, Пилзна, Рајхенберга и Трнаве у место 1 по 2 члана, затим 6 чланова пољопривредним друштвима и то: 1 главном савезу тих друштвава, а осталих 5 појединим земаљским друштвима разних покрајина; исто тако 6 места остављају се избору шумарских друштава. Сем тога ужи одбор изјавио је жељу, да влада и при наименовању чланова железничкога савета које он поставља указом, води рачуна о томе, да из сваке покрајине уђе нужан број чланова који припадају земаљским културним саветима и пољопривредним друштвима тих покрајина, како би пољопривредни интереси свију покрајина могли имати довољно снажно заступништво у железничком савезу.

Курс за одгајивање жита држан је овога месеца при бечкој огледној станици за преглед и испитивање семена, трајао је 4 дана, са 7 часова предавања дневно и поред предавања било је и практичних вежбања по овом програму: Основи одгајања, техничка одгајања. посебно одгајања четири главна стрна жита, познавање сората, организација одгајивања семена од стране државе и завршно предавање др-а Војнцирла о акцији Аустрије у одгајивању семена и потом су чињени излети једнога дана у Мелк, а другог у Лосдорф.

Курс за домаћице, жене и девојке из спреме и прераде поврћа и воћа, држаће у другој половини јула месеца (по нов) у овој години управа виноделско = воћарске школе у Лајтмерицу, па ће ученице на курсу плаћати уписницу од 6 круна, а курс ће трајати 4 дана.

Међународном пољопривредном институту у Риму приступиле су и пријавиле су се ове државе: Мисир Аргентинска, Белгија, Бразилија, Бугарска, Кина, Костарика, Куба, Денска, Немачка, Еквадор, Етиопија, Француска, Јапан, Енглеска, Канада, Аустралија, Индија, Нова Селандска, Мав-

ританска, Италија, Луксембуршка, Мексиканска, Црна Гора, Норвешка, Холандска, Персија, Перуанска, Португалија, Румунија, Русија, Салвадор, Шпанија, Сједињене Сев. Амер. државе, Шведска, Швајцарска и Уругајска, Аустро-Угарска и Србија, нису се још изјаснили о приступању институту: Чилска, Грчка, Гватемала, Никарагуа, Парагуајска и Турска.

Воће из Аустралије. Сада довршена берба воћа у јужној Аустралији дала је ванредно повољан резултат и за Европу су испослате врло велике количине свежега воћа; до данас су за Енглеску и Немачку упућени 120.000 сандука јабука, крушака и дуња.

Рад земунске господарске (пољопривредне) подружнице у 1907 год. О овој подружини у суседству, саставном делу братског нам (славенског Господарског) друштва, с којом наше друштво гаји срдачне пријатељске везе, имали смо прилике неколико пута да проговоримо. Земунска подружина која је лане навршила двацесет година свога рада и двадесгодишњицу прославила лепом, нашом укусном изложбом, располаже имовином у вредности 107.467 круна и учинила је обрта новчаног за круна 35.333, а на крају пр. године имала је готовине 8.634 круна. Она има леп лозни расадник, с великим сортиментским виноградом, има у сопственом пространом дому велики и савремено уређен подрум са простором за прераду грожђа, оставу и врење кључка и са свим прибором потребним за тај циљ.

„Нема ни једне господарске гране — вели се у извештају — којој подружина није посветила своју бригу, а особито виноградарству, воћарству, подрумарству, говедарству, коњарству и ратарству уопште. Није било економског питања, које је било поднешено, а да га неби она својски и заузетљиво решила, то његово решење устрајно потицала на корист општег економског напретка до коначног позитивног резултата.

»Настојавањем подружине обновљени су домаћи виногради, посађено је сваке године на хиљаде облагорођених воћака, подигнуто је рационалније подрумарство које налази узора и упута у подружинском подруму, препорођено је сточарство, облагорођено коњарство, а потпомагано је свима средствима ливадарство, ратарство и све остале гране.«

Но у најважнији део послова подружинских спада њен рад на виноградарству. Истина, да су према години добили сразмерно мало вина свега 244 хектолитара, али је шира садржавала велики процент шећера. Шира од сланкаменке која редовно садржи најмањи % шећера, имала је знатних % 18.5 шећера, а траминац и бургундац по 22 % Према таквој садржини шећера — јачина вина је знатна: од Сланкаменке 11.2, а од Бургундца 13.2 % алкохола. Остале сорте садрже алкохола између тих постатака.

„Ови нам резултати јасно доказују, да је град Земун (с његовим за виногради мало подесним земљиштем, препотопним песковито-иловачним наносом: лесом) способан за производњу изврсног вина које уз рационално подрумарство има све потребне погодбе за успешну утакмицу с многим винима већега гласа из угледних виноградарских крајева, а на нама је, да домаће вино изнесемо на светска тржишта, чим то буде допуштала домаћа квантитативно (по количини) повећана продукција (производња).

У споразуму са земаљском владом у Загребу подружина сад ради на оснивању Винарске Задруге у Земуну. Земаљска Влада изаслала је ово дана у Боцен, тајнмка земунске подружине г. Јосипа Валентића вредног члана и земунског учитеља, да у тамошњем винородном крају проучи уређење винарске задруге и изближе се упути у виноградарству и подрумарству с качарством, јер ће г. Валентић као тајник подружине бити и руководња нове Винарске Задруге у Земуну кад се буде основала. У годишњем извештају Подружине вели се о томе ово: „Сврха је Задрузи да виноградарске производе изнесе у свежем и у прерађеном стању на домаћа и страна тржишта, да се подигне промет тих производа и да тако виноградство уздржи свој рентаблитет, пошто је виноградство једно од наших најновијих домаћих господарских грана.

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ има већи број чистокрвних кокошака расе „*Мехелнске*“, Од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу. 10—20

140 ЛАНАЦА

Ораће земље у једном грунту, ограђена багремом, 1 и по километар од железничке станице удаљена а поред самог друма близу вароши Пожаревца, издаје се под закуп за 5 и више година. За 20 ланаца од 1 Јула а 120 од 1 Октомбра 1908 год рачунаће почетак закупа.

За услове и погодбу обратити се Г-ђи Јелки удови Пере Тамбураша у Пожаревцу, или Господ. Андри Станојевићу трговцу у Крагујевцу. 1—3.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

—

Мањим од петит врсте једног ступци по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 21. броја „Тежака“: — *Чланци*: Агрономски одсек нашег универзитета. — Пред косидбу ливада. — Паковање и извоз воћа. — Питања и одговори. — *Подлистак*: — Биљке и калијева храна њихова. — *Белешке.* — *Гласови из народа.* — *Гласник.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Штампарија „Србија“ Мих. Јовановића и Комп. — Београд.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ
Српском Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

на основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. Чланови помагачи, чланови свих друштвених подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на год. 8 фран. или 4 фор. Аустр. вр., но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. Аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво
Председник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 22. НЕДЕЉА 1 ЈУНА 1908 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIX.

МАЈСКЕ ВРУЋИНЕ И СУШЕ

Иза прошлогодишње најпре водоплавне а затим већим делом сушне пољопривредне године, — ево где и ова година још од почетка месеца маја задаје озбиљне бриге не само пољопривреднику него и свему осталом свету. Место познате мајске свежости и честих киша, ове године нам мај из дана у дан све више и све јаче личи на прави јули месец. Топлина је толико јака, да је већ и људи тешко издржавају. А шта ли се тек може рећи за усеве, воће, траве и све биље у опште, кад сад у своме ницању и почетку развијања, у доба своје највеће сочности и нежности, и свога највећега и најбржега стасавања и напредовања, имају да издржавају овако топле и сушне не само дане него и ноћи?

Ретко је које године било време у мају као ове године. Кроз цео месец јака топлота а врло мало и ретко кише. Само у половини маја беше местимице кише, тек колико да спере прашину и помало освежи биље. Ако ни свршетак тога месеца не покаже јаче обиље кише, онда ће у истини тај месец бити судбоносан по пољске усеве и забринутост и пољопривредника и свију и свакога биће на жалост довољно оправдана.

Благодарећи срећној околности, што је дубље у земљи било пре тога довољно влаге, већина усева су се, при свеколикој овакој жези, може се рећи, јуначки држали па донекле и напредовали. Озиме стрмнине показаће истина много мањи принос, но што се у почетку рачунало и могло очекивати; али у главном и у већини оне ипак неће много пропасти. Овако како данас стоје вероватан је принос нешто око средњега. Напротив пролећне — јаре — стрмнине већином су скоро пропале, и можда ће једино још послужити у неколико за сточну храну, ако се и у колико се могу покосити у зелено. Кукурузи се у главном још добро држе. Воће је у опште и свуда понело врло обилат плод, али ће и оно бити јако прорећено већ само и од ове досадашње жеге. Виногради се само држе врло добро.

Но најгоре и најнесрећније стоје траве — и ливаде и пашњаци. Ако се местимице, у долинама и поречинама, нешто траве на ливадама и одржало, опет и тамо ће сена бити мало. Иначе нити ће бити косних ливада, нити паше за стоку. Већином још сада нема паше ни толико, да се стока може напасати. Има места где стока још сад гладује, а тога скоро није било.

Изгледа да неће бити неоправдано, озбиљно се још сад забринути и о људској, а у толико више и озбиљније о сточној храни. Можда ће доцније кише и погодно лето и јесен у неколико ублажити ту бригу; али оно што у пољу у мају осетно застане у порасту и напредовању, или и сасвим пропадне, — тешко се поврати и накнади.

И прошла година, а ова изгледа да ће још више требати да покрене и упути нашега пољопривредника на врло озбиљно размишљање: може ли се и на који начин спомагати, па да колико-толико одолева невољама, које га често сналазе од овако нередовног тока времена, почињући од ранога пролећа па кроз цело лето, донекле и јесен. Да добије кишу онда, кад је она потребна и кад се решава успех свеколика његова трудна рада, не зависи од њега нити од моћи човекове. У томе се сам човек не може никада и ни у колико помоћи. Може очекивати и надати се киши; али ако је не буде, може му сва нада на добру летину пропасти.

Не остаје му друго, него да ради оно и онако, што му и у таквим годинама посредно помаже, макар толико да не мора остати гладан и он и стока му.

И прошла и ова година већ га упућују на такав рад. И сушне године треба да даду пољопривреднику какав наук.

Пре свега могао је сваки запазити па и лично се уверити: да је потребно земљу јаче и боље обрадити и појачати — нађубрити: јер су такве зе-

мље и њиве и на суши одржавале своје усеве и ови ипак донели понешто приноса. Јака земља, добро и дубоко орана и нађубрена, задржаће у себи више и дуже времена влаге, па ће се на њој одржати усеви и за време суше и успевати макар и слабије.

Затим од стрмнима показало се, да су озиме за 90 од сто боље и поузданије од пролећних — јарих. С тога треба грабити и њих сејати свуда где могу издржати зиму, а код нас ретко где не могу.

И рано засејани кукурузи великом су већином сигурнији и издржљивији од позних. Ретке су године, да су позни кукурузи испали бољи од раних. Ако се томе дода још незгода, каква се и ове и прошле године десила, да се позније не могу ни посејати, онда је за свакога јасно, да са сејидбом кукуруза ваља одмах с почетка пролећа грабити.

То ваља упамтити и тако у будуће радити, у колико се тиче стрмнина и кукуруза.

Истина ни то неће можда свагда и свакога довољно помоћи. Али сваки нека размишља на који би се други још начин спомогао, као: гајењем и одржавањем што више воћа, винограда, извесних других биљака, које и са мање рада могу донети веће користи но све само гајење стрмнина и кукуруза. И на невољи ваља се учити и тражити себи самопомоћ.

Што се тиче ливада и паша, у томе су ове две године доиста заџрниле, а сточарсво нам због тога врло осетно и видно опада. Колико је стоке прошле зиме полипсало од глади, па ево где ни пролеће не пружи ни толико хране, да се опорави и одржи бар оно што је на једвине јаде изимило.

Одржавање ливада и паша на начин, као досада, не може ни одржати, а камо подићи и унапредити наше сточарство. Поред тога што је све мање просторија под ливадама и пашњацима, нити се ђубре и негују ливаде, нити се косе и сређују како ваља.

Опстанак сточарства неминовно захтева, да се и у нас што више сеју и гаје луцерка, детелине и остале пићне биљке. Кога је прошлогодишња оскудица сточне хране, умудрила и нагнала да се прихвати гајења пићних биљака, тај је већ ове године могао увидети, да у томе има спаса и онда, кад на ливадама и пашњацима нема траве.

Ово неколико редака упућених пољопривредницима и читаоцима *Тежака,* нека би их бар подсетили шта се све у будуће може и треба радити па да се донекле могу борити и против незгодне и сушне године.

АГРОНОМСКИ ОДСЕК НАШЕГ УНИВЕРЗИТЕТА

Од П. Т. Тодоровића

(Свршетак)

Према овоме, наш агрономски одсек узео би за основу *први облик* (тип); а тај му је и законом о универзитету одређен. Од овога би одступао само у томе, *што би се имао делити на напред споменуте секције;* а те поделе нема на споменутим универзитетима стога, што Немачка, као велика, богата и у наукама напредна држава може да подиже и издржава специалних одсека и великих школа за шумарство и културну технику, чему у нас већ нема могућности.

Но, ако се из буди каквих јаких разлога не би могла провести оваква организација, ако би и само оснивање одсека било у питању због *ваке* основе, ако би се, најзад, нашло да би се услед релативно мање потребе и мањег броја шумарских и културно-техничких службеника, могао задржати, до бољих прилика, досадашњи начин школовања ових, онда једино из обзира на *што скорије оснивање* одсека, могле би за први мах изостати секције: шумарска и култур-техничка. Свакојако не треба никад губити из вида, да, ради целине, ради подмирења исто тако битних потреба пољске привреде

ПОДЛИСТАК

БИЉКЕ И КАЛИЈЕВА ХРАНА ЊИХОВА.

(Свршетак)

Болесне појаве су веома значајне и подударају се скоро потпуно у свих биљних врста. Досад су у овом погледу испитани и тачније описани: детелина, траве, дуван, репе, (сточна и шећерна), кромпир, пасуљ и краставац. У најновије време испитивали су Рељер и Винер утицај ђубрета на шећерну репу, па су том приликом овако описали појаве на огледним биљкама, постале услед несташице калија*:

При наступању оскудице у калију зеленило лишћа постаје нејасније, па и угаситије. Лишће постаје тако рећи провидно. Пре опадања, лишће не пожути, већ добија на ивицама и ребрима најпре жута, затим мрка места. При јакој оскудици у калију јављају се и на лисним дршкама отворено мрке, затим затворено мрке, дугуљасте мрље. После неког времена ове мрље постају кадшто на лискама отворене скоро беле. Кад оскудица у калију рано наступа, тада се лишће савија, са испупченом страном навише, при чему мрке ивице ласно испуцају. Најживље је, али и најпровидније зеленило у лишћа, које се на послетку јавља. Код овога се не савијају ребра, нарочито главно ребро, кад се појаве мрке мрље. Овде се савијају само мрке ивице унутра, при чему испрскају. Лишће најзад изумире, без жутила, неком угаситомрком бојом и тада је веома трошно.

Описане појаве могу се приметити, са малим изменама и на осталим биљкама. Овако оштећене биљке су, сем тога, и много мање производне и родне, него ли они примерци, који су правилно нахрањени и стога правилно развијени. Ово је доказано многобројним огледима. Тако н. пр. вршио је огледе у Вајенстефану проф. др. Е. Вајн са пасуљем и краставцима, па је доказао, да пасуљ без калијевског ђубрета доносаше 100 квад. мет. на 142 кгр. бораније, међутим при ђубрењу калијем даде исто земљиште 233 кгр. бораније. Краставци без калијева ђубрета дадоше на 100 м. 107 кгр. краставаца, а иста врста краставаца са калијевским ђубретом произведе 322 кгр. краставаца.

Још је занимљивије да биљке, које трпе оскудицу, калију, које су њега жудне, много су јаче изложене нападима биљних и животињских наметљиваца, паразита. Оне и много лакше подлегну оваквим напастима, него ли здраве а нормалне биљке. Тако н. пр. извештава Зелхорст, да је пасуљ, раслабљен оскудицом калија, много јаче нападан од лисних вашица, него ли пасуљ са земљишта, нађубреног калијем.

Сем ове отпорности према паразитима, довољна калијевска исхрана биљака чува их и брани и у другим правцима. Добра и правилна исхрана биљака очитује се у целој

наше и пољопривредно — шумарске службе треба кад-тад наш универзитет да спрема и ове службенике.

Напослетку, могли би се можда привремено за студенте техничког факултета организовати *културно-технички курсеви*, те да се тиме замени културно-техничка секција. За нашу пољопривредну земљу, која има широко поље рада за културне инжењере и од којега основно зависе многе пољопривредне усавршице једно, ма и споредно, културно-техничко знање за наше инжењере неопходно је потребно.

О ближем уређењу агрономског одсека имао бих ово мишљење. —

Агрономски одсек као саставни део универзитета има да негује и проширује науку. Према томе, он треба да је највеће средиште чистих научних истина и проширивања овим путем научних истраживања и огледа. Поред теориских предавања у састав његов морају улазити: лабораторије и заводи за примењену хемију и пољопривредну хемиску технологију, примењену физику и механику и пољопривредне машине, примењену геологију и ботанику са микроскопијом и пространу збирку учила свих стручних дисциплина. Ове лабораторије, кабинети, збирке имају да служе за очигледност, демонстрације и вежбања, која су на универзитетима позната и под именом: практикуми, семинари итд. Но за пољопривредно највише образовање потребан је још један саставни део, као апарат за очигледност и демонстрације у свима стручним научним дисциплинама. То треба да буде једно *пољско добро* тако уређено и савршено да се на њему види *примена* пољопривредне науке. То би имање носиле име: „пољопривредни завод“ (институт), и служило би истом циљу као ботаничка башта ботаници, зоолошка башта зоологији, или медецински институт медецини итд.

Споменуте лабораторије и кабинете није тешко саставити од садашњих лабораторија и кабинета универзитетских факултета, са неким приновама. Стручна збирка имала би се по особеном нацрту, обухватајући све стручне дисциплине, нарочито саставити, и то или у једну целину, што би за почетак могло поднети, или у засебне кабинете. Ради тога би се из буџета универзитетског имала издвајати сваке године замашнија сума, да би се објекти што скорије набавили.

За оснивање „пољопривредног завода“ универзитет има срећну прилику у имању *Топчидерске Економије*. Већ је и крајње време да се том државном пољопривредном добру да *одређенији* задатак, те кад се узме за „пољопривредни институт“ универзитета биће решено и то питање.

Завод би се састојао из ових установа:

а) *Огледно поље*, са пољопривредном хемиском и огледном станицом;

б) *Поље за познавање и испитивање справа и машина* и за култур-техничке огледе;

в) *Огледна шума;*

г) *Пољопривредна ботаничка градина;*

д) *Стаје за расе стоке и живине* (пољопривредна зоолошка градина) са ветеринарском клиником;

ђ) *Млекар*;

е) *Воћни расадник* и сортименски воћњак;

ж) *Лозни расадник* и сортименски виноград;

з) *Вештачки рибњак.*

Приличан део ових установа налази се већ и сада на имању Топчидерске Економије, или се могу с мало трошкова удесити да служе циљевима агрономског одсека. Пољопривредна хемиска и огледна станица која је у Рударском Одељењу Министар-

---

грађи њиховој као што је доказано микроскопским мерењем Солакула, Линауа и Вагелера. [1])

У првоме реду опажа се на биљноме ткању за асимилацију повољни утицај довољне калијевске хране, или неповољни утицај оскудице у калију. То је подједнако доказано на житу и на кромпиру, дакле на биљкама, које су у биљноме систему веома удаљене. Из тога се може извести закључак, да је овај доказ од опште вредности.

Тако исто показиваше и заштитно биљно ткање јако развиће, при довољној калијевској храни. Код ражи н. пр. јављ се тада јако задебљали кутикуларни слој покожице. Ово појачање покожице може да протумачи и често пута опажану заштиту биљака од мраза, помоћу калија. По Бауману, заштиту од мраза појачава и увећава производња скроба, чиме се спрема „гориво“ за дисање биљке.

Према опажањима Солакула и Вагелера, и код кромпира наступа, *при довољној калијевској исхрани, знатно задебљање заштитног* и подупирачког ткања у дршкама. То исто су опазили и у разних трава и житних врста (граминса). Код неких биљака наступило је здрвењавање у дршкама, уз калијевско ђубре. Обратно, Такса и други испитивачи запазили су у житних сламака, при оскудици калија, очиту лабавост, млитавост, клонулост и слабу отпорност.

По Шлезингу, калија има, поред фосфорне киселине, обилато у семенкама, пупољцима и младим изданцима биљним. Ту им је задаћа, да припомогну развићу младих биљних органа. Чим пак неки биљни органи остаре, т. ј. не раде довољно живо и корисно по биљку, калије се, заједно са фосфорном киселином, повлачи и ставља у резерву у другим органима. Тако се они повлаче из лишћа, за време њихова опадања, тако исто из застареле коре биљне. [2]) У томе се састоји срећан распоред природни, што су најважнији хранљиви састојци смештени тако, да буду на домашају младих органа, који се развијају.

Кад је неко минерално градиво, као калије, тако важно за исхрану биљака, онда се мора увиђавни пољопривредник постарати, да га увек има у довољној количини у земљишту, или ако је донекле исцрпен, да му се опет поврати ђубрењем. Стога је познавање ђубрета и начин ђубрења једна од најважнијих тековина пољопривредне науке. Калијеве соли вештачког ђубрета најпоузданије утичу на земљишта која су веома хумусна. Добро утичу и на песковито земљиште, само се овде не сме калија употребити одједном у већој количини, ако је земљиште сувише сиромашно глином. Напротив, тешке, глиновите земље богате су калијем од природе, стога ће код њих калијевско ђубре бити од користи само тада, кад је поновљеном културом кромпира и шећерне репе одузето земљи много калија [3]).

Посматрајући, у светлости науке, правилности, и законитости, које постоје између исхране и производности и родности биљака, ми не само што не добијамо дубље погледе у уметничку радионицу природну, већ налазимо и средства и начине, да је у њеном пословању успешно помогнемо

П. М. Илић.

---

1) Dr. Vageler. Umschau 1908. No 1.

2) Th. Schloesing fils, Principes de chimie agicole, стр. 61.

3) Dr. E. Wildt, Katechismus der Agrikulturchemie, стр. 110.

ства Народне Привреде имала би се преместити отуда у Топчидер. Да се пак завод потпуно уреди да одговори своме задатку, треба образовати један *фонд*, из кога би се чинили трошкови набавке објеката, и режиски трошкови, подизале зграде и постројења и тд. У фонд би се улагале сваке године дотације из државног буџета, а изузетно од закона о буџету требало би у њега уносити и све приходе завода.

В. Предмети

Предмети пољопривредних студија на универзитетима и великим школама деле се на: *главне предмете*, и *основне и помоћне предмете*.

У пољопривредној секцији имали би се предавати ови предмети:

а) *као главни*: Наука о Ратарству, Наука о Сточарству, Наука о управи пољских добара с таксацион и пољопривредним књиговодством;

б) *нао споредни*: Воћарство, Виноградарство, Градинарство, Шумарство и Марвено Лекарство;

в) *као основни и помоћни*: Природне Науке и Јестаственица (хемија, физика, минералогија, ботаника и зоологија), математичке науке (геометрија, стереометрија, статика, хидростатика, наука о машинама и о грађевинама), Пољопривредна Технологија (хемиска и механичка), Народна Економија (Економика, Статистика и Финансија), Пољопривредно Право и домаће Пољопривредно Законодавство.

Сви се ови предмети дела на *опште* и *посебне*, а понекада се они цепају на поједине одељке главних предмета, као што то бива и у наукама осталих универзитетских факултета.

О предметима које треба узети за шумарску и култур-техничку секцију нисам размишљао; те стога остављам да их предложе специалисте: шумари и културни инжењери.

Претпостављам да ће опште и помоћне предмете предавати, према потребама студената агрономског одсека, професори истих предмета за остале факултете. Да је то могућно доказ су нам раније одлуке савета филосовског и техничког факултета прећашње Велике Школе поводом питања о оснивању пољопривредног одсека на Великој Школи. По томе потребно је у први мах за пољопривредну секцију поставити нове професоре и доценте само за стручне предмете. У почетку тих је довољно 3—4, као што је бивало у почетку и на другим пољопривредним одсецима, па то је у некима и данас.

Пољопривредне студије на универзитетима и великим школама и академијама трају обично 3 године. Али у новије доба предлаже се, са јаком аргументацијом, да се и пољопривредне универзитетске студије прошире на 4 године, те да се на тај начин изједначе са студијама осталих струка на универзитетима.

Услов пак за ступање на огрономски одсек да буде: свршена средња школа са матуром, или пољопривредна средња и специална школа са стручним испитом.

На крају, налазим да би за уређење нашег агрономског одсека требало узети нарочито за углед: за пољопривредну секцију универзитете у Халу и Липисци, за шумарску и култур — техничку Пољопривредну Велику Шко-лу Бечу или Политехничку у Минхену (за шумарску) и Политехнику у Дармштату (за културно-техничку.)

Прашење и копање кукуруза*

Већ од почетка маја наступа време, да се отпочну прашити кукурузи, који су раније посејани. Већина земљорадника сматра, да је тај посао прост и да му о њему не треба никакве поуке давати; али није тако, јер прашење кукуруза и доцније копање или огртање, врло су важни послови и од правилног извршења ових радова у многоме зависи и сам принос од посејаног кукуруза. Зато ћемо на овом месту, у времену кад поменути радови наступају, учинити неколике главније напомене, на које ваља обратити пажњу при прашењу и копању кукуруза.

Прашење је рад, којим се иде на то, да се поништи трава и коров, који су по орању поникли. Но поред поништавања корова прашењем се постиже и то, да се површним копањем земље пресеку везе капиларних цевчица у земљи, те да би се посмело и умањило испаравање влаге, које у орници има. С тога прашење кукуруза ваља предузимати и онда, кад у њиви нема траве, нарочито неодложно онда, кад су кише ређе, па је се бојати да се земља много не исуши.

Али да се постигне циљ прашења, ваља једном избацити из обичаја дубоко копање мотикама при прашењу и огртање земље око струкова кукуруза; јер то не само да није корисно, но такав рад наноси штете посејаном усеву.

Прашење треба површно плитким копањем извршити, при том пажљиво струкове разредити и оставити заједно у једном оцаку највише по два струка. Кад се при прашењу дубље копа мотиком и кад се при томе још земља нагрће око оцака кукуруза, онда су извесне штете отуда у томе, што се дубљим прекопавањем и превртањем земље ова излаже сунцу и ветру, те врло брзо губи зимску и пролетњу влагу, врло корисну за успевања усева; што се нагртањем земље око струкова над жилама кукуруза ствара дебео слој земље, који спречава да топлота и сунчани зраци продру до жила младе биљке, те да око њих земљу загреју и потпомогну растварању биљне хране, која се ту у близини налази. Нарочито је у прво време потребно, да сунчана топлота загреје земљу и потпомогне пораст младих биљака.

И са стране економске штетно је при прашењу копати земљу дубоко, изврtати је и градити оцаке око кукуруза; јер се тиме утроши на рад око прашења дупло више надница, шта повећава трошкове и тражи радну снагу, која би се корисно употребила на друге радове.

Прашење кукуруза најбоље је извршити прашачем, у који се запрегне један коњ, а за прашачем да се мотикама плитко попраши она једна бразда, која је остала неопрашена на којој је врста обниклог кукуруза. На овај начин постиже се циљ прашења потпуно и уштеди се више од половине радне снаге.

Други рад око кукуруза то је *копање* или *огртање*. И у овом послу има погрешака код наших земљорадника, које погрешке утичу на принос кукуруза и изазивљу утрошак више радне снаге, која је у време огртања кукуруза скупоцена, јер тада стижу за кошење ливаде, а стиже за жетву уљна репица и јечам, има рада у винограду и.т.д.

Већина наших земљорадника при копању кукуруза граде око струкова велике заокругљене оцаке, ради тога они копају дубоко земљу около оцака кукуруза и нагрћу је уза струкове. Оваким радом земља се превриће и излаже сунцу

*) И вко је у 18. броју **Тежака** изишао од другог писца чланак под овим називом, радо дајемо места и овоме, у толико више, што се прашење и окопавање врши још једнако.

Уредн.

и ветру, те губи много влаге, коју у том времену нарочито ваља чувати, јер нису ретке године, када се у јуну и почутку јула врло жељно исчекује киша, да би земљу овлажила.

Грађене великих оџака око струкова кукуруза штетно је и због тога, што кад падне слабија киша, неможе влага да доспе до жила кукуруза, јер су жиле дубохо затрпане и кишна влага се низ стране бурунка — оџака — слива около оџака далеко од жила биљни.

Да би се и на копању утрошило што мање радних руку, а ипак да се циљ постигне треба градити око струкова, што мање оџаке, копајући земљу плитко — површно.

Но како је радна снага у време копања кукуруза врло потребна за многе послове, који у то време стижу, то је најкорисније да се копање кукуруза изврши плугом окопачем. За овај рад треба у запреги један јак коњ или два коња или вола.

Кад се плугом окопачем пропусти по једна бразда између редова кукуруза онда се поред струкова нагрне бедем земље, која је довољна за огртање струкова. За плугом ваља заћи с мотикама и поправити око струкова ако где није нагрнуто земље, или ако је где претрпан пасуљ уз кукуруз или претрпан и превијен струк кукуруза. Али никако ни у ком случају не треба после плуга градити мотикама нове оџаке, око струкова, нагртати много земље и заокругљивати оџаке. За оџак је довољно земље, што је окопач с обе стране, нагрнуо а бразда — јарушница — између врста служи да збира кишне капље и у близини жила кукуруза задржава их.

Овако радећи при огртању кукуруза уштеди се много на радној снази и кукуруз боље роди.

Има још једна погрешна радња при копању кукуруза код наших земљорадника, то је закидање перја — зашишавање струкова. То је штетан рад који забуњује кукуруз у свом порасту и такав рад треба свуда изоставити и одбацити као штетан, поред тога што је још и дангубан.

Земљорадници примите ове савете око прашења и копања кукуруза јер ће вам они донети веће користи. А све је ово и практиком и науком утврђено као оправдано и врло корисно.

В. Т. Р.

Надун код преживара

Надун код преживара наноси нашим сточарима сваке године велике штете. То долази отуда што многи не знају каква је то болест, како се треба ње чувати и како ваља лечити. То нас је побудило да дамо нашем сточарском свету једну исцрпну поуку о овој болести, од које се говеда и овце с пролећа, с јесени и лети тако често побољевају.

Надун се састоји у развијању и нагомилавању гасова, нарочито угљене киселине, у бурагу, због чега се стока надме. Гасови чине притисак на пречагу (дијафрагму), а ова опет на плућа, услед чега наступи тешко дисање, а у тешким случајевима и смрт од угушења. Каткад се деси да бураг пресне.

Узрок је овој болести храна. Ако се говеда или овце наједу много такве хране, која у желуцу нагло прелази у врење, онда се у бурагу развије велика количина гасова, који надимају. Надима пак свежа зелена храна, особито свежа и увенула детелина. Када се говече нагло наједе увенуле детелине, особито оне која је дуже лежала у гомили и загрејала се, па се затим напије воде, онда је надун готов. Најопаснија је росна и паучином испреплетена детелина, затим бујна, сочна трава, млада трава по стрњикама, особито росним. Нарочито је велика опасност за огладнелу стоку, која врло халапљиво једе. Трули кромпири и трула репа, у опште свака свежа храна коју желудац не може сварити производи надун.

Нека грла имају извесну индивидуалну наклоност ка разбољевању од надуна. Код њих може већ једна сразмерно мала количина хране, која лако пралази у врење, произвести надун, нарочито ако су им органи за варење слаби. Врло лако се надму говеда која јако халапљиво једу.

Од свих врста детелине најопаснија је у томе погледу црвена детелина, затим луцерка и најзад еспарзета. Али као свака зелена пића, тако је и детелина мање шкодљива после цветања него пре цветања. Млада црвена детелина је дакле најопаснија.

Киселе траве, као што је сита, даље зеље од кромпира кад је у цвету, лишће од репе и кеља, пољске горушице могу такође изазвати надун. Тако исто опасни су и млади усеви, зелена раж, пивска дрождина, суве сладне клице, особито кад стока ове хране у великој количини и нагло поједе, а није на њи навикнута.

Надун се појављује и у разним случајевима тровања стоке са мразовом састрицом, трубељиком, малом кукутом, велебиљем и дуваном.

Надун је лако упознати. Трбух почне нагло да се надима тако, да се слабине убрзо испуне, особито лева слабина. Стока тешко дише, немирна је и показује болове, не једе и не преживље и често се напиње као да хоће да балега и да мокри.

При овој болести потребна је увек брза помоћ, ако желимо ст оку спасти. Сељаци и надри марвени лекари (налбанти) поступају при лечењу надуна врло погрешно тако да болест још погоршају. Неки пуштају крв на ушима, други опет јуре надуло говече што год могу. Међутим такво поступање неразумно је. При јурењу се говече још више надме. Тако исто нема никаквог смисла уобичајено затрављивање.

Наша је прва дужност, да се побринемо да гасови што пре излазе из бурага. То постижемо тиме, ако гузно црево руком очистимо од балеге и затим клистирамо ладном сапуњавом водом сваког четврт часа или још чешће. При овом поступању почну гасови да излазе, што је увек добар знак. Даље, од надуна оболелом говечету подигнемо главу и зажвалимо је у катрану натопљеним сламним ужетом, па га тиме приморамо да почне подригивати, при чему онда гасови излазе. При томе ваља песницама гњечити леву слабину и покушавати, да се на овај начин истерају гасови. Добро је поливање стоке ладном водом и терање уз брдо, али никад јурење.

Као унутрашњи лек врло је добар негашен креч, јер гасове усише. Овај лек може свако направити на овај начин: Треба узети неколико парчета, 30—50 грама, негашеног креча и гасити га у каквом суду с водом. Затим треба кречну воду одлити од креча и сипати стоци у уста да је попије. То треба понављати сваког четврт часа. У лаким случајевима помаже и ракија, пола литра, помешана с толико исто воде, даље цеђ од пепела. И терпентин, 50—200 грама, разблажен у ракији има каткад добро дејство. *Уопште треба петролеја није за препоруку. Тако исто је и често препоручивани самијак (самијакгајст) једно средство које више шкоди него користи.* Главни и најбољи, а у исто време и потпуно нешкодљиви лек јесте кречна вода.

У крајњој нужди употребљава се цев за испуштање гасова, али ову цев ретко ко има; сем тога њоме може руковати само марвени лекар. Често се мора бураг пробушити, да могу гасови кроз отвор изаћи. Убод у леву слабину, на најиспученијем месту бочне јаме, последње је средство, и када прети опасност не треба с њиме чекати. За убод се употребљава тако звани трокар за бураг. Свако село треба да има овај трокар, којим би се у нужди лако сваки користио, јер обично се говеда тако нагло надму, да је помоћ одмах потребна. Ако је марвени лекар близу, онда је најбоље обратити се одмах њему.

За похвалу је поступак Окружног Одбора округа смедеревског, који је за све општине у округу смедеревском набавио по један трокар. Само би се требала држава постарати, да марвени лекари науче сточаре како ваља руковати с овим инструментом. У опште треба марвеним лекарима ставити у дужност, да држе чешће предавања из хигијене домаћих животиња. Треба им створити више корисног рада, једном речју, треба уредити ветеринарску струку и обезбедити опстанак марвених лекара правичнијим платама.

Мале ране од трокара није потребне лечити; довољно је да се исперу 5 од сто раствором креолина или лизола. Животиње над којима је извршен убод ваља неколико дана мање и обазривије хранити. Ако немамо трокара, можемо у-

потребити у нужди и перорез, који се по убоду тако обрне, да се рупа рашири и да гасови могу да излазе. У томе случају је свакако потребно, да марвени лекар сашије рану и да да даља упуства.

Кад се говече сруши на земљу и кад видимо, да више ништа не помаже, онда га треба приклати.

Код надуна оваца упућени смо више на давање унутрашњих лекова. Даје им се кречна вода, по четврт литра сваког четврт часа: глауберова со, 15 грама, растворена у нешто воде; ракија, сваког четврт часа по 1 кашика. Ако се разболело од надуна много оваца од једанпут, онда је овај начин лечења незгодан, јер захтева много времена. У таквом случају, најбоље је, да се овце терају код бунара или реке и да се добро поливају водом. Кад и ово ништа не помаже, а прети опасност, онда је и овде убод са трокаром или перорезом последње средство, ма да је овај убод опаснији код оваца него код говеди.

Да би стоку сачували од разбољевања од надуна, не треба је пуштати на росну детелину, бујну росну траву и на росна стрништа. Пре него што се стока изгони на свежу детелину и бујну младу траву, ваља јој дати нешто суве хтане, да не би тако халапљиво пасла. Као што смо већ напоменули, за лечење надуна не треба употребљавати петролеј. Надун је увек опасна болест и много се стоке мора преклати, те да иначе не би сама угинула. Ако пак дајемо стоци као лек петролеј и друге смрдљиве ствари, а морамо ипак да је прекољемо, онда нам пропадне сво месо, јер мирише на петролеј и није за употребу. Ако пак од надуна оболелом говечету нисмо давали смрдљивих ствари, онда можемо месо употребити, јер није шкодљиво, ма да је од слабе вредности. Оно подлежи брзом кварењу.

БЕЛЕШКЕ

Продаја јаја на килограм. Познато је да је тежина јаја врло различна и да се добију за јаја при продаји на комад цене које само приближно одговарају тежини дотичних јаја. Дешава се врло лако да се оштете или продавац или купац јаја на комад, ако имају велика и мала јаја исту цену. Пошто се ваља чувати сваке штете па била још тако мала, то је потребно да се заведе продаја јаја на килограм, јер само тада избегла би се штета при продаји и куповању јаја. То би била прва корист овог начина продаје јаја. При продаји јаја на килограм сељаци би почели гајити такве кокошке које носе велика јаја, јер јасно је да би сваки волео дати 15 јаја на килограм него ли 20 а можда и више. То би било у нас једно добро средство за унапређење живинарства, дакле друга корист.

Имамо ценовник једне аустријске задруге за продају јаја, из којега се види, да је задруга плаћала својим члановима маја месеца прошле године за килограм јаја 90 хелера а месеца децембра 1 круну и 54 хелера, према томе за једно јаје, ако иде 14 комада на килограм управо 11 хелера.

Почнимо дакле продавати јаја на килограм ако желимо подигнути наше живинарство на већи и користоноснији ступањ.

Клање стеоних крава. Наш сељак стално греши у сточарству. Данас ћемо истаћи само једну врсту тих грешака. О избору грла за приплод води се врло мало рачуна. Често прода касапину најлепше јунице и краве а најрђавије задржи за домазлук. Раније када се извозила стока у Аусто-Угарску обично је продавао извозницима најбоља приплодна грла. То ради и сада где се стока извози на другу страну. Њему је тренутна добит главна, све друго споредна ствар. У томе погледу још не уме правити разлику. Разуман сточар тако никад неће радити. Он ће продати касапину или извознику само она грла, која су заостала у развићу, која слабо једу, која немају добро развијене приплодне особине, која су остарела и т. д. Остала задржаће за приплод, или ако за њих нема места, продаће их другоме одгајивачу, који ће их извесно боље платити него касапин или извозник. Али то још није све Дешава се све чешће да се и стеоне краве продају касапину. И тиме се наносе велике штете говедарству и народној имаовини. Последице таквог рада су: велика оскудица у добрим и приплодним грлима, у доброј радној стоци и у добрим музарама.

То је један разлог који говори против продаје стеоних крава касапима. Други је здравствени. Министарство народне привреде издало је пре неколико година распис, којим се забрањује клање стеоних крава. При издавању ове наредбе нису били меродавни само разлози народно-економски. У првоме реду издата је ова наредба услед сумњивости меса од такве стоке. Месо стеоних крава нема исту вредност као месо од нестеоних крава. Ако је стеона крава још и слабо угојена онда је њено месо и шкодљиво здраву. Само у случају велике невоље н. пр. при прелому костију и т. д, сме се стеона крава по нужди заклати. На жалост ова се наредба слабо врши. Тиме нећемо да кажемо да су марвени лекари лабави у служби. Узрок је томе неуређеност ветеринарске струке и службе, немање закона о прегледу меса и поглавито она особеност нашег целокупног друштвеног и јавног живота која омета вршење закона и законских прописа. Ну о томе други пут више

Р.

ДРУШТВЕНИ и ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

—:—

ЗАПИСНИК

I. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 4. јануара 1908. г. у Београду

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић и чланови Управе г. г. Алекс. Мијоковић, Аца Живановић. Јов. Вшетечка, Милосав Ж. Петровић, Мирко Миљковић, Др. Миливоје Васић и Велим. Стојковић.

Бележио секретар Др. Т. Радић.

1. Чита се записник XXX. седнице. — Усваја се.

2. Чита се извештај одређене комисије за преглед свиња, пријављених за изложбу. — Извештај се у свему усваја с тим, да се у целости у „Тежаку“ штампа.

3. Чита се извештај благајне о примљеним и утрошеним сумама на приређивање изложаба у 1907. години. — Прима се к' знању с тим, да се све објасни у годишњем извештају и Главном Збору на одобрење поднесе.

4. Благајник подноси реферат о стању благајне за месец новембар прошле године. — Одобрава се.

5. Председник предлаже, да се инвентарише целокупна друштвена имаовина и позива Управу, да на тај циљ одреди Одбор од 3 лица — У Одбор се бирају Председник г В. С. Богдановић и чланови Управе г. г. Алек. Мијоковић и Милосав Ж. Петровић, са друштвеним административним особљем.

6 Секретар подноси извештај о пријављеним такмичарима за подизање *живинарника* и *гајење орахових* садница, према расписаном Стечају на увођење напреднијих начина рада. — За преглед подигнутих и пријављених живинарника одређује се члан Управе г. Аца Живановић, који ће са држав. економом округа пожаревачког г. Миланом Грковићем обићи и прегледати пријављене живинарнике; а за преглед однегованих орахових садница одређује се члан Управе г. Велимир Стојковић, који ће са дотичним среским економима пријављене саднице прегледати и о томе извоштаје поднети. Дневнице и путни трошкови издаће се изасланницима по већ усвојеној норми.

7. Г-ђа Марија Пупићка из Шапца тражи, да јој се плати компот и ушећерено воће, које је о друштвеној Слави на изложбу послала, а није јој враћено. — Решено: да се г ђа Пупићка упита колико тражи за то воће и компот, па да јој се плати, пошто је и то са осталим предметима воћарске изложбе погрешно продато.

8. Друштвени администратор г. Свет. Гавриловић, као бивши директор прошлогодишње изложбе живине, подноси реферат о још спорној живини, која је промењена, продата или нестала и предлаже:

а) Да се г. Љуб. Илијћу шефу станице из Јовановца за продате пловке (као непознате) плати 20 динара.

б) Да се Кости и Софији Ђорђевић из Алексинца за изгубљене кокошке Минорке плати по цени означеној у пријавама.

в) Да се Филипу Радуловићу учит. из Звечке изда III. награда за изложене кокошке у место Паји Вуковићу из истог села, чије су кокошке биле измешане у једном кавезу са кокошкама Радуловићевим.

г) Да се Кости Јанковићу и Кости Живковићу из Алексинца. црвом за Лангшанке, а другом за Мехелнке, и Драг. Николићу из Д. Крупца за домаће кокошке, које су све по нумерма промењене и продате, плати цо ценама означеним у пријавама.

д) По предмету пак излагача Мих. Ђурђевића књижара из Шапца, који је излагао живину и на име своје, и на име своје жене, и на име своје ћерке, мајке и својих суседа, — да се категорички одговори и позове да се изјасни: шта му недостаје од живине и под којим бројем списка и онда да се с њим рашчисти или упути на парницу. — Предлози се ови по довољном објашњењу усвајају,

9. Економ подноси реферат и моли за одобрење, да може расходовати 18 кгр. рафије узети из друштвеног магацина, а употребљене за везивање сламе при покривању живинарника на изложби. — Одобрава се.

10. Исти моли да може расходовати 25 кгр. бодљикаве жице, употребљене за ограђивање усађених четинара испред друштвене зграде у финансијском парку. — Одобрава се.

11. Исти моли, да може расходовати 150 кгр. старе глатке жице, употребљене за израду врата на кавезима живинарске изложбе. —

12. Исти моли да може расходовати двоја кљешта за савијање и сечење жице, која су на изложби изгубљена. — Одобрава се.

13 Чита се предлог друштвеног администратора: да се среде употребљена већ клишета и у један албум одштампају. Одобрава се с тим, да администратор нађе штампара, који ће то извршити, а погодбу да учини у споразуму са Председником.

14. Уредник „Тежака“ предлаже награде за штампане радове у 48 — 52. броју. — Одобрава се по предлогу и утврђеној норми, а књигу награда да овере чланови Управе, г. г. Алекс. Мијоковић и Мирко Миљковић,

15. Чита се позив Привременог Одбора за оснивање главне Живинарске Задруге да и Друштво прими на себе упис чланова у ту Задругу. — Друштво се прима тога о чему да се Одбор извести.

ЗАПИСНИК

II. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 8. јануара 1908. год у Београду

Били су: потпредседник г. Милан Јовановић и чланови Управе г.г. Јов. Ф. Вшетечки, Аца Живановић Мирко Миљковић, Милосав Ж. Петровић и Светислав Терзић.

Бележио секретар Д-р. Б. Радић.

—:—

16. Поведе се реч о дану за држање Главног годишњег збора и за то се одређује 24. фебруар о. г.

17. Приступа се избору Одбора за израду друштвеног Привредника, у који улазе Председник г. Вучко С. Богдановић, редовни члан г. Милутин Савић и члан Управе г. Вел. Стојковић с тим овлашћењем да могу предложити и измену друштвених Правила ако то за потребно нађу.

18. Чита со извежтај Одбора за набавку справа, семења и осталих друштевних потреба. — Решено: да се овим извештајем поднесени нацрт претходно стави на увиђај и оним члановима Управе који нису у овој седници учествовали, па онда да се сазове нарочита седница у којој ће се поднесени нацрт детаљно претрести и коначно решење о њему донети.

19. Поведе се говор о сазиву конференције свију секција на којој би се поглавито имао извршити избор секретара за поједине секције, предложити лица за редовне и почасне чланове и др. — За држање конференције одређује се 27. јануар о. г. у 10 часова пре подне.

20. Саопштава се писмо Нишке Окружне Пољопривредне Подружине којим извештава да ће свој годишњи Главни Збор држати на дан 20 јануара о. г. — Прима се к' знању.

21. Износи се на решавање молба друштва „Српске Зоре“ у Дубровнику, које моли, да му Друштво бесплатно уступи известан број књига свога издања које би раздало тамошњим оскуднијим привредницима. — Председништво се овлашћује да по молби учини и да одреди колико и од којих књига друштвеног издања да се пошље.

22, Износи се на решавање молба учитеља школе јовановачке у срезу Крагујевачком који моли, да му Друштво за ђаке Продужне Школе бесплатно уступи 40 — 50 комада календара од ранијих година. — И за ово се овлашћује Председништо да одреди колико и од којих година да се календари бесплатно пошљу.

КЊИЖЕВНОСТ

Гајење коња у Моравској

У Брину изашла је на чешком језиау, а о трошку средишног земљорад. одбора занимљива и доста опсежна књига, која носи горњи наслов. Неће бити без интереса, да је, ма и у најкраћим потезима, прикажемо читаоцима нашега листа те да се на тај начин и ми упознамо са стањем коњарства у Моравској. То у толико пре, што је подизање и гајење коња у опште од голема значаја не само са гледишта забаве и спорта, већ и са гледишта привредног и економског, па и са гледишта одбранбене снаге земљине.

Књига, чији наслов исписасмо, подељена је на ове делове: Увод, Статистика, Хиполошка организација, закон о избору ждребаца, давање државних пастува на приватно чување и даља излагања.

Према последњем званичном попису од 31. децембра 1900 године целокупан број коња у краљевини и земљама заступљеним у парламенту износи 1,711.077 ком.; од тога броја више од једне половине припада на Галицију, на Моравску око 8 од сто (133.285 грла). Од укупнога броја кобила, које су биле или јалове и с малима ждребадима (164.289 ком) долази 2|3 на Галицију, а на Моравску само 5.45 од сто (8.960 ком.)

Најинтензивнији је одгај коња у Алпискоj, где се поглавито гаји норски коњ, а затим у Галицији.

Ако испоредимо попис коња у год 1869. с овим у год 1900, онда излази, да се целокупан број коња у земљи а за време од 31 годину повећао са 321.451 у ком. то јест за 23.13 од сто.

Да би гајење коња у Моравској постигло што јачи успех, председништво главног земљорадничког удружења скреће одгајивачима пажњу поред осталога још и на ове околности:

Ма како да је избор племених пастува од голема значаја, ипак је од не мање важности ако се исто така пажња поклони и при избору кобила.

За ово друго могу се препоручити ова два начина и пута: или кобиле за приплод набавити са стране, или их подићи у самој Чешкој путем укрштања.

Оба начина могу бити од користи. Први је пут наравно краћи и тога су се начина прихватили сви они, код којих је коњарство на високом ступњу.

Други је пут много обилазнији и тежи, јер захтева много више знања и умења у погледу одгајивања, те да се укрштањем могу постићи повољни резултати.

У оба је случаја неопходно потребно, да одабрана женска грла остану у земљи јер су таква грла на цени и лако пролазе у туђе руке и ван земље.

Има још једна околност, која се ни у коме случају не сме превидети, када је реч о правилном гајењу и подизању

коња за сваку без разлике потребу. То је *правилно подизање ждребади.*

Без довољно кретања и разумног храњења младих грла не може се ни замислити успех у гајењу и неговању ма које врсте стоке. Али то што вреди за све врсте домаћих наших грла, још више вреди за саме коње, пошто коњ искључиво својим покретима врши службу а за тај циљ не може остати без потребног вежбања и телесног развића.

Појединим одгајивачима, наравно, да је немогуће дати ждребадма испасиште, где би се они могли кретати у довољној мери из тога простог разлога, што је тих испасишта с дана у дан све мање и мање. Али да би општине или појединa села могла спремити таква нарочита места за ждребад, њихову пашу и кретање — о томе нема сумње.

Књигу, *Гајење коња у Моравској*, чију смо садржину укратко изнели, препоручујемо пажњи оних наших читалаца, којима је познат чешки језик.

— *Та.*

Бр. 3. ЦЕНОВНИК

Разних потреба и прибора за пољопривреднике са стоваришта Пољоприв. Друштви и његових Подружина.

	динара
Плави (кисели, сињи) *камен* испитан, чистоте 98—99 %, против пероноспоре и осталих болести, као и гари на житу, бурад од нето кл. 250, бруто 260 и на мање 1 кл. по	0.75
Рафија мадагаскарска, особито чиста, жилава и јака, у плетеницама и балама (највише до 100 кг. нето), 1 кг. по	0.75
Сумпор у прашку (сублимат) најчистији за запрашивање винове лозе од плесни (пепелнице) и црњевине, 1 кг.	0.40
Прскалица „Крајина" наново опробана комисијски и под гаранцијом 1 комад по	32.50
Сав прибор за прскалице (црева и плоче од гуме сисак с пужићем итд.) може се добити увек обашка. *Запрашивач* за запрашивање сумпором 1 ком. по.	9.—
Бодљикаве жице за ограде, каљене и поцинковане, с 4 кратке безопасне бодље у котурима од по 25 кг. (преко 200 м. дужине) 100 кг. по	52.—
Глатке жице за лозу — шпалире — нарочито двогубо каљене да су витке а жилаве (око 3500 до 3800 м.) 100 кг.	55.—
Брдски плуг „Балканац" — обртач с точком . .	39.—
Мухар за пиљу и за сено и за сушно лето, као и за дубље сејање (на 1 х: треба семена 30-40 кг.) 100 ко.	30.—
Ручна сејалица америкаиска, за сетву омашке ситнијих и крупнијих семена, 1 комад , ...	30.—

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ има већи број чистокрвних кокошака расе „*Мехелнске*", Од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу. 11—20

140 ЛАНАЦА

Ораће земље у једном грунту, ограђена багремом, 1 и по километар од железничке станице удаљена а поред самог друма близу вароши Пожаревца, издаје се под закуп за 5 и више година. За 20 ланаца од 1 Јула а 120 од 1 Октомбра 1908 год рачунаће почетак закупа.

За услове и погодбу обратити се Г-ђи Јелки удози Пере Тамбураша у Пожаревцу, или Госцод. Андри Станојевићу трговцу у Крагујевцу. 2—3.

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА И КОМЕ ТРЕБА. ИМАМ на продају *две жетелице половне* добро очуване *систем Мас-Cormic* за цену потписатом изволте се обратнти.

Ниш — *Гаврило Јовановић*
2 – 3 . трговац

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Распоред 22. броја „Тежака" : — *Чланци* : — Мајске врућине и суше. — Агрономски одсек нашег универзитета — Прашење и копање кукуруза. — Надун код преживара. — *Подлистак.* — Биљке и калијелва храна. *Белешке* : — Продаја јаја на килограм. — Клање стеоних крава. — *Друштвени и подружински послови,* — Записници. — *Књижевност.* — Гајење коња у Мађарској. — Огласи.

Штампарија „Србија" Мих. Јовановића и Комп. — Београд.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ
Српском Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. Чланови помагачи, чланови свих друштвених подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на год. 8 фран. или 4 фор. аустр. вр., но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво
Председник *ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ*

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 23. **НЕДЕЉА 8 ЈУНА 1908 ГОДИНЕ.** ГОДИНА XXXIX.

ПРЕД ЖЕТВУ СТРНИХ УСЕВА

За нас је житарство и житарска трговина тако рећи извор живота. Ми, сами по себи нејаки, на ниском културном степену и развоју, упућени смо на земљорадњу са њеним помоћним гранама, и сточарство. Ово мало индустрије што је имамо, тек су само почеци, истина добри, а по неки и доста сјајни. Још ће дуго времена проћи, још ће требати доста и труда и капитала па да се наша индустрија толико далеко развије да би она идући руку под руку са нашом земљорадњом и трговином могла нашој отаџбини створити *еманципован положај* спрам других држава. Само нашим истрајним прегаоштвом могли би донекле то време скратити.

Па поред свега тога што нам је житарство најјачи извор благостања, морамо признати да се у производњи жита мало разумемо и да смо тек за последњих десетину година кренули један корак у напред. Данас, када смо под потпуном забраном извоза и провоза стоке и сточних производа у и кроз суседну Аустро-Угарску, упућени смо у првоме реду на житарску трговину, која је напустила аустро-угарска тржишта и прокрчила себи пут за трговце других земаља, поглавито Немачке и Белгије.. Житарство при овако измењеним привредним приликама, и по вредности и по укупном извозу чини 27·2%. За 11 месеца 1907 год. извезено је жита 195·6 милијона килограма у вредности 27 милијона динара*) И поред свега тога морамо отворено да признамо *да је наше жито пре производ добре земље и угодне наше клнме но разумног обделавања* земље и гајења усева. Наши земљоделци, још и сада имају незнатног удела у доброти својих усева.

Услови добре жетве у колико они од знања и рада земљоделчева зависе јесу:

а) добро обрађивање земље.
б) ђубрење.
в) плодоред.
г) семе
д) сејање
ђ) нега и
е) жетва.

Ми ћемо овде да говоримо само о жетви.

Жетва је круна земљоделчевих трудова, од ње зависи штета или добит од уложеног рада и капитала. Жетва је за пољопривредника једна од најважнијих радња што их у свом занату — пољопривреди — има. Жетва је код пољопривредника онај тренутак од кога му зависи пропаст или напредак у радњи.

Све чиниоце који при жетви имају удела на доброту зрна, треба добро уочити. Не заборавимо да наша жита имају да издрже озбиљну утакмицу на светским трговима, па за то чинимо све што нам је у моћи да наша жита буду што бољег квалитета како би ову утакмицу светску издржала и наш привредник што већу добит имао.

Са обзиром, што су сви изгледи да ће и ово лето бити сушно и да ће се жетва стрних усева свршити по великој жези, ваља имати на уму ове важне напомене:

а) Време жетве

Уобичајена наша практика да жетву предузимамо онда кад је зрно сасвим зрело, тако рећи презрело, није паметна, није добра. У том случају много се губи; губи се не само на тежини, већ и на доброти наших жита, чему се при куповини особита пажња обраћа.

Од задоцњене жетве имамо ове штете:

1. При жњевењу, скупљању, везивању, товарењу и денењу у стогове, знатно се много зрна изгуби, — без претеривања: више се изгуби но што смо семена усејали; да је тако најбољи је доказ: што тице радо посећују такве њиве јер налазе у изобиљу хране. Још је бољи доказ, што се

*) Поука коју пружа земаљ. производњи кретање извозне трговине 1907 године Тежак 1, год 1908.

такве њиве, чим падне добра киша, уливаде као да су поново засејане.

2. Још је већа штета од задоцњене жетве у томе: што су зрна много лошија, но и иначе кад се у право време жање. — Опитима је доказано и науком утврђено: да жита пожњевена на 14 дана пре праве зрелости дају највећи доходак а зрно је најбољег квалитета, а ево зашто: на 14 дана пре потпуне зрелости зрна имају више млечног сока и шећера који се постепено згушњавају и то шећерне материје у штирак а млечни сок у лепак и беланчевину. Чим се ова измена или претварање сврши, онда зрна имају највећу количину штирка и лепка. У ово доба пожњевена жита, дају највише финог брашна, а најмање мекиња, пошто је љуска која обмотава зрно врло танка; и најзад, зрна су онда пуна, отворене боје и најтежа. Ако се пропусти то време, па остави да зрно дозри потпуно на влату, онда љуска одебља, зрно се смежура — смањи и поцрни. То добро знају житарски трговци, воденичари, пекари и други купци због чега оваку робу нерадо купују.

3. Задоцњеном жетвом још је и та штета: што слама презри, поцрни, постане крта, није за храну стоке и док се увезе на гумно, истроши се у плеву.

4., Презрела жита не могу да се жању — косе у свако доба дана, пошто зрно нагло испада из класа, мора да се подешава жетва по роси — изјутра рано или с вечери — презрела жита полегну, те је жетву врло тешко вршити машином жетелицом или косом већ само српом, што је веома дангубно; и напослетку

5., Пијачни — трговински разлози налажу земљоделцу да са својом робом — житом и сламом — што пре доспе на трг. — Зна се да у почетку млинари купују зрнасту нову храну под именом старе и добро плаћају, да би попунили своје магацине и осигурали се резервом. Продавци су тада у добитку не само повољном ценом и што долазе раније до новца, већ највише у томе: што је зрнаста храна тада много тежа, није сасушена а купци због јаке тражње не одбивају никакав проценат на сасушивање. Исто тако привредник је тада у могућности да и сламу по добру цену прода јер је почетком м-ца јула највећа тражња сламе за војну потребу.

После овога на реду је да скренемо пажњу нашим земљорадницима: *Кад је право време жетве, кад ову треба отпочети: т. ј. када ће зрно имати највише брашна а слама највећу вредност.* Определити право време зрења појединих усева није баш тако лако. Често се у томе и најпрактичнији и искуснији земљоделци преваре. Оно истина има неких уочљивих знакова по којима се зрелост усева познаје, само они нису код свију стрнина и под свима приликама подједнаки.

Да се дозна права зрелост једног усева, нужно је да се посведневно осматра на њиви. Овај посао осматрања треба сам домаћин да врши а никако млађи. — У овом погледу при осматрању треба увек домаћина да руководи правило: да је увек боље 2—3 дана раније предузети жетву, па ма се у том осматрању преварио, но за 2—3 дана задоцнити.

Навешћемо и неке карактерне знаке по којима се поједини усеви познају да су стасали за жетву.

Пшеницу, крупник и *раж* треба жети кад се млеко у зрну само толико сгусне, да се зрно међу прстима може зњечити. Код крупника се класови још повију земљи чим почне зрети. —

Раж се може жњети незрелија, но и сама пшеница.

Јечам. Жетва разног — озимог — јечма пада обично прве половине м-ца јуна. Јечам треба одмах жети ако су зрна и осје на класу подједнако обојени и чим доњи делови сламе пожуте. Пошто пак зрна из јечмова класа врло лако испадају и пошто се сам клас лако троши и ломи, то је најбоље косити јечам рано изјутра по роси, с вечера или ноћу по месечини.

Овас. Највећи је јек жетве овса у у м-цу јулу. И ако овас не сазрева подједнако, чим се примети да неки делови њиве почну рудети и жутнути, треба одмах почети косидбу, не чекати да отпочне сасвим зрети, јер се и иначе поради лакшег вршаја оставља у откосу по 5—6 дана да се провене и дозри те да зрно при вршају лакше испадне из обмотача — кошуљице. — И овас је онда приспео за жетву чим је приземни део пожутео; пошто је пак слама овсена од свију др. стрнина најбоља за храну стоке, то и због тога увек треба овас незрелији жети но јечам и др. стрнине.

б) Оруђе за жетву стрнина

Машина жетелица

Жетелица је права благодет за земљоделце. Имаш ли већ једном машину жетелицу, употребљаваш је по својој вољи. Код жетелице не мора земљоделац тражити надничаре за жетву по скупе новце, ако је инокасан и нема задругара. Надничари се не могу увек ни за онај баш дан наћи, када има да се овај хитан посао — жетва — сврши, јер машина жетелица не зна за наше рђаве обичаје и празноверице као: празновање заветина, годова и др. теже и лакше свеце који јако утичу на пропадање летине. Укратко: машина жетелица ради: чисто брзо и јевтино; њен се рад потпуно исплаћује; она је ослободила толике вредне и намучене привреднике од тешког и грубог физичког рада.

Све што би се замерило овој машини то је што је за појединца прилично скупа; стаје 600—700 дин. Но што не могу појединци, могу више њих ако се у куповини удруже. Нигде благотворнијег утицаја не могу показати пољопривредне подружине и земљорадничке задруге но у набавци ових и др. пољопривр. машина и, кад наш сељак осети једном стварне користи од њих, он више не напушта рад са овим машинама. Најбољи су доказ парне вршалице, које су за сразмерно кратко време одомаћене у скоро свима крајевима Србије.

Ко је намеран жетелицом да жање, тај мора још при сеидби земљу добро да спреми, равно повлачи и не сме на њиви да буде великих грудава.

Машина жетелица, може да ради на равним

или благо успртим површинама и свуда на оним њивама куда се са обичним колима може проћи као: на њивама које нису испресецане јарковима, вододеринама, на којима оранича није ровита и буава већ тврда; на којима нема пролока, пањева и на којима усеви нису полегли и окоровљени.

Обично је ширина откоса код жетелице 1·5 мет. Једном жетелицом може да се пожање (1 раденик 2 коња или вола на смену) 3—5 хектара за дан. Толики простор њиве да се покоси треба 10 косача или 15—18 жетеоца.

Коса са наслоном Где год нема машина жетелица, жетва стрнина може се веома повољно свршити косидбом а нарочито у овим приликама.

Кад су наднице скупе жеталаца нема а има вештих косача;

Кад су се послови тако сустигли да жетву и без каквог одлагања у што краћем времену треба свршити, јер један косач може за дан да покоси 30 — 70 ари а за површиву једног ектара треба 10, 17 до 20 раденика ако се жање српом.

Косидбом много више се добија сламе но српом.

Раденици којима се поверава косидба морају бити добро извежбани у свом послу, нарочито ако је усев презрео те да се очува да зрно много не испада.

Срп треба сасвим из употребе избацити и предати га Историји. Ово је оруђе због скупих надница а веома спорог и несавршеног рада њиме, постало савршено неекономно, време га преживело и рад са српом јесте дуго дангубљење.

На реду је да скренемо нарочиту пажњу пољопривредницима како треба сређивати и чувати пожњевен усев до вршидбе не узимајући у обзир да ли је усев везан у снопове зденут у навиљке, крстине или стогове. Ово је важно нарочито с тога што се дугим стајањем на њиви изгуби добра $^1/_4$ зрна због одуговлачења вршидбе. Овај се губитак само тако може избећи ако се усев у руковетима или откосу, пластовима или крстинама не оставља дуже времена да кисне и зрно проклија, да га стока гази и зарасте у трави, већ после 2-3 дана чим се провене одмах покупи, свезе на гумно и дене у стогове. Опитима је утврђено и искуством осведочено, да храна у откосима за 10 — 15 дана стајања у откосима изгуби се чистог зрна 5 од сто поред тога што поцрни, изгуби од свог квалитета и слама постане скоро неупотребљива, у стоговима ако стоји 2 м-ца изгуби се $3_0|^0$ зрна. Све ово може се отклонити ако се одмах приступи вршидби. Са вршидбом се не сме оклевати то је најмилији но и најхитнији земљоделчев рад, јер наши пољопривредници немају нарочитих шупа и наслона за пожњевена жита.

М. М.

ПРИПРЕМАЊЕ СТОЧНЕ ХРАНЕ ПРЕКО ЦЕЛЕ ГОДИНЕ

I

Ова је година по свему за неколико дана раније, због раније а дуготрајне суше. За последњих 10 — 15 година поднебље бар северног дела Србије изгледа да се изменило: више се не памте јаке снежне зиме, место њих владају краће или дуже зимње сувомразице и голомразице, да смо жељни постали честитог сланика; пролећа и лета постала су рана и све сушнија. Не знам уколико је уопште поднебље Србије, у вези с поднебљем средње-европским, претрпело измену, али један од несумњивих и непобитних узрока преовлађивању сушног пролећа и премалећа код нас... јесте оголићавање висова и планина, немилосрдним сатирањем горе. Извори водене издани у земљи, извори стварања и образовања падежа и влаге, умањени су и опустошени, докле сасвим не пресану. Мораће се помишљати на то да се према таквој мени поднебља подешавају и неопходно потребне измене у целом начину обраде и рада земље. Не само у завођењу што темељније зимске обраде земље, у увођењу што јачег рада са копачицом и обрађивачима (култиваторима) и дрљачма у пролеће, но и у подешавању ранијега доба сетве за већину главнијих ратарских или њивских усева уопште.

Али ту су потребне мере трајног и издржљивог рада и система једне право државне и народне политике привредне, независне од ћуди времена, прилика и духова, као и у свима другим пословима нашег јачања и снажења, преображаја привредног, толико тек данас неминовно потребног Србији ако мисли остати и постати Пијемонат Српства... не само у фрази но и стварно. Смер овоме чланку далеко је скромнији и ако није мање важан за наше земљорадничко становништво које стоји пред једним врло тешким питањем: ако и не питањем гладне а оно доиста за исхрану стоке опет доста оскудне године.

Доба жетве настаје, доба косидбе треба да престаје у овој години и већ сад се може знати и по званичним и по приватним извештајима, да ни киша при крају маја која је захватила веће пространство није могла много поправити у изгледима за жетву, у крајевима где је она и ове године слаба испала. Жетва стрнина биће просечна у целој земљи једва средња, нарочито овса па и јечма, раж већ боље и у нас стоји, само се мало сеје, пшеница ће се можда моћи још поправити са залажењем пролећа јуном у премалеће после последњих и ако местичавих киша. И жетва ће бити местичава и наредичава. Нигде неће бити баш потпуно штура — јер ће дати добро зрно али малу, ситну, кратку сламу. Али и ове на много места и положаја, нарочито оголићених и изложених стрновитијих положаја већ друге године, ливаде су далеко више издале, од суше страдале, но усеви на њивама и у најбољем случају принос у сену, просечно за целу земљу једва ако достигне средњи принос обичних година. Уобичајено с пролећа позно забрањивање ливада да их сеоска стока не гази и не попаса, ове године после сеном и сточном зимницом оскудног лањског зимовника стоке, постало је потреба, јер се није имало хране да се стока од липсавања спасе и једва се чекало да штогод — штогод озелени. И по позној забрани ливада, кад је пролеће већ од-

макло нагла суша дуготрајна и стална, непадање кише, немање росе и влаге у ваздуху нису дали маха ницању и порасту трава. И данас на таквим положајима и местима готово сва нада за сточну исхрану и на овогодишњем зимовнику лежи, не у поправци и подотавању ливада, већ... у засејаним орницама пићним биљкама а у првом реду: *детелинама, граорицом, сточном репом, густим кукурузом и мухари.*

Ко има *детелишта* већ посејана пре 2 — 3 године да их још млада и неубокрена није спржило јако сунце и лањско сушно лето тај ће моћи накосити и лако средити, па лепо и насушити и доста сена за зимницу. И он се могао уверити, како детелина нарочито луцерка, зато што се добро бокори и што дубоко жиле пушта и на суши вира, расте и траје и колико је она издржљива и у том погледу важна пићна биљка.

Ко је *граорицу* набавио и посејао још у *свеже орање*, па да је и једна или друга ђурђевска или мајска кишица залије и тај је већ могао закосити или тек што није — па оставити и њу за зимницу, справити од ње и сено.

Ко је *сточну репу* благовремено кад и кукуруз посејао, тај ју је већ могао опрашити па и окопати и сточна репа биће му нада да сачува стоку од глади као што му је нада у кукуруз, нада у летину, нада у беричет да му се глад не усели у дом и чељад. Кукуруз је свуда како рани тако и позни данас приличан само ако се на време обради и ако бар у ресању и свилању падне која киша. Кукуруз је на много места још једина нада у беричет.....

Али још је време, још није доцкан и за онога ко није сејао нити сеје пићу за стоку да сачува своју стоку од пропасти и од липсавања од глади, ако не почаси часа, но одмах потражи и набави семена: *од раног кркуруза, мухари, па* и *од граорице*... да их посеје у спремљене пооране њиве, те да спреми и обезбеди себи зимницу за своју стоку.

Нека не оклева, нека пожури, нека последњу пару употреби на набавку једног или другог од ових семена ради сејања за сточну пићу, *јер је томе крајње време*... после је све доцкан и све залуду.

Нека то учини и онај ко није ни мало, или ко је нешто мало сена са ливада могао збрати и средити, јер боље је сад дати који динар за семе ових пићних биљака, но после, зимус и на пролеће давати стотине за сено и сламу и т. д. или изгубити стотине и хиљаде, липсавањем стоке од глади.

Српско Пољопривредно Друштво има још приличну количину семена од граорице, има и мухари; државне економије имају нешто спремљеног и до даље наредбе задржаног семена од раних кукурузних сората које ће моћи издавати. Још се може и са стране набавити. Још докле је свему томе време, док за све то не буде доцкан.

Жетва је на прагу. Зберите јечам, па одмах с плугом у њиву, јер „за српом у њиву ваља одмах с плугом“, „за кола за сређивање летине, ваља одмах окачити плуг“. Поорите, да можете одмах у свеже орање посејати или граорицу, или кукуруз у густо, или мухар.

Граорица потребује више влаге докле не никне и иде с почетка мрљаво, да се многи преварити може, да је преорава колико је рђава... али у брзо потом се отргне и чим се убокори и ожили, она набуја и израсте, њено би место било данас у рђаво, местичаво жито, да се оно добро предрља или копачицама разрије, па да се граорица усеје, те да се има узашта пужати. Боље за то подсејати рђава, неуспела и оманула жита, но ново орање припремати и сејати граорицу у смеси са којим од жита. И иначе та рђава жита многи је већ закосио и начео за исхрану своје стоке. Боље и то и паметније, но очекивати жетву које нема, кад ће и сламке — влат — огрубити, очврснути и неће бити никаква храна ни за стоку. Има њива с оманулим нарочито позним овсовима које неће исплатити сопственику ни рад око жетве и око прибирања. Стога боље их је покосити док су овсишта још зелена и сочна, стоци за храну. Боље ће се платити, ако их покосимо у зелен.

Ваљда ће пасти још која киша, да помогне ницању граорице, мухари или густог кукуруза, што би их сејали сада, не толико за сточну пићу, за кошење у зелен, колико за зимницу стоци.

У нас није у обичају ни сејање *овса, ражи, проса и ељде* ради добијања зелене пиће у раздобљу између августа до краја октобра. А и семена тих врста жита могла би се сада, у јуну, с успехом сејати за зелену пићу, у свеже још влажно орање.

Од граорице и од мухари може се урадити врло добро сено, само ако се буде мотрило, да се благовремно покосе, у право време томе. *Густи кукуруз* пак ваља употребити за набијање јама, где ће превreти, укиснути, да се од њега начини врло добра и пријатна сточна храна — зимница, звана *ансилажа*. Сваки школовани економ умеће дати о томе савета и упуства.

Сејте докле му је време, немојте да се кајете!

II

Али и без обзира на повремону потребу и нужду која нам је сада на дневноме реду, неће бити на одмет неке опште напомене по овом за нашу пољопривреду врло важном, што но реч „горећем“ питању, питању припремања сточне хране преко целе године.

Важно је знати и умети оценити, *кад је право време да се коси пића или храна за стоку, било на ливадама или на њивама?*

Најранија зелена пића уопште што на њиви посејана за закос стасати може, то је још у јесен посејана смеса иваньске ражи са дивљом високом грашицом (*Vicia villosa*) за набавку тога семена за сетву ове године за до године сад је право време. У повољном поднебљу и на подесном положају, ова смеса може већ пре Ђурђевдана достићи висину од 80 см. бити за косидбу стасала. Ову смесу, ако није велика потреба да се раније начне, требало би у самој ствари косити онда, кад раж почне терати у клас. Одлагањем са закосом докле не би раж почела цветати давала би истина дебљи откос, али лошије каквоће, јер су тада влатови ржани већ груби, здрвењени.

Ранија косидба ове смесе може се препоручити нарочито онда, кад је смеса посејана на већој површини, како при постепеном закосу према потреби, не би последња партија стигла за закос кад раж већ буде одвећ отврдла и огрубпла, постала несочна и слабије хранљива.

У свима оним случајевима, где се има потреба за рану зелену пиљу за стоку, може се препоручити сејање ове смесе, јер она у првом свом откосу даје велику и хранљиву количину зелене хране. Исто је тако добра смеса која рано пристиже и *смеса иванске ражи и детелине руменике* (инкарнатке) коју такође треба што раније посејати у јесен једне године, да се понекад као и горња смеса може први пут закосити и до зиме исте године, али сигурно у марту или априлу идуће године. —

И једна и друга смеса с иваньском ражи може дати и други откос, у нашим приликама, само ако је благовремено у јесен посејана, јер на сушним земљама и сушним положајима, други откос је непоуздан и даје мало масе за закос. Стога махом не треба очекивати други откос, ако земљиште и време не дају изгледа за повољно и брзо избијање и подрастање „отаве.“ И ако се неће оставити за попас, онда је боље одмах по скидању првога откоса стрњиште плитко подорати, подрљати, сачекати да стрњика струне, па одмах на ту исту земљу посејати други какав раностаси усев који може стасати до јесени (рани кукуруз, репу, мухар и т. д.) или који усев за заоравање ради ђубрења земље зеленишем који начин ђубрења, нарочито за довоз ђубрета тешко доступних и удаљених орница, можемо најтоплије препоручити сваком иоле разумнијем земљораднику у Србији. И онда, под предпоставком ранога закоса јесење пиљне смесе с ражи и благовременог другог засева усевом за ђубрење зеленишем, можемо исте године, заорати зеленишем и обрадити исту земљу за сетву озимице која ће имати још довољно времена да се снажно развије, добро убокори и да тако ваљано пођубрена зиму дочека.

Право време за закос првог откоса на ливадама уопште, дошло је онда, када *сучак, јежевица* или *Dactylis glomerata L.)* уцвета. Ако се још раније косити жели, онда закос треба почети кад настане цватња власуље. *(Festuca pratensis Hids)*, овсика глосиња или француског рајграса (*Avena elattor L.*) беле метлице *Poa pratensis L.*) и обичне или просте рудаче (*Poa trivialis L.*) Средњи или нормални почетак косидбе ливада, пада у почетак цватње правог златног или жутог овсика (*Avera flavescens L.*), глосиња (*Avena etatior L.*) и тресличице (*Briza media L.*) Задоцњена је косидба, кад се закос отпочиње тек у цватњи крстате чешљике (*Cynosurus cistatus L.*)

Управљање по утврђеним календарским датумима ради косидбе, исто је тако немогуће, као и при започињању сетве, јер од времена и развијања године, у разним годинама, зависи право време и за сетву и за косидбу и може једне године падати 5 и 10 па и више дана раније или позније но друге.

Прави час за косидбу *отаве* на влажним ливадама приспео је, кад овршне цвасти средњег влата мечје шапе (*Heracleum Sphondylium L.*) а на сушним ливадама дивљег паштњака буду заметнуле род, док овршне цвасти споредних стабљика још тек што нису уцветале.

Било да се ливаде косе косом или косилицом (справом) ваља имати на уму, да у интересу потоњег подрастања *отаве*, не смемо одвећ сниско косити.

За њивске пиљне усеве право време за косидбу онда је :

Кад код *црвене детелине* већи део мачица буде стојао у цвету, али још пре но што је цела њива пуно уцветала ;

Кад се код *луцерке* (модре детелине или вије), тек први цветови буду отворили — расцветали ;

Кад код *граорке или есиарзете* буде све у пуном цвету т. ј. кад се цветови у средини дугуљастих мачица буду потпуно отворили — расцветали. —

Кад *рањавка* буде у пуном цвету.

Закос сераделе, слачице, смесе зелене пиље с граорицама и сличним пиљним усевима на орницама засејаним, почиње уопште обично онда, чим је усев толико се развио, израстао, да се рентира обарање истога косом. Онда је обично каквоћа и укус у правој мери, те тиме и хранљивост најбоља. Код граорице тај је час обично наступио с наступањем цватње.

Чим се косидба доврши, и овде важи старо правило орачко : „за косом у њиву одмах с плугом“, „о жетвена кола прикачи плуг“ т. ј. ваља што пре по скидању пиљне масе, њиву (стрњику) плитко подорати, или бар обрађивачима разрити, те да се што боље очува сеновити угар (под сенком претходног усева постигнуто угоревање земље) за даљу обраду, односно за потоњи усев.

(свршиће се)

ЗНАЧАЈ ОДАБИРАЊА ЈЕДИНАКА УОПШТЕ

и с погледом на гајење живине у циљу повећања приноса јаја

Кад бацимо један летимичан поглед на развитак двају најважнијих занимања пољопривредника целога света, а на име земљорадње и сточарства, видећемо, да су код већине народа, само, на жалост, не нашег, постигнути у производњи биљака и животиња, као и преради њихових производа такви резултати о каквим се код нас мало зна, а камо ли да се верује и помишља, да су баш ти успеси у земљорадњи и сточарству и поставили главни темељ целокупном њиховом данашњем умном напретку и материјалном богаству, на којима им ми тако често и тако много завидимо ! —

— И сви ти напретци и резултати по свима гранама земљорадње и сточарства постигнути су само под вештим руковођењем ума и руке људске,

а у поглавитој тежњи да се производи тих највећих и најважнијих грана пољске привреде повећају и побољшају и тиме створе погодбе за свестрани напредак народни.

И под таквим људским руковођењем успело се, да ми данас нпр. жањемо и збирамо пољске плодове у много већој мери са оних биљака, које је човек култивисао и данас их гаји по својим њивама, баштама, ливадама, воћњацима и т. д., него с дивљих и још не култивисаних биљака. које нису дошле под његову заштиту и руковођење. Исто тако, ми данас збирамо плодове са културних биљака. које су много укусније и од веће хранљиве вредности, него са биљака, које су ван домашаја људског. Најзад, а што је и најглавније, примећено је и утврђено и то, да уколико човек поклања већу пажњу избору биљаке за размножавање и биљке боље негује, у толико му и приноси бивају већи и бољи.

Шта је са биљкама, исто је и са животињама. Ми нпр. држимо и гајимо данас краве и овце, које дају млека не само уколико је потребно за исхрану њихових младунаца, већ га дају у много већим количинама и са бољом квалитом, те поред исхране младих, преостаје и служи за људску храну. Док је тако код питомих животиња, код дивљих је са свим друкчије. Код њих матере једва да дају толико млека колико је потребно младунчету у прво доба његова живота и развића. Тај исти случај имамо и код пернате живине. Док дивља кокош на пример снесе преко године једва двајестак јаја, дотле припитомљена кокош и при најпримитивнијем начину држања и неговања снесе у најмању руку 80—100 јаја преко године, која и по крупноћи и по укусности надмашују јаја од дивље кокоши.

Ако пођемо још даље, приметићемо, да данас пољопривредник одгајује нарочите расе и сојеве за нарочите потребе, као на пример: краве музаре за производњу масног и музаре за производњу посног млека; овце за производњу фине и овце за производњу грубе вуне, за производњу меса и за производњу млека; кокоши за производњу јаја, за производњу меса, лепих перја и т. д. — Све ове појаве, које овде набројасмо, испољавају се и избијају у толико јаче на видик, у колико човек обраћа већу пажњу избору приплодних грла и стоку храни и негује по прописима савремене науке и знања.

Ако се сада запитамо: откуд ове разлике у повећању приноса код ове или оне врсте домаћа стоке? — Одговор је прост: *човек гоњен потребом времена, а у тежњи да све своје потребе подмири био је принуђен да одабира и за приплод оставља само оне јединке, које су му давале највеће користи и приносе.*

Тако је међу биљкама одабирао и гајио оне, које су му давале, највише и најбољег плода; међу кравама оне, које су му давале највише млека; међу овцама оне, које су му давале највише вуне или млека, па дакле и међу кокошкама морао је одабирати оне, које су му давале највише и најкрупнијих јаја, или доста и доброг меса, лепог а финог перја и т. д. По себи се разуме, да је оваково повећавање приноса морало ићи постепено и да је за то требао дуги низ година — управо позећавања приноса у разном облику, ишла су упоредо са просвећивањем и размножавањем људства, с чиме су упоредо ишле многобројне и разноврсне потребе.

Овакви успеси, који су постигнути бољим избором јединака за размножавање, бољом храном и негом, нарочито се огледају код крупније стоке. Тако нпр. док се код крава простијих сојева и у опште мање облагорођених, рачуна садашњи принос од млека једва до 600 литара. дотле је средњи годишњи принос код добрих холандских крава у најмању руку 3500 литара.

Истина, овакви успеси, какве видимо код крупне стоке, нису постигнути и код ситне домаће стоке. И од свих ситних грана пољопривредног сточарства. живинарство изгледа да је било најлошије среће.

И ако је науком и искуством утврђено, да гајење живине према уложеном капиталу, може при поле разумном газдовању, доносити знатно веће користи и добити, него ма која друга грана пољопривредног сточарства, ипак се живинарство нарочито у нас још сматра као пасторче у пољској привреди и једно нужно зло. И баш због тога, што је живинарство тако сматрано и што му се по све мала пажња обраћала, нарочито у погледу одабирања грла за приплод, храњења и неговања, и приходи су били незнатни, а слабо се о њима и водио какав рачун, па и данас се код нас сматра приход од живине као „*женска пара*“. Ово је и дало повода изреци „ко не зна како ће да пропадне, тај нек држи само што више живине“.

Но док је тако у нас, код страних је народа сасвим друкчије. Код њих се живинарство тако много цени, да тамо нема данас тако рећи ни једне, ма како сиромашне сеоске куће, која не држи по двајестак грла ове или оне врсте пернате живине, са овом или оном јаче развијеном привредном особином. А код нас оволики број једва да имају имућнији пољопривредници, који ни приближно нису онакви, какви су код њих, нити и приближно дају онакве користи као код њих.

Истина у последње време пренуло се на посао и у нас око унапређења живинарства, али ће проћи још дуго и дуго времена док наши одгајивачи уоче све оне користи и добити које се могу имати од гајења живине и док отпочну да је гаје по прописима савремене науке, и знања. Зато нама и изгледа да се неће бог зна шта много постићи уношењем страних и плоднијих раса живине док се наш народ. односно наши одгајивачи не поуче о вредности и значају одабирања приплодних грла и бољем храњењу и неговању.

Да пођемо сада даље и да истакнемо поглавито важност одабирања јединака или приплодних грла живине ради повећања приноса јаја што смо поглавито и ставили себи у задатак.

Ми дакле утврдисмо, да се одабирањем приплодних грла уз припомоћ добре хране и неге може повећати принос и код пернате живине, било у производњи јаја, било у месу, перјима и т. д. да

дакле можемо произвести подмладак који ће носити више и крупнија јаја, давати више и укуснијег меса, имати више и лепшег перја и т д.

Ну баш код гајења живине има за повећавање разних приноса још једна олакшавајућа околност које код гајења друге врсте нема. А то је олакшавајућа околност у томе што се повећавање ма које врсте приноса може код живине *много брже и много лакше* постићи, него код других врста домаће стоке.

(Свршиће се)

ГЛАСНИК

Државна помоћ овогодишњим друштвеним изложбама. — Као што смо већ јавили ове године у месецу септембру Српско Пољопривредно Друштво приређује с обилатим наградама у справама, пољопривредним потребама и у новцу, *земаљске изложбе из рибарства и пчеларства и смотру грожђа и шића* с предавањем и расправама из тих грана.

Готов је и претходни проглас који се раздаје ове недеље, а ускоро ће бити у управиној седници претресан и детаљни програм ових изложаба поднет од умољених и признатих стручњака за све три ове гране.

На име државне помоћи за приређење ових изложаба г. Министар Народне Привреде одредио је, да се Друштву изда из благајне министарства 5000 динара како би изложбе могле бити што боље приређене, те да и што боље одговоре своме задатку.

Нема сумње да ће и г. Министар Грађевина као и бродарска друштва и у овој прилици одазвати се молби друштвеној те што већим попустом преносних и подвозних трошкова олакшати излагачима излагање својих предмета а и што већем броју посетиоца из земље, походу друштвених изложаба.

Пошто су дом друштвени са просторијама његовим као и двориште, недовољни за приређивање изложбе иоле већих размера надамо се исто тако да ће г. Министар Финансија радо се одазвати молби друштвеној и за приређивање изложбе испод своје зграде уступити потребно пространство од свога парка, како би се изложени предмети што систематскије могли груписати и што прегледније могли изложити. На тај начин надамо се да ће ове изложбе и у том погледу надмашити досада приређене изложбе које су много пута патиле са претрпаности и са тескобе и нису могле примити у себе многобројне посетиоце нити су ови стога могли изложене предмете рахат и на тенане посматрати.

По свој прилици и ове године плаћаће посетиоци какву малу улазницу на изложбе, пошто је приређивање и сређивање изложаба скопчано с грдним трошковима којима друштвени буџет није дорастао.

Аграрна Банка, — Недавно смо читали у неким нашим дневним листовима, да објављују оснивање аграрне банке која ће по свој прилици бити на основу пројекта својих правила и одобрена од стране надлежног одељења министарства народне привреде. Колико се сећамо вести тих листова о смеру и задатку те нове банее — поред толиких већ одобрених и томе сличних банака: земаљске, привредне, опште - привредне итд. она ће вршити све и сва, само не оно што је и што мора бити *главни задатак* сваке банке која хоће да понесе назив *аграрна*. *Аграрни зајам* — лањске године последњи пут скинут законодавним решењеи с дневнога реда, био је правилно тако назван и употребљен: за откуп земаља у турском власништву. *Аграрној банци* — главни је и ако не једини задатак, *да врши послове око откупа и исплате земаља* (поседа), за све циљеве социјалне, како за откуп државних, тако и приватних (спахијских) имања (поседа), у смеру њихове поделе на ситније поседе, нарочито сељачке, на откуп земаља намењених колонизацији (насељавању) итд. Њен је смер дакле стварање могућности, да и најсиромашнији земљорадник дође до имовине, да му имовину очува и одржи, да задуженог земљорадника, сопственика земље, спасе од пропасти и истргне из немилосрдних киншарских и зеленашких канџи. Међу тим, одобравати под именом *аграрне банке* све друге послове које врше све банке из реда и које обећавају и многе т. зв. привредне банке које у ствари не помажу приватну иницијатнву на привреди, већ саме, узимају учешћа у појединим предузећима... одобравати и све друго, а не оно, што је главни и прави задатак сваке *аграрне банке*, то је неразумевање народно-економских начела, што се не би смело предпоставити код једног министарства народне привреде.

У исто готово доба јављају српски листови с оне стране — да је министарство заједничких финансија решило, да се приватним капиталом оснује Аграрна Банка за Босну с главним загатком: откупљивање кметова (спахијских наполичара или и смесничара) Банка ће морати давати на зајам целу откупну суму, а држава ће се бринути да откупна цена не буде претерана и да се не подиже вештачки — шпекулацијом као досада; јер ће држава бити обвезана да Банци јамчи за изгубљени новац, ако која земља дође случајно због дуга на продају. Исти листови вели ово: „то ће јемство нарочито много значити, кад се законом установи, да се ратару не може продати *низакакав дуг* педесет дулума земље (4 хектара) и најпотребнија стока, алати и храна".

Ангорске козе. — Читамо у ваљано уређеном „Цариградском Гласнику" „умољена за допуштење да се из Ангоре увезе у Аустрију 40 свилоруних коза мохаир и десет козлића, царско отоманска влада одбила је ту молбу пошто је извоз тих коза раније забрањен у интересу онамошњег становништва којему су оне једини извор зараде и трговине"... Ове свилоруне козе гаје се ради огледа, већ дужи низ година у Босни па су сад хтели обновити крв запату и завести и нове запате у којој другој покрајини.

ГЛАСОВИ СА СТРАНЕ

Стање летине од Београда до Прага. — 22 пр. месеца кренуо сам се брзим возом из Београда за Праг а 31 вратио се натраг у Београд, те сам имао прилике, да посматрам и ценим летину на том далеком путу... дуж жељезничке пруге. Кише дотле у Београду није било, после оно мало падале о Ђурђевудне и у почетку маја која није био довољна ни да прашину по путу покупи. До Индије није било кише, а земљиште је махом песковити муљ, нанос, почев од дилувиалнога леса, па до иловачасте пескуше и с беричетом може се рећи, да ђене — ђене стоји. Око Батајнице пало је мало кише, а даље дуж средње и горње Мађарске, до Суботице и готово до Пеште није било кише, као ни код нас... судећи по усевима и по земљи. Што се више приближујемо навише Суботици, земља је све више песковита прљуша, све више прелазећи у живи, летећи песак који потребује чешће кише, те да на суши, на њему посејани усеви могу напредовати и одбацивати иоле добар принос. Жалосно изгледа пуста равањ докле око догледати може, гола пуста, нигде шумице, ни забрана, становништво сече бусен од тресети, слаже га као опеке у купе да суши, те да им зимус кад северац зафиуче и сметови беснити стану, послуже као гориво, или замесују са сламом блато и балегу па граде опеке, опет за исти циљ. Око слогова њивских по неки низ ситних, кржљавих багренова... једино дрво; местичаво су то читави већи или мањи лугови или шумарци од багренова дрвета, измешаног са понеком јовом или кржљавим јасеном. На много места читаве сате пространства траје као креч бела прљуша, лапорастог непропустљивог наноса, дивљега леса, те читави хектари орница или су стално стојеће баруштине, на којима се башкаре сеоске пловке и гуске и пирују уз своју дивљу креку и гакање, или се претварају у баре, мочари и брље после сваке иоле плахе кише. Љута земља која и просушена истерује коров оштре и киселе траве: зукву, ситу, шевар. Готово до Суботице има око сваког села још знатно пространство под сеоском утрином, али толико утабаном гажењем

стоке и ришкањем свиња, да се сури и да нема никаквога зеленила травног, рудине и буса: једино млечика, боца и чкаљ, шире се и сурости боје предела, дају жуте, прљавобледе и руменикасте преливе. По њима се виде целени сеоских говеди, стада оваца с њиховом од прашине прљавопепељавом место беле вуне, чопори свиња блатњавих и ука љуганих, овде-онде и лакимије сеоских коња и кобила. Све то измешано — ситно и крупно заједно, млада и одрасла, мушка и женска грла, све кржљаво и упалих бокова — гладно: залуду пасе и тражи да се нахрани са ове пусте, суре прљуше, утабане ледине од силнога гажења неуредним и посведневним попасом, на овој лудој припеци и врућој суши, што је у бокору и последњи знак питоме траве спржила и утрла. Виде се чобани и пастири и да влада заједничко чување све сеоске стоке. Говеда и по боји и по раси једна мешавина безразложног и неупутног укрштања, бикови — ситни, ушнљених задњица и узана трупа и груди, једино грдни, развраћени рогови показују да им има преко 3 и више година и одају знак њиховог спороста са. И краве дугљаве и мршаве, као гладна година... допуна жалосне слике оголелих и пустих сеоских утрина.

Обрађена земља издељана и омеђена у правилним облицима погдегде испресецана правим образцима одводницама кише и између слогова. И међе и увратине и ако не у толикој мери као код нас, обрасле трњацима као што и по мршавим посним њивама, по усевима вија се коров и он кржљав као и усеви што су. На читаве сате дужине и ширине, с ове стране Суботице, зелени се некако невесело кукуруз, модри се раж местичава и ретка, ситно-влатаст, отпочела класати и у исто доба ужућивати — два главна хлебна жита мађарских пуста. Јечам жољав и низак, класао увелико и ужутио — зрео и готов за обарање. Овас још гори и рђи, као крезубе вилице бапске, тек погдекоји влат стидљиво почео избијати танку неугледну метлицу. И пшеница, као и овас најгоре стоји од све летине. Она је израсла и чеперак тек за пед из земље и толико оредила, да ни земљу не засењава потпуно под собом. Али докле се види да при сејању стрмнина преовађује врстачна сетва, те се познаје у ретком несклопљеном усеву, на грдну дужину поједину врсте дотле кукуруз не сеју у правилним врстама и окопачица као огртичица, врло ретко је примењена да одмени ручни рад. На све стране по 2—3 инокосне душе муче се, дуњкају, мотиком по кукурузишту, на овој пакленој жези. Иначе су поља, сем утрина и баруштина сва обрађена: слика велике притешњености и вештачки у висину истеране скупоће земље,..., за разумевање зашто толика маса сељака из Мађарске бега као исељеник преко мора да аргатује у туђем свету, те да се на дому отплаћује. Јер грдна већина и најпогоднијега пространства притиснута је још једнако великим спаилуцима од преко 600, 1000 и више хектара, те је скученост осталог многобројнијег становништва огромна и отуда и проценат необрађене земље доиста мален: свако и најмање парченце мора бити обрађено.

Кукуруз рани окопава се у велико, али он је жољав и жут, снизак, пустио тек трећи — четврти лист, нема влаге да га подигне за перо и издигне у струк. Позни кукурузи праше се, једва никао и једва се види над земљом. Али рани кукурузи преовлађују у знатној мери.

Ливаде природне и не разликују се од најобичнијег пашњака — чаира. Многи јечмови, ражи и жита уопште закошени за храну стоци. Видао сам доста ливада с правом повлатом ни за пед високом, како их ратар закосио... па мануо као да се уверио да му залуд мука, да му неће закошени откос исплатити ни трошак око косидбе. А гди је и у јеку косидба ливаде, ту су откоси танки и узацки, да се једва познају на земљи.

Али зато има већ много детелишта: ретко луцерке, но готово све сама црвена детелина — њене мачице заруделе, а стабљике највиши усев данас по мађарској пусти, још нису стасале за косидбу за 4 — 6 дана, откоси су јаки и добри лако се суше на овој жези и без помоћи сушила, роцги. Види се да је у њих увелико завладао поправљени тропољни систем у плодореду.

Иначе је обрада земље марљива и примерна. Ретко се вија по које конопљиште и ланиште, мало чешће што више северу крмпириште, докле испод и поврх Будим-Пеште не отпочне најпре да се барабари с кукурузиштем а потом да га преовлађује докле га на граници с Аустријом сасвим не истисне.

Свршиће се

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА И КОМЕ ТРЕБА. ИМАМ на продају *две жетелице половне* добро очуване *систем Мас-Cormic* за цену потписатом изволте се обратити.

Ниш — *Гаврило Јовановић*
2—3 — трговац

ОБЗНАНА

— Државним економима обраћа се пажња, да је време набавци и да се приближује време засевању:

Зимске олајне репице (за догодишњи усев) и

репе угарњаче (за обезбеђење овогодишње зимнице стоци) која се сеје у угаре, чим се дигну раностаси усеви и стиже још ове године;

па нека се потруде, да обаveсте земљораднике у својој околини, да се у свом интересу прихвате увођења ових усева.

И једног и другог семена има у довољној количини.

Српско Пољопривредно Друштво

Преглед 23 броја „Тежака“: — *Чланци*: Пред жетву стрних усева. — Припремање сточне хране преко целе године. — Значај одабирања јединака уопште и с погледом на гајење живине у циљу повећања приноса јаја. — *Гласник. Гласови са стране.* — Огласи.

Штампарија „Србија“ Мих. Јовановића и Комп. — Београд.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ Српском Пољопривредном Друштву У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дин., на пола године 3 дин. Чланови помагачи, чланови свих друштвених подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на год. 8 фран. или 4 фор. аустр. вр., но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУТСРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво
Председник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 24. НЕДЕЉА 15 ЈУНА 1908 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIX.

Под највишом заштитом Његовог Величанства Краља

ПЕТРА I

Српско Пољопривредно Друштво приређује у **Београду**, у просторијама свога дома и дворишта око половине септембра ове године

ЗЕМАЉСКУ ИЗЛОЖБУ

која ће обухватити специјалне гране: **Пчеларство**, **Рибарство** и из **Виноградарства** смотру: **грожђа**, **вина** и **ракије** и т. д.

За време трајања изложбе, држаће се и *предавања* за шири круг пољопривредника из *свију тих специјалних привредних грана са савременим дневним темама и расправама истих.*

На овој изложби биће подељене излагачима *велике награде*, како у новцу, тако и у прибору, справама и осталим пољоприв. потребама.

Програм Изложбе објавиће се накнадно

Позивавају се Подружине, чланови и пријатељи Српског Пољопривредног Друштва, да се зауму како око објављивања изложбе, тако и за придобијање што већег броја излагача и што разноврснијих изложених предмета, како би предузели потребну спрему за тај циљ сви они који буду желели учествовати и тамичити се на овој изложби.

Предмети за изложбу примаће се из горњих грана из *целе земље*, како од друштвених и подружинских чланова, тако и од осталих привредника из свију крајева наше домовине.

Бр. 3313. — Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва у Београду 16 маја 1908. год.

ЗНАЧАЈ ОДАБИРАЊА ЈЕДИНАКА УОПШТЕ

и с погледом на гајење живине у циљу повећања приноса јаја

(Свршетак)

Јер док на пример једна крава за време целог свог живота отели само неколико телади и међу њима се нађе највише једно или два, која ће матер у једном или другом обзиру приноса надмашити, дотле једна кокошка за време од једне године донесе најмање 50 млади, међу којима је у најмању руку половина женских грла, од којих ће, по једном извесном природном закону а под утицајем нарочите хране, боље неге и других околности, неколико њих своју матер у несиву или производњи меса, или којој другој особини превазићи. Па баш и када би се у произведеном подмлатку нашло само и једно грло са јаче развијеном овом или оном привредном особином, то ћемо, ако ово грло издвојимо и за приплод употребимо, у произведеном новом подмлатку задобити његове привредне особине.

Кад смо на споменути начин постигли да у новом запату повећамо просечни принос јаја, онда ће се према ономе што рексомо опет у том запату појавити неко женско грло, које ће у плодности надмашати и носити на пр: више или мање крупнија јаја од њих. Чим ово приметимо, треба брижљиво да скупљамо јаја од тога грла и остављамо за приплод. Кад добијемо нов подмладак од овог или ових грла, онда ће се опет наћи једно или више које ће у несиву надмашити остала у истом запату. Ми ћемо сада опет поступити као и у претходном случају, и на тај начин заснивати нове запате са све већим и већим приносом јаја.

Ако овај поступак при одабирању и даљем гајењу представимо цифрама, онда ће то изгледати овако: имамо на пр: у једног нашег сеоског домаћина једно јато обичних домаћих кокошака, од којих просечно снесе свака по 80 јаја за годину дана. Но међу овим кокошкама наће се једна, која носи 100 комада. Ако ову кокош издвојимо за приплод и од ње добивена јаја употребимо за насад добићемо запат кокошију, у коме ће кад га добро однегујемо свака кокош носити просечно по 100 комада јаја годишње.

Међу овим кокошкама, наће се, сада нека која носи 120. јаја годишње, онда ћемо од ње оставити јаја за насад и тако произвести подмладак, у коме ће свака кокошка носити просечно по 120 јаја. На овај овде изложени начин одабирања, ми смо у стању да принос јаја повећамо за годину две или три, на 150, 160, 180, 200 па и више.

Ето на овај су начин и одгајене данашње најпризнатије расе, као што су: Црне Андалускиње или Минорке и беле Италијанке за несиво; Лафлеш и Худанке за месо; Феникс за лепо перје и. т. д.

Али ето у исто време и пута и начина. да се и од наше, много и са свих страна, презрене домаће кокошке произведе добра носиља, или боља кокош за месо, која би имала у толико већу превагу над страним расама, јер би као одомаћена и прилагођена нашем поднебљу и осталим условима живота, мање патила од болести и мање мањкавала. — Јест, али ко ће веровати да још и од наше коке може нешто бити!

По себи се разуме, да за постигнуће ове циљи није довољан само избор женских грла — кокошака, већ треба учинити и подесан избор петлова, т. ј. и петлови, као мушка грла, која оплођавају кокошке, треба да буду из запата добрих носиља, пошто се зна, да и мушка грла преносе своје особине на потомке, као и женска.

Тако на пр. ако за приплод одаберемо кокошке чији је принос 150 јаја годишње, а петлове из запата чији је принос по 130 годишње, онда ћемо добити подмладак, из кога ће одгајене кокошке носити просечно по 140 јаја на годину. Ако ли међу кокошке, чији је принос 150 јаја, пустимо петлове из запата са приносом од 170 јаја, добићемо подмладак, код кога ће одгајене кокошке давати просечно по 160 јаја на годину и т. д.

Из свега овога излази то, *да је нама дато средство у руке да можемо знатно повећавати плодност кокошака, т. ј. принос од јаја, а да бројно стање живине не увећамо.* Радећи тако, ми смо у стању да дотерамо дотле да нам кокошке дају и преко 200 јаја годишње.

А произведени петлови од таквих кокошака, кад дођу у јата простих кокошака и оплоде их, могли би још у истој години да нам у неколико повећају принос од јаја у новодобивеном подмладку. По себи се разуме да овде не сме изостати ни подесна храна ни добра нега, као и слобода кретања живине.

Према овоме, што досада наведосмо, може нам се ставити питање: па кад се одабирањем приплодних грла, уз припомоћ добре хране и неге, може број снесених јаја повећати од 100 на 150 и 200, какве нам препреке стоје на путу да се број снесених јаја повећа и на 250, 300 па и више?!

Без сумње да би се даљим пажљивим и целисходним избором најплоднијих грла, а уз припомоћ што боље хране и неге, могао повећати број снесених јаја и преко 200 комада за време од године дана. Али као год што природа поставља границе дрвећу и не да му да до неба расте, исто тако поставља она границе и у производима животиња. Па и ако се покадкад деси по која необична појава у овом или оном правцу изгледа да се природа одмах покаје, и овакве појаве једном за свагда угушује. Тако се на пример зна да је једна шлеска музара звана „Црна жета“ давала годишње по 8015 лит. млека, друга опет, у Хајнрихсбергу давала је 8476 лит. а то су за наше пољопривреднике, који мало познају млечније краве од наших домаћих, баснословне количине; јер значи да је прва давала кроз целу годину на сваки дан око 22 а друга око 23 литра млека дневно. Но одмах се природа покаја те и покрај свих напора ума и руке људске њихови потомци не могоше да даду ни 8000 литара млека годишње.

Такав би случај био и са кокошкама. И ако би се на пример појавила једна кокошка у једном запа-

ту најпризнатијих светских носиља, која би рецимо снела једне године 300 јаја, ипак се ова способност за оволико несиво не би више обновила, нити одржала у даљем потомству.

Овакве ванредне способности појављују се само у запатима код којих је одабирање и облагорођавање вршено кроз читаве низове година и приписују се т. зв. индивидуалним моћима, али су оне врло ретке и трају врло кратко време, — обично са изумирањем јединака, које их имају губе се и оне.

Ну коме би још у Србији пало на ум да му крава даје 8000 литара млека или да му једна кокошка снесе годишње 250 комада јаја? — Он би био задовољан и са половином тих количина, па чак и са трећином. — Па ко је узрок томе што тако није? — Нико други до памет и рука људска.

Није дакле крива ни наша много клеветана и презрена домаћа кокош ни пловка, ни гуска, ни ћурка, јер оне би и више и крупнијих јаја носиле, више и укуснијег меса давале, обилније и лепше перје имале, а својим чилим и крепким здрављем прокосиле би свим страним другама, које ми тако високо ценимо и у њихова јата гурамо.

Рад. А. Нешић.

ПРИПРЕМАЊЕ СТОЧНЕ ХРАНЕ ПРЕКО ЦЕЛЕ ГОДИНЕ

(Свршетак)

Земљорадници који располажу пространим ливадама и гојним пашњацима и на рђавој сушној години могу се лако испомагати у исхрани своје стоке и у припремању зимнице за исту. Питање о издржавању стоке, код таквих сточних домаћина, онда је јако упрошћено: за летњу исхрану они се немају шта бринути, јер ни крупну ни ситну стоку не држе на јаслима и једино се имају збринути како ће своју стоку издржати на зимовнику кроз три-четири месеца. Другим речима питање које имају решити то је, како ће припремити за зимовник своје стоке довољну зимницу на своме имању коју још могу попунити и докупљивањем или заменом за извесна јака храњива, као што су: мекиње, пиварски отпадци и дрождина, џибра из ракиџиница, резанци шећерне репе итд.

Друкчије ствар стоји код земљорадника који немају никаквих, а то ли гојних пашњака и који су оскудни с пространствима под ливадама за производњу сена. Домаћини иоле сточни, ни у редовним приликама нису у стању ни преко лета исхранити свој домазлук и своје сточно стабло како треба, а за зиму не могу се снабдети довољном зимницом, чим година иоле омане, а нарочито сушних година, кад пораст трава с недовољно влаге попусти и омали.

Говорећи о овоме, ми рачунамо на прописно и честито храњење стоке до ситости, да она не само одржи душу или себе у снази, но да буде и производна у довољној мери, пошто се и сточарство само са добром и довољном производњом рентира. Не замишљамо онако храњење и издржавање стоке и преко лета и зими како се често код нас разуме колико тек да стока изађи, а да од глади не липше.

Две узастопце за издржавање стоке неповољне године, за исхрану стоке оскудне и скомрачне године, морале су најбоље убедити многог нашег земљорадника, *да спас и основа разумноме сточарству лежи у увођењу пићних усева, њивског гајења истих усева, у засејавању орница семеном од усева за пићу и за исхрану стоке.* Онда само моћи ће бројем јако сточарство не само се одржати, но се и каквоћом поправити и дотерати на боље, да постане производније, па тиме и приходније. Онда само неће сточарство зависити толико од времена, јер од њега зависи ливадарство, онда само неће се стока морати пред сваку зиму и сваког пролећа продавати пошто-зашто, да се не би на зимовнику мучила и злопатила због недовољно припремљене зимнице, чим ливаде оману и не роде.

„Невоља је најбољи учитељ!“ И та народна пословица најбоље се показала ове две узастопне сточном храном рђаве и оскудне године у Србији, у погледу увођења њивског гајења пићних усева.

Незгода је само, што се народ прихваћа једино и готово искључиво *луцерке* — вишегодишње детелине и што ни за њу, а то ли и за толике друге важне, родне и способне пићне усеве, у близини својој нема примера за угледање, или што за њих чак ни по имену чуо није. Стога је дужност државе, њених привредних установа и службеника, не само да примером предњаче, не само, да низом систематских, поучних предавања народу даду обавештења о важности пићних усева и о начину сејања, неговања, збирања и сређивања истих усева, већ да се и завођењем премија како за подигнута детелишта односно еспарзету, као вишегодишње пићне усеве; тако и за увођење у плодоред црвене детелине; тако и за засејавање толиких једногодишњих зељастих и кртоластих пићних усева, као и за подизање вештачких ливада, нарочито ливада за наводњавање, уопште да се завођењем премија што јаче подстиче њивско гајење сточне хране. Па да се, с једне стране подстиче наградама и свима средствима и производња семена од пићних усева у нашој земљи, а с друге стране, да се раздавањем под што повољнијим условима (ако не и бесплатно) и то стално сваке године, веће количине семена пићних усева, њихово гајење у Србији што пре и што више рашири. Шта више спадало би у особиту дужност како свију државних пољопривредних школа, тако и практичних школа на окружним пољопривредним станицама, да од године почну помишљати на редовно приређивање потпуно практичних курсева, како омладини са села, тако и одраслим пољопривредницима, курсева из ливадарства и њивског гајења пићних усева, са њиховим припремањем за исхрану стоке и њиховим збирањем и сређивањем за зимницу. На тај би начин те установе показале, па и у народ унеле, право познавање важности гајења пићних усева, а тиме би се и оне јаче истакле угледом у том гајењу. Све то пак послужило би као права основица подизању сточарства у нашој земљи које ће при-

лично опасти и бројем и каквоћом због ове две сушне и сточном храном неродне и оскудне године. Тим путем би се најбоље и најпре наш земљораднички свет научио, како ће за исхрану своје стоке преко целе године, у пролеће, преко лета и на зимовнику, спремити увек изобилну количину добре и снажне хране којом ће се подићи и производња наше стоке

На завршетку нашег написа, ми ћемо укратко овде поновити који и какви извори и средства стоје сточном земљораднику на расположењу, да може преко целе године њивским гајењем пићних усева производити изобилно сточну храну.

Зелена пића у пролеће. *Од почетка априла до краја јуна, стасала за закос:*

Раж и озимац јечам, посејани густо, у добру земљу, пре зиме у месецу септембру или крајем августа;

Репица и сурепица озима, као и лањик посејани у августу;

Руменика (инкарнатка) рана, позна и врло позна - пре зиме посејана;

Граорица озима;

Граорица маљава.

Озими сточни грашак;

Детелина мачица, дуњица.

Зелена пића преко лета. *Од јуна до средине августа:*

Детелина црвена и бела (крсти куме дете);

Еспарзета и луцерка;

Граорица и грашак јари (пролећни) у смеси с јечмом, пасуљицом (сојом) итд. Сејање узастопно (у размаку сваких 14 дана по једна деоница њиве)

Рани кукуруз (сачма, густи кукуруз).

Ељда за себе, или у смеси с граорицом и пасуљицом.

Просо особито за сушна лета.

Зелена пића крајем лета и у јесен. - *Од почетка августа. па до краја октобра.*

Смеса грашка и кукуруза средње раностасог; мухар, просо, сирак, серадела, летња сурепица; кукуруз разног доба стасавања, сејан узастопно и постепено кроз јуни и јули.

Према стасавању кукуруз се може сејати овим редом:

Кукуруз рани (за 40 дана) звани „карантен“

„ врло рани од почетка априла;

„ жути јесењак,

„ жути крупног клипа,

„ „чинквантин“ (за 50 дана),

„ краљ Филип,

„ голијат, „коњски зуб“

Овај последњи особито је подесан за трапљење и кишељење (ансилажу); он може дати зелене пиће по хектару 80 до 100 хиљада кг. а стабљике 2, 3, па и 4 метра висине (на бујној земљи и новини).

Зелена пића крајем јесени и зими.

Кукуруз се може очувати до првих мразева,

Слачица посејана око половине или крајем јула, пред кишу или у свеже орање,

Купус крављак,

Репица,

Репа, и репа угарњача,

Мрква.

Кромпир,

Репица купусара,

Дулеци,

Зимња зелена пића може се допуњавати кукурузом кишељеним (ансилажом).

Два најкритичнија раздобља за зелену пићу, као и за исхрану стоке јесу: рано пролеће (доба по престанку зиме), март, април, па и почетком маја и пуно лето - средина јула до краја августа. Стога сточан земљорадник ваља да се побрине да засеје пићу у право доба кад треба, те да предупреди оскудицу у сточној храни у та раздобља.

Као пример за план издржавања стоке преко целе године, односно за план засејавања пространства пићним усевима разних врста узећемо имање од 50 ха. довољно за исхрану 30 грла крупне стоке (говеда - музара, јуница - јунаца), земља плодна, поднебље благо.

Треба засејати:

ражи или руменике детелине	1 ха.
озиме или маљаве граорице	1 „ 25 ара
граорице, грашка, пасуљице у пролеће, у разној смеси.	2 „
обичне детелине или еспарзете за полагање стоци у зелен	1 „
ељде за храну у зелено	0 ха 75 ара
густи кукуруз за храну у зелен сејан постепено	2 „ —
кукуруз за ансилажу	2 „
сточне репе	2 „

Сем ове зелене пиће која ће се у зеленом стању утрошити на храну стоке (стабла од 30 грла) разуме се, да на имању мора бити довољно ливада природних или вештачких или детелишта, еспарзетишта које ће обезбедити потребну зимницу стоци у сену.

ИЗВЕШТАЈ

Српском Пољопривредном Друштву о млекарима такмичарима за расписану награду за стално производење доброг пресног масла (бутера) у већем размеру, а по модерном начину, који би био трајнији и за пренос подеснији.

Жагубичка млекарска задруга.

Постанак и тип установе. Под називом »Жагубичка млекарска задруга“ ова је задруга основана 21 јула 1905 год. а с радом је отпочела тек 18 октобра 1906 год. дакле, у време нашег бављења у Жагубици, није била навршила ни две и по године од свога постанка, а ни пуну годину дана од како је прорадила.

Жагубичка млекарска задруга припада Савезу Срп. Земљорадничких Задруга и према томе је и своје устројство саобразила правилима за млекарске задруге; она је задруга с ограниченом одговорности, а на уделе од по 10 динара.

У своје је предузеће уложила капитала:

од удела	557 дин.
у справе	936·55 „
повериоци	3600 дин.

Плата секретар — благајнику	10	дин. месечно.
» станару	30	„ „
» помоћнику станара	10	» »
За кирију за млекарник	12	» »
Потрошни материјал	20	» »

Задругара има 44 и то су сви мештани варошице Жагубице.

Снабдевање млеком. Задругари су дужни задрузи лиферовати млеко колико ко хоће и може, у томе погледу не постоје никаква нарочита ограничења, ипак задруга, према садањем стању свога млекара, не трпи оскудицу у сировом млеку.

Сада задруга има око 90 крава, које су распоређене на 30 задругара тако, да на сваког задругара падају просечно по три краве. Ваља да напоменемо и то, да за прераду за сада служи скоро искључиво *кравље млеко*, ма да би, према обавештењу, које смо на лицу места добили, било, *овчега* млека у изобиљу (до 1000 лит. дневно!). што је и разумљиво, када се узме, да се у околини Жагубице држи веома много оваца. Али, с једне стране престанак овчега млека у зиму, с друге стране, што је прерада овчега млека, с погледом на разноврсност продуката, ограничења, учинили су те је употреба овчега млека сведена само на неколико покушаја. Ипак се мисао о преради овчега млека не напушта.

За сада се у задружну млекарницу унесе дневно око 160 лит. млека, а та се цифра пење у мају до на 200 литара.

Таблица на идућој страни показује нам колико је крављега млека унето у млекарницу Овчега је млека пак унето свега око 50 литара и то ради чињења покушаја за израду кашкаваља.

Задруга плаћа задругарима млеко и зими и лети по 0·15 дин. Штету пак, која би евентуелно произашла услед овако фиксиране цене млеку сносили би сви задругари према општим одредбама за млекарске задруге.

Преглед уношења млека у млекарницу од 18 октобра 1906 до 1 октобра 1907 године.

		Литара	ВРЕДНОСТ	
			Дин.	пара
1906.	октобар (од 18-ог)	280	41	95
	новембар	1308	196	20
	децембар	1953	292	95
1907.	јануар	2081·5	312	20
	фебруар	2335·5	350	25
	март	2909·5	436	42
	април	2528·5	379	27
	мај	3110·5	466	57
	јуни	4914·5	737	17
	јули	4732·5	709	87
	автуст	5305·5	795	82
	септембар	4749	712	35
	Свега	36207·5	5431	02

Млекарница и њено уређење.

Млекарница је смештена у једној приватној згради од полу-тврдог материјала, која је раније била намењена становању и за коју задруга сада плаћа кирије по 12 динара месечно. Разуме се, да таква зграда не може да одговара свима захтевима савремене млекарске технике, али је за први почетак, као што је овде случај, ипак довољна.

Да опишемо са неколико црта сам млекар. Зграда од полутврдог материјала, подигнута за један метар од земље састоји се из три одељења.

I одељење, које хвата 14. 26 m служи за пријем млека сепарование и буђкање, а ту је уједно смештена и провизорна канцеларија тј. један сто за убележавање примљеног млека у „бележницу о примању млека.“

II одељење, хвата 11.16 m, служи за подсиравање млека пресовање груде, солење, загревање воде, зашта је у једном углу намештен један шпоретић.

Под одељењем за сепаровање павлаке и буђкање павлаке налази се *подрум за зреље и оставу* сирева, који је за две трећине у земљи, с улазом од јужне стране и једним прозорчетом са северне стране. У њему је једна земљана пећ за темперирање подрумског ваздуха, за тим потребан број потребних дрвених стелажа. И ако она прва два одељења како тако могу да одговоре својој намени, подрум је за зреље сирева управо неупотребљив. Он је као што поменусмо, с једном трећином над земљом, спреман да, као обичан сељачки подрум, послужи за оставу вина. отуда јако изложен променама температуре, уз то је и сувише сув. Под му је што је најгоре, од земље, те се с тога даје тешко прати или дезинфиковати, ипак наглашујемо да смо у сваком одељењу ове млекарнице наилазили на примерну чистоту.

Ради чувања израђених производа, масла, павлаке, посног сира, оплављеног млека, начињена је у близини млекара и једна обична леденица са одељењем за оставу („ладњача“).

Производња по квалитету и квантитету

Ради производње *масла*, која нас у овом случају нарочито интерасује, млекарница је снабдевена овим справама;

У одељењу I: 1. ручни алфа-сепаратор, који може да преради до 300 лит. у часу:

2. ручна холштајнска буђкалица за 30 лит. павлаке;

3. ручни гњетач (покрет ваљка врши се руком):

4 сто за калупљење масла с потребним калупом и вагом.

Израда масла. Масло се у овој млекарници ради на савремен начин и ако му можда, што је у осталом случај и код осталих млекарница, недостаје извесне техничке прецизије, које налазимо код већих млекара на страни То долази свакојако отуда што је једну оваку малу млекарницу тешко и снабдети свима потребним апаратима за контролу техничког рада, и потпуно школовано стручно особље, у коме ове млекарнице обично оскудевају.

Масло се гради само из павлаке, а никада из млека. Павлака се добија на алфа-сепаратору сепаровањем млека, које је подгрејано на температуру млека. Из млека се извади око 20 од сто павлаке. Пошто павлака престоји једно 24 часа (једна врста закишељавања) и охлади се на температуру испод 15 од сто, сручује се у холштајнску буђкалицу, где се за једно пола часа сврши буђкање.

Масло се онда одвоји од млађенице кроз једно сито од длаке и долази на гњетач, где се до потребне мере изгњечи, па онда меће у калуп и завија у пергаментску хартију. Напомињемо да се масло не соли и да калупи нису тежи од $^1/_8$ кг. Маслу се не додаје боја.

У 1 кг. масла иде, како смо обавештени, 20-25 лит. млека.

Продаја млеч. производа од 18-X-06 до 1-X-1907.

	Млеко	оплав. млеко	павлака	масло	сир „јелснац“	посан сир	империјал	пивски сир	„камидовац“	„хомољац“
	лит.	лит.	лит.	кг.	кг.	кг.	ком.	ком.	ком.	кг.
СВЕГА	418·5	3490	6·400	852·790	605·780	1052·670	2827	303	113	38·700
ЦЕНА	0·20 дин.	0·05	1 дин.	од 3—4 дин.	2·40 дин.	0·40 дин.	0·20 дин. ком од 80 грм.	0·10 дин. комад од 50 грм	0·15 дин. комад	1·60 дин.

У задружном се млекару не вади масло из сурутке, те је отуда и све масло првог квалитета. Сурутка се продаје

мештанима по 0,40 дин. сто литара; по исту се цену продаје и млаћеница. Цео се рад обавља савесно. пажљиво и врло чисто.

Потрошња масла и осталих млечних производа креће се к Пожаревцу и Београду, а знатан им је потрошач масла и рударска колонија у Бору. Из доње ће се таблице моћи најбоље видети обим производње (према израђеним и продатим млеч. производима; в. стр. 229).

Као што се из горњег прегледа види, главни је производ ове млекарнице *масло*, јер је за непуну годину дана произведено и продато 852·790 кг. масла, што по просечној цени од 3·50 дин, 1. кг. представља вредност од 2984 динара. За маслом тек по вредности и ако не по количини долази сир „јеленац" (аналоган „годомину"). Сви су остали производи знато подређеније вредности.

Од целокупне количине примљеног млека прерађено је у масло 54·9 % (рачунајући у 1 кг. масла 23 лит. млека), а продато као свеже млеко 1·1 %.

Ако посмотримо чиме се бави и од чега живи народ овога краја, пашће нам у очи, да му је поглавито занимање сточарство, гајење оваца и крава. И природа сама упућује овде сточарству: брдовит терен, скоро прекривен пашњацима, а само ка Горњаку го крш, кроз који се пробија Млава остављајући само око Жагубице нешто ширу котлину. Овакав терен, чија надморска висина износи 300 и преко 300 мет. оставља мало поља за ратарство и то само у оним котлинама дуж реке Млаве, а на против пружа све услове за једно развијено сточарство. Доиста, сточарење и јесте, као што рекосмо, поглавито занимање становника овога краја, па га оно и одржава у извесном ступњу благостања, јер је у овим крајевима, који живи неким својим засебним животом, ретко видети подерана човека.

Хтедосмо овим само указати на то, да нам се чини, да ће у овим крајевима бити довољно услова, погодаба, за развитак сточарства, а с овим у вези и млекарства. Како нам рече тамошњи срески економ, млекарница би могла добити до 1000 лит. овчег млека дневно, али не зна шта да с њиме отпочне! Какви ли су изгледи тек на напредно млекарење овога краја. када би овцу поступно заменила крава, када буде поступно продрла и у масу сточара свест о рационалнијем хранењу и пашењу стоке, када се буду створиле установе које би могле и веће количине млека да приме и прераде. Јер. ако игде, овде има услова за *прераду* млека, пошто су потрошачки центри свежега млека и сувише удаљени од извора. Градња пак пожаревачке железнице млавском долином само ће поправити или управо тек створити услове за угодан пренос и продају производа, који се буду у хомољским млекарницама израђивали.

Ковиљачка млекарска задруга

Постанак и тип установе Ковиљачка млекарска задруга основана је 22 децембра 1903 год. и као таква улази у Савез Срп. Земљорадничких Задруга, те је и своје устројство саобразила правилима за млекарске задруге. Сада броји 42 задругара, који су мештани Ковиљаче.

У своје је предузеће уложила:

од удела	817 дин.
од Савеза (за млекар. сраве итд.)	7113. 3
Плата станару	480 дин.
» помоћнику станара	240 »
Потрошни материјал	240 »

Снабдевање млеком. Задругари су дужни лиферовати задрузи млеко по 0,15 пд. литар и то и зими и лети по исту цену. (Крава има око 36, али се тај број, по казивању, пење и на 70).

Краве су својина задругара, али има и таквих, које је Савез дао појединцима на отплату.

Млекарница и њено уређење. Ковиљачка млекарска задруга има сопствену зграду за млекарницу, која је удаљена 5—6 минута од саме бање Ковиљаче. То је зграда од тврдог материјала, која се састоји из ових одељења:

1. Лево од главног улаза налази се перионица за прање млекар. судова, где се налази и један котао за загревање воде или млека.

2, Перионица је у вези са једним одељењем од 12·35 m. који служи за становање станара.

3. Одмах према улазу лежи одељење за сепаровање млека и справљање масла, које хвата 23·40 m.

4. Десно од улаза налази се једна мала канцеларија, а до ње одељење за чување готових производа, до овога пак одељење за оставу разног млекарског прибора. Оба ова одељења хватају укупно 22·75 m.

5. Под оба последња одељења са делом и под одељењем за справљање масла, налази се подрум за зрење сирева, у који се може стрмим степеницама да сиђе из одељења за справљање масла. Подрум за зрење сирева велики је преко 30 m. У њему се налази земљана пећ за одржавање потребне температуре. И одељење за масло и подрум цементовани су.

Цела зграда стаје 4483 дин. а покретност 1937 дин.

(Наставиће се)

ГЛАСНИК

† **Др. Милован Спасић** *оснивач, први и дугогодишњи председник Српског Пољопривредног Друштва,* државни саветник, у пенсији, умро је у 91 години живота 11. ов. м. и 12 сахрањен уз велику пратњу пријатеља и поштовалаца, на свечан начин. Од стране Друштва присуствовала је цела управа и сви чиновници друштвени. Председник г. Вучко С. Богдановић на раскрсници доњег дела парка минист. финансије више друштв. дома, на коме се вила црна застава, опростио се са много-заслужним покојником лепим и значајним говором, у коме је изнео заслуге покојникове и завршио са: слава му, слава! Чиновници друштвени г. г. Божа А. Поповић и Мих. Петрић, носили су из почасти покојникова одличја и крст. Пољопривредно Друштво положило је на одар покојников леп венац од природног цвећа, са класовима и осталим пољоприв. амблемима и са белом траком од српског свиленог платна, на једној страни траке с натписом: *Српско Пољопривредно Друштво*, на другој: *Своме оснивачу првом и дугогодишњем председнику.* На пратњи и на опелу певало је Београдско Певачко Друштво под управом свога хоровође г. Ст. Мокрањца. А на опелу у Вознесенској Цркви чинодејствовао је и Њ. В. митрополит г. Димитрије

„Тежак" ће у идућем броју донети опширније о животу и раду врлог покојника, коме жели рајскога насеља.

Стечај Ваљевске Окружне Пољопривредне Подружине за подизање стаје за говеда. Ваљевска окружна пољопривредна подружина расписала је стечај, за који се могу такмичити привредници из срезова: подгорског, ваљевског и колубарског а под овим условима.

Стаје могу бити подигнуте у кућнем дворишту или најдаље од куће за 1000 метара. — Стаје могу бити са једним и са два реда јасала; прве за најмање 5 грла крупне стоке, са одељком (боксом) за телад. Стаја може бити сграђена

1. од целе или половину цигле,
2. » брвна са жљебом и пером,
3. » набоја (2 реда кољa с поплетом и између поплета набивено блато, измешано са сламом, с поља и изнутра облепљен поплет иловачом или балегом), и
4. од чатме (с поља и изнутра облепљени дувари иловачом, преко спољнег лепа утиснута парчад од црепа једно до другог, и преко тога опет леп од блата).

Таван мора бити покривен даскама и унутра испуњен папратом (бујад) или кровином или облепљен дебљим слојем блата. Кроз таван и кров мора пролазити баца са поклопцем за ветрење стаје. — Кров стајеки може бити покривен црепом или шиндром. Стаја мора бити висока од пода до тавана најмање 2,50 до 3 метра. Ширина стаје, изнутра за један ред стоке 3,70 мет. за два реда 6,40 мет. Дужина стаје зависи од броја стоке, али за свако грло мора имати 1,15 метара простора ширине. (Тако на пример: за 6 грла биће дужина стаје: 6×1,15=6·90 мет. кад се дода још 2,50 метара дужине за оделење (бокс) за телад, онда ће укупна дужина износити: у метрима 6,90×2,50=9,40.

Прозори морају бити на висини од 2 до 2,30 мет. Рупа прозорска: ширину 0,60 мет. висина 0,50 мет. Број рупа прозорских зависиће од дужине стаје, но најбоље на свака 2 метра 1 прозор. Прозори се морају отварати ка тавану. — Врата морају бити двокрилна и у поље да се отварају. — Под мора бити од набоја (земље иловаче), са довољним падом за отицање осоке и пиштевине из стаје у поље. — Под стајски да је подигнут од околног земљишта бар за 0,30 мет.

Јасла морају бити сграђена од здравих и дебелих дасака. Од пода стајског да су подигнута најмање за 0,60 метара, да су широке горе 0,40 мет. а дубока најмање 0,25 мет. а највише 0,35 мет. и удаљена од дувара толико да стока, особито колубарска, може комотно из јасала да једе, а да роговима не закачиње и удара о дуварове.

Поред стаја мора имати ископано и оплетено ђубриште, у висини од пода: 1 метар, у које ће бити спроведен олук из стаје за одвођење пиштевнне.

Награде су ове: 1. За стаје са два реда јасала награда је 70 динара, За сваки срез по једна таква награда свега: 270 динара. 2. За стаје са једним редом јасала, награда је 50 дин. За сваки срез по једна таква награда, свега: 150 динара. Пријаве за онај стечај имају се поднети најдаље до 15 септембра ове године среским економима, односно Ваљевској Окружној Пољопривредној Подружини.[1])

Организација извештајне службе о стању усева и кретању цена пољопривредних предмета у Немачкој. — У оквиру реорганизације и извођења стручне пољопривредне извештајне службе, што ју је предузело немачко министарство пољопривреде, ради се на томе да се уведе и редовно извештавање о стању усева и кретању цена важнијих пољопривредних производа који се производе у Немачкој. Ова мера имаће великог и особитог значаја, јер ако ико а оно произвођачи уопште имају великог рачуна и интереса да добију што пре и што тачнијег обавештења о стању усева и о кретању цена, како би се могли управљати не само у погледу бирања најповољнијега тренутка за продају и уновчавање својих производа, но и подстрека за измену и преображај своје привреде на имању, за преудешавање и свога плодореда и свога целог рада на свом добру. Извештајну службу у овом смислу вршиће места за давање извештаја о ценама код пољопривредног земаљског савета у Берлину. Она ће издавати недељне извештаје у којима ће се давати тачни обавештаји о ценама жита, тржиштима жита, стоке, кромпира итд. како у земљи, тако и на страни и који ће се извештаји бесплатно и непосредно слати главнијим и пољопривредним друштвима и удружењима у целој земљи. Ове недељне извештаје о стању усева и о стању жетвенога приноса, прибираће дотична установа као што се прибирају извештаји о стању усева и о стању жетвеног приноса, прибирањем и сређивањем података, што хиљаде повереника са свију страна земље умољени за то, шиљу редовно за своју околину, попуњавајући за то послате им обрасце. Ти повереници не припадају званичним особама само, већ и приватним школованим пољопривредницима којих Немачка има на хиљаде хиљада у пољопривредној практици. На истој основи и у истом правцу смера сада немачко пољопривредно министарство, да организује своју извештајну службу и за остале државе, стране и нема сумње, да ће то умети и да изведе на корист и у интересу своје пољске привреде,

Кредитне задруге у Мађарској. — Према исказу централног кредитног савеза било је у Мађарској кредитних задруга 1899 г. 712, 1907 г, 2041. Број задругара у току од 8 година попео се од 141.000 на 526.000, улози од 5 мил. круна у год. 1899 на 56 милиуна 1907 г. Резерве износиле су по истеку године оснивања к- 529.000 а сад су достигле висину од 5 милиуна круна. Круг рада кредитних задруга обухватао је у почетку 2124, а данас 6387 општина.

«Collisagricoles« — пољопривредни пакети. — По угледу на немачке жељезнице, о чему је и Тежак већ јавио, и народно — привредна секција мађарског земаљског пољопривредног друштва обратила је се молбом министру трговине, да се уведу „пољопривредни пакети“ на мађарским државним и приватним жељезницама. На тржиштима и жељезничким станицама место дневне службе, тражи да се уведе дано — ноћна служба, да и путнички као и теретни возови имају специјалне вагоне за одправљање животних намирница и да пакети с истима добију што веће попустице превозне, као и да се ономе коме су упућене одмах достављају.

Овоме не треба ни једна реч објашњења.

Трговачки уговор аустро-угарски с балканским државама. — Аустриски министар — председник изјавио је посланичкоме дому, да ће трговински уговор са Србијом на јесен бити изнет дому на решавање. — Према томе нису успели заинтересовани трговачко-индустриски кругови аустриски, да се увођењу новог трговинског уговора са Србијом приступи одмах, на основу овлашћења које је влади дао у своје време нарочитим решењем аустриски посланички дом. Наши увозници и извозници који су то очекивали и преко законодавног решења и одобрења закљученог уговора у нашој Народној Скупштини, могу правити другчије рачуне и погодбе, односно плаћати и даље лежарину на повлачену робу. До јесени или још боље до краја године трајаће свако привремено уговорно — неуговорно стање, јер аустриска влада, као што изгледа, очекује прво наше законодавно решење уговора, пре но што га она затражи од свога посланичког дома.

Прва фабрика за искоришћавање — производњу — аз ота из ваздуха, у Аустрији. — Немачка једна фирма, Салер и Вернер из Минхна поднела је окружном поглаварству боценском пројект један за подизање електричне фабрике код Кардауна на Ајсјаку која ће служити добијању азота из ваздуха у циљу произвођења шалитрене киселине. Фабрика ће стати на 30 милиуна круна. Општински одбор града Боцна протестовао је противу подизања фабрике из обзира на живи саобраћај странаца а с погледом на кужење ваздуха.

ГЛАСОВИ СА СТРАНЕ

Стање усева од Београда до Прага

(Свршетак)

Али на много и много места у реду са орницама и усевима на овој пустој равни равној као длан зелени се виноград Шта више око Суботице по читаве сате жељезницом на више онде, где пре појаве филоксере нико није смео и помишљати на могућност подизања винограда, на све стране докле око догледати може шире се гроздни виногради.. на чувеном живом песку за који се утврдило још доста благовремено да филоксера на њему подигнуту лозу не пустоши и не напада. И нигде какве заштите и ограде ових винограда посред поља — знак потпуне заштите имовне безбедности ваљано уређеном пољском полицијом. Око О-кера или Ујкера, чини ми се, приметих неколико врло лепо и правилно подигнутих хмељника.

Кад се остави Будим-Пешта с њеним димљивим, загушљивим ваздухом од силних фабрика и њеним гаравим и чађавим изгледом, па на више ка Бруку и Бечу, све приметнији је напредак и у обради земље и у чистоћи усева и у стању

[1]) Изгледа нам да је рок за пријаву врло кратак, а да се може већи број привредника такмичити

Реф.

четине. Све више преовлађују вештачке ливаде — а нарочито црвена детелина, све се више вића и шећерне и сточне репе — читава поља. И као што је земљиште таласавије, положај све севернији, тако је и поднебље све блажије, јер влажније, култура (усева) све разноврсниja. Иза Брука читаве су њиве под једноставним градинарством: пасуљ ради буранније и рани купус сеју се за потребу многољудне престонице — Беча. Пасуљ чучавац, и купус крупни и зелени брауншвајски. Раж и овас све више преовлађују у осталом стрном житу и за људску и за сточну храну, а јечам за пиварску потребу. Пшеница, као приносом непоузданија све више долази на четврто место. И овуда је овас ове године понајлошији усев. Али иначе је берићет, ако не врло добар, а оно преко средњег просечног жетвеног приноса.

А кад се пређе Беч, што се више залази ка Моравској и Ческој ноћи све пријатније — ладовинастије, па шта више и ладније, да се, може на пољу сасвим пријатно осећати човек, обучен у врскапут поврх танког летњег одела.

И иначе је на овој пруги цела Ческа, до Прага, једна лепа, насмејана, рујно-зелена и бујна... велика градина. Нигде утрине и пруће, ни педи необрађене земље, нигде слога између орница, нигде трна, ни корова. И да по једром зеленилу жита нема много уцветане жуте дивље слачице (дивље роткве), смело би се рећи за ческу земљорадњу, да је пример земље без корова.

О колика пријатност за отдих тела, са благости поднебља, доспев из сред паклене жеге и суше, у овај свеж и влажан ваздух; колико изненађење и бодрост духа, дивљење ума и напасање очију, у овој великој благословеној и лепој градини. Гле какав је то мирис... свеже покошеног сена, бујних дебелих и јаких откоса, читавих банака поваљаних по земљи, измешан са крепким мирисом четинара на све стране и.... китњастих багренова тек сад уцветалих, да се дрвета беле као под снежним китама, докле је у нас скоро пре месец дана прецветао.

Па оне дивне црно-једре, са подмлађеним леторастима прошаране челик суром бојом, правилно и као под конац засађене, или прорећене и поткресане четинарске шумице, што у правилним дужницама, пресецају и ограђују у већим или мањим пољанама, буне-сочне ливаде, наводњене и вештачке, или природне, и чисте, богатом летином покривене њиве. Села ушорена с домовима зиданим једноспратним и двоспратним, у сваком по неколико фабрика, као мањи или већи градови, много боља но многе наше криве и пруже паланке...., слика благостања народног. Па они друмови као длан равни, као дворане чисти, утрвени и добро насути, на сваком прелазу на мост, на сваком успону, на сваком и најмање по живот људски иоле опасном месту, обезбеђени низом лепо отесаних каменова међаша с обе стране... знак реда и поредка. На све стране шири се недогледна слика рада, марљивости, вредноће и трудољубља. На сваком кораку види се и осећа се, слути се, да је овде пољопривредна наука водиља и учитељка практике на делу и у најзабаченијем кутку.

Севернији положај, са снежним и дугим зимама, за натапање орница влагом, обиље шума, влажност ваздуха, обезбеђују Ческој довољно падежа из неба, да су у њој суше и гладне године, непознате и немогуће ствари. Па још к томе умешност и знање обраде земље и необична, нечувена вредноћа и мар!

У Ческој је берићет невиђен — сва летина је одлична. Жито код све бујности и код учесталих киша, нема се чак бојати ни полога, како је земља снажна с умешног ђубрења и како је усев изложен довољно светлости и ваздуху са правилне врстачне сетве.

Кромпир и раж главна су хлебна храна. Кромпир је уз то врло важна индустриска биљка, као и шећерна репа која се у великој мери на све стране сеје. Јечам пиварски спада међу прве на свету а хмељ је роба тражена за пивоварство целога света.

Црвена детелина, луцерка и еспарзета, уз фабричке отпадке, а нарочито резанца од шећерне репе, уз свакогодишње засејавање орница и с једногодишњим пићним усевима.... то су поуздани ослонци снажног и приходног сточарства ческог. Она стока не зна за гладне и скомрачне зимовнике... но је светла, гојна и бучна, крупна и угледна. Млекарство и млекарска индустрија у силноме су полету... а задруге производачке на свима пољима заједничке набавке, продаје, и прераде, то су камени темељци народнога благостања у земљорадничкоме реду.

С. Г.

НА СТОВАРИШТУ КОД СРПСКОГ ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА ИМА НА ПРОДАЈУ

1. Плугова с гвозденим и с дрвеним гредељима
2. Дрљача дводелних и троделних,
3. Дрљача за ливаде,
4. Брана за ливаде (т. зв. ливадско ренде),
5. Комбинованих гвозд. окопачица с огртачицом,
6. Универзалних окопачица и култиватора,
7. Ваљака гвоздених,
8. Сејалица врстачних „Викторија“
9. Жетварица „Фаворита“
10. Вршалица с витлом, нарочито за брдовите је крајеве
11. Вејалица
12. Тријера „Хајдових“ разних нумера и цена,
13. Коњских грабљи за сено
14. Ручних сенских преса
15. Сецкалица за сено, сламу и шашу,
16. Крижачица за сточну репу и дулеке
17. Круњача за кукуруз
18. Прекрупача за кукуруз и за жито.

—:—

Свију пчеларских, воћарских и виноградарских потреба и справа, плавог камена, рафије, сумпора, запрашивача и прскалица.

Друштво ће ускоро израдити ценовник најглавнијих справа, а дотле нека се поручиоци увек претходно обраћају за цене.

Бр. *3629*. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 10 јуна 1908 год. Београд.

ОГЛАС

Српској фабрици стакла у Параћину потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином не вршена већ руком трешена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Примаће се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска акционарска фабрика стакла

Преглед 24 броја „Тежака“: — *Чланци*: — Значај одабирања јединака уопште и с погледом на гајење живине у циљу повећања приноса јаја. — Припремање сточне хране преко целе године. — Извештај о млекарима такмичарима на стечај — *Гласник*: — *Гласови са стране*. — Огласи.

Штампарија „Србија“ Мих. Јовановића и Комп. — Београд.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ
Српском Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. Чланови помагачи, чланови свих друштвених подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на год. 8 фран. или 4 фор. аустр. вр., но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво
Председник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 25. НЕДЕЉА 22 ЈУНА 1908 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIX.

†

Д-р МИЛОВАН СПАСИЋ

ОСНИВАЧ, ПРВИ И ДУГОГОДИШЊИ ПРЕДСЕДНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

(Говор Вучка С. Богдановића, председника Српског Пољопривредног Друштва при опроштају с посмртним остацима покојниковим)

МОТО

„Ко учини, да од сада онде, где је један струк рађао роде два тај је стекао више заслуга по човечанство, но највећи светски освајач!.. рекао је један умни великан Џонатан Свифт...“

Ко постигне оно поштовани и врли покојниче, што си ти постигао, умом снажним, а духом великим, као човек сасвим друге струке, али на висини савремене просвећености свога доба, прозирући у будућност, што си постигао истицањем и проповедањем начела: —

Да без просвете и без привреде не може ни једна грана земаљске управе напредовати и народ до благостање доћи; —

Тај је заслужио нашу пуну и срдачну благодарност и признање, ту биљку која нарочито у Србији ретко расте, што рекао

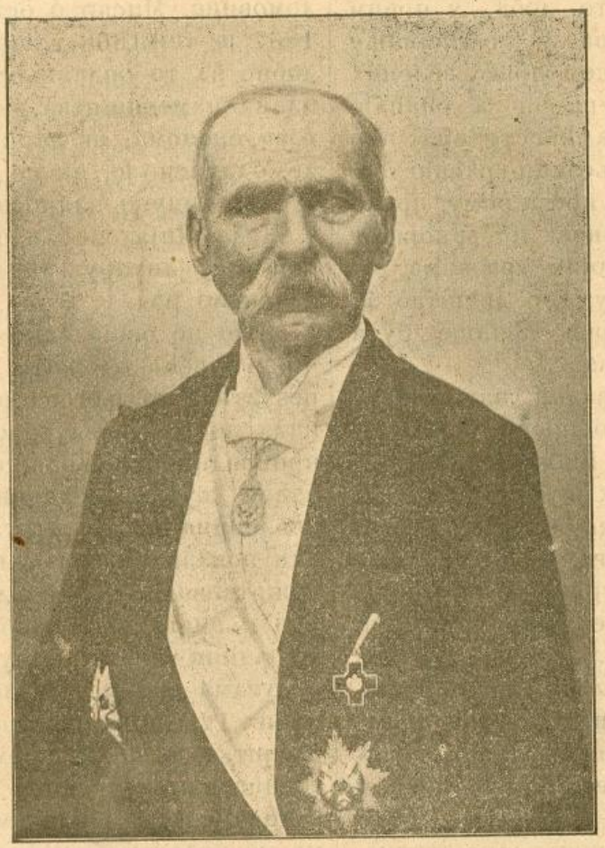

пок. Таушановић кад те је пре 16. година, приликом прославе 50-годишњице јавнога и књижевног твога рада, као председник Српског Пољопривредног Друштва, на челу својих другова, поздравио.

И не само да си за живота заслужио венац признања и благодарности за начело које си истицао и проповедао, но још и више што си то начело и на делу остварио радом својим плодним и благотворним и на просветном и на привредном пољу.

Једно од твојих понајвећих дела, у духу твога великог начела, а на нашем, на привредном пољу, то је остварење замисли твоје и твоје десеторице другова, од којих су те још двојица само надживела.... дело да под-

стицањем духа удруживања, истицањем приватне иницијативе, у делу спажења и јачања пољске привреде, створиш данас већ моћни стожер заступништва пољопривредних интереса — Српско Пољопривредно Друштво, чије је данашње представнике дуг благодарности окупио, да ти на догледу оном дому, чије си темеље пре непуних 40 година ти ударио, у име своје и у име српске пољске привреде, укаже последњу пошту.

Др. Милован Спасић, јавља се као радник на нашој струци, за коју је још велики Хумболт рекао, да у рукама пољске привреде почива имућство, моћ и снага државе, — ток после 20 година проведе них у служби и у раду на другим струкама. Од 1864 године, кад је постао начелник економног одељења министарства финансија и од када је, како је сам говорио: „по сили околности постао економ“ почиње и његов рад у економној, а посебице у пољопривредној струци.

У времену, када је он као државни чиновник и то као шеф одељења коме су спадали у дужност брига и старање о пољопривредној струци, веома је се мало полагало у Србији на ту струку, која је занимање 9/10 становништва наше државе. Онда се још мислило: „Зар треба још каквог знања и науке и о томе, како се оре и копа.“ Тако је мислио наш неуки земљорадник, па тако на жалост и интелигенција и државна управа. Тада је мало ко и умео схватити колико је важан и користан рад таквога друштва. Није ни чудо што је мало помагача било и што је покојник још дуго година затим морао понајвише својим личним напором и радом подржавати прво друштво за пољску привреду. Ни сама наша престоница, која у то доба, у првим данима после оштре зиме и снегова — по причању самога покојника — није знала сем првих зелених коприва ни за какву рану зелен, па ни за спанаћ. Данашња овако велика и модерна престоница, ако хоће да цени колика је добит по њезино грађанство, што почињући од саме зиме, па и кроза зиму, преко целе године има у изобиљу и свега и свакојаког пољопривредног производа на својим трговима, — треба да је захвална овоме човеку; јер друштво за пољ. привреду беше то, које прво крчаше пута производњи разне зелени и варива.

Колико тек треба да је захвалан наш пољопривредник, који је само и једино преко пољопривредног друштва, почињући од пре много година, добијаше не само савета и практичних поука, већ и саме справе и разно семење. Та и само познање и употреба плуга, па је огромна заслуга Друштва, које их је прво завело и почели растурати по народу. А шта се тек има рећи и за све друге справе пољопривредне, које су такође преко пољоприв. друштва познате и примењиване. И стога баш и припада покојнику велика заслуга, што је као човек другог образовања и друге струке, отпочео озбиљније размишљати, о путевима и начинима, како треба помоћи неуком земљораднику, како га покренути и поучити,... како треба радити на унапређењу пољопривредне струке.

Као начелник економног одељења у министарству финансија, покојни Спасић је предлагао још у она доба: да се *опште народне шуме ограниче* и да се изда *нов закон о шумама*, према духу савремених потреба; да се *установе шумари*; да се *изда пољопривредни* (аграрни) *закон*, у који да уђе све оно, што се пољске привреде тиче; да се постојећа *еснафска уредба* укине и друга савременија изда ит.д. За његово доба, у економном одељењу, нешто самим његовим радом, а нешто у учешћу са разним комисијама, израђени су ови пројекти законски: *о ћапаћурима, о ћотесима* или царинама; *о занатлијским радњама, о сеоским дућанима; о устано вљењу земљоделско-шумарске школе; о ратарни цама; о баштинским књигама* и т. д. Од тих пројеката неки су и озакоњени а из неких су узете само поједине одредбе, као измене и допуне постојећих закона, а многе пројектоване законске одредбе, нису на жалост ни данас остварене. По његовом је предлогу усвојено, да поједина одељења министарства састављају и подносе годишња извешћа о раду, па је и он сваке године подносио извешћа о раду наше ондашње економне струке. Шта више, на основу нарочито прибраних статистичних података, он је први саставио и штампао: „*преглед о засејаном земљишту*“.

Али поред овог званичног рада по дужности начелника економног одељења — покојни Спасић највећу је заслугу као што рекох и признање стекао, што је први покренуо мисао и непрекидним заузимањем успео *да се оснује данашње Пољопривредно Друштво*. Њему с правом припада та велика част, *да се зове оснивач овог друштва*, чији је рад кроз 40 година разрастао се до грдно великих размера у корист наших пољопривредника и наше домовине. Мисао о оснивању Друштва покренута је 1867, а ток 1868 г. пошто је покојник најпре придобио за то ондашњег министа финансија и једнога члана намесништва, споразумно са својих 10 другова, економа, шумара и пријатеља пољске привреде, одлучено је, да се Друштво установи. И на осно ву ове одлуке чланова оснивача, покојни Спасић и г. Чеда Мијатовић израдили су устав — правила — која су у јануару 1869 одобрена и од тада је Друштво отпочело рад.

Но не беше само тешкоће основати Друштво, но још већа одржати га и показати какве корисне резултате од његова рада. Нарочито у оно доба, када поред поменуте слабе пажње, која се пољској привреди поклањала, не беше ни довољно школованих људи, посленика, а најмање добровољних посленика по тој струци. И у томе је покојни Спасић показао много воље и издржљивости, труда и пожртвовања, колико да се Друштво одржи, толико још и више да се, оно учврсти и да српски земљорадник увиди, да му је то Друштво потребно и услугама својим корисно. Од постанка, па кроз пуних 12 година узастопце, Спасић је био председник Друштва, па је за време свога председниковања 6 година био и уредник друштвеног органа „Тежака“ суделујући и обилатом сарадњом на листу. Већ само то излагање сувопарних факата довољно казује колико је одлучне воље и жилаве издржљивости требало, па да се не малакше; нарочито још кад

се зна, како се у опште управе у свима удруженьима тешко одржавају, било са одсуства, премештаја, било због других послова, било и са самог немара њихових чланова.

Поред осталога рада, који је Пољопривредно Друштво од свога постанка до данас показало, на постављеној му основици, а посебице од свога постанка, па за све време председниковања покојниковог и за који рад припада заслуга и признање како њему као председнику, тако и осталим помагачима његовим — лично се има признати покојнику у заслугу:

1. Што је С. П. Друштво у самом свом почетку добило чврсту основицу и у моралном и у материјалноме погледу т. ј. што му се све више и све већа пажња поклањала и од приватних и од стране државних чинилаца и што му је пружена материјална државна помоћ у озиданом дому, као и у редовној годишњој државној потпори у новцу;

2. Што је то Друштво било у стању да још у првим својим годинама приреди у Србији прве — четири пољопривредне изложбе (2 у Крагујевцу и 2 у Топчидеру).

У најкраћим потезима, ово је летимично изнет обилати рад др-а Милована Спасића, на унапређењу пољске привреде. Он можда није потпун, али је веран. Пољопривредна струка у Србији, а особито С. П. Друштво, имају много да благодаре човеку, чији су смртни остаци данас пред нама, али чији бодри дух живи у нама, човеку, који је се пре четрдесет година тако својски, тако збиљски и тако издржљиво, тако успешно и са самопрегором, почео бринути о њој. Њему тим већа слава и хвала припада — што он по струци и није био пољопривредник и што га је к њој поред патриотског осећаја као Србина, по свој прилици привукла и извесна инстиктивна наклоност као сина сељачког, чији је отац био земљорадник.

И на овом последњем земном растанку с телесним остацима твога великога духа, ако има духовног живота и после смрти овде на земљи, као што религија верује, ти врли покојниче, духом у нашој средини, видети и осећати мораш, уз тугу голему, синова и кћери, унучића својих које остављаш и који туже за тобом *и наш бол*, што се растављамо с оним, на кога смо се свикли 20—30 година, да га слушамо и да га виђамо у својој средини, како нас подстиче и крепи, како нас саветује и ободрава, да не малакшемо у раду и да истрајемо у слози; видети и осећати мораш да семе које си усејао пре 40 година, разраста се у све веће дрво пуно корисног плода; видети и осећати мораш, како ти је пољска привреда за коју си толико делао, како ти је творевина твоја Српско Пољопривредно Друштво, и дубоко потрешена тугом, али и охваћена неизмерном благодарношћу, кад ти данас на растанку са смртним остацима твојим кличе: Др-е Милована Спасићу,

Слава ти, Слава!

Вршидба

Вршидба је онај жељно очекивани посао, који пољопривредници с нестрпљењем очекују и који ће на чисто да им покаже, какви су и колики плодови њиховог труда. Вршидба је доиста најмилији земљоделчев рад, али и најхитнији за то, што немамо никаквих нарочитих шупа или наслона, под које би смештали пожњевено жито, већ га денемо у стогове и камаре и остаје под ведрим небом на гумну често до саме јесени да кисне, трули, да га једе стока, мишеви, тице; да буђави и зрно проклија. Инокосни, не могу често ни на гумно да свезу пожњевен усев, већ остављају у крстинама на њиви да у пола пропадне. — Зависи дакле све од срећног случаја, да се „не окиша“ иначе окиша ли се и потраје ли дуже мочарно време, онда и најбоље саденуте камаре и стогови прокисну, зрно проклија, за тим се упали, и рана готово — до уста тако рећи донешена — пропадне.

Тако је код нас до пре кратког времена било; у забаченим крајевима Србије и данас се врши вршидба са највећим јавашлуком.

Но како су се привредне прилике знатно измениле, то се дојакошњи примитиван начин вршидбе мора сасвим одбацити; вршидба се пак мора везати, за одређено време, јер то пијачни захтеви налажу и не сме се у недоглед, па чак и за саму позну јесен одлагати. Вршидба се, опет понављамо, мора одмах отпочети и што пре довршити.

Настаје питање: како и на који начин, да се вршу стрнине?

Код нас је у маси привредника уобичајен вршај коњима и воловима на гумну. Овај египатски начин вршидбе са свима својим незгодама прави је тип несавршеног рада и врло велики рескир, да неовршена храна пропадне.

Колико се ту радне снаге утроши, колико зрна пропадне и у слами остане, колико се нечистоће унесе са семеном у њиве, шта бива од хране коју непогода на гумну задеси и оне што неовршена остане, кад се време окиша, колико се натеже са набавком коња и како ови пропадају и како је у души онога, који код лепе своје хране у стогове здевене, мора највећу оскудицу да трпи и на очиглед да му храна пропада само за то, што му време не дозвољава да се врше — то најбоље осећа и зна онај, који тај посао ради.

За то овај преживели начин вршидбе, где је год то могуће, треба као што рекосмо одбацити и *усвојити вршај машинама вршалицама.*

Ако је питање о увођењу мишина вршалица пре 20 година улазило у област решења оних питања, за која се мислило да ће се чекати још неколико десетина година — то смо се у очекивању преварили. Ми налазимо, да је питање о замени људске и сточне снаге при вршидби, потпуно решено у корист завођења и одомаћивања машина вршалица: *запрежних* са *витлом* (геплом) а највише *парних вршалица*, с том напоменом: да није решено у оном правцу којим су га пољопривредници упу-

ћивали и како су они желели, већ у правцу опасном по лакомислене пољопривреднике.

Код свих незгода као што су: осетни новчани издаци, извежбаност у раду, техничко знање и рентабилитет на уложени капитал, оскудица у добрим мајсторима и руковаоцима машинама и пак, увоз у Србију, нарочито парних вршалица, узео је велике размере. Нећемо да износимо статистичке податке, колико, каквих и у којим крајевима Србије, има парних вршалица, јер је то у неколико прилика чињено, али ћемо овом приликом да утврдимо: да су агенти појединих фабрика прекрилили Србију, натурајући нашем земљораднику парне врвршалице и др. пољопривредне машине. У колико смо пре 20 год. имали разлога, да нашим земљорадницима указујемо на корисност рада пољопр. машина у опште, нарочито парних вршалица, у толико сада имамо пуно и много јачих разлога, да наше пољопривреднике упозоримо на начин набавке ових машина и на ваљаност истих.

Наши земљорадници дошав до уверења: да се парним вршалицама најбоље, најевтиније и најбрже овршe и да могу имати лепих изгледа на добру добит од ујма, — без великог предомишљања, набављају појединци парне вршалице на отплату од фирама и агената, који им понуде повољније услове. — Мање више услови су код свију препродаваца, агената, ови: да земљорадник стави интабулацију на све своје имање (сем оног дела законом обезбеђеног) за обезбеду дуга фабрици. Оваком набавком пољопр. машина посредници — агенти — извуку главну добит. На једној парној вршалици чија је вредност 7-8000 дин, посредник заради 2.700—3000 динара. Рокови исплате су кратки а најдужи 2-3 године.

Ма да смо уверени у корисност вршећих машина, ипак смо одсудно противни овако лакомисленом задуживању сељака, јер у много случајева немогући да одговори својим обавезама — остаје без имања и упропасти своју породицу.

Сем тога: ни једној страној фирми, не би требало дозволити продају пољопривредних машина пре, но што буду опробане и од стручних лица призната њихова ваљаност.

Увођењу дакле пољопр. машина, више су припомогли шпекулативни обзири. Богатији и имућнији привредници који засевају веће просторије стрним усевима, имају рачуна да набављају парне вршалице тим пре, што су они махом у положају да пошто овршу своју храну, употребе такве машине и на туђим вршајима за извесну накнаду, ујам, Сиромашнији, па и привредници средњег стања, користе се употребом машине само тако, ако у њиховој околини буде имало у раду парних вршилаца.

Важно је заиста а и нужно *да се поради на решењу питања: на који би се начин вршила целисходнија набавка и употреба пољопривредних машина, као и то: да се ова набавка подвргне озбиљној и стручној контроли.*

Од тога, по каквом је времену усев пожњевен, да ли је подешено право време зрења, да ли је на време и чисто овршен и зрно очишћено од плеве, земље и разних уродица — зависи продајна цена хране. Сем тога, наши пољопривредници знају, да постоје комисије за преглед житне хране и да дозвољавају продају и извоз само у оном случају, кад је потпуно чиста и за извоз спремна, те већ и због тога, на нашим пољопривредницима лежи једна обавезна дужност, која им доноси и личну корист: да храну житну (пшеницу раж, јечам, овас и крупник) где је год то могуће, вршу на парним вршалицама, које уредно чисте и сортирају (тријеришу) зрно. Које пак вршалице немају тријера, неопходно је нужно, да храну понова на тријеру или на нарочитим машинама сортиралицама пречисте.

Нека дакле сваки пољопривредник хита да што му је год могуће пре одпочне и свршава вршидбу, јер ће само тако што пре доћи до новца и имати већу добит за свој труд и капитал уложен у летину; нек се не вара ни један земљоделац, да ће насигурно уграбити, да по лепом времену овршe све што је пожњео, па да пожњевину стрмнину оставља овлаш или никако несадевену и неосигурану противу времених непогода и разних штеточиња; нека не губи нико из вида, да је вршидба с обзиром на све побројане напомене и на начин како се у маси нашега народа још врши, — најхитнији посао и да га не треба ни за један часак одлагати; и напослетку нека пожњевену стрмнину пре вршидбе тако осигура од времених непогода, као да би му месецима стајала онако неовршена у стоговима.

М.

ПОБАЦИВАЊЕ КОД СТОКЕ

—:—

Свака стока може да побаци. То побацивање, кад год се деси, свакад је напорно и може да се појави само код једног или код више марвинчета, а често и као зараза.

Од свију врста стоке краве понајчешће побацују; после њих долазе кобиле и овце, и најзад свиње. Краве су већ по природи наклоњене да побацују, тако исто и старе, изнурене овце, чему је узрок њихова органска слабост, а ово се опет понајбоље тумачи честим испадањем материце при телењу и честим грозницама за време ношења бремена.

Млада, бремена стока, кад нагло храну и климу промени, не само да радо побацује, већ остаје и наклоњена за побацивање на дуже време. Краве обично побацују у 5.—6., кобиле у 4.—8., овце у 4., свиње пак у 2.—3. месецу.

Главни узрок због чега стока побацује извесна је заразна материја, која још није сасвим испитана, али се зна позитивно, да је материја, што производи побацивање код крава, један кратак, сразмерно дебео бацил, тако звани *Korynebacterium abortus infectiosi.* Овај бацил долази посредним додиром или непосредно у материцу, где изазове катар и запаљење слузокоже материце, надражи јајнике (оварије), а то је већ довољно, да стока побаци.

Изгледа да се ова заразна материја не ограничава само на јајнике, већ се исто тако, као што је дошла у материцу и у јајнике распростире и на плод, који умртви, што је онда узрок да стока побаци.

Заразну материју преносе у већини случајева мушка приплодна грла, која су парена са већ зараженим женским животињама. Сем тога, контагиј може да допре у полне органе са стајске простирке и са стајског патоса, који се пре и за време побацивања упрљао изливом из полног уда, избаченом постељицом и плодном водом, у којима се увек налази много поменутих бацила.

Код кобила производе побацивање такође микроорганизми, по Остертагу стрептококи, који допру у материцу или кроз ножнице (*vagina*) или путем крвног тока и производе исти процес као бацил инфекциозног побацивања код крава.

Сем овог, у главноме најважнијег узрока побацивања. има још и много других, исто тако важних узрока, као што је овај, који или сами по себи могу побацивање да проузрокују, или само организам да учине наклоњен за лакше примање заразне материје, која потом изазове побацивање. Ови су узроци врло различни, а најглавнији јесу: 1. спољне механичке повреде као што су: ударци, несретни падови, незгодни скокови, тискање животиња једно уз друго; 2. болести, као: грозничава стања, колика, нарочито колика што долази од нагомилавања гасова и прејела, надун и т. д.; 3. назеб, услед пијења хладне воде и узимања смрзнуте хране, промаје, хладног лежишта и рђаве стаје; 4. дијетне грешке, као нагла промена у храни, нагао прелаз са суве на зелену пићу, храна мршава, тешко сварљива, буђава, устајана, кисела, а нарочито таква, која је кукољом измешана као и она, што брзо надима. 5. извесне отровне биљке; 6. заразне болести: мијазме и контагије и 7. наследство од родитеља.

Од свију ових побројаних узрока најчешће побацује стока због назеба. Назеб толико може да надражи материцу, да се ова на мах стане силно грчити и истезати и истеривати плод.

Кад стока хоће да побаци, онда јој прво поцрвени слузокожа ножница и отече стидница. Одмах потом стане из полног уда цурити прљаво-црвена, тегљива течност, Млеко пресуши и угруша се Од прилике после 3 дана, од како се показале ове прве претече болести, престане излив који увек пропрати слаба грозница. У ово доба плод у материци већ је мртав и стока га избацује осећајући при томе врло јаке болове. После свршеног побацивања излив се опет појави и траје дуже време. То су значајни знаци заразног побацивања, иначе наступа побацивање напрасно, без нарочитих претеча.

Лечење састоји се у главноме у предупређивању свих оних узрока што смо их напеменули, да могу изазвати побацивање код стоке. Најглавније је, да се сва стеона стока одмах издвоји, кад се болест појави и премести у какву другу, угодну појату или стају, која се може згодно проветравати. У овим појатима и стајама мора се бремена стока засебно неговати и хранити и посведневно морају се прати њине полне усмине, ножнице, реп и унутрашња страна задњих бутова са 5 од сто лизолном водом. Од чувара нико не сме долазити у додир са болесном стоком. Добром негом и храном, а нарочито честим проветравањем стаје можемо стоку сачувати од побацивања. Постељицу и побачени плод треба с места уништити; најбоље их је спалити или укопати дубоко у земљу. Затим треба целу стају из основа дезинфиковати: јасла добро опрати цеђем, дуварове окречити, земљу прекопати, па онда прелити карболном киселином и посути кречом.

Стоци која је побацила ваља испрати ножнице и материцу са млаким дезинфекционим течностима (2% раствором лизола) помоћу иригатора. Биковима и пастувима, који су парени са кравама односно кобилама, које су побациле, ваља прати полни уд и мошнице 2-3 % раствором креолина или лизола.

Брајер препоручује као профилактично средство против побацивања подкожно убризгавање 2% карболне киселине, недељно по 10 ссм. т. ј. по једну пуну бризгалицу, почев од 5. — 7. месеца бремености. Питање о заштитном калемљењу против заразног побацивања још није решено.

Стоку која је једном побацила не треба за приплод употребити све дотле док излив из полног уда са свим не пресуши. Када се поново буде парила, ваља јој наћи новог, снажног бика, јер у изгледу је, да ће нови бик потоњем нараштају дати бољу и јачу конституцију, те ће стока бити мање примљива за заразну материју.

ИЗВЕШТАЈ

Српском Пољопривредном Друштву о млекарима такмичарима за расписану награду за стално произвођење доброг пресног масла (бутера) у већем размеру, а по модерном начину, који би био трајнији и за пренос подеснији

(Свршетак)

Производња по квалитету и квантитету.

У задружну је млекарницу унето од 1-ог јануара, па до краја септембра ове године укупно 15957 литара млека крављег. Овче је млеко употребљавано врло мало и то само за покушаје.

Унета количина млека од 15957 литара употребљена је овако:

	ЛИТАРА
1. Продато као пуно млеко	5025.5
2. Подсирено за „гучевац“ и „империјал“	6445
3. Сепаровано на сепаратору	4344.5
4. Продато као кисело млеко	142
Свега	15957

Из 4344·5 лит. сепарованог млека добијено је 937·5 лит. павлаке (21·5%), од које је продато 31 литар, а убућкано 906 литара.

Из ових 906 лит. павлаке добијено је **147·330 кг.** масла.

Ово је масло употребљено овако:

продато 109·630 кг. по 4 динара;

прерађено у „империјал“ 34·650 кг.

Од млаћенице је продато 150 литара по 0,10 дин. бањским гостима.

Од подсиреног је млека израђено 135·70 кг. *империјала*, у калупчићима по 80—90 грм. који се продају по 0,25 дин. комад., „*гучевца*“ 493 комада по 1 кг. („мали гучевац“) и 9 комада по 2 кг. („велики гучевац“). Гучевац се продаје по 2·40 дин. килограм.

Посног је сира израђено 267·60 кг. (из 3374 лит. оплављеног млека) и продаје се по 0,40—0,50 дин. килограм. Ради производње масла, млекарница је снабдевена: 1. ручним алфа-сепаратором, који може да оплави до 300 лит. у часу.

2. холштајнском бућкалицом за 35 литара павлаке ($^2/_3$ пуњење);

3. ручним гњетачем с ротирајућим столом и ваљком.

Израда масла. Ма да пред нашим очима, због недостатка готове павлаке, није рађено масло, већ само сепаровано млеко, ипак се може веровати, с обзиром на справе за производњу масла, којима млекарница располаже и на контролу, која се врши од стране Савезовог инструктора млекарства, да се масло израђује на савремен начин и ако можда не технички савремено.

Масло се гради из павлаке, добијене на сепаратору, која је престајала 24 часа, дакле примењује се једна врста закишељавања павлаке, те отуда и масло припада врсти »*масла из киселе павлаке*« (Sаüerrahm-Butter). Да ли се то закишељавање изводи правилно, да павлака не буде недокисла или прекисла, о томе не можемо рећи ништа, јер то нисмо могли ни да посматрамо.

Масло се продаје у самој бањи Ковиљачи или преко Савеза у Београду.

Из 100 лит. млека добија се око 3.5, кг. масла, што значи да у 1 кг. масла иде око 28 лит. млека. Од целокупне количине примљеног млека прерађено је у масло 27·1%, продато као свеже млеко 31·4%.

Док је код жагубичке млекарске задруге један незнатан проценат продат као сирово млеко, дотле је код ове задруге, као што се из наведених бројева види, до 31·4% продато као сирово млеко и то по 0,20 дин. литар. За време бањске сезоне (Ковиљача) престаје скоро сасвим прерада млека, а наступа продаја сировог млека.

Млекарски завод Милана Николића и другова у Крагујевцу

Постанак и тип. установе. Завод је основан 10 октобра 1905 год. на основи трговачког мешовитог ортаклука, са 9 јавних и остало тајних ортака. Предвиђени капитал износи 50000 дин. а до сада је уплаћено 40500 дин. У удружење улазе чланови свију занимања; ту има и трговаца и чиновника готово свију струка. Удели су од 500 дин.

Снабдевање млеком. Ово удружење ради на другој основи него ли млекарска задруга, јер чланови његови у опште не држе краве. Краве су својина удружења, које ради одржања крава и производње млека има код села Мечковца једно имање, велико. 44·05 ха. Од ове површине долази:

на окућницу	2	ха
» шуму	10	»
» зиратницу	9	»
» ливаде	23·05	»
Свега	44·05	ха

Од стоке удружење има данас:

крава музара	34	грла
бикова	1	»
телади	18	»
волова	2	»
коња	3	»

Удружење набавља краве из околине, већином различите мелезе, и када буду почеле давати извесан минимиум млека, продаје их. Ове је године набавило и једног сименталског бика од Држ. сточарског завода. Добијена се телад, продају на крагујевачкој пијаци (0·40 дин. килограм), а купују их и сељаци за приплод, јер су својим порастом и обликом одвојила од сељачких. У стоку је уложено око 12000 динара. Сем млека, које се произведе у стајама, удружење купује и млеко од околних сељана, а плаћа га по 0,18 динара литар.

Преглед произведеног, докупљеног, продатог и прерађеног млека од 1 октобра 1906 до 1 октобра 1907.

	МЕСЕЦА	ЛИТАРА произведено	купљено	прерађено	продато
1906	октобар	3125	924	978	3071
1906	новембар	3698	1654	2086	3266
1906	децембар	3936	1444	1633	3747
1907	јануар	4368	1462	1609	4221
1907	фебруар	4039	2626	2650	4015
1907	март	3660	5432	5542	3550
1907	април	2770	9511	9757	2532
1907	мај	4091	14551	16054	2588
1907	јуни	3407	8649	9954	2102
1907	јули	2925	2041	3066	1900
1907	август	2665	856	1101	2420
1907	септембар	2638	—	61	2577
		41330	49150	54491	35989

укупно 90480

Млекарница и њено уређење. Код села Мечковца, око 4 клм источно од Крагујевца, удружење је подигло на своме имању стаје за стоку и млекарницу.

Млекарница је угледна грађевина од тврдог материјала са сутеренским одељењима. Горе су станови за руковаоце млекара и надзорника имања, а доле је радионица за израду сира и масла, у продужењу радионице подрум за зрење сирева.

У свима је одељењима под од бетона.

Сем ове зграде, која нас непосредно интересује, двориште сачињавају још. 1 стаја за око 40 крава, практично од врло лаке грађе подигнута, 1 стаја за телад од чатме, 1 кош за кукуруз, 1 чесма са два покривена (под кровом) басена за хлађење и чување млека.

У зграде је уложено на 10000 дин. а у прибор 5000 дин.

И ако је у зграду за млекарницу доста уложено, ипак би јој се, с гледишта млекарске технике, имало по што-год да замери. Локали за производњу масла и сира у непосредној су вези, а подрум за зрење сирева неудесан и с два предња локала такође у непосредној вези. Удружење се носи мишљу да у што краћем времену начини један подрум за зрење сирева у виду лагума у брду, које је више млекара.

Производња по квалитету и квантитету

Ради производње масла и сира млекарница је снабдевена потребним справама, које су све набављене од познате фирме Bergerdorfer—Eisenwerk, Bergerdof Hamburg. Тако се у млекарници налазе.

1. Алфа — сепаратор за 150 лит. у часу;
2. једна бућкалица с крилима на положеној осовини;
3. ручни гњетач, с ротирајућим столом и ваљком;
4. сто за калупљење масла и сира.

Израда масла. Масло се ради на савремен, већ из ранијих описа позната, типичан начин, из павлаке, добијене помоћу сепаратора.

Масло се ради у 3 квалитета:

I из чистог крављег млека (продаје се по 4.80 дин. кг.);

II из мешавине овчег и крављег млека (продаје се по 4 дин. к г.);

III из сурутке (продаје се по 3 дин. кг.)

У 1 кг. масла I и II квалитета ишло је 22—24 лит. млека.

Сем масла млекарница израђује и сирене:

„Липар“ — сличан тилзитском сиру — (по 3 дин кг.)

„Лепенац“ — овчи сир (по 1·40 дин. кг.);

„Мечковац“ — у калупима од 70 — 80 гр. (0·20 дин. комад);

„Посан сир“ („топфен“) (по 0·40 дин. кг.)

Даља таблица излаже нам укупну производњу масла за време од 7 новембра 1906 до 1-ог октобра 1907 год.

		I	II	III
		КВАЛИТЕТ		
		КИЛОГРАМА		
1906	новембар (од 7-ог)	49·125	—	—
1906	децембар	42·950	—	—
1907	јануар	20·000	—	—
1907	фебруар	34·785	—	—
1907	март	37·270	40·235	3·270
1907	април	30·825	34·705	25·795
1907	мај	20·125	63·250	50·340
1907	јуни	3·125	—	60·780
1907	јули	14·250	2·500	9·690
1907	август	22·250	—	2·635
1907	септембар	3·725	—	4·900
		278·430	140·690	157·410

Укупно: 576·530 кг.

Од целокупне количине примљеног млека прерађено је, дакле, у масло 14.6%. (рачунајући у 1 кг. масла 23 лит. млека), а продато као свеже (сирово) млеко 39·7%

Саме ове цифре говоре да у близини оваквога центра, као што је Крагујевац, има највише услова за један рентабилан посао у продаји *сировог млека*, па се у томе правцу, нема сумње, и мора распростирати будућа акција друштва.

Пољско добро „Јованићево“ на Бањици код Београда

(Млекар госп. Милана Јованића из Београда)

Овај млекар, на Бањици, приватна је својина госп. Милана Јованића из Београда.

Млекар се снабдева млеком крава, које су сопственост г. Јованића (25 ком.), а и докупљује млеко од околних сељана и то плаћа зими по 0,20 п. д. а лети по 0,17 и по дин. литар. Ради откупа млека г. Јованић је у околини завео и две «откупне станице“.

Млекарница и њено уређење. Млекарница се састоји из 3. одељења:

I за испитивање и пријем млека;

II за сепарисање и бућкање млека;

III за пастеризовање млека и прављење сирева.

Пастеризовање млека врши се у 2 цементована базена, који се, ради пастеризовања, пуне водом. У воду се спроводи пара, да се загреје на потребну температуру (75 с.), у коју се онда спуштају судови с млеком, које је намењено пастеризовању. Нарочитих пастеризатера нема. У овом се одељењу налази и казан за производњу паре, који се употребљава онда, кад не ради локомобила млина, с којим је млекар у непосредној вези. Ту је и казан за подсиравање, који се загрева паром, сирарски сто и др. У свима је одељењима бетонски под.

Цела је зграда подигнута у врло скромном облику и размерама.

Производња по квалитету и квантитету

Ради производње масла налази се у одељењу 2 један алфа — сепаратор који може да оплави до 250 лит. у часу, једна холштајнска бућкалица и 1 охлађивач за млеко.

Како нисмо имали прилике да видимо на лицу места израду масла, то ћемо тај начин израде изложити укратко само по описивању г. Јованића: Масло се дакле справља из павлаке, добијене сепаратором и то из пастеризоване павлаке. Павлака се за тим закишељава „чистим културама“ бактеријума млечне киселине, па када је достигла потребан степен киселости, онда се с њоме поступа по већ познатој процедури за добијање масла из павлаке.

Масло се не боји.

У 1. кг. масла иде до 26 лит. млека. Масло налази добру проходњу у Београду. (по 4 дин. кг.)

Доле изложена таблица даће нам најбољи преглед количине примљеног млека, израђеног масла и осталих млечних продуката за време од 1 јануара па до 31-ог октобра 1907 г.

Као што се из ове таблице види, од целокупне количине примљеног млека прерађено је у масло 49·4% продато као свеже млеко 39·8%.

Преглед обрта млекара г. М. ЈОВАНИЋА на Бањици.

1907	Примљено млека	Продато млека	Прерађено у масло	Добијено масла	Прерађено у павлаку (милерам)	Добијено павлаке (милерама)	Прерађено у обрст	Добијено обрста	Разно и растур
	Лит.	Лит.	Лит.	Кг	Лит	Лит.	Лит.	Лит.	Лит.
Јануар	27487	10103	14767	605·44	1622	243·30	935	94	60
Фебруар	27450	20211	14614	584·56	1635	245·25	926	93	64
Март	27456	10020	14831	593·24	1598	239	932	93	75
Април	26323	9572	14086	422·58	1617	242·55	984	95	68
Мај	20000	9109	8236	312·00	1601	235	987	94	70
Јуни	18320	8732	7182	258·65	1510	210	830	80	59
Јули	17900	7053	8604	309·00	1554	222	624	59	69
Август	17964	8025	7761	287·85	1507	212	590	56	81
Септембар	20321	9481	8516	332·00	1634	245	635	62	55
Октобар	29180	10321	16296	651·84	1701	256	815	82	47
Свега	232401	92627	114893	4353406	15979	2349110	8254	808	648

Изузетне прилике Београда и ванредно повољне цене нефалсификованог масла допуштају израду масла, али као што и ове цифре говоре, продаја сировог млека остаје, ако не најважнији, а оно врло важан посао млекарница у близини Београда.

Ради лакшег упоређења додајемо на крају и ове две таблице.

Релативна производња масла од укупне количине унетог млека	Прерађено у масло %	Продато као свеже млеко %
Жагубичка млекар. задруга	54.1	1.1
Ковиљачка „ „	27.1	31.4
Млекар. завод М. Николића	14.6	39.7
„ „ М. Јованића	49.4	39.8

Апсолутна производња масла	Укупна количина унетог млека	Млеко, прерађено у масло	Произведено масла
	Лит.	Лит.	Кг.
Жагубичка млек. задруга	за 12 м. 362075		852.790
Ковиљачка „ „	за 9. м. 15957		147.330
Млек. завод М. Николића	за 12 м. 90480		576.530
„ „ М. Јованића	за 10 м. 232401	114893	4353.406

Новембра 1907
у Београду

Прегледали млекаре:
А. Мијоковић
члан Срп. Пољоприв. Друштва
А. Г. Јовановић,
члан Срп. Пољоприв Друштва.

Искрице, пословице, изреке

Лењштина је сваки онај сељак који купује месо од касапина, да га у своме димњаку суши.

Пољска привреда има своју нарочиту технику — практику која истина није ништа друго но збир искустава здравог човечијег разума небројеног броја појединаца, али коју ће само онај умети достојно да цени ко себи да труда да се научи знати је и познавати је.
(проф. др. *Бакхаус-Кил*)

Што виша култура, тим поштовања достојнији бива рад.

Ваљано практично васпитање је основа будућности младог пољопривредника, научно познање онда ће му само уродити пуним плодом, ако је ону неопходно му потребну основу себи присвојио.
(проф. др. *Јулијус Кин-Хале*)

Где је господар кратковид, ту су млађи сасвим слепи.

Једно пољско добро може пре поднети рђавога газду, но рђаву послугу.

Господар ја, господар ти, ко ће нам онда обојици чизме чистити.

Понеки дође до свога хлеба, кад нема више ни једнога свога зуба.

Где многи вранци слећу, мало остаје мрва.

Најбоље је увек и најјевтиније.

Нека сваки почисти пред својим вратима, па ће цела улица бити чиста

Ко дубоко оре мора дубоко и ђубрити.

Питања и одговори

Жетелица за брдовита места

Питање. Молим вас будите добри известити ме, колико би коштало да добијем преко поште на доплату једну ручну жетелицу, коју би могао употребљавати у брдским пределима као што је код нас, јер бих исту купио ових дана, а у огласима, које сам читао, нема цене за оваке жетелице које би ја узео.

с поштовањем
Љуба Јовановић
из Градца

Одговор. У одговор на ваше питање дописницом од 15. ов. м-ца извештавамо вас, да не постоје жетелице за жито за ручни рад; има ручних косилица али за траву по парковима а не и за ливаду.

За брдски крај могли би међутим употребити комбиновану косилицу, која иначе служи за кошење ливада (а изгледа као она на стр. 89 приложног ценовника, сем што има још дрвена пера иза ножа); она је за сточну снагу, стаје 450 круна у Б.-Пешти, чему кад додате до 40 од сто на ажију, подвоз и царину добићете приближно вредност исте справе свде у Београду.

Она се разликује у раду од праве жетелице (на страни 84-87) што нема грабље за смахивање откоса у страну, но се то мора ручним радом вршити, грабљама збацивати откоси и што много ниже сече, жање, оставља крају стрњику.

Друштво може препоручити набавку ове справе, ако сте у могућности, с њоме можете себи своје жети а и другима у наплату таксе, тако, да вам се само једне родне године може исплатити набавка исте справе.

БЕЛЕШКЕ

Најпростији начин истраживања садржине креча у земљи. — Мацони препоручује овај најпростији начин за то, који је доста тачан и који доста добро одговара потреби виноградској, као и за остале пољопривредне сврхе:

Ваља узети стаклениицу од 150 куб. см. садржине, у њу насути 20 $см^3$ (куб. сантимет.) солне киселине (за земље праве кречуље 30 $см^3$) па измерити; за тим мало по мало ваља усути 10 грама ситне земље. Пошто сва угљена киселина излапи и више не шуми у стаклениици, треба поново измерити; нађени број треба онда помножити са 2·272 и онда ће се добити садржина креча у земљи.

Сушен кромпир за храну и за индустријске циљеве. — У индустријским земљама у којима је гајење кромпира у великим размерама раширено, не само за индустријске циљеве, но и за људску и за сточну храну, одавно се труде, да пронађу најбољи и најјевтиниј начин, да се кромпир садржином непромењен што дуже времена очува, не само да не пропадне од трулежи и проклијавања, него да се и веће количине једне добре и издашне бербе

могу оставити и очувати за намењене циљеве. Већ годинама се расписују врло велике награде за конструктере најбољих и најпрактичнијих сушница за кромпир. И већ постоје многи награђени начини сушења кромпира и многе сушнице и ако још није могла бити пронађена таква, која би потпуно одговарала свима условима једне идеалне сушнице кромпира. У последње доба сушен кромпир сем за индустријске циљеве, почели су с врло добрим успехом употребљавати у Немачкој за храну стоке. И говеда и коњи радо једу такав кромпир, а краве веле да дају више и бољег млека.

Прост начин да се распозна кувано млеко од некуваног. — Луј Гоше, учитељ апотекарске велике школе у Монпељеу, бавио се тиме, да пронађе какво бојило, којим би се могло распознати кувано млеко од некуваног. За тај циљ употребљавао је хематејин, који је повољне резултате дао. Раствори се у 100 делова дистилисане воде 1 део хематејина и онда се кане 10 капи тога раствора у 20 ссм. некуваног и толико исто у 20 ссм. млека куваног на 97⁰ целз. при чему се млеко промућка. После неколико секунада боја је у куваном млеку ишчезла, докле у некуваном млеку задржи своју ружичасту боју. У куваном млеку боја ишчезава при овом поступку чак и 24 сата по кувању, што је за практику од врло велике важности. С друге стране некувано млеко задржи своју боју 24 сата и дуже, докле бојило (хематејин) не буде уништено све већим развијањем бактерија. Већа или мања брзина с којом бива губљење боје у млеку, које је загревано у отвореним судовима, зависи од степена топлоте до које је загрејано. У млеку које је четврт сата загревано на 70⁰ топлоте (пастеризирано млеко) боја полагано избледи, докле после 10 минути сасвим не ишчили. Али од 80⁰ боја скоро тренутно ишчили. Кад се млеко пола сата кува у затвореноме суду на 100⁰ целз. оно задржи боју, али ова приметно избледи; исто тако боја остаје и у млеку стерилисаном на 110⁰ целз. али често наступи жута боја. Ови резултати били су постигнути с чистим хематејином од Гиблера. Бојило мало хоће да ослаби, кад се изложи ваздуху. Зато ако се жели јасна реакција, мора раствор бити свеж.

Овчји обад. Овчји обад мала је жућкасто-сива, 10-12 м.м. дугачка мушица. Она борави у пукотинама стајских дуварова, у жбуњу и покрај шума, а роји се само при сувом, топлом времену, особито у подне и то од половине месеца маја па до октобра. Оплођене женке потраже стада оваца и полажу живе ларве (упљувке) у ноздрве оваца. Ове ларве завуку се затим у носне дупље и населе се постепено у чеоним дупљама, у дупљама горње вилице и корена рогова. Овде остану до 9 месеци за које се време потпуно развију, те изазивљу запаљење мозга и можданих опна. Ако овце раније не угину, то их у мају и јулу месецу идуће године кихањем избаце. У земљи преобразе се за 24 часова у нимфе, т.ј. учауре се. После 6-7 недеља развију се из ових нимфа нове мушице, нов обад.

Ларве овчијег обада разне су величине, према томе у којем се стадију развића налазе. Њихова величина креће се између 20—30 м.м. Тело њихово је дугуљасто — овално и има 10-11 прстенова. Најмлађе ларве биле су и прозрачне, старе пак жућкасто — беле и имају две усне кукице.

Први знаци болести показују се већ почетком месеца фебруара, а још значајније у марту и мају месецу, и састоје се с почетка у водљикавом, доцније у слузастом изливу из носа. Овце почну чешће кихати и избацивати нешто слуза, тресу главом, трљају нос о разне предмете и о ноге, с времена на време врте главу час на једну, час на другу страну, никад међутим не врте се целим телом као код брљивости. Поред тога почну и слабије да једу. стоје с погнутом главом, падају и у несвестицу, дижу у ходу предње ноге више но обично, а задњим трупом посрћу, омршаве с временом видљиво, добију болове, шкрипе зубима, превртају очима, ослабе све више и више, леже много и угину најзад.

Да би се спречило даље насељавање ларви и да би се оне из носних и чеоних дупља истерале, препоручују неки, да се овцама у нос удува нешто бурмута или прашка од чемерике. То може имати користи, у неколико, само с почетка, при усељавању лабви. Доцније могу ларве само на вештачки начин да се изваде, ако се чеоне дупље отворе или рогови одсеку. Ову операцију може са сигурношћу извршити само марвени лекар. Али пошто и она нема увек потпуног успеха, то је најбоље, да се болесни брави што пре покољу. Месо њихово и остали делови могу да се употребе; поништити треба само главу.

Од обада можемо овце сачувати, ако избегавамо попаше покрај шума где има много жбуња, нарочито за време летњих врућина, када се ове мушице роје. Сем тога могу се овцама ноздрве намазати катраном, креолином и т. д. Испале ларве ваља покупити и поништити.

Р.

Катар и запаљење гуше код пернате живине (мека гуша). Катару гуше има разних узрока. У гуши се храна слузом добро накваси и омекша. Тиме постане лакше сварљива. Ако се храна сувише дуго задржава у гуши, то ослаби њена слузокожа, која онда не лучи довољно слуза. Услед тога храна се почне распадати и катар је готов. Катар гуше производи и покварена и надимајућа храна, даље, претовареност гуше несварљивим материјама (песком, камењем) и паразити Spiroptera nasuta, Filaria uncinata, Trichosoma contortum, Oidium albicans) што се угњезде у слузокожу гуше. Јаки интезивни катари, или боље рећи запаљења гуше, образују се при тровању пернате живине фосфором, арсеником, препаратима живе и т, д.

Први су знаци болести: немање апетита, опружање врата и тешко гутање. Ако оболело грло боље прегледамо, наћићемо, да је гуша отечена, мека, еластична и осетљива при додиру. Овај оток образује се или услед претоварености гуше меком храном, или услед нагомилавања гасова у гуши што се развијају при распадању хране. Оболела грла често повраћају течну садржину гуше. И при притиску на гушу излази на уста ова течност и смрдљиви гасови што се у гуши образовали. Болесници ослабе због немања апетита, малакшу јако и угину најзад.

Лечење ове болести састоји се у главноме у масажи гуше, којом можемо гушу испразнити. При масирању ваља да је глава дотичног грла на ниже обрнута. Ако има у гуши гасова нагомиланих, онда је овај посао још лакши. Масажа (гњечење) мора да се изврши опрезно и на благ начин и то 3-4 пута дневно по 5—10 минута. Масажом изазивље се јача циркулација крви у слузокожи гуше и услед тога и јаче лучење слуза. Све то чини да се гуша лакше испразни и да се болест излечи. Да би се спречило образовање гасова и ублажило запаљење, ваља давати болесницима 2% раствор борне киселине; 2% растворе зелене галице или стипсу, танин у течности, по неколико кашика дневно. Ако све то не помаже, онда се гуша мора путем операције испразнити, а ову операцију ваља по могућству поверити марвеном лекару.

Р.

Глисте код пернате живине. — Код пернате живине налазе се ове глисте: Heterakis inflexa, жућкаста, искривљена глиста. Мужјак 3—8 м.м. женка 7—12 м.м. дугачка, живи у танком цреву кокошију и ћурака 2. Heterakis papillosa, танка, на обема крајевима зашиљаста глиста. Мужјак 7 м.м., женка 10—12 м.м. дугачка. Живи у слепом цреву кокошију, ћурака и паунова. 3. Heterakis maculosa, бела, прозрачна глиста. Мужјак 16—20 м.м., женка 20—34 м.м.

дугачка. Живи у цревима голубова. То су најчешће глисте пернате живине. Ређе се налазе: Heterakis dispar код гусака, Heterakis differens код кокошију у задњем делу црева, Ascaris crassa код пловака и Heterakis perspicillum код кокошију и голубова.

Најопаснија глиста је Heterakis maculosa, која немилице сатире голубове, проузрокујући запаљење црева. Често се налази до 500 комада ових глиста у цревима голубова.

Код кокошију изазивље Heterakis inflexa тешка побољевања, а под овим знацима: Кокоши добију проливе, постану уморне и дремљиве, омршаве постепено све више и више, спусте крила, накостреше се и перје им почне испадати.

Против глиста код пернате живине препоручује се поглавито арека у виду пилула и то: кокошима 3.0 гр., а голубовима 1.0 гр.

Ради предохране треба оболела грла одвојити и њихову риткаљину поништити.

ГЛАСНИК

Потреба коња за енглеску војску. — На једном састанку у Royal United Service Justitut, саветовали су се о томе, на који би се начин могла енглеска војска у већој мери снабдевати коњима из саме Вел. Британске. Чињеница да се по попису министарства земљорадње 1907 ождребило за 10.000 ждребади мање но предходне године, изазвала је велику забринутост, тако да су већ јесенас у изглед стављена средства за потпомагање коњарства. Пре свега ствар лежи у томе, да се одгајивачи упознаду стим, коју врсту коња војна управа жели имати, да му се помогне да дође до подеснога запатног материјала и да му се најзад ремонти откупљују по што повољнију цену. У том погледу досада је врло мало учињено.

Заступник ратног министра пуковник Гранет учинио је том приликом интересантна саопштења о потреби војске у коњима. Војска потребује за мобилисање свију трупа у земљи и у колонијама 173.000 коња и 59.000 јахаћих коња. При том морају се одмах побринути у исто доба и за резерву 10%, те да се накнаде губитци при транспорту сувим и водом итд. На основу искустава у јужно — афричком рату свака бојна јединица морала се после 6 месеца снабдевати с новим бројним стањем коња. На крају једне ратне године према томе земљи се одузме око 330.000 коња и међу њима 180.000 јахаћих коња. Број подобних коња за војну и ратну службу може износити око 1·25 милијуна грла, али од тог броја само 150.000 ваљају за јахаће трупе т.ј. за коњицу. То би било дакле мање но што требају за једну ратну годину. Што је најстрашније, опадање броја ждребади бива баш код оних сојева, који су за коњицу најподобнији. У току расправе на овом састанку пребацивало се енглеским одгајивачима, што они коње гаје само за изложбе, којом приликом награђују само извесне типске обележаје и екстеријер, а врло се мало полаже на корисне особине. Коњ добар за употребу данас је само производ случаја, што се и на томе огледа, што се мора 90% коња за омнибусе увозити са стране, јер се више не одржава за то потребан сој коња. Мора се набавити један број подесних пастува и одгајивачима показати тип коња који треба да гаји. Влада не треба да остави све добровољној организацији и приватној иницијативи, него мора предњачити поуком и пре свега у довољној се мери финансијски ствари прихватити.

Енглеска најчувенија земља у коњарству, једностраним одгајањем коња за трку, одгајењем пунокрвних и благородних, скупоцених коња, спала је на иностранство за потребу своју у коњима за привредне циљеве, за војну и осталу употребу и службу.

Француско виноградарство. — По статистичким подацима Француска има под виноградима 1,700.000 хектара који призводе просечно 40 хектолитара вина по хектару. У округу Херолту као и источним Пиринејима виногради су најродњији и родили су просечно по 74 хектолитара на хектар Затим у округу Оду родили су по 69 хектолитара по хектару.

Виноградарство у Немачкој. — 1907 било је у Немачкој под лозом 118.575 хектара, докле 1906 г. 120.200; значи виноградарство у Немачкој почело је помало опадати.

Vicia villosa. — Како је ове године врло велика тражња семена овог пићног усева у околини Београда за овогодишње, јесење сејање, то се умољавају сви они државни заводи који су га добили лањске и ове године за сејање, па или га нису посејали, или су га посејали и семе извели, по постојећем распису министровом, да јаве Српском Пољопривредном Друштву: коју му количину истог семена могу ставити на расположење и по коју цену.

Преудешена босанска пушница. — Нашим стручњацима и члановима који се интересују за воћарство а немају прилике да редовно прате садржину оволиког броја стручних листова на српском, хрватском, бугарском, словеначком, чешком, руском, немачком, француском и талијанском језику, каквим уредништво „Тежака« располаже, скрећемо пажњу, да је у „Босанско Херцеговачком Тежаку« у бр. 6 од ов. год. изишао и чланак под горњим насловом, с цртежима од привр. саветника Хавелке, по свој прилици и њеног конструктера, који износи као одлуке те преудешене сушнице; што се може ложити сваким дрветом, што је трајна и не треба се бојати ватре, и што се помоћу одушака спречава цурење сока. И узгред истиче потребу и важност, да се увек суши на двојим или више ћеса, него што их одједном може у собицу стати. На послетку вели, како је већ више таквих пушница сграђено у Аустро-Угарској, па како се за њу и из Немачке распитују.

Царински сукоб између Швајцарске и Немачке.... због брашна. Швајцарска је тражила од Немачке да укине прекомерно повлашћивање извоза немачкога брашна № 0. постојећим системом увозних пријавница, пошто то ништа друго не значи но прикривену извозну премију и најосетљивије погађа опстанак швајцарскога млинарства. Услед тога а и због неких других жалби, састала се крајем маја једна швајцарско-немачка царинска конференција, на којој су немачки изасланици порицали постојање прикривене премије на извоз брашна № 0 а швајцарски су изасланици тврдили: да се то јасно види из сопствених рачуна млива немачких млинара.. Изгледа да је Швајцарска вољна загазити и у царински рат с Немачком, да спасе своје угрожено млинарство. То мисле да им је тим лакше, што Швајцарска из Немачке увози робе за 130 мил. динара више но што извози; даље се удара гласом на то, што Немачка за љубав својих 15—20 великих млинова у овој прилици очигледну неправду хоће да протури силом свога надмоћија и да просто Швајцарску присили да може чинити што јој је воља. Међу тим питање о брашну то је толико важно друштвено питање у Швајцарској, да социјалисте најозбиљније раде на томе, да држава монополише житну трговину и индустрију брашна, како би се народ под повољним условима исхрањивао.

Са курса за одгајивање жита на контролној станици семена у Бечу. Као што је „Тежак« већ јавио, одржан је овај курс од 25—29 маја ов: г. у Бечу, под руководством старешине одељења за одгајивање усева инспектора Густава Помера. На курсу је било 23 слушаоца. Пошто је дворски саветник др. од Вајнцирл поздравио присутне и изложио задатак курса, као и циљеве одгајивања жита, отпочета су предавања. Како руковођа курса Помер, тако и његов помоћник и сарадник Е. Фрајдл, умели су делом тешку материју толико интересантном да учине, да су до краја курса умели да одрже у напрегнутој пажњи све слушаоце и посетиоце курса. Циљ курса постигнут је у сваком погледу. У курсистима умели су створити за одгајивање жита одушевљене поборнике, пионере за напредак једнога посла који је у Аустро-Угарској досад тек био у повоју.. Томе су допринели практични успеси, постигнути излазима у Мелк и Лоосдорф, где одгајање жита стоји на високом степену развића, који су слушаоцима курса могли да се покажу. Већ на имању у Мелку могли су се чудити великој разлици између првобитних

земаљских сорти и из њих у чистој линији одгајених благородних сората ражи, али у Лоосдорфу одгајачки успеси падали су још више у очи. Имање у Лоосдорфу припада грофу Пијатију и њиме руководи директор Шрајфогел, који је успео кроз 20 година неуморнога рада, да од тог добра створи право угледно добро, какво се тешко може наћи. На орницама које су пређе биле делом мочари налазају се јечмишта, пшеничишта и овсишта, толико изврсна и изједначена, како се могу постићи само као плод дугогодишњег, циљу свесног одгајачког стварања и труда. На целом путу од одгајилишта кроз одгајачко и огледно поље за размножавање, па до великих поља за производњу семена, свуда се види и осећа искусна рука одгајачева који је наоружан великом проницавошћу и оштротом погледа и обилним знањем, опробао, испитао и средио првобитне земаљске сорте, па је све што није вредело излучио и одбацио, а само најбоље задржао и даље одгајивао. Добро обучен персонал ради у одлично уређеном лобораторијуму и издваја производ одгајивалишта, на практично удешеној вејалици с дизачем и са чистилицом, где се одабира оно што је у најбољем најбоље за семе; међу тим све је мудро смишљено и предвиђено, да се не може погрешити и помешати, семе разних сората жита смештено једно до другог. Једном речи и у Мелку и у Лоосдорфу постоје заводи за одгајање семена који могу послужити за углед за стварање нових завода и који се могу подичити и пред најбољим старијим страним заводима те врсте. На граф Пијатијевом имању у Мелку уведено је од скора и облагорођавање семена сточне репе и црвене детелине.

Пажња привредницима. Обраћамо пажњу привредницима, нарочито из округа моравског, на оглас Српске фабрике стакла у Параћину који доносимо у данашњем броју „Тежака".

Нарочито упозорујемо државне економе и школоване пољопривреднике да о овоме обавесте своје мештане, који овом приликом могу искористити куд и камо повољнију цену слами, него обично што се продаје.

КЊИЖЕВНОСТ

Нове књиге

Привреда лист за живинарство и пчеларство, под власништвом и уредништвом Алексе — Аце — Живановића изашао је број 5 (за мај) с овом садржином:

Живинарство: — Орпингтонка (са сликом) — Подизање и уређење живинарника (свршетак) — Повећати несиво у кокошију — *Белешке*: Црне Вијондатке — *Новости*: Утакмица у несиву јаја у Енглеској.

Пчеларство: — Ханеманова решетка у полошци кошници (са сликама) — Берба меда — Вредност вештачке воштине — Из пчелијег живота — *Белешке*: Лечење ревматизма пчелиним убодом — Замењивање матица — Нове нормалне размере за кошнице — *Новости*: Државна помоћ изложбама Срп. Пољопр. Друштва — *Питања и одговори*: Медоносност појединих биљака — Позив конгреса српских и хрватских пчелара у Хрватској и Славонији.

Лист излази месечно, на два табака; стаје на годину за Србију 6 динара, а за иностраиство 8 франака.

Број 6 за јуни дат је у штампу.

На знање

Уредништвима листова којима се „Тежак" у замену шиље = Пошто нарочито листови из иностранства којима се „Тежак" у замену шиље, у последње доба врло неуредно долазе, или никако и не долазе, а „Тежак" морају уредно добијати, то им се јавља, *да ћемо од идућег броја обуставити шиљење нашег листа свима уредништвима чије листове не добијамо уредно*... нека знају да је то једини узрок овом обустављању нашега листа.

Бр. 2. ЦЕНОВНИК

Пчеларског прибора и справа, која се могу добити са стоваришта Српског Пољопривредног Друштва, а по ниже изложеној цени:

	динара
1. Кошница полошка мод. А. Ж., са 16 оквира дупли дувари	13·—
2. Кошница полошка мод. А. Ж., са 20 оквира, 2 лета и са матичним браником (Ханемановом решетком), дупли дувари	14·—
3. Пчеларска капа	2·—
4. Аутоматска Лајансова дувљака, за кађење 20 минути	11 50
5. Пчеларски мех обичан	5·—
6. Цедница за мед (сито и левак)	5·—
7. Цедница за восак најпростија	4·—
8. Кантица за заливање саћа, с топионицом, сацаком и стакленом лампицом за шпиритус	4·—
9. Лампица за саће (ручна)	2·70
10. Ројњача за заклапање и за мотку	5·70
11. Кеса за хватање роја (намешта се о кошницу)	3·70
12. Трутоловка	3·50
13. Дугачки чистач (за подњачу)	1·50
14. Кратки чистач (за дуварове)	1·50
15. Чистач са ножем и куком	1·50
16 Чисгач са лопатастим ножем и куком	2·—
17. Нож за одклапање ћелија	1.—
18. Гребло за одклапање саћа	2.—
19. Дрљача за одклапање саћа	1.30
20. Четка од челичних жица за одклапање саћа	4.—
21. Кавез за затварање матица	0.30
22. Кавез за хватање матице	1.20
23. Изгон пчелији из медишта	0.85
24. Нож за подрезивање вршкара	1·50
25. Вештачка воштина (сатна основа) 1 кг.	6.80
26. Преса за ливење вештачког сата — без прибора, са ивицом поцинкованом	40·—
27. Преса за ливење вештачког сата без прибора с ивицом од аламиниума	50·—
28. Истресалица (центрифуга) за мед, за 4 оквира 20:40 см. од јаког лима, особито добре израде	42·—
29. Матични браник (Ханеманова решетка) у таблама од $^1/_2$ мет. ширине и 2 метра дужине(1 m²).	12·—

Пресе се могу добити и са целокупним прибором (треба питати за цену), као огњиштем, судом за топљење воска, шедилом, кутлачом, четком за прање пресе, ножем за искрајање ливеног сата итд.

Бр. 3. ЦЕНОВНИК

Разних потреба и прибора за пољопривреднике са стоваришта Пољоприв. Друштва и његових Подружина.

	динара
Плави (кисели, сињи) *камен* испитан, чистоте 98—99 %, против перонспоре и осталих болести, као и гари на житу, бурад од нето кл. 250, бруто 260 и на мање 1 кл. по	0.75
Рафија мадагаскарска, особито чиста, жилава и јака, у плетеницама и балама (највише до 100 кг. нето), 1 кг. по	0.75
Сумпор у прашку (сублимат) најчистији за запрашивање винове лозе од плесни (пепелнице) и црњевине, 1 кг.	0.40
Прскалица „Крајина" наново опробана комисијски и под гаранцијом 1 комад по	32.50
Сав прибор за прскалице (прева и плоче од гуме сисак с пужићем итд.) може се добити увек обашка.	
Запрашивач за запрашивање сумпором 1 ком. по.	9.—
Бодљикаве жице за ограде, каљене и поцинковане, с 4 кратке безопасне бодље у котурима од по 25 кг. (преко 200 м. дужине) 100 кг. по	52·—

Глатке жице за лозу — шпалире — нарочито двогубо каљене да су витке а жилаве (око 3500 до 3800 м.) 100 кг. . . . . динара 55. —

Брдски плуг „*Балканац*“ — обртач с точком . . 39. —

Мухар за пићу и за сено и за сушно лето, као и за доцније сејање (на 1 х-а треба семена 30-40 кг.) 100 кг. . . . . 30. —

Ручна сејалица америкаиска, за сетву ошашке ситнијих и крупнијих семена, 1 комад . . . . . 30. —

ОГЛАС

Српској фабрици стакла у Параћину потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином невршена већ руком трешена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Примаће се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска фабрика стакла

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ има већи број чистокрвних кокошака расе „*Мехелнске*“, од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу. 11—20

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА И КОМЕ ТРЕБА, ИМАМ на продају *две жетелице половне* добро очуване *систем Мас-Cormic* за цену потписатом изволте се обратити.

Ниш
2 - 3

Гаврило Јовановић
трговац

ОБЗНАНА

— Државним економима обраћа се пажња, да је време набавци и да се приближује време засевању:

Зимске олајне репице (за догодишњи усев) и

репе угарњаче (за обезбеђење овогодишње зимнице стоци) која се сеје у угаре, чим се дигну раностаси усеви и која стиже још ове године;

па нека се потруде, да обавесте земљораднике у својој околини, да се у свом интересу прихвате увођења ових усева.

И једног и другог семена има у довољној количини.

Зимска репица изузетно, у циљу распростирања њеног гајења даваће се 100 кг. по 20 динара.

Српско Пољопривредно Друштво

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2·50 динара (2·50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 25 броја „Тежака“: — *Чланци*: — † Др. Милован Спасић оснивач, први и дугогодишњи председник Српског Пољопривредног Друштва. — Вршидба. — Побацивање код стоке, — Извештај о прегледу млекара — Искрице, пословице, изреке. — Питања и одговори — Белешке. — Књижевност. — Ценовник. — Огласи. — Обзнана.

Штампарија „Србија“ Мих. Јовановића и Комп. — Београд.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ
Српском Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. Чланови помагачи, чланови свих друштвених подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на год. 8 фран. или 4 фор. аустр. вр., но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво
Председник *ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ*

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 26. НЕДЕЉА 29 ЈУНА 1908 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXIX.

УСЕВИ ЧИЈЕ УВОЂЕЊЕ, БИЛО ЗА ПРОБУ У МАЛОМЕ, или за гајење у велико, потпомагати треба

(*Овас озимац — Мађава граорица — Олајна репица*)

Одгајивање семена у државама које много полажу и које много троше на пољопривредне огледне станице, узело је велики полет и постигло је већ велике практичне резултате. Пољопривредна наука предњачила је овде практики и постала њена водиља. Огледи с воденим растворима, са гајењем у лонцима и саксијама, испитивање усева по појединачним особинама, истраживање закона наслеђа и у биљном свету, упознавање врло велике важности укрштања и мелезања (хибридације) у стварању и одгајању нових сората, једном речи рад на одгајивању то јест облагорођавању и усавршавању семена од усева, у хемијско-физиолошким лабораторијама и на огледним пољима и станицама, у последње доба отворио је нов пространо кругозор у пољопривредној техници и служећи се начелима и законима сточарства, успео је, да подигне ратарство, уопште културу биља и рашћа, на такву висину, да радови на сточарству, остају далеко иза одгајивачких успеха у одгајивању усева.

У нас и у том погледу, као и у многом другом, Србија као првенствено пољопривредна држава, неће и не може доћи тако скоро до сазнања, да у борби са светском утакмицом, и она мора поћи трагом напреднијих држава, у производњи, подижући пољску привреду и бригу за њено снажење и унапређење на степен првих и главних државних потреба, а нарочито уносећи што више и што стварнијег пољопривредног знања у масу наших пољопривредника и стварајући што више примера и угледа за напреднији рад и привреду.

Од толиких важних и успешних огледа који су светској пољској привреди на пољу одгајивања семена и усевских сората дали боље и приходније, одгајене и устаљене усеве, овом приликом, желим укратко да споменем и истакнем само два-три. Један од тих усева, олајна репица, почео се последњих година с успехом гајити у нас у већим размерама, нарочито у округу смедеревском (где је постала тржишна роба) и у округу подринском. Друга два од тих усева о којима овом приликом желим проговорити коју реч, у нас су у маломе опробана, а заслужују, да се опробају — у већој мери и на више страна, како би се и у нас њихово гајење одомаћити могло. То су једна стрнина — овас озимац — и један пићни усев — мађава граорица (*Vicia villosa*). —

Овас озимац, сеје се одавна како у јужној, тако и у северној Француској, а у Немачкој данас тек чине с њиме огледе и труде се, да одгаје сорте које ће преко зиме издржати нарочито на голомразици, да не пропадну, но да се одрже и да ни у колико не подбаце у приносима својим. За њих је то питање од врло велике важности стога, што у њиховом суровијем поднебљу, где пролеће настаје доцкан и где је лето краткотрајно, остаје врло мало времена за обраду земље, сетву овса и његово стасавање, нарочито познијих, махом и приноснијих сората, спрам ранијих, — па и оне често тамо не могу да благовремено дозру и развију се.

Али и за нас је од врло велике важности имати овас озимац који ће посејан пре зиме, убокорити се до зиме и до године рано стасати, за жетву већ у месецу јуну. Не само за суровије и ладније положаје и планинско поднебље, већ и за блажија, жупнија места. Не само да је то важно стога што добијамо у овсу озимцу једну нову изврсну врсту овса за тржиште, већ што засејавањем овса у јесен добијамо више поуздања, да ће нам овас који потребује више дана за своје стасавање но четвороредi јечам, имати довољно влаге, пре но што суше наступе, те да редовно и правилно сазрети може.

Као што знамо највише се за трговину тражи и цени овас с једрим и пуним зрном, белом и танком кратком плевицом, много мање онај с дугачким

жутим плевицама, а наше досадашње тржиште — аустро-угарско, односно немачко најмање траже и цене мрки и црни овас.

У нас су чињене пробе са црним овсом озимцем набављеним из северне Француске који је сејао код нас г. Милан Јованић на Бањици. И као што је то и иначе и на другим местима и на овсовима јарицима посматрано тако је и овде црни овас пренет из севернијих крајева у нашу блажију климу, преобратио се у мрки овас са отвореније боје плевицама, ма да не знамо дали хоће и голи, да добије осје.

Ако умотримо неке важне особине које овас одликују од осталих жита, а нарочито од јечма, онда тек можемо схватити потпуно колика је добит по пољску привреду уопште, што се с толико успеха порадило да се одгаје и овсеви озимци. На првом месту ваља имати на уму, да су границе за обделавање овса далеко уже повучене но за јечам, не само да овас не иде онако високо на север докле може ићи јечам, и ако може поднети и суровију и влажнију климу, но због дужег потребног му времена за стасавање, у јужнијим пределима и на сушнијим годинама, као код нас, овас пати и хоће да омане, што нема на расположењу потребну му количину влаге. Како му драго овсу је потребно сем влаге увек у право време, и сума топлоте од 2340—2730 степени Целз. Што се земље тиче овас мање-више успева на свима врстама земаља, од пескуше до глинуше, јер се он бокори и жиле пушта, али он је добар и за преоране ледине, ливаде, уопште за крчевине и новине.

У нас не само да се много грешило до сада, што се није ни најмање мотрило на избор добрих сората овса, на мењање изрођеног и ситног, јако штурог семена, већ и што се за овас нигде не оре пред зиму, па да се у пролеће само подрља, овас посеје и повлачи, као што он изискује и као што би морало бити у нашем сушнијем клима ту. Но још једна велика грешка чињена је у гајењу овса. И ако пословица вели да овас говори: — „баци ме у блато, родићу ти злато,“ овас се у нас нарочито на тежим земљама, доцкан сеје, јер није могуће због доста доцног пресушивања земље с пролећа, орати, пошто за овас ретко ко да оре у јесен, те да се у земљи накупи и очува довољно зимске влаге.

Због тих околности и у нас добијају велики значај огледи са сејањем озимца овса, са његових изврсних особина и требало би настати, да се ови огледи на све стране изврше и да се за пробе набаве и остале сорте озимца овса, а не само црне или мрке.

Нема сумње, да ће овсеви гајени у севернијим земљама од нас, у правцу што веће издржљивости од промрзњивања, у нас бити врло лако прилагођени и онда ће увођење озимаца овсова и у наш плодоред бити само питање времена. Све оно у чему је у нас при обделавању овса грешено, а због чега је он и у нас често подбацивао у приносу и омануо с родом, бива на пречац пресечено и одстрањено увођењем гајења овса озимца. у место досада овса — јарика. Нити ће се грешити у обради земље, нити ће усев страдати са немања довољне влаге а и приноси морају бити и већи и поузданији.

У нас је овас озимац, на Бањици посејан доста позно, а стасао је врло рано, већ у првој полозини месеца јуна. И докле му је зрно било наједрало и стасало за жетву, дотле је слама остала још зеленикава, што јој даје особито драгоцену вредност за полагање стоци, јер остаје храњивија и сочнија.

Истина лањска зима била је прилично повољна: није била без снега и није било крављења и стезања и да су голомразице дуго трајале и мокру земљу на једном испијале.

При сејању овса озимца главно је, да он дође у орање што пре пред зиму: најдаље у другој половини месеца августа, те да се до зиме добро убокорити може. И да се не сеје одвећ густо, на јаким земљама, да не би испао одвећ загушен и бујан или управо буав, а слабо осветљен. Најбоља је,

ПОДЛИСТАК

ИЗВЕШТАЈ СА РАЈНЕ (Горња Немачка)

Ради праксе око неге вина прошле године провео сам 5 месеци на Рајни у варошици Елтвилу, у једном друштвеном подруму. Неоспорна је истина, да се за овако кратко време не може стећи Бог зна какво искуство, али ипак налазим за потребно да и ово мало стечено знање предам јавности, ради заинтересованих.

Свој извештај поделићу у два дела:

I Подрум и рад у њему

и II Рајински виногради.

I. Подрум

Подрум је друштвена заједница и сва се вина доносе у подрум тек онда, кад су у реонским подрумима остала пуну годину одмах по прављењу. Дакле, на Рајни ни један сопственик винограда нема свога подрума, већ у селу или вароши постоји мањи, такође друштвени подрум, за смештај и прераду свеколиког грожђа у околини. Пошто у таквим подрумима остану вина пуну годину, преносе се у овај централни подрум, одакле се после продају већином у флашама, а ређе у мањим бурадима.

Подрумско особље сачињавају седам лица: један директор, три старија чиновника, од њих је један адвокат; једног књиговођа, и два млађа писара. Посао је тако разгранат, да сво особље има увек пуне руке посла. Поруџбине свакодневно долазе из целе Немачке, па и из других земаља. Подрум има и своје филијале у већим варошима: Берлину, Штутгарту и др. Има дана када се експедиција врши вагонима, а већ у мањим количинама врши се непрекидно. Подрум има своја коњска кола, која свакодневно врше пренос вина до жељезничке станице.

У подруму раде редовно (сем празника) 10—15 извежбаних радника, са подрумаром. Њиова је надница 3, 4 и 5 марака, а подрумар има сталну плату, од 200 марака месечно.

Вина у подруму има око $1^1/_2$ милиун литара. Сва вина смештена су у три подземна спрата. Послови у подруму, врше се већином електричном снагом, а и они су врло разгранати као: прање флаша, леплење етикета на флашама и изношење буради и флаша (ауфцугом) итд. Тако се сви послови врше, већином, помоћу машина.

Следећа таблица показаће неколико врсти вина по годинама старости и одговарајућим ценама.

Поред именованих врста вина у предњој таблици има још много других, са већим и мањим ценама. Из ове таблице види се да су вина, подељена у сорте по местима, на којима су виногради засађени а не по сортама грожђа као у нас.

наравно врстачна сетва, јер и ако се озимци увек гушће сеју и обилатије семе баца, с погледом на штету од мразева, опет не треба ни у томе претеривати.

Сем те две врло важне тачке при гајењу овса озимца т. ј. што ранија сетва и умерена количина семена, важно је, као и за сва остала озима жита која хоће да измрзну, да од мразева страдају, да орање и ако треба да је што боље поорано и припремљено, не буде сувише уситњено. Нарочито ваљак не треба употребљавати. Сем ако су грудве толико грдне и у толикој мери, да семе нићи не би могло! Врло је важно да по засејаном орању остане што већи број ситнијих — у разној виличини — грудава и грудвица, јер рапаво орање најбоље очува и одржи, заштити младе озимне усеве и од студених ветрова и од мразева и голомразица.

И кад у фебруару, на њиви с озимцем овсем, изгледа, да је не десеткован, но преполовљен или са свим сатрвен од мраза, а нарочито од позних мразева... ипак се он убокорен пре зиме, подигне, отргне и може леп жетвени принос да роди.

Овако још рано, благовремено, подсетисмо наше земљораднике, да учине за своју околину, пробу с овим усевом, да виде како ће он код њих успевати.

Мађава граорица, *пешчарка*, *дуњица*. (*Vicia villosa*) У овом усеву за пиљу као да смо ми у Србији, благодарећи огледима наших напреднијих пољопривредника, стекли једну врло важну нову тековину, у испомагању наших сточнијих домаћина против несташице у сточној храни.

Г. Милан Јованић на Баљици не може довољно да је се нахвали: он који је мање — више све пиљне усеве опробао, ретко да је ма с којим тако задовољан био као са мађавом граорицом.

Посејао ју је лањске године у новембру, тек му је 4 децембра стала ницати, изгледаше мрђава, никаква... докле не потеже у висину и не диже се као бујна гора. Отпоче је косити у половини априла: о. г. — први откос зелене пиће у опште: на 14 дана пре но први откос од луцерке!

Г. Јованић је својим сељацима продавао ову пиљну биљку на зелен, да је сами косе а сваки квадратни метар плаћали су му — 2·5 и 2 паре динарске, што је најбољи доказ обилатости њеног рода — откоса.

Мађава грзорица — то је у понеким крајевима коров, једногода или двогода биљка сејањем упитомљена и која је важна, за крајеве са мршавом лаком земљом, само ако земља није сасвим без креча, пошто ту успева исто толико сигурно као и остале биљке за пиљу и за песковите, слабе земље. Но она успева врло добро и на збијенијим земљама.

Биљка ова сматра се такође да збира из ваздуха азот и слаже у земљу, развија своју дугу стабљику као и многобројне осмопарне листиће који су јако мађави а носи гроздасте безбројне цветиће љубичасто-модре боје. Ако усев нађе себи притку на пр. влат од ражи онда порасте $1^1|_4$—$1^3|_4$ м. високо, развиће бива врло нагло а заметање семена обилато.

Најбоље је посејати је још у јесен и то у раж, најбоље рану иванјску раж; за себе је сејати није паметно, јер се врежа, па мора имати узашта да се пуже, да се развија и шири. У јесен избија једва из ражи, па и до године на пролеће једва се види што од усева, али од половине марта врло брзо избија и расте.

Сетва у пролеће у јару раж мање је поуздана сем да се доста рано докле је још влаге, предузме. У оретку осталу и измрзлу озимицу није рђаво усејати је, па само дрљачом затрпати, јер је влат озимице јачи но влат јарице.

Озими усев стиже до године рано за откос, јер граорица добро зиму издржи, па и голомразицу као и дубок снежни покров. Озими усев сигурнији је и даје већи принос.

На хектар ваља посејати 28 кгр. мађаве граорице и 95 кгр. ражи, али је боље узети нешто

Подрум је величанствена зграда, а његово уређење показује сву импозантност културне тековине. У подземним спратовима смештена су вина, на првом спрату над земљом су канцеларије и соба у којој се оцењују вина а на другом спрату је директоров стан.

Година	НАЗИВ ВИНА	Цена литру без флаше	
		мар.	фен.
1900	Erbaher Hanigberg	2	—
1897	Rauenthaler	2	—
1900	Frauenstein Marschal	2	10
1900	Rochüsberger	2	20
1900	Nidervalüter goldberg	2.	20
1897	Binger Meincerveg	2.	50
1900	Rüdeseimer	2.	50
1900	Hafenheimer Boss.	2.	50
1900	Rauefhaler	2.	50
1900	Eltoiller	2.	70
1900	Hidervalufer Riesling	2.	70

Година	НАЗИВ ВИНА	Цена литру без флаше	
		мар.	фен.
1900	Rüdesheimer	2.	70
1900	Kemfer berg	3.	—
1900	Rüdes. Bischofsberg	3.	—
1900	Kidricher Sandgrnbe	3.	70
1899	Rüdesheimer Berg	3.	70
1900	Rauenthaler Langenstik	4.	—
1900	Seharlaherberger	4.	50
1900	Rauenthaler Gehern	5.	—
1900	Rüdesheimer Plote	6.	—
1900	Kidriher Berg	7.	—
1900	Ri desheimer Berg	8.	—
1900	Rauenthaler Berg	10.	—
1900	Forster Riesling Ausbruch	12.	—

Прихода од вина, како веле њихови чиновници, може бити месечно око 10.000 марака.

Вина се по укусу и ароми битно разликују од наших у томе, што њихова вина већином имају у себи више вин

мало више граорице, јер купљено семе садржи више ражи, па може бити и с кукољом помешано. Више граорице узети не би било умесно, јер иначе смеса радо полеже. За *добивање семена* ваља посејати мало ређе, те да се уз раж добије више семена.

Најбоље је косити кад почне цветати, онда ни раж није одвећ тврда. Огледи су доказали да ова храна има велику хранљиву вредност.

Принос је раван по хектору 93 товара од приноса ливад. сена.

Но не сме се с ума сметути, да због маљавости стока је нерадије једе и да се мора благовремено косити, јер и иначе услед опоздале косидбе, хоће коров да набуја и да је загуши.

Олајна репица (*Brassica Napus oleifera*). Не мислим говорити о важности гајења овог усева који се отпочео све више у нас, у неким крајевима, уводити у плодоред. Ни о начину гајења овог усева. О томе је говорено много пута и опширно и поучно.

Олајна репица је усев за цеђење олаја. Репично семе садржи олаја и зејтина — до 42·5% више но сви остали усеви за добијање зејтина (једино палмова зрна садрже више, до 49·2%)... али семе од праве репице, од оне крупног семена тако зване „купусаре". Јер она друга: *ситна репица, сурепица*: *Brassica Rapa* има и ситније и подређеније семе, па и мању садржину зејтина у себи.

Стога желим, сад пред сејање *озимице репице*, да кажем неколико речи о знацима за разликовање или распознавање усева од обе ове врсте репице, од којих има и озимица и јарица.

Оне припадају круциферама (крсташицама), а поименце роду *Brassica* коме и купус припада. *Brassica Napus* има две подврсте: *B. N. oleifera* олајна репица и *B. N. rapifera* келераба (поврће) Оне се мало разликују у облику, у боји листова, као и у цвету.

Права крупна олајна репица (*B. N. oleifera*) разликује се од ситне репице или сурепице: сво лишће јој је једро-зелено (затвореније), са плавкастим прашком и глатко само први листови имају неколико маља које доцније ишчезну. Доњи листови су лирасти, горњи дугуљасто-зашиљасти, срцаста основа проширена, али мало обухвата стабљику. Цваст је у виду издуженога грозда, на коме затворени цветни пупољци стоје увек поврх отворених цветића, лиске цветне су бледо-жуте, а лиске од чашица полу-одвојене. Сем тога сасвим оштро се разликује права репица и тиме, што све прашне кесице још затворених цветних пупољака на њиховом вршку имају ситну мрко-црвену тачкицу која се голим оком видети може, а кад се цветићи расцветају те тачкице немају више. Развиће усева је масивније, семе је крупније, затвореније мрко и више зејтина има. *За то се и боље цени и плаћа.* Зато је и семе за сетву нарочито озимице скупо: 60—65 динара за 100 кг. прошле и ове године.

Ситна репица, сурепица и ако припада истој врсти — *Brassica* сасвим је нешто друго, она је већ *B Rapa*. Први листови су као трава зелени и маљави, лишће на стабљици модро-зелено и попрашено, доње лишће лирасто, а горње зашиљасто и обухвата стабљику. Цваст је с почетка *као клип ваљкаст* грозд, на коме цветни пупољци стоје испод расцветаних цветова, а цветне лиске су јако жуте, лиске чашице сасвим развраћене, на прашницама нема оних мрко црвених тачкица. Развиће усева је мање масивно, али и усев мање је пробирач и мање је осетљив. Семе му је ситно, црвенкасто-мрко и мање зејтињаво. Угарњача репа на пр. то је подврста сурепице.

Олајна репица је усев издашан и добро на цени. Увек се тражи. Највећа је брига... умотрити право време за жетву, јер за неколико сати може да презри и да зрно испадне, па да се има велики растур и штета.

Да би се подстакло гајење овог усева у нас, од неколико година на овамо набављају и Мини-

---

ске киселине, а мање шећера. Тако исто и по јачини. много су слабија од наших — са мање алкохола. Што се тиче, пак, чистоте и бистрине вина, она су ненадмашна. Вина су кристаласто бистра, а чим се примети ма и најмање мућење, одмах се предузима бистрење.

Бистрење вина

Бистрење се већином врши помоћу азбеста. На 200 литара вина меће се 800 гр. азбеста. Азбест се добро размути у једном буретy без једног данцета, па се онда помоћу пумпе, упумпа у филтрирапарат. Из апарата, који има веома честа сита, опет се помоћу пумпе истерује вино напоље у буре где је вино са азбестом помешано, и тако се врши пумпање све дотле, док вино не постане сасвим бистро. Кад се примети та бистрина вина, и вино из отвореног бурета буде упумпано у филтрир-апарат, онда се вино помоћу пумпе продужује црпети из бурета, у коме је вино мутно. Дакле, вино постаје потпуно бистро. Сита којих у филтрирапарату има 4 комада служе, да се азбест лазећи кроз сита и азбест, оставља талог и мутне делове и на њима задржи, а вино пролазећи кроз њих оставља талог и материје које производе мутноћу у вину, и постаје сасвим бистро. Апарат има манометар, и све дотле, докле манометар не почне да пада, вино је чисто, а чим се примети јачи притисак значи, да је се много талога на азбесту и ситима задржало, и неће више моћи да пречишћава вино, те с тога треба одмах престати са пумпањем. Сита се из апарата поваде и добро исперу. При прању се скида азбест рукама, који се сталожио и ухватио са обадве стране као хартија „пакпапир". Ова справа »филтрир-апарат« по њиховом казивању коште око 1400 марака, а дневно се може вина пречистити (избистрити) 1—3. хиљаде литара, са два добро извежбана раденика.

Удружењима, школама и у опште већим предузећима, која се баве винарством, овај филтрир-апарат преко је потребан. Њиме се лако рукује, много штеди у радној снази, и што је најглавније, може се употребити за бистрење скоро свију врста пића.[1]

На другом месту бистрење се врши. рибљом бешиком (Rusische Hausblase). Са два литра вина растопи се 100 гр. рибље бешике, па овако растопљена опет једном маломручном машином, добро измеље (уситни). Овако растопљена бешика од 1 или 2 водене чаше сипа се у 800—1000 литара вина. Тако исто, после уопште сваког претакања сипа се растопљена рибља бешика са пол водене чаше у буре, велико 6—800 литара.

Остала средства за бистрење као: беланце од јајета,

[1]) Адресу фабрике која израђује ове филтрир-апарате, радо ћу показати свакоме.

старство Народне Привреде и Српско Пољопривредно Друштво семе од праве, крупне репице, па га под што повољнијим условима дају нашим земљорадницима. *Лане у пола цене, а ове године испод трећине праве цене плаћене за ово семе.*

Ко год прочита ово неколико реди, нека се користи поуком из њих, па нека се благовремено за семе обрати . . . кајати се неће.

ЖЕТВАРИЦА и КОСИЛИЦА

Нема ваљда тога пољопривредника који не зна, од колике је важности, кад се стрмна жита на време пожњу и ливаде покосе, па и поред тога, често пута видимо, да се стрмнине жању презреле а траве косе прецветале и отврдле. При свем том, што сваки добро зна, да се одоцњеном жетвом губи како у погледу количине хране (јер су стрмнине на време несређене лакше а и из презрелог класја много зрневље испада), тако исто и каквоћа самога брашна опада — код стрмнина које се употребљавају за лебац. Брашно добивено од стрмнина на време сређених беље је и боље се меси, док међутим од презрелих стрмнина при млевењу добива се сразмерно много више мекиња, пошто је код таквог зрневља пуниja — дебља покожица, што ону белину зрна као кошуљица омотава и с тога у зрну има мање скроба. И најзад, да се неблаговременом косидбом добива по количини мање и по каквоћи много лошије сено, које стока чак и нерадо једе.

Као понајглавнији узроци одоцњивању жетве и косидбе ови су: немање довољно радних руку, пошто се породичке задруге с дана на дан све више распадају; непогодно време, које често отпочне баш онда, кад у пољу стасају стрмнине за жетву а траве стигну за косидбу; што је немогућно у свако доба наћи довољан број жетелаца и косача по томе, што се ови послови врше само по лепом времену, а кад се ово укаже, онда сваки гледа да нађе што више раденика, како би могао час пре своје ливаде и стрмнине да среди; и што су често наднице тако велике, да се просто не исплаћује узимати раденике за ову сврху, јер би се овима знатно умањили приходи од летине.

Да би се избегле напред поменуте тешкоће бар у неколико, ваљало би, да ручну радну снагу заменимо машинском, пошто је она поред осталих добрих страна и јевтинија. У овоме циљу требало би да набавимо жетварицу и косилицу, којима ћемо машинама моћи да постигнемо све у своје време да на тенане средимо, јер се само машинама може много брже, боље и више да уради, а разумном газдовању то и јесте циљ, да се на што мањем простору и са што мање материјалних средстава (трошкова) добије што већи приход.

У страним напреднијим државама, одавна је замењен ручни рад механичним средствима, пошто је то већ доказано, у практици опробано и осведочено, да је куд и камо боље и корисније, да се ручни рад. где је год то могућно, згодно замени машинским зато, што се тиме умањују издаци око радова и за толико увећавају приходи од приноса са имања, Користи, од употребе машина у пољској привреди, увидели су и наши пољопривредници, па су и сами почели нагло да набављају савршеније пољопривредне справе с којима су у стању да савладају све оне погодбе, које им при раду чине сметње. Ово по томе, што могу за једно исто време много више да ураде, но што је то могућно при послу, са тако речи голим рукама постићи.

Неоспорна је истина, да је доста осетно за пољопривредника, да у једанпут изда повећу суму новаца за набавку какве пољопривредне машине, али је цела истина и да би, тај пољопривредник, поред тога што би своје послове на време средио, што му је и главно, могао давати машину и другима под кирију (као што то обично ради већина њих) узимајући за рад известан проценат — ујам, а то би му створило такву могућност, да би му се машина исплатила за неколико година. У осталом, за пољопривреднике је много боље, да се при куповини машина и других пољопривредних справа увек удружују више њих, јер ће на тај начин моћи да набаве много више и бољих пољопривредних справа и машина, с којима ће олакшавати себи труд, уштеђивати време и постићи остале користи, које се машинама и справама добијају, и напослетку овим путем набављене справе и машине, за дуже ће се време у години употребљавати а мање стајати беспослене, што је од велике користи, јер у колико се више ради у толико ће се више зарадити и тиме уложени капитал пре извадити; те. једно с тога, а друго и зато, што је куповна цена распоређена на више лица, то ће и лакше моћи сваки појединац да издржи у погледу плаћања, што би у противном случају пало све на једнога.

У местима, где има мање савршенијих пољопривредних справа и машина, или, где их никако и нема да је сређе и памегног уређења општина, ту би требале саме општине из својих средстава све ове справе да набаве, па да их по том дају својим привредницима на послугу, од којих да наплаћују извесан проценат — ујам за рад, те би тако машине и справе својим радом за извесан број година накнадиле општинама суме, које би за њих издале.

ћумур, крв и шпанску земљу, скоро никако и не употребљавају.

Сумпорисање буради врши се, кад у буретy има воде до половине, па се онда заједно са сумпорним димом добро испере, па тек онда вода проспе. Једна обична шипка сумпора, долази на буре велико 6—800 литара.

Прање флаша као што је напред поменуто, врши се машином коју креће електрична снага. Флаше се тако очисте, да на њима не сме бити ни једне мрље. Кад су добро испране и оцедиле се од воде, онда се у њима разлива вино „двојном“.славином Кад су флаше напуњене, онда се ручним машинама запушавају. По овоме, преносе се у нарочито оделење (Flaschen — kellerei); положене у етажерима у овоме оделењу, остају до продаје. Пре експедиције, флаше се добро крпама избришу, машином етикегирају и мету капсле поврх запушача. Кад су овако припремљене, онда се у танку хартију завијају, а поврх хартије мећу се кесе исплетене од ражне сламе (као на флашама са пивом). Овако завијене хартијом и сламом флаше се мећу у нарочите сандуке по 50 комада. На сандуке се метне подрумска пломба (као на жељез. вагонима) и онда тек транспортују

II. Рајински виногради

Виногради на Рајни нису калемљени, стога што филоксере нема. Њихово уређење је по све рационално, али је резање — упоређујући га са нашим — просто. На чокотима нема главе (гице) као у нашим виноградима, већ су остављени кондири на кондирима без икаквог облика. У више винограда у великој мери, приметно сам пероноспору.

Остали радови и ђубрење, веома се рационално врше. Притке у виноградима већим делом су гвоздене. Растојање: чокот од чокота и ред од реда, једва ако има један метар. Везивање лозе уз притке врши се ражаном сламом, свуда, сем школског винограда у Гајзенхајму где се употребљава рафија.

Најбољи су виногради у околини: Рауентала, Гајзенхајма, Ридесхајма и Елтвила.

За време бављења на Рајни често сам посећивао, пољопривредну школу у Гајзенхајму. Уређење њено и њених добара, веома су примамљива. У овоме нарочито предњачи њен воћњак, где су све могуће фигуре од самих воћака изведене.

Априла 1908. г. *Мил. П. Цветковић*
Топчидер.

Машина жетварица и косилица има разних, али ћемо ми овде говорити само о онима, које су код нас опробане и које су најподесније за наше привредне прилике.

I Жетварица (машина за жњевење) за стрмна жита

Жетварница има више врста, а у главноме, према послу за који се употребљавају и према храни која се сређује, има их двојаких и то: жетварица за жњевење стрмнина у опште и комбинованих машина, које се према потреби могу употребити за жетву стрмнина а и за косидбу ливада. Ми ћемо овде да опишемо жетварицу, која се употребљава само за жетву стрмних жита, пошто је она обичнија и за нас потребнија.

Жетварица пак ове врсте има двојаких; једне имају грабље, које оборену храну с дрвене даске — крила — избацују и слажу у веће или мање руковеди, а друге немају грабље те су у могућности да обарају стрмнине као оно косеће машине траву по ливадама. Прве су жетварице много боље од других па зато само њих и ваља набављати.

Између жетварица са грабљама, код нас се показала као најбоља ова:

Жетварица по систему Валтер А Вуда.

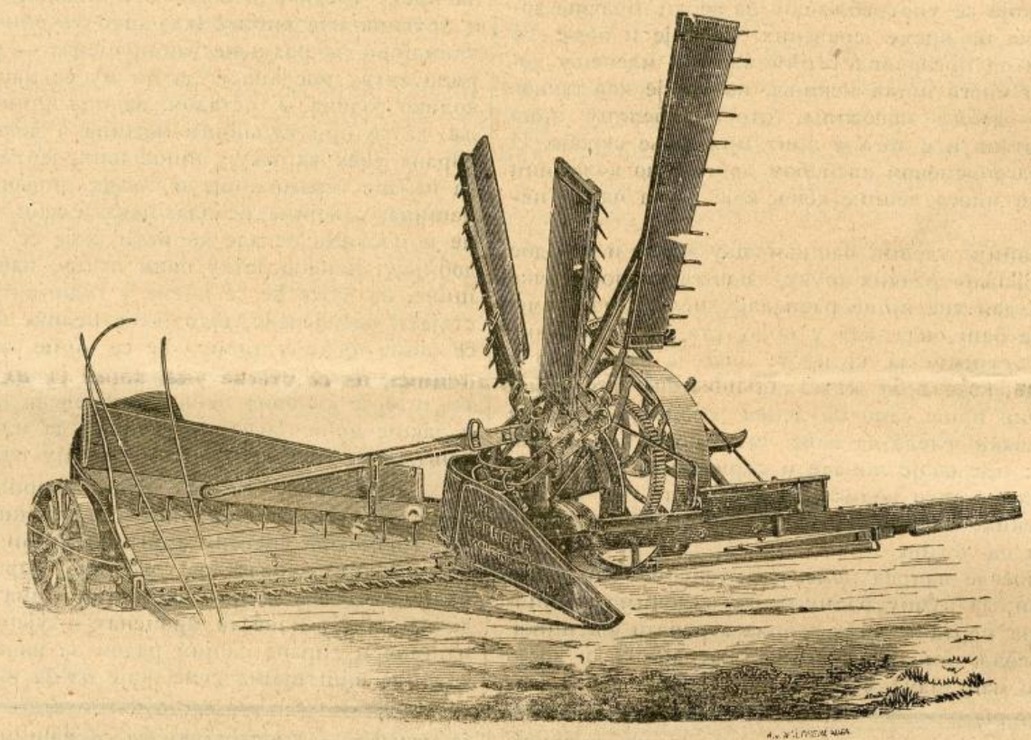

Слика 40. Жетварица намештена за рад.

Као што се из слике 40 види, ова се жетварица састоји у главноме из:

а) *Једног великог точка,* који је у вези са другим главним зупчастим точкићима, помоћу којих се управо сав механизам и покреће.

б) *Ножа* — апарата за сечење, који личи на велико крупно зупчасте тестере;

в) *Крила* — широке даске, на чијој се предњој страни налази зупчасто челична направа, у виду испрекидане и назубане каније за намештање ножа;

г) *Грабаља*, које се окрећу наоколо као крила на ветрењачи и које пожњевену храну скупљају и на земљу у гомилице — руковеди бацају; и

д) *Руде,* које служи за запрегу теглеће стоке.

Остале ситније делове на овој жетварици није потребно овде помињати с тога, што њихово подробно описивање не би било од велике користи, а при том тешко би се могло и разумети.

Ради бољег разумевања означићемо речи „десно и лево“ што се рачуна седећи са седишта машине или идући за жетварицом.

На левој страни великога точка, намештено је седиште за раденика, који рукује са жетварицом. Сем што седиште одговара смеру за који је намештено, служи још и зато, да омогући равнотежу машине, која се постиже на тај начин, што раденик својом тежином кад седне на седиште таман уједначује тежину с једне и друге стране руде, те се тако на запрегу не преноси никакав једностран притисак у страну. Како изгледа празно седиште, види се јасно у сл. 40, а како изгледа кад на њ седне раденик види се у сл. 41.

На десној страни машине, налази се с преда нож, који лежи у правој линији на првом делу широке даске, као што се то види и у сл. 40. Нож је смештен у довољно пространу гвоздену зупчасту плочу, кроз коју се при раду креће као кроз цагрију или канију. Ова плоча — ножна, при жетви чува нож од повреда, и нешто је косо напред нагнута. Нож је направљен из више челичних троугластих сечивица — плочица и свака се од њих може без икакве тешкоће скинути а у случају квара и новим заменити. Сечива су прикована на својој полузи, врло добро изоштрена и тако утврђена, да могу као једноставан велики нож сећи стрмнине као бријач. При раду жетварице, нож се посредством точкова врло брзо покреће по „канији“ тамо — амо, и помиче само толико, колико захвата простор од једног до другог сечива, дакле, само за једно место. Рез је сечива двојак — гладак или назубљен облика турпије Ножеви са глатким резом понајбољи су за тање и мекше стрмнине, а они назубљени ножеви подеснији су за чвршће биљке па чак се могу употребити готово за цело време рада без назубљивања, што код првих није случај. Уз продају машине фабриканти обично дају по два ножа, од којих је један увек са глатким сечивом а други с назубљеним резом, како би се према стрмнини и одговарајући нож употребити могао.

Такође на десној страни налази се и крило, које је помоћу једне јаке шарке везано за гвоздену плочу машине, где се закачиње кука која покреће нож за сечење — жњевење. Кад машина ради крило је положено као што се то види и у сл. 40 и 40 а кад се жетверица превози с једног места на друго, онда је крило дигнуто у вис. Истина крило у самом раду игра незнатну улогу, али поред свега тога опет је веома нужно да се оно удеси тако, како ће што боље прихваћати одсечене влатове, докле их не шчепају грабље и не избаце у руковеде. При раду, даска се може подизати и спуштати што зависи од саме стрмнине колико је она висока, тако, ако је стрмнина кратка, онда се крило — даска позади ниже спушта и обратно, ако су усеви довољно нарасли у висину, онда се на против крило подиже од земље у висину. Удешавање (подизање и спуштање) крила врши

се помоћу малог точка, који се лепо види на десном крају крила (сл. 40.) и једне полуге, коју раденик овога ради има у близини седишта. Приликом удешавања, увек ваља прво подићи нож полугом па по том точком, старајући се, да нож по могућству заузме што више водораван положај.

На врху машине, налазе се грабље. Грабље су између себе подједнако удаљене и крећу се при раду сасвим правилно у кругу за њих удешеном. Да би посао пшао како ваља, грабље се морају веома пажљиво наместити, јер је њихов задатак, да у своме падању одсечене влатове са земље, привуку на крило, па да их одавде баце у лево на земљу у руководи.

Кад су сувише ретке стрмнине, онда се пусте у рад само једне грабље, јер ако би се пустило више њих, онда би руководи биле здраво мале и умршене, пошто би се пожњевени влатови провлачили кроз зупце грабаља. Овакав рад задао би више посла, а разуме се, да би био и скупљи с тога, што би за скупљање руководи у снопове, требало раденика.

Где су стрмнине средње густе, најбоље је пустити у рад две грабље, а само код јако густих, могу се њих више пустити. Моментално пуштање грабаља у покрет, зависи од саме потребе, а ово се постиже врло лако, јер се на машини налазе нумерисани засечци: 1, 2, 3. и т. д. па ако се жели да раде две грабље, онда се округла велика шипка гвожђа уметне у зарез означен бројем 2, па ако се хоће да пусте у рад три грабље, тада треба шипку уметути у зарез под бројем 3 итд.

При раду, грабље одбацују руководи толико далеко од непожњевене стрмнине, да ходу запреге ни најмање не смета.

У току жетве, раденик мора са свога седишта произвољно помоћу једне полуге нож нешто више подизати или спуштати, што је баш и нужно у случају кад се прелази преко разора, кртичњака, пањева или се наиђе на полеглу стрмнину. те се на тај начин може да пожање и полегли усев а и нож да сачува од квара, који би наступио наиласком на: кртичњаке, камење, пањеве и т. д.

Жетварица је тако склопљена, да се све врло лако може разумети. Делови, којима би могла прашина и друга нечистоћа да нашкоде, брижљиво су покривени и тиме потпуно осигурани од сваког квара. Осем тога, на свима лежиштима налазе се практично направљене мале чашице у које се сипа уље и тиме мазање лежишта и осовина знатно олакшава, и чува од квара.

Како изгледа жетварица у раду, види се у сл. 41 а њен рад - - код правилне употребе. биће најбоље, кад је:

1. Површина равна и без грудава, но и тада ће машина добро радити само онда, ако је нагиб благ и постепен, а то је свуда на оним местима где се обичним колима може пролазити;

2. Земљиште чврсто бар толико, да точкови не упадају у ораницу и тиме не отежавају запрези вучу, већ се потпуно опиру о земљу, те ће због тога и нож куд и камо боље радити:

3. Њива очишћена од дрвећа, камења, пањева и кад на истој нема: разора, рупа, прокопа и других предмета, који би при раду сметали; и

4. Стрмни усев неполегнут у вртлоге, јер у противноме случају, рад жетварице био би веома отежан.

Ако су испуњене све напред поменуте погодбе, онда је рад жетварицом рентабилан, у противноме не, па чак може бити и штетан, пошто се машина врло лако може скрхати, а и мало би се могло да уради на дан.

Удешавање жетварице за рад зависи од саме дужине и густине влатова или класја те је немогућно у напред удесити је за посао онако, како то потреба изискује. Ну, да би се посао отпочео и вршио како ваља, треба пре почетка жетве обратити пажњу на ово:

1. Да се скине четвртасто дрво, и на његово место у метне руда, пошто је оно привремено метуто ту, једино зато како би се могла жетварица лакше испратити куда ваља. Кад је руда утврђена, онда се може запрегнути теглећа стока и жетварица отерати где се жели.

2. Да се са дотеране машине на њиву, пажљиво скине мали точак, који се испод даске кад је уздигнута налази, по том да се отклоне и све остале згоде, којима је даска утврђена у вис, пошто је она ово била спремљена за пренос са једнога места на друго, а затим спустити полако крило на земљу, и на крају предњег дела на десној страни наместити онај скинуги точкић, као што се и у сл. 40. види.

3. Да се нож намести како ваља и доведе у везу са осталим деловима машине, како би могао одмах отпочети рад жетварицом.

4. Да се жетварица добро подмаже пре но што се пусти у рад. Ово зато, што машине већином дуже бораве по магацинима, па се стегне уље, којим су их подмазали фабриканти. При мазању, треба обратити особиту пажњу на то, да се што боље подмажу: сва лежишта, све рупице и клинчићи, а нарочито лежишта главнијих покретала, као и сва она места где се поједини делови тару. У исто време, мора се и нож добро намазати по целој његовој дужини;

5 Да се жетварица пре почетка жетве пусти, да празна ради по утрини, те да се осмотри, да ли су сви завртњи добро затегнути, да ли се сви делови машине лако и правилно покрећу, да ли су сви делови намештени како ва-

Слика 41. Жетварица у раду.

ља, а нарочито обратити пажњу на то, да грабље јако не падају и не ударају у крило, јер би се од удара поломиле, а ако не би крило додиривале, онда би остављале пожњевене стрмнине на самом крилу; и најзад, да ли сви делови раде онако, како се то исчекује: и

6. Да се претходно око њиве закосе по два откоса (око 3. мет.) за пролаз запреге с машином први пут, а за на даље жетварица ће сама за собом остављати путеве, којима ће запрежна стока ићи.

Кад је све напред побројано учињено, онда се слободно може отпочети рад. Раденик који ће жетварицом руководити — управљати, треба да седне у своје седиште, запрегу да крене и упр ви у један од углова њиве, па чим стигне на неколико метара испред стрнине одређене за жетву, ваља да пусти машину у рад. Жетварица се пушта у рад помоћу кључа — управљача, који се налази на осовини великога точка. Кључ треба тргнути само напред ка запрези, па ће саставни делови сами доћи у међусобну везу и рад отпочети Кад је отпочет посао, раденик сад има само да се брине: да жетварица ради пуном ширином и да пази на: одводнице, разоре, крупне грудве, камење и друге предмете, који би ометали посао, па и машини квара нанели. Жетва се врши кругом изокола са све четири стране око њиве, обарајући откос по откос. На угловима њиве: а на одстојању од 3— 4 мет. треба притиснути ножну полугу, те да грабље пожњевену стрмнину не избацају у руководи док се не обиђе угао, затим ваља полугу пустити у свој првобитни положај, те да грабље наставе свој посао. Ако се ово не би учинило, онда би за сваким откосом на угловима остајало необореног влаћа, које би запрега газила, што је разуме се за пољопривредника штета. Али, ако је раденик невешт, онда је много боље, да се углови затуне кошењем обичном косом. те тако неће остајати испод жетварице на угловима, увратинама, непожњевеног влаћа, и запрега ће увек ићи чистим закосом.

Веома је потребно, да се при раду, увек пажљиво прегледају и притегну сви завртњи који су лабави, јер ако се ово не уради, онда ће олабавити сви делови, услед чега може наступити ломљење појединих делова машине.

Ако се кукача која нож покреће у својим зглавковима временом изеде, а тако исто и сами зглавкови ножа, наступиће трзање тих делова, па и целога механизма; то трзање произвешће ударце у свима зглавковима машине, због чега ће и рад отежати, па може чак наступити и ломљење појединих делова машине. Чим овај случај наступи, ваља у свима зглавковима таквих лежишта изменити што не ваља, пазећи при том, да ово погрешно насује на место, где се поставља. Исто тако, када се глава ножа излиже, треба нове на место ових занитовати.

При раду, нож се не сме никад сасвим ниско над земљом спустити с тога, што би пролазио кроз: кртичњаке, мравињаке и друга мања узвишења над земљом, те би се чешће запушивао, засипао па по кад кад и ломио, Као год што се не сме нож ниско спустити. исто тако не сме се ни сувише високо подићи. Ово зато, што би стрњика високо остајала. Између ове две крајности „ни сувише ниско ни сувише високо“ треба увек наћи најподеснију средину. па посао удесити тако, да од њега не будо штете.

(Свршиће се)

ПРОИЗВОДЊА ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ У СРБИЈИ 1907 год.

1907 год. било је засејаног земљишта под шећерном репом хектара 2240, од те површине пропало је од воде — поплаве — хектара 125 и то пошто је репа била развила и 4-ти лист, а 40 хектара напустили су пољопривредници не хтевши даље радити јер се је репа (услед добро неприуготовљене земље — по правилима о култури) јако отравила.

Према томе, фабрика је шећера у 1907 год. откупила репе са хектара 2075. Иста површина била је подељена по срезовима појединих округа овако!

срез	врачарски	хектара	55·93	окр.	беогр.	хектара	55·93
„	велико ораш.	»	341.63				
»	подунавски	»	483.45	»	смедерев.	»	905·85
»	јасенички	„	80.77				
»	посавски	»	14·97	»	ваљевски	„	14·97
„	поцерски	»	26·96				
»	мачвански	„	230·29	»	подрин.	„	257·25
»	моравски	»	12·39				
»	пожаревачки	„	61·42				
»	рамски	„	84·51	»	пожарев.	„	161.17
»	голубачки	»	3·44				
»	параћински	»	188·66				
»	деспотовачки	»	0·53	»	моравски	»	207.98
»	белички	„	18·99				
»	крагујевачки	»	254·60				
»	лепенички	»	90·94	„	крагујевач.	»	345·54
»	моравски	»	15·38				
»	алексиначки	»	33·91				
»	нишки	»	37·93	»	нишки	„	87.22
„	расински	»	28·17				
»	ражањски	»	10·60	»	крушевач.	„	38.80

По срезовима и округзима свега хектара 2075.25

Са ових 2075·25 хектара, откупљено је по срезовима појединих округа у 1907 год. килограма и то:

срез	врачарски	кг.	740.546 =	окр.	београд.	кг.	740.546
»	подунав.	„	9,725.975				
»	в. орашки	»	4,089.447	„	смедерев.	„	14,707.783
»	јасенички	»	892.361				
»	посавски	»	129.177 =	»	ваљевски	„	129.177
»	подрински	»	422.722				
»	мачвански	»	2,549 750	»	подрин.	»	2,972.472
„	моравски	„	95.892				
»	пожарев.	»	898.845				
„	рамски	»	1,548.969	„	пожарев.	»	2,555.728
»	голубачки	»	12.023				
»	параћин.	»	3,839.307				
»	деспот.	„	10.529				
»	белички	»	389.002	»	моравски	»	4.236.838
»	лепенички	»	1,286.752				
»	крагујев.	„	5,097.545	»	крагујев.	»	6,384.297
»	ражањски	»	66.242				
„	расински	»	242.255	»	крушев.	»	308.497
»	моравски	»	100.313				
»	алекс.	»	448.219				
»	нишки	»	216.521	»	нишки	»	765.053

Свега килограма 32,800.391

Издато је: за 32.800.391 кгр. динара 591.888·10

» » » 70.000 » семена á 0·78 дин. 54.600·—

» » дин. 360.264 као предујам пољопривредницима за 5 месеци рачунећи 6% камате дин. 9.006·60

Издато је за трошкове око културе шећерне репе као плате економа, попутине, трошкове око сејања и откупа шећерне репе, утовара и др, динара 82.390·99

Издато за подвоз репе 190.328·90

За потраживање од произвођача за неизмирени предујам — дубиоза— динара 15.000·—

За 32,8000.391 килограм издато је свега дин· 943.214·59

Од откупљених кгр. 32,800.391 шећерне репе у фабрици је прерађено свега 27,140.000 » » »

а ресто непрерађених кгр. 5,660.391 пропало је од трулежи на пријемним станица услед јаке нагомиланости на малим просторима а оскудице у подвозним средствима, а нешто је и у фабрици иструлило — јер је већ у пола труло са станица довучено, а време у прошлој години било је веома подесно за ширење болести „трулежи“.

Према томе фабрику стаје 100 кгр. репе за прераду у 1907 год. динара 3·475·36

Резанаца је продато у Београду кгр. 2,274.212

а у унутрашњости је продато 80.000

Од целокупне суме резанаца продатих за Београд продато је 722.782 кгр. по дин 0·20 кгр. 100 а ресто је у Београду продато по 0·40 дин.

Од продатих у унутрашњости: 40.000 кгр. продато је по 0·20 дин. 100 кгр. а ресто 40.000 кгр. по 0·40 динара.

Што се тиче квалитета репе показала је услед јако топлог времена сразмерно велику поларизацију али је чистоћа сока била незадовољавајућа (Q 81·49 и 4·08 нешећерних састојак).

За 5,660.391 кгр. труле репе услед тога што иста није прерађена, и због поднетих трошкова, фабрика је шећера на истој изгубила преко 97.500 дин.

Ж.

ИСКРИЦЕ, ПОСЛОВИЦЕ, ИЗРЕКЕ

Међу свима врстама људског занимања, пољска привреда је оно које изискује највиши степен знања.

(H. Ch. Carey)

—

Свако прекрајање практике по начелима науке мора бити поверено једино људима од науке.

(Д-р Лудвик Мејн)

—

Искуства практичне пољопривреде јесу и морају остати сирове руде из којих ће наука излучити племенити метал из мутнога камена.

(Јустус од Либиг)

—

Сељак ће моћи осмотрити своје двориште а да не мора због тога појашити сламе на крову.

—

Не мораш најмити слугу кад сам нешто урадити можеш.

—

Пас и господин не затварају никад врата за собом.

—

Имаш две руке а једна уста... двоје мора радити, да једно може јести.

(Рикерт)

ГЛАСНИК

Изложба из воћарства, виноградарства с подрумарством, пчеларства и рибарства. У обе последње седнице овога месеца управа друштвена утврдила је програме овогодишње изложбе којој је придодата и изложба из воћарства. Иначе се ова изложба приређивала ових 11-12 година редовно о друштвеној слави 30 октобра. Како се ове године изложба приређује крајем месеца септембра (од 28 септем до 2 октобра), дакле месец дана пре славе, то је било умесно и разложно спојити је с овом изложбом и с погледом на краткоћу времену и с погледом на средства и радну снагу која би се могла подухватити спреме око приређивања њиног.

На име награда за све гране издаће се око 5440 динара, које у готову новцу у виду премија, које у справама и алаткама и прибору из тих појединих грана. За сваку грану предвиђен је поред једне, две или више премија и велики број награда, од 24 (за рибарство) и 52 (за пчеларство) до 60 и 75 (за воћарство и виноградарство), како би што већи број излагача могао бити награђен ма и с најмањом наградом. За ове награде Министарство Народне Привреде одредило је новчану помоћ од 5000 динара.

За сваку грану израдиће се и нарочите пријаве, у које ће излагачи имати да бележе све што се на изложени предмет односи и што га обележава и карактерише, али и све оно што ће послужити и практичним циљевима, бољем трговачком сазнању о количини за продају и вредности изложеног предмета.

За који дан биће готов и штампан велики проглас по могућству са сликама који ћемо и у »Тежаку« донети.

Изложба рудничке окружне пољопривредне подружине биће приређена по свој прилици у Горњем Милановцу 20 и 21 септембра ов. г. То ће бити *окружна сточарска изложба* (коњи, говеда, овце и свиње, са сточним производима) и са доста знатним наградама, као и остале окружне изложбе у нас што се приређују. Подружина сем добијене помоћи од Српског Пољопривредног Друштва у 1500 динара на награде, обратила се понова за накнадну помоћ, али јој ова није могла бити одређена, но је умољен г. Министар Народне Привреде, да он изволи из својих средстава потпомоћи ову вредну подружину са 1000 динара, на име награда. Како је то у том округу прва таква изложба, то је прилика да се боље проучи сточарство тог још првобитног и примитивног краја, јер ће у погледу сазнавања порекла наше стоке свију врста бити важно то проучавање, као у области која је прилично дуго остала ван домашаја модерних утицаја у сточарству.

Окружна пољопривредна изложба у Шапцу. Управни Одбор Пољопривредне Подружине округа подринског сазвао је 12 маја о. г. на конференцију из округа стручне пољопривреднике, заинтересоване пријатеље пољске привреде и своје чланове, као и заступнике домаћих и страних пољопривредних фабрика, на којој је изабрала одбор за приређивање велике пољопривредне изложбе, која ће се држати у Шапцу од 26 септембра до закључно 5 октобра т. г., а која ће се одржати на имању пастувске станице и Управе Ратарске Школе:

Одбор се поделио у три секције: Ратарску, сточарску и индустриску. —

Све секције састале су се 16. ов. мца. и саставиле опширан програм изложбе који ће се на поновној седници 25 ов. м-ца. претрести, допунити и објавити.

Ово се доставља пољопривредницима, трговцима, извозницима, занатлијама, домаћим и страним заступницима, фабрика, који се баве израдом пољопривредних производа као и осталим пријатељима пољске привреде из округа, да изволе бити учасници ове изложбе са својим производима, како би се постигао што већи успех. а у исто време пошто ће ова изложба бити инструктивна, то ће иста пружити прилику нашим пољопривредницима, да се упознају са појединим производима, машинама и другим изложеним предметима, које можда немају у својој околини а могли би корисно послужити увођењу у дотични крај, — сем тога ова ће изложба меродавним и стручњацима послужити као упут у коме се правцу треба одпочети на унапређењу пољске привреде и у чему треба настати на поправци, и какве мере треба у будуће предузети па да што пре постигнемо жељене успехе

Опширан програм целокупне изложбе као и за награде које ће бити многобројне, објавиће се после 25-ог ов. мца. чим секције утврде цео програм.

За овај циљ скупштина округа Подринског одобрила је 5000 динара, Срп. Пољопривредно Друштво 1000 дин. Кредитна Банка 600. дин. и фабрика шећера 200 дин., а како ће трошкови око приређивања, прикупљања и сређивање изложбе као и награде изнети преко 10000 динава, с тога се и овим путем моле срески одбори овог округа, суд општине града Шапца, новчани заводи окр. Подринског, као и остали добротвори и пријатељи пољске привреде, да изволе од своје стране за овај циљ пружити помоћ, како би изложба испала на опште задовољство.

Ко од заинтересованих жели ма како обавештење. нека се изволи обратити председницима или ма коме од чланова секција, који ће им у свакој прилици бити на услузи. — Што се пак тиче излагача и предмета за излагање, то ће се сваки управљати према програму, који ће се доцније објавити преко новина и плакатима.

Екскурзија. Ученици III разреда Винодељско-Воћарске Школе у Букову имали су са Управитељем и 2 наставника стручну екскурзију од 2 до 16 овог месеца. У тој екскурзији они су посетили и нека места у Аустро-Угарској монархији а именом: Нови-Сад, Петро-варадин, Каменицу, Ст. Паланку Илок, манастире: Беочин и Раваницу, и Руму. У овим местима екскурзисти били су врло лепо дочекани и стављене су им биле све услуге и олакшице у њиховом проучавању и бављењу. У истој мери одазвала с и општина града Шапца те су укскурзистп са овога пута поред обилате поуке могли понети и најпријатније успомене о српској предусретљивости и гостопримству- Но у томе су се ипак највише одликовали Румљанин Д-р Жарко Миладиновић, адвокат, привредник и народни посланик, и његова госпођа Милена, чиме су екскурзисте обавезали најусрднијом захвалношћу:

Сукоб међу Швајцарском и Немачком због царине на брашно. — Да избегне царински рат с Немачком и опет да заштити швајцарско млинарство, намерева Савезни Савет

да уведе монопол на жито и на брашно. То мисле урадити овако, да Савезни Савет предузме увоз пшенице и ражи и да их да млети за накнаду — ујам — законом одређен, па добивено брашно да смести у државна стоваришта. Брашно ће морати одатле пекари повлачити за готов новац и обвезати се да морају лебац и остало пециво продавати по максималној цени коју им Савезни Савет буде прописао. Лебац ће по свој прилици бити скупљи но досада али то би било мање зло но... царински рат с Немачком.

Инфекција сакагијом коњском у једном лабораторију-му. — У државном заводу за испитивање животних намирница у Черновићу, професор др. Л. предузео је научна истраживања, с умртвљеним бацилима коњске сакагије како је изгледало. При центрифугирању пукне једна цев, услед чега бациле сакагије доспеше у ваздушни простор и четири особе се разболеше од коњске сакагије. Од њих је троје већ умрло.

Португалска је спустила царину на кукуруз. — У Портгалској је лане била врло слаба берба кукуруза и данас стоји пред празним кошевима. Влада је стога одлучила, да допусти почев од 15 августа ов. год. увоз 200.000 товара кукуруза са спуштеном царином, до $^1/_3$ садашње царинске стопе.

Курс за учитеље и учитељице о распусту за немачко — моравску област у Берну. Вредно немачко земаљско друштво за воћарство, виноградарство и баштованство у Брну приређује од 13—18 јула по новом курс из воћарства, баштованства и виноградарства за немачко-моравске учитеље и учитељице основних и грађанских школа. Поред најнужнијег теоријског знања из ових грана, даваће се и потребна практична упуства.

Пољопривредни курсеви за учитеље народних школа у Мађарској. — И у Мађарској о школском распусту приређују курсеве од 20 јула до 14 августа ов. г. у пољопривредним школама и заводима у Algyogy, Békéscsaba, Breznobánya, Csakova, Csikzereda, Hodmezövásárhely, Jászberény, Karczag, Komárom, Hagyszentmiklos. Rimaszombat, Szentimre, Szilágysomlyo и Szabatka (Суботици). За обуку пољопривредних стручних учитељица држи се такав један курс на заводу у Кечкемету.

Међународни конгрес за индустрију леда у Паризу ове године биће од 5 до 10 октобра у Сорбони, средсреди париског универзитетског живота. Програм између осталог обухвата и излет у Шампању, на међународну електричну изложбу у Марсељ и на запад Француске до Бордоа и до Бијарица. Не само да се приређивачки одбор постарао за попустице у возњи француским жељезницама, но и за спуштене хотелске цене у Паризу. Све државе образовале су своје комитете и одредиле изасланике, за Србију нигде није јављено да је ма шта одлучила и ако и њен извоз у великој мери мора интересовати тај конгрес.

ЗАПИСНИК

III седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 11. јануара 1908. год. у Београду.

Били су присутни: Подпредседник г. Милан Јованић и чланови Управе г. г. Јов. Ф. Вшетечка, Аца Живановић, Александар Мијоковић, Мирко Миљковић, Милосав Ж. Потровић, Велимир Н. Стојковић и Светислав Терзић.

Бележио секретар Др. Ђ. Радић.

23. Износи се на претрес предлог одређеног Одбора за набавку свију друштвених потреба. — Пошто је тачка по тачка прочитана и образложена, предлог је у свима појединостима усвојен и исти Одбор умољен, да се о извршењу тога предлога прими и овлашћује: да у споразуму с друштвеним Председником погодбе и све набавке непосредно врши, да Управу о раду своме свака два месеца извештава и да му се на тај циљ стави на расположење друштвени администратор и економ. Усвојен предлог гласи:

УПРАВИ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Београд

Одређени смо од стране Управе друштвене, да промислимо о начину, на који би требало Друштво у будуће да врши све набавке пољопривредничких потреба за рачун и потребу како друштвених и подружинских чланова, тако и свију осталих наших пољопривредника који се Друштву за тај циљ обраћају.

На првом месту тражили смо од друштвене администрације, да нам стави на расположење бар трогодишње податке о набавкама друштвеним. На основу саопштених нам података с актом бр. 7138|907 од 4 ов. м. може се видети, *да средња годишња потрошња износи*:

плавог камена	83.131	кгр.
рафије	13.355	»
луцерке	7.693	»
плугова разних	242	комада
воћар. ножева »	775	»
» ножница »	203	»
дрљача »	9	»

За остале врсте семена и остале справе и машине нисмо добили податке.

Плави камен, — рафија и тријери набављани су лицитацијом, по утврђеним условима.

Семе је набављано од појединих семенарских радњи према потреби и поруџбинама и махом без икаквога попуста, нити постоје с погледом на јемство о чистоти и каквоћи семена, други какви услови, до они што их те радње у својим ценовницима као услове набавке прописују. Мање количине семена рачунате су и Друштву увек по ценовнику, као и обичним ситним поручиоцима, а само за семена која су поручивана у већим количинама, рачунате су опет цене по ценовнику, али цене које семењарске радње рачунају великокупцима својим.

Што се тиче пољопривредних, воћарских, виноградарских, млекарских и пчеларских справа, оне су набављане од разних фабриканата махом из Аустро-Угарске, нешто из Немачке, а тек по нека из Француске.

Плугови се највише набављају од Р. Сака из Плагвица у Немачкој и од њега је Друштво имало попуста 25% при поруџбинама читавих вагона. Потом балкански обртачи од Н. Ј. Шрама из Топлеца.

Остале справе, увек према потреби и поруџбинама појединаца, од разних страних фабрика. Ако појединци не назначе нарочито фабрику из које желе набавити коју справу, онда их Друштво поручује по своме нахођењу код оближњих добро јој познатих фабрика, ако исте у доброј каквоћи не би израђивала овд. фабрика справа Браће Гоњевац.

Те остале набавке вршене су непосредно, а по цени дотичних фабричких ценовника.

Што се тиче осталих врста семена, сем луцерке, сазнали смо, да се врше набавке, у знатној количини и других неких семена пићних биљака, нарочито сточне репе и граорице, и да Друшво

није тражило понуде, нити је имало посла непосредно са произвођачима тога семена: великим поседима суседне монархије итд. од којих и семенарске радње за себе семе набављају.

По правилима Друштво је позвато, да врши и даље набавку свију потреба наших пољопривредника, да им посредује у тим набавкама и према томе ми мислимо, да се Друштво не може одрећи ни у будуће тога посредовања. А и не треба из ових разлога: што наши пољопривредници вршећи набавке преко Друштва као стручнога тела, имају веће гаранције, да ће доћи до најбољег семена, односно до најчистије каквоће осталих потреба, односно до најсавременијих и за наше прилике најприлагоднијих справа и машина — а то је врло важно, кад се узме у обзир, колико су у том погледу мало законски регулисани односи између страних фирми — као продаваца — и наших пољопривредника као купаца и колико су наши пољопривредници стога мало заштићени од превара и од подвала; што се за све мање поруџбине наши пољопривредници могу користити и сразмерно повољнијим ценама, ако Друштво буде поруџбине своје вршило увек благовремено и ангро и ако буде удесило, да свију тих потреба, а нарочито најпотребнијих справа и машина има на стоваришту у свако доба; што су извори прихода Српског Пољопривредног Друштва већ годинама сведени једино на државну помоћ, на врло слаб и непоуздан принос од листа и осталих издања и на располагање једном незнатном сумом од интереса извеснога фонда. Међу тим што то исто Друштво, по правилима, има ваздан обвеза и дужности: бесплатно давање својим, па и подружинским члановима или свију или неких друштвених издања, бесплатно чињење услуга свима привредницима из реда, у чију корист даје и све попусте што их добија у посредовању при набавкама свију потреба; оно сноси и ризик у растуру, квару и пропадању многих предмета набавке; оно сноси све режијске трошкове — плаћање свога персонала чиновничког и служитељског, помоћу кога одговара тим својим обвезама; оно помаже, за своја средства доста знатном помоћи своје Подружине. Једном речи има само обавезе, дужности и издатке. Докле је Српско Пољопривредно Друштво, имало од државе повластицу за слободан увоз свију пољопривредничких потреба, дотле је имало још неког оправдања и смисла, што је, у интересу ширења бољих и савршенијих справа, ширењу семена бољих сората и врста итд. све бенифиције, бесплатно уступало свима привредницима којима је посредовало у њиховим набавкама и што на томе послу није тражило за себе никакве зараде, т. ј. што отуд није наплаћивало никакве, па ни режијске своје трошкове. Имало је то смисла, докле Друштво није било оволико познато и имало садашњи глас код наших привредника, докле је и на тај начин, са немогућности утакмице од стране појединих страних фирми и њихових заступника, ваљало сузбијати њихове мало реалне и слабо солидне испоруке нашем пољопривреднику.

Данас, ми налазимо, да ваља учинити знатан један преображај у тој врсти друштвених послова, да се они морају поставити на здравију, потпуно трговинско-економну основицу, данас, кад је тај делокруг рада друштвеног у унутрашњости земље знатно појачан и проширен: заснивањем окружних подружина готово у свима окрузима наше земље. И још нешто: досада је одредба последње алинеје члана 14 да сви чланови друштвени, без разлике, имају право да их Друштво првенствено, морално и материјално потпомаже.... била више факултативне природе, ако не и илузорна, јер они тек ако су само морално потпомагани и ни у чему иначе нису од осталих привредника који су се обраћали Друштву, имали прилике да се користе тим пречим правом и првенством.

Из тих разлога предлажемо Управи:

1. Да поруџбине свију оних потреба које се чине, на основу података о претходној потрошњи, које се чине за друштвено стовариште: испоруке семена које се троши у већим количинама и редовно, испоруке рафије и плавога камена закључује на основу оферата, по прописаним условима и на основу уговора.

Да у тим поруџбинама тежи да ступи у везу непосредно са великим произвођачима.

За тај циљ да одмах непосредно и преко страних стручних и домаћих новина објави своју годишњу потребу и услове и позове произвођаче и радње, да поднесу оферте.

2. Да од свију справа и машина: пољопривредних, воћарских, виноградарских, млекарских, пчеларских итд. Друштво заснује стовариште, на коме ће их држати у довољном броју, како ће у свако доба и благовремено моћи одговорити потраживању.

3. Да Друштво и у будуће услужује пољопривреднике и у набавкама од оних фирми и из оних фабрика, с којима оно не стоји или досада није стојало у вези.

Ако се те поруџбине односе на предмете које Друштво не препоручује, или који су несавремени који нису за препоруку, онда о томе најпре обавестити поручиоца и препоручити му дотичне предмете истог рода које Друштво као добре и опробане препоручује. Па ако и после тога поручиоц остаје при свом тражењу, да му се тај предмет изрично из захтеване радње набави, онда извршити набавку.

4. Било да се Друштво непосредно обраћа појединим радњама или фабрикама, било на изричан захтев појединих пољопривредника, било да стим фабрикама већ стоји у пословној вези или тек отпочиње рад с њима, ваља утврђивати с њима сталне везе на основу ових начела:

а) Да Друштво за препоруку и продају њихових справа полаже право на пристојан рабат.

Да се свакој таквој радњи изрично напомене да су при испорукама потпуно искључени сваки посредници и да Друштво за подмиривање својих режијских трошкова, полаже за себе право на рабат или провизион.

Да се свакој таквој радњи нагласи, да Друштво

као толикогодишње стручно тело ужива глас компентенције и да само онда може бити осигурана проходња њених справа и машина, ако Друштво има уверења да њене справе препоруку заслужују и, да ће проходња и протурање њених справа бити утолико већа, што их Друштво јевтиније и под повољнијим условима добије.

б). Да пристаје дати Друштву на стоваришту у комисион — извесан број својих справа, за које ће се вршити обрачун сваких 3 односно 6 месеца;

в). Да је дотична фирма дужна своје новије или Друштву непознатије и од њега још неопробане справе, ако то Друштво буде захтевало, ставити му на расположење, да их оно претходно опроба;

г). Да се утврде потребне гаранције како за ваљаност материјала од којега су справе сграђене тако и за ваљаност и доброту конструкције, па по могућству и за рокове за благовремену испоруку.

д). Да се Друштво и само стара да сазнаје за нове справе, савременије, по конструкцији савршеније или за наше прилике подесније, па да их и од фабрике с којима не стоји у вези, потражује и набавља и с њима пробе изврши.

Сад одмах на пример требало би тражити из неколико фабрика или радионица вејалице и пробама утврдити која је најбоља ради препоруке нашим пољопривредницнма.

6. Начелно ваља решити, да се за режијске трошкове и ризик као и за посредовање у набавкама наплаћује до 5% провизиона а да се Подружинама и друштвеним и подружинским члановима, тај провизион не наплаћује или смањи. Разуме се трошкови паковања и манипулације, иду на рачун поручиоца.

7. Друштво ће и од сада вршити све испоруке за готов новац или на доплату. Једино, према могућности може Подружинама давати справе, семе и друге потребе у комисион, с обрачуном на три до шест месеца али на лично јемство чланова подружинске управе.

8. За све набавке и за питања о посредништву и испорукама ваља да постоји перманентан одбор који ће све ствари брзо расправљати у име управе и на основу датог му овлашћења од ње.

9. Објављивати чешће преко листа и преко Подружина ценовник и услове за све предмете који се преко Друштва набавити могу а нарочито чим се нове потребе набаве и за стовариште буду приспеле.

10. Да би Српско Пољопривредно Друштво било у бољој могућности да правилно и по земаљску пољску привреду и корисно изведе овај толико пресшан и потребан преображај у вршењу својих набавака а нарочито у заснивању стоваришта потписани ужи одбор мишљења је, да Друштво треба да се обрати г. Министру Народне Привреде с молбом за државну помоћ од најмање 50 хиљада динара као фонд из ког ће се набављати све пољопривредне справе и машине и остали материјал.

У прилогу враћамо акта и реферате.

8 јануара 1908 Чланови

Београд

А. Живановић
Мир. Миљковић
Ј. Марковић

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ има већи број чистокрвних кокошака расе „*Мехелнске*“, од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5. фебруара 1908 у Ражњу. 11—20

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА И КОМЕ ТРЕБА, ИМАМ на продају *две жетелице половне* добро очуване *систем Mac-Cormic* за цену потписатом изволте се обратнти.

Ниш *Гаврило Јовановић*

2—3 трговац

---

140 ЛАНАЦА

Ораће земље у једном грунту, ограђена багремом, 1 и по километар од железничке станице удаљена а поред самог друма близу вароши Пожаревца, издаје се под закуп за 5 и више година. За 20 ланаца од 1 Јула а 120 од 1 Октомбра 1908 год рачунаће почетак закупа.

За услове и погодбу обратити се Г-ђи Јелки удови Пере Тамбураша у Пожаревцу, или Господ. Андри Станојевићу трговцу у Крагујевцу. 2—3.

Српској фабрици стакла у Параћину потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином невршена већ руком трешена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Примаће се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска
фабрика стакла

Преглед 26 броја „Тежака“ *Чланци:* Усеви чије увођење, било за пробу у маломе, или за гајење у велико, потпомагати треба. — Жетварица и косилица. — Производња шећерне репе у Србији 1907 год. — Искрице, пословице, изреке. — *Гласник.* — Записник седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва. — Огласи.

Штампарија „Србија“ Мих. Јовановића и Комп. — Београд.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ

Српском пољопривредном Друштву

У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дин. на пола године 3 ди. Чланови помагачи, чланови свих друштвени подружина, осн. школе, војнице стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на год. 8 фран. или 4 фор. аустр вр., но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе, и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво
Председник **Вучко С Богдановић**

Одговорни Уредник
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 27. НЕДЕЉА 6. ЈУЛА 1908. ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX.

О ЗИМСКОЈ ГРАОРИЦИ.

Ми смо, некако, све оскуднији у сточној храни, а нећемо да се у своје време побринемо и да набавимо што нам треба, а кад наступи суша, као по Богу прошле па и ове године, или нас изненади друга која природна појава, која нам омета пораст трава, онда тек осетимо ту оскудицу у потребној сточној храни; онда вичемо за помоћ, онда — кад је већ доцкан!

Неки мисле, ако су засејали нешто детелине, да су се с потребном пићом осигурали. Варају се они; те како се варају; сами себе обмањују. Ни детелина сама у једном газдинству, не може ону потребу у храни да подмири. Добар домаћин треба на свом имању да гаји више врсти пићних биљака за исхрану своје стоке, и *тек онда* може рачунати, да се је са храном осигурао: јер, ако једна омахне, неће друга.

Међу тим *добрим* пићним биљкама долази, можемо рећи, на прво место и *зимска грахорица*, на коју хоћу наше пољопривреднике нарочито да упозорим.

Српско Пољопривредно Друштво и Министарство Народне Привреде, познавајући особине и вредност *зимске граорице*, набавили су још прошле године повећу количину семена од ње, и сваки, који је ову граорицу прошле јесени набавио и посејао, није се кајао, јер је увидио и уверио се, о ваљаности и хранљивости ове прекрасне пићне биљке. ове гојазне сточне хране.

У напреднијим земљама то је опште позната пићна биљка; њу сеје сваки мислен пољопривредник, који води рачуна о свом малу, својој спрежној и млечној стоци. Она крепи, она снажи спрежну стоку, а млечна нам стока даје и више и дебљега млека, а овце добијају од ње још и бољу вуну.

Наши пољопривредници знају само за јару граорицу, која се с пролећа сеје. По спољашности својој, озима се граорица не разликује од јаре, јер је то ботанички једна иста биљка, само је поступно на зиму навикавана, исто тако, као што је и пшеница, јечам, раж, па у новије доба и овас, о ком је не давно, у своме листу писано. Тако поступно на зиму навикавајући, зимска је граорица тако очврстала и отврдла на студен, да може нашу зиму без штете да издржи. Али ју ми можемо да сејемо и с пролећа; дакле дупла корист. У јесен посејана, даје нам с пролећа *одмах* обилату пићу, кад је иначе у пићи оскудица, а с пролећа посејана даје нам и зелену пићу и добро сено.

Кад у смеси посејемо озиму граорицу и озиму раж, онда је то јединствена храна, коју с пролећа имати можемо. Ако овако посејемо раж са озимом граорицом, онда ју с пролећа можемо одмах косити, чим 30-40 сантиметара високо порасти, а раж још не класа; али можемо ју и онда косити, кад виша порасте и раж почне већ да класа, јер уз сочну граорицу постаје питавија и за стоку пријатнија и раж. Озима граорица је много сигурнија и од нашим пољопривредницима већ познате детелине руменике (Jncarnatklee), а и у самом доходку је боља грахорица од руменике.

Па онда! Чујте! Озиму граорицу посејану у смеси са ражи, можете за 15-20 дана раније косити но и детелину, а то је превилика вредност граорице у опште, а на по-се оних година, кад нестане хране с пролећа, па било то да смо је у недовољној количини прибрали, било то да је другу коју, осетљивију пићу, коју смо јесенас посејали, поништила дуготрајна, љута зима, голомразица и т. п. Из свега се види, како је озима граорица корисна биљка, нарочито за оног домаћина, који има крава музара и оваца.

И са хемијског гледишта заслужује велику паж-

њу смеса од граорице и ражи, јер је ту равномерно подељена и она храна која даје крви, и она, од које се стока гоји.

Сад ћу да кажем, како треба са зимском граорицом поступати кад ју сејемо. За оваку биљку, као што је ова граорица, треба одабрати бољу земљу, као и за јару пшеницу, или јари јечам. Добра земља, први је и услов за њено добро успевање и за бољи принос. Земља, у којој има извесна количина креча, боље угађа граорици, као и сваком другом махунастом биљу: сочиву, грашку, пасуљу итд. Али ће озима граорица успети и на оном земљишту, на коме би јара граорица због случајне суше издала, јер озима граорица ниче и расте у оно доба године, кад у природи обично има довољно влаге, наиме с јесени кад се сеје и с пролећа кад порашћује. Њој, на тај начин, влаге никад не достаје; она има влаге увек у довољној количини.

Земљу треба спремити као и за свако озимо жито, само с том разликом, што ју не треба сасвим уситнити, него оставити на површину по мало ситних грудава, које ће тек мраз истрошити и с пролећа жилице боље покрити; то је за младу биљку, која с пролећа порашћује, веома корисно.

Ако хоћемо граорицу да употребимо за пињу, а нећемо да изводимо од ње семе, онда треба за њу да одредимо јачу, пођубрену земљу, јер што је земља јача, биће и граорица у стаблу и листу бујнија, биће више хране. А друго је, ако од ње хоћемо да изведемо семе; онда земља не сме бити бујна, ђубрена, јер би у таковој земљи били цветови јалови и не би било семена.

Озиму граорицу треба посејати с јесени што раније, да ју зима крепку и добро ужилену затече. Што јача у зиму уђе, тим ће сигурније поднети и ичу и зиму и сигурније ће презимити. Успех, дакле, много зависи од раније сетве, што нарочито треба имати на уму и стога, што је њено семе данас још доста и скупо.

Озиму граорицу треба посејати почев од месеца августа, па до половине месеца септембра; што раније то боље. Али свакојако треба семе граорице помешати са ражи: онда даје бољу, хранљивију пињу.

На један хектар потребно је 160—230 килограма семена. Ако се сеје за пињу онда, више, а ако за извођење семена, онда мање. У првом случају помеша се мање ражи, а у другом више.

Преко зиме се често човеку привиђа, да је граорица од зиме пропала и ако је до зиме добро стајала. Али чим огране пролетње сунце, брзо ће се граорица опоравити и бујно потерати.

За пињу треба граорицу косити кад хоће да процвета, а за семе пре, но што ово сасвим дозре, јер кад подпуно сазре, онда испада.

Дакле, *сад* се већ постарајте за добро семе и посејте на време; не чекајте последњи час.

Д-р Ђ. Радић

ГУСТИ КУКУРУЗ

Међу свима усевима за пињу, онде где су као код нас повољне прилике за гајење, кукуруз посејан на сачму, даје по маси најбоље приносе и стога заслужује, нарочито у годинама оскудним сточном храном, особиту пажњу. За тај циљ најчешће се гаји сорта „Коњски зуб“ (Zea Mais leucodon), па шабачки и остале жутозрне сорте. У Аустро-Угарској одају првенство жутом мађарском кукурузу. „Коњски зуб“ чије би семе требало поручивати (ради обнављања) непосредно из Америке даје по количини највеће приносе, жутозрни кукурузи дају опет нешто хранљивију пињу. Од страних сората препоручивали су још перуански Cusko и Caragua голијат. Али оба, као и „Коњски зуб“ захтевају врло јаку наносну земљу; за суровије поднебље, земље мање плодне и за сетву усред лета, односно за добивање ране зелене пиће, препоручују више пињолето, чинквантино и падуански кукуруз.

Поднебље и земља. Кукуруз за пињу напредује и ван климе винове лозе, може се успешно још гајити и онде, где кукуруз за зрно не може узрети, дакле у суровом поднебљу озимога жита; уопште може се рећи, да кукуруз за зелену пињу може успети још у оном поднебљу и онаквим положајима где пшеница, крупник и сточна репа добро напредују.

Положај заштићен против ладних ветрова јако годи кукурузу посејаном рано с пролећа. Односно земље густи кукуруз (тј. сачма, кукуруз за зелену пињу) није пробирач утолико, што с изузетком уме и живога песка, расте на свакој земљи, само ако није баш посве мочарна и ако није сасвим посна и стога је сејање кукуруза за зелену пињу од особитога значаја и за оне крајеве, где земље нису подесне за детелину.

При гајењу густог кукуруза, мало долази у обзир претходни усев. У поднебљу винове лозе и озимога жита, сеју кукуруз за пињном ражи, инкарнатком (румеником), озимом граорицом и озимим грашком (кошеним у зелен), после јечма озимца и ражи, па по првом откосу двогоде црвене детелине, за зеленом граорицом итд. У суровијим пределима озима жита махом су претходни усеви и тада се кукуруз за зелену пињу више рачуна као главни усев, но као међусевица (т. ј. усев који се сеје између два озима усева: једног посејаног лане и пожњевеног ове године и другог који ће се сејати јесенас за до године) или угарни усев.

Ђубрење и обрада. — Особито је важно обилно ђубрење и добра обрада кукурузишта. Јако стајско ђубрење је код густог кукуруза, на свом месту, јер кукуруз у опште подноси најаче ђубрење, даље и сву вештачку ђубрад која је богата на лако растворноме азоту, она уз фосфате делују врло добро. И осока или помије из нужника, употребљују се с успехом, као ђубре поврх усева (за поливање).

Ако ће се кукуруз сејати као главни усев, онда се ђурби стајским ђубретом, по могућству још с јесени, земља се пред зиму добро и дубоко преоре, па се још и што боље припреми копачима, дрљачом

или ваљком. Ако је у пролеће изникло много корова, онда се удари још једна плитка бразда.

Ако ли се кукуруз сеје као међусевица т. ј. као усев у угарили у стрњику (чим се пожање жито) онда се пођубри стајским ђубретом или за претходни усев на пр. пшену раж или јечам озимац или се пођубри чим се они пожању. Али тада с полуструлелим ђубретом, јер свеже ђубре не делује довољно брзо и сметало би и при прашењу и при копњи кукуруза. На то се до половине дубине подоре за сетву и на тежој земљи, ваљало би да се она добро разрови и подривачем а ђубре да се препокрије умерено дубоко. Поваљана њива остави се онда да прележи до сетве.

Доба сетве. — Како је кукурузна биљка не само осетљива од мраза, но и семе клија тек онда кад земља достигн · топлоту од 10-12° Целз., па и онда врло споро, то онамо где се скоро редовно враћају у мају ладноће, може се сетви приступити тек крајем априла или у почетку маја. Раније би сетва била ризична: јер докле је земља још ладна један део семена може да струли, а и из проклијалог семена расту кржљаве, ужутеле и болешљиве биљчице: време у коме могу вране и голубови шкодити, продужава се и тако је обична последица превремене сетве крезуб, наместичав склоп усева, или је потребно подсејавање, а то пшену поскупљује. Релативно позније сетва, извршена онда кад је земља достигла 15° топлоте, пристигне готово увек ону ранију сетву: развиће, стање и принос кукуруза у првоме случају повољнији су.

Почев крајем априла или у почетку маја, можемо сејати кукуруз за пшену у размацима и на махове све до јула или и до августа: границу томе поставља предвиђање кад се имамо бојати у неком крају наступања раних (јесењих) мразева. И то у томе смислу, да се последње сејање кукуруза сме извршити на 9—10 недеља пре обичног наступања раних мразева, у јесен, у томе крају.

Сетва. За сејање употребљује се семе горе поменутих сората, најчешће дакле „коњски зуб." Крупно, пљоснато, зашиљасто и са „утиском" (удубљењем) снабдевено или бело или отворено жуто зрно — има „коњски зуб". Како при куповању хоће да подваљују старо семе, мора се увек опробати клијавост. Добар вирћински коњски зуб клија са 90%, а чистоће је 96%. Употребна му је вредност онда 86·4%.

Тамо, где се као почев од јужне Немачке, па на ниже на југ, као и код нас, кукуруз сигурно и зрна ради сеје, употребљава се семе произведено у земљи и за гајење пшеног кукуруза; онда смо сигурнији за клијавост а и јевтиније добијемо семе, јер се 50 кг. коњског зуба плаћа око 12-13 динара. —

Најбоље га је сејати у врсте: ситније сорте на 25-30, а крупније на 30 до највише 40 см. растојања између врста. Најбоље у дуплим врстама које су 6-7 см. раздалеко једна од друге. На тај се начин семе подели равномерније, младе биљке узајамно се мање гуше и тек онда је љуцки могуће окопавање извршити. Дубина полагања семена у земљу износи 4-5 см. Потребна количина семена на 1. хектар износи за „коњски зуб" 160 170 кг. а за ситнозрне сорте нешто мање.

Нега кукурузишта. — Састоји се у отварању окореле површине, у борби са штеточинама животињама, нарочито вранама и голубовима. Они чине знатну штету, што ишчепркају младе биљчице, па се сладе проклијалим кукурузним зрном.

Даље и кукурузу за пшену особито пријају прашња и копња, било ручна, или с плугом окопачем, или са машином. Те послове ваља предузети, кад биљке порасту 10-12 см. па према потреби ваља их и повторити; ако одвећ угусто стоји — као при Богу махом у нас — ваља и прорећивати.

На топлом времену млада биљка врло се брзо развија, докле на мочарном и влажном заостаје, ужути и тек лагано се опорави и окрепи. По испитивању Мозеровом у току даљег развијања што ближе стасава за косидбу садржина воде у биљци полако опада од 90% на 80%. Посматран је и релативан опадак сировог влакна. Количина безазотних екстрактивник материја расте, па до извесног степена пораста и протеинских материја, докле ове последње у престојалог кукуруза опет мало не стукну. Кукуруз за време свога пораста поред знатних количина других материја пије и велике количине воде, транспирација (испаравање кроз лишће и биљку) је врло знатна и стиме и успевање кукуруза стоји у зависности од довољне садржине влаге у земљи а исто тако и од довољне топлоте. Са знатним упијањем воде стоје у вези и појава, да покошена њива с густим кукурузом изгледа јако исушена.

У главном кукурузна биљка упућена је на оранicу за црпљење потребног јој хранљива, ма да поједине жиле и дубље иду. У оранici жиле се јако разграњавају тако, да је обилно пођубрено кукурузиште све испреплетано бурумцима од жила, да би изгледало у неком замишљеном пресеку сво ућечено. А и на доњим чланковима стабла образују се многе ваздушне жиле које расту на ниже и чим до земље допру и у њу продру, отпочну суделовати у примању хране. *Због тога је важно кукуруз не само окопавати но и загртати го;* али обично су о загртању различитога мишљења и махом га пропуштају из тог узрока, што се рад не да више тако добро површити чим кукуруз буде иоле поодрастао.

Неко време по првој копњи и разређивању, врло добро делује ђубрење поврх усева осоком, или пиштевином.

Косидба. — Густи кукуруз стасао је за косидбу кад се први класови јаве, онда се добије највећа маса пиће са добрим укусом. Наравно, често се мора још и раније косити, због потребе у пшени, или због наступања раних мразова. Ако су ови јаки, те биљке пожуте, онда је умесно предузети косидбу и кишељење.

При знатној висини коју овако сејане и неговане кукурузне биљке толико лиснате и гумасте, могу да достигну (2—2·5 метра), а густом склопу усева, принос зелене пиће врло је велики и може се рачунати просечно на 600 товара (380—800)

на доброј земљи, а то је принос који ни један други усев за пиљу дати не може.

На сваки начин, зелен кукуруз није никаква пропејином бог зна како богата сточна храна, али по податцима Вернеровим, пиљни кукуруз на хектар у горњем просечном приносу да ипак безазотних екстрактивних материја 6600 кг. и протејинских 1020 кг. а то су толико количине хранљивих материја, које још ако луцерка и сирак, у својим највишим приносима, достићи могу.

Састав кукуруза, његова садржина, у протеинским материјама изгледа, да се може повисити јаким азотним ђубретом, а по испитивању Волфа, Мозера и Дитриха креће се у овим границама:

		Кукуруз	
		баденски	амерички
Воде	82·5 до 86·7%	84·0%	86·0%
Пепела. . . .	0·7 до 1·3 „	0·95 „	0·78 „
Протеинских материја. . . .	1·68 до 2·00 „	1·28 „	1·03 „
Безазотних екстративних материја . . .	7·13 до 8·8 „	8·69 „	7·83
Масти. . . .	0·15 до 0·8 „	0·34 „	0·32
Сировога влакна	3·29 до 5·2 „	4·74 „	4·04

Ови бројези односе се на резултате добивене под подједнаким околностима за гајење обе оне врсте кукуруза, које је гајио за оглед др. Трошке и по којима је „Коњски зуб" заостајао садржином хранљива. И друга испитивања показала су сличне резултате тако, да се може рачунати, да ће домаћи кукурузи бити нешто хранљивији од америчког.

Али при великим приносима што их „Коњски зуб" даје, биће принос хранљива с 1 хектара опет подједнак.

Примедба. — Овај рад донели смо у преводу, на два три места само у толико преправљен, што је на наше *природне прилике* примењен — као пример једне потпуне поуке за гајење густог кукуруза онако, како то гајење врше онамо, где се практика у раду руководи начелима науке. Нека према овим правилима за гајење сваки сам за своје *привредне прилике* удешава ово гајење.

Према важности коју густи кукуруз има у гајењу за зелену пиљу сточну, било је умесно дати што потпунију савремену поуку, те да се боље разуме на који се начин постижу за нас (и ако у повољнијим природним приликама) огромне баснословне количине пиље; на који начин, с колико збиље и труда разумни пољопривредници сеју и гаје кукуруз за пиљу, како земљу обрађују, ђубре и како изникао кукуруз праше, копају, па чак и загрћу... те да се могу боље ценити мане и грешке сејања и гајења густог кукуруза у нас, за који се жртвују свега: једно орање, семе и сејање... и као трећи рад косидба и онда није ни чудо што се добије нешто суве, згореле, ужутеле, слабо хранљиве „шуме", место зелене пиље од наше „сачме"!

ЖЕТВАРИЦА и КОСИЛИЦА

(наставак)

Загушивање ножа може да се предупреди још на два начина и то:

а) Ако се свагда машина при раду прилично брзо покреће, како би резови ножа пуном брзином о стабла биљака ударали; и

б) Ако се нож чешће оштри, јер у колико су сечивице оштрија, у толико ће нож боље сећи и мање се загушивати.

Пренебрегавање овог двога, може донети пуно тешкоћа по томе, што ће се сечивица ножа напунити ситним травчицама и сламкама толико, да се нож неће моћи слободно да покреће по простору одређеном за ову сврху, због чега може доћи и до самога ломљења ножа. Деси ли се, да се при свој пажњи нож загуши, онда треба жетварицу зауставити, тргнути је (запрегу цурукнути) натраг, па нечистоћу скинути и уклонити, а по том продужити рад.

Да би се могао нож да сачува од свију предмета, који му могу нанети квара, поред дате могућности раднику, да га према потреби подиже и спушта, његa од повреда чува и ливена гвоздена канија, налик на тестере, по којој се нож креће при раду тамо амо.

Каквоћа самога усева од великог је уплива на рад. Најлакше и најбоље се обара стрмнина, која није сасма чиста, а при том има снажно држање. Стрмнине са високим стаблом, врло се добро и лако раде. Но ако је код усева доста танко и слабо стабло, онда је једини услов да се запрега тера што брже и нож што чешће оштри; па да посао може ићи како ваља.

И сама врста жита, разна су при раду, код свију стрмнина, пшеница се најбоље жање, а за њим овас-зоб, па јечам и напослетку раж. Слаб јечам, у коме има много травуљина, тешко се жање с тога, што се нож често загушује, те се жетварица мора заустављати ради чишћења ножа.

У погледу каквоћи жетве, може се слободно рећи; да жетварице у опште много боље и чистије раде, и да куд и камо мање отресају зрневље и кидају класове, но кад се жетва врши обичним косама.

Кад се доврши жетва одређене површине, онда треба машину спремити за одвоз к дому или превоз на које друго место. Спремање машине за превоз врши се овако: мали точак, који се налази на крају крила, као што се у сл. 43. види, ваља скинути с његове осовине, затим крило подићи у вис, па по том већ скинути точкић наместити на другу осовину, која се вија и остаје слободна тек онда, пошто се крило диже у вис. Овај мали точак, који је друго место добио, служи за транспортирање машине на друго место. На ова два точка жетварица се може безбрижно превозити где је потребно.

На овај начин спремљена машина за превоз, може улазити и излазити и кроз вратнице и капије, које су доста узане, а могу ићи и коловозом исте ширине. У случају потребе, радниково седиште може се и преклопити на десну страну, пошто је оно тако удешено, и тада машина може пролазити и кроз још уже отворе. Све ово удешавање, може се извршити за неколико минута, па се неће ништа изгубити на времену.

За рад жетварици, коју смо овде описали потребно је имати само једног извежбаног радника и пар добрих коња, или пар јаких волова. Ширина је откоса код жетварица већином 1.5 мет.. Просечно се дневно може да пожање 4 хектара, али, ако се жели да жетва брже иде, то је и боље, онда ваља запрегу мењати по два и три пута на дан и тада се може постићи, да се жетварицом на дан обори и до 7 хект.

Жетварица је тешка 412 килограма а стаје око 700 динара у сребру, ако се наручује код или преко Српско Пољопривредног Друштва у Београду.

II. Косилица (машина за кошење) за траве.

Косилица је у кошењу ливада оно, што је у војсци топ као год што артиљерија у битци игра најважнију улогу, тако исто у косидби, машина косилица узима превагу над осталим пољопривредним справама за ову сврху. Због овога, треба пољопривредници да се снабдевају овим машинама, јер са њима много лакше, брже и јефтиније врши косидба ливада.

Између свију познатих косилица, за наше траве, за данас су најпогодније косилице Вудовог система, које су на многим местима однеле „венац победе“ при утакмицама косилица за ливаде.

Једну од таквих косилица ево овде показује (сл. 42.) И, доиста, судећи по резултатима добивеним при раду овом машином, она се показала као најбоља и најлакша за кошење трава.

Косилица је веома простог склопа, те је и руковање њоме по све лако.

Слика 42 показује довољно разговетно једну најлакшу и најпростију Вудову машину за кошење ливада. Сви појединн делови ове косилице, која је спремљена за почетак косидбе, врло се лепо виде и потпуно распознају, те нам и није потребно, да описујамо машину подробно.

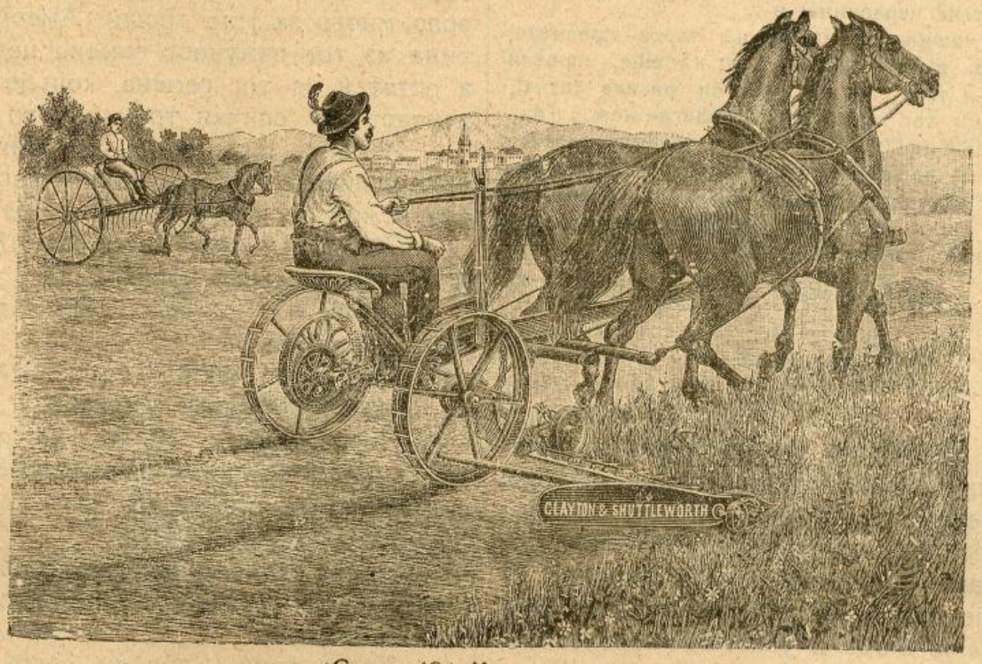

(Слика 42.) Косилица у раду

Да би покретање косилице било што лакше, снабдевена је са два велика точка, који на својим осовинама носе све остале делове.

Суштина самога рада косилице у овоме је: покретањем великих главних точкова, преноси се обртни покрет на изупчене точкове, а ови тај покрет преношењем на једну осовину претварају га у прав т. ј. тамо амо и полуга — кука, која везује нож за механизам, исто тако брзо покреће, да овај прелази (око 1000—1200 пута у минуту) десно — лево кроз ножну канију, секући снажно све биљке које преда њ' доћу.

Важнији делови ове косилице израђени су од челика. Месна лежишта (лагери) као и код жетварице, по све су брижљиво покривена поклопцима, који се сами затварају — заклапају и чувају, да прашина или буди каква друга нечистоћа, не падне на лежишта. Косилица је тако уравнотежена и удешена, да запрежна стока при раду не осећа скоро никакав терет, нити пак притисак у страну.

При раду косилицом нож за сечење — кошење намешта се у ножну, која се види десно у сл. 43 у виду тестера, а која лежи полегнуто на земљи. Нож за сечење и остали делови десно од великог точка, диже се и покреће на два мала точкића или плаза.

Како изгледа косилица која је већ пуштена у рад, види се из сл. 42. Раденик пошто седне у своје седиште, треба да скрене запрегу и косилицу да управи у један од углова ливаде намењене за косидбу, па чим стигне на неколико метара испред угла, ваља да откочи нож, како би машина могла да отпочне косидбу. Чим је удешено све шта треба, да машина може косити како ваља, раденик сад има да обрати пажњу на ово.

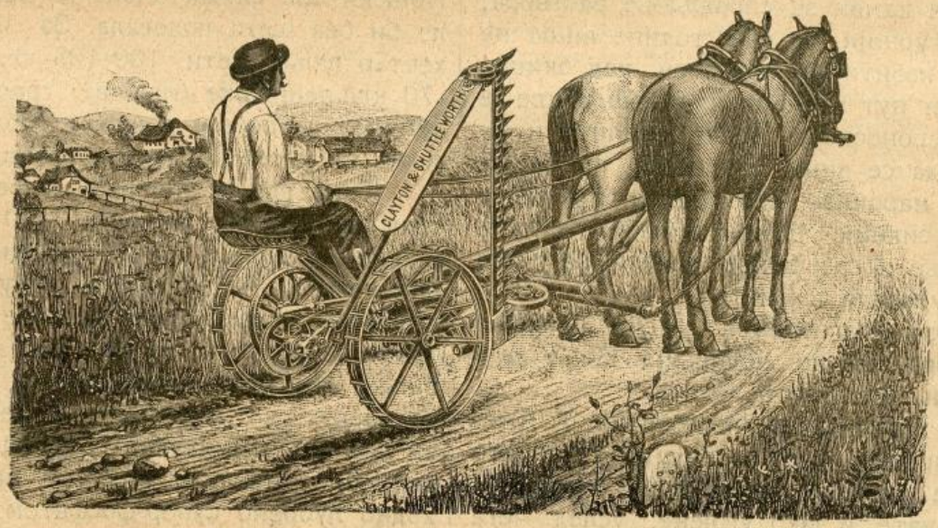

(слика 43.) Косилица удешена за пренос

1. Да машина захвата само онолику ширину, колико је дужина ножа, како би се кошење вршило што боље, јер ако би се захватало више траве но што треба, ова би остајала непокошена;

2. Да према потреби удешава висину кошења, а ово може постићи помоћу полуге — кључа, која му стоји на расположењу с десне стране, као што се то види и у самој слици. Ово подизање и спуштање ножа нужно је онда, кад се врши косидба на неравну земљишту а нарочито где има разора, разних удубљења и других неравнина; и

3. Да мотри, да машина не наиђе на тврде предмете, који би јој могли квара нанети као што су: камење, пањеви ниско коље, џбунови, и т. д., па ако наступи овакав случај, онда треба испред самог тог предмета да подигне нож у висину толико, колико ће бити довољно, да се предмет провуче испод ножа, а за тим га ваља опет спуштити, те да настави косидбу. Ово раденик може врло лако и брзо да учини са свога седишта, пошто овога рада има у близини нарочити управљач, налик на штап, који се лепо види и на слици.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

Благовремено сузбијање пероноспоре. — Успешно сузбијање пероноспоре зависи највише од тога, да се оно благовремено предузме и да се не чека докле се не примети да пероноспора већ избија. Доба, кад прво прскање предузети треба, управља се према времену које влада, јер влажно а топло време потпомаже појављивање и успевање пероноспорних гљивица.

Стога топлих сушних година прво прскање треба предузимати што пре, па и ако су изданци још мали. Тиме ће се угушити рано клијање пероноспорних клица и битно отежати потоње јако наступање болести. Ваља још имати на уму, да је благовремено сузбијање не само од највеће важности, но да оно и јевтиније стаје, јер за још младе и кратке изданке утроши се мање течности за прскање, а и што се посао може брже површити.

Како је садашња година топла и сушна неће се истина морати више пута прскање предузимати као кишовитијих година, али ипак са другим прскањем не треба нипошто оклевати и чекати тек да пламењача избије, па да се сетимо прскалице, да поручујемо плави камен за справљање раствора. Онда ћемо бити сигурнији, да ове године више не може пероноспора избити ни под јесен, кад окиша, јер ако не би други пут прскали сад још докле је суво, онда би се пероноспора могла осилити и јесенас се појавити, да се више никаквим прскањем сузбити не може, нарочито ако окиша, па да се до године утолико силније појави и избије и да и ове године развијање и сазревање дрвета за догодишње орезивање уназади и омете.

Постарајте се за благовремено друго прскање и ако се пероноспора још не појављује. Боље је и лакше предупредити, но лечити.

Једна изврсна храна за храњење оваца. У Американаца је Сточарство јако развијено, а особито овчарство. Њихове су овце врло лепо развијене: оне су крупне, месната и јако угојене, услед чега им је и вуна као свила, густа и јака. Овце су им врло добре музаре и дају у изобиљу масно млеко, те се оно тамо по знатно јефтинијој цени продаје, но што се овим нашим далеко лошијим млеком постизава.

Та напредност америкаиских оваца долази отуд, што Американци своје стадо хране једном врло хранљивом храном. Они их хране *котон—мекињама*. То су мекиње од памучног семена из којег се цеди тако звани *котон—зејтин*, а који се у целом свету врло много за јело троши. Америчке фабрике зејтина из тог памучног семена цеде тај котон-зејтин, а остатак од тог семена, који је сув и по боји зеленкаст и сличан трињама, то су *котон-мекиње*.

Између пшеничних и ових котон-мекиња је врло велика разлика у хранљивости. Хемијском анализом коју је извршио Др. А. Зега, утврђено је да:

Пшеничне мекиње имају само 18 од сто протејина и 0·3 од сто масти: докле

Котон мекиње имају 24-25 од сто протејина и 5-6 од сто масти.

Ове котон мекиње производи фабрикант зејтина г. *Коста* Н. *Лазаревић у Београду*.

Препоручујемо нашим окр. и среским економима, да ове хранљиве мекиње у своме подручју препоруче одгајачима оваца, јер су јефтиније од пшеничних мекиња.

Наши економи нека се ставе у непосредну преписку са горепоменутом фабриком.

Место репе угарњаче сејте пићну смесу. — У многим крајевима других земаља уобичајено је, да у стрњику чим жито пожању, посеју репу угарњачу за јесењу и зимну храну стоке. Али сад искусни људи тамо саветују пољопривредницима, да се са више разлога оставе те практике, па да место репе посеју за тај циљ пићну смесу. Репа угарњача не држи се дуго и мора се што пре утрошити за храну стоке. Сем тога њена хранљива вредност ванредно је незнатна, не зову је бадава и воденом репом. Она не поправља земљу, а због њеног ретког сејања земља се јако укорови и стврдне за орбу за потоњи — обични озими усев.

Много боље је дакле сејати у стрњику смесу од пићног грашка с граорицом и коњским бобом. Коњски боб служи смеси за врежање, пузање, докле би без њега полегала. За пескозите земље на хектар ваља узети 100-125 кг. пићног грашка, 50-70 кг. пешчарке (мањаве) граорице и по 25-30 кг. обичног грашка и коњског боба. На тежим земљама може се у смеси помешати више граорице и грашка.

Тамо где је употреби и вештачко ђубре додају стајском ђубрету на хектар 200-300 кг. суперфосфата и онда се добије толико зелене хране за пићу, да она четири-пет пута има већу вредност но репа угарњача, која би се са исте земље добила. Не треба заборавити, да гра, боб и граорица спадају у биљке збирачице азота које у знатној мери навлаче из ваздух азот у оранпцу и земљу богате тако, да за потоњи озими усев (у истој години сејан) није потребно никакво ђубрење, нарочито ако је претходно ђубрено супер-фосфатом. И угарност земље постиже се много боља засевањем пићне смесе. Земља заостаје свежија, хумусом богатија и не

спљескају је кише као онда, кад је репа угарњача била на њој.

Али особито је важно, да се ова смеса што раније посеје. Зато стрњику треба одмах преорати још док су крстине на њиви, да се не би дангубило, па ма се доцније доорала она места где су крстине стојале. Један дан у јулу месецу, вреди више но два дана у августу по биљни пораст. Ако се са сетвом опозни, онда ће пићна смеса јако заостати у порасту.

ГЛАСНИК.

Привредни Музеј Министарства Народне Привреде. Решењем гос. Министра Народне Привреде од 12, јануара ов. г. П,бр. 453, основан је при Министарству Трговинско — Занатски музеј, а решењем од 21 априла о. г. П, бр. 3567 проширен је задатак овога музеја и на прикупљање предмета пољопривреде, сточарства и осталих привредних грана у ширем смислу тако, да ће музеј обухватити све производе земаљске и стране привреде. Образована је самостална управа, у којој су узели учешћа представници свију оделења министарства (пољопривредног, трговинског, шумарског, рударског). Сад се носе мишљу, да предложе г. Министру да и поједина пољопривредна удружења буду заступљена и својим представницима, јер је потребно удружена сарадња свију заинтересованих фактора, па да се може очекивати успех, у овом важном подузећу за целу земљу.

Управа музеја се конституисала и отпочела је рад. Желимо овој новој установи да развије што већу делатност и да нађе обилате новчане потпоре, како за закуп ако не и за подизање нове зграде, потребне за смештај предмета који би се прибавили, тако и за уређење и одржавање збирке и то сталне новчане потпоре из државног буџета.

Набавка тријера за потребу општина среза колубарског окр. ваљевског. — Срез колубарски округа ваљевског набавио је од Српског Пољопривредног друштва за ову жетву, 11 триера № I и 2 тријера № Ia, од најновијег система, фресованих, за потребу својих општина, како би сваки земљорадник могао очистити семе пре сетве. Срез је за тај циљ био одредио 1720 динара и како је та сума била недовољна за испоруку горњег броја триера, то га је и министарство народне привреде потпомогло са 720 динара, да ову набавку може извршити још ове године.

Леп пример који може послужити и осталим срезовим за углед.

Окружна изложба говеди и воћа коју приређује Пољопривредна Подружина окр. ваљевског на дан 14 и 15 септембра ове године у Ваљеву састојаће се из ови оделења:

ИЗЛОЖБА ГОВЕДА

	Долинска	Планинска
	I Бикови од 2—5 год:	
I	Награда 100 дин.	I Награда 100 дин.
II	„ 70 „	II „ 70 „
III	„ 50 „	III „ 50 „
IV	„ 30 „	IV „ 30 „
V	„ 2 по 20 дин. 40 „	V „ 2 по 20 дин. 40 „
VI	„ 5 „ 10 50 „	VI „ 4 „ 10 „ 40 „
	II Краве с ово-годишњим теладима од 3-7 год. старости	
I	Награда 100 дин.	I Награда 100 дин.
II	„ 70 „	II „ 70 „
III	„ 50 „	III „ 50 „
IV	„ 30 „	IV „ 30 „
V	„ 2 по 20 дин. 40 „	V „ 2 по 20 дин. 40 „
VI	„ 4 „ 10 „ 40 „	VI „ 4 „ 10 „ 40 „
	III Јунице старе 2—3 год. стеоне.	
I	Награда 70 „	I Награда 70 „
II	„ 50 „	II „ 50 „
III	„ 30 „	III „ 30 „
IV	„ 3 по 20 дин. 60 „	IV „ 3 по 20 дин. 60 „
V	„ 10 „ 10 „ 100 „	V „ 10 „ 10 „ 100 „
	IV Јунци од 1—2 године старости.	
I	Награда 100 дин.	I Награда 100 дин.
II	„ 70 „	II „ 70 „
III	„ 50 „	III „ 50 „
IV	„ 30 „	IV „ 30 „
V	„ 20 „	V „ 20 „
VI	„ 3 по 10 дин. 30 „	VI „ 3 по 10 дин. 30 „

НАПОМЕНА: 1. у IV групу јунци, награђиваће се само они, за које се сопственик писмено обавеже, да ће награђено грло држати у притежању још 2 год. као бика и пуштати на краве у својој околини.

2. Грла награђена на држаној изложби у 1907 год: са I и II наградом, немају право ове год. на такмичење и излагање.

3. У долински крај спада: варош Ваљево, срезови: Посавски и Тамнавски и општине у ср. Колубарском: Мионичка, Марковачка, Боговађска и Доњо-Топличка, и општине у ср. Ваљевском: Лозничка, Дивачка, Лукавачка, Попучанска и Петничка сем села Жабара.

4. У планински крај спада срез Подгорски и све остале општине у ср. Ваљевском и Колубарском које нису горе именоване и село Жабари оп. Петничке.

ИЗЛОЖБА ВОЋА

	1. Сирове Шљиве.	3 Суве Шљиве.
I	Награда 40 дин.	I Награда 50 дин.
II	„ 25 „	II „ 30 „
III	„ 2 по 15 дин. 30 „	III „ 4 по 15 дин. 60 „
IV	„ 3 „ 10 „ 30 „	IV „ 6 „ 10 „ 60 „
V	„ 5 „ 5 „ 25 „	V „ 10 „ 5 „ 50 „
	2 Јабуке	4 Крушке
I	Награда 50 дин.	I Награда 40 дин.
II	„ 30 „	II „ 25 „
III	„ 3 по 15 дин. 45 „	III „ 15 „
IV	„ 6 „ 10 „ 60 „	IV „ 2 по 10 дин. 20 „
V	„ 3 „ 5 „ 15 „	V „ 4 „ 5 „ 20 „

НАПОМЕНА: воће мора бити изложено у најмањој мери од 2 килограма.

УПРАВА.

Пољопривредна наставa за војску у Немачкој. Одбор немачког пољопривредног савета решио је, да се пољопривредна настава војника у свима гарнизонима немачке препоручи као знатно средство, да омладина која одслужи војску остане верна земљорадњи и селу. Онамо где нема довољно наставничких снага на расположењу, збринуће се у најскоријем времену пољопривредне власти, да се оне поставе, а што је главно у буџетима за војску, порадиће се код савезног и код царевинског већа, да се ставе потребне суме за потпомагање ове наставе.

Друштво за контролисање млечности у Гринау. које је уз припомоћ немачке секције и ческог земаљског културног савета 1903—1904 године тамо по данском обрасцу основано, завршило је 1907—1908 своју четврту годину рада. Број контролисаних домазлука износио је 24 односно 27, 29, 28, број контролисаних крава 214 односно 202, 313, 288. Млечност по количини а просечно на 1 грло износила је у годинама 1905-6, — 1907-8 год 2254 одн. 2470 кг. Највиша млечност по грлу била је 3500 одн. 4383 и 4061 кг, просечна производња масла 108 03. одн. 107·03 и 109·25 кгр. Просечна садржина масти износила је 3·98 а највиша 5·37 од сто. За 1. кг. масла требало је 22·5 литра млека. На 1. краву било је утрошено просечно 2217 јединица хране. 100 јединица хране просечно су произвели 111 кг. млека а 4·91 кг. масла. Израчунати трошкови производње износили су по 6·69—22·58 хелера 1 кг. млека, а 1 60—5.67 круна 1 кг. масла. Рачунски је нађено, да је највиши чист принос од 1 краве износио круна 276, а срачунати највиши дефицит круна 125. —

110 изложбу цвећа, биља, воћа, повртња, предмета воћних растила, цвећарских аранжмана и предмета повртарске

индустрије, приређује аустријско повртарско друштво у Бечу од 11—15 новембра ове год. у цветним дворанама. С изложбом биће спојен трг за продају воћа, цвећа и биља. За обавештења и пријаве до 25 октобра обраћати се друштвеној канцеларији

Сајам пиварског јечма у Пожуну — што их приређују већ неколико година западно—мађарска друштва, биће и ове године у Пожуну. На овом сајму учествоваће ове године и пољопривредни савез комитета сопронског. Време држања сајма накнадно ће се утврдити.

Борба против змија у Босни и Херцеговини.— Пошто је у Босни и Херцеговини свзке године било доста жртава од повреда и уједа змијског како у животињским тако и у људским животима, то је Земаљска Влада нашла се већ у 1906 побуђена, да распише награду за сваку предату змијску главу 50 хелера коју ће награду политичке власти одмах исплаћивати свакоме ко буде донео и предао змијску главу. Успех је био врло велики. У години 1906 предато је 25.483, а 1907 год. већ 271.685 глава од потучених отровних змија, зашта је плаћено на награде к. 12.241 односно к. 135.842 Како те награде знатно оптеретише буџет, то су сад награду преполовили на 25 хелера за змијску главу! 1907 године пријављено је и познато властима 9947 повреда од змијских уједа и то 206 повреда људи и 9741 повреда домаће стоке. Од тог броја смртних случајева било је 9 људи и 2041 грло домаће стоке. На Херцеговину допада много већи број (7128).

Скупштина пољопривредног међународног институту у Риму, по решењу комитета сазваће се за 20 новембар ове године.

ПОЗИВ

на упис приватних ученика у школу за сточарство и планинско газдовање у Краљеву.

Управа школе за сточарство и планинско газдовање у Краљеву, примиће ове године петнаест младића, *десет* у први а *пет* у други разред, који ће се као приватни ученици школовати о своме трошку.

Погодбе су за примање ових ученика:

1. да нису млађи од 14 ни старији од 18 година, што имају доказати крштеницом.

2. да су с добрим успехом свршили најмање четири разреда основне школе, што ће доказати школским сведочанством;

3. да су здрави и телесно добро развијени, да без напора могу радити тежачке послове, што имају доказати лекарским уверењем;

4. да су доброг владања, што доказују школским сведочанством, ако долазе из школе. а ако су провели најмање годину дана ван школе, онда уверењем надлежне општинске власти.

5. да имају, или да ће при деоби имати најмање пет хектара земље, што доказује уверењем надлежне пореске власти:

Поред наведенога кандидати су дужни испунити и ове погодбе:

а) у *први разред* коначно ће бити примљени они младићи, који су свршили основну школу и пред комисијом положе пријемни испит из читања и рачуна (четири вида) а којима полагање овога испита-по прегледу докумената допусти наставнички збор;

б) у *други разред* биће примљени и то *одмах* они младићи, који су свршили четири разреда гимназије или реалке најмање с добрим успехом, а они који су свршили три разреда гимназије или реалке тек онда, кад с најмање добрим успехом полаже пријамни испит из хемије по програму за ниже пољопривредне школе.

Првенство имају земљорадници синови и затим синови осталих сталежа.

Молбу и потребна документа треба послати на адресу: Управитељу школе за сточарство и планинско газдовање-Краљево, најдаље до 31. јула. Доцније пријаве неће се узимати у обзир.

Молби ваља приложити и обавезу родитеља, односно старања потврђену полицијском влашћу. Та обавеза треба да гласи:

„Одобравам своме сину (рођаку и т. д) Н. Н. да ступи у школу за сточарство и планинско газдовање као приватни ученик, и овим се обвезујем, да ћу за њ плаћати управи школе док се год буде школовао за три месеца унапред пре рока на пет дена по седамдесет и пет динара на име његова издржавања за стан, храну, огрев, осветлење, послугу и лекарску негу (без лекова) а ако се у току школовања мога ученика школарина буде повећала, онда слати на време и вишак који се буде тражио, да ћу јој сваки рачун за одело обућу, прање рубља, лекове и друге потребе исплатити у року од десет дана по примању рачуна и накнадити јој штету коју би мој син (рођак и т. д) нанео стоци, пољопривредним справама или чему било. Наплату дужне суме може надлежна власт извршити ексекутивним путем на просту пријаву управе сточарске школе, ако јој исту на време не бих платио.

Младићи који буду примљени у други разред и који ваља да полажу пријамни испит имају доћи у завод 1. септембра јер тада почиње школска, година. Они ће се и нарочито позвати преко општинских власти. Собом ваља да понесу: два пара кошуља, један грудњак, четири убруса, четири мараме и пар папуча.

Огласи

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ има већи број чистокрвних кокошака расе *Мехелнске,*“ од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5, фебруара 1908 у Ражњу 12-20

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА И КОМЕ ТРЕБА, имам на продају *две жетелице половне* добро очуване *систем* Mac. Cormic за цену потписатом изволте се обратити.

Ниш, *Гаврило Јовановић*
2-3 трговац

140 ЛАНАЦА

ОРАЋЕ земље у једном грунту, ограђена багремом, један и по километар од железничке станице удаљена а поред самог друма близу вароши Пожаревца, издаје се под закуп за 5 и више година. За 20 ланаца од 1 јула а *1*20 од 1 октобра *1908* год. рачунаће се почетак закупа;

За услове и погодбу обратити се г Ђи Јелки удови Пере Тамбураша у Пожаревцу, или г. Андри Станојевићу трговцу у Крагујевцу. 2 3

СРПСКОЈ ФАБРИЦИ СТАКЛА У ПАРАЋИНУ потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином невршена већ руком тршена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Прима се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска
фабрика стакла

Преглед 27 броја „Тежака“: *Чланци:* — О зимској граорици — Густи кукуруз — Жетварица и косилица — *Белешке — Гласник — Позив — Огласи.*

Штампарија Владе Стевановића Космајска ул. 21

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕД ЉЕ ЈЕДАНПУТ
ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ
Српском Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
за годину 6 дин. на пола године 3 ди. Чланови помагачи, чланови свих друштвени подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на год. 8 фран. или 4 фор. аустр вр., но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе, и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 28. НЕДЕЉА 13. ЈУЛА 1908. ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX.

25-то ГОДИШЊИЦА КРУШЕВАЧКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОДРУЖИНЕ.

Основана 29 јуна 1883 године, на Петровдан 29 јуна ове године напунила је Крушевачка Пољопривредна Подружина пуних *25 година свога непрекидног и плодног рада* на бољитку пољске привреде своје околине.

Помагана од Пољопривредног Друштва и својих чланова, она је својим смишљеним радом знатно унапредила пољопривреду свога краја, а понајвише: воћарство, свиларство, виноградарство, па и остале гране пољске привреде. Приређивањем лепих окружних изложби, — једне опште и једне сточне, и давањем лепих награда успела је подстаћи многог привредника на бољи и савременији рад и привређивање, чиме је постигла врло лепе и повољне резултате, па се у опште истакла међу најактивнијим подружинама друштвеним.

Према одлуци Управног одбора ове Подружине, имаће се накнадно одржати једна свечана седница 25-то годишњице подружинске, на којој ће се изнети: Преглед најважнијих радова и успеха подружинских за минулих ¼ века њеногa живота и рада.

Ми ћемо се постарати да тај преглед добавимо и у листу објавимо.

Као најоригиналније код ове Подружине, што се иначе врло ретко може где видети и наћи, јесте то: што је њен први покретач и оснивалац, од првог њеног постанка, па за свих 25 година стално остао у њој, и редовно биран за председника и руковођу подружинских послова, којима и данас одлично управља; — те је као њен оснивач дочекао и он 25-то годишњицу председниковања у крушевачкој подружини, залажући се и морално и материјално, а понајвише лично за испуњавање програма и свију радова подружинских, па је као такав остао и у новој окружној Пољопривредној Подружини Крушевачкој.

Честитајући 25-то годишњицу — (јубилеј) овој најстаријој Подружини и огранку друштвеном, ми се радујемо што можемо то исто честитати и њеном неуморном председнику г. Велимиру Виторовићу пензионару, желећи им: да и на даље истрају осведоченом ревношћу и постојанством на бољитку пољопривреде свога омиљеног краја и округа.

ЗЕМАЉСКИ ПРОИЗВОДИ и ДРЖАВНА КОНТРОЛА ИЗВОЗА.

Време је да и ове године проговоримо о потреби државне контроле над извозом наших пољопривредних производа.

Све донде, докле смо са нашом извозном трговином били упућени искључиво на Пешту и Беч, ми нисмо осећали потребу, да треба наше извозне пољопривредне артикле спремати и дотеривати за извоз. Наши трговци извозници извозили су производе онакве, какве их је дала произвођачка рука. Није се сматрало за потребно, а веле, није се ни „рентирало“, да се производи дотерују, храна пречисти, суве шљиве преберу стока недохрањена похрани до зрелости и т. д. Наши трговци извозници били су прости посредници између наших произвођача и пештанских и бечких трговаца. У оваквом неупутном, тако рећи сакатом трговању са пољопривредним производима подржавали су наше извознике трговце, пештански и бечки трговци, који су налазили за себе рачуна у таквом трговању, јер су, убијајући цене нашим производима, што су нечисти и незрели или помешани са лошим, куповали ове по нижој цени, па их тако или пречишћали и дотеривали и извозили на потрошачке европске пи-

јаце под именом својим (као суве шљиве,) или подмиривали са њима своје потрошачке пијаце, а своје производе те врсте извозили на друге европске пијаце, и тамо их продавали по далеко повољнијој цени, но што су куповали наше.

Овакова трговина доносила је нашој земљи велике штете, јер се за пољопривредне производе мање уносило новаца у земљу, а на другој страни доносило је користи само Аустро-Угарској посредством њихових трговаца и комисионара.

И да не би прекида редовног уговорног стања са суседном монархијом, услед забране увоза наших производа и стоке, још би ми били у заблуди, те би, ко зна докле, трговали онако како смо се научили, рачунајући да се нигде ван Пеште и Беча не може с нашим производима ићи.

И ако смо у току преко две године у неуговорном стању са Аустро-Угарском, можда, претрпели материјалне штете, ипак можемо бити врло задовољни, што нам је то срећно време за нашу економску независност отворило очи, те смо се сад већ освестили, да наши производи и стока имају светске потрошачке вредности и да они могу ићи и на даљне пијаце Западне Европе, Грчке, Мисира, Александрије и др.

Кад је дошао тај час да наши производи траже себи потрошачких пијаца ван Аустро-Угарске, онда се увидело да се тамо наши производи срећу са производима напреднијих европских и америчких држава и да онакови, какове их произвођач довози на пијаце ради продаје, не могу добити повољне цене и не могу конкурисати са производима бољим и савршенијим из других држава. Шта више увидело се и то, да би велике европске потрошачке пијаце биле изгубљене за нашу храну и наше суве шљиве, ако би се они извозили у оном квалитету, како то српски произвођачи производе или уреде.

У овој прилици појавила се наша држава у властитом свом праву, да заштити и чува интересе своје земље, интересе трговинско-економске, који ће донети земљи више новаца за извежене производе. Држава има та права да контролише, да привремено или стално спречи и забрани изовоз извесних производа наших, ако је уверена да ће исти у таковом стању нашкодити општем угледу наше трговине и наше произвођачке умешности и моћи.

Наша државна управа, оличена у Министарству Народне Привреде, изазвата интересима земље предузела је од пре две године, да преко нарочитих комесара врши преглед хране на пијацама и при извозу, онако исто како је још раније предузела преглед и контролу сувих шљива за извоз.

Право државе, да се умеша у приватне трговачке односе и да ограничава у томе слободну вољу трговине, то је њено неоспорно право, које није покушао нико оспоравати, и ако је често интерес појединаца овим државним правом оштећен.

Држава, преко Министарства Народне Привреде, треба да врши своје право надзора и контроле над целокупним извозом наших производа, па да дозволи да се извезу само у онаквом виду и квалитету, у каквом би могли без зазора изаћи на светске пијаце и упоредо са производима других напреднијих земаља добити повољне цене. О овоме праву контроле државне над земаљским извозом треба донети закон. За данас постоје само правила, која је г. Министар Народне Привреде прописао (о прегледу сувих шљива). Али док се не донесе нарочити закон, и правила и наредбе надлежног Министра имају и треба да имају силу закона, јер то је вршење једног државног права, које је признато самим постојањем и уређењем једне модерне и културне земље — државе.

После ових општих напомена изнећемо наше мишљење о томе: *како је држава до сад вршила своје право контроле извоза хране, сувих шљива и пекмеза, и како би требала поступније да га врши?* —

Преглед сувих шљива за извоз отпочет је раније но преглед хране. Да Држава врши преглед сувих шљива за извоз нагнала је та околност, што су шљиварски трговци у извозу сувих шљива били сувише непажљиви и шпекулативни, да су били убили добар глас нашим сувим шљивама толико, да су се немачки и аустријски трговци картелисали да српску суву шљиву не купују.

Од како је Министарство Народне Привреде, преко својих комесара, предузело преглед сувих шљива на тржиштима и извозним станицама, наше суве шљиве добиле су опет онај добар глас, који су раније имале и који им по њиховим добрим особинама и припада.

Но у последње време, нарочито у прошлој години, било је нечега, што изазива код нас бојазан, да ће наше суве шљиве почети да губе свој добар глас, који су у последњим годинама стекле, а стим и потрошачке пијаце. Ово је дошло отуда, што су крупне суве шљиве имале велику разлику у цени према средњим и ситним; то је дало повода несавесним произвођачима, те су остављали шљиве недосушене, да би им биле крупније и теже. Шљиварски трговци пак, и ако им се не може одрећи добро познавање квалитета робе са којом тргују, слабо обраћају сами на то пажњу, ако их државне комисије не приморају. Поред ове несавесне шпекулације, прошле године биле су велике врућине још и целог септембра, што је доприносило, да се суве шљиве, које нису потпуно и правилно осушене, кваре и да лошег квалитета стигну на место опредељења. С тога у прошлој години нису изостале чешће рекламације од стране купаца продавцима, па чак и Министарству Народне Привреде.

Да се не би ово поновило и у овој години и, да би сачували добар глас нашим сувим шљивама, требало би урадити следеће:

а.) Да Министарство Народне Привреде нареди среским економима у свима шљиварским местима да иду од села до села, те да, према приликама места и положаја воћака, одређују време, кад се могу шљиве брати и почети сушити. Кад отпочне сушење, да иду од сушнице на сушницу, да поучавају произвођаче и контролишу сушење шљива. Ако би у том контролисању наишли на несавесност и непослушност, да о томе саставе реферат, који ће упутити Министарству, а у исто време известе комесаре и комисије за преглед шљива на тржиштима, како

би обратили строгу пажњу на дотичне произвођаче или шљиварске трговце, који мимо прегледа комисије купе и приме шљиве од таквих произвођача.

б.) Да Министарство Народне Привреде одређује за преглед сувих шљива на тржиштима и на извозу стручне, строге и савесне чланове комисије. Ове комисије да обилази и контролише по један комесар, чиновник економске струке, коме се може ставити у дужност, да инспицира — контролише — више тржишних места. Ова контрола од стране Министарства Народне Привреде треба да је строга и савесна, да не преза од никаквих мера, па ма у питању били интереси ма чији, јер интереси земље пречи су од интереса сваког појединца, па ма какови угледан положај он заузимао.

Ваља знати и упамтити: *да су суве шљиве златно доноше, докле су потпуно добре* и употребљиве за јело *кад што не буду, оне су проста дибра*, која често не доноси ни добру ракију, него је *ђубре.*

Преглед хране врши се од пре две године, њега врши Министарство Народне Привреде преко нарочито стручних економских лица. Прве године (1906) преглед хране на тржиштима и при извозу био је непотпун и лабав, јер се држало, и ако неоправдано, да не треба прве године бити строг, због осетљивости интереса произвођача и трговаца. Прошле године вршен је преглед хране на тржиштима и при извозу, али ни те године није преглед вршен довољно строго. премда је преглед и контролисање при извозу ипак допринело, те су наша жита добила на страни повољне цене — без мал равне ценама истих производа из других земаља.

И ове године требало би вршити преглед хране на тржиштима и при извозу. Али како је тешко на тржиштима сваки џак контролисати, то треба бити строжији при извозу хране. На име: *не треба ни коме,* ма како на први поглед изгледала чиста храна, *дозволити да утовари у вагоне или шлепове храну. док је под контролом комесара не пребеје* на магацинској ветрењачи.

Кад се тако буде радило, онда ће и трговци обратити већу пажњу при куповини хране и разликоваће ценама храну по квалитету, па ће и великокупци при својим закључцима условљавати чистоћу и „узанс" хране.

Кад наша државна власт буде на овај начин уредила строгу контролу извоза сувих шљива и хране, онда ће наши производи добити повољне берзанске цене на европским пијацама и тада ћемо ведра чела моћи гледати у будућност наше потпуне економске независности.

Преглед пекмеза отпочет је прошле године. Прегледан је пекмез при извозу. Такови преглед је непотпун, и њим се не постиже оно што се жели.

Нарочито одређена стручна лица ваљало би одредити, те да буду стални комесари у извесним крајевима. где се кува пекмез. Само по њиовој дозволи пекмезари могу брати поједине воћњаке, кад ови оцене да су у њима шљиве потпуно зреле. Ови комесари имаће дужност да стално надгледају и контролишу печење пекмеза, чистоћу казана и судова. Тако израђен пекмез добиће нарочити жиг на пуним бурадима од стране одређеног комесара, и онда при извозу само ће се контролисати да ли је свако буре добило свој жиг „добре робе".

Ми рекосмо оно што је корисно и из искуства поцрпено. сад је на надлежнима да од своје стране учине све што треба, те да нам државна контрола извоза наших пољопривредних производа донесе и велике очекиване користи.

В. Т. Р.

О ДОБРОТИ СЕМЕНА У ОПШТЕ.

У науци о гајењу културних биљака, нема важнијег питања, него што је питање о семену и његовој клијавости. Ми ћемо најпре да изложимо услове самога клијања у опште, па ћемо онда посебно да кажемо коју о семену и његовој промени. О томе се у нас мало писало и објашњавало, а то нам је први корак напредном ратарству, то је најважнији услов за рационалну производњу културних биљака — наших пољских усева.

Услови су за клијање спољни и унутарњи. Спољни су: влага, топлота и ваздух; а унутарњи су: развијеност. зрелост и каквоћа састојака у семену. Од свију тих услова укупно, зависи, хоће — ли се дотична биљка и у колико развити. Од унутарњих услова за клијање, т. ј. оних, што се у самоме семену налазе — развијеност и зрелост — немају на клијавост, у правоме смислу речи, одсудног уплива, али од тих услова зависи у колико ће се и како биљка развити, а то је у практици толико исто важно, као и сама клијавост; јер, која нам је ваљда од тога да семе никне, па да поникла биљка остане још у зачетку јадна и кржљава?

Ми хоћемо од биљке плод. а није питање. може-ли да никне? Али повреда и старост семена, имају одсудни уплив на саму клијавост. Кад је семе повређено, онда се често догађа да неће да никне, а кад је престарело, онда већ никако није ни могућно да никне. Количина оних састојака који се у семену налазе, има велики уплив на развијање биљке; јер, кад се семе због спољних услова клијања мора дубље да посеје, онда клица нема моћи да пробије, да проклија до површине, па се онда под земљином површином уквари и пропадне.

Оно семење, које у себи има више скроба и протејинских материја, задржава своју клијавост дуже. Али и овде има изузетка. Тако, на пример ланено семе, које много уља у себи има, задржава моћ клијања дуже, но многе врсте семења, у којима има много скроба. У осталом, ово поље у науци и није баш у толико обрађено, да би се суд могао без поговора изрећи. Старошћу губи семе моћ клијања с тога, што се у њему хемијски састојци преиначе, те се биљна маст ужеже, а етерична уља претварају се у смолу; једно то, а друго што се сасушивањем сам склоп састојака поремети. Од велике је важности за трајање клијавости и место где се семе чува. За оставу семена треба изабрати

суво, хладније, промајно место; нарочито треба избегавати влажна места, јер ту се семе уплесниви и проклија. За сејање не треба, ни у ком случају узимати оштећено, повређено, незрело и слабо развијено семе, јер сваки пољопривредник треба да зна и да то увек има пред очима, да је принос увек већи и сигурнији, што је год семе здравије, развијеније и зрелије. Но ако би се *по нужди* морало да употреби лошије и старије семе, онда се мора узети на сразмерно једном истом простору више семена за сејање, да се губитак колико толико надокнади, и ако се то у истини не може препоручити. Мало пре смо напоменули, да под спољашњим условима за добро клијање семена разумевамо уплив влаге, топлоте и ваздуха.

Они састојци, што се у семену налазе, махом су у чврстом облику, па зато, ако хоћемо да нам биљка никне, треба те састојке умекшати, а за то је потребан известан ступањ влаге; потребна је извесна количина воде, која треба у семе да продре. Да би, дакле семе могло да никне, треба у земљи да нађе потребну количину влаге. Из ове потребе даје се закључити: кад и колико дубоко треба сејати? Најбоље је сејати кад је земља влажна, а можемо сејати и у суву земљу, кад се можемо надати скорој киши. У главноме треба сејати кад му је време; само треба увек пазити на начин гајења дотичног усева, те да се на тај начин доскочи злу, које се не може у напред предвидити. У тешком земљишту може се семе наших стрнина до извесне дубљине и заорати на пример од пшенице 2-3 сантиметра, а у лаком песковитом и дубље. Што се пак тиче топлоте, то је познато, да свако семе при своме клијању тражи известан степен топлоте, али умерен. Најприлагоднија је топлота за клијање наших жита од 16-20° Целз. Стога и не треба жита сејати одвише доцкан с јесени, кад се земља већ разхлади, а ни прерано с пролећа, док се земља још није довољно нагрејала. Јер, кад семе падне у хладну, влажну земљу, а нема довољно топлоте у ваздуху да је загреје, семе ће да иструне.

Трећи спољни услов за клијање је ваздух. Без ваздуха и његовог кисеоника, нити могу биљке да се развијају, нити животиње да живе. С тога, ако упливу ваздуха на пораст биља што смета, онда треба те сметње уклонити. Зато, пре свега, треба земља да је плугом и дрљачом уситњена.

При гајењу наших културних биљака морамо и на то пазити, да семе од времена на време обновимо, да га са стране донесемо, јер узастопце више година на једном истом земљишту сејано семе хоће да се изроди; бива лошије Да је то ствар од велике важности за нас, који се вештином у гајењу и чувању семена слабо одликујемо — то ми нико одрећи неће. У овом питању мишљења су још и дан данји сасвим подељена. На северу расте жита која раније доспевају, а на југу се боље развијају; с тога треба извесно семење доносити са севера и гајити на југу, па ће оно и раније доспевати и боље ће се развијати. Професор Хаберлант тврди противно: да семе, кад хоћемо да га променемо, да га обновимо, треба доносити с југа. Ово може бити оправдано само у неким, појединачним случајевима и код извесних биљака. У главноме пак, треба при обнављању семена имати у виду следеће:

Семе од стрнина, које се из влажнијег поднебља доноси, даје код нас сразмерно више сламе а мање зрна.

Семе, добављено из крајева, где је пролеће кратко, а лето жарко, даје код нас мање сламе, а више зрна.

Семе, добављено из сувих покрајина, боље напредује, кад се посеје у влажнијим крајевима, док семе, добављено из влажних предела, па посејано у сувље, рђаво напредује.

Стрмна жита, добављена из предела, који су кишовитији од наших, код нас полежу, а семе добављено из крајева где је строжија зима, неће код нас да измрзну.

Што се иде више југу, то се разлика између озимих и јарих усева, у приносу зрна, све више губи.

Наводњене, или вештачким ђубретом нађубрене њиве рађају *више*, али *лакшег* семена.

Све је ово основано на искуству и дугогодишњим опитима.

Д-р Ђ. Радић

ЖЕТВАРИЦА и КОСИЛИЦА

(свршетак)

Кад раденик са запрегом и косилицом стигне до наредног угла — ћошета, треба да окрене запрегу лево или десно према површини која се коси и тако кругом да продужи кошење све дотле, докле не дође на место одакле је пошао. По свршетку првога откоса отпочиње се други, за овим трећи и остали по реду све донде, докле се одређена површина не покоси.

При кошењу машином, раденик мора управљати запрегом тако, да се на ћошковима ливаде граде потпуни кругови, како неби остајала непокошена трава. У случају, да на угловима остаје понешто непокошене траве, онда је најбоље покосити је ручном косом.

Косилица, покошену траву оставља собом правилно оборену (биљку до биљке) те се због тога сено врло лако и брзо суши, јер је подједнако разређено.

Нож се обично гуши: кад није довољно оштар, кад се ради по јакој роси или после јаче кише, те зато, све ово ваља имати на уму при косидби ливада. Рад је добар, ако се одсецање трава одликује својом чистотом.

За све време рада косилицом раденик не треба да скида своје погледе са запреге којом управља, треба добро да мотри на земљиште по коме ради, како би благовремено видео све што има, па према томе и висину кошења подешавао, а у случају потребе и машину односно нож сачувао од повреда тврдих предмета, ако би их било, и најзад, да не губи из вида и све делове косилице и осматрајући да ли сви врше своју задаћу, како то од њих очекује, па у случају какве примедбе, треба одмах машину зауставити и што фали исправити.

Да би косидба увек добро радила, захтева се:

1. Да се ход запреге удеси тако, да брзина буде средња и што је могућно сталнија и подједнака;

2. Да се косилица тако управља, да леви точак иде тачно правцем, који је пре тога на претходном откосу обележио мали точкић, који постоји на крају ножног крила, где се одваја покошена од непокошене траве;

3. Да се запрега заустављ и по неколико метара увек устукне натраг, кад год нож не ради како ваља, па ако је

између сечивица запала ситна трава и друго, да се нож лепо очисти и подмаже, па опет пусти у дејство — рад. Сем овога, и остале делове машине, који се један о други тару, треба чешће подмазивати.

Ако и поред свега напред поменутог, неће машина да коси како се жели или у опште посао тешко иде, онда треба сечивице ножа изоштрити фином турпијом или их заменути другима, које су добро изоштрене на тоцилу.

На место, где се жели косилица употребити за рад и за повраћај к дому, не мора се преносити колима, већ се може превозити на својим точковима, као што ово и сл. 43 (бр. 27) показује! Удешавање за пут састоји се у томе, што се нож са осталим деловима крила подиже у вис и једном куком утврди за други и главни део машине. Овако спремљена косилица, може се са сигурношћу возити куда се год хоће, а да јој ништа не фали.

Косилица је тешка 258- кграма, те због ове њене лакоће, за рад њоме, довољна су два осредња вола или коња.

Једном косилицом, за дан може да се покоси траве са површине од 3 /$_2$ 1^1/$_2$ хектара.

III. Даље руковање, чување и припремање ових машина.

а) *Оштрење ножева.* — У опште узев, да би се могао постићи што повољнији успех са радом жетварице и косилице, не опходно је потребно, да нож буде свакада довољно оштар. Један нож, не сме никад дуже од два часа да ради, а да се другим оштрим не замени. У колико је нож оштрији, у толико рад иде правилније и брже. За оштрење ножева употребљавају се нарочита тоцила. При оштрењу ваља обратити особиту пажњу нато, да се на сечивицама ножа не одступи од првобитне линије, већ само оштрење да се продужи истим правцем, јер ако се на ово не пази, онда нож неће сећи како ваља. Једно нарочито направљено тоцило за оштрење ножева косилице и жетварице стаје 60. — динара.

Пооштравање сечивица код назупчених ножева ређе је потребно па често и никако, док међутим код глатких, као што смо мало час поменули, ово је чешће нужно. Али, кад се сечивице ножа сасвим иступе и скрхају, или су поједини резови ударили о камење или какве друге тврде предмете толико искваре, да се више турпијом, брусом или на тоцилу не могу поправити, онда сечивици треба избити нитне — клинце и скинути неупотребљиве сечивице, па на место ових, наместити друге нове потпуно оштре. Приликом намештања нових сечивица на нож, треба пазити, да се нитовање изврши добро, јер ако се сечивице оставе лабаве, онда ће се машина у раду трзати, због чега могу произићи рђаве последице.

Кад се год иде на рад, собом треба носити: оба ножа, тоцило, турпију, брус, резервне сечивице, и друге потребе, како би нам се нашле при руци и тиме избегао застој па чак и прекид рада. Чим се један нож иступи, одмах га треба заменути другим оштрим, а за време, док овај ради, иступљени нож ваља изоштрити и чувати док се не иступи онај који ради, па учинити опет замену кад зато потреба наступи, и тако даље продужавати, докле се не доврши рад.

б) *Мазање машина.* Да би се све тешкоће отклониле, при раду с машином, које могу свакога часа да наступе, раденик који руководи послом, треба чешће да маже добрим уљем: сва лежишта, осовине, окреће точкиће а нарочито оне, који су чанчићима за уље снабдевени и то тако, да се напуне уљем све шупљине у њиховим најдубљим крајевима, и напослетку, намазати и сва она места, где се поједини делови тару, јер ако се делови суви међусобом тару, они се загревају и troше. Обично, после свака два часа рада, треба све делове пажљиво осмотрити, па где год се примети да је нестало уља, ваља ово поново метути. Приликом мазања напред побројаних места, једновремено треба намазати и нож по целој његовој дужини.

Ма и најмања небрежљивост у погледу посматрања и мазања машине у свима њеним деловима као и у потезању завртња, може да проузрокује врло штетне последице.

в) *Уље.* За подмазивање машина, најбоље је употребити репично или минерално уље, које се може набавити и код наших трговаца.

Употреба рђавога уља за подмазивање машина штетна је по томе: што се машине морају чешће мазати, што ће се утрошити много више уља, и најзад, што ће се губити на времену за рад, и

г) *Чување машина.* — Да би машине што дуже одржали и очували у добром стању, нужно је да добро пазимо, да се отклањају све оне препреке, које машинама могу нанети ма каква квара, за овим, свакад после рада, треба машину расклопити, па сваки део по наособ лепо очистити а разједене и покварене делове новима заменути и све добро намазати, за тим, машину сместити где у сувоту и ту је чувати до поновне употребе.

* * *

Као год што смо дужни да водимо рачуна о машинама, тако исте потребно је и земљиште одређено за рад машинама да приуготовимо за ову сврху. Овога ради, при обради њива, треба поравнати неравне површине, избацити камење и уклонити остале тврде предмете, који могу машини квара да нанесу. Код ливада, ваља још с пролећа прећи дрљачом у накрст (уздуж и по преко) одређене површине за косидбу машином, те да се земља очисти, ктичњаке ваља разгрнути, које за које је стока била припињана повадити, камење крупније скупити и избацити, пањеве, џбунове, и све друго што би могло квара машини нанети повадити и уклонити, или бар обележити таква места, како би се могла при раду да обиђу.

Упоредни преглед рада српом, косом, жетварицом и косилицом.

Кад упоредимо трошкове, који се у средњу руку чине при раду српом и обичном косом са издацима, који би се учинили кад би се срп и коса заменила машинама, онда добивамо овакав рачун, и то код:

А) *Стрмнина.* Српом да се пожање за дан једна њива под стрмним житима у величини од 4. хектара, требало би нам у средњу руку 32. жетеоца (по 8. на хек.) по 2 — динара дневнице без хране и напојнице, Свега 64. — динара

Ако бисмо ову површину хтели да оборимо обичном косом за дан, онда би нам за ову сврху требало у најповољнијем случају 10, добрих косача (на косача по 40 ара) по 3·50 динара дневнице без хране и напојнице Свега 35. дин.

Површину од 4. хектара, можемо пожњети за дан и машином, и тада би нас жетва за пом. простор стала:

1. Раденику дневница (сталан, узет бутуре) . .	2.—
2. Кирија за пар коња или волова, ...	6.—
3. Амортизација на 800. — динара (за машину и тоцило) 10|$_0$° за 5. година са 10|$_0$° год. интереса, износи дневно укупно	0·45
4. Издатци на уље, оправке и друге потребе .	2 50
Свега динара	10 95

Према овоме, жетварицом се дневно уштеђује и то: према првој цифри 53 05 а према другој 24·05 динара. Сем ове уштеде у готовом новцу, много је већа добит у томе, што се са жетварицом чистије и брже ради, а ово је при жетви од замашнога утицаја како на каквоћу самога зрна тако и на величину дохотка. Поред овога, машином, односно брзом жетвом, избегавају се и природне непогоде а нарочито град, који је у стању, да за пола часа слисти — уништи све усеве, док међутим, овим се начином храна много брже сређује и не остаје дуго на пољу изложена непогодама.

Не смемо изгубити из вида ни то, да и при најбрижљивијој жетви српом и косом, велика количина класја остане на њиви и да тамо пропадне због рђавога времена, што није случај кад се ради машином. Ово зато, што се усев за краће време среди, па се одмах њива пограбуља. Са 10. хектара стрмнине, може се добити — награбити пуна кола растрвољеног и опалог класја.

И, напослетку кад се стрмна жита обарају машином, добит је још и у томе, што се код брзо ижњевених стрмнина може пре отпочети угарење.

Б) *Ливада.* Као што је раније напоменуто, једном косилицом, може да се покоси дневно по 3^1/$_2$ — 4^1/$_2$ хектара ли-

ваде. Толики простор ливаде да се покоси обичним косама за дан, треба у средњу руку 12. добрих косача.

Кад и овде као код жетварице упоредимо издатке око косидбе и обичним косима и при раду косилицом, добићемо овакву размеру:

1. *Косачима.* Да се покоси најмања ливада од $3^1/_2$ хектара за дан, коју површину за исто време може покосити косилица, треба ће нам најмање 10. ваљаних и вештих косача (нешто јаче од 30 ара на једног) по 4. — динара дневно без хране и напојнице износи 40. — динара.

Ако ручну радњу заменимо машинском, онда би нас косидба на $3^1/_2$ хектара за дан стала:

а) Надница раденику, ко рукује косилицом (узет стално бутуре)	2.—
б) Кирија запреге (пар коња или волова) . . .	6.—
в) Амортизација на 700. — дин. (за косилицу и точило) 10% за годину са 10% интереса годишње износи дневно укупно	0·40
д) Ризик, издаци на уље, оправке и друге трошкове	2·50
Свега динара:	10·90

Као што се из предњег види, косилицом се уштеђује скоро 30. — динара на дан, а да не рачунамо корист, коју имамо отуда, што можемо лепо, брзо и на време своје ливаде да покосимо и сено на тенане да средимо, а да се не бојимо, да нам траве не прецветају и сено на ливади да покисне, те због тога да изгуби од своје хранљиве вредности, па често и да се убуђа.

Пав. М. Радосављевић

БЕЛЕШКЕ

Прање и стрижење оваца. Вуна расте као и нокат и коса од коже на више. Горњи делови вуне најстарији су, а доњи најмлађи. Каквоћа вуне зависи од коже и од хране у опште. Са болесне коже опада вуна. При слабом храњењу оваца не добије кожа довољно хранљивих материја и зато се вуна поквари. Да ли се овце слабо или добро хране, познаје се врло лепо по вуни. Вуна слабо храњених оваца одвише је танка сувише фина и крта. Одвише хранљива пића међутим нема никаквог утицаја на растење вуне. Врло хранљива храна угоји до душе овцу, али каквоћа и количина вуне независна је од ње. Ко храни овце преко целе године примерно добро, тај добије много вуне и добре вуне.

Овце обично не купамо, али пре стрижења ваља их добро опрати, те да се вуна очисти. За прање оваца препоручује се мека, не одвише ладна вода. Купање односно прање оваца ваља извршити једног топлог дана, пошто се вуна иначе слабо суши. Тиме избегнемо и опасне назебе. Кад смо овце добро опрали, пустимо их при лепом времену у поље, иначе се морају затворити у топлу и чисту стају, те да не назебу и да се вуна поново не упрља. Мокре овце врло лако назебу, назеб пак проузрокује разне болести у органима за варење и дисање.

Кад се овце довољно осуше, онда приступамо шишању. За шишање оваца употребљавају се нарочите маказе. Ошишана овца веома је осетљива спрам врућине и мраза. У то су доба назеби код оваца на дневном реду, због чега се и појављују различне болести, кад кад и смртоносна запаљења плућа. Све то пак лако избегнемо, ако ошишане овце чувамо од ладноће и врућине. Врло погрешно ради онај, који ошишане овце излаже сунчаним зрацима. Сунчани зраци шкоде особито младим ошишаним овцама. Од јаких сунчаних зракова добије кожа запаљење. На њој се појаве различни пликови. И од капље могу ошишане овце угинути, кад се држе на сунцу. Ошишане овце могу дакле неколико дана држати, ако је иоле могуће, у умерено топлим стајама.

При стрижењу ваља пазити, да не озледимо кожу. Ране нанете маказама опасне су особито онда, кад се не обраћа довољна пажња на чистоћу стаје и простирке. Ако доспе нечистоћа у рану, тј почне кожа око ране отицати, постане црвена и показује велике болове. Нема ли потребне помоћи у прави час, онда могу такве ране постати веома опасне. Рану треба испирати карболном водом. У нужди се може употребити и винско сирће.

Р.

Прост начин за чување поврћа у свежем стању. — У сто делова воде успе се 5 до 10 делова обичне куњске соли. Литар тог раствора улити у боцу (флашу), запушити је памуром и ставити у другом воденом суду на огањ да прокључа 30 минута. Затим се у ову боцу спусти поврће што се мисли очувати свеже и то ситније поврће цело, а крупније исецкано и то тако, да се боца не напуни но да горња четвртина остане празна, а да је поврће ипак огрезло у течности (раствору). Кад се то уради, боцу наново запушити, па опет приставити на ватру, да ври 10 минута. Горњи крај чепа од плуте загорети, па превући парафином или овоштањеном артијом и запечатити печатним воском. Да поврће не побели, мете се у боцу зрно модра камена (L'Jtalia agricola.)

ИСКРИЦЕ, ПОСЛОВИЦЕ, ИЗРЕКЕ.

Добар слуга треба много да слуша а мало да говори; уши да држи отворене, а уста затворена.

—

Какав пастир, такав пас.

—

Орач је виши на ногама, но спахија на коленима.

—

Једнака се стока радо лиже.

—

Курјачко ждрело и адвокатски џеп увек зјапе.

—

Ко хоће да се успење на лествице, мора отпочети с најдоњом пречагом.

—

Масна кујна посно завештање.

—

Лакше је упропастити спахилук, но стећи колебу сламом покривену.

ГЛАСНИК.

Два члана утемељача из једне земљорадничке куће. Г. Милош Вилотић тежак из села Бојића среза поцерског округа подринског, да би очувао трајну успомену своме пок. оцу Ранку и своме брату пок. Миленку Вилотићу, уписао је обојицу за чланове утемељаче Српског Пољопривредног Друштва код државног економа среза поцерског и преко њега послао 200 динара друштвеној благајни.

Ово је један леп пример признања једне наше земљорадничке куће раду и смеру Српског Пољоприв. Друштва који са задовољством бележимо, са захвалношћу г. Милошу Вилотићу на оваком поштовању успомене свога оца и брата и са жељом: Бог да прости покојнике и даровао им рајско насеље.

Међународни рибарски конгрес 1908. Установа међународног рибарског конгреса то је творевина новијега времена. Године 1900 први оваки конгрес држан је у Паризу, 1902 г. други у Петрограду, и 1905 г. трећи у Бечу. Ове године држаће се четврти међународни рибарски конгрес у Вашингтону и то од 22-25 септембра. Сва саопштења и питања ваља упућивати главном секретеријату конгреса, у Вашингтону Д-р С. Члански улог износу долара 2 (круна 10).

Царско—јубиларне изложбе у Бечу и у Клостернајбургу. — Штајерско воћарско друштво, као што из Граца јављају приређује у почетку октобра ов. г. у Бечу у част царског јубилеја воћарску изложбу која има да покаже како лепо и добро воће Штајерска производи, као и да продају штајерског воћа на бечком тржишту подигне. — Међу тим од 19 до 21 септембра ов. г. окружно баштованско друштво приређује у Клостернајбургу велику изложбу која ће обухватити укупно баштованство, воћарство и виноградарство, пољску привреду и пчеларство, као и индустрију тих грана. Пријаве до 1 септембра упућују се председнику изложбеног одбора, вештачком баштовану Херману Дегенфаду у том месту.

Изгледа за воћну бербу у немачкој Ческој. — Управа воћарско-баштованског друштва за Немачку Елбину долину саставила је у области свога делокруга преглед којим се представљају изгледи за воћну бербу, овако: јабуке, кајсије, огрозд, рибизле, малине, јагоде и боровнице: добро, ранке, шљиве, трешње, вишње, бресквe, ораси и лешници: осредње; крушке: слабо. Према томе берба воћа неће бити баш сјајна. Воћке су подоцкан, али лепо цветале, али су за време цветања због неповољног времена, а потом од штеточина инсеката страдале, а на много места и од олуја и града. Јабуке спрам прошле године обећавају бољу бербу, принос крушака осредњи, трешања слабије но лане, али бресквe, шљиве и ранке даће средњу бербу.

Изгледи за воћну бербу у немачкој царевини. Саопштење немачког помолошког друштва, закључак 20 јуна ов. г. — „Много цветало, али много и опало“ гласе извештаји из свију воћарских области. И ако је цветање отпочело 14-21 дан позније, пало је у доба највећег колебања температуре. Мразеви зимски су штетили воћке само у Источној и Западној Пруској, у Тириншкој, једном бадемском округу и у Алзас—Лотарингији. Мразеви пролећни само су у неколико крајева мало јаче оштетили воћњаке. Опадање рода у маси мора се дакле приписивати махом трајним кишама и наглој промени топлоте за време цветања. Град који је 21 и 22 маја обухватио целу средњу Немачку уништио је многу наду там. воћарима. Затим су гусеница, смотавац и остали инсекти предузели своје опустошавање, па и физикладијум се појавио се у неколико крајева, нарочито рајнске области, од Пфалца до Вестфалске и козна, да неће и у даљем току године наудити и на другим странама.

Просечно се цени воћна берба овако;

добро — јабуке и јагоде; добро до средње — шљиве, ренклодке, ранке. вишње, дуње, огроз, рибизле, купине, боровнице, ораси; средње до добро — мирабеле, кајсије, грожђе; средње и скоро средње — лешници, трешње: средње до слабо — крушке. —

Према томе у Немачкој могу се надати за све врсте воћа просечно доброј средњој берби.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Неготин, *у почетку јула 1908. г.*

Ми се непрекидно боримо са правом тропском жегом. Маја и јуна трајала је суша, тако да је трава могла да се развије и да мало од само по долинама и у близини река и речица, а стрмни усеви, озими и јари, могли су да се развију само који су били на влажнијој земљи и раније посејани. Неколико кишица, које су на мах на мах падале, чиниле су добро само кукурузу; али и овај од 15 дана на овамо поче губити снагу и на многим местима може се сматрати већ за изгубљен.

Од стрмених усева једна трећина ако је дошла до зрна, остало је раније покошено или опашено, и где је то учињено било је миого корисније него где је остављено, да постане слама, која је тако слабе хранљивости за стоку. Немамо још података о приносу са хектара стрмених усева, али по стању које је предходило бојимо се и да прибирамо те податке.

Како и кукуруз већ не даје најбоље наде да ће успети, забринутост је велика због хране људске, а још више сточне. До сада су се бар лисници могли да спреме за зимску сточну храну, а ове године не могу, јер су гусенице лишће упропастиле. Зато да би се макар и најгоре хране могло спремити један добар део неготинског блата покошен је и трска одвучена по околним селима за храну сточну.

Воћа још увек мало у овој околини; али и што има пострадало је много од гусеница(1) По томе и род није могао да се развије као што треба услед оскудице лишћа, а сад ће и суша довршити што је остало после гусеница. Како овде влада јак северо западни ветар, назван „Горњак“ који доноси сушу и још више суши земљиште, рад са воћака много је опао.

Од воћака ове године су родиле довољно кајсије, само што су од суше остале ситне па тако су и сазреле. После ових изобиљно су понеле рода јабуке. Крушке су такође добро родиле, ма да је на њима било рода и прошле године довољно. Шљиве би било такође доста, да нису од гусеница пострадале. Бресквe су понеле приличан род, а рâне бресквe развиле су се до невероватне крупноће, те тиме обећавају да и овде, као и у Смедереву, буду корисно стоне воће.

Најбоље ипак стоје виногради, премда им суша не иде никако у корист развића зрна. Лишће је још лепо зелено; заперци избијају, али погдегде већ се опажа свенуло чокоће, и само га ноћна хладовина крепи још. док и ова буде трајала. На чокоћу *нема никакве болести, па ни штеточина*, и то је највећа добит од ове сталне суше. Рода има изобиља на свима сортама, више но минуле године. Нарочито је Багрина понела добро и као ретко које године без реуљавог грожђа.

И прпоришта калемљене и стратификоване лозе добра су, а где се могу и наводњавати одлична су. Претресање — ревидирање — извршено је са незнатним остатком.

Нови садови су такође добри; примање је преко сваког очекивања. Само зелено калемљење није показало добар успех услед суше; 50 % примање сматра се као најбољи успех. Где се по вршачком начину потапа зелено, тај је посао већ предузет.

На неготинској пијаци цене вину овакве су:

Прошлогодишњим винима.

Белим најмање 20 дин. а највеће 40 дин.

Црним, најмање 20 дин. а највеће 30 дин.

Старим винима

Белим најмање 40 дин. а највеће 150 дин.

Црним најмање 40 дин. а највеће 150 дин.

22. јуна одржана је и лицитација вина из подрума Винодељско — Воћарске школе. Надметача је било прилично, али су ипак многа вина остала непродата, нека што нису ни лицитирана а друга што им је понуђена цена испод комисијске процене. Код вина којима је одобрена лицитација постигнута је највиша цена 100·15 дин. (Рајнски Ризлинг 1905 год), најмања 60·10 дин. (Бело од скадарке 1903 год.) За непродата вина држаће се друга лицитација *2 и 3 августа* о. г.

После дуге паузе Крајинско окружно коло јахача „Кнез Михајло приредило је на дан 29 јуна о. г. *изложбу коња* за

(1) Опажено је, да ова суша није никако добра година чаурама (лутками) гусеничним, оне су махом суве и без живота, тако да има изгледа да ће идућа година мање страдати од гусеница.

привредника округа крајинског. Изложба је била на општинској сточној пијаци у Неготину. Било је *седам* одељења: I. за кобиле са овогодишњем ждребадима; II за једногода ждребад; III. за двогода грла; IV за трогода грла; V. за четворогода грла; VI. за грла разних година као *угледна*; VII. за грла која се излажу продаји.

Издато је на име награда у новцу: I одељењу 134 дин., II одељењу 125 дин.; III одељењу 105 дин.; IV одељењу 155 дин.; V одељењу 100 дин. Осем тога издата је: 1 похвалница Винодељско-Воћарској школи (за кобилу са ждребетом) и разне књиге пољопривредне садржине у вредности 24 дин.

Излагача је било 57 а пријавило се 70. *Прве* награде добили су:

У I одељењу, Станоје Станисављевић из Неготина (30 дин.):
У II одељењу, Владимир Цокић из Рогљева (20 дин.);
У III одељењу, Тома Ристић из Метриша (25 дин.);
У IV одељењу, Јован Марковић из Кобишнице (30 дин.);
У V одељењу, Алекса Недељковић из Рајца (30 дин.):

И ако скромна с малим изузетком на изложбу је доведен био врло добар материјал. По томе, у овом крају има такође погодба за напредовање коњарства поглавито у срезовима: неготинском и крајинском, и местима ближе Тимоку, што баш пада у очи, где су и главнија виноградарска места. Нека су од награђених грла била продата, и то за — Бугарску.

На Петров - дан био је у Неготини и панађур, али без значаја. Прошлих година била је већа куповина боље приплодне стоке за Бугарску, а сада ни тога није било... вероватно услед тако „братских" политичких односа који постоје између Бугарске и Србије. Кад добијемо железничке везе са главним извозним пругама поправиће се и трговинске прилике, које овде никако нису повољне ма с ког се гледишта узме.

На крају имам да додам, да Крајинска Окружна Пољопривредна Подружина приређује и ове године на имању Винодељско-Воћарске школе петодневни *винодељски курс* за младиће важнијих виноградарских села у околини. Курс почиње 7 ов. м, а поред питомаца Подружинских примаће се и младићи о свом трошку. За демонстрације позвани су грађани у околини да донесу нечисти и нездраве судове да им се за време курса очисте и поправе о трошку Подружине.

Осем тога Подружина намерава одржати у току године неколико повремених зборова у појединим местима у округу, заједно с практичним предавањима, и приредити једну локалну смотру вина и раног грожђа, које ће се одабрати предмети за изложбу у Београду. И најзад, у време бербе приређује и други *винарски курс*, на коме ће се нарочито обратити пажња на правилности бербе и врења шире.

— — Ђ.

ПОЗИВ

Упис приватних ученика у Школу за Винодеље и Воћарство.

За идућу школску 1908—9 год., која почиње 1-ог Септембра, у *Школу за Винодеље и Воћарство* у Букову (код Неготина) примиће се до 10 *приватних ученика*.

Погодбе за пријам ових ученика ове су:

а). да нису млађи од 14 а ни старији од 18 година, што ће доказати крштеницом;

б). да, су свршили најмање основну школу с добрим успехом што ће доказати школским сведочанством;

в) да су здрави и телесно добро развијени за тежачке радове, што ће доказати лекарским уверењем;

г). да су доброг владања, што ће доказати школским сведочанством ако непосредно из школе долазе, а општинским уверењем о владању ако су провели најмање годину дана ван школе;.

д). који имају најмање 5 хектара земље, или да ће и при деоби толико на део пасти, и то доказу уредним уверење Општинског Суда или пореског одељења; и

ђ). који при ступању у школу пред комисијом положе пријемни испит из читања, писања и ра[illegible] (четир вида).

Пријављени кандидати који су с добрим успехом свршили: четири разреда средњих школа примиће се у II разред ове школе, а који су свршили три разреда истих школа примиће се у II разред ако с најмање добрим успехом положе пријемни испит из *хемије*, по програму прописаном за ниже пољопривредне школе.

За приватне ученике могу се пријавити осим синова земљорадничких и синова осталих сталежа, с молбеницима које шаљу Управитељу Школе и на којима треба да је прописна таксена марка, треба послати и све прилоге а уз то и писмено одобрење родитеља или старатеља да пристају плаћати прописно издржавање и трошкове.

За идућу школску годину одређено је издржавање 25 динара месечно, и има се полагати тромесечно у напред. У ово издржавање долази: Стан, храна, огрев осветлење и послуга. Одело, обућа, преобука, прање, преобуке (рубља), лекови у случају болести, сав прибор школски и књиге приватни ученици сами набављају, или им се особено рачуна и наплаћује по вредности набавке.

Молбенице се примају *најдаље до* 31 *јула* ов. године, а до 10 августа ов. год. саопштиће се свакоме је ли за приватног ученика изабран или не, и наредити кад треба у школу да дође.

У молбеници потребно је тачно означити адресу и Општински Суд преко кога треба извршити саопштење.

Бр. 1478 Из Канцеларије Управитеља Школе за Винодеље и Воћарство 2 јуна 1908 год. у Букову.

Огласи

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ има већи број чистокрвних кокошака расе *Мехелнске*," од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5, фебруара 1908 у Ражњу

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА И КОМЕ ТРЕБА, имам на продају *две жетелице половне* добро очуване *системом* Mac. Cormïc за цену потписатом изволте се обратити.

Ниш, *Гаврило Јовановић*
трговац

140 ЛАНАЦА

ОРАЋЕ земље у једном грунту, ограђена багремом, један и по километар од железничке станице удаљена а поред самог друма близу вароши Пожаревца, издаје се под закуп за 5 и више година. За 20 ланаца од 1 јула а *1*20 од 1 октобра *1908* год. рачунаће се почетак закупа;

За услове и погодбу обратити се г Ђи Јелки удови Пере Тамбураша у Пожаревцу, или г. Андри Станојевићу трговцу у Крагујевцу.

СРПСКОЈ ФАБРИЦИ СТАКЛА У ПАРАЋИНУ потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином невршена већ руком тршена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Примаће се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска фабрика стакла

Преглед 28 броја „Тежака": *Чланци:* — 25-то Годишњица Крушевачке Пољопривредне Подружине. — Земаљски Производи и државна контрола извоза. — О доброти семена у опште. — Жетварица и косилица — *Белешке.* — Искрице, пословице, изреке. — *Гласник* — Гласови из народа. — *Позив* — *Огласи.*

Штампарија Владе Стевановића Косанчића ул. 21

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ

Српском Пољопривредном Друштву

У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дин. на пола године 3 ди. Чланови помагачи, чланови свих друштвени подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на год. 8 фран. или 4 фор. аустр вр., но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе, и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољспривредно Друштво Власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 29. НЕДЕЉА 20. ЈУЛА 1908. ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА.

ПЕТРА I.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

приређује

у Београду, у просторијама свога дома и дворишта.

од 28. септембра до 2 октобра ове године.

ИЗЛОЖБУ

из Воћарства, Виноградарства, с Подрумарством, Пчеларства и Рибарства.

ВОЋАРСТВО

с овим одељењима:

I Одељење: Сирово воће: јабуке, крушке, дуње, мушмуле, оскоруше, брескве и шљиве које у то доба сазревају, ораси, бадем, лешњици и кестењи.

II Одељење; Алати, справе и остали прибор који се при гајењу воћа употребљује, и који се у земљи израђују (ножеви за каламљење и кресање, тестерице, четке од жице за чишћење, стругачи, справе за скидање и чишћење гусеница, берила, лика, калем — восак и т. д.).

III Одељење: Окаламљене у разним облицима однеговане младе воћкице заједно са жилама;

IV Одељење: Сви начини каламљења, намештени на постољу или на картонима.

V Одељење: Воћарске штеточине, и разне воћарске болести на плодовима, лишћу, стаблу и на жилама, све то добро препарисано и очувано;

VI Одељење: Израђене карте на којима би се могла видети подела разног воћа у земљи по окрузима и то за сваку врсту воћа посебно;

VII Одељење: Фотографије и планови државних расадника и воћњака, па и појединих воћака;

VIII Одељење: Старије и новије књиге о воћарству.

Награде:

I Премија за најлепшу збирку разнога воћа	150 дин.
II Премија	100 дин.
5 награда по 30 динара	150 дин.
8 награда по 20 динара	160 дин.
10 награда по 10 динара	100 дин.
5 награда у разним воћарским справама свака у вредности од по 25 динара	125 дин.
10 награда у справама, свака у вредности од по 20 динара	200 дин.
15 награда у справама, свака у вредности од по 15 динара	225 дин.

Укупно 56 награда у вредности 1210 динара.

Виноградарство с Подрумарством.

А. Виноградарство с овим одељењима:

I. Одељење: Америчке сорте лозе које служе за подлогу (резнице, прпорци, калеми.)

II. одељење: Домаће и стране сорте грожђа у свежем стању (стоне и винске сорте грожђа, од каламљене и некаламљене лозе).

III. Одељење; Прераде од грожђа (суво грожђе, суџуци, колачи, рецељ и т. д.

IV. Одељење: Колекције разних штеточина на лози, као и начини и средства за сузбијање тих штеточина (биљне и животињске штеточине, планови, цртежи, снимци; средства за сузбијање, начини справљања и употребе тих разних средстава).

V. Одељење Справе: алати и прибор за подизање, обраду и неговање винограда.

VI. Одељење: Државне установе за виноградарство и њихово уређење (планови школа и лозних расадника, распореди разних њихових одељења и зграда; цртежи и снимци, статистика, буџетска средства; статистика издавања лозе)

VII. Одељење: Бројна и графичка представа виноградарства у земљи (стање обновљених и необновљених винограда домаће и стране сорте заступљење по појединим крајевима планови, цртежи, статистика.)

Б. Подрумарство

VIII Одељење: Асталска вина, бела и црна стара вина, (од стоних и винских сорта); дезертна вина (слатка пенушава, од суварка), медецинска вина без алкохола, бермет.

IX. Одељење: Комовица и коњак.

X. Одељење: Справе за прераду грожђа и за неговање вина.

XI. Одељење: Домаћи подруми и пивнице и њихово уређење (планови, цртежи, снимци.)

XII. Одељење: Производња и потрошња вина и осталог пића у земљи и извоз и увоз (бројна и графичка представа, планови, цртежи, дијаграми и картограми.)

Настава и књижевност.

(дела и разни штампани радови по свима питањима виноградарства и подрумарства,)

Награде:

I. премија — цедница за цеђење вина из грожђа у вредности	200 дин.
II. премија — справа за муљање грожђа и одвајање шепурине комбинована у вредности	130 дин.
III. премија — муљача за грожђа у вредности	70 дин.
5. награда — по 50 динара у новцу	250 дин.
6. награда — по 30. — динара у новцу	180 дин.
35 награда (збирке ситнијих виноградарских алатки и справа) по динара 20	700 дин.
20 награда по 10 — динара у новцу	200 дин.
укупно ће се издати 69 награда у вредности	1730 дин.

Пчеларство,

с овим оделењима:

I. Оделење: Кошнице разноврсних система, пуне и празне,

II. Оделење: Пчеларске справе (за рад око пчела; топљење и цеђење воска, израду вештачког саћа, судови за држање и преношење меда);

III. Оделење: Пчеларски производи (сировина: мед истресан, цеђен, муљан и у саћу, восак природан и прерађен.) Прерађевина: од меда, пића, колачи, укувано воће и т. д. од воска: саће, свеће и др.)

IV. Оделење: Средства за пчеларску наставу (пчеларска књижевност слике, препарати.)

V. Оделење: Грађа за проучавање пчеларских прилика; у Србији статистика, карте и диагрими);

VI. Оделење: Медоносне биљке свеже и осушене;

VII. Оделење: Непријатељи и болести пчела.

Награде:

I премија	150 дин.
II премија	100 дин.
1 награда, у справи за израду вештачке воштине с целим прибором за то	84 дин.
1 награда, 5 кошница по 14 дин.	70 дин.
3 награде, у вредности по 50 дин.	150 дин.
7 награда, у вредности по 26	182 дин.
15 награда, у вредности по 13 дин.	195 дин.
10 награда, у вредности по 5 дин.	50 дин.
4 награде у вредности по 3·50 дин.	14. дин.
7 награда у вредности по 2.— дин.	14 дин.
укупно 50 награда у вредности	1009 дин.

Рибарство.

С овим оделењима:

I. Оделење: *Врсте риба у нашим водама:* (живе рибе; усољене и на разне начине сушене рибе; рибе одржане у алкохолу или формалу).

II. *Представа вештачког гајења рибе* (прибор и справе за вештачко извођење и гајење рибе; модели, снимци, слике; рибњаци и т. д.)

III Оделење: Рибарски алат, прибор и опрема (рибарски алат употребљаван у нашим водама: све врсте преће, струкова и инструмената за риболов: шикље, барке, тикваре, ленгери, казуци, весла, исполци, прибор за вађење тешких предмета са дна, клоцери и т. д. све у природној величини или у моделима; рибарска опрема: одело, чизме, заклони од непогоде или инсеката, прибор за јело и т. д.) Материјал за рибарски алат (непрерађена и прерађена кудеља, памук, струна, једећ, канап, конац, гвожђе за удице, разне врсте удица, олово, дрво и т. д

IV. Оделење: Снимци, слике, скице, карте и планови фотографије и слике сцене из рибарског живота; скице механизама појединих врста риболова; карте прудова и матица на важнијем риболовним местима; планови важнијих рибиловних места и т. д.

V. Оделење: Књижевност (Штампане књиге, чланци и расправе на српском језику о рибарству у нашој земљи; закони и пројекти закона о рибарству; конвенције и пројекти конвенција о риболову.)

Награде:

I. Премија за најпотпунију и највећу колекцију из III оделења	200 дин.
II. Премија за најпотпунију и најбољу колекцију из I. оделења	180 дин.
III. Премија за најпотпунију и најбољу колекцију из II. или III. оделења	150 дин.
2 награде у вредности од по 100 динара	200 дин.

ПОДЛИСТАК

Ни Монголица, ни Мангалица, већ Мангулица

С чисто стручно научног гледишта није од велике важности питање, дали је један или други назив тачнији; али је у интересу ствари, ако се погрешке исправљају. Монголица је пореклом из Србије и тек је око године 1833 из чопора Кнез Милошевог дошла у Мађарску, одакле се распростриа и у Аустрију и у Јужну Немачку. Ова ни од кога непорицана околност говори за то, да се горње питање има решити тако, да је онај облик правилнији и тачнији који је у Србији уобичајен, с предпоставком наравно, да је ова раса свиња у Србији 1833 уопште у целој земљи или бар у већем делу исте носила то име. Познато је, да се првобитно ова раса у Србији звала „Монголица" и у оним крајевима Србије, где се она чистокрвно одгајује и данас још тај назив води. То су неколика села око Смедерева и у једном делу Подунавља.

С. Гавриловић у једном чланку о пореклу Монголице [1]) изводи закључак, да основу горњем називу расе треба тражити у имену „Монгола" који су до 13 века Балканске земље нападали и у њима се бавили. Он даље тврди, да првобитна постојбина Монголице није Србија, пошто су облици и карактерне особине њене из основа друкчији но у осталих домаћих, уробљених раса. У *Родеовом* „Свињарству" налази се ова примедба која потврђује горње мишљење: „Мангалица. Ово у земљи тако јако распрострањено свинче по своме постанку и пореклу стоји врло блиско кинеском свинчету." *Моностори* у своме делу: „Свиње у Мађарској" вели то исто. *Натузиус* тврди, да је монголица производ укрштања домаћег и индијског свињчета. Други писци наводе Малу Азију и Турску и т. д. као постојбину ове расе. Назив „Монголица" могао би се тиме објаснити, да су као Србима добро познати Монголи тако и та раса свиња пореклом из истог дела света. Кинези, Индијанци и т. д. били су непознати, иначе би на пр. исто тако могао постати и назив Индика.

Како је онда постао облик „Мангалица"? Свести га, по тврђењу др. *Родицког* да је он порекла мађарског и да значи „ваљкаст" (маћ mángoló) [2]) због тога већ није оправдано,

[1]) „Тежак" (Београд) 1905 стр. 154.

[2]) Wiener landwirt. Zeitung 1908 број 20

2 награде у вредности од по 50 динара	100 дин.
6 награда у вредности од по 20 динара	120 дин.
10 награда у вредности од по 10 динара	100 дин.
Укупно 23 награде у вредности	1050 дин.

На награде из свију грана и свију одељења издаће се преко 5 000 динара. Министарство Народне Привреде одредило је на име ових награда 5.000 динара.

На овој изложби могу учествовати и такмичити се привредници из целе земље.

Опште одредбе.

1. За сваку посебну грану, прописане су пријаве за изложбу и сваки излагач дужан ју је потпунити својим податцима по одредбама изложеном на дотичној пријави. Податци морају бити тачни и одговарати правом стању ствари. Својеручним потписом излагачи јамче за исправност и тачност пријаве, а у исто доба, да пристају на услове прописане за излагаче без икаквог поговора.

2. Пријаве се имају подносити окружним и среским економима, као друштвеним повереницима, или непосредно Српском Пољопривредном Друштву у Београду.

3. Пријаве се морају попунити и послати тако, да без икаквог изговора буду у рукама овог Друштва 1. септембра ове године. Доцније поднете и примљене пријаве неће се узимати у обзир, нити ће се предмети по њима на изложбу примати.

4. Један излагач може пријавити и излагати предмете из једне, две, три или из свију грана (воћарства, виноградства пчеларства и рибарства) из једног или више одељења тих грана. Првенствено право на награду при подједнаким условима имаће они излагачи који су сами произвели или израдили, саставили и т. д. дотичан предмет као и они који су изложили из једне гране читаву збирку предмета који награду заслужују, односно који су изложили предмете или збирке предмета из две или више грана такве да заслужују награду.

5. Пријављени предмети, имају се паковати и слати на адресу Српског Пољопривредног Друштва по прописима и упуствима изложеним на пријави и ни у којем виду Друштво не може примити на се одговорност за штете причињене рђавим и неумешним паковањем и вапрописаним обележавањем.

6. Сви предмети пријављени за изложбу морају се послати благовремено тако, да их у Београду прими најдаље 20 септембра ове године, Приређивачки одбор за распоређивање у изложбеним просторијама; после тог рока предмети послати за изложбу неће се примити, нити ће се распоређивати на изложби, као ни они предмети који су приспели рђаво паковани и двољно тачно необележени.

7. Трошак око подвоза и преноса предмета за изложбу, као и око повраћаја оних предмета који су за повраћај, од отправне жељезничке и паробродске станице до Београда натраг сноси Друштво.

8. За простор на изложби за изложене предмете неће се наплаћивати никаква такса.

9. Друштво ће враћати излагачима све у исправном стању послате му предмете за изложбу, изузев свеже воће и грожђе које ће се после изложбе продати у корист друштвене благајне.

За сваку поједину грану оцењивање изложених предмета вршиће одређени оцењивачки суд, по одредбама прописа за то и у обиму и границама предвиђених и објављених премија и награда. Оцењивачки суд вршиће оцену по могућству пре отварања изложбе за дотичну посебену грану. Појединн оцењивачки суд радиће самостално за себе, а у споразуму за оне излагаче који су изложили предмете из две или више грана, ако се нађе за потребно.

Изложба ће се отворити 20 Септембра у 9 часова пре подне а затвориће се по саопштењу досуђених награда 2 октобра у 3 часа по подне.

Ред и време држања јавних предавања и појединих грана у току трајања изложбе објавиће се преко »Тежака« и дневних листова.

К Бр, 3313 10 јула 1908 Београд

УПРАВА

Три сорте наших раних јабука.

У новије доба, сви наши стручњаци, па за њима и нестручњаци у нашој пољској привреди и воћарству, ударили су гласом на то: „размножавајмо јесење и зимње сорте јабука и крушака за трговину, у велико.“

Разлози за овај поклич нису неоправдани. Јесење и зимње сорте јабука и крушака дуже трају, те се оне за дуже време на тргове извозе, више времена пред потрошачима остају, те их они постепено купују и ми на тај начин рачунамо, да се боље користимо и више новаца добијемо.

Али у сваком питању, ваља загледати и другу страну, па тако и у овоме. Народ прима новине, али кад какву новину прими, он често пута заборави и напусти, по нешто што још дуго треба да задржи, као корисно и рентабилно. Тако је и са летњим — раним — сортама наших јабука. Он је као умесну новину прихватио подизање јесењих и зимских воћака, али је тиме нагло почео заборављати своје ране сорте летњега воћа, које постаје све ређе и ређе и отуда све скупље.

Отишао је дакле у овоме послу у крајност и ваља га упућивати, да се обазре и своме летњем доброме воћу, нарочито јабукама, које треба разумно да одабира боље од бољега и да га подиже.

Летње сорте јабука, које су у народу, дугом праксом познате као ваљане, ове су:

Јабука „Ивањача.“ То је најранија наша домаћа јабука, али је већ постала реткост. Дрво јој је умереног пораста; лист омањи дугуљаст. Најбоља јој је особина што рано стасава: о Ивању-дне те отуда је и име добила; врло је лепог изгледа, те привлачи пажњу купаца; облика је неправилно јајастог, са умерено дугом, танком петељком; укуса је слатког, роди врло добро, једна воћка може дати око 300—500 килограма јабука.

И ако је ова јабука по укусу слатка, те се за сада не извози на страну, она има економске вред-

---

што суфикс „ица“ имају само славенски језици на пр. тинтарица — мастилница (дивит); столица, шибица. Кад би то име произлазило од речи mángolò, онда би се звала mangolica а не mangalica. Али остављајући све то на страну, реч не може бити ни стога мађарскога порекла, што је то име за ову расу свиња било у Србији пре познато, но што су је у Мађарску увели. Међу тим могуће је ово: Мађари који су то свињче добили под именом монголице, писали су ту реч према духу мађарскога језика mangolicza, а изговарали су је готово mongolica. Мађарско á пак је у произношењу средина између (немачког и словенског) *a* и *o*. За овакво тумачење говори и та околност, што мађарски језик као што је познато садржи многе словенске речи и што свако *o* њихово пишу као *a* на пр. боб—bab, кокош—Kakas, зоб—zad, поток—patak. На тај начин овај за Мађаре истина тачан назив Мангалица био је прокриумчарен у Немачку, па чудновато и у хрватску књижевност. Преводиоци са мађарског обзирали су се само на начин писања а не и на произношење.

Из тога следује, да је Монголица једино правилан и тачан облик и то и без обзира на хипотезу, да ли корен за овај назив треба тражити у имену Монгола или не.

М. Вукмир

Wiener landw. Zeitung № 39|4317, 13 мај 1908

(Наставиће се.)

ности као рана и најранија јабука за нашу домаћу потрошњу. А пошто те, због све више и више развијених саобраћајних средстава, укус публике с једног места на друго брзо преноша, није искључена могућност, да би она због свога раностаса и на страну себи пут прокрчила.

Јабука Петровача. Ово је у народу добро позната летња јабука. Стасава одмах после Петрова-дне рашта је и име добила. Петровача има две врсте. Једна је црвенкаста, често прошарена црвеним пругама, с једне а с друге стране жућкаста; слатка је и има својствен и врло пријатан мирис. Воћка је врло бујна пораста, врло родна, јер може да роди до 1.000 кила јабука:

Од црвене или обичне Петроваче, разликује се Бела Петровача. Она је по боји коре бело - жућкаста, светла, глатка, те привлачи пажњу купаца; нешто је крупнија од Црвене Петроваче. Сазрева који дан касније од ње, и јабука је подељена на кришке које се умерено познају, - одскачу, док је Црвена Петровача сасвим обла и ка цвету више сужена. Бела Петровача, готово је једнаке облине код петељке и код цвета.

За јело је Бела Петровача пријатнија и финија од обичне црвене, али је воћка нешто мањега пораста. те отуда и рода мање даје, а баш и иначе пореће роди свакад, но обична Петровача.

С тога што су ове јабуке слатке, засад немају изгледа за извоз на страну, али од вештине продаваца зависи, да им се тамо и као слатким нађу потрошачи.

Ну, јабуке Петроваче, баш и да се не извозе на страну, заслужују да се не забораве, јер су одличне за домаћу потрошњу, било за јело као свеже, било за прављење слатке јабуковаче, која се на сеоским саборима, као алва да потрошити. Зато и имају увек добру цену, јер стасавају у доба кад још није приспео бостан и т. д.

Кад се троши као јабука наравно потпуно зрела, она на летњим врућинама одлично освежава човека, а за децу је душу дала. Исто тако и њена јабуковача, врло је здраво и пријатно пиће без алкохола. И камо срећа да се потрошња овога пића одомаћи у народу, у место ракије, пива и вина, нарочито за време летњих врућина.

Дрождина од ових јабука, која остане после грађења јабуковаче, одлична је храна за свиње, а и црвуњак што отпадне пред зрење. добро их потклачи.

Јабуке Петроваче, такве су воћке, да се производња њихова не може премножити. Јер, у колико се не би потрошиле као свеже воће на пијацама, у домовима сеоским за чељад и у прерађеном стању као јабуковача, веома су корисна храна за свиње.

Сваки наш и најсиромашнији сеоски дом, има и мора да има, по које грло свиња. И за време летњих врућина, јабука Петровача, може да им послужи као најздравија храна.

— Овде је узгред згодно истаћи једну врло важну истину, о којој би требало и више размислити. На име: ко је посматрао крајеве наше земље, у којима се гаји више воћа, те и свиње од њега добију свој део и оне крајеве где воћа нема, могао се уверити: да је опасна заразна болест свињска куга више развијена онамо где воћа нема, а крајеви у којима има више воћа, боље су поштеђени од ове опасне болести. Или ако се она кашто и у воћарским местима јави, никада не може тако опасно да бесни, као онамо где воћа нема и где свиње свој део од' за њ' не добију. А још кад би се пазило на то, да се свињама даје зрело воће и свагда после нешто зрнасте хране, куд и камо би од њега свиње више напредовале, па и здравије биле. Јабука Петровача и у овоме би заузела прво место. Она би таман трајала док не приспе шљивов црвуњак.

После јабуке Петроваче, по реду зрења долази

Јабука Илињача. Ово је једна наша одлична рана јабука. За њу се може рећи да чини постепен прелаз из летњих у јесење јабуке. Као таква она је прокрчила себи пута за извоз на страну. На 10 дана пред Светог Илију већ се јављају пиљари и траже ову јабуку за извоз на страну. Плаћају је 30. 40 до 50% скупље но јесењу јабуку кад ова приспе, а то је најпоузданији доказ да јабука Илињача, има више економске чисто рентабилне вредности од обичних јесењих јабука, Колачара, Стрекњи и других.

Дрво ове јабуке расте врло бујно. Гране пушта у ширину и умерено у висину, те јој је круна округло рашаторена и врло лепо изгледа. Младари — леторасти — снажнији су но у осталих јубука, лишће је крупније и уочљиве зелене боје, те се Илињача и издаље да одмах познати. Јабуке су доста крупне; једна може да достигне и до пола кила, а обично су тешке 200, 300 — 400 грама. Она је отворено зелене боје с једне, а с друге стране бледо — руменкаста, кратке је петељке, изгледа нешто пљоснатије четвртасто заобљена; месо јој је бело укуса накиселог, рашта је поглавито и прокрчила себи пут за извоз на страну а у нашој земљи мало се троши.

Добро однегована воћка јабука Илињача, кад је у пуној снази, може дати 300—500 кила јабука.

Махна јој је, што се много црвља, чему је узрок „јабуков смотовац", али и плодови кроз које је црв прошао, ипак су употребљиви, јер се ова јабука највише троши у тесту. Гради се од ње „пита с јабукама", којом приликом употребе се чисте кришке јабукове, које се ситно исецкају а црвљиви делови одбаце.

Јабуке „Илињаче" има највише у западној Србији, па затим свуда по воћарским крајевима наше земље, где више где мање. У смедервској Јасеници, позната је под именом „Колубарка", а то с тога што су калем — гранчице пренете из Колубаре. На неким местима, зову је „Бела-Колачара", вероватно с тога што она у неколико личи на Колачару, само што није толико пљосната и онако румена као Колачара.

Илињача, као што је напред споменуто стасава око Св. Илије, због чега је и име добила. То је и најприродније име које јој је народ дао и тако је ваља свуда звати.

Она је на кантар врло тешка — једра „тешка роба." Кад се убере може да стоји месец, месец

и по па и два месеца, дакле таман толико, колико је потребно, да се извезе и потроши већа количина.

После дужег стајања она ипак не трули, већ се само по мало смежура, па је и као таква употребљива, ма да је изгубила лице.

Јабука Илињача, има са својих особина, знатно већу економску вредност ноштo се до сада рачунало. Са те своје економске вредности *она треба да се уврсти у воћарске крајеве наше земље и да се у расадницима размножава као рана трговинска јабука.*

Да ово овако треба да буде, поред предњих разлога, доказ је и то, што у расаднику народ тражи каламљене саднице од ове јабуке и писац ових редака, почеће је калемити у расаднику у велико, на своју одговорност, чекајући да се то и од надлежне стране нареди.

Пошто Илињача заузима једну средину између летњих и јесењих јабука и ако се у летње убраја, довољно је издржљива, тешка, крупна итд., а нарочито с тога што као таква, може прва као рана јабука изаћи на западне тргове, са свим је разумно да се у велико размножи.

Добра је страна ове јабуке и то, што њено брање долази у доба кад народ среди летину, те има времена да је пажљиво бере и на тргу прода. То што је она крупнија од јесењих јабука чини, те се лако бере и народ се њоме постепено може привикавати на брање воћа.

Производња ове јабуке не може се премножити, јер од кад она — сазри и почне се извозити, па док не стигну остале наше јесење јабуке, треба да прођу два месеца, а за то време може се потрошити огромна количина ових јабука.

Ова јабака, у нашој пољопривредној литератури неопажена је с тога, што наше воћарске изложбе нису приређиване у доба кад она стасава и што је њена потрошња у нашем народу мала, јер он тражи — слатку јабуку, а није обраћао пажњу на „Илињачу", накиселу.

А још кад би се наша „Илињача" правилно паковала и на тргове извозила, на чему ваља живо радити, тек би од ње, као ране јабуке имали огромне користи.

Вредно је да и на томе живље радимо.

Вића Ј. Матић

О БРАЊУ ВОЋА

У „Тежаку" је више пута писато, да воће рукама и берилима брати треба, а никако моткама млатити и трести.

Зна се, да рукама и берилима обрано воће много се дуже здраво одржава и за исто се млого већа цена добити може, али ипак већина наших воћара неће рукама нити пак берилима своје воће да бере, већ се увек изговара кад им се за ово примети, како берила нема зашта да купе и како су ова скупа, како се берба рукама споро врши и т. д. Зна се и то; да моткама млаћено воће брзо труне и пропада и за овако обране воће много се мања цена добија. Поред свега овога, млаћењем се ломе и родне гране, онеспособљавају да идуће године род донесу.

Ну како неће бити на одмет и један начин брања воћа, који ћу приказати, тим пре што никаквих новчаних средстава не стаје до само мало труда, за који се преко зиме и сувише времена има. —

Дакле воће се може брати и овако: преко зиме исплете се од врбовог прућа више већих и мањих корапа — мање са ручицама (дршкама). У време бербе узети једну од исплетених мањих корапа, за тим наћи једно кукасто дрво, као што се из слике врло јасно види, које треба везати ду-

Слика 44.

гачким и јачим канапом — према величини и тежини корпе — закукљасти горњи крај, а кратким канапом везати доњи прав крај поменутог дрвета у растојању до 15 с. м. за ручицу (дршку) поменуте котарице и другим и слабијим канапом везати исту корпу са стране за дно.

За овим наместити једну велику корпу под саму грану воћке, која ће се брати.

Кад је све ово како треба спремљено, берач се попење на воћку и са собом носи котарицу са канапом, и кад је нашао згодно место са кога ће воће да бере и спушта, он корпу помоћу оног кукастог дрвета окачи о какву грану поред себе, за тим полако и пажљиво бере воће и лагано меће у корпу; кад се корпа напуни, берач узима оба канапа у руке и пошто одкачи кукасто дрво, полако помоћу канапа, који је за поменуто дрво везан, спушта корпу до велике корпе, која је намештена под воћку и онда повуче други канап, који је везан за дно ове корпе, услед чега се корпа полако изврће и воће у подметнуту корпу сручи. — Сад берач повуче канап

помоћу кога је корпу спустио и испражњена му се, корпа враћа, коју понова откачи и продужи брање и тако ради док велику корпу напуни, коју ако има још кога помагача, преноси и изручује на одређено место и понова је враћа; ако ли пак нема помагача већ сам брање врши, може наместити више корпи или каквих других плићих судова — сандука и т. д. или прострети сламу, разне шушке или какву дебелу асуру — рогозу, па на њих пажљиво помоћу канапа корпу изручивати и сво воће, које се са земље рукама обрати не може обере; по свршеној берби воће треба пажљиво пренети у стаје за то одређене, до продаје чувати и случајно нагњечене и натруле чешће чистити.

По чеком
Милисав Ђорђевић
ср. економ

БЕЛЕШКЕ

Мухар (Panicum italicum pabularis, или Panicum germanicum.) — Мухар се много сеје у земљама са сувим поднебљем и он је за неке пределе особито драгоцен, јер то је усев који врло добро подноси дуготрајну сушу. У осталом мухар има највише сличности и управо он је род са ситним жутим клипастим просом. Што се топлоте тиче, мухар је исто тако извољева колико и кукуруз или сирак. До стасавања за косидбу потребује 3, до узревања семена 4 месеца и збир топлоте (по Вернеру) од 1575 односно 2117⁰ Целз.

Мухар се у највећим размерама гаји у Мађарској, са њеним непрегледним пустама, равнама прекривеним прљушама или муљацима које много пате од суше. Из ње је пренет у нас и из године у годину, у несташици сточне хране ово последњих година све се више сеје. Ове године Министарство Народне Привреде раздало га је 3—4 вагона, а и Српско Пољопривредно Друштво 1—1½ вагон и да је још било набављено семена, по тражњи истога могло би га се још толико протурити.

Мухар је пићни усев за топле земље са сувим летом, али он се може гајити свуда онде, где успева и просо. Набоље пак успева на лапорасто песковитој иловачи која је што чистија од корова, јер докле је још у ницању и у првом порасту хоће лако да га обујми и угуши коров. Најбољи су претходни усеви, пођубрене окопавине и кукуруз. За успевање овог усева потребни су дубока обрада и брижљиво припремање њиве, ђубрење је ређе потребно.

Овај усев који се сеје за сточну храну важан је у нашим приликама, што он можеући у плодоред, при завођењу система двогубих жетава т. ј. кад се први, главни, нарочито озими усев дигне, онда у преорану стрњику посејати мухар. Шта више њиме се могу подсејавати оретке и рђаво успеле озимице, ако се оне претходно подрљају, или прво мухар у њих подсеје, па се онда предрљају. Само сетва се ни у том случају не сме предузимати, докле земља не достигне топлоту од 15° Целз. Због те особине, мухар је врло важан усев за сточну храну, као други усев преко лета, чим оману ливаде и траве.

Семе му је слично просу, боје бледо жуте, нарањасте, љубичасте или црне, своју клијавост задржи једва 2 године, због тога се треба чувати од подвале и не куповати га од непоузданих продаваца. Сеје се на сачму и треба га 30—35 кгр. на хектар; или врстачном сејалицом у врсте у размаку од 15—20 см. и онда га иде 20—22 кгр. на хектар; семе треба плитко препокрити.

С почетка се млад мухар, нарочито ако време није отоплило, односно ако орање није свеже и не падне киша у клијању семена,... споро развија и при том га лако коров прекрили. Доцније пораст бива бржи и маљав мрко-љубичасто заданут усев у добром склопу достиже висину и преко 1 метра.

Принос мухара стасалог за косидбу т. ј. кад се покажу метличасти класови колеба се између 210—360 товара зелене пиће по хектару.

У зеленом стању стока се баш тако не граби за њега, много га радије једе у сену.

Састав мухара је по истраживању тројице разних научника овакав:

Откос	Воде %	Пепела %	Сировог протеина %	Сировог влакна %	Безазот. екстрак. матер. %	Сирове масти %
у цвету (Волф.)	75·00	1·80	3·10	8·50	10·90	0·70
у цвету (Мозер)	69·56	2·29	5·86	11·34	14·95	?
у цвету (Трошке)	75·00	2·90	2·40	8·50	10·60	0·66

Упоредан оглед производне моћи: кукуруза, сирка, мухара и проса, гајених потпуно под истим условима. Др. Трошке предузимао је оглед упоредног гајења ова четири пићна усева, чији резултати дају сигурну основицу за упоређења ових пићних усева у погледу њиховога ранга којим се препоручују за гајење. Сетва именованих усева извршена је 6 маја, а разређивање у почетку јуна. Резултат жетве био је овај:

	Баденски кукуруз	Кукуруз Коњски зуб	Сирак	Мухар	Бело клип. просо
Дан косидбе	23 јули	23 септ.	23 септ.	6 авг.	23 септ.
Принос на 1 м²	6760 грм.	9704 грм.	4500 грм.	3750 гр.	4488 гр.
Садржина воде у зеленој пићи	84%	86%	67%	75%	78·5%
Принос на 1 м² у сувој маси	1·08 кг.	1·36 кг.	1·48 кг.	0·94кгр.	0·96 кг.

Подаци огледног гајења дају упоређени ове резултате:

1 Земаљски и мађарски кукуруз упоређени с Коњским зубом, у погледу на земљу мање извољевају, по количини дају мало мањи принос, али је пића укуснија и стиже много раније за косидбу; гајење прилично сигурно;

2. Коњски зуб напротив чије је гајење могуће у ширим границама, захтева још плодницу земљу, за косидбу стасава позније, у гајењу је још поузданији, а по маси даје највеће приносе; али пића је водњикастија:

3. Сирак, уколико уопште добро успева, даје највеће приносе зелене масе, суве масе и хранљивих материја; гајење је махом непоуздано и стога Коњски зуб га надмашује;

4. Мухар се с горњим усевима не може мерити ни по каквоћи, ни по приносима; али може их свуда заступити, где они због одвећ велике суше не успевају; гајење прилично сигурно. Просо се држи мухара, само позније стасава.

ИСКРИЦЕ, ПОСЛОВИЦЕ, ИЗРЕКЕ.

Сељачки ред то је корен народнога стабла. Цвеће, лишће, и гране круне, па и само стабло могу изумрети, па ако је корен здрав, оно ће опет избити Али ако корен ништа не ваља пропашће и цело дрво.

(Проф. Виљем Рошер)

—

Ко жели створити и одржати своје благостање
Мора и практично умети примењивати своје стечено знање.

—

Сваки таленат (дар) који је природа подарила човеку, само је тим већа обвеза за њега да прилегне у прилежању и прионе ка даљем трудном свом усавршавању и образовању.

(С. А. Малман).

—

Домаћиново око стоку гоји, а домаћичино — чисти вајате и избе.

—

Вредан домаћин провредни млађе.

—

Ко чобанима закида плаћу, тај овцама покрађује вуну.

ГЛАСНИК.

Монопол за израду жетварица, нарочито жетварица — везачица — за цео свет као да су присвојиле себи Северо-Америчке Уједињене државе и Канада. 1900 цени се да је у Француску увезено 5000 жетварица — везачица, а данас је увоз достигао број 10.000 машина годишње, у вредности преко 10 милијуна динара. Неколико енглеских фабрика које су постојале пре двајестак година ишчезле су. Немачке фабрике с муком одржавају утакмицу. У Чикагу фабрика Мак-Кормикова израђује сваке минуте по једну машину и њене машине у употреби су у целоме свету, Карло V могао је рећи да у његовим државама сунце никад не излази и не залази, а фабрика Кормикова може рећи, да његове жетварице сваког сата и дању и ноћу, преко целе године, без прекида жању жито потребно за исхрану човечанства. Има још фабрика тако грдних, размера са грдним капиталима, јер су машине за израду жетварица скупе и безбројне.

Кад се узме у обзир, да се ове машине и ако им употреба траје свега неколико дана преко године, јако абају и кваре (једна машина употребљује се просечно свега 20 дана преко године); кад се зна, да жетварица — везачица стаје 1000 динара, а сви поједини делови за њу двапут толико, онда после 5·6 кампања (година рада) боље је купити нову, но стару крпити и оправљати. У Француској рачунају амортизацију машине годишње 200 динара, а сваки сат рада с њоме стаје 1 динар.

У државној ергели у Кабијуку у Бугарској, где огромно имање од неколико хиљада декара раде машинама, а жању жетварицама — везачицама, — видели смо читав лепо уређен магацин резервних делова за те машине, (а ергела их има 12 или 15 свега!) што стаје једну масу новаца и што може само галант држава која не живи од буџетских дванаестина држати и одржавати.

Мађарски нови закон о сточарству. — Оно што је десетак година министарство пољопривреде наређивало и предузимало за унапређење сточарства, то је сад обраћено у један законски пројект. Досада је у државном буџету, одређивана стална сума за унапређење сточарства која је за последње године износила 3·5 милиуна круна. Из тог новца набављана су мушка запатна грла свију врста стоке за поједине општине и имања, па су уступани народу на почек за годину дана и са 20% јевтиније, но колико стају.

У овој години на пр. одређено је 400.000 круна, да се награде они пољопривредници који имају одабрана запатна грла, да их не би продавали и сем тога из тог фонда могу добити зајам за плаћање камата и они сточари који купују добру запатну стоку за гајење добре пасмине, па су новац позајмили били из новчаних завода.

Даље, у новом закону је пропис, да се сваке године мора уносити у државни буџет 650 000 круна, за подизање заједничких пашњака и појила. Колико позајме општине на тај циљ с онолико ће их држава из тога фонда потпомоћи. Помоћ у то име могу добијати и удружења и појединци.

На тај начин постиче се Сточарство у Мађарској, пошто је оно данас најглавнији извор зараде нарочито за мање земљораднике, а држава их потпомаже новчано, да набаве оно двоје најглавније у сточарству: добру запатну стоку... и добро уређене пашњаке за њу!

Међународна изложба у Бриселу 1910 г. Белгијска влада, већ је пре 2—3 месеца упутила владама осталих држава службени позив за учествовање на светској изложби која ће се приредити 1910 год. у Бриселу. Последња белгијска изложба била је 1905 у Лијежу, на којој је и Србија са својим производима учествовала.

Дугови европских држава. — Дугови свију европских држава износе укупно 154 милијарди, за које плаћају на име интереса годишње 6 милијарди и 490 милијуна динара. Највише дуга има Француска — 29·7 милијарди, Русија — 25·3 милијарди, Немачка 23·1 милијарди, Енгеска 22 милијарде, Италија 14·3 милијарде, Аустрија 11 милијарди, Шпањолска 9·9, Португалска, 4·4, Белгија 3·3, Холандија и Турска по 2·2 милијарде, Румунска 1·65 милијарди. На остале европске државе падају дуга 4·95 милијарди динара, па у том броју налази се и Србија.

Потрошња Суперфосфата. — Коло у Journal d' agriculture pratique, цени, да се на целом свету потроши око 70 милијуна квинтала (товара) суперфосфата, за ђубрење земље. За израду суперфосфата фабрике највише употребљују фосфате из Флориде Туниса, Француске, Алџира, и Северо Америчких Савезних Држава. Рекоше, да су и у нас пронађени фосфати на 2—3 места, али подробније не наћосмо да је то гдегод саопштено.

Порез на домове у Аустрији. По статистици министарства финансија пре 7 година порез на домове, у Аустрији, износио је нешто више од педесет и девет и по милиуна круна, међу тим сад даје преко деведесет и три и по милиуна круна... готово дупло. Тај порез постаје све осетљивијем и ако у тој сразмери расту и остали порези... онда и није чудо уз остале „благодети“ аустро-угарске управе, што јој се народи исељавају по беломе свету.

Овогодишњи увоз пољопривредних машина из Америке у Европу цени се на 148·5 милиуна динара Да то превуку најмљено је у Њујорку било, прво шест великих параброда, а потом опет 3 или 4.

Колико троши на изложбене награде Немачка. Немачко Пољопривредно Друштво приређује сваке године, у низу поделе целе земље на извесан број области, своје у целом свету чувене изложбе које имају карактер пољопривредно —

индустријских изложаба: сваке године у другој области и у свакој области другу изложбу у другом месту. На тај начин у једном размаку времена цела земља буде подвргнута смотри и оцени њеног пољопривредног напретка. Ове године од 25—30 јуна била је таква изложба у Штутгарду. Не мислимо овом приликом говорити о практичном уређењу ових изложаба, о пространству подесном за разгледање изложених грла на сточар. изложби о великом кругу којим се изводе пред оцењивачки суд, уз звук војне музике, изложена грла крупне стоке, о послузи око стоке повајмљеној од војске, о подигнутим практичним заклонима и стајама за изложену стоку, о изложеним расама и пасминама стоке и осталим предметима... но само о великим наградама које се раздају. За ову изложбу Немачко Пољопривредно Друштво имало је на расположењу 92.169 марака за новчане награде, сем 64 почасних награда и 255 наградних медаља. За одељење говеда предвиђено је било 42.310 марака и сем тога 14 почасних награда. Не треба заборавити колико високе суме сваке године прибира ово друштво од чланскнх улога са организацијом која обухвата све крајеве простране немачке царевине, са масом добровољних прилога која притиче од појединаца, друштава, банака, општина и т.д. па да се може разумети колики велики утицај ово друштво може вршити на пољопривредни напредак своје домовине.

КЊИЖЕВНОСТ

Нове књиге и листови

Изишао је из штампе *број 6 за јуни:*

Привреде илустрованог листа за живинарство и пчеларство који излази под власништвом и уредништвом Алексе—Аце М. Живановића на 2 табака осмине месечно једанпут и стаје на годину за Србију 6 динара, а за иностранство 8 франака с овом садржином:

Живинарство. Чланци: Запатништво живине мора бити свесно свога циља и одговарати своме опредељењу. — Ливорикиња или Талијанка (са сликом) — Одгајивање ћурића.— Белешке: Катар желудца и црева код пернате живине (пролив и затвор) — Затвор пернате живине — Кошчано брашно за живину — Бајато жуманце врло је опасно — Седала у живинарницима за кокоши — Колико јаја кокош за живота снети може? — Од чега зависи повећање носива код добрих кокошију носиља? До које године треба живинар да држи своје кокоши носиље? — Новости: Руски извоз јаја.

Пчеларство. Чланци: Изложба Српског Пољопривредног Друштва — Употреба матичне преграде — Из пчелијег живота. Белешке: Неколико речи о »глупавим« трутовима — Мамацројева — Отклапање заливених медних сатова — Како не треба збрисати пчелу са сата? — Отворено легло највећа је сметња мирном здруживању пчеле или народа — Распознати да ли је матица млада или стара — Најбоље гориво за дуваљку. — Новости: Мађарска за подизање пчеларства — Пчеларство у Босни — Денатурисан шећер за употребу у пчеларству — Пчеларски конгрес у Лондону. Питања и одговори: Изгони пчелији могу се применити и у положеним кошницама.

Огласи

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ има већи број чистокрвних кокошака расе *Мехелнске,"* од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5, фебруара 1908 у Ражњу

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА И КОМЕ ТРЕБА, имам на продају *две жетелице половне* добро очуване *систем* Mac. Cormïc за цену потписатом изволте се обратити.

Ниш, *Гаврило Јовановић*
трговац

140 ЈАНАЦА

ОРАЋЕ земље у једном грунту, ограђена багремом, један и по километар од железничке станице удаљена а поред самог друма близу вароши Пожаревца, издаје се под закуп за 5 и више година. За 20 јанаца од 1 јула а 120 од 1 октобра 1908 год. рачунаће се почетак закупа;

За услове и погодбу обратити се г-ћи Јелки удови Пере Тамбураша у Пожаревцу, или г. Андри Станојевићу трговцу у Крагујевцу.

СРПСКОЈ ФАБРИЦИ СТАКЛА У ПАРАЋИНУ потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином невршена већ руком трешена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Прима се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска фабрика стакла

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит—врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустијске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2.50 динара (2.50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 29 броја „Тежака": *Чланци:*— Проглас за изложбу. — Три сорте наших раних јабука. — О брању воћа.— *Белешке.* — Искрице, пословице, изреке. — *Гласник* — *Књижевност* — *Огласи.*

Штампарија Владе Стевановића Косанчића ул. 21

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ

Српском Пољопривредном Друштву

У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дин. на пола године 3 ди. Чланови помагачи, чланови свих друштвени подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на год. 8 фран. или 4 фор. аустр вр.[н]о срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе, и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво Власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 30. НЕДЕЉА 27. ЈУЛА 1908. ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX.

ДЕСЕТ СРЕДСТАВА У ОСКУДИЦИ СТОЧНЕ ХРАНЕ

И ако је од скора настало повољније време за пораст трава и других усева, опет зато може настати оскудица у сточној храни с тога, што су нас ливаде услед пролетње суше још у почетку омеле, па се с тога нисмо могли снабдети са довољном количином сена и тиме довољно осигурали исхрану наше стоке. Време је сад врло подесно да можемо разну пиљу сејати, па с тога препоручујемо нашим пољопривредницима следећих десет средстава, да би се могли осигурати са довољном храном за своју стоку.

I. *Сејте репу угарњачу*, од које за један хектар треба 3—4 килограма семена. Кад имате ове репе, моћићете много уштедити на сену и другој пиљи коју имате. Краве дају од ове репе доста и доброга млека. И свиње ову репу врло радо једу. При хранењу треба репу исећи на комадиће да ју стока боље и лакше сажваће. Њу можемо и утрапити, и онда ју можемо имати и преко зиме. Ова је репа добра храна и за људе кад се лепо зготови.

II. *Сејте белу слачицу* за зелену пиљу, од које за хектар треба 10—15 килограма семена. Бела слачица даје врло много добре пиље, коју можете на пољу косити још и у другој половини месеца октобра, а да дотле не трошите ни сено ни сламу.

III. *Сејте кукуруз у густо на сачму*, зашто је потребно 150—200 килограма семена за један хектар. У густо посејан кукуруз за зелену пиљу може стајати на њиви до самих мразева, па и ако га мраз и опали, опет се зато може употребити за исхрану стоке.

IV. *Сејте мухар или шећерни сирак*, који може трајати на пољу до друге половине месеца октобра. За семе треба 30—40 килограма за хектар простора.

V. *Сејте детелину руменику*, од које вам за један хектар треба 25—35 килограма семена. Руменика даје у јесен још добру пашу, а у пролеће већ у месецу априлу један добар откос зелене пиље.

VI *Сејте смесу од ражи са озимом грахорицом и грашком*. У место ражи можете посејати и јечам. Ова смеса даће вам рано с пролећа изврсну пиљу и за коње, и за говеда и за овце; краве и овце даће вам доброг и дебелог млека. Од ове смесе треба ће вам за један хектар: 100 килограма грахорице, 60 килограма ражи или јечма и 50 килограма грашка

VII *Сваку врсту напред наведене пиље исецкајте* сецкалицом, а ако њу немате, онда руком. Исецкану пиљу не може стока да разбацује, па ћете и на томе много уштедити.

VIII. *И онај, ко има лошије сено са барског земљишта*, у коме има шаше, сите рогоза итд., може га за исхрану стоке корисно и врло добро употребити, ако га исецка, у кацу саспе, посоли и млаком водом прелије, па тако остави да једно 10—12 часова престоји, да се мало укисели. У сласт ће га после стока појести, У оскудним годинама није ништа за бацање ни разбацивање.

IX. *Кад сечете на њиви кукурузовину—шашу*, сеците ју до саме земље, да на тај начин добијете више кукурузовине, па ју онда везујте у мање снопове и слажите у мање купе, да се боље осуши и и да не убуђави — не уплесниви. Кукурузовину не полажите стоци целу, него ју исецкајте не сецкалици на ситније комадиће; ко нема сецкалицу, нека

исецка секиром на пању. — Окомине од кукурузних клипова (шепурине) такође излупајте, исецкајте ма на који начин, посолите их и наквасите да омекшају, што даје врло добру храну и за теглећу (спрежну) и за млечну стоку. Још је боље, кад се ове окомине самељу као јарма (прекрупа): у њима има много хране.

X. *Срачунајте још сад*: Колико ћете стоке моћи прихранити преко зиме до пролетње паше, са оном храном с којом расположете. Збирајте, па ако је потребно и купујте сад већ и сено и осталу пићу док је јевтинија, јер ће доцније, преко зиме, бити скупља. Ако нисте у стању да се с потребном храном куповином још сад осигурате, онда је боље да стоку, без које можете бити, сад продате док су цене повољније, него да ју доцније морате дати у бесцење, кад вас нужда на то присили. Рачунајте и овако и онако; рачунајте свакојако, па срачунајте на оно, што нађете да ће за ваше стање, за ваше прилике бити најбоље. Кад већ узморате да продате продајте слабија и старија грла, а боља и млађа грла оставите и њих боље прихраните и за рад и и за приплод. Млађа се стока и лакше прихрањује; па боље мањи број до нове паше добро прихранити, него са већим бројем цркотина натезати, па ћете на крају крајева, опет слабе ваљде од ње моћи да имате.

Семена од напред препоручених пићних биљака као и сецкалице за сецкање шаше идр., можете набавити преко Српског Пољопривредног Друштва по цени коштања.

ПРЕПРАВКА НАШИХ ДОМАЋИХ ПУШНИЦА.*

Приметио сам, да наш народ нерадо уводи у употребу, систем Главинићевих пушница. Па сам мислио, како би се могла дотерати наша домаћа пушница, те да што мање дрва утроши, а што више воћа осуши.

У прошлој 1906 години учинио сам пробу, са пушницом од 10 леса, или како је наш народ зове са две ватре.

По досадањем начину, овде су се ложиле у две пећи ватре, а ја сам тада оставио само једну пећ за ложење ватре, а другу сам сасвим избацио. На место ове друге пећи, ја сам направио одводнице. Из оне пећи где се ватра ложи и то сам озидао циглом, у висини саме пећи, па сам одозго покрио читавим трепом као што слика 45. показује. На тај сам начин успео да са 10 кола дрва осушим 2200 кгр. сувих шљива, а раније кад су се ложиле две ватре трошено је за толико сувих шљива 22 кола дрва, а кад се деси хладно вране, ветар и киша, онда и више.

*И у околини Аранђеловца уведена је поодавна слична преправка домаћих пушница, са незнатом разликом од ове.

Уредн.

То ме је охрабрило, те сам у овој 1907 ој години усавршио тај начин сушидбе; А наиме у место цигле, која је дебела око 4 сантиметра, употребио сам цреп, који је много тањи од цигле и који много боље ватру даје, тако згодно, да се све читаве црепљике намештају и то први ред међу се дупке, закопане по $^1/_4$ у земљу, а по њима дође друга црепљика опет насатичке по дужини, па се онда опет црепљиком покрије спроводница, која тада дође равна са висином пећи за ложење ватре:**

Тако се њоме ватра проводи до чунка, који изводи дим на таван пушнички. Спроводница се тако удеси, да чунак тачно дође, на средини пушнице, поред дирека, који дели лесе, те не смета радину кад извлачи лесе и тура у пушницу.

Оваком преправком, успео сам ове године, те сам са $2^1/_2$ хвата (20 кола) дрва осушио 6.400 килограма сувих шљива. По пређашњем начину тре бало је 8 хвата (64 кола) дрва за толику количину шљива. Дакле уштеда је у гориву врло велика.

Поред уштеде у гориву и шљиве су доста теже јер мање цуре. А мање је и радне снаге потребно.

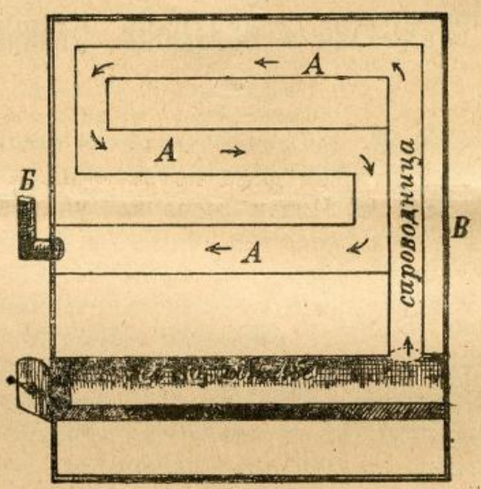

Слика 45. преправљена домаћа пушница. — Пећ за ложење. А. Спроводница. Б. Чунак. В. Зидови пушнице

Што се тиче самог материјала, за преправку пушница и то је јевтино; ту се употреби за једну пушницу са 10 леса (пређе 2 ватре а сада једна) 160 комада црепа кошта око 4 дин. један чунак 2·50 до 3 дин и непуна 1 надница 2 динара, свега дакле, 8·50 до 9 динара.

Док међу тим кад се једанпут оправи може више година да служи.

Имао сам прилике да се уверим, да што год је пушница комотнија и шира, лакше се изводе спроводнице, боље греју, а мању количину дрва потребују.

Оваку преправку, учинио сам пробе ради и у неколико околних села, и са свију страна добијо сам повољан извештај.

То ме је побудило да ово напишем, те да ма

уколико заштитим наше шуме од прекомерног сатирања.

За обавештење и израду, свакоме стојим на расположењу, без икакве награде.

Сваки мајстор док једну спроводницу направи, уме сам правити и да му се доцније не показује.

Драгић Муцић економ
из Комирића

О ПРИРОДНИМ САТИРАЧИМА НАШИХ ПОЉСКИХ ШТЕТОЧИНА

О томе писати и наше пољопривреднике опомињати — у свако је доба добро дошло, никад није на одмет, никад није сувише.

Сваке године, сад на овом, сад на оном крају, упропашћавају добар део пољских усева разне штеточине — бубе, гусенице и други инсекти „их женест числа", па и мишеви, који се неких година понегде у толиком броју појављују, да се пољопривредници чуду чуде и питају: да — ли ће се тога гада моћи курталисати. Онда се помишља на разна средства за утамањивање тих незваних гостију, па од свију препоручиваних средстава, показао се и сигуран и јевтин *сумпор*. Треба само направити од ситног сумпора фишеке, па их уметати у мишије рупе и запалити; од дима ће се мишеви угушити.

Па тако је! Човек мора да употребљује и да тражи вештачка средства за сузбијање штеточина, кад неће да штити и негује оне своје помагаче, оне своје савезнике, које му је сам милостиви Бог дао, да му помажу у сатирању разних ситних и крупних штеточина, па и мишева. Ти помоћници, ти савезници, ти бездушни сатирачи јесу *птице*, па и неки *сисари* — пријатељи наши и у пољу, и у градини, и у винограду и у воћњаку. Птице и неки ситнији сисари, утамане преко године силество пољских штеточина; невероватно много, па их опет зато слабо узимамо у заштиту; ми их довољно и не познајемо, да би их могли штитити у оној мери у којој заслужују, или се мисли да су довољно заштићене онда, ако се јатомице не убијају.

Од птица, које се поглавито хране бубама, гусеницама, мувама и другим инсектима, па онда мишевима итд, на прво место долазе: сова, ћук, кукумавка, буљина, гавран, чавка, врана, крешталица, вуга, дрозд, славуј, црвендаћ, жутовољка, стрнадак, царић, тресорепка (говедарка), ласта, вијоглавац, све врсте сенице, зеба, ковач, детлић, шева, љиљак, смрдиврана, кукавица, препелица, прдавац, вивак идр. Врапца нећемо навлаш овде да убројимо с тога, што он *волије* зрно пшенице, него ма коју врсту инсеката.

По себи се разуме, да у напред побројаном низу птица нисмо побројали све оне које су нам корисне; па ко ће их и побројати?

Птичице које лепо певају или много цвркућу, то су ненасити ловци разних инсеката и збирачи ситног семења од разних шкодљивих трава. Њих треба највише штедети.

Од *крупнијих, већих птица*, можемо, што-но реч, на прсте избројати оне које су веома корисне.

Све врсте *сова*, и ако их народ у опште гони и убија, ждеру и тамане мишеве и пацове; од њих је једина *совуљига*, која хвата и једе ситније птичице. Гаврани, вране и чавке, најрадије се хране мишевима.

Корисне птице могу се штитити на два начина:

1.) Треба пазити, да их ни на који начин не упропашћујемо. Тако би на пр. требало забранити хватање и убијање шеве, коју многи као неку посластицу једу. Исто тако не треба хватати ни птице певачице, и

2.) Треба да настојавамо да корисне птице размножавамо, ако крај њива и ливада засадимо по неки грмић или жбунић да расте, где ће птичице моћи своја гнезда правити и плодити се; јер није знак умног и брижљивог газдовања, ако се сваки комадић земље узоре и засеје, него ако свуд нешто корисно расти, па ма то и не био баш прави усев.

Осим птица, ми имамо и других животиња, које пољопривреднику помажу у сатирању штеточина. Међу тима животињама спада, рекли би, на прво место *кртица*. Она се храни подземним штеточинама, који подгризају и упропашћују корење наших културних биљака. Оно може кртица да буде и шкодљива у толико, што понегде изрије земљу, а с њом и усађену биљку на најнезгоднијем месту, но то може бити само у градини, а у пољу је она права Божја благодет. Она дневно поједе толико подземних штеточина, колико ниједна животиња то учинити не може; она поједе 3—4 пута више, но-што је сама тешка.

Даље: *ровка*. Она је мања од миша, има светлију длаку и шиљату главу и њушку; иначе је слична мишу, па ју стога они, који ју не познају, убијају као миша. То је извесно, да се и она храни ситним штеточинама, па шта више, напада и на мишеве, па и њих једе.

Слепи миш. Он се ноћу у лету храни искључиво ноћним лептирицама и бубама. Један слепи миш похвата и пождере по више стотина разних ноћних штеточина. Празноверице, у које је наш народ слепог миша уплео, па га с тога гони и убија, треба избити из главе, јер је слепи миш пољопривредников пријатељ првога реда.

А шта мислите о *јежу*. О њему и најпростији сељак уме да прича само добро. О њему је у овом листу и пре две-три године опширно писато, па су изложене све користи, које од њега пољопривредници имају, само ћемо овде да напоменемо још и то, да он напада и пакосног и насртљивог *хрчка*, за кога, би човек мислио, да он јежу задаје страх, а не овај њему.

Оно, што је међу птицама с нашег гледишта

** Само ваља пазити да ови одводници — спроводни канали — не треба да имају нигде никакве рупице — отворе куда би дим улазио у сушницу; јер би то било хрђаво за као воћу шљива.. Црепови дикле, који образују спроводне канале, треба да су свуда добро спојени.

врабац, то су међу сисарима *твор* и *ласица*. О овим животињама ми овде говоримо као пољопривредници. Истина је, да твор и ласица удаве по неку кокош, али су то највећи сатирачи мишева и пацова, а где се ови расплоде, могу домаћину, односно пољопривреднику више штете да почине: но што и десет кокошака вреде. Мислен домаћин, имаће, макар и најпростији кокошињак, где ће своје кокошке и осталу живину обноћ затворити и на тај је начин од напада сачувати, и онда нам твор и ласица остају, чисто на чисто, наши добри пријатељи и помагачи у сатирању пољских штеточина.

Збиља! Као да је и сама Божја промисао одредила, да треба и штетна жгадија понекад да се у већем броју појаве у пољу, у шуми, у воћњаку и винограду, да на тај начин човека опомене и научи памети, да своје природне пријатеље и помагаче у сатирању те жгадије чува и поштује, на које он у обично доба презриво и неповерљиво гледа и не уме довољно да цени, него их немилице и обесно гони и убија!

Др. Р.

БИЉНА ХРАНА

Течна, гасовита и чврста храна. — Чим семе клија и младу биљку озаре сунчани зраци, она позелени, због стварања зелене боје, биљног зеленила или хлорофила. Од тога часа, престане узимати храну из семена, јер је у могућности, да потребну храну прибавља из околине, т. ј. из земље и ваздуха. Та је храна, коју такве биљке узимају: *течна, гасовита и чврста*.

Течна храна — У свакој живој биљци има воде понајвише. Ње у средњу руку има на три четвртине. Ипак се не сме допустити, да се по присутности каквога тела сме и закључити, да је то тело као биљна храна и преко потребно. Јер, биљке немају те моћи, да узимају само ону храну која им је потребна, већ узимају и ону, без које се могу развијати. Али, како је у ствари, да пораст и производња биљне масе зависи поглавито од веће или мање количине воде, то се из тога изводи закључак, да је вода као биљна храна од велика значаја. А потреба је у води и сувише велика. Да се нпр. произведе један део жетвена приноса у сувом стању, потребно је воде код.

јечма	310	делова
овса	376	„
јаре пшенице	338	„
јаре ражи	353	„
сточјег боба	282	„
грашка	273	„
црвене детелине	310	„

Да се добије нпр. жетвени принос јечма од 2500 кг. зрна и 3.250 кг. сламе и плеве с 1 хектара, треба употребити 1.537.895 килограма воде. Да се може имати толика количина воде, потребно је, да за време вегетације јечма укупни слој кишнице буде 15·37 см. У средњу руку, тај слој кишнице за време вегетације износи 16 см. али од тога усев употреби једва 40%, а остала количина једним делом испари а другим и већим, спусти се у нижа места. Како се од количине воде која се добива употребљава у ствари, највише једна половина, то се онда друга половина мора прибавити из готовине коју представља зимска влага. Зато је одржање зимске влаге брижљивим обрађивањем земље, један од најважнијих задатака пољопривредникових.

Вода је осем тога потребна и за растварање друге хране, а она је извор одакле биљке добивају потребан им кисеоник и воденик. Биљке се, као што је познато, могу хранити само јако разређеним (житким) растворима, а да се такви раствори могу имати, потребно је, да у земљи буде увек довољно воде. Земље познате под именом „Спатине“, само су због тога неплодне, што је у њиховој води растворено много соли, т. ј. ту су хранљиви састојци у густом раствору.*

Гасовита храна — Биљне суве материје или тако зване *сува биљна маса*, састоји се из више различних елемената, простих тела, који се хемијским путем могу издвојити. Ти су елементи: *угљеник, воденик, кисеоник, азот, сумпор, фосфор, калије, калције, магнезије и гвожђе.*

Докле воденик, кисеоник, азот, сумпор, фосфор, калије, калције, магнезија и гвожђе служе биљкама за храну у течном или чврстом стању, дотле угљеник примају само у гасовитом стању и то у облику угљендвооксида.

Угљеник се налази у ваздуху у угљендвооксиду. У 100 делова ваздуха има 0·04 до 4·4 дела угљендвооксида. И ако на први поглед изгледа, да је то незнатна количина, ипак је она сасвим довољна за све биљке. Количина угљендвооксида коју биљке употребе, накнађује се дисањем (јер људи и животиње издисују тај гас), распадањем и трулењем органских тела и горењем. Никад не може наступити случај, да буде оскудица у угљендвооксиду, односно угљенику, и зато није потребно, да се и ђубрењем уноси. Напротив, од великог је значаја, да земље имају већу количину хумуса, чијим се распадањем ствара угљендвооксид, а корист је у томе, што хумус поправља физичке особине земље.

Чврста храна. — Воденик и кисеоник примају биљке из воде, која се као што је познато, састоји из тих елемената. И воденика и кисеоника има у води у довољној количини, да их ђубрењем не треба уносити у земљу.

У чврсту биљну храну без које се биљке не могу развијати, а с тим ни опстати, убрајају се: *азот*, а од минералних састојака: сумпор, фосфор, калије, калције, магнезије и гвожђе. У биљкам има, као што је наведено и других минералних састојака, али се оне и без њих могу потпуно развити, те се зато и рачунају у непотребне састојке.

Азот. У саставу биљака азота има у умереној количини, а свуда онамо, где се код биљака стварају нова ткања, налази се у обилним количинама. Како се већим или мањим новим ткањима одређује и већи или мањи жетвени принос, то је онда и принос зависан од веће или мање количине азота који биљкама служи као храна.

Па одакле биљке набављују азот?

Ваздух се састоји највећим делом из слободног невезаног азота (79%) овај азот је за све биљке као биљна храна без значаја, стога, што му је незнатно сродство с другим елементима, т. ј. с њима се не једини.

У амонијаку ваздушном који се свуда ствара распадањем и трулењем органских тела и у амонијевом нитрату, као и у амонијевом нитриту, који се такође налазе у ваздуху, имамо азот уједињен с другим телима (са амонијаком, азотом и азотастом киселином). Та се једињења не могу усисавати лишћем, него се сносе у земљу воденим падежима: кишом, снегом и росом, и тек се тада биљкама стављају на расположење. На овај начин количина азота приведена земљи, износи у средњу руку 11 до 12 килограма на хектар. Како се жетвом пшенице у зрну и слами исцрпе из земље око 50 килограма, то је онда јасно, да ја количина азота која се воденим падежима уноси у земљу недовољна за највећи жетвени принос.

Тако би се за биљке убрзо исцрпео најглавнији извор азота.

Органска тела у земљи садрже поред других састојака и азота. Пошто се ова тела у земљи добивају од остатака жила и стабљика културних биљака и корова, то се и азот, који се добива из тих делова понајчешће употребљава за грађу нових жила, стабљика и корова, али не и за добивање највећег при-

*За пример можемо узети сирће. Оно се, као раствор сирћетне киселине употребљава за зачин јелима, а као сирћетна киселина, тако звана „есенција“ стога, што је сувише кисела и отровна, не може да послужи.

носа. Осем тога, азотна једињења се лако растварају у води и водом се испирају, те се тако и готовина азота која се има, може према приликама, смањити у већој или мањој мери.

Отуда, *количина азота, коју природа из својих извора ставља биљкама на расположење, није довољна за добивање највећег жетвеног приноса, те се зато, да би се овај могао имати, мора сваки добринути, да се потребна количина унесе у земљу ђубрењем.*

Да је пољопривредник упућен на ђубрење азотним једињењима, показују многобројни огледи. Тим огледима утврђено је и то, да ће принос какве њиве бити повећан, ако се остали састојци који су потребни за исхрану биљака, повећају у истом односу, у коме се азотна једињења уносе у земљу.

Од привођења азота зависе све биљке које црпе азотну храну, а такве су: све врсте жита, све ливадске траве, сви уљасти усеви, сви кртоласти усеви и т. д. Ови усеви могу дати жељени принос ако се потребна количина азота налази у земљи или се у ову унесе ђубрењем.

Изузетак у овоме чине лептирнице (махунасте биљке, легуминозе) у које се убрајају: грашак, боб, грахорица, врсте детелина, луцерка, серадела, еспарзета, вучак (лупина) и т. д. Њихов принос не зависи од азота, који се земљи приводи ђубрењем. По томе, те биљке морају бити способне да азот који им је потребан прибављају с које друге стране, из кога другог извора. Извор је тај, као што је *Хелригел* доказао (тек 1888. године) азот ваздушни. Но, да тај азот могу те биљке узимати оне за то имају и нарочитих згода, које друге биљке немају. На име: на њиховим жилама су ситне кртоласте квржице. У тим квржицама су настањене бактерије (Bacilus radicicola или B. Nitragin) које с биљком имају заједнички живот познат под именом *Симбиоза*. Те бактерије добивају од биљке станиште и свеколику храну, само не азот. Азот узимају бактерије из ваздуха колико њима треба и колико га је потребно за развијање биљке, којој га и уступају. Из тога излази, да су лептирнице у могућности да потребан им азот прибаве из ваздуха. И, кад је тако у ствари, *онда није потребно и нарочито уношење азота у земљу ђубрењем, да би се повећао жетвени принос ових биљака.*

Ако каква лептирница не успева добро на каквој земљи, значи, да на њој нема њених бактерија. И ако бактерије свих лептирница припадају једној врсти, настањивање њихово на појединим лептирницама прилагођава их на ове а с тим их чини да су неподесне за друге лептирнице. Зато, да се изазове развијање какве лептирнице на земљи на којој та лептирница не успева добро, потребно је да се имфује, т. ј. да јој се приведу бактерије које су јој потребне, које дакле могу делати. А ово се изводи доношењем или земље са њиве на којој та иста биљка добро напредује или *нитрагина*, који је фабрички препарат издвојених бактерија удесних за настањивање на поједим лептирницама.

За биљке, које траже у изобиљу азота, употребљавају се за ђубрење: *амонијак, нитрати* (соли азотне киселине) и *органска једињења у којима има азота.*

Амонијак. Слободан амонијак је отров за биљке. Амонијачне соли, и ако у њима има азота, за многе су биљке без значаја. Оне се у земљи претварају најчешће у нитрате.

Нитрати. Они су најбољи за привођење азота земљи. А и биљке, потребу своју у азоту, подмирују искључиво у облику нитрата.

Органска азотна једињења. У ова се убрајају: беланчевине, амиди, рожна тела, мокраћа и хипурна киселина. Та тела по себи нису никаква храна, а у земљи се претварају најпре у амонијак а затим у азотну киселину.

Фосфор. Фосфор је преко потребан за исхрану биљака. Њега биљке узимају у сразмерно великој количини. Служи за стварање беланчевинских тела а нарочито за развијање ћелијчнога ткања. Без фосфора није могућан пораст биљака нити производња нових биљних делова, и стога што се на много што шта употребљава, осећа се у њему оскудица која је нарочито уочљива код жетвеног приноса. Фосфор се налази у природи у минералу апатиту као калцијев фосфат. И ако се апатита налази у различном стању као споредни састојак *то су ипак многе земље оскудне у фосфору да је стога потребно ђубрењем уносити га у земљу.* Највећу потребу за ђубрење фосфором имају хумуше (црнице) и пескуше, но и тешке земље потребују у највише прилика такво ђубрење, јер се готовина фосфора у земљи, врло често исцрпе жетвом ако се не накнађује. Осим тога има и таквих тешких земаља, које су постале од стења у коме није било апатита и које су по том, од свога постанка оскудне у фосфору. — Фосфор узимају биљке из фосфорне киселине. Како слободна фосфорна киселина, тако и њена једињења с металима, удесна су за исхрану биљака. У земљу се уноси једињењима у којима има фосфора. Таква су једињења: суперфосфат. Фосфора има и у Томасовој згури, перуґуану, рибљем ґуану, брашну од костију и амонијевом суперфосфату.

(наставиће се)

ГЛАСНИК.

Програм опште пољопривредне изложбе коју приређује Подринска Пољопривредна Подружина у Шапцу од 26 септембра па закључно до 5 октобра ове године.

А. Изложбена оделења

Изложба ће бити подељена у три оделења, и то:

1. Оделење за Ратарство, Воћарство, Градинарство и Виноградарство с Подрумарством.
2. Оделење за Сточарство, Живинарство, Пчеларство и Свиларство, и
3. Оделење за пољопривредне машине и справе и пољопривредну индустрију.

Б. Изложбени предмети појединих оделења.

I. Ратарства, Воћарства, Градинарства и Виноградарства с Подрумарством:

а) Ратарства: разне сорте пшенице, јечма, овса, ражи, хељде, ситне проје и кукуруза у клипу, зрну, и прерађеном стању као: брашно, мекиње, јарма, хлеб, слад и т. д.; разне сорте пасуља, грашка и сочива у махунама, зрну и прерађеном стању; разне сорте кромпира у кртолама и прерађеном стању, разне сорте конопље и лана у стабиљкама и прерађеном стању; шећерна репа у семену, кртолама и прерађеном стању; уљана репица у стабиљкама и прерађеном стању; дуван у лишћу и прерађеном стању; луцерка, детелина и мухар у семену, стабљикама и сену, сточна и морска репа у семену и кртолама; сено и отава од разних ливадских трава; слама од разних стрнина и шаша од кукуруза осушена и кисељена.

б) Повртарства: поврће: карфиол, купус, кељ, келераба, пасуљ, (боранија), грашак (шећерац), боб, разне салате, лук, бундеве, цвекле, мркве, паштрнак, першун, целер, роткве, рен, мирођија, паприка, патлиџани и т. д. у свежем и прерађеном стању;

в) Воћарства: јабуке, шљиве, крушке, дуње, мушмуле, оскоруше, ораси, лешници, кестење и т. д. у свежем стању; осушене шљиве, јабуке, трешње и т. д. укувано воће (слатко и компоти), пекмез, колачи од воћа, ликери, ракија и јабуковача.

г) Виноградарства с Подрумарством: разне сорте домаће и америчке лозе и то: резнице, прпорци и калемови, разне сорте грожђа у свежем и осушеном стању, вино, коњак и т. д.

Корови и штеточине по свима гранама Ратарства.

II. Сточарства, Живинарства, Пчеларства и Свиларства;

а) Сточарства. 1. Оделење говеда. краве стеоне, краве са овогодишњим теладима и краве музаре (млекуше,) јунице испод 2 године, јунци испод 2 године, бикови изнад 2 године, теглећи и угојени волови

2) Оделење за овце: стада од 5 до 10 оваца и 1 овна, овнови за приплод и овнови почишћени и угојени.

3) Оделење за козе: стада од 5 до 10 коза и једног јарца, јарци за приплод и јарци почишћени и угојени.

4) Оделење за свиње: чопори од 2 до 5 крмача и једног нераста, крмаче са прасадима и угојене свиње.

5) Сточни производи: разни тврди и меки сиреви, кајмак, масло свеже и топљено, вуна прана, неопрана и козина, коже.

б) Жиринарства: жива грла кокоши, гуске, пловке, ћурке, морке и голубови; угојена и заклана грла; јаја и перје од свих врста живине, модели за живинарнике, справе за испитивање јаја, справе за кључање, справе са вештачко извођење и одгајивање, спаве за храњење и појење и т. д.

в) Пчеларства: мед багремовац и липовац цеђен и мед у сатовима, продукти од меда (медовина и колачи), восак и његови продукти; пчеларски прибор, кошниц разног система и медоносне биљке.

г) Свиларства: семе од разних пасмина свилених буба, мехурци сортирани у I. II. и III. класу, свиларски прибор за гајење свилених буба и. т. д.

III. Оделења за пољопривредне машине и справе и пољопривредну индустрију.

а) Пољопривредне машине, мотори, справе и алати за Ратарство, Сточарство, Пчеларство, Живинарство, Свиларство Виноградарство, Воћарство, Градинарство и домаће потребе.

б) Помоћна средства у пољској привреди: ђубрета природна и вештачка, керамички производи, средства за уништавање штетних биљака и животиња.

в) Пољопривредна индустрија, прерада млека у млечне производе, фабрикација спиритуса, пива и скропца.

г. Занатски производи: коларске, ковачке поткивачке, сарачке, ужарске, лимарске, качарске, плетарске и остале израђевине.

Опште одредбе.

Изложба ће се одржати на имању Пастувске станице и управе Ратарске Школе у Шапцу.

Пријаве за изложбу треба упућивати Управи Пољопривредне Подружине у Шапцу непосредно, или преко државних среских економа до закључно 10 септнмбра ове год. После тог времена неће се примати никакве пријаве.

У пријавама, које ће се разаслати среским економима и општинским судовима ради раздавања излагачима, мора излагач назначити име и презиме, место становања, које изложбене предмете шаље, за које оделење и јесу ли за продају или не, и ако су, која им је цена.

За пошиљања изложбених предмета по појединим оделењима важе све специјалне одредбе:

1) Предмети из Ратарства, Воћарства, Градинарства и Виноградарства с Подрумарством марају се предати изложбеном одбору најдаље до 24 септембра ове год., а после тога дана неће се из овог оделења ни примати ни излагати никакви предмети.

Количине предмета које се на изложбу морају послати ове су; семење најмање 1 кгр. стабљике 1 руковед, кукуруз у клипу 5 комада, брашно, мекиње и јарма 2 кгр. хлеб у 1 целом комаду, свеже воће и поврће најмање 2 кгр. а прерађено 1. кгр. грожђе најмање 1 килограм, ракија, вино и друго пиће најмање 1 литар, лоза 5 комада, сено или слама по 1 навиљак бала или дењак.

2) Предмети из Сточарства, Живинарства, Пчеларства и Свиларства, и то;

Из Сточарства;

а) Сва стока која се излаже мора бити здрава и чиста, а излагач мора поднети доказе да је сопственик (притежалац) бар од 1 јануара ове год.

б) У пријави излагач мора назначити бројно стање грла, за које оделење излаже, расу, сој, старост, и привредне особине.

в) Сва пријављена стока мора се дотерати (предати) најдаље до 24 септембра у вече, а после тог дана предата стока неће се примати на изложбу.

г) Трошкове око пошиљања и повраћаја стоке сноси излагач, а за време изложбе трошкови око храњења и неговања падају на терет Подружине.

Сточни производи; сиреви меки и тврди, примаће се у чистим судовима или крпама од најмање 2 кгр., масло свеже и топљено такође у чистим судовима од најмање 1 кгр., вуна неопрана у 1. руну, вуна прана и козна по 2 кграма., коже по 1 комад.

Сви сточни производи морају се предати најдаље до 25 септембра.

Из Живинарства

а) Од живих грла може се изложити од сваке врсте најмање по једно приплодно стабло, у које се рачуна 1 мужак и 2 женке.

б) од угојених закланих грла по 1 комад.

в) од јаја по 5 комада

г) Сва жива грла морају бити здрава, а заклана живина и јаја свежа.

д) Пошиљај осталих предмета, по овој грани, који су напред побројани, оставља се увиђавности излагача.

ђ) Преносне трошкове сноси излагач, а трошкове око хране и неге за време изложбе Подружина. Грла која су здрава примљена а на изложби угину, платиће се по процени оцењивачког суда.

е) Сва живина као и остали предмети морају се предати најдаље до 24 септембра у вече.

Из пчеларства, мед ће се примати прошло годишњи и ово годишњи у теглама од 1 кграма, и медовина у флашама од најмање 1 литар, восак и продукти од воска као и остали предмети по овој грани остављају се увиђавности излагача.

Сви предмети морају се предати најдаље до 24 септембра у вече.

Из свиларства, семена од свилених буба примаће се по 10 грама, свилени мехурци од сваке класе по 0,5 кграма, свила најмање 100 грама, прибор за гајење и остали предмети остављају се увиђавности излагача.

Сви предмети из Пчеларства и свиларства морају се предати најдаље до 25 септембра.

3. Предмети из оделења машина, справа и пољопривредне индустрије.

а) Сваки излагач мора у пријави поред имена и осталог што је наведено у општим одредбама, назначити још називе изложбених предмета, бројно стање, колико квадратних метара површине треба, могу ли предмети бити на отвореном пољу, или морају бити под кровом и желили сам подићи павиљон.

2) Сви предмети морају бити на лицу места најдаље до 20 септембра, а сваки изложени предмет, ако је за продају, мора носити на забелешкама цене.

3) Излагачи плаћају подвоз, за који ће се изцејствовати олакшица.

Све изложене предмете прегледаће и оценити нарочити оцењивачки суд за сваку секцију посебно. Досуђене награде истаћиће се нарочитим забелешкама на награђеним предметима још пре отварања изложбе.

Награде ће се издавати у приплодној стоци, машинама, справама, семену новцу и похвалницама;

Један излагач може добити у једном оделењу више награда, али само једна може бити у новцу, справама и т. д. а остале у похвалницама.

Против оцене оцењивачког суда нема места жалби.

Право на утакмице имају по првом и другом оделењу само пољопривредници из Округа Подринског, а по трећем из целе Србије и из Иностранства.

Поред напред објављене изложбе, приредиће у исто време и Управа Дрбносавског кола јахача изложбу коња и трке.

Програм ове изложбе објавиће се накнадно као и распоред отварања целокупне изложбе.

XI *Конгрес српских земљорадничких задруга у Хрватској; Славонији и Срему* држаће се ове године 12 (25) и 13 (26) августи ов. г. у Беловару (беловарско-крижевачка

жупанија). Задруге имају свој савез и свој лист „Привредник“ у Загребу, где им је средиште.

I. *Збор Савеза Српских привредних задруга на Приморју.* Привредни покрет из дана у дан добија све више обележје општег народног покрета међу прекосавским Србима, чему се само радовати можемо, јер што рекао орган српског трговачког удружења и трговачке омладине у Новом Саду „Трговачке Новине“ тај покрет већ почиње полако да гура у страну разне чисто политичке струје. „И буде ли његово напредовање ишло тако нагло као досада, он ће одједном заузети прво место у нашем јавном раду. Из дана у дан српска интелигенција увиђа да успешном јавном раду може и мора бити једино основа привредна, јер привредне интересе најбоље и најбрже схваћа широка маса народна, то јој је најосетљивија страна“.

Тако је и код Срба у Далмацији. Они поред других привредних установа раде живо на оснивању „Савеза српских привредних задруга на Приморју“ са седиштем у славном српском Дубровнику. Он ће 7 овг. по нов. одржати први свој збор у Дубровнику.

Очекујемо да ће од рада овога збора српски народ имати истинске користи, а српска идеја нове снаге.

Оскудица у сточној храни. услед овогодишње јаке суше у априлу, мају и јуну не само да влада у нас, већ и у Румунији, Аустро-Угарској и Немачкој. Због лошег рода ливада и пашњака,, цене стоци јако падају, тако да се у неким крајевима Хрватске, Босне и Херцеговине, Мађарске и т. д. још сад стока даје у бесцење. Озбиљна је бојазан, да ће се стога и у нас, сточарство јако умањити, што може по целу пољопривреду нашу бити од опаких последица.

По примеру Румуније и у нас је издата забрана извоза сточне хране, што ће донекле помоћи у овој оскудици као што се можемо надати,, да ће кише у јулу поправити донекле стање паше и отаве и да ће добар род кукуруза, обезбедити употребу веће количине шаше за сточну храну, само ако се и ове године сецкалице буду набављале и растурале у народу, као што је лањске године отпочело.

Али знатна царинска стопа (16·50 — 20 динара по комаду) и врло трома царинска манипулација, са невештог цариљења пуног формалности врло јако отежава набавку и ове, као и осталих справа и машина пољопривредних.

У другом свету кад се уводи нова царинска тарифа, онда цело царинско особље мора проћи кроз нову школу да се упути у дужности и нигде нема, да се на хитне поштанске пакете и на остало цариљење због неспремног и недовољног особља мора чекати по месец и два дана, а још мање да за погрешну пријаву царинарници, будете и кажњавани без апелате. То није служење интересима привреде, но то је ометање привреде и трговине!

У другом свету, у сваком спорном питању, све па и царинске власти обраћају се појединим *стручним* телима, удружењима и т. д. за стручна мишљења... у нас цариништво сматра да је стручно за све, и непогрешно у свему...

ИСКРИЦЕ, ПОСЛОВИЦЕ, ИЗРЕКЕ.

Ко чобанима закида плаћу, тај овцама покрађује вуну.

—

Ко хоће за трпезом да ужива и да слади,
Мора помоћи и на вршају да се ради,.

—

По неки би хтео радо радити... али не може да поднесе мирис свог рођеног зноја!

—

Слуга не сме ништа изгубити, али... ништа ни наћи, а још мање сакрити.

—

Кад служавка штрпка јело, мачка добије батине.

—

Што мршавији пас, буве све дебље.

—

Шунка и сланина од две су сестре деца.

—

Кметов трбух гњави целу општину

—

Рука руку мије.... па ипак често остају обе прљаве.

—

„Врло радо“ вели сељак — кад мора.

—

Сељак воле дугачке кобасице, а кратке предике.

—

У воденици је још најбоље то, што вреће не могу говорити.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Жетвени принос у Млави

(*Петровац*, 16. јула, 1.908. год.)

Поводом учесталих и добрих киша од 3. овог мес. па на овамо већ смо у положају, да можемо говорити о овогодишњем приносу целокупне летине, ма да се појаве у природи веома често и битно мењају, било у прилог или на штету напретка у пољопривреди.

Јер док је у почетку пролећа све било напредно и бујно са преко мере уцветалим воћњацима уопште и по свему давала изглед најродније године, — дотле се је одмах по том а поводом још априлске незапамћене жеге готово све окренуло на горе, цвет је на воћњацима од јаке жеге пропао, а шта је од тога и остало, гусенице су сасвим довршиле — упропастиле, трава како по ливадама тако и по пашњацима престаде да расте, а тако исто успори се пораст и стрних — нарочито пролетњих жита, и пошто су дани непрестано били са јаким сунчаним припекама, то се осећао назадак и на градинарским и осталим усевима и биљу. Тек око 11. јуна пала је киша, но не добра и не свуда, а што је најглавније, одма сутра дан сунце је упекло свом својом жестином потпомогнуто топлим ветровима.

Поводом оваквог времена, највише су страдале ливаде и пашњаци, на којима није било траве не само за кошење, већ ни за најслабију попашу сточну. Ретко је ко ливаде и косио, него да и оно мало траве не би пропало, по ливадама је пуштена стока, која није за себе имала довољно паше. Целокупна површина под ливадама у овоме срезу износи 4.447 хектара а једва ако је добивено укупно око 500 000 кгр сена.

Стрна жита посејана раније с јесени, и која су орења, доста су се добро одржала од суше и дала по квалитету осредњу жетву, са местимичним упланцима. Просечан принос са једног хектара дали су: пшеница 1100, раж 1000, јечам 1200 кгр. Са овсем стоји најгоре, и он ће подбацити у приносу са једног хектара испод 300 кгр. Многе су њиве са овсем у зелено покошене за сточну храну. Кад се узме, да је у овоме срезу целокупна површина под пшеницом 6223, јечмом 2.513, ражи 189, и овсем 1.638 хектара — онда се може лако знати колики је укупан принос ових појединих усева.

Кукурузи *посејани рано, на јесенашњем угару*, поред река иу опште по нижим и равнијим положајима, јуначки су издржали сушу, а сада напредују, да не може боље бити. *Доцкан посејани кукурузи* на њивама које се *само* с *пролећа и то плитко ору*, даће већином веома слаб или и никакав принос, шта више, има много од тих њива, које неће дати ни довољно шаше за стоку. Па ипак, просечно узев, може се рећи, да ће принос кукуруза бити око 1.500 кгр. са једног хектара. Укупна површина под кукурузом износи 18.722 хектара.

Позни градинарски усеви, од ове кише, у многоме ће се поправити. Лукови, зелен и нека варива дали су рђав принос, изузимајући код баштована који су их заливали.

Овог пролећа је раздато од стране државе 2.500 кгр. семена дугачке лесковачке конопље, која је добро изникла и почела лепо да расте, но доцније је од суше много у томе ометена, и „белојке“ су остале ситне, а „црнојке“ се сада поправљају. И конопље, које су сасвим рано посејане, боље су него доцније, а оне пак, које су посејане после прве кише (11 јуна) за сада врло добро напредују, јер им је ускоро пала добра киша.

Исто тако, раздато је већином с пролећа и нешто и после ове кише, 500 кгр. граорице, 300 кгр. мухара 30 кгр. сточне репе, 30 кгр. беле слачице и 30 кгр. семена ситне пројe ради сејања за сточну исхрану. Напредовање ових пићних биљака разнолико је, негдн врло добро, негде осредње, а по негдэ и рђаво, што је опет зависило од времена сејања, од избора и припреме земљишта за сејање, и од тога, да ли је за време успевања добило јачу или слабију кишу.

Виногради су свуда и у сваком погледу одлични, и даће принос какав се одавно не памти; само ако буде подесно време за потпуно сазревање грожђа.

Са гајењем свилобуба, које у овој околини узима све веће размере, ове године не можемо бити најзадовољнији. Јер је извођење буба на много места било рђаво — неједнако а негде и никако — због рђавог семена. затим, пред само завијање, многима су бубе скапавале од разних болести а највише од жутице. Ове године, у целом срезу, раздато је око 522 кутије семена свилобуба. Просечно од једне кутије добивено је 12 — 15 кгр. мехурака.

Пчеле нису напредне, јер нису ни имале подесно време за своју пашу. Поред јаке сунчане припреке, у збирању паше спречавао их је ветар, који је час јаче а час слабије готово непрестано и са свију страна дувао. Багренов цвет пчеле нису ни могле искористити, јер је трајао само 3—4 дана, а тако исто и липов, којих је у овој околини мало и има. Ројева је било мало.

Стока је понајвише задавала бриге земљорадницима... Јер као што је већ поменуто, ливаде нису дале никакво сено, сламе је добивено врло мало, гусенице су обрстиле сав лист са дрвећа са кога би се секао лисник, нов лист чим избије, одмах се осуши и пропадне и т. д. Но киша, која је у овом месецу до сада већ неколико пута земљу довољно влагом натопила (за 52 м. м. висине или 52 литра на квадр. метар.) све је поправила, траве су почеле нагло да расту, како по пашњацима за стоку тако и по ливадама за отаву, све су стрњике узоране и по њима највише посејана кукурузна сачма, а на многим местима и семе наведених пићних биљака, кукурузи нагло расту, те ће бити , изобиљу шаше за стоку и т. д.

Према свему предњем, може се рећи, да ће ова година у Млави са приносом бити *осредња*, а у нечему (са виноградима и кукурузом) *и боља од осредње*!..

С. М. Ратковић

Огласи

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ има већи број чистокрвних кокошака расе *Мехелнске*,“ од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5, фебруара 1908 у Ражњу

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА И КОМЕ ТРЕБА, имам на продају *две жетелице половне* добро очуване *систем* Mac. Cormic за цену потписатом изволте се обратити.

Ниш, *Гаврило Јовановић*
трговац

140 ЛАНАЦА

ОРАЋЕ земље у једном грунту, ограђена багремом, један и по километар од железничке станице удаљена а поред самог друма близу вароши Пожаревца, издаје се под закуп за 5 и више година. За 20 ланаца од I јула а 120 од I октобра 1908 год. рачунаће се почетак закупа;

За услове и погодбу обратити се г Ђи Јелки удови Пере Тамбураша у Пожаревцу, или г. Андри Станојевићу трговцу у Крагујевцу.

СРПСКОЈ ФАБРИЦИ СТАКЛА У ПАРАЋИНУ потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином невршена већ руком тршена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Примаће се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска фабрика стакла

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит—врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2.50 динара (2.50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 30 броја „Тежака“: *Чланци:*— Десет средстава у оскудици сточне хране. — Преправка наших домаћих пушница. — О природним сатирачима наших пољских штеточина. — Биљна храна. — *Гласник* — Искрице, посповице, изреке.— Гласови из народа — *Огласи*.

Штампарија Владе Стевановића Косанчића ул. 21

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ
ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
Српском Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дин. на пола године 3 дин. Чланови помагачи, чланови свих друштвени подружьна, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на год. 8 фран. или 4 фор. аустр вр. но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе, и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво Власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 31. НЕДЕЉА 3. АВГУСТА 1908. ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX.

„КАКВА СЕТВА, ТАКВА ЖЕТВА — КАКВО СЕМЕ, ТАКАВ ПЛОД.“

Приближује се јесен. Приближују се за нас најозбиљнији радови. Приближује се сетва озимих усева.

Није довољно само то, да земљорадник узоре њиву, да ју пођубри и за сејање спреми, него треба да спреми и добро, здраво семе за сејање, и онда ће моћи с већим поуздањем исчекивати берићетну жетву.

„Каква сетва, таква жетва — какво семе, такав плод“ вели свето писмо; а ова изрека светога писма постала је пословицом код пољопривредника, јер је сваки уверен, да се ваљаној жетви може само онда надати, ако, поред осталих ваљано урећених послова, и *добро, одабрано семе* у земљу баци.

У колико се о истинитости напред поменуте изреке светога писма сваки пољопривредник потпуно уверио свакидашњим примерима, — у толико се и опет сваки дан противу тога природнога, тога неоспорнога правила греши, и не помишљајући на сљедства, која ће доцније наступити лошијом жетвом, него се баци семе какво се баш при руци има, па било оно добро или не, било оно здраво или сњетно, било једро или смежурано. На све се то не пази, само нека је одређена њива засејана, а доцније — како Бог да! Али у нашем нехату, Бог неће да нас помаже. Сваки треба најпре сам себи да помогне, па ће му онда помоћи и Бог!

Три су узрока, са којих ово бива код пољопривредника, т. ј. да не пазе при избору семена за сејање. Оно, дакле, бива или са незнања, или са немарљивости, или пак са тврдичења.

Ко усеје лоше семе са незнања, томе се мора и опростити; али ко то учини са немарљивости или са тврдичења, ономе се може са чистом савешћу пребацити: да незна шта ради, или ради очевидно против својих сопствених интереса.

За сејање треба да одаберемо најлепше, најздравије и најчистије зрно што имамо, а ако га немамо, онда да га набавимо, па и скупље платимо, јер *добро* семе ни под коју цену није скупо. При набавци семена за сејање са стране, треба бити пажљив. Треба, пре свега, набавити семе из оних крајева, у којима је дотична врста усева позната са својих добрих особина; из крајева дакле, у којима је једна или друга врста жита, марљивом негом и избором семена, достигла врхунац у свом квалитету.

Има крајева, где се једна или друга врста, и поред најозбиљније неге, не може најбоље баш да развије, а то поглавито с тога, што у тим крајевима нису *сви* услови за потпуније развијње подесни. Јер, као год што се може уз повољне услове и при марљивој нези сваки усев до највишег свог савршенства да развије, исто тако може тај исти усев ако непрестано с године на годину у неповољне услове долази и ако се занемари, све лошије бивати, па ми онда велимо, да се усев *измешнуо* или *изродио*, у ком случају морамо сево, дакле семе за сејање, с друге стране набавити, где је боље и развијеније.

Сад, било да је домаћин од свог сопственог и на својим њивама марљиво и добро изведеног семена узео за сево, или га је са стране на тај циљ набавио, треба увек да му пред очима блистају оне необориме речи светога писма:

„Каква сетва таква жетва — какво семе такав плод“, па да увек *само најбоље* зрно за сево одабира и онда, с надом у Божији благослов, може ишчекивати и најобилатију жетву!

Ко нема добро, поуздано семе за сево, нека се за набавку обрати Српском Пољопривредном Друштву, — оно ће му га набавити.

Р.

РАНЕ СОРТЕ ГРОЖЂА.

Услед велике жеге овог лета поједине сорте грожђа почеле су врло рано да зру. Истина и др. година ране сорте грожђа јављале су шарак рано, али ове године може се рећи, да су најраније почеле да зре с тога, што је се први шарак приметио на Малден Анжевину још 26. јуна, дакле, недељу дана пре првог јула, када су се обично примећавали почетци зрења. Кад се зна, да су у ранијим годинама почињале најраније сорте да јављају шарак у првој половини августа, и обично о Преображењу (6. августа) носило прво грожђе у цркву по традиционалним обичајима, онда се заиста може рећи да се у последњим годинама јавља по све рано зрело грожђе, кад скоро 1½ месец почиње раније зрење грожђа од зрења у ранијим годинама. И то је факт, да прошлих година нисмо имали тако раних сората грожђа, које су у последње време пренете из француске и др. земаља, али су се последњих година и на обичним — домаћим — сортама јављали почет ци зрења у пола јула, дакле раније цео месец од зрења у ранијим годинама.

Шта ли би наши стари казали, кад би случајно у њиховом времену нашли шарак на грожђу о Петрову дне, па и раније? Уверен сам, да би они то сматрали као „чини и мађије", међутим нама је то обична ствар.

За последњих 4 година водио сам редовно прибалешку о почетку зрења грожђа у местима, где сам службовао, и ево како је се јављао шарак:

1903. године у Смедереву и околини.

На Мадлен Анжевину 3—6 и Малингеру 5—10 јула, на Португизцу око 20. Адакалки и ранкама 15—20. јула. После 20. јула почело је зрење и на свима др. сортама.

1904. у Смедереву и околини.

На Мадлен Анжевину 2—5., Штарк сајмлингу и Малингеру 10—15., На Португизцу око 20, јула; На Адакалки и ранкама 20—25 јула. После 20. јула почеле су све др. сорте да зре.

1905. у Смедереву и околини.

На Штарк сајмлингу 1., Анжевину 1—5, Адакалки и Португизцу око 5. јула; На ранкама такође 1—5., и Аjзенштату и Малингеру 4—7 јула. После 10. јула појавио се је шарак и на свима др. сортама.

1906. у Јагодини и околини.

На Анжевину 4—6., ранкама 6—10. и Адакалки 10—14. јуна. После 15. примећен је шарак и на др. сортама.

Од 1907. г. немам прибелешку јер нисам био у Србији већ у Немачкој, за време зрења.

1908. у Београду и околини.

На Мадлен Анжевину 26., и Малингеру 28. јуна. На ранкама 2., и Адакалки 6. јула. После 10. јула појавио се шарак и на др. сортама.

Према предизложеном види се, да је се ове, 1908. год. најраније приметио шарак на Анжевину 26. јуна.

После овога да укратко опишем именоване сорте по грожђу.

1. Мадлен Анжевин. Грозд осредње збијен, зрно бело са пријатном аромом. Роди средње. Кад у зрењу време окиша, зрна пуцају јер им је покожица танка. Особито препоручљив за продају раног грожђа.

2. Мускат Аjзенштат. Роди добро. Зрно и грозд као кад Прокупца: боје црне и миришљаво. Врло добро за продају раног грожђа.

3. Португизац. Роди доста, грозд прилично велики са црним и ситним зрнима. Препоручљив једино за домаћу употребу; за продају није јер је ситан.

4. Малингер. Роди доста, грозд мали и збијен са ситним и белим зрнима. Добар за кућевну потребу; за трговање није јер је врло ситан.

5. Штарк сајмлинг. Роди мало. Грозд мали са ситним и црвенкастим зрнима. За трговину није; за личну употребу може се гајити у маломе.

6. Адакалка и ранке познате су свима, те о њима нећу ништа ни писати. Једино што могу рећи обадве су сорте врло добре за јело, а пошто спадају у ред раних сората, препоручљиве су за трговину са грожђем. [1])

Мил. П. Цветковић

ПРЕД СУШИДБУ ШЉИВА

Доба сушидби шљива примиче се, а ретко који привредник да се стара да у посао, на време и спреман уђе.

Оно — „лако ћу„ — многог привредника натера, да кад треба да почне са сушидбом, тек онда почиње припремати сушницу, а кад вреднији привредник и суве шљиве избацује, онда они тек почињу налагати, или припремати сушницу,

Припрема пред сушидбу — спрема сушнице — изгледа млогоме без важности, но она је преко потребна, што треба сваки привредник да зна, те због тога и хоћу неколико речи о тим припремама да проговорим.

Сушење се у нас врши већином на двема сушницама: — „домаћим" простим и „Главинићевим." О овим двема сушницама немам намеру говорити, јер о њима је доста писато и без мало сваки привредник зна: да је „Главинића" сушница савр ше-

[1]) Кад кажем да су препоручљиве за трговину са грожђем, не мислим на извоз, већ продају у месту.

нија и да од ње, за наше прилике тешко да ће бити боље.

Из више — годишње праксе, радећи на обе ове сушнице, запазио сам како их треба припремити, а ради бољег прегледа, припреме ћу изложити за сваку на посе.

I

Код „домаће" просте.

По могућству, још на месец дана пред сушидбу прегледати дали су пећи у сушници исправне, као и лесе, ражњеви, затвори и т. д. па све довести у исправност.

Оправку пећи треба извршити на неколико дана пред сушидбу, па по том пећи подложити и сушницу што боље исушити. Сушницу треба исушити тако: да ни мало влаге не остане ни у пећима ни у зидовима, јер влага, која се преко зиме накупила у њој пуна је непријатног задаха, тим више што по негде преко зиме и стоку у сушници затварају. Та влага, ако се предходно загревањем сушнице не отклони, сав свој непријатни задах остави у шљиви, која се у такој сушници суши.

Даље, та влага не да, да се шљиве правилно суше, јер она засити ваздух у сушници, те се прве шљиве више кувају него што се суше и као таке брзо се матљиве и труну.

Лесе и ражњеве, треба очистити а по могућству и опрати, од прошло—годишњег пекмеза. Најбоље их је, још раније изнети на једну или две кише, да их оне сперу, па потом у сушници исушити.

II

Код „Главинићеве."

Исто као и код прве, раније је прегледати, нарочито: пећ и чункове, па ако су и најмање шупљи оправити их, јер ће упуштати дим у сушницу, од кога ће шљиве бити димљиве, те им се тиме убија квалитет. Вентиле (одушке) и термометар (топломер) дотерати у ред, а лесе и ражњеве као и код прве, — опрати или очистити.

И ову сушницу непосредно пред сушидбу треба добро исушити.

Тек на овако спремљеној сушници, ваља отпочети сушење шљива.

Ове припреме, неопходне су и ни један привредник не треба да пропусти извршити их.

Као члан комисије за преглед сувих шљива, запазио сам: да прве шљиве које се на трг довозе без мало све, немају свог правог мириса и махом су повратљиве и ма да су зреле сушене, а то све долази отуда: што се суше на претходно неспремљеним сушницама.

Време почетка сушидби шљива, одређују државни економи у својим рејонима. Но и поред тога, што се шљива огласи способном за сушење, опет је не треба из реда трести и сушити, већ редом подбирати или подтресати. Црвољке, црвене и сувише ситне плодове, треба свагда издвојити и не сушити, јер као такве кад се осуше убијају углед и вредност роби, како код произвођача тако и код извозника — трговаца.

Како се познаје сува шљива, способна за трговину.?

Суве шљиве: кад се оладе и од њих захвати повише комада у шаку, шака подобро притегне и затим пусти, морају се саме расути, а не остати у гомили — слепљене. Ово је први и поуздан знак. Сад још, такву шљиву треба расцепити и ако јој је месо жуто — црвене боје, а мирис печеног пекмеза, можемо бити сигурни, да је шљива сува и добра за трговину.

Да би се овако сува шљива добила, мора се сушити на умереној ватри и то: на „Домаћим" простим сушницама 28—30 сати, а на „Главинићевој," по упуству 20—24 сата.

Овако суве и на овај начин сушене шљиве, моћиће одговарати трговачкој роби и крчити себи пута на страним трговима, у противном изгубиће и ово мало гласа што су га још одржале.

Министарство Нар. Привреде доставило је својим расписом од ове године, како су наше шљиве у Немакој почеле губити свој углед и поводом тога позива, како произвођаче тако и трговце, да обрате већу пажњу на квалитет робе.

Нема сумње да ће и овогодишње комисије на свима трговима бити строжије и већу пажњу обраћати на квалитет робе — сувих шљива.

Да произвођачи не би трпели штету, кад им се добро неосушене шљиве, комисијски огласе као лоша роба, не би било згорег да се придржавају ових кратких упустава, који им се благовремено пружају.

Мил. В. Миловановић
пом. економа

А Љ М А

Аљма је једна од најбољих врста лукова — зачина, па опет јој се врло слаба пажња поклања, док међутим, она у пуној мери заслужује, да се у већој мери гаји. Бат зато, што је аљма по све корисна биљка и што је сад време њеном сађењу, за времена обраћамо пажњу наших пољопривредника са напоменом, да би је требали у већем размеру да гаје, јер ће од ње лепе користи имати.

Аљма је цеваста биљка као и црни лук, али не расте једноставно као остали лукови (сем влашца) него рађа уједно више јако дугуљастих лукова с којима се и размножава.

Аљма се вади у јуну и онако у бокорима оставља на сунцу или где у сувоти на промајном месту, да се добро осуши, па се по том одмах још у јулу може садити.

Због тога, што се аљма рано сади, рано и стиже за употребу, јер већ око Младенаца (9 март) даје „зелени" лук. Ово је једина врста лука за данас код нас, која даје овако рано зелен млад лук за кухинску потрошњу и другу употребу.

Аљма је једини лук који се може годину дана чувати а да не проклија. Сем овога, јела зготовљена аљмом, не кваре се. Доста је љута, те се мањом

количином задовољава потреба, те и ова околност налаже да је треба садити у већим размерама.

Размножавање аљме врши се чешњевима, а сваки чешањ даје 3—10 струкова, што зависи од воље произвођачеве, јер ако жели, да му аљма буде јача — крупнија — пунија са 3—4 струка у бокору, онда се при сађену не сасеца врх чешња. Ако је земљиште на коме се жели садити аљма јако—снажно, онда се чешњеви при сађену скраћују с врха и то, ако се желе бокори са 5—6 струкова за $^1/_3$ а ако се хоће бокор од 7—10 струкова, онда се чешњеви скраћују и до половине њихове дужине па и више.

За своје правилно развиће и напредовање захтева аљма добру, јаку и растреситу земљу. Овчије и козије ђубре јако јој годе, па зато се већином и сади по ториштима.

Земљиште одређено за гајење аљме, треба дубоко (30 см.) прекопати, грабљама или чиме другим лепо га поравнити, па изделити на леје тако, да свака буде широка по 1·2 мет. затим, уздуж сваке леје ваља обележити канапом или чиме другим 5. паралених линија, па по том обележеним правцима предузети сађење, забадајући (као оно бели лук) по један чешањ у одстојању 25—30. сантиметара један од другог а 4—5 см. дубоко. Садити треба у троуглу, јер је то много боље. По свршеном сађењу леје треба поравнити, како би се затрпала удубљења начињена при сађењу. Много је боље, да се леје место равнања по сађењу покрију згореним ђубретом.

Пошто се аљма чува у бокору то је треба приуготовити за сађење на овај начин: прво ваља чешњеве поодвајати од бокора затим на сваком чешњу скратити жиле скоро до саме брадавице, и напослетку, треба чешњеве скратити с горњега краја, ако се жели, да аљма избије више струкова у бокору.

Павле М. Радосављевић

УГАРЕЊЕ СТРЊИКА.

Једна од првих брига после жетве стрмнина јесте угарење стрњика. У колико се угарење пре изврши у толико је боље. Последње ове опште кише створиле су могућност, да сви пољопривредници могу одмах приступити овоме по њих најважнијем послу.

Ма да је познато од колике је важности угарење стрњика, јер у овоме погледу постоји чак и народна изрека „угарено пола нађубрено“ опет наши ратари не врше овај посао на време, те баш зато хоћемо овде да нагласимо, да овој изреци има места само онда, ако се угарење изврши благовремено а то је у јулу или најдаље до друге половине августа и да је знатно велика разлика између летњег и јесењег орања. Од летњега угарења има много веће користи.

Летње угарење треба извршити плитко. Ово зато што ће се њиме заорати и колико толико затрпати поиспадало коровско семење при жетви, да може у тој дубини клијати и биљке изнићи. Пошто су остаци пожњевених усева као: стабљике, жиле и остало лишће пожњевених стрмнина и отпаци других травуљина плитко заорани, то ће под утицајем ваздуха, топлоте и влаге брзо иструнути. Иструлеле органске делове са изниклим биљкама коровског семена и оплођеним горњим слојем земље, ваља другим дубоким орањем (20—30 см.) бацити дубоко у земљу, и тако ће се изникле биљке тако рећи саранити да им више ни трага неће бити.

Летњим угарењем и њиве се пођубравају — гноје по томе, што се иструлели жетвени остаци дубоко заоравају са изниклим биљкама, које се као зелене брзо распадају, а све ће ово служити ново посејаним усевима за исхрану.

Летњим угарењем уништавају се и жиле коровских биљака зато, што се жиле избацају на површину земље, где су за дуже време изложене јакој сунчаној припеци, којој морају подлећи и потпуно се посушити. Летња сунчана топлота, у стању је, да уништи и жиле пиревине за коју се вели, да би потерала, кад би дошла у земљу и после девето-годишњег чувања на тавану. Уништавањем коровских биљака, осигурава се бољи приход од посејаних усева, јер приуготовљена земља остаје само за усев, а коровске биљке, које би одузимале храну и сметале посејаном усеву, уклоњене су раније.

Сем овога, летњим угарењем — преоравањем уништавају се разне бубе и друге штеточине, које би будућим усевима нанеле квара.

Са напред изложенога, привредници ако нису требало би одмах да приступе угарењу својих стрњика, а то би значило, улагање капитала у радњу, јер као год, што трговци предходно улажу новац у трговину, па отуда после очекују добит — приход, тако исто и пољопривредници морају на време да изврше све оно, што ће ићи у прилог успешнијег гајења усева, па тек онда могу очекивати извесну добит.

Пав. М. Радосављевић

ИСКРИЦЕ, ПОСЛОВИЦЕ, ИЗРЕКЕ.

Одакле не излазе кола с ђубретом, неће ући ни кола са жетвом

—

При заоравању ђубре мора прашити (бити суво), а не сме пиштати (бити мокро).

—

Најбоље године долазе пошто оне добре прођу.

—

Као олуј што долази — тако нам живот пролази.
Као што се дан не протеже — тако нам срећа одбеже,
Као вече што подлеже тами — тако нас смрт мами.

—

Корак времена тројак се броји:
Будућност споро као рак лази,
Садашњост брзо к'о муња пролази,
Прошлост само мирно стоји.

—

Од увек се људи туже, времена да су гора.
А овамо времена увек су иста, ал' људи постају гори.

ГЛАСНИК.

—

Добротвор Жичке Пољопривредне Подружине Г. Аврам Ж. Крстић трг. из Краљева ценећи рад Жичке Пољопривредне Подружине, на унапређењу Привреде у својој околини, и желећи је материјално помоћи у овоме тешком и племенитом послу, уписао се је за члана добротвора подружинског и улог у 100. динара положио подружинској благајни. Хвала му.

—

Помоћ Поред обилате помоћи, коју је Српско Пољопривредно Друштво дало Жичкој Пољопривредној Подружини, за извршење њених овогодишњих радова, предвиђених програмом рада за ову годину, скупштина среза Жичког одредила јој је помоћ од 700 динара, од које суме Подружина је примила 500 динара. Ова пажња среске скупштине заслужна је похвале и пажње. У привредној Србији моћи ће се пољска привреда кренути напред само тако, ако наше самоуправне власти буду јој већу пажњу обраћале, а то је и поље рада за надметање самоуправних органа.

—

Смотру грожђа и вина приређује Крајинска Окружна Подружина Српског Пољопривредног Друштва за привреднике тога округа, да би се из ове видело, шта од ових производа данас производи овај округ и у каквој каквоћи, и да би се од тих производа одабрали они, који засзужују да се пошаљу на велику изложбу земаљског воћарства, виноградарства, пчеларства и рибарства, коју под јесен приређује Српско Пољопривредно Друштво у Београду.

Смотра ће се одржати у Неготину а у просторијама неготинске женске школе 29, 30 и 31 августа ове године.

На смотри ће се моћи изложити:

1. *Грожђе свеже*, стоно и винског, од свих домаћих и страних сората;
2. *Вина*, прошло годишња и старија, бела, румена и црна;
3. *Коњак*, домаћи;
4. *Ракија*, комовица;
5. *Сирће*, винско.

Све изложене предмете цениће оцењивачки суд од чланова подружинских и по његовој оцени издаће се излагачима награде у разним виноградарскима и воћарским справама и алаткама у вредности преко 700 динара.

Распоред награда објавиће се накнадно.

Грожђе треба предати најмање по 2 кгр. од сваке сорте, а пића и то: вино, ракије и сирће по две боце (флаше) од 1. л., а коњака по боце (флаше) од $^1/_4$ литра. Мање количине неће се примати. Боце морају бити добро затворене новим запушачима од плуте (јагњеде).

Писмене пријеве за излагање имају се поднети или послати Управи Подружинској (у новој згради саборне цркве) најдаље до 15 августа, а предаја изложбених предмета мора бити најдаље до 25 августа ове године у згради где ће бити и смотра.

Са сваким изложбеним предметом има се написати јасно име и презиме излагача и место одакле је.

Пошто ће том приликом бити вероватно купаца за грожђе и пиће, то је потребно у пријави додати и то: дали и колико пријавник има од пријављених производа за продају и по коју цену.

Подружина позива овим привреднике крајинске на обилно суделовање на овој смотри, те да тиме покажу, да је Крајина и после филоксерне заразе прва виноградарска област, и да у приређивању оваких смотра види једну племениту утакмицу у произвођењу добро однегованог свог главног производа - вина.

—

Заступништво пољопривредних интереса у Мађарској. — „Тежак" је јавио у своје време шта је и на који је начин у Мађарској, после нарочитог проучавања тих установа у Немачкој, урађено на изради законског предлога за оснивање пољопривредних комора и кроз које је мене тај законски предлог прошао. Наглашено је нарочито, да је и тај, као и сви важнији стручни законски предлози, упућен био на мишљење и оцену свима заинтересованим круговима, а у првом реду стручним пољопривредним удружењима. Законском предлогу овом за Мађарску послужила је за углед установа трговачких и занатлијских комора, али утолико одступа од њихове организације, што се њиме установљава једна средишна земаљска пољопривредна комора са више њој потчињених окружних комора. Најважније су одредбе законског предлога ове: заступништво пољопривредних интереса обавезно је; окружне коморе и ако стоје под једном средишном комором за целу земљу самостално ће делати. Земаљска пољопривредна комора биће позвана да решава оне задатке који могу бити решавани само у оквиру целе земље, она ће стојати у живој вези и пословању с пољопривредним министарством, помагаће окружне коморе у решавању свију важнијих питања и у стручним питањима давати своје мишљење. Окружним коморама је задатак, да штите интересе земљорадника и шумара у своме округу на начин који је до подробности предвиђен у овом Законском предлогу. Пољопривредне коморе имају бити органска спона између министарства, пољопривредних удружења која постоје на основи слободних, самосталних друштвених тела и практичних пољопривредника, јер оне су овлашћене, да могу влади скретати пажњу на извесна питања, њихова је дужност да се старају о могућности, да влада бива непрекидно обавештавана о положају и жељама пољопривредника и да развијају циљу свесну делатност. Коморе ће имати право контроле, а у појединим посебним случајевима и право екзекутиве (извршне власти). Сем тога ако би се извођење појединих закона поверило коморама, она ће се имати побринути за стручно и разумно извођење њихово; иначе с погледом на њихово право контроле, оне ће имати да се старају за стручно и савесно примењивање и извођење мера и намера предвиђених законима у интересу унапређена пољске привреде у земљи и одржања пољопривредничкога реда.

—

Опадање Мађарског (подолског) говечета. — Стручна штампа у Мађарској већ више пута је указивала на опасност која прети потискивањем и изумирањем ове домаће, урођене расе, а сад је директор Бела Ковачи, за доказ њиног опадања ове расе изнео ове бројеве:

	бикова	крава	јунаца и јуница	волова	укупно
1884	24.047	1,310.400	1,612.738	872 713	3,819.898
1904	13.558	870.595	825.561	670.644	2,380.358
1906	12.567	769.684	729.733	612.076	2,124 060
1907	—	—	—	—	2,105.242

Ваља знати да од укупног броја говеда у Мађарској на домаћу расу подало је 1884. г. 78·3, 1904 г. 41·9, 1906 г. 37·7, 1907 г. 35·3%. Што значи да се број грла ове расе преполовио и ако овако устраје, он ће се за 10—15 година и десетковати. Мађарски стручњаци налазе, да даљем опадању ове за тегљење припознате расе, издржљиве, очврсле, здраве стоке која најбоље искоришћује суве и мршаве пашњаке, свима средствима треба стати на пут. Истина је она споростаса и због тога није чудо, што су је стране, нарочито шарене раностасе расе које су млечније, тако јако потисле. Они налазе, да би, до-

мађа раса, кад би се онако гајила и хранила како се гаје и хране говеда ових страних раностасих раса, била производнија у сваком погледу, као и обратно, што ове стране расе и њихови мелези, кад морају живети животом мађарске домаће расе у брзо стукну и изметну се. Али мора се настати да се домаћа раса одржи како у оним крајевима, у којима су нарочито привредне прилике противне држању страних раностасих раса, тако и целокупном мађарском говедарству, за потоњи и неопходно потребни препорађај баш овог материјала који је сличним утицајем страних, нарочито шарених раса, без правца и смера, већ искварен и уназађен.

Пада у очи несразмерност међу бројем крава и јунаца и јуница, што значи да се многа телад и многа млада говеда кољу или извозе, те за запатништво пропадају.

Исти мађарски стручњаци на основу историје огледа, да се домаћа раса бољим запатничким поступком, интензивним храњењем и одгајењем, препороди у смислу постигнућа раност и веће млечности, по њиху увиђати, да су то узалудни огледи, јер је велико питање, да ли ће се тај далеко скупљи начин држања мађарске расе у привредном смислу и рентирати, а још више да ли неће у запатничком смислу добре особине те расе претрпети промену на горе; јер она оваква каква је најбоље пасује за рђаве летње паше мађарске, за скромачно зимње хранење, за просто држање где не зна за тимар, код најбољег постизавања брзе и добре обраде земње и брзог отправљања свију послова иначе на имању. Једино се има обратити већа пажња избору и одгајању бикова и бољем одгајању, па и храњењу стоке у младости.

—

„Непосредно укрштање домаће мађарске расе са биковима сименталским, бернским итд. истина је да је огледано више пута у низу година, али махом се остајало при проби, јер није се имало при том рачуна и *многе краве осташе јалове.*

У мађарској су пак посредним, двогубим укрштањем постигли да створе свој шарени т. зв. бољадски сој с већом млечношћу, добрим формама и обележајима, али и ту се опажа место напретка опадање. Пре 15 година овај сој почеше укрштати биковима сименталским, да постигну већу телесну тежину. Данас су краве тог соја можда крупнијега костура, али су делимично изгубиле лепу своју вишњево-рујаву боју, а у тежини нису добиле. То приписују раном спаривању јуница (од 1—1½ год.) и рђавим, младим општинским биковима, које бирају што лакше, да би заскати могли и да би их лаке сеоске краве одржати могле. Али то је допринело наглом изметању тога доброг соја. Младе стеоне јунице заостају у порасту и кржљаве, многе се изјалове и оду под касапски нож и тако се најбољи женски запатни материјал губи и сатире.

И стога мађарски стручњаци (као и цео остали паметан свет) препоручују: да власти забране и спрече прерано пуштање јуница под бика, да се при куповини бика не штеди и да их општине не смеју набавити без одобрења западних инспектора, односно да се једном учини крај недопуштеном држању одвећ младих и за запад неподобних бикова. *„Свакогодишњи преглед и одбирање бикова морасе с највећом строгошћу вршити од стране ваљаних и вичних стручњака, све што не ваља за запат мора се без милости шкартирати и поништити и свака општина учинити строго одговорно за невршење ових прописа...“*

И ми имамо у закону о унапређењу сточарства лепих и паметних одредаба о томе, али је у нас и тај стручни закон — готово сасвим мртво слово на артији.

—

Несташица сточне хране у Мађарској. — У Борањи и пограничним комитатима — као што смо описали и пут од Београда до Прага — владала је толика суша, као никад дотле. Од почнтка пролећа није пала ниједна помена вредна, издашна киша; услед тога и косидба сена испала је врло слаба, а биће мало и сламе, јер жита су кратка и танка у влату и врло местичава испала. Крајем месеца јуна нико већ није имао зелене пиће, но многи почеше хранити већ сеном, јер и пашњаци се... црне, голи, неотрављени. Сено већ стаје К. 11—12 товар. Репа стоји врло рђаво, кромпири по својој прилици неће дати никакав принос, једва се испод 20 врежа наће неколико кртола. Кукуруз се усукао и спрчио и већ класа, а клип не замеће. Нема ни говора о другом откосу луцерке и црвене детелине. Ливаде су као да су спаљене, ни трага од пораста трава, те нема ни изгледа на ма какву отаву. Пићна граорица остаде кратка, не могаде ни до цвета доћи и готов никакав принос није дала.

Због свега тога цене стоци пале су испод половине досадашњих цена. Данас можеш купити прву класу шарене волове бољадске расе за 60—64 хелера, младе волове до 2 године за 48 — 54, јунице од 2 године за 50 — 56, краве с телетом за запат за 60—70, краве за мужу за 40—60 хелера по килограму.

Има одгајача који још данас своју стоку нуде напола за зимовање т.ј. онај ко би ми узео данас да изими 10 младих грла и да их издржи до зелене хране 1909 године, да им врати само 5 грла, а 5 да задржи себи у накнаду. Ако се ништа озбиљно не може предузети онда ће и иначе бројно опало говедарство још више спасти, јер многи сточар принуђен је да своју стоку у бесцење разда. Исто је и са коњарством. Ко има данас хране за стоку може најбољу стоку готово бадава покуповати. Издашна киша моћи ће понешто још користити и спасти, па и то у најбољем случају само делимично.

(„Бечке Пољопривредне Новине“ од 8 јула по новом.)

—

Изложба диња, лубеница, и бресака у Будим-пешти.— Све године од 18—24 августа по нов. у просторијама мађарске баштованске школе држаће се једна посебна изложба диња, лубеница, и бресака. Циљ је изложбе поглавито тај, да се опредали које су сорте подобне за извоз, дакле за производњу у маси. Раностасе сорте бресака морају бити послате у време сазревања, па ће до изложбе чувати у ладњачама. Побринуће се и за оцену оних сората бресака које тек у септембру сазревају. Од појединих сората диња и лубеница мора се послати по 3 премерка, а од сората бресака по 6 комада у време сазревања и то поштом. За место неће излагачи ништа плаћати.

—

Суша у доњој Штајерској.—Ливаде, њиве, пашњаци страдали су од ужасне суше. С пролећа виногради су стајали не може боље бити, понели су 40 50 и 60 гроздова на једној лози и очекивала се изврсна берба. Али под утицајем дуготрајне суше опадоше пупад. Ливаде личе на најнеплодније пруше. Орање је немогућа ствар. Жито изгледа превећ бедно— услед чега цена сену достигла је круна 14. Сељак је у немогућности да купује храну за стоку и стога мора у бесцење продавати, да је не гледа како му од глади скапава. Колико су цене стоци опале нек се суди из ових података: у Петау последњег панађура продавали су се: бикови са к. 40—50, волови са к. 40—48, краве са к. 30—40, млада говеда са к. 38—44, телад са к. 18·——44, свиње се к. 70—80 од 100 кг. Иљаде грла и брава нису могли наћи купаца. Па су и саме цене месу спале на к 1·80, па шта више и к. 0·70 по килограму. Стога се власти упињу, да на недељне пазарне дане који се држе у Петау сваке прве и треће среде, привуку што већи број купаца са стране, како не би ове ниске цене сточне буле још и даље оборене. Па су држали и велики народни збор да се договоре како да се помогну у овој големој невољи.

—

Објављивање сточних панађура у страним стручним листовима. — Пада нам јако у очи, што је Хрватско-Славонска Земаљска влада ове године почела објављивати, о свом трошку, у страним струтним листовима сточне панађуре у своју земљи, како би примамила што већи број страних купаца за стоку која се при садашњој оскудици сточне хране мора у бесцење продавати.

И од нас је наш пријатељ др. и проф. њиши ветеринар Еторе Маскерони који штампа једно дело о српском говедарству и свињарству, да с њим упозна своје земљаке, тражио да му се пошљу подаци о држању главнијих годишњих панађура у Србији и пазарних дана у недељи у главнијим местима за продају стоке.

И Српско Пољопривредно Друштво моли све важније местне општине, у којима је јак догон стоке, преко недеље,

да му јаве редовне пазарне дане преко недеље, како би оно могло чинити корисну употребу тих података, побринути се, да се ти податци објаве и саопште страним купцима. Оно моли своје пријатеље и чланове своје, као и својих подружина, да му што пре јаве у које се дане преко недеље држе пазари.

Семе од бундева. — Српско Пољопривредно Друштво извештено је актом овд. Аустро-Угарског конзулата бр. 6203, да се фирма *Волфа Винтендорфера синова у Егенбургу код Граца* обратила конзулату с молбом, да се позову српски пољопривредници и обавесте, како је речена фирма подигла фабрику за израду зејтина од семена бундевиног и да је она постала купац истог семена. — До сада је семе од бундева било без употребе, сем за сточну храну, а сада се нашим пољопривредницима нуди прилика, да и зато нађу купца и цену.

Српско Пољопривредно Друштво обратиће се за веће подробности реченој фирми и о истима ће, овим путем накнадно обавестити наше пољопривреднике који се могу и непосредно обраћати самој фабрици.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК

IV Седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 29. јануара 1908. године у Београду.

Били су присутни чланови Управе г. г. Аца Живановић као председавајући, Јов. Ф. Вшетачка, Алекс. Мијоковић, Милосав Ж. Петровић, Мирко Миљковић, Др. Миливоје Васић, Велимир Н. Стојковић и Светислав Терзић.

Бележио секретар Др. Ђ. Радић.

24. Читају се записници I. II. III. седнице. — Примају се.

25. Саопштава се писмо друштвеног подпредседника г. Милана Јованића, којим извештава Управу, да ће се својим послом неко време бавити на страни и да не може за то време долазити у седнице. — Прима се к' знању с тим, да до оздрављења Председниковог седницама руководи члан Управе г. Аца Живановић.

26. Саопштава се резултат уједрж. лабараторији извршене анализе *масла*, (бутера), које су такмичари према расписаном Стечају на оцену послали. — Пошто је анализа сравњена са поднетим извештајем о личној оцени умољене стручне комисије, која је оцена претходила раније, то је Управа, пошто се анализа са личном оценом по укусу поменуте комисије потпуно идентификовала, мишљење комисије усвојила и расписану награду од 500 дина подвојила и наградила са по 250 динара масло произведено на пољском имању „Јованићево" на Бањици и оно „Млекарске Задруге" у Жагумици

27. Подноси се мишљење одређених референата за награду подигнутих дудара. — Поднесено мишљење референата се усваја и према њему награђују: I. нагром од 100 динара *Општина Ужичка;* II. наградом од 60 динара *Милутин Јефтић* економ из Луптена у ср. моравском окр. нишком и III, наградом од 40 динара *Божидар А. Нешић* економ из Вел. Села у ср. пожаревачком.

28. Износи се на решавање реферат по предмету о Копаоничкој Подружини. — Узев у убзир, да се среске и месне Подружине пријављују са врло разним тенденцијама, које Друштво не може усвојити ни по њима пријављене Подружине у састав примати, то је изабрат ужи Одбор у који су ушли: редовни члан г. Милутин Савић и чланови управе г. г. Др. Миливој Васићи Вел. Стојковић, који ће израдити нарочита правила за среске и месне Подружине и кад се буду те Подружине у свом устројству саобразиле тима правилима, онда ће се решавати и о њиховом примања у састав овога Друштва, односно у састав дотичних Окружних Подружина.

29. Приступа се избору ужег Одбора за израду буџета друштвеног за текућу 1908. годину. — У овај се Одбор бирају чланови Управе г. г. Аца Живановић, Д-р Миливоје Васић и Велимир Стојковић.

30. Износи се на решавање представка друштвенога секретара о потреби још једног привременог службеника за административне послове. — Представка се као умесна усваја и председништво овлашћује да може још једног привременог службеника узети са месечном платом до 80 динара.

31. Саопштава се писмо г ђе Марије Д. Јовановићке, којим извештава Друштво, да свога пок. супруга Драгољуба К. Јовановића бив. окруж. начелника у песији и дугогодишњег редовног члана друштвеног, уписује за члана Утемељача и полаже на име улога 100 динара. — Друштво изјављује г-ђи Марији своју захвалност а покојном Драгољубу одаје усгајањем своју пошту са „Бог да га прости!"

32. Чита се писмо жичке Пољопривредне Подружине, којим извештава Друштво, да ће 3. фебруара о. г, одржати свој Годишњи Збор и моли Друштво да је извести: да ли је оно вољно да за седиште чачанске Окружне Пољопривредне Подружине одреди Краљево? — Решено: да се Подружини поново пише, да сачека, да се то питање започетим редовним путем реши.

33. Износи се на решавање молба Алексиначке Учитељске школе, да јој се за њене ђаке уступе 50 калемарских ножева у пола цене. — Одобрава се.

34. Износи се на решавање молба јагодивске Учитељске школе, да јој друштво уступи 31 комад књиге „Виноградарство" од Ђ. Стојановића са извесним рабатом. — Решено: да јој се уступи по цени, по којој је Друштво ту књигу од писца откупило.

35. Износи се молба осипаоничке читаонице, да јој Друштво поклони своја књижевна издања. — Решено, да јој се „Тежак« уступи у пола цене, ако годишњу претплату у напред положи.

36. Грабовачка читаоница моли да јој друштво бесплатно шаље „Тежак« и уступи бесплатно своја књижевна издања. — Решено: да јој се „Тежак" шаље у пола цене с тим, ако годишњу претплату у напред пошље, а остала књижевна издања не може јој Друштво басплатно уступити.

37. Школа борачка моли, да јој Друштво поклони 10 калемарских ножева. — Решено: да јој се ножеви уступе у ½ цене.

38. Секретар подноси извештај о раду друштвеном за прошлу 1907. годину и моли Управу да одреди чланове који ће извештај прегледати и за штампање одобрити. — Одређују се чланови Управе г. г. Аца Живановић и Велимир Н. Стојковић.

V Седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 14. фебруара 1908, г. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић и чланови Управе г. г. Аца Живановић, Мирко Миљковић, Милосав Ж. Петровић, Нинко Јовановић, Стеван Бобић, Др. Миливоје Васић, Светислав Терзић и Велим. Н. Стојковић

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

39. Чита се Записник IV. седнице. — Прима се.

40. Чита се записник I. конференције свију секција, у којој су изабрати секратари за поједине секције и то: за *ратарство* г. г. Јоца Марковић и Вел. Стојковић; за *сточарство* г. Александар Мијоковић; за *шумарство* г, Д-р Миливоје Васић; за *техничку* г. Јов. Ф. Вшетечка, а за *привредне установе и законодавство* г. Милутин Савић. — и предложена извесна лица за почасне и редовне чланове. — Избор секретара за поједине секције прима се к' знању, а предложена лица за почасне и редовне чланове да се, према чл. 12. друштвених Правила, изнесу Главном Збору на одобрење.

41. Чита се Записник II. конференције свију секција, у којој су учињени предлози за расписивање Стечаја „за увођење напреднијих начина рада" и то:

1.) За подизање угледног *живинарника.*
2.) За подизање угледног *пчеларника.*
3.) За набавку и држање добрих *општинских бикова* и
4. За правилно подизање *ђубришта.* — Усвојено је по предлогу с тим, да се ти предлози изнесу Главном Збору на одобрење, а за *ђубриште* да се направи план и напише кратко упутство за извођење свега онога, што се Стечајем за подизање ђубришта тражи и за то распите Стечај, па најбољи нацрт да се прими, одштампа и у народ растури, а писац тога упутства да се са 30 динара награди.

42. Чита се претпис господина Министра Народне Привреде о изради потребног броја кошница система А. Ж. о државном трошку, на који циљ ставља Друштву на расположење 3000. — Прима се к' знању с тим, да се израда кошница повери Одбору за набавку друштвених потреба, који ће им одредити и продајну цену.

43. Чита се извештај друштвеног изасланика г. Велимира Стојковића о прегледаним ораховим садницама, подигнутим на основу расписаног Стечаја „за увођење напреднијих начина рада." — Извештај се прима к' знању и одобрава, да се по предлогу ником од пријављених такмичара не издаје I. награда, а да се II. награда од 150 динара изда Општини ужичкој, III. награда од 100 динара игуману трнавског манастира г. Мелентију и награда од 50 динара Божидару Радивојевићу економу из Жировнице у ср. крагујевачком. Општини Аранђеловачкој пак, да се изда похвалница.

44. Саопштава се резолуција жичке подружине, којом тражи, да ју Друштво призна и прогласи за Окружну Пољопривредну Подружину за округ чачански. — Решено: да се подружини односно тога поново пише и позове да се стрпи до друштвеног Главног Збора, па ће се после Збора то питање решити.

45. Уредник „Тежака" предлаже хонорисање штампаних радова у 1. 2. 3. 4. 5. и 6. броју. — Прима се по предлогу и утврђеној норми, а књигу хонорара да потпишу чланови Управе г. г. Мирко Миљковић и Д-р Миливоје Васић.

46. Ужи одбор подноси на ревизију израђен предлог буџета за текућу 1908. годину. — Усваја се с тим, да се поднесе Главном Збору на одобрење.

VI. *седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 18. фебруара 1908. године у Београду.*

—

Били су присутни: председник г. Вучко С. Богдановић и чланови Управе г. г. Алекса Мијоковић, Мирко Миљковић, Никко Јовановић, Светислав Терзић, Д-р Миливоје Васић и Вел. Стојковић.

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

47. Председник извештава Управу, да му је семенар Хитиг из Беча телеграфисао, да сада није у стању да Друштву лиферује семе од луцерке по раније уговореној цени од 190 динара 100 килограма, него по 220 динара, плаћено до Београда. Но како се исто семе у велико тражи, а Друштво га на стоваришту нема, то је од истога, у споразуму с ужим Одбором, поручио за сада 5000 килограма по напред означеној повишеној цени од 210 динара и моли Управу, да му овај поступак одобри. — Прима се к' знању и одобрава.

48. Чита се предлог г. Велим. Стојковића о искључењу извесних чланава из Друштва, упућен Главном Збору. — Решено, да се изнесе Главноме Збору на решење.

49. Износи се на решавање предлог друштвеног администратора, да се један део годишњег Извештаја штампа у једној од приватних штампарија, пошто га Државна Штмапарија у којој се »Тежак" штампа, није у стању у целости на време да изради, како би се присутним члановима на Главноме Збору раздати могао. — Прима се к' знању и одобрава.

ИСПРАВКА

У чланку **„Три сорте наших јабука"** у бр. 29. на стр. 276. у ступцу лево, 20 и 21 ред оздо потткрала се погрешка: у место **без алкохола**, тај састав треба да гласи. Исто тако и њена јабуковача врло је здраво и пријатно пиће **и са мање алкохола.**

Уредништво.

Огласи

СРПСКОЈ ФАБРИЦИ СТАКЛА У ПАРАЋИНУ потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином невршена већ руком трешена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Примаће се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска фабрика стакла

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит—врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2.50 динара (2.50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 31 броја „Тежака": *Чланци:* — „Каква сетва, таква жетва — какво семе, такав плод." — Ране сорте грожђа. — Пред сушидбу шљива. — Аљма. — Угарење стрњика. — Искрице, пословице, изреке. — *Гласник* — Друштвени и подружински послови. — Исправка. — *Огласи.*

Штампарија Владе Стевановића и Друга Космајска ул. 21

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ

Српском Пољопривредном Друштву

У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШИМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

На годину 6 дин. на пола године 3 ди. Чланови помагачи, чланови свих друштвени подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на год. 8 фран. или 4 фор. аустр вр. но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе, и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво Власник
Председник **Вучко С Богдановић**

Одговорни Уредник
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 32. НЕДЕЉА 10. АВГУСТА 1908. ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА.

ПЕТРА I.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

приређује

у Београду, у просторијама свога дома и дворишта.

од 28. септембра до 2 октобра ове године.

ИЗЛОЖБУ

из Воћарства, Виноградарства, с Подрумарством, Пчеларства и Рибарства.

ВОЋАРСТВО

с овим оделењима:

I Оделење: Сирово воће: јабуке, крушке, дуње, мушмуле, оскоруше, брескве и шљиве које у то доба сазревају, ораси, бадем, лешњици и кестењи.

II Оделење: Прерађено воће и пиће од воћа (суво воће, конзерве — изузев компоте — јабуковача, шљивовица, и т. д.)

III Оделење; Алати, справе и остали прибор који се при гајењу воћа употребљује, и који се у земљи израђују (ножеви за калемљење и кресање, тестерице, четке од жице за чишћење, стругачи, справе за скидање и чишћење гусеница, берила, лика, калем — восак и т. д.).

IV Одељење: Окалемљене у разним облицима однеговане младе воћкице заједно са жилама;

V Одељење: Сви начини калемљења, намештени на постољу или на картонима.

VI Одељење: Воћарске штеточине, и разне воћарске болести на плодовима, лишћу, стаблу и на жилама, све то добро препарисано и очувано;

VII Одељење: Израђене карте на којима би се могла видети подела разног воћа у земљи по окрузима и то за сваку врсту воћа посебно;

VIII Одељење: Фотографије и планови државних расадника и воћњака, па и појединих воћака;

IX Одељење: Старије и новије књиге о воћарству.

Награде:

I Премија за најлепшу збирку разнога воћа	150 дин.
II Премија	100 дин.
5 награда по 30 динара	150 дин.
8 награда по 20 динара	160 дин.
10 награда по 10 динара	100 дин.
5 награда у разним воћарским справама свака у вредности од по 25 динара	125 дин.
10 награда у справама, свака у вредности од по 20 динара	200 дин.
15 награда у справама, свака у вредности од по 15 динара	225 дин.

Укупно 56 награда у вредности 1210 динара.

Виноградарство с Подрумарством.

А. Виноградарство с овим одељењима:

I. Оделење: Америчке сорте лозе које служе за подлогу (резнице, прпорци, калеми.)

II. оделење: Домаће и стране сорте грожђа у свежем стању (стоне и винске сорте грожђа, од калемљене и некалемљене лозе).

III. Оделење; Прераде од грожђа (суво грожђе, сушуци, колачи, рецељ и т. д.

IV. Оделење: Колекције разних штеточина на лози, као и начини и средства за сузбијање тих штеточина (биљне и животињске штеточине, планови, цртежи, снимци; средства за сузбијање, начини справљања и употребе тих разних средстава).

V. Оделење Справе: алати и прибор за подизање, обраду и неговање винограда.

VI. Оделење: Државне установе за виноградарство и њихово уређење (планови школа и лозних расадника, распореди разних њихових оделења и зграда; цртежи и снимци, статистика, буџетска средства; статистика издавања лозе)

VII. Оделење: Бројна и графичка представа виноградарства у земљи (стање обновљених и необновљених винограда домаће и стране сорте заступљење по појединим крајевима; планови, цртежи, статистика.)

Б. Подрумарство

VIII Оделење: Асталска вина, бела и црна стара вина, (од стоних и винских сорта); дезертна вина (слатка пенушава, од суварка), медецинска вина без алкохола, бермет.

IX. Оделење: Комовица и коњак.

X. Оделење: Справе за прераду грожђа и за неговање вина.

XI. Оделење: Домаћи подруми и пивнице и њихово уређење (планови, цртежи, снимци.)

XII. Оделење; Производња и потрошња вина и осталог пића у земљи и извоз и увоз (бројна и графичка представа, планови, цртежи, дијаграми и картограми.)

Наставa и књижевност.

(дела и разни штампани радови по свима питањима виноградарства и подрумарства,)

Награде:

I. премија — цедница за цеђење вина из грожђа у вредности	200 дин.
II. премија — справа за муљање грожђа и одвајање шепурине комбинована у вредности	130 дин.
III. премија — муљача за грожђе у вредности	70 дин.
5. награда — по 50 динара у новцу	250 дин.
6. награда — по 30. — динара у новцу	180 дин.
35 награда (збирке ситнијих виноградарских алатки и справа) по динара 20	700 дин.
20 награда по 10. — динара у новцу	200 дин.
укупно ће се издати 69 награда у вредности	1730 дин.

Пчеларство.

с овим оделењима:

I. Оделење: Кошнице разноврсних система, пуне и празне,

II. Оделење: Пчеларске справе (за рад око пчела, топљење и цеђење воска, израду вештачког саћа, судови за држање и преношење меда);

III. Оделење: Пчеларски производи (сировина: мед истресан, цеђен, муљан и у саћу, восак природан и прерађен,) Прерађевина: од меда, пића, колачи, укувано воће и т. д. од воска: саће, свеће и др.)

IV. Оделење: Средства за пчеларску наставу (пчеларска књижевност слике, препарати.)

V. Оделење: Грађа за проучавање пчеларских прилика; у Србији статистика, карте и диагрими);

VI. Оделење: Медоносне биљке свеже и осушене;

VII. Оделење: Непријатељи и болести пчела.

Награде:

I премија	150 дин.
II премија	100 дин.
1 награда, у справи за израду вештачке воштине с целим прибором за то	84 дин.
1 награда, 5 кошница по 14 дин.	70 дин.
3 награде, у вредности по 50 дин.	150 дин.
7 награда, у вредности по 26	182 дин.
15 награда, у вредности по 13 дин.	195 дин.
10 награда, у вредности по 5 дин.	50 дин
4 награде у вредности по 3·50 дин.	14. дин.
7 награда у вредности по 2.— дин.	14. дин.
укупно 50 награда у вредности	1009 дин.

Рибарство.

С овим оделењима:

I. Оделење: *Врсте риба у нашим водама:* (живе рибе; усољене и на разне начине сушене рибе; рибе одржане у алкохолу или формалу).

II. *Представа вештачког гајења рибе* (прибор и справе за вештачко извођење и гајење рибе; модели, снимци, слике; рибњаци и т. д.)

III Оделење: Рибарски алат, прибор и опрема. (рибарски алат употребљаван у нашим водама: све врсте преће, струкова и инструмената за риболов: шикље, барке, тикваре, ленгери, казуци, весла, исполци, прибор за вађење тешких предмета са дна, клоцери и т. д. све у природној величини или у моделима; рибарска опрема: одело, чизме, заклони од непогоде или инсеката, прибор за јело и т. д.) Материјал за рибарски алат (непрерађена и прерађена кудеља, памук, струна, једеци, канап, конац, гвожђе за удице, разне врсте удица, олово, дрво и т. д.

IV. Оделење: Снимци, слике, скице, карте и планови фотографије и слике сцене из рибарског живота; скице механизама појединих врста риболова; карте прудова и матица на важнијем риболовним местима; планови важнијих рибиловних места и т д.

V. Оделење: Књижевност (Штампане књиге, чланци и расправе на српском језику о рибарству у нашој земљи; закони и пројекти закона о рибарству; конвенције и пројекти конвенција о риболову.)

Награде:

I. Премија за најпотпунију и највећу колекцију из III оделења	200 дин.
II. Премија за најпотпунију и најбољу колекцију из I. оделења	180 дин.
III. Премија за најпотпунију и најбољу колекцију из II. или III. оделења	150 дин.
2 награде у вредности од по 100 динара	200 дин.

ПОДЛИСТАК

Ни Монголица, ни Мангалица, већ Мангулица

(наставак)

Интересансто је да у „Српском рјечнику Вука Ст. Караџића"**) и у издању од 1818 и у III (државним) издању од 1898 има ове облике:

Мангулац, гулца m. eine Art leicht möstbarer Schweine, genus suis altilis;

Мангулица f. eine Art leicht möstbarer Säue, genus porcae altilis (1818); das Weibliche von мангулац (с. f. басуља) (1898);

Мангулче, чета n. prace, das Junge von мангулица, porcellus, мангулица;

Примедба с. f. *басуља* — нема објашњења но само vide мангулица. Интересантно је и ако нема прибележено у Вукову рјечнику, да се у нас у Шумацији чује реч: *„манго"*... претепање но подсмех Циганину....

Повод за овај додатак дао нам је баш г. Младен Вукмир који је у „Gospodaru" (Осијек) бр. 6 за месец мај понова се враћа на ову ствар и на основу Броз Ивековићевог рјечника наводи како о овој раси нема ни речи ни под „монголица," ни под „манголица", већ под *мангулац* и *мангулица*, eine Art leicht möstbarer Schweine, genus suis altilis." И онда вели: „Из овога се описа додуше истоветност ове свиње са ниједном постојећом пасмином не може установити односно закључити, будући врло много врста свиња имаде које се лако тове, но обзиром на очевидну сличност између речи монголица и мангулац (за мушке свиње) готово је искључена друга предпоставка од оне, да је Броз — Ивековићев мангулац истоветан са оном свињом, која се у стручној књижевности назива монголица, односно мангалица. Како пак на основу досада познатих података о овој свињи иста имаде право лих (само?) на назив „монголица" то се и облик „мангулац" има свести на провинцијалне разлике у изговору становите речи, дакле је напросто провинцијализам."

Истина је да се једна реч, по свом основном облику, постала на једном месту, у једној покрајини, докле пропутује све

* Потпун наслов рјечника је; Српски рјечник истолкован немачким и латинским ријечима, скупио га и на свијет издао Вук Стефановић. — Wolf Stephansohn's Serbich-Dentsch-lateinisches Wörterbuch — Lupi Stephani F. Lexicon Serbico-Germanico-Latinum. у Бечу (Wien, Viennae) gedruckt bei den P. P. Armenieru 1818.

2 награде у вредности од по 50 динара	100 дин.
6 награда у вредности од по 20 динара	120 дин.
10 награда у вредности од по 10 динара	100 дин.
Укупно 23 награде у вредности	1050 дин.

На награде из свију грана и свију оделења издаће се преко 5000. динара. Министарство Народне Привреде одредило је на име ових награда 5.000 динара.

На овој изложби могу учествовати и такмичити се привредници из целе земље.

Опште одредбе.

1. За сваку посебну грану. прописане су пријаве за изложбу и сваки излагач дужан ју је потпунити својим податцима по одредбама изложеном на дотичној пријави. Податци морају бити тачни и одговарати правом стању ствари. Својеручним потписом излагачи јамче за исправност и тачност пријаве, а у исто доба, да пристају на услове прописане за излагаче без икаквог поговора.

2. Пријаве се имаіу подносити окружним и среским економима, као друштвеним повереницима, или непосредно Српском Пољопривредном Друштву у Београду.

3. Пријаве се морају попунити и послати тако, да без икаквог изговора буду у рукама овог Друштва 1. септембра ове године. Доцније поднете и примљене пријаве неће се узимати у обзир, нити ће се предмети по њима на изложбу примати.

4. Један излагач може пријавити и излагати предмете из једне, две, три или из свију грана (воћарства, виноградарства пчеларства и рибарства) из једног или више оделења тих грана. Првенствено право на награду при подједнаким условима имаће они излагачи који су сами произвели или израдили, саставили и т. д. дотичан предмет као и они који су изложили из једне гране читаву збирку предмета који награду заслужују, односно који су изложили предмете или збирке предмета из две или више грана такве да заслужују награду.

5. Пријављени предмети, имају се паковати и слати на адресу Српског Пољопривредног Друштва по прописима и упуствима изложеним на пријави и ни у којем виду Друштво не може примити на се одговорност за штете причињене рђавим и неумешним паковањем и ванпрописаним обележавањем.

6. Сви предмети пријављени за изложбу морају се послати благовремено тако, да их у Београду прими најдаље 20 септембра ове године, Приређивачки одбор за распоређивање у изложбеним просторијама; после тог рока предмети послати за изложбу неће се примити, нити ће се распоређивати на изложби, као ни они предмети који су приспели рђаво паковани и двољно тачно необележени.

7. Трошак око подвоза и преноса предмета за изложбу, као и око повраћаја оних предмета који су за повраћај. од отправне жељезничке и паробродске станице до Београда и натраг сноспће Друштво.

8. За простор на изложби за изложене предмете неће се наплаћивати никаква такса.

9. Друштво ће враћати излагачима све у исправном стању послате му предмете за изложбу, изузев свеже воће и грожће које ће се после изложбе продати у корист друштвене благајне.

За сваку поједину грану оцењивање изложених предмета вршиће одређени оцењивачки суд, по одредбама прописа за то и у обиму и границама предвиђених и објављених премија и награда. Оцењивачки суд вршиће оцену по могућству пре отварања изложбе за дотичну посебену грану. Поједини оцењивачки суд радиће самостално за себе, а у споразуму за оне излагаче који су изложили предмете из две или више грана, ако се нађе за потребно.

Изложба ће се отворити 28 Септембра у 9 часова пре подне а затвориће се по саопштењу досуђених награда 2 октобра у 3 часа по подне.

Ред и време држања јавних предавања из појединих грана у току трајања изложбе објавиће се преко »Тежака« и дневних листова.

К Бр. 3313 10 јула 1908 Београд

УПРАВА

провинције где Срби и Хрвати живе, усменим предавањем промени често толико, да јој је тешко ухватити почело и да би била ствар филолога, да нас у овоме истраживању потпомогну, али како је Броз — Ивековићев рјечник много млађег издања но, прво издање Вук — Караџићевог рјечника од 1818, у коме се као што видесмо налазе речи: *мангулац и мангулица*, због чега сам то врло важно прво издање Вуково потражио, то не може бити више никакве сумње о томе, да дотичну расу свиња ваља звати једино онако, како ју је велики самоук, а потоњи доктор Вук Стефановић — Караџић још у почетку прошлога века чуо и прибележио, ни *монголица* ни *мангалица*, већ *монгулица*.

Нико од Вука није могао захтевати да бележећи ту реч исту и друкчије обележи и протумачи но што је: eine Art leicht mästbarer Schweine resp. Säue, али то, што је он баш тако обележио показује, да је он ни у детињству, ни доцније није познавао у његовој постојбини — у Јадру, садашњем округу подринском.

(Свршиће се.)

ДУБОКО ОРАЊЕ И ЈЕСЕЊЕ СЕЈАЊЕ

Природна плодност наших поља на којој, на жалост, искључиво базирају сви наши доходци знатно је поколебана за ове две последње сушне године. Недогледне су посљедице које су се због тога почеле да јављају и за то би се с пуним правом могло рећи: да је за нашу пољску привреду брза помоћ, двојака помоћ.

Све што државу државом чини: њено јединство, друштвени и породични живот, занати, трговина, индустрија и наука — све то битно зависи од равнотеже у којој се налази плодност земље, дакле од стања у коме се налази пољска привреда. — Нагло опадање плодности земљине или другим речима: нагло опадање привреде, свагда је реметило из основа, животне односе државе; повлачило је неизбежно за собом најпре јад, сиротињу и неморал народа, а затим његово растројство, расељавање или пропадање самосталности државне. — Док се не ојача привређивање, не може бити осигуран живот ни земљораднику, ни трговцу, ни занатлији, ни интелигенцији. А како ћемо појачати пољску привреду? Од примитивног не може сељак више да живи. На најплоднијем земљишту у Европи народ наш живи најсиромашније за то, што на стари начин привређује а на нов троши, те тако трошкови надмашују зараду па упада у задуживање и осиромашавање.

Плодност наших поља поколебана је. Требало је само две сушне године па да искусимо ужасне последице од неразумног обрађивања земље и трошења улудо њене природне плодности. — И од суше можемо донекле да очувамо наша поља, или бар да паралишемо њено хрђаво дејство на усеве, паметним обрађивањем земље о којим ће радњама овде бити речи.

***

И ако наша жита не пуштају своје жиле тако дубоко у земљу као други дубоко коренећи се усеви, опет је нужно да се и за њих земља што дубље узоре. Дубоко узорана земља више је отворена и приступачнија упливу ваздуха, топлоте и влаге. Јачим упливом ових земља се више раствара, удобрава; више се и брже у њој справља биљне хране, те је због тога усев много напреднији, развијенији и роднији. — Поред тога треба да имамо и ову добру особину дубоко узоране земље (разуме се само с јесени): *да дубоко узорана земља много више упија и задржава влагу.* Она представља један велики водени резервоар који је неисцрпим и који је од врло велике и неисплатиме вредности по наша жита у најкритичнијим данима њихова напредовања, у данима кад она бујају и зрно једра. Од свеколиких неродица жита, може се слободно узети да $^2/_3$ падају на плитко орање. Скоро сви упланци на усеву постају због немања влаге у земљи у данима м-ца јуна кад жита једрају, или другим речима: *упланци* (превремено зрење) *се појављују на њивама на оним местима где је плитко орано.*

Србија не спада у оне земље у којима пада много водених талога. Док југозападна Србија стоји под јачим утицајима средоземне јевропске климе, северна и источна Србија стоје под утицајима са свим противним. Србија је на размеђи морске (влажне) и континенталне (суве) климе. Док у Србији просечно пада годишње 638 м.м. водених талога. дотле у Приморју (Сењу) 1.179 м. м.

Које кишних које снежних дана има готово подједнако у свима добима годишњим, али је дебљина воденог талога највећа лети — два пут већа но зими за то: што су летње кише бујније у другим добима годишњим. У октобру и новембру осећа се утицај морске климе, тад наступе влажни дани и само тих месеца и од великих снегова земља добива резервну влагу коју дубоким орањем учинимо приступачном усевима за време великих и дуготрајних суша.

Грдна је иронија обрађивање које ми дајемо нашој земљи. Ако данашње обрађивање земље упоредимо са оним од пре 40—50 година, морамо на нашу велику срамоту признати да су наши дедови боље обрађивали земљу но ми данас. Они су за жита угарили, дакле два пута орали и ако са плугом дрвењаком док ми данас оремо за жита само један пут.

За жита треба најмање два пута орати. Прво орање обично се врши плитко на 15. с. м. Њему је главна циљ да стрњику, заостало лишће, жиле од добивених усева (предусева) као и већ изниклу траву, као зелено ђубре заоре, како би могла иструлети за храну доцнијем усеву — житу. — Да би ово трулење што брже ишло, оре се плиће, како би приступ врздуха лакше до тих остатака допрети могао. У колико је његов приступ јачи и слободнији, у толико брже наступа и сврша се трулење. Ако је уз то почешће припадала киша, те се земља натопила и добро овлажила, онда се процес трулења обично сврша за шест недеља и онда се приступа *другом дубоком орању* које не сме бити плиће од 25 с. м. За дубоко орање најбољи су Сакови плугови. Треба по могућству гледати, да се ово орање изврши онда, кад је земља умерено влажна како би се избегле велике грудве и громбе које су код тешких смоница скоро неизбежне. Од овог другог орања па до сејања требало би да прође бар месец дана. У колико више тим боље. Пред само сејање, треба а нарочито ако има великих грудава, земљиште, са тешким зупчастим ваљком поваљати за тим тешком гвозденом дрљачом дрљати.

Влага је дакле најбитнији услов добре жетве; за то гледајмо да је што више преко зиме резервишемо (дубоким орањем) за жарке јунске дане. — Ми не знамо хоћемо ли у том месецу имати довољно атмосферке влаге — кише — па за то обезбедимо се зимњом. Не знамо да ли ће у јуну у опште и падати киша, а она нам је по беричетан род наших жита „насушни хлеб." За то често видимо да и влажније земље услед јаких жега испуцају а то је знак да је плитко орано и да у доњим слојевима нема ни мало влаге. *Стога је дубоко орање за жита као и за др. усеве једина гаранција да нам усеви од суше не страдају.*

Оримо дакле за наша жита озима дубоко и што раније с јесени а за пролетња жита и др. усеве с *јесени* и *зими*; — оримо правилно и не кривимо бразде јер само кад су дубоке а праве бразде остаје њива без *оилаза* и *увратина* које нам не само руже њиву и срамоте домаћина већ и велику штету наносе. Где плуг и дрљача не могу да доспе треба земљу ашовом прекопати, иситнити и засејати тако да не буде ћелавих места на којима коров царује, а са којих може да се нажање 20—30 снопова.

***

Исход добре жетве стрних усева зависи поглавито још од *лепе јесени* те да се жита, на време посеју, лепо никну и добро убокоре. — Пошто пак у Србији с јесени скоро редовно преовлађују — источни суви ветрови и тада наступа код нас низ лепих чистих, ведрих, умерено топлих и свежих дана који јесени дају особиту драж и чине је најлепшим и најпријатнијим добом године, то је Србија врло подесна за гајење озимих стрмнина: пшенице, јечма, ражи, крупника па и овса.

Данас је незнатан број пољопривредника који не верују да озими усеви много већи доходак дају но пролетњи. Ни при најлепшем и угодном пролећу и лету никад не може испасти онаква жетва пролетњих стрмнина као код усева који су с јесени засејани. Наши пољопривредници знају то из сопственог искуства.

Узимамо за пример ово лето.

Ове године прва половина лета била је веома жарка; време врло неподесно за напредовање усева. Пролетњи усеви нарочито где је плитко орано а доцкан сејано, у самој су клици пропали, или поникли па спржени. Сви јесењи усеви нарочито они где је два пут орано и дубоко, дали су просечно добар доходак; њих је ова африканска жега донекле у напредовању омела али су се ипак добро одржала.

Сви кукурузи, за које је с јесени орано и рано усејани врло су добри; они пак кукурузи и усеви за које је с пролећа орано — хрђави су.

Нарочито ове године биће лоша жетва овса и то само зато, што се овас код нас гаји *само* као пролетњи усев, и ако се са успехом може да сеје као озими усев и да даје сигуран и већи доходак.

Многима је можда непојмљиво: зашто озими усеви дају бољу жетву и већи принос но пролетњи?

Ако се стрмнине засеју рано на дубоко — узореној земљи, докле је још топло и јесен блага, онда оне добију више времена за своје развијање; никне готово свако зрно само ако је семе добро, — и пре но што наступе слане и рани — јесењи мразеви — толико се млади усев убокори сьојим разгранатим жилама, да му ни највећи мразеви не могу нашкодити. — У пролеће је овакав усев бујан, тера снажан влат, клас му је пун једрих зрна и пролетња суша не може да му нашкоди јер овакав усев има довољно резервне влаге.

Напослетку има и других користи од гајења озимих стрмих усева које су *невидљиве* и за нешколоване пољопривреднике *тајанствене* и *непојмљиве*. Од када су научари утврдили: да легуминозе (маунасти усеви) усисавају азот из ваздуха, од тада су земљоделци на земљиштима изнуреним гајењем беле и црвене детелине — засевали озиме усеве, нарорито јечам озимац и лан, ради повраћања земљи азота за то, што ови усеви рано приспу за жетву.

Колико се у нашем народу цене озими колико пак пролетњи — јари.— усеви — најбоље сведочи ова народна изрека:

„Ко' сеје јарицу, продаје кравицу"

Из дојакошњих напомена: о важности дубоког орања, јесењег сејања и бољег обрађивања земље да се у кратко извести ово:

а) *Дубоким орањем с јесени и јесењом сеидбом усеви се потпуно заштите и осигурају од могуће јунске суше.*

б) Утврдили смо, да је наше обрађивање земље не само хрђаво но и никакво и да за добру и правилну обраду земље, наш сељак нема алата — Имати какав покварен плушчић и трнову брану, не значи ни издалека да има добре и потребне пољопривредне справе за орање.

Наш сељак ако хоће своје житарство да подпне на онај ступањ приноса какав је могућан према плодности наших земаља, и угодној клими, мора своје старудије — садање препотопске плугове, избацити и набавити друге плугове, дрљаче, ваљкове и остали прибор који ће свој посао око обраде земље људски моћи да сврша јер:

„Без алата нема заната."

М. М.

КОЈУ КОРИСТ ИМАЈУ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ ОД ЈЕСЕЊЕГ ОРАЊА ЗА ПРОЛЕТЊЕ УСЕВЕ?

Време је, да о томе *сад* говоримо, јер нам у скоро јесење орање предстоји.

Поговора нема, да је више пута преорано земљиште, за све наше усеве без разлике, врло корисно, па ће сваки мислен пољопривредник своје њиве преорати више пута пре, него што их буде засејао. Колико ће пута преоравати, то ће зависити од могућности: од времена које му стоји на расположењу и од стоке с којом за рад располаже. И ако је *свако* орање врло корисно, ипак је јесење понајкорисније са многих узрока. Ретки су код нас пољопривредници, врло ретки, који, за пролетње усеве намењене њиве још с јесени преоравају; а то је велика погрешка и с тога смо ево орни да изнесемо све користи, које пољопривредници имају од јесењег орања за пролетње усеве.

Главна корист од јесењег орања лежи у следећем:

У преорану њиву могу без отпора да продиру још јесењи топли сунчани зраци и светлост, ваздух, роса и киша, а доцније и снежаница. На тај се начин земља богати хранећим тварима, које се у ваздуху и води налазе; земља боље задржава влагу, у којој се многе твари растапају које се у земљи још нерастворене, нерастопљене налазе, а које су нашим усевима и за бујно порашћивање и за обилатије рађање врло потребне, а које се растворити морају, да их оне ситне, оне нежне жиле власнице усисати могу. Запамтите ово: *да је ране зиме преорано боље, од у половини најубреног – боље.*

Орањем њива пред зиму утамањује се коров, који, ако је јесен и зима блага, до миле воље на њивама ниче и расти и за то из земље храну црпи на штету оног усева, који ће на ту њиву доћи. Јесењим преоравањем, у току година, наше се њиве све боље чисте и више снаже, а усљед тога бивају и плодније, па се пољопривреднику и труд боље наплаћује. Кад би орали тек с пролећа пред само сејање, па одмах њиву и засејали, онда би с усевом поникао и коров који брже расти од питомог усева, па би овај и угушио; усев би на тај начин био редак, а зрно слабије. О томе су наши пољопривредници довољно уверени. Са такове њиве зрно је пуно уродице, које треба пре продаје, или домаће употребе, добро пречистити, што је скопчано с послом и дангубом и на крају крајева — ми смо у осетној штети. Орањем с јесени, све се то спречава.

Кад се њива пред зиму преоре, онда земљу преко зиме мраз у тој мери издроби и уситни, да ју боље није у стању издробити ни најсавршенији плуг с пролећа. Нарочито треба ово да имају у виду они, који имају тешка, иловаста земљишта.

У с јесени преораној њиви не могу да презиме ни мишеви, ни бубе, ни друге наше штеточине, које су се под земљу завукле и скриле да презиме. Оне би у непреораном земљишту заиста нашле сигурног склоништа, па би с пролећа здрави и весели изишли и дали се на посао — на брст пониклог усева, од кога би ми онда имали мање доходка.

Кад њиве с јесени преоремо, онда добијамо с пролећа више времена за друге послове, којих у пролеће имамо пуне руке, да не знамо шта пре да почнемо, на коју страну пре да се обрнемо. Сваки погодан дан, сваки погодан час с пролећа, за пољопривредника је од неоцењиве вредности, јер кад се све у своје време може да изврши, то је онда сигуран успех!

Како је то тешко с пролећа оне њиве преоравати и за сејање приуготовљавати, на којима је дуже лежао велики снег, или одмах с пролећа биле јаке кише, тє се земља за обрађивање није могла довољно оцедити, просушити. А сасвим је то другче с оним њивама, које смо с јесени преорали. Њих пролетњи ветрови брзо просуше, оцеде; њих пролетње сунце брзо загреје, па се с тога и раније могу засејати, а то бар добро знамо сви, да су пролетњи, јари усеви у толико бољи, у колико се раније посеју.

Нема говора, да с јесени преоране њиве, па и оне лакше, много боље задржавају зимску влагу и да доцније, услед тога, усеви боље напредују, нарочито онда, кад би с пролећа настале нагле суше, — а то је неоцењиво благо за јаре усеве. Бразда, која се с пролећа изорава, суши се одмах иза плуга, нарочито ако је за време орања ветровито. Тај случај није код њива с јесени узораних; па кад ове с пролећа преоремо, онда их још боље уситнимо и семе дође, и оно најситније, у сасвим спремну, довољно влагом напојену земљу, па ће одмах раније и поније и напредније успевати.

Неке њиве треба и дубље с јесени преоравати, нарочито оне, које су намењене за кромпир, луцерку, лан, кукуруз, сточну репу итп, а за јаре стрмине треба орати плиће, од прилике 10—16 сантиметара.

Милина је погледати порашћивање и развијање оних усева, за које је с јесени преорано.

Ко до сада није с јесени своје њиве преоравао за пролетње усеве, нека опроба ове јесени, па ће се уверети, да ће имати већи принос од тих њива, и онда ће у будуће увек тако радити. Сваки је почетак тежак; али треба почети, и — сигурно се нећете кајати. Ово препоручујемо нарочито нашим школованим пољопривредницима, јер њих сматрамо као већ интелигентније, а да су интелигентнији и паметнији, показаће најбоље тиме, кад буду интелигентније, паметније радили од својих нешколованих земљака, којима су дужни да добрим примером, да бољим радом предњаче и као углед служе. Од доброг примера, од бољег рада наших интелигентнијих земљорадника, зависи добро стање целога народа, — учећи се од њих и њему ће добро бити.

Узалудно је простом народу причати: како се у Белгији гаји најчувенији и најфинији лан; како у Немачкој гаје шећерну репу, како у Ческој кромпир и хмељ, — — простом, нешколованом, неискусном земљораднику треба све то на делу показати, да он то види и да се о свему, што си му испричао, увери, јер ће ти он у свакој прилици с правом дошанути: „Па драги пријатељу, што ти то мени причаш и на што ме наговараш, што ме кореш, што ти тако не радиш? Покажи ми све то на делу, увери ме да је тако као што ми причаш, па ћу те послушати, па ћу и ја тако радити, јер да је све тако добро као што причаш, ти би сам тако радио. На голе ти речи не верујем."

Па право ти и каже.

Дакле, пољопривредна интелигенцијо — напред! Изводи речи у дела, па ће онда бити добро свима. Прегни на јесење орање и увери свакога, да је то добро и корисно.

Др. Радић

БИЉНА ХРАНА

(свршетак)

Калије: И он је преко потребан биљкама. И њега биљке узимају у обилним количинама а нарочито биљке које служе за производњу скроба (штирка) и шећера. У земљу доспева распадањем минерала а нарочито камена живца (фелдспата). Како пак тешке земље постају распадањем стена у којима има камена живца, то ће онда у тим земљама бити довољно калија. Према томе: *лаким земљама треба редовно а тешким у највише прилика приводити калије.* У земљу, калије се уноси једињенима у којима га има. Таква су једињења: калијев хлорид, калијев сулфат, калијев нитрат, калијев фосфат и калијев силикат.

Калције. Њега већина биљака узимају у малим количинама, али је свима преко потребан. Највише га узимају лепо тирнице. У земљи се налази само у једињенима, а поглавити са угљеном киселином од које постају различни кречнице (вапнац, мрамор, креда, бигар, сига, капавац и т. д.). Кад се та тела жаре, онда се из њих, као што је познато, издваја угљендвооксид који одилази у ваздух, а остаје креч, који је једињење калицијево с кисеоником. Једињења калцијевих има у земљи у довољној количини, те стога није потребно да се и ђубрењем уноси. Само у изузетним приликама земља се њоме ђубри, а то је: а) кад се на земљи која је оскудна у кречу, желе гајити такве биљке које траже много креча; б) кад се иде на то, да се што пре распадну органски и минерални (неорганski) састојци (при чему се амонијак и угљендвооксид ослобођавају од својих једињења) и на тај начин приводе у облик, да биљке могу лакше узети минерелну храну, в) кад се желе неутралисати сувишне киселине и тиме спречити њихов штетан утицај; г) кад се жели да се гвоздени оксидул који је штетан биљкама претвори у гвоздени оксид који је подесан за исхрану биљака и д.) кад се желе поправити физичке особине земље т. ј. да земља буде трошнија а с тим и да има више ваздуха и да се боље загрева.

Земља је сиромашна у кречу: а) кад се мрка хумуска вода у отицању прелива и на површини показује дугине боје б) кад се у зрнима или пантљикама издваја мрка гвоздена руда (ливадац) због стварања силикатног гвожђа и гвожђане руде у здравици; в) кад се вијају киселјак (Rumex acetosa), дињица (Poterium sanguisorba) и воловско око Chrysanthemum corymbosum); и г) кад се хемијским путем, што је и најсигурнији знак, сазна, да је у земљи мало креча. Ако је у земљи 0.05% креча, тада је земља сиромашна: ако га има 0.10%, било би га колико је неопходно потребно за многе културе, само за детелине, грашак и боб, било би га а ако би га имало 0.25% било би га у изобиљу за све биљке.

Магнезије. Њега употребљавају биљке у малим количинама и преко им је потребан. У развијању зрна има велика значаја. У земљи га има увек у довољној количини *те га није потребно и ђубрењем уносити.* Биљке га узимају из његових једињења. Та су једињења соли угљене киселине (магнезијев карбонат или доломит), сумпорне киселине (магнезијев сулфат или горка со) и силицијеве киселине (магнезијев силикат).

Гвожђе. Служи за стварање биљног зеленила. Биљке га узимају у малим количинама и то из његових једињења која су многобројна (оксид гвожђа, гвожђа сулфат, гвожђа фосфат и т. д.). Стога, што га у земљи има довољно, *није потребоо уносити га ђубрењем.*

2. **Поглед на биљну храну** — Свака је биљна храна подједнако важна, али се све оне не налазе у природи у таким количинама, да би се могао имати највећи жетвени принос. Зато се оне, којих нема у довољној количини морају додавати земљи ђубрењем.

Није потребно ђубрити земљу за: угљендвооксид, воденик, кисеоник, сумпорну киселину, магнезије и гвожђе;

А потребно је ђубрењем уносити у земљу:

Креч — у изузетним приликама;

Азот — увек, кад се не гаје лептирнице.

Фосфорну киселину — код већине земаља и

Калије — на многим земљама.

За воду се не треба нарочито бринути, али где се она може имати и на дуже време очувати, биће, према наведеном од велике користи.

3. **Богаство и плодност земље.** — У различним земљама је и различна количина биљне хране. У неким земљама, обично у тежим, има је много, а у неким, нарочито у песковитим, има је мало. Прве су земље због тога богате, а друге сиромашне у биљној храни. По томе, количина хранљивих састојака која се налази у каквој земљи, представља *богаство* те земље. Ну од богатства какве земље треба разликовати *плодност* исте земље. Као што је познато, сви хранљиви састојци нису способни прелазити из земље у биљку, дотле, док пре тога не пређу у облик, да их корен биљке може усисати, или другим речима, док се храна не раствори. *Отуда су плодне само оне земље, које имају у довољној количини такве хране која је удесна за усвајање од стране биљака.*

Да ли ће у каквој земљи бити већа или мања готовина хранљивих састојака удесних за изхрану биљака, зависи од радње чиниоца који у земљи изазивају распадање и растварање хранљивих састојака, а ти су: угљен двооксид, кисеоник, вода и топлота.

И, као год што је човеку потребно, да поред добре хране има и провидан и светао стан, са што више ваздуха, тако је и биљкама потребна земља. У њој биљке треба да нађу битне хранљиве састојке и погодне физичке особине саме земље, да у њој могу имати довољно топлоте и ввздуха и да се за њу могу што боље учврстити.

Тако дакле, плодност какве земље зависи од количине хранљивих састојака удесних за усвајање од стране биљака и од физичких особина земље.

4. Закон минимума и здатак ђубрења. — Навели смо већ, да је свака биљна храна, подједнако важна. Јер, ако која храна оскудева, не може се заменити другом. По томе, ако које хране не би било нимало, биљке се не би развијале никако, па и ако је ту остала храна: та храна не вреди ништа, као и да је нема. Претпоставимо, да је за производњу ражи на каквој њиви потребно 80 кгр. фосфорне киселине, 40 кгр. азота и 40 кгр. калија а да у тој земљи има 80 кгр. фосфорне киселине, 40 кгр. калија а азота у пола мање т. ј. 20 кгр. и онда је питање колико ће се добити ражи, хоће ли се имати највећи жетвени принос? Одговор је: добиће се толико ражи, колико има азота. Азота треба 40 кгр. а има га 20 кгр. жетва ће дакле бити у пола мања. Од фосфорне киселине и калија не ће се утрошити све, већ само половина а друга половина, остаће у земљи. Из тога се изводи значајан закон минимума који гласи: *жетвени принос какве њиве зависи од оне хране, које у земљи има у најмањој количини.*

По том закону је дакле главна задаћа ђубрење у томе: *да се ниједна храна не налази у минимуму.*

Ну овај начин не би био потпун, кад се узме у обзир каквоћа земље и њено обрађивање. Јер пораст биљака не зависи искључиво од хранљивих састојака већ и од ваздуха и топлоте и од физичких особина земље. Ако се нпр. у каквој смоници налази свеколика храна а при том сувишна вода није одстрањена, не може се добити највећи жетвени принос, стога што у тој земљи нису повољне физичке особине, због чега се није могла ни проветрити колико треба. Зато закон минимума у ствари гласи: *Принос какве земље зависи од оних погодаба за пораст биљака које су у минимуму.*

4. Потреба одржања равнотеже у биљној храни у земљи (статика). — Између хранљивих састојака које биљке узимају из земље и оних који се земљи надокнађује ђубрењем, треба увек да постоји равнотежа. То излажење равнотеже у биљној хрини, односно у плодности земље, познато је у науци под именом *статика.* Да се изнађе та равнотежа, ваља саставити прорачун о исцрпљеној храни, т. ј. о томе, која се храна и у којој количини отуђује продајом плодова и стоке и колико се производи гајењем стоке, као и на који се начин има да издрши накнада. Пажњу ваља обратити само на најважније биљке хранљиве састојке, т. ј. на фосфорну киселину, калције и азот. Црпљење се врши жетвом и то у два правца: одузимањем минералних хранљивих састојака из земље и погоршавањем физичких особина земље. Накнада се врши поглавито стајским ђубретом, а где је то могућно, употребља се и вештачко ђубре.

Без обзира на то, да ли је земља у већој или мањој мери трошна, у ком случају и један нови део минералне храна постаје удесан за усисавање од стране биљака, и без обзир на угар и већу корист која се постиже дубљим обрађивањем земље, накнада минералне хране која је отуђена из газдинства, може се извести само:

а) У газдинствима која имају већи део ливада подесних за наводњавање но која се не ђубре, и

б) У газдинствима, која храну, сламу и све врсте ђубрета набављају куповином.

Статички прорачун или биланс између хранљивих састојака који се земљи имају накнадити, изводи се на више начина, али је између свих најбољи и најпростији онај, код ксга се узима у обзир, произведена количина ђубрета, количина исцрљене хране и накнада, т. ј. код кога се подешава равнотежа између укупне минералне хране која се увози и укупне минералне хране која се отуђује, извози.

Укупни извоз се оцењује, кад се утврди количина производа (зрна, корења, кртола и т. д.) и стоке (приплодне и радне) која је продата и затим изнађе помоћу нарочитих таблица средња количина хранљивих састојака којих је било у продатим производима.

Укупни увоз налази се, кад се одреди количина сена, купљене хране или ђубрета, људских избаца и т. д. и у овима изађе количина биљних хранљивих састојака.

Ако је на каквом имању више плодорода, то се може десити, да се један део имања богати на штету другог у случају, ако се продати производи из целог имања буду упоређивали се укупном количином увезеног ђубрета и хранљивих састојака за цело имање. Да би се то избегло, треба да се издавање и накнада израчунају за сваки плодород на по се.

Из разлога; што данашње науке не пружа још прецизно знање о томе какав међусобни утицај имају поједини хранљиви састојци биљне хране: што распадање хранљивих земљиних састојака онемогућава тачно израчунавање и што средња количина о појединим састојцима биљне хране назначена у табицама а на основи хемијских испитивања ретко одговара стварној садржини хранљивих састојака, статичко прорачунавање не треаа убрајати у обавезни посао, већ га сматрати као полазну тачку за размишљање: да се боље газдује имањем и да се ђубрење изводи што правилније како би циљу боље одговарало.

— Д. —

ГЛАСНИК.

Награђени одгајивачи свилобуба. Управа Жичке Пољопривредне Подружине, у чијој околини је од пре две године одпочело гајење свилобуба у већем размеру, желећи, да што више подстакне привреднике на овај корисан посао, наградила је са педесет динара 5 најбољих одгајивача свилобуба у овој години и то: Милуна Митровића из Матаруга првом наградом у 15 динара: Станику П. Петровића из Опланића другом наградом у 12 динара: Будимира Чорбића из Сирче трећом наградом у 10 динара: Марту П. Кановића из Краљева четвртом наградом у 8 динара, и Милеву В. Ћићевић из Милочаја петом наградом у 5 динара.

—

Тринаести конгрес Српских Земљорадничких Задруга који ће се држати 28, 29 и 30 августа 1908 године у Аранђеловцу. Конгрес ће се отворити 28 августа у 8 часова пре подне у сали „Старога Здања.«

Појединости о Конгресу

I Часништво конгреса: председник г. С. М. Лозанић. професор Универзитета, председник Главнога и Земаљскога Савеза. чланови: г. Др. Мих. Вујић. министар у пензији, г. Др. Мих М. Поповић, министар финансија, г. Милић Радовановић, професор универзитета, г. Таса Банковић, пред. управн. Б. Задруге, г. Марко Матејић учитељ, г. Павле Влајић, земљораник, г.

Христифор Поповић, свештнни, г. Јован Жујовић, држ. саветник, г. К. Д. Главинић, професор В. Школе у пензији, г. Др. Ђ. Ј. Николић, физикус, г. Мих. Аврамовић, управник савеза, г. Лаз. Ј. Поповић, свештеник, г. Ранисав Јевтић, земљорадник, г. Милан Штерић, учитељ, главни секретар конгреса: г. Петар Поповић учитељ у Аранђеловцу, секретари конгреса: г. Бошко Симић свештеник, секретар Конатичке задруге г. Бранислав Цветковић, свештеник пред. надз. одб. Крњевске задруге, г. Влад. Протић, свештеник, секретар Осечинске задруге, г. Глиг. Маринковић, земљорадник, секретар Грделичке задруге, г. Добривој Лучић, учитељ. секретар Ђурђевске задруге, г. Јов. Поповић, свештеник, секретар Шумљанске задруге, г. Јов. Савић, свештеник, пред. Јошаничке задруге, г. Милија Петровић, учитељ, секретар Драчићске задруге, г. Милосав Цветковић, земљорадник, пред. Ћићевачке задруге, г. Мих. Марић, земљорадник, пред. Вичке задруге, г. Мих. Сгњановић, учитељ, пред. Умљанске задруге, г. Петар Петровић, свештеник, члан над. одбора Стаменичке задруге, г. Радивој Аврамовић, земљорадник, пред. Дубонске задруге, г. Рад. Тодоровић, земљорадник, пред. Јежевичке задруге, г. Радојка Цвијовићева, учитељица, срекретар Дљинске задруге, г. Св. Св. Станковић, учитељ, пред. Мачковачке задруге, г. Сима Михаиловић, секретар Злотске задруге, г. Стеван Маринковић, земљорадник, секретар Врчинске задруге.

II Дневни ред: А. — Општи део:

1. Помен умрлим задругарима.

2. Извештај управнога одбора Главног Савеза о пословању његову и пословању Земљорадничких Задруга у 1907 — 1908 години.

3. Избор три члана Главнога Савеза за преглед примања чланских прилога — годишњине — (котизације) за 1908 год. и издавања, која је управни одбор из тога новца учинио.

4. Избор почасних и дописних чланова.

5. Одређивање годишњине (котизације) за 1909 годину.

6. Решавање о предлозима појединих чланова Главнога Савеза, ако их буде.

7. Решавање о молбама и жалбама појединих чланова Главнога Савеза, Ако их буде.

Б. — Задругарска саветовања (задружна школа):

8. Земљорадничке Задруге треба да имају своје књижнице и читаонице, од Г. Жив. О. Дачића, секретара Универзитета.

9. О конструкцији сушница, од Г. Љуб. Вуловића, срескога начелника из Лознице. (наставиће се)

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Здравствено стање стоке у срезу космајском од 1. јануара до 30. јуна тек. год.

Здравствене прилике код стоке у срезу космајском биле су за првих шест месеца неповољне. Услед велике оскудице у сточној храни стока је храњена у зимњим месецима искључиво само сламом и плевом и то често старом, буђавом сламом и плевом, а у многих домаћина није имала ни ове хране. Зато је гладовала и липсавала од глади. Народ се у овом крају, а тако је готово свуда, не уме помоћи у неродним годинама, при оскудици у сточној храни. Он не зна да је слама и плева, нарочито пшеничина, врло слабо хранљива храна и да је још и отровна, кад је буђава. Њему је непознато да постане слама и плева сварљивија и хранљивија, кад се исецка, попари, посоли и у таквом стању даје стоци. О приуготовљавању сточне хране нема ни појма. Добрих стаја има врло мало. Стока борави и зими дању и ноћу у пољу, у шљиварима, у заклонима од сламе и т. д.

Ове околности чиниле су, да се стока често побољевала од болести у органима за варење и дисање. Стеоне краве често су побацивале и патиле од испадања материце по порођају. Жалосно је било гледати ову напуштену, изнурену гладну и вашљиву стоку, ову сенку од стоке!

С пролећа, чим је порасла трава, стока је одмах пуштена на пашу. Прелаз са суве на зелену храну није извршен поступно, јер се једва чекало на пашу, те да би се стока опоравила, Али овај нагли прелаз од суве хране или боље речено од гладовања на зелену храну није произвео жељени ефекат. У место да се почела опорављати, стока је добијала проливе, катаре желуца и црева. Сем тога, у то доба учестало је побољевање стоке од надуна услед пасења на детелини и на житу.

Од 1. јануара до 30. јуна угинуло је свега 132 комада крупне стоке и то: у селу Младеновцу 3 вола, 3 краве, 5 јунади и 4 коња, у Рајковцу 1 во и 4 краве: у Влашком пољу 1 крава; у Америћу 1 бик, 2 вола, 3 краве, 3 јунца и 4 кобиле, у Неменикућама 3 вола, 2 краве, 3 јунета и 3 кобиле; у Ђуринцима 1 бик, 1 во, 5 крава, 1 јуне и 3 кобиле; у Кораћици 1 бик, 8 крава, 6 јунади, 2 коња и 3 кобиле; у В. Иванчи 4 вола, 14 крава, 10 јунади, 2 коња и 3 кобиле: у Међулужју 3 јунца и 4 кобиле: у Пружатовцу 2 вола, 3 краве, 8 јунади и 3 кобиле и у Врбици 1 јуне. Толико је угинуло стоке само у општинама, које су у близини седишта марвеног лекара и које су га извештавале о угинућу, те је у већини случајева извршена секција и констатована болест. У другим општинама које су удаљене од седишта марвеног лекара нити су сопственици тражили марвено — лекарску помоћ за њихову оболелу стоку, нити су општинске власти јављале о разбољевању и угинућу.

Од заразних болести и то од прострела (антракса) угинула су само 3 говечета, од акутног катара желуца и црева 4 говечета; од хроничнога катара желуца и црева 7 говеди, од надуна 10 говеди, од запаљења црева 8 говеди, од микотичног запаљења 5 говеди, од трауматичиног запаљења срчане кесице 1 во, (нађена је игла у срцу), од запаљења бубрега 1 во, од запаљења трбушне марамице 2 говечета, од колике 5 коња, од запаљења плућа 2 коња, од гунтураћа 1 коњ и од мрше 68 говеди и 14 коња.

Семе луцерке, мађаве (Vicia villosa) и зимске граорице, слачице, репе угарњаче, зимског сточног грашка, приспело је за јесењу сетву. Луцерка 1 кг. 2·30 динара. Српско Пољопривредно Друштво.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит—врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2.50 динара (2.50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 32 броја „Тежака": *Чланци:* — Проглас за изложбу. — Дубоко орање и јесење сејање. — Које користи имају пољопривредници од јесењег орања за пролетње усеве. — Биљна храна: (свршетак.) — *Гласник* — Гласови из народа.

Штампарија Владе Стевановића и Друга Космајска ул. 21

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ

Српском Пољопривредном Друштву

У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дин. на пола године 3 дин. Чланови помагачи, чланови свих друштвени подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на год. 8 фран. или 4 фор. аустр. вр. но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе, и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво Власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 33. НЕДЕЉА 17. АВГУСТА 1908. ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX.

ДОБРА РЕЧ — У ДОБРИ ЧАС.

На прагу је време, кад треба да отпочнемо са сејањем озимих жита — стрнина.

Има много услова, од којих зависи добар успех озимих усева. Једни од тих услова не зависе од наше воље, док други стоје у нашој вољи, а ти су: да за сејање добро припремимо земљиште, да спремимо добро семе и да га у своје време посејемо. Остало је у Божијој руци.

Сад ћемо да узмемо у претрес ово двоје: семе и време сејања наших стрнина.

Ако је семе рђаво, бадава си испунио све друге услове; усев ти неће успети. А *које* је семе добро, о томе смо раније писали, па с тога и нећемо сад то исто да повторавамо. Казали смо дакле, да за сејање треба одабрати *најбоље* семе.

Ко одабере најбоље семе за сејање, добиће, ако испуни и остале све услове, идуће године још боље зрно, а од овога треће године још боље, и на тај начин ће се зрно удобравати све више, *али за извесно време*, јер ово се не може чинити без краја, него има извесну границу, до које се савршеност семена дотерати може; на овај начин ми смо и дошли до савршенијег семена, које данас имамо.

Но и опет зато, и најбоље ће се семе, ако није чисто и развијено, *изродити* и бити лошије. Нечистоћа семена може бити спољна, а то је *коров* и унутарња — *сњет* (гар).

Ко сеје уродичаво семе, тај не мисли о своме добру; тога ће постићи заслужена казна, јер се већ простим оком може опазити, да има у пожњевеној пшеници, рецимо, и семена од корова. Бадава ти је и најчистије земљиште, ако га засејеш уродичавим севом, које ће ти питому пшеницу угушити.

Од уродице је лако сево очистити, тријером или решетом, али га је теже очистити од *сњети*. Данас је то већ утврђено, да зрно наших стрнина, а нарочито пшенице, носи, или *на* себи, или *у* себи, простим оком невидљиве „споре" (семе) од сњети, које са семеном заједно дођу у земљу, ту се развију и одатле попну у клас, где брашно у зрну преиначе у црн прашак и на тај начин пониште све наде земљорадникове, који у место једрог зрна, пуног белог брашна, добије зрно испуњено црним прашком, зрно болесно, зрно — сњетно.

Од свију лекова, средстава и начина, да се сњетност предупреди, до сада је једини и најпоузданији: да се зрно, намењено за сејање, дакле „сево", натопи у раствор од креча, или још боље и сигурније у раствор од плавог камена. Да-ли се овим натапањем снетљиве споре уништавају, као што се у опште мисли, или се зрно тим натапањем још у самом клијању крепи и услед тога биљка у порасту јача, те на тај начин овој болести лакше одољева, — нисмо још на чисто, али је многим и многим поузданим опитима доказано, да је усев од сњетом зараженог семена, увек много мање сњети имао, ако је семе пре сејања натапано, квашено у раствору од креча, а још боље и сигурније у раствору од плавог камена, него онда, кад то са семеном није чињено.

На 500 килограма пшенице, на пример, узми 1 килограм плавог камена (плаве галице) и раствори ју у 200 литара воде. Међутим саспи семе у подесну кацу, или неко буре, па га прели тим раствором од плавог камена, али тако, да раствор, бар 10 сантиметара високо пшеницу прелива. Тако да стоји 16—18 часова, но у томе времену да се неколико пута добро промеша, да се споре од сњети сигурније пониште и са семена сперу. Споре ће у томе испливати на површину, па их треба одлити. После тога времена треба семе чистом водом испрати, па га онда на подесно место прострети да се просуши, при сушењу га чешће превртати да се што пре осу-

ши и онда га што пре и посејати. Што се пре посеје, тим је боље.

Код нас се, мало које године не жале на озиме усеве да су им измрзли, а нарочито је то случај код јечма, а у свима је скоро тим случајевима поглавити узрок тај, *што се много доцкан сеје.* Ако се озими усеви у опште до зиме добро не ужиле и не убокоре, онда не могу добро ни презимити; нарочито ако је зима сува, без снега, у ком случају није могућно да добро презиме; њих голомразице убијају. А како ће усев и да се ужили и убокори, кад се тек око Митровдана, па и доцније посеје. Ко тако доцкан сеје, нема ни разлога да се жали, кад му усев изумре и он га мора с пролећа преорати и њиву нечим другим засејати. Отуда су произишле две штете: и семе пропало и време изгубљено. То је неоспорно, да озиме усеве трэба посејати у првој, најдаље у другој половини месеца септембра. У томе времену посејане озиме стрнине, сигурно ће зиму добро презимити, јер до мразева има довољно времена да се добро ужиле и убокоре; и у колико се у томе времену раније посеју, у толико ће сигурније презимити. Кукурузишта која су намењена за озиме стрнине, треба одмах по берби преорати и намењеном стрнином засејати. Увек треба имати и то у виду: да касниja сетва и касниjу жетву за собом повлачи. Узмимо за пример ово: касније посејан кукуруз, касније ћеш моћи и обрати, касније ћеш моћи то земљиште за озиму стрнину преорати, па ћеш ову касније моћи засејати и онда не можеш бити сигуран, да ће ти добро презимити.

Па и ово треба имати у виду, да раж, на пример, није тако осетљива на зими као јечам, с тога се може и нешто доцније посејати. И пшеница је чвршћа од јечма; и њу можеш сејати доцније од јечма, али је за *све* озиме стрнине боље, да се раније посеју.

Дакле, спреми земљиште раније, спреми семе као што смо напред препоручили, посеј што раније, па ћеш бити сигуран и од сњети и од измрзавања.

Д-р Радић

ПРЕПРАВЉЕНА БОСАНСКА ДОМАЋА СУШНИЦА

Циљ је сушењу шљива као и другог воћа да се из плода, који се хоће да осуши, истера што већа количина воде, како би се такав плод могао што дуже времена очувати. То истеривање воде из плода, може се понајбоље вршити у једном ограниченом простору — у сушници помоћу загрејаног ваздуха. Ту се загрејан сув ваздух доводи у додир са сировим шљивама, којима одузима воду и то. у толико јаче, у колико мање влаге у себи садржи.

Огледима је утврђено, да, уколико је ваздух топлији, утолико јаче упија воду из шљива.

Тако 1. кубни метар ваздуха може да

апсорбује (упије)	грама воде
На 0°	4·9 „
„ 10°	9·4 „
„ 20°	17·1 „
„ 25°	22·8 „
„ 30°	30·1 „
„ 40°	50·7 „
„ 50°	82·3 „
„ 75°	239·3 „
„100°	588·4 „

Кад је ваздух засићен, т.ј. кад је упио сву количину водене паре, коју може да садржи на температури, коју има (или на којој је загрејан), он не може више узети воде из шљива, са којима се налази у додиру.

У нашим домаћим сушницама, које су потпуно затворене и без одушака, загрејани ваздух прима извесну количину воде из шљива, док се не засити, па затим онако засићен, сувише влажан, остаје у сушници. Сушење онда престаје, па ма колико дрва метали у ложиште и ма колико се дуго шљиве сушиле. Тек кад се отворе која вратанца да тај засићен ваздух изађе, а да на његово место дође спољни незасићени ваздух, тек онда испаравање воде из шљива, односно сушење, поново отпочиње.

ПОДЛИСТАК

Ни Монголица, ни Мангалица, већ Мангулица

(свршетак)

А да је тај назив и доцније (после 1818) постојао и био познат у Шумадији, па да је он отуда и пореклом, одакле је и сама раса, најбољи је доказ... моја бележница из 1886, г. коју сам сад тек потражио и претитрао. Ја сам се нарочито од 1886 године одао на темељно проучавање Сточарства у Србији, нарочито на истраживање порекла постојећих раса свију врста стоке и на изналажења још очуваних примитивних типова сточних.

Познавао сам врло добро бистрог и даровитог самоука пок. Радована Степановића који се родио усред Шумадије, у Крагујевачким Жабарима и који је онде излучивао свиње за трговину, па их хранио и гајио и пре 1858 које га године већ виђамо у Народној Скупштини као посланика, а последњих 20—30 година свога живота, живео је у Београду. Кад сам отпочињао рад на испитивању и истраживању нарочито порекле, ја сам одонда, па то и данас чиним обраћао своју пажњу на сваку и најмању околност која би ми могла дати каквог трага и обавештења. У томе је важну улогу играло и пропитивање старијих људи који су се бавили сточарством и који су познавали сточарство свога краја, а не малу улогу игра и „Надевање имена код стоке", јер се и из трагања пореклу реч таквог надевања имена у народу *нарочито из старијег времена*, кад је то надевање више везивано за спољашње одлике и обележја (нарочито боју и белеге) но данас, могу правити мање и више поуздани закључци и о стању сточарства, у погледу раса и њихове мешавине с другим расама, у дотичноме раздобљу.

Дакле и у погледу мангулице, тражио сам од г. Степановића као старог и искусног свињарског трговца, савременика кнежева Александра Карађорђевића и Милоша Обреновића, обавештења, јер ме је нарочито интересовао облик крупне или велике Мангулице који сам ја као дете, у Крагујевцу (срцу Шумадије) виђао и запамтио, а који је од 30—40 година на овамо потпуно затрвен, да једва ако се овде—онде наће по који запат те крупне гојазне свиње.

Ето зашто наше старе пушнице троше много више дрва него ли новије сушнице, које имају оџушака и код којих влажан ваздух не остаје дуго, у сушилишту.

Није само да топлота унутарњег ваздуха утиче на брзину сушења него још и обнављање ваздуха у сушници. Запремина ваздуха, која пређе преко воћа у једној сушници расте, разуме се, са брзином ваздушне струје. Како сваки кубни метар ваздуха односи, апсорбује за дато време сталну количину воде, штогод више кубних метара ваздуха пређе преко воћа у толико ће брже и испарити вода, која треба да изађе из плоди.

Вентили на сушници су потребни с једне стране да испуштају онај сувише влажан ваздух напоље, а с друге стране да пропуштају спољни сувљи ваздух у сушницу како би на тај начин што већа количина новог ваздуха прелазила преко шљива и сушење ишло што брже.

Ваздух, који одузима воду шљивама треба, да је у сушници свуда на истој температури. Не буде ли то било, онда ће они крајеви леса, над којима се

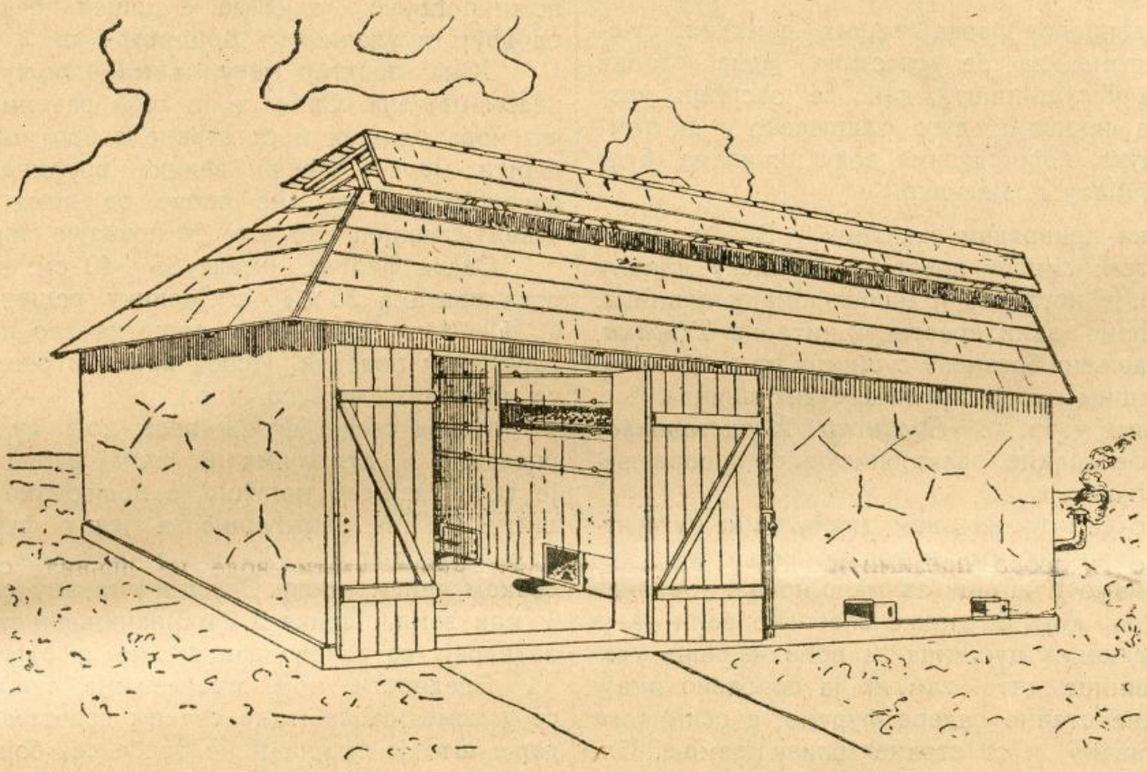

Слика 1. Поглед на преудешену босанску сушницу.

Ја ћу исписати *од речи до речи* моју прибелешку од 1884—1886 године. по казивању пок. Степановића, с његовим изговором и називом и саме расе свиња.

Мангулица — питома, отуд име (онда би био корен „за реч у примедби речено о „манго", тепање да је свињче „као циганче, безобразно то јест кућевно, питомо?). Налази се поглавито данас у Азањи, Селевцу, Ковачевцу, „смедеревском округу. Длака коврџава чак и по ногама, „уши велике, клемпаве; кад се нањути, уплаши једва „их подигне под углом од 45°. Брзо се гоји — за три „месеца. Често се од годину дана може метути на храну. „Мангул(ац) — вепар, бива да се метне у тарнице (кола), „па да запреми: њушка—предњи, а задњаци—задњи трап „кола. Велика пасма може бити висока као добро тепе и да „се нарасту добар за запат плати и по 20 дуката цесарских."

Ја сам у „Тежаку" 1905 изнео само као предпоставку то да „монгопица« може долазити од имена *Монгола*, јер би се на тај начин потврђивало тврђење и Фицингерово и Натузиусово које је по мени у бечком листу и г. Вукмир цитирао, да је ово питомо и благородно свињче пореклом из Азије, односно производ укрштања домаћег европског свињчета с индијским. Ја сам и у „Тежаку" саопштио једну, али допунску белешку из моје бележнице, по казивању пок. Степановића о крупноћи крупне мангулице, али сад сам нашао целу првобитну белешку, као што сам је горе цитирао.

Како из рјечника Вука Стеф. Караџића из 1818 године тако и из казивања нашег старог Шумадинца пок. Степановића, јасно је, да је једино правилан и прави назив за ово свињче, ни: *Монголица ни Мангалица већ Мангулица.*

Није то само у интересу тачности да ваља исправљати све оваке, па чак и своје погрешке и заблуде, но баш са стручно-научног гледишта, од врло велике је важности употребити сваки и најмањи знак, обележај, тумачење, једном речи што више темељног и свестраног научног проучавања, на основу научне и историјско — статистичке методе, да се што приближније сазна и определи порекло једне пасме, соја или расе, јер од тога зависи цео наш даљи запатни поступак који у будућности мора почивати једино на строго — научни зоолошко — биолошким огледима у сточарству: сточарство т. ј. запатништво стоке, зоотехника, мора све више нагињати да постане права експарламентарна примењена зоологија домаће стоке, само тако може она постати науком. поузданом зодиљом практике и сточарења или сточне привреде. „Запатништво", одгајање усева у томе је нас зоотехничаре претекло и оставило далеко иза себе и ако се послужило основима наших запатничких искустава.

Светозар Гавриловић

налази ваздух на вишој температури брже и сушити него ли они крајеви, над којима се ваздух налази на нижој температури. Сушење шљива на лесама је онда неједнако и док неке шљиве остану полуосушене, дотле ће друге бити пресушене.

У нашим домаћим сушницама топлота ваздуха није свуда иста. Онај ваздух, који се налази непосредно над ложиштем, куд је и камо топлији него ли онај ваздух, који се налази са стране. Отуда и бива да шљиве код наших домаћих сушница, нарочито код оних, које имају једно ложиште и један ред леса, на средини леса потпуно суве док су на крајевима леса још пуне воде.

Дакле главна преправка наших домаћих сушница лежи у томе: да се успостави једна стална струја ваздуха у сушилишту, како се засићен ваздух не би над шљивама дуго задржавао и да температура ваздуха, који одузима воду шљивама буде свуда у сушилишту подједнака.

Г. Хавелка привредни саветник у Босни покушао је да у том: смислу престави босанску домаћу пушницу, која је иста као и наша домаћа пушница. Држимо да ћемо заинтересовати читаоце *Тежака*, ако ту преправљену босанску сушницу по г. Хавелки прикажемо нашим произвођачима сувих шљива.

Г. Хавелка у бр. 6. *Босанско Херцеговачког Тежака* од ове године овако описује ту преправљену босанску пушницу.

„Као што сам то на овом месту више пута нагласио наша пушница има неколико мана, које ако се отклоне и мамо пушницу за мало новца, а велике вриједности, за коју се може слободно рећи да је од свију досадашњих пушница за воће најбоље удешена. Ове пушнице што сам их ја поправио имају чврсто сазидане стално радеће фуруне, а осим тога и одушке у тавану и са стране близу земље. Сл. 2, 3 и 4 показују нам темељни нацрт, попречни и уздужним пресјек а слика 1 поглед на моју преудешену пушницу са 8 леса.

„Фуруне су начињене од танке печене или сирове цигље; а састоје се из два један крај другог стојећа отраг (Сл. 2c и 4c,) састављена олука, који се почев од огњишта све мало по мало сужавају, док се у оџак (Сл. 2 код 3) не саставе. Поједине димензије фуруна виде се из темељног нацрта. Димњак има доље промјер 15 см. а горе 12—13 см. Обадва олука фуруне покривена су или јаким лимом или гвозденим плочама. Штедње ради може се само шири олук покрити лимом или гвозденим плочама, а други ужи са два реда цријепа. Први ред цријепа се положи попријеко, тако да је цријеп по дуљини један од другога удаљен по прилици 6 см.

„Онај простор међу њима покрије се другим редом цријепа. Само се по себи разумије да се цријеп мора одоздол и са стране добро иловачом облијепити. Да се спречи велика врућина у широком олуку ваља и на оне плоче од лима или гвожђа ставити цријеп као што то показује слика 3. код h.

Свека фуруна имаде 35—40 см. висока и широка врата а 35×40 см. велику решетку (слика 2. a. b). Мања врата или решетка као и ужи сулундари нису подесни. Испод врата и решетке налази се спрема за луг (сл. 4 p.).

Испод сваке четири лесе, које су 1·1 м. широке, 2·2 м. дуге има по једна фуруна; само кад је тако удешено могућно је подјеонако шљиве сушиту. Цијена гвожђарије за једну фуруну изнаша према изради 34—30 круна а може се добити у сваком већем месту. Одушци у тавану (сл. 3 и 4 код l.) и при земљи (слика 1, 2 и 3)начињени су од дасака, а затварају се такође дашчицама са стране.

Вредности моје преудешене сушнице састоје се у томе, да се може сваким дрветом ложити; надаље што је трајна и не треба се бојати ватре, те коначно што се помоћу одушака спријечава цурење

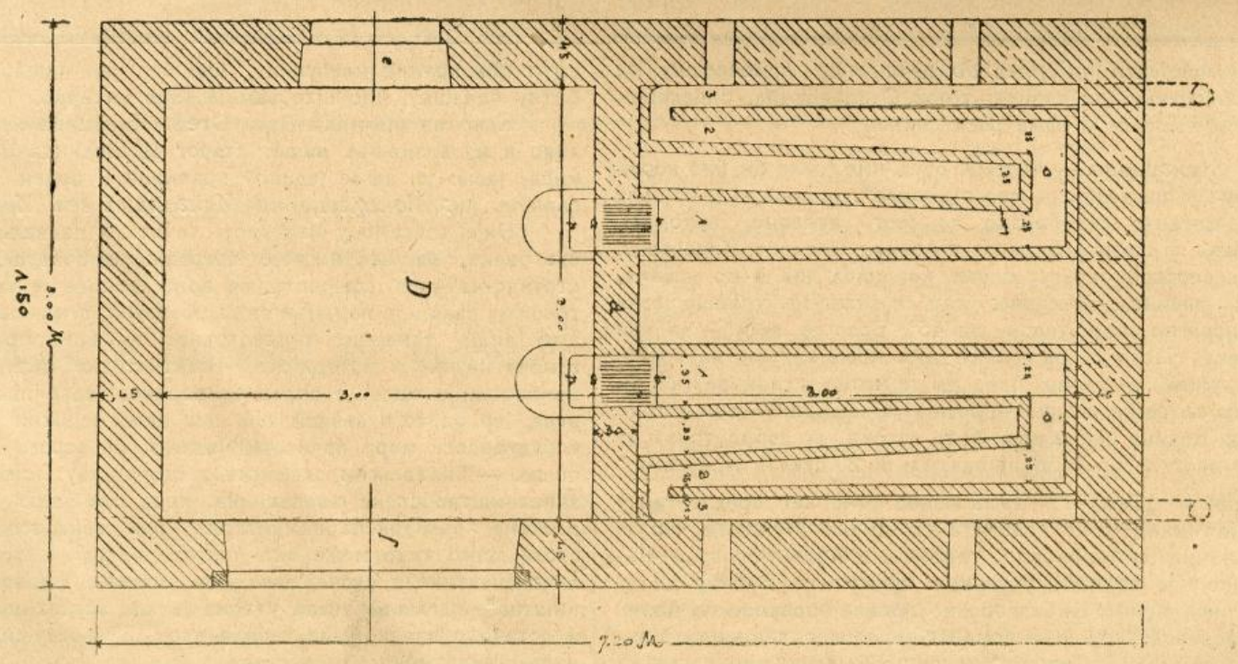

Слика 2. Темељни нацрт преудешене босанске пушнице.

сока. Исто тако важна, као што ова побољшица, је употреба двојих љеса при сушењу: без њих нема ни говора о добром сушењу. На пушници, где се суши са двојим или више љеса него што их од једном може у собицу стати, може се и рад знатно повисити, па чак и подвозручити.

Више оваквих пушница, завршава г. Хавелка, има већ у Аустроугарској монархији, на којима се ради са најбољим успехом, а у најновије вријеме почели су се у Немачкој за њу распитивати.

Да ли је г. Хавелка успео да преправи домаћу сушницу у оном смислу, у коме мало час поменусмо не знамо; то би се тек на пракси имало доказати.

По једном допису који је изашао у истом броју *Босанско Херцеговачког Тежака*, један произвођач сувих шљива веома се хвали том преправљеном босанском сушницом.

„За ове фуруне (на преправљеној босанској сушници) вели тај произвођач, не треба воловске ни коњске снаге да вуку дрва. За 4 фуруне, које суше у 23 сахата по 160 ока шљива доста је један човек, који у врећи може лахко наније ти грања, трijешња, пањића и по које дрво окресати што је доста за пушницу, јер знам из искуства да ока дрвета може осушити оку шљива. Ове фуруне су заиста благодет, те велим да је за нас био сретан час, када сте дошли на замисао да поправите наше старе босанске фуруне. Ове поправљене фуруне имају много добрих страна као: 1. мало троше дрва, 2. могу се смјестити у нашим старим пушницама, 3, нијесу скупе, 4. може их свако направити и то лакше него наше

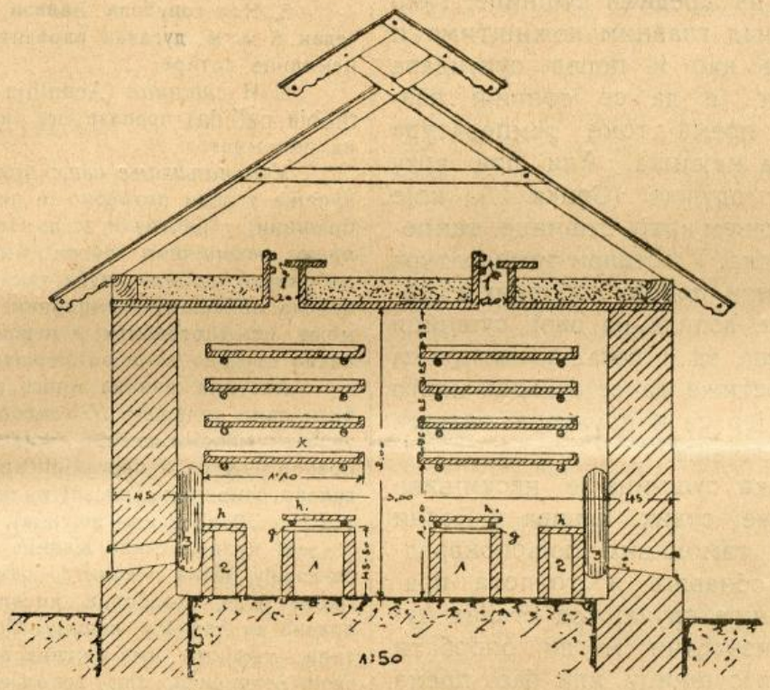

Слика 3. Попријечни пресјек преудешене босанске пушнице.

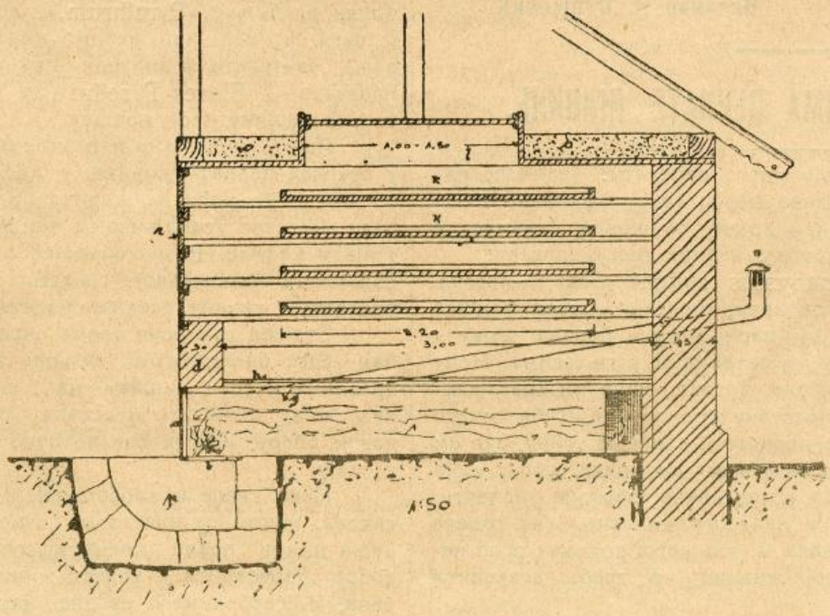

Слика 4. Уздужни пресјек кроз собицу преудешене босанске пушнице.

старе, 5. може се лахко одозгор отворити очистити и газом лијепо облепити., 6. излази као и стара пећ за 24 сахата, али боље држи ватру и 7. што је најглавније не треба се ватре бојати."

Свакако да се овом преправљеном сушницом добијају бољи резултат него ли са старом домаћом пушницом, то се по самом плану бар с теориског гледишта, може судити. Да би ваздух био у целој сушници на истој температури оба ложишта се продужавају по целом поду сушилишта како би се и топлота свуда подједнако од пода распростирала. Ипак, чини нам се да је топлота над главним ложиштиима А А сл. 3 много јачи него ли над одводним каналима 2 и 3. Боље би било да се та главна ложишта налазе са стране сушнице, тамо поред одушака. Спољни ваздух који улази кроз побочне одушке расхлађивао би та главна ложишта а оба сулундара би била на средини сушнице. Тако би онда топлота била и над главним ложиштима и над спроводним каналима као и поред сулундара свуда подједнака. Истина је да се топлији ваздух пење у вис и да је према томе температура ваздуха при врху сушница највиша. Али при врху сушнице налазе се и две одушке (Слика 1.), које доприносе да и тамо, на горњем крају сушнице, температура не буде сувише висока. У осталом температура се може врло лепо подесити помоћу побочних и горњих одушака. Још нам се допада на овој сушници и то што у њој нема више од 8 леса, по четири са сваке стране. Тиме се постиже да се сушење много правилније и брже врши јер се и кружење ваздуха у сушници много лакше обавља.

Преправљена босанска сушница је несумњиво једна добит за произвођаче сувих шљива у Босни јер се у њој по речима тамошњих пољопривредника и ваздух боље обнавља и топлота правилније распоређује што није случај код старих пушница. И наши би произвођачи могли опробати ову преправљену босанску сушницу или бар према њој преправити своје старе пушнице, не би ли онда добили, у погледу сушења шљива, боље резултате него ли са онаким старим пушницама какве сада имају.

Велимир Н. Стојковић

О НЕКИМ ПАРАЗИТИМА ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ.

Пернатој живини досађују много паразити. Једни се населе у перју и живе од одпадака перја, те су прилично невини. Други опет живе на кожи и хране се крвљу живине. У том погледу играју, између других, велику улогу следећи:

1. *Тичији прегаљ* (Dermanyssus avium). Овај је прегаљ жућкасто-бео, а кад се насише крви, постане црвен и може се добрим оком видети. Има 4 пари ногу и борави дању у пукотинама стајских дуварова, у летвама и у гњездима. Ноћу пак прелази на кокоши, голубове, пловке, сише им крв и силно их узнемирује. Кокошке престану носити јаја, губе много крви, ослабе, перје им почне испадати, а најзад угину, ако им се не укаже помоћ. Нарочито осетљива су млада грла, која липсавају једно за другим као услед какве заразне болести.

Тичији прегаљ прелази и на друге животиње (на говече коња, пса и мачку) и на човека и изазивље код њих врло непријатан свраб. Зато пернатој живини не треба дозволити улазак у сточне стаје.

2. *Јесењи прегаљ* (Leptus autumnalis) живи у пољу и на жбуњу. Његово тело је овално и има 6 пари ногу. На кокоши прелази лети и с јесени, уврти се у кожу при дну перја производи црвене пегице, бубуљице и гнојанице, и тако јак свраб, да живина добије епилептичне наступе. Млада грла (пилићи) вриште, млате крилима и угину обично већ за неколико дана. И овај паразит прелази на друге животиње, на говече, коња и пса.

3. (Syringrophilus bipectinatus) паразитише у бардљицама кокошију и голубова. Перје губи услед тога свој сјај, савија се и испада. Митарење бива код такве живине нередовно. У шупљинама бардљица налази се прљаво-жућкасти прашак, у коме има много ових паразита, који се под микроскопом могу видети

4. *Мољци* (Mallophaga) код пернате живине одговарају мољцима код сисаваца. Они се хране искључиво од перја и перута, а могу да се уврте и у кожу. Код пернате живине има више врста ових малофога Код кокоши налазн се: Goniocotes hologaster; код пловака: Docophorus icterodes: код гусака: Docophorus adustus код ћурака: Goniodes stylifer.) Животиње јако оршаве, кад се ови паразити на њима намноже.

5. Код голубова налази се прегаљ „Argas marginatus. један 6 м. м. дугачак паразит, који нарочито младе голубове немилице сатире.

6. И *стенице* (Acanthia lectularia,) као и *ваши* (Ornithobia pallida) прелазе на кокоши и нашкоде живини кад их има много.

Утамањивање ових паразита. Још више него човеку купање у води потребно је пернатој живини купање у песку, прашини, у пепелу и т. д. На овај се начин живина курталише механичним путем многих паразита. Зато се треба побринути, да има свуда таквих купатила. Песку ваља додати пепела помешаног сумпорнам цветом. У место сумпорног цвета може се употребити и персијски прашак за инсекте, или ситно стуцано семе од першуна.

Ако има живина много паразита, онда се не могу истребити само купањем. У томе случају ваља поменуте прашкове удувати живини између перја и на кожу. Сем ових прашкова препоручују се и перувијански балсам и стиракс (у 20 — 30 делова спирита); даље зејтин од онајза и рузмарина (разблажен у 20 - 50 воде или зејтина). Њима се намаже перје и кожа.

И купање такве живине у топлој води има успеха. Води се додају разна лековита средства: бацилол 2 грама на 100 грама воде. Карболна киселина није за препоруку, јер је опасна за пернату живину. Особито се препоручују она купатила, у којима има зејтина од рузмарина. Овај зејтин је до душе врло скуп, али довољне су мало количине. На 6 — 10 литара воде долази једна кашика овог зејтина. Дотично грло држи се 5 — 15 секунада у овом купатилу и затим се затвори неко време у топлом, сувом простору, где нема промаје.

Гнезда се поспу стуцаним семеном од першуна или персијским прашком за инсекте. Прашак за инсекте, који се приви од биљке »Pyrethrum,«, дејствује пак само онда, кад је свеж и чист. Ако желимо имати поуздано чист прашак, то ваља захтевати у апотеци или у дрогерији прашак против инсеката — Flores Pyrethri. За 1 кокош довољно је 5 грама, т. ј. 2 кашике овог прашка.

Пошто побројани паразити обично ван животињског тела, у стајама пернате живине, у кафезима и т. д. бораве, а неки од њих само ноћу на живину прелазе, то је потребно, да се ради њиховог утамањивања темељно очисте и дезинфикују и стаје и кафези. Разна средства стоје нам за тај циљ на расположењу. Али ма које средство употребљавали, увек ваља претходно живину иселити из стаја.

Стајске дуварове треба окречити кречним млеком. Да би пак успех био потпуно сигуран ваља кречном млеку додати креолина и то 1 кашику на 1 литар кречног млека. Тако исто ваља окречити и седала, пошто се предходно врућом водом оперу. Кад је све потпуно суво, пусти се живина опет у стају.

Неки хвале и карболинеј, с којим се сви дрвени стајски делови, пошто се претходно очисте, премажу. Разуме се, да ваља имати прави Авенаријусов карболинеј. Стаја се мора добро проветрити и улазак живини дозволити тек после 8 дана. И Карболинеју сродне материје као катран и сирова

карболна киселина могу се употребити за десинфекцију дрвених стајских делова. И овом случају ваља предмете претходно опрати и очистити и најзад стају издашно проветрити. Седала и патос попрскају се једном смесом, која се састоји из једнаких делова вруће воде и катрана, или вруће воде и карболне киселине.

За дезинфекцију стаја употребљава се и кречни прашак. Две прегршти овог прашка баце се према тавану празне стаје тако, да се стаја напуни пустим, белин облаком. Ситан прашак задржи се на дуваровима, продре и у пукотине и уништи паразите. Ово расипање кречног прашка ваља извршити 3 пута у 3 дана. При овом начину утамањивања инсеката везује креч и задржава амонијак у ритканьини. Такво ђубре има онда и већу вредност. Даље, ваздух бива чистији, пошто загушљиви амонијак не испарава

Уобичајено је и прекађивање стаја хлорним гасовима и гасовима од сумпорне киселине. Довољно је да гасови 12 часова утичу на паразите. Исто толико време потребно је затим и за проветравање стаја.

Р.

ГЛАСНИК.

Нов члан добротвор. Г. Никола Кнежевић трговац из Краљева изволео је уписати се за члана добротвора Жичке Пољопривредне Подружине и улог у 100 динара поножити подружинској благајни, и тиме је материјално помоћи у извршењу њених радова око унапређења привреде у њеној околини. Хвала му. Желети је, да овом примеру следују и остали имућни људи из там. околине, и тиме даду Подружини могућности да свој рад лакше и брже остварује.

—

Окружна пољопривредна изложба. Окружни одбор београдског округа приређује 7 и 8. септембра тек године, у срескоме месту Умци, пољопривредну изложбу из свих привредних грана за срезове посавски и кобубарски београд округа, а крупне стоке — говеди и коња — из целог београдског округа. Награде у новци, пољопривредним справама, разним привредним алатима и семену — износе прего 4000. динара. Обраћа се пажња привредницима и одгајивачима из београдског округа да узму учешћа на овој изложби.

—

У очи педесетогодишњице славонског господарског друштва у Осијеку. 29 маја ов. год. држало је ово друштво свој 49 ти годишњи збор, на коме је присуствовало 250 учесника, међу којима су заступљени изасланици земаљске владе, жупанијских области у Осијеку и у Вуковару, поглаварства слобод и кр. града Осијека, Хрватско-славонског господарског друштва у Загребу, господарског друштва у Гор. Аустрији, галицијског у Лавову, шумарског друштве у Загребу, трговачко-обртничке коморе за Славонију, конгрес хрватских и српских пчелара у краљевини Хрватској и Славонији, пчеларских друштава у Вуковару и Осијеку и изасланици 29 друштвених подружина. Завршни рачун био је овакав:

	Прииање	Давање	Остатак
а) текући рачун	30.042·10	28.982·05	1.060·05
б) утемељачка главница	24.156·34	—	24.156·34
в) пензиони фонд друштвених чиновника	12.439·24	—	12.439·24
г) Заклада на путовања	365·84	—	369·84

Цела друштвена имовина концем прошле године износи 125.848·72 круне.

Новчани обрт у комисионом и пролазном пословању био је:

	примање	давање
а) комисионално	72.645·20	67.534·81
б) пролазно	19.453·25	19.247·90

Основа прорачуна за 1908 усвојена збором ова је:

	примање	давање
а) текући рачун	28.598 59	27.848·59
б) утемељачка главница	30.196·34	—
в) пензиони фонд	13 719·24	—
г) путна заклада	380·84	—

—

Због оскудице сточне хране у Хрватској и Славонији. — земаљска влада предузела је неке мере. Тако штампана је у 65.000 примера упут за пољопривреднике којим би средствима могли — ако би настало повољно време за сејање— накнадити мањак сточне хране. У том упуту побројани су сви они пићни усеви и начин њиховог гајења којима би се тај мањак још надокнадити могао. И за нас је лањске године „Тажак" цредлагао ту меру. Затим је земаљска влада порадила, да се за пренос сточне хране на жељезницама учине што повољније тарифске олакшице с једног краја земље на други. Да се допусти напасање стоке, у шумама државним и општинским Да се омогући боља продаја стоке, објављивањем у оним крајевима монархије у којима је сточна храна добро родила, те да се из тих крајева примаме купци стоке. Да би се добра запатна грла очувала, да их сопственици не морају отуђивати, да се у најбољим сточарским крајевима у јулу и августу приреди награђивање добре запатне стоке, тако да награђени сопственик неће смети награђену стоку продати, сем ако буде вратио двоструки износ награде. Да би се спречила несолидна трговина и шпекулација са сточном храном, од оних који одмах хоће да похитају, па да се користе сваком народном невољом, земаљска влада гледаће да осигура извесну резерву сена којом ће моћи сузбијати лихварење и претерано повећавање цена сену. Да би пољопривреда друштва могла набавити и на стовариште држати како семена пићних усева, тако и сецкалице, па и резервну крму и сточну храну, то ће земаљска влада на образложену представку друштва додељивати посебне накнаде из којих ће друштво моћи исплаћивати капаре. транспортне и остале режијске трошкове таквих набавака, а да то не мора падати на терет пољопривредника који поруџбине чине.

—

Тринаести конгрес Српских Земљорадничких Задруга (свршетак)

10 О одвајању трепељке од грожђа при прављењу црнога вина, од Г. Вел. Стојковића, писара Министарс. Народне Привреде.

11. О прављењу јабуковаче и крушковаче од г. Филипа Поповића, учитеља из Ноћаја

12. Какво је наше млекарство а какво би требало да је, од г Лудвик Тејкала, учитеља за млекарство.

13. За што се чине позајмице у Земљорадничкој Задрузи, од г. Лазара Тодоровића, главнога надзорника Главнога Савеза.

14. Ко треба да врши набавку намирница у Набављачким Задругама и одакле, од г. Миливоја Никслића, старешине одељења Земаљскога Савеза

15. О роковима отплате код Задруга и Савеза, од г. Радивоја Радивојевића, старешине књиговодства у Земаљскоме Савезу.

16. Чему служи резервни фонд у Земљорадникој Задрузи, од г. Жив. Р. Живковића, надзорника Главнога Савеза.

17. Како се може најлакше уредити заједничка продаја земљорадничких производа, од г. Вој. Т. Катунца, надзорника Главнога Савеза.

В. — Посебни део (расправе и предавања):

18. О земљи моравске долине са физичкога, хемијскога и бактериолошкога гледишта, и о начину њенога снажења, од проф. Г. Д-р. Јулијуса Стокласа, из Прага.

19. Зимске земљорадничке школе, од Г. Милутина Савића, начелника Министарства Народне Привреде у пензији.

20. Јектика — туберкулоза, од Г. Д р Добр. Гер, Поповића, лекара из Свилајнца.

III Часови рада:

Четвртак, 28 август, у 8 часова пре подне — отварање конгреса.

Четвртак, 28 август, у 9 часова пре подне — помен умрлим задругарима.

Четвртак, 28 август, у 10 часова пре подне — расправе и предавања.

Четвртак, 28 август, у 2 часа по подне — скупштина Земаљскога Савеза.

Четвртак, 28 август, у 3 часа по подне — задругарска саветовања.

Петак, 29 август, у 8 часова пре подне — расправе и предавања.

Петак, 29 август, у 2 часа по подне — скупштина Главнвга Савеза.

Петак, 29 август; у 3 часа по подне — задругарска саветовања.

Петак, 29 август, у 8 часова по подне — заједничка вечера.

Субота, 30 август, у 8 часова пре подне — задругарска саветовања.

Субота, 30 август, у 2 часа по подне — излет у село Бању, где је Виноградарска Задруга.

IV Пословник конгреса

Члан 1. Тринаести конгрес српских земљорадничких задруга држаће се у Аранђеловцу 28, 29 и 30 августа 1908 године.

Члан 2. Конгрес састављају сви чланови Главнога Савнза: земаљски и окружни савези. земљорадничке задруге, почасни и дописни чланови.

Земаљски, окружне савезне и земљорадничке задруге представљају на конгресу њихови пуномоћници, који морају бити њихови задругари. Један пуномоћник не може представљати на когресу вишд од једнога савеза или једне задруге.

Члан 3. Послове конгреса руководи управа конгреса која је састављена из председника, чланова и секретара Главнога Савеза Српских Земљорадничких Задруга.

Члан 4. Управа конгреса руководи дебатама, одређује дневни ред за сваки дан понаособ, одређује састанке и може по потреби изменити часо'е рада и дневни ред конгреса.

Члан 5. На конгресу се не сме говорити о политици, као ни о питањима, која нису на дневном реду.

Члин 6. Само чланови Главнога Савеза (члан 2 овога пословника) могу суделовати у већању и решавању о питањима из „Општега дела“ и „Задругарских Саветовања“.

Напротив, кад се већа о питањима из „Посебнога дела“, у већању могу суделовати сви учесници на конгресу — дакле и нечланови Главнога Савеза. Али право одлуке (гласа) и о тим питањима припада само члановима Главнога Савеза.

Члан 7. Један савез или једна задруга може поспати на конгрес колико хоће задругара својих, али се за пуномоћника његова сматра само онај задругар, коме он да писмено овлашћење да га на конгресу представља, и само тај има право да у име савеза или задруге гласа. (Пуномоћници ће своја овлашћења предати једном секретару конгреса, који буде за то одређен. И од њега ће добити карту, којом се гласа — гласачку карту).

Сваки савез или задруга има право само на један глас на ковгресу. То право употребљава пуномоћник, и то лично.

Тако исто сваки почасни и дописни члан Главнога Савеза има само један глас на конгресу, који мора употребити личио. Ако је почасни или дописни члан у исто време пуномоћник кога савеза или задруге, онда он не може имати гласа и као пуномоћник, већ има само један глас.

Ну кад се решава о разрешници, коју треба дати неком члану, онда члан кога се то тиче не може суделовати у доношењу те одлуке. нити сме гласати. То важи и за одлуке, које се односе на молбе или жалбе појединих чланова.

Чл. 8. Како ће се о којем предлогу гласати, решиће управа конгреса.

V Упуства за чланове конгреса.

А. Чланови конгреса. Свако лица, које има карту за конгрес, сматра се за члана конгреса. Карта за конгрес, даје право на све седнице конгреса, а осим тога служи и као уверење на железницама и лађама. С тога сваки члан конгреса мора дати своју карту за конгрес да се жигоше на конгресу, за знак да је био на конгресу.

Б. Железнице и лађе. Ко год има карту за конгрес плаћа на железницама подвоз $^1/_1$, а на лађама српскога, аустријскога и мађарскога друштва у $^1/_2$ цене, и то како за одлазак тако и за повратак.

Ова повластица важи: на железницама за обичне путничке и мешовите возове и то за одлазак од 25 до 28. а за повратак од 30 августа до 2 септембра ог. закључно; тако исто и на лађама.

Према томе, чланови конгреса, који покажу своју карту за конгрес, добиће на благајницама железничких станица половину билете, а на благајницама бродарских станица (агенција) целу билету, које хоће класе, ко ја ће им важити и за повратак.

В. Гостионице и станови. Да би се свима члановима конгреса за времена нашао стан за преноћиште, треба сваки да се обрати главноме секретару конгреса, г. Петру Поповићу, учитељу у Аранђеловцу, најдаље до 20 августа. Задруге могу то учинити од једанпут за све своје задругаре.

Г. Храна. Цена је храни одређена и утврђена; сваки гостионичар имаће ценовник на хартији или зиду; месна власт издала је потребну наредбу, да се сваки гостионичар придржава строго утврђенога ценовника.

Д. Заједничка вечера биће 29 августа у 8 часова у вече и сваки члан конгреса, који жели да суделује на заједничкој вечери, треба да се пријави главноме секретару конгреса, Г. Петру Поповићу, најдаље до 28 августа ог. пред вече, коме се полаже и дотична цена за вечеру (2 динара).

Семе луцерке, мљаве (Vicia villosa) и зимске граорице, слачице, репе угарњаче, зимског сточног грашка, приспело је за јесењу сетву. Луцерка 1 кг. 2·30 динара.

Српско Пољопривредно Друштво.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит—врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2.50 динара (2.50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 33 броја „Тежака“: *Чланци:* — Добра реч — у добри час. — Преправљена Босанска домаћа пушница. — О неким паразитима пернате живине. — *Гласник* — Подлистак.

Штампарија Владе Стевановића и Друга Космајска ул. 21

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ

Српском Пољопривредном Друштву

У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

за годину 6 дин. на пола године 3 дин. Чланови помагачи, чланови свих друштвени подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на год. 8 фран. или 4 фор. аустр. вр. но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе, и манастири добијају лист за 6 франака, или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво Власник
Председник **Вучко С Богдановић**

Одговорни Уредник
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 34. НЕДЕЉА 24. АВГУСТА 1908. ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX.

ВОЋАРИ, ОКОПАВАЈТЕ ВОЋКЕ!

Кад нам воћке с пролећа прецветају и ми се уверимо, да су и поред препуног цвета врло мало плодом заметнуле, ми тражимо тој јаловости разне узроке. Истина, да су тој јаловости више пута криви код неких воћака и хладни северни или североисточни, а код неких опет југо западни ветрови за време цватње, али је у највише случајева узрок тој јаловости слаба земља, недостатак потребне хране. Кад једне године воћка прероди, истроши се под њом земља, као и под сваким другим биљем. Воћка ће и следећег пролећа опет цветати, али ће цветови бити неоплођени, или ће заметнути плодови отпасти. Дивља крушка и јабука у шуми, мало кад да не рађа обилато, јер им се храна с две стране прибавља: сопствен плод опадне на земљу и ту сатруне, дакле, што је хране за образовање плода из земље одузето, то јој се отпаднутим истим плодом и враћа. С друге стране ђубри се земља око воћке и отпаднутим лишћем, које даје „црницу". Али ми питомој воћки одузимамо плодове и зато треба то да јој накнадимо додавањем ђубрета.

Сад, месеца августа и септембра, било би најподесније време, да заливамо разблаженом осоком (стајском мокраћом) бар оне воћке, које су нам по роду најмилије, јер се сад замећу и развијају они пупољци, она окца, која ће идуће године родити. С пролећа, или доцније с јесени, већ је за ову годину доцкан ђубрити.

„Мени је — вели наши пољопривредници — потребније ђубре за кукуруз идр., него за воћке". Оно, кад се добро размислимо — тако и јесте, али ни воћке не треба оставити не пођубрене, ако и не онако нађубрене као њиве, опет их зато треба подхрањивати бар довољним и брижљивим обрађивањем земљишта око њих, где нарочито разумемо *окопавање*.

То је опште позната ствар, да се окопавањем и ситњењем земље храна у земљи множи, јер у свакој земљи има и минералне хране, која је воћкама такође потребна као и сваком другом биљу, али је та минерална храна у земљи још нерастворена, нерастопљена, т ј у таковом стању, у ком ју жиле усисати не могу. Али ваздух, топлота и влага, са осталим чињеницама у ваздуху, главни су растварачи нерастворене хране у земљи, па зато треба тим чињеницима олакшати приступ у земљу, да учине своје. То се чини окопавањем и ситњењем земље. А колико-ли ћемо наћи наших домаћина, који своје воћке окопавају? Има воћака које су и остариле, а нису још ни једанпут окопане, и онда како се од њих може и захтевати да обилато роде, па ако баш и роде, не могу никад родити онако крупне плодове као кад би биле редовно окопаване. Густа трава закрилила земљу, а под травом још порастила и маховина, па како ће ту да продиру оне благотворне чињенице у земљу? И онда није никакво чудо, да се маховина са земље попне и на воћку, па се рашири и по стаблу и по гранама. Овако напуштеној воћки могао би човек помоћи само чешћим окопавањем. Ово окопавање у толико је потребније, у колико је земља чврша, тежа.

Добар и мислен воћар, бар ће два пута преко године своје воћке окопати, и то сад с јесени и раније с пролећа. При том окопавању треба траву пажљиво из корена повадити и у страну је избацити, а маховину — где би је било — са стабла и грања састругати. А кад би овако окопану воћку још и нађубрили (најбоље разблаженом осоком — мокраћом), видили би одмах идуће године велики успех оваког окопавања и ђубрења.

Како окопавање и на друга наша културна биља благодетно упливише, видимо и уверавамо се и код кромпира, кукуруза, репе и др.

Ко, дакле, хоће, да му воћке обилато и крупним плодовима роде, он их не сме остављати без неге, па ако их баш не може увек пођубрити, он нека их бар сваке јесени и сваког пролећа добро окопава, па ће опет бити успеха.

Плодови окопане воћке раније и сазревају.

Д р Радић

ОСКУДИЦА У СТОЧНОЈ ХРАНИ.

Сточарима у Србији прети ове године велика оскудица у сточној храни. Она се у многим местима осећа већ сада. Сена, ове главне сточне хране, добивено је врло мало, чему је поглавито узрок необична суша, што је владала дуже време, а с друге стране и то, што народ не уме или неће да негује ливаде. Земљорадници имаће дакле велику невољу. Они ће бити приморани да се лате продавања стоке, овог најпростијег и по њиховом мишљењу најбољег средства у борби са оскудицом у сточној храни. Продаваће стоку и ако по сразмерно ниској цени. Цене стоци већ су иначе врло слабе, а услед оскудице у сточној храни биће још слабије. У томе погледу неће се изменити ствар ни пријемом и увођењем новог трговинског уговора са Аустро-Угарском, јер је и у Аустро-Угарској оскудица у сточној храни, због чега су већ сада у целој суседној монархији нагло почеле падати цене стоци.

Наш земљораоник имаће дакле горких часова. Буде ли у опште купаца, он ће, до душе, продати стоку, и ако у бесцење, и тиме ће се привремено курталисати беде и невоље. Али, ако буду идуће године приноси ливада обиљнији, ако буде више сточне хране, онда ће стоку опет куповати. Цене биће свакако боље. На овај начин имаће двојаки губитак, а последице биће дугови. Новчаних завода имамо доста, а тако исто и зеленаша. ових изелица нашег пољопривредног сталежа. Новаца биће дакле на расположењу, само је питање, како ће се дугови плаћати. О другим последицама непромишљеног продавања стоке нећу ни говорити. Одакле, ће н. пр. земљорадник узети ђубре за своје поље, ако нема стоке? Јер и наша зиратна земља постала је већ посна и тражи да се ђубри.

Тиме не велим, да не ваља продати слабу стоку, стоку од мање вредности. Али, добру стоку морамо задржати, јер она је темељ земљорадничком животу и благостању. Да, лепо је речено, да треба добру стоку задржати и сачувати. Али, како? Стока не сме трпети глад, ако желимо да је не упропастимо. Наша је дакле задаћа, да нађемо начина, како би је могли сачувати, и ако не у угојеном, то ипак у добром и здравом стању све док не буде нове паше и нове хране у изабиљу. Министарство народне привреде забранило је извоз сена, држава може смањити порезу и т. д.: али све су то незнатне олакшице. Прави је спас, како увек и свуда тако и у овом случају, у помагању самом себи.

Пре свега ваља бити чуваран до крајности и не треба расипати храну, као што се несвесно ради уобичајеним начином полагања хране стоци. Готово свуда можемо видети, како стока при дугачко-стабљикастој храни поједе само цвет и лишће, стабљике пак оставља: или како стабљикасту храну растура и баца под ноге. Ово расипање хране међутим избегли би, кад би зелену пиљу сецкали и правили 1½ см. дугачку или још крађу сечку. Такву храну стока не би могла тако лако растурати. У опште значи расипати храну, кад се стока лети, нарочито у сушним годинама, храни искључиво само зеленом пиљом. Зелена храна садржи врло много азотних материја, више но што их могу животиње употребити. Кад се дакле стока храни само зеленом храном, то одлази из тела са балегом много азотних материја неискоришћених. Зар се не би постигао исти циљ, кад би са сечком од зелене пиље мешали сечку од сламе? Стока радо једе такву сечку, а при томе уштеди се четвртина зелене хране, од које лако начинимо пиљу или отаву за зиму.

Али, овде није главна ствар зелена храна. Када наступи права оскудица, онда о зеленој храни нема ни говора. Зато је потребно знати, како и чиме се могу заменити сено и отава. Ако немамо сена, да би зими с њиме могли исхранити стоку, онда морамо прибећи храњењу сламом. А кад је и у слами оскудица, ваља бити чуваран и у погледу употребе сламе. У таквом случају не треба употребити за простирање стоци сламу, већ шумско лишће. На овај начин лако уштедимо приличну количину сламе за исхуану стоке. Много сламе, разуме се, није од користи ниједној стоци. Слама је врло мало хранљива и тешко сварљива. Говедима требе целих 5 дана па да је подпуно сваре и искористе. Свакој крави и сваком одраслом говечету потребна је посведневно врло велика количина хране. Толико сламе пак ниједно говече и ниједан коњ не би довољно појео. Зато ваља сламу тако приуготовити, да се стоци ослади и да је може више појести и лакше сварити.

Има више начина приуготовљавања сламе за исхрану стоке. Основно је међутим правило, да треба сламу само у виду сечке полагати стоци. Али, то још није довољно. Сецкањем губи слама у неколико свој укус, пошто стока не може пробирати укусније делове као што то лако чини при дугачкој слами. Поред сецкања ваља дакле учинити још нешто. Сечку, плеву и сличну храну треба дан пре полагања стоци полити врућом водом. Ово производи у слами, односно у плеви неку врсту врења, што даје храни пријатан мирис и укус. Затим се полаже стоци један део суве и један део попарене сечке. Тиме постигнемо, да стока још један пут толико хране поједе као обично. Поливање сечке од сламе сланом, хладном водом накнади у неколико попаривање. Таква сечка постане укуснија и нешто мекша. Или, сечка се накваси водом и помеша с мекињама, јармом кукурузном или пшеницом. Ова

смеса остави се пола дана или цео дан да лежи. Укуснији делови њени (мекиње и јарма) лако се укиселе, што чини, да такву храну стока радије једе. Дакле, тиме приморамо стоку, да више сламе, на овај начин приуготовљене, поједе,

У близини пивара могу се набавити и употребити за храњење стоке и јечмене клице и пивска дрождина. Тако исто се могу из фабрике шећера набавити остаци од фабрикације шећера, који су такође добра сточна храна.

Према томе, ми имамо више средстава да варамо стоку, дајући јој другу храну у место сена, у којем ове године оскудевамо. У нужди морамо употребити свако средство. Али, слама је слама. Ако стока једе сламу место сена, онда јој треба каткад дати и какав зачин, т. ј. оних хранљивих материја, које садржи сено. Ове су пак материје пре свега креч, фосфорна киселина и азот, а налазе се у довољној количини у пасуљу, у грахорици, у кукурузној, пшеничној и јечменој јарми Пасуљ се даје у прекрупи. Особито теладима, стеоним кравама и музарама ваља давати фосфорно—киселог креча, кад добију мање сена.

Разуме се да је главна ствар, да тачно прорачунамо, колико имамо хране, те да би је могли правилно расподелити. Разумна подела, ред и штедња као и употреба наведених средстава за исхрану стоке помоћи ће нам, да ћемо лакше издржати кризу, која нам прети услед оскудице у сену.

Р.

ОЗИМИ ОВАС.

За привредника је заиста овај овас од врло великог значаја, јер, не само што раније доспева од нашег обичног пролетњег овса, него је и много роднији, јер се јаче бокори, а и зрно му је много теже од обичног пролетњег овса, од кога се још и у томе разликује, што има збијенији клас, јер му класни огранци не падају у страну као код обичног овса, него расту више усправно.

Казао сам, да му је зрно много теже од зрна обичног овса, јер 1000 сувих зрна теже 50—54 грама. Боја је, као и у обичног овса, жута, али није тако осетљива, па с тога и не поцрни услед влаге тако лако као зрно обичног овса, те је на оку увек лепо и за трговину погодније. Но ако би поцрнило, знак је, да је дуже времена покошено у сноповима на трајној киши лежало; зато га треба што пре у стогове (камаре) сложити, па што пре и овршити. Обичан овас губи од своје унутарње вредности кад много поцрни, док озими овас не губи ништа, јер му кошуљица, као што је напоменуто, није тако осетљива.

По хемијском свом саставу, зрно озимог овса има у себи, међу осталим састојцима:

12,5% беланчевине
6,5% масти
61,0% безазотних састојака, из чега се види, како је зрно озимог овса пуно хране и да у себи има више безазотних делова од зрна обичног овса.

Слика 50.

За један хектар треба, кад се омашке („на сачму“) сеје 110—180 килограма семена, а кад се сеје машином на врсте, онда треба 90—120 килограма, а сеје се у другој половини месеца септембра или најдаље првих дана месеца октобра. Принос у зрну може бити, у добрим приликама до 4000 килограма по хектару, а сламе може дати до 4500 килограма; разуме се, да множина приноса

може бити и много мања, ако су прилике неповољне, али је у сваком случају издашнији од пролетњег овса.

У Србији се — у колико је мени познато — сеје на имању „Јованићево“ код Београда.

Д-р Радић.

Уништавање јаја лептира Ocneria dispar да се воћке од његових гусеница сачувају у идућој години.

Према извештајима држ. економа гусенице тог лептира није ове године никако било само у окр. ужичком, и у срезовима пољаничком и масуричком. У незнатном броју она се појавила у окр. пиротском, чачанском без среза трнавског, у срезу рађевском, јадранском, азбуковачком, поречком, јасеничком (окр. крагујевачки), гружанском, љубићском, таковском, трстеничком, лесковачком, власотиначком, јабланичком, пчињском, и у појединим општинама окр. нишког, среза посавског, колубарског и рамског. У свима осталима окрузима, сем топличког одакле још није стигао извештај, односно срезовима, гусеница се појавила у великој размери, по правилу прво на дрвећу у шумама, забранима и поред путова, па је одатле у другој половини маја, пошто их је оголитила, прешла у шљиваре и воћњаке, те је лишће и са њих обрстила. Од дрвећа у шуми највише је оштетила цер, раст, граб и букву, па клен, липу, поред путова тополу и врбу, а у Кошутњаку и топчидерском воћном расаднику није поштедела ни бели бор, аришевину и брезу. Од воћака највише су страдале шљиве и јабуке, затим трешње, вишње. кајсије, дуње и крушке.

Због тако велике појаве гусеница наступила је оскудица у храни за њих. Многе су од глади угинуле и не доспевши до савијања у луткицу, па је отуда и излетање лептирова у јуну и јулу било у знатно мањој размери према појави гусеница. Али су ипак гнезда с јајима, налик на труд гљиву, од изведених лептирова у толиком броју остављена по деблу и гранама воћака и дрвећа, по цбуњу, тарабама, колју, па чак и по крововима зграда, да воћкама од гусеница прети опасност и идуће године, ако се одатле на време не уклоне, јер само у једном гнезду има на 300—500 јаја.

Гнезда с јајима треба уклонити не само с воћака и оближних предмета, него и с дрвећа у близини шљивара и воћњака, да гусенице одатле, кад им нестане хране, не пређу на воћке. Поскидана гнезда с јајима најсигурније је одмах спалити, што се још може извести у шљиварима и воћњацима, ако их је у мањем броју. Али с дрвећа, нарочито оног с испуцалом кором, заметно је скидати, а још теже покупити гнезда с јајима јер су трошна. Она се одатле имају до јесени поскидати и растурити по земљи, да покривена отпалим лишћем пропадну од влаге и ладноће преко зиме. Ако се скидање гнезда и растурање јаја из њих не изврши у означено време, него се одложи чак за пролеће, циљ се промаша јер се ускоро из јаја испиле гусенице и одмах се успужају на оближњу воћку или дрво.

За скидање гнезда с јајима подесне су се показале метле од крута прућа, сличне брезовим, а натакнуте према потреби на краће и дуже држаљице. Такве метле може сваки да сагради нпр, од црног трна што расте поред путова. Оштром, као у четке право сасеченом метлом, гнезда се лако шчисте с воћке и дрвета, и у исто време, што је врло важно, јаја се ослобођавају вунасте материје којом су у гнезду слепљена и растурају се по земљи. На тај се начин јаја излажу непосредном утицају влаге и хладноће, и у колико тај утицај дуже траје у толико је сигурније да ће јаја пропасти. Због тога треба одмах приступити чишћењу дрвећа, воћака и оближњих предмета, и гнезда с јајима поскидати одатле што пре.

Н. Ранојевић.

ДА-ЛИ ЈЕ ДИВЉИ КЕСТЕН ЗА НАС КОРИСТАН?

Див. кестен донешен је у наше крајеве још пре 300 дина, па ипак се не сади у тој мери, колико п ој вредности заслужује. И лепо, стасито дрв хладовину, и украсно са свога дивнога цвета и но са привредног гледишта.

Јо , па ће плодови да му сазру и опадну. Чисто жао, што не можеш оне лепе, крупне, месна лодове на нешто да употребиш. У њима, истина, има много више шкроба него у плодовима питомог кестена, али плодове дивљег кестена не могу да једу ни људи, па ни домаћа стока, због премноге горчине, која се у оном шкробу налази. Али би се ови горки кестени могли корисно употребити, кад би се од њих пекао *шпирит*. Колико би се милиона килограма кромпира и жита, од ког се данас пече шпирит, могло уштедити и за људску храну употребити, кад би се у место тога материјала, за пециво шпирита употребио плод дивљега кестена. Али на тај циљ, требало би ово прекрасно дрво у већој мери садити, но што се то данас чини; јер, осим по градовима, слабо ћеш га где још и у ком селу наћи. Напреднији народи саде га и у крај друмова, где путницима дебелу хладовину даје. Па ипак, свуд има толико голих и пустих места, која се не могу за другу, питому воћку употребити, а могла би се лепо и корисно дивљим кестеном засадити. Па треба имати у виду још и то, да нема дрвета, које може тако брзо у огромну круну и густо грање да порасти и да се развије, као што може кестен. Треба имати у виду и то, да дивљи кестен не бира ни земљу, нити тражи особите неге; усади га у мало прекопану земљу, огради га да га стока не преломи, па си учинио све; ако га у по-

четку, док боље не урасти, неколико пута добро залијеш, бићеш са успехом сигурнији.

Кад се горчина из ољуштених кестенова искува, може и стока, нарочито свиње, да се њима хране.

Па и само *дрво* дивљега кестена заслужује пажњу, јер не само да даје добро гориво, него га и дрводеље за разне направе могу да употребе. За грађевинске и столарске цељи препоручује се у толико више, што га ни црви, због превелике горчине (штавине) не кваре. Са тога истога разлога може у резбарству да замени липово дрво. Иверје и струготина кестеновог дрвета, кад се на обичан начин искува, даје исту онако смеђу боју, као што је добијамо од храстових шишарака. У *кори* има 10 до 40% штавине, која се употребљава код израђивања — штављења — сирових животињских кожа. Енглески кожар *Смит*, почео је још 1815. године да штави боље, финије коже само кором дивљега кестена. Не само кора, него и *зелене чахуре* у којима се плодови налазе, у којима много штавине има, могле би се корисно употребити. Хемичар *Шерер* доказао је, да у тим чахурама има три пута више штавине, него у храстовој кори; па једно само осредње дрво, кад добро роди, може да да велику количину тих чахура, а камо-ли где има више дрвета. — *Лишће* може да се врло добро употреби за простирку у стајама, а још важније може да се употреби за бојење. Зелено убрано и брзо осушено лишће, даје лепу, дуготрајну боју, која може да се упореди с оном, која се добива од жутога катанца. Влакно од кестеновог лишћа, оне танке жилице, употребљују Французи при фабрикацији хартије, да ова буде чврша.

И сад да пређемо на користи, које можемо непосредно имати од дивљега кестена. У плоду дивљега кестена има 35% шкроба, 17% беланчевине и 13% смоле, поред осталих састојака, који се у њему налазе. Из овога се види, колико хранива има у плоду дивљег кестена. Људи га не могу јести због велике горчине и опорине, и због многе штавине, која се у кестену налази, али су хемичари пронашли, како се и ова горчина може из кестена извадити, да се плод дивљег кестена може за сточну храну употребити. Но како вађење оне горчине захтева нарочиту спрему и средства, која обичан пољопривредник имати не може, с тога ћемо да напоменемо само онај начин, на који би и обичан пољопривредник могао кестенов плод употребити, а за који нису потребне никакове особите спреме. Коњи, овце и свиње, врло радо једу куван кестен, кад се на то поступно привикну, а дивљи кестен је за њих врло здрава храна. Разуме се, да се дивљи кестен поменутој стоци само као *додатак* другој храни придодавати може. Овцама се од тога додатка може обичној храни дати по 500 грама дневно на главу. Додатком дивљега кестена у свакодневну обичну храну, чувамо нашу домаћу стоку од разних болести. Сипљивим коњима много помаже, кад се с овсом или сечком, помеша осушен и у прах стучен, или самлевен дивљи кестен. Говеда се врло лако навикну на кестен, а код крава музара не опажа се ни најмање што на млеку од горчине, или другог неког непријатног задаја; а од свиња, храњених дивљим кестеном, маст је чвршћа а месо сочније. Само живина неће дивљи кестен никако да једе.

На послетку ћемо још напоменути и то, да се од дивљег кестена може да подигне и врло лепе жива ограда, и то на овај начин: Зреле кестене, који сами из чахура испадну, треба оставити да се 3—4 недеље просуше. -После тога времена треба их посејати. Ону дуж, којом желимо да подигнемо живу ограду, треба за један ашов дубоко прекопати, па онда по средини направити 10—12 сантиметара дубоку браздицу и у њу положити, 10—15 сантиметара раздалеко, поједине кестенове, па их ситном земљом покрити. С пролећа ће свако зрно понићи и у тој години порасти ће кестенчићи 50—60 сантиметара високо, а следеће године биће већ 120 до 150 сантиметара високи. Треће године, с пролећа, треба ове младе кестенчиће пре што почну да „терају“ међусобно испрекрштати и једно с другим повезати, да добију свој правац. За кратко време порастиће овако привезани кестенчићи у густу живу ограду, коју, због своје горчине, неће ни једна стока да брсти. Идућих година треба ју само маказама у одмереној висини и ширини одржавати.

Р—ћ.

БЕЛЕШКЕ.

Трешење воћа. — Поред тога, што свуда има црвљивога воћа, има крајева, где су воћњаци прородили и местимично шљиве преманули. Због овога, веома је корисно, да се са сваке воћке отресу плодови: црвљиви, упланули, и натрули.

Трешење треба извршити што пре, па ово после извесног времена понављати. На овај начин из воћњака ће се уклонити све оно хрђаво воће, које се држи на воћкама на штету осталога рода, јер оно само троши храну а не може дозрети, већ ће после извесног времена само отпасти.

Све оно воће што остане после трешења, много ће се боље развијати и напредовати. Ни најмање не треба се бојати, да ће трешењем опадати и здрав род. Ово зато, што се посигурно знаде, да здрави плодови никад не опадају лако.

Отресено воће треба покупити са земље, па га бацити свињама, или га употребити за какву другу сврху.

После сваког трешења, корисно је пустити пернату живину по воћњаку, те да покупи и поједе црвиће који буду попадали са ваћака на земљу или поиспадали из црвљивог и другог покваренога воћа.

П. М. Р.

Кокоши противу гусеница. — Ове је године било гусенице у толикој мери, да су у неким крајевима тако рећи упропастиле воћњаке па и читаве забране, јер у оскудици листа од воћака, оне су на-

падале где су год какво дрво нашле. Сва средства по закону о уништавању штетних животиња и биљака и о заштићавању корисних животиња, нису била довољна, да се воћке спасу од ове штеточине.

Пошто су гусенице појеле све лишће са воћака и другога дрвећа, оне се обично спуштале на земљу, па ишле даље да себи траже храну.

Привредник један, запазио је, да кокоши врло радо купе и једу по земљи размилеле гусенице, па је у смеру одбране свога воћњака, који је био потпуно очишћен од гусеница, купио довољан број пилића и пустио их у свој воћњак, где им је био спремио и заклон за преноћиште. Пилићи се одмах дали на посао, изилазили око воћњака и све гусенице, које се приближивале кроз траву воћњаку хватали и јели као посластицу. Сем овога, пилићи су истаманили по воћњаку и све бубе и црве.

Овим начином, постигнуто је двоје и то прво као најглавније, што је воћњак одбрањен од гусеница и очишћен од буба и црва, и друго, што су кокоши исхрањене без хране.

Ово је врло леп наук, који наши привредници треба да употребе, као врло корисно и сигурно средство противу гусеница.

П. М. Р.

ГЛАСНИК.

Интересовање Краља и престолонаследника за привредне установе. — Његово Величанство Краљ Највиши Заштитник нашега друштва са Његовим Височанством Краљевићем долазио је у расадник среза сокобањског и обишао сва одељења у расаднику распитујући се за све са особитим интересовањем.

—

Нов министар народне привреде. — По оставци г. Пашићевог кабинета, с министром народне привреде г. Костом Стојановићем који је указивао Српском Пољопривредном Друштву велику пажњу и показивао сваку предусретљивост, усрдно прихватајући његове предлоге и својски помажући његове смерове, у кабинету г. Велимировићем, прво је довотирања буџета и трговинског уговора у Народној Скупштини, портфељ министарства народне привреде привремено прихватио као заступник г. Д-р Мих. Поповић министар финансија. При реконструкцији г. Велимировићевог кабинета попуњена су 9 овог мес. сва три привремено заузета министарска портфеља и за министра народне привреде постављен је г. Коста Главинић редован члан Српског Пољопривредног Друштва који је од дана избора свога у чланство друштвено, с великом вољом, вредноћом и разумевањем, као наш изврсан техничар, то као члан управе, то као члан комисије, за коју би био умољен, учествовао у раду овога друштва и био врло активан и на практици појединих грана, па је с великим успехом конструисао и познату своју поправљену сушницу за сушење шљива, био је и врло вредан сарадник „Тежака“ толике године и уопште врло је добро упознат како са стањем и приликама које владају у нашем Друштву, тако и са стањем земаљске производње и привреде.

То нам даје права на наду да ће г. Главинић, и као министар народне привреде и као редован члан овога друштва и као добар познавалац наших привредних прилика, уложити исто онолики мар, труд, добру вољу и активност и на унапређењу пољске привреде и њених појединих грана, као и у потпомагању Српског Пољопривредног Друштва, да на започетој организацији својих окружних, среских и месних Подружина, може порадити с појачаним силама и са већим средствима, уносећи што више напретка у земаљску производњу, у рад и напоре нашег земљорадничког реда, чији је први и најглавнији заступник интереса Српско Пољопривредно Друштво мал не пуних 40 година.

—

Набавка банатске или потијске пшенице за семе. — Окружни одбор округа београдског за овогодишњу буџетску позицију од 4000 динара, намењену набавци семена за раздавање привредницима из тог округа решио је да се за ту суму новаца набави банатска пшеница и разда нашим пољопривредницима у замену за нашу домаћу и у то име обратио се Друштву да ово изврши именовану набавку. Друштво се радо одазвало овом захтеву толико похвалном и одлучио је, да и ако има понуда из земље за исто семе произведено овде у земљи, ову набавку изврши у постојбини речене пшенице, где је боље успела и боље одгајена, пошто се она тек има привикнути и прилагодити на наше прилике и пошто се за њу и земља мора много боље обрадити, а и она сама боље неговати и одгајити, те да се одржи у својим признатим и добрим особинама.

—

Дуван у Морави — Услед дуготрајне суше, која је владала ове године у срезу моравском и алексиначком у доба расађивања дувана, није се могао да расади жељени број струкова дувана, те ће овогодишња берба дувана подбацити према прошлој години у најмању руку са 30%, а то ће бити осетан губитак за произвођаче.

У Морави је произведено и српској Држави предато 1906. год. 371.000. — а у 1907. години 432 000. — килограма дувана у листу. Од прошло-годишње бербе дувана, произвођачи су имали прихода 570.000. — динара. Килограм дувана, плаћен је просечно по 1 30 динара. Према овој цени, одгајивачи дувана у Морави, имаће штете у овој години по овој грани пољске привреде око 200.000 динара.

Због задовољавајуће прошло-годишње цене дувана, ове се године много више пријавило произвођача са знатно већим бројем струкова, али, суша им није дала, да расаде дуван у довољној мери, те ће у место већег прихода од дувана имати штете.

П. М. Р.

—

Земљорадња у Енглеској опада. — У последња два деценија земљорадња је у Енглеској тако нагло опала, да износи досадања штета преко 25 милијуна дин. Око $2^1/_2$ м. акра плодне и раније житом посејане земље сада је необрађено и напуштено. Зато расте у Енглеској увоз жита и брашна. Дан данас износи овај увоз годишње 80 милијуна хектолитара. Пре 40 година било је у Енглеској још 1·2 милијуна земљорадника, пре 18 година само још 800.000, данас пак има их још много мање. Капитал, радна снага и интелигенција видно напуштају земљорадњу и траже себи друге, боље и лакше зараде. Врло је развијено у Енглеској вртарство.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК

VII *седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 22. фебруара 1908. године у Београду.*

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић и чланови Управе: г. г. Аца Живановић, Александар Мијоковић, Милосав Ж. Петровић, Мирко Миљковић, Нинко Јовановић, Стеван Бобић, Светислав Терзић Др. Миливоје Васић, и Велим. Н. Стојковић.

Бележио секретар Д р Ђ. Радић.

50. Чита се „Предлог за Пословник Српског Пољопривредног Друштва," и пошто је члан по члан прочитан и редигован, — решено је, да се изнесе Главном Збору на одобрење.

—

VIII. *седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 29. фебруара 1908 у Београду.*

Били су присутни: председник г. Вучко С. Богдановић, подпредседник г. Аца Живановић, и чланови Управе г. г. Алекса Мијоковић, Мирко Миљковић, Милосав Ж. Петровић Борисав Б. Тодоровић, Д-р Миливоје Васић и Душан Крсмановић.

Бележио секретар Д р Ђ. Радић.

51. Читају се записници V. VI и VII. Седнице. — Примају се.

52. Бира се Ужи Одбор за израду Програма друштвепог рада за ову *1908* годину. — У овај Одбор буду изибрани: Подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Јов. Ф. Вшетечка и Мирко Миљковић.

53 Приступа се избору уредника „Тежака" и уредника „Пољопривредног Календара". — За уредника „Тежака" буде изабран Председник г. Вучко С. Богдановић, а за уредника „Пољопривредног Календара" члан Управе г. Александар Мијковић.

54. Поведе се реч о томе: да-ли и даље да остане у седници од 11 децембра прошле године изабрани Ужи Одбор за набавку свеколиких друштвених потреба — решено: да исти Одбор и даље остане и ради по одобреном Програму и овлашћењу, које је добио од Управног Одбора у седници од 11. јануара о. г.

55 Износи се на решавање Одлука Главног Збора: да се преко господина Министра Народне Привреде тражи од државе зећа годишња помоћ, а у вези с тим, да се од господина Министра тражи и извесна сума новаца, која ће служити као Фонд за набавку справа идр. — Решено: да се господин Министар по тима предметима писмено умоли и да ту представку у име Друштва нарочити изасланици господину Министру преда̂ду, а као изасланици се одређују Председник г, Вучко С. Богдановић, чланови Управе г. г. Јов. Ф. Вшетачки и Борисав Б. Тодоровић, са секретаром г. Д-р. Ђ. Радићем.

56. Ставља се на решавање питање о новчаној помоћи, која ће се ове године дати појединим Окружним Подружинама. — Решено: да се за ову годину изда на име помоћи.

по 1000 динара
Подружинама: крушевачкој и нишкој:

по 800 динара
Подружинама: Ваљевској, пиротској и ужичкој:

по 600 динара
Подружинама: крајинској и тимочкој:

по 500 динара
Подружниама: моравској, подринској и рудкичкој, с тим, да се претходно позову, да известе Друштво: на које циљеве наиме, а према својим програмима, мисле да употребе ову новчану помоћ коју им Друштво даје, а при крају године да поднесу тачан извештај о томе, на што су ту помоћи фактично употребиле?

У овај распоред нису ушле Подружине: крагујевачка, врањска и топличка с тога, што ове Подружине ни на наро чити позив Друштва нису поднеле извештаје о своме раду у прошлој години, ни своје програме рада за 1908. годину, о чему да се известе.

Што ое пак кредита по отвореном рачуну тиче, Подружинама ће се дати кредит до суме одређене им помоћи са тромесечним обрачунавањем, а за веће кредите, обраћаће се нарочитим представкама друштвеној Управи.

57. Износе се на решавање молбе Подружина· нишке, подринске, ваљевске, ужичке, рудничке и моравске, које траже да их Друштво новчано помогне да могу приредити изложбе, које су у својим програмима рада за ову годину предвиделе — С обзиром на то, што и Друштво намерава да приреди у овој години 2—3 специјалне изложбе, а сума на то одређена буџетом незнатна је, — то се на име помоћи за приређивање изложаба одређује:

Подружини подринској *1000* динара
„ рудничкој *1200* „
„ моравској *500* „

под условом, да се одобрене суме помоћи имају употребити искључиво само на награде и то у справама.

Подружинама ваљевској и ужичкој пак, које су и прошле године уз припомоћ друштвену приређивали изложбе, Друштво није у могућности да их и ове године на тај циљ потпомогне, тим мање, што не налази за умесно ни циљу сходно, да се у појединим окрузима, а према нашим приликама, две године узастопце приређују изложбе.

И нишку Подружину Друштво не може потпомоћи у циљу приређивања изложбе.

58 Износи се на решавање молба „Друштва за улепшавање варошице Ражња," да му и Друштво за остварање једне лутрије притече у помоћ. — Решено: да се поменуто Друштво извести, да ће му Српско Пољопривредно Друштво на поменути циљ уступити справе и алатке, које у послатом списку наводи, по цени коштања, а књиге са 30% попуста.

59. Чита се изјава г. Велим. Н. Стојковића, да се не прима избора за члана друштвене Управе. — Прима се к' знању.

—

IX. *седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва држане 11. марта 1908 г. у Београду.*

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић, подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Борисав Тодоровић, Мирко Миљковић, Јов. Ф. Вшетачка, Алекс. Мијоковић, Милосав Ж. Петровић, и Јоца Марковић.

Бележио секретар др. Ђ. Радић

60. Чита се Записник VIII. седнице. — Прима се.

61. Председник извештава Управу, да је са члановима Управе г. г. Борисавом Тодоровићем и Јов. Ф. Вшетечком и секретаром г. Д-р Ђ. Радићем био код госп. Министра Народне Привреде и према одлуци Главнога Збора предао молбу за повишење годишње помоћи и за извесну суму новаца, којом би се могао основати фонд за набавку справа идр., којом је приликом господин Министар изјавио, да радо прими на себе да по молби друштвеној учини онолико, колико год буде могао учинити према буџетској могућности. — Прима се к' повољном знању.

62. Износи се на дискусију »Програм рада друштвеног за ову годину", који је израдио одређени Ужи Одбор. — Израђен програм се у начелу прима и прелази на посебно читање појединих тачака. При читању су поједине тачке од чланова Ужег одбора објашњаване. По свршеном читању решено је: да се за извршења 1. тачке позове Извршни Одбор, који је раније још изабрат, у седницу да начелно о свему реши што је за приређивање „Опште Земаљске Пољопривредне

Изложбе потребно и да се власти, да у том циљу може позвати и друге корпорације и узети за детаљну разраду нарочите референте, чији би се рад могао и хонорисати.

Тач. 2. примљена је без измене.

Тач. 3. да се дода: да поред изложбе грожђа буде и изложба вина, ракије и виноградарских и подрумарских справа. Да се за време тих изложаба приреде и стручна предавања из *Виноградарства. Пчеларства* и *Рибарства.*

Из *Виноградарства* да се третирају теме: о садашњем стању америчких подлога које су код нас употребљаване за обнављање „винограда" и „о циклости вина".

Из *Пчеларства*: „Важност и користи од пчеларства и мере за унапређење истог".

Из *Рибарства*: „Важност и користи од природног и вештачког рибарства и мере за унапређење истог".

За извршење ове тачке Програма изабрат је Ужи Одбор у који су ушли: г г. Д-р Мих. Петровић професор Универзитета, Аца Живановић Подпредседник Друштва и Велимир Н. Стојковић писар Министарства Нар. Привреде.

Тач. 4. предвиђен Конгрес да се одржи о овогодишњој Слави и на њему третирају питања из ратарства и сточарства, а теме да одреде дотичне Секције, које ће уједно изабрати за то и раферепте.

Тач. 5. 6 и 7. примљене су без измене, а Програм да се у „Тежаку" штампа.

63. Износи се на решавање молба рудничке Подружине, да јој Друштво бесплатно уступи једну ливадску дрљачу. — Решено: да се Подружини дрљача одмах пошље, али вредност њена да се стави Подружини на рачун одређене јој помоћи за ову годину.

64. Читају се извештаји: Општине белопоточке и државних економа среза жупског, бањског и прокупачког о порученом, а до сада непродатом семену. — Решено: да се Општини белопоточкој пише, да непродато семе одмах врати, а поменути економи да се позову и умоле, да покушају, да семе у половини цене продаду, па ако и то не би могли да учине, онда да предложе лица из поверених им срезова, која би заслуживала, да им се семе уступи бесплатно.

65. Благајник реферише о стању друштвене благајне за месеце. јануар и фебруар о. г. — Прима се к' знању и одобрава.

66. Износи се на решавање молба Д-р. Миливоја С. Васића, да му Друштво откупи 200 комада књига „Тара Планина." — Решено да се према поднешеном мишљењу књижевног референта откупи 200 комада поменутих књиги са 30 од сто попуста од нормалне цене.

67. Износи се на решавање молба Павла С. Петковића, да му Друштво откупи 200—300 комада књижице: „Јагодичасто воће". — Решено: да се и од ове књижице по мишљењу референта откупи 200 комада са 30 од сто попуста.

Огласи

СРПСКОЈ ФАБРИЦИ СТАКЛА У ПАРАЋИНУ потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином невршена већ руком шрешена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Примаће се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска фабрика стакла

Семе луцерке, мањаве (**Vicia villosa**) и зимске граорице, слачице, репе угарњаче, зимског сточног грашка, приспело је за јесењу сетву. Луцерка 1 кг. 2·30 динара.

Српско Пољопривредно Друштво.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит—врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2.50 динара (2.50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 34 броја „Тежака": *Чланци:* — Воћари окопавајте воћке. — Оскудица у сточној храни — Озими овас. — Уништавање јаја лептира Ocneria dispar да се воћке од његових гусеница сачувају у идућој години. — Да-ли је дивљи кестен за нас користан. — Белешке — *Гласник* — Друштвени и подружински послови. — Огласи.

Штампарија Владе Стевановића и Друга Космајска ул. 21

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ ЈЕДАНПУТ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ

Српском Пољопривредном Друштву

У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дин. на пола године 3 ди. Чланови помагачи, чланови свих друштвени подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на год. 8 фран. или 4 фор. аустр вр. но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе, и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво Власник
Председник **Вучко С Богдановић**

Одговорни Уредник
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 35. НЕДЕЉА 31. АВГУСТА 1908. ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX.

ПОВЕРЕНИЦИМА И ПРЕТПЛАТНИЦИМА ТЕЖАКА.

Многи наши повереници нису још покупили претплату за ову годину, нити су нам претплатници исту положили. С тога се овим опомињу и моле, да то што пре учине, јер им је сада и време најподесније, и прикупљени новац пошаљу Срп. Пољопр. Друштву, пошто је издавање листа скопчано са знатним трошковима.

Уредништво „Тежака“.

КАКВО СЕМЕ ТАКАВ РОД.

За успевање усева први је основни услов, да постоје у довољној мери заступљени сви они чиниоци од којих пораст њихов зависи, па било да ти чиниоци од природе долазе, или да их пољопривредник радом својим треба да створи. Други главни услов то је, да је семе од усева који се засејава такво, да је подобно да се користи земљином плодношћу, да хранљиве материје може у се примити и прерадити у корисне производе: *да има такву моћ, да је у стању дати високе жетвене приносе,* другим речима да се *одликује тиме што ће добро родити.* Први услов испуњава се мерама око добре обраде земље и ђубрењем, а други зависи од квалитета и доброте семена. *И највећи напори око ваљане обраде земље не могу ништа вајдити, ако није семе одабрано и одлично,* или ако нам неће све бити залуду, а оно се неће таквим семеном постићи најбољи успеси који би се иначе постићи могли.

Вредност доброг семена за сејање оснива се на двема околностима. Прво подобношћу семена, да кад никне што боље успева и расте, да на њиви одржава густ склоп и друго, да припада таквој врсти или сорти која је у стању да на њу утрошени рад и труд накнади сразмерно великим приносима. Као год што су разне расе стоке мање или више подобне, да боље или горе искоришћују, па тиме и плаћају на њих утрошену храну тако и разне сорте једне исте врсте семена боље или горе плаћају на њих утрошену „храну“ — труд и негу. И као год што се у сточарству сточарењем постиже велики принос, брижљивом негом, добром храном, смишљеним одбирањем запатних грла и свесним одгајањем припатка или подмлатка, а нарочито набавком и увођењем нових изврсних раса које су се на другој страни показале својим високим привредним подобностима, *исто се тако може знатно повећати чист принос од земљорада одгајењем или набавком бољега семена изврснијих и приноснијих сората.*

Колико отскаче под истим околностима гајен усев од разног семена најбоље показују огледи француза Милона, где су дале нарочито одгајене сорте, спрам обичних домаћих сората оваке разлике у жетвеном приносу (родности):

Код озиме пшенице	18—37	хектолит.	по	хектару
„ овса	42—87	„	„	„
„ јаре ражи	16—32	„	„	„

То је најбољи пример *да успех земљорада врло много зависи од свесног и смишљеног избора семена за сејање*, да је истинита пословица: „какво семе онакав и род."

Доброта и каквоћа семена, сем обележаја који показују, да је оно од праве сорте или одлике, зависи још и од неких спољних и унутрашњих особина његових.

За доброту семена меродавна је тежина и крупноћа; облик, боја, сјајност и здравствено стање (одржаност његова); затим клијавост и чистоћа од страних примеса, нарочито од коровског семена и од клица неких штеточина који га тамане као усев у његову порасту.

Доброта и каквоћа семена дакле сем његових спољних и унутрашњих особина, које су одлике његове сорте или и врсте, у највећој мери зависи од *нашег припремања семена за сетву.*

Што се тиче наше оцене, да ли је једно семе што се сорте тиче *право*, да ли одговара сорти и особинама које јој се приписују и које је високо истичу... ту се готово морамо више ослонити на поверење и на глас онога од кога семе набављамо, но што смо у стању ми сами семе распознати и разликовати. Шта више често је и највичнијем и најискуснијем пољопривреднику тешко распознати семе исте или сличне врсте. На пр. код семена детелинског, по боји и облику човек иоле вичан може лако распознати од семена луцерке или црвене детелине, — семена осталих подређених и јевтинијих детелинских врста. Већ је теже распознати семена ливадских трава, нарочито она ситнија. А најтеже чак и највичнијем распознати семена питомих крсташица т. зв. купусних родова (Brassica), од семена купусног разликовати семе репице, сурепице, келерабе и т. д.

Распознати пак поједине сорте на пр. пробштајску од пирнајске ражи, јечам империјал од јечма шавалије, семе француске шећерне репе од саксонске и шлеске... *по семену* самом, спада у приличне немогућности. А црвену детелину европску од америчке и стручњаци — испитивачи семена могу распознати само по извесном коровском семену које се у америчкој детелини налази. Исто тако руски лан, по нарочитом коровском семену, добија уверење о свом правом пореклу.

Због тога дакле *што је врло тешко или и немогуће порекло семена утврдити* и што се земљорадник при набавци семена мора ослањати на част и поверење и препоручује се нашим земљорадницима, да сво потребно им семење набављају само од Српског Пољопривредног Друштва које се брине о томе, да земљорадници добију најбоље, најодабраније и најчистије семе. Боље је свакоме за семе платити по килограму и скупље коју пару, па добити добар и приносан усев од Друштва, но штедити и куповати јевтиније семе од које кога, пошто је такво семе најскупље, кад му несавесни или неумешни продавци рђаво и слабо приносно семе подвале.

Употребну вредност семена опредељују његовом чистотом и клијавошћу... али тиме се не добија уверење и о потоњем порасту усева и о приносности (родности) његовој.

Чистота семена. — Никад ни једно семе није толико чисто, да нема мање или више туђих примеса које смањују вредност његову. То смањивање вредности семена зависи од количине и од природе ових страних примеса.

Прво губи се на мери што више има ма каквих примеса у једном семену, јер све то што није ни зашта, терети меру на рачун правог семена. Али много веће смањивање вредности семена може проистицати из природе тих примеса, ако су оне такве, да непосредно штете пораст усева.

Примесе су: разна нечистоћа неорганског или органског порекла и коровско семе.

Неорганске примесе: песак, земља или прашина, нарочито што ситнија зрна, тим мање приметна, само потежавају меру. И ако су подвала, штете нас само колико ненужан домерак.

Органске примесе у житу и трињама, мање или више плевица и кошуљица, код осталих семена петељке, листићи, плодни омотачи и т. д. Али очинци су много већа штета — домерак који каквоћу семена терети. То је недозрело, па стога неклијаво семе, штуро, упланак, повређена зрна и т. д.

Али друга врста нечистоће много теже пада, па може бити и много опаснија, то је све коровско семе.

У коровско семе, с малим изузетком, морамо рачунати и помешано семе сваке друге врсте усева. Као нечистоћа мора се сматрати кад у семену луцерке или црвене детелине налазимо помешано семе жуте (Medicago lupulina) и медљикаве (Melilotus alba) детелине, јер вредност тог семена није равна семену луцерке и црвене детелине, а оне и не успевају под истим условима пораста. Семенарски трговци баш навлаш мешају та семена као много јевтинија и која невични људи тешко распознају, да се користе и да купцу подвале. Нарочито онима који се грабе да код трговаца и бакала узму по јевтинију цену семе од детелине, а бегају од Пољопривредног Друштва, то се врло често дешавало.

Остало коровско семе према врсти његове штетности има се разно ценити. Сав коров уопште, он усеву отима воду и храну, или га засењава и гуши, одузимајући му на њиви место. Једни одузимају усеву место: чкаљеви, боце, боквице. Уза саму земљу припијена розетна. надкореног лишћа у боквице, заузима 15 см. чкаљева 20 см. површине. Ако од првог корова у 1 кг. црвене детелине има 10.000, а од другог 6000 зрна, у стању је коров да се распрти и да детелини на њиви отме половину простора.

Много горе чине, вијугалице корови: у житу напр. попонац или слатковина (Convolvulus aryensis) и дреслин (Polygonum convolvulus), у детелинама и лану разне врсте вилине косице које су још и наметнице т. ј. уврте се у ткање усева па га сишу и тако тамане.

А семе отровних корова може бити још и опасно по живот и здравље чељади и стоке. У житу кукољ. чија љуска не само да боји брашно мрко,

него још због једног отрова (гитагина) даје лебу љут, палећи укус а у већој количини може да изазове несвестице и гађење. Нису ретка тровања стоке, за чију је храну употребљавано рђаво жито промешано с кукољем. Рђави ситни кисељак (Rumex acetosella,) у великој количини на детелиштима, као и многе млечике, опаке су по стоку.

Чистоћа семена изражава се у процентима и она се опредељује, кад се из премереног семена истреби сва начистоћа, па утврди разлика новим премеравањем.

Клијавост семена. Познавати клијавост семена од највеће је важности не само за оцену његове вредности и цене, но и за тачан прорачун количине потребне за сеидбу. Јасно је за свакога, да од једног семена у коме је 60% само за клијање способно, потребујемо за сејање једну четвртину семена више, но од оног које клија са 80 %. И код свежег жита потребно је уверити се о клијавости семена, јер нарочито при вршају с машинама вршалицама има доста озлеђених зрна. У погледу клијавости, морамо опробати и пшеницу и јечам мочене због предохране од сњети, јер и мочењем се извесном броју зрна одузима снага клијавости.

За оцену клијавости по спољнем изгледу служимо се оценом свежине нарочито сјајности и боје, пресеком клице и ... најпоузданије, пробом клијања. Свежина или спољни изглед за оцену клијавости меродавни су код семена код којих спољна љуска има боју која се мења стајањем или спољним утицајима, нарочито влагом. Тако код детелинског семена, боја најјасније показује свежину, јер тамнија боја но обично и црвенкасто — мрко обојена зрна, или су стара или од влаге страдала.

Код жита боја је мање меродавна за оцену клијавости. Ту пресек клице може дати податке за оцену и он је уместан онде где се нема времена за пробу клијавости. Пресек клице врши се оштрим сечивом посред клице дуж, па се пресек и боја његова лупом (стаклом за увеличавање) посматра. Здраво, за развиће способно зрно је увек жуто, жуто као восак са слабим пресијавањем у зелено. Горњи крај листне клице је отвореније боје но поједине жиле це коренове у клијавцу. Прљаво жуто, бледо жуто, плавкасто, сиво, знак су слабљења моћи клијавости, а мрке или црвенкасто — мрке клице нису способне за развиће.

У већини случајева не може се без пробе клијавости. Најпростије је пробати у артији за упијање пресавијеној на — три — четири ката и овлаженој, на коју се изброји рецимо 100 зрна, па се опет препокрије таквом артијом и према броју клијалих зрна, после неколико дана, одређује процент клијавости.

Тежина и крупноћа. — Истина развиће усева по величини и родности, те према томе и количина производа или приноса, већим делом зависи од спољних утицаја који за време пораста утичу на пораст усева; од времена и од земље и чиниоца производње зависних од њих као и од хранива; али други један доста велики део мора се садржати већ у каквоћи самога семена, у клици усева морају већ постојати услови и подобности за развијање истога: они постоје већ у клици и у маси нагомилане хране, у семену за развиће. Тежина и крупноћа семена су израз те скривене и притајане моћи семена.

Да је теже и крупније семе и боље за сетву, то већ сваки зна и опет се против тога основног знања у практици непрестано греши. Сваки се радо полакоми већом ценом, да најбоље зрно прода. Многи мисле, да је свеједно, узети за сетву са гомиле, онако како је родило. Заборавља се, да је права истина изрека: Какво семе онакав и род.

Прво и прво призната је ствар, да је семе само по себи већ у приличној мери, у маломе, у свима њеним деловима скоро потпуно развијена нова биљчица. Клица или зачетак већ је биљчица која ће се утолико боље развити и већа израсти, што је семе — зрно крупније и теже, то ће рећи, што у себи више и боље хране за клицу садржи. Очигледна је ствар, да што се из клице крупнија и снажнија биљчица „роди", проклија и у спољне услове за пораст усева појави, што клијавац дуже и снажније жиле у земљу пусти, а на површину лишће избије, да из земље и ваздуха храну црпу, то ће та биљчица тим боље напредовати и убрзо ће надкрилити све остале слабије истога рода, па ће се чак и корову отргнути.

Па и на даље таква снажнија биљчица, постала из тежега семена, трајно боље напредује, но остале слабије. И на крају крајева тај раностас и снажнији пораст таквих биљчица, њихно јаче одупирање или боље рећи измицање и корову и штеточинама, укупно доприноси добијању веће масе и више рода.

Све то важи не само за жито, но и за све остале усеве, па и за пиљне биљке и траве.

Стога за сеидбу ваља нарочито одабирати што теже, дакле махом у исто доба и што крупније (то ће рећи што развијеније) семе.

Остали спољни знаци за каквоћу семена. — О њима се нема још много - што-шта рећи, поред већ казаног.

Облик зрна је меродаван како по чистоту сорте, тако и по развиће самога семена. Са свим други облик показује просечно добро развијено зрно и ма због чега изрођено, или у развићу ометено и закржљало зрно. Преко просечног облика зрна има увек извесна мера најбоље и најлепше развијених, да тако речем савршених зрна.

Код сваког семена могу се разликовати ова четири обележја облика:

одбир (одлично развијено зрно),
просечно (или нормално развијено зрно)
упланак (слабо развијено зрно) и
штурак или очинак (ненормално развијено или закржљало зрно).

Боја виделисмо да је често важан спољни знак, који у много случајева даје ослонца за оцену унутрашње каквоће семена, нарочито о стојању семена, степену зрелости, озледама од спољних утицаја.

Код голих, из плеве или кошуљице овејаних зрна на пр. од многих усева лептирница, нарочито код разних детелина, виделисмо како се са дужим ста-

јањем или лежањем боја мења и прелази у мрку или црвенкасто-мрку. Па исте појаве наступају и утицајем влаге, било при жневењу, било при чувању семена у влажним оставама. Зрна црвене детелине треба да су затворено-љубичаста с жутим вршком или чисто жута, од беле детелине чисто као сумпор жута с примесом јасно-мркастих кадивастих (као чоколада), али не и црвенкасто-мрких зрна. Добро семе од шведске детелине има равномерно затворено-зелену, од руменике отворено ружаву боју. Семе луцерке најбоље је што отвореније жуте боје, а од рањавке на горњем крају затворено зелено, доле беличасто-зелено, но не црвенкасто.

Боја жита голог зрна — пшеница, раж — мање долази од боје љуске, већ од слоја лепка који је под љуском, те и од дебљине и прозрачности спољне љуске. Црнкасти мањави врхови — знак сњети, а кад су зрна избледела и сувише, знак да су патила од кише или од влаге. Иначе је боја разних тонова, од најотвореније избледело-жуте до затворено жуте и црвенкасте боје, тако да је та разноликост ових крајњих тонова условљена особинама зрна код пшенице, које се означава „брашњаво" и „стакласто" (као ћинћува) и одговара мекоти или дврдоћи зрна. Брашњава зрна су тмоло а отвореније обојена и непровидна су. Стакласта пак затвореније су боје, сјајна и прозрачна.

Може се рећи уопште што отворенија боја, тим финије и беље брашно.

Код ражи отвореније боје сиво-жута и сивкаста заслужују првенство, спрам затвореније зелено-сиве, сиво-мрке и мрке боје.

Јечам је утолико бољи што је отвореније боје, према томе заслужују првенство равномерно беложути и јечмови сламно-жуте отворене боје. Мање су добре боје на сумпор или златали жуто, а још мање јечмови боје затворено-жуте сламе. Знак страдања од влаге у јечмова (и кад се не осећа плесан) то је боја која прелива у сивкасто, а и затвореније (мрке) боје вршци у зрна.

Уопште може се рећи, што боја семена више одговара природној боји неког семена, утолико све боље.

Извесан сјај такође прати боју свежег, непрестојалог семена. Кад сјај недостаје знак је, да је семе или дуго стајало или оштећено влагом. Нарочито код детелинског семена радо се гледа на леп спољни сјај. Изузетак чини семе луцерке које има више тмолу боју. Вештачки дају семену сјај посипајући с неколико капи уља лопату при превртању семена. Али се превара лако да познати. Често мирисом на ужежено а и под руком, што је такво семе мање више мељаво и лепљиво.

Мирис и задах семена, нарочито на плесан знак су семена кисло или у влази чуваног и он се отклања помоћу дрвеног угља којим се при чувању, нарочито ситног баштенског семена, предохрањује кварење и буђање његово.

О БЕРБИ ШЉИВА

И берба шљива спада у један веома важан посао. Време брања шљива од пресуднога је значаја за сушење. У колико су шљиве зрелије, у толико ће више имати шећера у себи. А у колико шљиве буду имале више шећера, у толико ће бити слађе и укусније. Количином шећера, шљиве се баш и одликују од другога воћа, јер оне овог воћног шећера треба увек да имају више, но што га имају крушке и друго воће. Због овога, на време брања шљива, треба обратити озбиљну пажњу, па ову отпочети онда, кад ће шљиве најбоље наградити труд пољопривредника.

Ако се берба шљива обави кад и како ваља, онда ћемо имати двојаке користи и то прво у томе, што ћемо сачувати своје шљиваре, те да нам и идуће године роде, и другу, што ћемо од обраних шљива већу корист имати; ово зато, што ћемо их лакше и боље уновчити, а то је оно за чим сваки тежи.

Једно због овога, а друго и с тога, што шљива ове године нема свуда, јер су у неким крајевима пропале од гусеница, у изгледу је, да ће бити јача тражња српских шљива за извоз, па баш зато, треба да се постарамо, да овогодишња берба шљива буде боља од ранијих како у погледу квалитета тако и чистотом, те како би српске шљиве могле да издрже утакмицу на светским трговима са страним шљивама.

Да би се могло све напред побројано да постигне, треба се у главноме придржавати ових правила:

1. Бербу шљива не отпочињати све донде, докле шљиве не буду потпуно зреле, а ово се познаје по томе, што су посуте лепим пепељком, што имају лепу боју, што су веома слатке и пријатне за јело, и што се лако одвајају од петељке кад се беру или тресу. Овога ради, ваља ухватити коју грану, па је трести, и ако већина плодова остане на грани знак је, да шљиве још нису стасале за бербу, јер се знаде, да само зреле шљиве при трешењу опадају;

2. Бербу вршити искључиво само по лепом времену, јер, ако је ово кишовито, онда ће се обране шљиве искаљати, улепити разном нечистоћом, па брзо иструнути а нарочито оне, које су у гомилама. А све ово, ако се пре сушења не би отклонило, утицало би јако на укус шљива, па свакојако и на саму цену шљива;

3. Бербу вршити једино брањем руком и трешењем, за коју сврху треба имати довољно дугачке стубе, и доста кука већих и мањих. Стубе намештати између грана, којом приликом пазити, да се гране не ломе. Са стуба а помоћу кука прихватити танке и дугачке гранчице па род обрати, а оно што се не може руком дохватити, отрести. Ако се не може све отрести, знак је, да шљиве још нису потпуно зреле, због чега их ваља оставити на воћци, па их доцније отрести и употребити. Трешењем се много мање ломе родне гранчице, те стога ће шљиве идуће године виша родити, но што би родиле, да су им гранчице омлађене с родом, као што то обично бива код већине наших пољопривредника.

Берба шљива, млаћењем моткама, преживео је начин и по све штетан по народ, па зато га треба и напустити.

4. Шљиве пре сушења добро опрати у хладној води, те на тај начин отклонити сва она страна тела која се залепила за плод, па их лепо пребрати и на страну одвојити све оне што су: црвљиве, ситне, напукле и пригњечене, ради друге употребе, а само здраве и крупне шљиве метути одвојено од осталих на лесе, какве поњаве, прострто сено или сламу да се провену, па их тек по том носити у сушнице.

Одабирање шљива може да се врши и приликом купљења, тако, прво могу да се скупе шљиве за сушење а за тим остале за другу потребу; или, једни раденици да купе одбир за сушницу а други шкарт; и

5. Држати се тачно правила прописаног за сушење шљива, јер ће се само на тај начин моћи да добије и очува онај велики проценат шећера, којим се наше српске шљиве одликују.

Пав. М. Радосављевић

Руменика или Инкарнатска детелина
Trifolium incarnatum

Разликује се од осталих детелина својом ваљкастом цветном круном, алевим цветовима, а у понеким случајима она прелива наизменце у боју меса са беличастом, као и тиме што има усправне стабљике и обрнуто јајасто маљаво лишће.

Црвене сорте, а нарочито алева, — од којих има једна рана — издржљивије су на мразу и зато се оне обично и сеју.

Она не пушта дубоко корен и ако је он горе доста дебео, подмлађује се брзо и у главном се по ораници шири. Усев се брзо развија. На меснатом врату кореновом пупољци се на повољном времену брзо развијају и брзо изђихају у 40—45 см. високе, јако олистале стабљике. Цветња, ако је у јесен посејана, наступа половином маја или почетком јуна, семе успева крајем јуна. Посејана у пролеће, цвета у другој половини јуна, а семе зре крајем августа. Семе крупно, дебело до 3 мм. јајасто-округло, црвенкасто или мрко-црвене боје, али с једног краја није зеленкасто као у рањавке.

Где успева лоза, где зима није увек сурова и не наступају редовно опаки позни мразеви, ту је за ову детелину подесно, јер је зими осетљива од голомразице. Исто тако јако јој омета пораст, трајна суша у јесен као и с пролећа.

Најподеснија је за руменику земља блага и лапорасто песковита иловача; на тешким мокрим смоницама промрзне, а одвећ песковите земље за њу су посне.

У плодореду, пошто је ова детелина једногода није увек сигурна, она се или умеће између стрнине и окопавине, или се сматра као угарни усев.

Најподесније је да дође у стрњику за озиме ражи и идуће године како она крајем маја до половине јуна може већ да земљу остави слободну, може се још посејати и род имати од кукуруза скорозрелца, или посадити репу, расадити дуван и т. д.

Њом се могу подсевати и старија, проређена луцерништа, а може се сејати са сучком или утринцем (20—30 кг.) или иванъском ражи, као што се и у озиму исту детелину може с пролећа накнадно усејати оретко кукуруз на сачму.

За ђубрење је благодарна и очува га управо за усев потоњи, а сламастим стајским ђубретом покривена добије заштиту од мраза.

Најбоље сејати руменику у јесен — у августу јер се тако земља боље искористи но с пролећа, јер онда до јесени запрема њиву. Ако се после ражи или пшенице сеје, земља се добро приреди, па се усеје руменика чиста за себе или са нешто репе угарњаче. У овом случају добија се у октобру прилично репе за зиму а детелина остаје да презими за догодине. Најбоље предузети обраду увек после кише. Али пре зиме не би било корисно њоме подсевати какав стрни усев, јер она пре њега стиже за косидбу.

При поруџбини од непоузданог продавца мора се пре сејања испитати њена клијавост као и код свију детелина подваљују старо и мешано семе. Чистота треба да је 95% а клијавост 85%.

1 хектол. тежи 73 кг. Од таквог семена на хектар треба 20 - 25 кг.; ако се сеје неочукана т. ј. с меуном, онда треба 46—55 кг. И ако семе није јевтино, ваља увек због суше и мраза гушће сејати.

Најбоље сејати је у јесен у августу на сачму а у пролеће око Благовести, па дрљачом семе плитко препокрити и ако је земља иоле влажна, брзо клија и младе биљке развијају се и брзо убокоре.

Кад цветати почне најбоље је покосити, иначе, нарочито на топлом времену, брзо отврдне и сасуши се. За сено као и остале детелине. Ређе се може и попасати у јесен крајем септембра, и у пролеће чим избијати стане.

Ова детелина даје истина хранљиву пићу, али како ја маљава, стока је нерадо хоће да једе и мора се на њу навићи.

У повољном случају накоси се са хектара до 30 товара сена.

Добијање семена проста је ствар. Пошто руменика прецвета чека се докле цветне главице и семе не заруде, пажљиво се пожање, па — за мање количине — очука зрело семе, а детелина обеси о наслоне да се суши па да се потом потпуно омлати или оврше. Принос у семену може дотерати од 300—600 кг. уз 20—25 товара добре сламе.

БЕЛЕШКЕ.

Сигурно средство противу стеница. — Треба набрати зеленога лишћа од конопље — кудеље. Убрано лишће добро истуцати па исцедити сок, који помешати са говеђом жучи. Овом смесом ваља

намазати: кревете, астале, ормане, чивилуке, и сва она места и пукотине, где се стенице легу. Стенице од ове смесе за кратко време све поцркају. Ово је једно од најсигурнијих а уједно и од најјевтинијих средстава противу стеница. Довољно је, да се само једанпут намажу ствари, па ће се стенице затрти.

П. М Р.

—

Прање воћа за јело. — Воће се износи на трг махом нечисто и купци га обично такво и употребљавају — једу. Већина потрошача воћа сматра за непотребно, да се воће опере пре употребе за јело, док међутим, ово је врло важно и баш треба пазити да се ово никад не пропусти. Не само да је ружно са естетичне стране изнети на сто прашњиво и умрљано воће, већ је чак и са здравствених обзира ово врло штетно и по све опасно. Ово зато, што се прашином на воћу, прљавштинама нечистих руку при брању, уопште нечистоћом, могу да пренесу клице свију могућих заразних болести. Са ових разлога, никад не треба јести воће, докле се претходно добро не опере у ладној води.

П. М. Р.

—

Чување свежих шљива за зиму. — За ову сврху треба претходно спремити довољан број сандучића и просејати подоста пепела. Чим шљиве сазру, онда ваља набрати онолику количину потпуно зрелих шљива, колико ће бити доста, да се напуне спремљени сандучићи. При брању, шљиве треба кидати и брати са петељкама и пазити, да се не повреде до слагања у сандучиће. Кад је све спремљено, онда узети један сандучић и на дно метнути слој пепела, па затим, поређати ред шљива, но тако да једна другу не додирује, па ове покрити слојем пепела и почети други ред, ређајући шљиве као и код првог, па тако продужити све донде, докле се сандучић не напуни до врха, а кад и ово буде, онда се сандучић затвори. Овако треба радити са сваким сандучићем, па их по свршеном оставити где на склонито место, где да остану све до употребе. На овај начин спремљене шљиве, могу се очувати и до Младенаца.

П. М. Р.

—

О остављању црвених патлиџана за зиму. — Патлиџан се радо употребљава лети, па нема спора, да се зими још и радије троши, те се због тога и оставља за зиму на разне начине.

Неки почну да остављају патлиџан за зиму одмах чим почне да зре, што није за препоруку по томе, што први патлиџан има у себи подоста киселине, па се лако и брзо квари, а баш и да се одржи — очува, није тако пријатан за јело.

Најбоље је време, за брање патлиџана за оставу за зиму крајем августа па до друге половине септембра. Патлиџане намењене за оставу, треба брати само такве, који су потпуно зрели, а то су они, што имају затворено-црвену боју. Напукле и презреле патлиџане, није вредно остављати, јер се не могу очувати. Бербу патлиџана увек вршити, кад је лепо и суво време и брати их са дршкама. Обране патлиџане оставити неко време на сунцу, а за тим их спремити за зиму.

У спремљени суд, у који се жели да остави патлиџан, треба на дно метути слој лишћа винове лозе, па поређати патлиџан један до другог, а поврх овога метути опет слој лишћа, па опет ред патлиџана, и тако продужити све дотле. докле се суд не напуни но тако да одозго буде слој лишћа.

Пошто се сав патлиџан смести у суд, онда треба у бакрач или какав други суд прокључати обичне воде, па у ову бацити толико кухињске соли, колико ће бити довољно да се прилично осећа, да је вода слана. Кад се вода добро олади, онда њоме ваља прелити смештени патлиџан.

По свршеном, одозго метути даску, па поврх ове ставити какав камен или други какав терет, који ће овлаш притиснути остављени патлиџан за зиму.

Овако спремљени патлиџан оставити где на згодно место и чувати до употребе.

П. М. Р.

—

Семе од бундева плаћа се као пшеница. — Поводом објаве, да фирма Волфа Ветендорфа синова у Егенбергу код Граца за прераду уља потребује велике количине семена од бундева, многи наши пољопривредници обратили су се с питањем за цену истог семена и тога ради и Друштво је горњој фирми учинило питање и добило овај одговор:

За покриће своје потребе досада је фирма добављала семе од бундева из Мађарске, Хрватске и Босне, али како из године у годину расте потрошња и потреба у уљу (зејтину), то би и Србија била у стању, да прибирањем и продајом семена од бундева створи себи знатан један извор прихода извозом једног производа који је досада или бацан или који је уз осталу бундеву употребљаван на сточну храну, докле би се вађењем и прибирањем семена из бундева продајом за њ постигла далеко већа цена но што се данас плаћа за најбољу каквоћу пшенице.

Лањске године горња фабрика била је у могућности да плаћа семе од бундева, у месту, по круна 22 до 23 за 100 кг. па је вољна да и данас плати нето каса (готовим новцем) теслим на месту своје фабрике круне 23·— 100 кг. што би у Београду одговарало цени од круна 19 за 100 кг.

Ако би Друштво и његови чланови хтели продавати само теслим Београд, то би фабрика била вољна, да робу овде у Београду прима и да је овде и исплаћује, а кад би се претходно закључила погодба за одређену количину и обезбедио пријем, фабрика би била вољна и капару да да.

Кад бундева сазре онда се повади семе и на сунцу осуши, па се онда на вејалици овеје, те да се избаци из њих земља, каменчићи и остале туђе примесе, потом се у џакове напуни и шиље се у вагонским товарима. Фабрика би и своје сопствене џакове ставила на расположење.

Кад би пољопривредници и сељаци у Србији хтели да прибирају семе од бундева, то фабрика рачуна, да би се 200 вагона могло испоручити, а то

би донело земљи прихода преко круна 400.000, докле је досада Србија тај производ у бесцење или у тартањ бацала.

Саопштавајући горње Српско Пољопривредно Друштво позива како своје Подружине, тако и чланове и остале пријатеље пољске привреде који имају довољно предузимљивог духа, да у овом погледу обавесте наше пољопривреднике, да их упуте и да се можда прихвате и прибирања семена од бундева, пошто је фирма уз довољну обезбеду свог новца вољна и капару као и џакове да им стави на расположење.

Сви они могу се и непосредно обраћати фирми Wolf Wettendorfer's Söhne—Eggenberg bei Graz. или ако им је лакше и поузданије и посредно преко Српског Пољопривредног Друштва.

ГЛАСНИК.

Набавка тријера и сецкаалице за срез јасенички у округу крагујевачком. Срез јасенички за ову годину одредио је 600 динара за набавку три тријера и једне сецкалице, преко Српског Пољопривредног Друштва које ће се справе на бесплатну употребу давати по реду пријаве земљорадницима тога среза, како би могли на тријерима чистити своје житно семе за сетву. Одиста најбољи начин, да се чистотом семена постигне утамањивање корова, да се предохрани, место да се лечи. „Не сеј у њиву коров!« прво је правило противу тамањења корова.

Важност сецкалице, у овим годинама оскудним са сточном храном увиђа и сам прост земљорадник наш, кад вели: „продај њиву, па купи сецкалицу!“

Истина, да је то мала помоћ кад се за цео срез набави три тријера и само једна сецкалица, али за почетак је и то доста, боље ишта него ништа.

Ово је други срез који из својих средстава почиње набављати од своје воље, без принудних мера, најпотребније справе за земљорадника, уједно и најбољи доказ, колико добар пример вреди и како почиње уграђати добрим плодом оно што је посејано. Пре две-три године, држава је набавила за среске расаднике по 1 тријер, а сад већ и поједини срезови увиђају потребу, да томе примеру следују и да са свсје стране припомогну унапређењу производње свога краја.

Понуде семена пићних биљака већ стижу Српском Пољопривредном Друштву које троши грдне количине овог семена, а које досада у већој мери није могло набављати из земље, јер и ако су се многи и бавили производњом овог семена, оно је сво трошено у непосредној околини, а Друштво није могло јаче утицати на развијање и те важне гране производње, са немања довољно средстава за тај циљ. Друштво није било у стању, да одвоји иоле знатнију суму за откуп овог семена произведеног у земљи, јер би морало улагати од својих и онако скромних средстава, сад још одмах по берби семена и вршају, готов новац који би тек до године, после неколико месеца могло да уновчи. Стога би и овде требало, по могућству да му помогну како држава, тако можда и Народна Банка, као и његове подружине. Држава и Народна Банка, да му ставе потребан новац на расположење, за образовање једнога фонда за набавку семена и подизање производње семена у земљи, па за ширење гајења пићних биљака у земљи, по угледу на суседне државе: дотације (помоћ), да може семе од тих усева неколико година раздавати народу по спуштену цену, бар за ¼ од цене пошто њега оно стаје. Подружине, ако према смислу организације и његових правила, све своје набавке буду увек вршиле *само посредно*, преко Друштва, те да му се да могућност, да у већим набавкама поцрпе све оне користи које се могу црпсти од великих заједничких набавака. Сем тога, да би се постакла производња таквог семена у земљи, да се помогну Друштво и Подружине, да могу набавити све потребне апарате за чишћење и пребирање таквога семена које би се морало подврћи још и прегледу контролне семенарске станице, те да се производи здраво, добро и чисто семе, с прва краја за земаљску потребу, а потом и за извоз у Бугарску и Турску.

Српско Пољопривредно Друштво, у овом циљу, а и ради стварања фонда за набавку справа и машина, обратило се Министру Народне Привреде, за ванредну помоћ од 50.000 динара која је и обећана, с Народном Банком је у преговорима за што корисниjу употребу њеног Пољопривредног фонда, докле са појединим фабрикама, ради оснивања комисионог стоваришта, из којега би под повољнијим условима могле исте справе раздавати нишим земљорадницима.

Комисионо стоваришше пољопривредних справа и машина, код Друштва. Због недовољних средстава досада је Друштво могло држати на свом стоваришту само поједине справе и машине које су потрошна роба: плугове, тријере и т. д. које је плаћало или готовим новцем, да би могло рачунати на иоле повољнији провизион у интересу наших земљорадника или с кратким роковима плаћања. Тај посао био је стога ограничен на најмању меру, јер се морало рачунати само на набавку најпотребнијега, онога што се брзо уновчити може. С једне стране при иоле већој тражњи неког предмета, како се у нас поруџбине чине у очи самог дана потребе за неку ствар, у најбољем јеку сезоне за један потрошни предмет, остајало је Друштво без справа и докле су друге по новој поруџбини стигле, дотле је прошла сезона и поручиоци би чешће одустајали од набавке, докле би Друштву справе остајале до нове сезоне, и у њих уложен новац. С друге стране Друштво није могло држати на свом стоваришту и оне справе и машине које треба уводити у нашу земљоделју и производњу свију грана а које још нису постале потрошна роба, а које су обично и много скупље. Није их могло имати ни на стоваришту, да их покаже посетиоцима, нарочито ђацима разних школа које ради тога чешће преко године Друштво походе. Због тога је ове године успело у преговорима с неким фабрикама, да оснује комисноно стоваришше, под најповољнијим условима плаћања у погледу рокова, те је тако у стању, не само да сваку тражњу на време подмири, већ и да посетиоцима одмах и све важније пољопривредне справе и машине показати може.

Једино је оскудица у подесним просторијама, па да се може засновати и држати перманентна (стална) изложба пољопривредних справа и машина код Друштва. Нарочито приликом приређивање изложаба, кад је и највећа посета, да се не морају као сада, све те справе и машине, скучити на најограниченији простор, где се онако утрпане људски ни видети не могу.

Но ако Министарство буде у стању одржати обећање, онда ће се моћи и у том погледу мало боље разманути крилима: онда би уза сваку друштвену изложбу, сама од себе постојала и демонстративно поучна изложба пољопривредних справа и машина, и утицај би Српског Пољоприв. Друштва био куд и камо већи и знатнији.

Правила за преглед сувих шљива Г. Министар Народне привреде под ТБр. 7160 од 31 јула о. г. прописао је нова правила за преглед сувих шљива која су и објављена у броју 176 „Српских Новина“ од 6 августа о. г. У изради ових правила није имало никаквог учешћа Српско Пољопривредно Друштво, као стручно тело, а да ли су остале стручне корпорације биле саслушаване није нам познато. Исти је случај и са раније прописаним и објављеним правилама о прегледу хране.

Изгледа да би требало прописати и правила о брању и прегледу сировог воћа за трговину, јер су ове године, поред свију опомена и забрана надлежних чиниоца, сирове шљиве стизале и вело рано и незреле у Немачку, где је таква небрежљивост и несавесност појединаца изазвала одмах у почетку шљиварске сезоне силне жалбе и силно обарање цене

српској шљиви, што ће штетно утицати донекле и на трговину са сувим шљивама. Прве тужбе стигле су против таквог рада за извоз шљива из Шапца, нарочито на једну страначку фирму која није чиста од сумње и од прекора, да је противно интересима српске производње, можда навалично брала незреле и неугледне шљиве и извозила, поред свију строгих прописа о томе.

—

Повремени одбор за заштиту господарских интереса образован је споразумно од стране Хрватске пољоделске банке и Савеза српских земљорадничких задруга у Загребу, чије је пословно водство предузело Хрватско Славонско Господарско (Пољопривредно) Друштво. Иста банка и савез већ су и на практичном пољу рада, повели заједничко коло, добивањем концесије за подстицање свиларства у својој земљи. На тај начин удруживањем капитала и стручних снага, постићиће се најбољи практични резултати на унапређењу пољске привреде у краљевинама Хрватској и Славонији.

Да је среће и више добре воље, а мање себичности и амбиције, и у нас би се тако радило.

—

Шљиве су прородиле у Хрватској и Славонији. кад је горњи повремени одбор за заштиту пољопривредних интереса као први заједнички рад с којим је ове године изишао на јавност, обратио своју пажњу, на „потешкоће с уновчавањем овогодишњих шљива и спремање њихово у бетонским јамама.“ Како су шљиве прородиле, а већим су делом лошије каквоће, да се махом морају употребити на пециво ракије и како нема ни из далека довољно каца за превирање њихово, нити се може с пецивом стићи, а да велики део рода не пропадне, то је тај Одбор једним прогласом препоручио спремање бетонских јама за смештај бербе, докле се не стигне и докле не дођу на ред да се могу испећи у ракију.

—

Проглас за испомагање у оскудици сточне хране. По примеру хрватско-славонске земаљске владе која је штампала о томе проглас у 60.000 примерака и поред тога предузела и све остале административне и тарифске олакшице и мере ради испомагања у оскудици сточне хране и мађарска влада издала је о томе кратак проглас, па је исти и на српском језику, уз будипештански лист „Њива,“ као додатак разаслала у народ као поуку за испомагање у тој оскудици. И у једном и у другом прогласу препоручују се махом она средства, а на онај начин и оним редом, како је то и »Тежак“ у бр. 30 од 27 јула ове год. учинио у напису: *„Десет средстава у оскудици сточне хране“* Друштво је добавило и један и други проглас о томе.

Огласи

СРПСКОЈ ФАБРИЦИ СТАКЛА У ПАРАЋИНУ потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином невршена већ руком трешена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Прима се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска фабрика стакла

Семе луцерке, мањаве (**Vicia villosa**) и зимске граорице, слачице, репе угарњаче, зимског сточног грашка, приспело је за јесењу сетву. Луцерка 1 кг. 2·30 динара.

Српско Пољопривредно Друштво.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит—врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2.50 динара (2.50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 35 броја „Тежака“: *Чланци:* — Какво семе такав род. — О берби шљива. — Руменика или инкарнатска детелина. — Белешке — *Гласник* — Огласи.

Штампарија Владе Стевановића и Друга Космајска ул. 21

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ
ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
Српском Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869 год. Но. 204 преписку друштвену носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дин. на пола године 3 ди. Чланови помагачи, чланови свих друштвени подружина, осн. школе, војници стал. кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на год. 8 фран. или 4 фор. аустр вр. но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе, и манастири добијају лист за 6 франака или 3 фор. аустр. вредн. кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво Власник
Председник **Вучко С Богдановић**

Одговорни Уредник
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 36. НЕДЕЉА 7. СЕПТЕМБРА 1908. ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX.

ПОВЕРЕНИЦИМА И ПРЕТПЛАТНИЦИМА ТЕЖАКА.

Многи наши повереници нису још покупили претплату за ову годину, нити су нам претплатници исту положили. С тога се овим опомињу и моле да то што пре учине, јер им је сада и време најподесније, и прикупљени новац пошаљу Срп. Пољопр. Друштву, пошто је издавање листа скопчано са знатним трошковима.

Уредништво „Тежака“.

ПШЕНИЦА

(Triticum vulgare)*

1. **Уопште.** Пшеница припада најстаријим културним биљкама. Кинези су је гајили на 4700 година пре Христа, а у Мисиру и Месопотамији, била је најглавнија стрнина од прастарих времена (2. Мојсеј 9. 31). Да је пшеница гајена и у прастаро доба, утврђују археолошки и палеонтолошки наласци: у средњој и западној Азији и у Мисиру, нађена је у најстаријим споменицима а нашла се и угљенисана у културном слоју на местима где се зна, да су некада биле зграде на колју у Италији, Швајцарској и јужној Германији** и према томе цени се, да се гајила још у тако звано бронзано доба. Свуда где је нађена, била је истога облика који има и данас, само што је била нешто ситнија, што је доказ, да је она дугом културом напредовала и да је човек умео од вајкада да одабира и чува оно што је крупније и корисније. Да се пшеница гаји од незапамћених времена, доказ је и тај, што она има имена и у најстаријим језицима: санскритском, кинеском, персиском, као што их има и данас у свих народа који знају за хлеб. Њено гајење простире се поглавито на јужни део Јевропе. Зрно се употребљава за храну људи и стоке, а слама као пића и за простирку,

Од укупне површине за гајење усева пшеница заузима у нас (Србији) 30·26% у Италији 42·7, Бугарској 41·98%, Француској 26·1% Русији 11·2%, Аустро-Угарској 9·6%, Немачкој 7% и т. д. Један хектолитар српске пшенице тежак је 75 до 82·5 килограма. Према хемијској анализи у њој има:

беланчевине	9·25 — 13·87%
масти	1·32 — 2·02 „
целулозе	1·85 — 3·50 „
угљених хидрата	67·05 — 72·96 „

* Од латинске речи: tero, trivi, tritum terrere — вући, млатити, истабати.

** У нас је пшеница из незнаних времена нађена у Жичи у темељу њене порушене зграде на северо-истоку цркве. Вероватно је, да је и име тога места Жича, Жита у вези с тим местом. — Проф. Др. Панчић: О пореклу жита.

Просечни годишњи извоз пшенице био је:

од године	до године	килограма	динара
1891	— 1895	7.662.436	833.720
1896	— 1900	3,690.821	396·622
1901	— 1905	3.652.070	347.977
1906		8,576.129	—

2 **Ботанички опис.** Пшеница припада фамилији трава (граминеа) а роду пшенице (Triticum). Има влакнаст корен. Сламка (пауљ) има више чланака (5 до 7) и осредње је дужине 110 до 150 см.) и дебљине. На сламци је лишће (3 до 5) поређано у два реда, на лисним цевчицама виде се ситне лисне споре. Клас је осредње дужине (11—13 см.); бокори се мало, но ово се продужава и допуњује и с пролећа. У средњу руку, свака биљка има 1·5 до 2 сламке с класовима. Клас се састоји из вретена на коме су класци (10 до 25) са две стране у наизменичном реду окренути вретену пљоштимице. Пшеница, у које кошуљица (плевица) чврсто омотава класке, у доба зрења, зове се *лажна пшеница* (крупник или лимац), а остале су пшенице *праве пшенице*. Сваки класак има две трбушасте чупкасте *плеве* 2—5 цвета, од којих су већином плодна 2—3. Један класак покрива увек један део другог класка, да због тога имају изглед с једне стране кроваст, а с друге двореди. Цвет има две плевице, од којих је спољашна каштo и са осјем. У цвету су осем два искривљена листа у облику ситних љушчица, још и по један тучак и по три прашника. Жиг вири из цвета. (По Римпо-у, пшеница цвета кад је најмања топлота 16°Ц; најпре се појаве цветови у $^2/_3$ дужине класа; цветање траје свега 2—5 дана). Цвет се оплођава већинм сам: кад прашна кесица пукне, оплођење је готово. Код вештачкога оплођавања, укрштања, одсеца се код по једног класа средњи цвет кваког класића а код цветова са стране прашници, па се тучкови потрусе цветним прашком с других класова. Могу се узети и прашне кесице (прашонице) и утиснути на цветни омотач. У класу има повише (25 до 65) зрна, од којих су нешто мања она у дну и врху класа (100 зрна тешка су 3 до 4·8 грама). На сваком зрну разликује се: трбушна страна с браздицом и леђа. Клица се налази на доњем крају леђа. Зрно се састоји из љуске (14·36%), клице (1·43%) лепка и брашна (84·21%). Доброта брашна зависи од количине лепка (15—28—40%) и његове еластичности а осем тога и да ли у већој или мањој мери упија воду, да ли при печењу више или мање нарасте и како се меси, т. ј. да ли се коре развијају добро или не. Млинари по растезању лепка, разликују кратак и дугачак лепак. Пекари више цене брашно с дугачким лепком.* — Тежина корена и стрњике износи код озиме пшенице 14·30 % а код јаре 9·2% од целокупне тежине жетвенога приноса.

* За одређивање особине лепка, служи справа *Алеуро метар*.

3. **Врсте и сорте** (суврсте, варијетети). Пшенице се разликују у праве пшенице и лажне пшенице (крупник или лимац). У праве пшенице је клас трошан а зрно се у вршају одваја лако од кошуљице (плевице). Чашин залисак им је јасан и двоврхаст. У лажне пшенице, у које се убраја крупник или лимац, класци су с плевицом чврсто омотани (нису срасли) да у вршају не испадају из ње, а од ње се могу ослободити прекрупљивањем у млину. Чашин залисак изгледа као ножицама пресечен.

А. Праве пшенице. У ове се убрајају:

1. **Обична или мека пшеница** (Triticum vulgare). Гаји се као јара и озима а и променљиво, т. ј. јара као озима а и обратно, но у последњем случају губи од својих особина — изрођава се. Сламка је с танким зидом и од дна до врха шупља. Плеве су мекане. Спољни омотач је или са осјем (осјаче или бркуље) или без осја (шишуље или голије). Јајаста гола зрна су са стране где је клица затубаста а с леђа и трбушне стране заокругљена. Безбројни варитети разликују се међу собом по *облику и дужини класа*, да ли су са *осјем* или без *овога*, да ли су длакави или не и по *боје плеве* (бела, отворена — жута, црвена), па и ако ови знаци нису тако стални. Важна је даље разлика *боја зрна* која је према варијетету пшенице: бела, отворено — жута, жута, црвенкаста и смеђаста; у обзир узима се и *прелом* зрна, који је или *брашњав* или *стакласт*. У јужним, сувим пределима, преовлађује гајење стакласте а у хладним климатима севернијих предела, напротив гајење брашњаве пшенице. Исто тако осјача (бркуља) се више гаји у јужним а шишуља (голија) у хладним влажним климентима. У северним крајевима, бркуља поступно прелази у шишуљу и обратно, те зато ове разлике и нису тако важне за науку.

Обична пшеница претпоставља се осталим врстама: њено гајење раширено је свуда у умереним климатима Јевропе.

Од варијетета ове пшенице, за сада се највише препоручују и то од:

I. **Шишуља** (голија):

а) *С белом плевом и белим зрном:* Америчка пескара (озима): Урмача (озима), Епова или бела приморска (озима), Франконска (озима), Кострома (озима), Кујавишка бела (озима), Мецова (озима), Уртова (озима).

б) *С белом плевом и црвеним зрном*: Бастард (озима), Дивиденда (озима), Галицијска (јара), Молдава (јара), Ноје (озима и јара), Square Zead озима и јара).

в) *С црвеном плевицом и белим зрном:* Сандомир (озима), Мамут (јара).

г) С црвеном плевицом и црвеним зрном; Цвет (озима), Бордо (озима и јара), Златна капља (озима).

II. **Сомотастих шишуља**

У њих су плевице обрасле густим длакама. Противу ових пшеница наводи се: да се влажних година

тешко уклања кошуљица са зрна и да им је тада сламка високог раста, Најважније су: Ческа (озима), Златна пауница (озима), Манчестар (озима), Књаз Цимбалов. и др.

III. Осјача или бркуља

Ове пшенице нису утолико згодне, што им плева због осја није тако добра за исхрану стоке. Најважније су:

а) *С белом плевицом и белим зрном*: Шиферова бела (озима и јара), Штубова (јара), златна с црвеним зрном (озима).

б) *С црвеном плевицом и црвеним зрном*: Априлска или Ферн (озима и јара), Elever Hochland (озима), Лисица (озима), Пескара минстерска (озима), *Банатска* (озима), Горка (озима.)

2. Јежаста или бодљикава пшеница. (Triticum compactum). Сламка је у ове пшенице при врху испуњена (није шупља); клас је кратак и дебео а у пресеку четвртаст (квадратан), плевица је мало зашиљаста.

Овде се убрајају само жутокласе бодљикаве пшенице, које се гаје као озиме и као јаре, а ту је и жута јежаста (јара).

3. Стакласта или тврда шпеница (Triticum durum). Гаји се као озима и јара. Стасава рано, на зими је дурашна, само није баш тако родна. Зрна су рожаста, на прелому стакласта. Сламка није шупља (испуњена је сржи). Раширена је у Источној Јевропи и на Истоку. Многобројне одлике гаје се у Угарској, Румунији, јужној Русији, Канади и северној Америци. Пшенице су ове обично са осјем — осјаче.

4. Пољска пшеница (Triticum polonicum), позната и под именом Гомер, Гимер, и руска — бела крупна раж. Гаји се као јари усев. Има дугачко широко плеваство класје и дугачка, већином стакласта зрна. Сламка је дугачка и личи на трску. Ретко се гаји а понајвише у јужној Шпанији.

5. Инглеска или трбушаста пшеница (Triticum turgidum). Гаји се као озима и јара. Сламка је шупља с дебелим зидом; све до врха класа испуњена је доста збивеном сржи. Клас је дебео, нешто стиснут (пљошт), на широј страни двореди, на ужој кроваст. Плевице споља имају као нека крилца. Зрно је брашњаво но оскудно у протеину, и због тога га пекари нерадо траже; даје добар принос, но на мразу није тако издржљива. Класје је већином са осјем, зрна су смеђе црвена, жуто — црвена или бела и трбушаста.

Најважније су: Св. Јелена позната и под именом: мароканске, турска, шотланска и инглеска (јара); Ривеова (озима) и Чудо с разгранатим класовима.

Б. Крупници или лажне пшенице.

Од правих пшеница разликују се као што је наведено у томе, што им се зрно тешко одваја од плевице. Да се плевице одвоје, у млиновима уде шене су за то нарочито машине. Препоручују се за гајење:

а) *Бело-класи и црвено-класи озима и јари крупник.* Triticum spelta album и Triticum spelta rufum). Гаји се као озими и јари; клас је рутав без осја и има по два зрна у класу. Сеје се у Швајцарској и јужној Немачкој.

б) *Бели озими и бели јари крупник.* У мањој мери гаје се и ове врсте пшеница (крупници):

В. Двозрнац, јечмасти крупник, пиринчасти крупник (Triticum dicocum). Има пљоште двореде класове, у сваком класку по два зрна и два осја. Гаји се већином као јари у јужној Европи. У нас се сеје на више места (у ужичком и пиротском округу) једино као храна за коње, али само за невољу, јер слабије храни него јечам. Кад се прекрупи, што се у нас ретко врши, може да послужи и за хлеб. Разликује се белокласи и црвенокласи двозрнац. У планинским местима може и да измрзне: Не полеже. Крупник овај није нађен у старим споменицима, нити угљенисан у слојевима земним, а не находи се нигде ни дивљи ни задивљан, те се отуда изводи, да му није давнашња култура; то се потврђује и тиме, што ни у једном старом језику, крупник нема имена.*

(наставиће се)

УСЕВИ ШТО АЗОТ ЗБИРАЈУ И УСЕВИ ШТО АЗОТ ТРОШЕ.

Да би могли боље да појмимо важност и значај засевања усева који служе за зелену пиђу, или за храну стоке и улогу која им припада у прекрету привредног система у земљораду, увођењем њиховим у *плодоред* морамо се забавити око неколико важних, општих напомена и објашњења. Прво *плодоред* то је онај ред којим узастопце, из године у годину, према огледу и искуству, према природи и саставу земље, с обзиром на привредне услове гајења усева уопште, морамо на своме имању *сејати усеве.*

Усеви уопште према реду и времену, или према начину сејања, могу се поделити овако: *усеви озими и усеви јари, или пролећни*; за тим *главни усев*, то је онај који сејемо, да нам са те земље и да нам те године да главни род, главни беритет и споредни или други усев који нам после дизања главнога усева, или често уз главни усев, има да донесе други или споредни род са исте земље. Овај споредни или дру и усев може се сејати или у смеши с главним усевом, у исто доба и заједно с њиме, као наполица (на пр. пшеница и раж, или јечам и овас) или као узродица (пасуљ и бундеве уз кукуруз код нас). Но узродица се може сејати и као

усевица, то јест пошто је главни усев већ поникао и до извесног степена одрастао. Ми, усевамо овај други споредни усев — усевицу — који ће клијати, ницати и почети да се развија, у засенку главнога усева, докле главни усев даље расте, а стасава и узрева, док се он не пожање и не дигне, па да се усевица после њега, у стрњици његовој издигне и у пуној снази развије, докле на послетку и она не стаса према своме определењу. И међусевица, то је онај усев — обично раностас или скорозрелац — који се усева у исту земљу и на њој расте и развија, у времену између два главна годишња усева. Међусевица се сеје, пошто се први главни обично рани усев, пожање и њива на ново поугари, са чега се зове и угарни усев или стрњични усев, па он расте и њиву запрема дотле, докле не дође доба, да се други, догодишњи главни усев, обично озимац засевати мора.

Из овог овако кратког објашњења, па се већ довољно јасно види, да сем главног услова за овакав начин обраде земље и за успевање усева: повољног времена за обраду земље и за ницање усева и располагања и потребном радном снагом, овим у ствари системом скидања две жетве с једне исте земље, ми на плодност земљину полажемо далеко веће захтеве, трошимо далеко јаче земљину снагу, но системом скидања једног главног усева с исте земље, у једној години. Значи такав посао, такву радњу можемо предузимати и вршити, без обзира на врсту земље — да ли је пескуша или смоница и иловача — само на јакој, на плодној земљи, то јест земљи која је по природи таква, да може брзо и узастопце припремати за усеве довољно хранљива и лако растворног и јако хранљивог, или ако то није у стању — онда земља коју можемо вештачки лако и брзо учинити јаком, плодном или још боље родном; т. ј. морамо је на подесан начин и потребним ђубретом пођубрити.

Из свих дванаест основних састојака из којих је састављен, на крају крајева, при разглабању и предвајању, сваки усев, понајглавнија су она четири, у којима се земља може најпре жетвама исцрпети, а то су: калије и креч, фосфорна киселина и азот. Али од сва ова четири главна састојка азот је свуда где се налази, и у земљи и у ђубрету, највећи ветропир. Он и при трулењу у земљи и на ђубришту, при стварању гасова, врло брзо излапи навише у ваздух, а делимично се земљином влагом из оранице, где се приправио, ислпаче дубље у земљу, у доњи слој: мртвицу или здравицу, јер земља, према врсти својој различито, има до извесне брзо достигнуте мере, подобност, да у себи задржи у земљиној влази растворени азот.. Земља иначе има моћ, да у себи задржава све оне материје које за биљну хране служе и које се у њој приправе, или јој се споља додаду, али се страшно глупо понаша спрам најскупљега хранљива, азотне киселине коју јој врло лако могу да исплачу, или да се она раздвоји на своје састојке и да јој азот изветри.

Један наше горе лист, практичан пољопривредник, добро наоружан природњачким знањем, човек који посматра и размишља и коме су због његових заслуга признали доцније право на докторску титулу, доктор Шулц у Лупицу из Алтмарка, први је, приметио по бујноме порасту лупине на сасвим посној пескуши, да овај усев, мора имати неки нарочити извор, неприступан осталим усевима, за црпљење своје хране. И у овом погледу предузета испитивања убрзо су показала, да лупина доиста има подобност, да непосредно из ваздуха усише азот, тај толико важан и скупоцен састојак по пораст свију усева. Пољопривредни хемичари посветише тој чињеници своју пажњу и мало-по мало открише нам таква изненађења и тако замашне новости, да основи досадашњег старог привредног система у пољопривредној радњи, постадоше тесни и морадоше се проширити за зидање далеко опсежнијег привредног здања,

Сазнање, да међу усевима има неких с подобностима, да упијају азот непосредно из ваздуха, као ни једно друго пре тога, имало је огромне и замашне последице за преображај свега нашег начина привреде на имању, да се замашност тога открића ни данас још потпуно догледати не да? Имати усева, посредством њих и начина, да се можемо користити бесплатно непресушним извором азота, тог најскупљег средства за ђубрење! *У* ваздуху који дишемо и који нас одасвудо окружује, у тој смеси неколико ваздушастих врсти, има га врло много: $^4/_5$ целе ваздушне смесе азот је и бити у стању, да га хватамо и да се у земљорадњи послужимо и користимо овим огромним богаством ваздушним! Какво огромно откриће!

Даљим трагањем и огледима утврђено је, да ту особину црпења слободног азота из ваздуха, имају само биљке из велике ботаничке породице *Папилонацеа* — биљка с лептирастим цветом. У ове биљке лептирастога цвета од наших пољопривредних усева спадају: *детелина* са свима њеним ботаничким сестрама рођеним и од тетке и од ујака и од стрица (црвена, жута, бела, мањава, мауната, хмељаста, шведска, инкарнатска, медљана, серадела, луцерка, еспарзета), за тим и *и сво маунасто биље (варива*: грашак, сочиво, и пасуљ; сточни гра и боб; граорица — обична или пиђна, мањава, граорица као и пешчарка или пелушка; лупине).

У питању о храњењу и успевању наших усева, нас могу интересовати *три вида азота*: а) слободни или невезани азот у ваздуху; б) амонијак — то је једињење азота с водеником, и в) азотна киселина — једињење азота са кисеоником. Другим речима, може бити речи само о двојаком виду азота: 1) *о ваздуховом азоту* који је као слободан, невезан, ветрогоња, ваздушаст, није ступио у везу или једињење с другим материјама; 2) *о земљином азоту* т. ј, амонијаку и азотној киселини.

Слободан азот из ваздуха можемо заробити, везати само гајењем биљака што азот збирају — које га из ваздуха упијају, у своме телу претварају у органска ткања, а ова нам потом служе било као средства за храну, било као средства за ђубрење. Ово преображање упијенога ваздушног азота у органску творевину бива посредовањем бактерија. На жилама биљака збирачица азота, наоде се чворовити отоци,

гуте, на које раније није нико обраћао пажњу или које су сматране као болесни израштаји с којима нису знали шта да почну и за које се даље нису ни бринули. Данас се зна за њихово определење и да те гуте на жилама ових биљака, стоје у тесној вези са животом њиховим тако, да је усев без тих гута или отока болесан, слабуњав, а са њиховом множином и крупноћом, све је здравији, бујнији и једрији. *)

Ако какав оток или гуту на жили таквог усева расечемо, (а таква гута на жилама лупине на пр. може достићи крупноћу пасуљевог зрна, па и обичног лешника наћи ћемо у њој нешто сивкасто или зеленкасто - црко прашкасто и то је и језгра: у том ткању и бива претварање азота. Али биљка за време свога бујања и пораста докле он траје, узима у се више азота, но што га тренутно употребити може и због тога ове гуте на жилама служе у исто доба и за слагалиште за азот, за готовину у овом састојку која се сва не ће утрошити ни у време стварања и образовања семена. Све биљке лептирастог цвета бујне су и једре и имају много отпадака лиснатог, као и знатан бус и бокор жила. Ти отпадци и остаци остају у земљи и кад се преору труле, те на тај начин идућем усеву, после њих, стављају на расположење сав њихов трулењем преобраћени азот за храну. Биљке лептирастог цвета — лептирнице — на тај начин обогаћавају земљу азотом и на тај начин брину се тако рећи и за добро успевање идућег усева на истој њиви. То што је научно утврђено у новије доба, практично искуство одавна нас је учило, на име: да после детелине и маунастог биља врло добро успевају остали усеви који се на исту земљу после њих посеју.

Свима осталим биљкама, па дакле и нашим главним усевима, недостаје та подобност коју имају лептирнице или биљке лептирастога цвета, да су у стању упијати азот из ваздуха. Они су у стању усисавати само онај азот који жиле могу примити у се из воденога раствора у земљи.

Стога и може бити говора: 1) о ваздушном азоту који као слободан, невезан, није ступио у везу (као амонијак и азотна киселина), у једињење с другим материјама и који само и може бити у том (ваздушном) виду упијен од биљака збирачица азота; и 2) о земљином азоту (амонијаку и азотној киселини) којим се морају служити све остале биљке и усеви који не спадају у збирачице азота — ти усеви живе дакле само од азота понуђеног им у земљи, из ње азот троше и стога их и можемо звати усевима што азот троше.

*) Учење Јамнезона директора пољопр. огледне станице у Глестерберију у Абердену, Шкотска, да не само лептирнице, но и већина др. усева имају моћ упијања азота непосредно из ваздуха и то без утицаја бактерија, да су органи за то упијање не гуте на жилама, но маље на лишћу и у пазусима њихових петељки — истакнуто 1905 није се одржало у науци. Исто тако нигде се не помиње објављени епохални „проналазак" Ботомлеја проф. ботанике на Кинговом Колеџу у Лондону а може сваку земљу наћубрити бацилима, те да се сваки усев оспособи да може непосредно из ваздуха за своју храну црпети и трошити азот.

Понашање разних усева у погледу начина примања азота, даје нам ослонца за ђубрење. Збирачице азота управо и не потребују непосредно ђубрење азотом, кад имају на расположењу у ваздуху богат извор с азотом; али оне се њиме могу тек онда користити и послужити, кад имају за упијање азота потребне им органе — лишће; докле ове биљке не олистају, оне ће у клијању имати потребе и у земљином азоту и докле још клијају и докле је лист у њих још ситан, оне ће у то прво доба свога развијања бити врло благодарне азотном ђубрету у земљи. Из тога излази, да ми биљке збирачице не можемо успешно гајити на оним земљама које би у азоту биле сасвим испоштене, но их морамо поћубрити сточним ђубретом, пиштевином или куповним ђубретом: чилском шалитром. Значи да усеви који збирају азот из ваздуха, за своје успевање потребују ђубрење с таквим материјалом који према потреби земље има у себи: фосфорне киселине, калија и креча.

Ради потпуности да напоменемо одмах на овоме месту, да усеви нису у стању примати у се земљин азот ни у виду амонијака, но се овај претходно мора тек претворити у азотну киселину, издавањем водоника а примањем на његово место кисеоника.

Они усеви што скупљају азот из ваздуха, то су оне биљке које у њиховој зеленој маси и у роду садрже понајвише азота и стога они у обојима и дају најхрањивија јестива и за људе и храњива за стоку, јер њихова храњивост проистиче из њихове велике азотне садржине. Детелинско сено и зрневље меунастог биља по својој храњивој вредности стоје међу свима осталим усевима и биљем на првом месту.

Због оба та узрока, што оне обогаћавају земљу упијањем азота из ваздуха и што дају велику храњиву масу за јело и за храњиво, мора се, у данашњем земљораду тежити, да се њихово гајење што више прошири. Кроз њих азот кружи, чини коловрат у пољопривредном обрту и у кућинству природе.

Помоћу њих хвата се из ваздуха азот, састојак без госе и преобраћа у врло драгоцене творевине које служе за храну људима односно стоци, — помажу подмиривању њихове потребе у азоту, и из њих граде за себе друге органске творевине И кад ове пређу најзад у распадање, било као избаце, или као производи трулења пошто угину, оне се опет враћају коловрату природе и ако један део из њих, опет одмах наново има да послужи новоме усеву као храна, то ипак онај други део одлази у ваздух, враћа му се као невидљив гас, као слободан, невезан азот, да опет буде у повторном току своме кроз ваздух наново употребљен за производњу усева и биља.

Г.

Користи од справа и машина у пољопривредним газдинствима и пажња при набавци њиховој.

Свеколике користи које пољопривредник има од употребе справа и машина на своме имању, могу се свести на ових пет тачака:

1. Справама и машинама уштеђује се радна снага или се једна снага замењује другом. Само проста и примитивна оруђа (будак и мотика) убрајају се у ручна оруђа. Заменом тих оруђа справама које ставља у покрет сточна снага, уштеђује се ручни рад (плуг, дрљача), а употребом за рад друге какве снаге (паре, ветра, воде) уштеђује се људски и сточни рад (парни плуг). Замењивањем пак људске и сточне снаге поменутим снагама, у могућности смо увећати примену покретних снага у пољопривредним пословима до размере, која надмашује размеру снаге што је могу дати људи и стока.

2. Справама и машинама савлађују се послови брже. Пољопривредне гране одликују се том особеношћу, да се важни и неопходно потребни послови морају извршити тачно у своје време, а они су већим делом везани за кратак рок, јер, ако се не би на време савладали, жетвени принос не само да би се више мање смањио, већ би се шта више, могао и са свим уништити. Овде се убрајају сви послови око сетве и жетве усева а исто тако и послови око неговања усева. По томе, пољопривреднику је у интересу, да што пре савлада извесне послове, па и у случају, кад то убрзање изазива и веће издатке за њих. Главна заслуга многих машина је баш у томе, што њима постиже брже савлађивање многих послова. Такве су машине: сејалица, косилица, жетелица, прашачи, окопачи, коњске грабље и парна вршалица.

У берићетним годинама и у сустигнутим пословима, најамница је често тако велика, да се жетва не може да изврши на време. У таком случају жетелица је добродошла. јер се по савлађивању стрнина у газдинству, може дати на рад и другоме и имати отуда користи. У нас је жетелица, косилица вршалица и других савременијих справа сваком годином све више, што је доказ да су врло потребне и корисне и да у раду надмашају ручни рад.

3. Справама и машинама послови се савлађују јевтиније. Да ли ће се какав посао савладати јевтиније употребом једне или друге справе, једне или друге машине, зависи од прилика, које у једном случају могу бити сасвим различне од прилика у другом случају. На то пре свега има велика утицаја величина најамнице. Машина или справа, којом се иначе уштеђује ручни или сточни рад, савлађиваће посао у ком месту утолико јевтиније, уколико је у том месту већа најамница. По томе, једна и иста машина, захтеваће у једном случају веће а у другом мање издатке (а у неким, шта више, издаци могу бити и већи, него кад би се употребио ручни рад.) Даље, на вредност какве машине, јако утиче и то, у којој се мери она употребљава, т. ј. како се односи вредност машине према награђивању капитала који представља та машина и расходу који се чини у циљу издржавања исте машине, (отплата, оправка и осигурање). Тако нпр. ако косилица стаје 600 динара, то ће 6% од њене вредности изнети 36 динара. Тај проценат не ће бити једнак за сваки хектар ливаде у случају кад је косилицом покошено 100 хектара или само 10 хектара ливада. У првом ће случају на хектар доћи 0·36 дин. а у другом 3.60 динара. И, ако изупотреба (хабање) машине зависи првенствено од тога, да ли се чешће или ређе употребљава, не мање она зависи и од утицаја времена (ваздуха, влаге, промене температуре и т. д.), од кога справе и машине које се мало употребљавају, страдају често више него кад се у већој мери употребљавају. Не ће се погрешити, ако се каже, да изупотреба справа од утицаја времена износи годишње по 3% од вредности машина, а то у наведеном примеру представља суму од 18 динара, а рачунато од хектара у првом случају (код поља 100 хектара) 0·18 дин. а у другом (код поља само 10 хектара) 1·80 динара.

3. Справама и машинама регулише се потреба у радној снази. Пољопривредник је принуђен борити се с том непријатношћу, што му је врло променљива потреба у радној снази у разно доба године. Та је непријатност подједнако и за домаћина и за радника. Машине су довољно снажно средство за борбу с том непријатношћу, јер оне до извесног степена регулишу, изравњавају, потребу у радницима. и

5. Справама и машинама послови се обављају боље и правилније. Добро конструјисана машина, кад се њоме рукује како ваља, ради обично правилније и боље, него људи и стока. Међу машинама је много таквих, (не све), које посао раде много потпуније него људска рука и просте справе — оруђе. Такве су машине нпр. сејалице, сецкалице за сено, сламу и шашу, сецкалице за репу, вршалице, центрифуге, парни плугови и т. д. Корист од боље обављеног посла, нарочито је велика тада, кад је она у вези с бржим или јевтинијим извршењем његовим; но покадшто, машине се употребљавају у циљу да би се више урадило, па ма издаци били и већи; такав је често случај, кад се место обичнога плуга употреби парни плуг (кад нису повољне погодбе за његов рад).

Да би се наведене користи од справа и машина могле и у ствари имати, преко је потребно учинити правилан избор у потребним справама и машинама, да су израђене како ваља и да се чувају како треба. Јер, ако се и само једна од ових погодаба не испуни, као ресултат показаће се: крхање машине или неправилно пословање, рад.

Није довољно купити машину само по томе, што таква машина у другога лепо ради. Купац ваља да је пре тога начисто с тим: да ли је у стању руковати том машином или не и има ли у газдинству или у близини кога, на кога би се могао ослонити или не. Набавка машине у случају кад се њоме не уме руковати, повлачи за собом бескорисан издатак а убија и вољу да је и други набављају.

Свакад при набавци справа и машина, ваља имати на уму ово:

а) Уз справе и машине набављај увек и потребне резервне делове. Прављење нових делова изискује често много времена, а израђени рђаво — кваре машину.

б) Не заваравај се сумњивом јевтиноћом. Јевтинија је справа на крају крајева скупље од справе и машине која ти се учини да је скупа. Од скупље справе која ће ти радити бар 5—6 година више, можеш и кад је расходујеш употребити више њених делова, а од јевтине ни један.

в) Пази да је справа што лакша, да може што дуже трајати и да са њом можеш лако руковати. Американци имају навек једно начело: „избегавати свакад непотребно трићење снаге“ те отуда и од сваке справе и машине захтевају да буду лаке, трајне и удесне за рад; и

г) Не залажи новац у справе и машине, ако их можеш добити од суседа на послугу или ако их ти хтедне бити ортак у куповини. Леп пример за послугу справама и машинама налазимо у Америци. „У доба кад се у Јевроии усавршеним справама и машинама могли користити само велико поседници и образовани пољопривредници, у Америци се њима користили поседници и великих и малих имања, дакле сви мали поседници, који нису у могућности набавити скупе машине, узимали су их под кирију. У Америци је увек могућно наћи предузимаче који иду из места у место са својим косилицама, жетелицама, вршалицама, сенским пресара и т. д. и потребним бројем раденика, нудећи малим поседницима своје услуге.“

— Д —

ГЛАСНИК.

Набавка справа за срез таковски окр. руднички. — Радујемо се што можемо јавити, да је и срез таковски окр. руднички решио да за потребу општина и своме срезу набави 7 тријера, 14 сецкалица и 2 прекупача за прекупу зрна заједно с окомком и да је на тај циљ унео у буџет за 1909 потрабну суму, па се обратио Друштву да ову набавку и изврши. Доиста похвална намера среза таковског, јер су то за ову сточном храну оскудну годину и најпотребније справе нашем земљораднику као сточару за неjеконмнију исхраву стоке, а тријер за пречишћавање и пребирање житног семена за сетву. Ова набавка послужиће не само једној насушној потреби наших земљорадника, но и као речити пример земљодницима у томе срезу, јер ће ове справе саме за се најбоље агитовати.

—

Производња пекмеза у срезу љубићском. — У овоме срезу у току овогодишње сезоне кувања пекмеза раде 27 гарнитура пекмезарски радњи са 162 казана. Кад се зна да један казан изради преко једног вагона пекмеза, онда ће се у овоме срезу у току овогодишње сезоне прерадити преко 530 вагона сирових шљива и добити скоро 160 вагона пекмеза.

Бор. Нешић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК

X. *седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва држане 17 марта 1908. године у Београду.*

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Јов. Ф. Вшетачка, Алекс. Мијоковић, Мирко Миљковић, Борисав Б. Тодоровић, Милосав Ж. Петровић, Нинко Јовановић, Д-р Миливоје Васић и Јоца Марковић.

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

68. Чита се Записник IX. седнице. — Прима се.

69. Председнк извештава Управу,. да је од Хитига из Беча поручено семе од луцерке приспело, али да је у њему констатована вилина косица и да се због тога није могло примити. Како је пак тражња велика, то је одмах поручено из Брина *3000* килограма, али та количина није ни приближно довољна, да би се с њом могле подмирити до сада само пријављене поруџбине, па с тога моли Управу за овлашћење, да може у споразуму с Ужим Одбором поручити из Аде, као најближег места где се луцерка може добити, до *5000* килограма по понуђеној цени од 218 круна од *100* килограма. — Одобрава се.

70. Саопштавају се молбе Подружине Крушевачке и Ваљевске, које моле, да им се повиси годишња новчана помоћ и повећају кредити за набавку потребног материјала. — Решено: да се изведе, да им се годишња помоћ у новцу не може повишавати из разлога, који им је објашњен у писму овога Друштва од 7. о. м. Бр. 1406., а да им се кредит повишава и то: Крушевачкој од 1000 на 2000 динара, а Ваљевској од 800 на 1600 динара, но с тим, да ће одобрена сума помоћи служити као гаранција за ове кредите све дотле, док одобрену суму кредита не измире, — а остале поруџбине које би те Подружине преко одобреног кредита чиниле, Друштво ће наплаћивати повуком, а да се уједно позову, да примљен новац од узетог и продатог материјала без одлагања Друштву шаљу, како би на тај начин себи осигурале даљи кредит. Крушевачкој Подружини да се скрене пажња још и на то, да Друштво не одобрава куповање акција савезних Удружења, из суме која је Подружини одређена на име помоћи за извршење свога Програма рада.

71. Подноси се на увиђај Програм рада крајинске Подружине, у коме се предвиђа и приређивање једне „изложбе раног грожђа и произведених вина на живим песковима“, — а како је и Друштво само у своме Програму за ову годину предвидело приређивање изложбе грожђа, вина, ракије, виноградарског и подрумарског прибора у месецу септембру о. г., то је решено: да се Подружини препоручи, да она приреди само једну *смотру* раног грожђа у августу месецу, а да за то може употребити потребну јој суму новаца из суме помоћи, коју јој је Друштво за ову годину одредило.

72. Чита се молба жичке Подружине, да јој Друштво за извршење поднесеног Програма рада за ову годину одреди новчану помоћ. — Решено: да јој се за ову годину изузетно на име помоћи изда 500 динара, пошто још у округу чачанском нема Окружне Подружине: а односно приређивања у Програму предвиђене изложбе из области Сточарства, да јој се препоручи, да ту изложбу одложи и спрема за идућу годину, када и школа буде већ уређена као сточарска, јер ће онда бити лакше и изложбу приредити и извести.

73. Уредник „Тежака“ предлаже хонорисање штампаних радова у 7. до 11 броју. — Одобрава се по предлогу и усвојеној норми, а књигу хонорара да потпишу чланови Управе г. г. Нинко Јовановић и Јов. Ф. Вшетечка.

74. Члан Управе г. Д р. Миливоје Васић саопштава, да је по свом званичном послу био и у Роготу и видео у каквом се стању налази тамо бивши друштвени живинарник и вели, да би се од њега могао још одабрати и продати неки материјал, иначе ће све да пропадне и да се разнесе. — Решено: да се умоли тамошњи окружни шумар г. Д-р. Ђ. Јовановић

да види, шта би се од тога жививарника могло одабрати и продати, па да о томе Друштво извести, које ће према томе учинити даље што за потребно наће.

ОБЗНАНА БАНАТСКА ПШЕНИЦА ЗА СЕМЕ.

Да би се у народу растурило што више доброг пшеничног семена, па отуда запатио и бољи квалитет банатске пшенице за продају и извоз, Господин Министар Народне Привреде одобрио је, да Управа Државног Сточарског Завода у Добричеву може уступати појединцима за семе од своје банатске пшенице по пијачној цени, пошто Управа претходно исту потопи у раствору плавога камена.

О овоме се извештавају привредници ради знања и позивају се да се пријаве Управи Сточарског Завода у Добричеву са назначењем колико ко жели да узме и где да се пошаље, како би Управа могла претходно ту количину потопити у раствор плавог камена и послати молиоцу.

Пшеница се продаје само за готов новац а шаље се и поштом на доплату или железницом на повуку, ко означи тачну адресу.

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА И КОМЕ ТРЕБА, имам на продају *две жетелице половне* добро очуване *систем* Mac. Cormic за цену потписатом изволте се обратити.

Ниш. *Гаврило Јовановић* трговац

СРПСКОЈ ФАБРИЦИ СТАКЛА У ПАРАЋИНУ потребно је 500.000 кг. ражане сламе. *Слама мора бити само ражана, негажена и машином невршена већ руком трешена.*

Пријем у друштвеној фабрици у Параћину. Примаће се и мање количине као: кола сељачка и одмах исплаћиваће се. Плаћа се са један динар више од 100 кгр. од пијачне цене обичне сламе.

Српска фабрика стакла

РАСАДНИК СРЕЗА РАЖАЊСКОГ У РАЖЊУ има већи број чистокрвних кокошака расе *Мехелнске*," од којих има посведневно повише комада јаја и може их продавати и ван среза.

Цена је јајима од комада 0·10 дин. Шаљу се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

ЕБр. 55. Из канцеларије управе расадника среза ражањског 5, фебруара 1908 у Ражњу

140 ЛАНАЦА

ОРАЋЕ земље у једном грунту, ограђена багремом, један и по километар од железничке станице удаљена а поред самог друма близу вароши Пожаревца, издаје се под закуп за 5 и више година, а 20 ланаца од I јула а *120* од I октобра 1908 год. рачунаће се почетак закупа:

За услове и погодбу обратити се г ћи Јелки удови Пере Тамбураша у Пожаревцу, или г. Андри Станојевићу трговцу у Крагујевцу.

Семе луцерке, мањаве (**Vicia villosa**) и зимске граорице, слачице, репе угарњаче, зимског сточног грашка, приспело је за јесењу сетву. Луцерка 1 кг. 2·30 динара.

Српско Пољопривредно Друштво.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит—врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустријске вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вредности), *четврт стране* 2.50 динара (2.50 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 36 броја „Тежака": *Чланци:* — Пшеница. — Усеви што азот збирају и усеви што азот троше. — Користи од справа и машина у пољопривредним газдинствима и пажња при набавци њиховој. — *Гласник* — Друштвени и подружински послови. — Огласи.

Штампарија Владе Стевановића и Друга Космајска ул. 21

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 37. НЕДЕЉА 14. СЕПТЕМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

ЗДРАВИЦА И ПОДУБЉИВАЊЕ ОРАНИЦЕ

Оранича или живица то је онај слој земље који се оре плугом, обрађивачима обрађује, преврће и дроби и који се са ђубретом и стрњиком меша. Здравица или мртвица то је онај доњи слој земље, испод оранице. Здравица је *подлога* оранци, а оранича је *повлата* здравици.

И ако је оранича кућна за припремање хране и трпезарија за храњење усева, ипак је здравица исто толико важна колико и оранича, па шта више има доста случајева у којима се здрављи мора придавати већа важност у земљиној плодности. И онда, кад је дубока оранича, што је ређе случај у нашем махом таласавом, више брежуљастом положају, у храњењу усева мање или више узима учешће и здравица, јер поједине жиле усева продиру увек дубље и црпе себи храну и из дубљих слојева земних. Жито тера поједине жиле на дубину и од 1 метра, детелина, вија (луцерка), еспарзета, вучац (лупина) итд. и по 2 и 3 метра дубоко. Значи што год је здравица боља, боље и по усеве, они тим више хране могу отуд поцрпети.

Али ова подобност здравице, спрам осталих особина њених које произлазе из њеног склопа и састава, пада у запећак. Од састава здравице, то јест од њених физичких особина, много више зависи плодност једне земље, или њеног горњег слоја, оранице, но и од стварне храњиве садржине њене, јер здравица може оранцу или погоршавати, или побољшавати.

Глиновита, смоничава здравица свакад је рђава, јер на њој застаје вода која се кроз оранцу процеди, па не може да отиче. Због тога се свака земља са смоничавом подлогом умочвари и укисели. Оне се више одликују бујном производњом корова и киселе траваљине, него ли добрим жетвама. Такве њиве морају се одводњивати, дренирати, а ако је то немогуће, онда је боље поливадити их, јер ће као ливаде давати поузданије и боље приносе, него ли као орнице. Чак и лака пескуша, па на глиновитој подлози, ако одмах плитко лежи, постаће мочар и рађаће пиревину, ако не чак и ситу, рогоз и трску, из које се могу резати дечије свирајке или камиши за луле.

Иловача као средња земља, управо као смеса из глине и песка, према већој или мањој примеси глине у њој може бити добра или лоша као здравица. Биће добра испод сувога песка, а мање добра испод збијене и мочарне земље.

Исто ти је тако и са пескушом као здравицом. Ако је под иловачом или глинушом, она је добра, јер не смета слободном отицању воде из оранице, она онда врши природну дренажу (одводњавање помоћу земљаних чупкова) тих земаља. Али ако је пескуша и оранича над њом, онда је чини још сувљом и на њој усев страда од суше.

У свима приликама рђава је шљунковита здравица, гора је од сунђера. Кроз њу се из оранице сва вода процеди и ишчезне, и на најмањој суши, сва се земља над њом спече и изгоре, род се на њој осуши, а у најбољем случају уплане и узри за нужду, пре времена. Боље рећи шљунковита здравица то је продрта врећа, страшнија пијаница и од најгоре бекрије — све попије а не може никада да се напоји, једно ненасито сито које исцеди и поквари сваку оранцу. Исто је тако рђава и каменита здравица, каква је редовно подлога у планинским и стрмим положајима. И она пропушта сву воду из оранице и кроз њу се стиче и сцури сва вода и онда од суше, на повлати њеној, оранци, страда сваки усев.

Питање о подубљивању оранице или о дубокој орби, решава здравица. Она решава, да ли је могуће подрити је и да ли је корисно изрити је и с оранцом помешати. Непоколебљиво као стена стоји факт (чињеница) да ми у дубљој оранци имамо веће јемство за безбедност и величину жетве. Дубља оранича допушта и усевима да дубље жиле пуштају, докле оне у тврду, од плуга нетакнуту земљу нису у стању продрети. Па допушта и дубље продирање ваздуха који је онда у стању неуморним радом својим, да у већим слојевима земље и већу количину биљне хране приправљ и ствара. Дубља оранича боље влагу регулише и већи је резервоар за пријем кишнице и отопљеног снега; а из истог узрока не трпи тако лако оскудицу у влази, јер се на суши, влага земљина пење из доњих слојева у горње. Због тога у свима приликама оправдано је што земљорадници желе да имају дубљу оранцу, само што та њихова жеља није могућа, ни постижна под свима околностима.

Дубока орба, или обрада земље, бар што се подубљивања оранице тиче, могућа је и остварљива је, ако је здравица каквоћом добра. Шта више она може допринети и поправци оранице, кад се на пр. песак или ситно-шљункаста земља налазе испод смонице, или кад је иловача испод пескуше, као и кад су песак или иловача под тресетно-наносном, ритском земљом која је по себи мочарна и за зирање неподесна.

Ово подубљивање или издизање мртвице т. ј. непроветрене и временом неистрошене, већ ускисле сурове земљане масе, не сме се никад вршити у дебљем слоју на једном, већ мало по мало сваке године. Под свима приликама подубљивање оранице или т. звано подривање здравице, мора се вршити пред зиму, те да је мраз укрти и уситни. То се подубљивање не може ни за сваки усев предузимати, јер жито је у томе врло осетљиво и хоће да омане на суровој, „неоживљеној“ земљи.

Подубљивање оранице најбоље је вршити зими, увек онда, кад ће потом доћи на ту њиву пођубрена окопавина.

Кад је здравица рђаве каквоће, па ју је потребно кренути, издробити, било ради поправке њене пропустљивости за влагу, било због приступа ваздуха и његовог плодотвор-

дубоко подорану земљу и добро пођубрити, да се она и хемијски поправи и дотера. Пословица вели: дубоко орање, гута ђубре. Ко то не чини, нема смисла ни да подубљује своју зиратну земљу и с тиме неће постићи оно што намерава. Нарочито на лаким пескушама, због њене прекомерне алапљивости за ђубре, дубљом орбом учинила би се грдна погрешка, као год и онде, где би се подубљивањем оранице односно подривањем, из здравице издигла јако гвожђевита, жућкаста, црвенкаста или мрка шљункаста земљана маса, јер она је у стању да оранicу на дужи низ година погорша и поквари.

С. Г.

О БЕРБИ КУКУРУЗА

Ма да је до сада више пута писано о берби кукуруза, опет никако неће бити на одмет, да се ово понови, пошто од тога не може бити штете, већ једино користи. Ово тим пре, што ће у нас, ускоро увелико отпочети берба кукуруза, па ово може да послужи као потсетник.

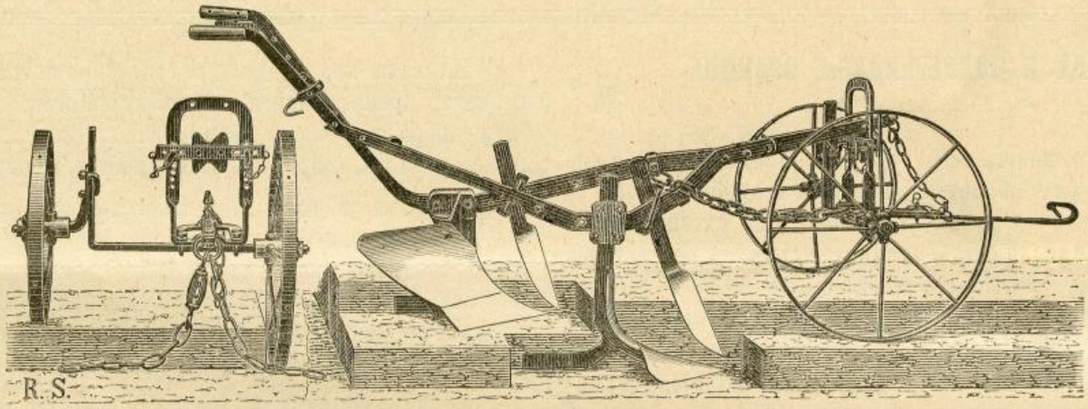

ног утицаја, онда се она не мора издизати у оранicу и превртањем на плужној дашчици с њоме мешати, но само подривати т. ј. издробити нарочитом справом, *подривачем*.

Подривач је или засебна справа која се састоји из гвозденог козлаца од плужнога тела, простог једног стуба утврђеног на гредељу, а он доле има троуглу оштрицу као раоник плуга прашача или окопача. Или је (као што слика показује) у вези са плугом. У самој ствари првобитно је ово склоп једног двобразног плуга, па је са двогубог гредеља његовог скинуто предње плужно тело и у место њега утврђен крстатом гривном подривач.

Добре стране ове справе, овако удешене у томе су, што имамо две справе; према потреби: двобраздни плуг или прост плуг с подривачем. Једне исте колечке, као и цео остали склоп служе за обе ове справе, што појевтињава набавку њину. Плуг с подривачем ради на тај начин, што у бразди коју је повукао онај задњи плуг, при поновном пуштању плуга у орање — подривач залази у ту бразду, подрива је и дроби за даљи 10—15 см. дубине, дакле испод оранице пара и здравицу. И што је главно тако издробљено тле или дно бразде, стока не гази и не таба, но подривену први пут повучену бразду, у исто доба, одмах за подривачем, препокрива задњи плуг другом браздом коју узоре. Оно друго цртало, пред подривачем не мора се оставити, пошто није потребно.

Да се поцрпу потпуно све оне користи које се могу имати подубљивањем оранице, односно подривањем здравице или поправљањем земље у њеним физичким особинама, чему тај рад искључиво и служи, треба се постарати, па тако

Кукуруз је једини ратарски усев, на који се не мора обраћати пажња да не презре. Шта више, баш је и потребно да кукуруз подуже остане на струку, те да потпуно сазре. На против, код стрних жита безусловно се мора обратити велика пажња, да усеви не презре, јер ако презре, онда се губи како у каквоћи самога усева тако и по количини. А код кукуруза је обратно, у колико се бере зрелији у толико је боље.

С тога, што кукуруза има више варијетета и што његово доба сазревања зависи од: климатских прилика, положаја, времена сејидбе и других погодаба, то је немогућно унапред одредити календарско време берби кукуруза. Али у главноме, може се рећи, да бербу не треба отпочињати све донде, докле кукуруз потпуно не сазре.

Познато је, да је у нас кукуруз веома значајан усев и по томе, што он сачињава поглавиту храну нашега народа, његов свакидањи лебац. Па баш због овога, треба и много озбиљнију пажњу обратити на зрелост кукуруза при берби и за даље његово чување, пошто је доказано, да лица, која се хране хлебом, који је умешен од недозрелог и неочуваног како ваља кукуруза, обољевају од опасне болести „Пелагре“. А само од потпуно зрелог и добро очуваног кукуруза, добива се здрав и добар лебац, који здрављу годи, и од кога се не побољева од поменуте болести.

Да је кукуруз стасао за бербу, познаје се по овоме:

1. Кад пожути оно лишће што обмотава клип — корен;

2. Кад шума (стабљика кукурузна) пожути и лишће се посуши;

3. Кад је зрно на клипу толико зрело, да се ноктом може тешко начети;

4. Кад се свила (женски цвет) на клипу осуши и поцрни;

5. Кад зрно добије потпуно стакласту сјајност.

Само у случају кад је јесен кишна и хладна, и кад слана ухвати необран кукуруз, онда се може па чак и мора брати, но тај се кукуруз никако не сме употребити за људску исхрану, јер није дозрео на струку, те је нездрав.

Увек је боље, да се кукуруз остави на њиви који дан више, те да потпуно сазре. Ово нарочито треба чинити онда, кад је јесен лепа и топла.

Кукуруз, који се обере, а није потпуно зрео, врло се тешко чува, јер јако подлежи квару — буђи, те због тога, често постаје неупотребљив и за сточну храну, а за људску не треба ни помишљати, пошто је лебац спремљен од покваренога кукуруза, прави отров за људски организам, јер се због њега, као што је напоменуто добива болест, чије су последице страховите, и која се болест врло тешко лечи.

Берба кукуруза врши се на три начина и то:

1. Кад се клипови — корење на струку, љушти — комиша, па се само клип одломи, а шума — шаша остаје на стабљици кукурузовине. Овај је начин за препоруку, пошто берба иде најбрже а и најчистије, јер у колико се дуже пробави љуштећи кукуруз на струку, у толико се више уштеди времена, што се не мора накнадно комишати. Сем овога, добит је и у томе, што љуске — лишће, што обмотава клипове, остаје на струковима, те је шума, — шаша, — кукурузовина, — тулузина — тада боља за исхрану стоке;

2. Кад се клипови само ломе са љуском, па се односе где у сувоту и тамо доцније окомишају. Овај је начин бербе за препоруку само онда, кад кукуруз доцкан сазре, па га још ухвати чак и слана и мразеви на њиви. Ово зато, што се смрзнут кукуруз врло тешко на струку у њиви љушти, јер руке зебу, те услед тога и посао споро иде. Обрани кукуруз са љуском, већином се односи у собе или друге топле стаје, где се претходно открави, па се по том ољушти — окомиша; и

3. Кад се шума сече заједно с родом, па се збира и одмах односи где на гомилу, куда се после врши берба као код првога начина. Овај се начин бербе, који није рђав, употребљава ређе и то махом онда, кад је њива усамљена и изложена јакој потрици, те је нужно, да се са ове час пре све дигне, и кад је у изгледу, да ће ускоро наступити рђаво време а нарочито слана и мразеви, па да се после кукуруз са посечених стабљика у сувоти обере и учини даље шта треба.

Берба кукуруза врши се најбрже и најпотпуније само онда, кад је кукуруз сејан на врсте. Ово с тога, што берач ухвати само једну врсту и бербу врши с оцака — струка, на оцак — струк, не обзирући се час лево час десно нити натраг, да му што год не остане необрано. Кад је пак кукуруз посејан омашке — „на сачму“, онда је берба тежа и спорија по томе, што берач нема своје врсте, које ће да се држи, већ непрестано мора да баца поглед на све стране, пазећи, да му не остане који струк необран. Поред осталих користи од врстачног сејања и ова околност налаже, да треба напустити преживели начин сејања кукуруза на сачму.

Набржи рад, при берби кукуруза, јако утиче и удаљеност кола, на којима се обрани кукуруз превози дому, јер у колико су кола ближе раденицима, у толико се мање губи на времену око преноса батара или других судова са обраним кукурузом ради сипања у кола. Ово никако не треба изгубити из вида, јер и то појачава издатке на бербу кукуруза. А осем овога, и сама се берба развлачи, те могу наступити и рђаве последице, ако ухвати — наступи непогодно време.

Било како му драго да се врши берба кукуруза, при самом раду треба пазити: да се берба не обавља по рђавом, већ увек по сувом и лепом времену; да се корење лепо ољушти и очисти од свиле; да се кочањке не остављају дугачке; да се корење не баца по земљи, те да се влажи и квари; да су судови у којима се врши берба, и кола, увек чиста; и да се при истоваривању кукуруза из кола, одвајају: пабирци, недозрели и покварени клипови, па све ово обашка да се остави и што пре употреби зашта је најкорисније, а само здрав и потпуно зрео кукуруз да се сипа у кошеве или оставља на друга места одређена на ову сврху. Ако би се пабирци и недозрели клипови оставили заједно са здравим и добрим кукурузом, они би се брзо убуђали, па би око себе покварили и здрав и леп кукуруз.

При берби кукуруза, не треба изгубити из вида и одабирање најбољих, и најразвијених клипова за семе наредне године. Одабране семењаке, ваља оплести у венце, као што су то стари наши увек радили, па их обесити где на промајном и сувом месту, а најбоље по кућним таванима, по димњацима и другим згодним местима, где ће бити обезбеђени од мишева и врабаца. Овако одабрани и очувани семењаци, даће најбоље семе. Добро семе даје добре биљке, а добре биљке дају добар род.

Обрани кукуруз, ма где смештен, не сме се оставити самом себи, већ се мора чешће прегледати и више пута превртати, како се не би укварио — убуђао. Тек после тромесечног чувања, кукуруз се толико осуши, да се равња са старим, и од тада се може трошити за људску храну а да брашно не подлежи квару, разуме се, ако се чува на сувом и промајном месту.

ПШЕНИЦА

(Triticum vulgare)

(свршетак)

Г. **Једнозрнац** (Triticum monococcum). Гаји се као озими и јари. Добар је за планинске и кошљиве крајеве, а не тражи нарочиту негу. Клас је кратак, стиснут а класићи једнореди; у класку је само по једно зрно. Сеје се већином по брдима у сев. Африци, Шпанији, Француској и др. У нас пак расте дивљи по прелозима, по међама поља и друмова близу Алексинца, више Алексиначке Бање, око Ниша и Пирота, а не сеје се нигде. У Швајцарској и Немачкој употребљава се за хлеб и исхрану коња; ређе се гаји у већим размерама. Ни овај крупник није нађен у старим споменицима, нити пак има старих имена, али је нађен дивљи и задивљао на више места како у нас (Србији) тако и у Грчкој и М. Азији и у тим земљама као да му је и првобитна постојбина. Рачуна се, да је између крупника најдавнашњији и да су се од њега културом од више хиљада година, развили остали крупници.

4. **Клима и земља**. Пшеница захтева умерено-топлу климу. У кошљивим (хладним) крајевима, не успева, ма да на влажним положајима и влажним земљама, не измржњава тако као раж.

Захтева средњу годишњу топлоту од најмање 3·75° Ц. и средњу летњу топлоту од 14° Ц. Границе њена гајења су

у Шотланду до 58°, у Скандинавији до 64°. у Русији до 60° а у сев. Америци до 50° северне ширине. На јужним странама Алпа, пење се високо до 1264 м. изнад морске површине. Озима пшеница стасава за 284 до 340 дана и за то време, (не рачунајући и зимске месеце) потребно јој је 1536 до 3087 топлотних јединица. Јара пшеница стасава за 120 до 140 дана и за то време треба јој 1870 до 2275 топлотних јединица. Најбоље успева на хумусним иловачама и лапорачама и најмањи је пробирач у земљи између свих стрнина. На лаким земљама успева још добро само на влажним положајима и кад се јаче ђубри. За свој пораст захтева знатно већу количину воде но раж, а тиме се и објашњава, зашто је и мањи пробирач у земљи но друге стрнине. За пшеницу нису удесне само екстремне врсте земаља, као што су врло тешке збивене глинуше, врло лаке пескуше и ритске земље. Крупник је још мањи пробирач и у земљи и у клими, и зато у неповољним приликама даје бољи и сигурнији жетвени принос од пшенице, међутим, у повољним приликама, пшеница се претпоставља крупнику. Да би се зрно корисније употребило, крупник изискује, као што је поменуто, нарочите машине за прекрупљивање.

5. **Плодоред.** Пшеница хоће дубоку и скоро обрађену мекану и снажну земљу на којој нема корова; не воле земљу спечену, суву нити сувише ситну, прашинасту. Зато она најбоље успева кад дође на црни угар, ма да је такво гајење скопчано с већим издацима. *Озиму* пшеницу треба сејати после репице, стočјег боба, црвене детелине, грахорице покошене узелено, наполице, зелене кукурузовине, дувана и конопље, а у нужди после оних окопавина, које позно стасавају и ометају да се земља што боље обради. После других стрнина, а нарочито после пшенице, ваља гајити окопавине, нарочито репу, затим детелине, варива а у нужди и овас. *Јарицу* треба сејати после окопавина, а нарочито после репе.

6. **Обрађивање земље и ђубрење.** Начин обрађивања земље истиче се већ и из споменутога захтева пшенице. У свима приликама земља мора бити потпуно слободна од коровских биљака, треба да је дубоко трошна и мекана, а *ни у ком случају* ситна као пепео, јер се тада збије, окори и стврдне, а то не годи пониклим биљкама. Колико пута треба земљу обрадити, тешко је уопште рећи, то зависи од начина обраде, од тога, какав је усев био на тој земљи и од особина саме земље. У сваком случају, треба је преорати пред сетву а највише пре 14 дана. Пшеница треба да нађе у земљи обилату количину хранљивих састојака, нарочито фосфорне киселине и азота; она подноси по томе *појаче ђубрење*. Ну ваља приметити, да јаче ђубрење стајским ђубретом, изазива полегање, ако се ђубри с јесени, и да је с тога боље где је то могућно, пођубрити земљу вештачким ђубретом. Фосфорна киселина уноси се у земљу обично у облику фосфата (препоручује се и брашно од костију и то и од једног и другог по 1000 кгр. на хектар). Привођење калија за пшеницу, није тако од значаја, јер га добре пшеничне земље имају већином у изобиљу. Ако је азот потребан, може се унети чилишалитром, која се с пролећа растура по земљи пре дрљања или пре плевљења, а чешће се ђубрење врши и више пута (на хектар треба 100 до 200 кг.). С јесени се може ђубрити и амонијачним солима и т. д.

7. **Сетва.** За сетву ваља узети најтеже и најбоље зрно (тежина 1 хектолитра варира између 72 до 82 кгр.). Најбоље је за сетву семе које је руком овршено, јер машином овршено, већином је повређено, због чега му је и клијавост сумњива, нарочито кад се потапа у раствор плава камена, што не треба пропустити, да би се отклонило побољевање од гари. Потапањем пшенице у раствор плава камена иде се на то, да се убију све споре гари које се налазе на поједином зрневљу. Од овога рада биће сигурно успеха, ако припреми пола ($^1/_2$) процентни раствор (узети на 100 литара воде 0·500 кг. плавог камена) и жито (семе) држи у раствору за 12 часова за које га време промешати неколико пута. На потребну топлоту раствора не гледа се, а њу је кад се у велико ради, тешко и имати. Ако се жели имати успеха од потапања, ваља пазити, да се на ђубриште не односи слама са њива на којима је било гари у већој мери. Пошто пшеница не губи клијавост за две године, а споре међутим већ прве године изгубе своју клијавост, то се онда за сетву може узети и двогодишња пшеница, но ипак, потапање је сигурније средство. При мењању семена ваља нарочиту пажњу обратити на то, да изабрана сорта одговара месту и приликама. У семену не сме бити уродице а клијавост самога семена ваља да је најмање 95%. — Подесно доба сетве је од највећег утицаја на нормално развијање биљака. Земља треба да је толико топла, да семе може проклијати за 10 до 12 дана и да се с јесени може нешто и убокорити. На топлоти од 5° Ц. семе клија, а на топлоти од 9° Ц. бокори се. Кад што, може бити добра и доцније посејана озимица, јер се пшеница, тек с пролећа, као што треба, убокори. Сетва *озимица*, врше се према томе у септембру и октобру па и новембру, а *јарица* у априлу. Крупник се с јесени може сејати и нешто доцније, а с пролећа ваља га сејати кад и пшеницу. Врстачном сетвом олакшава се, да семе дође у најповољнију дубину. На тешким земљама ова треба да је 2·5 до 5 см. а на лаким не сме бити већа од 8 см., јер би у противном случају био отежан приступ ваздуху (кисеонику), семе би прешло у труљење и жиле се не би могло развити. Врсте треба да су раздалеко за 15 до 25 см. После сетве треба земљу прећи лаком дрљачом, да горњи слој буде свеж и да младе биљке могу имати заклона од узвишења и да би се тиме сачувале од снега и ветра. У понеким местима сеје се пшеница помешана са ражи ($^1/_4$ пшенице и $^3/_4$ ражи); тада се добива не само већи принос, већ је овај и сигурнији. Семена на хектар (по Стреберу) треба:

од	омашке	у врсте
Озиме пшенице	130—200 кг.	100—160 кг.
Јаре пшенице	150—230 „	120—180 „
Озима крупника (с плевом)	190—300 „	140—220 „
Јарог крупника	210—315 „	155—235 „
Озимог двозрнца	160—240 „	120—180 „
Јарог двозрнца	180—270 „	135—205 „
Озимог једнозрнца	150—200 „	115—250 „
Јарог једнозрнца	170—210 „	130—175 „

8. **Нега.** Нега озимице почиње тако рећи од клијања. Усев треба заштићавати од мишева и пужева које таманити најподеснијим средствима; сувишну воду треба удалити браздама које извући одмах по сетви; ако је снег у сметовима, онда га разгрнути. С пролећа ваља прећи њиву дрљачом или ваљком, ако се земља окорела, а тада се и слаба места ђубре чили-шалитром. Ако је пшеница бујног раста, онда пустити овце да је запасу или је пажљиво покосити пре образовања класа. Јаре пшенице треба прећи лаком дрљачом кад се земља окорела и кад се појаве коровске биљке.

Од коровских биљака вићају се најчешће: кукољ (Agrostema Githago), бледуњава уродица (Melanpyrum pratense), паламида (Cirsium arvense), турчинак (Papaver Rhoeas), прикрп или дивљи broч (Galium apparine), јасара или пољски новчић (Ranunculus arvensis), модри челебин перчин (Delphinium consolida), срцолиста горчика (Sonchus arvensis), рашак

или црвени кртоласти граор (Lathyrus tuberosus) иванска ружа (Chrysanthemum segetum) голуждрака (Senecio vulgaris) различак (Centaurea cyanis) црвена мухарика (Setaria viridis), димњача или црвени крупни распас (Fimaria officinalis), бела рада или прстенак (Anthemis arvensis) и т. д.

Од паразитних биљака, пшеници причињавају доста велике штете: *затворена гар* (Tiletia caries) чије споре продиру у проклијало пшенично зрно простирући се и на биљку; *прашинаста* или *отворена гар* (Ustilago Carbo); главница (Claviceps purpurea); *иругаста рђа* или пламењача, бастра, (Puccinia graminis), *иегаста рђа* (Puccinia straminis) и т. д.

Противу гари употребљава се потапање пшенице у раствор плава камена, на ђубриште се не односи слама гарљива и слама са њива на влажним положајима, а за семе се, као што је наведено употребљава и двогодишња пшеница.

Рђа се сузбија и то *иругаста* уклањањем дивљег шимшира (Berberis vulgaris), *иегаста* уништавањем волујског језика (Anchusa officinalis) и белог гавеза (Simphytum officinale, јер су те биљке посредници за размножавање гљивица, те проузрокују те болести.

Непријатељи су пшеници: пољски миш, волуар (Hypundeus teraestris), ручак, врабац, житни трчуљак (Zabrus gibbus), гундељ, скочибуба (Agriotes segetis), житна сова (Agrotis tritici) хесенска мушица (Cecidomya destructor), житни комарац (Cecidomya tritici), јечмена мушица (Chlorops taeniopus), житна бешиконога (Thrips cerealium), пољски пуж (Simax agrestis), пшенични црв (Anguillula tritici), житни мољац (Tinea granella), житни жижак (Calandra granaria) и т. д.

9. Жетва. Жетву пшенице најбоље је предузети у доба жуте зрелости, само тада треба причекати с превозом крстина дотле, док слама не пожути и зрно не очврсне. У нас жетва почиње и свршава се у јулу. Жање се српом, косом и жетелицом. Срп, где год је то могућно, треба употребити само у нужди. Уз срп, у неким крајевима нашим (у пиротском округу) иде и *шаламарка* која је нарочито згодна за пшеницу у којој има паламиде. Пожњевена пшеница повеже се у снопове и ови сложе у крстине у којима је 13 до 17 снопова. У влажним климатима и у затвореним положајима, сушење снопова иде доста тешко, и зато, да зрна у сноповима не би проклијала, потребно је, кад је лепо време, растурити крстине, да се просуше и опет сложити. Жетвени је принос од хектара (по Стребелу):

Врста пшенице	ЗРНА			Сламе у килограмима
	хектолитра	теж. 1 хектолитра = килограма	килограма	
Домаћа пшеница	17—20	79	1343—1580	2700—3400
Инглеска пшеница	24—30	78	1872—2340	3600—4400
Јара пшеница	15—18	76	1140—1368	2000—2500
Озими крупник	47	47	2209	2600—3200
Озими двозрнац	39	46	1794	2600—3000
Озими једнозрнац	30	42	1260	2400—3600
Јари крупник	36	44	1584	2000—2200
Јари двозрнац	40	48	1440	2000—2400

Стрњика са жилама износи код озиме пшенице 14% а код јаре 9% од целокупне тежине жетве.

— Д. —

ИСКРИЦЕ, ПОСЛОВИЦЕ, ИЗРЕКЕ

На старој кући и на старој жени, увек се има понешто да крпи.

—

У добром браку човек је истина глава,
Али жена срце, без кога нема живота права.
(Рикерт)

—

„Ја сам човек — глава и како ја хоћу онако накрећем,“
„Ја сам жена — шија, што умем и главу да окрећем!“

—

Што жена из куће у кецељи изнесе,
Не може човек товарним колима да унесе. (Рикерт)

—

Сваки би од удовичког дрвета, да насече иверја.

—

Најбољи бракови заснивају се на различности карактера и на сагласности укуса. (Р. Хамерлинг)

—

Боље двапут измерити, но једном заборавити.

—

Што жена уштеди толико је, колико муж заради.

—

Умиљато мače има најоштрије канџе.

—

Најбоље увек је најјевтиније.

ГЛАСНИК

Окружну изложбу говеди, оваца, свиња и производа ових врста приређује Рудничка окружна пољопривредна подружина у Г. Милановцу 20. и 21. септембра 1908. године. На овој изложби могу излагањем суделовати одгајивачи из целог рудничког округа и редовни чланови ове подружине из других срезова. Изложба ће имати ова одељења и награде: Премија рудничког округа од 150 динара.

I Изложба говеди

А. Одељење крава са овогодишњим теладима

Награде

2 Награде Министарства Нар. Привреде по 50 дин. 100 дин.
4 „ „ „ „ „ 30 „ 120 „
2 „ Срп. Пољопривред. Друштва „ 20 „ 40 „
4 „ Рудничког округа „ 10 „ 40 „

Б. Одељење за јунце испод 2 године, који нису употребљавани за приплод ни за теглење.

1 Награда Министарства Нар. Привреде 50 дин.
2 „ Срп. Пољоправред. Друштва по 30 дин. 60 „
2 „ Рудничког округа „ 20 „ 40 „
3 „ „ „ „ 10 „ 30 „

В. Одељење за јунице испод 2 године које нису оплођаване

1 Награда Министарства Нар. Привреде 50 дин.
2 „ Срп. Пољопривр. Друштва по 30 дин. 60 „
2 „ „ „ „ „ 20 „ 40 „
3 „ „ „ „ „ 10 „ 30 „

Г. Одељење за бикове

1 Награда Министарства Нар. Привреде 100 дин.
1 „ „ „ „ 50 „
1 „ „ „ „ 30 „
1 „ Српског Пољопривр. Друштва 20 „
3 „ Рудничког округа по 10 дин. 30 „

Д. Одељење за стеоне краве

1 Награда Министарства Нар. Привреде 80 дин.
1 „ Срп. Пољопривред. Друштва 30 „
1 „ „ „ „ 20 „
5 „ „ „ „ по 10 дин. 50 „

Ђ. Одељење за теглеће волове

1	Награда Министарства Нар. Привреде			50 дин.
1	„ „ „ „			30 „
3	„ Срп. Пољопривред. Друштва	по 20 дин.	60	„
3	„ „ „ „	„ 10 „	30	„

Е. Одељење за угојена говеда

1	Награда Министарства Нар. Привреде			50 дин.
1	„ „ „ „			30 „
5	„ Рудничког округа	по 20 дин.	100	„

II Изложба оваца

А. Одељење за стада од најмање 5 оваца и 1 овна

1	Награда Министарства Нар. Привреде			50 дин.
1	„ „ „ „			30 „
4	„ Срп. Пољопривр. Друштва	по 20 дин.	80	„
9	„ Рудничког округа	„ 10 „	90	„

Б. Одељење овнова за приплод

2	Награде Рудничког округа	по 30 дин.	60	дин.
2	„ „ „	„ 20 „	40	„
5	„ Срп. Пољопривр. Друштва	„ 10 „	50	„

III Изложба свиња

А. Одељење за најмање 3 крмаче и 1 нераста

1	Награда Срп. Пољопривр. Друштва			50 дин.
1	„ „ „ „			30 „
2	„ Рудничког округа	по 20 дин.	40	„
4	„ „ „	„ 10 „	40	„

Б. Одељење нераста за приплод

1	Награда Срп. Пољопривр. Друштва			50 дин.
2	„ „ „ „	по 20 дин.	40	„
5	„ Рудничког округа	по 10 дин.	50	дин.

IV Изложба сточних производа

А. Сиреви меки и тврди

1	Награда Министарства Нар. Привроде			30 дин.
2	„ Срп. Пољопривр. Друштва	по 20 дин.	40	„
5	„ Рудничког округа	„ 10 „	50	„

Б. Кајмак

1	Награда Срп. Пољопривр. Друштва			30 дин.
2	„ „ „ „	по 20 дин.	40	„
5	„ Рудничког округа	„ 10 „	50	„

В. Вуна прана, неопрана и козина

1	Награда Срп. Пољопривр. Друштва			20 дин.
2	„ „ „ „	по 10 дин.	20	„
5	„ Рудничког округа	„ 5 „	25	„

V Изложба пићних биљака

1	Награда Срп. пољопривр. Друштва			30 дин.
10	„ „ „ „	по 10 дин.	100	„

ЦЕЛОКУПНА СУМА НАГРАДА ИЗНОСИ 2705 ДИНАРА

Опште одредбе

1. Пријаве за стоку за изложбу подносиће се повереницима које подружина буде именовала. Повереиници су у сва три среза државни економи. Пријаве се могу подносити и управи Подружине у Г. Милановцу, а пријаве ће примати до 14 септембра ове године.

2. Само пријављена стока примаће се и пуштати на изложбу. Сточни производи и пићне биљке могу се и раније пријављивати а могу се и непосредно донети на изложбу до одређеног дана за примање.

Сваки излагач мора поднети да је притежилац грла која пријављује бар од 9. маја ове године.

3. Један излагач може изложити у свима одељењима по једно, два или више грла као и производа.

4. Сваки је излагач дужан да има потребне чуваре за изложена грла.

5. Сва стока на изложбу доведена мора бити здрава и чиста.

6. Излагачи музне стоке бринуће се сами да ова буде на време помужена. И о храни стоке излагачи бринуће се сами.

7. Излагачи су дужни слушати надзорнике изложбе за све, што се односи на чување стоке и одржање реда на изложби.

8. Сваки излагач дужан је довести своја грла на изложбу 20. септембра тачно до подне.

Сва стока примљена за изложбу остаће на месту док се изложба не затвори. Она ће 20. септембра пренећити у Горњем Милановцу.

10. Сиреви, меки и тврди, доносиће се у чистим судовима најмање по 3 килограма. Кајмак у чистим судовима а најмање један килограм.

11. Вуна ће се доносити и то: неопрана по једно руно, а прана вуна и козина по 2 килограма.

Отварање, трајање и затварање изложбе

1. Изложба ће се потпуно уредити 19. септембра до подне, а трајаће 20. и 21. септембра ове године.

2. Оцењивачки суд почиње преглед и оцену изложене стоке и осталих изложених предмета 20. септембра.

3. Отварање изложбе извршиће се 20. септембра у 8 часова пре подне. После тога настаје разгледање изложбе.

4. Раздавање награда излагачима и читање извештаја оцењивачког суда извршиће се 21. септембра у 3 сата после подне.

5. По свршеном издавању награда, затвориће се изложба.

6. За време трајања изложбе, све справе, донете и одређене за давање као награде излагачима, ставиће се на углед и приказивати посетиоцима.

Установа пољопривредних комора у Мађарској. „Köztelek“ орган мађарског пољопривредног друштва у свом 49 броју од 24 јуна ов. год. донео је у целини законски пројект о установи пољопривредних комора у Мађарској, који је кр. мађарско министарство народне привреде разаслало појединим пољопривредним друштвима и задругама, да га расмотре и о њему поднесу своје мишљење најдаље до 15 септембра ов. год. јер ће конгрес мађарског земаљског пољопривредног друштва исти пројект претресати 20 октобра.

Нацрт реченог законског предлога састоји се из 21 члана. На првом месту говори се о оснивању, организацији и о надзору над пољопривредним коморама које ће се оснивати у појединим већим местима краљевим указом на предлог министра. Затим се говори о правима чланова коморе којих има унутрашњих и спољашњих. И онда о дотацијама комори.

Друга глава говори о државној пољопривредној комори, о њеном оснивању, организацији и контролисању. Чланове ове главне пољопривредне коморе поставља министар пољопривреде по саслушању земаљског пољопривредног друштва. Њихов број је утврђен на 80. Уз председника бира се за сталну управу 30 чланова. Трошкове ове коморе сносе по пола држава и пољопривредне коморе. Затим се утврђују права и дужности чланова ове главне пољопр. коморе. Њени су чланови, на првом месту сви председници пољопривредних комора у земљи, 3 изабрана члана земљорадничких задруга и 20 признатих стручњака, са саветодавним гласом које буде изабрала скупштина земаљске пољопривредне коморе.

Коморама је поверено заступништво пољопривредних интереса у земљи, а главни им је циљ, да утичу на правац привредне политике државне. Разуме се да се тај циљ може у пуној мери само онда постићи, ако су чланови комора чисти и овејани пољопривредници и ако управа истих ужива потпуно поверење свога друштвенога реда. Зато је у предлогу дато могућности и начина, да се бирање управе врши што правичније и што темељније.

Основицу праву гласа даје посед, односно принос са истога. Поједине коморе, према месним приликама, имају да утврде најмањи посед који даје право гласа у њиховом делокругу, као год што је код задруга за исушивање земље и против поплава предвиђено, да ради права гласа пољопривредник мора имати најмање 100 ланаца.

Главна или земаљска комора има да одреди број комора у целој земљи и величину и обим појединих комора према пољопривредним, друштвеним и народоносним приликама појединих крајева.

Коморама се донекле даје право извршне и надзорне власти, јер се налази да је државна управа у тако тесној вези с пољопривредом, да је њихов највећи интерес, да пољопривреднички кругови имају утицаја у доношењу закона који се њих тичу, па и у надзору над извршивањем истих закона.

Но није само то задатак пољопривредних комора. да оне заступају пољопривредне интересе према влади и према управним властима, већ им је задатак и да образују и да ојачавају пољопривредни ред у земљи, путем стварања удружења, нарочито произвођачких задруга.

Тек кад се на тај начин правим пољопривредницима да права учешћа и утицаја на државне, па и на законодавне послове, у делокругу интереса њиховога реда сме се очекивати смишљен и систематски рад на унапређењу тих интереса и привреде народне.

Одредбе правила за преглед хране, што их је прописао наш министар народне привреде под ТБр. 5440 од 4 јула која су штампана у „Српским Новинама“ у броју 152 од 9 јула саопштиле су у главном изводу: опширније и похвално с погледом на извоз наше хране у Немачку, „Пољопривредне тржишне новине“ што излазе као додатак уз „Illustrirte landwirt. Zeitung“ званични орган пољопривредничког савеза што излази у Берлину и „Wiener landw. Zeitnng“ орган аустријских аграрацa што излази у Бечу. Овај последњи лист под насловом: *„Српско жито“* доноси ово што иде: „Проходња српскога жита имала је увек са тешкоћама да се бори које су постојале особито у његовој необично јакој нечистоћи. Дуготрајни царински сукоб с Аустро-Угарском, Србији је отворио дубоке ране и био је повод, што је српски министар народне привреде прописао правила, да сво жито које доспе на тржиште, паробродске и жељезничке станице у циљу извоза, мора најпре бити подвргнуто нарочитоме прегледу званичних стручњака. Између осталога ова правила прописују за разне врсте жита ове још допуштене проценте нечистоће, код:

пшенице: земље, нечистоте и т. д. 2, сњети 0·5, уродице — кукоља, граорице 12, укупно 14·5%!

ражи: нечистоће 2, уродице 10, свега 12%.

јечма и овса: нечистоће 2, уродице 8, свега 10%.

Сопственик потом добија званично уверење које докле не покаже не сме му ни један мерач премерити жито. Ако се жито огласи за рђаво, сме га сопственик на стоваришту наново превејати. Ако и после тога жито буде нечисто, онда га на лицу места не сме даље чистити, већ се мора уклонити из домашаја дотичне општине. Ако се при прегледу покаже, да су житу додавате примесе у циљу преваре, онда се дотични има подврћи и казни.“

И, онда, ове злураде новине надовезују: „ови прописи бацају чудновату светлост на ранији извозни саобраћај српскога жита!“

Ма да би се имало приметити на начин утврђивања и одређивања процента нечистоће у житу, како се то стално прописује у овим правилима о прегледу жита, пошто је према години, према положају и земљишту разан процент нечистоће и и разан однос уродице, па се код пшенице допушта и врло велики процент уродице, а код свију врста жита велики проценат неорганске нечистоће, ипак правила прописана од стране министарства, начелно заслужују сваку хвалу и наићи ће на опште одобравање у целом паметном свету (изузев Аустро-Угарску) и повратити и одржати добар глас нашим производима на страни, само, ако се буду строго вршили прописи прегледа жита, *нарочито при извозу* и ако се бар одредба о проценту нечистоће код жита, буде, по предлогу комисије Срп. Пољопр. Друштва, изменила у смислу *светских прописа о томе* т. ј. да се сваке године у почетку сезоне тај процент утврђује споразумно са нашим житним берзама, па и ако се таква правила буду прописивала, уз веће учешће стручних друштава и извозничких кругова. Г.

На главним мађарским трговима воћа и поврћа влада ванредно жив рад и саобраћај и посведневно се извозе знатне количине разнога воћа особито позних кајсија, раних бресака, јабука и крушака и разноврсног поврћа и зеља које се извози за Будимпешту, Аустрију и Немачку са трговa новосадског, кечкеметског и вел. керешког. Из Вел. Кереша дневно се извози разног воћа и поврћа преко 20 вагона и тамо непрекидно послују на тржишту 400—450 мушких и женских радника.

Све има добру проходњу, а цене су воћу и поврћу: кајсијама 20—28, фиким јабукама 22—36, рингловкама 46—54 филира. Краставци се продају ½—3 филира комад, главица купуса 20—24 филира, паприка 100 комада по 1·20—1·40 круна, бураниja 24—26, патлиџан 28—32, бољи кромпир 14—18 филира по килограму.

Нова велика фабрика меса. — На нашој кланици од две недеље дана почео је жив рад с клањем стоке, под надзором четири аустро-угарска и четири наша марвена лекара, Аустро-угарски цариници одмах ту и царине. Из Ђура јављају да у Сен-Ивану ђурске жупаније нека богата америчко-француска новчана конзорција гради велику фабрику по америчком начину за прераду меса за извоз, у коју ће фабрику уложити преко 3 милиуна круна. Фабрика ће обухватити земљишге од тријестак јутара. Годишње ће прерађивати стоке око 50.000 грла.

Смотреност при храњењу музне стоке лишћем винове лозе. — У овој оскудици сточне хране препоручивана су сва могућа средства која се могу, у нужди, употребити за исхрану стоке, па и прибирање и чување за тај циљ и лишћа од винове лозе. Али на Рајни десио се случај, да је крава храњена лишћем виновим била отрована. Два сисанчета детета која су храњена млеком те краве умрла су, а треће дете опасно је оболело. Као узрок нашло се да је лишће било још јако попрскано остацима бордовске чорбе (раствора плавог камена с кречним млеком).

Противу оскудице у сточној храни у Мађарској предузете су енергичне мере. Пољопривредно друштво барањског комитата, уз припомоћ државне позајмице без интереса, набавља 35—40 вагона јаке хране (зрна), те да их разда својим члановима на одплату као помоћ у оскудици, а за тим решио је да умоли министра пољопривреде, да се ситних и оскудних запатника добар запатни материјал не упусти, но да га откупи, да на државним имањима купљену стоку изими, па на пролеће да буде на рукопомоћи сопственицима да могу своју стоку под повољним условима куповином натраг добити. Само таква би мера помогла, да се спречи потпуна затра добре запатне стоке.

КЊИЖЕВНОСТ

Извештај о делатности огледне хемијско-физиолошке чешког отсека Земљорадничког Савета за краљевину Чешку.“ — Праг 1908. год. Земљорадничка штампарија. Сопствено издање.

Књига, чији наслов исписасмо, за нас је од неоцењене важности не само по томе, што је у њој прибран цео рад са добивеним резултатима на пољу хемиско-физиолошком, већ и по томе, што нам та њезина драгоцена саопштења могу врло корисно послужити за сазнање и оцену: на коме се ступњу културе находе Чеси у погледу модерне, савршене обраде земљишта, као и пољске привреде у опште.

Књига је подељена на неколико глава. Разгледаћемо их редом. У првој говори се искључиво *о биологији земљишта.*

Земљорадничка бактериологија, ма како да у многим приликама праксе има позитивних резултата, ипак се још находи у стању огледа. Узрок су томе несавладљиве тешкоће, које траже бактериолошка истраживања још од самога почетка. Многобројни биолошки чиниоци, као што су влага, топлота, светлост, ваздух итд. од таког су јаког утицаја на развитак микроорганизама, да ови под разним погодбама живовања могу потпуно изменити свој изглед и своје биолошке особине, чиме се опет јако отежава а много пута и сасвим онемогућава одређивање врсте и постављање њихово у систематску целину. Поред тога, није могуће постићи потпуно једнаке ефекте при бактериолошким огледима, који се врше у лабораторији с културама чистим и строго одређеним у погледу животних погодаба и огледа с културама у слободној природи, као на пример када је реч о оранициu, чији састав показује знатне биолошке и хемиске разлике а која је још уз то и климатски подложна највећим променама. Ако узмемо у обзир само те две наведене околности, онда тек, поред факта да је земљорадничка бактериологија наука још доста млада, можемо лако појмити малени њезин напредак.

Међу важне одељке земљорадничке бактериологије прво место заузима *бактериологија земљишта.* Интересовање за ту грану повећано је успесима, постигнутим у испитивању, нарочито последњих година. За земљорадника је та наука значајна по томе, што је утврђено, да је у стању дати пута и начина за лако и јевтино производњење азота, те важне хранљиве материје неопходне за исхрану културнога растиња. Питање азота долази у ред горућих питања данашње пољопривредне продукције, за решење његово потребно је тражити путеве и средства, како бисмо нашем културном растињу накнадили онај природни недостатак, нарочито у колико се то буде тицало елементарнога азота. Многа искуства, добивена при неговању биљака, јасно казују, да у земљи бораве извесни чиниоци, који су способни богатити земљу ваздушним азотом и ту преводити у смесу, приступачну свима биљкама. Доказе о томе, да се нагомилавање азота мора вршити извесним организмима, који у земљи бораве, дали су сви ти многобројни огледи и посматрања практичнога земљорада. У тим случајевима и поред недовољне количине азота за читави низ година, ипак се долазило до просечно добрих жетава. Дакле, ма да је азот стално земљи одузимат и није новим замењиван, ипак су жетве потпуно задовољавале. Иначе како би се могло друкчије и представити снабдевање потребним азотом оних североамеричких прерија, бразилских прашума и наших многобројних шума и дубрава, којима се од памтивека одузима снага а нова јој се не придаје.

У ове тајанствености први је унео светлост својим испитивањима Бертелот, Франк и Карон, који су утврдили, да се прикупљање ваздушног азота у самој земљи врши помоћу бактерија. Та асимилациона способност организама била је утврђена истом тада, када је пошло за руком Виноградском да изолује микроб, названи клостридијум, Бејеринцком пак азотобактер. И од то доба испитивања су узела шири размер, те се дословце испуниште наде професора Стокласе, изјављене г. 1895. да извесни микроорганизми показују способност развијања потребне енергије за везивање елементарног азота.

Из упоредногa прегледа, који доноси ова књижица, јасно се види успех, кога је постигао професор Стокласа својим огледима на пољима за испитивање и вршење тих огледа, поред свега тога, што је то каламљење земљишта бактеријама, које асимилују ваздушни азот, још доста нејасан проблем.

Овај део, који наводи о биологији земљишта, израдио је асистент Адолф Ернест.

Други део, *продукција биљна,* који је израдио *Др. Јан Јелинек,* говори опширно о вршеним огледима једним делом у пољу, а другим у вегетационом стакленом врту с културама азотобактера.

Интересантан је трећи део: *Извештај фитопатолошког одељења* из пера Д-ра Индриха Узела.

Рад његов на томе пољу односи се на годину 1907, као и за раније године. Његов се посао поглавито сводио на ту дужност, да шаље исцрпне одговоре на многобројна писма, којима је завод питан како да се појединци опредељују у овој или оној прилици, у овом или оном случају. Питања су махом из области земљоделског газдинства. Даље се односе на разне недаће и болести биљне, штетне инсекте и у опште дужност је његова била *да даје практичне савете у свима случајевима, када су они од појединаца тражени.*

Др. Узел уз поменути посао радио је, као што се то из његовога опширног извештаја види, још и на проширењу фитопатолошких збирака, држао је јавна и приватна предавања, демонстрације и објашњења фитопатолошка и ентомолошка, пружао је научни материјал другим испитивачима и настављао је посао у израђивању чешког ентомолошког материјала, прикупљаног за дужи низ година. Тако су нарочито срећени помоћу специјалиста Curculiovid-e, Hydrophilidae-e, Dytiscidae-e Rhynehot-e.

На захтев Земљор. Савета направио је Д-р Узел из својих збирака прегледне примерке, који су заузели 15 ^{m2} на изложби чешког одбора земљор. савета, која је трајала од 26 маја до 2 јуна 1907. године.

Ти су прегледни примерци садржавали:

1. Слике у стаклету, које су представљале болесно или разним штеточинама оштећено културно растиње, као и штеточине како оне царства биљног, тако и оне из царства животињског, нарочито штетне гљиве и печурке, као и разне инсекте.

2. Боце, испуњене шпиритусом са пом. предметима.

3. Оштећене гране и гранчице, као и снопиће болесног класја.

4. Примерке најрадикалнијих средстава за уништавање и требљење разних штеточина.

5. Публикације фитопатолошког одељења, које су изашле у најновијем времену.

Затим је г. др. Узел о божићњем распусту приредио изложбу свега ентомолошког материјала, који је у своје време прикупио на острву Цејлону, као и многобројних слика из природе и слика разнога становништва пом. острва.

На четвртом је месту реферат Евгенија Витека. У њему се опширно разлаже *о контроли и испитивању семена културнога биља.*

На петом је месту *извештај о делатности лабораторије воћарско-винарске,* из пера Ф. Чернога, с овим деловима:

А. Воћарство.

1. Студија о изменама хемиског састава презрелог воћа.
2. Воћна пића и конзерве.
3. Вински квасац.

Б. Винарство.

Огледи са ђубрењем лозе.

На завршетку је чланак К. Хоценскога у облику извештаја о раду млекарске станице за испитивање.

Књига, чијом смо се садржином укратко позабавили, заслужује општу пажњу, нарочито наше пољопривредне интелигенције. С тога нека је топло препоручено свима њима, којима чешки језик није непознат.

Ср. А. П.

ОБЗНАНА

Продаја стоке за приплод. — На основу одобрења Господина Министра Народне Привреде, Управа Државнога Сточарског Завода, продаваће по комисијској процени своја комисијски издвојена прекобројна грла, која су за приплод врло добра и то: у *Добричеву* код Ћуприје 11 крава, 17 бикова у старости од $2^1/_2$ до $1^1/_2$ године; 2 телета (једно мушко, 1 женско) све чисте сименталске расе, 15 овнова (мелеза и чистих хемширацa и 1 каракулка), 34 комада шиљежади и мушких јагњади мелеза, 32 овце мелеза, 10 комада шиљежади и женских јагњади; 2 јарца санска; 51 крмачу, 30 вепрова и 11 назимаца — све чист шумадијски сој.

Од *живине* управа има по прописаном ценовнику на продају: кокошака жутих орпингтона, црних лангшана и јаребичастих талијанки; од пловака: пекинкиње и руанке; од гусака емденке.

У *Љубичеву* код Пожаревца Управа ће продавати по комисијској процени за приплод 7 крмача, 13 женских прасади и 8 мушких прасади, свињчета „црног енглеског званог Моравка".

Позивају се општине и сви добри одгајивачи стоке да дођу и прегледају грла и купе шта им треба, пошто ће продаја на овај начин трајати само до 1 октобра, кога ће се дана све што буде остало непродато за запате, продати јавним надметањем у корист државне касе.

Продаја само за готов новац, а предаја у Добричеву односно Љубичеву (за свиње Моравке); живина се шаље и доплатом.

Преглед 37. броја „Тежака": *Чланци:* Здравица и подубљивање оранице. — О берби кукуруза. — Пшеница (свршетак). — *Искрице, пословице, изреке.* — *Гласник.* — *Књижевност.* — *Обзнана.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
ПРЕДСЕДНИК **Вучко С. Богдановић**

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 38 | НЕДЕЉА 21. СЕПТЕМБРА 1908 ГОДИНЕ | ГОДИНА XXXIX

ПОЉОПРИВРЕДНА ИЗЛОЖБА ОКРУГА БЕОГРАДСКОГ НА УМЦИ

Приређивање изложаба, као мере за подстрек ка бољој производњи из појединих грана или из целокупне пољске привреде, у овој је години достигло свој врхунац. По примеру и угледу на изложбе, чији је низ Српско Пољопривредно Друштво отпочело приређивањем сточарске изложбе 1894 године у Обреновцу из колубарске области ваљевског и београдског округа, после толиких изложаба, што их је приредило то исто Друштво или његове Подружине, у овој години приређују изложбе четири окружне пољопривредне подружине: крајинска из виноградарства с подрумарством, ваљевска после лањске изложбе, другу окружну сточарско-воћарску изложбу која ће бити далеко обилније заступљена, рудничка сточарску изложбу и подринска општу пољопривредну изложбу свога округа, са међународном утакмицом пољопривредних справа и машина. На послетку Српско Пољопривредно Друштво, после приређених 9 окружних и обласних сточарских изложаба (управо изложаба говеди и оваца), 11 воћарских изложаба и 3 земаљске изложбе живине, подухватило се, да у овој години приреди заједнички изложбу из четири посебне гране: воћарства, виноградарства с подрумарством, пчеларства и рибарства.

И ако су и досада поједини окрузи подносили знатне жртве у приређивању изложаба својих округа, и ако су и раније потпомагали новчано своје окружне пољопривредне подружине у приређивању изложаба и ако и ове године окрузи и ваљевски и руднички и подрински знатном новчаном помоћи помажу своје Подружинне у приређивању изложаба, опет је најзнатнија појава та, што је округ београдски који није имао подружина у свом делокругу, *први међу осталим окрузима у Србији*, одважио се, да предузме сам, помоћу својих привредних органа, општу пољопривредну изложбу свога округа која је и одржана 7. и 8. овог месеца на Умци и коју је и садашњи министар народне привреде г. Коста Главинић лично отворио, а коју је удостојио своје пажње и посете и сам Краљ Србије. На тај начин истакнут је најочигледније значај прихватања изложаба у круг рада окружних самоуправа и сви пријатељи пољске привреде могу се радовати како самој појави, тако и званичном истицању од стране врх. управе појаве која обележава једно раздобље: *дан* кад окружна самоуправа узима и *практички* учешћа у привредном напретку свога округа. И с тога гледишта корак окружног одбора округа београдског заслужује наше пуно признање за овај свој први оглед, с којим *као с првим огледом* можемо бити задовољни.

Све досадашње изложбе имале су, на ће по свој прилици још прилично за дуго имати тај циљ, да угледом и поуком шире у народу боље врсте разних пољопривредних производа и бољих справа и оруђа за производњу с једне стране, а с друге стране, да ма и приближно представе стање и степен развића производње нарочито појединих грана, које ће послужити проучавању наших нарочито привредних прилика и чиниоца. Према томе све наше изложбе имају у главноме карактер поучни, карактер подстрека на боље и савршеније радове и на већу производњу. У исти мах те изложбе, као огледало нашег пољопривредног стања и наше привредне моћи, одређују правац, у коме у будуће треба радити и шта треба радити.

Свима досадашњим изложбама, на које је сразмерно нашој привредној моћи и *врло мало трошено на њихну сирему и уређење* и ако се *прилично жртвовало на награде* излагача и изложених предмета, то је био главни смер и задатак. И мање више, мора се признати, да је тај задатак био увек и постигнут. Сам покрет који је њихово приређивање досада изазвало и који је у овој години достигао свој врхунац, доказ је, да се почео правилно схватати и ценити њихов значај да је први подстрек у овом правцу прихваћен и разгранат и да се он све више шири и разраста, у једну важну привредну меру, како она то и заслужује.

Истина чуле су се и замерке које су и сувише провидне и које потичу махом из рђавог схватања или из недовољног обавештења, а да би и могле бити оправдане. Приређивање изложаба у нас налази се у *том* степену развића и измене у њихову уређењу изискују и *више радне снаге и много више средстава*. Оне су овакве какве су *за Србију савремене*, јер тек кад се њима и на њих употребљеним наградама изазове производња, кад се она умножи и усаврши тако, да постане подобна за трговину и кад се изложбе то-

лико устале и уреде, да оне постану редовне, годишње појаве у нашем привредном животу, тек онда могу с изложбама бити скопчани и трговински циљеви, сајмови пољопривредних производа. На спреми и уређењу изложаба треба стално и беспрекидно годинама радити и одабране производе, предмете, а нарочито представе стања и развића појединих грана производње, прикупљати и сређивати у *Привредном Музеју* који је заснован, пошто је задатак Привреднога Музеја као непрекидне изложбе, да свакидашње изложбе у обичном смислу допуњава и да послужи трговинским смеровима и циљевима.

А то се не постиже ни тако брзо, ни тако лако, ни с омало жртава. Најочитији пример нам је за то Мађарска и њен данас у Европи јединствени, чисто Пољопривредни Музеј који ће „Тежак“ ускоро подробније описати.

Дакле ја сам с овог гледишта и досадашње наше изложбе посматрао, ценио, па мање — више и проучавао, од како су оне почете низом изложаба Српског Пољопривредног Друштва. И когод је са мном то исто чинио кроз овај дуги низ година који је од прве изложбе за нама, тај мора признати један истина спор али велики напредак и у приређивању и у уређењу изложаба.

С тога гледишта ја посматрам и ценим и ову пољопривредну изложбицу округа београдског на Умци. Велим *изложбицу*, једну изложбу у маломе, јер је она то била, у упоређењу с осталим окружним изложбама нашим и у упоређењу с привредном моћи београдскога округа. *Али као први оглед у округу београдском и по краткоћи времена од одлуке до извршења, и по начину извршења и по начину њеног извођења, та је мала изложба успела и ако округ београдски не буде остао на њој као једној, после јакога овогодишњег подстрека у обилатим наградама, догодишња изложба биће у могућности, да нам представи право стање производње у овом округу.*

*

По главној слици ова изложба била је најбоље заступљена са сточарством, нарочито с *говедарством, коњарством и свињарством*. И бројем и каквоћом изложених грла можемо бити задовољни, за једну окружну пољопривредну изложбу. Изузев један део грла у изложби говеда и коња, коме при строжијем одабирању при пријему за једну изложбу, не би било други пут места на њој, остали већи део, био је достојан једне окружне, *сриске* изложбе. Шта више међу њима било је по неколико грла која су могла издржати и много строжији суд и изићи на утакмицу, на ма којој изложби. Нарочито, бројем истина мала, али каквоћом изврсна изложба свиња, такву је оцену потпуно заслужила.

Да почнем са *говедарством* на овој изложби.

Било је изложено:

		бикова	јунаца	крава с теладима	јунаца	свега
из среза	посавског	65	70	36	28	199
„ „	колубарског	9	1	2	1	13
„ „	космајског	5	2	3	—	10
„ „	врачарског	7	15	12	3	37
„ „	грочанског	1	2	—	—	3
	Укупно	87	90	53	32	262

Најјаче су била заступљена мушка запатна грла: јунци па бикови. Највише је грла изложио срез посавски (199), па потом срез врачарски (37). Слабо учешће среза колубарског може се сажаљевати, јер се на тај начин стручњацима омакла прилика да суде о стању запатног материјала „Колубарске расе“ у округу баоградском, ради упореде како са стањем те расе у ваљевској Колубари, тако и са стањем те расе пре 14 година, на првој изложби у Обреновцу.

Што се тиче расинских обележаја, највише су били заступљени мелези и то планинско-долинскога типа. Од наше т. зв. „Колубарске расе“ (а могло би се с више права рећи опширније: Шумадијске расе) било је мало заступљено у чистој крви. Најтипичнији представник и уједно и најбоље грло ове расе био је бик „Колубарац“ Драгутина Јовановића из Мислођина. Бик у четвртој години, снизак на ногама, снажно и правилно развијен са чистим расинским обележајима: око очију црнкастим наочарима, црном губицом, црним врховима рогова и папоњцима, уз бледо зекасту боју једнобојног иначе тела. Интересантно је, да губица није као у планинског типа оперважена белим длакама, но само лабрње горње усне и чупа на челу и да се „колубарска говеда“ од основног типа, шумадијског говечета, разликују мрком кићанком са одсевом у рујкаву. Пали су ми у очи и млади трогодци волови Милутина Станимировића из Конатица, као и лепа кравица проте Радоја Димитријевића из Барича који је још и у Обреновцу 1894 године излагао од истог запата млекуља.

Што се мелеза тиче и овде сусрећемо ону значајну појаву коју смо виђали и на областним изложбама у Зајечару, Јагодини и т. д. *да су најбоље успели мелези они који су производ двогубога укрштања, најпре с планинским или алпијским типом раса поправљачица са стране, па потом у другом или даљем поколењу са грлима долинскога типа...* нарочито, у последње доба са сименталском расом.

Да је стручњак који се добро разуме у оцени грла разних раса, наишао на каквој изложби на страни, бика Сименталца Степана Сарића из Сремчице с оним његовим потпуно чистокрвним обележајима расе, са оним знацима типа и по боји и по утрнулим шарама и по знацима рогова, папоњака, кићанке у репу, трепавицама, губици и чистоти небаца; или оног маторијег бика грдосију из Мале Врбице среза космајског или јуницу Љубомира Милошевића из Бањице... тај се не би двоумио, да именована грла *тамо* огласи за грла чисте сименталске расе. Овако, на Умци и знајући им порекло, он их убраја у мелезе и ако им признаје, да су угледна и да су се уметула на бика родоначелника њиховог.

И доиста неколико мелеза сименталске расе — нарочито пореклом из двогубог укрштања које поменух горе, показују и овде велику моћ постојанства у преношењу облика телесног, боје и особина ове изврсне расе на њене мелезе.

Али мени се далеко боље допадају по лепоти и правилности телесних облика и сразмерности трупа и удова мелези који се умеђу на норичку расу, на маријахофски сој, ма да је у великом питању, да ли су ти мелези и истински потомци те расе поправљачице или су производ двогубих укрштања која вреди проучити и определити.

Бик Милоја Богдановића са Умке тога типа нимало не уступа биковима вршњацима, мелезима сименталским. Али крава музара с телетом Димитрија Ристића из Вишњице, не само да је по свима формама и по свима знацима млечности најбоља крава музара на овој изложби, но ја не памтим давно да ми се ма где иначе, скоро, толико, друга која крава допала. Она и по облику и по боји тела и по обележјима носи потпуне расинске обележаје норичке расе: соја познатих „хелмета“ у Маријахофкама.

(свршиће се)

ОТКУП ДУВАНА БЕРБЕ 1907. ГОДИНЕ

Ако с киме поведете разговор о производњи дувана у нашој земљи, на првом месту чућете ове речи: „Монополска Управа отима дуван од својих произвођача у безцење. Плаћа по 10, 20 и 30 пара дин. а то је јевтиније него спанаћ на београдској пијаци.“

Такав ће те неоправдан протест чути на путу, у кући, у кафани, на збору и на сваком месту, гди се о дувану поведе реч.

Ако по неко узме перо, да штогод напише у нашим политичким листовима, тај не уме другче да пише, док масу грдњи не проспе на Монополску Управу.

На зборовима, доносе резолуције, којим констатују, како Управа отима дуван од својих произвођача, за ништавну награду од 10, 20 и 30 пара дин. од килограма.

Такву једну резолуцију, донела је и књажевачка пољопривредна подружина и још штампала је у „Трговинском Гласнику“.

Она вели: „Књажевачка пољопривредна подружина констатује на свом збору држаном 22. јануара 1905. год. да је Управа откупила *сав дуван* у округу тимочком по 0,10, 0,20, 0,30 и 0,40 дин. килограм.“

Међутим, те године, у сред Књажевца, — гди је било сваком слободно доћи и уверити се о ценама — Управа је откупила 7484 кграма дувана за 11.762 дин.; а то је просечно плаћен један килограм 1,57 динара.

Од 7484 кграма дувана откупљеног у Књажевцу 1346 килограма плаћено је по 4.— дин. килограм, а није ни једно кило купљено по 0,10, 0,20 и 0,30 дин. како је у Књажевцу на збору одмах после извршеног откупа констатовала књажевачка пољопривредна подружина!

Ова резолуција пољопривредне подружине донела је то, да је производња дувана у околини Књажевца услед недовољне пријаве, одмах у идућој години забрањена.

Дакле, једна маса народа у Србији, мислећи да чини добро, из мржње према монополу, несвесно агитује против гајења дувана и збиља тиме чини огромне штете земаљској привреди.

Сви ти протести, да се данас дуван од произвођача отима у безцење, не потичу од правих и добрих произвођача, не потичу из правог и личног уверења, него су увек засновани на мржњи против монопола и на простом рекла казала.

Ево шта пише један стари произвођач из среза моравског округа нишког.

„Док је дуван био слободан произвођачи су га продавали од 0,10 до 3,60 дин. оку, дакле највише 3.— дин. кило, те просечно нису ни 1 дин. могли за кило да узму, или од 1 дана орања 0,30 хектара 200 дин. највише.

Сем овога надајући се на дуван, произвођачи су пређе били галантни, па су без рачуна узимали капаре за дуван, те има случајева, да се и сада (после 20 година) повлаче дугови учињени на рачун дувана, а некима је и имање зато продато. Даље, кад се узму у рачун оне теревенке и крчме, при погодбама, везивању и предаји дувана, као и спремању гозби за трговце, калаузе, везиваче и остале, онда смело се може рећи: да скоро половина зараде оде на то, пошто се није о свему водило рачуна.

Но, да видимо како је произвођачима дувана од како је монопол.

Више нема погађања, алвалука и гозби. Комисија оцени а благајна исплаћује и ко више и бољег дувана изради, више и новаца прими.

И код оваких комисија, просечно се добија за 1 кило од 1 до 1,50 дин.; што од 1 дана орања износи 300—400 динара или од 1 хектара 1000—1500 дин. а оволико не може иста земља да да приноса од ни једног усева, па ни од шећерне репе, коју су почели да гаје.

Истина, око дувана утроши се и много више радне снаге но око других усева. Но оскудни у земљи овамошњи привредници једино су упућени на производњу дувана“.

Овако каже човек, који се родио и живи у месту гди се дуван гаји, овако каже човек који је и сам гајио дуван и пре монопола и у време монопола.

Међутим, они који нису ни видели дуван, или који увек гаје рђав дуван, не престају викати, да монопол од својих произвођача отима дуван.

Ето, због тога је веома нужно, за сваку годину износити тачне прегледе о откупљеном дувану у дотичној години, по местима, да сваки може видети: на ком је простору и у ком месту гајен дуван; колико је у ком месту просечан принос по хектару у килограмима; како је у ком месту откупљена количина дувана распоређена по класама и по којим је ценама, колико килограма откупљено, колико је произвођачима у ком месту исплаћено чисто, по одбитку 10% на превирање и напослетку, колики је просечан принос по хектару у динарима, па према томе нека се опредељују при пријављивању за гајење дувана.

Од стране 348 види преглед о откупљ. дувану.

ТРЕБИТЕ ГУСЕНИЧКА ЈАЈА!

Ове године је гусеница опустошила многе воћњаке, па је велике штете учинила и шумском дрвећу, она је прошле године оставила јаја; пољопривредници су равнодушно гледали и оставили да се из тих јаја ове године изведу гусенице, а оне су поплавиле воћњаке и шумско дрвеће, обрстиле лист и учиниле големе штете. Дрвету је лист оно исто, што су човеку плућа. И као што искварена плућа воде уништењу живота човечјега, тако и поједено лишће води изумирању воћке и дрвета. То се ове године очигледно видело: кад су гусенице обрстиле лист и оставиле воћњак да се црни као у сред зиме, онда су воћке остале без икаквога рода. Још нешто горе и од тога: не само да је за ову, већ и за идућу годину пропао род на свима оним воћкама, које је гусеница обрстила. А сем тога, воћке су у своме развијању претрпеле страховиту кризу: немајући плућа за дисање, једва су се одржале у животу, да се идуће године све посуше, ако их, као ове године, гусенице спопадну. Већ и ове године су се многе гране, па и целе воћке, посушиле.

Гусеница је ове године учинила праву пустош, где се год појавила. А она прети да започето зло и започету несрећу идуће године доврши: да нам коначно упропасти воћњаке, на којима се ове године појавила. На име, она је и ове године оставила на воћкама своја јаја. И с једне и с друге стране жељезничке пруге беле се воћњаци: по гранама су гусенице оставиле јаја, из којих ће се на пролеће излећи безброј сатирача и упропаститеља нашега воћарства.

Овогодишње искуство треба да опамети нашега пољопривредника, а оно га, као што изгледа, није било у стању опаметити: још нико и не помишља да треби гусеничка јаја! Свет је, готово сасвим, равнодушан. Пустио је да иде како иде! А кад му идуће године гусенице понова опустоше воћњаке и кад се они посуше, јаукну ће, слегнути раменима и рећи: Божја воља!

ПРЕ

откупљеног дувана бербе 1907. г. у округу Нишком

	Назив села; вароши и варошица	Коме срезу припада место	На ком је простору гајио дуван		Откупљено дувана netto	Просечни принос по 1 хектару	Откупљена количина дувана			
							ванредна класа	I. класа		
			хект.	ара	кграма	кграма	4.—	3.—	2.50	2.—
1	Бања		0	93	702	754	—	33	25	30
2	Просек		4	07	2329	572	79	183	87	133
3	Јелашница		6	53	4283	655	133	323	217	316
4	Ћелије		0	64	238	371	—	—	—	—
5	Дуга пољана		2	80	546	552	—	18	15	15
6	Гркиња		1	46	512	350	3	8	—	—
7	Марина Кутина		0	70	189	270	—	—	—	—
8	Горње Власе		0	87	410	471	—	12	8	—
9	Доњи Душник		0	67	256	382	—	—	—	—
10	Миљковац		0	16	94	587	—	—	—	—
11	Колетинац		0	05	39	780	—	—	—	11
12	Горњи Душник		3	11	1200	385	8	39	15	17
13	Сопотница		1	74	619	355	—	—	47	22
14	Краставче		1	91	706	369	—	14	15	6
15	Доње Драговље		1	34	323	241	—	7	—	4
16	Доњи Барбеш		0	17	65	382	—	—	—	—
17	Виландрица		0	26	50	192	—	—	—	—
18	Горњи Барбеш		0	08	5	62	—	—	—	—
19	Ново-Село		0	76	108	142	—	—	—	—
20	Вукманово		0	42	147	350	—	—	—	—
21	Бербатово		0	77	453	588	—	37	14	9
22	Белотинац		3	69	621	710	275	305	98	127
23	Горње Драговље		2	59	617	238	6	17	6	25
24	Семча		0	45	71	157	—	6	—	—
25	Мали Вртоп		0	93	381	400	8	10	5	17
26	Ступница		0	62	320	516	6	14	3	10
27	Малча		5	04	2189	434	15	42	9	36
28	Горња Врежина		0	79	419	530	8	31	—	7
29	Прок. Кутина		2	65	1454	548	29	38	17	64
30	Драшков. Кутина		2	34	808	345	8	7	7	—
31	Копривница		0	77	309	401	—	7	—	—
32	Чагровац		0	80	399	498	—	16	7	—
33	Јагличје		0	94	303	322	—	10	—	10
34	Лалинац		1	90	1604	844	189	183	27	70
35	Ново село		0	29	394	1358	11	10	27	41
36	Варош Ниш		3	35	2213	660	270	267	80	86
37	Сићево		0	81	432	533	21	31	—	—
38	Срезовац		2	37	1589	670	—	28	38	66
39	Доњи Љубеш		8	32	7147	859	—	85	263	326
40	Витковац		5	83	5845	1002	324	776	319	547
41	Горњи Љубеш		4	40	4420	1004	—	—	92	189
42	Породин		2	78	1148	412	29	165	144	131
43	Љуптен		5	46	3605	660	99	671	349	214
44	Кулина		7	23	3883	537	29	356	267	439
45	Чукуровац		7	97	4073	511	34	420	482	418
46	Крушје		5	76	5032	873	83	303	103	438
47	Радевац		9	20	7749	842	58	370	259	363
48	Каменица		4	27	3561	833	39	245	166	351
49	Лознац		4	76	4292	901	63	492	393	443
50	Јаковље		7	44	5734	770	63	369	382	647
51	Врћеновица		15	20	10545	693	67	548	440	1128
52	Шурић		3	20	2759	862	87	357	743	313
53	Честа		4	95	3722	751	—	329	197	246
54	Дашница		4	99	5501	1102	62	729	428	429
55	Суповац		3	29	1899	577	—	92	56	94
56	Велики Дреновац		5	92	5798	969	23	259	236	421
57	Грејач		12	84	10276	800	116	870	457	667
58	Сечаница		0	80	348	435	—	—	—	—
59	Доња Сухотна		7	—	6175	882	8	425	407	745
60	Пешчаница		1	84	1374	746	—	15	12	63
61	Горња Сухотна		5	01	4685	935	7	280	221	540
62	Гредетин		9	76	7783	797	—	88	182	444
63	Горњи Адровац		6	87	9464	1377	52	574	540	966

ГЛЕД

састављен по местима у којима се гаји дуван

распоређена је по класама и ценама овако:

II класа			III класа			IV класа				Фурда		По одбитку 10% на превирање чисто исплаћено	Просечни принос по 1. хектар
1,80	1,50	1,20	1,10	1,—	0,80	0,70	0,60	0,50	0,40	0,10	0,05	динара	динара
—	110	4	22	206	30	120	—	87	35	—	—	708·30	761
—	347	196	113	565	172	240	—	174	40	—	—	2881·89	707
—	622	338	155	1220	239	356	—	265	99	—	—	5415·39	829
—	—	24	—	72	42	38	—	8	54	—	—	167·94	262
—	111	84	34	526	196	147	—	183	217	—	—	1251·18	446
—	30	16	—	173	121	34	—	66	61	—	—	406·08	278
—	2	5	—	39	44	24	—	18	57	—	—	118·62	169
—	50	6	—	141	62	61	—	48	22	—	—	363·87	418
—	—	20	14	106	30	27	—	48	11	—	—	195·03	291
—	—	—	—	25	7	12	—	7	43	—	—	53·73	335
—	10	—	—	12	—	—	—	—	6	—	—	46·26	925
—	109	69	59	415	124	116	—	101	137	—	—	1109·16	356
—	89	36	73	154	85	37	—	30	46	—	—	629·82	361
—	77	42	19	276	76	50	—	50	81	—	—	636·75	333
—	10	41	18	117	29	38	—	23	36	—	—	275·13	205
—	3	—	—	9	18	3	—	9	23	—	—	39·33	231
—	6	9	—	12	—	9	—	2	12	—	—	39·51	151
—	—	—	—	2	—	—	—	—	3	—	—	2·88	36
—	11	—	—	27	10	34	—	12	14	—	—	78·21	102
—	—	12	—	54	5	37	—	5	34	—	—	102·96	245
—	64	—	16	149	12	93	—	21	38	—	—	474·30	615
—	427	181	178	649	113	255	—	9	4	—	—	4042·85	1095
—	54	19	16	170	75	104	—	31	94	—	—	555·57	214
—	—	—	5	35	5	2	—	2	16	—	—	64·17	142
—	56	8	34	150	12	55	—	22	4	—	—	405·18	435
—	18	31	20	118	23	27	—	11	29	—	—	334·89	540
—	137	36	31	770	237	325	—	161	390	—	—	1788·21	354
—	45	—	11	117	51	83	—	18	48	—	—	416·43	527
—	116	30	42	483	135	225	—	74	201	—	—	1370·34	516
—	31	20	13	317	76	190	—	78	61	—	—	656·55	280
—	16	21	—	94	39	46	—	13	73	—	—	236·94	317
—	24	16	—	103	65	20	—	32	116	—	—	316·89	396
—	6	5	7	81	34	37	—	21	92	—	—	228·69	245
—	166	65	40	527	100	192	—	38	2	—	—	2393·73	1259
—	91	—	—	150	12	39	—	—	13	—	—	496·89	1713
—	311	39	157	468	8	328	—	155	44	—	—	3364·29	1004
—	42	7	94	15	14	112	—	63	—	—	—	492·57	608
88	108	239	33	176	99	171	278	125	139	10	—	1445·47	609
368	779	569	467	862	936	1154	596	365	291	86	—	6908·04	830
393	606	476	72	680	498	565	102	205	110	182	—	8506·89	1459
268	540	520	156	688	589	930	92	176	76	104	—	4221·18	959
48	75	53	99	99	57	135	21	23	38	13	—	1707·45	614
140	396	250	81	358	383	343	37	156	72	56	—	5385·33	986
209	380	287	48	777	402	302	45	60	—	282	—	4921·29	680
203	491	339	27	410	379	521	61	41	42	205	—	5532·93	694
310	423	317	387	460	354	817	374	248	180	135	—	5734·89	995
298	756	570	378	509	646	1515	376	595	442	114	—	7976·97	867
113	344	344	224	391	389	410	278	75	58	108	26	4153·86	972
122	454	479	263	444	379	522	52	35	20	231	—	5673·24	1191
241	493	493	165	815	460	992	134	190	53	240	—	6884·19	925
489	1038	784	274	1212	560	1742	490	996	289	476	12	11504·54	756
48	207	190	49	300	209	412	57	102	80	205	—	3577·14	1117
260	454	226	219	369	224	572	170	171	80	205	—	4339·08	876
330	470	381	223	602	449	786	159	270	134	49	—	7348·32	1472
70	162	140	44	308	163	333	121	93	82	141	—	1824·21	554
156	375	495	147	816	576	1017	454	270	176	377	—	5763·78	963
387	675	916	402	1263	651	1625	472	738	450	587	—	11351·88	884
—	8	28	24	93	27	49	44	22	22	31	—	243·18	303
354	538	458	275	556	547	964	223	131	87	457	—	7253·10	1036
19	137	69	56	179	233	263	71	120	54	83	—	1140·39	619
204	523	417	120	454	557	711	143	198	26	280	—	5325·39	1062
304	610	704	303	1335	603	1042	542	612	530	484	—	6917·13	708
358	713	711	617	1289	713	1193	700	275	352	341	—	10771·83	1567

	Назив села; вароши и варошица	Коме срезу припада место	На ком је простору гајио дуван		Откупљено дувана netto	Просечни принос по 1 хектару	Откупљена количина дувана			
							ванредна класа	I. класа		
			хект.	ара	кграма	кграма	4,—	3,—	2,50	2,—
64	Тешица	срез моравски	19	45	14027	721	62	405	512	1007
65	Корман		15	80	9920	627	27	196	350	703
66	Мор. Вујмир		7	98	6120	766	14	347	390	705
67	Стублина		9	13	6786	743	44	209	219	680
68	Нозрина		26	11	24035	920	109	1445	1484	1951
69	Лужане		39	51	129156	737	509	2501	1643	2845
70	Голешница		0	58	255	439	—	—	—	5
71	М. Дреновац		7	90	6646	841	40	492	438	486
72	Лоћика		11	23	6478	576	69	502	290	557
73	Копривница		4	53	2874	634	—	54	48	187
74	Трњане		36	68	27086	738	52	1379	1619	2797
75	Доњи Адровац		19	65	21321	1080	79	1402	1167	2035
76	Прћиловица		45	18	47669	1055	533	4213	2799	4541
77	Житковац		35	29	34003	963	129	1237	1028	2681
78	Моравац		54	77	45558	831	492	3079	2886	5330
79	Рутевац	срез алексиначки	5	29	4974	940	5	101	173	384
80	Глоговица		13	80	10890	789	26	91	131	502
81	Брадарци		2	75	1674	608	3	70	113	200
82	Суботинац		3	96	2762	697	—	40	45	156
83	Алексинац		5	56	4190	755	—	47	123	454
84	Кићина		0	92	665	722	—	—	—	19
85	Бобовиште		12	69	12362	974	36	305	665	1323
86	Доњи Крупац		0	10	51	510	—	—	—	—
87	Добрујевац		1	95	1336	685	—	31	33	118
88	А. Бујмир		1	67	1101	659	—	87	11	80
89	Катун		12	47	7809	626	—	427	252	581
90	Вакуп		3	78	2152	549	14	173	72	172
	Свега		**602**	**53**	**489.645**	**806**	**4555**	**29.347**	**23.796**	**42.235**

Време је да се томе равнодушноме свету отворено рекне: како га та равнодушност води уништењу једне јаке привредне гране. Воћарство доноси велике приходе; можда преко 40 милиуна динара годишње. А тај се приход може обезбедити само тако, ако се воћке негују и ако се бране од напасти. Једна од највећих напасти, која прети уништењу не појединих воћака и воћњака, већ воћарства у читавим пределима, јесте гусеница, која ће се на пролеће у милијардама излећи — ако се још јесенас и зимус не предузму потребне мере. А те су мере просте, нису заметне, не коштају много: *треба заћи по воћњацима и требити гусеничка јаја;* скидати их, купити, састругати их с грана, па их *спалити на наложеној ватри*, а по том *воћке добро окречити.*

То је неизоставна дужност свакога пољопривредника. А дужност је и свакога писмена човека, да све опасности својим комшијама предочи и да их на овај посао крене. Још најбоље би било, кад би кметови и одборници, у место што се партизански прегањају, узели првенство у овоме одиста општинскоме послу. Једна од првих задаћа општинских је и старање о *заједничким* пословима и *заједничком* добру својих становника. А требљење гусеничких јаја је и заједничка дужност. Тек ако се *сви* воћњаци очисте и ако се *сва* јаја истребе, уклоњена је *општа* опасност. Један је ту као ниједан. Са неочишћеног воћњака гусеница ће прећи и размилети се, на десет очишћених и сатарити их.

Драгиша Лапчевић.

ИСКРИЦЕ, ПОСЛОВИЦЕ, ИЗРЕКЕ

„Кад моји дечаци беху шеснаест до двадесет година стари, знадоше више од мене“, причаше један стари ратар „у двадесет-петој години знадоше колико ја; у тридесетој били су вољни да чују шта ћу и ја рећи; у тридесет-петој запитали би ме и за савет; па ми се све тако чини, кад им буде четрдесета, да ће признати, да и ми старији нешто знамо“.

—

Један домовину служи умом, знањем,
Други оружјем, мора за њу да гине,
Али ред сељачки свима нама мора
Хлеб насушни да спреми и збрине.

БЕЛЕШКЕ

Увек имати свежег пасуља. — Познато је, да је пасуљ првих дана кад се омлати најукуснији и да се тако брзо кува, да је готов већ у првој води. Да би пасуљ за дуже време очувао те своје особине, треба га брати у маунама, добро осушити и оставити где на сувом и промајном месту, где га чувати до употребе.

Кад год устреба пасуља за потрошњу, онда треба узети само толико, колико ће бити довољно за дневну потрошњу. Узети пасуљ изљускати или лепо омлатити и употребити у кухињи.

На овај начин очуван пасуљ, биће вавек свеж после љускања — млаћења, пошто му мауна држи — чува свежину.

Остављање боранije за зиму. — Боранију сваки воле за време лета, па свакојако, да ће је зими још и радије употребљавати, чега се ради она на разне начине и оставља за зиму.

распоређена је по класама и ценама овако:

II класа			III класа			IV класа				фурда		По одбитку 10% на превирање чисто исплаћено	просечни принос по 1. хектару
1,80	1,50	1,20	1,10	1,—	0,80	0.70	0,00	0,50	0,40	0,10	0,05	динара	динара
661	1352	1102	544	1906	946	1724	1118	857	874	957	—	13778·82	708
366	666	923	506	1290	700	1656	811	893	573	260	—	9446·85	597
280	555	465	229	929	172	1192	240	183	193	226	—	7078·23	879
258	554	543	320	740	397	889	906	617	139	271	—	6861·78	751
1077	2148	2071	575	3220	2029	3410	1353	1137	548	1481	—	26674·11	1021
1102	2310	2390	1049	3988	1671	4323	1278	1159	399	1990	—	34975·53	885
27	5	—	—	41	—	26	45	30	46	30	—	169·53	292
349	612	504	230	900	410	691	336	628	181	349	—	7597·44	961
145	563	429	177	915	411	766	197	650	166	641	—	7010·37	624
67	228	314	95	462	215	371	169	285	112	267	—	2528·10	558
1736	3002	2925	727	4024	2397	2901	1099	485	336	1607	—	31583·97	861
1351	1823	2267	726	2913	1676	2560	1132	539	92	1569	—	24509·70	1247
2353	3132	4459	1177	7026	3940	5072	2229	1170	554	4471	—	56474·91	1249
1624	3076	4201	631	6431	3439	4288	1351	872	774	2241	—	35456·04	1004
2035	3887	4929	593	7783	3922	4437	1077	1186	323	3599	—	54805·86	1001
225	538	546	151	783	408	732	298	260	179	191	—	5020·29	949
379	803	1133	216	1930	1011	1587	575	859	959	688	—	9242·10	669
21	232	139	44	304	106	179	92	57	52	62	—	1917·27	697
67	249	290	77	417	209	233	236	529	141	72	—	2422·17	611
179	416	442	81	564	221	711	283	207	175	296	—	4080·24	733
15	58	62	14	122	116	137	—	22	38	62	—	526·41	572
581	1330	1489	481	2151	815	1291	594	339	185	822	—	13577·40	1069
—	—	19	—	25	—	—	—	—	7	—	—	45·54	455
33	155	112	75	263	37	218	—	97	63	101	—	1304·37	617
—	72	70	40	157	7	230	43	117	111	76	—	1029·96	616
344	620	620	137	1396	498	911	516	738	434	335	—	7951·22	637
40	270	184	118	2275	181	228	49	128	163	85	—	2405 79	636
21.228	**43.552**	**44.627**	**15.333**	**75.380**	**39.348**	**63.475**	**22.121**	**22.298**	**13.981**	**28.231**	**38**	**547.477·30**	**828**

За сад је најбољи и најекономнији начин остављања бораније за зиму овај:

Прво треба набрати бораније, па јој сасећи врхове и очистити је лепо од конаца. За тим узети бакрач или какав други суд, у који прокључати обичне воде. Спремљену бораницу спустити у кључалу воду, где да се прокува 5—6 минута. А по том бораницу повадити и добро разредити на какав суд или поњаву да се потпуно разлади.

Пошто је спремљено све што треба, онда узети суд, у који се жели да остави боранија, па на дно метнути слој лишћа винове лозе, а поврх овога поређати бораницу једну до друге и једну поврх друге у дебљини једнога десиметра. На поређену бораницу треба метути нов слој винова лишћа, па опет продужити ређање бораније, а за овим лишће, и тако редом иђи све дотле, докле се не испуни суд, но тако, да одозго буде слој лишћа. Међ слојеве винова лишћа, може се метути и нешто лишћа кухињске зелени.

Кад је суд напуњен како ваља, онда треба у бакрач проврети обичне воде, па у ову бацити подоста кухињске соли, и оставити, да се вода потпуно олади. Од разлађене воде треба узети три дела и један део доброга винскога сирћета, па налити сложену бораницу.

По свршеном послу, одозго метути даску, па поврх ове ставити какав камен или друго што, те да се средње боранија претисне.

Овако спремљена боранија, кад треба преко зиме, вади се из суда, кува у обичној води и употребљава у кујни као скоро брана зелена боранија.

ГЛАСНИК

Отварање изложбе Српског Пољопривредног Друштва биће 28. септембра ове године у *9 сахата пре подне.*

Изложба из пчеларства коју Српско Пољопривредно Друштво приређује 28. ов. м. уз изложбе из осталих грана биће обилато заступљена са изложеним предметима. Кошница пуних (са пчелом): полошки 9, преправљених полошки 2, вршкара пуних 2; празних полошки 7 разних система, вршкара 3; меда 79 излагача (и то: у сачу 19, мешанца 47, липовца 6, багреновца 4, сладиновца, олајне репице и топљеног 1) воска, воштине итд. 25 излагача. Центрифуга (истресаљица) 6, разних справа 41. Две потпуне збирке свију справа потребних при пчеларењу: једна од сточарске школе у Краљеву, друга од Српског Пољопривредног Друштва. Непријатељи пчела 4 збирке; пчела и њина индустрија 2 збирке, развитак пчеле и хербаријум медоносних биљака по 1 збирка. Прераде од меда и воска. Снимци, фотографије, планови.

Међу интересантније предмете из ове гране спадају: једна збирка свију справа почев од кошнице, чисто сељачке израде; из одељења справа аутоматска Лајансова дуваљка која навијена 20 пуних минута сама дим растерује; ножна дуваљка; поправљена кошница полошка у којој у приземнику постоји пчелији народ са својом матицом, а поврх ње магацин за запат и држање 6 матица, приземник и магацин предвојени су само матичном решетком.

На послетку за све домове који мед троше, од интереса је то, што се могу снабдети с чистим правим медом, јер ће се сав прибрани мед са изложбе продавати за рачун излагача.

Распоред предавања о изложби Српског Пољопривредног Друштва. Од 28. септембра до 3. октобра ове год. од 3 сах. по подне сваког дана по реду, докле се не сврше, држаће се јавна предавања у дворани Српског Пољопривредног Друштва:

Из виноградарства с подрумарством:

О садашњем стању америчких подлога које су код нас употребљаване за обнављање винограда, предавач г. Паја Т. Тодоровић-Ђаковчић управитељ Винод. Воћарске Школе у Букову, редовни члан друштвени;

О цикнулости вина, предавач г. Велимир Н. Стојковић чиновник министарства народне привреде, редовни члан друштвени;

Из пчеларства:

Важност и користи од пчеларства и мере за унапређење истога, предавач Јован П. Јовановић учитељ, редовни члан друштвени;

Из рибарства:

Важност и користи од природног и вештачког рибарства и мере за унапређење истога, предавач ***

После предавања расправа о предмету.

Нов ореоки расадник. Начелство окр. рудничког одобрило је избор земљишта за воћни расадник среза љубићског. Откуп земљишта извршиће се ових дана, те ће први радови на заснивању расадника отпочети у току ове јесени.

Среска скупштина у седници својој од 15. августа т. г. одобрила је по предлогу расаднички буџет за идућу 1909. годину, те тиме дала могућности овој установи, за брзу и правилну функцију. Б. Н.

Срез белички за набавку банатске пшенице. Имајући у виду да је овогодишња дуготрајна суша омела правилно развијање зрна наше домаће пшенице услед чега је остало ситно и штуро, те као таково не може да се употреби за сетву; Скупштина среза беличког на свом редовном састанку на дан 15. августа решила је: да се још ове јесени набави 10.000 кг. банатске пшенице за раздавање пољопривредницима у замену ради сејања.

Оваква одлука среске скупштине среза беличког за сваку је похвалу, јер се овим доказује да и самоуправне власти воде рачуна о унапређењу пољске привреде у своме срезу.

Ћ...ћ.

Изложба стоке у Босни. У Купресу у Босни била је 1. ов. мес. изложба говеда с наградама. Било је 377 излагача са 880 грла стоке, од ког је броја 390 грла говеди награђено. На тој изложби изложено је потомство бикова пинцгавске расе (почев од првог поколења) који су државним средствима у циљу поправке земаљских говеда набављени. Истог дана био је и годишњи сајам стоке.

Попуст на возарини за херцеговачка вина. У интересу подизања трговине херцеговачких вина намеравају снизити на најглавнијим жељезничким станицама у Херцеговини тарифу возарине на вина, за Зеницу, Босански Брод, Д. Тузлу с једне и Лашву, Бугојно и Јајце с друге стране.

Цене босанске суве шљиве и пекмеза 116/120-ке круна 19·— 90/100-ке круна 25·— 80/85-ке круна 39 по 100 кг. теслим Брчка. Пекмез круна 30·— од 100 кг. теслим Будимпешта.

Исплаћује ли се ове године шљиву сушити? Од велике важности је одговор на ово питање. Већином се мисли, да шљиву зато што је ситна не би требало сушити. На берзи у Будимпешти 95/100-ке плаћају се круна 25·— а 115/120-ке круна 19 од 100 кг. теслим Брчка. Метарски товар решетане шљиве одговара цени једног товара за нерешетану шљиву исте крупноће. Кад се рачуна просечна цена заједно са дрветом даје 6—7 круна то ће 95/110-ке бити круна 18—19, а 115/120-ке круна 12—13. За 1 товар суве шљиве треба 3·5 товара сирове; код 95/100-ке сувих плаћена је сирова шљива просечно круна 4·— код 115/120-ке са 3·5 круне. То би биле цене поред тога што је прерод шљиве ове године. Услед велике суше шљива је ситна остала а биће тешка јер није сочна. „Ако шљива не испадне ситнија од 115/120 у килограму то се може још увек сушити“ — тако одговара Хавелка у „Босанско-Херцеговачком Тежаку“.

Хрв. Слав. Земаљски Енолошки Завод, основан је ту скоро. Овој корисној установи задатак је, да путем научним и практичним дела, да се у краљевини Хрватској и Славонији усаврше све гране винарства, подрумарства и технике врења. Према томе завод се има бавити хемијским и бактериолошким истраживањем здравих и болесних вина, давати савете за лечење и побољшавање вина и пића од грожђа и воћа, истраживати разна помоћна средства за виноградарство (плави камен, сумпор) и подрумарство (средства за бистрење), истраживати склоп и састав земље за оцену њене подобности за виноградарство и поједине врсте лозе, проучавати посебне прилике земаљског виноградарства и вина с обзиром на земљиште, климу, начин обрађивања и резидбу винограда, поступак с вином итд. уопште помагати делом и саветом виноградаре и трговце с вином, а нарочито задруге за те гране.

Да се појединци могу што издашније и што чешће служити заводом, прописане су врло ниске таксе за истраживање. Тако на пр. они који донесу заводу углед вина (1 литар), за које желе знати, како би се имало избистрити, имају платити таксу од 2 круне; ако је вино болесно, има се за испитивање и упут за лечење платити 4 круне. За истраживање болести на лози плаћа се 2 круне. За истраживање земље да се определи која је врста америчанске лозе за њу најподеснија, плаћа се 5 круна. Завод продаје и културе чистог квасца винског уз нарочити упут за даљи поступак за 3 круне. Ако ко жели, да му заводски стручњак даде упутства на лицу места у винограду или подруму, има за то платити у Загребу и околини за цео дан 10 круна, за по дана 6 круна и подвоз, а ван Загреба за цео дан 20 круна, за по дана 10 круна и жељезницом II класу.

Попис сточне хране која је за продају у Мађарској, предузет је од стране министарства пољопривреде као једна важна мера противу оскудице у сточној храни. Сва окружна пољопривредна друштва, пољопривредни извештачи, привредни референти, као и стручни органи министарства у народу, имали су да изврше постављени им задатак: попис произвођача по свима тим крајевима који имају за продају сточне хране. То је штампано све у виду, једног списка сређеног по окрузима и срезовима у коме су побележене: адресе продаваца, станице за утоваривање, количина и врста хране која стоји за продају на расположењу, цена, као и датум пријаве. Овај списак допуњаваће се сваких 10—14 дана. Сва пољопривредна удружења и све политичке власти добијаће овај списак редовно, да могу обавештавати појединце, а добиће бесплатно такав списак и сваки појединац који се дописном картом за то обрати министарству пољопривреде.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *пола стране* 8 динара (8 круна аустријске вредности), *четврт стране* 3 динара (3 круне).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 38. броја „Тежака“: *Чланци:* Пољопривредна изложба округа београдског на Умци (свршиће се.) — Откуп дувана бербе 1907. године (са таблицама). — Требите гусеничка јаја. — *Искрице, пословице, изреке.* — *Белешке.* — *Гласник.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

време, од како су се поред растећег броја потрошача рибље хране, напретком технике, и направе за ловљење рибе умножиле и усавршиле.

2. *Регулисање река.* Овим се регулисањем већином стешњава рибама област њина, а осим тога даје се речним коритима јачи нагиб, што гдекојим рибама не годи; а што је најштетније, подзиђивањем се речних обала уништавају плитка, муљевита места, где многе рибе радо бораве, а на која све рибе у време прпорења своју икру полажу.

3. *Кварење речних вода материјама које риби шкоде.* Ово се зло ограничава за сада највише на оне земље у којима је индустрија јаче развијена, на Баварску, Саксонску, Чешку, Моравску, али се оно ширењем индустрије полако и даље распростире.

4. *Бродарство.* Пловљењем, особито пароброда и спуђених шлепова, риба се гдешто убија или бар повређује и непрестано се узнемирује, а осим тога се таласима брзим покретањем тих лађа произведеним на плитким обалама рибља мла̂д затире или квари. Али има и друга штета, која рибарству отуд долази, што мрнари имају и времена и начина, да за време пловидбе рибу лове, а то они сваком приликом и чине.

5. За удаљени, али доста јак узрок умањавању рибе последња је бечка конференција признала и *утамањивање шума.* На вишим брдима или стрменитијим брдским странама, преко којих се кишна вода у реке слива, ако су лишене вегетације, нема приликом бујица̂ или с пролећа, кад снег нагло копни, ничега, што би ток воде умеравало, и за то је не избежно, да се у таковим приликама тим више речне рибе поломи и затре, чим су реке брже и чим су им корита каменитија. Али и у низинама, где вода својом брзином не може више да науди, риба много крат у маси страда тим, што се приликом наглог поводња растури на све стране поплављеног терена и оставши по брзом опадању воде у хендецима и другим нижим местима, бива од околног становништва на најлакши начин уловљена. —

Ма да су, као што се из горњих пет тачака види, узроци што рибарству уде много различити, сви проистичу отуд, што свет који рибу лови и рибом се храни, није још довољно обавештен о користи риболова и о природи рибе, и што закони о водама и о риболову још нигде нису доследно изведени, како ваља примењени и тачно вршени, и у овим правцима имају како наука тако и законодавство још много што шта да ураде. Последња међународна конференција држана у Бечу г. 1884 желећи да да̂ и науци и законодавству што више података за решење питања, што се на рибарство односе, дискутовала је и на последњем састанку усвојила ниже наведених XII одлука, које су од чести нове, а од чести се наслањају на радове ранијих конференција — у Линдави 1878, у Дражђанима 1882 и у Бечу 1883 год.

I.

Да се речне корекције — просецање речних окука, подзиђивање обала, прављење кеова и др. — само онде предузимљу, где то захтева већа, општа потреба и свакад да се пре тога саслуша мишљење оних људи који су у риболову интересовани. При извршењу ових речних корекција свакад да се води брига о томе, да се умножавању рибе на пут не стане тим, што би се места на која рибе икру полажу утаманила или стеснила, а ако би таково што било извршено, да се накнадно исправи, а трошкови око исправљања таквога чега да не падну на терет рибарству, већ онима, у чијем се интересу речне корекције извршују.

II.

Да се при свима грађевинама на води, особито ако се тим реке у целој ширини преграђују, има свакад на уму слободан пролаз рибе, како уз воду а тако и низ воду, пак и у оваким приликама да се најпре чују вештаци у рибарству. Старије овакове грађевине морају се исправити и то, као што је под I. речено, не о трошку рибара

Да се онај квар, који за рибу или рибљу икру долази од воденичких точкова или турбина, сходним направама, оградама или решеткама на што мању меру сведе.

Да се плављење водене грађе — где је то у обичају — са што мање штете за рибу и рибљу икру обавља, а нарочито у рекама где има пастрмке, липљена и младице, да се плављење за време прпорења речене рибе са свим забрани.

III.

Да се противу онога квара који рибарству долази од нечистих вода, које се из фабри̂ка и других индустријских завода у реке пуштају, најенергичније лека потражи. Где већ постоје фабрике, да им се у дужност стави да употребљене воде, пре пуштања у реку, прочисте или у нарочито за то копаним резервоарима чувају; а где још фабрике не постоје, да се концесије на то не издају, док не би фабриканти довољне за то гаранције дали или док се не би за то упитали они што су у рибарству интересовани.

Мочење лана и конопље, које је у Угарској, а и у Србији употребљено, да се у текућим водама забрани, пошто се тим вода не само за рибе већ и за људе квари, и да се дозволи само у млакама и другим нарочито за то ископаним јамама.

IV.

Квар, који рибарству долази од бродарства, не може да се директно излечи, јер се бродарство, као најјевтиније средство за саобраћај, укинути не може, али се може овај квар ублажити тим, ако се бродарству наметну неке таксе, а приход од тога ако се употреби на вештачко размножавање риба у рекама, где је настала оскудица у риби. Да пак са лађа мрнари рибу лове, то ваља строго да се забрани, и да се на случај иступа одговорним за то учине имаоци или управници лађа.

V.

Пошто се рибе у време прпорења најлакше могу да улове, а ово је време за размножавање рибе од највеће важности, ваља да се донесе закон (где га нема), да се у то време риба никако не сме да лови. А да би овај закон могао да се контролише, ваља да

се донесе и други закон, по коме у то време не сме риба ни на пијацу да се износи; за иступе у овом правцу имају да буду одговорни подједнако и купац и продавац.

Исто тако ваља да се изда закон, да се риба не сме да лови динамитом, ни другим експлозивним стварима, ни оствама, ни којекаквим отровним материјама: рибљим зрнцима, млечиком, дивизмом, ни опасним направама: кљусом, морунским такумом, супом, вршком, коћецом, метлицом и др. Сви ови закони, кад су једном издати, ваља строго да се врше.

За Угарску — а тако и за Србију — особито су важне рибе: младица, све врсте рода Acipenser — моруна, сим. паструга, кашикар и др.. и зато би добро било, да су закони односно ових риба за обе суседне земље посве једногласни.

VI.

Да би се незаконом ловљењу рибе могло што крепче на пут да стане, преко је нужно, да су односи између државе и повлашћених рибара тачно уређени, особито што се пограничних места тиче, те да би се у случају иступа свакад могло да зна, какова кога казна чека, те да не би когод у својој постојбини без казни или о мањој казни прошао за зло, које је у туђој земљи учинио.

VII.

Права на јавне — државне или општинске — риболове, да се не могу отуђити т. ј. продати или дати под закуп, док се не би о томе саслушали стручни људи, који би се у овом обзиру имали свакад да руководе више народно-економним, него фишкалним користима.

VIII.

Пошто се са много различитих узрока риба свуд знатно умањила, крајње је време да се на том поради, да се природни услови за развитак и опстанак риба поправе, где се то не може, или где то не помаже, да се томе доскочи вештачким производњењем и гајењем рибе у нарочито за то одређеним заводима и пуштањем те вештачки произведене рибље млађи у осиротеле реке.

А да би могао овај посао од више њих са вољом и потребним разумевањем да се предузме и врши, добро би било, да се у све оне школе, у којима то може да буде, заведе, макар и факултативно, практична настава у рибарству.

IX.

Да се у области средњега Дунава особита пажња обрати на гајење младице (Salmo Hucho) и на чување оне рибе која младици за храну служи а то је скобаљ — Chondrostoma Nasus. У Дунаву има и друга корисна риба, смуђ (Perca fluviatilis), на коју треба да се од сада већа пажња обрати нарочито за то, што се до сада није успело, да се смуђ вештачки одгаји.

Пошто у Дунаву нема скакавице (Salmo Salar), која живи у Рајни, добро би било, да се праве покушаји те да се та риба у Дунаву одомаћи, пак да се наставе и они опити који се гдекшто са калифорнијском скакавицом (Salmo Quinat) чине, а исто тако да се продуже и они огледи који смерају на одомаћење планинске пастрмке (Salmo fontinalis) у вишим, планинским крајевима.

Најзад би добро било да се у средњем Дунаву што живље наставе од неког времена започети покушаји са угором (јегуљом) (Anguilla fluviatilis) и да се где треба подејствује, те да се преносу угорове икре од стране ђумручких и поштанских власти не би никакове препреке чиниле.

X.

Да се замоле владе оних земаља, које су у конференцији за риболов биле заступљене, да би, ради бољег и потпунијег надзора риболова, добро било, да издаду наредбу, да се на то употребе државни шумари или царинари, ако се не би могли поставити за то властити органи.

XI.

Да оне државе на Дунаву, које имају заједничких интереса у рибарству, све рибарске односе регулишу и сходним законима што скорије утврде.

XII.

Пошто је утамањење шума признато као један од јаких узрока умањавању риба, ваља да се сваком даљем упропашћавању шума на пут стане и на томе што живље поради, да се шуме, где је томе потреба, обнове и у опште вегетација у области рекā што брижљивије брани и негује.

У горњих дванаест одлука изложено је језгро онога, на што у Германији и Аустро-Угарској законодавац има од сада да се обрне, кад у односима рибарства што наређује или мења; то је довољно за оне народе, у којих је рибарство колико толико добро уређено, што у нас, бојим се, није. И зато ћемо ми морати мало поиздаље питању о уређењу нашег риболова да прибегнемо, мораћемо истом да створимо основицу, на којој наши риболовни закони имају да почивају, а та је основица тачно познавање свега онога што се на рибе, којих у нас има, и њино кретање у нашим водама односи. Ово се знање не може ни из књига поцрпсти ни од ког другог, напреднијег народа позајмити; оно мора да се прибави нашим сопственим трудом и у нашој сопственој земљи.

А ко да то знање прибави и шта управо треба да се зна?

Податке за дознавање онога, што је у овом погледу потребно, може да прикупља сваки писмени Србин, који у народу живи; а у прикупљању тих података биће му од највеће помоћи сâм народ, који рибе врло добро познаје и све покрете риба у водама, близу којих живи, најбудније прати. А да би се знало какове ја то податке замишљам, саставио сам све што је важније, да се о рибама зна, у овај низ питања:

Каквих риба има у тој реци, бари или том језеру? Да ли ту има пастрмке, младице, липљена, смуђа, угора (јегуље)? Докле у Дунаву долази моруна, јесетра, кашикар, сим, паструга, кечига, несрећа; колике могу да у нас нарасту те рибе; да ли те рибе улазе у Саву, Дрину, Мораву, Тимок и докле иду? Да ли ту има сома, колики може да нарасте? Кад долази у Дунав скумрија, кад се враћа; колика може да нарасте скумрија? Којом се рибом која раба

храни? Како се у том крају покреће риба, кад долази, кад одлази, — те је нестаје, кад се бије (пријори, мрести)? Како се риба у том крају лови, којим справама? Која је цена којој свежој риби у том крају? Колико се од прилике троши рибе у том крају? Да ли се у том крају суши риба; која је цена којој сухој риби? Пошто је у том крају који ајвар? Да ли се што зна у том крају о каквој болести рибљој?

Одговори на питања најбоље ће бити да се упуте на Српско Пољопривредно Друштво, коме ће детаљно познавање свега онога, чега се горња питања дотичу добродошло бити онда, кад буде позвано да дâ своје мишљење, како да се риболов у Србији рационално регулише. Ти одговори могу бити краћи или дужи према томе, како ко буде имао прилике, да што мање или више дозна, али у опште нека сваки зна, да нема те ситнице, која би се на рибе односила, а која не би по науку и по практику важна била.

† Д-р Јосиф Панчић.

ПОЉОПРИВРЕДНА ИЗЛОЖБА ОКРУГА БЕОГРАДСКОГ НА УМЦИ

(свршетак)

Али оно што ме поред чистоте небаца, наводи на закључак, да је и она врло успешан мелез двогубог укрштања са преваром крви сименталске, то није само карактерна црта ове расе, по чистој руменој губици жућкасте две-три мрље, но још више, што је основна боја не бледо жућкаста („плава“ нашег народа) већ ревкаста, што је кићанка на репу бледорујкаста, и ако је губица чисто руменикаста, па и око очију и белих тренавица кожица руменикаста, и што су и вршци рогова и папоњци не жуторујави, већ као избледео танак восак.

У ту врсту мелеза, али прелазнога типа, ја убројавам, опет иначе врло добра грла: бика мелеза Драгомира Марковића из Сремчице који је плавоња са печатима једва приметним, до половине ногу бео, кићанка на репу бела, губица му бледо-сива, али уши голе и око очију без длака и пигмента — знак израђања; бика мелеза Радисава Борисављевића из Арнајева који је у главном зекасто шарен: црномрко са сепијасто (прљаво) белим, код губице једнобојно плаве, има главу тробојну са белом звездом, бео танак реп са проседом кићанком, врхове рогова црне а предњи папоњци (један по више) *бело-црни*.

Бик мелез Анђелковића из Арнајева крупан, црно-шарен, лисаст, рогови црни, папоњци бели, губица модра с белим шарама, танак реп с белом кићанком, као и оно неколико тробојних грла на изложби чини прелаз из последњег облика, у оне јако-црне, галоње-шароње, какав је запат Матеје Сушића из Остружнице: и бик на изложби највиши и најдужи, али несразмеран и мршав и јунац, а који запат вреди да се опише, као један пример неуспешно и рђаво по крви подешеног укрштања.

Бик тога облика је грдно-опружен, висок штркљаст, по боји шарен галоња, па преко леђа има рујаво-мрку пругу, исто такав обруб губице која је модро-мрка као и чупа на челу, на црном репу кићанка мрко-проседа, по трбуху између задњих ногу бео. Његов потомак јунац још више је галоња-црн као Арапин, само је између предњих ногу бео скоро без длака и реп више кићанке бео за 30 см. Непца су модрикава са неколико крупних белих мрља!

Још сам себи прибележио у бележник 2 парњака бика из Ропочева среза космајског. Крупни и високи мелези, тробојни: мрко-рујаво-шарени; знаци мешовити: вршци рогова црни, папоњци бели, кићанка на репу бела а губица пегаво-модро-бела. Они су прелазни тип оног успешног мелезања, двогубог укрштања домаће расе: прво с којом алпијском, а потом с долинском страном расом поправљачицом. Само је на запат тог типа потребан даљи утицај расе поправљачице, рецимо сименталске или да се *овака грла* с мешовитим знацима строжије одабирају-шкартирају.

Награђено је од стране оцењивачког суда свега 130 грла, а то је готово половина. Награде су ситније и мање. И овде, као и на свима осталим нашим изложбама појављује се тежња, да се сума награда цепка на што већи број ситнијих награда, те да се има више привлачности за излагаче. Награде се издају појединачке, а и не постоје збирне награде. То може и имати оправдања код првих огледа са изложбама, као што су махом све наше досадашње изложбе. Али већ треба помишљати на збирне награде, јер су и оне постале савремене, као што најбоље показује одељак из свињарства, на овој истој изложби. Треба награђивати и добре запате: изједначеност и чистоту једног већег броја грла. Ове награде које су и веће, врло знатно утичу на стварање добрих запатника.

Ја сам прибележио себи само знатније и веће награде, у одељку из говедарства. Оцењивачки суд је досуђивањем награда, поставио овакав однос:

Срез космајски изложио је 10 грла, а добио 7 награда и то: 4 прве, 2 друге и 1 трећу.

Срез врачарски изложио је 37 грла, а добио 14 награда и то: 6 првих, 7 других;

Срез посавски изложио је 199 грла, а добио је 25 награда (од већих, првих 3);

Срез грочански изложио је 3 грла, а добио 2 веће награде (од 50 и 30 динара).

Подробније сам разгледао и одељак из *свињарства*. Била је то, за београдски округ малена, али врло лепа изложба свиња. Готово ништа није било за одбацивање и било је представника свију главних типова свиња наше земље.

Од свију изложених брава највише су падали у очи: запат Мангулице (шумадијске свиње) Стевана Табаковића из Велике Моштанице који се састојао из 35 брава оба пола а разне старости: уз нараста и крмаче, назимад и прасад, али све једнако и по типу и по расинским знацима — једна идеално чиста и добра свињска породица, каква се ретко још где овако примерна налази. Била је то врло срећна идеја од приређивачког одбора, да се овако цео један одличан запат свиња дотера на изложбу. Овај запат свиња Табаковићи одржавају већ годинама, како га је основао још деда садашњег старешине задруге њихове. Главна запатничка начела предањем предавата са оца на сина јесу: правилност и сразмерност тела, права леђа, пуна крста и бутине, приземљасте ноге и строго излучивање из запата свију брава који показују *бео чапоњак и белу њушку*. Чујем, да је Табаковић награђен једном вејалицом Бекеровог система.

Ова збирка читавог једног угледног запата показује најочитије, да је могуће и у нас увести уз појединачне награде и — збирну, јер би Табаковић однео појединачне награде и за нараста и за крмачу... па потом и за цео запат.

Било је две три Буђевке, Мангулице црно-беле. Сима Марковић из Барича изложио је мелез Буђевке која се уме-

тула у затворено-мрку једнобојну свињу са знацима беркширске крви, ако не црне енглеске Моравке.

Најкрупнија крмача, дужина (преко хрбата и главе-озго мерено) 1·80 а висина 0·95 м. била је мелез Шумадинке, по свој прилици с Јоркширцем, судећи по белим задњим ногама код иначе суре боје целога тела. Једино што ова крупна и висока крмача која је опрасила 10 прасади (а 9 било на изложби) има јако оборена крста. *Она је један живи доказ да мелези Шумадинке с Јокширцима, не само дају врло добру меснату робу за тржиште, но, да се и у илодности на тај начин добија код Мангулице која је мање илодна.*

Добру крупну назимад и ако нешто штркљасту-високу на ногама-мелезе, с обликом питомих Коњара и с белегама, изложио је Стеван Адић из Шиљаковца.

Краткоћа времена које сам имао на расположењу није ми допуштала, да са довољно задржавања на подробностима расмотрим и одељак из *коњарства*. Стога ћу се ограничити на своје опште утиске. Било је изложено свега 140 грла: једногодих 44, двогодих 27, трогодих 23, четворогодих 6 и запатних кобила 40. Могу само рећи да би $^1/_3$ грла могла сасвим отпасти са једне *окружне* изложбе *округа београдског* и да би у народу ваљало још више мотрити на избор запатних кобила, нарочито у погледу крупноће. Као и иначе на изложбама коња пада у очи бројни однос појединих узраста од 1 до 4 године: 44: 27: 23: 6 и с колико муке запатник одгаји ждребе у трећој и четвртој години, да је у то доба најпотребније, на неки га начин прихватити и потпомоћи, у одгајању скопчаном с толиким жртвама....

Живинарство, пчеларство, свиларство, били су такође заступљени, али... ничега особитог није падало у очи. Ако се може о тим гранама судити ма и најповршније по томе како су те гране на изложби представљене, онда београдски округ у њима не стоји најбоље. Може бити од интереса из живинарства — гуска тршава Дунавка и ако је изметнута и ситна. Остало је ситно и кржљаво, тако да живина расадника с Умке јако отскаче.

Одељак за сточне производе: сир, скоруп, масло слатко и обично, вуна... за београдски округ, који има први и највећи трг у Србији, Београд, за све те производе, како је на изложби представљен, био је никакав и није ни издалека ни најблеђа копија верне слике правог стања млекарства у округу београдском. Требало је да одзив буде много већи и да се приређивању тога одељка, као и онога из градинарства обратило далеко више усрђа и мара, јер је била велика посета из Београда који се за те гране на изложби нарочито интересовати морао. У том оделењу највише је било изложено пчеларских производа: меда и воска, па било је и меда у сату.

Али *овчарство* види се да је у опадању и бројно и по крупноћи и по каквоћи брава. Од свега сточарства, оно је најгоре. Музара народна и „стока за све“ — овца, види се, да је „пасторче“ у сточарству београдскога округа и да заслужује озбиљне потпоре и помоћи, да се подигне, у интересу снабдевања београдскога трга: јагњећином, ако не због чега другог.

Све остало: ратарство, градинарство, ливадарство, воћарство, виноградарство и ако је било представљено у маломе, по каквоћи пружа утешну појаву: *београдски округ у погледу земљорадничке производње напредује.*

Изложени бостан, патлицани, рен, лук... по одбиру и по сортама показује колико је београдски округ подесан за ову интензивну пољопривредну културу и ако право градинарска места овога округа: Сланце, Вишњица итд. нису била достојно представљена, као што су могла бити.

У ратарским производима била је доста одомаћене банатске пшенице, ма да ни најбољој од ње није уступала црвена једра домаћа пшеница из Вел. Моштанице опет Стевана Табаковића.

Било је неколико добрих јечмова. Али најкрупнији и најтежи јечам је Живана Алимпића са Умке, да би се могао такмичити и у чувеној јечменој земљи Хана у Моравској.

Овсови су рђави, штури и ситни — због неподесне лединe.

Кукуруза било је сразмерно доста (87) и добрих сората. Ваљало би избегавати беле сорте и ситне ранозрелце, јер их доста има.

Било је доста и врло добрих пасуља и градиштанског шареног (са жутим оком) и пљоснато-бубрежастог („цар Вилем“): 86 такмичара.

Кромпира би више требало да сеју песковитија подунавска и ритска посавска места, за београдско тржиште.

Утицај близине Београда нарочито се примећава по излагању семена пићних биљака. Сточна репа изложена је у производу, а у семену просо из Сремчице и Конатица; семе луцерке из Гунцата, Бачевца, Конатица и Вранића; мухара из Вранића; граорице из Зеока и Вранића.

Па уз остале трговинско-индустријске усеве: конопљу и лан — олајна репица ту је, од двојице излагача.

Али воће и нарочито стоно грожђе... показују утицај Београда, по сортама и по каквоћи и да је у тим производима ова изложба могла бити обилније заступљена.

Само, само... све је то мало, недовољно и београдског округа с његовим познатим напретком, недостојно: *он је овом изложбом показао, да је још немарљив сирам покрета створеног толикогодишњим изложбама у Београду, да његови ирваци нису имали досада ни воље, ни усрђа, да подстакну свој округ на такмичење на привредноме пољу.* Београдски округ могао би у многоме предњачити Србији на томе пољу....

Стога је за сваку похвалу одлука окружног одбора округа београдског, да се прене из чамотиње на привредном подизању свога округа и да приступи приређивању ове изложбе која је у *маломе* ипак била у стању да пружи слику онога, шта би округ био у стању у *великоме* да покаже.

Нека само настави и истраје у започетоме правцу, па ће београдски округ у брзо предњачити осталим, па и неким суседним окрузима.

Без велике праске и рекламе ова мала изложбица, с погледом на све прилике, могла нас је задовољити.

С. Г.

СЕЧКА ОД СЛАМЕ И КУКУРУЗОВИНЕ

Због оскудице у сточној храни за зимницу и зимовање стоке, изгледа, да ће и у овој години нашем пољопривреднику бити понајтеже са исхраном стоке остављене на зимовање (за запат или за потрошњу) до пролећа. Суша у пролеће и преко већег дела лета која је мање-више владала по целој Србији учинила је не само, да и онако доцкан забрањиване ливаде нису родиле ни трећину сена коју дају редовних година, већ да је и житарство у родности подбацило, па је и слама која би за сточну храну послужила, остала

ситна и кратка. На лиснике није се могла, као иначе, полагати велика нада, јер су у многим крајевима гусенице не само воћњаке, но и лист на гори упропастиле, тако да су по други пут истеривали лист и напрезали своју снагу, како родна тако и шумска дрвета. Ни иначе наша пољска привреда не налази се још на оном степену развића, у коме се пићни усеви сеју на великим пространствима за бољу и кориснију исхрану стоке, те да се и могло рачунати на сено од пићних усева или на производе за оставу по траповима. Сем бундева или тикава које се као узродица уз кукуруз сеју и у прве недеље на зимовнику за сточну храну служе, у нас се још не сеју ни разне репе, ни кромпир за сточну храну. Резанци и отпадци од шећерне репе и што се производе у земљи не умеју се трапити и остављати за зиму, да испомажу у исхрани стоке. Још мање, да се густи кукуруз, чије се сејање преко лета увелико код нас увело, уме трапити и и киселити за зимњу храну.

И тако остаје и ове године: кукуруз који је скоро свуда добро родио, да попуни мањак за исхрану становништва са неродности житарица, а кукурузовина или шаша поред оно нешто мало сламе, да послужи у испомагању несташице зимње хране за стоку, као главна кабаста храна, као заменик сену, па у многоме и слами. *Слама и кукурузовина морају у многоме заменити сено.* Уз јаку зрнасту храну, нарочито уз мекиње и јарму и слама и кукурузовина могу врло корисно послужити за зимску храну стоци, само ако се умедне како ваља приправити и употребити за тај циљ.

Ма да ни слама, ни кукурузовина (шаша) не садрже у себи сва потребна хранива за одржање и производност стоке, опет обадве те врсте сточне хране уз мало више јаке хране — јарме или мекиња — могу имати толику хранљиву вредност, да при храњењу стоке могу заменити добро сено.

Онај ко нешто сена има склоњено за зимницу својој стоци, тај може исто притедити употребом сламе и кукурузовине за храњење стоке. Онај ко сена никако нема, тај може помоћу сламе и кукурузовине сасвим добро исхранити и преживаре (говеда, овце и козе) и коње, ако уз сламу и шашу даје и нешто јаке хране, да допуни оно, што слами и шаши недостаје, а то је сварљива беланчевина. Кад би само сламом и шашом хранио своју стоку, она би ослабила и омршавила, могла би и којекако душу придржавати, али нити би могла честито расти (млада стока), нити што производити (музна и радна стока).

Најбоља је слама од маунастог биља, али њега има мало, да се може на сламу од њега рачунати. Најбоља је слама за храну стоке овсена и јечмена, не само што имају више беланчевине но ржана и пшенична слама, што је сварљивија од њих, већ и што је мекша и нежнија, па је стока и радије једе. Плева од жита (изузев јечмене бодљаве) још је боља од сламе и има већу хранљиву вредност.

Али кукурузовина (шаша, тулузина) има далеко мању вредност, *потпуно неприправљена*, јер је и тврда и стока је тешко прегриза и ако се не сецка, од ње стока само мекан лист оштрпка, а сву талу (стабљику) изгази и искида, да већи део оде у растур, место да послужи за храну стоци, због чега је и прибирамо и за зиму остављамо и чувамо.

Међу тим кукурузовина има, нарочито оскудних година са сточном храном, велику вредност. Колико год има хране у себи 100 кг. доброг сена, толико ће хране стока добити у 85 кг. кукурузовине и 16 кг. јарме од граорице или у 85 кг. кукурузовине и 21 кг. мекиња или у 90 кг. кукурузовине и 12 кг. кукурузне јарме.

Оваким оброцима хранљива у сточној храни у стању смо потпуно заменити при храњењу стоке 100 кг. доброг сена, па и код стоке која расте и код стоке која производи млеко, пошто се и младој и музној стоци мора давати већа количина беланчевине. При храњењу одрасле и старије стоке, стоке која ради, тегли и стоке старије која ће се гојити, сва горња количина хране у оброцима није потребна. Кукурузовина је згодна за храњење одрасле стоке, нарочито говеда.

Храњењем радних волова на горњи начин, они су били у стању радити и најтеже послове и не само да неће смршати, и ослабити, но ће се одржати у својој снази. Исто тако и при гојењу одрасле стоке постићи ће се добар успех.

Али на такав успех при храњењу може се само онда рачунати, ако је кукурузовина на време сређена и збрата, добро очувана и ако је како треба приправљена, да је стока може лако јести, жвакати, преживати, па и добро сварити.

Мало вреди она кукурузовина која после бербе кукуруза дуго остане на стаблу непосечена, да јој ветар лишће омлати, да киша испере из ње све оно што је у њој ваљало и да се остајући на стаблу и на њиви осуши и одрвени, да је сваку хранљиву вредност изгубила и да је стока јести не може. Исто је са дуго остављеном непосеченом кукурузовином, што и с косидбом презреле траве за сено. Стога треба упамтити, да ће кукурузовина само онда ваљати за сточну храну, кад се посече, здене и збере одмах по берби кукуруза, док је ветар није омлатио, док се није сасушила и презрела, но док у њој још сока има.

За то је најбоље кукурузовину сећи одмах истог дана кад је и кукуруз обран и никад је не пустити, да се осуши на струку.

Вредност кукурузовине за сточну храну зависи даље и од начина приправљања њеног, од начина храњења стоке њоме.

Ако се баци цео сноп у јасла, па да стока огриза лишће и оштрпка вршке кукурузовине, а да већи део њен изгази, те да се у ђубре избаци, онда нити има велике асне стока од таквог храњења, нити је такво храњење економично. Тако нам пропада већи део хране и оде у растур.

Али, ако се кукурузовина претходно на оној благословеној справи, што се сецкалица зове, иситни и исече у комаде од 2—5 см. па се помеша са репом, тиквама или и мекињама и јармом, или се и сама за себе пошкропи сланом водом, пусти неко време да престоји и да се со упије а она згреје, па се полаже стоци, онда кукурузовина може врло корисно послужити при храњењу стоке преко зиме и онда ће свако и најмање парченце бити очувано и на храну стоке употребљено.

Исто тако приправљена и слама, на сецкалици исечена, сланом водом пошкропљена, са плевом или јармом итд. помешана, има много већу вредност као хранљиво за стоку, но онако као досад без ичега бацана у јасла, па од стоке издувана и избачена у огризине и под ноге у ђубре и балегу.

Сецкалица је штедионица зимнице сточне и хранитељка стоке. Стога наши пољопривредници који су је видели на раду и оценили њену вредност лањске и ове сточном храном оскудне године, и рекоше: *„продај њиву па купи сецкалицу!“*

Сецкалица ће се не само исплатити за једну зиму, но ће се и преплатити, јер ће економисати, уштедити храну и исхранити стоку, да не липсава преко зиме од глади, или да је сељак не мора на почетку зиме продавати у бесцење, да умањи број грла која ће на зимовнику имати да храни.

Где станете, где седнете, и у цркви са амвона и у школи са говорнице и у механи за столом и у судници и на

путу и на поселу и на казаници и у воденици, свуда ви добри људи и пријатељи народни поведите реч о овоме и обавестите и упутите народ, како ће очувати и изимити своје сточно стабло! То је једна велика и света дужност! Народ ће вас благосиљати!

ГЛАСНИК

Распоред предавања о изложби Српског Пољопривредног Друштва. Од 28. септембра до 3. октобра ове год. од 3 сах. по подне сваког дана по реду, докле се не сврше, држаће се јавна предавања у дворани Српског Пољопривредног Друштва:

Из виноградарства с подрумарством:

О садашњем стању америчких подлога које су код нас употребљаване за обнављање винограда, предавач г. Паја Т. Тодоровић-Ђаковчић управитељ Винод. Воћарске Школе у Букову, редовни члан друштвени;

О цикнулости вина, предавач г. Велимир Н. Стојковић чиновник министарства народне привреде, редовни члан друштвени;

Из пчеларства:

Важност и користи од пчеларства и мере за унапређење истога, предавач Јован П. Јовановић учитељ, редовни члан друштвени;

Из рибарства:

Важност и користи од природног и вештачког рибарства и мере за унапређење истога, предавач ***

После предавања расправа о предмету.

Нова одлика луцерке. — Амерички научник Ц. Ф. Бријан открио је у Перу једну нову одлику луцерке (Medicago sativa var. polia). Као што се тврди, та се нова одлика луцерке одликује бржим порастом, кад се покоси пре се подмлађује, у пролеће раније стасава и у јесен дуже траје, са чега се 1—2 пут више пута косити може но обична луцерка. И сад у Америци чине на све стране огледе с том новом одликом луцерке.

Угледна ђубришта. — У нас је министарство народне привреде расписивало стечаје за подизање угледних ђубришта, који су остали без одзива. Сад је и Српско Пољопривредно Друштво расписало стечај за подизање ђубришта с роком за годину.... Оно има да пропише и услове и планове за подизање тих ђубришта. Стога држим да неће бити на одмет, ако саопштим какве је одредбе за подизање циљусходних ђубришта прописала пољопривредна комора за Померанску, пошто ће ти прописи у главном моћи да важе и за нас.

1. Положај ђубришта треба да је што удобнији и што приступачнији, да је у непосредној близини стаја и од њих толико удаљено, да могу између њих рат кола пролазити. Ако је икако могуће ваља изабрати положај у ладовини, односно побринути се да се подигну наоколо дрвета која ће бацати ладовину;

2. Величина ђубришта управља се према привредном крају имања тако, да за свако грло крупне стоке (говече или коњ) од 500 кг. живе тежине износи 3—4 квадрат метра;

3. Дубуна испод земне површине има да износи према пространству 0·50 до 0·75 мет. А ђубриште се има свуд уоколо ошанчити банком;

4. Облик треба да је што приближнији правоугалнику са заокругљеним угловима;

5. Тло или дно ђубришта мора безусловно бити непропустљиво за воду и најбоље је начинити га од набијеног слоја непропустљиве глине или иловаче 10 до 20 см. дебелог, или се постави цигљама са што мање зевова између њих; па се може и бетон употребити;

6. Пад тла или дна ђубришта ка рупи за пиштевину треба да буде што мањи (највише 1·5 см. на метар);

7. За одвођење воде и кишнице мора се око ђубришта саградити или озидати чврст олук;

8. Ђубриште треба оградити или „уоквирити“; начин зависи од привредног крој имања;

9. По могућству пропуст за пролазак кола ради довоза ђубрета на ђубриште ваља поплочати — покалдрмити. — Но у приликама може бити довољан само улазак, а не и пропуст скроз — и за излазак;

10. На стајама није рђаво начинити олуке за збирање и спровођење кишнице с крова, али ти олуци не смеју заменити одводни олук око ђубришта;

11. Свако ђубриште треба да има рупу за сливање пиштевине и рупа треба да буде што приступачнија;

12. Рупа за пиштевиву треба да има запремине 6 куб. метара на сваких 10 грла крупне стоке од по 500 кг. живе тежине;

13. Дно рупе не треба да је дубље од 1·5 м. испод дна од ђубришта. Околни дувари и дно морају безусловно бити непропустљиви и довољно јаки;

14. Зидови рупе за сливање пиштевине треба да су изведени у истој висини, у којој леже дуварови ђубришта, односно положај дворишта, а са стране спрам овог последњег, да су снабдевени с неколико отвора покривених са гвозденим решеткама;

15. Рупу за пиштевину треба покрити добрим сантрачем и капком који добро затвара;

16. На рупу за пиштевину наместити добру, употребљиву црпку за поливање ђубришта.

Трговински саобраћај између Србије и Италије. — Талијански посланик у Београду поднео је интересантан извештај о спољној трговини Србије. Из тог су извештаја ови подаци. 1907. године Италија је увезла из Србије, поглавито живе стоке и сточних производа у вредности 5,443.367 лира (динара) спрам 572.327 лира у години 1906, дакле за 4,871.000 више. Италија данас међу земљама извозницама Србије заузима за Немачком, Белгијом и Аустро-Угарском — четврто место. Талијански извоз у Србију до 1906. године био је посве незнатан. Кроз последњих 20 година он је достигао 1898. минимум (најмању вредност) од 2927 лира, а максимум (највишу вредност) од лира 572.310 у 1906. г. и попео се у 1907. години на лира 1,509.040. Затварању аустро-угарске границе за увоз и провоз живе стоке и меса, последица је, што се 1906. године српска стока први пут појављује на талијанском тржишту и што талијански индустријалци отпочеше сами у Србији да производе димљено свињско месо, сланину, саламу и да непосредно купују говеда и свиње. Талијански извоз обухвата поглавито памучну робу, пиринач, агрумен, маслиново уље, сирове коже, памучни конац, филц за шешире, свилена ткања, филцане и сламне шешире, кратку и галантеријску робу.

† **Др. Карло Фрајтаг** универзитетски професор у Хали, почасни члан нашег Друштва, познати писац и познавалац сточарства из наших српских земаља (Србије, Босне и Херцеговине, Црне Горе), одликован и нашим таковским крстом, у своје време, који је два-три пут о школском распусту ранијих година походио Србију ради научног проучавања, умро је 14. ов. мес. у 77 години у Хали, где је до последњег тренутка држао своја предавања. Уредништво је добило посмртну листу од породице и у име своје и у име Друштва изјављује саучешће поштованој породици свога старог пријатеља и члана.

Јубиларна аклиматизациона изложба и конгрес у Москви од 24 августа до 8 септембра ов. г. — Поводом 50-то годишњице, царско-руског друштва за аклиматизацију животиња и растиња, држана је јубиларна изложба и конгрес.

Циљ је изложбе: 1) да се представи савремени положај оних примењених наука које сачињавају делокруг рада друштвеног и његових појединих одељака, а исто тако и дотичних грана руске народне привреде тих оделења; 2) да се поради на распростирању рационалних знања из сточарства и одгајања пољопривредних усева и биљака.

Изложба обухвата ова оделења: живинарство, рибарство и риболов, пчеларство, свиларство, сточарство, примењену ботанику и пољопривредну бактеријологију.

По једром и обилатом програму судећи ова изложба с потпуно савременим духом, на научним основима уређена, била је особито поучна и систематски сређена, да у виду добро сређене и уређене смотре представи у верној слици како стање развића

науке појединих грана, тако и степен развића тих грана у пространој руској царевини.

Ми можемо само жалити, што је изасланица московског друштва, секретар пчеларског одељења његовог госпођа Софија Ђаченко, тек у месецу августу стигла овамо у наше крајеве, да званично позове како наше Министарство Народне Привреде, тако и Српско Пољопривредно Друштво, да узму учешћа на тој руској изложби, кад је било апсолутно немогуће ма шта припремити за тај циљ, те да се из тих грана Србија може достојно приказати на једној тако добро уређеној стручној изложби.

Позив за прибирање семена од тикава, бундева, дулека. — Према ранијим објавама, да фабрика за цеђење и производњу зејтина В. Ветендорфера синова у Егенбергу код Граца, купује и плаћа просушено и добро очувано семе од тикава, по цену пшенице, у стању смо јавити, да је шеф именоване фабрике долазио у Београд, посетио Друштво и најозбиљније настао, да учини ове године први оглед за куповину и извоз тог семења потребног фабрици за цеђење зејтина. *И за доказ, да ће он примити сваку количину овог семења и одмах при пријему у Београду, од стране његовог повереника за Србију, готовим новцем исплатити,* фабрика је ономад преко овд. банке г. г. браће Андрејевића и комп. *положила кауцију Српском Пољопривредном Друштву* која ће стојати у благајни друштвеној за јемство озбиљности и солидности целог посла, све дотле, докле испоруке семења од тикава, у овој години, из Србије трају.

Како се Српско Пољопривредно Друштво не може упуштати у трговачка предузећа, прибирати и примати робу, старати се о њеном пријему и исплати, то је фирма Волфа Ветендорфера синова овластила за свог повереника г. Светозара Гавриловића администратора Српског Пољопривредног Друштва (Видинска улица бр. 3), коме се имају обраћати сви они који желе овом трговином да се баве или да семење од тикава (које је досада ишло у бесцење) прибирају и продају, за сва потребна им обавештења, о цени, цаковима, количини робе за пријем, исплати, и т. д. и коме морају подносити своје понуде.

Младићи пољопривредне струке који желе поћи на практику у Моравску. — Како је после првога огледа, да се младићи пољопривредне струке из Србије упуте у већем броју у Моравску, непрекидно трајала навала омладине жељне даљег образовања и усавршавања у својој струци, да оде у ту братску словенску земљу у пољопривредном правцу у свему напредну и полетну, то се покретач те замисли г. Светозар Гавриловић администратор Српског Пољопривредног Друштва, на послетку нашао побуђен, да се понова, у интересу наше омладине, прихвати те задаће и он се за тај циљ сада споразумео са својим пријатељима у Моравској, а нарочито са почасним чланом друштвеним, проф. г. В. Мацаликом у Прерови, да се у будуће и омладина из Србије и појединци Моравци пољопривредници кад имају потребу у младићима из наше земље за своја имања, обраћају г. Гавриловићу, да им он посредује првима у налажењу места за остварење њихове жеље а другима у упућивању вредних и честитих младића и добрих радника. Он ће дакле радо упућивати појединце добро му препоручене наше младиће на практику, а под условима који ће се саопштити свакоме ономе ко буде желео користити се овим посредовањем.

КЊИЖЕВНОСТ

Кроз који дан биће готов: **Пољопривредни Календар за 1909. годину** с овом садржином:

Чланци: Угарност њиве С. Г. — Орање С. Г. — Дрљача и дрљање С. Г. — Вејалица С. Г. — Припремање семена за сетву С. Г. — О чишћењу њива после жетве, као средству за утамањивање штеточина др. Ђ. Радић. — Зашто воћке бивају неплодне, др. Ђ. Радић. — О избору калем.-гранчице при калемљењу лозе, Вел. Н. Стојковић. — О чишћењу и неговању каца, Вел. Н. Стојковић. — Сименталско говече, Мир. Миљковић. — Подизање стаја за стоку Мир. Миљковић. — Вилина косица, самовила, њ детелини и луцерки, Н. Ранојевић. — Потреба ограничавања шума, др. Мил. Васић. — Дете болесно од гушобоље носи се одмах лекару, др. Рад. Вукадиновић. — О нези високостабластих ружа, др. Ђ. Радић. — Белешке, Пољопривредне установе, шематизам друштв. чланова и т. д.

Нове књиге. — *О орезивању зрелих ластара на калемљеним лозама* од Вел. Н. Стојковића, са 38 слика у тексту, прештампано из „Тежака“ Београд Државна Штампарија 1908. Цена 1 динар 8° 72 стране.

Юбилейная акклиматизационная выставка и съѣздъ 1908. г. въ Москвѣ — Императорское русское общество Акклиматизаціи животныхъ и растеній 1857—1907. Правила и программы. Москва 1908.

Neuvième Congrès International de médecine vétérinaire à la Haye 13—19 Septembre 1909: Comités nationaux, programme des questions à traiter etc.

Die Sauerstoffabsorption der elektrokondensierten Körper von S. M. Losanitch, Aus dem chemischen Universitätslaboratorium zu Belgrad (Aus den Sitzungsberichten der K. Akademie der Wissenschaften in Wien: Mathem.-naturw. Klasse; Bd CXVII Abt. IIb Juni 1908). Wien 1908; 8° 10 страна.

Један поглед на историју млекарства од проф. А. Г. Јовановића (Јавно предавање, држано о св. Ђорђу, слави школе за сточарство у Краљеву). Прештампано из Трговинског Гласника. Београд 1908; 8° мања 31 страна. Цена ?

A magyar királyi mezögazdasági múzeum ismertetöje, kiadja a m. kir. földmivélésügyi minister Budapest 1907; мала 8° 415 стр. са 2 слике и 4 плана.

Věstník IV Sjezdu přírodozpytcův a lékařů českých v Praze 6—10 června 1908; Redakce: Prof. Dr B. Kučera, M. U. Dr. D. Panýrek, Doc. Dr. Fr. Slavik, zodpovědný redactor: M. U. Dr. Duchoslav Panýrek. V Praze 1908. číslo 1—8; 4° 552 стране. — У њему је саопштено на француском резиме предавања г. Светозара Гавриловића редовног члана друштвеног које је држао у Прагу на српском језику, а по теми: *„Типски и расински обележаји у домаће стоке и њихова важност за заиатничку практику“*, због чега је и изабрат за почасног председника пољопривредне секције на конгресу.

Извештај за школску 1907—08. годину. Школа за сточарство и планинско газдовање у Краљеву. Година I. Краљево 1908. 8° стр. 68.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 39. броја „Тежака“: Отварање изложбе Српског Пољопривредног Друштва. — *Чланци:* Пољопривредна изложба округа београдског на Умци (свршетак.) — Сечка од сламе и кукурузовине. — *Гласник.* — *Књижевност.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
ПРЕДСЕДНИК **Вучко С. Богдановић**

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 39. НЕДЕЉА 28. СЕПТЕМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

Отварање изложбе Српског Пољопривредног Друштва биће 28. септембра ове године у 9 сахата пре подне.

РИБАРСТВО У СРБИЈИ[1]

У 32. броју ових новина изашао је под насловом »рибарство и риболов« чланак, у коме су у кратко разложене користи које се имају од риболова, али је уједно и зебња изјављена, да се те користи све што даље то више умањавају зато, што се риба не лови како треба и што се на реке, као легла риба, никаква пажња не обраћа. Даље се у чланку набрајају неколико »одредбе« које су од скора у Пајској узакоњене тога ради, да се риболов колико толико заклони и најзад се каже: да би време било, да се и у нас на ово питање што већа пажња обрати, и да би Српско Пољопривредно Друштво било позвано а зар и вољно да, што је потребно, поради на овом огранку народне привреде — на домаћем рибарству, за које писац има право што замишља, да у програм радње тога Друштва спада.

Саглашавајући се у свему са писцем реченога чланка и желећи да и собом што принесем ка бистрењу тога у нас слабо расправљеног питања, саопштићу овде нешто што знам, да је у новије време о рибарству говорено и писано. Али пре него што бих ушао у саму ствар, ваља ми да нешто кажем о томе, шта је томе предходило, шта је изазвало тај живљи разговор о рибарству.

Од некадашњих дружина за риболов у западној Европи, којима је била главна циљ забава у заједничком ловљењу и обавештавање о бољим методама за риболов, развиле су се у новије време дружине за рибарство, а те су дружине себи у задатак постављале ово: да се свет што рибу лови и рибом се храни популарним предавањима и повременим списима поучи о користи риболова, и о природи рибе, њеној грађи, њеним потребама, њеном начину живљења и њеном размножавању. Тим се пак ишло на то, да се у широј публици припреми земљиште за боље разумевање свега онога, што се на рибарство односи и тим да се олакша потоњи посао законодавцу, који је позван да у интересу свију стане на пут уништавању рибљега света, коме досадашња риболовна практика очевидну пропаст справља.

У овим дружинама за рибарство изнесен је први пут и поузданим доказима потврђен факт, да се у новије време рибе у рекама нагло умањавају, особито у земљама, где је становништво многобројно и где је индустрија јаче развијена; пак да би се томе помогло, неки су пријатељи рибарства истакли мисао, да се ово питање у ком већем збору учених људи и пријатеља рибарства на јавност изнесе и свестрано дискутује, што и би у Линдави (Виртенберг) г. 1878.

Покренута једном ствар јако је свет заинтересовала тако, да су већ на идућу конференцију у Дражђанима 1882 г., и неке владе своје заступнике послале. Већ на првом састанку, у Линдави, пријатељи су рибарства поставили себи ову двојаку задаћу: 1 да испитају све могуће узроке од којих долази умањавање рибе у рекама и 2 да пронађу начине, како да се томе умањавању не само на пут стане, већ и на томе поради, како да се водама некадашње обиље у рибама поврати.

Као узроци умањавању рибе признати су ови:

1. *Безобзирно ловљење рибе.* Ловљење је рибе без икаквог ограничења у времену, у величини рибе и у справама којима се риба лови, највише томе принело, те се риба свуд умањила, особито у новије

[1] Данас кад се приређује код нас прва изложба из *рибарства*, Српско Пољопривредно Друштво сматрало је за дужност пијетета спрам једног од својих чланова оснивача, спрам *ног. д-р. Јосифа Панчића*, Нестора темељних научних проучавања српских земаља, ако га се сети на овај начин: прештампавањем његовог *последњег књижевног рада* који је штампао у бр. 54. „Српских Новина“ од 8. Марта 1886. год. изазват претходним чланком једног од наших пољопривредника. Последње његове мисли и старање били су посвећени — *Рибарству у Србији.*

Уредништво „Тежака“

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 40. и 41. НЕДЕЉА 12. ОКТОМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

КРАТАК ИЗВОД О РЕЗУЛТАТИМА ОВОГОДИШЊИХ ДРУШТВЕНИХ ИЗЛОЖАБА

28. септембра ове године у 9 часова пре подне отворио је изложбе Српског Пољопривредног Друштва г. Министар народне привреде, позват за то кратким поздравом друштвеног председника, на који је г. Министар одговорио, поменув укратко догађаје од 22. септембра ов. год. који су сву пажњу и сву забринутост Србије и српског племена скренули на се. Отварању изложбе присуствовала је друштвена управа, чланови друштвени и изасланици појединих подружина, излагачи и пријатељи пољопривредног напретка.

А затим је г. Министар у пратњи управе подробно и с великим интересовањем расмотрио сва одељења богато заступљених, лепо и прегледно уређених и распоређених предмета из воћарства, виноградарства, винарства и пчеларства који су били смештени у великом зиданом друштвеном павиљону, из рибарства и риболова који су смештени у оба отворена павиљона и средини дворишта и други одељак из пчеларства: пчеланик с кошницама разних система и живом пчелом и пчеларски прибор и справе, што је све било смештено у доњем дворишту. На послетку и басен са живом разноврсном рибом, двојице излагача: у коме је поред крупних шарана, јесетре, мрена, смуђева и ситнијих кечига. било сомова разне величине и старости и један стогодишњак тежак 75—80 кг.

Исто јутро посетило је изложбе и Њ. Високопреосвештенство Митрополит Србије г. Димитрије.

Трећег дана по подне (30 септ.) у $4^1/_4$ сах. посетило је изложбу и Њ. В. Највиши заштитник друштвени Краљ Петар, у пратњи своје свите и сва одељења с великим интересовањем подробно разгледао, па је удостојио својим присуством и предавање друштвеног члана, учитеља г. Јове Јовановића из пчеларства: *Важност и користи од пчеларства и мере за унапређење истога* које је саслушао до краја и честитао предавачу, као што је управи друштвеној изјавио своје допадање, на лепо и прегледно сређеним изложбама и радовање, што се и у богатству и каквоћи изложених предмета из свију грана осећа, из године у годину, све већи напредак.

На име улазнице за се и своју свиту Краљ је платио 50 динара.

Првога дана држао је предавање г. Паја Тодоровић — Ђаковчић управитељ Винодељско-Воћарске школе у Букову: *О садашњем стању америчких подлога које су код нас употребљаване за обнављање винограда*, служећи се у објашњавању у школи лепо опремљеним прегледима свију сората винове лозе које се у предавању помињу.

Другог дана било је предавање г. Велимира Н. Стојковића писара министарства и члана друштвеног: *О цикнулости вина*, са приказивањем вина и буради која су предавачу служила за опширна дужа испитивања и који је резултате свога рада овом приликом приказао.

Каталог излагача и исложених предмета на овим изложбама који броји 271 страну мале осмине, приказује 3795 бројева, подељених на све четири гране заступљене на изложбама.

Изложба из *воћарства* имала је сама 2034 предмета и била је подељена у одељке: сирово воће 1874 бројева, прерађено воће 160 бројева (где сем сувог воћа: шљива, бресака, спада укувано воће: трешње, вишње, рибизле, јабуке, дуње; вина од рибизле и јабуковаче; ракије: шљивовица, вишњевача, клековача, јабуковача, крушковача; ликери: од рибизла, вишања, ораха; сирће од дудиња).

У сирову воћу највећи број пада на јабуке 1052 броја, крушака 353, дуња 132, мушмула 69, оскоруша 8, бресака 5, шљива 34, ораха 180, бадема 16, лешњика 20, кестења 6, смокава и лимунова по 1.

Од свију прерада од воћа највећи број пада на суве шљиве (96 бројева) и на шљивовицу (16 бројева). Осталога свега има врло мало изложено.

Истина нити су повољне прилике за Изложбу уопште, са догађајима од 22 септембра ов. г. који су цело Српство потресли, нити се настало са свом вољом и са свим усрђем у прикупљању предмета за изложбу и са растрзањем и радне снаге и излагача, на неколико овогодишњих изложаба, на све стране, али би ваљало настати, да се и кућевна, као и фабричка прерада воћа што јаче одмаћи — сем укуваног воћа које је са ове изложбе било нарочито искључено.

Чиме се ова изложба воћа нарочито истиче над скоро свима досада приређеним, сем обима и каквоће предмета уопште, то је што имамо на њој неколико врло лепих бадема, лешњика и питомог кестена.

Сем расадника среза тимочког у Краљеву Селу, — среза посавског на Умци, среза нишког и Винодељско — Воћарске школе у Букову:

Бадем су изложили 4 излагача из Алексинца, и по 1 из Каменице (ср. и окр. нишки), Власотинаца и Београда.

Лешњике су изложили 5 примерака Винодељско Воћарска Школа у Букову и расадник среза пожешког, из Власотинаца и среза 3. из рудничког округа 5, из среза нишавског округа пиротског 3, белопаланачког 1, из срезова гружанског (краг.), жичког (чачан,), колубарског (ваљевски) по 1 излагач.

Питоми кестен изложили су из Топчидера 1, из Врање 2, из среза качерског (руднички) 1 и из среза трнавског (чачански) 2 излагача.

Изложени бадеми, лешњици и кестен, како по местима гајења тако и каквоћом показују, да то корисно јужно воће не само добро успева у нашем поднебљу и да се у нас одомаћити може, но да се и у том правцу утицај наших срески и школских воћних расадника почиње благотворно ширити, на чему треба с више усрђа и мара порадити да се постигне оно, што се већ постигло у ширењу гајења ораха бољих сората за трговину, као што то ова изложба до очигледности јасно и похвално показује. Ораха нарочито тврдокорих, једрих а ипак меканих и ни мало некоштуњавих, па и врло угледних и крупних има у великој количини. Срез таковски округ руднички 26 излагача, срез власотиначки 8, срез нишавски округ пиротски 7, по 6 срезови белопаланачки (пиротски), љубићски (чачански) и левачки; по 5, Буково (школа) и срезови алексиначки, ражањски и колубарски (ваљевски); по 4 излагача, срезови: гружански, лесковачки, качерски, бољевачки и јабланички; по три, 2 или 1 излагача, срезови: азбуковачки, деспотовачки, пчињски, трнавски, жички, драгачевски, моравски (нишки), крагујевачки. тимочки, ваљевски, ариљски, подгорски, жупски, расински, копаонички, космајски, колубарски (београ.), Београд, Пирот, Ниш, Крушевац.

Као и обично на нашим изложбама, за каталог су употребљени називи појединих излагача из пријава. Међутим, ти називи махом не одговарају помолошкој систематици и класификацији и стога су, према раније утврђеним именима главних сората, нарочито јабука и крушака, без обзира на местне називе (синономе) чланови оцењивачког суда, имали доста посла да воће среде по њиховим правим сортама без обзира на погрешне називе у пријавама. И у том погледу ова изложба могла би тај поступак обележити као један напредак. И нема спора, да и у будуће ваља на тај начин радити, бар у воћарству, пошто је са досадашњим проучавањем наших воћних сората учињен знатан корак унапред, да се већ има основица за систематску класификацију наших домаћих сората. Па би требало прибележавати и на даље синониме, а и нове сорте утврдити и моделирати, као што је то већ рађено.

Али ове године пошло се у неколико и даље — напред.

После успешног рада на подизању воћарства свију врста, као и бољих и приходнијих сората, и од стране Министарства и Пољопривредног Друштва, школа у Букову, Краљеву, воћарског расадника нарочито у Топчидеру и Шапцу, па потом и срески воћних расадника; после спремања читавих поколења радника на том пољу и практичних резултата горњих установа; после расписивања стечаја и за воћњаке друге врсте у земљи, сем шљивара; после вишегодишњих изложаба воћа, више ради подстрека те гране у народу и ради проучавања, појављује се тежња, да се утврђени резултати проучавања не само на научном пољу систематске класификације утврде, већ и да се они утврде и на много опширнијем практичном пољу, да послуже не само ближем познавању утицаја установа за воћарство на подизање ове гране производње у земљи, не само сазнавању бројних података о количини и каквоћи воћњака у главним нашим воћарским крајевима, но и трговинским смеровима осталих грана воћарства, ван шљиварства и трговине са сировим и сувим шљивама.

Не само да су пријаве биле подешене, да послуже прибирању таквих ближих података, а нарочито о сазревању, бројном стању и родности таквих воћњака и да оне махом попуњене одговорима на сва та питања, дају драгоцену грађу за те податке и за овако богато заступљене излагаче из свију наших крајева, већ је Пољопривредно Друштво обраћањем својим на државне економе, да представе рад срески воћних расадника и досад постигнутих резултата, са буџеутским средствима која су имали на расположењу, успело донекле, да се за изложбу представи и спреми:

1. Државни економ среза колубарског округа ваљевског израдио је још раније један табеларни преглед за сва места и општине свога среза из којега се за свако то појединo место може видети, колико има дрвета од *најглавнијих сората* свију зимских и летњих врста воћа и колико та воћна дрвета просечно роде;

2. Државни економ среза белопаланачког представио је: план среског воћног расадника, преглед постојећег имовног стања расадника среског у 1908, преглед буџетских средстава расадника од 1901 до 1907 године; преглед издавања воћних садница, зрелих и зелених калемова лозе, припорака и резница америчке лозе, за време од 1904—1908 г. и преглед посећивања курсева за калемљење воћа од 1903—1908.

3. Исто тако један део тих података, спремио је за свој расадник и државни економ среза тимочког;

4. Државни економ среза гружанског у Становима и среза пожаревачког план свог расадника израђен у боји.

На послетку државни срески економ М. Тодоровић израдио је моделе разних начина калемљења на прегледу за зид.

Но сем тога Српско Пољопривредно Друштво настојало је, да се на основу статистичких података израде из воћарства и ови прегледи (картограми и дијаграми):

а. Воћке у Србију по попису 1907 год. по срезовима (јабуке, крушке, ораси и друге воћке (дијаграм у процентима):

б. Шљиваци у Србији 1907 г. по срезовима и окрузима (од 100 ха. обрађене земље %);

в. Извоз свежег воћа од 1879—1907 (дијаграм у килограмима и динарима);

г. Извоз сувих шљива од 1879—1907 (дијаграм у килограмима и динарима).

Од свију ових радова који су и оволико колико су и овако како су израђени, *највећу практичну вредност* и за познавање приближног стања воћарства у своме крају и за сазнавање врста и сората воћа по количини и каквоћи, има рад државног економа среза колубарског округа ваљевског, јер он пружа потпуну практичну основицу трговини нарочито са јабукама и крушкама свију сората, као и са орасима. Па је од истог економа потекао ове године и предлог. да се с изложбом из воћарства веже и сајам на коме би се лепо спаковане и сортиране јабуке у подесним за то сандуцима могле изложити продаји, па огледати, да се на тај начин отпочне и извоз на страни.

Но то је морало бити остављено за повољније прилике и за боље и ближе проучавање те врсте трговине, за коју су и неки извозници, па и банке показивале у овој години своје интересовање и отпочеле преговарати са Српским Пољопривредним Друштвом о томе. Година није била повољна с једне стране због недовољне родности за трговину подесних сората,

а с друге стране и због неповољне цене на трговима на страни за фино стоно воће у овој години.

Исти преглед из среза колубарског послужио је за основицу г. Паји С. Петковићу ђаку гајзенхајмске воћарске школе да изради 1 онако леп преглед у боји за главне сорте јабука заступљене у општинама среза колубарског округа ваљевског, у коме је сразмера појединих родних дрвета разних сората јабука представљена разном величином воћа дотичне сорте и о ком се прегледу, оцењивачки суд сем досуђене похвалнице г. Петковићу: „за марљиво израђене сорте јабуке у бојама које се гаје у срезу колубарском округа ваљевског“ изразио: „за овај рад, требало би г. Петковића и новчано наградити и приволети, да такве цртеже изради за најглавније сорте воћа, а понајпре оне које се гаје у среским расадницима“. По замисли коју је г. Петковић добио од Пољопривредног Друштва, да је могао стићи, он је требао израдити за изложбу 9 таквих разних прегледа у боји, те да буду представљене све врсте и све сорте воћа за срез колубарски и да послуже привредно-трговинским циљевима, те да могу послужити као углед тој врсти прибирања и излагања података, па наћи и достојно место у Пољопривредном Музеју наше земље. Овако надамо се да ће Министарство или Пољопривредно Друштво прихватити и потпомоћи овај рад који би добио још веће вредности, кад би се за основицу цртежа у боји употребиле сорте воћа с природе.

Овом оделењу изложбе, оцењивачки суд досудио је на име награде динара 1315, јер му је на повећање награда из воћарства стављена на расположење извесна уштеда од недосуђених награда из других оделења.

Досуђене награде у појединостима биће саопштене ниже у овом истом броју „Тежака“.

(свршиће се)

ЦРВЕНА ДЕТЕЛИНА И ЊЕНЕ ОСОБИНЕ

Ми разликујемо *дивљу* и *питому* црвену детелину. Дивља расти свуд по добрим ливадама, сенокосима и травњацима. Још пре неколико стотина година, пољопривредници су у тој дивљој црвеној детелини пронашли велику нињну вредност, па су је отпочели сејати и препитомљавати, услед чега је постала у порасту бујнија са крупнијим цветом и пуњијим, дебљим листом, те је постала и издашнија, и ситија и хранљивија. Дивља траје више година, а питома траје код нас само 2 године; она може у планинским крајевима да траје, као на пример у Штајерској, 3 и 4 године, али се у трећој години тако прореди, да ју није вредно остављати као засебан усев; корисније је да се треће године с пролећа пусти стока на једну попашу, па онда да се то детелиште преоре и неким другим усевом засеје. У страном свету она је позната и под именом „штајерска“ или „брабантска“ детелина, јер ју у Штајерској и Брабанту највише сеју и она у тим земљама најбоље и успева. Добро, право, чисто семе, само се отуда и набавити може. У Штајерској и Брабанту тако је подесно земљиште и подобна клима, да она у тим земљама и 5 година још бујно расти, а у Штајерској за 10—14 дана раније доспева но у Брабанту.

Земља, на којој у опште добро рађају стрнине, а која је добро и дубоко узорана, а има у себи и по нешто кречних састојака, најбоља је за ову детелину. У влажним годинама успева и у песковитој иловачи. Ако је пролеће одмах с почетка влажно, добро ће ова детелина успети, а кад је април и мај сув, онда ће закржљавити.

За црвену детелину одређено земљиште треба дубоко и више пута до сејања преорати, од корова је очистити и добро предрљати.

За црвену детелину можемо према приликама двојако ђубрити: или ћемо ју ђубрити с јесени, па ђубре одмах заорати, да заорано презими и у неколико струне, или ћемо сасвим сагорелим ситним ђубретом ђубрити већ пониклу детелину с пролећа „преко главе“. За оно јесење ђубрење можемо с најбољим успехом употребити у пола сагорело стајско ђубре, најбоље говеђе. За ђубрење „преко главе“ можемо употребити и пепео, гипс (који се на тај циљ парочито фабрикује и продаје), или ситан креч. То ђубрење преко главе извршује се на овај начин: кад детелина с пролећа у неколико порасти, онда се, изјутра рано, док је на лишћу још росе, посипа пепелом, гипсом, или кречом. Ово ђубрење јако упливише на једро и бујно порашћивање детелине.

На угари, или после добро пођубреног кукуруза, или после неке друге пођубрене окопавине, црвена детелина најбоље успева; а после ње успевају опет врло добро све стрнине. На ту исту њиву, где је сад детелина била, можемо ју поново посејати тек после 5 година. И црвена детелина дубоко своје жиле у дубљину пушта, па с тога она и из дубљине храну црпи, не само из површне оранице.

Црвену детелину можемо сејати или засебно, чисту, или ју можемо посејати у смеси с неком пролетњом стрнином, на пример с јечмом, овсем или просом и то на овај начин: кад посејемо јечам, овас или просо (ситну пројуу), онда ћемо ту засејану њиву добро и ситно подрљати, па онда преко тога посејати ситно семе детелино, које ћемо претрпати добром трновом браном. Ко има ваљак, тај ће добро учинити, ако овако засејану њиву још и поваља, да се посејано детелино семе боље у земљу убије и да се у земљи боље одржи влага, како ће семе сигурније понићи.

Од овако мешовитог сејања имамо две користи. Прва је корист, што посејана стрнина чува детелину од непогода, нарочито од суше; а друга је корист, што ова смеса много бољу пињу даје, а после првог откоса заостала сама детелина остаје ојачана, па се те исте, дакле прве године, још једном до јесени покосити може.

За један хектар треба „на сачму“ — према земљи и приликама — 9—20 килограма семена, а кад се сеје „на врсте“, машином, толико исто.

Ако чисто посејана детелина не би довољно никла, онда треба сачекати једну добру кишицу, па „пресејати“; по потреби можемо пресејавати до Преображења.

За време растења најважнији је посао ђубрење „преко главе“. Другог посла око детелине и немамо; то је једини, а као што рекосмо и најважнији, јер после овога ђубрења показује детелина своју праву бујност.

Даље треба и на то пазити, да први откос не буде сувише низак, јер при првом откосу много ниско покошена детелина може и да сасвим пропадне, нарочито ако би тада наступила суша.

Црвену детелину косимо два пута преко лета; но ако би у своје време било довољно кише, онда би ју до јесени могли још и трећи пут покосити. Према приликама траје црвена детелина једну, две, или три године и према томе коси се друге, односно треће године само једанпут, а после

се на то детелиште пусти стока на попашу, затим преоре и нека озима стрнина посеје.

Покошену детелину не треба дуго држати у откосима, нити ју много превртати ни трести, да не би лишће отпадало и тако на земљи иструлело. Пошто се покошена детелина у откосима осуши, онда се „бабичи“, т.ј. у „навиљке“ или „пласке“ скупља, па онда „пласти“. Све ове послове треба изјутра рано посвршавати, кад је детелина само у толико орошена, да се при сређивању не ломи. Пошто се детелина увезе, онда се истера стока из детелиште, да оно опало лишће поједе.

Са једног хектара слабијег детелишта, можемо добити до 1300 килограма детелине, са доброг детелишта до 4000, а са врло доброг до 10.000 килограма суве детелине. Сирова детелина је $4^1/_2$ до 5 пута тежа.

За извод семена не ваља оставити први откос, јер је онда детелина још врло густа; бољи је други откос, јер је тада детелина већ ређа и за извод семена боља. За извод семена је најбољи онај крај детелишта, на ком су цветови најчвршћи и најкрупнији. Мекани и ситни цветови дају мало семена. За извод семена одређено детелиште треба онда косити, кад се и у доцније још развијеним цветовима развило семе. Покошену детелину треба оставити једно 2 дана у откосу, треба ју за то време пажљиво превртнути да се добро осуши; па ју онда сложити у купе. После тога треба семе добро омлатити, и то најбоље онда, кад је велика сунчана припека. Са једног хектара можемо добити — према приликама — 300—600 килограма семена.

За време вегетације може и црвена детелина да болује, и то од *трулежи*, *воловода* и *медљике*.

Наћићемо понекад у црвеној детелини с почетка као тањирић мала места, на којима је лишће сагњило (труло), пожутило и поплеснивило (побуђавило). Кад овако оболелу детелину руком пипнемо, а она се на прстима прилепи, збрише се, те само неки кончићи на земљи остану. Од ове болести црвена детелина највише страда и онда јој цео горњи део иструне. Ова се болест ограничава само на 5—6 сантиметара више земље и онда само за толико од земље остаје детелина здрава, па с тога остају и жиле здраве, из којих после нова, здрава детелина избија.

О узроку ове болести још нисмо на чисто, па с тога до сада немамо ни поузданога средства, којим бд се противу ове болести на сигурно могли послужити. Неки пољопривредници препоручиваше сејање с јесени у смеси с озимим јечмом, или озимом ражи, па и онда се, у извесним годинама, ова болест указивала, као и код оне детелине, која је сејана с пролећа с јарим, напред наведеним стрнинама. Изгледа, да се најмање указивала онде, где је била чиста, без стрнина посејана.

Воловод се врло ретко појављивао прве године, и где се појави, врло је редак; у ређе пониклој детелини чешће се појављује, па је онда и опаснији; а у гушћој, бујнијој, слабо га можемо и видети, па је и с те стране боље, да и црвену детелину гушће посејемо. Али, где се воловод у већем размеру појави, онде детелина пропада и њу треба одмах преорати, а на томе земљишту, можемо ју тек после 9 година сејати.

Медљика је лепкава, медљава, смрдљива течност, која се на црвеној детелини у виду пепељка појављује. Она запуши на лишћу оне шупљике кроз које се детелина испарава и услед тога болује. Она се појављује кад су нагле промене времена, обично у низинама, где има више влаге. Противу медљике средстава нема.

Др. Р—ћ

КАПИТАЛ

С народно привреднога гледишта, онај део произведених добара човечјим радом (уз припомоћ природе и других раније добивених добара) одређених да служе за даљу производњу, назива се *капиталом*, за разлику од оног дела привредних добара одређених за подмирење човечјих потреба а који не служе за даљу производњу. По томе, све што је

ПОДЛИСТАК

ПОСТАНАК ОРАЋЕ ЗЕМЉЕ

Наше доба одликује се тим, што у свима стварима и појавама поставља питање: како је то постало? Та особина је наслеђе наше из прошлога 19. века. Питање о постанку и поступном развијању ствари изазива свугде највеће интересовање. Тако је и са питањем о постанку трошне земље, рудине, чији је горњи слој ораница, а доњи здравица.[1]) Парајући и превртући плугом земљу, копајући је од сваке руке, земљорадник ће насигурно кадшто да се запита: „ама како је управ постао овај буави слој земљин, који у себе прима биљно семе, да би за тим многоструко наградио напоре моје?“ Доиста, како је постао овај растресити слој земљин, који храни и одева цео свет, који је човека привезао за груду земљину, учинивши га сталним насељеником; како је постао онај плодни слој, у који пољопривредник упире своје погледе пуне наде и уздања? Пољопривредника без сумње занима историја постања рудине, орнице и живице, од којих зависи благостање његово и државне заједнице његове.

Да покушамо дати одговор на постављено питање. Кратак одговор гласио би: Буава рудина, која почива у растреситим масама на чврстим стенама земљине лопте, постала је трошењем и распадањем тврде коре земљине. Ну, ради бољег поимања, морамо коју рећи, о постанку тврде коре земљине, како нас томе учи геологија, која се бави проучавањем састава и развијања чврсте коре земљине. Према претпоставци научника Канта и Лапласа, наша је земља некада представљала усијану лопту, као што је н. пр. сада сунце, на којој је све било у зажареном, течном стању. Испуштањем топлоте у хладни светски простор, образовала се на њој, у току многих векова, чврста кора, која је обавила усијано језгро. Даљим хлађењем увећавала се дебљина чврсте коре земљине, која се сада цени на 100 км., докле је пречник земљин на полутару 12756 км. Чврста кора земљина састављена је од разноликих стена, између којих су најстарије, по своме постанку, гранити и исконски шкриљци (гнајсови и лискунови шкриљци). Неке стене постале су проламањем усијаног језгра кроз тврду кору; то су т. зв. проломне или еруптивне стене (н. пр. гранити, порфири, трахити, базлати и т. д.); друге пак постајале су таложењем у води, то су т. зв. таложне или седиментарне стене (пешчари, глинци, кречњаци). Све ове стене, које сачињавају планине, брегове и брежуљке, давале су, и данас још дају грађу за постанак трошне земље, рудине.

Главни узроци распадања стена су нешто хемиске, а нешто физичке природе. То разоравање бива утицајем воде, атмосферског ваздуха, његових талога и таласања — ветра и кише — утицајем непроменљиве температуре, а донекле и под упливом живих и изумрлих организама. Ну све стене се не распадају подједнако. То зависи од сталности њихових састављених минерала. Докле се н. пр. белутак (кварц) поготову ни-

[1]) А. Станојевић, Геологија 1899. стр. 24.

потребно мимо природе и рада за производњу нових добара и што се чини или у виду поправке земље (дренирање, заливање, ђубрење лапором, исушивање и др.), или различног снабдевања у оруђу, машинама и прибору спрежне и приплодне стоке или у виду градива за нову производњу, или у виду помоћних средстава употребљених при производњи и средстава потрошних на одржање лица која имају удела у производњи, или у виду трговинског сувишка који је произвођач дужан да држи у приправности, или у виду знања, вештине и искустава потребних за производњу, или у виду извесних односа према лицима и стварима: *све је то капитал.*

С приватнога гледишта посматрања неког лица, капитал је онај део његове имовине, који му доноси доходак.

Напоменути нам ваља, да и нематеријална добра (услуге) с народно привреднога гледишта, треба такође убројати у капитал, јер испуњавају захтеве капитала: могу се добити радом, могу се нагомилати и употребљавати за производњу.

Само у првобитном ступњу човечјег развитка, привредна добра добивају се уз припомоћ природе и рада, и буди колико да је развијено човечје друштво у производњи нових привредних добара, готово свагда уделују сва три чиниоца: *природа, рад* и *капитал.* Одмерити, колико је у производњи каквог добра имала удела природа, колико рад а колико капитал, потпуно је немогућно.

Што мањи део од извесне количине произведених добара човек за себе употребљава, а што већи део штеди и употребљава за даљу производњу, тиме, код једнаких осталих погодаба јача *нагомилавање капитала.* И у том смислу штедња уделује у стварању капитала. Зато се и може рећи: капитал се ствара из уштеде употребљених добара, трошењем уштеђевина за даљу производњу.

По начину употребе, капитал је двојаки: *стални* и *обртни.* Први капитал може бити употребљен за производњу више од једанпут, а други само једанпут; отуда, обртни капитал прелази у нови продукат целом својом вредношћу, а од сталног само онај део који је употребом утрошен при производњи тога продукта (амортизација).

Пример: Машине, спрежна стока и оруђа су стални капитал, а семе, храна и стока за гојење су обртни капитал.

Према томе, да ли какав капитал у извесно време служи за производњу, капитал је *производни* (живи) или *непроизводни* (мртви).

Пример: Подигао сам фабрику сукна, готове су зграде и машине, но за сада немам обртнога капитала да купим вуну ни да плаћам раднике и т. д. и зато ми фабрика не ради и неће радити дотле, док је не продам или док не добијем обртни капитал. За све време докле та фабрика не буде радила, она представља непроизводни капитал. *Други пример:* Фабрика моја ради, но ја је нисам сазидао од цигаља у ком би ме случају стала 80.000 динара већ од мрамора, наштa сам издао 800.000 динара. У том случају разлику у 720.000 динара претворио сам у непроизводни капитал.

У свакој производњи буди каква она била, улога капитала састоји се у промењивању његова првобитна облика: он или сав прелази у продукат (обртни капитал) или делимично (стални капитал). На крају крајева сваки капитал који уделује у производњи раније или доцније, прелази у продукат. Отуда, капитал се у производњи употребљава зато, да би се показао поново у облику продуката, а с тога, што се претварање врши свакад с коришћу, т. ј. продукат представља већу вредност него утрошен капитал на тај продукат, и што се претварање врши брже, тим се добије више користи (ако се само те користи не извлаче одмах на непосредне потребе већ се употребљавају на даљу производњу) и брже изводи нагомилавање капитала.

Код различних радиности различан је најкориснији однос између сталног и обртног капитала па и код једне и исте радиности тај је однос неједнак у разним местима, у различно доба и у различним погодбама. Зато главна задаћа предузимача треба да је, да између капитала који имају удела у извесној производњи удеси, да тај однос буде најкориснији.

Из разлога, што се производња може да сматра као претварање капитала у продукат, преко је потребно да је размера радиности ограничена према размерама капитала која постоји у извесно време и у извесном крају. По томе, да се потпомаже развитак радиности, потребно је пре тога иза-

---

како и не мења при овим променама, дотле се фелдспати (глиненци) у стенама најлакше разлажу, а мало теже разни лискуни.[2]) Прво подстицање за нагризање стена долази од хемиских чинилаца: кисеоника и угљене киселине из ваздуха, а нарочито радом воде, било чисте, било наоружане кисеоником и угљеном киселином. Оваква вода мења састав стена и његових минерала, те их тада лакше нагриза и раствара. Тако постају прве неравнине, пукотине и шупљине у стенама. Сада придолазе физички утицаји водини, који настављају разорилачки рад. Нарочито је познато, да лед плива по води, јер је лакши од ње; она се дакле при смрзавању шири, и то веома силно. Тако је доказано огледом, да се може распрснути велика лопта ливена од гвожђа, кад се напуни водом и ова смрзне, пошто се претходно њезин отвор добро залепи. Исто тако се и стене разруше; у пукотине и најситније шупљине њихове продире вода, и кад се смрзне, она разлабави и раздроби свој омотач. Нарочито је јако ово дејство у планинама, где наступају брзе и велике промене у температури, и где су нарочито јаки ноћни мразеви. У топлим крајевима, где температура никада или ретко спада испод нуле, не може таква појава да наступи; али и без смржавања воде, стене се руше честом сменом загревања и хлађења, као што се то опажа у пустињским крајевима Сахаре. Дању се стене на сунцу усијају, а чим оно зађе, оне се знатно расхладе; највеће хлађење бива пред зору. Свако такво расхлађивање стена доноси собом и њихово скупљање, а свако загревање — ширење њихово. Овако исто мењање топлоте разлабави везу између стена, тако да се најзад и највеће стене распадну у комаће.

Другде суделују и биљке у рушењу и трошењу стена. Биљне жилице спуштају се у ситне пукотинице стена, и поступним растењем и јачањем нежних жилица проширују се све више и ове пукотине. Жилице ситнијих биљака нападају стене у безбројним тачкама у маломе, а велики корени јаких дрвета могу и огромне стене да покрену с сместа. Биљни свет јако утиче и на хемиско разлагање стена. Кад ваздух без препреке придолази, онда се биљке што труну тако распадају, да се најзад гради вода и угљена киселина. Али где се биљке што труну накупе у таквој количини, да не може наступити брзо распадање, онда се ту догађају многе сложеније промене; при том постају, сем воде и угљене киселине, још друга, органска градива, као хумин, геин, хуминска и геинска киселина, даље нека масна једињења, као мрављa киселина. Ова једињења утичу као јака растворна средства на стене, што су испод слоја трулежних биљака, те убрзавају њихово разлагање, трошење и распадање. У исто време образује се горњи слој рудине, живица, која садржи хумуса, представљајући мешавину од трошака од стена и биљних трулевина. Понегде заузима овај горњи слој знатну дебљину, као у хумусом богатој (6—8%) црници — черној земљи — у Јужној Русији.

Ну питање је, од куда постаје присна и ситна мешавина производа распадања стена и биљних трулевина у орници! Зашто недостају, или су врло ретки крупнији делови, камење, ма да их нико није нарочито уклањао? Објашњење за ову појаву дао је Дарвин, чувени енглески научник. По њему, ораница добива своје значајне особине поглавито радом глиста.

[2]) Dr. E. Wit, Agrikulturchemie 1884. стр. 31.

звати стварање, кретање, и нагомилавање капитала. *Кредит* је једно од снажних средстава за то. Уз припомоћ кредита, имовна лица која из буди кога узрока нису у стању или нису способна употребити кредит за какву било производњу, прелази у руке лица с противним особинама и постаје производни капитал. Стога, што кредит осигурава проценат за зајам, он подстиче на штедњу. За добивање кредита великим капиталистима служе *банке* а за мање капиталисте и раднике *штедионице* и *акционарске задруге*. Штедионице и задруге штедњом раденика и малих капиталиста у местима јаче насељеним, ако је становништво радено и штедљиво, могу извући врло велике капитале за повећање производње, а без штедионица и других јавних каса, капитали би остали од чести мртви а од чести не би били ни уштеђени. У истом циљу служи и *пенсиони фонд* у који раденик до извесне старости сваке године улаже по извесну суму (улози се ови дају на зајам онима којима новац треба) с тим, да у старости може из фонда добивати годишњу пенсију те да не буде ником на терету; раденик добива дакле оно што би раније изузео.

Шишкин. (Б. Т.)

САНСКЕ КОЗЕ

У 1904. године, приликом набавке приплодних говеда, Топчидерска је економија једновремено набавила једног јарца и четири козе санске расе из околине Сане у Швајцарској. Набавком ових коза хтело се да стече уверење: у колико су ове козе подесне за наше земаљске прилике и које су добре особине које их препоручују и са којих је ова раса коза стекла светски глас.

Једна добра санска коза односно јарац, оваког је изгледа: Длака — козина — је прљаво беле боје и различите дужине. Код грла боље негованих козина је краћа. Шуте су — без рогова, а имаде их и са роговима. — Глава, у сразмери са главом наших коза, нешто је дужа, — уши су обичне дужине — клемпаве; врат је дугачак и узан.

Предњи труп је добро развијен. Леђа су права и нешто узвишенија ка задњем трупу. Задњи труп се завршује овално. Врло су снажних ногу са чврстим папоњцима. Виме је велико и обе половине подједнако су развијене. — Виме не виси отомбољено — млитаво — већ је чврсто прирасло. — Млитаво је само код слабих коза.

У 8-ој години старости круна — зуби се изличе, зуби прореде и почну испадати. Чим се то примети, треба их одмах издвојити из приплода, што бива обично с јесени и не остављати да зазиме као приплодна грла. Висина јарчева, мерена по предњим плећкама, износи 70—80 см. а дужина је трупа 72—76 см. Код коза пак — женских грла — висина је гребена просечно 70—85 см. а дужина трупа 71—88 см.

Жива тежина је одрасле козе просечно 50 кг.; јарца 60—80 кграма. Јаре мерено чим је окожено, тешко је око 4 кграма. Мушка јарад просечно узев теже са понеколико грама више но женска.

Три су главне одлике код ове расе коза:

Велика плодност.

Мирноћа и

Добра млечност.

Плодност санских коза невероватно је велика. Врло је редак случај да коза остане јалова. Козе најчешће по 2 јарета, затим по 3 јарета, ређе по једно а врло ретко по четири. Окозе увек више женских но мушких. Јарад су кочоперна, али су осетљива на хладноћи и нужна им је стајска топлота.

Кожење обично почиње у јануару око Св. Саве — дакле за време највећих мразева. За то је ову јарад најбоље држати у стаји крављој, јер су те стаје увек топле. Отуда и сваки Швајцарац уз краве држи и по неколико ових коза. Козе се са кравама тако здруже и једно на друго навикну, да се никако од крава неће да одвоје.

Ово рано кожење бива за то, што се код приплодних женских грла јавља нагон за парењем — жар — још ме-

---

Он је дошао до овог мишљења посматрајући како чврста тела, која леже на ливади, у току година загубе се у земљи, или утону у њу, кад су сувише велики. Кад се подигне повећи камен, који је дуже време лежао на рудини, онда ће се наћи да он не лежи својом површином на биљном покривачу, већ да почива у хумусу, на мање више удубљеном лежишту. Још је очитије то код ситнијег камена. Дарвин шеташе једном у год. 1837. по једном салашу у Стафордшајру, и угледа тамо на једном пашњаку неколико рупа, ископаних због неке потребе. На дуварима тих рупа спази он у дубини од једног палца једну пругу од пепела, а $2^1/_2$—3 палца испод површине белу пругу од кречног праха и громуљица. Распитујући сопственика имања, он дознаде да је то земљиште пре десет година ђубрено гашеним кречом, али пре три или четири године пепелом. Онда разасути слојеви ових градива потонули су у току времена равномерно у дубину и образовали су испод површине још неиспрекидане слојеве. Ово тоњење свих предмета који леже на хумусном покривалу, дело је глиста; оне граде у земљи своје ходнике зато, што прогутају земљу, пропуштајући је кроз свој канал за варење, а за тим избацујући је на површину у облику сипкавих, земљастих лончића од измета. Ко је икада пажљиво посматрао земљиште на ледини или у баштенској леји, сетиће се ових округластих, ситних, земљастих громуљица, које свукуда леже у великој количини, докле их прва киша не спере и њихов материјал подједнако по земљи разастре. Али не само због бушења својих ходника гутају глисте земљу, већ се оне њом служе управо као храном, јер сварују њене органске саставне делове. Тако глисте непрестано стварају на површини хумусне делове, те се површни слој земљин повишава; с друге стране опет, она се утолеже у толико, у колико се грађа из подлоге прерађује. Слој од $2^1/_2$ палца земље, који је Дарвин запазио изнад слоја креча на ономе мајуру, постао је тим путем у току од десет година; сваки његов делић пропутовао је кроз цревни канал глистин. Тако је Дарвин протумачио уситњени, подједнаки састав орнице. Истина, ово тумачење не може се свугда применити, јер има крајева, где нема глиста, па ипак се гради хумус, овај битни органски део земљин.[1]

Где распадање стена није било спречено, где текућа вода није однела градиво, пре него је довршено уситњавање, ту се испере најпре сви растворљиви минерални састојци; главни производи, који по правилу заостају, јесу глине и пескови. Где је земљиште слабо нагнуто. или су прилике уопште неподесне за спирање, ту се нагомилају остаци распалих стена у току многих година у мање више моћне слојеве, који покривају стене, из којих су постали. Такве земљине масе на површини, које нису водом донесене, већ су постале на лицу места, називају се, по предлогу руског геолога Траутшолда, елувијом. Иначе се то зове и примитивно или праземљиште. Наравно да је оно различито према природи подлоге, изнад које се развија; ну ипак је то ређи случај, него што би се помислило, пошто врло разнородне стене садрже често пута врло сличне производе распадања. Оваке првобитне земље ређе долазе пољопривреднику под руке; оне су по правилу незнатније дебљине, те стога нису ни тако плодне. Много су чешће и моћније по дебљини. и стога плодније, нанесене земље; њих

[1] D-r M. Neumayr, Erdgeschichte I. 1887 стр. 403.

сеца августа. На случај, да која коза остане јалова, и у свако доба године жар се понавља.

Јарац је онда способан за приплод кад наврши $1^1/_2$—$1^3/_4$ год. а коза чим $^3/_4$ своје телесне тежине дорасте. Јарац се употребљава за приплод 5—6 година, а коза може да окози 5—6 јаради, па се изнури и не може више да даје добру јарад.

Жар код коза траје 30—36 сахата. У стаду се не појављује жар од један пут код свију грла већ у размаку од по један, два и више дана тако, да стадо од 50—60 изкози се у размаку 3—4 недеље. Један јарац може дневно да оплоди 4 козе.

Санске су козе, као што је поменуто врло *питоме* и *мирне*. Њихова мирноћа потпуно је равна мирноћи оваца. За то је ове козе лако држати и у оним местима где нема брста већ су потпуно задовољне пашом као и овце. Нарочито су препоручиве за држање по варошима, јер у башти где иоле има траве наћу доста за себе хране.

И ако је природна храна кози, лишће, гранчице — брст — траве и т. п. ипак оне се лако исхране и разним кућевним отпатцима као и свом оном храном која се даје овцама и говедима.

Ваљда због тога, што у њиховој домовини нема лишћара, кад се донесу у наше крајеве — не умеду да брсте, већ траже само стајску храну и пасу; доцније се навикну на брст, али ипак радије пасу по ливадама и пашњацима баш и онда кад им је на домаку каква шумарица.

Млечност санских коза јесте особина која их јако препоручује. Најмлечније су козе које дају за време једне сезоне муже (5—6 месеца) 600—700 литара, односно дневно 4·5—6 кграма. Наравно, да се у овом случају, морају добро неговати, обилно хранити и имати задовољно паше па да оволику количину млека даду. Средње су млечности она грла — козе — која дају за горње време муже 400—500 лит. а лошије које дају 150—250 литара.

Козје млеко анализирано дало је ову сразмеру појединих састојака:

Воде	83·45—90·91%
Протеина	2·60— 3·71%
Млечног шећера	2·59— 7·70%
Масти	2·45— 7·40%
Пепела	0·69— 0·86%

Ја нарочито истичем и препоручујем сиротњијем свету ову расу коза која је гајењем у топчидерској економији — дала најлепше резултате и веома је погодна за наше прилике.

Сваки сиромашак у вароши и варошици, који нема никакве баштине, може држати по једну санску козу. Истичем као врло важну околност још и то: да у времену петогодишњег гајења ових коза, није био ни један случај побољевања, — значи да ове козе дају не само доста, но и здраво млеко. Каква се пак и колика оскудица трпи у градовима у добром и здравом млеку — данас је постало питање животно, питање које се посведневно узима у претрес.

Колико се цени санска раса коза у својој домовини види се из овога:

У добу када је овај део Швајцарске (долина реке Сане) био под немачком управом, Санска раса коза у тој мери била је омиљена у Немачкој да су се њоме послужили за облагорођавање земаљског соја коза у целој Немачкој, и што данас Немачка обилује и има доста и признатих сојева коза, које сачињавају засебну сточарску грану, што је највише допринело развићу кожарске индустрије у Немачкој. Још и данас је варош Пфунг (Pfungstadt) у великом херцегштву Хесену постојбина чистокрвних санских коза. Ту је основано и прво удружење за унапређење и неговање санских коза, заита највећих заслуга има државни саветник Урлих.

М. М.

Списак досуђених награда на овогодишњим друштвеним изложбама

А. Из Воћарства

I Награде по 30 динара у новцу.

1. Радојко Луковић из Ступчевића, срез арнљски окр. ужички, за Ђуле јабуке, (каталог бр. 106).

је бујица понела с планина у долине и тамо сталожила. То су, другим речима, висови и врхови планина и брегова, који су водом пренесени у долине. По главним састојцима, ове земље могу бити шљунковите, песковите, глинасте, иловаче, кречне и лапорне. Талози слатких вода, река и речица, зову се још и алувијони. Врло богати су за пољопривредника нарочито глиновити алувијони, као н. пр. у Ниловој долини. Они садрже највише хранљивих састојака за биљке, нарочито калија и фосфора[2]. У нас има алувијалних наноса по равницама дуж Саве, Дрине, Колубаре, Тамнаве, Дунава, Тимока и њихових притока. Највеће су алувијалне просторије у нас у Мачви, Поморављу, крај Колубаре и Тимока.[3] Пре образовања данашњих речних токова беше у историји земљиној једно доба, звано ледено доба или дилувијум. када су леденици захватали много веће просторе него данас. У том добу постали су т. зв. дилувијални наноси од облутака, шљунка. пескова и глина. У том добу постала је т. зв. дилувијална земља, која се сматра као слановодни нанос. имајући кадшто по више стотина метара дебљине[4] За дилувијалног доба постао је и т. зв. лес. То је жутињава иловача, песковита, трошна, неслојевита, врло ситна зрна, са прилично креча. Дуж нашег Дунава има ове земље; у долини Рајне лес је моћан по 30 метара, а у Кини достиже он дебљину од 300 м. Пређе се мислило да је лес постао из муља дилувијалних леденика; ну сада се, по Рихтхофену, сматра лес да је постао као талог атмосферске прашине, нешто налик као што су данас вртлози од прашине у азијским степама. И руски „черноземˮ је нека врста леса, по Рихтхофену. Тако нам агрикултурна геологија тумачи постанак трошне земље, потребне пољопривреднику. Ну агрикултурна земља садржи, сем минералних делова, и органских градива. Ова су постала распадањем биљака, које су расле на томе земљишту. Великог удела у првом грађењу органских материја у земљи имају алге (окреци) и племе махунастих биљака, јер имају особину, да у великој мери узимају из ваздуха слободан азот. Сем тога много доприносе и разне бактерије, као н. пр. трулежне и нитрификационе, богаћењу живице азотним састојцима, органским и неорганским.

Тачно познавање земљишта, на коме биљке расту, има највећу важност за пољску привреду, јер нас поучава, које биљке можемо са највећим успехом гајити на одређеном земљишту, како ваља са тим да поступамо, и која му градива треба додавати, да бисмо добили од њега највећи принос. Боље познавање земљишта потпомаже се и сазнањем о његову постанку. За земљу веже нас још један интерес: то је она постеља која прима наше кости на вечни починак. „Земља си био, земља ћеш и бити.ˮ

Петар М. Илић, проф.

---

[2] Th. Schloesing fils, Principes de chimie agricole, ст. 99.
[3] Ј. М. Жујовић, Основи за Геологију Србије, стр. 115.
[4] Н Весин, Поуке из агрикултурне хемије 1906. стр. 40.

2. Обрада Радовановића из Богалинаца, ср. левачки окр. моравски, за Колачаре јабуке, (катал. бр. 85).

3. Ђорђа Костића из Преображења, ср. пчињски, округ врањски, за јабуке Стамболке, (катал. бр 3508[a]).

4. Радомира Ломића из Цветановца, срез колубарски окр ваљевски, за крушке Зимаје, (катал. бр. 3608).

5. Зафир Т. Пешић из Врање, за Врањску дуњу (каталог 3679).

II Наградом по 25 динара у сиравама:

1. Сретена Плазинчића из Миросаљца, срез драгачевски окр. чачански, за јабуке Сенабије, (катал. бр. 247).

2. Божидара Жунића из Соколића, ср. љубићски, окр. руднички, за јабуке Стрекње, (катал. бр 3413).

3. Владимира Нешковића из Бранковине, срез и округ ваљевски, за крушку Конгресовку, (катал. бр. 769).

4. Драгића Савића из Седлара, среза и округ ваљевски, за суве шљиве, (катал. бр. 1183).

5. Милоша Пајевића из Београда, за сиуке од јабука и од шљива (катал. бр. 3784 и 3785).

III Наградом по 20 динара у новцу:

1. Бранислава Обрадовића, учитељ из Трбушана, ср. љубићски, окр. руднички, за јабуке Восковаче, (кат. бр. 491).

2. Јездимира Лазаревића из Ломнице, ср. левачки окр. моравски, за јабуке Шуматовке, (катал. бр. 3553).

3. Богољуба Милошевића из Сече Реке, ср. црногор. окр. ужички, за јабуке Колачаре, (катал. бр. 81).

4. Радомира Јовановића из Ступчевића, ср. ариљски окр. ужички, за јабуке Ђуле (катал. бр. 123).

5. Војислава Бранковића из Жабара, ср. и округ ваљевски, за крушке Калуђерке, (катал. 699).

6. Милутина А. Радојковића из Нишке Бање, за врањске дуње, (катал. бр. 856) и лесковачке дуње (катал. бр. 791).

7. Живка Перића из Гостуше, ср. нишавски, окр. пиротски за орахе, (катал. бр. 1092).

8. Сретена Томашевића из Тупања, ср. подг. окр. ваљевски, за суве шљиве (катал. бр. 1169).

IV Нагридом по 20 дин. у сиравама:

1. Марјана Милошевића из Дружетића, ср. подгор. окр. ваљевски, за јабуке Колачаре, (катал. бр. 89).

2. Јањима Стевановића из Љуптена, ср. морав. окр. нишки, за јабуке Колачаре, (катал. бр. 3405).

3. Живка Петрића из Стубла, срез и окр. ваљевски, за јабуке Стрекње, (катал. бр. 3405).

4. Милорада М. Протића из Гуче, ср. драгачев. окр. чачански, за јабуке Тикваје, (катал. бр. 3405).

5. Милоја К. Спасића учит. из Рековца, ср. левачки окр. моравски за крушке „Левчанке“ (катал. бр. 724).

6. Алексу Ђорђевића из Пирота, за лесковачке дуње, (кат. бр. 3658).

7. Марка Игњатовића из Алексинца, за дуње лесковачке, (катал. бр. 839).

8. Ђошу Алексића из Корбевца, ср. пчињски окр. врањ. за орахе, (катал. бр. 1060).

9. Миладина Јанковића из Забрдице, ср. и окр. ваљев., за суве шљиве, (катал. бр. 1173).

10. Александра Илића екон. из Смрдана, ср. нишав. окр. пиротски, за пекмез (—).

V Наградом по 20 динара у сиравама:

1. Г-ђа Павлија Николића из Златарића, ср. и окр. ваљевски, за јабуке Колачаре, (катал. бр. 101).

2. Милисава Новитовића из Ступчевића, срез ариљски окр. ужички, за јабуке Колачаре, (кат. бр. 121).

3. Радивоја Домановића из Соколовића, ср. љубићски окр. руднички, за јабуке Стрекање, (катал. бр. 205).

4. Танасије Симић из Царине, ср. азбуковачки округ подрински, за јабуке Кадумане, (катал. бр. 3410).

5. Душана Павловића економ. из Клинаца, срез и округ ваљевски, за јабуке Сенабије, (катал. бр. 275).

6. Јована Гајића из Алексинца, за крушке Водењаче, (катал. бр. 671).

7. Радомира С. Илића из Прасковаче, ср. ражањски окр. крушевачки, за врањске дуње, (катал. бр. 863).

8. Живадин Миљковић из Кукљина, ср. расински округ крушевачки, за врањске дуње, (катал. бр. 3677).

9. Веселина М. Раковића из Горачића, срез драгачевски округ чачански, за сирове шљиве, (катал. бр. 949).

10. Манастир Суково, за орахе (катал. бр 3739).

11. Мил. Пајевића из Београда, за бадем (катал. бр. 3760).

12. Тасу Костића из Власотинаца, за лешњике (катал. бр. 1110).

13. Свету Вујића, трг. из Ваљева, за суве шљиве, (1182).

14. Саву Мирковића из Љуљака, срез гружан. округ крагујевачки, за пекмез од шљива, (—).

15. Милоша Пајевића из Београда, за сир (китникес) од дуња и колаче од шљива, (3794 и 3795).

VI Наградом по 10 динара у новцу:

1. Милеву Јовичића из Гуњице, ср. колубарски округ ваљевски, за јабуке Кадумане (катал. бр. 3407).

2. Обрада Шулајића из Трбушана, срез љубић. округ руднички, за јабуке Восковаче, (катал. бр. 3050).

3. Косту А. Марковића из Дедоваца, ср. жички округ чачански, за јабуке Маљенке. (катал. бр. 70).

4. Владимира Нешковића из Бранковине, срез и округ ваљевски, за крушке Конгресовке, (катал. бр. 770).

5. Јована Гајића из Алексинца, за мушмуле (кат. бр. 907).

6. Светозара Ивановића трг. из Пирота, за орахе, (3755).

7. Перу Ђорђевића из Градашнице, ср. нишавски округ пиротски, за орахе, (катал. бр. 3752).

8. Владимира Стојадиновића из Алексинца, за бадеме, (катал. бр. 1099);

9. Драгомира Јанковића из Белог Поља, ср. таков. округ руднички, за суве шљиве, (катал. бр. 1147).

10. Љубомира Николића из Јарменоваца, срез качер. окр. руднички, за суве шљиве, (катал. бр. 1138).

VII Наградом по 5 динара у новцу:

1. Јездимира Лазаревића из Ломнице, срез левач. округ морав., за јабуке Колачаре, (катал. бр. 14).

2. Чедомира Спасојевића из Богојевца, срез ариљ. округ ужички, за јабуке Сенабије, (катал. бр. 124).

3. Љубомира Радовановића из Ступчевића, ср. ариљски, округ ужички, за јабуке Сенабије (катал. бр. 131).

4. Илију Ђокића из Тубића, срез црногор. округ ужички, за јабуке Сенабије, (катал. бр. 260).

5. Велимира Крсмановића из Узовнице, ср. азбуков. окр. подрин., за јабуке Колачаре, (катал. бр. 3422).

6. Милоша Виторовића из Златарића, срез и округ ваљев., за јабуке Колачаре, (катал. бр. 93).

7. Јована Новаковића из Читлука, ср. азбуков. окр. подрински, за Колачаре, (катал. бр. 3427).

8. Јеврема Марковића из Богалинаца срез левачки окр. моравкси за јабуке Колачаре, (катал. бр. 3426).

9. Јордана Тошића из Пирота, за крушке Дилове Водењаче (катал. бр. 3588).

10. Димитрија Поповића из Корбовца, срез пчињ. округ врањ., за крушке Водењаче, (катал. бр. 3572).

11. Петра Николића из Дединаца, срез власотин. округ врањ., за крушке Водењаче, (катал. бр. 3584).

12. Ставру Х. Јовановића, из Власотинца, за крушке водењаче.

13. Петра Шахина, пензионара из Алексинца за дуње алексиначке (катал. бр. 3674).

14. Живадина Миљковића, из Кукљина, ср. раамски, окр. крушевачки за врањске дуње (катал. бр. 3677).

15. Милорада Василића, из Бањице, ср. трнавски, округ чачански, за мушмуле (катал. бр. 914).

16. Миливоја Вићентијевића, свештеника из Пауна срез колубарски окр. ваљевски, за мушмуле (катал. бр. 919).

17. Ђорђа Димитријевића, из Вишњице, срез врачар. окр београдски за мушмуле (катал. бр. 3695).

18. Божидара Јанковића, из Д. Буковице, срез азбуков. окр. подрински за мушмуле (катал. бр. 3689).

9. Милорада Васиљевића, из Бањице, срез трнавски окр. чачански, за оскоруше (катал. бр. 3711).

20. Јордана Тошића, из Пирота за брескве (катал. бр. —).

21. Веселина Ранковића, из Горачића, ср. драгачев. окр. чачански, за шљиве (катал бр. 932).

22. Љубомира Николића, из Јарменовца, ср. качер. округ руднички за орахе (катал. бр. 981).

23. Алексу Раденковића, из Баре Чивлика, ср. нишавски окр. пиротски, за орахе (катал. бр. 3712).

24. Драгомира Марковића, из Бобовишта, ср. алексиначког окр. нишког, за орахе (катал. бр. 3725).

25. Петра М. Тривунца, из Алексинца, за бадеме (катал. број 1100).

26. Милана К. Стојановића, из Власотинаца, за бадем (катал. бр. 3759).

27. Манастир Суково, за лешњике (катал. бр. 3763).

28. Александра Илића, из Смрдана ср. нишав. окр, пирот. за лешњике (катал. бр. 3761).

29. Лазара Милутиновића, из Читлука, ср. азбуковачког окр. подринског, за Колачаре (катал. бр. 3429).

30. Алексу Милановића, из Надрља, ср. левач. окр. морав. за јабуке Колачаре (катал. бр. 54).

31. Милана Младеновића, из Врање за кестење (катал. бр. 1127).

32. Тому Бунушевца, из Врање, за кестење (катал. бр. 1128).

33. Милоша Ракића, из Црнољевице, среза сврљ. округа нишког за шљиве зимовке (катал. бр. 946).

34. Јеремија Брковића, из Теочина, срез таковски округ руднички за суве шљиве (катал. бр. 3772).

35. Милоша Милошевића, из Табановића, ср. колубарски окр. ваљевски, за суве шљиве (катал. бр. 1193).

36. Вујицу Брковића, из Теочина, ср. таковског окр. рудничког, за суве шљиве (катал. бр. 3767).

37. Драгомира Љ. Протића, економа из Јежевице, срез трнав. окр. чачански, за суве шљиве (катал. бр. 3768).

38. Миленка Лазића, из Вртиглава, ср. колубарског окр. ваљевски, за суве шљиве (катал. бр. 1210).

39. Радивоја Брзаковића, из Жабара, срез и округ ваљевски, за суве шљиве (катал. бр. 1209).

40. Миливоја Јанковића, из Вировца, ср. колубарски окр. ваљевски за суве шљиве (катал. бр. 3775).

41. Витора Марковића — Шушкића, из Попадића, ср. колубарски окр. ваљев. за суве шљиве (катал. бр. 3766).

42. Владислава Вујовића, из Грошнице, ср. гружански окр. крагујевачки за крушке калуђерке (катал. бр.—).

43. Петра Х. Виденовића, из Пирота, за дуње лесковачке (катал. бр. 815).

44. Тихомира Николића, из Паковраћа, ср. трнав. округ чачански за јабуке кадумане (катал. бр. 446).

45. Петронија Богићевића, из Дренче, срез жупски, окр. крушевачки за јабуке шуматовке (катал. бр. 3552).

46. Милана К. Стојановића, из Власотинца, за јабуке златне парменке (катал. бр. 3473).

47. Ненада Марјановића, из Пауна, ср. колубар. окр. ваљевски, за суве јабуке (катал. бр. 1218).

48. Милинка Лазића, из Вртиглава, ср. колубарски округ ваљев. за суве крушке (катал. бр. 3764).

49. Александра Илића, из Смрдана ср. нишав. окр. пирот за суве трешње (катал бр. 3765).

50. Танасија Раденковића, из Пирота, за рецељ (катал. број—).

VIII. Наградом по 5 дин. у новцу, из накнадно одобреног кредита (у колико је мање издато на друге гране).

1. Лазара Милутиновића, из Читлука, ср. азбуков. окр. подрински за јабуке ђуле (катал. бр. 3072).

2. Велимира Милошевића, из Ступчевића, ср. ариљски окр. ужички, за јабуке сенабије (катал. бр. 132).

3. Јакшића Костића, из Богалинаца, ср. левачки округа моравског за јабуке колачаре (катал. бр. 69),

4. Гвоздена Бирчанина из Суводања, ср. подг. окр. ваљевски за јабуке колачаре (катал. бр. 97).

5. Милоша Јаковљевића, из Беомужића, ср. подгор. окр. ваљевски за колачаре (катал. бр. 95).

6. Душана Живковића, из Богалинаца ср. левачки окр. моравски за јабуке колачаре (катал. бр. 65).

7. Петра Тимотића, из Д. Буковца, ср. азбуков. окр. подрински, за јабуке колачаре (катал. бр. 3438).

8. Тодора Јовановића, из Д. Буковице ср. азбуковчаки окр. подрински, за јабуке колачаре (катал. бр. 3440).

9. Светислава Станојевића, из Брежја, ср. колубар. окр. ваљевски за јабуке стрекње (катал. бр. 3528).

10. Драгиња Петровића, из Драгова срез и окр. ваљевски за јабуке маљенке (катал. бр. 3444).

11. Даринку Павићевић, из Д. Кошаља ср. азбуков. окр. подрин, за јабуке зукве (катал. бр. 3092).

12. Мијаила Мирковића, из Жабара срез и округ ваљев. за јабуке „илијњаче“ (катал. бр. 359).

13. Марка Ђедовића, из Стубла, срез и округ ваљевски, за јабуке зеленике (катал. бр. 3082).

14. Димитрија М. Јевтића, из Загрђа, ср. качер. окр. руднички за јабуке шећерлије (катал. бр. 343).

15. Брану Обрадовића из Мијоковаца, ср. љубићски окр. руднички, за јабуку Париска Парменка (катал. бр. 3477).

16. Ивану жену Љуб. Весића из Вировца, ср. колубарски окр. ваљевски, за крушке Тврдокорке, (катал. бр. 3652),

17. Ст. Радовановића учит. из В. Поповића, за крушке Килибарке (катал. бр. 3656).

18. Живадина Миљковића из Кукљина, ср. расински окр. крушевачки, за Врањске Дуње (катал. бр. 3678).

19. Светислава Ј. Димитријевића из Алексинца, за дуње (катал. бр. 805).

20. Љубомира Ристића из Грабовице, ср. и окр. ваљевски, за суве шљиве (катал. бр. 1214).

21. Радомира Петровића из Бабаића, ср. колубарски окр. ваљевски, за јабуке Авајлије (катал. бр. 3034).

Похвалницама:

1. Школу за Винодеље и Воћарство у Букову, за колекцију воћа.

2. Школу за Сточарство и Планинско Газдовање, за колекцију свежег и прерађеног воћа.

3. Расадник среза ражањског, за колекцију воћа и Расадник среза пожешког за лешњике (1112) и суве шљиве (катал. бр. 1166).

4. Тадију Павловића, економа из Робаја, ср. колубарски окр. ваљевски, за јабуке Колачаре (катал. бр. 100).

5. Милоја Јовановића из Алексинца, за јабуке Колачаре (катал. бр. 73).

6. Павла Павићевића из Кошаља, ср. азбуковачки окр. подрински, за јабуке Колачаре (катал. бр. 3436).

7. Танасија Симића из Царине, ср. азбуковачки окр. подрински, за јабуке Подринске (катал. бр. 3479).

8. Косту Марковића из Дедеваца, ср. жички окр. чачански, за јабуке Авајлије (катал. бр. 3028).

9. Тихомира Ј. Марковића из Робаја, ср. колубарски окр. ваљевски, за јабуке Авајлије (катал. бр. 3037).

10. Петра Вујића из Царине, ср. азбуковачки окр. подрински, за јабуке Авајлије (катал. бр. 3033).

11. Милована Радисављевића из Каменице, ср. гружански окр. крагујевачки, за јабуке Шуматовке (катал. бр. 391).

12. Будимира Нешића из Лознице, за јабуке Попадије (катал. бр. 3480).

13. Радисава Миленковића из Шанца, ср. расински окр. крушевачки, за јабуке Расинке (катал. бр. 3484).

14. Радисава П. Стојановића из Нозрине, ср. моравски окр. нишки, за јабуке Дуге (катал. бр. 3063).

15. Василија Грујића из Врнчана. ср. таковски окр. руднички, за јабуке Дуњице (катал. бр. 3064).

16. Тодосија Јовановић из Д. Буковице, ср. азбуковачки окр. подрински, за јабуке Ребраче (катал. бр. 3485).

17. Драгомира Јанковића из Белог Поља, ср. таковски окр. руднички, за јабуке Лепи Цвет (Бел Флер) (катал. бр. 3451).

18. Радомира С. Илића из Прасковаче, ср. ражански окр. крушевачки, за Колачаре (катал. бр. 78).

19. Петронија Богићевића из Дренче, ср. жупски окр. крушевачки, за јабуке Колачаре (катал. бр. 76).

20, Чеду Вићентијевића свештен. из Бранковине, ср. и окр, ваљевски, за крушке (катал. бр. 589).

21. Светолика Вучковића учит. из Клисуре, ср. белопаланачки окр. пиротски, за јабуке Краткопетељке (катал. бр. 3449).

22. Светозара Маринковића из Станова, ср. гружански окр. крагујевачки, за колекцију воћа.

23. Николу Ранојевића професора, за марљиво прикупљање и препарирање штеточине воћака и воћа.

24. А. Мајеровића, окр. економа из Крушевца, за марљиво израђене планове среских расадника окр. крушевачког.

25. Павла С. Петковића држ. економа ср. мачвански окр. подрински, за марљиво израђене сорте јабука у бојама.

26. Пенчу Стојановића из Дивљана, ср. белопаланачки за воће (катал. бр. 3042 — 3540 — 3548).

27. Тошу Јовановића из Глоговца, за воће — јабуке (катал. бр. 3062 — 293).

28. Вељка Х. Стојановића из Беле Паланке, за воће (катал. бр. 318 — 3069).

29. Г. Милицу Петровићку из Београда за крушке.

Из виноградарства с подрумарством.

За грожђе

III *премијом, муљачом за грожђе у вредности 70 динара* Михаило Михајловић виноградар из Александровца (Жупа).

Наградама по 50 дин.

1. Милован Илић, из Рајца (ср. неготински окр. крајински).
2. Алекса Милошевић, зем. из Жељезника (срез врачар. окр. београдски).
3. Богомира Милосављевића, земљор. из Црквенца (срез ресавски окр. моравски).
4. Атанасије Радојковић, виногр. из Бање (ср. и окр. нишки).

Награда по 30 динара

1. Милош Ж. Николић, земљ. из Живице (округ пожар.).
2. Чедомира Тодоровића, учитељ. из Сремчице (срез посав· округ београдски).
3. Панта Јанковић, из Паланке; и
4. Јордана Тошића, виноград. из Пирота;

Награда по 20 динара у збиркама ситнијих виноградарских алатка и справа:

1. Радосав Стојановић, виногр. из Нозрине (ср. морав. округ нишки).
2. Јеленко Мишић, виноград. из Кнежевца.
3. Нићифор Тимотијевић, из Кукљина, (ср. расински окр. крушевачки).
4. Никола Ристић, из Краљева;
5. Драгомир Љ. Марковић, из Бобовишта (ср. алексинач. округ нишки).
6, Љубомир Тодоровић, из Венчана, (ср. космајски округ београдски).
7. Филип Павковић, земљ. из Ритопека (ср. грочан. округ београдски).
8. Анђел Рајић виноград. из Рогљева, (срез неготински окр. крајински).
9. Димитрије Петровић, из Рогљева, (срез неготин. окр. крајински).
10. Милисав Станојевић, виноград. из Петровца, (срез млавски окр. пожаревачки).
11. Димитрије Вулић, из Преконога.
12. Коста Изворац, виноград. из Крушевца.
13. Божидар Радивојевић, земљ. из Жировнице.
14. Јакша Божић, економ, из Бадњевца.
15. Стеван Вељић, виноград. из Пирота;
16. Андреја М. Даниловић, земљор. из Мируља, (ср. врач. окр. београд.).
17. Љубомир Петковић, земљ. из Крвавице (ср. расински окр. крушевач.)
18. Тихомир Николић, виноград. из Паковраће, (ср. трнав. округ чачански;)
19. Видоја Богдановића из Миријева (окр. београд.)
20. Ђорђа Димитријевића из Вишњице (ср. врач. окр. беогр.)

Наградама по 10 дин. у новцу:

1. Живан Вуковић, зем. из Глоговца, (ср. деснот. окр. мор.
2. Аксентија Милосављевића земљор. из Вл. Хана;
3. Светолик Вучковић, учитљ. из Клисуре, (ср. белопаланачки окр. пиротски);
4. Димитрија Марковића, из Алексинца.
5. Трифуна Стојановића, из Алексинца;
6. Тодор Качамаковић, виноград. из Алексинца;
7. Коста Николић, виногр. из Алексинца;
8. Божидар Крстић, виногр. из Алексинца;
9. Атанасија Поповић, виногр. из Бабушнице; (ср. лужн. округ пиротски);
10. Алекса Стојановић, виногр. из Б. Паланке;
11. Милорад Прокић винар из Варварина;
12. Аксентије Милутиновић винар из Падежа (срез темнићки окр. морав.)
13. Павле Сушић виноград. из Остружнице (окр. београд.) и
14. Јевтимије Пешић, винар из Врање;

Похвалницама:

Школа за виноделе и воћар. у Букову; Пољоприв. станица окр. крушевачког; Држав. лозни расадник у Нишу; Држав. лоз. расадн. у Крагујевцу; Расадн. ср. јасеничког — Паланка; Расадник ср. ражањског; Расадник ср. гружанског; Расадник ср. власотиначког; Сима Лазаревић из Београда; Тодор Камненовић из Београда; Манастир Дивљански, за грожђе — прокупац

За лозу: зрели калемови: наградама по 10 дин. у новцу: Јована П. Луковића, економа из Александровца (Жупа) и Ставру Манчића, виногр. из Ниша.

За Вина

а) I *премијом — цедница за цеђење вина из грожђа у вредности 200 динара.*

I Прван Марковић, виногр. из Вратарнице за изложено бело вино.

б) II *премијом — справа за муљање грожђа и одвајање* шепурине — комбинована, у вредности 130 динара:

1 Аврам Стефановић, виногр. из Чачка, за изложено црно вино, бр. 2298.

в) *Наградама по 50 дин.:*

1. Милоша Рајића, виногр. из Рогљева, за изложено бело вино.

г) *Наградама по 30 дин.:*

1. Анђел Рајић из Рогљева, за изложено вино;
2. Благоје Стефановић из Крагујевца, за изложено вино.

д) *Наградама по 20 дин.:*

1. Благоје Стефановић, из Крагујевца, за изложено вино;
2. Мијаило Вучковић вин. из Чачка „ „ „
3. Петар Томић, вин. из Неготина, „ „ „
4. Алекса Јанковић, вин. из Кладова „ „ „
5. Манастир Буково код Неготина, „ „ „
6. Ђорђе Мијајловић, вин. из Кладова „ „ „
7. Крајинска виногр. задруга у Негот., „ „ „
8. Сава Петровић виногр. из Рајца, „ „ „
9. Риста Стевановић из Врање, „ „ „
10. Драгољуб Рабреновић из Чачка, „ „ „
11. Тодор Николић, руков. из Смедерева, „ „ „
12. Марко Пантовић из Неготина, „ „ „
13. Милосав Радосављевић из Рогљева „ „ „
14. Ђока С. Рајић из Рогљева, „ „ „

д) *Наградама по 10 дин.:*

1. Јоца Петровић, из Рогљева, за изложено вино;
2. Љубомир Илаћ из Неготина, „ „ „
3. Милован Боранијашевић, из Чачка, „ „ „
4. Ђорђе Нишлић из Рогљева, „ „ „
5. Јакша Божић из Бадњевца, „ „ „
6. Павле Танић из Темнича (окр. краин.) „ „ „
7. Младен Миливојевић из Трњана (окр. крајински), за изложено вино.

Б.) Ракија

а) *Наградама по 20 динара;*

1. Јакша Б. Божић економ. из Бадњевца, за изложену ракију шљивовицу од 1864 год.
2. Ф. Крен и Син из Чачка за изложену стару ракију од 1870 год.
3. Атанасије Радојковић екон. из Ниша, за комовицу од од 1896 год.
4. Мијаило Вучковић, из Чачка, за комовицу од 1903. г.
5. Костадин Љубичић из Косјерића, за клековачу;

б) *Наградама по 10 дин. у новцу:*

1. Вићентије Поповић, свешт. из Јежевице, за изложену шљивовицу од 1898. год.

2. Мита Поповић, из Синошевића, ср. поцерског, за стару шљивовицу.

3. Сретен Туцаковић из Шапца, за комовицу.

4. Јакша Божић, из Бадњевца, за комовицу од 1906 год.

6. Школа за винодеље и воћарство у Букову, за коњак од 1907 год. похвалницом.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

Нема више црвљивога воћа. — Један учитељ немачки, привредник, приповеда како му је често сељакање и премештај из места у место, поред свега зла донео и једну добру мисао. Кад је у 1902 години премештен, он је понео собом и нешто одгојених воћкица у чучавом облику, одмах се уписао у тамошње воћарско друштво, па је морао учествовати и на воћарској изложби своје нове постојбине. Да се не осрамоти на изложби, како је 1903 година била прилично сушна, он се упео, да што боље одгаја своје воће. Готово посведневно свако после подне прскао је своје воћкице млазевима престојале и на сунцу смлачене воде. Род његових воћкица једрао је и дивно се развијао тако, да је на изложби однео прву награду.

Али све је то споредно, главно је што је сво воће — како јабуке тако и крушке — које је редовно прскао из штрцаљке млазевима воде, било здраво и цело, ни један плод није био црвљив, докле сво остало неприскано воће било је црвљиво.

И ако му је познати зликовац лептир смотавац, у сумрак, облетао јатомице његове воћкице... учитељ је успех, што му воће не беше црвљиво приписивао његовој штрцаљки. Сва јаја која је полагао ситни сиви лептирић по роду и кори, спрао је водени млаз из штрцаљке и они нису могли доћи до свога развића. Отуд воће није ни могло бити црвљиво, као ни онда, кад при појави ових штеточина лептирова неколико дана узастопце јаке кише падају.

Стога немачки учитељ препоручује свима онима који не желе имати црвљиво воће, да прскају своје воћке млазевима из штрцаљке (шприца) посведневно или бар у два дана и то у јуну кад се овај лептир први пут изводи и у августу при појави другог поколења.

Опет „Монголица“. — Г. Младен Вукмир који је покренуо питање о постанку и значењу назива ове наше одличне расе свиња, опет је се у броју 10 „Господара“ вратио на ову ствар, поводом мога написа у подлистку „Тежака“ бројеви 29, 32 и 33 од ове год. Он остаје у главном при ранијим својим наводима који се махом ослањају на моје писање о истом предмету и сумњичи моје тврђење, на основу првог издања Вуковог рјечника (од 1818) и мојих забележака да је једини исправан назив за ту свињу „мангулица“. Он се дуже задржава но што је потребно и но што сам ја на то полагао, на мојој предпоставци о корену речи „Манго“ и са упорношћу својственом правом испитивачу, с похвалном марљивошћу и усрђем брани своје гледиште, да је „Монголица“ облик који има исто толико правдања, као и предпоставка о корену те речи: „Манго“ и хтео би да докаже, да су и „Мангулица“ и „Манголица“ и „Мангалица“ тако рећи пределни „синоними“ за исти назив. Као ново г. Вукмир наводи одговор професора Јосипа Убла о називу ове расе свиња који је у својој „Поуки об узгоју свиња“ зове монголица на основу „своједобних српских господарских извештаја“, и онда г. Вукмир вели: „Бит ће да су српски стручњаци имали својих разлога, па били ти основани и на предпоставкама, кад су узели назив монголица, а нису се осврtали на друге облике, па нити на то, што ову реч у једном крају изговарају као монголица, у другом као мангулица, а у трећем опет друкчије“.

У испитивању уопште сваки и најмањи прилошак и свако ново осветлење једне ствари је добро дошло, а нарочито у питањима о постанку или пореклу раса. Извести на чисто њен прави и правилан назив, често пута је важна поткрепа научнога суда о том пореклу расе. И стога би саму ствар јако обвезала и г. г. Убл или Вукмир, ако би се ближе осветлило оно место из г. Убловог тврђења који су и какви су то ти „своједобни српски господарски извештаји“, јер они мени нису познати, пошто сам се ја лично *ионајвише* таквом испитивању на области српског сточарства, бавио.

Ја лично био сам у великом искушењу, да назив „Монголица“ и корен његов „Монгол“, у своје време прихватим, баш у поткрепу мишљења и Натузиуса и Фицингера, о истоветности порекла наше свиње *куждраве длаке*, са азијским, анадолским свињама, односно с предпоставком да је то свињче производ некадашњег укрштања домаћег европског (произашлог од дивљака) и индијског непронађеног свињчета, а корен назива: „Монгол“, ако би био тачан, то би на најсрећнији начин потврђивао.

По моме мишљењу за ово *спорно питање* не преостаје ништа друго, но, да се како „Монголица“ (или „Мангулица“) тако и анадолско куждраво свињче испитају макроскопски на основу упоређења костура, а првенствено лубање и микроскопски, испитивањем њихове чекиње. Тек онда би резултат тога испитивања, ако би потврдио *предпоставку* Натузиусову и Фицингерову, решио и филолошку страну овога спора, да ли је правилнији облик „Монголица“ или „Мангулица“.

Ми можемо бити г. Вукмиру само захвални, што са оволико мара покреће и подржава ову ствар.

У мојој расправици: „Надевање имена домаћој стоци“ коју још нисам штампао, ја сам узео за основицу испитивању порекла са гледишта филолошке расправе и генетичког истраживања, као и за обележавање подобности у стоке, а нарочито боје и белега: *називе и значења имена која се стоци надевају у народу*, држећи се испитивачког правила, да се не сме пренебрегнути ни најмања ситница, кад се може осветлити питање о пореклу раса које је обично завијено у таму незнања и заборава. И ако такво испитивање нема значај експерименталног истраживања, оно може врло често или допунити исто, или га осветлити наједном и изненада... Међу тим у мене испитивање порекла има значај основног поступка при решавању зоотехничких проблема, важност практичног руковођа у запатничком поступку, као што сам се потрудио да докажем у своме предавању држаном и у Бугарској преклањске и у Ческој (у Прагу) ове године. Моју расправу о томе поткрепљењу богатим градивом и испитивањем, ја ћу саопштити у своје време научом свету европском.

С. Г.

Је ли могуће успешно укрштање дивљег с питомим свињчетом? — На ово питање досада је одговарано на разне начине од стране људи од науке. Међутим код нас је познато да дивљаци нерасти радо се спарују с питомим свињама по шумама и оборима близу њиховог станишта, па да и производи укрштања — мелези — остају плодни и у првом, као

и у даљим пасовима. О овој пак последњој околности разно је мишљење владало у науци. Тврдило се, да мелези првог паса, према томе да ли су мушки или женски и да ли се даље спарују са дивљим или питомим родоначелником својим бивају плодни или неплодни. Данас имамо поуздане податке о томе из огледа Фајстелових у Лангенбруку који у последњем броју (41) „Deutsche landw. Tierzucht“ износи слику мелеза дивљака с питомом крмачом који одржавају у потомству јако развијено чуло мириса, које им много помаже у трагању за храном по планинама, где би потомци какве јоркширке скапали од глади. У препоруђају наших раса свиња и монголице и Шумадинке, као што је познато ја сам врло велику улогу приписивао употреби дивљака у запатништву тих наших свиња, код којих је потребно поправити плодност што се наоди у опадању. Горњим огледима Фајстеловим овај предлог добија на значају, јер ти огледи показују могућност и исправност препоруђаја наших раса свиња по моме предлогу. Но о томе други пут опширније.

С. Г.

Орање по мокром главна је погрешка. — Поред осталога успех орање зависиће много од тога, да ли земља кад се оре има потребан степен мокроте, или влаге. Земља при орању не сме бити ни мокра, а ни сува, но умерено влажна: ни да се од тврдиње заорати не може, ни да се одваљају читави балвани и грудве и бурумци да се хватају за плужно оруђе, но да се криже и осина за цртало и раоником, и у превртању дашчицом.

И колико се ове сушне године и у пролеће и у јесен с чежњом погледало кад ће се моћи заплужити тврда и од суше испуцала збијена земља, колико се пута улазило плугом у њиву и заорало, па се плужење напустити морало, толико сада, када је мочаровито, кишно јесење време са суснежицом и лапавицом окупило не треба се полакомити, па одвећ мокру земљу орати.

Нарочито све тешке земље, а то су смонице и гајњаче, ни у које доба године не смемо их у мокром стању орати. Ни пошто и никако за сетву. У позну јесен и ако такву земљу нећемо засевати озимицом, но орати за јаре усеве, смемо на случај преке потребе учинити у томе изузетак, па и мокру смоницу заорати и подорати, јер ће је зимски мраз укртити и издробити. Јер у мокро подораној смоници и преко лета, па се одваљују и лепе бурумци и читави балвани, тврде грудве које ни дрљача, а још мање мотика разбити и уситнити не може. Једва ако се у неколико најтежим ваљком раздробити могу.

После тога мокро подорана земља увек је много коровљива, јер коров се не изнесе орањем на површину, но остаје слепљен и растрвољен по орању, па се наново повампири и прими.

Исто тако штетно је, при мочарном времену на њиве с тежом земљом извозити ђубре и заоравати га.

Напротив лаке растресите земље (песковите) боље је подорати и мало мокрије, но ако су одвећ суве.

Врло је важно још сад у јесен брижљиво обрадити оне њиве на који ће доћи јари усеви, а нарочито окопавине које се преко лета прашити и окопавати морају. Па још ако смо такве њиве одмах по скидању овогодишње летње благовремено *подугарили* т. ј. стрњику плитко а у широким браздама поорали, онда је влага у друштву с ваздухом убрзо стрњику у трулеж окренула и на тај начин земљу угорела.

Одмах по угарењу могли смо и ђубре нанети и заорати, те да киша и зимња влага, трулењем растварању припомогне, те хранљиве састојке даље припреми и раствори и у земљи их измеша.

Сад у јесен ваља за јаре усеве њиве преорати, а у пролеће само предрљати и само онда подорати, ако нас прилике на то буду нагнале. Орањем пред зиму земља ће се много боље и темељније истрошити и преко зиме мразевима издробити, но што то пролећње орање икада постићи може. Не каже се бадава: „пре зиме поорано — у пола пођубрено“.

Па и ако се жели приступити подубљивању оранице на рачун здравице, онда земљу ваља опет у јесен подрити подривачем при орању, те да ваздух што дубље продре у дубину.

Користи подубљивања оранице показаће се одмах од године у већем поуздању у приносима, нарочито при сејању детелине, маунастог биља и сточне репе. Сви ови усеви могу својим кореном и жилама дубље продрети, дакле и на већем пространству за се храну прибирати и тражити.

Дубље подорана земља неће тако лако патити ни од једне крајности, да буде сувише мокра ни превећ сува, но ће далеко пре одржавати се у правом степену влажности.

Нико и ништа не може накнадити зимско орање догодишњим окопавинама: никад се боље ни лакше неће копати земља с кукурузом и другим окопавинама, но кад је земља преко зиме престојала поорана у суровој бразди. Само тада је могуће завести и употребљавати у копњи окопачице и загртачице које коњ вуче, а да се не мора мотиком дуњкати и грбином запињати лети, кад звезда пече у теме по ваздан.

Пред зиму орање је и најмоћније средство противу суше у пролеће, јер се у јесен поорана земља добро натопи и накваси кишом и снежном водом, повуче влагу у дубину, па је на пролеће, на суши оздо спроводи на више усевима за њихов пораст и успевање.

Стога памет у главу орачи, па с пажњом и размишљањем приступајте основном послу око обраде земље за догодишњи берићет.

После јесење обраде. — Пошто завршимо сетву, треба почистити увратине и разоре, да се земља која је изношењем плуга из бразде и ображњивањем, на ледину избачена и растрвољена смане и у орање баци. И онда прописно дрљање изврши и то што брижљивије, јер дрљање вреди половину орања, а више пута вреди више но и орање. Но сад при зимском орању не треба много дрљачом уситнити земљу, једно што ће мраз грудве растрошити, а друго што умерено крупне грудве могу бити зими, нарочито на голомразици, од користи младом усеву, служе му као заклон од ладних и сурових ветрова.

Онда следује онамо где је потребно: повлачење бразда одводница ралицом или копачицом. Одводнице треба повлачити чисто, да буду као јарак, па и мотиком ишчистити дно и поправити ображњени банак с обе стране. Њих треба повлачити према паду воде (нагибу земљишта) тако, да се у њих стаче с њиве сва вода и да нигде на њиви не застаје да гради локву и мочар.

На успртом, стрмом земљишту, треба их изводити у косо, да не би вода и бујица собом многу ситну земљу свлачила.

Али при том треба избегавати све непотребне кривине и углове или лактове, те да се одводнице наносом земље не испуне и да вода на окукама не прелази преко банака одводнице. На стрменима треба на крају тих одводница направити *стачнице* т. ј. рупе, у које ће онда наносити и таложити сплављену (исплакану) ситну земљу (муљ).

У време бујних, плаховитих киша и при копњењу снега треба чешће одводнице на њивама обилазити и бринути се, да се оне никад не запуше.

Муљ из *стачница*, на доколици вадити, распрострети и просушити, па на слабија места њиве растурати, где ће доћи као право благодатно ђубре.

Трапљење репе. — Копање трапа извршити као и обично за трапљење репе или кромпира итд. али је питање како их је боље препокрити: сламом или кровином или само земљом.

Махом, у сламом оскудним годинама а и онамо где се више репе за трапљење има, не мећу озго ни мало кровине, но препокривају земљом. На тек доцније, кад мразеви наступе, онда преко танког слоја земље, навуку још земље, па озго ђубре. Овако утрапљена репа држи се добро, до самог пролећа остаје једра и здрава, не вене много и не трули. И вађење је лакше, но кад се препокрива прво сламом, па озго земљом. Исто тако без сламе брже се репа трапи и препокрива.

Препоручују и овај начин: место укопавања, поравни се и набије земљиште, па се за непун метар широко слаже репа на репу у произвољној дужини, градећи горње редове све уже и уже, до „слемена“. Онда се препокрије танко земљом, а овршак („слеме“) док мраз не наступи, остави отворен. Репа се на тај начин не загрева, не плеснививи и не трули. После 14 дана од прилике, препокрије се зимским покривачем, до 25 см. дебелим, а горе преко отвореног овршка, удари се танак слој сламе, па озго земља, те да се трап, у пролеће лако проветравати може.

ГЛАСНИК

Тарифа за пошиљке из Србије за Аустрију. „Бечке Пољопривредне Новине“ доносе из пера стручњака за те ствари J. Bezecnу-а о том савременом питању ове интересантне податке: „Србима за извоз у Аустрију и на аустријску границу стоји на расположењу читав низ изузетних тарифа. На пр. за месо: дужина пруге од Београда до Беча износи 625 км. На овој пруги до Беча по изузетној тарифи плаћа вагон са 5000 кг. тежине 323 хелера. Аустријско месо за извоз платило би на исту даљину и истом пругом на државним железницама 340 хелера, дакле више но српско. На растојању Београд — Егер које износи 1077 км. стаје српско месо 540 хел. докле би аустријско на држав. железницама за исто растојање плаћало 559 хел. Жива рогата стока стаје од Београда до Беча (Ст. Маркс) према изузетној тарифи 932 хел. на м² товарне површине, докле би аустријска говеда за исто растојање платила 988 хел. За даљину Београд — Егер то би износило 1597 одн. 1674 хел. на м² површине. Жито стаје од Београда до Егера 392 хел. докле аустријско жито за извоз за исто растојање на државним би железницама платило 410 хел.“

Опет повика на крijумчарење стоке из Србије. У истим новинама које су орган аустријских аграрaца, читамо, да им јављају из Граца, како преко Мађарске увозе криумчарски у Штајерску масу српске стоке. У току једне недеље ни мање ни више но је отправљено главном пругом јужне железнице 48 вагона српске стоке. Посланик Малик хоће ово поновљено, у великом обиму подешено криумчарење стоке из Србије, да учини предметом своје интерпелације у посланичком већу!

Јапанска светска изложба, — коју су намеравли приредити у Токиу 1912. године, одложили су за 1917. годину.

Јамс, западноиндијски голијат кромпир, — достиже кадшто по комаду тежину од 50—70 кг. дакле просечну тежину једног човека и може се на њујоршком тргу видети.

Усев који противстаје суши, — из пустаре гаји се већ више година на Карнецијевом институту у Америци. Усев припада породици краставаца и он се испитује по својој подобности да годинама не добија воду. Плод тих усева од 1902. године стоји затворен у орману и сваке године у доба кад у првобитној постојбини тога усева кише наступају, почиње избијати и семе му брзо сазрева. На изданку стабла тај усев добија проширење налик на врг које му служи као суд за воду.

Наш економски непријатељ — политички пријатељ, — Ческе „Сеоске Новине“ орган аграрaца ческих који једнако грми противу трговинског уговора са Србијом и који описује, да је и пре две недеље држан један сабор против уговора са Србијом, на коме је познати витез Хоенблум држао један распаљив говор пред 1500 моравских и ческих пољопривредника — тај лист који је наш економскн непријатељ. он је постао наш највећи политички пријатељ, од како се чуло за анексију Босне и Херцеговине и од како се види, да се Аустрија отимачком политиком стара да ишчупа Српству срце из недара. Противно листовима ческих старо и младо-ческих Свесловена школе Крамаржове који по цену госпоства пристају сносити и ропство и перу руке над поделом нове Пољске овамо на југу „Сеоске Новине“ достојно заступају словенске интересе и доносе верне извештаје о догађајима који се нагло развијају у Србији у један узвишен и досада у нас невиђени и нечувени патриотизам, пун пожртвовања и крви и свега најдражијег и најмилијег. Стога и ако економски противници, ми радосно бележимо ову светлу појаву у ческом стручном новинарству.

Предлог буџета мађарског пољопривредног министарства за 1909 годину. — Буџет издатка повишен је укупно за 14,341.002 круне и то на редовне издатке 4,344.934, на ванредне издатке 9,816.314 круна. Приходи су повишени у редовним приносима за 1,974.334. Укупна дотација пољопривредном министаретву већа је за 12,632.700 круна но прошле године. Ова повишица дотације проистиче поглавито отуда што се буџету 1909 додају 10 мил. круна као прва рата фонда за насељавање који је одобрен у суми од 100 мил. Овај фонд у главном је намењен познатој акцији насељавања мађарске владе, уводећи мађарско насеље државном помоћи и државним средствима у немађарске земље, а споредно служи и парцелирању, потпомагању закупних друштава, као и помоћи владине политике откупљивања земљишта и насељавања. За подизање радничких станова у 1909 години стоји пољопривредном министарству на расположењу пола милијуна круна.

Међународна изложба косачица и жетварица 1909 у Мезехеђешу. — Мађарско земаљско пољопривредно друштво смера у августу идуће године да приреди у Мезехеђешу међународну утакмицу косачица и жетварица свију типова и из целога света и за тај циљ ставило му је министарство пољопривреде 356 хектара површине на државном имању у Мезехеђешу, за рад и пробање ових машина.

Исељавање у прошлој години износило је: из Аустрије 144.992 (7.25‰), из Мађарске 193.460 (9·67‰) становника. Опет један знак великог „народног“ благостања у суседноме царству које је највећа чиновничка држава у Европи и где је подела сопствености земље једно велико друштвено зло: грдна маса народа је бескућник, а неколико хиљада породица држе највеће поседе и најбоље земље.

Централна Задружна каса у Галицији — оснива се са главницом од 2 милиона круна

Одсек за домаћинство — отварају Енглези на лондонском универзитету, докле ми нисмо били у стању ни пољопривредни одсек, као пољопривредна држава, да остваримо.

Мушко јуне за динара 4300, годишњаче, продато је недавно у Цугу у Швајцарској; оно припада мрко-сивој алпијској раси.

Баснословне продајне цене стоке. — У Nagyeneyd-у у Мађарској на лицитацији за наплату порезе, продавате су овце за 2 хелера (5 пара), краве за 3, а волови за 6—8 круна!... Овоме не треба никаква објашњења!

КЊИЖЕВНОСТ

Нове књиге. — *Izvješće o kraljevskom višem gospodarskom učilištu i ratarnici u Križevcima.* За školsku godinu 1907—1908. вел. 8° страна 99. Неке интересантности саопштићемо из овог извешћа.

Die Handelsschule zu Berlin. Zweck und Organisation Berlin 1908, мала 8° страна 19; предато међународном конгресу новинарском 26 септембра 1908. од удружења трговачког у Берлину.

Le razze bovine e suine della Serbia, studi ed osservazioni, E. Mascheroni. Bologna 1908. са 21 сликом наших раса говеда и свиња. Вел. 8° стр. 71. Доктор и професор, виши ветеринар у Турину Етоpo Маскерони, у жељи да упозна талијанске трговце и марвене лекаре са српским говедарством и свињарством, у циљу крчења међусобног саобраћаја и привредног зближења између две пријатељске земље, написао је ово делце на основу података сопственог посматрања у Србији на лицу места и на основу оних што му их је Српско Пољопривредно Друштво ставило на расположење. Он је своје делце у Италији растурио у 5000 примерака и тиме и нашу и своју земљу увелико задужио, тим пре, што су сви ови податци о српском сточарству први пут употребљени у књижевности на ком страном језику.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XI СЕДНИЦЕ
Управе Српског Пољопривредног Друштва

држане 20. марта 1908. г.

Били су присутни председник г. Вучко С. Богдановић, подпредседник г. А. М. Живановић, чланови Управе: г. г. Алекс. Мијоковић, Нинко Јовановић, Мирко Миљковић, Милосав Ж. Петровић, др. Милив. Васић Светислав Терзић.

Као гост редовни члан г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио администратор.

Бр. 75. Подноси се на решавање предлог председника о исплати набављеног семена луцерке, справа и осталог материјала, с тим да се учини на тај циљ привремена позајмица из Пољопривредног фонда, управа пошто је измењала мишљења, саслушала и друштвеног благајника, увиђајући и сама потребу, да се по могућности, због повољнијих услова набавке, све важније пољопривредне потребе, узимају за готово. — Решава: да се овлашћује председник, да према потреби може наређивати благајни исплате набављених потреба готовим новцем који се може привремено позајмљивати и то из Пољопривредног фонда готовине у сребру до 3500, из Фонда за набавку семена оскудних година до 3000 и из Фонда крагујевачког округа до 2000 динара, с тим да се те суме постепено враћају од наплата семена, справа и осталих потреба.

Бр. 76. Председник извештава Управу, да је по представци одбора за набавке пољопривредних потреба, уважио његов предлог да се због повољне цене набави 5000 кг. бодљикаве жице за друштвено стовариште и да се одмах исплати готовим новцем.

Затим, да је за рачун Министарства Народне Привреде одобрио офертално лицитације за набавку 4000 кг, глатке жице за лозу, са стране и за израду 200 кошница и 10 истресалица за мед код овд. радионица, Управа прима тај извештај на знање.

Бр. 77. Подноси се образложен писмени предлог члана Управе г. Алекс. Мијоковића, да се у предлогу побројани одељци са II међународног живинарског коогреса држаног у Реадингу у Енглеској, преведу читане стручне и народно-економске расправе из живинарства и да се исте штампају и у „Тежаку“ као додатак, а да се превод који у оригиналу износи преко 14 штампаних табака награди одсеком са пет стотина динара, као и да се за тај превод ангажује г. Никола Јовановић — Американац који је и раније радио за „Тежак“ такве ствари, управа решава: усваја се у свему с тим, да се превод пре штампања прегледа због израза и језика и да се за исти плати одсеком 500 динара.

XII. седнице, држане 4. априла 1908. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић, Подпредседник г. Аца Живановић и чланови управе г. г. Алекс. Мијоковић, Јов Ф. Вшетечка, Борисав Б. Тодоровић, Милосав Ж. Петровић, Нинко Јовановић, Јоца Марковић, Др. Миливоје С. Васић, Светислав Терзић и Душ Крсмановић.

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

78. Читају се записници IX. и X. седнице. — Примају се.

79. Износи се на одобрење редигован и допуњен Програм друштвеног рада за ову годину. — Прима се и одобрава с тим, да се у наредном броју „Тежака“ штампа.

80. Саопштава се детаљисан извештај државног шумара г. Д-р Јовановића о материјалном стању зграде бив. друштвеног живинарника у Роготу. — Извештај се прима к знању с тим, да се г. Јовановићу на труду благодари, а г. Министру Народне Привреде понуди зграда овога живинарника на откуп, пошто се по мишљењу г. Јовановића може корисно употребити за државне потребе. Но ако госп. Министар не би пристао да ову зграду откупи, онда да се г. Јовановић овласти, да сав употребљиви материјал од ове зграде прода и добивен новац, по одбитку евентуалних трошкова, друштвеној благајни пошље.

81. Чита се извештај топличке окружне Пољопривредне Подружине о држаном годишњем збору. — Прима се к знању с тим, да се штампа у „Тежаку“.

82. Чита се писмо тимочке Окружне Пољопривредне Подружине, која тражи 500 примерака подружинских правила. — Да јој се одговори, да за сада тих правила више нема, но да ће се поправљена прештампати и онда послати.

83. Благајник подноси стање друштвене благајне за месец март о. г. — Прима се к знању и одобрава.

84. Чита се молба Радомира В. Миловановића економа из Радобуђе, који моли; да му друштво уступи бесплатно једну центрифугу за истресање меде и тиме га потпомогне у отпочетом рационалном пчеларењу. — Решено: да се молиоцу уступи једна центрифуга с тим, да исту и другим пчеларима у томе крају уступи бесплатно на употребу, кад би му се тога ради обраћали, и да сваком даном приликом настојава, да се ова корисна справа међу пчеларима тамошњега краја што више распростре.

35. Износи се на решавање молба браничевске народне читаонице, која моли да јој друштво поклони неколико књига свога издања. — Решено: да јој се поклоне све свеске „Практичних пољопривредних поука“, од којих Друштво може да уступи, а по могућству и по један примерак од других друштвених издања.

86. Износи се на решавање предлог г. Павла Радосављевића, који је био поднео Главном Збору, а Главни Збор упутио друштвеној Управи на оцену, односно давања свију друштвених књижевних издања друштвеним ималовима Добротворима, Утемељачима и редовним члановима, којима се по новим друштвеним правилима даје бесплатно „Тежак“, „Пољопривредни Гласник“ и „Календар“, и предлаже да се у смислу његовог предлога правила измене. — Решено, да Правила у смислу тога предлога не треба мењати, па ово решење и Главном Збору на одобрење поднети.

87. Госпођа Марија Пупићка из Шапца поново тражи, да јој се на прошлој изложби изложени а продати разни компоти и ушећерено воће, по ранијем њеном тражењу, са 50 динара исплате. — Решено, да јој се по тражењу исплати 50 динара.

88. Српска Индустријска Банка моли, да и Друштво од своје стране одреди неколико својих чланова, који ће присуствовати проби при сејању кукуруза са новом сејалицом из фабрике Cormik. — Одређују се чланови Управе г. г. Јов. Ф. Вшетачка, Мирко Миљковић и Јоца Марковић.

89. Благајник подноси на одобрење рачун г. Јоце Марковића члана Управе, у суми од 104·60 круна, коју је суму г. Марковић утрошио на путовање у Аду и Будимпешту, куда је од стране Друштва био послат за куповину семена од детелине луцерке. — Исплата овога рачуна одобрава се.

90. Уредник „Пољопривредног Календара“ за наступајућу 1909. годину; г. Алек. Мијоковић, моли Управу, да, изузетно од досадашњег обичаја, може сам позвати наше признатије стручњаке за израду потребног материјала за Календар, без расписивања стечаја, износећи за то своје оправдане разлоге, саопштавајући уједно и теме, о којима жели да се у календару за идућу годину расправља. — Одобрава се.

XIII. седнице држане 6. маја 1908. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Вучко С Богдановић, Подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе: г. г. Алекса Љ. Поповић, Алекс. Мијоковић, Борисав Тодоровић, Нинко Јовановић, Милосав Петровић, Мирко Миљковић, Јоца Марковић, Светислав Терзић и Душан Крсмановић.

Бележио секретар г. Ђ. Радић.

91. Председник извештава Управу о смрти члана утемељача г. *Миливоја Празовића*, који је преминуо 3. маја о. г. — Чланови Управе при мили су ово саопштење к' знању устајањем и саучешћем са: „Бог да му душу прости!“

92. Председник извештава Управу, да је овластио подпредседника г. Ацу Живановића, да се приликом свог званичног путовања задржи у Чачку и ту с меродавним личностима ступи у споразум односно оснивања Окружне Пољопривредне Подружине за округ чачански, што је г. Живановић и учинио и предложио да се у округу чачанском, због удаљености неких срезова од Чачка, оснују две Окружне Подружине и то једна у Чачку, а друга у Краљеву, где већ постоји Подружина за срез жички, на је на основу његовог усменог реферата по томе решено: да се поново пише тамошњем окружном начелнику и државном економу, да се заузме и својски нораде на оснивању Окружне Подружине и да о резултату њиховог рада по томе известе Друштво најдаље до 1. августа о. г.; на ако ни до тога рока не успе да оснују Подружину у Чачку, Друштво ће после тога рока одредити место као седиште те окружне подружине онде, где за најподеснije наће.

93. Председник извештава Управу, да је по указаној потреби овластио друштвеног подпредседника, као референта за подружинске ствари, г. Ацу Живановића, да оде у Лесковац и извиди стање тамошње окружне Пољопривредне Подружине, која је у ствари престала да ради; јер, нити је поднела извештај о прошлогодишњем раду; и ако је од друштва нарочито позвата да то према Правилима учини, нити је поднела Програм рада за ову годину, нити је сазивала свој годишњи Главни Збор, што је

по чл. подружинских правила требала да учини још у месецу јануару о. г. Према томе Управа одобрава председников поступак и овлашћује га, да и у будуће може, кад год за потребно нађе, без претходног одобрења Управиног, наређивати обилажење и контролисање Подружина, па Управу накнадно о том извештавати. Госп. Живановићу одређује се за тај пут до Лесковца и натраг на име дневнице по 10 динара дневно а подвозни трошак да му се исплати по рачуну који буде Друштву поднео. — Даље је решено, да се на основу усменог реферата г. Живановићевог Подружина позове, да на дан 25 о. м. сазове свој годишњи Главни Збор и да за тај збор спреми све, што се по чл. 21 подружинских правила Збору поднети мора. Да се и г. Милану Марковићу држав. економу, као бившем деловођи те Подружине пише и да се позове, да до Главнога Збора с председником подружинске рачуне и инвентар, у колико је он с тим руковао, у ред доведе и Збору на преглед и одобрење поднесе. За друштвеног изасланика и повереника за тај Збор, одређује се подпредседник г. Аца Живановић, који ће о свему раду и стању те подружине поднети друштвеној Управи детаљни извештај.

94. Износи се на решавање питање о тематима за поједине секције. — Решено: да се изабраним секретарима појединих секција пошље нови друштвени пословник с молбом, да према чл. 11. пословника, а по потреби и сами покрећу питања за расправљање у оквиру својих секција.

95. Секретар извештава Управу о пријављеним такмичарима за подигнута детелишта и моли, да се одреди изасланик за преглед и оцену истих. — Одређује се члан Управе госп. Мирко Миљковић с тим, да са дотичним државним економима и једним чланом дотичне подружине прегледа пријављена детелишта, о томе Управи друштвеној извештај поднесе, на основу кога ће Друштво одредити и издати расписане награде.

96. Износи се на решавање предлог државног економа среза жупског, да непродато семе од олајне репице може продати за $^1/_4$ цене. — Предлог се овај неодобрава и решава, да се непродато семе Друштву врати.

97. Читају се молбе: вршиоца дужности окр. економа за округ чачански и држ. економа среза тршавског, да им Друштво изда по 1000 кил. плавог камена намена на продају. — С обзиром на то, што у Чачку нема подружине, решено је, да им се пошље по 500 килограма пл. камена с тим, да га не дају ником на вересију, но од сваког купца одмах наплаћују и примљени новац без одлагања Друштву шаљу.

98. Износи се на решавање предмет о изради упутства на подизање живинарника и за ћубриште. — Решено: да се упути дотичним секцијама с молбом да ова упуства што пре израде.

99. Саопштава се позив Одбора Хрватско-славонских пчелара, који позивају, да и наши пчелари суделују на њиховом конгресу, који ће се у месецу августу одржати у Руми. — Решено: да се овај позив објави у „Тежаку“ и на њега скрене пажња наших пчелара, да се и они по могућству томе позиву одазову.

100. Износи се на решавање представка о предлогу директора фабрике дувана односно дуванских отпадака, које би фабрика, под извесним погодбама, уступила Друштву бесплатно. — Решено: да се ова представка пошље дотичним секцијама, да оне према томе дају своје мишљење о важности дуванског прашка и екстракта при употреби за уништавање шкодљивих инсеката у пољској привреди итд., па ће Друштво на основу тих реферата учинити даље што за потребно нађе.

101. Износи се на решавање предлог Крушевачке подружине о продаји плавог камена, који је код подружине од прошле године остао непродат. — Решено: да и тај камен може продати по данашњој цени од 75 динара од 100 кгр. и да према томе, по продаји, учини обрачун с друштвеном благајном, а камен ником да не продаје скупље од 75 динара, пошто јој Друштво већ даје камен са 5% јевтиније на име трошкова.

102. Чита се молба Српско-православног црквено-школског Одбора у Прибоју (Босна), да се за новооснивану читаоницу шаље „Тежак“ бесплатно, а за књижницу да се по могућству уступе бесплатно књиге друштвеног издања. — Решено: да се „Тежак“ шаље бесплатно, а од књига да се пошљу од „Практичних Пољопривредних Поука“ оне свеске, које Друштво уступити може.

XIV. седнице држане 13. маја 1908. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић, подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Борисав Тодоровић, Алекса Мијоковић, Милош Ж. Петровић и Јоца Марковић.

Бележио секретар Др. Ђ. Радић.

103. Друштвени администратор реферише о стању кредита на бесплатно штампање „Тежака“ у Државној Штампарији за ову годину и подноси образложен предлог, а с обзиром на акт Државне Штампарије од 8. о. м. Бр. 2926., да се штампање „Тежака“ из Државне Штампарије пренесе у неку приватну штампарију, која би најповољније услове за то поднела, а остатак кредита, који у Државној Штампарији за штампање „Тежака“ у овој години преостаје у суми од 1250 динара, да се употреби за штампање „Пољопривредног Календара“. — Предлог се усваја и решава, да се штампање „Тежака“, почев од 21. броја па до краја године пренесе из Државне у приватну штмпарију; да се остатак кредита од 1250 динара на бесплатно штампање у овој години, што га Друштво још има у Државној Штампарији, употреби за штампање календара, а у будуће да се с Државном Штампаријом утврди, да се из кредита од 3000 динара бесплатно штампа сваке године Календар и 1—2 „Практичне Пољопривредне Поуке“, а „Тежак“ да Друштво и даље штампа у приватној штампарији, што ће бити много јевтиније и за Друштво корисније.

105. Износи се на решавање молба друштвенога администратора г. Светозара Гавриловића, да га Друштво новчано потпомогне, да би могао отићи у Праг и учествовати као српски пољопривредник у раду и пољопривредне секције на IV. Конгресу чеških природњака и лекара, на коме ће се третирати и питања из нашег сточарства. — Решено да се г. Гавриловићу на име тога пута и циља изда из друштвене благајне, а из буџетске партије на помагање пољске привреде 350 динара с тим, да је г. Гавриловић дужан о своме раду на томе конгресу поднети извештај, који се неће нарочито хонорисати.

106. Уредник „Тежака“ предлаже хонорисање штампаних радова у 12 до 17 броју. — Одобрава се по предлогу и утврђеној норми, а књигу хонорара да овере чланови Управе г. г. Милосав Ж. Петровић и Јоца Марковић.

107. Благајник подноси Управи извештај о стању друштвене благајне за месец април о. г. — Прима се к знању и одобрава.

108. Чита се 11. тачка I. примедаба Главне Контроле на друштвене рачуне за 1906. годину, којом се Друштву препоручује: да од сада на све рачуне и признанице приватних лица, која од Друштва што примају, наплаћује прописну таксу. — Решено; да се Друштво и од сада по томе предмету придржава одлуке г. Министра Финансија од 29. јануара 1902. године ПБр. 2507., којом се Друштво ослобођава таксе на рачунима испоручилаца свију друштвених потреба и признаницима свију личности, које Друштву врше разне послове, без којих се остварење његових циљева замислити не може, те о томе и Главна Контрола извести.

XV. седнице држане 27. маја 1908. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић, подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Борисав Тодоровић, Милосав Ж. Петровић, Мирко Миљковић и Јоца Марковић.

Бележио секретар Др. Ђ. Радић.

109. Председник извештава Управу, да је Друштво смрћу изгубило свога врлога члана г. *Јеврема Новаковића*, бившег начелника Министарства Народне Привреде у пенсији. — Примајући ово к знању, чланови Управе одали су покојнику устајањем своју пошту са: „Бог да му душу прости!“

110. Чита се Записник XIV. седнице. — Прима се.

111. Саопштава се реферат друштвеног изасланика г. Мирка Миљковића о прегледаним, а по расписаном стечају „за увођење напреднијих начина рада“ пријављеним детелиштима. — Реферат се прима к знању и одобрава предлог изаслаников, да се I. наградом од 100 динара награди детелиште Јакше Бл. Божића економа из Бадњевца у ср. лепеничком; II. наградом од 80 динара детелиште Ђорђа Тошића из Ипрота, а III. наградом од 50 динара детелиште Радоја Бабића из Коњуха у ср. расинском. По узев у оцену мишљење изасланиково и за остала пријављена и прегледана детелишта, Управа решава, да се са по 40 динара награде и детелишта: Димитрија Миливојевића из Јунковца у ср. лепеничком и Драгутина Јанковића из Кијева у ср. крагујевачком.

112. Благајник саопштава акт Државне Штампарије, која тражи да јој Друштво исплати дуг из ранијих година у суми од 11.295·87 динара. — Решено: да се Државној Штампарији одговори, да Друштво нема могућности да овај дуг исплати и да се умоли да причека, док по овоме дуговању не донесе своје решење Народна Скупштина, код које су по томе већ учињени потребни кораци.

113. Износи се на решавање молба г. Димитрија Николића суплента виноделско-воћарске школе, да му Друштво откупи 100 примерака књига „Наука о ђубретима“. — Решено да се понуђени број књига откупи се 30% рабата.

114. Износи се молба г. Велимира Стојковића писара Министарства Народне Привреде, да му Друштво откупи 1000 књига: „О орезивању зрелих ластара“. — Решено да се откупи 300 примерака по понуђеној цени од 1 динара по комаду са 30% рабата.

115. Управа Дунавског Кола Јахача „Кнез Михајло“, позива да и Српско Пољопривредно Друштво од своје стране пошље два изасланика на збор, који ће се одржати 3. јуна ов. год. овде у Београду. — Као друштвени изасланици одређују се: редовни члан Друштва г. Милош Х. Поповић агроном и члан друштвене Управе г. Светислив Терзић.

116. Чита се писмо г. Ђуре пл. Илијића уредника „Gospodara“ из Осека, којим се захваљује на избору за почасног члана. — Прима се к знању.

Ванредне седнице држане 12. јуна 1908 год. у Београду.

Били су присутни председник г. Вучко С. Богдановић и чланови Управе г. г. Алекса Љ. Поповић, Милосав Ж. Петровић, Нинко Јованозић Мирко Миљковић, Др. Миливоје Васић и Јоца Марковић.

Бележио секретар Др. Ђ. Радић.

Председник извештава присутне чланове Управе, да их је у ову ванредну седницу позвао да им саопшти тужну вест, да је главни оснивач и дугогодишњи први председник Друштва

Господин Д-р *Милован Спасић* преселио у вечност и позива их, да многозаслужном покојнику одаду достојну пошту, — што су присутни устајањем и са „Бог да му душу прости“ „Слава му!“ и учинили.

Даље извештава присутне да је наредио, да се на одар покојников положи венац од природног цвећа и да ће се као председник у име Српског Пољопривредног Друштва за време спровода говором опростити с по-

којником, позивајући их, да корпоративно дому покојникову и породици изјаве саучешће и присуствују спроводу и опелу. — Примајући све то к' знању, присутни су се одазвали позиву председникову и с њим на челу отишли дому покојникову да му учине своју последњу почаст и отпрате трошно тело његово до вечне му куће и с њим се опросте са: Бог да ти душу прости многозаслужни и незаборављени покојниче наш!«

XVI. седнице држане 17. јуна 1908. год. у Београду.

Били су присутни председник г. Вучко С. Богдановић, потпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Алекса Љ. Поповић, Нинко Јовановић, Милосав Ж. Петровић, Мирко Миљковић. Д-р Миливоје С. Васић, Светислав Терзијћ, Јоца Марковић и Душан С. Крсмановић.

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

117. Чита се записник XV. седнице. — Прима се.

118, Чита се записник ванредне седнице, држане усљед смрти оснивача овога Друштва г. Д-ра Милована Спасића. — Прима се.

119. Приступа се дискусији о приређивању програмом друштеног рада за ову годину предвиђених изложаба грожђа, вина, ракије, пчеларске и рибарске изложбе, којом се приликом истакло питање и о томе: да ли да се са овим изложбама уједно приреди и изложба воћа, пошто се не би могла приређивати о друштвеној Слави, кад се обично приређује, јер би то био мали размак у времену, — или да се за ову годину ова изложба изостави. — После дужег објашњавања и саветовања, решено је. да се са осталим изложбама приреди и изложба воћа. Затим се приступило читању програма за поједине изложбе, који су у начелу примљени. Даље је решено, да се изложбе отворе 28. септембра о. г., а уједно се одређује и Извршни Одбор за изложбе, у који улазе, поред друштвеног председника г. Вучка С. Богдановића.

а) За *рибарску* изложбу г. Д-р Михајло Петровић професор Универзитета.

б) За *пчеларску* изложбу друштвени подпредседник г. Аца Живановић

в) За изложбу *грожђа, вина, ракије* и др. г. Велимир Н. Стојковић писар Министарства Народне Привреде и

г) За изложбу *воћа* друштвени секретар г. Д-р Ђ. Радић.

120. Чита се писмо господина Министра Народне Привреде од 5. јуна ове године ПБр. 8379., којим извештава Друштво, да је решио: да се Друштву на име помоћи за приређивање изложбе грожђа, па онда пчеларске и рибарске изложбе изда из државних средстава 5000 динара. — Прима се са захвалношћу к' знању.

121. Главна Живинарска Задруга писмом својим од 14. о. м. моли, да јој Друштво привремено уступи своје живинарнике за смештај живине. — Решено: да се Задруга извести, да јој Друштво може живинарнике уступити до 1. августа о. г., пошто се од тога времена све просторије и зграде у друштвеном дворишту морају припремати за предстојеће друштвене изложбе.

ОГЛАСИ

РАСАДНИК СРЕЗА ЦРНОГОРСКОГ У КОСЈЕРИЋУ, ИМА на продају 40.000 младица Ценарика и 20.000 младица јабука.

Цена је младицама 15 динара од Хиљаде.

Ебр. 419. Из канцеларије Управе расадника среза црногорског, 28 септембра 1908 године у Косјерићу.

ПРИВАТНИ ЛОЗНИ РАСАДНИК Миодрага Обреновића Неготин, има на продају до 60.000 калемова I-ве класе најбољих винских и асталских сорти, на најодабранијим подлогама, за земљишта са разним процентом креча.

Анализе земље врши бесплатно.

РАСАДНИК СРЕЗА ЛЕПЕНИЧКОГ У РАЧИ ИМА НА продају 15—20.000 ком. зрелих калемова винских сората као: Рајинског ризлинга, Прокупца и Зачинка на подлогама: Рипарији, Порталису и Рупестрис Ди-лоту.

Цена је 60 динара 1000 комада. Шаље се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

Из канцеларије управе расадника среза лепеничког 1 октомбра 1908 год. ЕБр. 431.

1—6

Због тога, што су сви часници били заузети око припрема за изложбе, није уредништво стигло да изда број за 5 окт. но оба броја издаје сада заједно. Моле се читаоци да ово извине.

Уредништво

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 40. и 41. броја „Тежака“: *Чланци:* Кратак извод о резултатима овогодишњих друштвених изложаба (свршиће се). — Црвена детелина. — Капитал. — Санске Козе. — Досуђене награде на овогодишњим друштвеним изложбама. — *Белешке. — Гласник. — Књижевност. — Друштвенц и подружински послови. — Огласи. — Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ВЛАСНИК
ПРЕДСЕДНИК **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 42. НЕДЕЉА 19. ОКТОМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

КРАТАК ИЗВОД О РЕЗУЛТАТИМА ОВОГОДИШЊИХ ДРУШТВЕНИХ ИЗЛОЖАБА

(НАСТАВАК)

* * *

Изложба из *виноградарства с винарством.* Имало је изложено из виноградарства 1035, из винарства (подрумарства) 120 предмета. Из *виноградарства* били су заступљени одељци; I Америчке сорте лозе које служе за подлогу: 1. *резнице*: Арамон, Арамон × рупестрис Ганзен № 2, Берландијера, Берландијера × рипарија (№ 34 Е М; 420 А; 420 Б; 157[11]), Рупестрис Ганзен № 2, Делавер, Рупестрис ди лог, Металика, Мурвердер × Рупестрис № 1202, Рипарија гранд глабра, Рипарија порталис, Рупестрис × Берландијера 301 А. 301 В, Шасла Берландијера, 2. *приорци:* Арамон × Р. Ганзен № 2, Берландијера № 1, Берландијера × Рипарија 34 Е М, 157[11], 420 А; Делавер, Рипарија Порталис, Рупестрис ди Лот, Рупестрис × Берландијера 301 А, Рупестрис Металика, Шасла Берландијера 41 Б; 3. *калеми:* а) зелени калеми и на Јор. Мадери (разне сорте), на Монтиколи (прокупац и разне сорте), на Рипарији ((?) разне сорте); на Рипарији Порталису (винске и асталске, тамњаника, зачинак, багрина; винске и асталске, скадарка, зачинак, рскавац, солунски дренак, смедеревско, прокупац, пловдина и прокупац, пловдина, винске сорте); на Рупестрис ди Лоту (зачинак, четерешка, каменичарка, црно непознато, скадарско, разне сорте, каменичарка, винске сорте, прокупац, разне сорте); на Хибрид Франу (прокупац, смедеревско) б) зрели калеми: на Арамону × Рипарија Ганзен (прокупац); на Берландијеру (прокупац, пловдина и Хамбург); на Берландијеру × Рипарији 157[11] (прокупац); на Берландијери × Руп. ди Лоту (прокупац, пловдина); на Рипарији × Берландијери 41 Б. (прокупац); на Рипарији Порталису (прокупац, динка. скадарка, бела ранка, ризлинг, дренак, тамњаника, милениум, малага, прокупац и Хамбург, пловдина, малага, багрина, рскавац, зачинак, каменичарка, кавкаско, рајнски ризлинг, винске сорте); на Рупстрис-ди-Лоту (каменичарка, адакалка, бели дренак, бела ранка, домаћа ранка, зачинак, кавкаско, малага, миришљава и Хамбург, мускат, астрахан, першун — грожђе, смедеревка, прокупац, ризлинг, скадарка, каменичарка, прокупац, пловдина, бели пармак, рскавац); на Рупестрис — Монтиколи (винске и стоне сорте, зачинак, прокупац, динка); на Шасла-Берландијери (адакалка и мославинац).

II **Сорте грожђа.** 1. Стоне сорте — а *некалемљене:* Адакалка бела и црна (Алексинац, Лозница, Власотинци, Д. Милановац); Белина без семена (Врање); Вериус (Власотинци); Делавер (Крушевац); Дренак (Краљево, Власотинци) бели (Врање Крушевац, Алексинац, Ражањ) — црвени (Врање, Власотинци, Алексинац, Д. Милановац) — црни (Крушевац, Д. Милановац) — солунски (Алексинац) — турски (Обреновац); Кавкаско, (Власотинци); Козије (Кравје) сисе (Крушевац, Д. Милановац); першун-грожђе (Алексинац); пловдина (Лесковац, Лозница); ранка-бела и црвена (Алексинац); рупавица (Лесковац); сарајевка (Алексинац); тамњаника — бела, црвена и црвенкаста (Крушевац, Алексинац); Ћилибарка (Крушевац). б) *калемљене:* Адакалка на Рип. Порталису (Вел. Сијалица, Ниш, Крагујевац, Ражањ, Власотинци, Кнежица пожар, Бели поток, Бадњевац, Рајац, Петровац, Д. Милановац, Крушевац, Јастребац, Рековац, Сремчица); на Руп-ди-Лоту (Црквенац, Књажевац, Рогљево, Јарменовац рудн., Александровац (жупски) Алексинац); на Руп, Монтиколи — (Алексинац, Буково, Неготина); Балканско (на портолису-Крушевац); Барбароса (Буково); Белина (на Руп. ди Лоту — (Бела Паланка, Катун, Клисура. Власотинци, Дадинци. Књажевац); на Рупестрису — (Краљево); на Руп. Порталису — (Бадњевац, Врања, Власотинци); Бикан (Буково); на Руп. ди Лоту — (Соко-Бања); Блак-Аликан, Будалос (Буково); Вериус (на Руп. Порталису — Власотинци, Живица, Сејалица, Куковина, Дединци, Алексинац, Београд); на Руп. Монтиколи — (Параћин); на Руп. ди Лоту — (Вишњица); Врањска Белина (на Рип. портолису — Краљево); Градишка, Грокоман, Диканжу, Додрлаби (Буково); Дамаско бело (на Руп. Монтиколи — Параћин); Дренак-бели, без семена, азијски домаћи. жути, краљев, мађарски, македонски, плави скопљански, солунски, црвени, црни (на разним подлогама и из много места). Јагода, Једренско, Калабрезац, Липолист, Малвасија бела, Малингер, Мамут црвени, Милинеум, Ној, Пармак, Першун, Петлова креста, прешевско, прилепско, Симонголац, Токај, Франкелтан, Цариградска, Шарделар — сорте заступљене малим бројем: једним или два, најваше три излагача. Више су биле заступљене сорте: Козје сисе, Мускат, Ранка, Ћилибарка, Чауш, Шасла. А поред

дренака највише заступљене сорте то су: Малага, Пловдина, Смедеревка и Тамњаника (бела, црвена, црна и хамбуршка).

2. *Винске сорте*, од некалемљених заступљено је врло мало н. пр. Белина, Гавран, Динка, Мекишар, Пловдина, Ризлинг, Скадарка, од 1 истог излагача из Алексинца, а Четерешка од 1 из Д. Милановца. Зачинак од два излагача (Крушевац, Д. Милановац). Прокупац од 7 излагача (Алексинац, Кнежица, Крушевац, Катун, Бабушница). Међу калемљеним винским сортама у 270 примерака заступљене су неке стоне сорте погрешно овде уз винске по пријави излагача уведене и у мањем броју заступљене ове сорте: Адакалка, Аликант Буше, Арамон, Балзак, Багрина, Вериус, Дивовско (Чардак), Евенка, Жути Мославинац, Зеленика будимска, Каберис, Совињон, Мађарка, Мекиш, Мезес Френда, Мерло, Миришљава бела, Пино, Португизац, Птичар, Рскавац, Ружица, Семијон, Силванац зелени, Сланкаменка, Сремска Зеленика, Фолблаш, Француско Каберле, Харе ликса, Хасуњели, и опет већином ове поједине у Србији ређе сорте биле су изложене једино од Винодељско-Воћарске Школе у Букову. Од обичних домаћих винских сората калемљених на подлогу ту су и Гавран и Гак, Динка, Каменичарка, Лисичина, Белина, Четерешка у мањој мери, а у већој су мери заступљене: најпре Прокупац, па Зачинак, Скадарка и... Ризлинг.

III. **Прераде од грожђа.** — Биле су врло слабо заступљене: сушука 1, рецеља 3 и пекмеза 4. IV. **Справе** исто тако. Винодељско-Воћарска школа изложила је алате за прпорење, сађење и резање лозе; Браћа Р. Гоњевац прскалицу, муљачу (обичну и за одвајање шепурине) и цедницу. Сем тога ашове и садиљке по 1 излагач и муљачу за одвајање шепурине Вел. Виторовић из Крушевца. За пециво ракије изложио је Јевта С. Скочајић Босанац из Ниша, свој на балканској изложби у Лондону награђени казан и . . . . . из Београда такође казан своје израде.

Подрумарство према стању винарства у земљи могло је бити много боље заступљено, него што је. Једна драгоцена добит у томе је, што се постигло, да се пића већином раније добију, како би се могла извршити и хемијска анализа. И она је извршена за вина у хемијско-техничком лабараториуму д-р А. Зеге и К. А. Тодоровића хемичара за 131 примерак вина, од којих су 48 вина црна, а остало бела, ружичаста и шилераста. Вина су од разних година старости и од калемљених и старих домаћих сората винове лозе. У каталогу је прибележено црних вина свега 56, а белих 40 и има један известан број који са недовољно обележавања није ушао у каталог и ако је анализиран. То су вина са смотре из виноградарства и винарства округа крајинског коју је приредила ове године Крајинска Окружна Пољопривредна Подружина и послала их са њеним оригиналним пријавама, а не са пријава прописаним од Друштва, те стога нису ушла у каталог. С друге стране нису вршене анализе свију вина из Винодељско Воћарске Школе у Букову, но само неколико, јер школа има анализе својих вина, само их на Изложби није изнела. Анализа вина извршена је само на главне састојке: изнађен је укупан проценат киселине као винске киселине, проценат испарљиве киселине као сирћетне киселине, проценат алкохола по запремини, проценат екстракта, проценат шећера (декстрозе) и проценат минералних материја — пепела и обележени су опити на превртљивост и таложење.

Из списка досуђених награда види се која су и чија су вина призната од оцењивачког суда као најбоља и награђена.

На овој Изложби приказало је пољске добро Јовановићево на Бањици код Београда: *вино без алкохола* које је добивено из грожђаног сока, умртвљењем проузроковача врења кувањем у безваздушном простору, у конзервним стаклима која се употребљавају за конзервирање воћа и сокова воћних. „Јованићево“ изложило је вино бело и вино црно и ову анализу горњег хемијско-техничког лабараториума:

Бело вино

Екстракта	25·40%
Декстрозе	19·14%
Инверт. шећер	2·82%
Протеина	0·21%
Винске киселине	0·46%
Минерал. материја	0·32%

Црно вино

Екстракта	16·17%
Декстрозе	17·98%
Инверт. шећера	3·26%
Протеина	0·23%
Винске киселине	0·49%
Минерал. материја	0·36%

Ова појава заслужује нашу пажњу, јер вина без алкохола која остају постојано слатка не могући преврети, — шира, нашла би примене и у већим размерама, пошто се у безваздушном простору могу дуго одржати постојана и не мењајући се, само да се пронађе још начин да се могу ова вина производити у већим размерама и количинама, но што то може бити случај сада прозводити их у стакладма од 1 или 2 литра садржине.

Разуме се, да би било интересантно, изложена вина систематски издвојити према старости, сорти грожђа, према садовима и т. д. те да се добије бољи преглед. То нам не даје ни таблица изложене хемијске анализе, ни извештај оцењивачкога суда. Исто би тако требало средити цео овај одељак изложбе по подацима прикупљеним у пријавама, из којих су побележени и у каталогу саопштени само најглавнији. Онда би видели, да ли је оцењивачки суд, поводећи се за основицом хемијске анализе, по каквоћи вина, водио рачуна при досуђивању награда и о количини производње, или је без обзира на количину досудио коме награду за свега 2—3 флаше вина, што их је винар имао и изложио. Но то не спада у кратак извод извештаја о изложби и за такав посао ваља више времена и простора.

И у овом одељку Изложбе били су изложене бројне и графичке представе виноградарства у земљи и то:

Картограм о стању виноградарства од домаће лозе,

Картограм о стању винограда на америчкој подлози,

Дијаграм о извозу и увозу грожђа по вредности и количини,

Дијаграм о извозу и увозу вина по вредности и количини.

Од осталог пића било је ракије: горковаче 1, комовица 15, коњака 4, винско сирће 2 примерака.

Винодељско-Воћарска Школа свуда је била заступљена са највише примерака.

У оцењивачком суду била су господа:

За оцену лозе и грожђа: Паја Тодоровић управитељ Винод. Воћарске Школе, Пера Домановић виноградар из Смедерева, Цветан Гроздановић руковаоц нишког лозног расадника, Бошко Бошковић руковалац јагодинског лозног расадника;

За оцену пића: Милутин М. Савић начелник мин. привреде у пензији, др. Алекса Зега хемичар, Велимир Н. Стојковић писар мин. народне привреде и Таса Денчић винарски трговац из Београда.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

И СУВИШЕ ОЗБИЉНИ ДАНИ

Онда, кад је наше Пољопривредно Друштво као будни чувар пољопривредних интереса и као носиоц привредноra напретка у земљи, у очи четрдесетогодишњице свога постанка, са неколико својих вредних и преданих Подружина у земљи, довршивало своје спреме за своје Изложбе које су биле огледало успеха и напретка на пољопривредном прегнућу и препорођају наше уже домовине, били су се надвили тешки, мрачни и напрасни облаци буре и непогоде, на небу целога Српства: вековни непријатељ српскога народа дрзнуо се, да нам за навек отргне из тела народнога срце његово и да тим ударом умртви опстанак, живот и слободу српскога народа. Отимањем чисто српских земаља Босне и Херцеговине, Аустро-Угарска је угрозила опстанак целом српском племену, она му је забола оштар нож у срце. Код живота без живота натурила је мрска отимачица целом српском племену борбу на живот и смрт. За Српство постоји један само излаз: *умрети... или победити!...* Боље је славно умрети, но без срца, као живи леш живети: Србији нема више живота, ако Европа, противно правди, моралу, противно принципима слободе и народности, цео један народ осуди на смрт, на потпуну затру до истраге, одузимајући му услове за живот и опстанак: ако отимачину мрске Аустро-Угарске благослови и одобри, ако ово разбојништво у XX веку својим јаташтвом и саучесништвом допусти, ако препотопском мрачњаштву и средњевековном чудовишту у реду држава, Аустро-Угарској, томе конгломерату од држава и народности, над којима господари дивљачна и грабљива немачка и мађарска мањина, ортаклук један, двојна ненародна и несродна држава под једним владаром... ако тој Аустро-Угарској буде ишла на руку, да потпуно гажење једног међународног уговора, сама на своју руку, дрско и некажњено сме завршити и овим злочинством над српским племеном, у име Европе и њеног лажног надри-морала, надри-цивилизације и надри-хуманитета! Европа ће се изједначити у овој грабежи, удешеној с небратском пљачком једног нама непријатељског јер татарског, Славенством својаканог-бугарског племена, са оном пилатском политиком која је извршила дебу Пољске. Ово ће бити *дебо нове једне Пољске*, новог уда Словенства!.. Србија и Црна Гора, Босна и Херцеговина... *српско илеме*, черечи се данас и ако му остало Словенство не притече у помоћ, сада у дванаестом, у одсудном часу, ако и оно као и Европа, буде прало руке над судбином нашом, оно ће помоћи распињању на крст једног свог рођеног уда, оно ће створити од једног храброг и јуначког брата... себи небрата, очајника и до дна душе увређеног непријатеља у будућности!

Ово су за Српство и сувише озбиљни дани, ово су часови самртнога рођа, ово је доба његовога полета или слома — његовога бити или не бити... с тога се све и старо и младо и богато и сирото, оружију кадро и некадро, борити и изгинути мора... Јер само се тако борити мора, само се тако победити може!

Јер ипак се победити може, ако се сав српски народ као један човек дигне, са очајничком мисли или да победи или да изгине! И ако је пред нама једна велесила, једна велика држава — Аустро-Угарска, она се победити може, ако прегнемо као дављеници, да побунимо противу ње и Бога и људе, да побунимо народе, како оне које је у ропство стегла, тако и оне које је опљачкала, те да себе *створити* може, те да она постоји на свету! Толико је она ровита и трула: Румунија од ње има да отима Ердељ и Буковину, Пољска — Галицију, Ческа — Ческу и Моравску, Хрватска — Хрватску и Славонију, Италија — Истрију, а Србија и Црна Гора: Банат, Срем, Бачку, Далмацију и Босну с Херцеговином. Па Словенци, Словаци, Крајинци и Русини?!

Народи поробљени и до голе душе ограбљени, Словени без слободе и на своме дому без државе: једном се само гине, ко неће до века у страху и ропству да живи! За то сваки кога је српско, кога је словенско млеко задојило: устај, сад је време, кад један цео народ, кад српски народ устаје пун горчине и очајања да мре и гине или с вама да победи и да отимачину и неморал казни! Черупајте ту црну двоглаву аустро-угарску орлушину, што вам грабљивим канџама утробу вади... па ћете видети колико ће јој њеног рођеног перја остати и каква ће наказа постати!

Нека Европа мудрује, нека европска дипломација пирује, нека одуговлачи и развлачи дан Страшнога Суда једном неваљалству, једној неморалној политици отимачине, пљачке и дављења народа грубом силом мањине немачко-мађарске... а ми Срби, ми привредници, вршимо своју дужност као грађани ове земље и као носиоци узвишене и велике привредне политике! Србија је пољопривредна, произвођачка земља, највећи део народне снаге њене, то је пољопривредник, тежак, на њега ће пасти и највећи део терета и тегоба, највећи део дужности!

Пољопривредници српски будимо свесни тога! Ово парче земље Србинове, наш је дом то и тековина наших отаца и дедова који су својим напорима, својим прегаоштвом, својим јунаштвом... ондашња *сиротиња раја*, остављени сами себи, извојавали себи и нама слободу! Онда кад сем душе и сем голе снаге, нису имали ништа своје: ни државу, ни војску, ни ратну спрему, ни оружја, ни џебане... И зар ми, њихови потомци, данас, кад свега тога у изобиљу имамо, зар ми слободан, јуначан и окретан један добро наоружан народ, кад нам чупају срце из недара, кад Српству отимају Босну и Херцеговину а Србији и Црној Гори угрожавају опстанак и живот, слободу и самоопределење, зар ми да будемо пред прецима и славном прошлошћу својом постидни, малодушни, зар ми, да изневеримо заветну мисао српских великана, дивова предака, мисао уједињења и ослобођења Српства, *данас*, кад нам непријатељ прети опстанку и угрожава живот на дому, на огњишту нашем?! Мајчино би нас млеко клело, мајчина би нас храна проклетством разгубала!

Омладина, узданица српска, српско женскиње — наше мајке, сестре и жене, позвали су нас и пре но што пушка плане, пре но што сабља сене, да се дочепамо у коштац с душманима српским, да их ударимо, не по образу кога немају, не у груди које ће бити куршумима нашим мета, већ у најосетљивију жицу њихову: *по кеси!* Омладина и женскиње српско позвали су нас, да *бојкотујемо* све што се назвало швапско, све што нам долази и све што нам се доноси из Аустро-Угарске и из Немачке!

Српски пољопривредници не купујте ништа, што се швапским назвало, не узимајте и не употребљујте робу ни из Аустро-Угарске, ни из Немачке. Не дајте ни једну пару нашу душманима нашим, да је могу употребити противу нас и противу наше крви, против нашег рода, против српскога племена!

То нам је данас једна велика и света дужност! Не купујте швапску робу, па ма вам је и српски трговци нудили и продавали!

У економској борби, у економском рату, од ово две-три године, што смо је с душманском Аустро-Угарском водили, ми пропали нисмо, но смо се препорођивати и освешћавати

почели. *Бојкот* је сада продужење те борбе, то је доказ наше свести, то је политика осећаја нанесених нам увреда, то је израз наше мржње и нашег расположења... *Нико* нам не може бранити, ни заповедати код кога ћемо пазарити, а код кога нећемо да пазаримо!

Друга нам је дужност, да помишљамо и изведемо *организацију рада на случај рата.*

На првом месту, настанимо сви до једнога, да обезбедимо своју чељад на дому и наше борце на мегдану — *од глади. Прибирајмо храну у општинске кошеве:* најживље, с највећим усрђем и вољом, с највећим поуздањем и самопрегором. Нека имамо сачувану храну за своје које остављамо на дому и за нас који идемо у борбу. То нека је прва дужност и свију власти и свију пријатеља народних, јер је бар кукуруз, главна храна нашег народа, свуда добро родио, да се кошеви попуните могу... Пољопривредници, сами себи ниште пријатељи, сваки вам је непријатељ и вама и чељади вашој, ко би вас противно световао, ко вас не би гонио да општинске кошеве пуните... Без бриге се у рат иде, кад се зна, на коме се и на чему се остављају своји.

На другом месту, *забранимо извоз хране из земље.*[1] Нека држава за увећану војску своју прима од народа место порезе у повцу, порезу у натури — у храни за људство и за стоку. То се да паметно и врло лако извести, ако се буде мање бирократски и комисијски, а више својски радило.

На трећем месту нека нико по позиву војне власти не полази без довољне преобуке и без топле одеће и здраве обуће. Наши стари полазили су у бој, у најбољем, у свечаном руху своме, да не гину као шуше, но као, јуначко господско колено... Коме остављаш, ако на себи не понесеш, што најбоље и што најтоплије имаш? Код глава, биће и онако доста пустих капа!

На четвртом месту ваља помишљати на праву организацију рада на случај рата. Остаће старци, жене и деца, да земљу ору, да усеве сеју, па можда и да их збирају. Слаби, нејаки, неуки.

Зар ми немамо довољно учитеља народних који ће помоћи који ће притећи и делом и саветом тим заосталим слабим, нејаким и неуким орачима, сејачима и копачима? Зар немамо довољно и државних и приватних школованих економа који ће, под строгим војничким заптом и контролом, савесно, марљиво и успешно вршити улогу тих народних учитеља? Зар они не би били кориснији на томе, на *своме послу*, но с пушком у руци?

Зар не би могли све што има по државним заводима, и код појединаца, савршенијих справа и машина, пописати и ставити их на расположење овим народним учитељима — економима, да са њима сваки у свом крају распоред чине, да њима и поору и посеју, жито за семе претребе, да кукурузе и винограде окопају, да воћњаке очисте и отребе, једном речи, да све послове пољопривредном народу који је отишао на војску, уз припомоћ његове остарине и његове омладине, површи, убрза и изведе?

Ја држим да ово нису само пусти и неостварљиви снови, већ стварна потреба... једна могућност за 50% а и то је довољно, да ова замисао на делу уроди потпуним успехом, плодом богатим и обилатим, те да малена Србија прегрми ове и сувише озбиљне и опасне дане, јер „весело срце кудељу преде“!

[1] Мило нам је што можемо јавити, да је у току слагања овог чланка, с погледом на садашње прилике Влада издала наредбу за *забрану* извоза: кукуруза, сточне хране и коња.

Државници српски промислите за времена о овоме, војници и пољопривредници српски, у аманет вам ово неколико искрених и срдачних напомена...

Карађорђева и Милошева Србија, спас њен и слобода њена... још су у нашим рукама; груди наше најјачи су им грудобран!

ЖИЖАК У СОЧИВУ

Сочиво се, с пуним правом, рачуна као најкрепчија храна коју од биља добијамо; зато баш, треба озбиљно да познамо непријатеље, који нам ово корисно сочиво кваре, па и упропашћавају, а од којих на прво место долази *жижак* „сочивар“. Па да о њему овом приликом нешто и кажемо.

Да узмогнемо неку невољу сузбити, треба понајпре да ју добро познајемо. Пољопривредник радо тражи постанак шкодљивих животиња и разних болести, које нам штету чине на нашем културном биљу. Па ту спада и жижак у сочиву, ту спадају разне гљиве, ту сњет у пшеници, јечму, овсу итд. Нема гљивице, ни бубице, која би сама од себе постала; гљивице постају из семена, а бубице из јаја.

А како долази жижак у сочиво?

У месецу мају — јуну, кад сочиво цвета, опазићемо како овај жижак око цветова облеће. То је ситна бубица смеђе боје, са неколико белих тачкица на крилима, а са жутим ногама. Ове бубице траже већ увеле цветове, у којима се зачеле мехунке и на њима снесу по једно јајце. Из ових јајаца излегу се, после 8 дана, ситни црвићи, који се уврте у младу, мекану мехуну, и ту се завуку у зрно, где остану док се сасвим не развију. Па како су ови црвићи врло ситни, то они, хранећи себе, не потроше више од $^1/_4$—$^1/_6$ зрна, а при том остане кличица у зрну обично неповређена, те и овако нагрижено зрно, кад се посеје може да никне, да проклија. Из овога црва развије се до месеца септембра потпуна бубица — жижак, који у зрну остане до пролећа, па онда око Ђурђевдана из зрна излети, да поново у време цватње у плодове јајца снесе и тако свој род, на нашу штету, расплођава.

Осим сочива, налази се овај жижак и у грашку.

Питање је сад: шта можемо чинити противу овога жижка? Како га можемо утаманити?

Казали смо како се он размножава; па кад то знамо, онда треба да се постарамо, да му спречимо размножавање. Кад жижак већ око цвета облеће, онда му не можемо много нахудити. Хватати их у томе времену мрежама, као што оно деца хватају лептире, а као што то неки препоручују, не би одговорило циљу; мало би их похватали; слабо би се вајдили. Ми треба жижак да потражимо и утаманимо у самоме зрну. Да то учинимо, треба сочиво да загрејемо до 60° Р., која ће топлота жижак умртвити, а клијавости зрна неће нашкодити. То се може учинити у пећи, пошто се печен хлеб из ње извади, само треба пазити, да топлота не буде јача. Другога начина нема.

Неки су препоручивали, да се сочиво баци у воду, да нагрижена зрна на површину воде испливају и на тај начин да се здрава зрна од нагрижених одвоје; али овај начин неваља, јер и нагрижено зрно исто тако потоне, као и ненагрижено. Препоручивало се и сејање у разно доба, па и то није помогло. Препоручивало се и особено обрађивање и ђубрење с вештачким ђубретом, па не поможе ни то.

Једини, дакле, лек противу жижка, остаје оно загревање жижљивог зрна.

Истина је и то, да човек не може сигуран бити ни код оног семена, које за чисто и здраво купи, јер жижак може и долетети с друге стране, па би зато требали сви пољопривредници једнога потеса, који сеју сочиво, исто онако да поступе са семеном, као што је напред речено, и онда би га тек могли истребити; али, ако то и твој сусед не учини, бадава ћеш ти здраво семе посејати, жижак ће ти са суседовог, прелетити на твоје сочиво и онда ће сва твоја мука бити узалудна.

Исто се овако поступа и са грашком у који се је жижак улегао.

Само сложним радом можемо се овога штеточине опростити.

Др. Р—ћ

ВИНОГРАД ВАЉА ОГРТАТИ

Од неког времена чује се као неки подозриви подсмех, код извесних виноградара, који мисле: да је огртање винограда с јесени лук и вода или наивна превара, да би се огртањем винограда што више удобрила земља и уништио коров, а само мало или нимало, очуваo чокот од мразева. То је погрешка коју виноградар мора платити врло скупо, у годинама озбиљних мразева; па или двогодишњим родом или делимично-целим чокотом.

Стога треба за времена сузбити овако погрешно мишљење, како се не би укоренило и код осталих виноградара, те изложило људе сувој штети.

Лоза, добро не огрнутог чокота, која је промрзла, не може дати у наредној години рода, стога, што и остављени кондири за род на таквој лози, измрзли су, као и окца на њима, а из којих би се добили родни ластари; тако исто и резници — резерва — пропали су и не могу послужити за кондире у идућој години. Ластари који избију непосредно из главе, могу неки и донети рода (већина не доноси), само оно што они донесу, не може се родом назвати. Но ово су ипак мале штете према штети коју мраз проузрокује, када главу — крљу — чокота захвати. У овом случају, у току лета избију по неколико кржљавих ластарића, док при концу и цео чокот не угине.

Цео чокот пропада са свим од јаких мразева нарочито у том случају, ако су мразеви две до три године узастопце били, а виноград или није огртан, или огртан, али недовољно, — запрашено тек толико, да се може рећи „огрнут је“. Ово ће знати најбоље они виногради, који су овако радили у годинама: 1905 и 1906., па стекли горка искуства.

У једном селу среза јасеничког, округа крагујевачког, у години 1906. кад су били и сувише јаки мразеви, неколико виноградара схватајући погрешно потребу огртања винограда, нису своје винограде огрнули; но у идућој години, јако су се разочарали. Виноград који им је доносио просечно сваке године по 6, 7—8000 кгр. грожђа, донео им је 1907. највише 3, 4—5000 кгр. По њиховом признању, намамила их је раније година кад су виноград такође оставили преко зиме не огрнут, па ипак је донео добар род. Но они се варају тиме, јер стварно, мраз им је наштодио и у тој години, само се није приметило, а кад је дошла још једна таква година, онда су се јаче осетиле штетне последице неогртања.

У државном лозном расаднику у Јагодини од године 1905. на два места у окалемљеном винограду — ради опита, не огрћу се по 20—30 чокота, већ се оставе да презиме неогрнути. После три године резултат је овај: на једном и другом месту има по 4—5 чокота потпуно угинулих, 7—8 закржљалих у порасту и без рода, остали су донели род, али и код њих је пораст приметно слабији од чокота редовно огртаних. У идућој години у изгледу је, да ће бити још неколико угинулих чокота.

Према свему, овде изложеном, и сувише је јасно, да се код нас у Србији *морају* огртати виногради, ако се мисли, да нам сигурног и сталног рода донесе, као и да свој век очувају.

Зато, огрћимо наше винограде и не упуштајмо се у пробе, које нас кад-кад могу скупо стати, пошто су окалемљени виногради — капитали, са којима сваки виноградар рачуна и мора рачунати, јер стају: и знања и труда и доста новаца, а врло често му доносе у размену за своје производе и кукуруза, пшенице и др. највеће потребе, што код њиве (бар у садашњем добу), није увек случај.

Б. Ђ. Недић

Списак досуђених награда на овогодишњим друштвеним изложбама

(свршетак)

Награде из пчеларства:

II-ом премијом од 100 динара Радисава Мандића, педесетара Казненог Завода из Београда за предмете: под бр. 2421, 2430, 2464, 2469, 2504, 2508, 2529, 2554 и 2628;

Пресом и прибором за израду вештачке вошчине

Г. Мијајло Стојановић, учитељ из Брежана за предмете под бројем: 2435, 2436, 2451, 2517, 2527 2593, 2674 и 2697;

Са 5 кошница награђен је:

Г. Милутин Марић, учитељ из Заграђа.

Са 50 динара у новцу:

Г. Михаило Ступаревић, учитељ из Београда за предмете: бр. 2420, 2553, 2627 и 2651.

Г. Светозар Гавриловић, економ из Београда за предмете: бр. 2422, 2453, 2454, 2456, 2459 и 2555.

Г. Милорад Грбић учитељ из Попучке, за предмете: бр. 2425, 2431, 2563, 2641 и 2658;

Са по 26 динара у сиравама:

Бр. 2538 Милисав Богдановић из Петровца
„ 2539 Милисав Стојановић теж. из Петровца
„ 2558 Лука Стојановић земљ. из Јаинца
„ 2601 Живан М. Јовановић земљ. из Милошевца
„ 2542 Арса Пантић учитељ из Неготина
„ 2592 Станоје Стојичевић земљ. из Црнућа
„ 2510 Панта Буквић из Оструженице
„ 2457 Васа Јовановић учитељ из Вишњице
„ 2619 Цветко Николић пчелар из Зајечара.

Са по 13 динара у сиравама:

Бр. 2509 Јосиф Колачек из Београда
„ 2545 Станоје Милосављевић из Пепељевца
„ 2544 Василије Терзић учитељ из Крушевца
„ 2561 Павле Сушић из Оструженице
„ 2595 Ђорђе Цветковић, свешт. из Александровца
„ 2587 Димитрије Станковић, учитељ из Меовине
„ 2581 Мих. Т. Поповић, свешт. из Лесковца
„ 2698 Г-ђа Константа Гавриловића из Београда
„ 2702 „ Христина Николића из Алексинца
„ 2701 Јордан Тошић из Пирота
„ 2584 Димитрије Ћирић из Пирота
„ 2661 Ненад Марјановић из Пауна.

Са по 5 динара у сиравама:

Бр. 2696 Миливоје Прендић из Алексинца
„ 2699 Сава А. Димитријевић из Липовца
„ 2659 Радован Кандић из Дегурића
„ 2658 Стеван Табаковић „ В. Моштанице
„ 2678 Љубомир Митић из Заграђа
„ 2673 Стеван Радовановић учит. из В. Поповића
„ 2670 Душан Н. Поповић из В. Бошинца
„ 2528 Милун Рашковић из Почековине
„ 2610 Живан Петрић из Стубла
„ 2567 Марко Ђедовић „ „
„ 2562 Михаило Максимовић учит. из Ваљева.

Похвалницом:

Сточарска Школа у Краљеву
Пчеларско Воћарска Задруга у Топчидеру
Манастир Суково у Пироту
„ Дивљански у Пироту
Винод. Воћар. Школа у Букову
Крушевачка Пољопривредна Подружина
Миловановић и Стојковић из Београда
Петар Огњановић из Београда
Милан К. Главинић из Београда
Јован Ст. Игић из Тамњанице, ср. бело-паланачки.

Награде из Рибарства:

I Премијом од 180 динара:

За најбоље изложене живе рибе, усољене и на разне начине сушене, г. д-р Михаила Петровића, проф. Универзитета.

II Премијом од 200 динара

За рибарски алат, прибор и опрему, материјал за рибарски алат г. д-р Михаила Петровића проф. Универз.

III Наградом од 100 динара:

Г. г. Васу Јовановића учитеља из Вишњице и Јеремију Нешића из Д. Милановца за изложени рибар. алат и суву рибу.

IV Наградом по 50 динара:

Г. г. Ђорђа Димитријевића из Вишњице и Стевана Радовановића из Великог Поповића, за изложене разне врсте (живих) риба.

V Наградом од по 20 динара:

Г. г. Стојадина Стојановића из Повљевштице ср. конаонички за изложене пастрмке.

Милана Стојановића учитеља из Деспотовца за изложену разну рибу.

Милутина А. Радојковића из Нишке Бање за суву рибу.

Милана П. Катића из Црквенца за изложене моделе од рибарског алата.

Похвалницом:

Г. Светозар Аџић учитељ из Сврљишког Тимока.
„ Јов. Брандића окр. марв. лекара из Текије.
„ Стевана Лукића ср. екон. из Пирота.
„ „ Менковића. екон. ср. златибор.
„ Владу Петровића екон. ср. бољевачког.
„ Станислава Р. Симића екон. ср. параћинског.
„ Милутина Терзића, екон. ср. власотиначког.
„ Милоша С. Радосављевића, екон. ср. ваљевског.

БЕЛЕШКЕ

Превага јесење сетве над пролећном. — У јесен посејана семена ничу поузданије и равномерније, па и раније досевају усеви, но од пролећних сетви које се врло често морају опознити. Нарочито оне врсте семена које тешко проклијавају, као першун, мрква, паштрнак, резеда, требало би увек сејати у јесен, кад се то може лакше и удобније учинити, но рано у пролеће где се не зна где ће се и шта ће се пре од посла и где се много пута било због поводња, било због мочарног времена и јако мокре земље, дуго у пролеће, не може ни приступити сетви.

Из тог узрока у пољопривредним круговима од неколико година обраћа се сва пажња на јесењу сетву, особито на сетву *разних врста детелина* које много поузданије и много лепше ничу, но кад се у пролеће сеју. Преко зиме може се тада детелишни усев препокрити танким слојем сламастог ђубрета да ни у најсуровијем поднебљу не измрзне, а у пролеће, а нарочито у мају и јуну, ако се подђубри вештачким ђубретом или гипсом, онда ће већ прве године детелиште изгледати као двогодишње.

Исто тако давно је позната ствар, да се најлепше озелењио и најгушћи бус по градинама и парковима добија сејањем у јесен, као што се и вештачке ливаде само сетвом у јесен поуздано прихватити и подићи могу, из врлог простог узрока, што је и у јесењим и у зимским месецима земна и ваздушна влага далеко равномернија но у пролеће, где је време врло непостојано и променљиво, а у јесен то никада није случај.

Стога пољопривредници иоручујте и сејте како луцерку и остале детелине, тако и вештачке ливаде сад у јесен, ако хоћете да сте сигурни и да већ до године после ове, у сточној храни оскудне године, можете прихватити своју стоку новим детелиштем и новом ливадом.

Код Пољопривредног Друштва има свеже набављене луцерке, у довољној количини по 2·30 динара килограм, а и ливадских трава за разне ливадске смеше, према разној врсти земље.

Пресађивање или огртање стрних жита, као поуздано средство за повишицу жетава. — Ми смо више пута указивали на то, да ми у Србији, у многоме чему треба да се Истоку обраћамо, место што једино и искључиво јагмимо Западу. Исток је колевка мудрости и науке светске — то се заборављало. До нове историје Србије, њој су долазиле *скоро све* новине и узори, на свима пољима просвећености и радиности, са Истока и са Југа, докле олакшани саобраћај и ослобођење Србије нису донели постепени преокрет, обратну струју са Севера и Запада и сасвим потиснули ону с Истока и Југа.

У Русији упиње се данас велепоседник Н. А. Демчински у Торбино, да пољопривреднике придобије за подражавање гајењу стрних жита по обрасцу на Кину. О томе је Карло Розенкранц (у Петрограду) држао ту скоро једно предавање у ливландском економском друштву које је саопштено у „Балтиском недељном листу“ и из тога саопштавамо овај извод: Западна Европа труди се, да вештачким ђубрењем и увођењем поправака у плодореду повиси своје жетве; а досада се није ни уколико осврtала на искуства најстаријих пољопривредника светских, кинеских тежака. Ослањајући се на њихово искуство Демчински је чинио огледе најпре са *пресађивањем* ражи и постигао је, да од једне биљке добије бокор од 30 до 40 влатова са једрим класовима, што чини жетвени принос од 5 до 6000 кг. по хектару. Он препоручује да се раж пресађује после 3 недеље по ницању. До тог времена посејане младе биљчице успеле су, да испрпе својим ситним жилицама лако растворљива хранива свуд наоколо око себе, из земље. Ако се оне сад пресаде за који сантиметар дубље, онда ће прво већ постојеће жилице бити подстрекнуте на нову делатност, а сем тога из доњег дела бокорне крге и из стабљике претворене у вештачки корен,

избиће обилато нове жилице. После друге три недеље, не може човек да позна првобитну кићанку жилица, но ће имати пред собом читав сплет, густ буљ јако разгранатих жила и жилица. Да се један хектар може овако засадити житним расадом, треба посејати 1 хектар и 25 ара с ражи. Ашовом се из земље издиже по 10 до 15 биљчица, па се положе у густо једна поред друге као и други ишчупан расад у сандуче чије је дно посуто с дебелим слојем Томасовог брашна (вештачко ђубре). Њива се подели у бразде од по 20 см. ширине, па се напзменично засаде расадом све у три врсте прва, трећа и пета бразда, а друга, четврта и шеста не засађују.

„Расад“ дође за 4-5 см. дубље у земљу, но што је првобитно стајао: на лакшим земљама мало дубље, на тежим мало плиће. Унеколико предавач признаје, да се у очекивању бољих жетава мора и јаче и више ђубрити и за тај циљ препоручује нарочито јако суперфосфатно ђубре. С друге стране он тврди, да су буљу жила за црпљење хране сад приступачнији много дубљи слојеви земље но пређе, и да стога што се и само ожиљавање житног бокора увећава и знатно више хране усев црпети може.

Али како је и у Русији надница и скупоћа људске снаге од утицаја на рад, то се за засејавање већих површина житом место пресађивања, препоручује прашење и огртање. Усев треба мало размакнутије но при расађивању сејати, на растојању од 13 см. опет по три врсте у правцу, па потом оставити за 30 см. широко празно, пошда опет у размаку од по 13 см. посејати по три врсте итд. По празним размацима између тро врста, тера се коњ који тегли окопачицу, а као и при пресађивању, на 3—3½ недеље по сетви, треба жито загрнути: равномерно и за 4—5 см. дубоко. Досада се окопавањем и загртањем жита постизавале жетве од 5000 килограма по хектару. Шта више *из једног зрна градио се бокор и од 84 влатова.* Разуме се да врстачна сејалица за сејање у врсте и да нарочита житна окопачица за загртање више тро-врста ојеђном, постоје за овај циљ и да се за овај рад употребљују.

Уколико се овакав поступак у нас применити може, или изменити мора, то треба пробе и искуства да покажу. Првом приликом ми ћемо приказати једну практичну житну окопачицу за више врста, пошто су нам врстачне сејалице већ познатије. А како је сад изишло саопштење о најновијем предавању самог Демчинског у Берлину, то ћемо нанова ову ствар и опширније приказати.

С. Г.

Запаљење вимена. — Од запаљења вимена разболевају се све наше домаће животиње, најчешће пак овце и краве. Код оваца појављује се запаљење вимена каткад и у виду заразе. Краве добију запаљење вимена обично одма по порођају или по одбијању телади од сиса. Али и у свако друго доба могу да се разболе од овог запаљења.

Узрока запаљењу вимена има разних: повреде (убоји и ране), јако мување вимена при сисању, задржавање млека у вимену при одбијању сисанчади, назеби услед промаје или лежања на ладној, влажној простирци и поглавито инфекција микроорганизмима.

Запаљење вимена или је само површно, спољашње, или је унутарње, паренхиматозно.

Површно запаљење обухвата поглавито кожу и подкожно ткиво и рашири се обично преко целог вимена које наједан пут отече. Често се опет пружа од вимена па чак на трбух. Оток је мек, тестаст, никад тврд као при паренхиматозном (унутарњем) запаљењу. Ако се отечено виме притисне прстима, то се образују рупице, које не исчезну одмах. Виме је топлије и осетљивије. Млеко је нешто утањено, али никад није промењено. Животиње су веселе, једу и преживљу као обично. Код површног запаљења вимена није потребно какво нарочито лечење. Обично се даје стоци нешто више зелене пиће, горке или глауберове соли, да се лакше очисти. Виме се намаже несланом, чистом машћу или зејтином и пере се чешће ладном водом.

Унутарње или паренхиматозно запаљење вимена већ је опасније. Оно има своје седиште у млечним жљездама и обично обухвата само једну четвртину или половину вимена, ретко кад већи део. Радије оболи задњи део вимена, него предњи. Оболело виме тврдо је, врело и јако осетљиво, а кад се руком притисне, осећају се у њему чворуге. Онај део вимена који је оболео не даје млеко, већ обично једну жуту, лепљиву или беличасто-водену течност, која постане с временом црвенкаста и најзад више прљава, гнојну подобна. При површном запаљењу никад не налазимо ову течност, већ увек добро, чисто млеко. При јачем запаљењу налазе се краве, односно овце или кобиле у грозничавом стању, једу слабо, леже много и показују болове у крстинама. У ходу раскрече задње ноге, да не би повредиле виме.

Запаљење или проће или се почну образовати абсцеси (чиреви). У последњем случају пропадне увек један део млечних жљезда. Чиреви провале или сасуше што је нарочито случај код оних који дубоко леже, отврдну и на овај начин образују се чворуге у вимену. Ако се чир налази у млечном каналу, онда могу да се образују фистуле или канал зарасте. Реће дође до обамрлости оболелог дела вимена.

Што се тиче лечења унутрашњег запаљења вимена главна је ствар, да се оболели део сваког сата добро измузе, јер она гнојава течност, ако се не измузе, дражи виме и запаљење се све више шири и погоршава. Никад се ова течност не сме измусти на земљу, већ увек у какав суд, јер би се лако са простирком могла пренети на другу краву и код ње изазвати исто запаљење. Сем тога ваља се побринути да млеко што пре пресуши. Да би се то постигло треба мање хране давати крави, а чешће нешто горке соли. С почетка док је виме врело, т.ј. док је запаљење јако, треба виме више пута дневно прати ладном водом или намазати пловачом. Ну, пловача користи само дотле, док се не осуши. Зато се мора чешће мењати. И облози од леда препоручују се, али се морају врло опрезно употребљавати. Где се и ови не могу применити, нити мазање пловачом извршити, ту се има обелело виме утрљати чистом, обичном машћу, зејтином или машћу која се састоји из 1 дела борне киселине и 10 делова вазелина. Кад постоје велики болови услед јаке натегнутости вимена треба употребити топле облоге од ланеног семена или од млаке оловне воде. Кад је виме постало више тврдо и кад су болови нестали, онда ладна вода, лед и пловача нису више на месту. У томе случају препоручује се прање вимена млаком водом од куваног ланеног семена или јечма. Ну увек треба виме после прања обрисати, осушити и намазати машћу и омотати чистом ватом (памуком). Место овог прања још је боље да се виме утрља ихтиолном или салицилном машћу, или машћу која се направи од једног дела јода, једног дела камфора и 40 делова масти. Ако се виме загноји, т. ј. ако се образују абсцеси, то их треба провалити, просећи, да гној исцури и затим испирати 2% раствором лизола.

Да се болест не би пренела на друга грла треба стајски патос дезинфиковати и побринути се за чисту простирку.

Р.

ГЛАСНИК

Питање о забрани извоза. — У јавности се почело ово питање претресати са разних гледишта. Одмах после вести о присаједињењу Босне и Херцеговине Аустро-Угарској, појавили су се гласови о потреби забране извоза и људске хране, као што је извоз сточне хране већ раније забрањен, услед њене неродице. Поглавити разлог био је, да се спречи куповина хране агентима из Ново-Пазарског санџака који су били испоручиоци хране за аустро-угарску војску. Много је важнији разлог за ову забрану, што треба попунити резерву народне готовине, на случај преке потребе и неродице — општинске кошеве, па да остане довољно зрнасте хране (жита) за исхрану људи и за исхрану стоке. Ми смо већ у две прилике претресали питање о домаћој потреби у житу (за потрошњу и за семе) и нашли смо да Србија треба *годишње* око 8,075.315 товара кукуруза. 2,181.792 товара пшенице и 2.092.393 товара осталог жита (ражи, јечма, овса и т. д.) или на сваког становника: кукуруза 338·70, пшенице 94·22 и осталог жита 90·47 кгр. Ова година била је по родности кукуруза: преко средње добра, пшенице испод средње, осталога жита испод средње. И доиста. пошто је до краја октобра *највећа куповина нове хране*, ваља добро поразмислити, да не би било умесно, с погледом и на *прикупљање и обезбеђење и ређервне хране* (попуњавање општинских кошева) и на *оскудицу сточне и кабасте хране*, а нарочито сена, забранити даљи извоз зрнасте хране (жита). За подмирење потребне новчане готовине, потребне за одплату дугова и за куповину робе за размену, дакле за трговински саобраћај с иностранством, остају Србији, *докле редовне прилике устрају*: производи воћарства и сточарства. Воће, а првенствено шљива, као најглавнији воћарски производ, особито је добро родила. Сточарство због оскудице у сточној храни и лањске и ове године и ако се бројно умањити морало, а нарочито говеда, мора се такође узети у помоћ за подржавање размене. јер је боље стоку продавати, но на зимовнику с њоме натезати. Једино, нарочито у говедарству, па потом и свињарству, ваља сву своју пажњу обратити на то, да се у бесцење за клање не продају и не извозе *боља запатна грла*, нарочито да се не сатиру *женска и млада запатна грла*, стабло за будућу обилату сточну производњу, пошто је њихово отуђивање на јако потпомогнуто јевтинијим царинским дажбинама, при извозу у живом стању и у државе у које се жива стока извозити може. Нека држава премијама потпомогне запатнике у одржавању ваљаног сточног стабла за запат. За овце постоји мања опасност за извоз. За коње још и мања. Ма да с погледом на војно-одбранбене потребе, не би било рђаво забранити од све стоке једино извоз коња.

Помоћ рудничкој окружној подружини. — Бележимо с великим задовољством, да су успеси младе окружне рудничке подружине, постигнути њеним озбиљним и стварним радом на унапређењу пољске привреде свога округа, а нарочито приређивањем овогодишње изложбе, побудили окружну скупштину, тог нашег врлетног округа, да у свој буџет за 1909 год. унесе на име помоћи подружини 3000 динара. Ово је лепо признање устаоцима из окружне подружине, од народа рудничког округа и ми се надамо, да ће они и у будуће с више воље, мара и усрђа постићи и далеко веће успехе са појачаним средствима и да ће и држава са своје стране живље и обилатије порадити на подизању нарочито сточарства у оном сточном округу, у коме је сточарство, спрам осталих округа, прилично заостало.

Живинарска изложба у Алексинцу. — Клуб живинара за варош Алексинац и околину приређује у Алексинцу у просторијама Анелове пиваре 18, 19 и 20 октобра ове год.:

I. Обласну изложбу живине. Излаже се:

1. Жива живина: кокошке домаће и стране расе и њихови мелезани; гуске и пловке домаће и стране расе и њихови мелезани; ћурке домаће и стране.

2. Производи живине: заклана и гојена живина, јаја, перје и паперје и маст.

3. Живинарници: прибор, справе и модели.

Награда биће у новцу и похвалницама.

Господин министар народне привреде, дао је клубу помоћ на име награда 800 дин., а Српско Пољопривредно Друштво за припреме око изложбе 200 дин.

Наградиће се:

45 стабала кокошака у вредности 345 дин.;

18 стабала ћурки у вредности 150 дин.

18 стабала гуски у вредности 150 дин.; 20 стабала пловки у вредности 135 дин.;

Производи живине 6 награда у вредности 60 динара. Живинарски прибори, справе и модели 30 дин.

Алексинац је са својом околином један од најјачих крајева наше отаџбине у погледу одгајивања живине. Посета ове изложбе олакшана је, јер је Минастар грађевина одобрио свима посетиоцима подвоз на свима железничким пругама у пола цене, а члановима пољопривредног друштва у четвртину цене.

Спољашњи трговински промет Босне и Херцеговине. — По службеним податцима аустро-угарског заједничког министарства финансија спољашња трговина Босне и Херцеговине у години 1907. била је пасивна, јер је прошле године више робе у те обе покрајине увезено, него што је из њих извезено на страну.

Тако се је вредност увезене робе дигла са 109, 184. 522 на 114, 472. 192 к., дочим је извоз робе са 117, 614. 041 опао на 112, 100. 713 круна.

И ако су те покрајине скоро искључиво пољопривредне, ипак оне данас морају још да увозе неке врсте хране а то се види и из ових података, што их је ту недавно обнародовала босанско-херцеговачка земаљска влада:

	Увезено је: год. 1907.	Извезено је:
Пшенице	11.288	169.096 мц.
Зоби	29.551	163.703 „
Кукуруза	286.285	107.640 „
Наполице	26.408	5.482 „
Варива	5.111	2.050 „
Малате (слада)	8.299	346 „
Пиринча	33.574	128 „
Брашна	489.433	16.533 „
Кромпира	13.716	6.821 „
Зеља	28.971	6.139 „
Свежег воћа	18.007	89.768 „
Семења	1.395	6.365 „
Сламе, сена	15.189	35.568 „
Шећера и репе	68.688	16.044 „

Доста је *знатан увоз кукуруза*, а још више *брашна*. коју потребу подмирује Угарска.

Што се тиче спољашњег трговинског односа Угарске са тим двема балканским покрајинама, вредност годишњег извоза из ње у Босну и Херцеговину чини отприлике 40 мил. к., што знатно заостаје иза извоза друге половине монархије, Аустрије, који. чини годишње до 70 мил. к.

Велики збор угарских виноградара. — У кругу земаљског удружења угарских виноградара живо се чине припреме за велики збор, што ће се одржати у Будим-Пешти на измаку месеца октобра, због укинућа трошарине на вино. У том раду учествује око 3000 виноградара и трговаца. Поменуто Удружење позвало је на збор поглаварства 1200 већих општина што се баве виноградарством и председништва 500 економских и виноградарских удружења а уједно и све друге који се за ту ствар интересују. Збор ће бити изванредно јако заступљен, јер је идеја, да се потрошарина на вино, по примеру других земаља, укине и у Угарској, у свима слојевима њезина становништва захватила већ јака корена.

Преглед 42. броја „Тежака“: *Чланци:* Кратак извод о резултатима овогодишњих друштвених изложаба (наставиће се). — И сувише озбиљни дани. — Жижак у сочиву. — Виноград ваља огртати. — Досуђене награде на овогодишњим друштвеним изложбама. — *Белешке.* — *Гласник.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 43. НЕДЕЉА 26. ОКТОБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

НОВ НАЧИН ЗА ПОСТИГНУЋЕ ПОВИШИЦЕ ЖЕТАВА

У прошлом броју изнет је у кратко поступак што га предлаже Демчински и његови огледи по томе. Има неколико недеља како се одгајачи семена и пољопривредници у Немачкој одржавају у узрујаности откровењима руског дворског саветника Демчинског који представља како смо у стању да знатно повећамо приносе својих жита, на основу једног прастарог, у Кини од ваїкада примењиваног поступка који му је послужио за углед при извођењу огледа. Опште љубопитство које су изазвала ова излагања достигло је свој врхунац, кад се сам Демчински 7 октобра ов. год. појавио у Берлину са својим предавањем у Пољопривредном Клубу. Велики број пољопривредника из свих крајева Немачке стекао се био, да непосредно из уста Демчинскога сазна, да његова метода у истини има значај повишавања жетава наших жита.

Предавач је имао при руци велики број препарата који су очигледно приказивали утицај нове методе гајења стрних усева, коме је циљу сем тога служио и читав низ снимака. Демчински који свој начин гајења означава као „обраду на слог“, нада се општом применом исте, да ће се постићи знатни успеси, јер се његовим начином може постићи, да се досадашње жетве удвоје, па и утроје. У Русији, где су с новим начином гајења жита прешли степене проучавања и огледа, сад се грдне површине житарица (њива) обрађују на тај начин, увелико.

Основна мисао Демчинсковог поступка у томе је, да се систем жила плитко се бокорећих стрних усева тако умножи, да жиле буду у стању продирати у досада недостигнуту дубину и да тим начином добију веће количине влаге и хранљива. Да се то постигне ваља младе житне биљке после 2—3 недеље од сетве у земљи толико дубље посадити или препокрити, да влатни зглоб буде препокривен земљом за 4—5 см. дубље но што је била препокривена из семена изникла биљчица. Тиме се постиже да се сем првих жила које су се развиле из клијалога семена, добију и друге жиле из првога зглоба на влату. Поновним дубљим постављањем влатова у растреситу земљу, подстрекну се и први зглобови влатова да пусте жиле.

За извођење овог начина гајења жита предлажу се три пута: 1. пресађивање, 2. подубљивање и 3. огртање усева.

Пресађивање се врши на исти начин на који се расађује и повр'е које се из расадница леја преноси и пресађује на њу. По себи се разуме, да се за извршење тог начина гајења стрнина изискује много радне снаге, пошто он даје много посла и у Русији су се њиме почели служити ситнији пољопривредници који имају житарица за 2—3 хектара површине. Демчински изражава наду, да ће и у овом случају машинској техници поћи за руком, да измисли справе и машине за тај посао које ће учинити могућим пресађивање усева у велико. Пресађивањем се у знатној мери увеличава систем жила, као и број влатова у бокору. Скупу приказани примерци усева то доказују очигледно. Раж са 64 и 104, овас са 40, озимац јечам са 164 влата и разуме се толико и класова нису никаква више реткост и могу се постићи без икаквих даљих средстава. Према томе се и приноси у зрну повећавају. Они су утврђени провереним и под контролом извршеним огледима просечно на 5000—6000 кг. по хектару и то често на таквој земљи, која се по каквоћи не може баш похвалити својом добротом.

Други начин гајења, *подубљивањем*, постављањем пониклог усева дубље у земљу, врши се на истом месту где је усев и никао, не мора се расад чупати па расађивати. Још при сетви мора се о томе водити рачуна, па посејати семе тако, да свако појединo зрно обашка лежи, што се најбоље постиже сетвом из руке. За подубљивање, опет после 2—3 недеље по сетви, употребљава Демчински два штапа, којима се, вели, на врло прост начин рукује и кад се радник мало само извежба, у стању је много да уради. Један штап дугачак је 1 м. има горе попречке рукатку, доле узан гвозден клин који се забада у земљу и употребљава се да се биљка раздрма и одигне. Други штап дужи је за 10 см. завршује се у мали ашовчић који на горњем делу носи узано, полукружно исковано гвожђе. С другим тим штапом прихвата се биљка, рупа дуби и биљка по том на истом месту за 3—4 см. дубље усади и притисне. Успех подубљивања је сличан пресађивању. И овај начин гајења стрнина сад се у Русији на много места практикује, али и овај начин тешко да ће се моћи у велико одомаћити, јер и он изискује много радне снаге.

Највећи успех нада се Демчински да ће се постићи трећим начином који се састоји у *орашењу и загртању* усева и који је могуће површити машинском снагом. И овде је први услов подешавање сетве, на име семе мора бити посејано тако, да зрно за зрном у правој врсти лежи посејано у земљи. То се најлакше може постићи обичним врстачним сејалицама старог система, кашикарама; оне сејалице система са потиском помоћу зупчаника са осовине мање су за тај циљ подесне.

Сејалицу ваља тако удесити, да она засева све по две три врсте у размаку од по 9 см. између себе и раздалеко 26—36 см. од нове три врсте итд. По широком незасејаном размаку вуче запрега загртачицу. За тај циљ је врло подесан Планет бр. 12 али се могу употребити и бројеви 10 и 11 исте справе.

Загртање се врши двапута и то 2—3 недеље после сетве први пут, 2—3 недеље после првог огртања, други пут. При првом загртању морају се добро очи отворити, јер би се онда биљке могле и сувише земљом претрпати, да се загуше и угину. Друго загртање мање је опасно, јер је усев онда одраслији. Загртање ваља вршити испрекиданим кретањем (сецањем) загртачице тако да се земља дроби и преко усева прска.

Овај начин гајења стрнина већ се у Русији у велико примењује на већим површинама житарица и зато што је сразмерно лако изводљив, изгледа да ће наћи општу примену.

О успесима гајења стрнина огртањем усева, могао се скуп слушалаца такође уверити приказаним усевом.

Демчински је обећао да ће ускоро подробније изложити своју методу гајења жита у спису који спрема под насловом: „*Увећање и обезбеђење жетвених приноса*“.

После предавања отворила се расправа која је дала прилике живој измени мисли. Познати немачки одгајачи семена, као Вирбанс од Лохов, Боденштедт нису се могли неповољно изразити о њему. Као услов овог начина гајења, нарочито методе загртања усева, као једино правноваљане за веће гајење, расправа је истицала: добро припремање земље и ђубрење. На постављена му питања са свију страна Демчински је давао исцрпне обавештаје. Из Аустрије присуствовао је предавању нико мањи но др. Фрувирт сада у Бечу који је и питања постављао. И нема сумње, да ће и у Немачкој и у Аустрији многи се одати огледима овога начина гајења жита. У жељи, да се и у нас нађе што већи број оних који ће овај начин гајења жита огледати и донесмо ове редове по „Wiener landwirt. Zeitung“.

Кад буде штампана књига Демчинскога, онда ћемо, ако Бог — да и опширније се вратити на ову значајну ствар.

НОВИ БРДСКИ ПЛУГ

У брдском плугу или плугу обртачу имамо једно оруђе за обраду земље које је подесно како за орање у равним положајима, тако и за орање по странама и стрменима брда и планина, за који је циљ он и створен. Досада су на сто разних начина израђивали ове плугове који су по своме склопу имали више или мање мана: или су били врло сложени и стога за руковање неподесни, за оправке код обичних ковача неподобни, или тешки, или са направама које су се лако и брзо кварише, и на послетку, што је такође важно за већу примену и распрострањење једне справе, што су били сразмерно скупи. А најглавније, што нарочито ако су били за вучу тешки, нису били толико употребљиви за орање у равници, а по странама и стрменима изискивали су врло јаку, двогубу запрегу. Напослетку, брдски плугови су грађени тако, да било због громазности, било због тежине, нису примењиване колечке као за обичне плугове, но коло, точак на гребену, који је служио и у место цртала, на коме је подешавана и дубина орања. Отуд непоуздан ход плуга у плужењу.

Обични равнички плугови, као што знамо, у стању су да преврћу бразду увек с лева у десно, од правца вуче плуга, дакле при орању тамо и амо, или узбрдо и низбрдо на стрмом положају, као и у равници на увратинама, морало се обилазити, запрежна стока враћати и окретати, па и плуг изокретати, носити или суњати, до новог разора: морале се у почетку плужења, увек ображњивати плугом две бразде једна амо, друга тамо, па тако и орати на две стране, па било да се орало на ујсту (на слог): почињући из средине и полажући бразде тако да се на средини преклопе, било да се орало на разор — ображњивало на две стране, па соравало ка средини. Такав начин плужења одузимао је много времена и стока је прелазећи с разора на разор дангубила при повлачењу сваке бразде плугом, а сем тога на стрмим, успртим положајима, не само да је орање узбрдо тешко и махом и немогуће, већ и при орању косо, попречке, по страни и литици брега, узорана бразда осипа се и пада опет натраг у разор.

Због тога су и ушли у употребу тако звани *плугови обртачи* или *плугови брдски* који су у стању да ору и десно и лево: кад изору прву бразду десно и њих, као и стоку окрену наново у исти разор, па онда ору лево и на тај начин ору „на ујсту“, све две и две бразде приклапају једну на другу, што чини, да разор остаје чист, стока се не напреже и не мори и орањем с тим плуговима штеди се на времену и на раду, па се постиже и равномерно, поравњено орање и у равници, као и на стрмени и брду. Такав начин орања пак једино је и могућан на успртим, стрменим положајима и да се он постигне у правцу стрмени и орањам с обичним плугом, то би се морало увек с брега орати низ брдо, уз брег враћати стока с празним плугом, на другу бразду повлачити опет озго, на ниже итд. Но пошто се уопште стрмени ору попречке, а не у правцу брега, то би ображњивање ишло тешко, дангубно и заметно, а ниједна бразда не би била чиста.

С тога у нас крајеви планински и данас још одају при орању првенство ралици и не могу се лако приволети на куповину плуга гвоздењака, а плугови обртачи који нису ништа друго по своме раду до савршеније ралице, нису још довољно познати тим нашим крајевима, да би могли бити распрострањени у оноликој мери колико то они заслужују.

У „Тежаку“ у разним приликама описано је више таквих плугова разног построја и израде. У прво време израђивали су ове плугове тако, што су им давали за главне делове плужне: раоник и дашчицу, облик који је био подесан и за превртање бразде у десно и у лево. То су тако звани *амерички обртачи*, у какве спада и балкански обртач, што га Друштво набавља за оне наше крајеве (врањски и пиротски округ), где се топрв потискује ралица и где се морају што јевтиније справе нудити (стаје 39 динара а нема колечке, но један точкић). Прво је он био потпуно подражавање ралици с његове две дашчице, али је убрзо измењен. Место две дашчице задржата је једна, али се цео склоп (тело) плужни морао окретати око табана и дашчица с раоником окретати десно, па по том лево. То је старији облик ових плугова. Њих су градили на тај начин, што је раоник са-

стављен из два крила а даска извијена у таквом виду, да прихвата земљу и преврће је и кад се плужни склоп (стан) и обрне.

Онда су дошли на мисао да начине два плужна тела потпуно једнака. Докле се с једним оре, оно друго стоји окренуто горе. На крају бразде, обрне се плуг у гредељу потпуно и онда горњим плугом се оре у лево, а доњи плуг за орање у десно, стоји горе. Истина могле су се код ових плугова применити и колечке, али они су имали две велике мане: тешки су за вучу, а и скупи су, готово као два плуга, што у ствари и јесу. Међутим раде изврсно, подесни су и за тежу земљу, што они старијега облика никако нису и могу се подједнако добро употребљавати и по равници и по брду. Ово су плугови *близанци или брабантски*, по пределу француском где су поникли и јако у употреби.

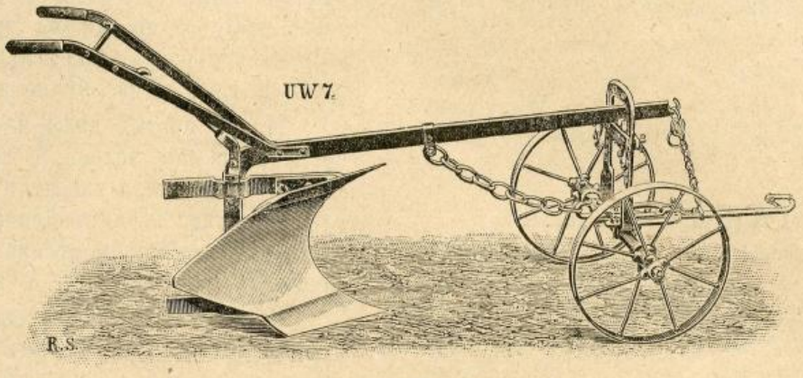

Сл. 52.

Није била далеко мисао из та два вида плугова обртача, склопити трећи вид — средину од оба претходна. Место два засебна плужна склопа, стана или тела, начинити један. То се постигло овим најновијим видом плуга обртача који изгледа као што слика 52 показује. Од првобитног облика задржата је, као што видимо, заједничка дашчица, само место извијене, испупчене (ваљкасте) дашчице, начињена је благо коритаста, од другог облика (брабантског) задржата су оба раоника, један доле а други горе. Овај обртач има и колечке. Колечке су или као у обичног плуга равничког, да се плуг на јастуку удешава за дубље или плиће орање, што на сувише успртом земљишту, за то што су оба точка једнака, смета дубљем орању, јер осовина по ледини убрзо струже (као у слици 52). Или су колечке удешене да се осовина обртати може, према успртости положаја — што је много боље.

Овај обртач одликује се својим сталним ходом, удобним руковањем и изврсним дробљењем земља при превртању бразде, па и ако је сав од јаког градива, челика и гвожђа, није ни тако скуп. Граде га у четири класе UW_9, UW_7, UW_5, UW_4 за разне дубине од 4—23 см. и у тежини од 65 до 100 кг. Највећа је и најтежа марка UW_9 за орање у дубину од 8—23 см. а тежак је 98 кгр. UW_7 за 6—20 см. тежак 86, UW_5 за 4—18 см. тежак 77 кг. и UW_4 за 4—16 см. тежак је 66 кг.

Код овог облика плуга не окреће се цео плуг, но колечке и гредељ с ручицама стоје стално, а обрће се плужни склоп или тело, око завршетка или савијутка гредеља, као што се види из слике 53 која представља ону страну плужнога тела која је с противне стране бразде, до лединe. На истој слици види се, да веће марке овог плуга (7 и 9) могу бити и са предплужником за тежу и коровљиву земљу. Предплужник је такође удешен да се може обртати да оре десно и лево. На истој слици види се и полужица у виду штипаљке, где као рукатка стрчи над гредељом, помоћу које се плужно тело утврђује и отпушта, да се обртати може.

Слика 54 показује, да се на овим обртачима може примењивати и цртало које се такође помоћу оне полужице као репељка, може окретати око гредеља, да се намести за бразду у лево.

Као што се из 52 слике види гредељ ових плугова лежи високо, да се плужно тело може под њим лако обртати а и да се плуг у раду не загушује травом и коровом. Као год што се лако рукује полужицом — штипаљком, да се плужни склоп обрће или да се обрнут учврсти, исто тако орач са свог места лако и брзо може обрнути предплужник и цртало. И кад је плуг на простим колечкама, онда при обртању плужног склопа да оре у лево, мора се гредељ на јастуку из средњег уреза помаћи у урез у косо ближе оном више уздигнутом точку колечки. Сем тога за то што оба точка колечки морају наизменце браздом ићи, они морају бити подједнако велики. Али кад се мора дубоко да оре, то колечке с једнаким точковима и правом сталном осовином стоје у криво накренуте к бразди, што се погоршава ако се бразда страном обара на ниже. Гредељ мора увек да лежи одвесно над тачком правца потеге (ланца или гужве) те да плуг правилно оре и зато се он мора врхом својим управљати у обратну страну, у урез изван средине на јастуку, ближе точку успртијем.

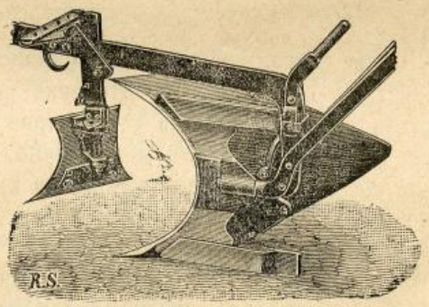

Сл. 53.

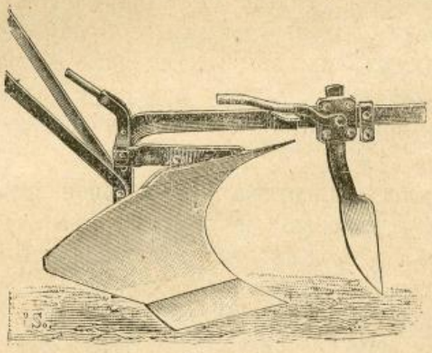

Сл. 54.

На послетку потега за самоход плуга (ланац) с колечки за гредељ састоји се из једностраног ланца који је за гредељ утврђен беочугом да се може лако у припоју окретати.

При поруџбини мора се изрично тражити, да се у фабрици намести плуг с црталом или и с предплужником, што унеколико поскупљава вредност плуга, као и ако се место

обичних колечака жеље оне са осовином окретљивом, т.ј. прилагодљивом за стрмен.

Ове плугове обртаче увело је Српско Пољопривредно Друштво, има их увек на стоваришту и за наше таласаво, више брежуљасто, но равно земљиште, они ће ускоро бити плугови будућности, и за орање у равници и за орање у планини и у то име ја их свима, из свога искуства, најусрдније препоручујем.

С. Г.

УСПЕШНО ГАЈЕЊЕ СВИЊА

Ни једној домаћој животињи није потребна тако брижљива нега као свињчету. Али ова нега није тако тешка ствар, јер свињчету треба давати само оно, што му по природи припада. Живот наших свиња је обично врло неприродан, зато често слабо успевају, радо се побољевају и више их угине него ли свих других животиња. Болесне свиње тешко је са успехом лечити. Зато је важније пазити на то, да се у опште не разболу, а то није тешко постићи при разумној нези.

Свињче је веома чиста животиња; воли чистоту, чист ваздух и светлост, и успева само тамо, где има услова за то. Свињчету је по природи потребно кретање по пољу и рицње у земљи. Разуман домаћин даће му дакле прилике да може задовољити овај свој природан нагон. Ако му је стаја чиста, ако има суво и чисто лежиште, то ће балегати и мокрити увек на месту, где обично не лежи. Ако се пак у свињској стаји задржава мокраћа и нема нигде сувог и чистог места, онда је свињче приморано ваљати се у нечистоти, због чега се окаља и постане нечисто и подвргнуто разним болестима.

Свињче врло нагло расте, али његов узраст не сме нас варати. Докле женка није стара бар 9 месеца, не сме да се пушта под нераста, јер сме да се опраси тек онда, кад наврши једну годину. Одвише млада крмача опраси само мало прасади и то закржљалих, а и њих не може исхранити, пошто се млечне жљезде не развију пре једне године. Према томе, крмачице, које постану одвише рано супрасне, немају довољно млека.

Парење домаћих животиња у међусобном сродству увек је шкодљиво, а најшкодљивије је свињама. Оно се брзо свети. Последице парења у сродству јесу: неразвијена, мршава и слабуњава прасад, прасад која се често без длаке роде, болешљива прасад, епилептична прасад, т. ј. прасад, која имају падајућу болест, прасад којој услед обамрлости отпадају репови ит.д.

Ако има у селу само један нераст, то је сав подмладак свиња у том селу у сродству; све крмачице и сви млади нерастови полусестре су или полубраћа, и после 9—12 месеца, кад се овај пород почне употребљавати за приплод, врло ће се лако десити, да нераст оплоди своју сестру. Последице томе, као што смо видели, врло су рђаве и узрок су што прасад не успевају. Зато се ваља побринути, да је нераст увек потпуно туђе крви.

Младу прасад треба чувати од назеба; али је опет не ваља разнежавати. Нека особита топлота није потребна младим прасцима; шкодљива им је пак свака промаја. Опасно је за прасад лежање до ладног дувара. Стајски дуварови морају дакле на унутрашњој страни бити обложени даскама.

При повољном времену имају се млада прасад пуштати у поље, те да се могу по вољи кретати. Побринути се ваља при томе за какво место, где могу да рију у земљи. И у стаји ваља да имају песка. Песак им треба метнути у једно ниско ограђено место у ћошку стајском.

Млада прасад могу успевати само у сувој, чистој и видној стаји. У мрачним, влажним и загушљивим стајама разбољевају се прасци од разних болести. Ако прасад добију чађаву боју длаке, ако почну мршавити, ако су краставa и т.д., то је обично томе узрок рђава стаја.

Младу прасад ваља навикнути на сирову храну. Лети нека им се даје зелена, а зими сува пића. Никад не ваља свињама у опште, а нарочито прасцима, давати одвише много куване хране. Хранити свиње само куваном храном врло је шкодљиво, јер слаби органе за варење. Свиње постану при таквој храни осетљивије и наклоне болестима.

Свињче је свеждер, једе сваку храну, како биљну тако и животињску, а поред тога и земљу. Ако желимо да остане здраво и да добро напредује, треба да добије ове хране у потребној сразмери. Помије, које садрже остатке куваног меса, каткад и нешто животињске крви, а помешане су с каквом другом биљном храном, врло добро пријају свињама као промена у храни.

Свиње ваља пуштати и на пашу, на опрашено поље, где налазе разне бубе и инсекте. Поред тога имају и кретања, те уживају у чистом ваздуху.

Лети треба дати свињама прилике да се купају у води. Свињче је животиња баруштина, и у колико више може уживати у приликама које су за њ' створене, у толико ће се и боље развијати и у толико ће мање бити подвргнуто болестима, и ако се најзад и разболи, лакше ће преболети.

— Р.

НОВА БОЛЕСТ КРОМПИРА

(BACTERIENRINGKRANKHEIT)

Пре неколико година појавила се у Немачкој опасна болест на кромпиру. Из Немачке је пренета у Аустрију, а одатле код нас. Она је у нас први пут запажена ове године у другој половини месеца јуна, и у јулу се толико развила да је већим делом уништила кромпириште око Београда и оближњих села. У то исто време, према извешћу окр. пољопривредне станице у Крагујевцу, сушење кромпира у великој размери било је у баштованџиницама око Крагујевца, у већем делу среза крагујевачког и лепеничког. Болест је, судећи по високој пијачној цени кромпира и по његовој рђавој каквоћи, морала захватити и друге наше крајеве.

Кромпир је пре појаве болести лепо напредовао: струкови се правилно развили, па су почели цветати, и на врежама се образовале кртоле. Кад се болест појавила, настало је сушење прво доњег лишћа на појединим, или истовремено на свима струковима у оцаку, што је завршено сушењем и полегањем стабљика. Истовремено почеше да труле подземни делови стабљика заједно с врежама, због чега их је лако било ишчупати из земље. На врежама осушених стабљика кртоле су остале већином ситне, а по спољашности ни мало се не разликоваху од здравих.

Честе кише у јулу ове године, прекидане топлим временом, убрзале су напредовање и ширење болести.

Поуздан знак за разликовање те болести јесте у кртолама. На уздужном и попречном пресеку оне показују мрк прстен, отприлике за пола сантиметра испод површине кртоле. Мрка боја тог прстена знак је да су и кртоле оболеле, и ако иначе праве утисак здравих.

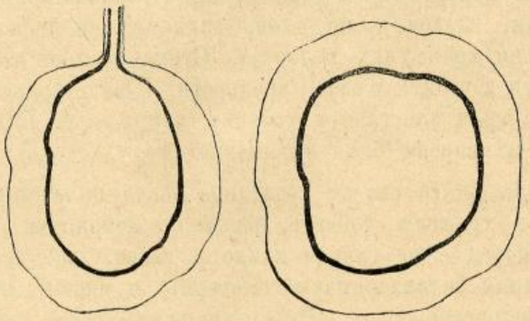

1 Слика 54. 2

Под 1. уздужни пресек кртоле и вреже одакле је избила, а под 2. тако исто заражена кртола у попречном пресеку. На оба пресека унутрашњи круг представља мрк прстен.

И у здравих кртола вија се на истом месту прстен, само што је готово увек безбојан, и по боји се мало разликује од спољашњег (коре) и унутрашњег дела (сржи) кртоле. Ако се здрав струк кромпира с кртолама ишчупа из земље, па се ма која кртола уздуж располути и пресек продужи кроз врежу одакле је кртола избила, тако исто кроз стабљику, може се видети да се прстен из кртоле продужује чак у стабљику, а одатле у њене огрошке и лишће. Важност је тог прстена за исхрану кромпира велика, јер је састављен од танаких судова кроз које струје сокови.

Болест, о којој је реч, обухвата баш судове, и због наведене важности њихове при исхрани мора неминовно наступити сушење целог струка кромпира. Узрок болести су бактерије, не једна, него више врста, што је за предохрану кромпира од болести без значаја.

Ове бактерије несумњиво се налазе у по неком земљишту. Одатле доспевају у посађене кртоле или у развијени струк кромпира, ако се ма из каква узрока повреде. Такве повреде стварају се на кртолама, кад се због крупноће при сађењу секу. Или су то пукотине на подземном делу стабљике, које постају кад после дуготрајне суше настану честе кише, као што је у многим местима био случај ове године. Повреде на подземном делу стабљике могу произвести штетне животиње, а могу постати и приликом окопавања кромпира. Кроз све те повреде и пукотине, ако су оголићени судови, бактерије улазе у њих. Бактерије се у судовима хране и множе, и због тога најпосле толико поремете радњу судова да струк кромпира полеже и осуши се. Кад ће то наступити, зависи од времена кад зараза доспе у струк, и од услова повољних за развиће болести.

Преношење, пак, бактерија у струкове кромпира наступа увек из заражених кртола, па пека се читаве и неповређене посаде у здраво земљиште.

Важно је још напоменути, да су јако заражене кртоле сиромашне у скробу, због чега су слабо хранљиве. Осем тога оне су у трапу преко зиме подложне променама: спрче се и у унутрашњости постају шупље. Ако се такве кртоле посаде, из њихових окаца потераће истина стабљике, али ће оне још у земљи угинути. Спрчене, шупље кртоле често пута иструле у трапу, ако у њих продру бактерије што изазивају трулење.

Остаје још да одговоримо на питање како ће се кромпир сачувати од те болести. Против болести, кад се на кромпиру појави, не може се ништа учинити. Још мање се могу бактерије уништити у земљи. Али се може успети да се болест на кромпиру не појави, ако се ово уради:

1. *да се кромпир за извесно време не сади на земљишту где је било заразе.*

2. *да се за сађење добави здрав кромпир из крајева где није владала зараза. У сваком случају прегледати кромпир пре сађења, па га одбацити ако му се на пресеку покажу мрки прстенови.*

3. *кромпир одабран за семе никако не сећи, него га читава садити.*

Н. Ранојевић

ОСНОВНИ КАПИТАЛ У ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ И КАКО СЕ ОЦЕЊУЈЕ

Капитал који има удела у пољопривредном газдинству, дели се као што је познато на капитал *стални* и на капитал *обртни*.

И један и други капитал на крају крајева прелазе у продукт и то стални капитал куда спадају зграде, мелиорације, инвентар (мртви и живи), прелазе у продукат *постепено* мало по мало, а капитал обртни, у који се убрајају различни материјали и новац неопходно потребан за вођење газдинства, прелази у продукат *одједанпут* (т. ј. може бити употребљен само једанпут).

Стални капитал, према томе да ли је у већој или мањој мери сталан и подесан за премештање, дели се на *основни* капитал и на *инвентарни* капитал. Први при закупу баштине (имања) припада обично власнику а други закупнику (арендатору) па се према томе зову још и то први *власников* а други *закупников* капитал.

Основни капитал или власников капитал у врло тесној је вези са земљом и из баштине (имања) није га могућно уклонити без штете (а и немогућно га је удалити). Састоји се, као што је поменуто из капитала за зграде, капитала за разне мелиорације и капитала за садове (винограде, воћњаке, хмељнике, и шуме) одређене за стално коришћење.

Често је потребно оценити капитале који улазе у састав основнога капитала да би им се одредила вредност према уделу у производњи. То се изводи или у виду одређене вредности целог имања (а исто тако једног или другог дела имања), или према величини чистог дохотка.

Сваки предмет који има удела у производњи у виду основног капитала, оцењује се са онолико колико он стварно уделује у производњи.

Претпоставимо, да је на имању подигнута каква зграда која за производњу нема никаква значаја и од које се нема никакве користи. Вредност такве зграде у економском погледу (а не у систематичном или у буди каквом било) износила би само толико колико вреди материјал те зграде кад би се порушила по одбитку трошкова за рушење.

Или: узмимо, да је на имању каква раскошна зграда која стаје сопственика 20.000 динара; озидана је нпр. од камена и покривена лимом, а међутим, према локалним приликама, она би била употребљива кад би била од бондрука и покривена шиндром, чија би вредност износила свега 12.000 динара. Према томе излази да би зграду од тврдога материјала требало проценити да вреди колико и зграда од бон-

друка дакле са 12.000 динара, али, кад су узме у обзир, да су код друге зграде већи једногодишњи расходи на оправку, отплату и осигурање од пожара (јер се више плаћа, а зависи и од тога на шта служи), онда је потребно да се и та разлика, за колико су ти издаци већи, има у виду. Тако на пример ако би једногодишњи издаци за прву зграду износили 280 динара а за другу 360 динара, разлика у 80 динара треба да је капиталисана из обичног процента (нпр. 6%) т. ј. помножена са 100 и подељена са 6. Количник у 1334 динара, који би се добио у овом случају, ваља додати вредности друге зграде 12.000 + 1334 = = 13.334. Тако би дакле вредност прве зграде била 13.334 динара. Остали једногодишњи издаци: отплата и премија (уплата) за осигурање од пожара, узимали би се даље као и за зграду од бондрука.

Трећи случај: Ако би смо други случај изменули нпр. утолико, да је зграда од тврдог материјала подигнута не само раскошно већ и тако, да се не може употребити док се не поправи. Да би се таква зграда могла оценити, ваља наравно имати у виду и ту преправку. Узмимо да би преправка изнела 2.000 динара и да је једногодишњи расход за ту зграду 320 динара, онда би вредност такве зграде била $12.000 - 2.000 + \left|(360 - 320) \times \frac{100}{6}\right| = 10.666$ динара.

Изведене мелиорације (одводњавање, наводњавање, подизање шуме заштитнице, зирађење некултурних земљишта, ђубрење кречом и лапором и т. д.) и подигнути садови (виногради, воћњаци и хмељници) оцењују се на исти начин као и зграде, т. ј. са онолико, колико стварно уделују у производњи.

Оцењивање основног капитала који служе за шуме, врши се према дохотку који се од њих има: доходак се капитализе с процентом који показује рента (код обичног газдовања) с капиталном вредношћу земље.

Нека шума доноси на пр. годишњи доходак у виду ренте од земље и процента на капитал 3000 динара. Узмимо, да је у тим приликама рента код обичног начина газдовања 3% заједно с вредношћу земље. И сад, кад 3% вреде 100 динара, онда 3000% колико ће вредити? Отуда би вредност шуме заједно са земљом износила 100.000 динара. Доходак шуме капитализе се процентом тога дохотка као и рента од земље зато, што шумарство представља исте особености као и ратарство. Овде је реч о оцени оних шума које су правилно подигнуте и у току гајења, а о шумама чије је дрвеће приспело за сечу, оцена се врши не по дохотку већ по цени која ће се добити за посечено дрвеће. Стасало дрвеће за сечу не представља основни капитал, оно је готов продукат као и храна која се чува у житницама. У шуми се такво дрвеће држи (као и храна у житницама) не зато да му се цена повећа, већ да му ова нађе.

По себи се разуме, да при оцени сваког основног капитала који се изнађе треба имати у виду и његову старост. Тако, ако су зграде већ одслужиле половину рока, онда и оцена треба да им је упола мања.

— д. —

БЕЛЕШКЕ

Храњење стоке олајним тропинама (олајним погачама). — У многим местима биће наступајуће зиме па до пролетње паше и нове свеже пиће силна оскудица у сточној храни. Стока ће гладовати и липсавати од глади као што је гладовала и липсавала прошле зиме у срезу космајском, где је само једном и то врло имућном домаћину угинуло од глади до 30 грла говеди, већином телади, јуница, јунади и крава зато што су храњена искључиво само сламом и плевом. И ове године мораће многи земљорадници прибећи храњењу стоке сламом, плевом и лисником, дакле храни која нема у себи довољно хранљивих материја. Стока ће због тога јако омршавети и губити у својој вредности. Стеоне краве побациваће, млада грла заостаће у развићу, закржљаће. Болести у органима за варење биће на дневном реду.

Да би се све те последице оскудице у сточној храни и рђавог храњења избегле, ваља се побринути да стока добије поред њене главне хране и такве, која садржи велику количину беланчевинастих материја и масти, дакле снажне, концентрисане хране. Таква храна су олајне тропине (олајне погаче), које се у свима европским земљама у велико троше за исхрану стоке и које би требало набављати и продавати нашим земљорадницима, Пољопривредно Друштво и његове подружине као и Земљорадничке Задруге.

Олајне тропине или погаче најбоља су и најснажнија сточна храна, а сразмерно и јевтина пошто се само у малој количини придодају главној храни. Успех у храњењу стоке не зависи само од тога како је храна састављена. Већином недостаје храни беланчевине и масти, а у олајним тропинама (погачама) има ових материја много. Али олајних погача има више врста, које међутим нису све за наше прилике употребљиве. Добре олајне тропине или погаче јесу ланене и сезамове.

Ланене тропине или погаче одавна су познате као снажна, веома хранљива, укусна и здрава храна. Добре ланене погаче садрже у себи просечно $2^1/_2$ пута толико беланчевине и масти колико овас и кукуруз, 2 пута толико колико пшеничне мекиње и 3 пута толико колико добро сено. Цена им је у самлевеном стању одприлике 20 пара дин. кгр.

Телад се хране по одбијању од сисе често врло погрешно, зато их много угине, а многа слабо расту услед недовољне хране и увек су мршава. Што се пак пропусти у ово доба, то се доцније никад не може накнадити и поправити. Ту је најзгоднија прилика да се ланене погаче корисно употребе. Оне се обично употребљавају на овај начин, да се најпре сечка окваси, затим да се поспе смлевеним ланеним погачама и најзад да се све то помеша. С погледом на старост и одраслост телади даје се дневно одбивеном телету $^1/_4$ до $^1/_2$ килограма, једногодњим теладима $^1/_2$ до 2 килограма ланених тропина или погача. Особито добро дејство имају ланене погаче код крава музара, кад им се дају у пијаћој води 14 дана пре и 14 дана после телења. Ово врло укусно и лако сварљиво пиће веома оснажи краве. те се зато лако теле и не разбољевају се лако услед порођаја. И иначе су ланене погаче добре за сву стоку, нарочито се препоручује давати их слабуњавим и изнуреним грлима.

Сезамове тропине или погаче. Сезамове тропине (погаче) добијају се из сезамове биљке („sesamum indicum“ и „sesamum orientale“), кад се из ње исцеди зејтин (олај).

Сезамове тропине или погаче садрже у себи просечно 89% сувих материја и то: беланчевине 37%, сирове масти 11%, безазотнога екстракта 23%, сировог влакна 8·5% и пепела 9·5%. У белим сезамовим погачама има обично 50% беланчевине и масти. Оне су зато хранљивије и сварљивије него ланене погаче, а немају никаквог непријатног споредног дејства. Особито много садрже креча и фосфорне киселине,

због чега су изврсна храна за младу стоку. Одличне су сезамове тропине или погаче и за гојење говеди. Смлевене дају се лако и коњима у место овса и радним воловима. Коњима даје се дневно по 1 килограм у смеси са овсем или сечком. Један килограм ових погача накнади $2^1/_2$ килограма овса. И воловима се дају најбоље са сечком, а у произвољној количини. Одлична су храна сезамове погаче за краве музаре. Даје их се по 1 килограм на грло у смлевеном стању, а у смеси са другом храном. Неповољних последица немају.

Дакле, беле сезамове тропине или погаче веома се препоручују за исхрану стоке, нарочито у годинама, где влада оскудица у сточној храни. Али увек ваља пазити на то, да су чисте, непокварене и да нису сувише скупе.

Одлична замена за мекиње јесу смлевене олајне погаче или олајно брашно. Пшеничне мекиње садрже $15^1/_2\%$ беланчевине и $3^1/_2\%$ масти, смлевене ланене погаче пак $38^1/_2\%$ беланчевине и $10^3/_4\%$ масти. Из овога се види, да имају ланене тропине или погаче још једанпут толику хранљиву вредност као мекиње. Сем тога дејствују врло повољно на здравље, на развијање тела, на гојазност и на млечност стоке.

Р.

Треба ли крави при порођају (телењу) давати у вину наквашеног леба? — У многим местима постоји обичај, да се крави при телењу даје лебац наквашен у вину, што је међутим сасвим непотребно, јер ништа не користи, лако пак шкоди. Неки мисле, да ће крава ојачати и да ће порођајне болове лакше издржати, ако добије у вину наквашен лебац. Али то не бива. Вино може, у томе случају, бити шта више шкодљиво, ако га крава толико добије, да утиче на нерве. У таквом случају порођајни болови можда нису тако велики, али су зато и напони слабији, због чега се порођај без потребе одуговлачи, што је пак без сумње шкодљиво. Али, ако је крава по порођају из ма каквог узрока ослабела и изгубила много крви, онда јој у вину наквашен лебац добро прија, јер је ојача.

Р.

Зашто даје крава на једној сиси крв, дочим се из осталих сиса измузе млеко. — Ако се из једне сисе измузе крв, онда је то знак, да је дотични део млечне жлезде у вимену болестан. По свој прилици је млечна жлезда у стању запаљења. Такву сису треба чешће на дан измусти, и ако мужење причињава крави болове, ваља употребити млечну цев. Сем тога, такву краву треба слабије хранити, да би прилив крви у виме био слабији. Добро је, да јој се да и какав лек за чишћење на пр. глауберова со. На оболели део вимена ваља метнути ладне облоге, и када болови попусте, ваља употребити камфорову маст. Свакако пак треба позвати марвеног лекара.

Р.

ГЛАСНИК

Ратарска школа у Лијевну. — Уза пољопривредне станице у Босни и Херцеговини постоје и ниже пољопривредне школе — ратарнице, ради образовања пољопривредничке деце у теорији и практици рационалног обрађивања земље, одгајивања стоке, као и свега онога што је данас потребно једном разумном пољопривреднику да зна, како би и угледом предњачио својој околини. Таква школа постоји уз пољопривредну станицу у Лијевну, њу посећује 28 ученик, већином из котара лијевањског, а има их и из других котара. За ту школу примају се ученици који су свршили основну школу, а имају 15 година. Школска година почиње 1. јануара по нов кал. Школовање траје 1 до 3 године. Ученици добивају стан, одело и храну, а сем тога и по 12 круна месечно у новцу, као мамац, не обрацу на француске основне пољопривредне школе, да се родитељи придобију да своју децу у школе дају, јер штедљиви младићи за време школовања могу приштедити и прилично се потпомоћи при заснивању својих или родитељских економија.

До подне сваког дана држе се ученицима по распореду предавања из природних и помоћних, као и пољопривредних предмета, а после подне практика и рад. Све што се учи и што се практички показује, ради се тако, да се знање с којим су од куће дошли, допуни и усаврши новом теоријском и практичном обуком, у сасвим схватљивом облику, да га могу потпуно разумети, упамтити и усвојити. Ученици морају присуствовати свима практичним пословима, па их и радити, за које су и уколико су они дорасли по својој физичкој снази. У Лијевну на станици они имају прилике да се посебно потпуно извежбају и упуте у воћарству, градинарству и сирарству.

Одлични ученици по свршетку школовања добивају награде у запатној стоци, житу за семе, воћним пресадима, травама и т. д.

Извоз од 1. јануара до краја августа 1908. године. — Претходни резултати:

	Количина	Динара
Цереалије (стрна жита)	109,287 509 кгр.	17,061.838 дин.
Свеже воће	4,154.124 „	494.887 „
Суве шљиве	1,941.772 „	745.121 „
Пекмез	912.653 „	277.008 „
Месо свеже и прерађено	2,386.750 „	2,398.083 „
Сланина	423.125 „	529.650 „
Јаја	1,056.524 „	724.361 „
Маст свињска	496.507 „	471.639 „
Кокони (чауре свил. буба)	86.640 „	646.304 „
Коже	618.820 „	2,101,532 „
Брашно	2,184.075 „	544.266 „
Мекиње	3,122.489 „	318.255 „
Сир	87.585 „	103.808 „
Масло	113.362 „	152.700 „
Руде	20,826.760 „	567.866 „
Угаљ и брикет	17,516.073 „	275.036 „
Куделја	672.396 „	537.141 „
Ужарија	599.781 „	592.177 „
Бакар	1,260.996 „	2,063.098 „
Волови и биволи	8.038 ком.	1,373.120 „
Свиње	5.307 „	427.992 „
Остала стока и живина	75.430 „	592.485 „
Дрво за гориво и грађу	— „	2,299.989 „
Остало	— „	1,666.149 „
Свега		36,964.595 дин.
Од 1. јануара до краја августа 1907. г.		35,254.464 „
Више у 1908. год.		1,710.131 дин.

Угледна државна имања на приватној сопствености у Мађарској. — У Мађарској Пољопривредно Министарство са врло великим усрђем и знатним средствима ради на унапређењу свију грана пољске привреде тако, да је и напредније државе узимају за образац и служе се њеним искуством. Тако је ту недавно белгијски министар пољоприведе при објашњавању буџета за своје министарство, изјавио, како је с погледом на резултате које је Мађарска за кратко време постигла у воћарству, угледао се на њу и у засебно одељење издвојио све што се односи на воћарство и на трговину с воћем.

Знатне успехе постигло је мађарско министарство пољопривреде и оснивањем угледних државних имања на све стране па и на приватном земљишту, где нема подесног ни државног, ни окружног или општинског имања, а којима је задатак да послуже у земљи као практична школа за околину. Охрабрен таквим успесима, а и потпомогнут довољним за то средствима, мађарски министар пољопривреде, умножава из године у годину та имања и сад је решио да у Сархеђу и у Касонфалви на малим приватним имањима подигне угледна добра која ће пошто се потпуно уреде и свима потребама снабду, служити за држање предавања по свима пољопривредним питањима и огледима.

Успеси Мађарске на воћарству. — Последњих година воћарство у Мађарској узело је велики полет. Само из државних расадника издато је ове године $1^1/_2$ мил. калемљених садница, а то је толико колико се не произведе и не разда укупно из свију европских трговачких воћних растила, па ипак није подмирена сва потреба ни задовољене све молбе. „Може се рећи — вели „Њива“ — да од жељезничког стражара, па до великог поседника свако настоји, да према свом поседу и снази сади воћке и подиже воћњаке“.

Чување воћа у формалдеиду. — Огледи изведени у Jodrell-лабораторију успели су врло добро. Воће држано 10 сати у ладној води којој је додато 3% раствора од формола (4% формалдеида), одржало се дана:

Крушке	10	дана,
Трешње	7	„
Јагоде	7	„
Грожђе	4	„

Докле је то исто воће не потапано у раствор иструлило за то време.

Похвалан пример. — И ове као и лањске године најусрднији повереник и скупљач предплате на „Тежак“, то је државни економ среза млавског и редовни члан друштвени г. Сава Ратковић из Петровца. Ово дана он је послао 261 динар претплате и то годишњу претплату за свих 35 општина у своме срезу и за 10 приватних преплатника, на чему му Уредништво изјављује своју топлу захвалност и истиче овај похвални пример, достојан угледања.

КЊИЖЕВНОСТ

Нове књиге:

Изашао је из штампе:

Пољопривредни календар за просту 1909. год. Издање Српског Пољопривредног Друштва (са сликама) уредник Александар Мијоковић. Година XXVII, са овом садржином:

Календарски део с месечним радовима.

Поучни део: Угарност њиве — Орање — Дрљача и дрљање — Вејалица — Припремање семена за сетву — О чишћењу њива после жетве, као средству за утамањивање штеточина — О дуњи — Зашто воћке бивају неплодне? — О избору калем-гранчице при калемљењу лозе — О чишћењу и неговању каца — Сименталско говече — Подизање стаја за стоку — Вилина косица, самовила (Cuscuta trifolii Bab.) на детелини и луцерки — Потреба ограничавања шума — Дете болесно од гушобоље носите одмах лекару — Облагорођавање и нега високо-стабластих ружа.

Белешке. — Пољопривредне установе и удружења — Стечај за напредније начине рада — Жељезница, пароброди, поште, телеграф и телефон — Списак пољопривредних књига и ценовник. *Огласи.*

Позивају се повереници да се обрате „Српском Пољопривредном Друштву — Београд“ за потребан им број ових корисних књига за народ. Препродавцима утврђени рабат.

Годишњи извештај за годину 1907/8. Срп. Краљ. Школа за винодеље и воћарство; приредио П. Т. Тодоровић управитељ — Службено издање Београд 1908. год. 8° страна 58.

Jahrbuch für wissenschaftliche und praktische Tierzucht, einschliesslich der Züchtungsbiologie, unter Mitarbeit und Bearbeituug von mehreren Fachleuten, herausgegeben von Dr. Robert Müller. Dritter Jahrgang. Hannover 1908. Verlagsbuchhandluug von M. H. Schaper 8° CIV u. 227 St.

ОГЛАСИ

ПРИВАТНИ ЛОЗНИ РАСАДНИК Миодрага Обреновића Неготин, има на продају до 60.000 калемова I-ве класе најбољих винских и асталских сорти, на најодабранијим подлогама, за земљишта са разним процентом креча.

Анализе земље врши бесплатно.

РАСАДНИК СРЕЗА ЛЕПЕНИЧКОГ У РАЧИ ИМА НА продају 15—20.000 ком. зрелих калемова винских сората као: Рајинског ризлинга, Прокупца и Зачинка на подлогама: Рипарији, Порталису и Рупестрис Ди-лоту.

Цена је 60 динара 1000 комада. Шаље се и на доплату. Паковање и експедиција по стварном коштању.

Из канцеларије управе расадника среза лепеничког 1 октобра 1908 год. ЕБр. 431.

1—6

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 43. броја „Тежака“: *Чланци:* Нов начин за постигнуће повишице жетава. — Нов брдски плуг. — Успешно гајење свиња. — Нова болест кромпира. — Основни капитал у пољској привреди и како се оцењује. — *Белешке.* — *Гласник. Књижевност.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 44. НЕДЕЉА 2. НОВЕМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

ДА ЛИ ЈЕ ПРОБИТАЧНО ДА СЕ ВИНО ЗАКАЂУЈЕ — СУМПОРИШЕ?

„Weinlaube“, признат стручан лист, пише о томе ово: Знамо, знамо из искуства, да многи своја вина сумпоришу само зато, што су чули или видили да то други чине, а нису у стању да тај њихов поступак ни у колико образложе. То нам даје повода да овде објаснимо, на чему се управо оснива ово сумпорисање.

Кад би отпочели да набрајамо ствари, кад човек у разним приликама и на разне циљеве на овај или онај начин употребљава, дошћемо и на *сумпор*. Он се понајвише употребљава у разним лековима, који човеку одржавају и чувају здравље, или му помажу, да изгубљено здравље поврати.

Сумпор не служи само човеку и домаћој стоци као лек, него се њим лече и болести на биљу. Хиљадама килограма сумпора потроши се годишње у виноградарским крајевима као лек противу опаке болести на виновој лози. Злокобна плесан Oidium Tuckeri опустошила је већ силне винограде, а уништила би их још и више, да јој нису нашли лека у *сумпору*. И ону штетну плесан, која се појављује на кромпиру, почеше с успехом сузбијати *сумпором*.

Болест винове лозе и кромпира, као и многог другог нашег културног биља, развија се понајвише услед животињских и биљних паразита (наметница), који се дохвате биља, те га сишу и троше хранеће сокове, и онда дотична биљка, услед недовољне хране, мора да болује, па напослетку и да угине. Ако, дакле, хоћемо да избавимо дотичну биљку од пропасти, морамо ју од тих наметница чувати, а *сумпор* је, бар до данас, био за тај циљ, најбољи лек.

И код вина је *сумпор* врло важна ствар. Да се бурад упаљеним сумпором закаде пре, но што се вином напуне, то је сваком винару и виноделцу познато, само што они, не познавајући користи од сумпорисања, већином не одобравају то сумпорисање вина, наводећи, да од сумпорисаног вина боле глава. Ми ћемо у току ове расправе казати: кад, и зашто од сумпорисаног вина боле глава. Па и кад не би могли да наведемо разлоге: зашто је корисно, а у многим случајевима и сасвим потребно, да се вино сумпорише, морали би признати, да у сумпору мора бити неке користи за вино, пошто су га на исте циљеве још и у стародавно доба употребљавали. Како су стари Римљани употребљавали сумпор за поправку вина, није нам тачно баш познато, али нам је ипак познато, да још *Плиније* (1800 година пре нас) напомиње, како је *Като* своје вино *сумпором* поправљао и дотеривао.

Није потребно да сумпор описујемо. Сваки од нас познаје оно жуто, крто тело, које на ваздуху модрикастим пламеном сагорева. *Чист* сумпор нема особене важности као лек, али кад се с другим тварима хемијски уједини, онда тек постаје прави лек.

Кад се једна изворна твар (елеменат) с другом хемијски споји, онда од овога двога постане једна нова твар, једно хемијско једињење, сасвим различито од оних твари, од којих је постало. У овом нашем послу најважнија су она једињења, у којима се једини — споји један део сумпора, са два или три дела кисеоника.

Кад запалимо на ваздуху мало сумпора, гореће, као што напред поменусмо, модрикастим пламеном, а у нос ће нам ударити неки љут задах. Овај љут задах долази од сумпорасте киселине (SO_2), у којој се је један део сумпора, са два дела кисеоника уједињио.

Кад се један део сумпора уједини са три дела кисеоника, онда добијамо једну од најжешћих киселина: *сумпорну киселину* (SO_3), коју, с водом помешану, у многим случајевима употребљавамо под именом *„витриола“*.

Ова два сумпорна једињења: *сумпораста киселина*, која се од сумпора свуд ствара, где год има влаге и ваздуха, и *сумпорна киселина*, најважнија су у вину, па ћемо с тога о њима овде и расправљати.

Кад једна кап сумпорне киселине падне на неки румен цвет, одмах му боја потамни, што је очигледан знак, да ова киселина органске биљне честице раствара, уништава. На томе се такође оснивају и оне многе промене, *које се од сумпора у вину појављују*.

Оним људима, који се баве винарством, ове су појаве познате, т.ј. да се сумпорастом киселином може предупредити превирање шире, дакле да ова остане увек слатка, ако јој се нарочито дода много сумпорасте киселине; а ако се шири мало ове киселине дâ, онда ће се превирање само одуговлачити.

Сумпорасту киселину пак, можемо додати шйри и на врло прост начин. У трговини, наиме, има платнених, сумпором обливених крпа, које су — према потреби — на веће и на мање комадиће подељене. Кад оваку сумпорну крпу на гвоздену жицу утврдимо, запалимо, кроз врањ у буре спустимо и онда буре врањем добро затворимо, изгореће та сумпорна крпа, па ће се сумпор у буретy уједиинити са кисеоником и ту ће се сад у буретy створити сумпораста киселина. Ако сад *одмах* налијемо буре шйром, помешаће се она развијена сумпораста киселина са шйром, или другим речима, упиће шйра ту киселину.

Према томе, дакле, како се у буретy створи више или мање сумпорасте киселине, пресећи ће се врење или за увек, или ће се само на извесно време угушити, па ће касније опет врити. На онај први начин, кад се наиме више сумпорасте киселине у буретy развије, па се онда у њега наспе шйра, прави се „слатко“ вино; а у другом случају, кад у буретy има мање киселине, обара се у шири беланчевина (слуз) на дно бурета. Ово издвајање беланчевине сумпорастом киселином, у многом је случају код шйре веома важна ствар, јер има више врсти грожђа, које имају толико беланчевине, да се вино врло тешко може да очисти, па је увек више мање мутно. Извесне врсте нашега грожђа дају изврсно вино, али у њему има много беланчевине, и онда с тим вином треба много опрезније поступати него с оним, које има мање беланчевине. Али и оно грожђе, које нема много беланчевине, имаће је више, кад се виноград масним, несагорелим ђубретом ђубри.

Било томе како му сад драго: али код оне шйре, у којој има много беланчевине, треба настојавати, да се та беланчевина још из саме шйре у буретy издвоји и да на дно падне, и то пре, но што шйра отпочне да превире. Истина је, да се у шйри, пошто преври, и беланчевина с осталом нечистотом на дно слегне и постане „талог“; али, ако има одвише беланчевине, остаће је у вину још увек толико, да врење изнова подстакне и на тај начин вино замути.

Кад вино кроз неку крпу процедимо, остаће на крпи, на цедилу, много беланчевине; али се ипак сумпором више сталожи.

Али, кад буре најпре „закадимо“ — засумпоришемо, па онда га налијемо шйром, од скоро измуљаног грожђа и оставимо тако да 24 часова престоји, сталожиће се велики део беланчевине; а кад ту шйру после 24 часова оточимо у друго буре, онда ће та шйра отпочети правилно да превире, па пошто преври, сталожиће се беланчевина са осталом нечистотом и онда више неће вину сметати.

Многи винари хоће да добију *слаткасто* вино, те му зато не дају да сасвим преври и за то се служе сумпором. Вино или право рећи шйра, пошто се у сумпором накађено буре саспе, неће сасвим преврити и с тога ће остати више или мање слатко, према томе, како је ић у којој мери сумпором закађено.

Овако закађено вино више неће превирати. Јер, као што је познато, врење у свакој слаткој течности остварују неке извесне гљивице, које из ваздуха у дотичну течност дођу, ако у тој течности нађу довољно хране за своје развијање. Храна је овим гљивицама беланчевина, која се у шйри налази. Но како се сумпорастом киселином не само добар део беланчевине на дно сталожи, то се и оне гљивице лише потребне им хране, а и сва је прилика, да се сумпорастом киселином и многе гљивице пониште, као што се поништава и плесан на виновој лози и кромпиру; с тога ће само оне гљивице изазвати и довршити врење, које не буду поништене сумпорним кађом. Овако врење није дакле никада тако потпуно, као онде, где шйра није сумпорисана, где буре није „закађено“.

За винаре је још важније сумпорење већ зрелог вина, него ли сумпорење шире. Ми можемо слободно рећи, да је готово немогућно сачувати вино дуже времена у бурадима стално и здраво — без сумпора.

Један чувен и признат француски научњак доказао је, и сад је то већ сваком познато ко се вином бави, да све болести вина долазе од толико пута већ напоменутих сићушних гљивица, од којих семе (спбре) из ваздуха у вино долази. Против ових гљивица треба се најпре за то постарати, да спречимо, да оно семе не дође до вина, а ако би ипак дошло, онда морамо радити на томе, да се томе семену одузме храна у вину и на тај начин спречи његово развиће.

Већ и код саме шйре треба настојавати, да с ваздухом не дођу до вина оне споре. Но, бадава је и труд око шйре, ако се не постарамо, да и вино сачувамо од спбра, које му проузрокују болест.

Ако смо шйру добро справили, па се доцније већ преврило, готово вино ипак уквари, онда ће томе, по свој прилици, бити узрок буре, у које је вино преточено. Колико год пута младо вино претачемо, толико га пута поправљамо, ако га сваки пут у добро пречишћено посуђе преточимо. А кад га преточимо у нечисто посуђе, претачемо му уједно и болест.

Кад говоримо о чистом посуђу, онда није довољан ни сигуран судија само око; јер, колико се је пута дешавало, да смо оком пронашли да је буре чисто, а кад смо га затим увеличавајућим стаклом посмотрили, нађосмо у њему не само сијасет оних спбра, него и развијених већ гљивица — плесни.

Пре свега треба буре најпре добро састругати, кључалом водом испрати, и, пошто га оцедимо, треба узети крпу сумпора и суд засумпорисати и онда добро завранити, зачепити. Оваквих крпа — као што је већ познато — има у трговинама према потреби. Не треба се плашити, да ћемо буре одвише „прекадити“; јер, и ако већу крпу сумпора запалимо, но што би, рецимо, требало, и запаљену у буре спустимо и добро буре зачепимо, изгореће од тога сумпора у буретy само онолико, колико у буретy буде ваздушног кисеоника; кад се овај потроши, угасиће се сумпор сам од себе, а у буретy ће се развити сумпораста киселина, која ће сваку већ развијену гљивицу и спбре јој у буретy пронаћи и уништити.

Овако закађену, засумпорисану бурад треба добро зачепити и за неко време оставити на миру; оставити дотле, док га не усхтеднемо напунити вином. Али га ипак треба пре, но што га хоћемо вином да пунимо, чистом водом мало исплакнути.

При закађивању бурадн сумпором, треба на то пазити, да изгорео, отопљени сумпор не пада на дно бурета, или да у буретy не остане других твари, платнених или папирних крпа, које су са сумпором сажежене, или пак гвожђе, на коме је сумпор прикачен био и горео, јер би од тих сагорелих твари могло вино увући непријатан задах. С тога је најбоље, да се на исту жицу закачи од жице плетена мала чинијица (корпица), па у њу да се стави сумпор и запали, али чим сумпор изгоре, одмах да се жица са чинијицом извади и буре добро завранн. Јер, кад би се она гвоздена жица и чинијица и после, пошто је сумпор изгорео, у буретy оставила, дохватила би се сумпораста киселина онога гвожђа, жице, од чега би постало сумпоро-кисело гвожђе, у коме би случају сумпорасте киселине нестало и онда би се циљ сумпорисања промашила.

Кад се овај посао тачно изведе, можемо бити сигурни, да је буре за примање вина као што треба очишћено и спремљено. Ово сумпорисање не само да бурад од плесни и друге нечистоте очисти, него вино остаје увек здраво и дуже се држи.

Као што рекосмо, није довољно да се буре од плесни и њених спбра очисти, него кад би ове спбре већ с вином у буре, ма на који начин дошле, треба им у вину храну одузети, да се не могу развијати и вино кварити. Храна пак, од које се ове спбре у гљивице развијају, највише је беланчевина и слуз, о чему смо напред говорили. Ова се беланчевина сумпорастом киселином таложи на дно бурета и као талог већ, при првом претакању вина, на дно бурета остане.

Има код нас још и данас виноградара, простијих, нешколованих, или довољно необавештених, који су тога уверења, да од вина из сумпорисаних буради — боле глава.

Цела је истина, да од сумпорисаног вина боле глава, што може наступити у два случаја: први је случај, кад се за сумпорисање узме нечист сумпор, у ком може да буде и других минералних састојака, међу којима је најшкодљивији *сичан* (арсеник). Али у трговини има доста чистог сумпора, који се само и искључиво за закаћивање вина справља. Други је случај, да и од онога вина боле глава, које је баш чистим сумпором засумпорисано, кад се вино *одмах* после закаћивања пије. Вину треба дуже времена да сумпорасту киселину сасвим упије, да се она с вином добро измеша, да у њему отанча, да се разблажи и онда не може да шкоди. Засумпорисана вина, дакле, треба у буретy дуже да одлеже, па да се преточе и за пиће употребе, и онда — неће болети глава.

Али сумпораста киселина, пошто се по вину разиђе и изврши своју задаћу, претвори се у сумпорну киселину, пошто се још с једним делом кисеоника споји, па се онда и са неким другим елементима, који се у вину налазе, као проста „стреш“ сталожи и на тај начин постаје сасвим нешкодљива. Да то буде, треба дуже времена, треба по више месеца, па с тога и треба да сумпорисано вино дуже времена пре употребе недирнуто одлежи.

Закаћивањем губе вина понешто од своје првобитне боје, услед чега постају светлија, добију „свеђу“, што је код *белих* вина и пробитачно, али код *црних* није. Али се и црном вину, ако после закаћивања дуже времена одлежи, поврати опет првобитна загасита боја.

Вина, која се точе, те бурад бивају празнија, такођер се сумпоришу, да се избегне кварење заосталог вина у буретy, али и од таквог вина хоће да боле глава. У место сумпора, може у овом случају да се употреби *хрен;* њега треба добро очистити и у више комада га, канапом везати и у буре спустити, да изнад вина виси, само треба чешће хрен фришким кореньем замењивати и то све дотле, док се вино из тог бирета не потроши.

У црно вино добро је сагорети у оном празном простору *орашчић* (добија се у свакој бакалници), што вино чува од циклости, а поред тога му даје и пријатан мирис, само не треба много орашчића сагорети.

На послетку да напоменомо још и то, да је сумпорисање корисно само младом вину, у коме се нечистота још непрестано таложи, пошто се у њему сумпораста киселина лако губи; у колико вина више „дозревају“, у колико мање талога издвајају, у толико их треба и мање сумпорисати; а стара вина треба сумпорисати само мало и то врло пажљиво.

НОВА СТОЧНА ХРАНА ЗА СРБИЈУ[1]

(ОГЛЕДИ ХРАЊЕЊА СТОКЕ МЕЛАСОМ)

(СВРШЕТАК)

При оваком хранењу био је за 25 дана прираштај код 1 вола за 61·2, код другог за 50·2 кг. што је доказ, да при гојењу волова меласа помешана с мекињама у извесној размери може заменити јачу зрнасту храну, у дневним оброцима, до прилично велике мере.

Али још су интересантнији огледи са *храњењем коња*, јер докле је хранљива вредност и употребљивост меласе за храњење код осталих врста стоке у многобројним огледима била много пута опробана и утврђена, утицај њен на коње није био још темељно испитан. У стручној књижевности саопштени огледи на коњима вршени су махом с готовим смесама меласе и мана им је била још и та, што је био краткотрајан рок у ком су такви огледи вршени, па и број грла на коме су огледи вршени није био довољно велики. Фојгт је чинио огледе хранећи коње омнибуског друштва у Бреслави смесом меласе са кокосовим орахом и палмовим зрнима и нашао је да коњи који раде у ходу могу поднети највише 5 кг. коњи који брже раде највише по 2·5 кг. на дан. Кинце-Делић саопштава, да су коњи бреславске кирасирске регименте добијали по 1 кг. меласе помешане са сечком и при том се врло добро одржали. Х. Голдшмид препоручује меласу у тресету помешану за обичне радне коње као драгоцен састављак хране; док познати француски стручњак Грандо налази да тресет у прилично великој мери неповољно утиче на сваривање и да тресетно брашно не подстиче лучење калија из меласе у мокраћи. До повољнијих резултата дошао је Грандо са меласом смешаном са сламом и тајином. Сламна меласа садржи 60·5% меласе а лебна меласа добија се нецивом лошијих сората брашна са 50 до 60% меласе. Обе смесе по хранљивој вредности као да неће много заостати иза зоби. Много више призрења заслужују огледи Диксона и Малпоа који су кроз 40 дана код 4 коња сваки 1 кг. овса замењивали 1 кг. меласе. Храњење меласом није ниуколико шкодило држању, изгледу, издржљивости и дурашности у раду ових коња.

С тога су ови огледи што их је мађарска физиолошко-огледна станица у Будим-Пешти извела на већем броју коња једног транспортног друштва, врло поучни. Они су имали да утврде хранљиву вредност, употребљивост и највећу допуштену меру меласе, у замени друге хране при исхрани коња. Кад се узме у обзир, да коњи по природи својој изискују махом суву храну и храну мање кабасту и да с тога за храњење коња, у самој ствари, постоји врло ограничен број хранљива, онда се у толико више може ценити вредност једног новог хранљива које може послужити за замену или допуну остале јаке хране у оброку за коње.

Коњи су имали да врше и у току огледа своју теретну службу и стога су се посматрања могла ограничити само на мереље хране и телесне тежине у коња. Мереља су вршена најбрижљивије. Особито се настојавало да храна за сваки пар коња буде обашка одмерена и употребљена у стаји само на храну тога пара. Мереље грла вршено је сваке недеље изјутра после храњења и појења. Коњи за оглед тешки, ладнокрвни сој, јужно и западно-мађарских и славонских теретних коња који су мерили по пару 1200—1450 кг.

Меласа је давана мешана с мекињама. Та смеса за коју се тачно знао однос обе главне примесе, мешана је с осталом храном. Само сено давато је ad libitum (да једу по вољи

[1]) Види стр. 121, 12 број „Тежака“ од ов. г.

и без мере). Огледи су извођени читаву годину дана на три веће групе коња.

Група I састављена из 130 коња које су од марта 1902 отпочели да привикавају на меласу тако, да су од 1 јуна добијали пуну одређену им меру меласине смесе, 1·7 кг. на грло. Све пар по пар добијала су та грла испрва:

Смесу I која се састојала из 3·09 кг. јечма, 5, 41 кг. кукурузне јарме, 5,10 кг. пшен. мекиња, 3,40 кг. меласе, дакле укупно 17·0 кг. јаке хране а поред ње произвољно ливадског сена.

Јака храна справљена је мешањем 200 кг. јечмене јарме, 350 кг. кукурузне јарме и 550 кг. меласе у мекињама (330 кг. мекиња и 220 кг. меласе).

Ова група коња била је подељена у 6 стаја, а само су 44 коња у две стаје мерени. На 2—3 сата пред мерење коњи су храњени. Од тих 44 коња у једној стаји храњени су дуго (до 20 јула) једнако истом смесом за контролисање осталих огледа, у оној другој пак стаји постепено су давате све веће количине меласе.

Из прегледа који су придодати, у виду таблица, исцрпном извештају руковоћа огледа види се, да се кроз 2 недеље, докле су сва 44 коња храњена непромењеном количином горње храњиве смесе (8·5 кг. на грло), у врло незнатној мери смањила телесна тежина. Тежина 2 пара коња остала је иста, 6 пари мало су отежали, а 13 пари мало опали у тежини, али у самој ствари то колебање — прираштај као и опадање тежине било је одвећ незнатно. Али како су горњи оброк осталих 86 коња ове групе I врло добро подносили и у њиховој дурашности за рад ни мало нису попустили, то су руковоће огледа одлучиле се, да количину меласе у мекињама у оној другој стаји за контролисање огледа повисе од 1·7 на 2·2 кг. по грлу, а да смање сваком пару коња количину кукурузне јарме од 5,41 кг. на 4·60 кг. (Смеса II).

У смеси II коју су добијали само коњи ове стаје сваки пар коња добијао је дневно: 3·09 кг. јечмене, 4·60 кг. кукурузне јарме, 5·10 кг. пшеничних мекиња и 4·40 кг. меласе укупно 17·19 кг. јаке хране. Ту храну добијали су 14 дана, дакле до 29 јуна. Како и дурашност у раду и изглед у ових коња беху беспрекорни и како се и у телесној тежини није показивало никакво веће колебање, то су количину меласе од 2·2 увећавали на 2·5 кг. на грло а кукурузне јарме смањили за 0·5 кг. У оној првој контролној стаји храњени су коњи и даље као и од почет а смесом I.

Преглед мерења показује код свију оних коња који су храњени са 1·7 кг. меласе, од 15 јуна до 20 јула, дакле кроз 25 дана, сем код 2 пара, прираштај у тежини. Како с прва краја 9 пари беше опало у тежини, а кроз 5 недеља још само 2 пара, то се може мислити, да су се дужим храњењем коњи боље навикли на меласу.

Како је владала кроз то раздобље огледа велика врућина уз непрекидни замораи и тежак рад, па ипак је прираштај тежине просечно за 22 коња изнео 1·1 кг. по грлу, то се сме закључити, да храна у којој има 1·7 кг. меласе потпуно одговара потреби коња.

Из оног огледа из друге контролне стаје и резултата мерења који се колебају, али просечно ипак неки мали прираштај показују, а нити је попустила дурашност у раду, нити у здравственом стању и изгледу коња, може се извести закључак, да ни у колико не уди, ако се у оброку количина меласе повиси и до 2·5 кг. по грлу. Стога се приступило даљем повишавању ове количине од 21 јула 3 кг. по грлу. Јака храна справљена је смесом 49 кг. кукурузне јарме и 138 кг. меласе у мекињама (25 кг. мекиња са 22 кг. меласе). Од те јаке хране давато је до 27 јула на пар по 17 кг. али тај се оброк показао као недовољан. Коњи су били једнако гладни, грабили су и јели сламу из простирке под собом и с муком су истрајали у раду. То није престало и ако је оброк повишен на 17·5 кг. Од 20 јула до 31 августа сем код 3 пара, показало се опадање телесне тежине код коња, што је био знак, да 3 кг. меласе на свако грло не постижу успех или да је оброк јаке хране, спрам напрезања у раду, недовољан.

Сви остали коњи који су подвргнути огледу, а нарочито они из друге стаје за контролисање огледа, од 20 јула, пошто је било јасно, да врло добро подносе меласу у оброку и у количини од 1·7 кг. добијали су 1·85 кг. меласе. Како је од ових коња 1 пар продат у току огледа, то су надаље од 20 јула до 31 августа мерени 10 пари коња из контролне стаје.

На основу прегледа мерења утврђено је колебање тежине — прираштај као и опадање, али опадање преовлађује и то просечно за све парове коња она је износила по пару 9·6 или по 1 коњу 4·8 кг. Пошто су коњи полагану им храну врло радо јели, а по досадашњим огледима не може се узети, да је количина меласе од 1·85 кг. могла штетно утицати, остаје да се верује да је укупна количина јаке хране — 17 кг. — што је на сваки пар одмеравана и давата, сразмерно наспрам напрезања и тешког рада што је стока вршила, била недовољна.

Сем коња из обе контролне стаје и од осталих коња ове прве групе, из две стаје мерен је још по један пар од 1 јуна до 31 августа. И ова мерења показала су, да је коњима и ако су имали тешких напрезања у раду, меласа пријала.

После 31 августа јака храна свима коњима прве групе повишена је била од 17 на 17·5 кг. по пару, јер су коњи имали посведневно увећан напрегнут рад да отправљају. Јака храна њихова састојала се из 6 кг. кукурузне јарме и 11 кг. меласе у мекињама. Количина меласе у овој смеси била је на свако грло по 2·3 кг. И ако су велике врућине владале и коњи напрегнут рад вршили опет и у погледу дурашности и у погледу доброг изгледа нису ни у колико попузнули.

Да би се утицај ових већих количина меласе још тачније могао контролисати, од 31 августа руковоће огледа су један број коња из друге групе појединце, недељно једном отпочели мерити.

Другу групу (II) сачињавали су 13 пари коња. По пару добијали су 17·5 кг. јаке хране која се састојала из 6·5 кг. кукуруза и 11 кг. меласе у мекињама (50 кг. мекиња и 36 кг. меласе). Дневни оброк садржавао је дакле 4·6 кг. тј. на 1 коња 2·3 кг. меласе. Како ови коњи једно време нису радили, то се не треба чудити што нису првих дана цео свој дневни оброк трошили.

На основу изложеног прегледа о мерењу коња из ове групе видимо, да су кроз 3 месеца храњења њиховог с меласом од свих 26 коња, њих 14 укупно прирасли у тежини за 278 кг. дакле сваки од њих се подгојио за 19·9 кг. Тежина 2 коња остаде непромењена, а осталих 10 коња опали су у тежини 140 кг. тако да је просечно на сваког коња долазило 5·3 кг. прираштаја по грлу. Дакле количина од 2·3 кг. меласе у јакој храни и код ових коња показала се изврсно. На основу просечне телесне тежине може се срачунати, да су коњи на 1000 кг. живе мере добијали округло 4 кг. меласе, докле *Келнер* дневно прописује на 1000 кг. само 3 кг.

Група трећа имала је да послужи за то, да се испита, како ће коњи успевати кад се буде и на даље повишавао додатак меласе и то, да се посматрање протегне на што дужи рок (6 месеца).

Један део коња ове групе служио је за контролу. Овај број коња добивао је од 23 новембра 1902 до 24 маја 1903 исту храну коју и група II. Други део коња ове треће групе добијао је дневни оброк за свако грло:

23/11—11/1	11/1—22/3	22/3—24/5	
3 кг.	2,88 кг.	2,25 кг.	кукурузне јарме
3 кг.	3,00 кг.	3,00 кг.	мекиња
3 кг.	3,25 кг.	3,25 кг.	меласе
9·0 кг.	9,13 кг.	9,0 кг.	

Коњи су се једнако добро држали, само онај други део коња из ове треће групе није радо хтео јести одвећ лепљиву храну.

Из прегледа мерења коња ове групе излази, да су од коња који су кроз 6 месеца добијали на 1 грло 2·3 кг. меласе или 3·96 кг. на 1000 кг. живе мере, 11 грла отежали за 234 кг. 12 грла опали су за 238 кг. 1 грло остало је на истој мери. Просечно колебање тежине за време 6-месечног тешког рада износило је према томе — 0·17 кг. дакле било је равно нули. То значи, да је резултат задовољавајући.

За коње с већим додатком меласе, према мерењу предузетом 23 новембра просечна телесна тежина код 22 коња износи 589·7 кг. Значи да су они добијали на 1000 кг. живе мере од 23/11 до 11/1 5·09, од 11/1 до 17|5 5·51 кг. меласе.

Из прегледа мерења тежине видимо кроз свих 6 месеца код 9 коња прираштај за 144 кг., 9 су били лакши за 178 кг. а 1 од њих остао је на истој мери. Просечно на свих 22 коња пада опадак тежине од 1·8 кг. по грлу. Ако се узме у обзир, да су се коњи тек морали навикнути на већу количину меласе, јер су због лепљивости хране с прва краја не радо јели полагани им оброк, онда је тачније сматрати прве 4 недеље као прелазни период. Свакојако добијају се сасвим други бројеви, ако се узму за основицу промене тежине код оних 15 коња који су храњени кроз 5 месеца, дакле од 21 децембра до 29 маја с храном богатом на меласи. У том случају добијамо као резултат прираштај у тежини од 8·5 кг. по грлу. Па баш и да се не узме овај број да је потпуно тачан, ипак из ових огледа излази као утврђено да коњи врло добро подносе и 5—5·5 кг. меласе на 1000 кг. живе тежине.

На крају имамо још нешто да напоменемо. При сваком увећавању количине меласе, одузимата је сразмерна количина кукуруза и то приближно у размери сварљивих хранљивих материја: (као) од прилике 0·78 кг. кукуруза за 1 кг. меласе. На основу ових огледа јасно је да ова замена није имала ни најмање штетни утицај ни на исхрану ни на дурашност у раду код коња, ма да је тиме чињен мањак у „скробној вредности“ хране, јер скробна вредност кукуруза по Келнеру износи 81·5 (на 100 кг.) а меласе само 48. Према томе 1 кг. меласе био би по хранљивој вредности раван само 0·59 кг. кукуруза.

Из својих огледа руковоље огледа изводе овај закључак:

За тешке радне коње меласа је врло издашна. Коњи који месецима уз сено ad libitum (произвољно или колико хоће) добијају 3·25 кг. кукуруза, 3·2 кг. мекиња и 2·3 кг. меласе у свом дневном оброку и ако су напоран рад вршили, одржавају се у најбољој кондицији, њихова дурашност у раду је изврсна; коњи се не зноје и на највећој врућини у месецима јулу и августу, до врло мало. 4 кг. меласе на 1000 кг. живе мере изврсно подносе, па чак и 5—5·5 кг. и при дужем храњењу ни најмање не сметају здравственом стању и дурашности у раду код коња. Само што ове последње веће количине меласе чине храну одвећ лепљиву, због чега се стока на њу теже навикава и не једе је најрадије.

БЕЛЕШКЕ

Dry-farming — обрада на суши — зове се један начин обраде земље који се употребљава у западним крајевима Северо-Америчких Сједињених Држава и то: у северној и јужној Дакоти, Монтани, Вијомингу, Колораду, Идахо, Аризони и Новој Мексици које лети много од суше страдају. Тај начин обраде састоји се у томе, да се влага што је могуће боље у земљи одржи, дакле да јој се надокнади недостатак водених падежа. Ово се тежи тиме постићи, што се испод најгорњег растреситог слоја земља чврсто набије. Ова чврста земља добро држи влагу и мало по мало додаје је усевским жилама, док она ситна растресита земља поврх њих неда влази да испари.

Ову појаву ваља себи представити на овај начин: ако метнемо на цигљу сунђер потпуно натопљен водом, цигља ће повући воду из сунђера; обратно, ако се на влажну цигљу метне сув сунђер, овај неће из цигље повући воду.

Железнице које пролазе кроз горње сушне америчке крајеве, трудиле су се свакојако и расписивале награде да тамо, где је наводњавање немогућа ствар пронађу начин помоћу кога ће бити могуће, да се и без киша толико зимње влаге у земљи накупи и веже, да жита бар успети могу. Било је у сопственом интересу железница, да постигну, да пољопривредници дуж њихових пруга буду у стању производити жетве, јер онда ће бити и за њих товара, па стога и прихода.

Један пољопривредник Х. В. Камбел који је живио у таквом једном сушном пределу и који се мучио, да и без кише са земље добије жетве, годинама се је бавио истраживањем једног таквог начина обраде, помоћу кога ће се моћи што више зимске влаге задржати тако, да се жито кроз сушно доба свога пораста развијати може. Он је пао на мисао да горњи слој земље што јаче уситни и истроши, а доњи да добро набије. Стога је за тај циљ саградио нарочито оруђе за обраду земље и имао је такав успех, да му железнице ставиште на расположење грдна пространства земље, на којима ће моћи свој начин огледати у велико. И како се његов начин у практици показао као добар, то се одмах нашло и фабрика које ће израђивати његова оруђа за обраду земље. Листови и железнице побринули су се за што веће ширење његовог начина обрадо и данас сваки пољопривредник у оним сушним крајевима зна за Камбелов начин обраде земље: Dry-farming. Огледне станице опробале су његов начин, описаше га и претресоше у списима својим који су раздавати пољопривредницима и тако још више допринеше распрострањењу овог начина обраде земље. Један од уредника америчких пољопривредних новина разрадио је саопштења и огледе Комбелове на немачком језику, у књизи која је изишла у издању књижаре Павла Паргеја у Берлину: Campbells Anleitung zur zweckmässigen Bodenbearbeitnug (Камбелово упуство за циљусходну обраду земље).

ПРЕ

откупљеног дувана бербе 1907. г. у округу Крушевачком

	Назив села, варош и варошица	Коме срезу припада место	На ком је простору гајио дуван		Откупљено дувана netto	Просечни принос по 1 хектару	Откупљена количина дувана			
							Ванредна класа	I. класа		
			хект.	ара	кграма	кграма	4.—	3.—	2.50	2.—
1	Јасика	срез расински	20	97	10414	496	—	—	688	691
2	Гавез		4	89	3015	616	—	—	392	375
3	Срње		4	71	2151	456	—	—	—	29
4	В. Крушевиц		5	91	2878	486	—	—	72	166
5	Кукљин		6	58	2103	319	41	—	214	192
6	Шанац		25	89	13581	524	18	—	1012	1534
7	Пепељевац		9	55	3356	351	—	—	213	272
8	Вучак		1	66	798	480	—	—	72	58
9	Маљковац		1	98	783	395	—	—	70	47
10	Глободере		0	78	171	219	—	—	8	9
11	Читлук		30	57	17121	560	11	—	768	1123
12	Паруновац		9	69	5395	556	—	—	94	353
13	Мудраков		3	83	1884	491	—	—	130	132
14	Капиџија		11	17	5215	471	—	—	195	411
15	Кобиље		3	82	2199	575	—	—	51	166
16	Голо-вода		3	59	2243	624	—	—	96	253
17	Варош Крушевац		4	38	1945	444	—	—	31	104
18	Лазарица		14	46	7278	503	—	—	128	863
19	Прасковче		2	28	1332	584	—	—	132	310
20	Маћија	срез ражањски	2	92	659	225	25	—	62	105
21	Браљина		2	19	597	272	—	—	37	10
22	Малетина		6	11	3888	636	—	—	191	276
23	Лучина		4	29	2017	470	—	—	89	120
24	Бивоље	срез расински	77	69	53091	683	191	—	3717	3467
25	Г. Сталаћ		3	47	1722	496	—	—	69	51
26	Мрзеница		2	42	763	315	—	—	10	52
27	Макршане		40	83	20095	492	109	—	1560	1626
28	Текија		13	87	6090	439	23	—	439	414
29	Дедина		8	57	4048	472	—	—	58	271
30	М. Шиљеговац		3	77	1311	347	—	—	22	62
31	Пасјак		5	15	1959	380	—	—	—	175
32	Гаглово		13	22	6703	507	—	—	270	794
33	Гревци		2	99	1271	425	—	—	113	69
34	Зебица		3	09	1625	525	25	—	180	339
35	В. Шиљеговац		44	64	16485	369	25	—	417	920
36	Сушица		19	52	5237	268	—	—	177	246
37	Позлата		0	20	127	635	—	—	—	—
38	Црквина		7	30	921	126	—	—	—	—
39	Каоник		34	40	15249	443	99	—	810	959
40	Јошје		12	96	8222	634	44	—	1595	1195
41	Бунис		37	02	24623	665	44	—	3313	2982
42	Мојсиње		2	08	1198	575	19	—	205	114
43	Браљина		6	54	3773	576	31	—	514	508
44	Трубарево		7	79	4880	626	—	—	113	354
	Свега		529	74	271191	511	705	—	18327	22297

ГЛАСНИК

За набавку живине са изложбе Првог Српског Живинарског Клуба у Алексинцу, као што сазнајемо одредио је г. Министар Народне Привреде 800 динара и ради куповине упутио одређено лице. С купљеном живином, намеравају се засновати нове запатне живинарске станице у окрузима ужичком, чачанском и можда топличком који су досада били без њих и на тај начин повећати број досадашњих запатних станица за живину.

Подизање главне запатне живинарске и пчеларске станице у Топчидеру напредује у велико и станица за живинарство, са живинарницима по америчанском систему (зидани) и белгијске, као и комбиноване земунице, за смештај појединих раса кокошију. биће ускоро готова.

Бесплатно бављење у граду и на селу. — „Тежак“ је већ јавио о лепој и корисној установи измени деце о распусту из немачких и француских породица, с којом су постигнути врло лепи успеси на задовољство свију учесника. Као што је познато, немачке породице слале су своју децу у Француску у домове који су у замену слали опет своју децу у исте немачке

[1]) Наставак чланка Откуп дувана бербе 1907 види „Тежак“ бр. ... страна ... .

ГЛЕД

састављен по местима у којима се гаји дуван[1]

распоређена је по класама и ценама овако:

II класа			III класа			IV класа				Фурда		По одбитку 10% на превирање чисто исплаћено	Просечни принос по 1. хектар
1,80	1,50	1,20	1,10	1,—	0,80	0,70	0,60	0,50	0,40	0,10	0,05	динара	динара
—	1782	858	—	2023	1523	—	—	1867	520	462	—	10110·33	482
—	578	297	—	531	335	—	—	391	83	33	—	3585·96	733
—	279	140	—	511	239	—	—	513	434	16	—	1596·06	338
—	233	378	—	784	400	—	—	681	122	42	—	2531·34	428
—	381	106	—	435	192	—	—	356	105	81	—	2338·56	355
—	2219	1275	—	3180	1487	—	—	1925	744	187	—	14559·21	562
—	590	256	—	543	613	—	—	639	179	51	—	3328·47	348
—	161	113	—	153	86	—	—	145	10	—	—	874·26	526
—	72	70	—	255	59	—	—	114	70	26	—	765·72	386
—	45	—	—	59	26	—	—	19	—	5	—	175·77	225
—	2850	1468	—	3462	2643	—	—	3711	666	419	—	16188·12	529
—	1100	357	—	1048	738	—	—	1336	246	123	—	4892·85	504
—	353	271	—	406	263	—	—	300	29	—	—	1995·53	522
—	622	501	—	1037	848	—	—	1309	224	68	—	4779·—	431
—	402	284	—	514	305	—	—	414	45	18	—	2149·29	562
—	319	237	—	444	304	—	—	496	74	20	—	2228·13	620
—	287	103	—	456	276	—	—	559	103	23	—	1655·46	377
—	913	1189	—	1229	643	—	—	1785	436	92	—	6895·62	477
—	234	108	—	270	93	—	—	145	12	28	—	1669·59	732
—	61	62	—	164	61	—	—	119	—	—	—	812·88	278
—	85	33	—	123	153	—	—	110	46	—	—	538·56	245
—	688	405	—	1037	429	—	—	681	103	78	—	3885·48	635
—	312	111	—	603	223	—	—	407	143	9	—	1896·03	441
—	825	5483	—	11532	7375	—	—	11068	1666	567	—	53367·03	686
—	312	161	—	419	265	—	—	318	102	25	—	1592·10	458
—	103	96	—	211	162	—	—	96	26	7	—	718·56	296
—	2829	1790	—	5001	2071	—	—	4083	233	95	—	21048·75	515
—	1111	612	—	1392	887	—	—	952	133	127	—	6355·71	458
—	609	367	—	1281	511	—	—	746	155	50	—	3753·63	437
—	211	117	—	267	224	—	—	362	—	46	—	1140·93	302
—	508	150	—	502	219	—	—	378	—	27	—	1944·81	377
—	1272	576	—	1649	767	—	—	1136	45	194	—	6957·10	526
—	285	104	—	327	149	—	—	171	—	53	—	1358·82	457
—	187	166	—	352	209	—	—	130	30	7	—	2074 14	671
—	2227	1598	—	4027	2722	—	—	3600	291	664	—	14777·10	331
—	529	435	—	1214	801	—	—	1543	56	234	—	4432·05	226
—	32	23	—	23	33	—	—	16	—	—	—	119·70	598
—	47	7	—	406	151	—	—	230	35	45	—	665·28	91
—	2526	1134	—	4281	2398	—	—	2536	37	469	—	15316·11	445
—	1527	514	—	2026	835	—	—	284	—	202	—	11085·30	855
—	4873	2375	—	4797	2566	—	—	2858	92	723	—	29672·91	801
—	253	105	—	154	108	—	—	177	29	34	—	1499·31	720
—	712	434	—	474	434	—	—	536	44	86	—	4616·28	705
—	1193	401	—	1146	774	—	—	748	23	128	—	4880·16	626
—	**44067**	**25387**	—	**60950**	**36317**	—	—	**50127**	**7440**	**5571**	—	**277556·44**	**523·95**

(наставиће се)

породице и обратно, где су деца туђа издржавана у замену на место своје, да лакше науче страни језик и да се упознаду са страном замљом и обичајима. Покретач и остварач те замисли пенз. учитељ Оскар Бетхер у Берлину, сад је основањем „Средишног места“ за тај циљ у Берлину приступио остварењу и друге такве човекољубиве замисли: да становницима градова обезбеди бесплатно бављење по селима, а обратно зато, онима из села, долазак и бављење у градовима.

Разлог за то био је што иљаде градских становника који из здравствених и осталих обзира потребују дуже или краће борављење на селу, нису били то у стању, због великих трошкова. Не мали је број обратно и становника са села који ради здравствених обзира, посета школа, лекара и клиника или изложаба, позоришта, концерата и т. д. нису могли одлазити у градове, за њихово материјално или морално добро. Узајамним стављањем на расположење бесплатних станова за једну или више особа, па и потпуног или делимичног издржања — хране и т. д. своде се трошкови борављења на туђем месту на најмању меру и на тај начин даје се могућности становницима градова и села, да споразумно дођу до остварења својих жеља и својих потреба, чему служи горња установа.

У интересу узајамног упознавања и зближавања, као и ширења националне свести у нашем народу, раздвојени на неколико држава и покрајина, не би било на одмет, кад би се и код нас нашао когод који би се подухватио за остварење ове замисли: да наша деца походе школе у српским покрајинама под туђином и обратно њихова деца наше школе, или бар о одсуству, да се изменом своје деце, да истој прилика да се што

боље спреме за свој будући грађански позив. Јер знано — вољено, што ближе очима ближе и срцу.

Младићи с пољопривредним образовањем за Ческу к Моравску. — Једно двајестак пољопривредника из братских земаља Моравске и Ческе, на позив г. Светозара Гавриловића, били су му се обратили и тражили да им упути наше младиће који желе практиковати на сеоским имањима и поучити се у разумнијем и напреднијем пољопривредничком раду. Али како је због анексије Босне и Херцеговине, наступио прекид саобраћаја са суседном монархијом, није се за сад могло ништа учинити у том погледу и свима је јављено, да се претрпе до бољих времена и прилика.

Светска изложба у Америци. — Ради се увелико да се тамо приреди идуће године светска изложба с главним смером, да се покаже привредни напредак Алашке у Јукона. тих најновијих покрајина Северо-Америчких Савезних Држава, Но изложба ће се приредити у престоници у Вашингтону, да би се обезбедила што већа посета, па тиме и материјални успех. Изложба ће се отворити 1. јуна 1909. год. и трајаће 5 месеца а влада је одредила на име помоћи $^1/_3$ свију трошкова: 3 милиуна долара.

Прашка јубиларна изложба која је држана ове године из области индустрије и радиности и поред сјајне посете и приређене лутрије завршила се мањком у износу од милиун и по круна који ће покрити прашка трговачка комора која је изложбу и приредила.

Ограничавање рада у великим мађарским млиновима. — Ради се на томе, да се рад у великим мађарскрм млиновима ограничи место да раде свих 7 дана, да раде 5 дана. Што се сад живо ради у круговима мађарских млинара да се ограничи редовна производња брашна, томе је један од главних узрока, што со пшеница и раж слабо нуди на продају, са чега се цене житу стално чврсто одржавају. Изгледа да је жетвени принос пшенице и ражи слабије испао, него што се исказује у службеном извештају, нарочито у Бачкој и у крајевима с десне стране Дунава, одакле се тако слабо и довози жито. Други узвок је у умањеном извозу брашна мађарског у вези с тиме, што је услед претерано великих царина на жито пресечен извоз жита из Србије за Аустро-Угарску, а раније је постојала у увозу олакшица у „млинском саобраћају“ (малферкер) са Србијом. Мађарско млинарство које је и добило онако велики полет и онолико се и развило услед те олакшице, налази се данас из тих разлога у доста неповољним околностима.

Берба шећерне репе и цене шећеру. — Овогодишња дуготрајна суша која је неповољно утицала на сетву и пораст шећерне репе у Европи, а потом ладноће, кише и јаки јесењи мразеви који су наступили, знатно су оштетили шећерну репу и поништили су повољне изгледе на берићетну годину којој су се надали. Доста је шећерној репи сметало и потоње влажно и меко време због чега је репа на много места почела трулити. Због тога се доста утврдиле цене на тржиштима, па су се и дизати почеле: у Хамбургу за пуну марку, у Паризу за 1·125 франака, а у Прагу с 1·10 круна. Ипак је производња шећера, по вестима о томе и у Немачкој, Француској, Русији и Аустро-Угарској, већа од ове године за пола милиона тона, но 1906/7 године, јер је цене на 6,600.000 тона. Шећерна трска добро је родила и од ње се очекује на 370.000 тона, тако да је вишак, производње шећера који се предвиђа 900.000 тона. Због тога су обратно цене шећеру почеле опадати: у Хамбургу с 55 пфенига, у Паризу са $^3/_4$ франака а у Прагу са 60 хелера. Даље опадање цене шећеру невероватно је, јер се резерва у шећеру цени на 859.690 тона, према резерви од 900.914 тона лањске године.

Сазив аустријског марвено-лекарског савета. — У току ове недеље (27. ов. мца.) аустријски министар пољопривреде сазвао је стални одбор аустријског марвено-лекарског еавета ради расправе ових питања: 1. Учешће пољопривредног становништва при угушивању сточних зараза. 2. Промет стоке и меса из Мађарске и Србије. 3. Увоз сточних сировина из иностранства. — Место чланова који би били спречени позваће се њихни заменици.

ИСПРАВКЕ

У напису: „*Кратак извод о резултатима овогодишњих изложаба*“ бр. 42. „Тежака“ стр. 377. поткрало се више грешака ошипком пера, као и на основу пријава појединаца (односно на основу штампаног каталога о изложбама) које овим исправљамо:

Страна 377 место:	Франкелтан	треба:	*Франкентал,*
	Шарделер	„	*Шардоне,*
	Делавер	„	*Делавари,*
	Берландијера	„	*Берландијери,*
Страна 378 место:	Мезес Френда	треба:	*Мезес Фехер,*
	Фолблаш	„	*Фолбланш,*
	Каберле	„	*Каберне,*
	Харе Ликса	„	*Харелинел.*

Не постоје ове подлоге у расаднику Винод-Воћар. Школе, а тешко где и на другом месту у Србији: Арамон × Рипарија Ганзен (тај хибрид биће да је: Арамон × Рупестрис Ганзен 1 или 2); Берландијери × Рупестрис ди Лот. Рипарија × Берландијери 41 Б (место прве је требало Рупестрис × Берландијери 301 А и 301 Б; место друге Шасла × Берландијери 41 Б): што се овим исправља.

У исто доба и у чланку: *И сувише озбиљни дани* на стр. 379. у другом ступцу: речи Словинци и Крајинци — погрешка су, треба: Крањци и Словаци.

Уредништво.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 44. броја „Тежака“: *Чланци:* Да ли је пробитачно да се вино закађује — сумпориште? — Нова сточна храна за Србију. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Исправка.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 45. НЕДЕЉА 9. НОВЕМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

НЕПОСРЕДНА НАБАВКА ХРАНЕ ЗА НЕМАЧКУ ВОЈСКУ

Профијантске управе баве се уопште набавкама жита (пшенице и ражи), као и храном за стоку (зоб, сено и слама), по неки пут се купују и друга средства за храну стоке. За профијантске управе у великим пограничним тврђавама и за војне фабрике конзерава, сем тога, набављају у Немачкој и махунасто биље (писуљ, грашак и сочиво), преко оних профијантских управа, у чијем делокругу те усеве сеју и производе у већим количинама.

Пошто сви предмети за војну потребу морају бити добре каквоће, прописани су услови за каквоћу појединих предмета, испод којих се не сме набавка вршити. Предмети који немају бар тако звану „магацинску подобност“, каквоћу „магацинске хране“ не смеју се примати. Жито мора бити зрело, суво, зрна равномерно једра, по крупноћи не смеју бити одвећ ситна, морају бити чиста од главнице и сњети (гари) и показивати здрав пријатан мирис. Не сме бити проклијалих зрна, ни самониклице, штурог зрна ни упланка, нити сме бити помешано са коровским семеном, ни др. нечистоћом, нити имати трагова од штеточина од зарезника (инсеката): не сме бити гагричаво, мољчаво итд. Зоб не сме садржавати преко 5% јечмених зрна. Најважнији је знак за распознавање доброте жита за профијантске управе мерна тежина, која се утврђује справом за пробање жита. Четвртина литра мора у најмању руку тежити: код пшенице 189, код ражи 179 и код зоби 112 грама.. Срачуњено на тежину раније код профијантских управа употребљаваних мерица (мерова) то износи за пшеницу 37·8 кг. (1 хекл. = 75·6 кг.), за раж 35·8 кг. (1 хекл. = 71·6), за зоб 22·4 (1 хекл. = 44·8 кг.). Рђавих година за жито бива да војне власти у условима за набавку жита у погледу каквоће, а нарочито хектолитарске тежине, допуштају мале попусте.

Профијантске управе могу набављати и детелинско и ливадско сено, па и од другог закоса (отаву). Сено мора имати свежу боју и јак пријатан сенски мирис. Оно се мора у главном састојати из добрих слатких трава и нипошто не сме садржавати штетне, а још мање отровне биљке.

Слама мора бити од доброг здравог ржаног вршаја, не сме бити мишогризине, или јако с чкаљем и боцом, ни паламидом и милотрном помешана, на првом месту дуга ржана слама, па затим и слама са вршалица (машина).

У последње доба многе профијантске управе врше набавку и пресоване сламе, нарочито са преса за глатку сламу које везују врвцама, у којима нема никаквих бодљи и кука.

Што се тиче цене и испоруке, пријема, профијантске управе купују или теслим магацин или где су продавци — произвођачи — даље, теслим последња станица, уколико се ствар тиче целих вагонских товара. У првом случају испоручиоц сноси трошкове до места опредељења и трошкове преноса до управиног магацина, што разуме се утиче и на висину понуђене цене. За сазнавање подвозних трошкова железницом, свака железничка станица, даје произвођачима бесплатно у свако доба и обавештаје, а за колске или преносне трошкове профијантске управе које су на свако питање дужне одговорити писмом, дописницом или телефоном. У осталом продавац треба при испорукама само да преда неплаћен товарни лист адресиран на профијантску управу, па ова се брине за одашиљање и пријем пошиљке, издаје унапред новац за подвоз и пренос и при исплати одбија од испоручиоца.

Ако је пољопривредник, произвођач, продао жито с утоваром у вагон теслим своја станица, онда оног дана за који је јавио профијантској управи да ће се товарити, појави се управин чиновник и прима робу по прописаним условима за каквоћу, без великих заплета и комисија. Тачно одређивање тежине за хектолитарску запремину оставља се обично доцније профијантској управи. Покадшто се узимају за тај циљ и пробе са произвођачеве житнице, само онда је пропис, да се и продавац изрично обвезује да он одговара за погоршање каквоће хране до утоваривања њеног у вагон.

При испорукама жита, профијантска управа на захтев продавца, ставља му на расположење и своје џакове; произвођач продавац има само да сноси трошкове подвоза и преноса ових џакова до своје житнице.

Ко је вољан да прода своје жито, он има само најближој профијантској управи да пошље као пробу четврт литра жита узетог са гомиле, па ако неће сам да назначи цену у понуди, он тражи да му цену житу управа одреди, било теслим њен магацин, било теслим последња железничка станица

утоварено у вагон. Ако роба одговара прописаним условима понуђач брзо добија од профијантске управе одговор о цени и осталим условима испоруке, а он опет са своје стране мора у року поштанске измене писама т.ј. обратном поштом, одговорити прима ли се испоруке или не.

И иначе сваки пољопривредник који зажели ма каквог обавештаја о куповини хране или других потреба за војску, има права да се обрати профијантској управи и добија одмах од ње бесплатно с највећом предусретљивошћу сваки тражени обавештај.

Профијантске управе с покрићем својих годишњих потреба отпочињу одмах по жетви и подмирују се тако, да до краја априла буду магацини попуњени; но бива да и у том размаку времена врше куповину и другим начинама — према својој потреби и берићету у земљи.

Сено се може испоручивати и непосредно с ливаде, чим буде довољно просушено. Сено и сламу профијантске управе могу обично куповати, само теслим сењак или магацин. Произвођачи могу уз понуду слати углед (мустру) и од сена, али профијантске управе код сена обично задржавају себи право пријема „по виђењу“ т. ј. по прегледу.

Најзад да напоменемо, да се именована храна може нудити за продају у свакој количини, у мањим и већим товарима, појединачно и на вагонске товаре. Сваки продавац, био он ситни или крупан поседник, бива у сваком погледу подједнако предусретан и сем одбитака или трошкова за превоз и пренос својих продатих производа по погодби, нема никакквик других трошкова, одбитака, намета или дажбина.

Као што видимо чини се све и сва, да се дође до непосредне набавке од произвођача, без посредника и оне огромне „порезе“ што им их плаћају, с једне стране произвођачи, с друге стране војне управе као набављачи тих производа и потреба.

Војна власт, односно њене профијантске управе у Немачкој, постављене су тиме, при набавкама својих потреба, потпуно у положај независних самосталних домаћина који врше набавку за се и за своју домаћу потребу. Њој је тиме дата могућност, да подмирење својих потреба постигне на што удобнији, на што кориснији, на што поузданији и што бржи начин. Њој су остављене одрешене руке, да процењујући прилике у својој земљи, све потребе за војску набави на начин који јој се покаже најпрактичнији и за државне интересе најкориснији.

Исто тако, с друге стране, сваком пољопривреднику, као произвођачу, излази се у највећој мери у сусрет, да може ступити у непосредну погодбу са војним профијантским управама, као потрошачем његових производа и да сваки и најмањи произвођач може бити државни испоручиоц. И то све без икаквих великих замета, формалности, тешких прописа, такси и дажбина, одбитака итд. потпуно онако, као кад и најпростији сељак тргује с обичним трговцем коме храну продаје, само што нема да се боји оних превара и подвала, ни у одбијању на фиру (нечистоћу), на дару, ни у побијању или подцењивању новца, ни у забушивању и сличним непријатностима што му се могу десити са несавесним купцима.

Пре неких двеста година био је писац ових редова један од првих који је заступао гледиште: „порезе у натури“ и који је препоручивао војним профијантским управама, да тај начин вршења набавака заведу у нашој земљи. Једне или друге године тај начин био је и на практици опробан... али на жалост, није се пронашао прави пут и начин за „непосредну набавку хране“ од народа. И ту је био примењен онај гломазни комисијски начин примања, још више компликован (сложенији) формалностима око срачуњавања пореске наплате. И пропао је.

Једино се још при набавци једног дела сточне хране — сена и сламе, одржао на практици онај начин, и ако комисијске, непосредне набавке од народа који је ипак имао најмање мана, а највише користи, те није остао у сили и важности, само онај једини, по интересе државе и интересе произвођача, толико извикани и у истини најгори начин набавака од лифераната, путем лицитација, који се и данас примењује у свима осталим набавкама потреба за војску.

Међу тим, да је примењен овај начин непосредне набавке хране за немачку војску који је чини нам се чак и бугарска војна управа применила, не само да би нас издржање војске најјевтиније стало, но би се увек набављали и најбољи производи у довољној мери и увек из наше земље. Па би се применом овога начина набавке, у вези са што простијим и што практичнијим обрачунавањем у пореским књижицама, могао и најкорисније у практици извести и начин наплате порезе у натури. Требало би ближе приступити неговању узајамног поверења између вршиоца власти и произвођача, па и меродавни чиниоци требало би да мало више вере поклањају честитости својих извршних органа, дати им мало више самосталности и иницијативе у вршењу њихове дужности, па би и они имали и више воље и поклањали би више мара и усрђа своме послу. Разуме се, сем честитости, сви ти извршни органи трабало би да имају и више спреме у своме послу и бољег разумевања своје дужности.

При оцени света не ваља полазити с гледишта, да је све око нас неваљалац и лопов, јер ни комисија ни силна ограничења прописима и формалностима, нису никакво јемство за честитост и за правилно вршење дужности у државној служби. Највеће искушење и за комисије и за честитост државних службеника, лежи баш у садашњем начину вршења набавака... преко појединих лифераната који често гледају да своју добит истерују неприличном и несавесном шпекулацијом. Непосредне набавке од произвођача, не могу никад и ни за кога бити никакво крупно искушење. Ситном искушењу лакше је се одупрети.

Г.

КРАТАК ИЗВОД О РЕЗУЛТАТИМА ОВОГОДИШЊИХ ДРУШТВЕНИХ ИЗЛОЖАБА

(НАСТАВАК)

Пчеларство на овој изложби било је заступљено са 330 бројева. И то у првом оделењу: „Кошнице разноврсних система“, било је изложено пуних кошница с покретним сатом, полошки, 11 примерака, прелазних или преправљених полошки 2; с непокретним сатом или вршкара 7; празних полошки 15; усправних 2 (1 даданблатка и 1 кристлова). У првом оделењу било је излагача који су изложили горњи број предмета: пуне кошнице с покретним саћем 13, пуне вршкаре 5, свега 18; празне кошнице с покретним саћем 17 излагача — празне вршкаре 4 свега 21 примерака. У другом оделењу: „Пчеларске справе за рад око пчела (пчеларење)“ 39, за добивање меда 23, за топљење и цеђење воска 12 и за израду вештачког сата и кошница: 12 примерака, свега — 86 бројева. У трећем оделењу: „Пчеларски производи“, од сировина, *меда* — (истресаног, цеђеног, муљаног и топљеног и у сату) 114 примерака; *воска* — 40 примерака; прерађевина од меда 11, од воска 5 примерака свега 170. „Средства за пчеларску наставу“ била су заступљена срп-

ском пчеларском књижевношћу, снимцима, и препаратима. „Грађа за проучавање пчеларских прилика“ — са три карте.. Медоносне биљке — с лепим хербаријумом медоносних биљака Сточарске школе у Краљеву, с једном таблицом о њиховој вредности у меду, праху и лему. Седмо одељење: „Непријатељи и болести пчела“ 7 бројева.

По попису извршеном крајем 1905. год. у Србији било је *вршкара* (трмки) 115.487. Међу *окрузима* прво место по броју трмки заузима округ пожаревачки си 13.901, друго — подрински са 11.211, треће — ваљевски са 9.796, па моравски са 8.261, тимочки 8246, крагујевачки 8163, нишки 7792, крушевачки 7672, ужички 7491. Десето место припада округу пиротском са 6926, врањском једанаесто са 6027, па дванаесто београдском са 5724. тринаесто чачанском са 5465, четрнаесто смедеревском са 4804, па онда долази руднички са 4299, крајински са 4016, и на послетку на последње место округ топлички са 2467 трмки. (Београд са 221 треба придодати своме округу). Међу срезовима прво место по броју трмки заузима срез нишавски (окр. пиротски) са 4015, друго млавски (окр. пожаревачки) са 3698, треће подгорски (окр. ваљевски) са 2915, четврто ресавски (окр. крушевачки) са 2679, пето заглавски (окр. тимочки) са 2674, мачвански са 2511. Даље између 2000 до 2500 трмки имају срезови: бањски, гружански, бољевачки, пожаревачки, колубарски (ваљевски), хомољски, златиборски, крагујевачки, јадрански и посавотамнавски. Најмањи број трмки има срез добрички (610), па моравски (нишки — 636), темнићски (653), ариљски (670), трнавски (728) и т. д.

Али сразмерно пространству земљишта, на квадратни километар, међу окрузима са 4 трмке на клм. прво место заузима округ ваљевски, а међу срезовима са 5 трмки на километру срезови: подгорски (окр. ваљевски), млавски (окр. пожаревачки) и јасенички (окр. смедеревски). Међу окрузима долази на друго место округ смедеревски са $3{\cdot}9^5$ трмке на клм. а међу срезовима — срезови: колубарски (ваљевски), тамнавски, крагујевачки, лепенички, деспотовачки, бањски, сврљишки, лужнички, пожаревачки и орашки са $4{\cdot}01$—5 трмки на 1 клм. На треће место долази округ пожаревачки са $3{\cdot}3^5$ трмки на 1 клм. и срезови: ваљевски, колубарски (београдски), јасенички (краг.) крајински, расински, трстенички, левачки, азбуковачки, јадрански, посавотамнавски, подрински, рамски, љубићски, заглавски — са $3{\cdot}01$ — $4{\cdot}00$ трмке на 1 клм. На четврто место долазе окрузи: београдски, крушевачки, моравски, нишки, пиротски и подрински са $2{\cdot}8$ — $3{\cdot}1$ трмке на 1 клм. и срезови: космајски, посавски (окр. београдски), посавски (окр. ваљевски), пчињски, гружански, жупски, копаонички, белички, алексиначки, нишки, белопаланачки, нишавски, мачвански, рађевски, голубачки, звишки, хомољски, таковски, подунавски, бољевачки, тимочки, златиборски, пожешки, рачански, ужички, црногорски са $2{\cdot}01$—$3{\cdot}00$ трмке на 1 клм. Остали окрузи колебају се од 0.8^5—2^{25} трмке на 1 клм. а осталих 27 срезова од испод 1—$2{\cdot}01$ трмке на 1 клм.

Што се тиче *кошница са покретним сатем* (т. зв. ђерзонки) њих има свега у Србији 7989 комада. Сам Београд броји их више но многи цели окрузи. Бројно су најаче заступљене у округу пожаревачком (1080), па у београдском (590), моравском (589), — крајинском (564) крагујевачком (539) и ваљевском (502); затим крушевачки (373) и смедеревски (346); на близу су окрузи: чачански (291), пиротски (288) и ужички (263). На последње место долазе окрузи топлички (99) и руднички (70).

По срезовима на прво место долазе: пожаревачки (392) и неготински (367); на друго место срезови: зајечарски (267), млавски (261) и нишавски (251); на треће место: посавски (218) и ваљевски (216) округа ваљевског, рамски (215) и параћински (200); четврто место припада срезу орашком (190); онда се нижу: посавски окр. београдског (168), алексиначки (159), гружански (153), ресавски (152) и лесковачки (150); јасенички окр. крагујевачки броји 146; па онда броје од 120 до 129 срезови: моравски 120, посаво-тамнавски (121), пожешки и заглавски (по 123), драгачевски (126), космајски и крагујевачки (по 127) и грочански (129). Остали срезови броје од 1—120 кошница с покретним сатем, а на последње место долази срез копаонички (1), а испод 10 имају срезови: рађевски (9), добрички (7), пољанички (8), ражањски и голубачки (по 9).

И ако Оцењивачки Суд бележећи 116 примерака разног изложеног меда на изложби налази да је: „... утешна ствар да има овако много изложеног меда, а нарочито истресаног, што је — вели — знак, да је се рационално пчеларство доста раширило и то у свима крајевима наше земље, јер где влада истресалица, ту је и рационализам већ овладао“ ипак не можемо бити задовољни с успехом ове гране привреде која је од искони, у српским крајевима, била заступљена и на коју се раније много већа пажња обраћала, но што се данас чини. Ма да можемо бити задовољни, с погледом на јако сушну већ другу рђаву годину по прибирање меда и успевање пчеле с бројем изложенога меда из свију наших крајева, опет има читавих крајева и ваздан места која нису ничим била представљана из пчеларства, а резултати последњега пописа показују, да пчеларство само тавори и да су потребни већа брига и старање, јачи покретачи, но што су садашњи, где је пчеларство тако рећи било остављено само себи и где се непозвани самоуци и себичњаци, уобразив да су пчеларске силе и мајстори, намећу силом, за учитеље и у пчеларству, докле нису у стању, у својој земљи ни на Изложбу да изађу, а овамо се размећу чак по туђим земљама. да су једини и прави поборници ове запуштене привредне гране у Србији. Ми искрено сажаљевати морамо, што је Српско Пчеларско Друштво које је тако леп полет и правац узело, због смутљиваца и лажних апостола пчеларства, нечујно престало и што су прави покретачи и поборници пчеларства, напустили руковођење послова у пчеларском друштву, на штету ове мале, али врло корисне гране. Обнављање Пчеларског Друштва и поред мера што их намерава држава предузети заснивањем средишта у Топчидеру за подстицање ове гране, било би истинска потреба, па би и у интересу Српског Пољопривредног Друштва. и у интересу Министарства Народне Привреде било умесно, да својим утицајем и помоћи пораде на обнављању Пчеларског Друштва, са више самосталности и са више прегнућа, но што је то по старим његовим правилима било могуће. Но ово је узгредна напомена која заслужује посебна претресања и расправе. Самопомоћ и приватна иницијатива, врло су моћне полуге у подизању једне привредне гране. па и пчеларства, јер званичан рад везан обзирима и често несавременим и слабо стручним прописима и захтевима, без такве помоћи, никад не може сам успети.

Доиста Оцењивачки Суд добро је уочио, да је изложени мед на изложби најбољи представник пчеларства на изложби и најбоље огледало савременог стања пчеларства у земљи. Сем тога што је било поред цеђеног и муљаног или топљенег меда, највише истресаног меда, било је у тој групи и посебно издвојенога меда: багремовца, липовца, ељдиновца, од олајне репице и разуме се највише мешанца т. ј. меда од ливадских цветова који је гушћи и затворенијих боја, од затворено-рујаве, до потпуно мрке, па и црне. Багремовца било је 6—7 примерака (из Рајца окр. крајинског, Меховина срез посаво-тамнавски окр. подрински, Петровца срез млавски, — 2 — Великог Села срез и окр. пежаревачки 2, из Краљева — Сточарске Школе). Липовца — 8 примерака (из Вишњице окр. београдски, из Рајца окр. крајински, из Пепељевца срез расински окр. крушевачки и 2 из самог Крушевца, из Милошевца срез орашки окр. смедеревски, као и из Сточарске Школе у Краљеву). Као и иначе Сточарска Школа у Краљеву и у овој групи је била највећи излагач,

као што је и лепим збиркама, снимцима, таблицама, изложеним справама и осталим предметима, заслуживала нарочитог помена и признања. Она је изложила и мед ељдиновац и од олајне репице.

„Мешанца“ је било понајвише и то и од пчелара који као Арса Пантић учитељ у Неготину или Цветко Николић из Зајечара, производе годишње меда на више стотина, па и преко 1000 клг. Но сем њих: Београд је био представљен са 4 излагача, Топчидер са 1, Вишњица, Јајинци врачарски, Сремчица са по 1 и Оструженица са 2 излагача; Ваљево, Попучке, Дегурићи, Пауне, Стубле, срез ваљевски и Обреновац са по 1; Црна Трава срез власотиначки са 1 и Власотинци са 2 излагача и Лесковац из истог, врањског, округа са 1 излагачем; Уровица срез брзопаланачки и Неготин са по 1; Велики Поповић окр. моравски 1; Липовац срез алексиначки са 1, Алексинац са 2, Ниш и Сићево среза нишког са по 1; из Пирота 6 излагача, из Бабушнице срез лужнички и Дивљана срез белопаланачки по 1 излагач. Владимирци и Меховине срез посавско-тамнавски окр. подрински по 1; Лозница 1 излагач. Велико Село 3, Ћириковац, М. Црнуће, Брежани по 1, Александровац срез моравски, Каменово срез млавски и Жагубица срез хомољски по 1 — сви из округа пожаревачког. Соколићи срез љубићски, и Заграђе срез качарски по 1 излагача. Милошевац срез орашки окр. смедеревски 1 излагача. Планиница ср. бољевачки окр. тимочки и Зајечар по 1. Ужице и Јежевица срез пожешки окр. ужички по 1. Чачак, Трнава окр. чачански по 1.

Но и међу медом који је означен као *цеђен*, било је меда истресаног но који је неумешно пријављен. Миријево срез врачарски окр. београдски, Стубле срез и окр. ваљевски, Преображење срез пчињски окр. врањски, Ломница срез левачки окр. моравски, Вел. Боњинце срез лужнички окр. пиротски, Тамњаница срез белопаланачки окр. пиротски, Заграђе срез качерски окр. руднички, Мирославци срез драгачевски и Паковрања срез трнавски окр. чачански са по 1 и Алексинац са 3 излагача — спадају у ову групу. Мућан и топљен мед изложили су: Шанац срез расински окр. крушевачки, В. Боњинце срез лужнички окр. пиротски и Жагубица.

Мед у саћу, но не у боксовима, или ма како иначе нарочито спреман, изложили су: Београд 3, Чибуковица срез колубарски 2, Оструженица срез посавски 4, Вреоци срез колубарски, Вел. Моштаница срез посавски, Јајинце срез врачарски по 1 — све округ београдски. Забрдица, Попучке 3, срез и окр. ваљевски. Алексинац 2, Липовац срез алексиначки 1. Бабушница срез лужнички, Суково нишавски окр. пиротски, Заграђе срез качарски, Мрчајевци и Соколићи срез љубићски — окр. руднички, Сточарска Школа у Краљеву.

Из овога прегледа видимо, да је највеће бројно учешће излагача из производа пчеларства, а нарочито меда, јер су они и најподеснији за одашиљање и излагање — па ипак нису ни у довољној мери, а понеки и никако, заступљена наша главна пчеларска средишта.

Восак је још мање заступљен и то све од оних месних излагача и из истих места који су и мед изложили.

Оцењивачки Суд једино је нашао за вредно, да у одељку о кошницама посебно истакне: — „Све изложене кошнице израђене су по познатим принципима и Оцењивачки Суд у овом оделењу није нашао никакву новину која би заслужила пажње, сем новину излагача под бр. 2454 каталога (г. Светоза Гавриловића) који је конструисао кошницу за одгајивање и чување 6 матица из једнога роја, али за жалење је, што излагач није могао то и делом да утврди на овој Изложби, што би било од великога значаја по пчеларство. Али ако сад није, има изгледа да буде у најскоријој будућности и зато овај труд г. Гавриловића заслужује пажње“.

Но и ово није некаква нова теоријска тековина која би се могла приписивати у заслугу овоме излагачу, нити опет делимо мишљење Оцењивачког Суда, да није било и других појава на овој изложби које су и без обзира на новост своју као проналазак, биле достојне помена и пажње. Г. Гавриловић је огледао да оствари теорију која је, као и многе друге крупне и за наше европске, ауторитетима укочене умове невероватне новине, проналаске и открића, прешла нам из Америке. Ове и прошле године у европским стручним часописима, нарочито француским, много се расправљало питање које је практично у Америци канда решено, а тајна проналаска у Европи још није откривена — питање: *о могућности постојања више матица у једном пчелињем друштву или народу* које је потпуно противно досадашњој старој теорији. Из Америке се зна, да се плодне матице никад не сатиру (односно да их пчеле не убијају), а и у Европи се знају ванредни и усамљени случаји да се и 2 матице нађу у истој кошници. Али како Американци додају или изводе прекобројне матице у иначе исправној једној истој кошници — то је велика тајна која доводи чак у сумњу и сами амерички „проналазак“. Практична вредност више матица у кошници имала би бити та: да се легло умножава до грдних размера, те да се за главну пашу припреме особито јаки народи.

Ми не мислимо овде улазити дубље у расправу овог питања и у расматрање доказа и разлога „за“ и „против“. Али имамо да напоменемо, да је један Француз који је као и многи други вршио огледе у овом правцу, утврдио, да се у једној кошници може одгајити и чувати више матица, што је врло важно, да се увек и у свако доба има плодних резервних матица за безматке, нарочито у јесен и с пролећа, кад још нема природне могућности за запат матица. И он је за тај циљ употребио кошницу полошку, преко које је ставио другу поделену на више одељака у којима је на по 2 оквира изводио и чувао резервне матице, докле је приземник (доња полошка) имао свој народ и своју матицу.

На основу те белешке тога Француза, Гавриловић је огледао да створи једну преправљену полошку: с једне стране, да се она може употребити као и усправна за медобрање, а с друге стране, да се она може употребити за извођење и чување матица, пошто је преко лета, на све могуће начине настојавао да се увери о могућности постојања више матица у једном народу и најзад успео, да на последњи начин то питање за себе реши и да себе увери, као што се нада, да ће о томе моћи уверити и друге.

Гавриловић је најпре полошку модел А. Ж. преправио, да има покретну подњачу, као Лајанка. Друго удесио је оквир, да један исти оквир може употребити доле – у плодишту по висини или дупке и горе, у медишту, по ширини или попречке: да нема 2 разна оквира као већина данашњих бољих усправних кошница. Затим је поврх приземника полошке, начинио наставак, састављен из два дела (два сандучета) тако, да се капак полошке, може употребити и за затварање кошнице кад су наметнути наставци. Свако сандуче од наставака преградно је на три дела за по два оквира с преградном даском — а сваки тај део има засебно лето. Између приземника и наставка преко целе шупљине употребљује матичну решетку. Пчеле свуда могу ићи, а матице остају свака у своме оделењу.

Због једне случајности Гавриловић није ово могао и на изложби приказати и ако је то хтео и на томе успешно радио.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

НА ДОБАР ИЗБОР КУЛТУРНОГА БИЉА — ТРЕБА НАЈВИШЕ ПАЗИТИ

Да у ратарству и градинарству буде што веће користи, није довољно да само земљу добро и циљу сходно узоремо, нађубримо, засејемо или засадимо, него се ту нарочито и на добар избор оних врста и одлика културног биља пазити мора, које ће у овом или оном крају и у извесним земљиштним и климатским приликама најбоље успевати, то јест, најлепшим и најобилатијим родом уродити. Па и то није довољно, да дотична врста добро рађа, него она мора имати и ту особину, да у рађању и квалитету рода брзо не попушта, т. ј. да се не израђа.

Са избором добрих врста културнога биља, које пољопривредник сеје и гаји, стојимо исто тако, као и са избором добрих сојева домаће стоке. Јер, ако домаћин држи краве, које му мало и посног, танког млека дају; свиње, које мало прасе и доцкан за клање досповају и тешко се гоје итд., онда ће он бити у губитку, јер такове краве захтевају, не само исто тако добру, него и обилнију храну; оне захтевају исту негу као и оне, које више и масније, дебљег млека дају итд.

Исто је тако и са културним биљем. Сеје-ли ратар или градинар само оне врсте и одлике усева и поврћа, које су мало издашне, које су лоших особина, а поред тога још и неприкладне оним местним и климатским приликама, где се лако израђају, — онда мора и ратар и градинар бити само у губитку; јер свако културно биље, сваки наш пољски усев, свако наше поврће, које нам не доноси обилатије користи, које нас ни по приносу, ни по каквоћи плодова не задовољава, треба искључити из плодореда, пошто и оно захтева исти рад и исту негу, као и оно боље, племенитије, које ће нас много боље задовољити и по приносу и по квалитету плода, а које се неће тако брзо ни изродити.

Међу нашим пољопривредницима има још много њих, који се на ове прилике и неприлике не обзиру, који остају верни традицији својих старих, да „плету котац, као и њихов отац“, не обзирући се и не мислећи на то: да-ли те старије врсте и одлике овог или оног усева, поврћа и др., наплаћују у данашњим приликама и потребама онај труд и рад, утрошен око њихове неге, — па се с тога тешко и привољевају на увођење бољих, новијих врста и одлика, које би истом негом и истим трудом и бољим и обилатијим родом уродиле у једним истим, како земљиштним, тако и климатским приликама.

Са тако погрешним појмовима, са неприступачношћу ка бољему — они сами себи шкоде, услед чега наступа сасвим природна последица, да жетва из године у годину бива лошија, а принос слабији, но што би био онда, кад би за сејање и сађење изабрали оне врсте и одлике, које би им свестрано и у сваком погледу биле корисније и више им прихода доносиле. Природна појава, о којој не треба много доказивати.

Али ми идемо још и даље; ми хоћемо да пољопривредник не сеје и не гаји само већ њему познате, и ако добре, врсте и одлике културнога биља; ми хоћемо да он добро мотри и на све новије врсте, које се сваке године појављују, да чини с њима најпре у мањој размери огледе (пробе), па кад се у истини на своме имању увери, да у његовим приликама једна или друга од тих новијих врсти боље успева и обилатије рађа од његове одомаћене старе врсте истога рода, онда треба безусловно ту новију врсту да усвоји, да ју у свој плодоред уврсти, а старију, лошију, у своју корист напусти. Тако се долази до савршенијих културних биљака, тако се унапређује земљорадња, тако се приноси увећавају, тако се долази до благостања.

Узрок, што многи наши пољопривредници неће ову истину да уоче, неће да је признаду, не лежи само у заносу старудијском, него поглавито у томе, што је наш пољопривредник већином још у довољној мери неписмен и књизи неприступачан, па не зна шта се у напреднијем свету у његовој струци ради, шта по томе у свету све бива, не зна за боље од онога што му је од предака заостало, не зна и не чује како и у колико је његов „занат“ данас по свима гранама његовога рада напредовао, те да би се тима напретцима и он користити могао. У том погледу дужност је сваког писменог Србина, да своме неписменом брату каже шта је у „Тежаку“ читао, да га подстакне на боље, па да се и њему лепша будућност укаже и материјално стање поправи, јер он данас нема ни о чему да размишља, ни „главом о зид да удара“, за њега има данас много и премного готових ствари, које он само на своју корист треба да употреби и ништа више, па је циљ постигнута.

С тога Српско Пољопривредно Друштво и препоручује и колико је могућно и у сликама представља у своме органу „Тежаку“ новије, боље и савршеније врсте и одлике разних пољских усева, поврћа, воћа итп., како би народ наш што већи избор бољег културног биља пред собом имао и за себе оно изабрати могао, што би пре свега, његовим домаћим потребама, па онда и његовим климатским и земљиштним приликама најбоље одговарало и највеће му користи доносило.

За све то, нека се сваки с поуздањем обрати Српском Пољопривредном Друштву, које ће му набавити што је најбоље, што је најпоузданије, што ће му најбољег приноса донети и онда — онда ће и једна и друга страна своје циљеве постићи: привредници своје приходе повећати, а Српско Пољопривредно Друштво се резултатима својих напора у постигнућу тога циља — задовољити.

Др. Радић.

БЕЛЕШКЕ

Хранење сушеним резанцима од репе. — Количина ових резанаца која ће се употребљавати за гајење стоке, зависи од врсте стоке, циља хранења, као и од хранљиве садржине самих резанаца. Може се рачунати онако округло, да ће 8—9 кг. сушених резанаца моћи да замене 100 кг. поткишељених резанаца. Сталан однос није могуће утврдити, јер кишељени резанци јако се колебају у њиховом саставу, а и сушени резанци могу бити различите хранљиве садржине. Сушени резанци справљају се, да се боље и дуже држе и да се на мању запремину сведу ради лакшег чувања.

Али они се на 8—10 сахати пре употребе за хранење стоке морају претходно поткропити у кацама или цементним јамама водом, више пута лопатама промешати и преврнути. Резанци услед тога толико омекну, да изгубе њихну жилавост. За тај циљ довољно је, ако се према тежини резанаца, узме двапут до трипут толико воде. Гдекоји у практици претерују па узимају шест пута толико воде колико су тешки резанци који се справљају. Пошто резанци довољно омекну, да их стока лако може јести онда стоци треба оставити на вољу при појењу да попије воде, још колико јој треба.

ПРЕ

откупљеног дувана бербе 1907. г. у окр. врањском

	Назив села, вароши и варошица	Коме срезу припада место	На ком је простору гајио дуван		Откупљено дувана netto	Просечни принос по 1 хектару	Откупљена количина дувана			
							ванредна класа	I. класа		
			хект.	ара	кграма	кграма	4,—	3,—	2,50	2,—
1	Власотинци		24	47	6890	281	422	969	901	756
2	Конопница		1	79	332	185	—	9	20	13
3	Дејан		0	11	17	154	—	—	—	—
4	Дадинац		0	45	141	313	35	16	16	13
5	Ораџје		0	41	100	243	4	15	14	—
6	Бољаре		0	75	200	266	7	32	25	23
7	Стојковце		0	81	404	498	—	—	53	34
8	Бабичка		—	18	61	338	—	—	—	—
9	Д. Локошница		3	33	1744	523	—	13	11	76
10	Разгојна		1	97	996	505	7	47	81	72
11	Раз. Чифлак		0	29	196	675	—	—	—	—
12	Манојловце		3	69	1807	489	57	204	175	196
13	Биљаница		0	52	126	242	4	4	22	8
14	Лесковац		57	53	35690	620	1785	3328	3333	2942
15	Масурица		0	75	643	857	5	—	115	94
16	Алакинце		0	12	34	283	—	—	3	5
17	Сурдулица		0	74	583	787	30	—	107	78
18	Превалац		0	62	852	1374	67	—	91	150
19	Корбевац		0	75	659	878	5	—	91	75
20	Врбово		1	42	1639	1154	5	—	4	125
21	Сува Морава		0	62	737	1188	81	—	259	52
22	Дубница		12	78	10079	788	37	—	1010	1054
23	Г. Вртогош		2	05	1503	733	12	—	219	489
24	Катун		2	40	1667	694	—	—	81	262
25	Рибнице		1	53	991	647	—	—	27	58
26	Г. Неродовце		1	03	658	638	—	—	32	144
27	Содерце		3	90	3270	835	—	—	198	402
28	Стропско		0	95	598	629	—	—	18	55
29	Бели Брег		0	15	148	986	33	—	40	23
30	Д. Нерадовце		0	97	463	477	—	—	14	125
31	Бунушевац		8	95	9244	1032	7	—	208	464
32	Миливојце		2	85	2756	967	26	—	475	435
33	Балиновац		3	4	2233	734	—	—	53	221
34	Собина		9	56	9412	984	180	—	1259	1052
35	Суви До		1	49	545	359	—	—	—	—
36	Доње Врање		3	75	2700	720	—	—	45	24
37	Врџње		133	25	118422	888	383	—	8051	9699
	Свега		**289**	**97**	**218.540**	**753**	**3192**	**4.637**	**17.051**	**19.219**

откупљеног дувана бербе 1907. г. у окр. ужичком

1	Обајгора	срез рачански	12	93	14740	1139	416	952	990	1038
2	Вишесава		23	08	23334	1011	884	1599	1655	1476
3	Придол		19	56	16040	820	702	1426	1463	1393
4	Б. Бајта		1	25	1098	878	25	76	81	94
5	Дуб		5	29	5026	950	83	140	356	334
6	Мокра Гора		1	06	1076	1015	—	14	7	43
7	Црвица		5	42	4712	869	118	164	229	350
8	Пилица		8	84	6568	742	60	150	463	551
9	Добротин		4	57	3624	792	4	66	99	224
10	Солотуша		9	15	6811	744	61	287	391	439
11	Сијерач		1	19	849	713	—	25	32	45
12	Својдруг		1	13	852	753	—	7	39	10
13	Рача		5	03	3139	624	13	90	97	169
	Свега		**98**	**50**	**87869**	**892**	**2366**	**4996**	**5902**	**6166**

[1]) Наставак чланка: Откуп дувана бербе 1907 види „Тежак“ бр. 44.

ГЛЕД

састављен по местима у којима се гаји дуван.[1]

распоређена је по класама и ценама овако:												По одбитку 10% на превиђање чисто исплаћено	Просечни принос по 1. хектару
II класа			III класа			IV класа				Фурда			
1,80	1,50	1,20	1,10	1,—	0,80	0.70	0,00	0,50	0,40	0,10	0,05	динара	динара
992	735	264	710	287	120	492	100	113	29	—	—	11880·81	485
56	33	10	79	52	4	48	7	—	1	—	—	401·04	224
—	—	—	—	—	10	—	7	—	—	—	—	10·98	99
24	8	6	4	5	8	6	—	—	—	—	—	302·76	672
21	8	—	14	14	—	9	—	—	—	1	—	163·44	398
7	17	5	44	17	—	23	—	—	—	—	—	322·29	429
87	101	18	55	8	1	44	3	—	—	—	—	568·89	702
19	15	—	3	—	—	11	9	4	—	—	—	67·59	375
150	236	204	174	258	120	173	71	162	96	—	—	1724·22	517
117	91	76	143	88	98	93	29	46	8	—	—	1247·58	633
14	42	4	24	27	16	49	14	—	6	—	—	183·87	634
195	160	137	166	126	97	184	59	48	6	—	—	2699·91	731
15	16	8	24	14	—	5	2	—	4	—	—	185·67	357
4513	3105	1544	3996	2264	901	3264	1174	1077	1139	1325	—	51723·36	899
—	157	31	—	76	60	—	—	58	47	—	—	846·—	1128
—	6	—	—	6	7	—	—	7	—	—	—	37·44	312
—	162	44	—	47	12	—	—	44	59	—	—	847·35	1145
—	201	89	—	124	63	—	—	67	—	—	—	1270·53	2049
—	151	37	—	126	42	—	—	85	47	—	—	800·37	1067
—	380	168	—	383	179	—	—	191	176	—	28	1570·59	1106
—	135	27	—	116	51	—	—	16	—	—	—	1327·68	2141
—	2394	836	—	2004	970	—	—	1280	488	—	6	11691·63	914
—	280	82	—	167	63	—	—	168	23	—	—	2162·25	1054
—	392	262	—	319	138	—	—	184	29	—	—	1945·71	810
—	146	202	—	347	86	—	—	88	87	—	—	1007·55	658
—	212	26	—	132	59	—	—	36	26	—	—	852·84	801
—	880	300	—	621	286	—	—	407	176	—	—	3692·43	946
—	72	85	—	174	71	—	—	123	—	—	—	591·57	622
—	12	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	302·40	2016
—	161	43	—	66	37	—	—	17	—	—	—	613·48	632
—	1571	1209	—	1788	1511	—	—	1651	835	—	—	8495·64	949
—	629	194	—	447	148	—	—	293	109	—	—	3683·97	1292
—	467	236	—	394	189	—	—	375	298	—	—	2169·09	713
—	1272	790	—	1142	1163	—	—	1595	932	17	10	10865·16	1136
—	24	141	—	110	127	—	—	35	101	7	—	427·86	287
—	210	351	—	617	582	—	—	488	339	44	—	2126·97	567
—	19687	11457	—	20338	16111	—	—	18738	11818	2132	8	118685·70	890
6.210	**34.168**	**18.886**	**5.436**	**32.744**	**23.231**	**4.401**	**1.472**	**27.396**	**16.829**	**3.526**	**52**	**247.470·72**	**853**

састављен по местима у којима се гаји дуван.

1712	1382	660	1152	634	1001	1735	484	787	725	1072	—	18013·68	1393
2527	1758	1372	2189	945	1395	2722	967	1235	971	1639	—	24140·92	1262
1879	1452	868	1274	576	905	2050	582	533	353	584	—	22574·70	1154
199	109	40	110	14	28	78	34	86	24	100	—	1424·88	1139
614	513	487	483	310	404	558	141	216	86	301	—	5923·17	1119
140	176	75	71	129	68	161	100	6	51	35	—	1091·34	1029
510	455	293	566	237	320	795	211	146	146	172	—	5522·31	1018
1031	730	514	805	281	484	674	124	164	107	430	—	7906·32	894
430	413	240	399	261	238	480	201	128	221	220	—	3701·07	809
726	573	418	599	238	461	840	392	505	540	341	—	7397·91	808
108	22	39	97	56	69	140	23	44	87	62	—	820·71	689
83	66	83	64	65	66	103	28	49	112	77	—	765·54	669
243	272	229	257	157	229	395	91	183	426	288	—	2940·66	584
10.202	**7.921**	**5.318**	**8.066**	**3.903**	**5.668**	**10.731**	**3.378**	**4.082**	**3.849**	**5 321**	**—**	**107.214·21**	**1.088**

(свршиће се)

ГЛАСНИК

Је ли потребан мораторијум? Питање о обустављању и продужавању плаћања и одплаћивања, покренуто је у јавности, због несумњивог и сваком разумљивог застоја у трговини. Проношење ваздухом ратних предвиђања и привиђења, ратничког расположења и одушевљења, није ни мало повољно земљиште за успевање биљке мира — што се зове трговина и привреда. Сваки повлачи из новчаних завода своју уштеђевину, сматра да је у његовим недрима безбеднија, но у заводским благајнама, одакле ће да се шета путем кредита и да послужи правилном току земаљске трговине. За тим уз звецкање сабље и мирисање барута, гласно и потмуло роовење, уз искрено и родољубиво одушевљење за бојкотовање свега што је аустријско, па и робе, има ту често и нечистих и шпекулативних побуда утакмице које и родољубље злоупотребљавају за своје интересе, па и родољубиви бојкот упућују да послужи себичним смеровима: гоњењем и сатирањем тактичара, чак и Срба, (често већих и овејанијих родољуба, но и „Шумадинци“) из аустријских покрајина, као „туђих поданика“ и ако би их у њиховој постојбини *сада* прогнали као српске жбире и т. д. Ни мало повољни изгледи за трговање и.... за тачно одговарање својим обвезама. Због бојкота правог и оправданог, а тај је, *да се више ништа не поручује* из Аустро-Угарске, с којом се вековима саобраћало и трговало, није лако нашем ситнијем трговцу наћи *нове изворе*, који су и удаљенији, па и непредусретљивији: са Србијом, ни Немачка, а то ли Италија, Француска, Швајцарска, Белгија или Енглеска, нерадо *раде на кредит*, па и онда на кратке рокове и под другим условима. Све то тек треба средити и уредити. Овамо помета застој, рђав пазар ...онамо несрећеност. Овде тешкоће одговарања обвезама, онде... лутање и тражење нових извора, нових пословних веза и нових трговачких пријатеља.

Залуду званични представници трговине и привреде заташкавају и порчу, опомињу и теше... није лако данас трговини и привреди у Србији. *Она тражи смишљене, брзе, обилате и штедре потпоре данас* и од државе и од представника трговине и привреде.

На првом месту, треба држава у договору с Народном Банком, да помогне новчане заводе: да не морају тражити пуне наплате, ни потпуне одплате, већ да се могу задовољити и мањим, произвољним одплатама и плаћањем само интереса на менична дуговања. Друго, да поверљиво и извршне власти добију наредбу, да при вршењу наплата по забранама воде рачуна — о појединцима који не могу данас зарађивати као обично, због службе у војсци, итд. Треће, Трговачко и Кредитно Удружење, треба данас да сматрају за једну од првих својих дужности, да потпомажу нове трговинске везе и изналазе нове трговинске изворе и ван аустро-угарских тржишта и да се ради регулисања нових, измењених односа трговачког кредита с иностранством, приме посредништва у добављању што повољнијих кредита — у Енглеској, Француској, Белгији итд. па у том погледу, да што јаче и под што повољнијим условима потпомогну наше увознике, докле они према новим роковима и новим кредитним условима, не могну преудесити своје понашање при новом повлачењу потребне им робе. Нека Кредитно Удружење издаје гарантна писма или јемства према кредитној способности појединаца за иностранство и на себе прими обвезу исплате о року... а појединцима, нашим увозницима, олакша, већим роковима, у навикавању на нови ток ствар.

Само таква *стварна*, брза и смишљена помоћ учиниће излишним питање о мораторијуму, без обзира на то је ли оно по уставу могуће, или није, јер нужда не зна за закон — нужда мења и закон.

Мораторијум би, нема сумње, у велико пореметко наше трговинске односе и изгледе са иностранством и он би врло много наудио и политичком прегнућу наше државе: тековинама новог пријатељства и нових симпатија.

Истински предупредити зло много је поузданије, него га лечити... кад му можда не буде било више лека!

Изузимају се од забране извоза сточне хране. — Као што је објављено: мекиње, и резанци од репе. Разлог за то могао је бити једино тај, што се у нашем сточарству, оба ова хранива средства, а нарочито резанци од репе, никако још не употребљавају при храњењу стоке, колико то заслужују и што се и не зна да има земаља у којима резанци од репе потпуно замењују сено при исхрани стоке. Резанци од репе добијају још више на значају тиме, што се у последње доба суше, да би пренос и чување биле лакше, да су дуготрајнији и од како се стекло уверења, да и сирови, па и рђаво утрапљени резанци који би и промрзли ни у колико не губе од своје хранљивости. Може се сажаљевати што у ово доба кад влада оскудица сточне хране у толикој мери, ова добра сточна храна не налази употребе у самој земљи, но се мора извозити на страну.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 45. броја „Тежака“: *Чланци:* Непосредна набавка хране за немачку војску. — Кратак извод о резултатима овогодишњих друштвених изложаба (наставак). — На добар избор културнога биља — треба највише пазити. — Откуп дувана берба 907 год. (свршиће се). — *Белешке.* — *Гласник.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 46. НЕДЕЉА 16. НОВЕМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

РАЗНЕ ВРСТЕ КРВИ И КРВНО СРОДСТВО КОД ЖИВОТИЊА

Као и у многим другим стварима, тако је и овде практика предњачила науци. Ми смо одавна свикли да говоримо у сточарству о разним врстама „крви“, о „чистокрвности“ „пунокрвности“, о „крвном сродству“ животиња. Све су то изрази који су позајмљени из свакидашњег практичног живота и који су имали више значај релативан, више значај појмова у слици ради лакшег и подробнијег, тачнијег и изразитијег изражавања. Никоме, или ретко коме, да је и на ум падало, да те изразе узима и у правом њиховом, у буквалном смислу, да тражи и налази и стварно разлику у крви, да по крви, њеном облику или садржини итд. цени и каквоћу „крви“, порекло јединака... као што је то практика одавна са свом збиљом и ако не и потпуно јасно уобичајила и узимала. Данас међу тим и у том погледу наука је, као што ћемо видети, дала практици за право и учинила један важан корак у напред, пронашав пут и начин да испитивање и распознавање крви може употребити и за практичне, кривично-судске, па и запатничке циљеве. *Пронађен је биолошки доказ за разне врсте крви и за распознавање крвног сродства међу животињама.*

Uhlenhuth, професор у Берлину држао је о томе у фебруару прошле године на главном скупу немачкога запатничког друштва једно предавање, у коме је изложио, како је успео пронаћи начин, да се могу доказати разне врсте крви. Начин тај почива на разлици у понашању крвних беланчевинастих материја спрам дотичног серумовог реагенса (противборног средства).

До најновијега доба није било могуће доказати порекло разних врста крви, ма да је се крв као таква, уз помоћ разних реагенција одавна могла распознавати: Тајхманова проба крви, спектрални апарат, Дернова проба с гуајаком или озоном (ова последња мале доказне вредности).

Уленхуту пошло је за руком, да специфичним (нарочитим) серама изазове таложења у крвним растворима. Ова појава оснива се на чињеници успешне серумске терапије на пр. код дифтерије. Ако се убризга у неку животињу извесна количина крвног серума од коња који је раније калемљен отровом произведеним дифтеритичним ба цилима, онда ће се животиња разболети и угинути. Али ако се узме сасвим мала доза отрова, животиња ће одолети болести и пошто је болест прележала, могу јој се убризгавати све веће количине отрова, она се више неће разболети. Животиња свлада отров производећи противотров. Овај противотров нагомилава се у крвноме серуму дотичне животиње и може се пуштањем крви лако добити. Додавањем истога отрову, може се он у реагенс-стаклету учинити безопасним; исто је тако овај серум у стању, ако се убризга у тело човечје, развијати ту своју моћ неутрализирања (да чини безопасним) отрова, у смислу лечења или заштите тела против отрова.

Значи да су то сасвим специфичне (нарочите) материје које се овде у животињском телу производе. На исто такав начин произведене су специфичке имуне сере[1]) и против многих других биљних и животињских отрова. Тако против рицина, абрина и кротина, против отровног „јегуљског серума“, као и противу делетарног (смртоносног) змијског отрова.

Кад се сад животиње претходно с бактеријама припреме, заразе, као на пр. са изазивачем страшне колере, оне неће угинути при употреби сасвим незнатних количина ових бактерија; животињско тело оружа се против њих и у свом крвном серуму производи материје које их у грудвице скупљају и растварају. И то, овај утицај управља се само против колерних бацила, употребљених за убризгавање, а не и против других микро-организама (сињушних и за око невидљивих створења). Исто тако и животиње које су убризгаване са тифусним бацилима, производе у свом телу опет материје које само тифусне бациле скупљају у грудвице и растварају. Кад се сад у место таквих исплачина од бактерија убризгају животињи, исплачине од крви, онда се појаве исто такве материје; серум ове животиње згрудва и раствори крвна телашца. Сем тога наћи ћемо у серуму супстанције (твари) које кад се додаду крвној води (серуму), у њој производе талог.

---

[1]) Серум је течни део крви. „Имуно“ то је оспособити неко жив. тело, да му отров не може више наудити, заштити га дакле од дејства дотичнога отрова.

Борде је пронашао даље, да се и онда кад се у крвни серум питомог зечића убризга кравље млеко, стварају преципитине (таложне моћи) које казејин (сиревину) краљег млека таложе. Ова реакција[1]), како доказаше Фиш, Моргенрот и Васерман, била је строго специфична тако, да смо помоћу исте у стању распознавати различите врсте млека, једну од друге.

Уленхут је сад на основу строго специфичке методе настао, да опроба могућност распознавања беланчевинастих материја разних птичијих јаја. Он је пронашао, кад је у размацима од више дана, кроз дуже време убризгавао у трбушну дупљу зечићима раствор беланцета кокошињег јајета, да се у њиховом крвном серуму, додавањем таквог раствора беланчевине, производио јак пахуљаст талог, али не и у растворима других беланчевинастих материја.

Реакција је дакле била специфичка[2]). На основу доказаног специфитета успео је Уленхут даље, да с пуним поуздањем може разликовати, изузев сасвим блиско сродне птичије врсте, беланчевинасте материје разних птичијих јаја. Овај проналазак био је у толико интересантнији и био је нарочито стога важан, што се досада ни којим начином није успело, да се хемијским путем ове беланчевинасте материје могу диференцирати (распознати).

Сем тога могао је показати, да се ни једна хемијска беланчевинаста реакција није могла такмичити с финоћом ове биолошке реакције, јер и у раствору беланчевине од 1 : 100.000 био је могућ доказ (налазак), док су хемијске беланчевинасте реакције потпуно отказивале већ и онда, кад су раствори беланчевине ражређени на 1 : 1000.

У погледу на специфитет и изванредну финоћу ове биолошке реакције била је блиска мисао опробати, да ли ће се моћи разликовати, овим истим путем, беланчевинасте материје кокошињег јајета од материја кокошије крви. Да би ово питање могао решити Уленхут је убризгавао зечију са кокошињом крви. Серум такве претходно убризгаване животиње (зечића) изазивао је у раствору кокошињег јајета, тек после дужег времена, слабо мућење, докле је у житком лаком обојеном раствору кокошије крви производио јак талог. *Овим огледом доказано је, да постоји стварна могућност за то, да се могу доказати извесне разлике између беланчевинастих материја кокошије крви и кокошијега јајета.* Али у исто доба овим огледом била је опредељена друга једна чињеница од огромнога значаја. На име *речени серум изазивао је таложење само у раствору кокошије крви, докле сви други крвни раствори од најразличнијих других животиња узимати ради контроле у помоћ, остадоше потпуно бистри.*

На тај начин била је пронађена основица за методу којом се могу разликовати и распознавати разне врсте крви.

На сасвим сличан начин Уленхут је сад убризгавао зечиће с крвљу говеђом, козјом или свињском и добијао је сере, које су могле градити талоге *само* у крвним растворима од оних животиња, чија је крв била употребљавана за убризгавање.

Зечић коме је убризгана човечја крв, послужио је за узимање серума који је био у стању да обара талог у човечјој крви. На послетку је овај Уленхутов поступак потпунце решио питање *распознавања крви* у судско-медецинским случајевима, јер се показало, да је серум од зечића који су повторно убризгавани човечјом или животињском крви, производио талоге само у растворима претходно за убризгавање употребљених крвних врста, чак и онда, ако су годинама пре тога биле сасушене.

Уленхут је своју методу даље усавршио проналажењем антисера (против-сера) за разне врсте крви.

Његова метода сјајно је се показала при испитивању многобројних асервата ранијих кривичних случајева које му је пруски министар правде ставио на расположење. У сваком поједином случају била је постављена права дијагноза[1]).

Исто тако може се Уленхутовом крвном дијагнозом пронаћи на пр. у *кобасицама примеса коњскога меса.*

Још више! И код 60 до 70 година старих мумифицираних[2]) органа животињских и људских могао је Уленхут још, с поуздањем, утврдити им порекло.

Потом је дошао на мисао, да биолошку реакцију предложи и *примени у проучавању сродствених односаја међу животињама.* Тако му је пошло за руком, да прикаже крвно сродство између коња и магарца, између питоме и дивље свиње, између паса и лисице, између овце и козе. Реакција је квантитативно (по количини) текла приближно пропорционално (сразмерно) степену крвнога сродства. Јестаственички био је без сумње најинтересантнији доказ крвнога сродства међу човеком и мајмуном, као што су га прво пронашли Васерман, Штерн и Уленхут. — Јер крвни серум узет од зечића, коме је претходно убризгана човечја крв, изазвао је у раствору мајмунске крви и ако нешто слабији, ипак довољно јасан талог, а иначе ни у једној другој врсти крви. Енглески испитивач *Њутал* отишао је корак даље, постављајући себи важан задатак, да испита степен крвнога сродства између човека и мајмуна. Њутал је најбрижљивије испитивао крвно сродство међу животињама на 900 разних сората крви са 16.000 реакција и резултате својих испитивања саопштио у једноме делу које у великој мери побуђује интересовање зоолога и природњака.

На основу изложених огледа мора се у погледу квантитативних диференција (разлика) у крајњем резултату биолошке реакције узети, да постоје разни ближи односно удаљенији степени крвнога сродства између човечјег и мајмунског рода. И биолошки стоје човеку понајближе нарочито људски мајмуни (горила, шимпанзо и т. д.), а мајмуни старога света човеку су ближи, но мајмуни новога света. Ови сродствени односи, по Њуталу, дају се пратити до најнижих мајмуна новога света, а по Уленхуту до полу-мајмуна.

Пошто је утврђено, да крвни серум зечића, коме је претходно убризгана човечја крв, не само у човечјој крви, но и у мајмунској, *а ни у којој другој врсти крви,* производи талог, то је за свакога научно просвећеног природњака апсолутно поуздан доказ за крвно сродство међу човечјим и мајмунским родом.

Овај биолошки доказ за крвно сродство човечјег са мајмунским родом, достојан је да се стави барабар с онима из палеонтологије, упоредне анатомије и историје развића, шта више он је још и најеклантантнији, најочигледнији и најречитији, јер се може свакоме у реагенц-стакленици ad oculos (пред очима) демонстрирати (приказати).

На тај начин десцендентна теорија, како су је испитивачки духови Ламарков, Дарвинов и Хекелов створили и представили налази свога најчвршћег и највиднијег ослонца, у биолошком испитивању с крвним серумом.

---

[1]) Начин претварања извесних животних токова или радњи изазван каквим средством, или променом утицаја.

[2]) Нарочита т. ј. само за тај случај *посебна,* само за то од утицаја

[1]) Опредељено право стање ствари (на пр. кад лекар тачно определи болест коју има да лечи).

[2]) Мумија — мумифицирана, — леш претворен по смрти дугим лежањем у оне иструлеле, истрошене, почађале остатке.

И за сточаре је од врло великога значаја ова биолошка реакција крвнога сродства. Јер су они у овим реакцијама добили у руке једно средство, да у реагенц-бочици *одреде ближе или удаљеније сродство међу својом домаћом животињом.* Биолошки се не може разликовати крвна беланчевина коњска од магареће; да постоје мелези од обојих ових животиња познато је; биолошки је исте вредности и крв овчија и крв козија. Да ли постоје и овде мелези, то је још једнако спорно питање[1]).

Свуда где се може констатовати биолошка једнакост крвне беланчевине, ораћа се мисао о могућности укрштања; али где је биолошки доказана разлика крвне беланчевине, ту укрштање мора бити искључено. Ова чињеница може послужити као путоказ за сузбијање фантастих[2]) запатничких идеја.

Са природно-историског гледишта колико и да могу бити интересантне ове сродствене реакције, толико су оне, као што је појмљиво, ометајуће у форензијској медецини. Ако је пред стручњака постављен на пр. задатак да распозна крв коњску од магареће, овчију од козје, човечју од мајмунске, он се налази пред несавладљивим тешкоћама, јер ми видимо да на пр. зечић претходно убризгаван с човечјом крви лиферује серум који производи талог и у мајмунској крви. На основу опширних огледа успео је Уленхут сада, да овај задатак реши на врло прост начин. Своја испитивања учинио је због једнога уверења које је имао издати на захтев једног државног прокуратора (државног иследника). Послат му је штап једног крадљивца дивљачи, на коме су се налазиле мрље од крви. Човек чији је штап био, стајао је у подозрењу, да је убио срну и неку мању дивљач, зеца или лисицу, па је на штапу одвукао. Он је пак тврдио, да је крв на штапу гушчија. Његова мати клала је гуске и обесила их; штап је испод њих стојао и крв је капала на штап. Али серум од зечића коме је убризгана гушчија крв, додат крвном раствору са штапа, није обарао талог; дакле гушчија крв није била. На исти начин и срнећа крв била је поуздано искључена. Сад је имало да се одреди, да ли је крв зечија. Дотле се било мишљења, да блиско сродне животиње на узајамно убризгавање њихове крви не реагирају са образовањем преципитина[3]). Дакле ако се хоће да састави серум који ће послужити за доказ зечје крви, онда се није смео употребити за убризгавање питоми зец — који је дивљем зецу сродан — већ друга несродна животиња на пр. кокош. Он је дакле убризгао зечју крв кокоши. Кокош пак дала је серум који је производио талог и у крви питомог као и у крви дивљег зеца; дакле се показивала сродствена реакција. У крви са штапа показала се јасна реакција, али исто тако и у крви питомога зеца. И ако је владало мишљење, да блиско сродне животиње не реагирају на узајамну крв, Уленхут убризга крв дивљег зеца, у питомог зечића. *Зечићи дадоше серум који је реагирао*[4]) *само на крв дивљега зеца, а не и на крв, ио врсти сроднога, питомог зеца.* Тако је могао и Уленхут означити крв на штапу, као крв дивљега, а не питомог зеца.

Али с овим огледом доказано је поуздано, да је посве невероватна могућност укрштања између дивљег и питомог зеца, као што се с много страна тврдило, јер ове животиње ипак показују разлику у њиховој крвној беланчевини.

Тим основним огледом утврђена је *метода за разликовање блиско сродних крвних врста.* Тим путем је Уленхут потом успео даље, да разликује крв кокошињу и голубињу, убризгавајући претходно кокош голубињом, а голуба кокошињом крви и добијени серум употребљавајући за диференцирање (распознавање). Исто тако могао је разликовати крв човечју од мајмунске, убризгавајући мајмуну човечју крв. Мајмун је дао серум који је производио серум у човечјој а не и у мајмунској крви. *Значи да постоје још и даље, финије разлике у саставу крвне беланчевине ових животиња.* Разликовање коњске од магареће, овчије од козје крви на овај начин до сада још није успело, по свој прилици с тога, што су ове животиње одвећ блиске у сродству.

За сточаре, запатнике стоке, и ако је од великог научног интереса ова метода којом смо у стању распознати сродне животињске врсте, било би још од већег значаја, кад би се постигло одређавање и тих „даљих финијих разлика у саставу крвне беланчевине" нарочито домаћих животиња. Кад би се не само успело разликовати крв коњску од магареће, овчију од козје, но кад би се постигло распознавати крв сродних сточних типова и раса. Онда би таква метода послужила у практичном запатничком поступку, било би решено питање о могућности и немогућности разних укрштања и мележења у оквиру раса.

Надајмо се, да ће науци и то једном поћи за руком Велики је, врло велики успех и ово, што нам је наука сада већ дала, као што смо у најкраћим потезима овде изнели и саопштили читаоцима „Тежака".

С. Г.

ТУБЕРКУЛОЗА ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ

Многима ће бити непознато, да се и перната живина побољева од туберкулозе или јектике и да угине приближно 10% живине од ове заразне болести. Таквој болести ваља више пажње да поклањамо, него што смо то до сада чинили а то још особито ради тога, што туберкулозу није лако упознати на живој животињи, ако не употребљавамо микроскоп, и што је ова болест неизлечива, кад је јаче развијена.

И јектика се не ограничава само на једну врсту наше пернате живине. Кокоши, голубови, фазани, паунови, пловке, гуске итд. подвргнуте су овој болести. Најчешће се побољевају кокоши и фазани, ређе водена живина (пловке и гуске). Особито је опасна по папагаје. Туберкулоза се преноси на разне начине; с балегом болесне живине, која садржи увек мноштво бацила, и то на овај начин, да здрава живина поједе зрневље из такве балеге. Још више пак дају повода заражавању лешине угинуле јектичаве живине, које се бацају на ђубриште.

Огледима је доказано, да је перната живина апсолутно непримчива за отров туберкулозе сисаваца. Зато заразе јектичави људи пернату живину својим плућним изметцима само у оним случајевима, где се у секрету плућа налазе бацили туберкулозе пернате живине.

Наследство игра врло незнатну улогу при ширењу ове болести, ма да је доказно, да се зачедак може развијати и у инфицираним (зараженим) јајима и да се јаја могу инфицирати и у туберкулозним јајницима (оваријама). Даље постоји могућност герминативне инфекције, тј. могућност да може и петао својом спермом инфицирати. Посматрани су случајеви,

---

[1]) Тако звани „Шабани" — козо-овце — као да су доказ и за то, и ако многима непознат, а по *Корневену* несумњив.

[2]) Глупих, бесмислених, управо баснословних.

[3]) Да не могу градити оно што талог обара у таквој крви.

[4]) Производио утицај.

где је сво потомство једног болесног петла било туберкулозно. Али, пилићи који се излежу из инфицираних јаја угину сви за кратко време. И са инфицираним јајима може туберкулоза да се пренесе на пернату живину.

Роберт Кох је 1882 године приликом својих епохалних истраживања о етиологији (узроцима) туберкулозе човека доказао, да једну болест кокошију производи једна бактерија, која је слична туберкулном бацилу. Он као и други сматрали су онда, да је ова болест истоветна са туберкулозом сисаваца и да се перната живина зарази плућним изметцима туберкулозних људи. При даљем истраживању особина Коховог туберкулног бацила појавила се међутим сумња у идентичност (истоветност) туберкулозе пернате живине и сисаваца. Показало је се, да има знатних културелних разлика између бацила туберкулозе сисаваца и пернате живине и да се на вештачки начин, експериментима, туберкулоза сисаваца, па дакле и туберкулоза човека, готово и не дâ пренети на кокоши и голубове и обратно, да се бацили туберкулозе пернате живине и у погледу отровности друкчије понашују спрам сисаваца, него бацили туберкулозе сисаваца. Услед тога сматрају неки научењаци ове бациле као две засебне врсте и према томе и туберкулозу сисаваца и пернате живине као два самостална облика болести. Ну, на супрот томе говоре врло важне чињенице за блиску сродност обеју бацила. По свој прилици биће бацил туберкулозе пернате живине само један варијетет Коховог туберкулног бацила, који је у телу пернате живине у току безбројних генерација (поколења) задобио оне особине, које га сада од бацила туберкулозе сисаваца разликују. Према томе, туберкулоза пернате живине налазила би се у сличном односу спрам туберкулозе сисаваца као што се налази туберкулоза човека спрам туберкулозе говеди.

Бацил туберкулозе пернате живине нешто је краћи него туберкулозни бацил сисаваца. Он успева већ при обичној собној температури, дочим бацил сисаваца не расте испод 30° Ц. И спрам спољашњих утицаја много је издржљивији.

Перната живина зарази се са храном. Бацили које она с храном поједе угњезде се у слузокожи црева. Ту се почну множити и образовати квржице (туберкуле) и чиреви. Одавде долазе бацили посредством крвног тока у јетру, па и у друге органе, у слезину, у зглобове, у плућа, у срце итд., где изазивљу туберкулозна обољевања. Зато се туберкулоза код пернате живине појави већином на трбушним органима, особито на јетри, слезини и на цревима. Туберкулоза плућа и срца ретка је. Каткад појави се и на трбушној опни, на спољашњој страни желуца, на бубрезима и на полним органима. Чешће је налазимо у зглобовима крила и ногу; даље у костима и у кожи, нарочито код папагаја.

Знаци ове болести нису особито значајни. Болесна грла ослабе, добију бледу кресту, блед подбрадњак, бледу слузокожу у очима и устима, губе апетит, постану невесела, добију јаке проливе, који их сасвим изнуре. Болест је у неколико лакше констатовати, ако се обољевању црева придружи туберкулоза појединих спољашњих делова, на пр. зглобова и коже. У томе случају налазимо отечене зглобове и чиреве у кожи. Малаксалост бива све већа и болесници најзад угину.

Туберкулоза пернате живине је дуготрајна болест.

Много лакше можемо туберкулозу пернате живине констатовати по променама, које налазимо при секцији (распарању) лешева. Најглавније промене нађемо у јетри, у слезини и у цревима. У свима овим органима, већином на њиховој површини, налазимо квржице (туберкуле) разне величине и боје. С почетка ове су квржице мале као ситна проја, беле боје, уздижу се у неколико над површином околине, од које их раздваја црвен појас. Прилично су тврде, садрже неку густу, сирасту масу, у којој има сијасет бацила. У даљем развићу болести расту ове квржице или туберкуле у ширину. Више туберкула споји се у једну туберкулу. Зато налазимо и такве туберкуле, које имају величину грашка па чак и ораха. У место беле боје добију онда сиву или жуту боју. Такве туберкуле су тврде и прилично узвишене над околином. У њима више нема оне сирасте масе; оне су једнаке споља и изнутра, јер су се укречиле. Веће туберкуле ређе су. Младе, дакле ситне туберкуле налазе се једна уз другу, на површини и у дубини органа, тако да изгледа дотични орган, особито јетра, као са ситним песком посејан. У цревима се туберкуле радо претворе у чиреве.

У погледу лечења не може се ништа особитога казати, пошто је туберкулоза данас још неизлечива. Дешава се пак каткад, да природа сама победи болест, али само тада кад је отпор организма јак и кад има само мало туберкула. У томе случају туберкуле не шире се, већ се укрече и тиме је болест окончана. Покушавати са лечењем туберкулозе рентира се у живинарству само онда, када се разболе скупоцена приплодна грла, али и у томе случају само у почетку болести. Пре свега ваља се побринути за добру, хранљиву храну, довољно кретање и чист ваздух, дакле за хигијенски живот болесника. То је најглавнији и најважнији услов. Ми морамо тело одјачати, повећати његову отпорну снагу, да се може с успехом борити против ове болести. Тек у другом реду долазе лекови у обзир, а ови лекови исти су, као код обичних болести дотичних органа. Ако нису приплодна грла болесна и ако је болест већ знатно напредовала, то је најбоље да се сва туберкулозна перната живина покоље, да би се сачували од даљих трошкова и да се болест не би ширила. Ако дотична грла још нису омршавела и ако налазимо туберкулозу само на једном органу, можемо месо употребити. Најбоље је пак, да се такве животиње закопају или још боље, да се спале. То исто важи и за балегу туберкулозних грла и за туберкулозне органе. Цео живинарник и дотичне стаје треба темељно очистити и дезинфиковати.

Р.

БЕЛЕШКЕ

„Сељачки ред храни их све“. — Он даје народу насушни хлеб, даје му градиво за становање и одевање

Он даје краљу најбоље војнике; народу по градовима непрекидно освежава здраву и снажну крв; потомство сељачко у градовима, у другом и трећем насу даје земљи најчеститије и најваљаније научњаке, уметнике и државнике. Погдекоји покондирени градски становник који се радо хоће да посмене „гејаку“, простом народу, могао би тамо у селу, одакле му је отац или дед се доселио у град, наћи још у животу мотику или будак с којима је његов дед ледину дућкао или крчевину крчио или аљетак који је његова баба својом руком опрела и откала.

Сељачки ред жртвује крв из своја срца за све друге редове, он је извор подмлађивања човечјега рода на земљи.

Имао је право велики народни економ Вилем Рошер кад је казао:

Сељачки ред то је корен народнога стабла. Цвеће, лишће и гране круне, па и само стабло могу изумрети, само ако

је корен здрав оно ће опет избити. Али ако корен не ваља пропашће и цело дрво.

Колико костију при куповини меса морамо пристати да добијемо од касапина? — То је једно питање које мора интересовати и све нас који посведневно купујући месо од касапа, имамо прилике да се једнако жалимо сем осталих подвала, закидања у мери, и на велике домерке у костима. На то питање недавно је из истог узрока, на учестане жалбе својих грађана, имао да расправља грађански одбор у Карлсру'у, јер су многи касапи стали намеравати месу и сувише костију. Управа карлсрўске кланице утврдила је ово што иде:

По свестраном испитивању Немачког Пољопривредног Друштва тежина костију код крупне стоке (говеда) износи 15%, код свиња према стању ураслости 8—12% од клане мере.

Војне власти утврдиле су у прописима за услове испоручиоцима (лиферантима) меса за војску: да у 100 кг. сирове говеђине не сме бити више костију од 11 кг. у 100 кг. сирове овчетине више од 13 кг., у 100 кг. свињетине више од 9 кг. костију.

Према томе касапи не би смели дати у месу више костију на 1 кг. но: код говеђине 110 грама, код овчетине 130 грама и код свињетине 90 грама.

И што је главно, ваљало би утврдити и казне за касапе који би преко такве, надлежним путем пронађене норме, додавали више домерка месу, при куповини истога, као што би на трговима ваљало наместити самомерне ваге, да сваки купац може и сам премерити купљено месо, за коју ће меру узети и регистровану (утиснуту) прибелешку као доказ. Једино, да ако би се тако могло доскочити касапима!

Изврсно снажно храњиво за изнурене, оронуле коње и ждребад. — У Белгији знају за једно изврсно храњиво, да коње радом и напорима изнурене или због болести оронуле, брзо поврате и поправе. Лети је нема сумње за то најподеснији пашњак и попаша неколико недеља уз обилато прихрањивање снажнијом храном. Али зими за коње и за ждребад уопште употребљују у Белгији храњиво, које су из Енглеске прихватили и где се њиме служе при одгајању крвне ждребади. Узму се 2 литра пређармљене зоби, дода им се 1 литар пшеничне љуске (мекиња из вештачких млинова) и колико мала винска чаша ланеног семена, као и по кашике (за чорбу) соли. То се све добро смеша, па се онда прелије кључало-врелом водом. Или најпре се зоб и ланено семе попари врелом водом, па се онда смешају мекиње и со. Онда се треба постарати, да се попарена смеса не олади нагло: 4—5 сати право је време. Воде се мора толико употребити, да је се смеса потпуно напије а да вода не отиче. Докле се смеса звана „маш" прелива мора се добро мешати. Услов да добро испадне маш то су чисти по могућству дрвени судови и вода која је клокотала у бацању кључа. Коњи страсно радо једу маш и оронула, изнурена кључад, па се врло брзо поправе и окрепе. Но дневно не треба давати више „маша" но што је горе прописано — разуме се као „продовољство" уз обичну храну.

Главно је, да се посведневно приправља свеж оброк овог маша, јер не може се држати дуго и укисели се брзо. — И коњима с рђавим зубима у Белгији дају „маш".

Наштa ваља мотрити при храњењу коња. — При храњењу коња чине се још једнако велике и грубе погрешке. Нарочито им се одмерава одвећ кратко време које им се оставља за жватање и гутање датог им оброка. Ако им се јако ограничи време за њихов оброк, онда се коњи свикну на нагло, алапљиво гутање. Онда храну довољно не сажвачу, нити је добро пљувачком накваше, услед чега је и рђаво варе, што бива лако повод почетњи варења, па често и колици. Да се храна потпуно искористи и да она у храњењу у пуној мери суделује, треба коњима оставити довољно времена, да свој оброк у миру и на тенане појести могу. За подстицај варења било би желети, да коњи пошто се нахране још неко време у стаји остати могу. Махом то се неће моћи испунити нарочито онда не, ако је рад прешао и ако се налазимо на путу или у маршу, нарочито у пољској или ратној служби, а међу тим коњи баш онда потребују и јачи и увећани оброк, те да могу издржати напоре такве тешке службе.

С храњењем коња треба увек почети изјутра рано, јер им се за једење мора оставити 1½—2 сата времена, пре но што се седлати или запрезати почну. При храњењу изјутра треба им дати већи део дневног оброка зоби, јер је зоб сварљивија но сено или друга кабаста храна коју им у главном треба у вече полагати.

Даље у практици много греше при храњењу коња још и у томе, што се пође одмах по храњењу (оборци) пред сами рад. Тако се онда често може приметити, како коњи због велике жеђи стоје пред пуним јаслима или зобницом и не окушају. Гдешто коње пође и за време полагања зоби или одмах после храњења, чему је последица, да већи део зоби из напуњеног желутца буде спран у црева и непотпуно сварен.

Најбоље је појити коње пре храњења, напојити их бар толико да најачу жеђ утоле. Кад коњи разгрејани дођу с рада, онда им се сме дати да пију воде тек пошто се унеколико буду разладили. Тако разгрејаним коњима најбоље је положити нешто сена које је мало овлажено и онда им у размацима од четврт сата давати да пију најпре мало, па после више воде. Правило је, дакле, увек давати коњима да пију мало смлачену воду (од 9—10° Целз.) и пре давања зоби.

Како ћемо олакшати коњима напор при првом потегу терета из места? — Кад се обазремо у граду или у селу, видећемо свуда посведневно престарело и посве неупутно мучење стоке и то чине гдешто и они људи који уображавају себи, да они нешто полажу на своју стоку, да је негују и чувају. При првом потегу из места, при кретању кола, многи из незнања или немарности гоне коње одмах у почетку потега, да право терет покрећу и тако их често ужасно злостављају и муче. Међу тим то треба колико је год и где год је могуће избегавати; коње треба потерати увек или у десно или у лево и кад год је могуће у ону страну на којој се налази слабији парњак у запрези. На тај начин предњи точкови дођу у покрет и коњи ни издалека не требају онолико да се напрежу, нити да се ушћудају, као обично.

Гајење маслина у Херцеговини. — Воћарско-виноградарска станица у Мостару размножила је маслину у градини мостарске општине. Ове године из семена добивеног код горњег завода произведено је 1200 присадка. Вреди забележити, да резнице младих семењака, далеко боље пуштају жиле, него од старих стабала.

ПРЕ

откупљеног дувана бербе 1907. г. у окр. топличком

	Назив села, варош и варошица	Коме срезу припада место	На ком је простору гајио дуван		Откупљено дувана netto	Просечни принос по 1 хектару	Откупљена количина дувана			
							ванредна класа	I. класа		
			хект.	ара	кграма	кграма	4,—	3,—	2,50	2,—
1	Прокупље		21	—	9080	432	796	1040	482	465
2	Балајница		3	80	1694	445	15	67	38	17
3	Мерошина		1	—	269	269	—	9	10	7
4	Нова Божурња		1	60	814	502	63	43	46	25
5	Ђуровац		1	20	498	415	2	—	23	—
6	Арбанасце		0	64	144	225	—	—	5	—
7	Дешиловац		2	67	921	344	4	23	15	14
8	Бајчинце		1	15	259	225	—	15	—	12
9	Петровац		1	30	483	371	7	26	—	13
10	Микуловац		0	84	189	225	—	—	—	—
11	Д. Кординце		1	41	727	515	56	—	11	9
12	Крушце		2	10	1052	501	—	9	32	18
13	Мрамор		2	18	1274	584	11	15	—	—
14	Александрово		0	50	287	574	—	—	8	—
15	Бресничић		5	71	2015	352	—	33	9	21
16	Костадиновац		1	30	770	592	—	8	5	23
17	Облачина		3	87	891	230	47	19	24	30
18	Пејковац		2	18	780	357	2	11	—	9
19	Бучић		1	26	554	439	10	40	1	—
20	Ђакус		0	88	196	222	—	—	4	—
21	Коњарник		2	07	441	213	29	49	4	—
22	Бериље		0	93	174	187	—	29	—	—
	Свега		**59**	**59**	**23.502**	**394**	**1.042**	**1.436**	**717**	**663**

РЕКАПИ

1	Нишки		602	53	489.545	806	4555	29347	23796	42235
2	Крушевачки		529	74	271.191	705	705	—	18327	22297
3	Врањски		289	97	218.540	753	3192	4637	17051	19219
4	Ужички		98	50	87.869	892	2366	4996	5902	6166
5	Топлички		59	59	23.502	394	1042	1436	717	663
	Укупно		**1580**	**33**	**1,090.647**	**690**	**11.860**	**40.416**	**65.793**	**90.580**

ГЛАСНИК

Визе отоманских конзула у Србији при увозу и провозу стоке из Србије које су се морале стављати на сточне пасоше или уверења за стоку која се гони у Турску или преко Турске, укинуте су по одлуци Порте и према томе од сада могу наши извозници увозити у Турску стоку слободно на свима царинским тачкама без те визе (распис министра народне привреде од 27 окт. 1908. г. Збр. 16.472) што је уштеда од 15—20 динара за сваки појединн случај.

Преговори за трговински уговор између Аустро-Угарске и Румуније који су пре извесног времена поведени, изгледа да су запели око захтева румунских повереника колики број клане стоке да се одобри Румунији, да може увозити. Румунски повереници — како нам прича витез без страха и прекора, Алфред Симић царски витез од Хоенблум — изјавили су, да ће од тог питања зависти даљи ток преговора. Председник румунске комисије Порумбару, вели, да је добио наредбу, да изложи муке и невоље румунске владе аустријском министру спољних послова и да му саопшти, да, ако се са Румунијом буде неповољно поступало, у погледу захтеваног броја клане стоке коју може извозити, Стурзино ће се министарство тешко моћи одржати на влади. Тамо мисле, да пријатељска Румунија има права, да се нада, да ће је боље предусрести но Србију која је непријатељски настројена спрам аустро-угарске монархије. Румунска влада неће бити у стању да протури у Скупштини уговор који би допуштао исто онолики број стоке, колики је признат Србији. Као најмањи број који Румунија захтева, изјаснили су се румунски преговарачи, да они траже двапут толико колико је Србији допуштено... Румунска влада изгледа, да хоће да се користи расположењем Србије, да што више искамчи од „пријатељске“ јој Аустрије у новом трговинском уговору... докле се румунски народ усталасао по угледу на Србију и сања о Ердељу и Буковини!

Говеђина у Бечу 40 хелера! — Како аграрне „Бечке пољопривредне новине“ јављају, због јаког довоза стоке и меса у Беч ово последњих недеља и велике понуде, пала је цена месу до нечувених и незапамћених граница: говеђини на 40, а овчевини на 30 хелера 1 килограм! И стога дневни листови

[1]) Свршетак чланка: Откуп дувана бербе 1907 види „Тежак“ бр. 45.

ГЛЕД

састављен по местима у којима се гаји дуван.

распоређена је по класама и ценама овако:

II класа			III класа			IV класа				фурда		По одбитку 10% на превирање чисто исплаћено	просечни принос по 1. хектару
1,80	1,50	1,20	1,10	1,—	0,80	0.70	0,60	0,50	0,40	0,10	0,05	динара	динара
342	1209	707	584	1987	203	963	—	268	34	—	—	13797·—	656
38	83	147	75	539	315	118	—	175	67	—	—	1646·73	43
—	—	21	40	62	28	38	—	26	28	—	—	243·36	243·36
37	54	72	57	184	26	113	—	73	11	—	—	1050·75	656
7	2	33	61	162	14	123	—	51	20	—	—	432·54	360
—	—	12	—	47	14	40	—	16	10	—	—	112·59	175
16	51	48	124	198	43	239	—	112	34	—	—	827·19	309
—	28	17	4	119	34	26	—	3	1	—	—	271·89	236
11	18	37	95	144	23	98	—	11	—	—	—	507·78	390
—	27	—	17	73	19	35	—	9	9	—	—	162·—	192
26	90	35	53	182	55	93	—	115	2	—	—	810·90	582
39	55	12	17	138	94	135	—	179	324	—	—	770·04	366
15	59	11	18	234	153	119	—	184	455	—	—	856·08	392
19	16	5	51	86	6	21	—	47	28	—	—	252·45	504
43	146	143	130	524	475	211	—	245	35	—	—	1766·43	309
—	7	51	25	201	142	134	—	152	22	—	—	607·41	467
14	162	58	52	125	57	176	—	111	16	—	—	1004·13	259
10	46	45	11	279	136	117	—	86	28	—	—	662·40	303
13	42	28	28	148	90	87	—	31	36	—	—	561·69	415
6	23	12	9	54	14	15	—	43	16	—	—	164·88	187
—	22	58	25	150	55	44	—	5	—	—	—	567·36	274
—	11	6	33	47	18	—	—	30	—	—	—	201·06	216
636	**2151**	**1558**	**1509**	**5683**	**2014**	**2945**	**—**	**1972**	**1176**	**—**	**—**	**27276·66**	**457**

ТУЛАЦИЈА

21228	43552	44627	15333	75380	39348	63475	22121	22298	13981	28231	38	547.477·20	898
—	44067	25387	—	60950	36317	—	—	50127	7440	5571	—	277.556·94	523·95
6210	34168	18886	5436	32744	23321	4401	1472	27396	16829	3526	52	247.470·12	853
10202	7921	5318	8066	3903	5668	10731	3378	4082	3849	5231	—	107.214·21	1088
636	2151	1558	1509	5683	2014	2945	—	1972	1176	—	—	27.276·66	457
38.276	**131.859**	**95.676**	**30.344**	**178.660**	**106.668**	**81.552**	**26.971**	**105.875**	**43.275**	**42.649**	**90**	**1,206.995·13**	**763·76**

страхују, да неће то силно смањивање цене месу изазвати обратно — да се умањи довоз стоке и меса... Међу тим и ако су цене месу тако ниске, касапске цене не смањују се... као при Богу и у нас!

Препродаја имања која нагони на размишљање. — Неки Вилагоши купио је пре године дана посед грофа Страја Керилес, велико око 4000 ха. за круне 4,400.000, па га је поделио на деонице и распродао на неких 300 мањих пољопривредника, али како Вилагоши није уредно полагао куповну цену, то изложиште имање поновној продаји, те 300 сељака изгубиште све до голе душе. На јавном надметању појавиште се три надметача: заступник мађарског есконтног и мењачког друштва, заступник акционарског друштва кредитне банке за насељавање у Будим-Пешти и један велепоседник. Овај последњи зато што није положио кауцију 88.000 круна у готовом новцу није пуштен на надметање. Почетна цена била је 875.854 круна, један од такмичара понуди одмах 2, други 3 милијуна и кад његов такмичар понуди 3·5 мил. мање једну круну онај други поравна цену на 3·5 мил. и на њему остаде куповина. То је та кредитна банка за насељавање која је тек пре неколико дана основана с главницом од 20 хиљада круна и која купује ето имање у вредности 3·5 милиуна!... Ако је ова вест како је описују мађарски листови, истинита, онда тај случај баца врло чудновату светлост на правно уређење мађарске државе, а још чуднију на тежње политике насељавања мађарским елементима, јер се намеће питање: каква је то законски допуштена шпекулација. где се друштво с главницом од суме 20 хиљада круна узима за сигурнијег муштерију, но 300 радних и раду вичних пољопривредних породица које се остављају на милост и немилост такве несавесне шпекулације, ако неће да изгубе уложене капаре за куповину имања, уложени новац за подизање својих зграда и стаја и труд на обраду својих деоница?... И та држава хоће друге да усрећава својом културом и да другима решава аграрна питања... као што га је за 30 година „решавала“ у Босни и Херцеговини, где сад сиротиња раја плаћа 2 десетка који се извргоше у $^2/_3$ — један држави, а други спахији и то у новцу и по процени несавесних државних проценилаца, против којих нема ни жалбе, ни апелатэ.

Награђивање угледних пољопривредних имања у Француској. — Ради општег унапређења пољске привреде у Француској, држава расписује стечај и награђује угледна имања. Они пољопривредници који се такмичити желе морају послати префектурама својих департмана (начелствима окружним) податке о стању и усавршицама на свом имању, као и попуњен табак питања што их прописује и поставља Пољопривредно Министарство. На основу тога државни пољопривредни учитељ са

одређеним оцењивачким судом врше преглед. Награде су у новцу (на сваки округ по 15.000 дин.) и предметима уметности и т.д, и деле се на: 1. Културне награде за оне пољопривреднике. односно закупце имања који у сваком погледу заслужују угледним својим имањем, да се могу узети за пример околини и препоручити другима за углед. За три прва имања (величина преко 30 ха.) награда је 2000 динара у новцу и уметнички предмет у вредности 500 динара; за четврто (имање од 10—30 ха.) 1000 динара и уметнички предмет 2. Почасне награде (уметнички предмет у вредности 3500 динара). За онога који је међу свима такмичарима за културну награду најцињусходније усавршице завео и најугледније имање има, при чему отпада давање и оног другог уметничког предмета. 3. Посебне награде за управнике пољопривредних школа са имањем као и за руковоље истога. 4. Посебне награде за усавршице у појединим пољопривредним гранама. Оне се састоје из уметничких предмета, новца и споменица. 5. Награде за настојнике, надзорнике и раднике који су се одликовали усрђем и радом на имањима која су добила културне или посебне награде. Награде су у новцу и у споменицама (медаљама). 6. Награде за сопственике или закупце имања испод 10 ха. који имање сами обрађују уз припомоћ своје чељади и то с особитим успехом. Награде се састоје из 2000 динара и уметничког предмета у вредности 300 динара. 7. Исто такве награде за сопственике или закупце воћњака и повртњака који се ограничавају на зараду од продаје воћа и поврћа које су сами произвели и чија су имања угледна у тим гранама за околину. 8. Награде од 1000 дин. и уметничког предмета за најбоље воћаре сопственике воћних растила. 9. Награде од укупно 1500 динара и споменице за надничаре који се буду одликовали највећим усрђем у раду, примерним животом и штедљивошћу у своме дому. 10. Исто такве награде за најдостојнију пољопривредну послугу која се истиче дугим службовањем на једном истом имању, умешношћу и добрим владањем. Такмичари за ове две последње награде морају се пријавити општинскоме суду и предати потребна уверења префектури.

КЊИЖЕВНОСТ

Нове књиге:

Изашао је из штампе:

Пољопривредни календар за просту 1909. год. Издање Српског Пољопривредног Друштва (са сликама) уредник Александар Мијоковић. Година XXVII. 8° стр. 168 и 16 стр. огласа. *Цена 0.50 динара.*

Садржина:

Календарски део с месечним радовима.

Поучни део:

Угарност њиве.
Орање.
Дрљача и дрљање.
Вејалица.
Припремање семена за сетву.
О чишћењу њива после жетве, као средству за утамањивање чтеточина.
О дуњи.
Зашто воћке бивају неплодне?
О избору калем-гранчице при калемљењу лозе.
О чишћењу и неговању каца.
Сименталско говече,
Подизање стаја за стоку.
Вилина ксица, самовила (Cuscuta trifolii Bab.) на детелини и луцерки.
Потреба ограничавања шума.
Дете болесно од гушобоље носите одмах лекару.
Облагорођавање и нега високо-стабластих ружа.

Белешке:

Пољопривредне установе и удружења.
Стечај за напредније начине рада.
Жељезница, пароброди, поште. телеграф и телефон.
Списак пољопривредних књига и ценовник.
Огласи.

Позивају се повереници да се обрате „Српском Пољопривредном Друштву — Београд“ за потребан им број ових корисних књига за народ. Препродавцима утврђени рабат.

ОГЛАСИ

НА МОМЕ ИМАЊУ У ЛОЗНИЦИ имам произведено за продају повећу количину младица од Јабука и Ораха.

Цена је Орасима дин. 20·— а Јабукама I врста 15·— а друга по 10 дин. од хиљаде.

Паковање и експедиција падају на терет поручиоца. Поручбине треба слати потписатом или Г. Милану С. Петровићу економу у Лозници.

Испорука је брза и тачна, поручбине се шаљу повуком и на доплату.

Драгутин М. Настић
трговац Београд

1—3

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 46. броја „Тежака“: *Чланци:* Разне врсте крви и крвно сродство код животиња. — Туберкулоза пернате живине. — *Белешке.* — Откуп дувана бербе 907 год. (свршетак). — *Гласник.* — *Књижевност.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 47. НЕДЕЉА 23. НОВЕМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

О ВАЖНОСТИ И КОРИСТИ ПЧЕЛАРСТВА И МЕРАМА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

Предавање о Изложби Срп. Пољоприв. Друштва 30. септем. 1908. г.

Јов. П. Јовановића

I

Важност пчеларства и користи од пчеларења.

Пчеларство се у нас сматра као нешто ситно. Многи у нас сматрају да би за њих била дангуба кад би се бавили пчеларењем. Они сматрају да се пчеларењем не може ништа привредити, па зато се и не баве пчеларењем, већ остављају да се тим ситним послом баве само старци и бабе, који нису ни за какав други рад.

Али, није тако. Много греше сви који тако мисле. Није истина да је пчеларење баш тако ситан посао, нити је истина да се пчеларењем не може ништа привредити.

Пчеле су, истина је, мале животињице, али су одвећ корисне. Оне су, и ако су мале, исто толико људима корисне, колико и овце, ако не још и више, само се то, на жалост, у нас још добро не увиђа. Од пчела се добија и мед и восак, и ако има више пчела, а сваки их може запатити колико год хоће са врло мало труда и трошка, он може имати од својих пчела толики исти приход као и од оваца. Рецимо да један домаћин има десет кошница пчела, а други десет оваца. Први ће од својих пчела добити ројеве, мед и восак, а други ће од својих оваца добити јагњад, млеко и вуну. Колико један може добити за јагњад, ако их прода, толико исто може добити и други ако прода ројеве, пошто и један рој вреди колико и једно јагње. Колико један може добити за млеко и вуну, толико други може добити за мед и восак. Ну баш ако би онај од својих оваца и добио нешто мало више но овај од пчела, треба имати на уму и то, да сав тај новац, који је добивен за јагњад, вуну и млеко, није чист приход, јер, за овце треба сена, попаше, соли и нарочити чувар, а поред тога око оваца се мора уложити много и труда и времена, а за одржање пчела од свега тога није потребно ништа. Пчеле се саме хране и лети и зими, нити им је потребан нарочити чувар. Све што је за одржање пчела потребно то је, да им пчелар сагради склоништа, да им одреди једно мало склонито местанце где год у башти или дворишту, и врло мало труда и рада.

Колики се приход може имати од пчеларења нека за доказ и уверење послуже ови истинити примери: Један пчелар из Београда послао је био недавно пчеларским новинама овакав извештај:

„На своме пчелињаку имам 25 кошница, и оне су ми дале 320 килограма меда, а то је нешто више но по 12 килограма од једне кошнице. Од ових 25 кошница 12 сам вештачки појио, и ројеви су ми дали 232 килограма меда а то је по 19 килограма од сваког роја. Укупно сам добио 552 килограма меда, што у новцу износи више од хиљаду динара“.

Други један пчелар послао је овакав извештај:

„Ја сам у овој години имао 5 кошница. Од сваке кошнице добио сам по један рој, а од три кошнице добио сам по том још по један рој. Мед сам вадио у два маха. Први пут сам добио 40 килограма и то од старих кошница. Други пут сам вадио мед од овогодишњих ројева. Од ројева сам одузео сав мед, а пчеле сам здружио са старкама. Од тих 8 ројева добио сам 96 килограма меда. Укупно сам добио 136 килограма меда, а то је просечно по 27 килограма од једне кошнице“.

Први пчелар добио је прихода од својих пчела, кад се рачуна у новцу, по 40 дин. од једне кошнице, а други по 50 динара, а толики приход није мали приход. Толико чистога прихода, колико ови пчелари добијају од једне кошнице не могу наши сељаци добити ни од једне краве, а камо ли од једне овце.

Примери су узети из пчеларења у Београду, али један пчелар на селу који би имао десет кошница, он би свакако сваке године од својих пчела са мало труда и трошкова могао привредити у најмању руку по 200 дин. Па зар је то мали приход?

Ну осам ове, да је тако назовемо, непосредне користи од пчела, што од пчела добијамо мед и восак, а за мед и восак новац, ми имамо од пчела и друге посредне користи, које нису тако видљиве, и које се не могу изразити у новцу,

а те су користи од пчела исто тако велике, ако не још и веће. Та је корист у томе што пчеле много помажу привредницима у оплођавању биљака, те биљке донесу више и бољега рода, а нарочито воће. Да није пчела воће би нам мање рађало. То је неоспорна истина, само многи и многи ту истину не увиђају и не познају, па стога и не умеју да цене праву вредност и значај пчела у пољској привреди.

У пчеларским и воћарским новинама пуно је извештаја у којима се тврди да у неким пределима воће није добро рађало, а кад су у воћњак донете кошнице с пчелама, воће ја почело обилно рађати.

У немачкој покрајини Саксонској сељаци се служе пчелама да им и жито боље роди. Тамо сељаци не држе своје пчеле на земљи, већ направе као нека кола, па на тим колима поређају кошнице с пчелама. Кад пшеница почне цветати онда они та кола с кошницама и пчелама наместе у њиве. Председник једне тамошње сеоске општине написао је о томе у једним пчеларским новинама ово: „Посејао сам своје њиве житом, а уз њиве сам поставио пчелињак, кад је жито пожњевено и добивено чисто зрно, зрна су са тих њива била знатно крупнија, но што су била жита са других њива, где пчеле нису долазиле“.

Тај исти председник објавио је и ово: „Један свештеник имао је двaестак воћака, али му воћке нису рађале, а чим је донео кошнице с пчелама у воћњак од тада му воћке обилно рађају“.

У једној околини сејали су сељаци детелину, али никако нису могли ухватити семе од детелине. Детелина је цветала, али цветови нису заметали род. Они се потуже једноме ученоме човеку а он им показа да је то зато, што немају пчела. Они одмах запатиште пчеле и од тада су почели добијати семе од детелине.

Од пчела имамо још и ту корист што оне, завлачећи се у цветове воћа да скупљају цветни прах, и истресајући прашак из цветова јабука, крушака и другога воћа, истресају при томе из цветова и јаја штетних инсеката, те буде мање црвљивих плодова. но што би их било да није пчела и да оне то не чине.

Неки држе да пчеле наносе и штете воћу што нагризају зреле плодове да из њих сишу сладак сок, али то је мишљење и веровање погрешно. Пчеле доиста сишу сладак сок из зрелих плодова грожђа, крушака и другога воћа, али пчеле никад не нагризају здраве плодове, већ сишу сок из плодова, које су нагризле осице или који други инсекти.

Кад се говори о користима од пчела не може се прећутати да су пчеле корисне по људе, а нарочито по омладину, још и својим узоритим животом и својим ваљаним уредбама. Пчеле су најбољи пример омладини за угледање, јер све што се код пчела може видети све је то лепо, мудро и корисно. У задругама пчела влада примерна вредноћа, велики ред, неуморан рад, узорита слога, велика тачност и велика чистоћа, једном речју задруга пчела преставља идеал задружнога живота и рада.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ВАЖНОСТ КУКУРУЗА И КУКУРУЗОВИНЕ У ХРАЊЕЊУ СТОКЕ

У чланку „*Сечка од сламе и кукурузовина*“ у броју 39. „Тежака“ од ове године, истакнута је велика важност кукурузне биљке коју ће она имати ове храном оскудне године, у исхрани чељади и стоке на зимовнику. Срећом кукуруз је, мање више, свуда добро родио у нашој земљи, да се у погледу исхране може и сме на њ полагати велика наша нада: да попуни мањак у родности стрних жита за исхрану становништва својим зрном, а зрном, кореном (шепурином) и тулузином мањак у родности ливада, да замени оскудицу у сену и отави, па у многоме и у слами.

У горњем чланку објављено је, да вредност кукурузовине за сточну храну зависи понајвише од начина приправљања њеног за исхрану стоке и колику велику важност има у том погледу употреба сецкалица и приправљање сечке од шаше или тулузине. Не само, да сечка штеди храну, по искуству наших сељака, за целу половину њену, већ на сецкалици исечена кукурузовина је и хранљивија, нарочито ако се претходно пошкропи сланом водом, постоји да се сб упије и сечка загреје и припреми и ако се даје помешана са јаком зрнастом храном нарочито јармом и мекињама.

Али незгода тога начина употребе и приправљања кукурузовине у томе је, што се од ње не може приправљати на једном већа количина сечке за дуже храњење и што се кукурузовина не може, баш с тога што је кабаста чувати под кровом у сувоти, но се оставља у сноповима у купама и стоговима на пољу, изложена времену и исплакању, до њене употребе за храну стоке. Сечка се у већој количини не може припремати с тога, што у њој остане још довољно влаге, сока, па би се на гомили успарила, односно сасушила и здрвенила, отврдла.

С тога су се привредници довијали, како ће кукурузовину припремити на други начин, да она остане сочна и да се дуго држати и чувати може. По примеру справљања пиће од свеже кукурузовине, где сеју доста густог кукуруза и овај справљају и остављају за зиму, нашли су, да се и кукурузовина осечена по берби кукуруза, може набијати у јаме и трапити, те да се за зимницу приреди. На тај начин и осталу тврду кабасту храну, нарочито рђаво, барско, оштро сено, од шаше и сите, спремају и остављају за зиму, махом заједно са кукурузовином.

Тај начин састоји се у томе, да се кукурузовина и оштро сено исече на сецкалици у сечку, прелије сланом водом и у јаме положи и набије.

Онако повезана у снопље и у пластове зденута, кукурузовина не може да се добро слуби и здене, но остају празнине и пропусти, да закишњава и да се снегом завејава, нарочито стојећи на пољу у котару или уздигнута у пласт на каквом дрвету. На тај се начин квари, кишом се исплаче а и плесањ се ствара.

Због тога не би било умесно полагати и набијати у јаме неисечену кукурузовину. Не само што се не би могла добро слубити и набити, већ и с тога, што се неисечена кукурузовина не би могла укртити, ни умекшати, као исецкана у сечку, парчад која бивају са више страна изложена току и утицају врења, те пре и боље ускисну, а и сок који се ствара загревањем и врењем лакше се упија у парчад и боље утиче на промену дрвенастога ткања, пролазећи кроз срж, кроз средину, докле су стабљике онако у цело затворене чврстом здрвењеном покорицом.

Сам начин справљања кукурузовине за пићу врши се овако:

Најпре треба ископати јаму у земљи. Величином и обликом јаме се граде исто онако као и за зелену кукурузну пићу. Довољно је да су дугачке осам метара, пошто се онда лакше чувају од кише и непогоде и пошто је боље начинити

више јама, но једну. Ако би једна ма из кога узрока (поплаве, или немарности) пропала, остале би остале за употребу.

До саме јаме треба поставити сецкалицу и снети кукурузовину, па исецкати на средњу дужину и сечку сипати у јаму. Кад будемо толико сечке насекли, да покрива свуда дно јаме за један метар високо, онда је треба прелити слапом водом. Заливање се врши кантом на којој је решетка за заливање.

Крај јаме у чабровима треба припремити слану воду за тај циљ. На 100 литара (1 хектолитар) воде треба рачунати 1 кг. соли. На свака четири метра у четврт, треба узети за поливање канту која хвата 15 литара ове слане воде.

Кад полијемо цео први слој сечке (од 1 метра висине), онда треба сечку гвозденим вилама мало развршити, да слана вода процури свуда у дубину кроза слој, па потом површину озго опет поравнити и онда ногама добро нагазити и утапкати.

Пошто смо први слој сечке утапкали да не може боље бити, онда треба даље јаму пунити другим слојем сечке, опет за 1 метар високо, па опет полити слапом водом, размешати и поравнити, угазити и утапкати и тако наставити докле се јама не напуни до врха. Али и поврх површине здраве земље око јаме, треба наслагати слој сечке за $1^1/_2$ до 2 метра. да изнад земље остане. Тај слој поврх земље треба слагати у виду крова на кући, завршујући га у слеме. Целу јаму са сечком онда покрити слојем сламе дебелом 30—35 см. па затрпати земљом, као кад се трапи кромпир, репа или поврће. Преко сечке треба ударити слој сламе, да се не би земља при покривању, као и при откривању трапа, помешала са сечком и сваки пут кровина од сечке (горњи слој) ишао у штету и растур. Земље треба навалити слој за 40 см. да она својом тежином што јаче притисне сечку која ће се слагати.

Што се раније по брању кукуруза изврши ово трапљење сечке од кукурузовине, све боље, јер је она очувала цело своје лишће, још је свежа и сочна, па ће пре и боље превреги и ускиснути, те и укуснију пићу дати.

Пошто ће се сечка у јами, што буде јаче превирила и ускисавала, слегати. то ће се кров трапа реметити и по њему се градити пукотине. Ове пукотине треба затрпавати навлачећи земљу и поправљајући слеме трапу, како не би киша могла у трап продирати и сечку кварити.

Што дебљи слој земље поврх трапа, јачи ће се притисак ни сечку вршити и она ће боље и правилније превирати.

Овако затрпана и слапом водом преливена сечка од кукурузовине, за два месеца потпуно ће превреги и ускиснути и после тог времена може се трап начети и сечка за храну стоке употребљавати. Али је боље, да се остави и три месеца да ври, пре но што се почне трошити. Но она може тако у трапу лежати и годину дана, а да се не поквари.

Кад отворимо и разгрнемо трап с једног прочељног краја, укишељена сечка биће ванредно добра пића, накиселог мириса, ванредно доброг укуса, жућкасто-рујаве боје, мека, сјаја свиласта. Говеда ову пићу слатко и халапљиво једу и у стању су велике оброке потрошити. Овако приправљена пића — сечка од кукурузовине — помешана са сеченом репом, или резанцима од ње, и са нешто мекиња, особито је добра храна за говеда, помоћу које ће се она врло добро у снази одржати. Али и од саме чисте сечке стока се поправи и одржи, што се никад не може постићи са неприправљаном кукурузовином, даватом онако у цело и несеченом.

Овим начином који није ни мало заметан постиже се двоје. Кукурузовина се лакше и боље чува до употребе, а да не морамо бринути, да нам не закисне и не пропадне на пољу. А у исто доба добија се мекана и укусна пића и штеди се у храни, јер се она не растура и не развлачи.

Описани поступак справљања кукурузовине најбољи је, јер загревање и врење сечке од кукурузовине, сложене и утапкане у јами, изврши читав преображај овог храњива, да оно постане храњивије и што је главно и *сварљивије*. Никада се жилави и дрвенасти делови кркурузовине не могу тако умекшати и поправити, ако на обичан начин сечку пошкропљену слапом водом држимо на гомили само два—три дана, да се мало загреје, нити може тако брзо ускиснути.

Из трапа можемо удобно, по потреби, вадити само онолико пиће од сечке, колико је потребно за посведневну потрошњу, а трап треба сваки пут опет лепо завршити и препокрити, пошто сечку повадимо.

* * *

Али најтеже је за коње и за овце које врсте стоке, као што је познато, не могу као говеда, да једу никакву до ли махом суву храну. И иначе, за коње је због тога врло мален број храњива, што нам за њихово храњење стоји на расположењу, а на случај оскудице у сточној храни, нарочито у сену и ако може зоб и уопште, јака зрнаста храна донекле попунити оброк, ипак врло је тешко у том малом броју храњива уопште, изабрати она и онаква која ће бити најподеснија, па и најхранљивија, т. ј. најсварљивија, а ипак најекономичнија. По склопу свога желудца који је прост и једноставан, од све домаће стоке, коњ је упућен најмање на кабасту, но по запремини или по обиму на најједрију, дакле више на јаку храну. Због таквог желудца, познато је, да је крајња мера за обим или запремину хране или дневног оброка и за најкрупнијег и најтежег коња обим од 12 килограма сена.

Овас или зоб, као једра и јака зрнаста храна, нарочито за младе коње који расту и за коње старије који раде у бржем кретању, од свију зрневља, најпогоднији је за коње, јер је најсварљивији. И он може у оброку код коња донекле заменити и потребну им кабасту храну, нарочито сено, но не и потпуно, с тога, што се не могу давати онолике количине зоби, колике би биле потребне, да и по обиму испуне желудац и што и кад би то и могло бити, то не би била ни мало економична замена.

И ако у оброку за коње могу сено донекле заменити овсена и јечмена *слама* и овсена и остала (сем оштре јечмене) *плева*, као најбоље и најмекше, најхранљивије и најсварљивије, опет наступа тешкоћа у састављању оброка за коње у томе, што му се мора сем зоби и сламе додавати и још какво јаче, више једро храњиво које ће у маломе обиму имати два пут и три пут јачу садржину, нарочито на беланчевинастим материјама, јер ове служе за стварање и накнаду мишића потребних за пораст и за напорни рад.

За исхрану коња од 500 кг. тежине (просечна мера за наше одрасле коње може се узети 400 кг.), а да може вршити тешку напорну службу „Наука о храњењу стоке“ прописује за дневни оброк ову норму. у *сварљивом виду*:[1])

суве масе у храни	беланчевине	масти	угљохидрата
12·000	1·150	0·400	6·250

[1]) Види XIII практичну пољопривредну поуку: *Храњење стоке* од Пере Д. Тодоровића и Паје Тодоровића-Баковчића.

Међу тим по прописима вођеним, тешки *ратни дневни оброк* за најкрупније коње српске војске, који се састоји из:

зоби 6 кг.
сена 4 кг.
сламе 2·5 кг. *(за простирку)* —

садржи у себи, у *сварљивом виду:*

суве масе	беланчевине	масти	угљохидрата
8.400	0·796	0·321	4·460
— 3·600	— 0·354	— 0·079	— 1·790

Као што из овог упоређења видимо ни наш најбољи, садашњи тешки ратни оброк за коње, *по свима својим главним састојцима*, не одговара хигијенском пропису одржавања коња у ратним напорима, тим пре још, што златно правило механике гласи: да се у снази онолико губи, колико се на брзини добија, што ће рећи да и горњи прописни хигијенски оброк, за коње у тешком и напорном раду, при ратној служби, није довољно снажан и једар (концентрисан), да буде у потребној мери хранљив (сварљив), а да ипак не пређе потребан обим и запремину, за попуњење коњскога желудца и... што није без важности у овом питању, да буде и што економичнији.

И докле је онда, када сена има у изобиљу, питање о доброј исхрани коња, лакше решити, дотле смо ми, према нашим привредним приликама, према нашој земаљској производњи, у великој недоумици, како ћемо саставити дневни оброк за коње, и то оброк који ће одговарати свима главним условима доброг оброка за коње: хранљивости, запремини и ... цени.

Напоменуо сам, како слама, уз зрнасту храну, па и уз најбољу од њих, зоб, није у стању, у дневном оброку за коње, *потпуно заменити сено*, а да се не би морао повисити или додатак у зоби, или том оброку додавати, у *већој количини*, какво од оних хранљива, што би у маломе обиму имало двапут и трипут већу садржину снажних састојака. Но и једно и друго поскупљивало би оброк за коње, јер и овас може достићи цену од 15 динара 100 кг. а ова друга још снажнија хранљива (за коње би од њих долазиле у обзир само олајне тропине и то оне што остају при цеђењу уља из ланеног семена) стала би и 25—30 динара 100 кг. пошто их и нема у земљи. По себи се онда разуме, да ни кукурузовина — шаша — по сварљивости једнака са лошијим врстама сламе, не би могли одговорити томе задатку. Ни сува, као сечка, а камо ла као укишељена, дакле и влажна. Па због сувишне влаге не могу се узимати у обзир за коње, ни репа, ни резанци од ње и т. д. Једино мрква, али само у извесној количини и кад би се за тај циљ још и сејала и производила у нас.

И шта нам онда још остаје од хранљивих средстава која би у овакој оскудици сена, могла послужити при састављању оброка за коње, као додатак или саставни део томе оброку?

Меласа, у извесној мери (2·3 кг. на 1 грло) која и ако је течна може се мешати или с мекињама или с јармом, да је ове упију. За то је потребно нарочито припремање оброка и на нарочитим справама, па да меласа буде корисно употребљена и да се не мора сваки оброк свеже справљати, или још вештачки сушити, те да дуже траје и да храна у врење не пређе и кварити се не почне. И ако би овога хранљива, као остатка при фабрикацији шећера, могли нешто набавити и употребити за исхрану коња, ипак то не би могло бити тако одмах а да се претходно не изврше и код нас огледи, у већем размеру.

И онда нам остаје, да видимо још, да не би могли, *коју јевтинију зрнасту храну* за тај циљ употребити, да њоме заменимо један део скупље зоби и један део и сена у оброку.

Јечам и ако се код нас при храњењу коња много употребљава у место зоби, према цени која је готово увек равна цени зоби, не би могао томе послужити и кад би се јармио, те да се већа сварљивост постигне.

Једино *кукуруз* с економског гледишта, заслужује нашу пажњу у овом погледу. Али он даван у зрну, а још више у јарми, због своје садржине у састојцима који јако гоје, не би био подесан за коње, тим пре, што је то храна која коње у раду на знојење гони.

Међу тим *кукуруз у клипу*, самлевен у јарму т. ј. зрно и шепурина (корен или кочањка) заједно, понајбоље ће моћи да послужи као замена овсу и сену, при састављању оброка за коње.

По искуству практике кукуруз у клипу, садржи (према години и времену протеклом од бербе т. ј. према сасушивању): 20—30% шепурине и 80—70% зрна. У трговини се до 6 децембра, при куповини кукуруза у клипу одбија на фиру (на кочањку или шепурину) 30%, а после тога 20%. Клип кукурузни самлевен у јарму у велико *ублажава* недостатке кукуруза као коњске хране, постаје сварљивији и у стању је у многоме да замени сено. Докле чиста јарма од самог кукурузног зрна, сразмерно обиму своме, има много угљехидрата и прилично масти, те стоку јако гоји и загрева, дакле и коње на знојење гони.

(свршиће се)

ОГЛЕДИ ГАЈЕЊА ПШЕНИЦЕ ПРЕСАЂИВАЊЕМ И ОГРТАЊЕМ

У 43 броју „Тежака“ описан је један нов начин гајења стрмних жита којим се начином постиже повећање приноса два до три пута. Па како сам и ја, пре две године, правио огледе са једним од тих начина (са пресађивањем), то хоћу да изнесем пред читаоце „Тежака“ резултат који сам из тих огледа добио. Мислио сам да продужим огледе и идуће године, али прошлогодишња сушна јесен омела ме је у томе. Сад да изложим како сам све то извео.

У половини септембра посејем пшеницу на расад, у растојању од 4 сантиметра зрно од зрна, а ред од реда по 10 сантиметра. Тај се је расад врло добро развијао, јер сам га заливао. Кад је прошло месец дана од сетве, ја сам га почупао и у једном суду у води однео га на њиву, где сам оставио место да га расадим. Расадио сам га 2 до 3 сантим. дубље, но што је на расаду било, и мало га залио, за шта врло мало воде треба, јер је земља у јесен и иначе влажна. Растојање сам оставио ред од реда 60 сантим. а струк од струка 30 сантим. Тако расађена пшеница врло се је добро прихватила, и рано с пролећа показала је велику разлику у развијању од остале пшенице која је посејана у густо на обичан начин.

Кад је у своје време овако расађена пшеница почела да класа, један је струк истерао до 70 врло развијених класова, који су били дупло дужи од класова обично посејане пшенице. Кад је лепо узрела, пожњео сам је, и овр'о и премерио, и сразмерно земљишту дала је два пута више приноса но обично посејана, а не расађивана пшеница.

Запазио сам, да је горње растојање велико, и да је требало мало чешће да га расадим, јер и кад је сазрело

вилело се међу врстама празнина, класови се нису приближавали, а пшеница као да воли да једна другу по мало заклања од сунца.

Ове јесени један мој рођак у циљу да продужи огледе у овоме правцу, поорао је и припремио један ланац земље, и кад је било у половини септембра он онако суву земљу избразда плугом у растојању од 40 сантим. и у тим браздама одмах и ако у суву земљу, посеје пшеницу, пуштајући одмах за плугом из руке зрна у бразду. За плугом је удешена једна грана која се је вукла по бразди и посејана зрна довољно покривала. Тако посејана пшеница стојала је у сувој земљи немајући влагу да никне све док није киша у половини октобра наквасила земљу. Ницање је отпочело тек крајем октобра, и данас 3. новембра мраз је већ толико стегао земљу, да није ни мислити на загртање тек скоро поникле пшенице.

Чим у пролеће попусте мразеви, он ће извршити огртање и то по потреби више пута. А по жетви изнећемо читаоцима резултат.

Цветко Павловић
земљорадник

БЕЛЕШКЕ

Подсетница за пољопривреднике. — 1. Сточна стаја треба да је сува. Под и дуваре треба држати у сувоти. Све штетне инсекте и бубе по њима таманити.

2. У стаји да би се стока одржала у здрављу, мора владати добар, чист ваздух; промају пак треба избегавати.

3. Стаја зими не сме бити ладна, а никад мрачна — па ни за свиње и козе не.

Стока која из мрачне стаје испадне на друм обасјан сунцем па још снежном белином покривен, лако постане ћудљива и зазире, са чега је се већ многа несрећа догодила. И иначе, као што је важно имати свежег ваздуха и светлост је услов здравља и живота.

4. Посведневно треба прати и чистити јасла и валове, лотре и ведрице.

5. Храну треба увек полагати у исто време. Храна треба да је добра и здрава, оброк у довољној количини. Вода за пиће увек свежа и никад одвећ ладна.

6. Свако грло или бравче мора имати довољно места и добијати чисту стељу или простирку. Не сме се никад одвећ кратко везивати, јер иначе не може стока како треба одморити се, ни оснажити се.

7. Особито ваља мотрити да су судови за млеко увек, до крајности исправни и чисти. Пре муже треба руке опрати, као и вime музаре истрти или опрати.

8. За сваку врсту стоке треба се побринути да има довољно прилике за покретање на свежем ваздуху; иначе ће оболети. Кад се стока има да гони на дужи пут, треба имати на уму, да многа стајска стока није навикнута на већи ход и да ће се због тога брзо уморити. Стога с њоме треба бити стрпљив и благ, па је пукати и храбрити на већу издржљивост. С мало соли, репе, или иначе чега, што стока радо једе, може се чудо постићи, да без умора и неосетно дужи пут превали.

9. Кад год ти једно грло оболе, што се најпре при храњењу и чишћењу приметити може, постарај се благовремено за марвено-лекарску помоћ, а не иди никад врачима и бајалицама.

10. Чешће прегледај запрежну опрему, јер врло често она не пристаје добро, притискује, коље и дави животињу; онда је увек оправити треба.

11. Обрањено или оронуло грло не сме се запрегнути докле не оздрави. Никад сем крајне нужде, не остављај стоку да дуго стоји на привеци, ни на студи или на промаји. Ако су се грла од терања јако загрејала, не треба никад пропустити, прско њих пребацити покривач.

12. Ако коњ у запрези падне, треба га мирно и благо испрегнути и предње му ноге исправити. На глатком земљишту посути мало песком или пепелом, или прострети покривач под његове предње ноге, да не би при устајању на ново пао.

13. На ладном времену ваља коњску опрему вешати у стаји а узду и ћем обрисати и очистити пре, но што се коњу понова метне у уста.

14. При поткивању треба бити миран и стрпљив.

15. На стрмом путу или незгодном месту за превожење и доношење, као на пр. при зидању зграда и т. д. треба запрегнути још једну запрегу напред или не товарити много. Често неће бити никакав велики замет прво раскрчити крш и отворити пролаз или приступ. Точкове на колима, по стоварању терета, очистити и мотрити да су увек осовине добро подмазане.

16. Коње треба што је могуће краће запрезати. Предмети који су тешки а мало места заузимају, товари на кратка кола.

17. Непрекидна вика и псовка, цимање, гурање и бијење ушћуда и заплаши свако живинче и смета његовом успевању.

Стока радо слуша човечји глас којим се умирује и у раду куражи. Оштар тон примети одмах и зна добро, да с њеним радом нисмо задовољни. Сваки ко је животиње посматрао зна, да се на тај начин најбоље са стоком излази на крај.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Неготин, *на Митров дан 1908. год.* У овом главном виноградарском крају најглавније о чему би се могло писати у ово време јесте резултат овогодишње виноградске бербе. Година је уопште била рана, за све културне биљке, па и за винограде. За целих 10 дана могло се приступити берби пре но других, нормалних година, јер је по испитивању шире повећавање садржине шећера на појединим положајима престало било пре 10. септембра. Смежуравање грожђа отпочело је много раније, и неке су сорте, на пр. Плави Мускателер, Каберне Фран, Каберне Совињон, Црни Пино (Бургундац), Дириф и још неке стране винске сорте, бране скоро сасвим суве. Но, међу овима било је и таквих, које су се, због тога што не подносе овако суво поднебље, сасушиле и пре потпуног зрења. Таквог грожђа могло се наћи и на Рајнском Ризлингу, нарочито на луковима. На домаћим сортама: Скадарки, Прокупцу, Багрини и Зачинку постигнуто је добро зрење, па и на Смедеревки, где је има. При свем том берба је грожђа отпочета у неготинским виноградима *раније* но што треба, ма да је предузиман корак, да се посредством власти спречи одвећ рана берба. Општинске власти напустиле су раније правило, а основа зато има и у закону, да забране бербу пре но што се наредбом општинском одобри. Има примера, да су ту погрешку чинили баш они, који су позвани, да је спречавају. У срезу неготинском већ је постојао распис, да се забрани берба пре одобрења власти. И до-

иста у главнијим виноградским местима овога среза, ове године је први пут, од толико година, општинска власт узела у своје руке одређивање бербе наредбом. Но, разуме се, још у томе влада примитивност, која свакојако треба да се замени поступком рационалнијим, као у других напреднијих народа, да се зрење прати и потпуна зрелост констатује апаратима. Али, и на овај начин задржано је, да се не бере пре времена, и да се свакојако постигне бољи резултат, повољнији производ.

Овогодишња виноградска берба сматра се овде и по количини и по квалитету повољна. Сразмерно више је добивено но минуле године, а и квалитет је без мало без замерке. Грожђе је здраво и брано по лепом времену, те су тиме задовољени главни услови за добар производ. Чује се погдегде да вина још нису потпуно преврела, што се приписује поглавито густини шире, нарочито код оног грожђа где је било доста суварка.

Но, док овако влада обилатост вина, по количини и квалитету, дотле је промет скоро никакав. Тражње скоро никакве нема, па и цена је ниска. Није необично да се ново вино може добити по 12 динара хектолитар. Не могу обићи, а да не укажем прстом и овога пута, да поред доброг вина и како га чокот да, има и веома лошег вина и *како га чокот не даје!*... Додавање воде још је увек у јеку; а зашто и не би, кад томе апсолутно нико не стаје на пут, нити икога за то глава да заболи. „Закон о вину“, „Закон о вину“... то је дневна парола свих мислених људи и оних, којима на срцу лежи стари глас крајинских вина. А с друге стране... ограничени увоз страног грожђа, које као материјал, такође заводи на исту погрешку...

И ако је задоцњено, ипак вреди забележити две важне привредне појаве из овога краја. То је *подрумарски курс* и *изложба грожђа и пића*, које је приредила Крајинска Окружна Подружина Срп. Пољопривредног Друштва. Подрумарски курс је приређен у Школи за Виноделье и Воћарство за младиће из околних општина. Позвате су 12 општина да пошаљу по једног младића, али су се одазвале само осам. Кад се узме у оцену, да су погодбе за пријам биле врло лаке: писменост, да има сваки свој виноград и пивницу, а међу тим од Подружине добивају храну. и уз то и трошак за повратак, онда долста само равнодушности општинских судова са одборима има се приписати што из свих општина нису послати младићи. Било је из ових општина: рогљевске, рајачке, брусничке, тамничке, радујевачке и праховске. Курсом је руковао подрумар школски г. Благојевић, по програму који је прописан био и за прошлогодишњи курс. Храна се спремала у школској кухињи, а и стан је курсистима дат у једном од локала школских. Курсисти су били пораста од 15 до 18 година. Предавања су схватили веома лепо, а радили су веома ревносно. Курс је отворен 7. јула а завршен је 11. јула са испитом, коме су присуствовали чланови подружинске управе и неколико гостију. Испит је био веома повољан, и курсистима је на растанку проговорено неколико поучних речи и обећано, да ће се позвати и на други курс, који ће се приредити о берби. Али тај други курс није могао бити из разних оправданих узрока.

Приређивање подрумарских курсева сматра се овде, као један добро погођени пут за деловање Окружне Пољопривредне Подружине, и као потпуно савремено средство за њен утицај на привреду народну. Као год што су некада приређивани зимски калемарски курсеви, и ови потпомогли обнављање винограда, тако и подрумарски курсеви треба да имају задатак да покрену рационалније неговање вина у овом крају. А на овоме треба много радити, тако, да се очекује да и држава узме више иницијативе и уложи више средстава.

Изложба грожђа и пића одржана је 29., 30. и 31. августа, под именом *„смотра грожђа и вина.“* Проглас о овоме штампан је и у *Тежаку*. И као што је тамо напоменуто на изложби је било: *грожђа*, винских и стоних сората, домаћих и страних; *вина*, прошлогодишњих и старијих, белих, румених и црних; *коњака* домаћег; *ракије*, комове; и *сирћета* винског. Излагачи су с предметима шиљали и нарочито спремљене „Пријаве“, у којима су попуњавали податке. Међу овима, који су се мање више тицале научног познавања, било је и рубрике о количини предмета и ценама продаје. То је потребно било не само ради тога, да се не награде сувише мале количине, него се мислило да ће бити и страних купаца, који би по овим подацима могли закључивати погодбу.

Излагача је било:

а) с грожђем	55,
б) с винима	82,
в) с ракијама	27,
г) са сирћетом	15.

Школа за Виноделье и Воћарство узела је учешћа особеном групом грожђа, вина, ракије и коњака. Исто тако Крајинска Винарска Задруга имала је своју колекцију пића.

Награда је издато:

а)	излагачима	грожђа	31,
б)	„	вина	31,
в)	„	ракија	10,
г)	„	сирћета	5.

Највеће су награде биле: две мућаче, и издате су као прве награде за грожђе и вино. Осем тога издате су као награде: прскалице Верморелове и Гоњевчеве, ручни запрашивачи, ручне машине за затварање боца; широмери, Кундеове нóжице (маказе) и Кундеови ножеви, ножице за брање грожђа, берила за воће и нóжице за гусенице. Све су награде издате само у справама.

Изложба је распоређена била у 3 локала, од којих два су заузета била за грожђе а један за пиће и сирће. Уређење је било врло укусно и прегледно, тако да је учинило утисак једне мале али модерне изложбе. При отварању било је много грађана из места и околине, па тако и при затварању. Отварању је претходио пригодан говор председника Подружине проте г. Јове Станојевића, а затварање је пропраћено дужим говором потпредседника г. Паје Тодоровића, управитеља Винод.-Воћарске Школе. Говором овим обухваћен је преглед изложбених предмета по групама, учешће излагача, где је нарочито истакнут слаб одзив Неготинаца, вероватно у намери, да одређене награде оду што више у народ. Даље је изнета потреба за још пространије подизање винограда, правилнији избор подлоге а нарочито употребу новијих и корисних подлога, а затим су изнете мане код вина и дата кратка поука о погодбама правилнога неговања вина и о радњама подрумарским, без којих не може бити добро одневано вино.

Сва награђена пића, после тога, послата су у једноликим боцама — рајнским и бордовским — и са подружинским виньетама на Изложбу Срп. Пољопривредног Друштва у Београд; а исто тако прибављено је и грожђе од излагача који су добили награде, и послато на изложбу. И тако је ова „Смотра“ допринела, да Крајина буде заступљена на изложбама друштвеним не само бројно, него и каквоћом сразмерно најбоље.

— — Ђ.

ГЛАСНИК

Трговински уговор Србије с Аустро-Угарском. — Ово питање наступа данас у нову фазу, после примања у Српској Народној Скупштини и једногодишњег провизориума, од стране Аустро-Угарске, на основу ранијег овлашћења бечког посланичког дома. Данас кад тај уговор мора проћи кроз парламенте обе двоглаве државе у суседној монархији и у Бечу и у Будимпешти, у најкраћем року, да до нове године може бити изгласан и примљен, појављују се двојаки, сасвим противположни гласови. Ми не можемо веровати „Сарајевском листу“ званичном органу босанске земаљске владе који кад мора да донесе „своме народу“ какву по Аустрију незгодну или тугаљиву ствар тичућу се Србије, увија је у најружичастију боју представљања „свемоћи“ или „мудрости“ те „велесиле првог реда“, његове господарке (Аустрије); не можемо веровати вести тога листа: да се неће ни износити пред аустро-угарске парламенте трговински уговор са Србијом. Нећемо веровати тим пре, што је по гласу пештанских листова, министар трговине Кошут већ изнео предлог уговора своме „парламенту“ на расправу. Нећемо веровати, да ће Аустро-Угарска данас, кад ни са једном другом државом на Балкану нема правог и честитог, срећеног уговорног стања, до ли са Србијом; да ће она која се не боји никаквих удара по образу, ма то било испод достојанства ове „велесиле“, колико удара по

кеси... да ће она то смети данас, где је бојкот њене робе у Турској, у Србији и свуда на дневноме реду; она да ће смети жртвовати интересе своје трговине и индустрије данас, пред њеним потпуним банкроством, кад су за њих балканске земље једине „колоније“ за експлоатисање; Аустрија, да ће то смети, кад се на њу дигла повика и ајка целог просвећеног света?! Да што рекао, за бој и економни рат са Србијом вазда орни аграрац Алфред Симић царски витез од Хоенблума, у последњем броју „Бечких Пољопривредних Новина“ (од 15 ов. м.) пре ће бити, да ће аустријска чиновничка влада, у страху од агитација и утицаја аграрaца, у данашње мутно доба велеиздајништва и „родољубља“, хтети и умети да огледа, да кроз бечки посланички дом опет *ирокриумчари* једно решење, за „одрешене руке“ нових провизориума и због *мрске* непријатељске Србије с којом има готов трговински уговор и због „пријатељске“ Румуније с којом је у прекиду преговора за склапање уговора. То више личи византиској политици, што се одавна води у Бечу, да се подвалама, препадима, отимачином и двосмисленим законодавним решењима, „извлачи из платке“ и да опет једним провизориумом замаже очи и нама (кад нас није могла уплашити, да се „добро владамо“ страхујући од економног рата с њоме!), и својим трговцима и индустријацима, а уједно и да своје силне и накострешене аграрце, бар у пола задовољи. Ова двојна држава која се састоји из несавременог облика владавине мањине над већином која има једно аустријско „родољубље“ које не одговара духу, жељама, ни интересима разних својих многобројних народности; ова љубитељка половних мера и политичких смицалица; држава у којој је прво начело опстанка: „завади па владај“; ова држава двојно састављена из ц. кр. половина опет даљих краљевина двојних, где сила тлачи право; ово препотопско уређење, где је врхунац, „уставности“ и „парламентаризма“ у најгрубљем апсолутизму, та иронија савремености... она ће чак са њеним фамозним § 14, силом наметнути провизориум, само да трговински уговор са Србијом још једну годину дана продужи! И овде ће „слободна“, „независна“, „самостално — државна“ Мађарска, извлачити из глиба бедну своју другу Аустрију... ако се бечки посланички дом. буде повео за аграрцима и њиховим покличем, да не изгласају хитност предлога о „Ermächtigungsgesetz“ — у, законодавном овлашћењу за продужење провизориума: што ће мађарски „парламент“ изгласати, под швињкањем бечког корбача — трговински уговор са Србијом!

Све је то лепо и све су то ствари Еренталове, Бинертове, Векерлове или Кошутове и осталих аустријских барона... али треба ли Србија с тиме да буде задовољна, шта она треба да ради?

„Самоуправа“ и „Трговински Гласник“ већ су се изјаснили против таквог натезања и свију провизориума с државом, којој се у међународним односима, као рушитељци уговора, не може и не сме веровати; с државом, која је наш заклети непријатељ, која дави и у ропству држи милионе наше невине браће; с државом која обуставља и омета Србији сваки саобраћај, материјални и морални, трговински, па чак и телеграфски и писмени, са осталим иностранством, па чак и са својим савезницама, Немачком и Италијом. С таквом државом ни *овакав* уговор нама не треба, где она црпе све користи, а ми врло мале или никакве, где она оснива своје право на сили и праву песнице... а то ли још њен силом скрпљени провизоријум.

У нашем министарству финансија, чујемо, ради се већ, хвала Богу, минимална тарифа, која ће се од 31. децембра ове год. моћи примењивати. Ако до тог дана аустро-угарска влада, не добије пуноправно законодавно одобрење *оба* своја државна парламента, за трговински уговор са Србијом: онда економни рат с њоме! На сву робу из Аустро-Угарске треба ударити 200%. На тај начин бар ће и наше лако попустљиво родољубиво одушевљење у бојкоту свега што је аустријско, наћи потпоре и ослонца, докле и у нас, у том погледу, навика не постане друга природа!

За Србију то је лојалан и једино спасоносни пут!

Српски аграрци су у овоме питању потпуно сложни.... с аграрцима аустријским и мађарским: *доле овакав трговински уговор с Аустро-Угарском!*

Образовање новог чиновничког министаротва у Аустрији, поздравиле су „Бечке Пољопривредне Новине“ орган аустријских аграрaца с ово неколико речи: „Ми аграрци имамо разлога, да образовање новог министарства у садашњем тренутку радосно поздравимо, јер аграрни посланици стојаће спрам владе ослобођени од сваке клубске стеге и прихватајући се њихове при изборима дате обвезе, сад ће ваљда моћи гласати против српског а на сваки начин и против румунског трговачког уговора. Наша влада нека поразмисли, да неће бити за њу света дужност части, да тргне изношење посланичкоме дому на решавање једног трговинског уговора који је закључен с државом, *у којој аустријску робу бојкотују, а аустријске заставе у блато свлаче и газе.*“

И добро им је дошао садашњи политички заплет, да оживе своје наде, да ће трговински уговор са Србијом пропасти у посланичкоме дому. Међутим аустријски министар спољних послова пропашао је леп изговор, да штету од бојкота својој индустрији ублажи и по аустријском обичају увије и скрије у фразу обећања пуног „благоволења“: да ће од тога како се Србија буде владала, зависити изношење и примање нашег уговора! Докле полузванични бечки листови стављају у изглед ново продужавање провизориума (привремености) на годину дана! И вуци да су сити и стадо да је читаво!

Али се заборавља при том, да смо ми сити тог благоволења у виду истинских или као овде мнимих аустријских уцена, да нам је данас једина брига питање о угроженом опстанку, са кога морамо с Аустријом водити борбу на живот и на смрт и да нам питање о трговинском уговору с Аустријом долази данас на последње место.

Једино паметно решавање трговинско-политичког питања за нас лежи данас у свесном, доследно и потпуно родољубиво изведеном и одржаваном..... бојкоту свега што је аустријско. То је „аз и ижица“ данашње српске економне политике и ништа друго.... „ако смо Срби, ако смо људи.!“.... Удримо их по кеси, онда их ударамо по мозгу!

Овогодишњи род у храни у целом свету. — Процена листа „Corn Trade News“, што га издаје познати статистичар Bromhall, о овогодишњој производњи хране у целом свету у главном се подудара са извештајем Мађарског министарства пољске привреде објављеним у месецу августу.

Само код зоби и јечма се показује знатна разлика.

Родило је ове године у целом свету:

	По Bromhall-у	По мађарском службеном извештају	
пшенице	837·70	845·75	мил. тов.
ражи	387·23	395·61	„ „
јечма	319·83	343·15	„ „
зоби	576·86	598·50	„ „

Кукурузни род Bromhall још није изнео на јавност, али статистичар Berbom рачуна тај род у главнијим земљама што производе кукуруз, на 880 мил. товара.

Куповина и продаја јаја по тежини. — Секција бечког пољопривредног друштва за живинарство, на подстицај референта за ветеринарство донела је закључак, да се стави у споразум са доњо-аустријским земаљским културним саветом и трговачко-индустријском комором, да се заведе продаја и куповина јаја по тежини, место досадашње по комаду. Секција се нада да ће се тиме живинарству дати нов подстицај за побољшање јаја каквоћом, па тиме и за веће приносе од гајења кокошију.

Тронедељни виноградоски течаји. — И за идућу зиму и то концем ове или почетком 1909 намеравају држати у појединим виноградарским котарима у Херцеговини тронедељна теоријско-практична предавања из виноградарства. Предавање ће држати управитељи воћарско-виноградарских станица у дотичним котарским местима. Да би и сиромашнији могли походити ова предавања, одређено је за сваки течај по 10 стипендија од по 25 круна.

Кукурузна берба у Северној Америци. Североамеричко Министарство пољопривреде утврдило је на основу добијених података, да је овогодишња берба кукуруза у Сједињеним Државама Северне Америке, дала 2,647.687.000 бушлова (1 бушел = 35 литара), или на 50,367.000 бушела више но прошле године. Године 1906. добијено је кукуруза 2,927.436.000 б., а 1905 године 2,707.994.000 бушлова. Каквоћа овогодишњег кукуруза није најбоља, али није ни лоша. У фармера било је стара кукуруза почетком новембра ове године 2·7, 1907 год. 4·5 1906 година 4·4 1905. године 3·3% од године која је предходила.

Намештање изслужених војника и нижих чинова у Немачкој. — Бароница Ада од Лилијенкрона из Познањске обратила се ту недавна, преко јавности, немачким поседницима већих и мањих имања, ради намештања изслужених војника и нижих чинова, за надзорнике имања и сточних стаја, за ловце и кочијаше, како се они не би одвадили од пољског рада и сеоског живота, пошто градови и индустријска средишта, одузимају крв и срж сеоску и упропашћују је морално и материјално у напорном раду и борби за опстанак, а у пољској привреди осећа се све већа оскудица у радној снази. Држава нема толико места и служби да их све може наместити и обезбедити им пристојан живот и издржање и стога морају и приватни пружити помоћ у том погледу.

Али и иначе у Немачкој постоје на све стране друштва којима је задатак, да нужду беспослице по градовима и индустријским гранама ублаже, налазећи беспосленим индустријским радницима у пољској привреди рада и занимања. Па и поједине државе оснивањем радничких насеобина, теже да раднике на земљи задрже и њихово притицање у градове што више осујете, стварајући им, општим средствима, што повољније услове за живот.

Берлинско друштво за тај циљ јесенас је тим путем сместило око 1000 радника оставших без посла. Они су добили путни трошак и све олакшице за путовање, па и позајмицу за сређивање својих неприлика у прво време. Просечно човек добија 40 марака месечно, а жена 20—25 марака, стан са две собе, кујном, сарачаном и таваном, огрев и кромпир по потреби. Сем тога породица добија од послодавца годишње 1 свињче, 18 товара ражи и дневно по литар млека. У време жетве прекоредан рад још им се одлично плаћа. То су услови које је друштво по споразуму са послодавцима прописало.

Виноградарство у Угарској. — Угарска влада поднела је парламенту нов много строжији предлог закона противу вештачког прављења вина. по коме ће се кривци кажњавати глобом до 1000 круна и затвором до три месеца.

КЊИЖЕВНОСТ

Нове књиге:

Изашао је из штампе:

Пољопривредни календар за просту 1909. год. Издање Српског Пољопривредног Друштва (са сликама) уредник Александар Мијоковић. Година XXVII. 8° стр. 168 и 16 стр. огласа. *Цена 0.50 динара.*

Садржина:

Календарски део с месечним радовима.

Поучни део:

Угарност њиве.
Орање.
Дрљача и дрљање.
Вејалица.
Припремање семена за сетву.
О чишћењу њива после жетве, као средству за утамањивање чтеточина.
О дуњи.
Зашто воћке бивају неплодне?
О избору калем-гранчице при калемљењу лозе.
О чишћењу и неговању каца.
Сименталско говече,
Подизање стаја за стоку.
Вилина ксица, самовила (Cuscuta trifolii Bab.) на детелини и луцерки.
Потреба ограничавања шума.
Дете болесно од гушобоље носите одмах лекару.
Облагорођавање и нега високо-стабластих ружа.

Белешке:

Пољопривредне установе и удружења.
Стечај за напредније начине рада.
Железница, пароброди, поште. телеграф и телефон.
Списак пољопривредних књига и ценовник.
Огласи.

Позивају се повереници да се обрате „Српском Пољопривредном Друштву — Београд“ за потребан им број ових корисних књига за народ. Препродавцима утврђени рабат.

ОГЛАСИ

НА МОМЕ ИМАЊУ У ЛОЗНИЦИ имам произведено за продају повећу количину младица од Јабука и Ораха.

Цена је Орасима дин. 20·— а Јабукама I врста 15·— а друга по 10 дин. од хиљаде.

Паковање и експедиција падају на терет поручиоца. Поручбине треба слати потписатом или г. Милану С. Петровићу економу у Лозници.

Испорука је брза и тачна, поручбине се шаљу повуком и на доплату.

Драгутин М. Настић
трговац Београд

2—3

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 47. броја „Тежака“: *Чланци:* О важности и користи пчеларства и мерама за унапређење. — Важност кукуруза и кукурузовине у храњењу стоке. — Огледи гајења пшенице пресађивањем и огртањем. — *Белешке.* — *Гласови из народа.* — *Гласник.* — *Књижевност.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ КАДРА, БАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 48. НЕДЕЉА 30. НОВЕМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

О ВАЖНОСТИ И КОРИСТИ ПЧЕЛАРСТВА И МЕРАМА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

Предавање о Изложби Срп. Пољоприв. Друштва 30. септем. 1908. г.

Јов. П. Јовановића

(НАСТАВАК)

II

Пчеларење у Срба и других народа.

У старо и славно доба, када Србијом владаху стари и славни краљеви и цареви српски, пчеларило се у Србији много више, но што се данас пчелари. Кад су стари Срби примили хришћанску веру стари српски владари настојавали су много, да се хришћанска вера стално одржи у српском народу. Историја нам казује колико су се стари српски владари старали и трудили да би се утврдила хришћанска вера у српском народу. Да би дали примера своме народу стари српски владари као богоугодни и христољубиви Хришћани подизали су и помагали су цркве и манастире, који су се одржали и до данашњих дана. Због тога је у народу српском у то старо доба било много више побожности. Свет је радо одлазио у богомоље. За свеће које се пале у црквама и манастирима ваљало је много воска, а восак се добија само од пчела, и с тога су се у то доба многи људи бавили пчеларством. Да би се пчеларство што више раширило и напредовало стари српски владари: Стеван Првовенчани, краљ Милутин и краљ Драгутин, краљ Стеван Дечански, цареви Душан и Урош, као и остали стари српски владари потпомагали су и штитили су људе који су се бавили пчеларством. Краљ Милутин издао је био наредбу да се ни један пчелар, који има повише кошница, не гони на кулук, а краљ Стеван Првовенчани, пошто се закалуђерио, он се и сам као калуђер бавио пчеларењем.

Онда се у Србији толико много пчеларило, да је се добијало толико меда и воска да су се велике количине меда и воска извозиле из Србије у друге земље, а зато добијале велике суме новаца. Онда су српски пчелари били велики мајстори у пчеларству. Пчелара је било врло много, сваки је имао велики број кошница, и нигде се није производило толико меда и воска, колико се производило у Србији.

У то старо и славно доба све је у Србији цветало и напредовало, па и пчеларство. Али после несрећне косовске пропасти све је пошло у назад, па је тако било и са пчеларењем. Кад Турци завладаше лепим српским земљама српски народ се почео уназаћивати у сваком погледу. Још од тада је почело бивати у Срба све мање и мање пчелара и пчелињака, па још и дан данји у Србији нема толико пчелара и пчелињака колико би у нашој лепој домовини могло и требало да буде.

А како је било у других народа?

Док су Срби робовали под Турцима, а то је робовање трајало пет стотина година, дотле су други народи живели на миру и у слободи, и они су се у миру и слободи развијали и напредовали у свачему, па и у пчеларству. Они су за то време толико напредовали у пчеларству да су нас Србе, не само стигли, но и престигли. Данас се у Немачкој, Француској, Русији, Мађарској и Енглеској, не само више, већ и на бољи начин пчелари но у нас у Србији. Сад су они постали прави мајстори у пчеларству, а ми Срби морамо се сад од њих учити пчеларској вештини.

Данас се у напредних народа пчелари и врло много и врло вешто. Од пчеларења они добијају велике суме новаца те се све више и више богате. Ради примера да изнесем колико се пчелари у Француској. После последњега пописа, који се и код њих као и у нас врши сваке пете године, нађено је да је у Француској било последњих година око један милијун и шест стотина и петнаест хиљада кошница с пчелама. Из тих кошница добивено је на осам милијуна килограма меда, и преко два милијуна килограма воска. За мед је добивено око једанаест милијуна динара, а за восак око пет милијуна, или укупно за мед и восак на шеснаест милијуна динара.

Тако је, ето, у Француској, па је тако и у осталим напредним земљама, а у неким се земљама још и више пчелари, па још и више привређује од пчеларења, но и у Француској

У Србији за време пописа, који је вршен 1900. год. нађено је да у Србији има свега 172.400 кошница, а то је врло мало према величини Србије и броју људи у њој. Кад се узме у рачун величина земље и број кошница рачун показује да у Србији на простор од стотину хектара долази једва по шест кошница, па и то у оним окрузима у којима се највише пчелари, а то су окрузи: ваљевски, тимочки, пожаревачки, моравски и крагујевачки, а у осталим окрузима не долазе ни по две кошнице на простор од стотину хектара.

Ако број кошница распоредимо према броју људи онда у Србији долази у поменутим окрузима по 100 кошница на 1000 људи, или по 10 кошница на 100 људи, а у осталим окрузима долази тек по једна кошница на 20 људи!

Ако број кошница расподелимо на број села у Србији, онда наш рачун показује: да на једно село долази око 40 кошница, а да је среће толико кошница треба да има само један наш домаћин у селу.

Рачун нам, дакле, показује да са пчеларењем не стојимо добро, да смо у томе много заостали иза других народа, и то нас мора жалостити. Али има једна појава која нас и весели. И ако смо ми Срби много изостали у пчеларењу, и ако су нас други народи претекли, и ако се у других народа и више и боље пчелари, ми се ипак можемо радовати, јер из пописа људства и стоке видимо: да се у нас из године у годину стално и све више и више увећава и број пчелара и број кошница.

У години	1866.	било је	106.452	кошнице
„	1890.	„ „	124.600	„
„	1895.	„ „	157.765	„
„	1900.	„ „	172.400	„

Ако би се у нас учинило што се може учинити и што треба чинити да се овај мали лагани напредак увећа и убрза, онда можемо очекивати да ћемо за неколико година постићи такве успехе да се у нашој маленој домовини може производити исто толико меда и воска колико и у великој Француској, јер је наша лепа домовина много и много подеснија за успешно пчеларење него што су Француска, а нарочито Енглеска, Русија, Мађарска и друге земље. У Енглеској и Русији нема толико лепих и пријатних дана, кад сунце тако љупко греје као у нашој лепој домовини. Тамо владају веће хладноће, а хладноћа не годи пчелама.

У Мађарској нема као у нашој лепој домовини толико много и тако лепих и пространих шума и ливада. Србија је много и много подеснија за успешно пчеларење од многих других земаља, али по нашим лепим шареним ливадама, мирисљавим липама и багремовима пропадају сваке године грдне количине меда, јер у нас нема толико пчела да сав тај мед покупе и унесу у кошнице, а пчелар да га из кошнице изнесе и претвори у новац.

После свега овога излагања јасно се види колико је пчеларење важан и користан посао, и да би, по томе, у нас требало да се више пчелари, а пчеларење је тако лак посао да пчеларити може сваки, и варошанин и сељак, и богаташ и највећи сиромашак, и старо и младо, и мушко и женско.

Истина је да онај који хоће да пчелари треба да зна и уме пчеларити, али ни то знање и умење није Бог зна како тешко и велико. Све се то може научити и врло лако и врло брзо, само треба имати воље за то, јер, право кажу наши стари мудри људи: „Од човека се ништа није отело!“

(свршиће се)

ВАЖНОСТ КУКУРУЗА И КУКУРУЗОВИНЕ У ХРАЊЕЊУ СТОКЕ

(свршетак)

Досада се и у нас, као и у суседним земљама, нарочито у Мађарској, где се доста кукуруза сеје и где се увелико свиње као и код нас кукурузом хране, за тај циљ употребио кукуруз у зрну или у јарми *окруњен* са *шепурине*. Шепурина која се и у трговини редовно одбијала при продаји кукуруза у клипу, није служила ничему, до једино за гориво, а никада и за храну стоке. И то је била једина и искључива употреба окруњеног кукурузног клипа или шепурине. Произвођачи су се убрзо уверили, да имају бољи рачун, да продају окруњен кукуруз — зрно — јер им се онда ништа не одбија на фиру (на сировост и шепурину), пошто је одбитак на фиру 30% много и, ове године, у ово доба, према мерењу предузиматом у Српском Пољопривредном Друштву, у кукуруза за *ову годину*, шепурина износи само 20%.

Употреба само окруњеног зрна за храну стоке, а шепурине једино за гориво, такав начин био је врло неекономичан, јер се огледима доказало, да се кукуруз самлевен у клипу, неокруњен, прекрупљено зрно заједно са шепурином, може врло корисно употребити за храну свију врста стоке, а нарочито коња и свиња и да се употребом и шепурине за храну стоке, може уштедити или заменити друга каква храна, како кабаста, тако и јака. Код коња и код преживара (говеда и оваца) самлевеном шепурином може се заменити сено, а код свиња приштедити и боље искористити сам кукуруз, пошто у шепурини има још доста хране која је досада пропадала и ишла у растур. Хемијска анализа, а и огледи храњења с овом јармом (зрно и шепурина самлевени заједно) то су очевидно доказали[1]).

И одмах су се и фабрике пожириле да ову мисао коју је наука исказала корисно примене, изумели су и удесили нарочите машине, тако зване *Прекрупиаче* који су у стању да кукурузни клип, пошто га претходно у крупније комаде искрше, заједно са шепурином и самељу у крупницу или ситницу јарму, па засебно и саму већ окруњену шепурину, ради мешања од ње добивеног млива са кукурузном јармом. На тај начин не само што се штедила ова хранивија јарма (од кукурузног зрна), већ се у овако прерађеном, самлевеном виду могла искористити *сва хранива вредност целог кукурузног клипа* т. ј. и зрна и шепурине, докле је се ова последња дотле бацала или само за гориво употребљавала. На тај начин уштеда је пуних 20% т.ј. $^1/_5$ кукуруза, пошто је проценат шепурине 20%.

Помоћу тих нових машина које су опет потекле одонуд одкуда је и кукуруз први пут дошао у Европу — из Америке, ствара се један производ, једно мливо, јарма, која не само да је врло добро хранљиво, нарочито за *ирво* добро подгојавање свиња и говеда, за опуштање трбуха, већ које и стварно има *више* праве хранљиве вредности, онога што храни и ако је то у оваквој јарми распоређено на већу запремину. Тако се мливом добило једно хранљиво које је ублажавало рђаве последице сувише јаког хранљива, скупљеног досада у маломе обиму, као што је чисто кукурузно зрно, од кога хоће свиње да *иregоре*, да се искваре неупутним а наглим храњењем чистим кукурузом без претходног постепеног навикавања на њ', а коњи, да се гоје и да се зноје због велике количине (а у малом обиму) угљехидрата који јако за-

[1]) *Губитак отуда што се шепурина кукурузна употребљава само за гориво.* „Тежак“ 1902 бр. 25 стр. 203.

гревају. Нарочито млада стока, а понајпре младе свиње, нису дотле могле бити, без зебње храњене кукурузом.

Стручни пољопривредни листови одавна јако хвале ово мливо целог кукурузног клипа, као врло корисно храњиво, или при састављању оброка за стоку као врло важну примесу уз другу храну, при храњењу говеда, коња за теретну службу, свиња а нарочито прасади, свакад, кад и њих морамо прихрањивати кукурузом. На основу анализе и огледа храњења ови листови доказују не само да кукуруз самлевен заједно са клипом има велику храњиву вредност, већ да је и *шепурина сама за себе* храњива да треба да послужи, не за гориво, но далеко корисније као средство за храњење стоке, а нарочито у нужди и оскудици хране за стоку, у већој или мањој сразмери спрам друге хране.

Истина, да се мисли да се с тим прво у Америци почело, па да се остали паметан свет на њу угледао. Али како нам тврде неки из Ресаве, тамо се одавна практикује, да се шепурина окруњена с овршцима, с оно ситних зрна на врху, меље на воденицама поточарама, па да се добивено мливо меша са јармом за храну стоке. Камење за то млевење бира се оштро, крупно, да се, нарочито влажна шепурина не би у жрвњању размазивала и лепила по површини камена.

Због оскудице сточне хране, а нарочито сена, у овој години, помишљајући на могућност рата и на нагомилавање већег броја стоке, *нарочито* коња наше оперативне оружане силе, ми смо у овој прилици овде нарочито покренули ово питање, те да докажемо, да се употребом млива или јарме од целог кукуруза у клипу, може потпуно заменити недостатак сена стога, што се употребљује на храну и самлевена шепурина (корен или клип) заједно са зрном.

Кад би горњи тешки дневни ратни оброк за коње који се прописује у: 6 кг. зоби, 4 кг. сена и 2·5 кг. сламе (за простирку), заменили с *новим оброком* који се састоји из:

5 кг. зоби
5 „ јарме целог кукуруза у клипу (т.ј. 80% зрна и 20% шепурине или: — 4 кг. кукуруза у зрну и 1 кг. шепурине);
2 „ сламе

12 кг. онда би по исту, *ако не за 20—25 пара јевтинију цену*, добили оброк који би потпуно заменио за коње садашњи тешки ратни оброк са сеном, јер нови оброк има у *сварљивом виду*:

	суве масе	беланч.	масти	угљохидрата
5 кг. зоби · · · · ·	4·00	0·400	0·216	2·24
5 „ кукур. јарме т. ј.				
4 кг. кукур. зрна	0·36	0·320	0·160	2·76
1 „ шепурине ·	0·80	0·011	0·003	0·45
2 „ сламе · · · ·	1·07	0·050	0·016	0·74
Нови оброк	6·23	0·781	0·395	6·19
Садашњи оброк	8·40	0·796	0·321	4·46

Нови оброк и ако би (да коњ и сламу једе) више пунио желудац коњски, има мање суве масе, више угљохидрата и масти, а готово исто онолико беланчевине.

Али кад би се горњем оброку од:

	суве масе	беланч.	масти	угљохидрата	
12 кг. храњива · ·	6·23	0·781	0·395	6·19	*додало*:
1 „ олајн. тропина (погача, колача) т.ј.	0·90	0·247	0·096	0·54	
онда би се добио оброк са:	7·13	1·028	0·491	6·73	
	12·00	1·150	0·400	6·25	

који би спрам *прописног хигијенског оброка*, израженог у доњем реду бројева, не само *био много бољи од садашњег тешког ратног оброка за коње*, но који би био повољнији у свима осталим састојцима но и прописни хигијенски оброк, једино што би за 122 гр. беланчевине био од њега лошији, докле је садашњи ратни дневни оброк за коње (са сеном) у беланчевини слабији од прописног хигијенског оброка, за свих 354 грама.

Једино још што би изгледало да може бити замерка у примени овог новог оброка, како смо га горе срочили и предложили, то је питање о његовом држању, чувању, због две околности: *због садржине уља у клицама кукурузних зрна и због влажности шепурине, са чега би се, изгледа, јарма морала свежа ириправљати и за храњење употребљавати, а не би се могла дуже чувати.* Због садржине уља у клици кукурузној могло би се мливо, нарочито чувано затворено у цаковима, ужећи, горакнути, а због влажности шепурине, загрејати, прећи у врење и опет покварити.

Да расмотримо нову кукурузну јарму и с погледом на обе ове њене мниме мане.

Према искуству оних који су у прилици, да у већој количини справљају и држе *обичну кукурузну јарму*, зна се, да се у *зимње доба*, без икакве опасности и штете по квалитету, може јарма рат држати неколико недеља, затворена и у цаковима, а да се не загреје и не поквари. То у осталом зависи од степена крупноће јарме или млива. Што оно буде ситније, брашну приближније, то ће при чувању моћи мање да се одржи. Како се међу тим и обична кукурузна јарма, прекрупљује крупније, да у њој врло мало има потпуно самлевених зрна, брашна, то је и мања опасност код праве кукурузне јарме да ће се брзо ужећи и укварити, јер се не самељу ни све клице, у којима се уље налази. Дакле у јарми не може бити ни $^1/_{10}$ део уља изгњеченог из клица што брашно квари, те ће с тога и јарма десет пута дуже моћи да траје, но кукурузно брашно.

Кукурузно брашно чувано у сувоти зацело се може држати две недеље. а да се не ужеже и не горакне. Нека се обична кукурузна јарма под истим околностима држи само два и по пута дуже, па то је 10 недеља.

Међу тим јарма од целог кукурузног клипа, у којој је 20% млива од шепурине а 80% јарме од кукурузног зрна, мора се држати дуже. јер је цела маса далеко буавија стога и промајнија, дакле мање кварy подлежна. Сем тога јарма од целог кукурузног клипа састоји се из млива од шепурине т.ј. оштрог у прах самлевеног брашна и из крупне јарме од кукурузног зрна. Ситно а оштро мливо од шепурине, у стању је да упије и да сачува, а да се не ужеже, и онај мали део изгњеченог уља из клица које падну под жрвањ. Значи да ће се ова јарма, моћи да држи и 20 недеља, *а то је потпуно довољно, да се веће количине новога оброка за* стоку оперативне војске, *могу справљати и справљене држати.*

Да то докажемо нек послужи овај оглед извршен у Српском Пољопривредном Друштву. Од кукуруза у клипу узетог за пробу:

1 хектолитар окруњеног зрна мери · · · ·		74·70 кг.
1 „	јарме од окруњеногзрна мери ·	61·85 кг.
1 „	„ „ целог кукуруз. клипа ·	47·10 кг.
1 „	„ „ кукуруз. клипа са сечком од сламе · ·	41·60 кг.

Као што из овог огледа видимо најтежи је хектолитар окруњеног кукурузног зрна, јер од кукуруза (жути ранозре-

лац) узетог за пробу мери 74·70 кг. Хектолитар јарме од истог кукуруза мери за 12·85 кг. мање, а то је готово за $^1/_6$ мање. Хектолитар јарме од целог кукурузног клипа (мливо од шепурине заједно са јармом од зрна) мери за 27·60 кг. мање, преко $^1/_3$ хектолитра кукурузног зрна, а за 14·75 кг. мање мало јаче од $^1/_4$ хектолитра обичне кукурузне јарме.

Ако узмемо у ручун да у хектолитру јарме целог кукурузног клипа има 80% кукурузног зрна а 20% ($^1/_5$) шепурине, онда мера 1 хектолитра те јарме у 47·10 кг. садржи у себи: 37·68 кг. јарме од зрна, и 9·42 кг. млива од шепурине. Значи да су ових 9·42 кг. млива од шепурине запремили место 24·17 кг. кукурузне јарме (до 61·85.). Другим речима: $^1/_5$ по тежини (20% или 9·42 кг. млива од шепурине) запрема 3·9 децилитра (место 24·17кг. кукурузне јарме), а остале $^4/_5$ по тежини (80% или 37·68 јарме од кукурузног зрна) 6·1 децилитар или 1 хектолитар млива од шепурине мерио би (изнађено рачунски) 24·15 кг. *половину* тежине 1 хектолитра јарме целог кукурузног клипа и непуну трећину тежине 1 хектолитра обичне кукурузне јарме.

А то је уједно и доказ велике буавости ове нове јарме, дакле и добрих услова за њено добро чување тако, да се може веровати онима који тврде, да се ова јарма и 20 недеља (и даље) може добро држати, а да се немамо бојати, ни да ће се ужећи због садржине уља у клицама зрна кукурузних, ни да ће се успарити због *сока унутрашње влажности шепурине.* Једино, као и свака друга храна мора се и нови оброк чувати на сувом и промајном месту.

Но и да се не ослонимо потпуно на тврђење, да ће јарма од целог кукурузног клипа, због влаге у шепурини, моћи толико дуго да се смлевена држи и да траје, и да не верујемо, да ће пробирање потпуно т.ј. зрело и лепо обраног кукуруза, потпуно сувих клипова, за јармљење, бити довољно, томе се може помоћи и вештачким сушењем клипа кукурузног који ће послужити за млевење јарме.

Према горњем саставу новог предложеног оброка за храну стоке можемо навести још једну његову добру страну: он се састоји из малог броја састојака за чување и за ношење.

Сено или слама се морају пресовати, те да се могу носити... Јарма и олајне тропине морају се справљати, јармити односно смешати.

Ми мислимо, и са гледишта народно-економног, да је много боље увек се послужити производима из земље, чак и кад нису потпуно исте каквоће, само кад могу послужити своме циљу, но набављати, због оскудице у сточној храни, са стране разне замене и хранљиве смесе: пресовану и укалупљену овсену јарму с плевом, „сенску вредност“ и како се не зову сви ти „проналасци“ мање-више сумњиве каквоће и вредности. Сем тога таква средства много вишу стају, у колико је и основни сирови материјал, за њихово справљање, свуда на страни и много скупљи но у нас овас и остала сирова храна.

Једино, што би требало умножити број машина, прекрупача за млевење јарме из целог кукурузног клипа, јер досада набављени прекрупачи за коњску снагу „Литле Ђијани“ за тај циљ не би били довољни, већ треба имати прекрупаче за парну снагу. Велики наши парни млинови имали су рачуна, да досада набаве и ради јармљења на ујам наместе парне прекрупаче, па би било савремено предузеће, да се ко и у нас позабави спремањем ове јарме и за продају.

БЕЛЕШКЕ

Огледи храњења коња Compagnie des Voitures у Паризу. — У Паризу је преко 18.000 нумерисаних најамничких фијакера, од којих на 12.000 припадају већим фијакерским друштвима а међу овима је највеће и најстарије Compagnie des voitures. Коњи су махом пореклом из иностранства, нарочито из Мађарске, јер су француски коњи за фијакерску службу или одвећ скупи или одвећ тешки.

Ово последње, највеће, друштво установило је 1879 г. нарочиту своју профијантску управу са огледном лабораторијом и огледном стајом. Чувени *Грандо* предузе тада управу по његовим упуствима установљене лабораторије и отада, па до данас уз припомоћ *Алекана* руководи њоме. Од 1880 г. предузети су у велико, опсежни и савесни огледи храњења коња који и до данас једнако трају и који су се не само показали врло корисни по економне интереса друштвене, но су и науци лепе услуге указали.

Резултати ових огледа за године 1880—1899 били су приређени у нарочитом издању за париску светску изложбу 1900 г. а Грандо их је у изводу објавио и у „Journal d' Agriculture pratique“ одакле су их многи саопштили па и у „Mitteilungen der Deutschen Landwirtschafts — Gesellschaft“ (Извештајима Немачког Пољопривредног Друштва) било је о њима опширно и исцрпно говора.

Циљ је ових огледа у правцу тројаког храњења посведневно око 12.000 коња, да се постигне што веће дејство и развијање снаге, уз што јевтинији начин издржавања њиховог. Прво је задатак огледног завода, друго профијантске управе и они раде у споразуму, а управни одбор друштвени по њиховом предлогу решава о куповини хранива.

При храњењу друштвених коња најстрожије се мотри на 2 основне погодбе: 1). свака набављена храна, па и она која би била на изглед најбоље каквоће, мора се машински, на сувом путу темељно очистити, да се сва штетна, често и по живот опасна, а по варење свакад неповољна страна тела, из хране отклоне; 2), пре полагања оброка, морају се хранива приправити и што боље помешати, јер су се из многобројних огледа уверили. да то врло много подстиче боље сваривање, чиме се и храна штеди, јер се она много боље искоришћује, па дакле и исплаћује.

Оброци се састоје и подељени су овако.

1. У дане одмора. Стајски оброк који коњи добијају у дане односно сате, кад не раде и кад зоб отпада, а који се састоји дневно из 2·8 кг. сламе, 2·1 кг. кукуруза, 1·2 кг. грашка. 1·2 кг. рогача (рокчића; caroubes), 1 кг. пиварских одпадака, 0·5 кг. granules (пециво од брашна сточнога боба, пшеничних мекиња, пиринцаних отпадака, сладних клица и т. д. забркани ладном водом) свега 8·8 кг. Ову дневну потребу у храни добијају у четири подједнака оброка.

2. У радне дане. Кад раде коњи добијају:

а) још у стаји четвртину горњег стајског оброка.

б) успут, садржину „sac de ville“ — градски оброк — који се састоји из 3·5 кг. зоби и 0·5 кг. грашка — свега 4кг.

в) по повратку у стају „sac de complémentaire“ — допунски оброк који се састоји из 3 кг. сламе с меласом и 0·8 кг. кукуруза.

Дакле у радне дане цео дневни оброк мери 10 кг.

*

Начин вршења огледа с храњењем коња у овом заводу, описат је на много места и изнети су врло важни и поучни резултати, преко којих овде прелазимо за сада ћутке.

Огледи Грандови су довели до оних истих закључака, до којих су и Келнерови најновији огледи с храњењем говеда, на име да т. зв. *норме храњења, не вреде.* Раније је важила сразмера азотних спрам безазотних састојака у оброку за одржање као 1 : 5 до 6, а у оброку за производњу (рад) ужа сразмера = 1 : 4 до 5. Грандови огледи на против доказали су, да садржина безазотних састојака у оброку за рад мора бити код коња много већа но у оброку за одржање (стајском) = 1 : 8, 1 : 12, 1 : 13, па шта више чак и 1 : 22 утврђено је при једном огледу храњења са шећером.

А то је најбољи доказ колику велику улогу у храњењу коња може играти јарма од целог кукуруза у клипу која има већу сразмеру безазотних спрам азотних састојака. но што се досада захтевала.

Грандо је из својих дотадашњих дугогодишњих огледа извео још један врло важан закључак, на име: *да хранљивост много мање зависи од сразмере хранљивих састојака, колико од укупне количине* **сварљивих** *састојака коју храна у себи садржи.* Степен хранљивости зависи дакле од сварљивости хране. Сварљивост хранива пак зависи од начина и степена приправљања хране; нарочито прекрупљивање игра знатну улогу.

Практична важност ових огледа врло је велика стога нарочито, што су они вршени годинама и на великом броју коња — на 12.000. грла.

Сем тога ти огледи значе једну велику економску добит, јер јамче за то, *да се може постићи врло велика уштеда у скупоценим азотним састојцима* тј. у храниву које у малом обиму садржи много беланчевинастих материја. На тај начин шире је поље и одрешеније су руке при састављању и прописивању нових оброка за коње.

Кукуруз у клипу као сточна храна. — „Чачанска Окружна Самоуправа“ у бр. 32. од 20. нов. ове год. донела је један чланак, који иде у прилог, а донекле и у допуну чланку: „Важност кукуруза и кукурузовине у храњењу стоке.“

У том чланчићу устаје се против погрешног мишљења, да кукуруз није подесан за храну коња за то што нагло гоји и што коњи у раду брзо малакшу. Даље се говори о кукурузу, као замени овса, нарочито онда, кад је цена овсу велика. Доиста кукуруз као храна за стоку, с тога разлога, дакле економског, као најјевтиније зрно, највише се и цени као заменик других врста зрнасте хране, а нарочито овса и јечма.

Али је велика погрешка што се за храну стоке, па и коња не употребљава цео кукуруз у клипу т. ј. зрно самлевено заједно с клипом (шепурином), пошто са 20% шепурине на свом клипу, кукуруз у оскудици сена може у велико да послужи замени сена у оброцима сточне хране. Цена кукурузу у зрну знатно је већа но кукурузу у клипу. Та разлика износи неколико динара на 100 кг. и чини знатну уштеду при храњењу стоке, што се кукурузно зрно штеди и што се један производ — клип или шепурина — не баца и не иде као до сада у растур. А затим кукуруз самлевен у клипу, у варећем каналу не дражи слузну кожицу, нити ствара кашу која изазива опаку трбобољу, „колику.“

Окруњен кукуруз, зрно, садржи у себи: сувих делова 89% и то:

азотних или беланчевинастих	7·7
масти	3·9
лепка	50·8
безазотних делова	18·8
дрвенастог влакна	6·3
пепела	1·5

Клип или шепурина: сувих делова 87·8% и то:

азотних или беланчевинастих	2·9
масти	0·8
безазотних делова	45·3
дрвенастог влакна	36·9
пепела	1·9

Прописи за руковање парним локомобилама. — Као и сваку другу машину, тако и парну машину треба нарочито чувати и с њоме прописно руковати. У доњих двадесет пет тачака изложени су сви важнији прописи о томе:

1. Уз локомобилу мора се држати увек у приправности потребна количина воде, тако, да се у буре из којег шмрк за пуњење казана црпе воду, може увек благовремено долити вода, а да се не мора пиштаљком већ у крајњем случају дозивати сакација, који је отишао по воду. Исто тако не сме никад ни гориво оскудевати, у близини локомобиле.

2. Једнако треба мотрити на водомеру стање воде и на манометру (паромеру) висину притиска паре, да се не прекорачи права мера. Кад се вода у казану увек одржава на правој мери, онда је он (казан) најбоље заштићен од несрећних случајева. Кад се пак пара једнако одржава на допуштеној висини, онда локомобила ради најмање трошећи горива.

3. Од времена на време треба на уобичајени начин пробати славинице на водомеру и на пробним направама, да ли тачно функционишу (раде), иначе се може десити, ако се нешто на водомеру покварило или заптило, да у њему вода стоји на допуштеној мери, докле је овамо у самој ствари сишла испод праве мере и казан горе, упропашћава се и опасност се ближи.

4. Исто тако мора се од времена на време опробати и манометар на његову осетљивост и тачност показивања. То се најбоље чини при почетку загревања, упоређивањем како показује паромер, а како пружинасти, теретом оптерећени вентил безбедности.

5. Роштиљ у ложишту мора бити покривен горивом равномерно на целом пространству, но не у одвећ дебелом слоју; то штеди угаљ, ватра живо гори и ладан ваздух неће кроз празнине струјати у ложиште, нити тако проузроковати облизивање (сатирање) цеви кључаница (Siedrohre).

6. Не сме се на једном много горива, ни на гомилу набацати. Чешће додавање а по мало горива, распростирући га равномерно по роштиљу, штеди угаљ и производи добру, равномерну ватру.

7. Казан се мора беспрекидно водом пунити. Треба мотрити да у казан увек толико воде придолази, колико је у виду паре кроз парни цилиндар одиђе. Онда не може никад наступити велико колебање у стању воде у казану. Једном пустити шмрк да црпе воду, други пут га пак зауставити, час ће у казану навлачити премного воде, а час ће остајати воде испод праве мере. То не сме бити. Славина за регулисање или за враћање воде за то је ту, дч регулише придолазак воде увек у правој количини.

8. Свако јутро, пошто при подлагању и првом загревању манометар покаже стање паре преко једне атмосфере, мора се на кратко време отворити, на доњем делу казана славина на испусту, да се из казана издуши муљ, који се преко ноћ могао сталожити из воде. То је неизоставно потребно чинити, да би се казан одржавао у што чистијем стању и да не би брзо страдао од каменог талога, ако је јако кречна вода.

9. Парни притисак не сме се спуштати испод прописане мере, али и не прегонити преко ње. Иначе у послед-

њем случају пара струји кроз вентил безбедности и она некорисно лапи у ваздух и бесплодно троши угаљ. Кад се парни притисак одржава ниско испод праве мере, опет се бесплодно троши угаљ, јер се онда и више паре троши.

10. Шмрк за пуњење казана треба увек из свог бурета да црпе претходно загрејану воду. Ладна вода обара парни притисак и стаје угља.

11. Све славине, повлаке, клипови и вентили на потисак треба да су лако покретни, али и да добро и чврсто приклапају. Свако неприклапање, „прозирање“, доприноси губитку паре, а сваки губитак паре бива увек на рачун бесплодног трошења угља. Даље треба добро да су заптивени и да добро приклапају: сви поклопци који заклапају отворе у изнутрицу казана, као год и цеви кључанице.

12. Регулатор треба одржавати у лако покретљивом и осетљивом стању. Једино је тада могуће постићи, да машина у свима случајима чини подједнак број окрета у минути, што је нарочито при вршају врло важно.

13. Увек пре сваке дуже паузе (одмора), пошто се главни кајиш збаци, треба шмрк за пуњење казана пустити још неколико минута да поради, те да се при поновном пуштању машине у рад, после одмора, има нешто сувишне воде у казану за избацивање оног муља.

14. За гашење огња у ложишту не сме се никад употребити вода, већ ако је нужно, треба огањ угушити набацивањем неколико лопата земље.

15. У вече, пред завршетак рада, треба ватру лагано утрошити. У то доба под казаном одвећ живу ватру одржавати, то је залуду трошити угаљ.

16. Преко ноћ не сме се казан пустити, да се јако олади. Онда се не мора у јутру тако дуго чекати, да се машина може у покрет ставити, а то и мање угља стаје, докле се пара добије. Пошто у вече по закључку рада, ватра готово догоре, спусти се капак пепелишта, као и поклопац у димњаку и на тај се начин роштиљи заклопе, а тиме се приступ спољнег ваздуха одбија и одвећ нагло лађење казана спречава.

17. По дужем стајању машине ради одмора, а пре почетка рада, треба прво подићи капак на пепелишту и поклопац у димњаку, те да гасови, који су се за време одмора могли у ложишту накупити, још пре но што се ватра наново подлагати стане, могу излапити напоље, а да случајно не експлодирају.

18. Докле траје кампања (за сезону или време везани рад машине) треба по могућству сваке две недеље предузимати темељно чишћење и испирање казана, како би се стало на пут сувишном нагомилавању каменог талога у казану. Оно је штетно, јер издашно издавање топлоте од стране ватре води у казану, због каменог талога на њему, трпи уштрба и више се угља трошити мора.

19. Ради испражњења воде из казана, због чишћења и испирања, не сме се она испустити пре, докле се казан добро не разлади. Превремено испуштање воде из недовољно разлађене изнутрице казанске, изазива неравномерно скупљање лима, цеви и састава. Последица тога су увијање лима, пролисци и попуштање на појединим саставима и опшивцима, једном речи превремено упропашћивање казана.

(свршиће се)

ГЛАСНИК

Представка Српског Трговачког Удружења Влади краљевине Србије, у име српских трговаца, о трговинском уговору с Аустро-Угарском. — Кад је Аустро-Угарска насилно извршила повреду Берлинскога Уговора, анексијом Босне и Херцеговине, српски трговци су протествујући противу тога акта, изјавили Краљевској Влади готовост, да жртвују себе и своје имовине за одбрану наших националних интереса. Стојећи увек спремни, да се позиву Краљевске Владе одазову и да поднесу жртве које нуде, испуњени родољубивим осећајима, српски трговци нису никако могли мислити, нити рачунати, на одржавање досадашњих трговинско-уговорних веза са суседом, који ни најмање није штедео осетљивост српскога народа. Они су сматрали, да у времену, када су у питању угрожени интереси српскога народа услед анексије Босне и Херцеговине, сва брига, све старање и Краљевске Владе и Народне Скупштине и целога народа морају бити сконцентрисани на одбрану српских права.

Налазећи и сада, да су национални интереси пречи, но ма који други, српски трговци, поводом појављене жеље суседне монархије, да се трговински уговор са Србијом привремено пролонгира, изјављују, да питање о трговинском уговору, у овом времену, није економско, већ политичко и да се Краљевска Влада треба према њему самостално да опредељује, не мерећи економски значај, већ управљајући се према националним захтевима и политичким приликама. (Саопштено у „Трговинском Гласнику“ од 25. новембра 1908. год.).

Још један похвалан пример. — Господин Мил. Ц. Павловић, сресни економ из Пожаревца, као и ранијих, тако и ове године, одликовао се је ревносним скупљањем претплате за „Тежак“, послављи уредништву претплату за 28 основних школа из округа пожаревачког, за ову годину, што Уредништво са задовољством бележи на овоме месту, захваљујући г. Павловићу на његовој заузимљивости у правилном схватању своје дужности спрам ширења пољопривредних поука у наш народ.

Против трговинског уговора са Србијом. — Пољопривредни сресни савез виштаделски изјаснио је се најодлучније против тога, да трговински уговор са Србијом добије законску силу и да се Румунији учине ма какве попустице за увоз меса, јер би то била пропаст по сточарство у земљи. „Живети и дати да се живи! Ако аустријска индустрија жели себи потрошњу да створи, то она не сме чинити на нашу штету, него боље да настане, да подигне куповну моћ нашег пољопривредног реда. Ту јој је најсигурнија потрошња! Ако ове оправдане жеље не би ипак услишане биле, то су пољопривредници вољни, да се прихвате крајњих средстава: да одрже у Бечу један велики сељачки скуп, а у случају нужде и скуп маса пред посланичким домом.“

Као што видимо аустријски средиштни аграрни одбор покреће дрвље и камење, само да омете примање трговинског уговора са Србијом у парламенту.

Сточни трг у Александрији. — „Српске овце продате су овде по 23·5 динара комад. Ово је трећа партија српских оваца, које је довезао један трговац из Паланке. Овце се могу извозити само ако су дебеле, иначе нема купца. Добре цене овцама остаће на висини до 1. јануара, а после тога стиже овдашња стока, а такође и из азијских крајева. Разлика у цени не прави се код утуцаних или не утуцаних овнова и јараца. Козама и јарцима цене су мало мање, но овцама и овновима. Свињама је цена у кланици ока меса дин. 1·90—2, но потрошња је ограничена, те се не препоручује извоз српских свиња. До сада је довезао г. Влаја Арсенијевић 200 брава, али је био принуђен да их коље и месо продаје, пошто није нашао купце за живу продају и ма да је дотерао младе свиње и према овд. пијаци.“

Члан там. српске агенције г. Милан М. Маринкорић, стално се настањује у Каиру, где отвара филијал. Отварање филијала у Каиру стоји у вези са проширењем продаје српских производа за Египат и Солун.

Светска берба кукуруза. — Beerbohm цени овогодишњу светску бербу кукуруза на 889·96 мил. товара спрам 846·96 у прошлој, 967·78 у 1906. и 870·80 у 1905. години. „Пољопривредне тржишне новине“ рачунају вишак од 6% спрам прошлогодишње бербе. За цену није меродавна та околност, но

количина, која се може рачунати да стоји на расположењу за међународну размену, а ова се цени за 25% јаче но прошле године. Сад се већ у Немачкој овогодишња берба бележи са 3·00—3·50 динара ниже но стара роба и тако ће по свој прилици остати све до марта—априла, када ће се стање изменити према томе, како ће испасти берба у Аргентинској, која пада у то доба.

Жељезнички воз за млекарство. — Америка је земља крупних и величанствених предузећа. У такве спада и предузеће, које ће се сад остварити у држави Монтани. Да се у овој држави потпомогне сточарство и млекарство, установиће се на нортерн-пацифик-жељезници један специјални воз за млекарство, под руководством млекарског одељка пољопривредне школе у Монтани. Овај специјални воз имаће делокруг рада у целој држави. Смера се, да се сваког дана на другом месту држе састанци по подне и у вече и то у једном нарочитом предавачком вагону, при чему ће практичари држати предавања о разним питањима из сточарства и млекарства. У колима за пртљаг налазиће се добри типови крава-музара и тамо ће се у подне држати практично предавање. У овим колима налазиће се и потпун модел добро уређеног млекарника за једно тамошње просечно имање и књижница за млекаре, са свим оним, што је потребно за једну такву привреду. Између оба састанка вршиће се мужа крава са новом пронађеном машином за снажну мужу. Монтану, која се јако развија и како у погледу на климу, тако и на велику потрошачку област, надају се тиме, да ће и у млекарству моћи унапредити, како ће и од млекарских производа моћи себи лепе приходе да створи. Тамошњи пољопривредници врло су предузимљиви и за новине примчиви и што су се до сада многи устезали, да се одају држању крава и млекарству, томе је поглавити узрок оскудица особља вичног мужи. Но сад се верује, да у проналаску машине за мужу лежи будућност ове привредне гране, јер њоме један човек у сату може 30 крава помусти.

Привредна политика за унапређење алпа у Аустрији. — Под тим заглављем недавно је аустријско пољопривредно министарство издало један извештај, у коме су верно изложена и представљена прошлост, садашњост и будућност привреде на алпима — суватима и побројане мере које су већ предузете за уређење њихово.

Најважније тачке овог важног питања могу се укратко обухватити у ове три тачке: 1.) Заштита алпа против разоравања природних сила и сатирања људског. 2). Сређивање посебних правних одношаја или службености, са заједничким (општинским) и са службеностима оптерећеним алпима. 3). Поправка алпа и привреде на њима (мелиорациона и субвенциона политика).

Од колико је великог народно-привредног значаја привреда на алпима за Аустрију, најбоље се види из тога, што она има 1,432.000 хектара под алпима. Највеће пространство алпског земљишта, 685.415 хектара има Тиролска. Највећи процентуални удео алпа, спрам укупног пространства, показује покрајина Форалбершка са 32%. „Привреда на алпима — вели „се у том званичном извештају — то је неопходна основица „за опстанак свију наших алпских земаља и њиног сеоског „становништа. Пошто је неоспорна чињеница, да је одржање „сеоског реда у опште, а оног алпских земаља посебице, жи„вотно питање наше државе, један добар део будућности аус„тријске лежи у алпима".

И доиста овака начела која званично представништво пољске привреде у Аустрији не само приповеда, но и на делу заступа, као и све оне бриге и старање које Пољопривредно Министарство у Бечу томе врло важном питању поклања, мора бити поздрављено и прихваћено од свију пријатеља народних у Аустрији — што рекао пок. Адолф Хохегер, јер се ради не само на томе, да се постојећи алпи одрже, но и да се уреде и поправе. До 1901 г. томе није никаква пажња обраћана и у буџет није ни једна пара на тај циљ стављана, а 1901 већ се налази за алпе сума од 60.000 круна која је до 1908 попела се на 200.000 круна. Мала Швајцарска за поправке алпа троши на 800.000 франака годишње.

У званичном извештају признаје се, да су први подстрек за ову привредну политику за уређење алпа дале поједине покрајине. Салцбург и Крањска прве су предузеле мере за уређење алпа, чему су следовале Штајерска, Горња и Доња Аустрија. Мере које су ове покрајине за побољшање својих алпа предузеле, као и оскудица на месу, биле су повод оном првом министарском пропису који је положио основицу садашњем раду око уређења алпа, а којим се утицало на повишицу производње сточне хране као основицу подизања сточарства по количини, на заснивање вештачких ливада и пашњака и на опорављење и поправку алпских пашњака, односно попаше за младу стоку, по том на уређењу дворишта за одгајање стоке. Један од најважнијих задатака Пољопривредног Министарства био је. да изради пројект законски за заштиту и уређење алпа и правилник за извршење закона и извођење поправака на алпима. У Крањској и у Доњој Аустрији већ су 1907 и 1908 дотични законски предлози изгласани и примљени.

Колику пажњу поклањају подизању добрих пашњака за стоку најбоље се види у томе, што стручне новине истичу као пример за угледање општину у Алберну у срезу ново-бистричком у Чешкој, за то, што је она Пољопривредном Друштву у Алберну, које се с особитим маром посветило запатништву оваца и коза, ставила на расположење пашњак од 10 хектара, да би се ситна стока могла држати и одгајати на за њих најбољи, јер природан начин. Кад се узме у обзир колико је скупа земља у јако насељеној Чешкој и колика је оскудица у земљи за зирађење, ондасе тек може ценити, колика се велика пажња тамо поклања одржавању и подизању добрих пашњака за све врсте, нарочито младе стоке.... те да се може ценити колико би се у нас Сточарство и по количини и по каквоћи, унапредити могло, кад би се грдна још пространства за испашу стоке уредила и рационалније употребљавала, но што се то данас чини, да се може ценити колико још огромно пусто и необрађено поље рада предстоји нашој пољопривреди и пријатељима напретка њеног.... кад би се сви ми томе пољу рада више, савесније и смишљеније посвећивали.

Набавка хране за један аустријски кор. — Интендантура III, аустријског кора у Грацу, за 26. нов. расписала је куповину по трговачким прописима, за попуњење својих магацина хране, за ове врсте и количине хране:

За Грац 2.400 q. ражи и 4.600 q. овса;
За Марбург 4.400 q. пшенице, 12,200 q. ражи и 4.000 q. овса;
За Целовану (Клагенфурт) 3.200 q. ражи и 7.100 q. овса;
За Вилах 2.400 q. ражи и 6.400 q. овса;
За Љубљану 4.900 q. овса;
За Трст 1.200 q. овса;
За Полу 1.700 q. овса.
За Герц 15.100 q овса;
q. то је = товара од 100 кг.

Цене храни и овогодишња летина. — На међународном житном тржишту влада стално чврста (тенденција) тражња и цене храни једнако скачу. Један од главних узрока тој појави је та чињеница, што ће Аргентина имати много слабију жетву у пшеници, него што се још недавно рачунало, будући да су јаки мразеви оштетили њене пшеничне усеве најмање са читавим милионом тона (или 10 милиуна мц).

Опали су изгледи у добар овогодишњи род и у Аустралији. Знатно слабије је испала пшенична жетва у Русији, а особито у Италији, где је по службеном извештају, према производњи 1907. заостала са 10 милиона хектолитара.

И Аустрија није баш задовољна овогодишњим својим родом у пшеници и ражи као ни Србија.

У бечком пољопривредном клубу држао је 4. нов. ов. г. поручник Карл Лил од Лилиенбаха предавање о теми: „Успеси и изгледи технике летења". Ова савремена тема дочекана је општим интересовањем, што је показивала и многобројна посета овог клубског вечера. Предавач се изјаснио за моторне летеће построје, дакле ону врсту ваздушних лађа које помоћу завртања и површина за ношење и суљање кроз ваздух, без гасноra балона, теже да освоје ваздухопловтво. Заслуге графа Цепелина предавач је оштро порицао и према објашњењима приказаних слика и снимака разних лађа, предавач налази да је у америчким змајастим лађама ваздушним постигнут врхунац досадашњих успеха и напора на томе пољу. — 11. ов. м, пак држан је главни скуп клуба, у част шесдесетогодишњег јубилеума царске владавине и доцент др. В. Берш уз приказивање снимака предавао је: „О решењу азотног питања".

Пољопривредна предавања у Будим-Пешти. — Мађарско земаљско пољопривредио друштво приређује од 6—8 идућег месеца (по нов.) у сопственом дому (Köztelek-utza 8) низ пре-

давања о савременим питањима из пољопривредне практике. Предавања су за чланове бесплатна, а нечланови плаћају круне 2. 6. децембра говори пре подне проф. Cserháti о „Резултатима огледа кр. мађ. државне земљорадне огледне станице у 1908. г.“ после подне у 4 сата проф. Ујхељи: „Резултати запатног одбирања с гледишта рентабилитета млекарства.“ 7. децембра пре подне сточарски инспектор Јован Пиркнер: „О распростирању и запатној подобности западних говеђих раса;“ за тим опет пре подне: Арвед граф Телеки: „О запатним резултатима код седмобрешких говеђих раса“, у 4 сах. по подне проф. Хенш: „Млекарство или гојење?“ око 5 сати др. Јулиус Силађи: „Пивоварство као пољопривредно-индустријска грана.“ 8. децембра пре подне Арвед граф Телеки: „Силоси за чување кукурузовине (шаше)“; после тога Коломан Керпели: „О савременим питањима из области обраде земље;“ после подне проф. др. Косутањи: „О значају пољопривредних индустрија и главним условима за њихово оснивање.“

Контрола млека и слатка масла. — За спрему тржишних органа, који ће вршити контролу над млеком и над маслом, крајем децембра држаће се на млекарској школи у Фридланду у Ческој 8-дневни практични курс. Учесници плаћају за предавања круна 30. Пријаве се до 10. идућег (по нов.) имају слати Пословодству Савеза немачких млекарница и млекара у Ческој (Винохради, Јунгманова улица бр. 5).

Попис стоке у Мађарској. — Мађарско пољопривредно министарство објавило је преглед последњим пописом нађеног стања говеда, коња, оваца и свиња. Број говеда износи 5·95 спрам 5·62 милиуна грла у прошлој години. Према томе прираштај је код говеда 5·83 процента. Број коња износи 1·80 милиуна грла, прираштај 0·51 процената. Број свиња 4·87 милиуна брава, прираштај 12·26 процената. Број оваца 7·55 спрам 6·89 милиуна брава у прошлој години, прираштај 9·55 процената.

КЊИЖЕВНОСТ

Нове књиге:

Изашао је из штампе:

Пољопривредни календар за просту 1909. год. Издање Српског Пољопривредног Друштва (са сликама) уредник Александар Мијоковић. Година XXVII. 8° стр. 168 и 16 стр. огласа. *Цена 0.50 динара.*

Садржина:

Календарски део с месечним радовима.

Поучни део:

Угарност њиве.
Орање.
Дрљача и дрљање.
Вејалица.
Припремање семена за сетву.
О чишћењу њива после жетве, као средству за утамањивање штеточина.
О дуњи.
Зашто воћке бивају неплодне?
О избору калем-гранчице при калемљењу лозе.
О чишћењу и неговању каца.
Сименталско говече,
Подизање стаја за стоку.
Вилина косица, самовила (Cuscuta trifolii Bab.) на детелини и луцерки.
Потреба ограничавања шума.
Дете болесно од гушобоље носите одмах лекару.
Облагорођавање и нега високо-стабластих ружа.

Белешке:

Пољопривредне установе и удружења.
Стечај за напредније начине рада.
Железница, пароброди, поште. телеграф и телефон.
Списак пољопривредних књига и ценовник.
Огласи.

Позивају се повереници да се обрате „Српском Пољопривредном Друштву — Београд“ за потребан им број ових корисних књига за народ. Препродавцима утврђени рабат.

ОГЛАСИ

НА МОМЕ ИМАЊУ У ЛОЗНИЦИ имам произведено за продају повећу количину младица од Јабука и Ораха.

Цена је Орасима дин. 20·— а Јабукама I врста 15·— а друга по 10 дин. од хиљаде.

Паковање и експедиција падају на терет поручиоца. Поручбине треба слати потписатом или г. Милану С. Петровићу економу у Лозници.

Испорука је брза и тачна, поручбине се шаљу повуком и на доплату.

Драгутин М. Настић
трговац Београд

3—3

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Маљим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 48. броја „Тежака“: *Чланци:* О важности и користи пчеларства и мерама за унапређење. (наставак). — Важност кукуруза и кукурузовине у храњењу стоке. (свршетак). — *Белешке. — Гласник. — Књижевност. — Огласи. — Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ
НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 49. НЕДЕЉА 7. ДЕЦЕМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

КРАТАК ИЗВОД О РЕЗУЛТАТИМА ОВОГОДИШЊИХ ДРУШТВЕНИХ ИЗЛОЖАБА

(НАСТАВАК)

Постојало је и других мање-више оправданих и корисних преправака или измена на кошницама полошкама.

Пада у очи кошница полошка, што ју је изложила Крушевачка Окружна Пољопривредна Подружина. *Ова кошница има свега дванаест оквира.* Пчелари окр. крушевачког на једном свом састанку, расправљали су питање о најбољој кошници за онамошњи крај и нашли су, да је за њих најбоља кошница полошка с 12 оквира, пошто је она потпуно довољна за прилике тамошње паше. Истина је, да се величина кошнице има управљати према обилности паше једнога краја, али мени се чини, да је рад и утицај пчеларев с оваком кошницом прилично ограничен. Изгледа ми, да се у таквој и толикој кошници пчелињи народ не може развијати до потребне јачине, да у главном медобрању груне пуном снагом, те да се пчеле и пчелар користе махом краткотрајном главном пашом и... да се с толиком кошницом може више радити на добијањуројева, но на добијању меда.

Кошнице полошке Радисава Мандића педесетара београдског казненог завода, одликују се темељном израдом. Дувари њихни састављени су из две подплате уских дашчица ужљебљених и састављених, те се не могу лако витоперити и прскати. Но то поскупљује израду кошница и по материјалу и по вредности, ма да су оне много трајније и јаче. Затварач на лету није спред на отвору, нити је лимани, већ је дрвени, који се у виду повлаке гура кроз један жљеб на предњем крају дуже стране кошнице и отвор на лету затвара позади, т. ј. из изнутрице кошнице.

Овај излагач изложио је више предмета. Једну истресалицу од дрвета. Пресу за цеђење воска, на завртањ такође од дрвета. И више ситнијих алатки: чистилицу за подиште, сатару с једне стране зубасту као отварач ћелија и т. д.

Изложена кошница с пчелом, истог излагача, показује, да он располаже у Горњем Граду с добром пчелињом пашом, јер су сви сатови од новога воска, израђени од пчела и напуњени медом.

Мандић је награђен и с највећом наградом на овој пчеларској изложби.

Г. Васа Јовановић, учитељ из Вишњице, окр. београдског, изложио је кошницу полошку преправљену у усправну, коју он зове: „Кошница комбинована А. Ж. с нарочитим додатком.“ Он је на кошници, доњем трапишту или приземнику, начинио исто такву и исто толику горњу кошницу, као кат или наставак. Кошница и доле и горе броји по 16 оквира, али су размери оквира знатно смањени и у приземнику и горе, што мора сметати снажном развијању пчелињег народа у пуном напону његове снаге, јер је у средини оквира врло мало простора за развијање кругова легла („колача“), које почиње из средине гнезда са највећим кругом, па се кругови сразмерно смањују с обе стране од ове средине. С тога јаки народи и плодне матице морају и у горњем кату разметати легло и на основу закона о развијању гнезда преносити градњу својих кругова, због малих размера оквира, и у горње сатове. Горњи кат може се још мање употребити на мединште, без матичне решетке, но и једна друга преправка полошке у усправну.

Даља је мана ове кошнице и та, што се оквири не вешају о попуст — усек — добијен између унутрашње ниже и спољашње више даске уздужних дуварова, но се вешају о прикивану пречагу, чиме се изнутрица кошнице без нужде преграђује и даје маха пчели да гради непотребну грађу и троши непотребан лем за лемљење и попуњивање празнине.

Г. Михаило Стојановић, учитељ из Брежана, среза и округа пожаревачког, узео је учешћа на изложби и као пчелар и као конструктер. Он израђује кошнице од прућа. Плетиво је врло лепо и двогубо и његове трмке и његових кошница с покретним сатом. За ове последње има и нарочити калуп за плетење коша тачно по мери. Трмке немају при дну поплета, над ободом, отвор за лето, но у дасци која се подмеће, жљеб, који за лето служи.

Он је изложио две врсте кошница с покретним сатом. Једну дугачку полошку, за смештајројева и пресада на пчеланику, са 13 оквира, који су нешто шири, а краћи но по моделу А. Ж. Другу четвртасту мању за 8 оквира, која му служи за смештање другенаца, да му граде за његов пчеланик потребно му *пчелиње* сање а он после тога другенце здружује с првенцима.

Кошнице његове, пошто су од прућа, олепљене су с поља и изнутра лепом, који је чврст, лепо припојен и углачан, јер га гради из 1 дела просејаног пепела са нешто иловаче и балеге. Горе и доле. прутови, основе за поплет, утврђени су у дрвене оквире — сантраче — што чини да се могу тачно одржавати размере и равнине. Капци или кровови су на клис (две воде) и од дасака.

Сем тога његове су још две оригиналне направе: *једна за добијање меда а друга за цеђење воска.* За добијање меда из трмки или вршкара а да сат остане непокварен, удесио је две помоћне дашчице. У њих су у косо укуцани ситни јексерчићи, да дашчице изгледају као какви гребени за вуну. Медни сат набије на једну даску и онда је метне у истресалицу и из отклопљене стране сата истресе мед. Кад то буде готово онда набијањем оне друге дашчице „превади“ сат на њу и другу страну сата истресе. Као што видимо ово је врло проста и јевтина направа за тај посао, да је сваки себи начинити може. Радње пчеларских справа граде и продају за тај циљ решеткасте кутије, у које се меће саће из вршкара ради истресања.

Справа за цеђење воска опет ручни рад г. Стојановићев, начињена је од дрвета и гвожђа. Она се састоји из једног троношца округло ограђеног лимом, без дна, који служи за смештање и држање праве цеднице или пресе. *Преса* се састоји из два завртња с лептирастим навртками. Завртњи су утврђени на два округла дебела дрвена колута, од којих је један непомичан, а други помичан. Између оба колута меће се, у џачињу разгрејана воштина која се завртањем завртња притиском цеди, у подметнуту карлицу. Ако је потребно вади се џачић с восковарином два три пут из пресе. налива кључалом водом, понова враћа у пресу и опет притискује и цеди.

Покупљену воду од восковарине баца у кацу, као и сву медљану воду, у врење је подстиче квасцем и после пече из ње ракију, од које је и изложио 1 стакло. Ту воду процеђује кроз цедило од жице, да се похвата свака и најмања пластица воска.

За прихватање џачића из топионице (бакрача) и лакше метање загрејане воштине у пресу, начинио је нарочиту дрвену штипаљку, у коју углави горње крајеве од џачића.

Сви изложени предмети су сопствена рукотворина излагачева.

Г. Милорад Грбић учитељ из Попучака срез и округ ваљевски уз остале предмете — производе пчеларске — изложио је и кошницу полошку по моделу А. Ж. са 2 лета и за 20 оквира. Једно лето, на прочељној страни, а друго је на једној дужој страни ближе обратном крају где су вратанца за чишћење кошнице. Готово потпуно по новом моделу А. Ж. Он се при предвајању медишта од плодишта не служи матичним решеткама, већ једном преградном даском која потпуно пасује и заклапа изнутрицу кошнице, кад се уметне између оквира. За пролаз и саобраћај пчела из плодишта у медиште и обратно оставио је с доње стране зев од 1 см. ка дну или подишту, да се пчеле по дну провлачити могу. На основу једне примедбе у „Пчеларству“ Гавриловићевом, да се матица не радо спушта на дно и провлачи кроз тако ризичне пролазе, као што је овај по дну кошнице, г. Грбић тврди да је успео, да матица не размеће легло иза преграде, с чиме је постигнут доиста један знатан успех, пошто је то преграђивање медишта од плодишта, много боље и много удобније, но оно, помоћу матичне решетке.

Али главна је вредност његове кошнице у томе, што и ако је утопљена с дуплим дуваровима, она стаје свега четири динара — јевтиније но ма каква друга кошница с покретним сатом. Израђена је од дасака шећерних сандучића. Спретна је и за око лепа. Оквири нису рендисани ни с поља ни изнутра, као ни спољашница кошнице. Има само да се обоји.

Г. Грбић израђује кошнице сам и по цену од 4 динара продао је одмах неколико комада.

Кад знамо колика је била сметња ширењу рационалног пчеларства велика цена кошница с покретним саћем, онда је с ценом од 4 динара за кошницу врло срећно решено и то питање и отклоњена и та сметња.

Г. Милутин Марић учитељ из Заграће ср. качерски окр. руднички изложио је читаву збирку пчеларских справа и алата потребних за пчеларење: пчеларску капу, перушку, нож за чишћење подњаче, нож за растављање оквира, мех, печурку за кађење, нож за отварање ћелија, истресалицу за 1 оквир, решетку за цеђење меда, цедиљку за восак; прибор за цеђење воска: шерпења за топљење, кеса од платна, лимана кашика, даска с оклагијом и карлицом. Све јевтино и најпростије тако, да би већину истих могао сваки пчелар сам себи израдити.

Г. Благоје Милановић државни економ среза голубачког окр. пожаревачког изложио је две оригиналне кошнице које је утоплио катранисаном артијом, што им већ по спољашници не даје леп изглед. Једно је полошка нарочитог система. Кров је на перо на једну воду: задња дуга страна (калкан) је виша, а предња — нижа. Па такав је и оквир. Практичну вредност овога оквира нису умели да пронађу пчелари који су изложбу посетили, па ваљда је и нема, сем ако није у тежњи, да буде оригиналан, да не буде налик ни на један постојећи већ познат облик оквира. Друго је кошница „прстенасто — дељива вршкора — батара“: један прелазни вид кошнице ка покретној грађи, који је имао свога смисла у своје време.

Излагачи који су изложили пчеларске справе и алате сопствене израде, слабо су се одазвали овом приликом. Сем поменутих излагача који су понешто, било сами смислили и израдили било препочели од другога, изложили су: Јосиф Колачек бравар београдски и Лазар Милановић лимар параћински, као и фабрика браће Гођевац по 1 истресалицу од лима, а за 4 оквира и Милун Рашковић пчелар из Почековине срез трстенички окр. крушевачки 1 лиману топионицу за восак са 2 решетке.

Од свију *истресалица* мени се највише свиди она што ју је израдио мајстор Колачек и коју је Српско Пољопривредно Друштво примило и усвојило. Оно је истина за оквире ужих размера који се смештају у помичне закачке на корпи за већу или мању ширину оквира. Дно лимане канте није равно, но је у средини испупчено тако, да се истресен мед с бокова и с дна, скупља ободом дна који је најнижи и у коме је и испуст за отакање меда. Чекрк за окретање је из два кола — калема — везана бескрајним округлим кајишем, а осовина је јака и добро утврђена у лежишту, у средини дна канте. Капци су две испупчене полутке које се око осовине приклапају и у канту упадају те је поклапају, да не може мед прскати. За окретање потребна је мала снага и врло умерен темпо. Потпуно истреса мед из сатова, и, при умереном окретању, и најсвежији сат неће прскати, ни кршити се.

Топионица за восак Милуна Рашковића из Почековине доиста је оригинална конструкција која има својих добрих страна и једну јединуману, а та је: што нема и направе за вршење притиска, за цеђење дрождине од воштине. Добре су стране: што се у њој и восак отапа и сирац лади и добија укалупљен; што се њоме лако и просто рукује и што је јевтина.

Она се састоји из два дела: високог ваљкастог лиманог суда — казана за топљење и решеткастог уметка, на коме су две решетке — доња непомична и горња помична. Горња помична решетка, решето од избушеног лима, чији је обод (опет од лима) окренут доле, помиче се кроз своје урезе са обе стране на шини која је утврђена у доњем високом ободу, доње непомичне решетке. Кад се решетке увуку у спољни суд (казан

обод доње решетке својим доњим шупљим делом дохвати до дна и онда горња решетка, остане готово на половини казана.

Рад је с овом топионицом врло прост. Сипа се у њу вода, докле не огрезну решетке, па се решетке извуку а казан метне на ватру да вода проври. Онда се меће саће док се казан не напуни. Па кад се воштина раскува, онда се увлаче решетке, а чист отопљен восак кроз решетке исплива на врх воде. Сад се све тако заједно пристави наново на ватру, да се добро искува. Онда се измакне с ватре да се охлади. На води поврх решетке сагради̂ће се и стинути сирац воска, коме смо раније могли метнути канап за вађење и вешање.

Близу врха горњег обода од казана начињене су две противположне рупе, а и на шинама што држе и спајају решетке пробушене су на 2—3 разне висине по 2 рупе, у које се увлачи гвоздена шипка. Она онда горњи обод и решетку држи на жељеној висини.

Топионица не може, до ли само врло непотпуно послужити и за цедницу воштине

С тога је подеснија она друга опет проста топионица од лима која је била изложена у збирци Српског Пољопривредног Друштва.

И она се састоји из два суда: спољнег казана и унутрашњег суда ишупљиканог по боковима. Кад се унутрашњи суд спусти у казан, онда између дуварова од оба суда остаје свуд уоколо празан простор за воду и — отопљен восак. Кроз унутрашњи суд спушта се један решеткаст лимани обод, с укрстком с горње стране, у коме је углављена једна подебља дрвена полуга. Овом направом се притискује и гњечи воштина која се у цедилу (џачићу) спушта у воду. *Дакле имамо и топионицу и цедницу.* Восак се мора отакати на славину при дну спољнега суда.

Подесним комбиновањем обе ове топионице, држим. да би се добила врло добра нова топионица.

Остаје још да се спомену обе богате *Збирке из пчеларства* приређене од Српског Пољопривредног Друштва и Сточарске школе у Краљеву, које су имале поучан карактер.

И једна и друга збирка обиловале су свима справама и алатима, од најмањих, до највећих, од најпростијих до најсавршенијих, које су потребне или које служе за пчеларење, добијање меда и воска, израду вештачке воштине, оквира, и сламарица и т. д.

Из ових збирака интересантније су: *аутоматска дувалка* по Лајансу која се навије и намести, па пуних 20 минута непрекидно дува у правцу у ком се намести. А може се сваког тренутка уставити и опет, према потреби, пустити да дува.

Ројњача за натицање на мотку, са направом за затварање и отварање и кесом за рој.

Кеса за хватање роја која се намести на кошницу из које ће се пустити рој, на који нисмо у стању да мотримо, те да нам у нашем одсуству не побегне, но да се у кесу ухвати.

Справа за објављивање (сигнализовање) роја (електрична)

Зимње игралиште — повећи кавез преплетен честом жицом који се намешта на лето, да пчеле у њега зими ради чишћења излећу, а да се не могу удаљавати од кошнице и случајно страдати.

Изгон пчелињи из медишта — направице, затварачи с епкалом или диркама (клапнама) који се намештају на медиште. Пчеле из медишта могу изаћи на поље, али не могу више вратити се натраг.

Сточарска школа у Краљеву даље је изложила збирке: слике и снимке свога пчеланика и својих ученика у пчеларењу, своје пчеларске градине; препарате из пчеларства: представу пчелињег развића, пчеле и њене радиности, непријатеље пчеле из реда птица. инсеката, водоземаца, и врло леп и потпун хербариум медодајних биљака с таблицама које приказују вредност њихову у погледу добивања меда, праха и лёма. На тај начин себе је достојно представила из пчеларства, дала доказа о начину и обиму предавања тога предмета својим питомцима и попунила својим угледним збиркама поучни део изложбе.

На овом месту у реду је да прикажем укратко још и две *матичарке* — мале кошнице за запат и извођење резервних матица. Једну је изложио пуну с пчелом г. Милорад Грбић учитељ и она је стојала на своме месту у изложбеном пчеланику. Она је у свему препочетак кошнице полошке — у смањеном виду. Другу је изложио г. Светозар Гавриловић израђену по цртежу једног немачког пчелара. Замислите једну 4—5 пута већу дрвену кутију, као ону за шведска палидрвца, само има озго још и капак на клис, који јој даје изглед полошке А. Ж. Као што се кутија од палидрваца затвара повлаком помичном у жљебовима испуста са три стране трапишта кутије, тако се у овој матичарки извлачи и увлачи подњача која има испред кошничице пространи испуст као седало. Подњача у средини има већу четвртасту рупу у коју се опет *оздо* увлачи и извлачи друга мања повлака. Та је рупа озго покривена честим преплетом од жице. Она је потребна — за промају кошнице, и по потреби за прихрањивање пчеле, кад би наступило трајно ружно време. Горња ивица изнутрице од кошнице има узан попуст, да капак озго приклапа, а да изнутрицу кошнице као таван — потпуно поклапа једна дашчица испод крова. У овој дашчици која је таван кошничице, у средини, избушена је већа округла рупа, да може стати један овећи запушач од плуте који се вадити може. С доње стране ове дашчице, повуку се дужом страном 3—4 почетка од воска на којима ће пчеле сградити сат.

Ова запатна кошничица или матичарка, кад хоће да се употреби за извођење матице, попуни се са 2—3 прегршти пчеле која се смане из које друге кошнице. Запушач се дотле извадио, нађе се зрео, заклопљен леп матичњак у којој јакој и вредној кошници, искроји се, па се поврх његове основе остави и парче воштине да се може њиме улепити за дно запушача, на његовој средини, па се онда запушач с матичњаком умести и углави у ону рупу на таваници матичарке, да пчеле изведу и одхране матицу . . . .

Како ово није била само изложба из пчеларства, те је пространи и велики изложбени павиљон морао бити употребљен и за смештај предмета из воћарства и виноградарства, то је и пчеларска изложба морала бити подељена.

Један део дошао је под кров, у павиљону, добио је средину павиљона: један дугачак правоугаоник, са широким полицама, по којима су распоређене све збирке из пчеларства, производи: мед, восак и прераде. Средина полица обе уздужне стране правоугаоника, била је узвишена и у стакло затворена. На једној страни смештен је унутра мед у сату, а озго непријатељи пчела, што их је из својих збирака уступио „Музеј Српске Земље“. На другој страни смештена је у нас доста обилато заступљена пчеларска књижевност, пчеларска флора. снимци и картограми.

Други део, на дну изложбеног дворишта, под отвореним небом, подељен је био на двоје. У лепој огради од поплета поцинковане жице, био је смештен мали, врло лепо распоређени изложбени пчеланик. Под једном настрешницом на свом постољу оно неколико вршкара или трмки с пчелом. У лепо и правилно распоређеним редовима смештене су пуне кошнице с покретним сатом на осталом пространству пчеланика. Највише су привлачиле посетиоце својом лепотом: велика кошница Саве А. Димитријевића учитеља из Липовца среза алексиначког окр. нишког, у виду цркве (манастира Студенице?)

и Милана Божиновића економа из Параћина која је била украшена наметком поврх крова, у виду Ајфелове куле.

Полеђина настрешнице од трмчаника, с друге стране, ван ограде, послужила је за размештај, опет под кровом, збирке ситнијих и финијих пчеларских справа. А даље цела доња ширина изложбеног дворишта у три реда, за смештај и распоред већих пчеларских справа и прибора: истресалица, цедница, топионица и кошница разних система и облика.

На овој изложби падало је у очи у опште одсуство *усправних кошница*. Да није било изложено: једна мала кошница Христова, четвртаста и трокотна и 1 Дадан-блатка коју је и ако празну изложила Пчеларско-Воћарска Задруга у Топчидеру, не би биле ни заступљене усправне кошнице. Скоро сав остали број кошница с покретним саћем припада полошки и њеним преправкама у усправну кошницу. Што значи, да у нашем пчеларству усправна кошница још није заступљена, да се она још налази у првом почетку грађења огледа. И због тога је била дужност онога ко за њу толико писмено агитује, да се чак толико заборавља, па саветује нашим пчеларима, да свој капитал — кошнице полошке — баце у огањ, била му је дужност, да са својим резултатима и огледима, да са својим кошницама изиђе на јаван суд пчелара и да издржи критику и утакмицу пуну части и достојанства.

У овом одељењу било је врло живо учешће пчелара са свију страна Србије и ако су догађаји од 22. и 24. септембра (проглашење Бугарске краљевином, с анексијом Босне и Херцеговине), потпуно окренули на другу страну интересовање наше публике за изложбу. Расправљало се, показивало, критиковало и објашњавало.

Друштвено и изложбено часништво, коме је било поверено сређивање и уређење овог дела изложбе са стручног гледишта, постарало се, да сваки ко' је показивао воље и интересовања, буде упућен у смеровима и задацима изложбе, да добије појма и обавештаја о рационалном пчеларству. Нарочито се обраћала велика пажња посетама разних и многобројних школа: учитељске из Алексинца, трговачке академије, основних и осталих мушких и женских школа. Многи малишан имао је овде прилике, да први пут види и упозна: пчелу радницу, трута, матицу и да добије главне, основне појмове о животу и раду пчела. Многи пчелар видео је и научио је понешто ново и добио новог подстрека и новога полета за свој рад.

У оцењивачком суду била су: г. г. Алекс. Мијоковић инспектор министарства народне привреде, члан друштвене управе; Јован Јовановић учитељ и Димитрије Буринчић државни економ, друштвени редовни чланови.

(свршиће се)

О ВАЖНОСТИ И КОРИСТИ ПЧЕЛАРСТВА И МЕРАМА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

Предавање о Изложби Срп. Пољоприв. Друштва 30. септем. 1908. г.

Јов. П. Јовановића

(свршетак)

III

Мере за унапређење пчеларства

Из уверења да је пчеларство, и ако споредна, грана народне привреде, ипак и врло важна и врло корисна са свим оправдано потиче и тежња да се та толико важна и тако корисна грана народне привреде у нас што више рашири и што боље унапреди.

Али, како и на који начин?

Позвани да се старају у нас за унапређење свих привредних грана па и пчеларства неће учинити све што треба и што се може учинити за веће раширење и боље унапређење ове гране ако буду на погодне начине само уверавали наше неуке и неумешне привреднике о важности пчеларства и доказивали користи од пчеларења. Тиме они испуњавају само једну половину своје дужности. За жељено раширење и унапређење пчеларства. уз истицање важности пчеларства, и користи од пчеларења, треба још пружити и потребне помоћи онима, који се хоће да придобију за пчеларење; треба предузети и потребне мере за унапређење ове гране народне привреде, и то, више, јаче и боље, но што је то до сад било.

Да се могу изнаћи и препоручити потребне мере за раширење и унапређење пчеларства у нас, потребно је имати при томе на уму шта је све сметало и смета успешном напредовању у овоме погледу.

1 Као први узрок слабоме ширењу рационалнога пчеларства у нас опажа се у нас колико слаба воља, толико још и оскудица у потребном капиталу за пчеларење. Многи би можда започео пчеларење, али му не достаје потребан капитал за набавку кошница и справа. Не треба губити из вида ту околност да је за масу наших сеоских привредника и капитал од 50—60 динара велики капитал. Из сопственога искуства знам да је свакад, кад год сам настојавао да кога сеоскога привредника придобијем да отпочне пчеларити највише запирало због оскудице потребнога капитала.

За помагање сеоским пчеларима у стварању основнога капитала за пчеларење не може се, држим, толико рачунати ни на које друге установе наше, колико се може рачунати на наше сеоске Земљорадничке Задруге, којих већ, хвала Богу, имамо приличан број, па држим да на њих и треба да рачунамо и да можемо рачунати. Као што Земљорадничке Задруге набављају привредницима остале пољопривредне справе, могу им на исти начин набављати и кошнице и друге пчеларске справе дајући их им на отплату под погодним условима.

2. Други узрок је у томе што су кошнице за рационално пчеларење доста компликоване, те их не могу израђивати ни сами привредници па ни обичне сеоске дрводеље, већ мајстори од заната, и зато кошнице стају прилично скупо.

Да се и тај узрок отклони и да се и у томе учини нека олакшица држим да би се добро урадило ако би се предузела ова мера: да Српско Пољопривредно Друштво распише стечај за модел добре, просте и најјевтиније кошнице. По изабраном моделу да само Пољопривредно Друштво предузме израду таквих кошница, па да их преко окружних и среских економа, окружних и месних пољопривредних друштава, пољопривредних станица, земљорадничких задруга и својих чланова и повереника, по коштању продаје пчеларима.

3. За успешно пчеларење потребно је имати и неко пчеларско знање и умење. За давање потребних поука у рационалноме пчеларењу добро би могли послужити државни економи, учитељи и свештеници, који су и сами пчелари, приређивањем популарних предавања у погодно време. Тога ради требало је прво пронаћи све учитеље и свештенике пчеларе, као и добре пчеларе и из других редова, па их од стране Пољопривредног Друштва ангажовати за приређивање оваквих предавања.

И од установе путујућих пчеларских учитеља, по угледу у другим земљама, свакако да би се могли очекивати добри резултати у овоме погледу.

4. Потребне поуке за рационално пчеларење могу се пружити онима који их требају и посредством популарно израђених књижица. Путем конкурса могле би се израдити ваљане популарно написане поуке из пчеларства, а најпозваније за издање оваквих књижица, било би, држим, опет наше Пољопривредно Друштво. Ове би се књижице најбрже, у највећој количини, и најкорисније раширile у народу ако би се давале као поклон, или награда, добрим ђацима сеоских народних школа на свршетку школовања.

5. Приређивање годишњих пчеларских инструктив. изложаба с наградама такође је једна целисходна мера за утицај и за ширење и за унапређивање пчеларства у нас.

6. Од користи би била и установа заједничке продаје пчеларских производа од прилике на начин као што се у нас у некојим крајевима уводи заједничка продаја млекарских производа.

*

Да завршимо.

Пчеларство је, као што смо видели, и ако споредна, ипак важна и корисна грана народне привреде. Од пчеларства могу се имати велике и посредне и непосредне користи, и стога ширењем и унапређивањем пчеларства у нас много би се учинило за повећање народне производње, а тиме и за увећање народнога благостања у домовини.

Пчеларство у нас напредује, али су напретци и слаби и лагани. То слабо и лагано напредовање треба и ојачати и убрзати. Количина успеха у сваком погледу, па и у пчеларству, зависи од количине утицаја. Досадашњи утицај био је слаб и недовољан, па су с тога и успеси слаби и недовољни. Појачајмо и увећајмо утицаје, па ће се и успеси увећати.

Разуман и марљив рад извор су свакоме благостању, Благостање се мора стварати, а оно се ствара разумним и марљивим радом.

Нека нам марљив рад пчела буде најбољи пример. Будимо и ми онако вредни, марљиви и радни као пчеле, па ћемо и ми, као и вредне и марљиве пчелице, напунити нашу заједничку кућу, нашу лепу домовину Србију, сваким изобиљем, и онда неће више бити овакве оскудице и немаштине, на што се у нас већ сви туже.

Оскудица и немаштина долазе само од нерада и незнања.

РАЖ

SECALE[1] CEREALE

1. **Уопште.** Култура ражи није тако стара као култура пшенице. Њена је култура по Д-ру Гизевијусу раширена у Јевропи од сеобе Словена. Др. Панчић вели, да је култура ражи, где се и сада обично сеје, врло давнашња, нарочито међу Словенима и Германцима а као да се ту простире у она времена, кад су ова два народа били у заједници, бар у оба ова народа, имају за ово жито имена[2], којима је по схватању филолога један исти корен. На југу се напротив раж много касније одомаћила, јер јој нема трага ни у тамошњим старим језицима, ни у старим споменицима. *Плиније* спомиње раж као жито гајено овде-онде на подножју Алпа. Дивља није нађена, стога, што лако задивља у свима земљама од Аустрије до Касписког мора и од Италије до Анадола, може се поуздано рећи, да је у тим земљама и постојбина ражи.

Од укупне површине за гајење усева, раж заузима у Русији 27·1%, у Немачкој 22·8% (где је позната и под именом „Korn"), у Бугарској 7·52%, а у нас (Србији) само 3·9%. Између свега жита, раж се у нас сеје најмање. Сеје се поглавито у планинским крајевима и то као озими усев. Један хектолитар такве ражи тежак је 71—76·4 килограма, а према хемиској анализи у њој има:

беланчевине · · · ·	8·93—11·00%
масти · · · · · · ·	1·26— 1·57%
целулозе · · · · ·	2·00— 2·73%
угљених хидрата · · ·	67·81—72·57%.

Просечан годишњи извоз био је:

од године	до године	килограма	динара
1891	1895	7,662.436	833,720
1896	1900	3,690.826	396.622
1901	1905	3,652.070	347.977
1906		8,577.129	—

У хладним крајевима и на песковитим земљама, раж замењује обичну пшеницу, којој је најближа и по хемијском саставу, само што јој хлеб не може тако добро да нарасте као пшенични, те је зато тежи, док се на њ желудац не навикне. У Срему се раж сеје помешана с пшеницом (у нас ређе) под именом „наполица"; хлеб је од ове смесе слађи него од саме ражи, а и не суши се тако брзо као од чисте пшенице. Слама се као сечка употребљава за простирку а цела, за покривање зграда и за завијање робе за трговину.

2. **Ботанички опис.** Раж припада фамилији трава (граминеа), а роду и врсти *ражи* (Secale cereale). Има влакнаст корен. Сламка је врло дугачка (138—237 см.), има повише листа (4—18) осредње дужине (13—20 см.). Биљке истерују повише изданака (8—11) са стране за време бокорења. Клас је осредњи, на њему је до 45 класака и до 84 зрна. Класци су троцвети, но обично су два цвета плодна а ретко и трећи. Оглед, да се избором произведе и трећи класак, није испао за руком, а и кад се добије треће зрно оно је знатно ситније од обојих. Развијено зрно вири из плеве, јер је ова краћа. Код ражи важи као правило, да се оплођава прашницима околне ражи. Зрно, развијено добро, једро је, а боје зелено сиве, отворено сиве или сиво жуто; рђава зрна су смеђа и мрко смеђа. Убокорава се потпуно још с јесени.

3. **Врсте и сорте.** Ражи има озимих, јарих и летњих. У последње се убраја *Иванска раж*, која се сеје у јуну и до јесени покоси, да би као озими усев могла остати и даље, а сеје се и с јесени, да би се раније с пролећа могло имати пиће; гаји се и као озимица. У осталом, за сорте ражи не може се рећи да су сталне, пошто се код њих оплођавање, као што је наведено, врши прашницима околних влатова ражи. Као понајсталнија је још Иванска раж. Разлика појединих сората је у томе: да ли се слабије или јаче убокорава, да ли су им краћи или дужи влат и клас и да ли им је зрно крупније или ситније, као и да ли је боље или лошије каквоће.

[1]) Од латинске речи Secare = сећи; јер су Римљани косили раж у зеленом стању за пићу.

[2]) Старо пруски и литански *regis*, литски *raîs*, старо горњо-немачки *rokko*, — старо доњо-немачки *rugr*, данашње немачки *Roggen*. старо словенски *rjež*, првобитни облик *ruži*, *rugi*, отуда данашње руско рож, српско раж чеško и пољско rež. (Fr. Miklošich. Etym. Wörterb. der Slavischen Sprachen, Wien 1866.).

Најважније су сорте: Алтпалешка висока (озима), Шампен (озима), Гетиншка (озима), Иванъска (летња и озима), Петкова (озима), Пирнавска (озима), Пробштајска (озима), Сагницска (озима), Самбор (озима), Шланштетова (озима), Шведска снежна (озима), Бестернхорнска (озима), Ческа планинска (озима), Шампањска (озима), Коренова (озима), Шведска (озима), Селандска (озима), Обична јара, Саксонска (јара) и т. д.

4. **Клима и земља.** Раж је главна храна умерених климата. Захтеви њени у топлоти, мањи су од пшенице. По Крафту, треба јој до клијања: за 13 до 16 дана по сетви, 114 до 125 топлотних јединица; до цветања, не рачунајући и зимско време 1225 до 1425 топлотних јединица и до сазревања за 286 до 322 дана 2250 до 2950 топлотних јединица. А за јарице, које стасавају са 112 до 140 дана, топлотних јединица треба 1750 до 2910. Гајење ражи простире се у Шведској и Норвешкој до 70 степени, у Јевропској Русији до 65 а у Азији до 70 степени северне ширине. Јара раж у Швајцарској, не пење се преко 1740 м. изнад морске површине. Влага, нарочито у суровијим положајима, не годи тако добро ражи као пшеници. Одликује се тиме, што се и у сувим, па шта више и у суровим положајима боље бокори од пшенице.

Раж успева боље на лаким земљама него на тешким. На доброј, благој, лапорастој иловачи и иловачној пескуши: успева понајбоље, а даје доста добар принос и на пескушама, ритским земљама и земљама које су још за паше, само ако се мало боље узнегује. На земљама у равници, тера више у сламу, и тада је мање зрна а ово је и ситније; на иловачама и пескушама, добија се у зрну понајвећи принос и тада је зрно с танком љуском и обилато у брашну.

5. **Плодоред.** Раж у погледу плодореда није пробирач; она успева шта више и после себе за више година на истој њиви, али даје приметно већи принос, кад јој се зна место у плодореду. Кад дође после мехунастих усева, онда је за њу као што треба, јер је потрошач азота који заостаје у земљи иза тих усева, а ако је раније земља ђубрена ђубретом у коме је било повише фосфорне киселине и калије, онда је то за њу нарочито повољно. Иначе је добро, кад раж дође после угара, мехунастих усева, репице, хељде, детелине и на новињи (разораној ливади и пашњаку); не успева тако добро кад дође после окопавина, пшенице, јечма или других стрнина. После ње треба гајити окопавине, мехунасте усеве и детелине.

6. **Обрађивање земље и ђубрење.** Раж захтева дубоку, трошну али не шупљикаву већ збивенију земљу. Од усева, који јој је претходио, зависи. да ли је потребно земљу више пута поорати или само једном, па да јој се такво стање подеси. Дрљање не треба да изостане, нарочито после ђубрења биљкама које се косе за ђубрење зеленим биљкама. Орање за сетву треба извршити пред сетву највише пре 14 дана.

И ако раж подноси свеже ђубрење стајским ђубретом, ипак је за њу боље, кад се служи „старом снагом“, т. ј. састојцима од ђубрења, које је извршено за претходни усев. После ђубрења зеленим биљкама, успева врло добро, а тако исто врло добро напредује и кад се ђубри вештачким ђубретом ради уношења фосфорне киселине и калија. Земља у фосфорној киселини не сме оскудевати.

7. **Сетва.** Најбоље и најтеже зрно с плаво смеђом бојом и клицом која је подубоко у зрну, имаће се само тада, ако се за сетву има добро семе. Сетва озиме ражи врши се од половине септембра до половине октобра. Што се раније посеје, утолико је боље, јер се раж бокори само с јесени, а не и с пролећа. Раније је не треба сејати, јер тада због бујнијег пораста труне под снегом, а тада на њој наилази и житна мушица или сквржа (Chlorops taeniopus). Јара раж сеје се крајем марта или почетком априла. Семена треба на хектар

од *озиме ражи:*

за омашну сетву 1·8—2·6 хл. по 73 кг. = 131—190 кгр.
за сетву у врсте 1·5—2 „ „ 73 „ = 110—146 „

од *јаре ражи:*

за омашну сетву 2·5—3·4 кл. по 64 кг. = 160—280 кгр.
за сетву у врсте 1·5—2·6 „ „ 64 „ = 96—166 „

Раж клија брзо; младе биљчице с љубичастим српићима, виде се већ после десет дана. Семе треба да је дубоко у тежој земљи 4 до 5 а у лакшој земљи за 5 до 8 см. Врсте код врстачне сетве, треба да су раздалеко за 12—16 см. а код ражи које се добро бокоре за 20—26 см.

У неповољним положајима раж се сеје заједно с пшеницом као озимица са производњу пиће а иванъска раж с мањавом грахорицом (Vicia villosa). У Срему, сеје се као што је споменуто с пшеницом као „наполица“ за храну људи, јер је хлеб слађи него кад је од саме ражи.

8. **Нега.** Често је већ с јесени потребна борба с мишевима и пужевима; пужеви запасају већином раж по окрајцима њиве а ту се најчешће задржавају и мишеви. Потребно је нарочитим браздама уклонити сувишну воду с њиве, јер раж не подноси влагу. Трошењем земље између врста, заптивају се пукотине, а тиме се спречава и измржњавање усева; осем тога у браздице, које се праве трошењем земље, задржава се потребна влага, која ће потпомоћи да раж буде боља. Дрљање с пролећа треба извршити на њивама, на којима се земља окорела, само тај рад извести што пажљивије. И ваљање не треба пропустити, нарочито на збивеним земљама.

Поред неколико корова који су пратиоци и пшенице, вијају се у ражи нарочито: кукољ (Agrostema Githago), овсик или класача (Bromus secalinus), ситан бели чистач (Stachus annua), велики звечак (Rhinanthus major) руњава грахорица (Vicia hirsuta), различак (Centaurea Cyanis), турчинак или булка (Papaver Rhöas), троскот (Polygonum aviculare), росуља (Agrostis spica venti) и други.

Од паразитских биљака нападају на раж пругаста и пегаста рђа, гар, а нарочито главнице (Claviceps purpurea).

Непријатељи су: скочац (Agriotes segetis), гундељ (Melolontha vulgaris), житна зоља (Cephus pygmaeus) житна мушица или сквржа (Chlorops taeniopus), житна мушица (Cecidomya destructor), ражна мушица, ражна сова, житни трчуљак (Zabrus gibbus), житни жижак (Calandra granaria) и др.

9. **Жетва.** Жетву је најбоље предузети у доба жуте зрелости која пада код озимице обично крајем јуна или првих дана јула, а код јарица на десетину дана доцније. Принос је доста различан, стога, што се раж сеје на земљама врло различне особине. Рачуна се од хектара: Озиме ражи 10 до 32 хл. по 73 кгр. 730 до 2336 (понекад и 4000) килограма зрна и 2900 до 6000 кгр. сламе. Јаре ражи 10 до 20 хл. по 64 кгр. 640 до 1280 кгр. зрна и 1800 до 3200 кграма сламе.

— д. —

БЕЛЕШКЕ

Прописи за руковање парним локомобилама. (свршетак)

20. Оловни чепови на крову ложишта треба да се сачувају од наслагања каменог талога, јер иначе они ће се отопити и пре, но што је то нужно.

21. За подмазивање изнутрице цилиндра и склопа повлака — потискивача — сме се употребљавати само најбоље машинско уље, потпуно чисто од сваке киселине. Рђаво уље разједе и исквари глатке површине њихове.

22. Изјутра пре отпочетка рада, треба четком очистити кључанице цеви, што у подне треба повторити. Ово је замет само од неколико минута, али тај мали посао доноси големе користи, повишавајући моћ стварања паре у казану и штедећи угаљ.

23. Даље ваља на то мотрити, да по престанку рада на свршетку кампање, изнутрица казана буде потпуно исушена, да изнутрице цилиндра и склопа потискивача буду добро лојем омазане, па и сви глатки светли делови машине, да се превуку слојем лоја или добро намажу. Па тек онда да се склони локомобила у своју успремницу, где ће се чувати.

24. На ладном мразовитом времену ваља настојавати, да се вода у казану и појединим деловима машине, произведена макар и од паре, не може смрзнути. То се може спречити испуштањем воде свако вече, или још боље одржавањем мало притуљене ватре преко ноћ. У последњем случају пак не сме се машина преко ноћ оставити без надзора или страже.

25. На мразовитом времену пре припуштања парног цилиндра у рад, треба га претходно добро згрејати и то тиме, да се на озиб (курблу) постављен на мртву тачку, кроз неко време, испушта пара, кроз отворену пропустну повлаку.

Кад се локомобила прописно за рад намести, не треба заборавити на благовремено подмазивање, треба мотрити на одржавање чистоће, врата огњишта не треба остављати отворена, клинове и лежишта треба увек држати притегнута, направу за хватање варница на димњаку одржавати у исправном стању.

Ако се при руковању с локомобилом на све то буде строго мотрило и сви прописи обележени у горњим тачкама савесно испуњавали, онда не само да ће се у раду с локомобилом постизавати највећа штедња, него ће тај рад бити безопасан и без замерке и тиме ће се постићи и највећа дурашност и истрајност машине.

Ако би искрснуо поред свога старања пожар на вршају, да је немогуће локомобилу без опасности по људске животе извући и спасти, но се она напустити и жртвовати мора, треба бар толико бити присебан, па гледати, да се одврне славина на испусту, пре но што се побегне из пожара, да би се вода из казана испразнила и да не би локомобила бар експлодирала (распрсла се).

Преко ноћ најбоље је црпно црево истурити из воде на поље, да се не би могао казан преко ноћ каквим случајем препунити водом.

Ко није стручњак и око машине се не разуме, нека на брка ништа на машини, а нарочито нека не дира повлаке, јер су оне у фабрици тачно и на меру постављене и удешене.

Познати стручњак, професор Талмајер саопштио је ове прописе за руковање локомобилом и ми смо их изнели у „Тежаку“ за све оне, који су сопственици локомобила, како би, ако не сами умели боље руковати с њима, а оно бар умели водити надзор, да ли њихови млађи по прописима, с локомобилом како треба рукују и поступају.

Где и како треба подизати леденице. — Како смо већ у добу, кад треба пунити леденице, неће бити згорег, да овом приликом кажемо, — „где и како треба зидати леденице“. Најбоље је зидати леденицу на брежуљку, а где овога нема, онда ваља тражити у равници најузвишеније место, како би из ње могла истицати вода, која би се топљењем леда скупљала. За подземне леденице треба тражити суву низбрдицу, уз коју по могућству треба да буде и каква долина, због отицања воде из ње.

При подизању леденице треба пазити и на то, да не буде далеко од места са којег се лед вуче, како би пренос леда што мање стао.

Врата — улаз у леденицу треба наместити са северне стране и по могућности заклонити их чиме од сунчане жеге.

Подземну леденицу најбоље је зидати на овај начин: леденица треба да има на северној страни вратима снабдевен улаз, који да се може затворити пре, но што се унутрашња врата од леденице могу отворити. Код ових подземних леденица мана је то, што се има великих тешкоћа око воде од истопљеног леда, те се данас радије подижу надземне леденице зване „ледене куле“, а праве се овако: подигне се двоструки дрвени зид, па се отвор између ова два зида напуни: песком, цигљом, пепелом, ситним ћумуром, маховином или другим предметом који не пропушта топлоту. Пуњење ових ледених кула бива одозго.

У сваком случају потребно је, да леденица буде заштићена гором или другим стајама, како би лед био што боље заштићен од летњих врућина.

ГЛАСНИК

Бар и нова црногорска жељезница „Pester Lloyd“ доноси предавање Др. Рудолфа Хаваш-а, подпредседника угарског географског друштва, које је држао у седници поменутог друштва: о Бару и црногорским жељезницама.

По мишљењу Дра. Хаваша, Црна Гора не мисли учинити Бар својом престоницом, већ Бар има да постане крајњом станицом дунавско-јадранске жељезнице. Ужурбаност с којом се ради, доказује, да се тамо жели подићи модерно морско пристаниште.

Бар има жељезницу, хотел и станицу за Марконијеву безжичну телеграфију. Црногорска влада дала је друштву „Compania d' Antivari — Venezia“ повластицу на 60 година за градњу пристаништа, градњу жељезница, оснивање бродарског друштва као и повластицу за пловидбу на Скадарском језеру.

Уговор о овој повластици, који је потписан 26. јуна 1906 год., обећава тако рећи читав привредни живот Црној Гори. До душе, са досада уложеним капиталом у ова предузећа, неће се учинити бог зна шта, већ ће се морати исти знатно повећати. Жељезница уског колосека у дужини од 42 километара већ је готова. Она полази из Барског пристаништа и излази на градић Вирпазар на Скадарском језеру.

Подизање овог пристаништа и жељезнице од велике је штете за Котор и за интересе аустро-угарске у опште.

Превоз робе од Бара до Подгорице износи 2 круне од 100 килограма, а преко Котора за исту количину плаћа се трипут више. Овај пример сведочи најбоље о рентабилности ове жељезнице за Црну Гору.

Сем тога може се очекивати, да ће туристи (путници) у масама посећивати ову земљу пуну дивље романтичности, чим се пруга преда саобраћају.

Бар и Црна Гора — вели Др. Хаваш то су само једна стопа у великој балканској политици Италије, а даља етапа биће тековина Арбаније. Италија се нарочито стара, да се учврсти у Валони, јер ова лука с обзиром на њену трговинску а још више стратегијску важност, може се сматрати кључем Јадранског Мора. Ако та лука дође у руке Италије, онда су Трст и Река (Фијума) одиграли своју улогу.

Академско удружење Срба агронома у Бечу одржало је 26 октобра своју прву главну редовну скупштину и изабрало овај одбор:

Председник: Јован Стојић cand. cult ing.
Потпредседник: Стојко Бојић cand. forest.
Тајник: Богдан Турудија stud cult. techn.
Благ. Књижн.: Доброслав Тодоровић stud. agr.
I Ревизор: Симо Крстић cand. forest.
II „ : Милорад Божовић stud. agr.

Нов Привредни Савет — Чланови новог привредног савета држали су седницу коју је отворио Министар народне привреде г. Коста Главинић, па се приступило конституисању. Изабрани су за председника г. др Ђока Николић пређашњи министар народне привреде, за подпредседника г. др Марко Леко хемичар, пређашњи председник С. П. Друштва. — За председнике секција — пољопривредне г. Љуба Давидовић бив. мин. просвете, трговинске — г. Вл. Цонић начелник трговинског одељења и технолошке г. Борисав Тодоровић управник тргов. академије.

Отпор аграрног средишног одбора у Аустрији, увођењу трговинских уговора с балканским државама. — 17. (30). новембра ов. г. држана је под председништвом почаснога председника Карла Кнеза Ауерсперга јако посећена седница сталног пољопривредног средишног одбора. После помена пригодом прославе 60-годишњег царског владавинског јубилеја приступило се главној тачци дневнога реда, какав положај треба заузети спрам трговинских уговора с балканским државама и донета је резолуција, да се аграрни посланици позову, да свима силама спрече, да се српски трговински уговор односно закодавно овлашћење за продужење привремене важности истог и на даље, може донети пре Божића, кад му је рок; даље је и против тога подигнут протест, да се ма којој у опште балканској држави допусте повластице увиза стоке и меса. Затим су донели закључке, да се утиче на аграрне посланике, да неколико предлога огласе за хитне и израде им законодавна решења. Даље су донели решења: о помагању оснивања извозних кланица на баварској и саксонској граници; о дезинфекцији из иностранства увежених кожа и длака и о повећању средстава да се на жељезницама повећају преносни и подвозни построји (нарочито се јако жале на оскудицу вагона, са свију страна због силног превлачења војске и војних потреба на нашу границу и у Босну и Херцеговину, милиуни робе лежи и пропада под ведрим небом очекујући вагоне и утоваривање).

Промет робе између Аустрије и Мађарске — Мађарско министарство трговине обнародовало је статистичке податке о промету робе између Аустрије и Мађарске у месецу октобру ове године.

Извоз мађарски у Аустрију износио је 118·6 милиона круна, а увоз из Аустрије у Мађарску 125·9 милиона круна.

За првих 10 месеци ове године, извоз мађарски у Аустрију био је мањи за 140·8 милиона круна, а за исто време у прошлој години само 94·1 милиун круна.

Фалсификација вина у Мађарској опада — Фалсификација вина, која је у Мађарској била јако развијена, приметно опада. Овоме је много допринео казнени закон од 1893 године, а још више строжије примењивање овог закона од 1899 године.

Приликом испитивања у 1899 години, од 2604 винских мустара, било је 640 фалсификованих вина, а од тог доба све мање и мање.

Сталним подизањем виноградарства у изгледу је, да ће се фалсификација вина у Мађарској свести на најмању меру, али, да ли ће се успети да она сасвим престане, сумњиво је.

Статистика Немачких Удружења — Колико је развијено задругарство у Немачкој види се из ових података: На дан 1 јануара ове године било је укупно 26.850 удружења, са 4.100.000 чланова.

Од ових је било 16.092 удружења за кредит и штедњу, са 2,200.000 чланова: 3480 пољопривредних удружења са 272.000 чланова; 2980 млекарских удружења са 249.000 чланова; 198 удружења за производњу шпиритуса и 197 подрумарских удружења. Затим 2110 потрошачких удружења са 1,130.000 чланова; 1845 удружења за набавку земаљских производа са 160.000 чланова и 747 удружења за подизање домова са 140.700 чланова.

У удружењима за кредит и штедњу заступљено је 27% сељака; 23% индустријалаца; 10% ситних трговаца; 8·5% приватних лица; 7·5% интелигенције и 7·5% раденика.

У потрошачким удружењима заступљено је: 29% раденика; 14% интелигенције; 14% нижих чиновника и служитеља; 6% индустријалаца и 4% економа

Нова летина у Аргентинској — Отпочела је и сада се види, да је доскорашња нада на одличну овогодишњу жетву била претерана. Од 14,970.000 јутара засејаних пшеницом, мраз је оштетио а местимице и сасвим уништио усеве на 1,500.000 јутара.

Рачуна се, да ће нов пшенични род у овој години изнети на 19. мил. q, а прошле године изнео је 24 мил. q.

Према оваком резултату, од овогодишње летине моћиће се извести око 30 милиуна м. ц., а прошле 1907 године извежено је око 44 милиуна.

И ово је један доказ више, да ће се садашње високе цене пшенице и ражи одржати, па вероватно још и више дићи, јер жетвени принос у Аргентинској битно утиче на житна тржишта.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 49. броја „Тежака“: *Чланци:* Кратак извод о резултатима овогодишњих друштвених изложаба (наставак). — О важности и користи пчеларства и мерама за унапређење. (свршетак). — Раж. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ВАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 50. НЕДЕЉА 14. ДЕЦЕМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

ШУМЕ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ[1])

(ПОСВЕЋЕНО ПОБРАТИМУ АЛЕКСАНДРУ МИОКОВИЋУ, ИНСПЕКТОРУ МИНИСТАРСТВА НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ У БЕОГРАДУ)

Почетком деветнаестог столећа Србија је имала веома много шуме. Али, с повећавањем насеља и умножавањем становништва било је потребно повећавати и орне земље, а како таких земаља није већ више било по бреговима и висовима, то је обарана шума на свима местима, која су се могла орати. На тај начин рушена је најпре она шума, која је била селу најближа, а пасишта беху претворена у њиве и ливаде. У оној мери, како су подизани и грађени путеви, железнице и друга саобраћајна средства, у тој су истој мери и цене шумама повећаване и дизане; с повећавањем цивилизације, повећавале су се и народне потребе. Било је, дакле, потребно једним делом задовољити те потребе продајом шума, те су ове сечене и продаване. Последица свију тих околности била је та, што је у другој половини деветнаестога столећа нестало лисних шума у Србији. Потребно је и то нагласити, да је и због рата српско-турског (1876—1878), као и српско-бугарског (1885) много шума упропашћено, нарочито поред српске границе на страни турској, босанској и бугарској, нешто из обзира стратегиских, а нешто опет и зарад војних потреба.

Српске шуме још нису сасвим премерене, па зато се и не може тачно знати њихова површина. Да би се могле све шуме у Србији измерити и то како оне државне, тако и оне приватних сопственика, издан је године 1891 закон на модерним основима, по коме премеравање шума имају извршити нарочите комисије. Неколико година по доношењу тога закона, овај је још допуњен и поправљен. Државне шуме до сада измерене износе у целини 270.000 хетара, остатак површине биће измерен у најскорије времену.

По званичним подацима и мишљењу зналаца цени се величина српских шума овако:

а) државне шуме заузимају око 550.000 хектара
б) општинске „ „ „ 650.000 „
в) црквено-манастирске „ 17.000 „
г) приватне шуме заузимају „ 300.000 „

Шуме српске износе, дакле, у земљи око 1,517.000 хектара или 31·4% површине целе земље. Према предњем припада од свију српских шума:

36·2% . . . . . држави
42·8% . . . . . општинама
1·1% . . . . . црквама и манастирима
19·9% . . . . . приватнима.

Скоро све врсте средњоевропског дрвећа заступљене су у шумама Краљевине Србије. Најраспрострањенија је *буква* (fagus sylvatica), па онда све врсте *храста* (quercus sessiliflora, quercus pedunculata, conferata, quercus pubescens, quercus cerris), *цер* (quercus cerris), *храст аустриски* (quercus tozza), *клен* (acer pseudoplatanus), *јавор* млечни (acer platanoides, acer macropterum, acer campestre, acer monspesulanum, acer tataricum), *јасен* (fraxinus ornus), *бреет* (ulmus campestris, ulmus effusa), *липа крупнолиста* (tilia grandifolia), *липа сребрна* (tilia argentea), *липа малолиста* (tilia parvifolia), *бела бреза* (betula alba), *јова* (alnus glutinosa), *јова загасита* (alnus incana), *јова зелена* (alnus alpina), *топола бела*, (populus alba), *топола мрка* (populus nigra), *јасика* (populus tremula), *ива* (salix caprea), *бела врба* (salix alba), *врба крта* (salix fragilis), *врба жута* (salix vittalina), *ора влашки* (juglans regia), *кестен* (castanea vesca), *леска турска* (corylus colurna), *леска обична* (corylus avellana), *оскоруша* (sorbus domestica), *брекиња* (sorbus tarminalis), *сланопаћа* (pirus amygdaliformis), *јабука* (pirus malus), *дуња* (cydonia vulgaris), *вишња турска* (prunus Mahaleb), *домаћа мушмула* (mespilus germanica), *трњина* (prunus spinosa), *дрен* (cornus mas), *сиба обична* (cornus sanguinea), *глог* (rhamnus cothartica), *глогиња* (rhamnus frangula), *јоргован* (syringa vulgaris), *итичја зоб* (ligustrum vulgare), *зова* (sambucus nigra), *глог мрка плода* (crataegus melanocarpa). *глог једносемени*, *оштролисти* (crataegus monogyna), *глог обичан* (crataegus oxyacantha), *клокочика* (staphylea pinnata), *ружа* (rosa canina), *руј* (rhus cotinus). Од четинара најраспрострањенија су:

[1]) Чески илустровани часопис *Шума и лов*, доноси у своме броју од 13. прошлог месеца из пера Франт. Прибила овај интересантан чланак.

јела (abies pectinata), *смрча* (picea exelsa), *бор црни* (prinus laricio), *бор обичан* (pinus sylvestris), *оморика* (picea omorica) расте искључиво у Србији, а пронашао је и описао д-р Јосиф Панчић; могла ба се такођер назвати и *сриска оморика*; и *бор белокори* (pinus leucodermis).

Сва ова дрвета сачињавају у Србији шуме, чије се поједине врсте умножавају или из семена или из младица природним начином. Рачуна се на 40% чистих шума. а 60% измешаних. То су све лиснате шуме, чисте или измешане, које покривају највећу површину. Шуме пак четинасте, заузимају много мању површину. Зналци рачунају, да је од свију шума у Србији 90% лиснатих, а само 10% читинара.

Међу лиснатим шумама најмногобројније су шуме букове (бучја), у онима пак, које су разноврсне, опет преовлађује буква. Може се слободно рећи, да је Србија богата нарочито буковим шумама. Букове су шуме распрострањене по свој Србији, заузимајући већи или мањи простор и износе на 60% од целокупне шумске површине. После буковних шума, прво место заузимају шуме растове, с којима се сретамо по целој Србији. Највеће и најлепше су шуме ове врсте у округу топличком, од којих су понеке сасвим чисте, а друге измешане. Има их, од прилике, 25%.

Шума јаворових, јасенових, брезових, липових, тополових, јовових врло је мало. Има их око 5% и растурене су по целој земљи. Четинара има поглавито у југозападном делу Србије у окрузима ужичком, чачанском и крушевачком. Има их такођер и у источној Србији, али у незнатној множини, нарочито у округу пиротском. Међу шумама четинара има их чистих, а има их опет измешаних и са дрветима лиснатим, нарочито буквама. Има их, од прилике, 10% од свију српских шума.

Државне шуме, чија величина, као што је поменуто, износи на 550.000 хектара, садрже:

1.	шума буковних · · ·	55%	или 302.500	хектара
2.	„ растових · ·	25½	„ 137.500	„
3.	„ осталих врста	5	„ 27.500	„
4.	„ четинара · ·	15	„ 82.500	„

То су државне шуме растурене по целој земљи. На по неким местима просторност њихова не претура неколико стотина хектара, док на другим покрива просторе и од тисућу хектара. Има такођер шума, чија просторност прелази и 50.000 хектара, па још и више. И у округу крајинском је велика државна планина звана „Мироч“ која заузима на 27.000 хектара. Та је планина измерена и подељена на четири дела, од којих су највећи делови *Велики и Мали Штрбац* са 17.000 хектара. Јужно од Мироча находи се државна планина, звана *Дели Јован*. Она је такођер премерена и покрива површину од 7000 хектара. Осим тих побројаних планина, има у Србији и других пространих планина, које нису измерене и находе се између реке Поречке и Дунава. На северу и истоку находи се један сплет шума, који почиње од мале варошице Голупца, пролази Деспотовац а свршава се југо-западно од варошице Бољевца. Тај велики предео има истина доста села, па ипак стално остаје пошумљен. Пролази шумама крајинским, пожаревачким, тимочким и моравским и представља највећи комплекс шума што их има у Србији. Пошумљена површина рачуна се на 120.000 хектара најмање. Планине *Мироч* и *Дели Јован*, као и она огромна пошумљења површина састоје се из лиснате горе, у којој претежно место заузимају буква, храст, јасен, јавор итд. Па и нешто четинара има такођер међу њима.

У западној Србији у местима шумовитим од мање важности, находи се планина *Маљен*. Она још није тачно измерена, али се цени да заузима површину од 20.000 хектара. Осим тога, находи се у округу подринском, у непосредној близини Дрине, знатан пошумљен превој, који је познат под именом *Борања* и велики је око 15.000 хектара. Те две планине већим су делом букове, само овде онде појављује се храст, липа, јасен или друта лисната дрвета у малој количини, па и четинари и то поглавито у Маљену. Држава до сада није те шуме још експлоатисала. Све су те шуме веома интересантне, а нарочито планина *Тара*, која се находи у ужичком округу покрај реке Дрине. Површина њезина износи 25.000 хектара. Та је шума обрасла самим четинарима, нарочито црним боровима, јелама, смрчама и српским смрчама (оморикама). А ту има још букава, кленовине, јавора и других лиснатих дрвета. Та се планина највише експлоатише.

У западној Србији у округу чачанском има пространих шума, које се простиру од Мораве на запад чак до турске границе. Делови, који држави припадају, зову се *Гоч* и *Копаоник*. Ове планине нису још измерене а у њима је такођер мало села. Површина њихова рачуна се да износи на 80.000 хектара. Знатан део њихов представљају четинари и мало јеле и смрче, остало су лисната дрвета а највише букве и растови. И те се шуме експлоатишу.

У јужној Србији поред других шума од мање важности налазе се такођер велике државне шуме, међу којима је најчувенија *Јастребац*. Он заузима површину од 40.000 хектара. Топличке шуме има на 50.000 хектара, затим *Кукавица*, која покрива површину од 30.000 хектара.

Све су то шуме лиснате и с највећим делом букове. Само у топличком округу преовлађује храст, који се највише и експлоатише. Најзад на српско-бугарској граници има букове шуме у величини од 30.000 хектара.

Ма да је Србије, ако је испоредимо с другим државама, богата шумама, ипак се управа државним шумама находи у својим зачецима, јер је држава истом за потоњих двадесет година почела водити бригу о својим шумама. То је било године 1891, када је Србија донела први модерни *закон о шумама*, који је овлашћавао нарочите земаљске власти, за тај циљ основане, да до подробности испитају стање шума у земљи. Те су власти имале задаћу, да државне шуме одржавају у реду а једновремено да одржавају надзор и над шумама општинским и манастирским, па и над шумама приватнима, у колико ове подлежу државноме надзору. По старом „закону о шумама“ тај надзор нигда није вршен.

Србија је сада привремено подељена на двадесет шумских округа и сваки има на челу окружног шумара, с потребним бројем подшумара и чувара шума, који су му потчињени. Све власти и надлештва шумска потчињена су *Шумарском одељењу* при Министарству Народне Привреде, које управља премеравањем шума. Да би се могли издржавати чиновници и други шумски органи, зарад унапређења шумарства у Србији, законом од 1891 установљен је нарочити фонд, у који улази сав приход од државних шума. Тај фонд износио је године 1904 на дан 31. децембра 1,114.100 динара. Када видимо недовољан број шумарских органа, онда нам је јасно, да српске шуме нису баш предмет довољне пажње. На првоме месту та ствар, па онда до сада нерешено питање о сопствености великога дела шума, затим недостатак добрих путова и жељезнице — све је то скупа узрок, да приход од државних шума није голем и да ни у колико не одговара просторности државних шума. Материјални дохоци од прилике овако се крећу:

Год. 1900	362.000 дин.	— издато	196.026 дин.
„ 1901	409.357 „	— „	290.094 „
„ 1902	360.875 „	— „	363.466 „
„ 1903	628.767 „	— „	290.118 „
„ 1904	549.805 „	— „	330.568 „

Остаје. дакле, примања из:

год. 1900	166.574 дин.
„ 1901	119.203 „
„ 1902	6.409 „
„ 1903	324.651 „
„ 1904	210.237 „

Као што се види, успех је незнатан. Осим тога што је раније речено, узрок је томе још и тај, што се шуме експлоатишу у незнатној мери. За минулих година, као на пример у год. 1904, само се у шест шумских управа обарало и продавало дрво. У државним шумама, при шумским управама у Голупцу и Алексинцу сечене су букве за гориво; у Прокупљу растови за индустриске потребе; у Бајиној Башти и Краљеву сечени су четинари за грађу.

Године 1904 исечено је преко 100.000 м³ дрвета буковых за гориво, 7000 м³ дрвета растових за индустриске циљеве а 40.000 м³ четинара; у осталих четрнаест округа експлоатисана је шума само за домаћу потребу сеоског становништва и на основу закона, који допушта сечу дрвета, када се плати годишње петнаест динара. То је, наравно, сума по све незнатна. На тај начин оборено је на 200.000 м³ дрвета за гориво и грађевине.

Српска је влада наумила, да, подизањем железница и путова, повећа принос од шума, које су приступачне. Дакле, има наде, да ће принос од шума одговарати огромној површини, коју државне шуме у Србији заузимају.

Као год што је сеча шума још у првобитном стању, исто тако стоји ствар и са трговином и индустријом дрвета. Тако, могли бисмо рећи, да постоје свега четири модерне стругаре, снабдевене у довољној мери потребним машинама: једна у Копаонику, једна у Шапцу и две у Београду. Оне израђују само чамово дрво (четинаре). Осим тога у Србији има на 150 стругара примитивна строја и у Ужицу стругара електрична. Скоро свеколико дрво, намењено грађевинама, и израђено на самим стругарама, потроши се у Србији. Па не само то. Већ оно долази за домаће потребе и са стране, а нарочито из Аустрије.

Извоз и увоз дрвета за последњих година овако се кретао:

Увоз: Извоз:

Године	Дрва за гориво м³	Дрвета сировог м³	Дрвета прерађеног м³	Године	Дрва за гориво м³	Дрвета сировог м³	Дрвета прерађеног м³
1899	79.509	33.534	1.059.329	1899	12.701	7.359	125.989
1900	104.889	30.619	947.648	1900	4.063	2.352	62.378
1901	116.697	29.098	1,169.230	1901	7.094	4.755	43.911
1902	78.281	32.688	1,068.778	1902	2.585	4.019	29.965
1903	134.079	40.959	1,001.245	1903	3.983	5.462	45.947

Увоз: (цена у динарима) Извоз: (цена у динарима)

Године	Дрва за гориво	Дрвета сирова	Дрвета прерађеног	Године	Дрвета за гориво	Дрвета сировог	Дрвета прерађеног
1899	286.342	877.897	572.055	1899	45.697	348.434	23.630
1900	411.843	909.817	606.383	1900	12.240	210.861	21.192
1901	479.118	841.884	452.132	1901	24.668	284.836	17.282
1902	315.150	810.455	553.602	1902	8.202	219.847	9.140
1903	555.896	1,035.589	677.264	1903	12.166	285.655	9.618

Укупна цена у динарима:

Године	1899	1900	1901	1902	1903
Увоз	2,726.784	2,606.579	2,381.361	2,771.242	4,012.104
Извоз	422.349	247.993	326.790	242.344	309.094

Као што се види, увоз знатно надмаша извоз. Поглавити је узрок томе слаб појам за индустрију дрвета у Србији.

С. А. П.

ПОСМАТРАЊЕ ВАЖНИЈИХ ВРСТА АМЕРИЧКИХ ЛОЗА КАО ПОДЛОГЕ

Пољопривредни часопис „Journal d' Agriculture pratique“ од 3. децембра (по новом) донео је нотицу под горњим насловом (notes de la station viticole de Cognac) од г. Гијона директора виноградарске станије у Коњаку и инспектора винодела у Француској:

„Ма да се испитивање разних врста подлога данас врши ређе, него у прво време обнављања винограда на америчкој подлози, ипак је важно изнети неке напомене о разним врстама америчких лоза, употребљаваних као подлоге, које ће виноградаре интересовати и бити им од користи.

„Рипарије. — Рипарија порталис (Gloire de Monpellier), која је највише распрострањена, тражи дубока и плодна земљишта, са дубоком мртвицом: растреситу и не сувише влажну земљу. С дана у дан све је више одстрањена Рипарија као подлога, услед бујног јој раста и тражње подесног земљишта, које треба добро ђубрити. Издржи до 12% кречног карбоната и не хлоротиште до ове границе.

„Рупестриси. — Рупестрис ди-Лôт (погрешно зв. у прво време Монтикола) готово свуда само је он употребљен из групе рупестриса; показивао се увек као бујна подлога, задовољавајући се земљама средње каквоће, па ма да им је мртвица и непропустљива. Треба имати у виду бујност његову и чокоте на њега накалемљене орезивати још првих година дуже, него обично, да би се уклонило терање у неродне ластаре (дрво) и избегла „реуљавост“ грожђа првих година. Плодност му се изравња старошћу (после 8-ме године цветови не спадају). Подноси до 30% креч. карбоната.

„Берландијере. — Берландијера Ресегије № 2 боља је од № 1., ма да је № 1 ове године донела изузетно, више рода. Не пробира земљу и свуда добро успева: подноси јаке дозе кречног карбоната (кречњака) до највиших граница 70—90%. Преноси све своје добре особине на сорту којом је окалемљена и повећава јој плодност, правилност и једнакост рода сваке године, па и убрзава исту, те калемљене сорте на њој раније зру. Мана јој је што се рђаво ожиљава.

„Хибриди Кордифолије. — Нумера 106—8 „Рипарија × Кордифолија — Рупестрис“ више је распрострањена од 107—11 „Рупестриса × Кордифолије“ и 125—1 „Кордифолије × Рипарије“. Ове врсте хибрида, препоручиване као подлоге за сува земљишта, мало су распрострањене и употребљене у Шаранти (Француска). Врло су осетљиви на растворљивом кречњаку и када су на таквим теренима, подлегну хлорози.

„Хибриди Монтиколе. — Нумере: 18.808, 18.810 и 18.815 „Рипарија — Монтикола“, бујног су раста и плодни, али осетљивији на кречњаку, него хибриди Берландијере. Нумера 555—5 „Естивалис — Монтикола × Рипарија — Ру-

пестрис“ дале су повољно резултате и обилату плодност у опитним пољима у 1907. и 1908. години.

„Рипарија — рупестрис. — Врло бујне и плодне подлоге; издрже 25—30% кречног карбоната; 3306 боља је од 3309, јер издржи сушу и бујнија је, па и плоднија од 3309. Нумера 101—14, долази трећа по реду и приближује се особинама рипарије, којој ни мало не уступа.

„Рупестрис — Берландијери. — Може да поднесе 30—35% кречњака у земљи. Највише су распрострањене и познате нумере: 301 А, 301—34. 218—1, 219—9, 220 А, ма да их има и др. Прве две показале су се као најбоље у опитним пољима, али ипак нису толике важности као Берландијера × Рипарије.

„Берландијери — Рипарија. — Одличне подлоге за обнављање винограда у сваком погледу. Издрже до 40% кречног карбоната и одлично рађају накалемљене сорте на њих, пре сазри грожђе и квалитет му је много бољи, него код др. сората. Нумере 33 и 34 Е. М. (хибриди Монпелиске школе у Француској „Ecole de Monpellier“) мало важније од др. из ове групе; 420 А. и 420 В. врло добре подлоге, од којих је прва боља, ма да и 420 В. по квалитету, али ређе, плоднија је од 420 А; 161—49, најплоднија као подлога накалемљена ма којом сортом европске лозе, али се тешко ожиљава и рђаво прима калем; 157[11] је врло добра подлога, али од мање вредности него претходне.

„Француско-амерички хибриди. — Врло бујни и одличног примања, јер не бирају терен и на сваком повољно успевају. Не изискују ђубрење и добро су родни. Доста су издржљиви противу филоксерне навале, и може се рећи: *„практичне су подлоге“*. У Шаранти издрже потпуно сушу. Потребно је регулисати бујност њихову, у прво доба: дужим орезивањем првих година. Издрже до 50% кречног карбоната. Арамон × рупестрис Ганзен № 1, 2, и 9 плодније су од Мурведр × руп. 1202, али мање издржљиве противу хлорозе, јер хлоротишу; поред свега, ипак је 1201 више распрострањен и све се више тражи, јер се одлично калеми на њ' примају и добро успевају.

„Француско-амерички хибриди Берландијере. — Издрже највеће дозе кречњака у земљи, до крајњих граница; имају обилату и правилну плодност, поред ранијег зрења. Налази се: Каберне × Берландијери 333, који је као подлога највише распрострањен у Шаранти. Најбољи међу њима, за јако кречне терене, суве и неплодне, показала је се Шасла × Берландијери 41 В. Као и сви др. хибриди Берландијера, тако и ови, повољно успевају и одржавају своје добре особине и на безкречним земљама.

„У опште узев, у Шаранти, 1202 и 41 В. највише су распрострањени и с дана у дан, заузимају све веће површине, потискујући остале подлоге“.

И у нас сви су изгледи, бар до данас, да ће хибриди Берландијера и 1202 потиснути остале врсте америчких лоза као подлоге, које имају извесних мана и постати лозе будућности нашег виноградарства.

Б. Ж. Бошковић
руков. држ. лоз. расадника

БЕЛЕШКЕ

Зимско орање *„Мраз је најбољи орач“* — Под зимским орањем разумемо оно орање које се врши после јесењих усева — дакле дубоко у јесен — док још није настала права зима — цича. Ово је орање врло важно по усеве који се с пролећа засевају. У годинама сушних јесени, као што беше прошла, па донекле и ова, оно је и неопходно нужно, нарочито код инокосних земљоделаца у сточној запрези. Сем тога, има земаља, које само зими уз припомоћ мразева ваља орати као што су смоњичаве и збијене земље које се не троше кад човек није изабрао добро време да их оре и оставио утицају ваздуха.

Смрзњавање и одмрзњавање које на тај начин постаје, кад се земљина влага нагло замрзне, у ледене кристале претвори, добије већи обим и земљину површину на више издигне. Ово измрзњавање земље шкодљиво је само онда, ако се са уздигнутом земљом у исто време и посејани усев под земљом, одвоји, па од мраза, ветра или сунчане топлоте пропадне — иначе ако земља на којој се процес смрзњавања и одмрзњавања врши није под усевом, онда је овај процес за удобравање земље од неоцењене вредности.

Мразеви у Србији наступају обилно после јесењих киша које јако расхладе ваздух. Од ових киша горњи слој земље — оранице — напије се водом дотле, да је свака грудвица, свака трошница, ма како ситна била, одељена од других трошница капљицом воде. Кад се мразом ове капљице претворе у лед, свака се веза ових трошница ширењем леда (смржњавањем) поремети који прави себи места у смрзнутој површини са толико више снаге у колико је хладноћа већа и у колико је земља више мокра; кад пак наступи крављење и сушење, онда се земља сама од себе троши. Зато и велимо: *„да је мраз најбољи орач“*. С тога се пољопривредници и радују да киша падне пре но што наступе јаки мразеви и веле да мразеви земљу ђубре — или — од мразева се земља гоји — што је сасвим тачан израз ма да је у фигури казан.

Зимским орањем увећава се *плодност земљина* на тај начин што се увећа волумен — медијум — земље, који биљу на расположењу стоји и из кога црпе себи храну.

Зимским се орањем њива очисти од шкодљивих корова.

Зимским се орањем најбоље тамане животињски непријатељи пољских усева и свега другог културног биља на тај начин, што се семе и јаја излажу упливу мразева, од којих најчешће промржњавањем пропадну.

Зимским орањем а упливом влаге, топлоте и мразева, земља постаје плодном — подгоји се; веома је тада подесна за засевање овса, грашка и граорке (у смеси са овсом или ражи) као сточне биље.

Код зимског орања, мраз дејствује на плодност земљину поред поменутог још и на овај начин:

Као што смо видели, од мраза земља увећа своју површину — волумен — обим — шири се. Од кише и снега који се топи, земља се напије и засити влагом. Чим наступи засићеност оранице у влази, сувишак спушта се у слојеве здравице. Кад се горњи слој оранице замрзне — поткоруши, онда се спречи испаравање свију гасова и других хранећих материја које су у растворљивом — течном — стању а које се капиларношћу попну у горње слојеве оранице и та сакупљена растворена биљна храна, готова је за исхрану биљке и њима је дата. С тога је врло појмљиво: зашто зимско орање не ваља преоравати за усеве који се рано с пролећа и за време благе зиме засевају као: шећерна репа, сточна репа, озима пшеница и др.

Зимским дакле обрађивањем чинимо земљу способнијом да више може у се примити влаге, а у исто време да може и јаче испаравати. Увеличавамо јој дакле две способности које су противне једна другој али које су од битног зна'

чаја по успевање биља. Због тога и јесте нужно, да се уплив који зимско обрађивање врши на измену ових земљиних способности што дубље и што боље проучи како би се умели у свима незгодним случајевима помоћи и тиме доходак наших њива повисити и обезбедити.

ГЛАСНИК

Честитка славе Највишем Заштитнику. — Српско Пољопривредно Друштво, 30. новембра на дан св. Андреје Првозваног, честитало је славу своме Највишем Заштитнику, Краљу Србије и на честитку, преко свога председника, добило је овај отпоздрав:

„Искрено сам захвалан Српском Пољопривредном Друштву на лепим жељама приликом прославе светог Андрије првозваног Петар“.

Пожаревачки округ на потпомагање своје пољске привреде. — Скупштина округа пожаревачког, при решавању свога буџета за 1908. годину, ставила је и одобрила извесне суме и на унапређење привреде, у своме округу, на име:

500 динара на унапређење живинарства
3000 „ „ „ сточарства
1000 „ „ подизање сушница
7000 „ „ унапређење привреде.

Оваква брига и старање пожаревачког округа за помагање и унапређење привреде, за особиту је похвалу, у толико више, што то чини сам, из својих властитих побуда. Пример за углед свима осталим окрузима.

Колико је похвалан и користан овакав рад окружне скупштине, у толико више заслужује пажњу и похвалу и сам начин употребе ових одобрених сума. На своме годишњем састанку, који су сви државни економи округа пожаревачког одржали ове године у јуну месецу у Пожаревцу, истакли су као прву тачку дневнога реда баш питање о употреби ових кредита. Овакав састанак свих стручних економа једнога округа — а њих у пожаревачком округу има 1 окружни и 7 среских, — и јесте и позван и најмеродавнији, да одлучује: на који начин да се употребе суме, које округ ставља у новцу у циљу унапређења своје привреде. И ово веће доиста је и доконало и распоредило те суме онако, како је најкорисније употребити их.

Намењених 500 динара на унапређење живинарства распоређени су на издавање *награда за најбоље* подигнуте *живинарнике* система белгијског — земунице — по угледу на оне, подигнуте у среским расадницима. Таквих награда одређено је по 2 за сваки срез у округу пожаревачком, по једна од 40 а по једна од 30 динара. Рок је остављен до 1. новембра а преглед и оцену пријављених живинарника да изврши до 15. новембра ове године комисија, коју одреди окружни одбор.

Од суме на унапређење сточарства издато је *Колу јахача у Пожаревцу 2000 динара и на набавку јагњади фризијских оваца* 185 динара. Остатак да се употреби на *издржавање 3 питомца* (из срезова: звишког, голубачког и млавског), да *изучавају прераду млека* у коме модерном млекарнику у Србији (н. пр. код г. Драшковића у Смедереву или жагубичке млекарске задруге), где да проведу најмање по годину дана, а да им се на издржавање даје сваком најмање по 20 динара месечно.

Из суме од 1000 динара на подизање сушница, да се подигну *две сушнице*, и то у расадницима срезова хомољског и звишког, и за сваку утроши по 500 динара; а вишак издатака, ако би их било, да подмире сами срезови.

Из суме од 3000 динара на унапређење привреде да се *подигну угледна ђубришта* и то: на пољопривредној станици у Пожаревцу два разног система, у вредности до 300 динара, и у сваком среском расаднику по једно у вредности по 100 динара. А остатак у 2000 динара да се употреби још ове јесени на набавку семена од биљака за храну стоке, као од озимог грашка, грахорице и т. д.; да се то семе раздаје пољопривредницима у пола цене и да се не да ником више, него што је потребно за сејање на пола хектара.

Желети је још, да се по оваквом мишљењу и одлуци све предвиђене и одобрене суме доиста и употребе и да од тога буде што више праве и стварне користи и по пољопривреднике округа пожаревачког и по напредак те гране привреде.

Трговински уговор с Аустро-Угарском — Пратећи аустријску *уцењивачку* политику од неколико десетица година, лако је било предвидети какво ће понашање аустријска влада заузети и у овој најновијој фази наших међусобних трговинско-уговорних односа. „Тежак“ је већ предвидео, онда кад о томе није било ни речи у јавности: да ће Аустрија за то што јој је данас врло много стало до правилних трговинско-уговорних односа са Србијом, чинити све и сва, да ма на који начин протури и даље важење нашег трговинског уговора с њоме. Зашто и не. Србија је једина држава на Балкану која има с њоме уговор и која је тај трговински уговор поштено и неувијено већ и озаконила редовним путем. Аустрија од тога уговора има *одржане* све своје досадашње крупније уговорне тековине и користи, а Србија, сем нешто појачаних фискалних (новчаних, таксених) добити, једино: увоз меса од 70.000 брава свиња и 35.000 грла говеда и *ировоз* — који, виделисмо и видимо, да је за Србију врло илузорна корист, са суседом који је у међународним односима без икаквих скрупула. Она као ратну контрабанду зауставља нам све и сва, што нам долази из ма које друге западне државе, па и најситније и најневиније ствари. Аустрија не може и не сме данас, где је против ње *све* што је у Европи права култура и цивилизација због анексије Босне и Херцеговине; где против њене индустрије и трговине и свега што је њено расте бојкот, до незапамћених размера у историји човечанства — она не може и не сме данас, напустити, за љубав голуба на крову, вранца у рукама; све огромне тековине задобивене, у најновијем трговинском уговору са нама. Рекосмо да ће она гледати што-пото, да продужи провизорно (привремено) уговор са нама и за 1909. г. *по сваку цену*, макар морала распуштати парламенат и користити се оним озлоглашеним § 14, који је уникум парламентарности и уставности на свету. Рекосмо, да ће мађарска државна идеја упрегнути се, да спасава другу половину двоглаве државе — и мађарска скупштина већ је загризла, да изгласа провизоријум. И она иста влада која је у аграрне кругове у земљи растурила масу анонимних брошура, у којима се доказује, да Србија уговором у ствари није ништа добила, докле Аустрија добија све што се добити могло, она иста уцењивачка политика која да не би дала много запне па не обећава ништа но тражи све па после као ћифта, спушта дурбин, цењка се и попушта, а муштерију из дућана не упушта, подпустила је свога главног трговинско-политичког референта у министарству трговине с изјавама намењеним аграрним круговима: „да би се могло схватити као провокација (изазивање) од стране наше (аустријске) владе, кад би се српски трговински уговор пустио да падне и да не важи од нове године (19 децембра нашег).“ И то има образа да говори данас она држава која се не боји толиких стварних провокација Србије — почев од анексије Босне и Херцеговине, која изазива сваки дан: обустављањем пошиљака са стране, шиканирањем и апшењем српских поданика, нагомилавањем војске дуж целе наше границе, повредама границе од стране њених обесних официра и патрола, грдњом и исмевањем српских најсветијих осећаја, силовањем српске деце, пуњењем тамница најбољим синовима српског народа, само за то, што су се Србином родили, стављањем ван закона свега

што се српским назвало у Босни и Херцеговини, Хрватској и Славонији, Срему, Банату и Бачкој, Далмацији и Приморју, покрајинама српским, што под аустријским јармом стењу и своје ослобођење чекају. Аустријска влада сва се залаже, скида и небо и земљу, заборавља своју уцењивачку политику, своју надменост и охолост, с којом је 24 септембра отпочела изазивање једног целог храброг и јуначког племена, не боји се ни Бога ни Европе, а данас се боји Србије „да се не сматра за провокацију“ падање оваког трговинског уговора нашег с њоме! Као да је нама у Србији тај уговор толико за срце прирастао, као да је он једино прозорче или капицик нашег трговинског саобраћаја с целим светом, као да ми са својим дивним и ваљаним производима, немамо нигде више излаза, ни извоза! То је „благоволење“ разбојника који уцењује! И баш због тог „благоволења“ које нам се и опет „чини“ од стране нашег највећег душманина.,.. треба данас, да добро очи отварамо, хоћемо ли помагати ту уцењивачку политику аустријску, да одржимо с њоме један овакав уговор..,. чијим би одржавањем у важности слабили покрет бојкота у нашој и свима балканским земљама, слабили утицај царинског рата наше јуначке сестре Црне Горе, — место са ступањем у привредни рат са мрском Аустријом, да задамо снажни удар уцењивачкој политици германизма, да порадимо на прихватању бојкота свему немачком и у народностима под аустријском круном и у свима осталим словенским земљама, са великом и моћном Русијом на челу!

То би била једна велика, словенска политика данас: *бојкот германизму!* То не би биле шупље фразе, то не би биле привредне утопије!

Јер, Аустрија нема времена, како је разглобљена и како дере свака народност потајно и јавно на своју страну, како је код ње све несавремено и све средњевековно: Чиновнички кабинет који влада без и једног свог страначког посланика у посланичком дому где је већина аграрна, састављена из крајње противположних народносних елемената.... нема времена да до 19 децембра ов, год. *изгласа* редовним путем трговински уговор са Србијом и ако јој за то треба проста већина парламентских гласова. Она мора дотле да провизориум протури и ако јој за то треба $^2/_3$ гласова које тешко да ће влада добити, јер су аграрци дигли и дрвље и камење, да то осујете. Значи, аустријска влада којој је пошто-пото стало до нашег уговора и да добије само времена, биће приморана да прибегне § 14 да се провизориум одобри.[1])

И зар треба и зар Србија сме данас, да је у томе помаже, да се тиме задовољи, да један њен међународни акт, буде тако решаван, тако непоуздано узакоњен? Зар Србија треба и сме данас, да одобри и *ио други пут преседан*, да се поуздање дуготрајности, један десетогодишњи уговор за привредно сталожавање и за трговинско — производњачке конјектуре, преноси на непоуздано земљиште цепкања из године, у годину, сад два, па после можда три, пет и десет провизориума тромесечних или годишњих? И зашто то? Ајде, да је овај уговор за нас толико спасоносан као што нам то наша „добротворка“ Аустрија жели да представи, па да и зажмуримо на све остало и да пристанемо на сав крпеж, што га чини друга уговорница, Аустрија која се из самог крпежа и састоји!

На српској је влади и њеним стручним меродавним саветодавцима, данас, велика и тешка дужност, да најзрелије поразмисли, треба ли да пристане на тако крпљење и натезање с нашим трговинским уговором, или треба да га откаже, ако о року, *потпуно законодавним путем, не буде редовно* био за цео рок његовог важења примљен... Наша привреда и производња не смеју подносити вечите трзавице, морају имати сталности за предвиђени број година, те да се под новим привредним приликама, створеним трговинским уговорима, могу формирати и развијати. Провизориуми томе ни најмање не служе а нарочито данас, где би се свака попустљивост без нужде и *без накнаде*, могла тумачити као знак слабости ,.. данас, кад се не зна шта носи дан, шта ноћ, данас кад је Српство на раскрсници великог питања о „бити и не бити“ ... данас када у слози, једнодушности и уздржљивости пуној части и достојанства, лежи главна наша снага.

[1]) У прошлу суботу протурила је с муком ипак *тромесечни* провизориум.

Високо одликовање. — Нашем пријатељу др-у Еторе Маскерони професору и ветеринарском инспектору, великом пријатељу српског народа, писцу дела: „Српске расе говеда и свиња“ (Le razze bovine e suine della Serbia) којом је Србију много задужио у подржавању привредних пријатељских односа с краљевином Италијом, допала је част, као знак признања, те је о слави Нашега Господара, 30. новембра ов. г. одликован орденом св. Саве III степена. Његово дело намењено упознавању италијанског ветеринарства и трговине са нашим одличним расама говеда и свиња, штампано и растурено у 5000 примерака, како нам пише један пријатељ из Италије — почело је већ у велико благотворно да утиче на односе обе пријатељске државе. Иљадама живих грла говеди српских већ је дотерано на талијанска тржишта у Ђенови, Турину, Венецији итд. У Милано и Турин дошло је већ много вагона смрзнутог говеђег и свињског меса из кланица у Великој Плани. И то је пунонадеждан почетак.

Наш пријатељ др. Еторе намерава исто тако да и о српским овцама напише једно дело, у намери да побуди интересовање и за извоз ове наше најмногобројније врсте стоке, било у живом или закланом стању и обратио је се већ нашем Пољопривредном Друштву за потребне му податке и снимке.

Његова иницијатива и вредноћа показују најбоље, шта може учинити и један једини човек за развијање пријатељских трговинских односа између две државе и стога је задужио Србију признањем и благодарношћу.

Данас талијански трговци купују и плаћају српска говеда по 0·55 динара 1 кг. живе мере, *овде на месту*, што је врло добра цена, кад се узму у обзир тешкоће и трошкови преноса живе стоке до Италије. Нама остаје и један део заслуге посредничке, за гојење и храњење стоке. Наш пријатељ др. Еторе има такође свој удео заслуге у том саобраћају, с тога му желимо, да нас задужи још и већим признањем.

Мађарски аграрци о анексији Босне и Херцеговине и њеним привредно-политичким последицама. — По изјави њиховог органа мађарски пољопривредници сматрају продирање и ширење на Балкану дотле као корисно, докле се мирним путем и мирним средствима постићи може — противно аустријским аграрцима који су за то, да се не тера са Србијом као што се десетицама година чини — политика у кадифеним рукавицама, но да јој се избију из главе бубе за величином и који саветују Аустрији: „не дирај у стршљеново гнездо, али кад већ појагмиш тамо, а оно држи добро!“.... Догађаји последњих дана пак — вели даље мађарски аграрни орган — услед бесавесног подстрекавања показују опасну натмуреност неба са напоном мућевине и грмљавине која сваког часа може избити у олују или као да прети опасностима рата. Бојкот аустријског и мађарског извоза у Турској, невероватно дрске и безочне ратне припреме у Србији и Црној Гори, доносе Мађарској знатне привредне штете и било би крајње време, да се потпуно напусти извозничка фатаморганска политика извесних аустријских крупних индустријалаца. Пошто су балкански народи бацили Мађарској изазивачку рукавицу и то јој је одговор на њено мирно приближавање, не могу ни Мађари друкчије, но да рукавицу подигну и да објављену привредну борбу прихвате и одговоре равком мером. Бесциљно се упуштати у такав рат, у коме би и сигуран победилац (!Аустро-Мађарска?!) могао имати само губитке, мађарски пољопривредници неће, неће они да терају империјалистичку политику. Мађарски аграрци очекују од владе, да ће она променити правац своје балканске политике и прекидањем сваких преговора и трговинских уговора, одговорити на начин који ће их најосетљивије погађати: српском, па у новије доба и румунском изазивању...

Све све — али неће риђа на бајонет!... А шта ћемо за оно мало Босне и Херцеговине, што нам здиписте?

Пољопривредна изложба у Прагу. — Средишно пољопривредно друштво за краљевину Чешку намерава у половини маја 1909. г. приредити велику пољопривредну изложбу, на којој би се имала приказати сва ческа пољопривредна моћ. Одбор који се склопио за тај велики и огроман посао и коме је на челу као председник др. Фридрих кнез Шварценберг а као секретар др. Рихард Јан отпочео је у велико свој рад. Изложба ће бити подељена на ова одељења: I Пољопривредне справе, мотори и оруђа. II Запатна стока и коњи. III Живинарство. IV Плодови и огледно упоређивање. V Помоћна пољопривредна средства и потребе.

Изложбени се одбор нада, како то изјављује у свом прогласу који је испослао свима пољопривредним удружењима *(изузев сриском!)*, да ће Словени у што већем броју посетити изложбу, да би се тако могли упознати с пољопривредном моћи ческог братског народа и почети и практички изводити и радити на закључцима створеним летос на свесловенском састанку у Прагу, приликом изложбе трговинско-индустријске коморе.

И наши пољопривредници требало би (и ако Пољопривредно Друштво није још позвато) — ако прилике допусте — да се још сад договоре и удруже, да у што већем броју посете ову изложбу, на којој ће имати шта да виде и шта да науче и коју би требало сва наша пољопривредна удружења заједнички да посете. Видеће шта воља и вредноћа, наука и стручна спрема, истрајан систематски рад могу постићи у пољопривредној производњи.

Стање задругаротва у Хрватској. — Статистика хрватских сељачких задруга које су у савезу с хрватском пољоделском банком, изнета у „Хрватском удругару", врло је занимљива. Концем 1907. било је свега 213 задруга у том савезу. Жупанија загребачка има највећи број задруга, 60. За њом долази жупанија вараждинска са 39, па онда бјеловарско-крижевачка са 23 задруге. Пожешка и вировитичка жупанија са по 12, а најмање их има у жупанији личко-крбавској где их је само 3 на броју. Све те задруге бројале су крајем 1907. укупно 34.415 задругара, а они су примили зајмова укупно 9,205.194 круне. Од тога одпада 2,248.763 на улоге, дакле нешто више од $^1/_4$ зајмова.

Највише је улога било у жупанији модрушко-ријечкој 23 задруге тамошње са 3771 задругаром има уложено преко 1 милион круна, док на пр. жупанија загребачка са 60 задруга и 11.300 задругара има само 265.922 круне улога. На 1 задругара пада 281 круне улога на сваког задругара у модрушко-ријечкој жупанији, а у загребачкој само 23 круне.

Резервна главница достигла је већ 370.899 круна.

И још од њих држава порез наплаћује. За 1907. све задруге платиле су порезе 29.974 круне и 10% на камате од улога — 10.603 круне!

Извештај Београдске Кланице. На дан 2. ом. заклано 382 к. свиња у тежини 47.610 кгр. Извежено: за Беч: 55 ком. закланих свиња у тежини 5416 кгр., месо, сланина и сало од 61 ком свиња у тежини 6123 кгр., закланих говеда 26 комада у тежини 5676 кгр. За Будим-Пешту: сланина од 79 комада свиња у тежини 5637 кгр.

За Праг: закланих свиња 47 комада у тежини 6183 кгр. За Меришстрау: 56 ком. закланих свиња у тежини 5009 кгр. Догон свиња износио је 920 комада свиња. У оборима налазу се 4602 ком. свиња и 128 говеди.

Аграрна Банка. Народни посланици г. г. Сима Радовановић тргов. из Ракинца и Мих. Чолић, са још неколико виђенијих грађана поднели су молбу за оснивање аграрне банке. Уз молбу поднели су и статуте за ову нову банку.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Нова Пољопривредна Подружина Српског Пољопривредног Друштва за округ београдски. — Иницијативом окружног одбора округа београдског, одржана је 8. септембра тек. год. конференција на Умци. ради оснивања окружне пољопривредне подружине за округ београдски.

Конференција је била одлично посећена од пољопривредника и осталих пријатеља пољске привреде из округа и града Београда, — образовала је пољопривредну подружину и изабрала у привремену управу ову господу:

Из среза колубарског: Милована Лазаревића, народног посланика из Жупањца и Мићу Бранковића из Лазаревца.

Из среза врачарског: Павла Ружића народног посланика из Рушња и Живана Панића из Жељезника.

Из среза посавског: Матеју Сушића из Остружнице и Павла Бркића из Бачевца.

Из среза космајског: Љубу Бацака индустријалца из Младеновца и Благоја Јанковића из Влашке.

Из среза грочанског: Милоша Милосављевића из Ритопека и Обрада Маторчевића из Пудараца.

Из Београда: Михаила М. Марјановића окр. начелника, Стојана Ђ. Симића деловођу окр. одбора, Сретена Јевтића окр. економа, Петра Матејића економа среза врачарског, Др. Љубомира Младеновића окр. марв. лекара, Милутина Савића, начелника мин. у пензији и Јована Лазаревића окр. благајника.

У надзорни одбор: Миливоја Миљковића из Сремчице, Марка Недељковића из Ресника и Милана Митровића из Лукавице.

Привремени Управни одбор одржао је прву своју седницу 16. нов., конституисао се и изабрао:

За председника: Стојана Ђ. Симића, делов. окр. одбора;
За подпредседника: Павла С. Ружића народног посланика;
За деловођу: Сретена Јевтића окр. економа;
За благајника: Јована Лазаревића окр. благајника, и
За магационара: Петра Матејића среског економа, и послао усвојена правила подружине на преглед и одобреље Српском Пољопривредном Друштву, с молбом, да је оно прими у свој састав.

На тај начин још окрузи смедеревски и пожаревачки нису образовали своје подружине.

Програм рада Пољопривредне Подружине округа београдског у идућој години. Управа подружине одредила је себи за идућу годину следеће послове:

Радити на организовању подружине у округу и заинтересовати привреднике и остале пријатеље пољске привреде, да се што већи број чланова упише у подружину; радити да се што више справа, машина и бољег семена унесе у народ, како би на тај начин привредници почели што боље и рационалније радити; наградама утицати на такмичење привредника, да што боље обрађују земљу, култивирају и сређују усеве, негују стоку, израђују бољи бели смок у вези са гајењем и производњом пићних биљака; Подружина ће својим средствима суделовати у приређивању окружне пољопривредне изложбе, коју ће окружни одбор приредити у току идуће године.

Сем тога Подружина ће идуће године, нарочито у зимском времену кад су привредници беспослени, одржавати по среским и другим местима привредна предавања.

Познавајући спрему и вредноћу људи који су се драговољно примили ове тешке и племените дужности, ми смо уверени, да ће они уложити све своје силе за остварење овог лепог програма.

КЊИЖЕВНОСТ

ПРЕГЛЕД НОВИНА

Привредни рат „Трговачке Новине" у Новом Саду донеле су један за данас значајан чланак, из којега саопштавамо нека места.

После анексије Босне и Херцеговине од стране Аустро-Угарске, њена је дипломација успела једино још у томе, да противу себе изазове готово цео Балкан. У Турској, Србији и Црној Гори бојкотују аустро-угарску трговину на све стране, чиме се Аустро-Угарској монархији наноси силна штета, и прети да уништи цео рад од толиких година на овоме пољу.

Ако се бојкот настави у садашњем обиму, наступиће прави слом аустро-угарске привредне политике на Балкану, јер ће њено место заузети други индустријски и трговински народи који ће се без сумње свима силама трудити, да тамо задобију тргове и очувају.

Њима ће на руку ићи још и то, што је опште позната ствар, да је аустро-угарска трговина протурала на Балкану најлошију робу, за коју нигде иначе није налазила потрошаче.

Аустро-Угарска, а нарочито аустријски трговци и индустријалци у велико већ осећају тежину бојкота. Све аустро-угарске агентурске радње и њихова заступништва која су радила са Балканом, обуставила су рад и са огорчењем посматрају, како им Французи, Талијани, Енглези и други отимају муштерије и како потрошачи обилазе трговине где се продаје роба аустро-угарског порекла.

Најстрашније је у овоме бојкоту то, што он не погађа само поједине фабриканте и трговце, већ читав трговачки ред у Аустро-Угарској, па и остало грађанство у монархији.

Ако балкански народи тврдоглаво продуже започету ствар, догодиће се једнога дана, када се прилике буду умириле то: ду нико неће хтети — па ни смети — купити аустро-угарску робу и онда, куда ће Аустро-Угарска са својом робом, јер она нема колоније као остале велике силе, и једини јој је и највећи потрошач Балкан?

Па када и Балкан изгуби?

То је питање, на које сва штампа обраћа највећу пажњу, и сви увиђају, да ће Аустро Угарска, за љубав сумњиве користи од анексије Босне и Херцеговане, изгубити најбоље земљиште за своје трговинско и индустријско развиће.

Па да ли је било потребно и паметно навлачити на земљу такву беду и жртвовати тако велике и многобројне интересе на Балкану?

Но то је ствар политичара, а за нас је важна само економска страна овога догађаја. Бојкот у Србији, Турској и Црној Гори није само догађај тренутног расположења и огорчења, већ ствар нове политичке ере, која врло лако може донети и рат са балканским народима. *То је први ударац слабијих*, то је први *предзнак једног великог економског рата*, још у већој и огорченијој мери него што је био доскорашњи рат са Србијом. Па ако та заједничка мржња и огорчење споји балканске државе у један формални савез, онда ће тај приредни рат, унапред је јасно, испасти на штету Аустро-Угарске, а каква ће бити последица овога, лако је погодити.

Но било како му драго, једно је јасно: *да је царински рат већ отпочео*, и све његове зле последице у велико осећају аустро-угарски трговци, а у најкраћем времену осетиће га и сви њени држављани. — Осетиће га обе престолнице — Беч и Пешта, затим веће вароши, па и свако село и сваки становник.

Добиће само грамзљиви аустро-угарски аграрци, који ће опет задовољно трљати руке, продајући и прецењујући своју робу као никад дотле, јер је позната ствар, да царински рат са Србијом и другим балканским државама никоме не доноси користи до једино аграрцима, чији су интереси и у најновијем уговору са Србијом играли најглавнију улогу....

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XVII СЕДНИЦЕ
Управе Српског Пољопривредног Друштва

држане 20. јуна 1908. г.

Били су присутни: Председник г. Вучко С Богдановић, Подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе: г. г. Борисав Тодоровић, Јов. Ф. Вештечка, Алекса Љ. Поповић, Александар Мијоковић, Милосав Ж. Петровић, Мирко Миљковић, Јоца Марковић и редовни члан Вед. Н. Стојковић.

Бележио секретар г. Ђ. Радић.

122. Чита се записник XVI седнице. — Прима се.

123. Читају се предлози о распореду награда по појединим групама изложбе и они се одобравају с тим, да се неиздате награде по једној групи могу употребити за другу групу, ако би се за то указала потреба. — Даље се овлашћује Извршни Одбор, да за изложбе може чинити потребне издатке само у границама одобреног кредита и без претходног одобрења Управиног, но с тим, да увек у наредним седницама извештава Управу о извршеним радовима и утрошеним сумама.

Даље је решено, да се изложбе отворе 28. септембра, а затворе 2. октобра о. г. Улазница да се наплаћује по 0·20 динара; а од тога прихода добивена сума да се употреби на олакшицу трошкова око приређивања изложаба. Наставницима са ђацима биће приступ у изложбе слободан, ако се претходно за то пријаве друштвеном председнику, који ће одредити дан и време за то.

За пренос изложбених предмета, који се не могу експедовати поштом, него жељезницом и паробродовима, сноси ће Друштво трошкове од дотичних станица до Београда.

По свима групама изложених предмета да се штампају каталози; исто тако да се претходно штампају — ако буде могућно — и предавања која су за време изложаба предвиђена, како би слушаоци могли спремни учествовати у дискутовању. Пошто г. Аца Живановић изјављује, да му је немогућно да држи предвиђено предавање из пчеларства, то је решено: да се за то умоли г. Александар Јовановић професор сточарске школе из Краљева.

124. Износи се молба г. Јов. Грнчаревића економа из Паланке, да Друштво преко госп. Министра народне привреде подејствује, да се за пренос свежег поврћа, које г. Грнчаревић у велико на модеран начин производи и поглавито београдску пијацу с тим поврћем снабдева, учине извесне повластице и олакшице. — Решено, да се у начелу изнесе предлог од стране друштвене управе дотичној секцији о подеснијем начину снабдевања београдског трга са свежим животним намирницама, и да се учини представка од стране Друштва и господину Министру народне привреде, да он поради код господ. Министра грађевина за извесне олакшице у преносу свежих намирница на српским жељезницама.

125. Чита се молба Рудничке окружне Подружине, да јој Друштво повиси помоћ за приређивање предвиђене окружне сточарске изложбе. — Пошто је Друштво одредило Подружини за тај циљ помоћ, колико је према својим материјалним средствима, с којима по буџету на те циљеве располаже, одредити могло, то му није могућно, пошто и само приређује више изложаба, да Подружини још више на име помоћи дâ, али ће се зато обратити представком и молбом госп. Министру народне привреде, да он из државних средставâ Подружину помогне.

126. Саопштава се реферат државног шумара г. Д-ра Ђ. Јовановића о извршеној лицитацији заосталог материјала од друштвеног живинарника у Роготу. — Решено: да се објави и одржи друга лицитација, на коју да се изађе и друштвени благајник да лицитацији присуствује.

127. Саопштава се предлог Ужег Одбора за продају од прошле године заостале олајне репице. — Решено: да се оним пољопривредницима, који би били вољни ову репицу да сеју, продаје иста по 20 динара 100 килограма, и то да се објави преко новинâ и државних економâ.

128. Уредник „Тежака“ предлаже хонорисање штампаних радова у 18.—24. броју. — Одобрава се по предлогу и утврђеној норми, а књигу хонорара да овере чланови Управе г. г. Алекс. Мијоковић и Мирко Миљковић.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 50. броја „Тежака“: *Чланци:* Шуме Краљевине Србије. — Посматрање важнијих врста америчких лоза као подлоге. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Гласови из народа.* — *Књижевност* (Преглед новина). — *Друштвени и подружински послови.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ
ЈЕДАНПУТ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. № 204 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИН. ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУШТ. ПОДРУЖИНА, ОСН. ШКОЛЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ЂАЦИ, МАНАСТИРИ, ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАРИ ШУМА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОД. 8 ФРАН. ИЛИ 4 ФОР. АУСТР. ВР., НО СРП. ПОЉОПРИВ. УДРУЖЕЊА И ЊИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАНАКА ИЛИ 3 ФОР. АУСТР. ВРЕДН. КАД УНАПРЕД ПОЛОЖЕ ПРЕДПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТЕ КОД СВОГ УДРУЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЋЕ ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 51. и 52. НЕДЕЉА 27. ДЕЦЕМБРА 1908 ГОДИНЕ ГОДИНА XXXIX

ПОТРЕБАН КАПИТАЛ ЗА ПОЉОПРИВРЕДНЕ ЗГРАДЕ

Зграде, које пољопривредник подиже на своме имању (баштини), служе за становање људи, за гајење стоке, чување пољопривредних производа, материјала и справа и машина потребних за савлађивање разноврсних послова. У зграде се убрајају и бунари, мостови, кречане (зидане), ђубришта итд.

Да би употребљени капитал на зидање зграде могао имати своју вредност, потребно је, да се на њ чине годишњи издаци на осигурање од пожара, на оправке и на отплату или амортизацију. Ти издаци укупно узето, чине суму која је позната под именом *кирија на зграде.*

Капитал за зграде има удела у пољопривредној производњи само у толико, у колико је неопходно потребан. По томе, сваки издатак на зграде, који би био већи од њене размере „неопходности“ (од тога, да ли је зграда раскошна, да ли је већа но што потреба изискује, или су поред ње и одељења без којих би се могло бити), сматра се као непроизводан. Отуда је потребно подизати само оне зграде без којих се не може бити и то из градива (материјала) који је најподеснији за прилике места у коме се подижу.

Ако смо намерни подићи какву економну зграду, потребно је према наведеном да знамо, какви би, били њени издаци, кад би је зидали од камена а какви, кад би исту такву зграду подигли од бондрука? — Претпоставимо, да је за прву потребно на име амортизације (отплате), оправака (ремонта) и осигурања од пожара чинити годишњи издатак 1% а за другу 3% и да вредност прве износи 20.000 динара а друге 12.000 дин., као и да је обичан интерес на новац у том месту 6%, онда би у првом случају кирија на зграде износила 1400 динара а у другом 1080. динара. По томе, зграда од бондрука била би угоднија, јер је код ње годишњи издатак мањи за 320 динара. Наравно, ако је мала разлика, као што је овде случај, треба пре него се утврди подизање једне или друге зграде, добро проценити, како таква зграда стоји с величином премије (уплате) за осигурање оних предмета за које та зграда има да послужи (храна, стока итд.).

Вредност старих зграда на имањима колеба се обично између 40 до 80% т. ј. толика је њихова вредност као нових зграда. Мања им је вредност (40%) кад су сасвим старе, а већа (80%) кад су врло добро очуване и подигнуте пре 10 до 15 година. Нормално је стање зграда, кад им вредност износи 60 до 65% од вредности нових зграда.

Оправка (ремонт) зграда, која се чини у циљу, да се зграде одржавају у добром стању за употребу, потребује сваке године извесних расхода, чија се средња величина изражава обично у процентима од вредности зграда које су биле нове. Да ли ће тај проценат бити већи или мањи, зависи од употребљеног градива за зграду и од користи којој зграда има да послужи (за зграде за становање власника требаће мањих оправака, него за зграде за становање раденика, јер последњи приносе згради више квара; за сточне стаје требаће више оправака него за житницу и т. д.).

За оправке зграда Енгел даје ове норме:

за становање власника	½—⅔% } 1—1¼%
„ „ раденика	¾% }
„ стаје за коње, говеда и овце .	⅔%—1½%
„ стаје за свиње	¾%—2%
„ зграде у којима нема пећи .	½%—1%
„ казанице и пиваре	¾%—1½%

Узима се, да у средњу руку оправке зграде (за становање и друге потребе), треба да износи 0·62% за зграде од тврдог градива, а за зграде од меког градива (бондрука, чатме) 1·14% а за једне и друге 0·88%. Свакако, тај расход треба да је продуктиван; он представља део текућих расхода у газдинству, ма да из године у годину може бити у нечему измењен.

Отплата (амортизација) капитала уложеног у зграде, такође је потребна, јер зграде и код брижљивих оправака губе поступно од своје употребне вредности. То смањивање употребне вредности, чини део текућих расхода у газдинству, ма да је расход на обнављање зграда из године у годину различан. Није неопходно потребно, да се сума која се годишње одређује на отплату зграде чува у готовини, она се може издати и за какву потребу у газдинству, као што се то обично и практикује, само се та сума има обухватити

при срачуњавању чистог дохотка са имања за једну коју било годину и да се не превиди при одређивању средњег чистог дохотка за више година.

Као и расход на оправке зграде, тако се и отплата (амортизација) зграда изражава у процентима од вредности зграда кад су биле нове.

При одређивању величине расхода на отплату зграда, поступа се двојако:

а) Вредност зграда кад су нове, дели се на број година за које ће зграда вероватно послужити. Н. пр. зграда стаје 100.000 динара а може служити 100 година: отуда је годишња отплата 1000 динара = 1%.

б) Претпоставља се, да једногодишња отплата не треба да лежи некорисно, већ да се за време, док се не приступи поправци зграда дâ или на приплод, или да се употреби у газдинству. У том случају одређена сума на отплату зграде, представља проценат са интересом.

Први начин одговара више стварним погодбама савременог газдинства, а ево зашто: Вредност старијих зграда износи, као што је већ поменуто 60 до 65% од вредности кад су биле нове, а такву би вредност имале и онда, кад би на имању и дуже трајале, што је свакако могућно само у том случају, ако се једногодишње отплате употребљавају делимично т. ј. сваке а највише у року од 5 година на оправку тих зграда, а то је у пољопривредном газдинству и могућно, јер је ту повише зграда различне величине и различне трајаштности.

Енгел за отплате зграда даје ове норме:

	Рок службе	Отплата	Рок службе	Отплата
За становање власника	160—200 г.	$^5/_8$—$^1/_2$%	100—120 г.	1—$^5/_6$%
„ „ радника	100 г.	1%	—	—
Казанице и пиваре	80 „	$1^1/_4$%	50 г.	2%
Зграде без пећи	170 „	$^3/_5$%	80 „	$1^1/_4$%
Стаје за говеда, коње и овце	150 „	$^2/_3$%	70 „	$1^3/_7$%
Стаје за свиње	100 „	1%	50 „	2%
„ „ живину	170 „	$^3/_5$%	80 „	$1^1/_4$%

Узима се, да отплата у средњу руку за зграде од тврдог материјала и зграде од меког материјала износи 0·86% или за прве 0·62% а за друге 1·13%, из чега излази, да је расход на оправке раван расходу на отплату (амортизацију) зграда.

Расход на осигурање од пожара, одређује се лако и то за сваки појединн случај (ствар рачуна), а зависи: од материјала од кога су зграде подигнуте, од положаја других зграда, од тога, чему служе, од њихових особина и локалних средстава за гашење пожара. Узевши у обзир све то, премија (уплата) за осигурање колеба се од $^1/_4$% па и мање до 1% и нешто више.

Најмања је премија (уплата) за осигурање код зиданих житница покривених лимом (плехом), а највећа за радионице у којима се и дању и ноћу ради ватром (фабрике за производњу шећера).

Величина неопходно потребног капитала за зграде рачунато на хектар имања, зависи од многих узрока: а) од климата — ако је суров, требаће више зграда и да су солидније израде; б) од величине имања — на мањим имањима има сразмерно више зграда него на већим; и в) од начина газдовања — што се држи више стоке и што је уопште газдинство интензивније, тим ће требати више зграда. У прва два случаја, власник је принуђен чинити веће издатке на зграде, а у трећем, чини их како му рачун каже.

Величина капатала на зграде, у самој ствари не одговара тој величини која треба да је. Као опште правило важи, да је она сада у целој Јевропи већа од размере неопходности. Између свих јевропских држава, само је у В. Британији капитал уложен на зграде такав, да више — мање одговара правилном односу према земљи; он се ту колеба између 10—20% вредности свеколике имовине (земља са зградама).

Да начин подизања зграда може имати утицаја на доходак имања, може се видети из овога примера. Два лица *А* и *Б* купила су у истом месту по 400 хектара земље плативши хектар по 500 динара. За имање издали су дакле по 200.000 динара. *А* је подигао раскошне зграде и издао на њих 100.000 динара, а *Б* је подигао економне зграде и утрошио на њих свега 30.000 динара. Зграде које је подигао *А* простране су, украсне и солидне израде а зграде које је подигао *Б* просте су и доста тескобне. И један и други обрађивали су имање на исти начин па су с тога имали и подједнаки жетвени принос. Добили су н. пр. по одбитку свих расхода, изузевши расходе на зграде, по 150 динара од хектара или укупно од целог имања по 60.000 динара. Ну, кад се одбију издаци на име отплате зграда, по величини капитала утрошеног на зграде (код $A = 100.000$ а код $Б = 30.000$ динара) онда је *А* издао: 6% на име интереса на капитал; 0·62% на име отплате (амортизације) зграда и 0·25% на име осигурања од пожара, или укупно 7·49% што представља суму од 7490 динара. А код *Б* су издаци: $6\% + 1{\cdot}14\% + 1{\cdot}13\% + 1{\cdot}5\% = 9{\cdot}77\%$ или укупно 2931 динар. Отуда је *А* имао чиста дохотка 52.510 динара а $Б = 57.069$ динара или *Б* је имао више 7·59% од *А*.

Не треба водити рачуна само о томе, да нове зграде које се желе подићи буду неопходно потребне, већ и о томе, да се старе зграда ако би их било, употребљавају корисно, као и да се за двориште изабере место, од кога поједини делови имања не би били јако удаљени. А пре, него се приступи подизању нових зграда, ваља за имања која већ постоје извести рачун о томе, колики је средњи чисти доходак са имања без зграда а колики ће тај доходак бити с пројектованим зградама. Поређење првог чистог дохотка с другим, има да послужи за основицу решењу питања о подизању нових зграда. На сличан начин поступа се и код имања која се изнова заснивају. Ваља имати прорачун о томе: колики ће издаци бити потребни за заснивање имања, т. ј. колико ће се издати за земљу, колико за зграде и колико ће изнети проценти (па и интерес на проценте) на капитал, док имање не почне давати дохотке. То, што се буде добило, треба затим поредити с локалним ценама на имањима раније заснованим.

При подизању зграде и заснивању нових имања, треба осем избора градива за зграде и начина како ће се подићи, обратити пажњу још и на ове околности:

1. Двориште да је по могућству у средини имања (баштине);

2. Место за двориште ваља да је здраво, т. ј. суво и нешто узвишено. Нарочито треба избегавати низине у које вода застаје, јер су не само нездраве већ повлаче и повеће издатке;

3. Најпре се треба уверити: може ли се у дворишту које се намерава изабрати, наћи довољно воде или не, и тек, кад се реши то питање да има воде, изабрати место за двориште;

4. Веома је жељено да двориште буде у близини саобраћајних путева, али ако би се томе што год противили

погледи у већ наведеним тачкама, онда свакако размислити о томе: не би ли се двориште могло везати тим путевима каквим путем и колики би издаци изнели за тај пут.

5. Сам распоред зграда ваља да одговара циљу, а да би се то могло извести, обратити пажњу на то, да зграде међу собом имају економску везу и да не буду далеко једна од друге. Тако н. пр. спремница за храну треба да је што ближе сточним стајама, свињац млекару и казаници и т. д.

Најобичнији је распоред да зграде буду у четвороуглу — правоугаонику. На тај начин, двориште се ограђује зградама, те је власнику могућно увек да види шта се све ради у дворишту. Такав је распоред усвојен готово у целој Јевропи. Инглези чине и у томе изузетак. Њихове су зграде изоловане или у групама. Зграде у групама имају везе међу собом. Главна зграда (за власника), скоро је увек издвојена. Кабаста храна чува се у камарама и пластовима и при томе се не гледа на симетрију. Општи распоред зграда изгледа на први поглед неугледан, али је у целини удесан „за економску специјализацију услуга“ које се по потреби могу и повећати прекрајањем зграда или дозиђивањем нових.

Ако су зграде у четвороуглу и једна до друге, онда често није могућно проширивати их, због тога што нема места, а на зградама од слабог материјала није могућно ни дозиђивање у висину, јер други спрат не би могле одржати. А зграде, које би биле за то удесне, скупоценије су, или су такве да на њима жељене измене није могућно извести због места на коме су или неподобности њихове за такву измену.

Облик зграда изолованих или у групама, удесан је, јер се по потреби могу проширивати а и прекрајати. Пошто су обично једноспратне, за њих није потребно нарочито одабирање материјала, нити да су с дебелим зидовима.

Распоред зграда на инглески начин, подесан је и за случај пожара, особито, кад се у њима чувају лако запаљиви производи — сено, слама, грађа и т. д. а удеснији су од првог начина и за случај потребе издвајања оболелих грла кад су под сумњом какве заразне болести.

Према свему овоме, инглески распоред зграда има сваким даном све више и више приврженика.

6. Кад се већ и у јако интензивним газдинствима у Немачкој, Француској и Инглеској претпоставља чување хране у камарама и пластовима чувању такве хране у нарочитим зградама, онда за ово нису ни потребне нарочите зграде, а за нас у толико мање, што је такав начин чувања те хране у нас већ од вајкада.

— д. —

ПОЈАЧАВАЊЕ ПЛОДНОСТИ ЛАКИХ — РАСТРЕСИТИХ — ЗЕМАЉА

За сваког пољопривредника најважнији је основ целокупном његовом даљем раду, да своје њиве одржи плодне или да им по могућству појача плодност.

Плодне су земље ређе, а неплодних, и слабо плодних, има знатно више.

На који се начин може појачати плодност земље зависи поглавито од саме врсте земље, а то ће рећи: од њених физичких и хемијских особина и њеног састава. Уопште, може се узети, да је много теже удобрити лаке, него тешке земље.

Пескуше и песковите иловаче не садрже у себи много хранивих материја за биљке, а затим су и таквих особина, да не могу за дуже време да задржавају влагу у своме горњем слоју. Природно је да у таквим земљама биљке лоше напредују, јер се рђаво хране. Поред тога, незгодне су и зато, што се у њима биљна храна, која им се ђубрењем додаје споро раствара, а и оно што се раствори, нису у стању, да за дуже времена у горњим слојевима задрже, одакле би је биљне жилице могле усисати, него добар део те хране пропуштају у доње слојеве, а нарочито када су кишне године и када се наквасе сувишном влагом, јер та влага која се врло брзо спушта код ових земаља у доње слојеве, понесе собом у дубину знатан део тих хранивих материја и оне су за усев за свагда изгубљене. Ако ли је суша, па још дуготрајна, такве се земље сасвим осуше да у њима нема ни мало влаге. Отуда је, да крупнозрнаста пескуша може бити само у оном поднебљу родна где падају често кише, и само онда, ако јој је здравица непропустљива, а при томе да се и влага која у здравицу понире, не спушта одвише дубоко у земљу. Добру особину имају те земље, што се с пролећа брзо исуше, те се обрађивање земље може раније предузети, него код тешких земаља, које су у то доба још влажне, каљаве и не могу се још обрађивати. Исто тако добра им је особина и та што су и поред честих киша с пролећа исушеније, па због тога сунчана топлота и ваздух у то доба године јаче продиру у те земље, те се раније загреју, ради чега и биљке раније нйчу, а та је особина, нарочито згодна за крајеве где се гаји рано поврће, пошто поврће тражи често кишу, но без претеране влаге, а ово се тиме регулише што земља лако пропушта влагу, и што се влага због јаке растреситости земљине не може лако да попне у горње слојеве, јер није богата у капиларним цевима. У тако растреситу земљу продире лако и ваздух који потпомаже хемијско и бактериолошко распадање, што значи, да се под утицајем ваздуха у растреситој земљи биљне хранеће материје брже растварају него у тешким земљама. И та би појава била одиста корисна, када се распадање не би одвише брзо вршило, јер се због брзог распадања хумус нагло троши, а то је узрок што многе хранивe материје пропадају неискоришћене. Радњу бактерија, ваздух непосредно подстрекава, а нарочито у већој количини потпомаже развиће бактерија, а бактерије опет дејствују на распадање хумуса. Распадање хумуса бива спорије у оним земљама где има више влаге, јер се бактерије у сувој земљи не могу да развијају. У тешким земљама, где ваздух нема толико приступа и које од суше не пате, бактерије се не размножавају тако брзо, па се стога у њима више налази хранивих материја а нарочито азота и те материје су равномерније разређене у земљи.

После овог објашњења лако је разумети, да растресите земље не ваља одвише често орати, јер ће ваздух преко мере продрети у земљу. Лаку земљу можемо удобрити ако је измешамо са шумском земљом, муљем, или ситном глином, јер тако измешана постаће више везана, збијенија. Нарочито је добро када се такве земље ђубре зеленим ђубретом, а тако исто и повећом количином стајског ђубрета. Доказано је, да у колико у таквој земљи има више хумуса, у толико је у њој мање ваздуха, пошто се распадањем хумуса образују гасови који попуњавају шупљике земљине те не дозвољавају приступ ваздуху, и ако је земља растресита. Услед тога, што је мање ваздуха, и влага се у земљи дуже задржава, јер мање ваздуха, мање влаге испарава. На овај начин постаје земља влажнија и више везана. Према томе, ма да су песковите земље сиромашне у хранивим материјама, можемо их при свем том толико удобрити да постану плодне. Питање је са гледишта пољопривредниковог, да ли се такав рад свакада рентира? Одговор је на то кратак. Ономе, коме стоје на расположењу

средства, као и онај материјал који смо напоменули да је потребан за овај рад, а не кошта га ништа, томе ће се свакако рентирати и грубу грешку чини ако се овим напоменама неће да користи. Ово, што је досад наведено поглавито важи за мршаве пескуше. Остале растресите — лаке земље удобравају се и појачава им се плодност поред стајског ђубрета и употребом вештачког ђубрета. По себи се разуме, да се једино и само вештачким ђубретом не може све постићи. Јер вештачко ђубре које у себи садржи само фосфорне киселине или калијума, без хумуса и азота неће удобрити земљу. Главно је дакле за хумус и азот. Онај, који има у изобиљу стајскога ђубрета, појачаће плодност земље у довољној мери овим ђубретом. Али се и то зна, да је ретко газдинство које овог ђубрета у изобиљу има. Стога се за хумус и азот морамо постарати са које друге стране. Лаке земље нарочито су згодне за извесне културне биљке, које имају ту особину да саме, из ваздуха, снабдевају земљу азотом. Код тих биљака образују се квржице на жилицама и у тим квржицама су бактерије, које црпе азот из ваздуха и ту га гомилају. Али пошто смо раније доказали, да се у лакшим земљама и у песковитим, налази мање бактерија, него у другим земљама, то се најако препоручује, да се поред редовног ђубрета нанесе на такве њиве земља са других њива где су раније гајене биљке на чијим се жилицама образовале квржице бактерија, па ће се ове бактерије размножити и у растреситијој земљи, те ће и њу обогатити азотом, а тиме је учинити и плоднијом.

Биљке, зване лептирнице, легло су тих бактерија.

А. М.

ЗНАЧАЈ ЗИМСКОГ ОРАЊА

У орању пре зиме и остављању земље да преко зиме у суровој бразди прележи, пољопривредници имају најбоље средство, да својој земљи, а нарочито свакој бољој њиви, створе најповољније физичко стање и подобности. Измржњавањем преко зиме, тешка земља добије нормални степен дробности и растрешитости, јер земни делићи на најтемељнији начин бивају растављени, ширењем воде у земљи која се смрзне у лед. Према томе у мразу и његовом утицају има пољопривредник најпростије средство, да своју тешку земљу измрви и уситни и да јој да најподеснији склоп за пораст усева.

Многима ће бити познато, како се лако и лепо у пролеће оре и обрађује тешка жилава земља која је пре зиме поорана и преко зиме мразом укрћена и растрошена, да је сваком милина орати је и да је лака копња у таквој земљи. И због тога, колико год му то околности допуштају, ни један пољопривредник не би смео пропустити, требао би свима силама да се потруди, да пре зиме пооре и у суровој их бразди преко зиме остави, ако не све своје њиве намењене за летину и јаре усеве, а оно бар оне од њих које тешку земљу имају.

Можда ће на много места, још и у децембру ове године, како је благо кишно време било, чим се земља колико треба просуши, бити могуће ако не да се још за озимицу пооре и жито посеје, а оно да се ограби времена и прилике, да се пре наступања мразева пооре још доста земље намењене јарим усевима на пролеће. Уопште сваки добар и паметан пољопривредник неће пропустити зимус, ни један леп и погодан дан, а да орањем таквих њива, не накнади оно, што није могао досада стићи и учинити. Ни пошто не сме оклевати, да не похита с плугом и са запрегом у њиву, кад год и чим год могне орати.

Но данас, како се година ближи крају а зима све јаче наступа, биће много важније напоменути све оно, на шта мора мотрити при обради земље у пролеће сваки пољопривредник, па било да је своју земљу поорао пре зиме, или да није то стигао учинити.

Најглавније је на шта мотрити има, да сачека и добро да умотри, пре орања или обраде у пролеће, прави степен влажности открављене, мразом укрћене земље. Ако је земља превећ влажна, онда ће се површина земље мељавити и лепити, па тиме може и цео повољан утицај зимског орања, или мраза, постати савршено илузоран. На против, ако се пусти, да се земља јако сасуши, пре но што се орати почне, она ће се при орању распадати у прашину и прва јача киша која падне или ће из прашине умесити жилаво лепљиво блато или ће образовати озго тврду покорицу. Па и у том случају повољан утицај мраза бива поништен и физичко стање земље можда ће испасти горе, но што је било, да никако није земља ни дирана.

Орањем тешке земље пре зиме, постижемо неколике врло важне користи. Позната је ствар, да се на њивама ораним пре зиме, не појављује коров у толикој мери, као на њивама које се ору у пролеће. Објашњење томе треба тражити у томе, што коровско семе делимично већ у јесен или рано у пролеће никне, па или поникли коров мраз спржи и поништи, или се он обрадом с пролећа потамани. А кад се тек у пролеће оре, онда остаје до сетве кратко време, коровско семе не може претходно да никне, но оно ниче с усевом заједно и распрти се у њему.

Даље и у лакшим земљама, нерастворене, у појединим минералним мрвицама земље затворене хранљиве материје, олакшаним приступом кисеоника, влаге и мраза, постану растворне и усев се може њима користити у току свога пораста, узимајући их себи за храну.

Укратко можемо рећи, да орање пре зиме земљу расклапа и поправља.

Черхати је чинио темељне и савесне огледе о користима зимског орања у том правцу. Између осталих навешћемо овде овај његов оглед:

Веће, иначе у свему подједнако спремљене и обрађене површине земље, биле су поране, један део у јесен, а други део у пролеће. Онај у јесен поорани део био је у пролеће копачима и дрљачама обрађен. Принос на хектар износио је:

	код овса	код јечма
Земљиште у јесен поорано а у пролеће обрађено копачима и дрљачама	1650 кг.	2860 кг.
Земљиште у пролеће поорано	1340 кг.	2600 кг.
више	310 кг.	260 кг.

Код овса дакле показао са вишак приноса од 310 кг. на хектар а код јечма на 260 кг. у корист зимског орања.

Са овим се питањем бавио даље и Волни. И он је код свију својих огледа могао утврдити, да је дубоко орање пре зиме далеко веће приносе донело, но орање у пролеће. Волни је навео и један оглед са грашком, кромпиром и сточном репом. За тај оглед било је узето неколико парцела од по 10 q м. од којих је један део пооран у јесен, а други у пролеће, под иначе сасвим подједнаким околностима. Срачуњено на 1 хектар добијен је овај резултат:

	грашак	кромпир	сточна рена
У јесен поорано	11·90 dz	216 dz	460 dz
У пролеће поорано	10·40 „	182 „	297 „
више	1·50 dz	34 dz	163 dz

Вишак приноса услед обраде земље у јесен износио је према томе код грашка 1·5 dz, код кромпира 34 dz и код сточне репе шта више 163 dz (товара) на хектар.

Њиве које су пооране с јесени биће уопште довољно, ако их у пролеће само издробимо копачем и дрљачом. Повторно плитко подоравање плуговима 2—3 — или 4 — браздним махом се неће моћи препоручити, јер се и тиме као и сваким другим орањем горња добро растрошена и издробљена ситна земља преврне и спусти доле, а горе на место ње изнесе крупна, грудваста земља. При раду с копачем или обраћивачем на против остаје горе на површини измрзла земља, подесна за смештај и ницање семена, а у исто доба доњи се слојеви издробе и земља се измеша.

Како с пролећном обрадом морамо сачекати, док се земља довољно не просуши, то је циљусходно, чим се површина толико просушила да се по њој одити може, лако је подрљати, те да се сасушивање ускори, како би се могао почети рад и с другим оруђем за обраду земље. При том при иоле повољном времену стане и коровско семе ницати, те се коров потоњим радом са копачима или обраћивачима, утаманити може. Радом с копачима њива се од корова очисти а испаравање земне влаге бива далеко незнатније. С овим последњим у вези, стварају се далеко повољнији услови за пораст и развиће усева, са чега ће и приноси испасти знатно већи и поузданији.

Дакле из досадашњега видимо, колике огромне користи могу бити постигнуте зимским орањем и кад се не би хтели користити оним средствима која нам природа бесплатно ставља на расположење, ми би врло много грешили и против интереса својих радили. Према томе сваки пољопривредник мора томе тежити, да руковођење привредом на свом имању, по могућству тако подешава, да му орање пре зиме, у већем обиму, буде један од најглавнијих задатака при обдади земље.

Новембар 1908.

НЕГА ОЗИМИХ УСЕВА

Сваки се пољопривредник љуто вара, кад замишља, да озимим усевима није потребна никаква нега, већ да је учинио доста када их је засејао па затим оставио времену на вересију. Ако су се усеви с јесени добро убокорили, а зима није јака и ако је пало доста снега, онда им и није потребна нарочита нега. Али су ретке зиме, које у свему погодно утичу да се усеви до пролећа очувају здрави и свежи. Нека је зима таква, да често ојужи те снег копни или чак и кише падају, те овлаже и сувише земљу; нека је опет са јаком сувомразицом, а нека одвише снежна и дуготрајна. Ретке су зиме, којима се пољопривредник радује и које ће га у свему задовољити. Наступи ли блажија зима и таман да рекнем: боже помози! — кад оно, на некој њиви усев није добро ник'о, на другој се опет јако убокорио па сувише буја и томе подобно. У таквим случајевима дужност је пољопривредникова, да своје усеве обиђе и размотри, шта где треба учинити, па да се зло отклони и сузбије могућа штета.

Тако, ако је запазио да му је усев под водом, онда ће на сваки начин гледати да воду одстрани. Ако су на тој њиви већ постојале одводне бразде, а воде при свем том има, значи да су бразде искварене, разривене или затрпане. Зато је потребно да се бразде што пре доведу у ред те да се вода оточи, јер ако се то не учини, угинуће усев под водом. И не само да усев под водом пропада, него ће иструлити и онда, ако се земља сувише овлажи, па макар се и не виђала вода на површини њиве. Усеви који тако проведу зиму, не доносе никакве жетве, и обично се тако страдали усеви с пролећа морају преорати, а њива се засејава којим другим усевом. Отуда, кад год зими јаче ојужи, треба по њивама заћи, па где год је вода застала, ваља начинити одводнице ка главном јендеку или онамо куда вода треба да отиче. Разуме се да претходно и јендеке треба прочистити, да вода не би другоме досађивала. Онамо, где постоје вештачке одводнице, т. ј. оне, које су покривене, па било да су од ма којег материјала сграђене, ваља нарочито с крајева чувати, да се шљамом и ђубретом не запуше, јер се после тешко доводе у исправно стање.

Затим, кад после снега падне киша, бива да се над усевима стврдне снег и образује непробојну кору, кроз коју ваздух не може да продре, те се тако усев без ваздуха угуши под кором. У том случају ваља употребити лакшу или тежу дрљачу — према јачини коре, па њоме прећи преко ледене коре и разбити је. Лака дрљача може се отежати камењем. Да би при овоме раду сачували и стоку од убоја, добро је да им се папци (или копите) и кичице обвију јаким крпама, да их пробијени лед не би засецао и осакатио. Омање површине може и човек сам сикиром да разбије.

Усеви који су кржљави, могу се опоравити, када их пиштевином (осоком) пођубримо, а за овај рад најподесније је зимње доба. Нарочито је згодно усеве зими осоком ђубрити, ако је слој снега тањи, јер ће у томе случају снег упити сву пиштевину и топећи се, набрзо је спровести у земљу, одакле ће је биљне жилице усисати са растворима оних хранећих материја које се у земљи налазе. Успех овога начина ђубрења, запазиће се убрзо с пролећа. Осоком не ваља зими ђубрити усеве, ако је земља гола и смрзнута, пошто не може да продре у земљу, и тако у току времена измрзне и губи хранљиве састојке. У опште, кад год се жели пиштевина да употреби као ђубрење средство, никада је не ваља употребити онда, када су усеви бујни, па било то зими или с пролећа, него на против, само онда, када је бокор слаб, јер се овим ђубретом изазива напредовање листа и бокора, а код сувише напредног бокора, лишће још више буја, а семе се доцније на сламци не замеће. Усеви који су зими бујни, а ђубрени осоком, редовно полежу и дају мноштво сламе без зрна. Из овог разлога најбоље је да се семе ређе посеје, па ако се усев услед непогодне зиме рђаво убокори, употреби пиштевина као ђубре.

При сувомразици се дешава да се њива толико исуши да се површина земље претвори у прашину те је ветар одува, а биљчице са својим жилама остану голе на ваздуху. У овом случају усев понајвише страда, јер се дешава, да поред тога, што ће голе биљчице измрзнути, јак ветар из корена почупа слабо укорењене биљке и развеје их, а њиву оголити. На исти начин опасни су и они мразеви, који истина не могу ситно да истроше земљу, али је јаким стезањем издигну, па услед тога покидају жилице биљака, а то и доцније бива када се земља слегне пошто мраз попусти или после слегања земље оставе на површини, те тако пропада усев и на тај начин. Да би се у овакој прилици штета умањила а и са свим предупредила, најбоље је преко такве њиве прећи ваљком и то што тежим. У колико је земља трошнија, у толико је потребније употребити ваљак, а добро је као што је уопште речено, употребити га и за тешке земље, јер ћемо на тај начин жилице повратити на старо место и бокор ће се опоравити.

Запасање овцама може бити корисно само онда, ако се претпоставља да ће усев бити сувише бујан, па и у том слу-

чају само онда, када је земља смрзнута и док се коленчићи стабљичице још нису испод земље појавили. Исто тако не смемо овце пуштати преко њиве докле је земља влажна, јер ће у томе случају овце многе биљчице збити у земљу својим оштрим папцима. Сем тога, у натабаним јамицама, куда су овце прошле, задржава се доцније вода, те усев не може равномерно да изнимне. Исто тако не ваља овце подуже задржавати на једном месту, већ их ваља одржавати непрестано у кретању, пошто би у противном случају, запасли сувише јако усев, те би се тиме смањила жетва.

Као што видимо и у зимње доба има пољопривредник пуне руке посла, а не само лети кад наступи плевљење, копња, косидба, жетва и вршај, јер ко и у зимњем добу искористи сваку прилику, да своје имање сређује и да понегује своје усеве и зими ако је потребно, извесно ће се моћи похвалити већим жетвеним приносом, него они, који преко зиме нису у томе погледу ништа радили.

А. М.

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТЛОСТИ НОВЕ НАУКЕ.

Пчеларство је тек од 1845—6 године прошлога века, с проналаском покретнога сата, добило прави полет и научни значај и после непуних 40—50 година, узело је толики мах, учинило толики напредак у свету, да је већ одавна постало немогуће и правом пчеларском стручњаку, образованом пчелару од заната, да прати све мене и све напретке, ни у главнијим покретима, ни у потезима знатнијих представника пчеларства у светској књижевности. А то ли у Србији, где пчеларство ни за кога још није ни из далека постало слободно занимање које је у стању да служи за издржавање себе и своје породице, где су сви они који се одају пчеларењу и пчеларству, мање више „сваштари“, људи друге спреме и другог позива, или људи без довољне основне школске спреме, без довољног образовања и просвећености, који немају темељне спреме из природних и привредних наука, а оне су темељи свакој практичној пољопривредној производњи, свакој привреди, па и пчеларству.

У пчеларству данас воде коло: Америка и Енглеска, Француска, Швајцарска и Белгија, Немачка, Италија и Русија. Да би се могло пратити напредовање пчеларства у тим државама, требало би ономе ко пчелари, да зна више модерних светских језика: енглески, француски, талијански, немачки и руски или бар 2—3 од њих, поред тога што би био и прави пчелар т.ј. зналац са потребном темељном основном спремом. Јер повремена српска пчеларска књижевност не одговара више тој потреби и престала је бити — и ако је ма кад била — будни пратилац савременог развијања пчеларства у свету. Од појаве „Српског Пчелара“ од Јована Живановића и „Пчеларства“ од Светозара Гавриловића, од пре 14—16 година, нисмо добили још ни једно значајније самостално пчеларско дело које би колико толико и могло накнадити ту празнину и вршити онај утицај који су горња два дела, некада *потпуно* вршила, а после толико година, *већим делом* још и данас врше. Међу тим књижевност у Срба није толико срећна да писци могу увек рачунати и дочекати „друго“, „треће“ и т. д. „допуњено и поправљено издање“ те да и пчеларска књижевност може утицати на савремено пчеларење и руководити оне који се пчеларству одају.

И је ли онда чудо, што је с престанком издавања „Пчелара“ и с престанком Српског Пчеларског Друштва, српски пчелар — бар с ову страну Саве и Дунава — остао без правог и искреног саветодавца, без поуке и подстрека из пчеларства, што није био у стању ни да сазна, а то ли и да прати ону епохалну борбу која је се повела и која се за ово 15—16 година води, између „старопчелара“ и „младопчелара“, што није имао одкуд, ни од кога сазнати за цео онај огромни преврат у пчеларењу, преврат што је наступио у напредним земљама, а који је од многих и тамо, а још више код нас, сведен на просто питање о сразмерама оквира и о избору система кошница, како би и наука могла бити пренета од једног или другог на поље себичне шпекулације, или на поље у савременој јавности толико омиљеног претресања личности. Нове снаге које су се одавале пчеларству и које су се осећале позване, да после године-две предавања у школи, или претурања по оквирима кошница, говоре и пишу о сметњама пчеларству и о мерама за његово унапређење, или нису никад ни пратили оно, што се годинама пре тога о пчеларству писало, те да не потворавају раније мисли и предлоге, или нису умели ничега новог и свога дотурати и додати.

Као што је био случај код проналаска покретног сата у пчеларству, да се замисао или остварење замисли, појавило истодобно на више страна, те да се у разним државама приписује и разним проналазачима — Ђерзону, Левицком, Хуберу, Дела-Роки или Лангстроту — исто тако, колико сам ја то био у стању да пратим — пре 15—16 г. појављује се готово истодобно у Немачкој и Француској: откриће *основног закона за развиће легла и народа пчелињег* које је по моме скромном мишљењу, позвано да изврши читав преврат у савременом пчеларству.

И пошто се нико други, било млађи, било позванији, ма ко од оних који би имао више времена и прилике да се као наставник пчеларства у школи, бави науком, као основицом практике, кроз тако дуги низ година не појави (у колико бар ја пратим код нас све појаве из пчеларства), да нам прикаже основни закон за развиће легла и народа пчелињег, *на основу схватања пчелињег народа као једноставног организма, као „Пчеле“* (или што рекли Приморци „Пчелца“), то сам се подухватио данас ја, да претходно преко „Тежака“ изложим у главним потезима то ново пчеларско учење, а по том и у засебној књижици и најзад у делу — *Пчеларству*, у новоме издању, примену тих начела на пчеларску практику. И онда, кад сам отпочињао као почетник проучавати пчеларство, па учећи себе, израдио *„Пчеларство за потребу почетника и пчелара“* (1894, Београд 8° стр. 301)... и онда сам узимајући за основицу те разраде чувено Бертраново дело[1]) у *овдашњем савременом* (VII) издању, показао, да сам умео изабрати нешто што је свог рода најбоље, те да ми се може веровати и данас, када се после толико година даљег проучавања пчеларства и практичног рада (пчеларења), спремам за полагање мајсторског испита из пчеларства, да ћу умети, у избору предмета и садржине свог новог пчеларског раздобља, да будем исто онако срећне руке, као и са својим почетничким радом, јер је он са својим издањем у 4000 примерака, вршио извесан утицај на пчеларску практику у Србији. И кад данас људи којима је моје „Пчеларство“ био учитељ, чују од онога који је то пчеларство израдио — признање, *да ми готово ништа из пчеларства нисмо знали и да смо у пчеларењу огромно много грешили* ... онда ће се тек моћи схватити прави зна-

[1]) Conduite du rucher par. Ed. Bertrand Paris—Gènève — Bruxelles 1892 a. VII édition. За ово дело и за Лајансов Cours complet вели и данас: да те књиге треба да има при руци сваки пчелар. У њима су само добре методе описане. јасно и кратко и почетник наћи ће добрих савета с којима ће постићи резултате (L' Apiculteur №11, 1908)

чај и велика важност ове моје најновије намере. Наука и логика, оне имају моћ истине која напослетку побеђује, а ја ћу се потрудити да докажем, не само својим старим знанцима, пријатељима па и ученицима у пчеларству, но и својим новим и уздржљивим противницима, да ни та начела, ни горње моје тврђење нашег општег незнања и наших општих грехова из пчеларства, нити су фантаста, ни илузорна, како се јучерашњим пчеларима са рђавим и погрешним узорима и могу чинити, пошто они не могу одвајати ствар од личности и кад не верују личности, ни њеном школовању и спреми, они, за то, што је та личност покретач једне ствари, не радо — ако не морају — хоће да признаду, да је и од ње покренута ствар добра.

После тог увода, да пређем на саму ствар. Ја ћу то учинити у што краћим потезима, држећи се укупно само начела и где год је могуће, прелазећи преко подробности и опсежних објашњења.

Право разумевање и темељно познавање пчеле и свесно циљу пчеларење, т.ј. поступање с пчелом које је у сваком послу око пчеле потпуно свесно како узрока, тако и последица, то је увек и једино основица *приходнога и кориснога пчеларства.* — Отуд и у пчеларству истицање „разумног“, „рационалног“ пчеларства.

Пре свега и пре свачега и данас и међу пчеларским писцима и међу пчеларским практичарима, сусрешћемо највећи број оних који „рационално“ везују са... пчелињим станом, са кошницом. Сви они мисле да „рационализам“ у пчеларству зависи махом од облика кошнице, докле би требало обратно да је случај, да рационално пчеларство води ка рационалној кошници т.ј. пчелињем стану подесном за пчелу и згодном за пчелара. Сваки то, чим бркне неколико пута међу оквире у кошници пуној пчела и уме да разликује „црва“ од „јајета“ у пологу и леглу, појагми, да „измишља“ — да „проналази“, И отуд ничу нове кошнице и остали нови изуми као печурке и на крају крајева мање-више за све те „новине“ и „проналаске“ може се рећи, да су оне много и много више водиле рачуна о удобности пчеларевој но о пчели, њеном добру и њеном напредовању. Отуда вечита распра и препирка о размерама оквира, размерама, величини, систему кошница, о плодишту и медишту... и сви ти што кошнице граде и проналазе и што их препоручују и хвале, ствар мање-више представљају тако, *као да мед стварају кошнице, а не пчела* и као да чак не мора неко бити ни темељно спреман пчелар, ако само „њихну“ кошницу прихвати и узме: — „потећи ће му одмах мед и млеко“. Међу тим *некорисна је и технички најсавршенија кошница, ако је немогуће да се у њој пчела развије до њене највише моћи.*

Исто тако настрано је мишљење, као да је „рационално“ пчеларство нераздвојно са *покретним сатом.* Никада и ни по чему не стоји и не пада рационално пчеларство с покретним сатом. У пчеларењу с покретним сатом не лежи искључиво сакривен рационализам. Линебуршко пчеларство у практици је најречитији доказ, да и са непокретним сатом, може опстати рационализам у пчеларству.

Мање више у свима нама пчеларима, било да смо тек почетници и ученици, било да себе убрајамо и сматрамо за учитеље и за мајсторе, лежи доста оваког рђаво и погрешно схваћеног „рационализма“, много више, но што ћемо икад ми то и себи, а то ли и другима признати, више, но што би данас и сами веровати могли.

Једино правилно и рационално гледиште у питању о избору оквира или и кошнице, лежи у тежњи и схватању, да кошница као стан треба прво и прво да послужи удобности пчеле, па тек у другом реду, да постане оруђе или прибор за пчелара у његовом раду око пчеле.

Рационално пчеларство стварно почива на трима претпоставкама, од којих ниједна недостајати не сме: на познавању пчелињег живота, на познавању животних услова (паше) и на запатном циљу.

Сваки пчелар рад је да *добије меда и воска,* то му је запатни циљ у гајењу пчела.

Запатни циљ — добијање меда и воска — зависи у првом реду од ... животних услова, од тога кад главна паша пада у некоме крају и колико она траје. *Од тога зависи начин пчеларења.*

Где влада *позна јесења паша,* ту је „рационално“ пчеларење: прво добијањеројева т. ј. с пролећа шпекулативно прихрањивање, да се кошнице развију до врхунца и изроје, па да серојеви на позну пашу — од ељде и вреска — пренесу, да што више воштине саграде и меда наберу. Тако раде линебуршки пчелари који пчеларе кошницама с непокретним сатом (трмком), па тако треба да раде и пчелари с кошницама с покретним сатом.

Обратно, где влада *пролећна или летња паша,* као свуда онде где главну пашу чине родне воћке, багрен, липа или... и ливаде док се не покосе, ту би „рационално“ пчеларење, описато на горњи начин, за неколико година упропастило пчеланике. Што је „рационално“ пчеларење тамо где главна паша пада на крај године, то није рационално и у оним крајевима, у којима главна паша пада на почетак године. И с тога се у тим крајевима мора узети сасвим обратан начин пчеларења, те да се од својих кошница добије меда и воска. Обично се с пролећа, познијих година, нарочито после дуготрајне зиме, пчелињи народи споро развијају и не могу довољно да ојачају, да се могу потпуно користити краткотрајном пролећном или летњом пашом.

Али, да пчелиње народе брзо и благовремено ојачам и у развићу њиховом подстакнем, нема и опет другог бољег и поузданијег средства од... шпекулативног прихрањивања. Тако мисле и то препоручују скоро сви они пчелари који „због Николе не мрзе и на св. Николу“ и који због неупутне и погрешне примене шпекулативног прихрањивања, не одбацују сасвим — шпекулативно прихрањивање. Међу тим ово прихрањивање и то пре и боље медом, но шећерним раствором и ако је поуздано средство, да се „Пчела“ надражи на заметање легла у оно доба кад је она (пчела) остављена сама себи или кад се још не замеће легло, у *овим крајевима,* с пролећа обично не помаже.

И онда, шта да се ради? Да се послуша савет, да се *с јесени приступи шпекулативном прихрањивању?...* Махом ће успети, али не код свију пчелињих народа. И онда средство дакле није увек поуздано.

Ако народи прихрањивани у јесен, доспу јаки у пролеће, онда је блиска опасност, да ројидба падне баш у доба главне паше и онда може лако пчеларов рачун о меду и воску бити превучен дебелом цртом.

Рационалан пчелар уме да цени *нагон за ројење* у пчеле, познаје га као један од најјачих нагона који, докле је у току, подстрекава народ на највећу приљежност и жустрину. Он га не сме сузбити, ако неће себе да штети, али пустити га да узме ук, па да искрсне у невреме, онда, кад пчелару није у рачуну, да доведе у питање добијање меда и воска, било би још горе.

Онда се мора упитати и бити на чисто с тиме, шта је *прави узрок ројидби.* Одговор гласи у опште: пчела се роји чим јој стан постане одвећ тесан и она осети да нема шта

више да ради, чим буде „готова“. И ако овај одговор није баш у свему и потпуно основан, ипак садржи и много истине у себи и разуман пчелар извешће за своје прилике овакав закључак, значи: не смем никад допустити да ми пчела буде потпуно готова, морам јој увек дати посла и да никако не зна, где му је (послу) почетак а где крај; морам нагон за ројење преметнути у нагон за градњу воштине, дати пчели да гради много сата.

Али ту наступа опет нова тешкоћа: рано у пролеће, у доба пред ројидбу, докле год је нагон за ројење у току, пчела не гради до ли само трутовске ћелије, а то би било наопако по народ који би пре ројидбе могао дати још обилат принос у меду. Да се спречи градња трутовског сата мора се употребити вештачка воштина. Но и ту се мора што-шта знати и научити, а то је могуће једино на основу најпотпунијег познавања пчелиње природе.

О примени вештачке воштине и правом путу и начину за њену употребу и за њену градњу у кошници, морало би се нарочито говорити, чему овде не би било места. Но и кад је пчелар умедне успешно и природи пчеле сходно употребљавати, искрснуће ново једно питање: хоће ли ми кошница коју држим и у којој пчеларим бити довољно велика, да могу непрестано Пчели додавати вештачку воштину да ми она доградјује сатове?

И опет једно питање између многих које код пчелара предпоставља најтемељније познавање пчелиње природе. Јер шта? Постоје стотине разних система кошница; може се рећи колико писаца пчеларства толико и кошница и све су то махом (да говоримо о чувенијим само) били признати мајстори, са звучним и чувеним именима и ако би се за већину од њих слободно смело рећи, да је сваки од њих градио кошницу за себе и рецимо за своје прилике, али... да његова кошница не мора и не може бити добра за свакога и за све прилике, ако ни због чега, а оно због тога, што те кошнице и нису грађене за пчелу, водећи о њеној потреби и о њеној удобности рачуна. Јер кад пчелар бира кошницу по облику и по размерама, он тражи такву, у којој је преглед и смотра ради сазнавања јачине народа, количине меда и воска, стања и развића легла, ради изналажење матице, што лакша и што удобнија и где то бива са што мање узнемиравања и узрујавања пчеле; где пчелар може лако оквире да вади и да их где хоће умеће итд. Пчелар бира кошницу за себе и са свога гледишта... али велико би питање било, да ли би све то изабрала и пчела са свога гледишта, кад би и она говорити и кад би и она бирати умела? Зацело не.

За већину пчеларских прилика у Србији ваља бирати кошницу која има довољно места и простора, да у пролеће може послужити и најјачем и најжустријем народу за његово потпуно развиће до потребне му снаге и, за његов смештај и размештање.

И онда је искрсла маса других питања, трудног проучавања: о несиву јаја матице, о величини плодишта, о размештају медишта спрам плодишта, о просечној или правој бројној јачини јаког народа... И после мање — више успешног одговора на сва та питања „рационалан“ пчелар узимао је у помоћ рачун и меру, те да, у свом интересу, бар у погледу величине, размера и положаја плодишта, ма и нехотице, води рачуна и о потребама и о удобности пчеле.

И мање — више сви дојакошњи системи кошница били су подвргнути ... грађењу „рачунском“, дакле на памет, као кад би нам кројач шио одећу, а не би нам претходно, на нама, на облику нашег тела, узимао меру и према мери кројио материју.

Нико још није кројио кошницу према узетој мери са саме Пчеле, са њеног тела, њеног организма.

Да укратко изведемо закључак из досада реченог:

Рационализам у пчеларству не лежи у облику, ни у уређењу кошнице, ни у пчелињој раси, но управо у разумевања њеном нуту и начину, како искусан пчелар поступа са својом пчелом с обзиром на све прилике које владају, те да постигне запатни циљ (добијање меда и воска) који је себи ставио у задатак; *рационализам се мора налазити у пчелару самом*, онда ће му пчеларство само од себе постати рационално.

Видели смо укратко које путеве и начине прописују рационалном пчелару у његову раду, спољне прилике: поднебље и паша. Сад долазимо на нову тачку, најважнију и најзначајнију у нашем разлагању: — *Према суштини свога бића, своме развијању, својим потребама и животним условима које захтеве полаже пчела рационалном пчелару; с другим речима шта је то право рационално пчеларење, рационално поступање с Пчелом у ужем смислу те речи?*

Сваки пчелар ко ово прочита осетиће да у овоме питању лежи језгро, око кога се у овом последњем погледу окреће цело пчеларство, на коме почива сво успевање Пчеле. Може неки пчелар мотрити на све остале околности, на стан, пчелињу расу итд. и према њима се управљати, али ако он у поступању с пчелом није доиста рационални пчелар, не помаже му ништа ни све остало. Међу тим ово рационално поступање с пчелом може почивати и темељити се само на правом и што потпунијем познавању појава и закона живота и развијања пчеле. И то нас доводи средишту ове расправице, посматрању основног закона за развића легла и народа пчелиње.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ПОТРЕБНЕ И ПОДЕСНЕ ПОДЛОГЕ, НАЧИН И ВРЕМЕ ПРИСАЂИВАЊА — КАЛАМЉЕЊА — ЗА ПОЈЕДИНЕ ВРСТЕ ВОЋАКА

Да се одгаји снажно, здраво и чисто стабло, са добро развијеном круном, те да отуд добијемо обично, крупног, сочног и лепог плода, није довољно знати само начин присађивања — калемљења, него је неопходно потребно наћи подесну подлогу за ону врсту воћа, коју желимо накаламити, а такође знати и најподеснији начин размножавања дотичне подлоге, па тек онда може се са успехом применити и изабрати подесан начин и време присађивања (каламљења).

С тога се овде свестрано и са већ испитаним и добрим резултатима описују потребне и подесне подлоге, начин и само време присађивања специјално за поједине врсте воћака.

Јабука — Malus

Као подлога за све јабуке узима се дивља јабука — дивљака (M. communis) која се размножава из семена, и изданака. Сем дивљаке употребљава се „холандска јабука“ (M. Doucin) и петровача јабучица (M. paradisiaca).

Дивљаке произведене из семена (M. communis) препоручују се као најподесније подлоге за одгајивање високих и полувисоких стабла. На таквим подлогама може јабука достићи старост до 100 година. У том случају треба узимати семе од шумских дивљака, које су здраве, развијене и дугог су века.

За гајење ниског — чучавог воћа узима се холандска јабука, која се врло ретко размножава из семена, но по највише из изданака за то, што има особину избијања, као и дуња и стога би је требало уврстити у жибље а не у ред одраслог дрвећа. Жиле ове подлоге врло су крте, растресите и налазе се плитко при површини земље. Због тога треба јабуку каламити при земљи, изнад врата. Плод доноси 2 или 3 године по присађивању. На њој се подижу полу-висока стабла и разно чучаво ниско воће, јер је кратког века и живи 30—40 година.

Петровача јабучица има најкраћи век 10—15 година, размножава се искључиво изданцима, жиле су врло крте и иду врло плитко, скоро при самој површини земље. С тога се употребљава за одгајивање мањег шпалирног воћа као: разних кордона, палмета и др. И код холандске јабуке и код петроваче, потребно је што чешће и што правилније кресање и ђубрење, јер ћемо на тај начин доћи до лепих и родних круна чији су плодови крупни, сочни, чисти и у опште много бољи него они где је јабука присађивана на дивљаци.

За горе поменуте подлоге, могу се врло разни начини присађивања примењивати. За млађе и тање подлоге препоручује се очење а за дебље и старије, примењује се са врло добрим успехом начин „под кору“.

Дивљаке се могу присађивати при земљи изнад кореновог врата или високо у висини образовања круне, док међу тим код холандске јабуке и петроваче присађивање се мора извршити одмах изнад површине земље. За сорте слабог пораста а које желимо одгајити као високо стабло, морамо употребити двогубо присађивање т. ј. треба при земљи извршити присађивање дивљаке каквом сортом бујног пораста, па тек кад ова достигне довољну висину за образовање високог стабла, на њој присадити сорту слабог и кржљавог пораста. Сама дивљака слабог је пораста и дуго је треба чекати да се у висини присађује; а ако би сорту слабог пораста присађивали на дивљаци при земљи, морали би дуго чекати, до образовања круне и што је најгоре таква воћка, слабог је стабла. Као врло подесне сорте бујног пораста за двогубо присађивање препоручују се: Златна Парменка, војводкиња Олга и Fresopuin, Noire de dirtij.

Очење се може вршити месеца априла и маја на будни пупољак, када се пупољци одмах и развијају у летораste. За такво очење узимају се прошлогодишњи ластари, који се месеца јануара и фебруара насеку и сместе у какав подрум, трап или шупу и оставе у песку до употребе. Доцније у месецу јулу и августу могу се јабуке присађивати очењем на спавајући — притајни пупољак.

Петровача — јабучица с пролећа почне прва са кретањем сока, па за њом холандска јабука и напослетку дивљака, стога је нужно, нарочито ако се очење жели у што већој размери предузети, имати у виду кретање сока и почети првенствено са присађивањем оне подлоге која прва креће.

2. Крушка — Pirus.

За одгајивање крушака као високо или полу-високо стабло, пирамида и других већих шпалирних облика за сађење на посним и сувим земљама, узима се као подлога дивља крушка (Pirus communis), која се размножава поглавито из семена. За одгајивање мањих облика као: разних кордона, мањих палмета и других шпалирних облика, дивљака је сасвим неподесна. За поменуте облике подесна је дивља дуња (Cydonia vulgaris) а ако се посади у снажној и растреситој земљи, па ако иста није сувише влажна или одвећ сува, могу се на дуњи присађивати и одгајити крушке у облику пирамиде, разних палмета и других већих облика. На дуњи присађена крушка не може бити снажног пораста, нити дугог века, као на дивљаци; али родност одмах наступи и даје већином крупније, лепше и боље плодове.

Дуње се најбоље размножавају: нагртањем, из семена или помоћу резница; први је начин најподеснији. За подлогу може се узети и бели глог, који се из семена размножава али резултати много су лошији него ли код дуње.

Крушка се задовољава скоро са сваким начином присађивања, али за млађе подлоге препоручује се очење, затим спајање и под кору.

Очење се врши месеца јула и августа на спавајући пупољак; док се остали начини предузимају с пролећа од марта па до маја месеца. Ако су каламгранчице добро очуване може се присађивање још и доцније вршити, али је најбоље присађивати при почетку кретања сока.

Дивљака изгуби свој сок врло брзо, стога са очењем не смемо одуговлачити, чим се примети да је кретање сока престало и да лишће почне црнити морамо пожурити са очењем и отпочети око половине јула. Очење се може вршити и с пролећа (април и мај) зашто се узимају пупољци са прошлогодишњих ластара, које треба месеца фебруара и марта одсећи и чувати на подесном месту до самог времена присађивања.

Оне сорте крушака, које су одређене за присађивање и образовање високог стабла, међу тим су слабог пораста и кржљаве, потребно је присадити их у висини круне а за образовање стабла узети такву сорту, која је бујног и правог пораста, здрава и дуговечна. Као подесне сорте за образовање бујног стабла препоручују се: Хордијева водењача, добра Луиза, и Поатовка, енглеска водењача и др.

Једна од ових сорти, присади се над површином земље на дивљаци или дуњи, да образује стабло и чим је достигла потребну висину за образовање круне, присади се на означеном месту сорта слабог раста. Овим двогубим присађивањем, добијамо одлична стабла, саме сорте слабог раста с успехом напредују и после 3—4 године по присађивању, добијамо готове, за сађење на сталном месту високе воћке са добро развијеном круном.

За мање баште, градине, окућнице, где је таква земља коју дуња тражи, присађивање крушака на дуњи као високо стабло може се са успехом препоручити. Такве воћке врло су родне, цветају одмах прве године после сађења, плодови су крупни и лепо обојени. Испод оваких воћака може се применити култура поврћа, огрозда, рибизла, малина и др.

3. Дуња — Cydonia.

За подлогу узима се дивља дуња (C. vulgaris) која се размножава нагртањем и помоћу резница. Сем дивље дуње препоручује се за подлогу и бели глог, произведен из семена, а нарочито ако се жели да се дуња гаји на посном и сувом земљишту.

Као најбољи начин присађивања јесте очење на притајни пупољак а које се врши месеца јула и почетком августа. Са повољним успехом може се присађивање вршити још и спајањем на исечак и то месеца марта и априла, ако је зима топлија почну дуње већ крајем фебруара са кретањем сока, те услед тога, морају се калам-гранчице већ у јануару одсећи.

4. Мушмула — Mespilus.

За подлогу узима се бели глог, који се из семена размножава.

Очење на притајни пупољак, које се врши месеца јула, може се сматрати као најбољи и најподеснији начин присаћивања. Сем тога може се мушмула присаћивати спајањем, на исечак, полу-процеп и под кору. За присаћиваље узимају се вијоке, на којима се налазе здрави и развијени пупољци а присаћивање треба вршити скоро при самој површини земље.

Поред белог глога може се као подлога препоручити оскоруша, дивља крушка и дуња, али је ипак најподеснији бели глог; јер код поменутих подлога калам-гранчице-вијоке од мушмуле много су бујније и бржег развића, те је услед тога неједнакост у вегетацији.

5. Оскоруша — Sorbus.

За подлогу препоручује се Sorbus aucuparia и бели глог. Обадве подлоге размножавају се из семена.

Може се очењем присадити у месецу јулу а с пролећа на исечак, у процеп, полу-процеп, спајањем и под кору. Оскоруша присаћена на белом глогу расте бујно.

6. Трешња и вишња — Cerasus.

За одгајиваље високог стабла узима се дивља трешња (Cerasus avium), која се размножава из семена. За гајење високих воћака у градини у облику палмета, пирамида и др. узима се за подлогу магрива (Cerasus Machaleb) која се такође из семена размножава.

Обе подлоге подесне су за све начине присаћивања али се са добрим успехом могу првенствено препоручити ови начини: преседласто спајање, на исечак, под кору, у процеп и полу-процеп као и очење. Сви начини сем очења присаћују се марта и априла месеца а очење у априлу и у јулу.

Дивље трешње треба очити у јулу а млађе магриве у августу. Сорте бујног раста присаћују се на подлози при земљи а за сорте слабог и спорог раста произвешћемо прво стабло од подлоге, па тек у висини круне присадити сорту слабог раста.

7. Шљива — Prunus

Све сорте шљива произведене из семена могу послужити за подлогу. Шљиве Дамасценке као подлога заузимају прво место, јер не само што су бујног раста и дугог века, већ и стога, што врло радо примају очење, што код осталих сорти није случај. Ценарика (Prunus Mirabolana) такође је подесна као подлога, на њој присаћена шљива Пожега раља нешто доцније него ли одгајена из изданака. Испочетка даје нешто ситнији род, доцније уколико је старост дрвета већа постаје он све крупнији и обилнији. За присаћиваље најбоље је размножавати шљиве одређене за подлогу из коштица, као и Ценарику. Ценарика је за нашу климу врло подесна, није пробирачица на земљи, подноси доста влажно па и песковито земљиште; на местима где је ораница плитка, жиле ценарикине врло лако продиру и у здравицу.

Ценарика има и рђавих страна, изданци врло брзо и много избијају и да би се то избегло, треба посаћене Ценарике још исте године с јесени очити на спављујући пупољак а с пролећа могу се присадити са добрим успехом на просто и енглеско спајање.

Да би се добило што бујније и правије стабло и да би се могле сорте слабог и кржљавог раста што брже и боље одгајити препоручује се двогубо присаћиваље. Као подесне сорте за образоваље стабла препоручују се: св. Катарина, лепа Лувенкиња, Халарас и војвода Единбуршки. Да се још брже дође до образоваља круне могу се гајити директно као подлоге поменуте сорте и кад се претходно размноже из коштица, па онда их ваља калемити сортом слабог раста при земљи или чекати док стабло не достигне потребну висину и у висини круне присадити.

8. Кајсија — Armerriaka

Кајсија успева на бадему, брескви и шљивама. Од шљива сем Ценарике препоручују се као врло добре подлоге шљиве Дамасценке. Шљиве за подлогу могу се размножавати изданцима, прпорцима али су произведене из семена најбоље; јер код шљива размножених изданцима, јавља се слабији пораст а такође избијају у већој размери и изданци.

Присаћиваље врши се месеца априла очењем. Потребне калам-гранчице јесу прошло-годишњи ластари, који се у јануару насеку и оставе у подруму, шупи или трапу до употребе.

Очење се врши у јулу и августу месецу на притајни пупољак. У том случају узимају се пупољци са ластара исте године. С пролећа а у месецу марту и априлу, могу се кајсије присадити: на исечак, под кору и енглеско спајање.

Само присаћиваље врши се обично при земљи и овај начин најподеснији је за одгајиваље ниског — џбунског стабла. Ако се кајсија жели као високо стабло гајити, то је најбоље да се присади у висини образоваља круне и да се за стабла употребе бујније и сложније сорте шљива; него што је Ценарика. Стога се препоручују следеће сорте шљива, које не само што су бујног раста, већ што дају глатко, чисто и право стабло а извршено очење на њима одличног је успеха, а то су Халарас, св. Катарина, лувенска лепотица и војвода Единбуршки.

9. Бресква — Amygdalus Persica

За хладне, влажне и суве земље са плитком ораницом, препоручују се за подлогу размножене из семена шљиве Дамасценке (Prunus Damasceno) али такође и остале шљиве могу се употребити.

За топле и кречне земље са дубоком ораницом, узима се за подлогу бадем произведен из семена али за нашу климу најподесније су као подлоге шљиве.

Сем тога за подлогу може се узети Ценарика (Pr. Mirabolana) на њој присаћена бресква изгледа да прве године добро напредује, али после неколико година застане у порасту тако, да у многим случајевима сасвим и угине. С тога се Ценарика по моме мишљењу може узети за подлогу само у недостатку наведених подлога.

Очење је најподеснији и најбољи начин за присаћиваље бресака на шљиви и врши се у јулу месецу, а на бадему у августу и почетком септембра. Сем тога може се очење предузети и с пролећа на будни пупољак месеца априла, како на шљиви тако и на бадему. За први начин ваља одсећи прошлогодишње летораста и то у јануару месецу и исте чувати у песку до употребе у подруму, шупи или трапу.

10. Бадем — Amygdalus

Као подлога за присаћиваље, било у погледу добијања плода или украсног дрвета, препоручује се као најподеснији обични бадем (Amigdalus communis) и домаћа шљива (Prunus domestica). Обе подлеге производе се из семена а шљива такође и помоћу изданака и прпорака.

За наше прилике подеснија је шљива него ли бадем, јер не пробира земљу и издржљивија је на мразу.

Очење је најподеснији начин присаћивања а може се присаћивати с пролећа на исечак и полу-процеп. Очење на бадему врши се у јулу а на шљиви у августу.

11. Орах — Juglans

За подлогу може се узети сваки орах произведен из семена (Juglansregia).

Присађивање се врши: под кору, полу-процеп на кореновом врату и у процеп. Код нас се орах врло ретко присађује, већ се непосредно производи из семена за сађење на стално место.

12. Дрен — Cornus

Према томе какве се сорте желе гајити узимају се ове подлоге: C. maseula, C. alba, C. sanguinea; прва се производи из семена а последње две из семена и помоћу положница и резница.

Најподесније је очење на спавајући пупољак у јулу а сем тога може се присађивати с пролећа спајањем са стране у марту и јулу месецу.

13. Леска — Corylus

За подлогу узима се из семена или положница размножена леска — Corylus avellana.

Присађивање се врши у зеленом стању месеца маја до јула.

Размножавање леске врши се у опште помоћу прирорака добивених нагртањем и положницама, а само присађивање врло се ретко употребљава. За сорте које желимо одгајити као високо или полу-високо стабло, може се употребити присађивање, те да се на тај начин дође до бржег развића а оне су: Corylus pendula, Corylus purpurea и Corylus laciniata.

У облику стабла одгајене сорте врло су лепог и украсног изгледа, дуговечне и дају одмах плодове, успевају скоро свугде и на сваком месту и издржљиве су преко зиме. Потребна подлога за образовање стабла добија се од обичне леске (C. avellana) па се исте с јесени или с пролећа изваде и посаде у наоколо и у близини матичњака од кога желимо калам-гранчице узимати, те се идуће године од маја до јула предузима присађивање приљубљивањем зелених ластара.

14. Кестен — Castanea

За подлогу узима се обични питоми кестен (C. vulgaris).

Присађивање се врши очењем, спајањем, на исечак и полупроцеп. Очење се предузима у јулу месецу на спавајући пупољак а остали начини с пролећа у априлу. Калам-гранчице морају се с јесени одсећи и оставити на подесном месту до употребе. Млађе као и старије кестеново дрвеће а које ситне плодове рађа, може се са крупнијим сортама у круни врло лако присадити.

15. Дуд — Morus

За подлогу узима се бели дуд — morus alba који се из семена производи.

Присађује се с пролећа у априлу на будни пупољак. С тога се у јануару морају одсећи калам-гранчице и оставити на подесном месту до употребе.

16. Смоква — Ficus

У опште сви варијатети смокве врло се лако размножавају помоћу положница, нагртањем и резницама и као такве саде се на сталном месту, али ако се не жели смоква каламити, онда је најподеснија за подлогу смоква — Ficuscarica.

Као најподеснији начин присађивања јесу: на исечак, под кору и спајањем са стране. Присађивање се врши при земљи.

17. Огроз и рибизла — Ribes

Огроз и рибизла размножава се резницама, положницама и нагртањем. Присађивање се врши, кад од какве одличне сорте немамо ни толико дрвета, да се може размножити резницом и у таквом случају присађивање се врши на каквој лошијој сорти рибизле или огроза. Сем тога присађује се огроз и рибизла, ради образовања полу-високог стабла у висини 1·20 см. На овај начин присађене воћке, врло су лепог изгледа, представљају украс првог реда и могу се садити како у градинама, парковима и шпалирним воћњацима, тако исто и у обичном воћњаку. Воћке врло брзо напредују, одличне су родности чији су плодови увек чисти и мање од штеточина повређени. Гајење је врло просто а плодови се врло лако беру, нарочито код огроза.

За подлогу узима се жута рибизла (Ribesaureum) и црна крупна рибизла, (Ribesnigrum). Обе подлоге размножавају се из семена и помоћу резница, последњи је начин простији и бржи.

Присађивање се врши полу-очењем и спајањем са стране и то у јулу месецу.

П. С. Петковић

БЕЛЕШКЕ

Шкопљење крава. Познато је да културни народи много полажу на добро, здраво и једнолико млеко а нарочито за одојчад и малу децу, па су због тога прво Французи дошли на ту мисао да штроје и краве музаре. Нарочито у околини Париза, па у новије време и у околини осталих већих престоница, као што је Лондон и Берлин, велики богаташи траже и скупо плаћају млеко шкопљених крава музара.

Према опитима који су у томе погледу чињени излази, да нису све млекуље подесне за шкопљење, јер већина убрзо пресуши и после неколико месеца се јако угоји. При свем том показало се у пракси да има и таквих музара, које кад се уштроје, по две године дају 15—18 литара млека дневно које је по своме саставу онако исто, какво је првог дана по шкопљењу било, па тек у трећој години, отпочиње да се смањује млечност, док на послетку сасвим не усане. Али се при свем том, тим људима исплаћује, да врше те покушаје, пошто је на томе послу зарада велика, јер они не губе тиме ништа што би безуспешно ушкопили извесан број млекуља, које по шкопљењу пресуше, пошто се оне убрзо јако угоје, па их као угојену стоку продају по знатно скупљу цену за клање. Међу тим, свака она крава, која задржи и после штројења своју млечност, богато им накнађује овај труд и издатак за шкопљење, као и остали ризик, јер као што рекосмо, литар млека од таквих крава плаћа се необично скупо стога, што богаташи не питају пошто је, него да ли је здраво и добро.

Давање соли домаћој стоци. — Поред уредног храњења, потребно је давати домаћој стоци и по мало соли као зачин храни. Со није храна, али је при свем том врло важна за организам животиња, пошто има ту моћ, да изазива надражај појединих органа, те их оживљава а тиме изазива у јачој мери варење. Услед тога ствара се у телу више крви, а уједно олакшава и убрзава кружење и измену материја, јер већа количина крви лакше раствара и брже разноси хранљиве материје кроз цео организам.

Поготову свака врста хране садржи у себи и извесну количину соли, те се и самом храном уноси нешто соли у

тело животиња. Али ретко која храна садржи у себи толико соли, да би задовољила телесну потребу, па се зато, поготову, уза сваку храну, мора додати још извесна количина соли.

Количина соли зависи од доба старости, врсте стоке, начина хранења и од тога: чему је стока намењена. Највише соли траже и подносе овце и козе. Када се уредно овцама даје со, не само што ће приметно у снази напредовати, него ће им и руно бити лепше и пуније. Опитима је утврђено, да се код оваца, којима се уредно даје со, количина вуне може повећати за цео килограм. Овце које не добијају уредно со, познаћемо по томе, што лижу мокраћу и грицкају вуну.

Колико ће се свињама дати соли, зависи од начина храњења. Ако је храна сувише водњикава, од које отроме органи за варење, као што је мећа или друга која храна која се подупарила, то ћемо им у томе случају морати дати нарочито извесну количину соли. На против, ако се свиње хране сурутком, сплачинама, у којој храни има одвише соли, не само што би додавање соли било излишно, него чак и опасно по здравље, пошто велике количине соли могу изазвати и тровање организма. Да су свиње отроване сољу, познаћемо по томе, што им се ноге уштапе а при томе повраћају или их бар дражи на повраћање; затим, може наступити запаљење желудца и црева у вези са проливом, поред чега изгубе вољу за јело и најзад наступи изнемоглост. У тежим случајевима наступа грчевито стање, а то је често повод смрти. Не само код свиња, него и код све остале наше домаће стоке, може наступити тровање, ако стока ма којим случајем, поједе у храни повећу количину соли. Нарочито ваља пазити да стеоне краве не прогутају повећу количину соли, јер ће наизвесно побацити. Међу тим умерене количине дејствују изврсно на јаче лучење млека код крава музара, јер со изазива јачу жеђ, а после загашене жеђи, природно је, да стока са већим апетитом једе, те отуда исхрана тела и кружење сокова бива правилније, па и млеко једнолике густине, што значи да је боље, масније и да га је више.

Исто тако и стока која се гоји боље напредује када јој се даје потребна количина соли. Нарочито је потребно да се у почетку гојења и при крају, не застане са давањем соли, пошто у последњој периоди гојења, стока често губи вољу за јело, па ако јој се сада украти, односно ако јој се не повиси количина соли, почеће да мршави јер мање једе, а када јој се повиси количина соли, боље ће јести и јаче се угојити.

По томе је најважније питање колику количину соли треба давати разноликој стоци? Утврђено је, да крупним биковима а тако исто и снажним воловима који су бачени на храну треба давати дневно од 40—60 грама, радним воловима од 25—40 гр., кравама музарама 20—30 грама, јунадма 10—20 гр., овцама и козама 2—6 грама, коњима 10—20 гр. а свињама 4—8 грама. Као што смо већ једном напоменули, мања или већа количина зависи поглавито од тога, којом се храном стока храни. Од свеколике хране, највише соли садржи сточна репа; према томе ако је поглавита храна сточна репа, онда је сасвим непотребно додавати уз храну и со. Исто тако треба стоци давати мање количине соли када ју храните сеном детелине, ливадским сеном, овесном и пшеничном сламом као и сувом луцерком. Напротив, више соли треба давати кад се стока храни кромпиром, овсем, грашком, семеном грахорице па и пшеницом. Сем тога потребно је знати и то, да биљке које у приморју и по висовима расту, садрже у себи више соли од биљака које расту у низијама.

Со дајемо стоци било да храну посолимо сољу озго или је измешамо са храном. Но многи искусни сточари тврде да је најбоље када се со даје стоци у крупицама, па да је сама по своме нагону и по вољи лиже. Овај начин давања соли има и ту добру страну, што стока никада неће моћи одвише соли да унесе у свој организам, изузев случаја, када би се крупица толико смањила да би је могла прогутати, што би по здравље дотичног грла опасно било. Зато треба пазити, па чим се крупица за толико смањи, треба је склонити, па другу крупицу — већу, ставити у јасла.

Као што смо видели, ни давање соли није тако проста ствар као што се мисли, него и у томе има извесног знања, па зато и изнесмо ово неколико напомена, да би се онај, коме су до сада биле непознате, могао њима користити.

А. М.

Поуздано средство противу вилине косице. — М. Е. Мартен из Рицма (Хот-Гарон) учинио је часопису: *„Le progrès agricole et viticole“* о томе ово интересантно и важно саопштење:

„Како то може бити корисно и по ваше многобројне читаоце допустите да вам саопштим, да у нашем крају практикују једно врло просто, али поуздано средство, да би се отресли вилине косице. Оно се састоји у томе, да се *свежа комина* добијена *ири цеђењу вина* распростре по огњишту где се угнездила вилина косица и нешто даље наоколо, да се сви конци њени покрију и похватају. Неколико дана после цеђења вина, ја на својој песковитој иловачи на овај начин покривам комином заражено место вилином косицом у еспарзети и увек се постиже, не само као са другим припознатим средствима, као што је галица, сатирање вилине косице, већ потпуно уништавање ове штеточине.“

Према томе и „Тежак“ може препоручити нашим пољопривредницима, у чијим се детелиштима појављује вилина косица, да ово средство примене и резултате саопште.

ГЛАСНИК

Индустрија у Србији. — Србија је несумњиво земљорадничка земља, али се и код нас, као и у другим земљама, осећа потреба за оснивање и унапређење домаће индустрије, јер се без ње држава не може подићи на ступањ оног материјалнога благостања и развитка, да буде у стању подмирити све велике потребе данашњег доба. Од свих народа у Европи, ни једна земља нема тако незгодан положај као Србија, јер нема никаквог изласка на море, и упућена је тако рећи, само на једну страну. До душе и Швајцарска нема мора, но она налази услова за своје индустријско и материјално развиће у себи самој и у своме вредном и просвећеном становништву, као и у изобиљу водених снага, што се дају врло добро употребити код разних индустријских предузећа. Сем тога благодарећи романтичности Швајцарске, њу посећују сваке године многобројни богати странци, трошећи грдне суме на своја уживања, а свега тога код нас нема и с тога ми морамо удвојеном снагом радити — и држава и друштво — да нашу домаћу индустрију развијемо и ако не подигнемо на ступањ просвећеног запада, а оно бар њему приближно, те да се на тај начин што више еманципујемо од привредне зависности од иностранства и тиме створимо материјлно благостање у земљи.

Последњих година рађено је код нас у овоме погледу и ако резултати нису сјајни, они су задовољавајући. Ми имамо данас следећа индустријска и привредна предузећа:

Пиварске фабрике. Годишња производња у свима фабрикама износи 68.500 хектолитара врло доброг пива у вредности 25·07 милиуна динара. Потрошња пак годишња износи 76.000 хектолитара, те се ова разлика од 8—9000 хектолитара уноси са стране, а ускоро ће га одлична каквоћа нашег пива и увећана производња сасвим потиснути.

Млинарска индустуција. У Србији има 155 парних млинова и 79 млинова на води, у којима је уложено капитала на 10 милиуна динара, а годишња им је производња 60 милиуна килограма, што задовољава готово целокупну потребу у земљи.

Затим у 90.402 казана производи се годишње на 345.000 хектолитара шљивовице, 18.000 хектолитара комовице и 4000 хектолитара ракије од укисељеног вина, чија целокупна вредност износи око 16·8 милиуна динара. Сем тога имамо 94 већих индустријских предузећа, у којима налазе сталног занимања 4730 радника. Од ових предузећа 42 су са парном снагом и то: 17 цигљана, 6 кожарских односно обућарских и рукавичарских фабрика, 10 стругара, 6 фабрика пољопривредних справа и машина, 3 кланице, 5 ткачких фабрика, 4 електричких фабрика, 2 фабрике цемента, 3 фабрике за израду штофа, две фабрике брикета, — даље фабрику сапуна, пекмеза, конзерви, фабрику за производњу течне киселине, пећи, кожних и шарених сандука, — 1 кудељну предионицу, 1 свилару, фабрику палидрваца, амрела, ћилимова, карата, корни, сламних и филцаних шешира, фабрику за бетон, за израду кола, коњску спрему, боју, лак и мастило, ликере; фабрику бонбона, чоколада, туткала, справа за водовод, за израду сподиума, за ланену прећу и тако даље.

Поред побројаних фабрика имамо у Београду велику и модерну фабрику шећера, као и фабрику стакла у Параћину, а дате су нове повластице за још нека нова индустријска предузећа.

Примењивање максималне царинске тарифе у Црној Гори. — Црногорско министарство финансија издало је наређење свима царинарницама у земљи, да од 1. децембра о. г. примењују максималну царинску стопу на све врсте робе, које се у Црну Гору увозе из држава, са којима Црна Гора није закључила трговинске уговоре.

Међу неуговорним државама је и Аустро-Угарска.

Угледне хмељаре у Оџаку. — У селу Оџаку у Бачкој, отпочели су там. сељани од пре десетак година у већим количинама садити хмељ, јер су увидели, да се његово сађење врло добро рентира, — боље но ма која врста хране.

Нарочито су се у овоме сађењу одликовали Словаци у новосадском срезу и постигли врло повољне резултате. Није редак случај видети људе, који су, тако рећи, до јуче били пуки сиромаси, чије се стање сађењим хмеља из године у годину поправљало, док најпосле не постадоше имућни домаћини. Како се гајење хмеља у Оџаку у велико развило, то је мађарска влада решила, да тамо подигне угледну хмељару и тиме још више утиче на развијању гајења хмеља. На вредну браћу Словаке угледали су се и наши Срби из новосадског среза и гаје хмељ, ма да је њихов број још мален, јер нерадо прихваћају ову врсту новине.

Земљорадничке коморе у Аустро-Угарској. Као што је познато, интересе трговачке у Аустро-Угарској заступају трговачке коморе, које одмах устају у одбрану трговачких права, чим ова ма с које стране буду угрожена. У овим коморама Срби трговци немају никаквог удела, јер им је склоп удешен тако, да су свагда у већини они елементи, који у Србима гледају без икаквих разлога непријатеље отаџбине, — просто стога што су Срби. Стога Срби врло мало учествују у раду тих трговачких комора, па ни онда, када се тиче њихових битних интереса.

Међу тамошњим Србима покренута је мисао, да се у будуће и они више заинтересују за ове коморе и да учине све што се може, да у њима буду правично заступљени и интереси Срба трговаца.

Слично овим коморама спрема се закон за установљење земљорадничких комора са задатком, да се старају за унапређење замљорадника и њихових интереса. И овај закон биће сличан закону трговачких комора, са искључењем Срба из истих. Стога се међу тамошњим Србима осећа покрет, да по усвајању овога закона од стране парламента, приступе оснивању земљорадничких комора, са што живљим учешћем Срба.

Фабрика бонбона Српског Трговачког Удружења у Новом Саду. Вредно Српско трговачко удружење у Новом Саду подигло је фабрику бонбона и преко свога органа „Трговачких Новина“ позива там. Србе трговце, да своје потребе подмирују из њихове фабрике, као и све Србе, да за наступајуће благе дане пазаре ову робу само код трговаца, који је држе. Удружење је набавило потребну машинерију и фабрику снабдело по свима захтевима модерне индустрије и биће у стању да израђује разноврсну робу, која ће моћи задовољити свачији укус.

Дужност је Срба трговаца и српске потрошачке публике, да ову српску фабрику својски прихвате и помогну.

Бојкот турског дувана у Аустрији. Да би се осветила за бојкот, који Турци чине њеној роби, а можда да би Турску нагнала да бојкот према њеној роби обустави, аустријско министарство финансија решило је, да сву потребну количину дувана, коју је до сада подмиривало из Маћедоније, а која је износила на 20 милиуна динара, у будуће набавља из других земаља, искључујући Турску.

Извештај београдске кланице. На дан 6 децембра о.г. заклано је: свиња 256 ком. у тежини 31.850 кгр., Извезено: за Беч: клани свиња 306 ком. у тежини 30.051 кгр. меса од свиња 127 комада у тежини 6795 кгр. закланих говеда 20 ком. у тежини 5110 кгр. сланина од 98 ком свиња у тежини 4897 кгр. За Будим-Пешту: сланина од 184 ком. свиња у тежини 11.324 кгр., меса од 57 ком. свиња у тежини 3086 крг. За Праг: заклано свиња 54 комада у тежини 7755 кгр. За Линц: заклано свиња 53 комада у тежини 5584 кгр.

Догон стоке 110 ком. свиња. Остаје у кланичним оборима 4.113 свиња и 60 говеда.

Виноградарство у Мађарској. Овогодишња берба у Мађарској била је врло обилата, родило је дупло више но прошле године и вина су већином доброг квалитета.

До сада су мађарска вина имала највећу потрошњу у Аустрији, али како је ове године и у Аустрији била берба обилата, то је извоз вина за Аустрију готово сасвим престао. Међу тим како Аустрија мора и при најбољој берби увозити вина и са стране, а највише из Мађарске, то ће без сумње и ове године морати подмиравати своју потребу у вину из — Мађарске.

Бојкот аустро-угарске робе у Румунији — И у Румунији отпочео је се развијати бојкот аустро-угарске робе, од чега су се у Бечу грдно запрепастили. Бечка влада обратила се поводом овога бојкота својим пријатељима у Берлину, те да они утичу на румунски двор и владу, да би се тај покрет сузбио.

Поред овога појавила се у Румунији јака струја, коју предводе власници великих имања која отворено тражи, да Румунија ступи у царински рат са Аустро-Угарском, ако ова буде и даље одуговлачила трговинске преговоре са Румунијом, или ако не би хтела дати никакве повластице у питању о сточном увозу.

Ако би дакле дошло до царинског рата између Аустро-Угарске и Румуније, онда значи, да би аустријска индустрија и ту изгубила око 100 милиуна круна годишње.

Четврти међународни млекарски конгрес — биће 1909 г. у Будимпешти. Ових дана изабрат је организациони одбор од првих сточарских и марвено-лекарских стручњака, коме је стављено у дужност, да предузме све потребне припреме за исти.

Босански Мелталци. — Због начина изражавања, саопштавамо овде из „Бечких Пољопривредних Новина“ од 9 децембра о. г. „У Босну, ту нашу најмлађу тековину *која ће нас још много новца и главобоље стати, ако не и чега горег,* као што је познато, за унапређење земаљског говедарства, увели су тамо Мелталце, па су их, и даље у чистој крви гајили“. И онда доносе слику једне такве краве заједно с њеним одгајачем Еладефендијом Салибеговићем. Крава је веле новомузна и даје дневно 9—10 литара млека.

Задружна фабрика шунке. — У Ирској основали су пољопривредници прву задружну фабрику шунке. Она може да преради недељно по 750 свиња. Укупни трошкови изнели су око 155.000 динара. Свиње се за кланицу купују по живој или клаоној мери, према жељи продавчевој. Правилима обвезао се сваки задругар, да мора задружној кланици уступити све своје свиње шункаше, иначе плаћа за свако свињче казне 10 шилинга (скоро 12 динара). Број задругара износи 2800, а капитал 350.000 динара.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

ИЗ ПОЦЕРИНЕ ОКРРУГА ПОДРИНСКОГ, ДЕЦЕМБАР 1908.

БУЏЕТ

Расадника среза поцерског за 1909. годину

I Примање

Тек. број	Наименовање	Свега дин.	п.
1	Да се прикупи неприкупљен прирез за 1908. г. и ранијих година	1000	—
2	Да се на основу члана 11. закона о унапређењу воћарства, на разлог укупне суме непосредног пореза, који у овоме срезу износи 146.568·10 дин. рачунајући 4·20 дин. % покупи прireза у 1909. години	6168	—
3	Приход расадничкиу 1909. год.	1000	—
	Свега	8168	—

И словима: осам хиљада сто шесет осам динара.

II Издавање

Тек. број	Наименовање	Свега дин.	п.
1	На исплату неисплаћених рачуна у 1908. год.	1000	—
2	На обрађивање земљишта у расаднику, сађење младица, матич. воћа, лозе, винограда, калемљ. воћа, лозе, материјал за ово, ријање расадника, и других потребних радова у расаднику, и уређење дворишта — окућнице	1600	—
3	На набавку разног семена, воћних младица, лозе и других потреба расадничких	500	—
4	На набавку справа и алата	700	—
5	„ „ притака за матич. воћа	40	—
6	„ „ канцелар. материјала	120	—
7	На осветлење глав. зграде, канцеларије, стаје и и других одељења	40	—
8	На плату чувара расадника, канцелар. момка и поштара	480	—
9	На плату једног стан. радника и чувара стоке	540	—
10	За Српске новине, Тежак и Привреду за расад. канцеларију	38	—
11	На реперацију расаднич. зграда	400	—
12	На издржавање 20 курзиста за калемљ. лозе и воћа	600	—
13	На издржавање приплодне стоке	620	—
14	На огрев канцеларије и других одељења	250	—
15	За лист: Тежак и Привреду за 10 основ. школа у срезу	90	—
16	За набавку ђубрета за расадник	100	—
17	За набавку детелине, граорице, мувари и сточ. репе као стовариште	200	—
18	На подизање телефона	300	—
19	„ набавку шмрка и поправку бунара	350	—
20	„ непредвиђене трошкове	50	—
21	„ набавку инструмената за метеоролошку станицу	100	—
22	На набавку књижнице	50	—
	Свега	8168	—

Расадник овај почео се заснивати мца марта ове 1908 године, и за ових 10 месеца постигло се врло добро а на име: подигао главну зграду за становање управника расадника — економа и помоћника, са канцелариским одељењима у вредности око 10.000 динара,.

једну стају за приплодну стоку су потребним шупама у вредности око 2.000 дин.

једну зграду са 7 одељења која ће се употребити за становање среских питомаца за привремене разне курсеве за обуку у калемљењу лозе воћа и других радова у расаднику, а који ће трајати по шест месеца, а и за стратификану лозе; у вредности око 4.000 дин. и све су од тврдог материјала, и један живинарник — земуница за 30 грла у вредности око 70 динара.

даље набавио је и кола с једним коњем, једног приплод. бика кога је Господин Министар Народне Привреде уступио бесплатно;

од справа и алата, набавио је и то:

једну сечку за сламу и шашу

„ „ „ сточну репу

један Саков плуг

једну дрљачу и

једну ручну сејалицу и још друге сит. алатке, а за идућу годину као што се из овога буџета види за справе има 700 д, а ово је све у току ових 10 мца набављено.

Расадник је отпочео да риља за растила и лозу тек сада, јер пре није могао услед тога што је доцкан отпочето заснивање истога, пре риљања посејани су ратарски усеви, али са овима није се користио ништа, зато што је доцкан посејано, јер се морао прво искрчити расадник, па тек онда орати и сејати, а друго и град који је падао 2 августа амо све је уништио.

Расадник је велики 5 хектара.

Ова установа од стране ср. одбора и ср. скупштине потпомогнута је врло лепо, како материјално тако и морално.

Јов. П. Радивојевић
државни економ среза поцерског.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XVIII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

држане 27. јуна 1908. г.

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић и чланови Управе: г. г. Борисав Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Мирко Миљковић Светислав Терзић. Др. Миливоје Васић и Душан Крсмановић.

Бележио секретар г. Ђ. Радић.

129. Чита се записник XVII седнице. — Прима се.

130. Секретар подноси реферат о пријављеним такмичарима за подигнуте вештачке ливаде и за посејан градиштански пасуљ. — Пошто су пријаве дотичних такмичара прочитане, то је Управа за преглед и оцену пријављене ливаде г. Милана Илића свештеника из Шапца одредила члана Управе г. Јоцу Марковића, коме ће се придружити Управник ратарске школе у Шапцу г. Радомир Нешић и економ округа подринског г. Никола Белобрк; а за преглед и оцену посејаног пасуља Љубомира С. Обрадовића из Берања у срезу пожаревачком, Управа је одредила члана Управе г. Мирка Миљковића, коме ће се придружити економ округа пожаревачког г. Милан Грковић и срески економ г. Милутин Павловић. Изасланици ће и по једном и по другом предмету поднети своје извештаје, на основу којих ће Друштво, односно награда, донети своје решење. — Изасланицима се одређује на име дневнице по 10 динара дневно, а путни трошкови исплатиће им се по рачунима који буду поднели.

131. Износи се рад госп. Васила Мацалика професора из Прераве, о испитаној вуни српских оваца. — Решено да се овај рад, који је написан на немачком језику, преведе и као прилог у „Тежаку“ штампа, а после у засебну књижицу одштампа у пет стотина комада. Члан Управе г. Борисав Тодоровић понудио је у томе послу своје услуге: да овај рад бесплатно преведе, води коректуру и напише предговор, што је Управа примила изјављујући госп. Тодоровићу на тој готовости и трудном раду своју топлу благодарност.

132. Саопштава се мишљење Ужег Одбора: да се до сада примљене количине плавог камена набављачу исплате и даље примање обустави с тога, што набављач није по уговору на време предвиђену количину плавог камена испоручио. — Прима се к знању.

133. Чита се писмо Управе Трговинско-Занатлијског Музеја Министарства Народне Привреде, којим позива Друштво, да и оно од своје стране одреди једног изасланика, који ће учествовати саветовању на измени данашњег музејског Статута. — На тај циљ Управа одређује друштвеног редовног члана госп. Милоша Х. Поповића, о чему да се извести Управа Музеја, а г. Поповић умоли, да се тога избора прими.

134. Чита се мишљење г. Борисава Тодоровића о напису: „Упут за разликовање важнијег дрвећа по њиховим анатомским особинама“ од Др-а Пере Ђорђевића. — Решено: да се писац г. Ђорђевић позове, да овај свој

рад удеси и поправи по приметбама учињеним од рецензента г. Славољуба Илијћа и г. Борисава Тодоровића, па ако на то пристане, онда да поправљен рад врати друштву, које ће га штампати у »Пољопривредном Гласнику«.

135. Саопштава се Програм рада за ову годину Тимочке Окружне Подружине. — Прима се к знању.

136. Чита се извештај о раду Топличке Окружне Подружине. — Прима се к знању с тим, да се Друштво не слаже са онако повишеним ценама плавом камену и рафији, као што их је Подружина одредила и Друштву саопштила, јер се тиме омета продаја и потрошачи одбијају. Подружина добија све потребе од друштва са 5% јевтиније на име трошкова и онда није принуђена да поменутим артиклима продајну цену у оној мери повишава.

137. Благајник подноси извештај о стању друштвене благајне за месец мај о. г. — Прима се к знању и одобрава.

XIX. седнице држане 4. јула 1908. год. у Београду.

Били су присутни председник г. Вучко С. Богдановић, подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе: г. г. Борисав Тодоровић, Јов. Ф. Вштетечка, Алекса Љ. Поповић, Милосав Ж. Петровић, Мирко Миљковић и др. Миливоје Васић.

Бележио секретар Др. Ђ. Радић.

138. Председник саопштава одговор Његовог Величанства Краља на честитку, коју Му је Председништво у име Друштва упутило о Рођендану. Одговор гласи:

Вучку Богдановићу
Председнику Срп. Пољопривр. Друштва

Београд.

Топло Вам благодарим на честитци.

Петар.

Прима се к знању са узвиком: Живио Краљ!

139. Чита се записник XVIII. седнице. — Прима се.

140. Саопштава се стање друштвене благајне за месец јуни о. г., којом је приликом Председник поднео Управи целокупно стање друштвеног примања и издавања до краја јуна о. г. — Прима се к знању с тим, да се овај извештај хектографише и члановима Управе, ради њиховог даљег оријентисања, разда.

141. Чита се писмо Ужег Одбора који је био умољен да изради Правила зи среске и местне Подружине, којим тражи извесне податке, којима би се могао послужити при изради поменутих Правила. — Решено: да се умоли друштвени подпредседник г. Аца Живановић, да он, као референт за подружинске послове, прими на себе израду тих Правила и да их у што краћем времену поднесе Управи на ревизију и одобрење. Г. Живановић се одмах тога посла и примио.

142. Чита се депеша Подринске Окружне Подружине, којом тражи, да јој Друштво позајми известан број кавеза за изложбу живине. — Решено: да јој се тражени кавези уступе под условом, да Подружина пошље свог изасланика који ће кавезе на реверс примити, да их Подружина о свом трошку пренесе и Друштву у исправном стању врати.

143. Учитељско Деоничарско Друштво »Натошевић« у Новом Саду писмом својим од 29. јуна о. г. пита: колики би му рабат дало Друштво на 100 комплета »Тежака«? — Решено: да се друштво »Натошевић« извести, да ће му се »Тежак« уступити у пола цене, т. ј. за 4 круне годишње, ако претплату унапред пошље.

144. Нишка Подружина спроводи писмо Милана Андрића књижара, да му Друштво откупи известан број књига: »Справљање и конзервисање воћних сокова и сирћета« од Петра Стојадиновића. — Решено: да се претходно умоли г. Велимир Стојковић да о овој књизи поднесе Друштву своје мишљење, на основу кога ће се доцније донети решење о откупу.

145. Крушевачка Подружина писмом својим од 21. јуна о. г. Бр. 266, нуди Друштву своје услуге око приређивања Опште Земаљске Изложбе и у том циљу шаље своју »Споменицу крушевачке изложбе од 1891. године« на евентуалну употребу. — Прима се к знању с тим, да се ово упути Одбору за приређивање поменуте изложбе.

146. Државни економ среза пожешког, писмом својим од 29. јуна о. г. Бр. 209., шаље Друштву један картон фотографије од пет бикова, које је срез пожешки набавио за оплођавање крава у своме срезу. — Примљено с благодарношћу.

147. Износи се на решавање молба друштвеног економа г. Боже Поповића, да му Друштво одреди дневнице и накнади путне трошкове, које је учинио одлазећи 4 пута у Земун за набавку семена од мухара. — На име дневница одређује му се за 4 дана 40 динара и 2·80 динара на име подвоза лађом.

XX. седнице, држане 14. јула 1908. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић, потпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Алекса Љ. Поповић, Мирко Миљковић, Милосав Ж. Петровић и Ј. Марковић.

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

148. Чита се Записник XIX. седнице. — Прима се.

149. Председник извештава Управу о споразуму који је имао са Народном Банком односно »Фонда за пољску привреду« и подноси нацрт Правила о руковању и употреби тога Фонда. — Прима се к знању с тим, да се изабере Ужи Одбор, који ће ова Правила у појединостима утврдити и Управи их на одобрење поднети. Од Управе одобрена Правила да се затим поднесу Народној Банци, да их и она од своје стране одобри, евентуално своје примедбе стави и тако са Народном Банком споразумно утврђена Правила о руковању и употреби поменутог Фонда, биће обавезна и за Друштво и за Народну Банку. У Ужи Одбор за израду тих Правила одређују се: председник г. Вучко С. Богдановић, потпредседник г. Аца Живановић и члан друштвене Управе г. Алекса Љ. Поповић.

150. Подпредседник као референт за подружинске послове, подноси нацрт правила за среске и месне Пољопривредне Подружине. — Решено: да се овај нацрт хектографише и члановима Управе на расматрање преда, па са учињеним приметбама Управи поново поднесе, која ће ове примедбе осмотрити и своје решење о томе донети, како ће се правила утврдити, штампати и Подружинама управљања ради разаслати.

151. Благајник извештава Управу, да је Милош Вилотић тежак из села Бојића среза поцерског, да би очувао трајан спомен своме покојном оцу Ранку Вилотићу и покојном брату Милинку Вилотићу, — уписао исте за чланове утемељаче Српског Пољопривредног Друштва и положио улог од 200 динара. — Прима се с особитом благодарношћу на знање и изјавом да покојницима Бог душу опрости.

152. Износи се молба Подринске Подружине упућена од г. Министра Народне Привреде Друштву на мишљење односно помоћи, коју Подружина од г. Министра тражи за изложбу, коју у месецу септембру о. г. у Шапцу приређује. — Решено: да се г. Министру предложи, да се Подружини од суме, коју г. Министар буде за тај циљ одредио, изда половина у новцу, а половина у пољопривредним справама, које ће се излагачима давати као награде Министарства Народне Привреде.

153. Председник, на основу чл. 18. тач. 6. друштвеног Пословника извештава Управу, да ће за неко извесно време одсуствовати и да ће га за то време према чл. 24. друштвених Правила у друштвеним пословима заступати потпредседник. — Прима се к знању.

XXII. седнице држане 26. августа 1908. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Вучко С Богдановић, Подпредседг. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Бојислав Тодоровић, Јов. Ф. Вштетечка, Алекс. Мијоковић, Милосав Ж Петровић, Мирко Миљковић и Д-р Маливоје Васић. Као гости редовни чланови г. г. Никола Белобрк и Венцеслав Валента.

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

166. Чита се записник XXI. седнице — Прима се.

167. На предлог Председников, да се умоли Његово Величанство Краљ, да предстојеће изложбе отвори и прегледа, — решено је: да Председништво оде лично Његовом Величанству, да Га у име Друштва о приређивању исложаба извести и умоли, да благоизволи исте отворити и разгледати.

168. Чита се благајников реферат о продаји материјала бив друштвеног живинарника у Роготу. — Пошто на дан објављене лицитације није нико на лице места дошао да лицитира, то се лицитација није могла ни одржати, то је решено, да не би материјал и даље развлачењем и неколико година изложен пропадао, да се умоли там. државни шумар г. Брзаковић да материјал продa на начин, који за друштвене интересе за најбољи нађе, а на труду и заузимању да му се благодари!

169. Секретар подноси списак пријављених такмичара за подигнуте нове винограде на америчкој подлози у округу чачанском, према расписаном Стечају и моли, да се одреди комисија која ће пријављене винограде прегледати, оценити и по томе Друштву извештај поднети. — За преглед и оцену тих винограда одређује се Управитељ школе за сточарство у Краљеву госп. Благоје Тодоровић као председник комисије, а за члана државни економ за округ чачански г. Младен Ђ. Протић, а њима ће се придружити економ дотичног среза, у коме се виноград налази. Поменутој господи одређује се на име дневнице по 10 динара дневно, а путни трошкови признаће им се по рачуну, који буду по томе Друштву поднели.

170. Чита се реферат комисије, која је прегледала и оценила пријављену вештачку ливаду г. Милана Илијћа свештеника из Лојанице у сразу посаво-тамнавском и која је предложила, да се г. Илић награди расписаном I наградом од 300 динара. — Прима се по предлогу и г. Илићу да се изда на име награде 300. — динара. Члановима комисије да се изда на име дневнице по 10 динара дневно, а путни трошкови да им се по рачуну признају.

171. Чита се реферат комисије која је прегледала и оценила пријављено насуљиште Љубомира С Обрадовића пољопривредника из Верања у срезу пожаревачком и која се сагласила у томе, да се Љубомиру изда II Стечајем расписана награда од 60 динара. — Прима се по предлогу комисије, а члановима исте да се изда на име дневнице по 10 динара дневно, а путни трошкови да им се исплате по рачуну

172. Чита се саслушање и изјава Димитрија Миливојевића тежака из Јанковца односно досуђене му награде за његово детелиште. — Решено: да се извести, да му је награду од 40 динара одредила друштвена Управа ван Стечаја, а по предлогу друштвеног изасланика, који је по Стечају пријављена детелишта прегледао; а ако Миливојевић не хтедне ову награду примити, онда да се економ среза лепеничког умоли. да ових, на поменути циљ послатих му 40 динара Друштву врати.

173. Износи се на решавање молба клуба живинара за варош Алексинац и околину, да му Друштво за приређивање једне живинарске изложбе притече новчано у помоћ. — Решено: да се клубу на поменути циљ изда 300 динара.

174. Чита се писмо крајинске подружине, којим извештава, да у дане 29. 30 и 31. августа о. г. приређује у Неготину смотру грожђа вина, ракије, коњака и сирћета. — Прима се к' знању са жељом за добар успех.

175. Саопштава се писмо г. Министра Народне Привреде, којим позива Друштво; да и оно од своје стране пошље два изасланика на збор свих кола Јахача »Књаз Михајло«, који ће се одржати 1. септембра о. г. ради решавања о коначној ликвидацији Главне Управе поменутог кола Јахача. — Као друштвени изасланици одређују се: редовни члан Друштва г. Милош Х. Поповић и члан друштвене Управе г. Светислав Терзић.

176. Саопштава се позив Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга за XII конгрес, који Савез приређује од 28. до 30. августа о. г. у Аранђеловцу. — Као и изасланик и представник Српског Пољопривредног Друштва за тај конгрес одређује се Председник г. Вучко С. Богдановић, коме ће се на име дневнице издати по 10 динара дневно.

177. Председник моли Управу, да одобри издатке око прикупљања и паковања изложбених предмета. — Одобрава се.

XXIII. седнице држане 5. септембра 1908. год. у Београду.

Били су присутни; Председник г. Вучко С. Богдановић, потпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Борисав Тодоровић, Јов. Ф. Вштетечки. Милисав Ж. Петровић. Мирко Миљковић, Јоца Марковић и Душан Крсмановић.

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

178. Председник извештава Управу, да је с потпредседником и секретаром био код Његовог Величанства Краља, и да Га је у име Друштва позвао да отвори и разгледа изложбе које Друштво од 28. септембра до 2. октобра о. г. приређује. Његово Величанство благоизволело је обећати, да ће с том позиву раду одазвати — што је Управа примила к новољном знању.

179. Чита се Записник XXII. седнице. — Прима се.

180. Председник усмено саопштава, да је као представник Српског Пољопривредног Друштва присуствовао Конгресу Српских Земљорадничких Задруга, који је отворен и одржан у Аранђеловцу 28. августа о. год., да му је том приликом у свему указивана одлична пажња и да је Председник Конгреса при отварању истога и представљању појединих изасланика и представника нарочито изјавио радост и захвалност, што је и Српско Пољопривредно Друштво заступљено на Конгресу, јер и оно, као и све Земљорадничке Задруге у многоме се сусрећу у раду на унапређењу домаће пољске привреде. — Прима се к знању.

181. Председник извештава Управу, да је у место себе овластио окруж. економа г. Сретена Јевтића. да у име Српског Пољопривредног Друштва присуствује Збору, одржаном на Умци, коме је циљ да оснује Окружну Пољопривредну Подружиму за округ београдски. — Прима се к знању и одобрава.

182. Приступа се избору чланова Оцењивачких Судова за поједине изложбене групе и буду изабрани:

I. За изложене предмете из *воћарства:*

г. *Д-р Ђорђе Радић* секретар Српског Пољопривредног Друштва.
г. *Благоје Д. Тодоровић* управитељ школе за Сточарство и
г. *Вића Матић* државни економ среза колубарског, окр. ваљевског.

II. За оцену *лозе* и *грожђа:*

г. *Паја Тодоровић* управитељ школе за Винодеље и Воћарство.
г. *Пера Дамњановић* виноградар из Смедерева.
г. *Цветан Гроздановић* руковаоц нишког лозног расадника и
г. *Бошко Бошковић* руковалац јагодинског лозног расадника.

III. За оцену *пића:*

г. *Милутин М. Савић* начелник Министарства Народне Привреде у пенсији.
г. *Д-р Александар Зега* хемичар.
г. *Велимир Н. Стојковић* писар Министарства Народне Привреде и
г. *Таса Денчић* винар.

IV. За изложене предмете из *Пчеларства:*

г. *Александар Мијоковић* инспектор Министарства Нар. Привреде.
г. *Јован Јовановић* учитељ и
г. *Димитрије Бурићић* државни економ.

V. За изложене предмете из *рибарства:*

г. *Душан Стојићевић* професор.
г. *Васа Јовановић* учитељ из Вишњице.
г. *Мирко Миљковић* секретар Министарства Народне Привреде и
г. *Алекса Богдановић* председник рибарског еснафа.

Уједно се Председник Друштва овлашћује, да може одредити заменике оним лицима, који се не би могли примити овога избора.

Даље се решава:

да се предвиђена предавања из винодеља, пчеларства и рибарства држе почев од 29. септембра увек у 3 часа по подне и тога ради да се Председник споразуме с предавачима;

да се од посетилаца наплаћује улазница по 0·20 динара, а уредницима новина и излагачима да се издаду бесплатне улазнице и на послетку

да Председник може наређивати исплате хитних текућих издатака.

183. Чита се писмо члана Управе г. Алекс. Мијоковића, који је био одређен да као изасланик и представник друштвени оде у Ваљево на изложбу — којим извештава Управу, да због изненадне болести не може ићи у Ваљево. — Прима се к знању и решава, да се о томе извести Подружина у Ваљеву.

184. Чита се писмо државног економа г. Виће Матића, којим моли, да му Друштво препоручи неку фирму, којој би могао продати један вагон јабука, које је у срезу од произвођача прикупио. — Рђшено је да се за детаљнију информацију тога ради упути на Извозну Банку овде у Београду и на фирму Раје Поповића и Комп. у Будимпешти.

185. Чита се писмо г. Паје Тодоровића Управника школе за винодеље и воћарство, којим извештава Друштво, да се прима предавања по одређеној теми из Винодеља. — Прима се к' знању.

186. Чита се писмо државног економа окр. чачанског, којим извештава Друштво, да се је у Чачку образовао привремени Одбор за оснивање Подружине за округ чачански и моли, да му се пошљу потребне књиге. — Прима се к знању и да му се одговори, да ће се за Подружину потребне књиге и остале ствари послати одмах, а признанице ће се послати доцније док се наштампају, а дотле да чланевима издају на улоге привремене признанице.

187. Чита се писмо Станислава Минића земљоделца из Нов. Аџбеговца, којим се пријављује као такмичар за подигнуто угледно имање. — Решено: да се умоли економ ср. Вел. Орашког, да о томе имању детаљније Друштво извести, па на основу тога извешћа да се по тој пријави учини даље шта буде потребно.

188. Чита се писмо Управе Школе за Винодеље и Воћарство, којим извештава Друштво, да су од 10 послатих јој широмера, приспела само 2 читава, а 8 беху поломљена, о чему шаље и записник комисије, у чијем је присуству сандук отворен и моли, да јој се у накнаду пошљу други широмери или врати новац за њих. — Решено: да се тражи обавештај од лица које је широмере паковало и према томе одговору да се донесе одлука.

189. Благајник подноси извештај о стању друштвене благајне за месеце јули и август о. г. — Прима се к знању и одобрава.

190. Београдски Окружни Одбор моли, да му Друштво уступи бесплатно неколико књига свога издања, које би се дале као награде излагачима на окружној изложби, коју округ приређује на Умци 7. и 8. септембра о. г. Решено: да се Одбору по молби учини и од оних књига друштвеног издања да, од којих Друштво више има и дати може, а издате књиге да се по списку из магацинске књиге расходују.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара динар.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и од ступца. Једна страна подељена је на четири ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 30 динара (30 круна аустријске вредности), *пола стране* 16 динара (16 круна аустријске вредности), *четврт стране* 8 динара (8 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 51. и 52. броја „Тежака“: *Чланци:* Потребан капитал за пољопривредне зграде. — Појачавање плодности лаких растреситих земаља. — Значај зимског орања. — Нега озимих усева. — Пчеларство у светлости нове науке. — Потребне и подесне подлоге, начин и време присађивања - каламљења - за поједине врсте воћака. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Гласови из народа.* — *Друштвени и подружински послови.* — *Цена огласима.*

Државна Штампарија Краљевине Србије

РПI
53

Додатак бр. 16. „Тежака“

Ибр 33

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 26689

Г. 41

ТЕЖАК

(ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ)

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ИЗДАВАЛАЦ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

(ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО)

ВЛАСНИК

И

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

ПРЕДСЕДНИК ДРУШТВЕНИ

ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈЕВИ 1-52 И ПРИЛОЗИ

ГОДИНА XXXIX.

ПОКЛОН
УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ БИБЛИОТЕЦИ
ОД
Г. Срп. Пољопр. Друштва

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1909

Сарадници у 1908 години

Богавац Макс.
Богдановић С. Вучко
Бошковић Ж. Бошко
Бурјан Војтех
Гавриловић Светозар
Глигоријевић Андра
Глигоријевић Мирко
Живановић М. Аца
Жуњић Др.
Илијћ М. Пет.
Јовановић Душан
Јовановић П. Јован
Јовановић Нинко
Кремић Илија
Лапчевић Драгиша
Луковић Огњан
Марковић Јоца
Матић П. Вића
Мијоковић Алекс.
Миљковић Мирко
Митровић Ђорђе Др.
Нешић Бор.
Нешић А. Рад.
Павловић Цветко
† Панчић Јосиф Др.
Петковић С. Павле
Петрић М. Мих.
Поповић А. Срета
Радивојевић Божа
Радивојевић П. Јов.
Радић Ђорђе Др.
Ранојевић Никола
Ратковић М. Сава
Радовановић Т. Вића
Радосављевић Милош
Радосављевић М. Павле
Репић Освалд
Стојановић П. Јов.
Стојковић Н. Вел.
Тодоровић Д. Благ.
Тодоровић Т. Паја — Ђаковчић
Тројановић Милорад
Ћатић Душан
Цветковић П. Милан
Шокорац Живко

САДРЖИНА

(ПО ГРАНАМА И ПО АЗБУЧНОМ РЕДУ)

Скраћења: (чл.) значи = чланак; (бел.) = белешка; гл. = гласник; (подл.) = подлистак; (пит. и одг.) = питања и одговори; (гл. из нар.) = гласови из народа; (књиж.) = књижевност.

Општег привредног значаја

	СТРАНА
Бар и нова црногорска жељезница (гл.)	439
Бесплатно бављење у граду и на селу (гл.)	398
Бонбона фабрика Срп. Тргов. Удружења у Новом Саду (гл.)	461
Буџетски кредити у Аустрији за постројења на води (гл.)	203
Буџета предлог мађарског пољопривредног министарства за 1909. год. (гл.)	373
Војника изслужених и нижих чинова намештање у Немачкој (гл.)	424
Воћа и поврћа трговина на главним мађарским трговима (гл.)	343
Гладнима — помоћ (гл.)	47
Града савлађивање торпедским балонима (гл.)	203
Грожђем трговина мађарска с (гл.)	175
Домаћице — одсек за — (гл.)	373
Змија борба противу у Босни и Херцеговини (гл.)	264
Извоз прерађевина Српског Кланичног Друштва у 1906 и 1907 (гл.)	98
Индустрије земаљске унапређење (гл.)	99
Индустрија у Србији (гл.)	460
Изслужени подофицири и пољска привреда (гл.)	204
Капитал (чл.)	364
Капитал основни у пољској привреди и како се оцењује (чл.)	389
Капитал потребан за пољопривредне зграде (чл.)	449
Кланица и фабрика саламе Паје Јовановића у Младеновцу (гл.)	109
Collis agricoles пољопривредни пакети (гл.)	231
Леденице где и како треба подизати — (бел.)	439
Набављајте све своје пољопривредне потребе само код пољопривредних удружења (чл.)	169
Напредак пољопривреде шта нам је најпре за (чл.)	4
Напредније радове на награде по расписаном стечају за у 1907 год. (гл.)	30
Образовање новог чиновничког министарства у Аустрији (гл.)	423
Ограничавање рада у великим мађарским млиновима (гл.)	400
Пожаревачки округ на потпомагање своје пољске привреде (гл.)	445
Порез на домове у Аустрији (гл.)	279
Производња у сремским воћним расадницима (гл.)	119
Промет робе између Аустрије и Мађарске (гл.)	440
Регулисање река у Мађарској (гл.)	203
Сељачки ред храни их све (бел.)	412
Спољашњи трговински промет Босне и Херцеговине (гл.)	384
Сремски расадници као мала угледна имања (чл.)	177
Сукоб међу Швајцарском и Немачком због царине на брашно (гл.)	253
Суша у Доњој Штајерској (гл.)	294
Укидање т. зв. аустријске вредности у Аустрији (гл.)	202
Цена говедима, свињама и овцама за 1907 у А.-Угарској (гл.)	31
Цена и потрошња пољопр. производа у Енглеској (гл.)	48, 99
Цена храни и овогодишња летина (гл.)	431
Хране — набавка за један аустријски кор (гл.)	431
Хране непосредна набавка за немачку војску (чл.)	401
Шећера нова фабрика (гл.)	99

Земљорадња

Општи део

Азота прва фабрика за искоришћавање и производњу из ваздуха, у Аустрији (гл.)	231
Брашном — огледи мађарске хемијске огледне станице с пшеничним (гл.)	159
Видине косице поуздано средство противу (бел.)	460
Вршидба (чл.)	235
Града — нов начин одбране од (чл.)	124
Dry-farming обрада на суши (бел.)	397
Ђубрењаци малих газда сикуљских (гл.)	39
Ђубришта угледна (гл.)	357
Ђубрета важност — и потреба ђубрења (чл.)	27, 96
Ђубрета услови по којима се одређује потребна количина стајског и вештачког (чл.)	102
Жање у које се доба године — на земљином шару (бел.)	138
Жетава — нов начин за постизање повишице (чл.)	385
Здравица и подубљивање оранице (чл.)	337
Земљорадња у Енглеској опада (гл.)	318
Зимско орање (бел.)	444
Зимског орања — значај (чл.)	452
Јамс, западно индијски голијат кромпир (гл.)	373
Јесење обраде после (бел.)	372
Јесењег орања коју корист имају пољопривредници од — за пролетње усеве (чл.)	301
Јечма извоз у 1907 из А.-Угарске (гл.)	174
Климата — утицај на успевање и жетвени принос усева (чл.)	41
Креча најпростији начин истраживања садржине у земљи (бел.)	240
Културнога биља на добар избор треба највише пазити (чл.)	405
Летине стање од Београда до Прага (гл. са стр.)	223, 231
Мајске врућине и суше (чл.)	209
Маслина гајење у Херцеговини (бел.)	413
Озимих усева нега (чл.)	453
Орање дубоко — и јесење сејање (чл.)	299
Орање по мокром главна је погрешка (бел.)	372
Пепео као ђубре (бел.)	98
Плодности — појачавање лаких растреситих земаља (чл.)	451
Постанак ораће земље (подл.)	364
Пресађивање или огртање стрних жита као поуздано средство за повишицу жетве (бел.)	38
Припремање семена за сетву (савремени радови на дому и у пољу) (чл.)	423
Пшенице банатске срез белички за набавку (гл.)	352
Пшенице набавка банатске или потијске за семе (гл.)	318
Семе какво такав род (чл.)	321
Семена о доброти у опште (чл.)	267
Семена понуде пићних биљака (гл.)	327
Семена — раздавање од усева и пићних биљака (гл.)	150
Сетва — каква таква жетва, какво семе такав плод (чл.)	289
Сетве превага јесење над пролетњом (бел.)	382
Снежни покривач у природи и његова улога у пољској привреди (чл.)	36
Суперфосфата потрошња (гл.)	279
Сушница — раздавање — за сушење биља и трава (гл.)	159
Усев који противстаје суши (гл.)	373
Усеви чије увођење било за пробу у маломе, или за гајење у велико потпомагати треба (чл.)	245
Хмељара — огледна у Оџаку (гл.)	461

Посебни део

Ратарство и Ливадарство

Берба дувана у 1907 г. (гл.)	15
Берба дувана у Мађарској 1907 (гл.)	185
Берба шећерне репе и цене шећеру (гл.)	400
Бундева семе од (гл.)	295
Бундева семе од плаћа се као пшеница (бел.)	326
Vicia villosa (гл.)	242
Гајење шећерне репе у округу пиротском (гл.)	184
Граорици о зимској (чл.)	257
Густи кукуруз (чл.)	258
Детелишта — велика опасност по — (нова врста видине косице) (чл.)	115

СТРАНА

Дуванска берба „Бајиновца“ за 1907 (гл.) . . . 165
Дуван из бербе 1907 (гл.) . . . 38
Дуван у Морави (гл.) . . . 318
Дувана — преглед откупљеног — бербе 1907 у округу врањском (чл.) 407
Дувана — преглед откупљеног — бербе 1907 у округу крушевачком (чл.) . . . 399
Дувана — преглед откупљеног — бербе 1907 у округу топличком (чл.) 414
Дувана — тражња српског — за Француску (гл.) . . . 15
Жетварица и косилица (чл.) . . . 249, 260, 268
Жетву — пред — стрних усева (чл.) . . .
Жетва олајне репице (чл.) . . . 217
Извоз дувана за Африку (гл.) . . . 15
Извоз дувана за Француску (гл.) . . . 184
Кукуруза — о берби (чл.) . . . 338
Кукурузна берба у Сев. Америци (гл.) . . . 423
Кукуруза — прашење и копање — (чл.) . . . 212
Ливада — пред косидбу (чл.) . . . 203
Ливада — пред кошење (чл.) . . . 190
Ливадарске заповести (бел.) . . . 199
Луцерке — нова одлика (гл.) . . . 359
Мухар (бел.) . . . 278
Овас — озими (чл.) . . . 315
Озимих усева — нега (чл.) . . . 453
Олајне репице — жетва (чл.) . . . 192
Олајне репице — производња (гл.) . . . 119
Откуп дувана бербе 1907 (чл.) . . . 347
Откуп дувана произведеног 1907 у округу крушевачком (гл.) . . . 165
Откуп дувана (гл.) . . . 15
Позив за прибирање семена од тикава, бундева, дулека (гл.) . . . 360
Прашење и огртање (чл.) . . . 181
Пшеница (чл.) . . . 329, 339
Пшенице — Огледи гајења — пресађивањем и огртањем (чл.) . . . 420
Раж (чл.) . . . 437
Руменика или инкарнатска детелина (чл.) . . . 325
Стрних жита — промрзњавање (бел.) . . . 14
Трапљење репе (бел.) . . . 373
Угарњаче — место репе — сејте ниђну смесу (бел.) . . . 262
Угарење стрњике (чл.) . . . 292
Упоредни оглед производне моћи: кукуруза, сирка, мухара и проса (бел.) 278
Усеви што азот збирају и усеви што азот троше (чл.) . . . 331
Црвена детелина и њене особине (гл.) . . . 363
Шећерне репе — производња — у Србији 1907 (чл.) . . . 252
Шећерне репе — производња у 1907 (гл.) . . . 118

Воћарство

Берби — о — шљива (чл.) . . . 324
Брању — о — воћа (чл.) . . . 277
Воће из Аустралије (гл.) . . . 208
Воћке — воћари окопавајте — (чл.) . . . 313
Воћке — како се саде — (чл.) . . . 105
Гусеничка — требите — јаја (чл.) . . . 347
Изгледи за воћну бербу у немачкој царевини (гл.) . . . 271
Изгледи за воћну бербу у Немачкој и Чешкој (гл.) . . . 271
Јабука — три сорте наших — (чл.) . . . 275
Калем — гранчица — за сечење — (бел.) . . . 14
Креча — важност — за воћке (бел.) . . . 98
Корист од воћака засађених уз друмове (гл.) . . . 23
Награде за унапређење и ширење воћарства у округу ужичком (гл.) . . . 165
Окопавајте — воћари — воћке (чл.) . . . 313
Паковање и извоз воћа (чл.) . . . 203
Пекмеза — производња — у срезу љубићском (гл.) . . . 335
Подлоге — потребне и подесне — начин и време присађивања — калемљења — за поједине врсте воћа (чл.) . . . 456
Политичке власти за воћарство (гл.) . . . 203
Прање воћа за јело (бел.) . . . 326
Прекопавање земље под воћном крушком (бел.) . . . 98
Пушница — преправка наших домаћих — (чл.) . . . 282
Пушница — преудешена босанска — (гл.) . . . 242
Сресни расадник — нов — (гл.) . . . 352
Сувих шљива — правила за преглед — (гл.) . . . 327
Сушити — исплаћује ли се ове године — шљиве (гл.) . . . 352
Сушидбу — пред — шљива (чл.) . . . 290
Сушница — преправљена босанска домаћа — (чл.) . . . 306
Трешње воћа (бел.) . . . 317
Успеси Мађарске на воћарству (гл.) . . . 392
Цене босанске суве шљиве и пекмеза (гл.) . . . 352
Црвљивог воћа — нема више — (бел.) . . . 371
Чување воћа у формалдеиду (гл.) . . . 392
Чување свежих шљива за зиму (бел.) . . . 326
Шљиве су преродиле у Хрватској и Славонији (гл.) . . . 328

Виноградарство, винарство, подрумарство

Америчких лоза — посматрање важнијих врста — као подлоге (чл.) . . . 443
Вина — фалсификација — у Мађарској опада (гл.) . . . 440
Виноградарство у Мађарској (гл.) . . . 461
Виноградарство у Угарској (гл.) . . . 424
Виноградарство — француско — (гл.) . . . 242
Виноградарство у Немачкој (гл.) . . . 242
Возарини — попуст на — за херцеговачка вина (гл.) . . . 352
Грожђе у Адакалу (чл.) . . . 144
Грожђа — разне сорте — (чл.) . . . 290
Енолошки завод — хрватско — славонски земаљски — (гл.) . . . 352
Закаљује — да ли је пробитачно да се вино — сумпориште (чл.) . . . 394
Закон — најновији немачки — о вину (чл.) . . . 12
Извештај са Рајне (подл.) . . . 246

СТРАНА

Једна мера у корист виноградарства (гл.) . . . 203
Лишћем винове лозе — смотреност при храњењу музне стоке — (гл.) . . . 343
Огртати — виноград ваља — (чл.) . . . 381
О орезивању зрелих ластара на калемљеним лозама (чл.) 7, 20, 35, 45, 106, 117, 125, 134, 145
Подрум — државни — у Плевни (чл.) . . . 171
Сумпориште — да ли је пробитачно да се вино закаљује — (чл.) . . . 394
Шира у јесен 1907 у Виноделско-Воћарској Школи (чл.) . . . 129

Градинарство

Аљма (чл.) . . . 291
Бораније — остављање — за зиму (бел.) . . . 350
Пасуља — увек имати свежег — (бел.) . . . 350
Патлиџана — о остављању црвених — за зиму (бел.) . . . 326
Чување — прост начин за — поврћа у свежем стању (бел.) . . . 270

Шумарство и шумарска индустрија

Голети — награда за засађивање — (гл.) . . . 159
Да се дрво спреми, да противстаје пожару (бел.) . . . 30
Награда за засађивање голети (гл.) . . . 159

Сточарство

Општи део

Забрана увоза стоке за клање из Италије у Тиролску (гл.) . . . 151
Зелену храну — прелаз на — и предохрана од надуна стоке (чл.) . . . 179
Зелену храну — постарајте се за — и обезбедите зимницу за стоку (чл.) 162
Кланице — извештај београдске — (гл.) . . . 447, 461
Кланица — српска извозна — у Нишу (гл.) . . . 185
Крви — разне врсте — и крвно сродство код животиња (чл.) . . . 409
Кромпир — сушен — за храну и за индустријске циљеве (бел.) . . . 240
Криумчарење стоке — опет повика на — из Србије . . . 373
Кукуруза — важност — и кукурузовине у храњењу стоке (чл.) 418, 426
Мекиње као храњење средство за стоку (чл.) . . . 142
Меласа (нова сточна храна за Србију (чл.) . . . 121, 395
Меса — колики је 1907 био довоз — у Беч (гл.) . . . 110
Меса — колико костију при куповини — морамо пристати да добијемо од касапина (бел.) . . . 413
Меса — производња — у Немачкој 1907 (гл.) . . . 185
Меса — противу увоза — и клане стоке из Србије (гл.) . . . 159
Меса — против увоза — из Србије у А.-Угарску (гл.) . . . 151
Месу — одређивање цене — (гл.) . . . 38
Меса — нова велика фабрика — (гл.) . . . 343
Музне стоке — смотреност при храњењу — лишћем винове лозе (гл.) 343
Надуна — прелаз на зелену храну и предохрана од — стоке (чл.) . . . 179
Несташица сточне хране у Мађарској (гл.) . . . 294
Одабирања — значај — јединака у опште (чл.) . . . 221, 226
Олајним тропинама — храњење стоке — (бел.) . . . 390
Оскудице — због — сточне хране у Хрватској и Славонији (гл.) . . . 311
Оскудица у сточној храни (гл. и чл.) . . . 287, 314
Оскудици — проглас за испомагање у — сточне хране . . . 328
Оскудице — противу — у сточној храни у Мађарској (гл.) . . . 343
Оскудна храна (бел.) . . . 98
Основицу — морамо обезбедити — бољем и приходнијем сточарству (чл.) . . . 153, 164, 172, 182
Панаџура — објављивање сточних — у страним стручним листовима (гл.) . . . 294
Потсетница за пољопривреднике (бел.) . . . 420
Припремање сточне хране преко целе године (чл.) . . . 219
Резанцима — храњење сушеним — од репе (бел.) . . . 405
Соли — давање — домаћој стоци (бел.) . . . 459
Стоке — попис — у Мађарској (гл.) . . . 38
Сточни трг у Александрији (гл.) . . . 430
Сточних тргова — проучавање аустријских (гл.) . . . 185
Сточарству — мађарски нови закон о — (гл.) . . . 279
Сечка од сламе и кукурузовине (чл.) . . . 357
Укрштање, непосредно — (гл.) . . . 294
Хране — десет средстава у оскудици сточне — (чл.) . . . 282
Храна — нова сточна — за стоку (огледи храњења меласом) (чл.) 121, 395
Хране — попис сточне — која је за продају у Мађарској (гл.) . . . 352
Хране — припремање сточне — преко целе године (чл.) . . . 219, 227
Цене — продајне — на последњој аустр. изложби угојене стоке (гл.) . . . 185
Шупке — задружна фабрика — (гл.) . . . 461

Посебни део:

Коњарство

Висина коња (чл.) . . . 36
Гајење коња у Моравској (књиж.) . . . 215
Ждребади — куповина — за мађарску државу (гл.) . . . 23
Изнурене — Изврсно снажно храњиво за —, оронуле коње и ждребад (бел.) . . . 413
Како ћемо олакшати коњима напор при првом потегу терета из места (бел.) . . . 413
Коњима зими (бел.) . . . 14
Пастува — Стање — у Аустрији 19 7 (гл.) . . . 185
Потреба коња за енглеску војску (гл.) . . . 242
Храњењу — Нашта ваља мотрити при — коња (бел.) . . . 413
Храњења — Огледи — коња Compagnie des voitures у Паризу (бел.) . . . 428

Говедарство

Бик 1600 круна (гл.) . . . 139
Босански Мелтаџи (гл.) . . . 461
Говедарство у Хрватској и Славонији — извоз (гл.) . . . 110

СТРАНА

Говеђина у Бечу 40 хелера! (гл.) . . . 414
Крава — клање стеоних — (бел.) . . . 214
Леп пример за угледање (гл.) . . . 99
Мађарског — Опадање — (подолског) говечета (гл.) . . . 293
Мекиње — како треба давати — говедама (бел.) . . . 98
Лушко јуне за динара 4300 (гл.) . . . 373
Сименталско говече (чл.) . . . 157
Сименталских говеда — Резултати седмогодишњег гајења — у Топчидерској Економији (чл.) . . . 101, 116, 123
Телади — Одбијање — (чл.) . . . 29
То се зове... поезија (гл.) . . . 31

Овчарство и козарство

Ангорске козе (гл.) . . . 223
Доба у овце (бел.) . . . 98
Једна изврсна храна за храњење оваца (бел.) . . . 262
Крупне и млечне овце (пит. и одг.) . . . 205
Мере за расплод и за поправку овчије расе у Турској (гл.) . . . 23
Прање и стрижење оваца (бел.) . . . 270
Санске козе (пит. и одг.) . . . 127
Санске козе (чл.) . . . 366

Свињарство

Вестфалског — Једна оштра оцена — свињчета (гл.) . . . 185
Зрневље за прасад (бел.) . . . 98
Изложбу свиња — Преглед свиња пријављених за — која се није могла у овој години држати (гл.) . . . 14
Јоркширских свиња — Гајење — (чл.) . . . 104
Каквоће свињетине — Оцена — — пробањем (гл.) . . . 185
Монголица — Опет — (бел.) . . . 371
Мангулица — ни Монголица, ни Мангалица већ — (подл.) . . . 274, 298
Свиње за запат у Мађарској (гл.) . . . 23
Укрштање — Је ли могуће успешно — дивљег с питомим свињчетом (бел.) 371
Успешно гајење свиња (чл.) . . . 388

Живинарство

Јаја — Куповина и продаја — по тежини (гл.) . . . 423
Јаја — продаја — на килограм (бел.) . . . 214
Јаја — смрзнута — да се поврате (бел.) . . . 98
Кокоши противу гусеница (бел.) . . . 317
Набавку — за — живине (гл.) . . . 398
Станице — Подизање главне запатне живинарске и пчеларске станице у Топчидеру (гл.) . . . 398

Рибарство

Међународни рибарски конгрес 1908 (гл.) . . . 271
Полет рибарства у Немачкој (гл.) . . . 119
Рибарство у Србији (чл.) . . . 353

Пчеларство и свиларство

Награђени одгајивачи свилобуба (гл.) . . . 303
О важности и користи пчеларства и мерама за унапређење (чл.) 117, 425, 436,
Пчеларство у светлости нове науке (чл.) . . . 454
Свиларство у Хрватској и Славонији (гл.) . . . 8
Пчеларске станице — Подизање главне запатне живинарске и — — у Топчидеру (гл.) . . . 398

Млекарство

Важност млекарства (бел.) . . . 201
Жељезнички воз за млекарство (гл.) . . . 431
Контрола млека и слатког масла (гл.) . . . 432
Кувано млеко — прост начин да се распозна — — од некуваног (бел.) 241
Оплављено кисело млеко — да ли је — — — храњиво и здраво за супрасне крмаче (бел.) . . . 206
Преглед млека (бел.) . . . 201
Прекоморска потрошња кондензираног млека (гл.) . . . 204
Перхидразно млеко (бел.) . . . 22
Расписану награду — Извештај С. П. Друштву о млекарским такмичарима за — — (чл.) . . . 228
Угрушавању млека — шта је узрок — — при кувању (бел.) . . . 201

Сточно лекарство и утамањивање штеточина

Ветеринарских органа — повишен број аустр. — — у Мађарској (гл.) 203
Вимена — запаљење — (бел.) . . . 383
Глисте код пернате живине (бел.) . . . 241
Глисте у цревима коња (бел.) . . . 201
Туја — Средство против уједа отровних — (гл.) . . . 203
Ждребећа мора (чл.) . . . 193
Здравствено стање стоке у ср. космајском од 1 јануара до 30 јуна т. г. (гл. из нар.) . . . 304
Инфекција сакагијом коњском у једном лабораториуму (гл. . . . 254
Катар и запаљење гуше код перн. живине (бел.) . . . 241
Крави — треба ли — при порођају (телењу) давати у вину наквашеног леба (бел.) . . . 391
Крава — зашто даје — на једној сиси крв, дочим се из осталих сиса измуза млеко (бел.) . . . 391
Крава — шкопљење — (бел.) . . . 459
Лишај код говеда (бел.) . . . 200
Марвено — лекарског савета — сазив аустријског — — (гл.) . . . 400
Метиљавост оваца (чл.) . . . 195
Надун (бел.) . . . 183

СТРАНА

Надун код преживара (чл.) . . . 213
Оплођавање — справа за вештачко — (бел.) . . . 149
Обаду — о говеђем — (чл.) . . . 196
Обад — овчији — (бел.) . . . 241
Пантљичаре — семе од бундева противу — (бел.) . . . 30
Пантљичаре код живине (бел.) . . . 201
Пантљичаре код овце (бел.) . . . 206
Паразитима — о неким — перн. живине (чл.) . . . 310
Пацови у Данској (гл.) . . . 8
Побацивање код стоке (гл.) . . . 236
Свињска куга у Босни и Херцеговини (гл.) . . . 31
Свињске куге — о лечењу и профилакси — — и свињске заразе (бел.) 173
Стоке — у Аустрији намеравају донети нов закон о заштити — од зараза (гл.) . . . 151
Сточних зараза — нов аустријски закон противу — — (гл.) . . . 174
Сточна зараза у Италији (гл.) . . . 185
Туберкулина — продаја — (гл.) . . . 23
Туберкулоза перн. живине (чл.) . . . 411
Угушивање сточне заразе: шапа и устобоље у Енглеској (гл.) . . . 151

Примењене струке и пољопривредна техника

Агрикултурна хемија, фитопатологија, ентомологија

Болести и штеточине гајених биљака (подл.) . . . 132, 142, 154, 162, 170
Жижак у сочиву (чл.) . . . 380
Калијева храна — биљке и — — њихова (подл.) . . . 202, 210
Кромпира — нова болест — (чл.) . . . 388
Лисне ваши(?) на лози (пит. и одг.) . . . 199
Мољац на грожђу у Београду (пит. и одг.) . . . 199
Пероноспоре — благовремено сузбијање — (бел.) . . . 262
Плесан или пепелница (Оидиум) (бел.) . . . 184
Пламењача на лози, справљање раствора плавог камена и прскање (бел.) 173
Рутава буба (бел.) . . . 200
Скочибуба (бел.) . . . 200
Стеница — сигурно средство противу — (бел.) . . . 325
Сатирачима — о природним — наших пољских усева (чл.) . . . 283
Тенакс ново средство противу наметница на биљу (гл.) . . . 139
Уништавање јаја лентира Ocneria dispar (чл.) . . . 316
Храна — биљна — (чл.) . . . 284, 302
Црњевина (антракноза) (бел.) . . . 184

Пољопривредне справе и машине

Брдски плуг — нови — — (чл.) . . . 386
Вршалице — набавка најподесније — с витлом (пит. и одг.) . . . 198
Жетварица и косилица (чл.) . . . 249, 260, 268
Жетварица — монопол за израду — нарочито жетварица — везачица (гл.) 279
Локомобилама — прописи за руковање парним — (бел.) . . . 429, 439
Мотор — бензински — за обрађивање земље (гл.) . . . 159
Огледна станица — нова државна пољопривредна, машинско — техничка — — у Мађарској (гл.) . . . 159
Справа и машина — комисионо стовариште пољопривредних — — код друштва (гл.) . . . 327
Справа и машина — користи од — — у пољопр. газдинствима и пажња при набавци њиховој (чл.) . . . 334
Справа — набавка — за срез таков. окр. руднички (гл.) . . . 335
Тријера — набавка — за потребу општина среза колубарског окр. ваљевског (гл.) . . . 263
Тријера и сецкалица — набавка — — за ср. јасенички окр. крагујевачки (гл.) . . . 327
Увоз — овогодишњи — пољопривр. машина из Америке (гл.) . . . 279
Шећерне репе — савршеније пољопривредне справе за гајење — — (гл.) 184

Метеорологија

Града — савлађивање — торпедским балонима (гл. . . . 203
Суша у доњој Штајерској (гл.) . . . 294
Телеграфска извештајна служба о времену (гл.) . . . 203

Народна економија

Капитал (чл.) . . . 364
Капитал — основни — у пољској привреди и како се оцењује (чл.) . 389
Капитал — потребан — за пољопривредне зграде (чл.) . . . 449
Насељеност и пољска привреда (чл.) . . . 141

Аграрна политика

Аграрци аустр. противу трговинског уговора са Србијом (гл.) . . . 165
Аграрци мађарски о анексији (гл.) . . . 446
Анонимну брошуру о сриском трговинском уговору (гл.) . . . 202
Бојкот турског дувана у Аустрији (гл.) . . . 461
Бојкот аустро-угарске робе у Румунији (гл.) . . . 461
Гладнима — помоћ — (гл.) . . . 47
Дугови европских држава (гл.) . . . 279
Економски непријатељ наш политички пријатељ (гл.) . . . 373
Забрана увоза стоке за клање из Италије у Тиролску (гл.) . . . 151
Забрани — питање о — извоза (гл.) . . . 384
Земаљски производи и државна контрола извоза (чл.) . . . 265
Изузимају се од забране извоза сточне хране (гл.) . . . 408
Имања — против лакомислене продаје сељачког — (гл.) . . . 38
Имања — мере против распарчавања пољопривредног — (гл.) . . . 175
Исељавање у прошлој години (гл.) . . . 373
Имања — препродаја — који нагони на размишљање (гл.) . . . 415
И сувише озбиљни дани (гл.) . . . 379

СТРАНА

Катастарско питање (гл.) . . . 100
Кукуруз — Португалска је спустила царину на — (гл.) . . . 254
Мађарски стручни извештачи у Америци (гл.) . . . 203
Максималне — примењивање — царинске тарифе у Црној Гори (гл.) 461
Мере противу распарчавања пољопр. имања (гл.) . . . 175
Меса — противу увоза — и клане стоке из Србије (гл.) . . . 159
Меса — против увоза меса из Србије у Аустро-Угарску (гл.) . . . 151
Мораторијум — је ли потребан — (гл.) . . . 408
Напредак — шта нам је најпрече за — пољопривреде (чл.) . . . 4
Пољопривредни стручњаци при консулатима (гл.) . . . 119
Порез на домове у Аустрији (гл.) . . . 279
Португалија је спустила царину на кукуруз (гл.) . . . 254
Поука коју пружа земаљској производњи кретање извозне трговине 1907 године (чл.) . . . 1, 9, 17, 25, 34
Преговори за трговински уговор између Аустро-Угарске и Румуније (гл.) . . . 414
Представка Срп. Трговц. Удружења Влади Краљ. Србије, у име српских трговаца о трговц. уговору с Аустро-Угарском (гл.) . . . 430
Презадуженост аустријских сељака (гл.) . . . 150
Препродаја имања која нагони на размишљања (гл.) . . . 415
Привредна политика за унапређивање алпа у Аустрији (гл.) . . . 431
Примењивање максималне царинске тирифе у Црној Гори (Гл.) . . . 461
Протест пољопривредног друштва у Кракови противу трговачког уговора са Србијом (Гл.) . . . 207
Против лакомислене продаје сељачког имања (Гл.) . . . 38
Образовање новог чиновничког министарства у Аустрији (Гл.) . . . 423
Отпор аграрног средишног одбора у Аустрији увођењу трговинских уговора с балканским државама (Гл.) . . . 440
Оскудица хране колика је — — у народу (чл.) . . . 90
Сена и сламе забрану увоза — у Енглеску (гл.) . . . 151
Стоке — опет новика на крijумчарење — из Србије (зл.) . . . 373
Сукоб између Швајцарске и Немачке због царине на брашно (гл.) . . . 253
Трговинског уговора са Србијом, противу протест Пољопривредног Друштва у Кракови (гл.) . . . 207
Трговински уговор Аустро-Угарски с балканским државама (гл.) . . . 231
Трговински — нови — уговор с Аустро-Угарском (гл.) . . . 109
Трговински уговор, — преговори — између Ауст.-Угар. и Румуније (гл.) 414
Трговински уговор Србије са Аустро-Угарском (гл.) . . . 422
Трговински уговор с Аустро-Угарском (гл.) . . . 445
Увоз неких пољопр. производа у Белгију без царине (гл.) . . . 110
Укидање т. зв. аустријске вредности у Аустрији (гл.) . . . 202
Хране — набавка — за један аустријски кор (гл.) . . . 431
Храна — непосредна набавка — за немачку војску (гл.) . . . 401
Хране сточне — попис — која је за продају у Мађарској (гл.) . . . 352
Царински сукоб између Швајцарске и Немачке због брашна (гл.) . . . 242

Пољопривредно законодавство, настава и установе

Аграрна банка (Гл.) . . . 223, 447
Агрономски одсек нашег универзитета (чл.) . . . 201, 210
Буџета предлог — мађарског пољопривред. министарства за 1909 (гл.) 373
Буџетски кредити у Аустрији за постројења на води (гл.) . . . 203
Бесплатно бављење у граду и на селу (гл.) . . . 398
Војника — ислужених — и нижих чинова намештање у Немачкој (гл.) 424
Домаћице одсек за (гл.) . . . 373
Екскурзија (гл.) . . . 253
Зимске пољопривредне школе у провинцији Саксонској (гл.) . . . 131
За заштиту господарских интереса — повремени одбор — (гл.) . . . 328
Институт — међународни пољопривредни — у Риму (гл.) . . . 207
Индустрије — земаљске — унапређење — (гл.) . . . 99
Индустрија у Србији (гл.) . . . 460
Излет у Енглеску (гл.) . . . 159
Курс за поуку о гајењу и употреби пићних биљака у Митеридорфу (гл.) 202
Курс за одгајивање жита (гл.) . . . 207
Курс за домаћице, жене и девојке из спреме и прераде воћа и поврћа (гл.) . . . 207
Кречног азота — прва немачка фабрика — (гл.) . . . 31
Комора — пољопривредних — установа — у Мађарској (гл. . . . 342
Коморе Земљорадничке у Аустро-Угарској (гл.) . . . 461
Кланица — Српска извозна — у Нишу (гл.) . . . 185
Кланице — извештај Београдске — (гл.) . . . 447 и 461
Музеј — привредни — Мин. Народ. Привреде (гл.) . . . 263
Музеја Пољопривредно — питање о оснивању — (гл.) . . . 128
Монашка школа — пољопривредна — у Раваници (гл.) . . . 22
Младићи пољопривредне струке који желе поћи на практику у Моравску (гл.) . . . 360
Младићи с пољопривредним образовањем за Чешку и Моравску (гл.) 400
Меса нова велика фабрика (гл.) . . . 343
Напредније радове — на награде по распис. стечају за — у 1907 г. (гл.) 30
Низ корисних пољопривредних предавања у Минхену (гл.) . . . 31
Нижа пољопривр. школа за сточарство и планинску сточну привреду (газдовање) (гл.) . . . 128
Ограничавање рада у великим мађарским млиновима (гл.) . . . 400
Пшенице банатске — срез белички за набавку — (гл.) . . . 352
Пшенице банатске — набавка — или потијске за семе (гл.) . . . 318
Производња у српским воћним расадницима (гл.) . . . 119
Производи земаљски и државна контрола извоза (гл.) . . . 265
Пољопривредна предавања у Будим-Пешти (гл.) . . . 43.
Пољопривредни одсек на нашем Универзитету (чл.) . . . 113
Пољопривредна настава за војску у Немачкој (гл.) . . . 263
Пољопривредни курсеви за учитеље народних школа у Мађарској (гл.) 254
Пожаревачки округ на потпомагање своје пољске привреде (гл.) . . . 445
Подрумарски курс (гл. . . . 15
Педесет хиљада динара за набавку семена од конопље и од пићних биљака (гл.) . . . 22

СТРАНА

Пашњака за стоку — колику пажњу поклањају подиз. добрих — (гл.) . 431
Пашњака општин. — државно потпомагање — у Мађарској (гл.) . . . 110
Пашњачки курс у Лајпцигу (гл.) . . . 165
Пољска привреда и ислужени подофициpи (гл.) . . . 204
Пољопривредних интереса — заступништво — у Мађарској (гл.) . . 293
Ратарска школа у Лијевну (гл.) . . . 391
Река — регулисање — у Мађарској (гл.) . . . 203
Сточарству — мађарски нови закон о — (гл.) . . . 279
Сремски расадници као мала угледна имања (чл.) . . . 177
Са курса за одгајивање жита на контролној станици семена у Бечу (гл.) 242
Тронедељни виноградски течаји (гл.) . . . 423
Угледна државна имања на приватној основи у Мађарској (гл.) . . . 391
Угледних пољопривредних имања — награђивање — у Француској (гл.) 315
Утисци са средње ческе пољопривредне школе у Хруњину (подл.) 178. 190
Хране — одредбе правила — за преглед (гл.) . . . 343
Четврти међународни млекарски конгрес (гл.) . . . 461
Шунке — задружне фабрике — (гл.) . . . 461
Шећера — нова фабрика — (гл.) . . . 99
Школа за сеоске домаћице (гл.) . . . 23
Школа за образовање чиновништва Земљорадничких Задруга (гл.) . . . 23

Изложбе, конгреси удружења

Аграрног средишног удружења — главни скуп аустр. — (гл.) . . . 202
Академско удружење Срба агронома у Бечу (гл.) . . . 440
Амбалажа (паковања) — проучавање — друштво за — (гл.) . . . 15
Виноградарска Задруга у Земуну (гл.) . . . 31
Виноградара — велики Збор угарскех — (гл.) . . . 384
Воћарско и баштованско друштво за немачку Елбину долину (гл.) . . 165
Грожђа и вина смотру приређује крајинска окр. Подружина Српског Пољопривредног Друштва (гл.) . . . 293
Грожђа и воћа — изложба — у Земуну (гл.) . . . 22
25 земаљски сајам занатне стоке у Будимпешти (гл.) . . . 151
Живинарска задруга (гл.) . . . 30
Жупска — прва акционарска — Задруга (гл.) . . . 139
Задругарства — стање — у Хрватској (гл.) . . . 447
Задруге — Кредитне — у Мађарској (гл.) . . . 231
Земаљски сајам занатне стоке у Будимпешти (гл.) . . . 38
Изложба из воћарств. виноградарства с подрумарством, пчеларством и рибарством (гл.) . . . 253
Изложба говеди и воћа — окружна — (гл.) . . . 263
Изложба — градинарска — у Бечу 1910 (гл.) . . . 203
Изложба дебеле стоке и рибе у Бечу 1908 (гл.) . . . 31
Изложба диња, лубеница и бресака у Будимпешти (гл.) . . . 294
Изложба живинарска у Алексинцу (гл.) . . . 384
Изложба — земаљска општа пољопривредна — (гл.) . . . 127
Изложба — јапанска светска — (гл.) . . . 373
Изложба — јубиларна акліматизациона — са конгресом у Москви 24 августа до 8 септембра (гл.) . . . 359
Изложба коњских грла о Петровдану о. г. у Крајни (гл.) . . . 159
Изложба — мађарска пољопривредна — у Лондону (гл.) . . . 159
Изложба — међународна — амбалаже за пољопривредне производе (гл.) 16
Изложба — међународна — у Бриселу 1910 (гл.) . . . 279
Изложбе — овогодишње — (гл.) . . . 139
Изложба — окружна — говеди, оваца, свиња и произ. ових врста (гл.) 341
Изложба — окружна пољопривредна — (гл.) . . . 311
Изложба — окружна пољопривредна— у Шапцу (га.) . . . 253
Изложба — општа пољопривредна — у Паризу 1908 г. (гл.) . . . 31
Изложба — пољопривредна — окр. Београдски на Умци (чл.) . 345 и 356
Изложба косачица и жетварица — међунар. — 1909 у Мезехеђешу (гл.) 373
Изложба — пољопривредна — у Прагу (гл.) . . . 446
Изложба — Прашка јубиларна — (гл.) . . . 400
Изложба рудничке окр. пољоприв. подружине (гл.) . . . 253
Изложба — светска — у Америци (гл.) . . . 400
Изложбе Српског Пољопривредног Друштва отварање (гл.) . . . 351
Изложба стоке у Босни (гл.) . . . 352
Изложба и трка коња (гл.) . . . 119
Изложба француско-енглеска у Лондону (гл.) . . . 31
Изложбе — царско јубиларне — у Бечу и Клостернајбургу (гл.) . . 271
Изложбу 110 цвећа, биља, воћа и поврћа (гл.) . . . 263
Јечма — сајам пиварског — у Пожуну (гл.) . . . 264
Клубу — бечком пољопривредном — у (гл.) . . . 431
Колико троши на изложбене награде Немачка (гл.) . . . 279
Кратак извод о резултатима овогодишњих друштвених изложаба (чл.) . . . 361, 377, 402, 433
Конгрес — Хрватских и Српских пчелара — у краљ. Хрватској у Славонији (гл.) . . . 202
Конгрес Српских Земљ. Задруга у Хрватској, Славонији и Срему (гл.) 286
Конгрес — тринајести — Срп. Земљор. Задр. (гл) . . . 303, 311
Конгрес леда — међународни — у Паризу ове године (гл.) . . . 254
Конгрес — девети међународни марвено-лекарски — у Хагу (гл.) . . 119
Међународни пољопривредни институт у Риму (гл.) . . . 202
Млечности — друштво за контролисање — у Гринау . . . 263
Награда — списак досуђених— на овогод- друшт. изложб. (чл.) 367, 381
Пашњачко удружење за Лајтмериц и околину (гл.) . . . 174
Преглед свиња пријављених за изложбу свиња, која се није могла у овој години одржати (гл.) . . . 14
Предавања — распоред — о изложби Српс. Пољопривр. Друштва (гл.) 359
Привредни Савет — нов — (гл.) . . . 440
I Збор Савеза Српских привредних Задруга на Приморју (гл.) . . . 287
Програм опште пољоприв. изложбе коју приређује окружна пољопривредна подружина у Шапцу (гл.) . . . 285
Рад Земунске господарске (пољопривредне) подруж. у 1906 год. (гл.) . 208
Са Аустријске изложбе гојне стоке 1908 год. (чл.) . . . 197
Сајам занатне стоке у Бишофтајницу у Чешкој (гл.) . . . 203

СТРАНА

Свечано отварање међународног пољопривредног института у Риму (гл.) 150
34 изложба гојазне стоке у Берлину (гл.) 174
У очи педесетогодишњице славонског господар. Друштва у Осијеку (гл.) 311
Цене — продајне — на последњој аустр. изложби угојене стоке (гл. 185
Централна задружна каса у Галицији (гл.) 373
IV конгрес ческих природњака и лекара у Прагу (гл.) 128

Статистика, трговина, тарифа, саобраћај

Воћа и поврћа — продаја на главним мађарским трговима — (Гл.) . . 343
Визе отоманских конзула у Србији, при увозу и провозу стоке из Србије (Гл.) 414
Грожђем — Мађарска трговина — (Гл.) 175
Говедарство у Хрватској и Славонији — извоз (Гл.) 110
Експресна товарна тарифа за пољопривредне производе (бел.) 149
Кукурузна берба — светска — (Гл.) 430
Кукурузна берба у северној Америци (Гл.) 423
Летина — нова — у Аргентанској (Гл.) 440
Меса — колики је 1907 год. био довоз — у Бечу (гл.) 110
Набављајте све своје пољопривредне потребе само код пољопривредних удружења (чл.) 169
Организација извештајне службе о стању усева и кретању цена пољопривредних предмета у Немачкој (Гл.) 231
Промет робе између Аустрије и Мађарске (Гл.) 440
Прерађевина — извоз — Срп. клапич. Друштва у 1906 и 1907 год. (гл.) 98
Пољопривредни пакети — Collisagricoles (гл.) 231
Подвозне олакшице за пуштене војнике на осуство због сетве (гл.) . . 204
Род — овогодишњи — у храни у целом свету (гл.) 423
Реформа државног железничког савета (гл.) 207
Сточних тргова — проучавање аустр. — (гл.) 185
Сточни трг у Александрији (гл.) 430
Стоке — попис — у Мађарској (гл.) 432
Статистика немачких удружења (гл.) 440
Спољни трговински промет Босне и Херцеговине (гл.) 384
Саламе — фабрика и кланица — Паје Јовановића у Младеновцу (гл.) 109
Тарифа за пошиљке из Србије за Аустрију (гл.) 373
Трговине — посредничке ћар — на тржишту са стоком за клање (гл.) 204
Трговински саобраћај између Србије и Италије (гл.) 359
Цена говедима, свињама и овцама за 1907 год. у Аустро-Угарску (гл.) 31
Цена и потрошња пољопривредних производа у Енглеској (гл.) . . 48, 99
Цена храни и овогодишња летина (гл.) 431

Књижевност

Weinlaube (Вајнлаубе) престаје (књ.) 24
Гајење коња у Мађарској (књ.) 215
Грожђе — Српско— у Ампелографији (књ.) 24
Извештај о делатности огледне хемијско-физиолошке станице чешког одсека Земљор. Савета за краљевину Чешку (књ.) 343
Искрице, пословице, изреке 240, 253. 270, 279, 287, 292, 341, 350
Календарска књижевност (књ.) 39
Књиге и новине (књ.) 140
Књиге нове (књ.) 16, 39, 111
Преглед листова (књ.) 32, 39
Привредни рат (књ.) 447
Трговинско-индустријски преглед (гл. 99

Гласови из народа

Град Сталаћ 21 фебруара (гл. из нар.) 110
Жетвени принос у Млави (гл. из нар.) 287
Из Крајне крајем фебруара (гл. из нар.) 110
Из Поцерине окр. подринског децембра 1908 год. (гл. из нар.) . . . 462
Курсеви у расаднику ср. јадранског (гл. из нар.) 116, 206
Напаст од гусеница — Жировница 2 маја 1908 (гл. из нар.) 185
Неготин на Митров дан 1908 год. (гл. из нар.) 421
Неготин у почетку јула 1908 год. (гл. из нар.) 271
Расадник среза бањског 1907 (гл. из нар.) 120
Стање летине од Београда до Прага (гл. са стр.) 223, 231
Слава Винод. Воћар. Школе у Букову код Неготина (гл. из нар.) . . 32

Лично

Високо одликовање (гл. 446
Два члана утемељача из једне земљорад. куће (гл.) 271
Добротвор жичке пољопривредне подружине (гл.) 293
За члана француског живинарског друштва (гл.) 150
Интересовање краља и престолонаследника за привред. установе (гл.) 318
Др. Карло Фрајтаг (гл.) 359
Леп пример (лич.) 184
Др. Милован Спасић 230, 233
Награда примерног пчелара (лич.) 110
Нов министар народне привреде (гл.) 318
Нови редовни и почасни чланови (гл.) 108
Нов члан добротвор (гл.) 311
Одликован (гл.) 38
Одликовани чланови Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 15
Отпоздрав највишег Заштитника (гл.) 108
Положно докторски испит (гл.) 15
Положно професорски испит (гл.) 150
Похвално (гл.) 38, 184
Похвалан пример (гл.) 392

СТРАНА

Похвалан пример још један (гл.) 430
Прва сточарско-занатничка Задруга у Хрватској (гл.) 139
Предавање на српском језику на IV конгресу ческих природњака и лекара (гл.) 150
Прослављ двадесетпетогодишњицу (гл.) 8
Учешће на збору (гл.) 108
Честитка славе највишем заштитнику (гл.) 445
Члан утемељач (гл.) 30

Друштвени и подружински рад

Главни годишњи збор друштвени (гл.) 15
25 годишњица Крушевачке Пољопривредне Подружине (гл.) 265
Државна помоћ овогодишњим друштвеним изложбама (гл.) 223
Записник I седнице Срп. Пољопр. Друштва 214
» II » » » » 215
» III » » » » 254
» IV » » » » 295
» V » » » » 295
» VI » » » » 296
» VII » » » » 319
» VIII » » » » 319
» IX » » » » 319
» X » » » » 335
» XI » » » » 374
» XII » » » » 374
» XIII » » » » 374
» XIV » » » » 375
» XV » » » » 375
» XVI » » » » 376
» XVII » » » » 448
» XVIII » » » » 462
» XIX » » » » 463
» XX » » » » 463
» XXI » » » » 463
» XXII » » » » 464
» XXIII » » » » . . . . .
» XXIV » » » » . . . . .
» XXV » » » » . . . . .
» XXVI » » » » . . . . .
» XXVII » » » » 151
» XXVIII » » » » 152
» XXIX » » » » 160
» XXX » » » » 168
Записник XXXIX главног годиш. збора С. П. Д. 24 фебр. 1908 г. 166, 175
Записник ванредне седнице Управе Срп. Пољопр. Друштва држане 12 јуна 1908 „од 375
Збор подринске окр. подружине 48
Извештај ваљевске окружне подружине за 1907 89
Извештај годишњи топличке окр. подружине за 1907 год. 187
Извештај жичке окр. подружине за 1907 88
Извештај крајинске окр. подружине за 1907 87
Извештај крушевачке окр. подружине за 1907 74
Извештај моравске окр. подружине за 1907 83
Извештај нишке окр. подружине за 1907 77
Извештај пиротске окр. подружине за 1907 84
Извештај рудничке окр. подружине за 1907 80
Извештај тимочке окр. подружине за 1907 86

Извештај годишњи о раду Српског Пољопривредног Друштва

I о друштвеном имању . . . . . —
II о приређеним изложбама и слави 49
III о књижевном раду 65
IV о секцијама . . . . . —
V о награђеним такмичарима по расписаном стечају за увођење напреднијих начина рада 66
VI о друштвеним члановима 68
VII о распростирању савршенијих справа, алата и машина . . —
VIII о распростирању бољих врста семена . . . . . —
IX о суделовању на конгресима 69
X о друштвеним финансијама 70
XI о подружинама 74
Конференција свију секција друштвених (гл.) 15
Конференције чланова свију друштвених секција (гл.) 38
Нова пољопривредна подружина Срп. Пољопр. Друштва за окр. београдски (гл. из нар.) 447
Помоћ (гл.) 393
Помоћ подружинама (гл.) 139
Помоћ рудничкој окр. подружини (гл.) 384
Програм рада Срп. Пољопр. Друштва у 1908 год. 161
Са II овогодишње конференције чланова свију друштвених секција (гл.(47
Стечај ваљевске окр. пољопривредне подружине за подизање стаја за говеда (гл.) 230
Стечај за напредније начине рада (друштв. посл.) 141
Управа жичке подружине (гл.) 109
Управа крушевачке подружине (гл.) 108
Управа — нова — Срп. Пољопр. Друштва (гл.) 108
Управа рудничке подружине 109
Управа тимочке подружине 109
Управа топличке окр. подружине (гл.) 150

ЦЕНОВНИК ЗА ОГЛАСЕ

Једини стручни пољопривредни лист у Србији

„ТЕЖАК“

орган Српског Пољопривредног Друштва и његових Подружина у земљи, под заштитом Њ. В. Краља Србије Петра I, излази у Београду 40 година, трипут месечно, и редовно се штампа у 3000 до 4000 примерака.

Најподеснији за огласе из свију грана пољске привреде и кућинства, пошто одлази у све општине и сва места у Србији.

Цена огласима: **Мањим** од петитне врсте једног ступца 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца. Једна страна има четири ступца. Огласи само на последњој страни и на засебним додацима. — **Већим:** Цела страна 30 динара (30 круна); пола стране 16 динара (16 круна); четврт стране 8 динара (8 круна). За превод 5 динара (5 круна) за штампану целу страну.

Огласи који ће се оглашавати без измене више пута за 10% јевтиније.

Огласи се плаћају напред и ваља их упућивати на адресу: **Српском Пољопривредном Друштву — Београд.**

„TEJAK“ (L'Agriculteur)

est le seul journal agricol hebdomadaire. Il est l'organe de la Société Nationale d'Agriculture de Serbie sous le haut patronage de S. M. le Roi de Serbie Pierre I, paraissant à Belgrade, depuis 40 ans.

Ce journal dont le tirage est de 3000 à 4000 exemplaires est propre aux annonces de toutes les branches de l'agriculture et de l'économie nationale.

Prix des annonces. **Petites annonces:** 10 centimes à raison d'une ligne aux petits caractères dans une colonne; 15 centimes à raison d'une ligne aux caractères garmond et cicero dans une colonne. Une page contient 4 colonnes. Les annonces ne sont imprimées que sur la dernière page du journal ou de son supplément. — **Annonces plus longues:** Une page entière 30 francs (30 couronnes); une demie-page 16 francs (16 couronnes); un quart de page 8 francs (8 couronnes).

Pour traduction en serbe 5 francs en sus à raison d'une page imprimée.

Les annonces à paraître plusieurs fois ont droit à 10% du rabais.

Les annonces se paient d'avance et s'adressent: **à la Société Nationale d'Agriculture de Serbie à Belgrade.**

Das einzige landwirtschaftliche Fachblat in Serbien

„TEŽAK“ (Der Landwirt)

Organ der Serbischen Landwirtschaftlichen Gesellchaft und seiner Zweiggesellschaften im Lande, unter der Obhut Seiner Majestäts des Königs von Serbien Peter I, erscheint in Belgrad wöchentlich seit 40 Jahren in einer Auflage von 3000—4000 Exemplaren, — ist das geeigneteste Blatt für Ankündigungen aus allen Zweigen der Land-und Hauswirtschaft.

Die Preise der Ankündigungen sind: **Für kleinere** von einer Petitzeile 10 Cent., aus Garmond oder Cicero 15 Cent. per Zeile und Spalte. Eine Seite hat vier Spalten. Anzeigen werden auf der letzten Seite eingenommen, oder als Extrabeilagen dem Blatte beigegeben. — **Für grössere Ankündigungen:** ganze Seite 30 Francs (30 Kronen); halbe Seite 16 Francs (16 Kronen); viertel Seite 8 Francs (8 Kronen).

Für die Übersetzung in das Serbische 5 Francs für die gedrukte ganze Seite.

Wenn mehrmals angekündigt wird um 10% billiger.

Ankündigungen sind im voraus zu bezahlen und zu adressiren: **An die Königl. Serbische Landwirtschaftliche Gesellschaft in Belgrad** (Serbien).